

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ARNHEM

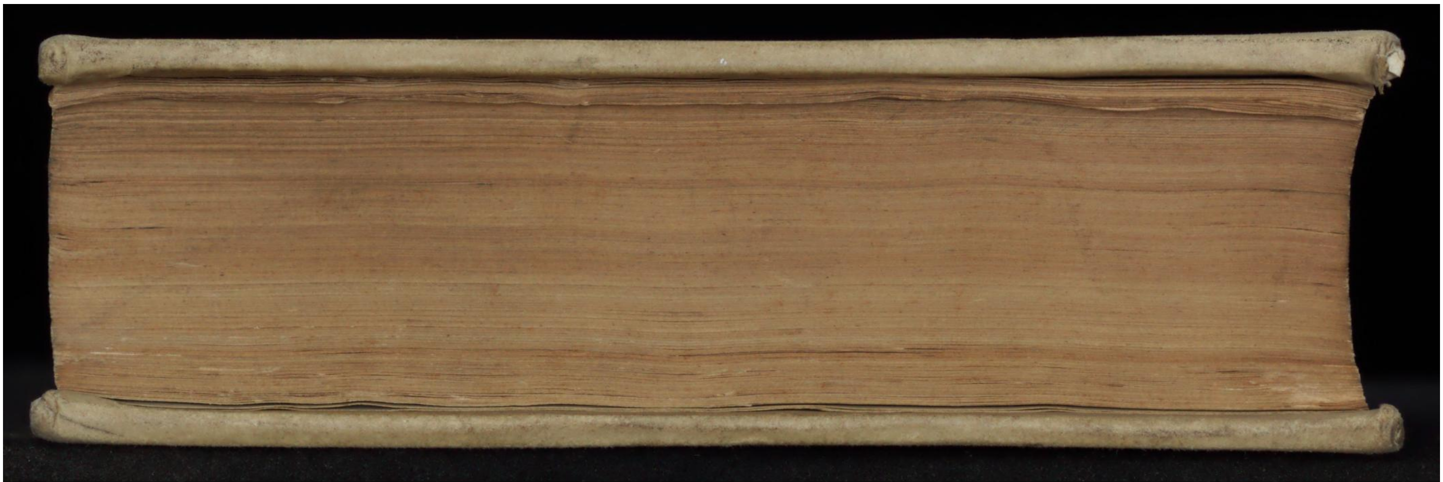
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Kw
383
M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Liber rarissimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

De ORIGINE & PROGRESSU
JURIS CIVILIS ROMANI

Authores & Fragmenta Veterum Juriſconſultorum,

Cum notis ARN. VINNII, & Variorum,

Auctore & Collectore

S. LEEWIO, JC.

Quę hiſce continentur ſequens docebit Pagina.

Koninklijke Bibliotheek

383 M 3

LUGD. BATAVOR.
Apud ARNOLDUM DOUDE.
cIↃ IↃ C LXXII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Contenta.

Tit. Dig. De Origine Juris & omnium Magiſtratuum & ſucceſſione prudentium, cum notis Variorum, ac præcipue ARNOLDI VINNII nunquam ante hac editis. pag. 2.

Lucius Feneſtella & Pomponius Lætus cum S. LEWII notis pag. 82.

Pomponi Læti. 165.

Legum XII. Tabularum fragmenta ex noviſſima JACOBI GOTHOFREDI reſtitutione, cum paraphraſi & ſelectis ejuſdem & aliorum notis. pag. 215.

Edictum perpetuum SALVII JULIANI cum allegationum notis. pag. 307.

Ulpiani Fragmenta cum ſelectis J. GUJACII & Dioniſii GOTHOFREDI notis. pag. 399

J. PAULI receptarum ſententiarum lib. v. cum ſelectis J. CUJACII notis. pag. 457.

CAJI JC. Inſtitutiones cum Dioniſii GOTHOFREDI & J. OYSELII ſelectis notis. pag. 558.

LICINII RUFFINI Moſaicarum legum collatio cum notis P. PITHOEI. pag. 605.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

De Origine, progreſſu, uſu, atque authoritate Juris Civilis Romani, ejuſdemque varia editione, atque emendatione hiſtorica narratio Authore *Simone Lewio.* pag. 711.

Chronici Canones & Faſti Conſulares à Romulo Rege uſque ad Juſtiniani mortem *A. Contio* auctore. Ajecta *Marquardi Freheri* utriuſque Imperii Chronologia, ad hæc noſtra tempora continuata. pag. 749.

Cla-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Clariſſimis, Doctiſſimis, Conſultiſſimisque Viris,

DD.

ALBERTO RUSIO, J. U. D.

& in Academia Leydenſi Jurium Profeſſori optime merito.

GEORGIO CONRADO CRUSIO,

J. U. D, in eadem Academia Profeſſori ordinario.

ET

JANO HANEDOUCHE,

J. U. D. & *Flartingæ* Urbis ab intimis Secretis,

Salutem & Officia.

Clariſſimi, Doctiſſimi, Conſultiſſimique Viri.

NE tanquam Claudi Sutores manus in ſinu foveamus pro facultatibus noſtris, omnem curam atque operam adhibuimus, ut pro Studioſorum commodo; illud in lucem proferamus, quo maxime in Studio Juridico proficere queant. Quod quidem in *Juris Civilis Romani Origine* &

 pro-

progreſſu conſiſtere, nemo eſt qui ambigit, cui tum hæc veterum fragmenta cum ſelectis variorum notis plurimum conducere multi viri docti perſuaſum habuere, ad quod vos vivos teſtes jure meritoq; adducimus, ut qui tam publice, quam privatim, hiſce nihil prius, nihil antiquius habendum conteſtamini. Huic fragmentorum editioni cauſam dederunt ARNOLDI VINNII, dum viveret hujus Academiæ, Jurium Profeſſoris primarii, quædam in priorem partem tituli, *De Origine Juris*, manuſcriptæ notæ, quas tenebris immergi pro dignitate tanti viri nefas duximus, & ut ille ipſe de ſe ac ſuis, in præfatione *commentarii ad Inſtituta* teſtatur, currente rota, quæ urceum inſtituerat amphora facta eſt Neque enim, ea tantum, quæ ad titulum illum deſiderare videbantur ſuppleri, ſed & illa quæ ejuſdem cum eo titulo fariginis videbantur undecunque colligi impendio noſtro curavimus, Quibus & alia non diſſimilis argumenti

addi

addi operæ pretium videbatur, niſi & illa in majoris voluminis faſciculum differri ſatius viſum fuiſſet. Interim vobis, ac veſtris hæc noſtra quantulacunque congeries uſui ſit, quam eodem quo affertur vobis animo acceptam ferri optamus ac vovemus. Neque hæc vobis, Clariſſimi Viri, dedicare dedignati fuimus, haud aliam ob cauſam, quam quod de iis veriſſime, & pro merito ſuo judicare, eaque ſuo pretio exiſtimare poteſtis. Valete Reipublicæ & juris Civilis ſtudii commodo, & ſalvetote quam plurimum

à totum veſtro

ARNOLDO DOUDE,

Bibliopolâ Leidenſi.

Datum Leydæ 2. Decembris, 1671.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Lectori S. D.
S. LEEWIUS.

QVantumvaleat, Studioſe Lector, Veterum Iuriſconſultorum fragmenta quotquot exſtant, eruminare, neminem latere poteſt aut debet. Cuique enim, vel modice in juris civilis ſtudio verſato, ſatis exploratum eſt; à Triboniano ejuſque adſeſſoribus Veterum juriſconſultorum compilatoribus, abrogatas dudum leges ac ſententias, pro bonis ac receptis propoſitas, inſolubiles antimonias, & quam plurima truncata juriſconſultorum reſponſa & Imperatorum reſcripta in pandectis & codice relicta, ac perturbate disjecta; multas leges à ſuis titulis rejectas, in minus proprias tranſlatas, & pro meris Veterum Iuriſconſultorum & Imperatorum legibus mixtas, id eſt partim ex jure veteri, partim ex novo concinnatas, præfixis nihilominus veterum authorum nominibus, ac ſi nihil mutatum eßet, atque ipſum ſubinde legis ſenſum miſere interpolatum, quaſdam denique novellas obſcure, & ambigue, nec minus corrupte compoſitas. Cui vitio, pro reſtituendo, atque imminuendo ſtudio juridico, haud alio remedio mederi potuiſſe, quam explorando veterum juriſconſultorum ſcripta, quantum quidem ab ærumnis eorundem beneficio reſtitui potuere, viri undecunque doctiſſimi judicarunt. Qua in re plurimum præſtitere Antonius Auguſtinus, Augelus Politianus, Anton: Goveanus, Jac: Rævardus, Guil: Ranchinus, Theod: Marcilius, Anton: Guibertus, Joannes, Robertus, & poſt omnes nunquam ſine laude memorandus Jacobus Cujacius, ejuſque pro reſtituendo atque eruendo juris civilis fonte, æmulator Jacobus

bus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

bus Gothofredus *Dioniſii filius. Quos omnes adduco teſtes, neminem ſe unquam juriſconſultum profiteri poſſe, qui Iuris Origines, qui ejus authores, atque tempora quibus quæque lata fuerunt, ignoret, qui juris hiſtoriam in numerato non habeat, qui non ſeriem latorum Senatuſconſultorum, conſtitutionum, edictorum, aliarumque legum ſolam atque unicam rationem ſingula recte intelligendi, ac pertractandi, diſſidia componendi, vetera atque nova pari facilitate, & felicitate noſcendi, quæ à quoquo introducta, aut mutata, quibus de cauſis, quibus temporibus lata, velut annales, cognoſcat. Nec vane ſemper ego in animum induxi meum, ſed re ipſa expertus ſum ab hoc potiſſimum fonte ingruentis inſcitiæ malum proficiſci, quod noſtri jam nunc Advocatuli, dum juris civilis ſcientiam profiteantur, nihil minus præ ſe ferant. Lege ac perlege eorundem conſulta, nulla penitus lege, ſed aut propria ſolum authoritate, quæ certe nulla eſt, aut diverſis aliorum interpretum opinionibus ſine certa lege aut ratione firmata, nulla in iis ſolidi juris mica, nulla iſtiuſmodi obſervatio: ut quibus & fons & origo, & verum juris interpretamentum deficiat. Quod certe haud aliunde quam ex hoc fonte hauriendum. Quis enim de genuina difficilium & obſcuriarum legum ſententia judicare poteſt, qui non eas referat, unde petitæ ſint, quis ea quæ à prætoribus cauta, quæ à jurisconſultis definita, quæ legibus aut conſtitutionibus ſancita,, moribuſve inducta fuerint probe dignoſcet? qui non ea ad ipſas XII. Tabularum leges, Senatuſconſulta, edicta, plebeſcita, reſponſa, mores ac conſtitutiones referat, quæ ab eorum unoquoque ortum, atque initium ducunt. Quæ ſi integra exſtarent felicius multo, ac cautius cum juris interpreta-*

mento

mento ageretur, ſed ut fieri adſolet conſutarii illi Veterum Iuriſconſultorum compilatores, ut ne fictitiæ eorundem operæ maculoſa larva detrahatur, omnia quantum fieri potuit veterum ſcripta è medio ſuſtulere, quorum pauca tantum quædam fragmenta exſtant, quæ quum variis variorum operibus intermixta reperiantur, quædam melioris notæ in ſtudioſorum gratiam pro manuali in faſciculum congerere bibliopolæ hi noſtri efflagitarunt.

Quibus tum pro tyronum captu, eorundemque faciliori intellectu noſtras & aliorum ſelectas notas margini adjunximus. Quorum velut totius argumenti caput, & initium primo ſe offert, titulus Digeſtorum De Origine Juris & omnium Magiſtratuum & ſucceſſione prudentium, *cum notis* ARNOLDI VINNII *nunquam ante hac editis, & ſelectis* J. Cujacii, Hieron: Cagnolii, Gerardi Coccæi *& noſtris notis marginalibus.*

II. *Hunc velut ejuſdem argumenti ſequitur* Lucii Feneſtellæ (*ut vocant*) de Magiſtratibus Romanorum *&* Pomponii Læti *de* Magiſtratibus, juriſperitis, *&* legibus *libellus, adjectis in ſingula capita noſtris notis.*

III. LEGUM XII. TABULARUM *fragmenta undecunque collecta, ſuis nunc primum tabulis reſtituta, per* Jacobum Gothofredum JC. *una cum paraphraſi, & ſelectis ejuſdem,* Theodori Marſilii, Jacobi Rævardi *& aliorum notis.*

IV. *Edictum perpetuum à* Salvio Juliano *compoſitum, & ad Ordinem Digeſtorum reſtitutum per* Guil: Ranchinum *cum ejuſdem merginalibus notis.*

V. *Tituli qui ſuperſunt ex corpore* Ulpiani *cum* Dioniſii Gothofredi *notis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

VI. *Et* Julii Pauli *receptarum ſententiarum libri V. cum ſelectis* Jacobi Cujacii *notis.*

VII. Caii JC. *Antiquiſſime è libris quatuor inſtitutionum quæ ſuperſunt fragmenta, ex ultima I. Oyſelii* JC. *recenſione cum ejusdem & aliorum ſelectis notis.*

VIII. Licinii Ruffini, (*ut volunt*) *Moſaicarum & Romanarum legum collatio ex integris* Papiniani, Pauli, Ulpiani, Gaii, Modeſtini, *aliorumque veterum juris authorum libris ante tempora Iuſtiniani deſumpta, & quædam alia ex Bibliotheca* P. Pithoei JC. *cum ejusdem notis emendatioribus.*

IX. *Quibus corollarii loco accedit noſtra de Origine progreſſu, atque authoritate Iuris civilis Romani, ejuſdemque varia editione atque emendatione hiſtorica narratio.*

Adjectis Chronicis Canonibus & Faſtis Conſularibus à Romulo Rege uſque ad Iuſtiniani Imperii exitum, Ut & Chronologia utriuſque Imperii Orientis & Occidentis, ab exceſſu Iuſtiniani ad hæc noſtra tempora continuata.

Quæ ſingula qualia ſint, non eſt quod commendem, excuſari magis debeo, quod ego rudis & in hoc ſcriptionis genere inſuetus in hanc arenam deſcenderim, cum alii ſint qui illud magis concinne poterant, & debebant, qui quum rogati toties in hoc ſtadium incurrere recuſaverint, malui ego hujus temeritatis argui, quam illorum deſidiæ. Multi hoc ipſum quod nunc præſto damnabunt ſcio: quibus hoc lubens tribuo, ut reprehendant ea quæ à nobis peccata videbuntur; modò id fiat modeſte, abſque amaritudine & malitia, & hi aliquid melius, aut egregius experantur. Vale.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Errata Typographica.

Pag. 3. in not. lin. 21. pro, *apum,* Lege *apud.*

Pag. 8. in not. Col. 2. lin. 19. pro *Florentinenſi.* leg. *Florentinenſis.*

Pag. 17. in not. Colum. 1. lin. 16. pro *Grati*, lege, *Irati.*

Pag. 20. in not. Col. 1. lin. 4. pro *Actejus* lege *Attejus.*

Pag. 21. in not. Col. 2. lin. 18. pro *l. 12. 18.* lege *e. 22. 13.*

Pag. 27. in ſummariis Col. 2. lin. 1. pro *faſci.* lege *faſces.*

Pag. 29. in not. Col. 1. lin. 14. pro *Capite* lege *Capita.*

Pap. 35. colum. 2. lin. 32. pro *periclitantum* lege *periclitantium.*

Pag. 39. lin. 13. pro *ſuum recepit,* lege *ſuum ſtatum recepit.*

Pag. 47. in not. Col. 1. lin. 10. pro *dicte retur,* lege *diceretur.*

Pag. 57. in not. Col. 2. lin. 1. pro *§, 26.* lege *§. 16.*

Pag. 58. in not. Col. 2. lin. 5. pro *oppununter.* lege *opponuntur.*

Pag. 65. in not. Col. 1. lin. 5. pro *heracledes pontecus*, lege. *heraclides ponticus*

Pag. 70. in not. col. 2. lin. 7. pro *Statius* lege *Statuis.*

Pag. 72. in text. lin. 3. pro *Caſcelus,* lege *Caſelius.*

Pag. 73. in not. Col. 2. lin. antepen. pro *negat*, lege, *legat*, pro *hovovoren honorem.* & pro *nominus,* lege *nominis.*

Pag. 80. col. 1. lin. 11 pro *lebeoni.* lege *labeoni.* & lin. 19. pro *Caſly,* lege *Caſly.*

Pag. 123. Col. 2. lin. 30. pro *Concediſſe* lege *Conſediſſe.*

Pag. 145. Col. 2. num. 12. lin. 2. pro *& plebe*, lege, *ex plebe.* In textu lin. 1. pro *Arincini,* lege *Aricini.*

Pag. 149. lin. 23. pro *Verbe* lege *Urbe.*

Pag. 151. Col. 2. lin. 15. pro *Vrbanus* lege *Vrbanis.*

Pag. 152. lin. pen. pro *pricavere-tur.* lege *prius Caveretur.*

Pag. 161. lin. 5. pro *Senatuſconſultum* lege. *Senatuſconſultorum.*

Pag. 170. col. 2. num. 9. lin. 5. pro *patriorum* lege *patriciorum.*

Pag. 188. col. 1. lin. 2. pro *Quos* lege *Quod.*

Pag. 201. col. 2. lin. 5. pro *fieri,* lege *ferre.*

Pag. 249, col. 1. verb. Si moribus: lin. pen. pro. 2. *loco* lege *d. loco.* Ibid. col. 2. verb. Arceram. lin. 2. pro *mænitum,* lege *munitum.*

Pag. 257. col. 2. verb. Si luci. lin. 5. pro *nocturno,* lege *nocturnum.*

pag. 264. verb. pondo: lin. 30. pro *minione* lege *minime.*

Pag. 272. lin. 5. dematur *firm: Tutor. Th. Marcil.*

Pag. 279. lin. 3. pro *verſus* lege *Vero.*

Pag. 287. col. n. verb. Quios: lin. 9. pro *repoſuitque,* lege *Reponendum.*

Pag. 289. col. 2. verb. Sacer. lin. 2. pro, *Ut quos,* lege, *quot.*

Pag. 301. col. 2. verb. Murata lin. 13. pro *tantam* lege *tantum.*

Pag. 463. in not. col. 1. lin. ult, pro *id*, lege *in*, & pro *portus* leges *partus.*

Pag. 711. lin. 6. pro *ipſu* lege *ipſa* ibid. lin. Antepen. pro *qua* lege *quæ.*

Pag. 731. lin. 22. pro *Certæ* lege *certe.* lin. 23. pro *ad* lege *&* lin. 24. pro *Rheodorici,* lege *Theodorici.* lin. 25. pro *Continet,* lege *continent.*

Pag. 751. verb. *Septime.* lin. 6. pro *habere* lege *habuere.* lin. pen. pro *Olympiadi & luſtro* lege *Olympiadem, & luſtrum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ODE SAPPHICA:

Honori & Meritis,

Celeberrimi & Eruditiſſimi Viri,

D. SIMONIS LEEWII,

JC. Batavi Politiſſimi,

Cauſarumque Patroni Diſertiſſimi,

Urbis Leidæ *Senatoris Prudentiſſimi.*

LAude ſi dignum videatur eſſe
Pandere Aſtrææ Themidiſque Jura,
Et Fori regnum Bativi tenere
Voce decorâ;
Quos quidem LEEUWI meritos honores
Poſcis, inſtaurans monumenta Legum,
Jure-Conſultûm Veterumque docta
Scripta revolvens:
Cum *Decem* Patrum *Tabulis* ſeveris
Additi *Paulus*, *Cajus*, *Ulpianus*,
Atque *Ruffinus*, *Feneſtella*, *Lætus*;
& *Julianus*;
Eruti cæcis tenebris labore
Improbo, ſplendent nitido colore,
Priſtino curâque *Tuâ* decôri
Reſtituuntur;
Euge *Cui* dotes Superi Benigni
Ceſſerint cunctas, etiam ſtudenti
Gentis antiquæ, Generiſque priſci
Vincere honores;

Jam

Jam *Tuo* nectit capiti coronam
Lauream Pallas, Themidique Divæ
Judicat dignum ſuper Aſtra jungi
Atque locari;
Prodigus laudes *Tibi* fundit Indus
Oſtiis ſeptem, *Tibi* dives æris
Accinit Lydus, *Tua* volvit ingens
Nomina Ganges;
Te renaſcentis beat ora Phæbi,
Evehens cœlo Favor almus ora
In tua applauſu quatit en catervas
Omine læto:
O Decus Magnum Batavi Senatûs,
Qui ſedes aptus Patriæ ad Gubernal,
Sic potes rebus Populum juvare,
Conſiliiſque:
Sic *Tibi* Nomen veniet perenne,
Vivet, & ſemper celebrata cunctis
Sæculis, totum reſonans per orbem
Fama vigebit.

Cognato cecinit ſuo lubenter

CORN: A: MAERSCHE:

LL. Stud.

DIGEST. ſive PANDECT.

Lib. I. Tit. II.

DE ORIGINE JURIS, ET OMNIUM MAGISTRATUUM, ET SUCCESSIONE PRUDENTIUM.

1. GAJUS lib. 1. ad legem XII. tabularum.

De Origine & progreſſu juris.

Facturus legum vetuſtarum interpretationem, neceſſario prius ab Urbis initiis repetendum exiſtimavi: non quia velim verboſos commentarios facere, ſed quod in omnibus rebus animadverto id perfectum eſſe, quod ex omnibus ſuis partibus conſtaret. Et certe cujuſq; rei potiſſima pars principium eſt. Deinde, ſi in foro cauſas dicentibus nefas, ut ita dixerim, videtur eſſe, nulla præfatione facta, Judici rem exponere: quanto magis interprætationem promittentibus inconveniens erit, omiſſis initiis, atque origine non repetita, atque illotis, ut ita dixerim, manibus, protinus materiam interpretationis tractare? namque niſi fallor, iſtæ prefationes & libentius nos ad lectionem propoſitæ materiæ producunt: & cum ibi venerimus, evidentiorem præſtant intellectum.

1. *Diviſio tituli.*
2. *Magiſtratus quis.*
3. *Urbs Unde dicta.*
4. *De initiis Urbis Romæ.*
5. *Prolixitas ſugienda.*
6. *Perfectum quid.*
7. *Principium.*
8. *Areopagitæ nulla præfatione uſi.*
9. *Illotis manibus, & illotis pedibus.*
10. *Præfatio.*

ORIGINE) Id eſt Initio & Proceſſu, Ut *infr. l. 1. in pr.*

1. Dividitur hic titulus in tres partes, quarum prima de origine & progeſſu juris *usque ad* §. 13. Secunda de magiſtratibus, *usque ad* §. 35. Tertia de Juriſconſultis, & his qui Juris Civilis ſcientiam profeſſi ſunt, *usque ad finem tituli.* SL.

2. MAGISTRATUUM) per Magiſtra-

giſtratum Intelligit omnes quibus Iudicandi functio commiſſa erat, non ut jus conſtituerent, ſed ut id quod Conſtitutum eſſet, dicerent. S. L.

PRUDENTIUM) Quos *auctores Iuris* vocat Pompon. §. 13.*infr*. Unde ita legendum. *De Origine Iuris, & Iuris authoribus*. probat Cujac. *lib.7. obser. 25. & ad l. 29. in pr. ff. de liber. & poſthumis*.

LEGUM VETUSTARUM) per vetuſtas, intellige XII. tab. leges ad quas Gajus commentatus eſt. S. L.

3. URBIS) Urbs dicta eſt ab urvo aratri curvatura, quod antiqui religionis cauſa die auſpicato junctis bobus interiore aratro circumagebant ſulcum, intra quem Urbem ædificarent. Virg.

Apta dies legitur, tua mœnia signet aratro. Cagnolus.

4. URBIS INITIIS) De origine ſive initiis Urbis Romæ, atque ejus conditoribus, variæ & diſcrepantes ſunt ſententiæ, quas vide apud liv. Plutarch. Dioniſ. Halicarn. Onuphr. Panvin. *de Repub. Romanâ* & alios. Communior, vulgatiorque eſt, Romam à Romulo conditam, qui eam in tres partes diſtribuit quas *Tribus* appellavit, Has *Tarquinius Priscus* ex tribus ſex fecit, iterumque, *Servius Tullius*, qui urbem uno muro complexus eſt, eam in quatuor partes diviſit. Quæ Urbis diviſio ad Auguſti tempora perduravit, qui primum urbem in XIV. regiones & ſuos vicos diſtribuit. De quibus late Onuph. *d. libro*. A tribubus & Regionibus Urbis, ipſum etiam Populum Romanum varie, aliis temporibus, primum in Patricios & Plebejos deinde in Tribus, tum in curias, iterum in claſſes & centurias, rurſumque in Senatores Equites & Populum diſtributum legimus. Idem.

5. VERBOSOS COMM.) Cic. *hac epiſtolam verbosiorem fortaſſe quam velles. Veritas verborum ad minicula non desiderat* ajunt Impp. in *l. 1. Cod. Si minor ab hered t. ſe abſtin.* Nota, fugiendam eſſe prolixitatem non neceſſariam. At.

Non sunt longa quibus nihil eſt quod demere poſsis. martial. *A. Vinn.*

6. PERFECTUM) Id eſt totum ratione omnium ſuarum partium: alias Idem eſt quod effectum, conſummatum, & Completum, cui nihil reſtat, ut perficiatur, ita in pactis conventionibuſque perfectum intelligimus, quum factum eſt illud, quod fieri inter partes convenit. S. L.

7. PRINCIPIUM) μέγιστον ἀρχὴ παντός. Ariſt. in Elench. 1. principium pars maxima eſt totius. Unde tritum illud:

Dimidium facti, qui bene capit, habet A. Vinn.

8. NULLA PRÆFATIONE) Apud Areopagitas tamen antiquitus lege cautum fuit: Ut cauſam dicturus, nec proemio uteretur, nec ad miſerationem aut invidiam judices adduceret, ne cui plus in miſericordia, quam in cauſa ſpei eſſet. Ut ex Luciano refert Alexand. ab Alexand. *genial. dier. lib. 3. c. 5.* Vid. etiam Eraſm. *in Adag. Chil. 1. centur. 9. Ad. 41.* S. L.

9. ILLOTIS MANIBUS) χερσὶν ἀνίπτοις. Eraſm. in Chiliad. Illotis manibus hoc loco ſignificat abrupte & nulla præfatione rem ipſam aggredi imparatis adhuc audientium animis. Simile eſt illud A. Gell. *illotis pedibus* ad Philoſophos divertunt. Macrob. 1. *Saturnal. copiam rerum in Virgilio pedibus illotis prætereunt.* ποσὶν ἀνίπτοις πρὸς ταῦτα ἥξειν. lucian. Hi *pedibus* dixere, quia verbo prætereundi, divertendi, veniendi utebantur, Gajus, *Manibus*, quia de tractatione loquitur: ex Budæo. *A. Vinn.*

10. Hæc verba perſpicue evincunt: quod dixit Cajus de repetenda re ab ipſius urbis Incunabulis ad partem operis & ipſarum legum interprætationem, non pertinere, ſed præfationis Cujuſdam loco eſſe, qua ſcilicet ſtatum & formam Reipublicæ, qualis ab initio Urbis fuerit, Cajus fuerit perſecutus. *Bacchov. hic.*

11. PRODUCUNT) Alii perducunt Ruſſard.

POM-

2. POMPONIUS lib. Singulari Enchiridii.

De manu regia.

Neceſſarium itaque nobis videtur ipſius JURIS ORIGINEM, atque proceſſum demonſtrare. §. 1. Et quidem initio civitatis noſtræ populus ſine lege certa, ſine jure certo primum agere inſtituit: omniaque manu à Regibus gubernabantur.

§. 2. Po-

1 *Pomponii Vita.*
2 *Proceſſus Iuris.*
3 *Civitas quid.*
4 *Vrbs Roma a quo condita.*
5 *Manus Regia.*
6 *Triplicis regiminis forma Monarchia Ariſtocratia, Democratia.*

1. POMPONIUS) Fuit Pomponius Papiniani diſcipulus, condiſcipulos & familiares habuit *Domitium Vlpianum*, *Iulium Paulum*, *Sabinum*, *Venuleum*, *Africanum*, *Florentinum*, *Triphonianum*, *Caliſtratum Modeſtinum*, alioſque quibus ſub Alexandro Severo Mammeæ filio, circa annum ab V. Cond. 975. poſt Chriſtum 224. Publice de Jure reſpondendi poteſtas fuit. Hos omnes Alexandro Imperatori à Conſiliis fuiſſe, eorumque prudentia bonum principem eum factum prædicat Ælius Lampridius. *in Alexandro circa fin.* longam ſatis vixit vitam, ita enim de ſe ipſo lib. 7. Epiſtularum. *Ego diſcendi cupiditate, quam ſolam vivendi rationem optimam in octavum & ſeptuageſimum ætatis annum duxi. l. apum Iulianum 20. ff. de fidei commiſſar. libert.* S. L.

NECESSARIUM) Partitio Juris ſcripti in legem, Plebiſcitum &c. non ſatis recte poteſt intelligi, niſi prius cognita Juris origine quam hic deſcribit Pomponius. *A. Vinn.*

JURIS ORIGINEM) Principia Juris vocat Tacit. *Annal.* 3. Cujac.

2. PROCESSUM) Proceſſus Juris vulgo ordinem formamque agendi experiundique judicio ſignificat. Hic ſucceſſionem omnium Juris partium denotat. *G. Coccejus.*

3. CIVITATIS) Civitas eſt communio ſeu multitudo civium in unum locum congregata quæ eodem Jure utitur. Vid. Ariſtot. *3. & 7. Politic.* Aliquando pro jure Civium accipitur. Ut *civitate donare*. Inter Urbem & Civitatem quid Interſit ex Cic. 4. *Academicar.* intelligitur: nempe quod Incolæ dicantur *Civitas*, *Vrbs* vero Complectatur ædificia. Ab *oppido* hoc differre civitatem volunt, quod illud ſolennibus legibus proprio jure inſtitutis uti non poſſit, hæc vero poſſit. *A. Vinn.*

3. CIVITATIS) Civitas habitatores & cives ſignificat *l. civitas 27. ff. Si certum petatur.* Hinc populus qui civitatem omnem complectitur. Confunduntur tamen prædicta, & alterum pro altero accipi videas. *H. Cagnol.*

NOSTRÆ) id eſt Romanæ, κατ' ἐξοχήν. Ut in §. 2. *Inſt. de jure nat. gent. Quotiens non addimus nomen, cujus ſit civitatis noſtrum jus ſignificamus.* S. L.

SINE LEGE CERTA) plus apud illos valebant boni mores quam ullæ leges ſcriptæ, quod & aliis fere gentibus initio accidit. Senec. Epiſt. 9. ad Lucil. *Quum enim*, inquit *Regum pertæſum eſſet, leges ſcribi cæperunt, quæ rudibus hominum animis, ſimplicibuſque graves & acerbæ erant.* Ut Tacit. ait lib. 3. *nobis ille Romulus ut illi libitum fuit, Imperabat.* A. Vinn.

Agere inſtituit) Id eſt egit, hic apud Catull. *Quem tu Diligere Inciperes* Id eſt diligeres. Et idem

Accipiunt pretium, quæ facere inſtituunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Id eſt faciunt. Quod & Ioſephus Scaliger obſervavit. Ita Paulus *lib.2.ſent.* 2. libertus duos patronos habere *Inſtituit*. Id eſt *habuit*. D. Gothofr.

4. Videri poteſt ex hac narratione Pomponius eorum opinionem ſecutus, qui urbem Romam non à *Romulo* primum conditam fuiſſe ſcribunt, ſed vel à R*omo* Æneæ filio, aut ab Æneæ ſociis. Vide Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib.* 1. A. Vinn.

5. MANU A REGIBUS) Non violenta, ſed quæ inſtar arbitri eſſet. Goth. Accurſius, *arbitrio*, Ut Iuſtinus *lib.* 1. *cap.* 1. *Populus* inquit, *nullis legibus tenebatur, arbitria Principum pro legibus, erant*. Et Dioniſ. 10. τὰ δικαιωθεῖ ὑπὸ βασιλέων τοῦτο νόμος ἦν. Idemque de Græcis Ioſeph. 2. contra Appion. Homerum non uti legum nomine, quod tum nullis populi Græciæ legibus tenerentur. ἀλλὰ γνώμαις ἀορίστως καὶ προστάγμασι βασιλέων. Manum hoc loco opponit juri & legibus, & vi ac poteſtate, non jure ac legibus Reges ab initio cuncta gubernaſſe dicit. *Cujac.*

At enim initio Civitatis (ut docet Dion.l.2.) jus litigantibus dictū fuit, at non ea ſolennitate, non ex jure ſcripto, uti poſt l.XII.*Tab.* Romulus quidem quos Patres elegerat, juſſit ut ſacra curarent, & jus dicerent. Sed ſciendū totum hoc negocium nihilominus à Regis poteſtate pependiſſe qui & ſolo juſſu ſuo controverſias ſæpe dirimebat: Ut ex Hiſtoria conſtat. *A. Vinn.*

Hinc alii in vulgatis rectius legi putant *manu Regis*. Adde Dioniſ. Halicarn. *lib.* 10. *circa pr. Olim eorum Reges jus petentibus dicebant eorumque lites dirimebant, & quod ab illis fuiſſet judicatum vim legis obtinebat*. S. L.

6. Obiter hic notandum, triplicem eſſe formam regiminis politici. Monarchiam, Ariſtocratiam, & Democratiam. *Monarchia* eſt ſtatus politicus in quo unus regit cæteri parent, quæ quum degenerat *Tyrannis* dicitur. *Ariſtocratia* eſt Imperium optimatum, quæ corrupta dicitur ὀλιγαρχία. *Democratia* eſt quum Imperium ſive ſumma poteſtas eſt penes populum univerſum qualis fuit forma Reipublicæ apud Romanos poſt exactos Reges, hæc quum, corrumpitur fit ὀχλοκρατία Noſtra Reipublicę forma ex trium iſtarum temperie quadam conſtat, qualem nonnulli Politici optimam eſſe contendunt. *A. Vinn.*

De legibus regiis.

§. 2. Poſtea aucta ad aliquem modum civitate, ipſum Romulum traditur populum in triginta partes diviſiſſe, quas partes *Curias* appellavit: propterea quod tunc reipublicæ curam per ſententias partium earum expediebat. Et ita *Leges* quaſdam & ipſe *Curiatas* ad populum tulit. Tulerunt & ſequentes Reges: quæ omnes conſcriptæ exſtant in libro Sexti Papirii: qui fuit illis temporibus, quibus Superbus Demarati Corinthii filius, ex principalibus viris. Is liber, ut diximus, appellatur *jus civile Papirianum*: non quia Papirius de ſuo quicquam ibi adjecit, ſed quod leges ſine ordine latas in unum compoſuit.

§. 3. Exa-

1 *Curiæ à Romulo inſtitutæ.*
2 *Tribus quomodo à Curia differat.*
3 *Comitia, Curiata, Centuriata, & tributa.*
4 *Curia quid, & unde dicta.*
5 *Leges Curiatæ.*
6 *Mos ferendarum legum apud Romanos*
7 *Sextus Papirius quis.*
8 *Tarquinius Superbus.*

AUCTA CIVITATE) Decedens Romulus loco 3000. peditum, & 300. equitum circiter, qui cum ipſo Romam condiderant reliquiſſe dicitur 46000. peditum, & 1000. equites. Teſte *Dioniſ. Halicarnaſſ.* Et Servii Tullii Sexti Regis tempore cenſa refert *Livius* 80000. civium qui arma ferre poſſent. *Dioniſius* 84700. *G. Coccejus.*

1. CURIAS) Triginta curias fuiſſe jam inde ab Romulo ſuis quaſque nominibus diſtinctas auctores omnes magno conſenſu tradunt. Non igitur idem ſunt Curiæ quod Tribus. Quum teſte Livio à Servio demum Tullio factæ ſint quatuor tribus, partibus urbis diſtinctæ. His poſtea adjectæ Ruſticæ tribus, & expletus numerus 35. Curiarum autem numerus auctus non fuit, Uti conſtat ex *Orat. Ciceron. pro domo ſua.* Et eorum tantum erant, qui Urbem habitabant. Conſtat item ex 2. *Agraria.* diverſa eſſe comitia *Tributa* & *Curiata.* Diverſa quoque erant Comitia *Centuriata*, quum populus per Claſſium centurias ſuffragium ferebat. Conſule *lib.* 1. & Dioniſ. Halicarnaſſ. *liv.* 4. Erant & Municipiis ſuę curiæ, de quibus alibi. *A. Vinn.*

3. Poſt claſſes à Servio inſtitutas duo cæperunt eſſe comitiorum genera, *Curiata*, & *Centuriata.* Quibus duobus generibus uſus eſt populus uſque ad judicium Cariolani Anno Urbis 263. quo primum anno cœperunt *Tributa* comitia. Tempore Ciceronis non amplius triginta curiæ in ſuffragium mittebantur: ſed 30. lictores, ſuffragium inibant, ad uſurpationem tantum vetuſtatis, & auſpiciorum cauſa. 2. *Agrar.* Integra tamen adhuc fuiſſe exiſtimo quæ adoptionum aut Sacerdotum cauſa habebantur: Nam Flamines, & Curio Maximus, non aliis Comitiis creabantur quam Curiatis, cum Magiſtratus aut curiatis, aut tributis ante, deinde iterum Curiatis. *Cic. d. loco.* Tiberius populo jus Comitiorum ademit Tacit. *lib.* 1. Iulius Cæſar Comitia cum populo partitus eſt. Auguſtus Priſtinum Comitiorum jus reduxit. Sueton. *A. Vinn.*

Comitia erant Populi conventus, qui ferendorum de aliqua re ſuffragiorum cauſa habebantur. Hæc trium fuiſſe generum conſtat. *Curiata* in quibus populus Curiatim ſuffragia dicebat, ut quid plures Curiæ ſtatuiſſent, id juſſum populi eſſe diceretur, *Centuriata* quibus populus per Claſſium Centurias diviſus ſuffragia ferebat, & *Tributa* quum ex regionibus & locis hoc eſt per tribus ſuffragium ferebatur. De his vide A. Gell. *lib.* 15. *cap.* 27. Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib.* 4. *in fin.* & *lib.* 9. *liv. lib.* 2. *cap.* 56. & *ſeq.* Comitium ſive locus in quo Comitia habebantur erat foro conjunctum, ſive potius pars fori, à Palatii porta ad templum D. Mariæ novæ. S. L.

4. REIPUBLICÆ CURAM) Conſtat huic Etymologiæ ſua ratio. Sciendum eſt igitur curiam apud Romanos non ſolum fuiſſe locum, in quem Senatores conveniebant, ſed etiam triginta iſtas partes, in quas ſolum urbanum diſtributum erat *Curias* appellatas, ſed & ædes ſacras *Curiarum Curias* appellabant, & Sacerdotes *Curiarum Curiones*, quod nomen Galli adhuc retinent qui Sacerdotem Paræciæ vocant, *le Curé* A. Vin.

Curiæ Vocabulum à Cura deducit Varro *de ling. latin. lib.* 45. & Non. Marcell. *lib.* 2. *de vita pop. Roman. Propter curam* inquit, *locus quo ſuam quiſque domum Senator confert curiam appellat*, & Feſtus lib. 3. *Curia*, inquit

locus eſt ubi publicas curas gerebant. *G. Coccejus.*

5. Leges Curiatas) Quod hic dicitur de legibus curiatis ita intelligendum, ut *lex Curiata* dicatur à Curiatis comitiis, ut *Centuriata lex* à Centuriatis, de quibus Gellius *lib.* 15. & Cic. *lib.* 3. *de legib.* & in *Orationibus* non ſemel. *G. Budæus.*

Poſt curias à Romulo inſtitutas uſque ad tempora S. Tullii, omnia quę ſuffragiis populi à Regibus committebantur, & leges omnes, quæ ad illud uſque tempus latæ ſunt, Curiatæ fuerunt. Et Judicium Horatii iiſdem Comitiis peractum, quod ex eo Intelligi poteſt, quod necdum tribus, nec centuriæ erant, quæ ſuffragium dicere poſſent. *A. Vinn.*

Ad Populum tulit) Id eſt non ſimpliciter promulgavit, ſed rogavit. Fuit etiam à Regibus ad populum provocatio. Cic. 1. *de Repub.* Senec. *Epiſt.* 19. Gothofr.

Legum Conſtituendarum authoritas erat populi. Ferebant leges, qui rogabant populum. Quicquid ferebatur ad populum jubendum ſciſſendumve rogatione fiebat. A. Gell. *lib.* 10. *cap.* 20. G. Coccejus.

6. Pro legibus ferendis edicebantur Comitia ſive Curiata, ſive Centuriata, ſive Tributa, trinundino ante quam haberentur, id eſt poſt trinas nundinas, dies viginti & ſeptem, à majori Magiſtratu, quibus id jus erat, legibus interim, quas ferri rogarent promulgatis, id eſt in publicum propoſitis. Non aliter enim Romæ leges ex priſcorum inſtituto, quam trinundino die promulgabantur id eſt intercedentibus tribus nundinis, quibus omnis plebs ex agris ad mercatum in urbem confluebat, eratque licitum per id tempus intercedere ac tollere ſi parum probaretur, ſive quid vitii eſſet, poſt tertias nundinas Magiſtratus in eum locum, ubi legem laturus eſſet, ſive in forum, ſive in Campum Martium, populum convocabat ut ſuffragia ferret, quæ primo quidem viva voce, ſed poſt legem Tabellariam, à *Gabino Tribuno* Anno V. Cond. D C IX. per tabellas vel per litteram A. id eſt, *Antiquo*, vel per litteras U. R. id eſt, *Uti rogas*, prout aut ſuadebant, aut diſſuadebant, colligebantur teſte A. Gellio *lib.* 10. *cap.* 20. Ibi quum promulgatam legem præco ſubjiciente ſcriba recitaſſet, is qui legem promulgarat, habita concione ex roſtris, ſi in foro, aut ex ſuggeſtu, aut alio editiore loco, ſi in Campo Martio Comitia haberentur, populo ſuadebat, ut rogationem acciperet. Tum præſentibus Sacerdotibus ſitella, vel urna deferebatur, in quam ſive Tribuum ſi tributis, ſive Centuriarum, ſi centuriatis comitiis lex ferretur nomina conjiciebantur, deinde ſortitio fiebat, quem quæque Tribus vel Centuria ordinem obtineret. Qua ſortitione facta quiſque in ſuam tribum aut Centuriam in qua ſuffragium eſſet laturus diſcedebat. Appoſitæ erant in quaque tribu aut Ceuturia pontes, ſi tributa Comitia eſſent pro numero tribuum XXXV. ſi Centuriata CXCIII. pro numero centuriarum, in quas claſſes ſuas diviſerat Servius Tullius, non quod re vera pontes fuerint, ſed quod pontium ſimilitudinem habuerint. Hiſcæ ponticulis impoſitæ erant duæ ciſtæ oblongæ, una in capite, altera in fine ipſius pontis, è quarum prima ſingulis pro ferendo ſuffragio, ſecundum ordinem quem de ſitella ſive urna ſorte elegerat tranſeuntibus, per eos, qui, ne quid fallaciæ committeretur, iis erant præpoſiti, duæ miniſtrabantur tabulæ, quarum alteram in aliam ciſtam in extremis pontibus collocatam ſuffragii voce, deponeret. Harum tabellarum altera ſignata erat prædictis litteris V. R. qua ſignificabatur legem accipi Uti rogatur, altera vero notata erat littera A. qua nihil novari, ſed antiqua probari ſignificabant. Hiſce ſuffragiis in utramque partem dinumeratis ejus tribus

ſive

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſive Centuriæ ſententia, à Præcone renunciabatur, quibus in reliquis tribubus, ſive Centuriis, ex majore iterum omnium tribuum, aut Centuriarum ſuffragiorum numero antiquabatur, vel ſciſcitabatur lex, quę ſcita & accepta ab omnibus Jurejurando Confirmabatur, & in æneas tabulas aut Columnas incidebatur. Quæ tabulæ aliquamdiu in publico proponebantur deinde ad ærarium delatæ, & ibi conditæ aſſervabantur. S. L.

7. Sexti Papirii) Complures Manuſcripti libri pro Sexti hanc notam præſcriptam habent VI. quæ forte mendum peperit, quod huic loco ineſt, quia P. verius prænomen, uti infra §. 36. Ab hoc Publio Papirio diverſus eſt, *G. Papirius* P. M. cujus meminit Dioniſius 3. qui poſt Reges exactos, ſacra publica reſtituit, & diverſus *Manius Papirius* Rex ſacrorum primus, poſt exactos reges, de quo idem Dioniſius 6. Nam Publium Papirium ante reges exactos, leges Regias in unum compoſuiſſe, ſatis aperte hic pomponii locus oſtendit *Cujac.*

8. Superbus) Intelligit Tarquinium priſcum. Nam utrique Tarquinio Superbi nomen tribuiſſe authores videntur. Ut hic notat Cujacius. Tarquinius autem Superbus rex ultimus Demarati nepos priſci filius, ut plures ſentiunt, vel Demarati pronepos, ut pauci & inter hos *Dioniſius*. A. Vinn.

Ex Principalibus viris) ex honoratioribus apud Regem, ex principibus civitatis qualis fuiſſe Juriſperitos. M. Tullius ſcribit 1. *de Oratore*. Et hunc Papirium Pomponius parte tertia hujus tractationis, in primis Juriſperitum fuiſſe ait. *Cujac.*

Leges sine ordine latas) Quæ leges hæ fuerint ſatis diligenter docet Dioniſ. lib. 2. *A. Vinn.*

De jure incerto & conſuetudine.

§. 3. Exactis deinde Regibus *lege Tribunicia*, omnes leges hæ exoleverunt: iterumque cœpit populus Romanus incerto magis jure, & conſuetudine ali, quam per latam legem: idque prope viginti annis paſſus eſt.

§. 4. Po-

1 *Libertas, & poteſtas populi Romani in Reges & Principes ſuos.*
2 *Lex Tribunicia quæ fuerit.*
3 *Leges Regiæ abolitæ.*
4 *Quanto tempore Pop. Romanus ſine certa lege vixerit.*

Exactis Regibus) Exactis, id eſt extra actis & expulſis Plaut. *Itaque omnes exegit foras. H. Cagnol.* Nihil turbat, quod unus tantum exactus ſit. Nam uno exacto in poſterum quicunque ſibi Regum nomen adſumerent, damnati, ad quod populum juramento adſtrinxit *Brutus*. liv. *initio* 2. A. Vinn.

1. Hinc collige libertatem populi Romani, qui lege Regia non ita obligabatur, quin recedere ab ea liceret. *arg. l. 22. ff. de legat.* 3. Ut & poſt Imperii tranſlationem Imperatorem eo privari potuerit. Quum alias populus Regem & Dominum ſuum nec propter tyrannidem & ſævitiam expellere poſſit. S. L.

2. Lege Tribunicia) à *L. Bruto* Tribuno celerum lata. Fuit autem hæc lex Curiata, ut & cæteræ à L. Bruto latæ, cum Reges ejecti ſunt, te-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſte Dioniſio *ſub finem* 4. Cujacius mavult intelligi legem; qua primum poteſtas tribunicia Conſtituta eſt. Anno XVII. poſt ejectos Reges. *A. Vinn.*

Neutrum Probat Goveanus. Qui hanc Terentillam ſive Terentiam legem fuiſſe putat. *Var. lect. lib. 1. cap. 21. à C. Terentio Arſa Tribun. plebis*, de quinque viris pro legibus de imperio Conſulari ſcribendis, promulgata: ne ipſi libidinem ac licentiam ſuam pro lege haberent. Fuit autem hæc lex lata Anno Urbis Conditæ 291. *T. lucretio Tricipitino, & Veturio Craſſo*, ſive is fuerit T. Veturius Geminus ligurinus. *Conſſ.* quæ tunc quidem impedita, poſtea reſumpta vel repetita eſt S. L.

3. OMNES) Sine exceptione omnes. Noli dicere eas tantum leges exoleviſſe, quæ fundabant Regiam poteſtatem. Nam & jus omne certum ut prorſus exoleverit neceſſe eſt, ſi ut ſubjicit, *iterum P. R. incerto jure uti cæpit.* Non nego latis XII. Tab. legibus, in eas pleraſque ex Regiis fuiſſe revocatas, atque deſcriptas, à prima origine eas potius regias appellari, quam XII. Tab. reſumpta antiqua appellatione. Quemadmodum *Papinianus* legem de patria poteſtate, & *Marcellus* de Muliere prægnante non afficienda ultimo ſupplicio, legem Regiam vocaverunt, & lex quoque Regia de Imperio Cæſarum qua Populus eis ſummum ceſſit imperium, quum non illi ſe Reges appellarent, ſed dictatores & Principes. Ex *Cujacio* S. L.

EXOLEVERUNT) Id eſt ab uſu remotæ fuerunt. Ut per Quintilian. lib. 5. & liv. ſæpe. *H. Cagnol.*

ITERUMQUE CÆPIT) id eſt ſecundo, Ut non ad primam plebis ſeceſſionem quæ in ſacrum montem facta eſt Anno V. Cond. 259. hæc verba referantur: ſed ad aliud tempus XX. ſcilicet annorum ante XII. tabulas. S. L.

PER LEGEM LATAM) Alii *lege perlata* & in antiquis Codicibus, *lege jacta*, ſcriptum legitur: quam lectionem probat Hieron. Cagnolius hic. S. L.

4. VIGINTI ANNIS) Error videtur in numero annorum, ſive ab exactis Regibus Computes, ſive à Conſtituta poteſtate Tribunicia. Nam decemviri creati ſunt Anno V. Condita 301. teſte liv. 2. & Dion. 2. h. e. poſt Reges exactos fere 56. annis. *A. Vinn.*

Alii quos poſt Bacchovium ſecutus eſt. *G. Coccejus* volunt librarii errorem eſſe à quo hos annos hoc Characteriſmo LX. notatos, pro LX. XX. repoſitum eſſe volunt. Quod neque annorum numerus probat, neque vetuſtioris Florentinenſi Manuſcripti fide nititur, quod hocce viginti annorum ſpacium non characteriſmo, ſed totidem litteris determinat. Cujacius qui Tribuniciam legem à Tribuno Plebis XVII. poſt exactos Reges, anno latam voluit, ab hinc eoſdem annos numerandos putat, quaſi ſummatim tantum, non ſubtiliter & exacte eam annorum computationem fecerit, quum dicat *prope* ſive *fere* viginti annos: Cui non aſſentior: propterea, quod is modus loquendi, quem etiam Ciceroni familiarem eſſe *Aſconius Pedianus in Piſonem* refert, minorem quidem numerum, nunquam vero majorem præſupponat: neque veroſimile ſit Pomponium pro XLIII. annis qui ab Interpoſita Tribunicia poteſtate numerantur, fere viginti expreſſiſſe: Quod nec Ciceronis exemplum probat, qui eo *in piſonem* loco, XL. pro XXXVI. annis & in Catilinam pro XVIII. vigeſimum diem ponat, quaſi dicat prope XL. annis, vel vigeſimo fere die, non contra XXXVI. pro XL. aut XVIII. pro XX. Malim itaque hos annos à conſtitutis XII. Tabularum legibus retronumerari uſque ad Tribuniciam illam legem, quam pro legibus de imperio conſulari ſcribendis à Terencio Arſa Tribuno Plebis latam ſcribit Govean.

vean *lib. 1. var. cap. 21.* à Conſſ. videlicet *M. Oratio Barbato, & L. Valerio Potito.* ad conſulatum *T. Lucretii Tricipitini* & *T. Veturii Craſſi.* Hi ordine numerantur XIV. qui Pomponio ſunt prope viginti, quibus Populus incerto Jure ali iterum paſſus ſit. Toto enim hoc tempore quo de legibus ferendis in Republica certatum fuit, Patres leges plebejas aſpernabantur, & plebs patricias, nullusque legibus locus erat. Sic ut Pomponius hic non ad omnes annos reſpexerit, quibus populus poſt ejectos Reges ſua conſuetudine ſine certa lege vixerit, ſed ad eos quibus populus pro certamine inter patricios & plebejos de legibus ferendis maxime paſſus ſit. SL.

Totidem Viginti annis notat Tacitus *lib. 3. Annal. cap. 28.* duraſſe Civile diſſidium, populo neque lege neque more pendente certo, quod cæpit à Pompejo & Cæſare. *Cujac.*

PUBLICA AUTHORITATE) S.C. Ut Dioniſius: & ex lege, ut infra, cæteris ſe Magiſtratibus abdicantibus. Cujac.

De legibus duodecim tabularum.

§. 4. Poſtea ne diutius hoc fieret: placuit publica autoritate *Decem* conſtitui *viros*, per quos peterentur leges à Græcis civitatibus, & civitas fundaretur legibus: quas in tabulas eboreas perſcriptas pro Roſtris compoſuerunt, ut poſſent leges apertius percipi: datumque eſt eis jus eo anno in civitate ſummum, uti leges & corrigerent, ſi opus eſſet & interpretarentur: neque provocatio ab eis, ſicut à reliquis magiſtratibus fieret. Qui ipſi animadverterunt aliquid deeſſe iſtis primis legibus: ideoque ſequenti anno alias duas ad eaſdem tabulas adjecerunt: & ita ex accidentia appellatæ ſunt *leges duodecim tabularum.* quarum ferendarum autorem fuiſſe decemviris Hermodorum quendam Epheſium, exulantem in Italia, quidam retulerunt.

1 *Decemviri legibus ferendis conſtituti.*
2 *Tabulæ eboreæ an fuerint.*
3 *Decemviri quomodo leges propoſuerint.*
4 *Decemviratus unius fuit anni.*
5 *Provocatio à Magiſtratu ad Populum pro tempore tantum ceſſavit.*
6 *X. an XII. Tabulæ fuerint.*
7 *Decemvirorum Imperium diſſolutum.*
8 *Legum decemvir. præſt. remiſſive.*
9 *Hermodorus Epheſius.*

DECEM CONSTITUI VIROS) Satis conſtat ex livio *lib. 3.* Dion. *lib. 10.* Feneſtella, & A. Gellio. 17. 21. Tres legatos Athenas miſſos qui inclytas Solonis leges deſcriberent, & aliarum Græcarum civitatum inſtituta, mores, Juraque cognoſcerent. Decem autem poſtea conſtitu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

tos viros qui leges allatas in decem Tabulis deſcriptas publice propoſuerunt additis duabus, quæ leges Rom. proprias continebant. Sed Pomponius ne longum texeret Hiſtoriam decemviros, ait, non tantum tuliſſe ſed etiam petiiſſe leges à Græcis civitatibus. Ex Cujacio *A. Vinn.*

Malim decem viros ab initio conſtitutos, ë quibus tres legati in Græciam miſſi, reliqui Rempublicam conſulari poteſtate gubernaverint, legati fuere *Sp. Poſthumus Serv. Sulpitius*, & *A. Manlius* S. L.

A GRÆCIS CIVITATIBUS) Etiam ab his civitatibus Græcis quæ in Italia erant Ut Dioniſ. ſcribit lib. 10. *Cujac.*

CIVITAS FUNDARETUR LEGIBUS) Liv. *in exordio l. 2.* Imperia legum potiora vocat hominum. *G. Coccejus.*

2. TABULAS EBOREAS) Reſpexit forte Pompon. ad uſum ſui temporis. Nam primo in tabulis roboreis, authore Dioniſ. *lib. 3.* leges proponebantur, deinde in æneis, noviſſime in eboreis ſive Elephantinis. Has autem in æs inciſas fuiſſe idem Dioniſ. *lib. 10.* & *liv. 3.* tradunt. ex Cujac *A. Vinn.*

PRO ROSTRIS) Id eſt, ante roſtra. Saluſt. *pro Curia* ſignum ſociis dedit, id eſt ante Curiam. Roſtra autem dicebantur locus ſeu templum ante Curiam Hoſtiliam, quæ Senatorum erat, ubi pulpitum porrigebatur ornatum roſtris navium ex antiatibus captarum Liv. *lib. 8.* Ex quo loco concio haberi ſolebat. *A. Vinn.*

COMPOSUERUNT) Id eſt evulgarunt & in medium protulerunt, ut infra componere jura, componere actiones. Ex Cujac. *A. Vinn.*

3. Decemviri leges conſcriptas tum ex Græcorum jure, tum ex ſuis moribus non ſcriptis in decem tabulis cuilibet cognoſcendas propoſuerunt, omnium privatorum correctionem admittentes, & hoc agentes, ut leges ſcriptæ omnibus placerent. Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib. 10.* S. L.

4. JUS EO ANNO) Decemviratus enim unius tantum fuit anni, ita ut ſecundo anno novi iterum electi fuerint decemviri, quibus tertio anno per tyrannidem continuati, nondum finito anno abdicantur, rurſumque ad conſules recidit reſpublica. S. L.

IN CIVITATE SUMMUM) Et cum illis ceſſarunt omnes alii Magiſtratus teſte Dioniſ. *lib. 10.* & liv. *lib. 3. cap. 32. G. Coccejus.*

5. PROVOCATIO) Tradunt omnes cæteris Magiſtratibus lege ſe abdicare juſſis, decemviros ſine provocatione creatos, iiſque poteſtatem datam fuiſſe ex patriis conſuetudinibus, & Græcis nuper allatis legibus, optima eligere. *A. Vinn.*

RELIQUIS MAGISTRATIBUS) Provocationem ad populum etiam tempore Regum fuiſſe conſtat. Exactis Regibus *Valerius Publicola* primus L. tulit de provocatione adverſus Magiſtratus ad populum. Everſa poteſtate decemvirali, hanc legem Populus non modo reſtituit, ut ait liv. *lib. 2. c. 55.* ſed etiam in poſterum munivit, novam faciendo legem, *ne quis ullum Magiſtratum ſine provocatione crearet*, Intellige autem Magiſtratum Ordinarium: nam Dictatores ſatis ea lege ſolutos fuiſſe conſtat. *A. Vinn.*

QUI IPSI) Eorum ſcilicet Princeps Appius Claudius Craſſinus, cujus, ut infra ait, maximum conſilium fuit in XII. tabulis ſcribundis. Ex Cujacio *A. Vinn.*

ALIQUID DEESSE) Maxime quę proprias leges & patrias conſuetudines ſpectarent. S. L.

ALIAS DUAS) Has non decemviris, ſed Conſulibus tribuit Diodorus Siculus *lib. 12.* Et in eo ab Halycarnaſſ. *lib. 10. in fine*, diſcrepat Livius *lib. 3. cap. 57. circa fin.* Ubi has XII. tab. leges non ab ipſis Decemviris, ſed poſt eorundem abdicationem à novellis conſulibus *M. Oratio Barbato, & L. Valerio potito*, ad bellum adverſus Æquos Volſcoſque euntibus, priuſquam urbem egrederentur in æs inciſas

ciſas in publico propoſitas tradit. S. L.

Inter additas leges unam fuiſſe refert Dioniſ. *d. lib. 10.* quę vetaret, inter patricios & plebejos Connubium Contrahi: addens, non alio id ſua ſententia fine factum, quam ne conſociatis familiis inter Ordines Concordia fieret. Cœperant enim ſuperbe, & proterve agere Decemviri, & conſilium inierant de non dimittendo, ſed continuando Magiſtratu decemvirali. Quæ res & enormis Appii Claudii protervia effecit, ut eorum Imperium diſſolveretur, teſte eod. Dioniſ. *lib. 11. in pr.* G. Coccejus.

7. Ex accidentia) Rectius ex accidenti. Ut in *l. 56. ff. de condit. & demonſtrat. & l. 51. ff. ad l. falcid.* Cujac.

8. Leges XII. Tab.) De legum decemviralium pręſtantia exſtant pręclara elogia Cic. *1. de Orator. 193. & ſeqq.* Tacit. *3. Annal.* Liv. *3.* Ubi eas fontem eſſe dicit omnis publici privatique Juris. A. Vinn.

Adde eundem Ciceron. *lib. 2. de legib. 59.* A. Gell. *lib. 16. cap. 10. & lib. 20. cap. 1.* Roſin. *Antiq. Romanar. lib. 8. cap. 7.* S. L.

Hermodorum) Hujus non meminerunt Dioniſius aut Livius. Unde illum XII. Tab. legum authorem negant. Neque hic textus probat, qui eum non authorem id eſt primum compoſitorem, à Gręca voce αὐθέντης, & uſitato vocabulo, *authentico*, quo vulgo orginale ſcriptum denotatur, ſed *auctorem legum ferendarum* conſtituit, ab augendo, quod ſcilicet Decemviris ipſis jam conſtitutis, ad leges ſeligendas ordinandaſque conſilium ſuum impertierit, & qui natione Epheſius & Gręcus erat, eas auxerit, utque ferantur auctor, & ſuaſor fuerit. Neque alio ſenſu plinius lib. 34. Rer. Nat. cap. 5. eum *vocat, legum, quas decemviri ſcribebant, interpretem*, S. L.

Cic. 5. Tuſculan. ait hunc exulare juſſum, quod vir probus eſſet, cui ſtatua Romę poſita fuit. Plin. *lib. 34.* Strab. *lib. 14.* Ruſſard.

Ciceron. Verba. 5. Tuſculan. hęc ſunt. Eſt, inquit *apud Heraclitum phyſicum de Principe Epheſiorum Hermodoro, Univerſos* ait *Epheſios eſſe morte mulctandos, quod quum civitate expellerent Hermodorum, ita locuti ſunt; Nemo de nobis unus excellat: ſed ſi quis exſtiterit, alio in loco, & apud alios ſit.* A. Vinn.

Diogenes Laërtius in Heraclito Epheſio, Hermodori Epheſii, à civibus ſuis ejecti, meminit, unde ait, Heraclitum Epheſios acriter cenſuiſſe, ac dixiſſe, Epheſios omnes adultos mori meritos, impuberes urbe carere, quoniam ſui pręſtantiſſimum eo expuliſſent, *quod neminem ipſorum inæqualem* eſſe, (hoc eſt excellere cęteris) vellent. Accedit mos Athenienſium, quem *Oſtraciſmum* vocabant, quo ii per decennium cogerentur abeſſe ab urbe quorum potentia, & opes, & gratia ſuſpectę erant. *G. Coccejus.*

De diſputatione fori.

§. 5. His legibus latis, cœpit, ut naturaliter evenire ſolet, ut interpretatio deſideraret prudentium autoritate neceſſarium eſſe *diſputationem fori.* Hæc diſputatio, & hoc jus, quod ſine ſcripto venit, compoſitum à prudentibus, propria parte aliqua non appellatur, ut cæteræ partes juris ſuis nominibus deſignan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſignantur, datis propriis nominibus cæteris partibus: ſed communi nomine appellatur *jus civile.*

§. 6. Dein-

1 *Iuris interpretatio qualis ſumenda.*
2 *Forum quid & unde dictum.*
3 *Aliud Rom. aliud Caſ. aliud Auguſti*
4 *Reſponſa prudentum an inter partes Iuris ſcripti recenſenda.*
5 *Ius Civile quid.*

HIS LEGIBUS) XII. tabularum, quas antiquiſſimas & primas pœne Reipub. Romanorum vocat, Juſtin. *Novell. 22. cap. 2. G. Coccejus.*

1. NATURALITER) Scilicet, natura conſequens eſt, ut leges indigeant interpretatione, non qualicunque tamen, aut quorumcunque nec ubicunque prodita. Sed conjuncta cum autoritate prudentum, in foro agitata & ſępius examinata, in auditorio Principum & Magiſtratuum. Ex Cujacio. *A. Vinn.*

UT INTERPRETATIO DESIDERARET) Goveanus lib. 1. var. lect. c. 24. Ita reſtituit: *Ut interpretatio deſideraret prudentium authoritatem, neceſſaria eſſe diſputatio fori*, alii, *neceſſariamque diſputationem fori.* Ruſſard.

2. FORI) Forum antiquitus ſepulchri buſtum ſive veſtibulum probat XII. tabularum lex, qua in hunc modum cavetur: *Rogum buſtumve novum ne propius ædes alienas* LX. *pedes invito domino adjicito: neve forum ſepulchri, buſtumve uſucapito.* Forum Varro de lingua latina *cap.* 4. à *ferendo* indigetat, Iſidorus à *fando*; Juriſconſultis eſt locus in quo judicia peragi, cum populo agi, & Conciones haberi ſolebant, Authore Feſto. Judicii locus apud Romanos primo in medio foro in opaco exerceri ſolebat, donec in aliqua fori parte tectum fuerit expanſum variis ſtatuis, & deinde navium depredatarum roſtris ſuffultum, unde & forum & roſtra dictum. Triplex forum olim Romę fuiſſe volunt, Romanum, Cęſaris, & Auguſti. Quorum *Romanum* fuit antiquiſſimum, & prę cęteris ornatiſſimum propter ędificia, & frequentiſſimum propter judicia quę inibi agebantur. *Cæſaris* à Julio Cęſare è Manubiis ſpoliorum exſtructum, cujus area ſupra ſeſtertium millies, id eſt vicies quinquies centenis millibus coronatorum conſtitit, teſte Suetonio in Julio. Et Plinius *lib. 36. cap. 10.* eum millies ducenties ſeſtertium emptorem facit. Tertium forum addidit *Octavius Auguſtus*, in quo quum propter hominum, judiciorumque multitudinem duo non ſufficerent, publica judicia, & ſortitiones judicum ſeparatum fieri conſtituit. De quo plura vide apud Alexandr. ab Alexand. *lib. 2. cap. 12.* Forum Juriſconſultis eſt juriſdictio, ſive territorium cujuſque judicis. Hinc actor rei forum ſequitur, id eſt territorium. *l. 2. Cod. de Iuriſdict.* S. L.

4. QUOD SINE SCRIPTO VENIT) Atqui Reſponſa Prudentum inter partes juris ſcripti numerantur in §. *conſtat. 3. Inſtit. de jure nat. Gent. & Civ. & in l. 7. ff. de juſtit. & jure.* Probabiliter dici poteſt initio interpretationem prudentum ſine ſcripto emerſiſſe: at poſtquam à Cęſaribus jus reſpondendi iis datum eſt, reſponſa eorum authoritate ad jus ſcriptum pertinere cępiſſe, cęterum pleraque in libris noſtris, quę moribus recepta dicuntur, exiſtimandum eſt Manaſſe ex hac diſputatione fori. *A. Vinn.*

DATIS PROPRIIS NOMINIBUS CÆTERIS PARTIBUS) Hæc verba haud dubie interpretamentum eſſe, ac proinde delenda poſt Zaſ. & Muretum notat Bocchov. d. loco. Ideoque in floren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

tentino Codice, velut abundantia, hoc ſigno ( ) inverſcluduntur. S. L.

Jus civile) Nomine generis ad ſpeciem contracto, quod in jure noſtro frequens eſt. Cæteræ partes Juris Civilis proprium nomen habent, veluti leges, plebiſcita, Senatuſconſulta, conſtitutiones, edictá. Hæc interpretatio, authoritaſque prudentum proprio nomine vacat. *A. Vinn.* Adde Cujac. *lib. 14. obſerv. cap. 16. circa fin.* Sigon. *de Iure Civ. Romanor. lib. 1. cap. 5.* & Bacchov. *in comm. D. hoc loco.* S. L.

De legis actionibus.

§. 6. Deinde ex his legibus, eodem tempore fere, actiones compoſitæ ſunt, quibus inter ſe homines diſceptarent: quas actiones ne populus prout vellet inſtitueret, certas ſolenneſque eſſe voluerunt: & appellatur hæc pars juris, legis actiones, id eſt legitimæ actiones. Et ita eodem pene tempore tria hæc jura nata ſunt: leges duodecim tabularum: ex his fluere cœpit jus civile: ex iiſdem *legis actiones* compoſitæ ſunt. Omnium tamen harum & interpretandi ſcientia, & actiones, apud collegium Pontificum erant: ex quibus conſtituebatur, quis quoquo anno præeſſet privatis: & fere populus annis prope centum hac conſuetudine uſus eſt.

§. 7. Po-

1 *Legis actio, & Lege agere quid.*
2 *Legis actionum nomine quid veniat.*
3 *Pontificum collegium à quo inſtitut.*
4 *Pontifex unde dictus.*
5 *Quatuor primo inſtituti deinde octo, & quindecim pontifices & totidem augures Conſtituti quorum unus Pontifex Maximus.*

His legibus) Subaudi XII. Tabularum *Gothofr.*

Certas solemnesque) certas quoad numerum, ſolemnes quoad verba. *Cujac.*

Satis conſtat antiquitus certas actionum, defenſionumque formulas à Jureconſultis compoſitas fuiſſe, quas neceſſe erat in jure apud prętorem præeuntibus Juriſconſultis à litigatoribus pronunciari, quibus qui vel ſyllaba deerraſſet formula excidiſſe, aut cauſa cecidiſſe dicebatur, id eſt cauſam perdidiſſe. Cic. 2. *de invent.* Quintil. *lib. 7.* Sueton. *in Claudio. cap. 7.* Sed hęc verborum aucupia à Conſtantino ſublata ſunt *l. 1. Cod. de formul. & impet. ſublat.* Hinc eſt quod formulam, pro actione totiens legimus. *A. Vinn.*

1. Legis Actiones) Legis actio eſt formula perſequendi ex lege civili compoſita, ſeu formula agendi apud eum qui juri dicundo pręeſt. Et lege agere, eſt, quod lege aliqua inſtitutum eſt, rite & ſolemniter peragere Cicero 1. *de Oratore*: *Agerent enim tecum lege primum pythagorei omnes atque Democritici* &c. Vopiſcus in Aureliano, *jube, ut tecum agatur,* ſitque

ſitque Aurelianus heres ſacrorum & bonorum totiuſque juris, id eſt ut adoptio ex lege celebretur. Hinc Magiſtratus apud quem legis actio eſt, dicitur; apud quem aliquid tale agere jus eſt *l. 4. ff. de adopt. A. Vinn.*

Eſt horum verborum, lege agere, latiſſima ſignificatio. *l. 3. ff. de offic. prætor. l. 123. ff. de* Reg. *Iur.* Cic. *1. de Oratore, pro Cecinna. 3. & 4. Verrinæ,* Valer. 7. 7. Plin. 5. 7. A. Gell. 20. 9. Ovid. *in faſtis.* Macrob. 1. *Saturn. 16. Varr. 4. de ling. lat.* Hinc legis actio, *l. 1. ff. de offic. jurid. Alexandr. l. 3. ff. de offic. praconſ. l. 4. ff. & l. 1. Cod. de adoptionib.* Paul. *2. ſentent. 26. novell. 81. d. l.* 121. *ff. de* R*eg. jur.* Briſſon. *Select. lib. 4. cap. 20.* Gothofr.

2. Legis actiones comprehendunt etiam omnes actus legitimos, qualis eſt aditio aut cretio hereditatis, mancipatio, & in jure ceſſio & acceptilatio, tutoris & libertatis datio, qui certis ſuis ſolennitatibus conſtabant, ac propterea per procuratorem expediri non poterant. Ita nec domino volente procuratorem lege agere antiquitus potuiſſe, notat Cujac. *lib. 15. olſ.* 16. Ubi male dici aliud eſſe actus legitimos aliud legis actiones, & male ex ſenſu hac lege definiri legis actiones, & male eo ſenſu hac lege definiri legis actiones, quibus inter ſe cives diſceptant ex XII. tab. Neque enim (inquit) dicit has ſolas eſſe legis actiones, ſed tantum appellari legis actiones, Sicut Gajus in inſtitutionibus dum enarrata formula ceſſionis in jure, ſubjicit, *idque legis actio vocabatur*, ubi certe non definit legis actionem. S. L.

ID EST LEGITIMÆ ACTIONES) Interpretamentum & Gloſſam eſſe putant, quę irrepſerit in textum *Bacchov.*

OMNIUM TAMEN HARUM) Sc. XII. *Tabular.* & diſputatio, jus fori, actionumque legis. Cic. *pro domo ſua*, divinitus inſtitutum eſſe ait, quod eaſdem religionibus deorum immortalium & ſummę Reipublicæ præeſſe voluere. *A. Vinn.*

OMNIUM) id eſt non earum tantum quæ ad jus ſacrum vel publicum, ſed & quę ad jus privatum pertinebant, & publice privatimque utile erant. Cujac. *hic.* & *lib. 18. obſerv. 11.* Ubi hunc textum ita reſtituit: *Omnium tamen* XII. *tab. & interpretandi ſcientiæ*, &c. pro *omnium tamen harum* S. L.

3. PONTIFICUM) Liv. 1. & Dioniſ. 2. tradunt Pontificum collegium à Numa inſtitutum, iiſque ſacra omnia attributa, *in eorum penetralibus* ait *liv. 9. abditum erat jus civile, abdita dierum ratio, quibus lege agi poterat, huic* inquit liv. *numa ſacra omnia exſcripta exſignataque attribuit quibus hoſtiis, quibus diebus, ad quæ templa ſacra fierent, atque unde in eos ſumptus pecunia erogaretur, cætera quoque omnia publica privataque ſacra pontificis ſcitis ſubjecit, nec cæleſtes modo ceremonias, ſed juſta quoque funebria, placandoſque manes, ut idem pontifex edoceret:* Interpretandarum quoque legum auctoritatem & ſcientiam, earùmque legum actiones quę partes juris erant, penes pontifices fuiſſe intelligi poteſt ex eodem Dioniſio 10. & Cic. 2. *de ligib.* Val. Max. *lib. 2. cap. 5.* Gell. *lib. 6. cap. 9.* Cic. *pro Murena.* Hęc dandę actionis autoritas, quum paulatim pontifices functione ſua ad avaritiam, & ambitionem abuterentur poſtea ad prętores tranſlata eſt, *l. 15. §. 28. in fin. ff. de damno infecto l. 2. Cod. de jur. form. & impetr. ſublat.* Ex Cujac. Gothofr. & Vinn. S. L.

Pontificum Collegium Numa Inſtituerat, ita ut in locum demortui collegę ab ipſo collegio alius crearetur, non à populo, & ex patriciis, non ex plebejo quod obtinuit ante legem Ogulniam. *Cujac.*

Pontifex dictus (ut vult Q. mutius Scævola & ipſe Pontifex Maxim.) à poſſe facere, quod facere, h. e. offerre, & ſacrificare poſſit. Vel ut Varroni *lib. 4. de ling. lat.* videtur, à ponte ſublicio faciendo & ſarciendo, quod

eo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

eo ſacra uls & cis Tiberim non mediocri ritu fierent. Idem Dioniſ. *lib. 2. & 3.* de Anco Marcio. *Sublicium pontem*, inquit *mere ligneum*, *cui compingendo nefas erat quicquam ferri æriſve addere, ille impoſuiſſe Tiberi dicitur*, *qui hodieque ſupereſt*, *& ſacer ab omnibus habetur*, *quod ſi qua pars ejus ſarcienda*, *illud Pontifices, curant*, *non ſine ſolenni ſacrificio.* Suidas in verbo Ποντιφεξ. *Pontifex*, inquit, *apud Romanos Magnus Sacerdos*, *quem Numa Romanorum legiſlator conſtituit*, *quum Tiberis violento fluxu delatus*, *antiquiſſimum pontem invaſit. Hic votis placatoriis ad fluvium factis*, *ne pontem dirumperet fluvio*, *perſuaſit*, *ut quiete & moderate pontem toleraret*, *item eos qui pontifices & flamines dicuntur Sacerdotibus præfecit.* Alii alia ratione deducunt, quod ſcilicet primę deorum effigies in Theſſalia, ponte penei fluminis collocatæ eſſent. *G. Coccejus.*

5. Quatuor à Numa inſtituti ſunt Pontifices, qui ex patriciis cooptati, uſque ad annum Urbis 454. Quo tempore Q. & Cn. *Ogulnii* Tribuni plebis legem tulerunt ut numerus Pontificum & Augurum augeretur, & pars eorum ex plebe crearetur, factique tunc ſunt octo Pontifices. Tandem Sylla dictator XV. Pontifices & totidem augures fecit eorumque octo priores & in eorum locum ſurrogati majores, reliqui ſeptem adſcititii minores dicti. Unus pontificum omnium ſupremus erat, qui Pontifex Maximus dicebatur, à Numa itidem inſtitutus, quod *maximarum rerum*, *quæ ad ſacra & relligionem pertinent*, *judex* eſſet, *& vindex contumaciæ privatorum*, *& Magiſtratuum*, teſte Dioniſio, quem Feſtus, *judicem atque arbitrum rerum divinarum*, *humanarumque* vocat. Hic ex collegio Pontificum creabatur, non Collegarum cooptatione, ut cæteri ante legem Domitiam, ſed tributis populi Comitiis, uti & poſt, cæteri illi omnes, non tamen niſi XVII. tribubus convocatis. Vid. Pigii Annal. *ad annum Urb. cond. 649.* Multo etiam tempore non niſi ex patribus ſive patriciis creabatur: donec poſtea omnibus honoribus cum plebe communicatis, pontifex quoque Maximus ex plebe primus creatus eſt *T. Cornucanius*, poſt quem multi, tam patricii, quam Plebei uſque ad *Iul. Cæſarem*, poſt cujus mortem pontificatum per vim, invaſit *Lepidus*. Quo mortuo illum ſuſcepit *Auguſtus* teſte Dione *lib. 54. ſub anno 741.* à quo deinceps omnes Romani Imperatores, (ut qui, quum totius Imperii poſſeſſionem eſſent adepti, ſupremam etiam divinarum rerum authoritatem haberent) Pontificum Maximorum titulum & Regimen ſibi reſervarunt. Uſque ad *Gratianum* qui primus amictum Sacerdotalem à Pontificibus ſibi oblatum averſatus eſt, teſte *Zoſimo*. Et paulo poſt ipſum Pontificum Collegium à *Theodoſio Seniore*, cum omni alio gentili Sacerdotio ſublatum eſt, reditibus eorum fiſco applicatis. *G. Coccejus.*

PRÆESSET PRIVATIS) Id eſt: Ex Pontificibus qui quoquo anno populo interpretaretur & reſponderet: unus conſtituebatur, qui ob eam rem hoc loco dicitur præeſſe privatis. Et à M. Tullio pręeſſe ei muneri, quod cęteri occupati eſſent in rebus ſacris, & publicis. Ex Cujacio, *Arnold. Vinn.*

PRIVATIS) Nempe jus reddendo, de ſacris privatorum, de ſepulchris, & locis relligioſis, de Jure Conſulentibus reſpondendo dierum, quibus agi oporteret, rationem aperiendo, & formulas actionum dando. Vid. Briſſon. *ſelect. antiquit. lib. 1. cap. ult.* G. Coccejus.

Ab hac formula diverſa eſt, *adeſſe litigatoribus*, aderant enim litigatoribus Juriſconſulti non prçerant Cic. *1. de Oratore & in Topicis*, ubi Aſcon. Pedian. Hinc judicare, id eſt Juriſdictioni pręeſſe. *l. 1. §. 2. ff. de poſtulando. l. 81. ff. de judic. l. ult. ff. de aq. pluv.* Gothofr.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ANNIS PROPE CENTUM) Et hoc quoque loco ſubtilis annorum computatio facta non eſt ſicuti ſupra *§. 3. prope viginti annis*, ut iteratio illa *ferè* & *prope* demonſtat. *Cujac.*

De jure civili Flaviano.

§. 7. Poſtea cum Appius Claudius propoſuiſſet, & ad formam redegiſſet has actiones: Gnæus Flavius ſcriba ejus, libertini filius, ſubreptum librum populo tradidit: & adeo gratum fuit id munus populo, ut tribunus plebis fierit, & ſenator, & ædilis curulis: hic liber, qui actiones continet, appellatur *jus civile Flavianum*: ſicut ille, jus civile Papirianum: nam nec Gnæus Flavius de ſuo quicquam adjecit libro. Augeſcente civitate, quia deerant quædam genera agendi, non poſt multum temporis ſpatium Sextus Ælius alias actiones compoſuit, & librum populo dedit, qui appellatur *jus Ælianum.*

§. 8. Dein-

1 *Appius Cldudius.*
2 *Gn. Flavius Scriba.*
3 *Notæ Romana qua ratione inſtitutæ.*
4 *Sextus AElius Catus.*

1. APPIUS CLAUDIUS) Non Craſſinus decemvir, ſed Cæcus. *Cujac.*

Cæcus denominatus eſt, quia ſcilicet tandem eſt cæcus factus, dum in ſenatu eſſet, mentio ipſius eſt ut cæci in *l. 1. §. 5. ff. de poſtulando.* De hoc Appio Claudio ejuſque cęcitate vide Livium *lib. 9. cap. 29.* G. Coccejus.

PROPOSUISSET) Non quidem publice (nec enim ſuum librum populo dedit, ut *Sext. AElius*) ſed privatim; Hortatus etiam Flavium, teſte Plinio, ut eas exciperet & ediſceret. *Cujac.*

AD FORMAM) Id eſt in ordinem redegiſſet, neque placet Cujacii interpretatio, qui, *ad formulam*, Pomponium ſcripſiſſe voluit, pro quo Tribonianus *ad formam* repoſuiſſet, quod quum legis actiones ex XII. tab. legibus compoſitę, nihil ipſæ fuerint quam agendi formulę, Claudius formularum formulas propoſuiſſe haud congrue dici poſſit. S. L.

2. GNÆUS FLAVIUS SCRIBA) Secretarium nunc vocant. Nota autem eſt vulgo hęc Hiſtoria. Cic. pro Murena tradit, *myſteria Iuris paucos ſciviſſe, eoſque qui Conſulerentur, poſſetne lege agi, an non poſſet in magna fuiſſe potentia, à quibus etiam dies, tanquam à Chaldæis peterentur. Inventum tamen ſcribam quendam Gn. Flavium, qui cornicum oculos transfigens, ſingulis diebus addiſcendos faſtos populo propoſuerit, & ab ipſis Iuriſconſultis ſapientiam eorum compilarit* Valer. lib. 2. cap. 5. *jus civile per multa ſecula inter ſacra, ceremoniaſque deorum immortalium abditum ſoliſque pontificibus notum Gn. Flavius libertino patre genitus, & Scriba*

cum

cum ingenti nobilitatis indignatione factus Ædilis curulis vulgavit, & faſtos pœne toto foro expoſuit. Ejuſdem rei & Livius *lib. 9. in fin.* & Plinius *lib. 23.* meminerunt. *A. Vinn.*

Adde *Cicer. in Piſonem, & 6. ad Atticum 1.* Diodorum 20. Plin. 3. 1. & *A. Gell. 6. 9.* Gothofr.

3. ADEO GRATUM) Graviter tamen Juriſconſultos hanc arcanorum ſuorum evulgationem tuliſſe ſatis conſtat quod novas quaſdam agendi formulas excogitaverint eaſque certis quibuſdam notis vulgo incognitis deſcripſerint, teſte Cicer. *In orat. pro Muren. grati,* inquit, *illi, ne dierum ratione pervulgata & cognita, ſine ſua opera lege poſſet agi, notas quaſdam compoſuerunt ut omnibus in rebus ipſi intereſſent.* Quænam illæ notę fuerint vide apud Roſin. *Antiq. Romanor. lib.* 8. *cap.* 4. & Valer. Prob. *de notis interpretandis.* Et Plinius *lib. 33. cap.* 1. refert Senatum tanta indignatione exarſiſſe, ut annuli ab eo fuerint abjecti. S. L.

ÆDILIS CURULIS) Quo honore indignus erat quod Scriba vel Tabularius erat Cenſoris, (hoc enim officium apud Romanos Mercenarium, & minus honorificum erat) aut etiam alia ratione, quia filius libertini, Ex Cujacio *A. Vinn.*

SICUT ILLE) Alii, ſicut illud. *Ruſſard.*

QUÆDAM GENERA AGENDI) Quędam aliæ formulę à Juriſconſultis, ut dictum noviter inventæ, & notis quibuſdam ſignificatæ, quas Cic. *pro Murena* notas appellat, quia notis perſcribi ſolebant, id eſt literis ſingulariis, quæ etiam notæ dicuntur. *Ex Cujacio.* S. L.

4. SEXTUS ÆLIUS) Vir Ampliſſimus & Clariſſimus, quem & propter Juris Civilis ſcientiam ſummus Poëta Ennius hoc verſu celebravit.

Egregie Cordatus homo Catus Ælius

Catus, autem veteribus dicebatur homo prudens & acutus.

Horat. 1. Carninum.

Qui feros cultus hominum recentum
Voce formaſti catus, &c.

Meminit hujus Ælii Cic. *in lib. 1. de Orat. & 1. Tuſcul.* A. Vinn.

De plebiſcitis.

§. 8. Deinde cum eſſet in civitate lex duodecim tabularum, & jus civile: eſſent & legis actiones: evenit, ut plebs in diſcordiam cum patribus perveniret, & ſecederet, ſibique jura conſtitueret, quæ jura *plebiſcita* vocantur. Mox cum revocata eſt plebs: quia multæ diſcordiæ naſcebantur de his plebiſcitis, pro legibus placuit & ea obſervari, *lege Hortenſia:* & ita factum eſt, ut inter plebiſcita & legem ſpecies conſtituendi intereſſent: poteſtas [autem] eadem eſſet.

§. 9. Dein-

1 Tres Plebis ſeceſſiones quando & ob quam cauſam factæ.
2 Tribuni Plebis inſt. & plebiſcita facta.
3 Lex Hortenſia.

DEINDE CUM) Nullam hic locus Pomponii in ſe confuſionem habet. Vetuſtiora ſunt plebiſcita XII. Tabulis, fateor: Nam & prima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

prima ſeceſſione rogantibus tribu-
nis, quædam Plebs ſcivit, quę fuit
anno fere XVII. poſt ejectos Reges,
& Cruſtumerina à Varrone appella-
tur 4. *de ling. latin.* à monte prope
Criſtumerum oppidum Romæ vici-
num, qui poſtea ſacer appellatus:
ſed pro legibus obſervata non ſunt
ante legem Horatiam, quæ lata eſt
longe poſt XII. tab. leges, ſeceſſione
ſecunda in Aventinum, ac deinde
confirmata lege Hortenſia ſeceſſione
tertia in janiculum. Ex Cujacio *A.
Vinn.*

1. Plebs in discordiam) Tres
plebis ſeceſſiones apud Hiſtoricos
notantur. Prima quæ fuit in montem
ſacrum, quum plebs ære alieno ob
diuturna bella contracto, nec diſſo-
luto, ſe gravatam à nobilibus credi-
toribus propterea in vincula, & ſer-
vitutem rapi, quæſta, auctore & du-
ce *Sicinio belluto*, raptis ſignis, in
monte prope Anienem, poſt ſacro
dicto *Anno V.Cond.*259. armata con-
ſedit. De qua Vid. Dioniſ. *lib.6.* Liv.
2. *cap.* 32. Secunda ſeceſſio facta fuit
Anno 305. quum plebs armata ob
decemvirorum inſolentiam, & Ap-
pii Claudii decemviri ſcelus quod
puellam libidinis cauſa per calum-
niam in ſervitutem vocaſſet, ex ca-
ſtris *L. Virginio* auctore in urbem
cum ſignis ſeſe proripuit, & in mon-
te Aventino conſedit, de qua liv. *lib.*
3. *cap.* 52. Dioniſ. *lib.* 11. Tertia *anno
V. Cond.* 467. rurſus æris alieni cauſa
facta in janiculum. Liv. *epit. lib.* 11.
G. Coccejus.

2. Plebiscita) Plebs quum
Anno V. conditæ 259. in montem
ſacrum ſeceſſiſſet, hoc à patribus an-
tequam in urbem reverteretur obti-
nuit, ut liceret ſibi ex ſuo ordine
Magiſtratus annuos creare, qui op-
preſſis injuria plebeis, & vim pa-
tientibus ſuccurrerent, nec pateren-
tur quenquam fraudari jure ſuo. Hi
Tribuni plebis dicti ſunt, eamque po-
teſtatem habebant, ut quod Tribuni
ad plebem tuliſſent, quodque plebs
juſſiſſet, id ratum eſſet, quæ *plebiſcita*
vocata ſunt. Eorum primo quinque
creati, ſed poſtea duplicatus eſt nu-
merus, ac decem facti ſunt Tribuni
bini ex ſingulis claſſibus. Dioniſ. *lib.*
10. liv. *lib.* 3. *cap.* 30. primum plebi-
ſcitum illud eſt quo plebs Tribunos
ſibi creavit, alterum *ut Tribuni Sa-
croſancti & inviolabiles eſſent*, *deinde* à
L. Valerio & M. Horatio conſtitu-
tum, *ut quod plebs juſſiſſet, id non ple-
bem tantum, ſed omnes Quirites teneret*,
quod poſtea lege hortenſii dictato-
ris, qui plebem ex tertia ſeceſſione
reduxit, repetitum: & legum no-
mina plebiſcita induerunt *G. Coc-
cejus.*

Mox) mox hoc loco non eſt ex
continenti, ſed poſtea, ut apud alios
authores ſæpiſſime, nam ſecundum
cujuſque rei naturam vel plus vel
minus tempore recipit. *Ex Cujac.* A.
Vinn.

3. Hortensia) Tribunitiis
rogationibus patritii adſtricti non
fuerunt, donec Q. Hortenſius dicta-
tor legem tulit, ut eo jure quod plebs
ſtatuiſſet omnes Quirites tenerentur.
Gell. 15. 27. Quod factum eſt quum
plebs ſeceſſiſſet in janiculum Plin.
lib. 16. *cap.* 10. Cæterum apud Li-
vium *lib.* 3. legimus primum *L. Va-
lerio & M. Horatio* ſimilem legem la-
tam ſeceſſione ſecunda. *A. Vinn.*

Repetita eſt hæc lex ab Hortenſic
dictatore, quæ antea lata erat à *L.
Valerio & M. Horatio.* Ita ut Horatia
non Hortenſia fuerit. liv. 3. 1. Dio
niſ. 2. Plin. *d. lib.* 16. *cap.* 10. Govean
lib. 1. *var. cap.* 22. S. L.

Factum Est) vel potius tar
dem evenit. *Gothofr.*

Species constituendi
Hoc eſt quod Juſtinianus ſcribit §.
*Inſt. de Iure Nat. Gent. & Civ. lege Ho
tenſia lata, plebiſcita non minus valer
quam leges cæpiſſe.* A. Vinn.

De Senatusconſultis.

§. 9. Deinde, quia difficile plebs convenire cœpit, populus [certe] multo difficilius in tanta turba hominum: neceſſitas ipſa curam reipublicæ ad Senatum deduxit. Ita cœpit Senatus ſe interponere: & quidquid conſtituiſſet, obſervabatur: idque jus appellabatur *Senatusconſultum*.

§. 10. Eo-

1 *Civium Romanorum numerus.*
2 *Senatus & Senatores Romani à quo & quando inſtituti.*
3 *Senatusconſulta cujus authoritatis quomodo & quando vim legis obtinuerint.*
4 *Lex Regia de Principis Imperio.*

PLEBS) Quid differat plebs à populo docetur *in §. lex eſt 4. Inſt. de Iure Nat.* A. Vinn.

CONVENIRE) Huic §. geminus eſt §. 5. *Inſtit. de Iure Nat.* G. Coccejus.

1. IN TANTA TURBA) Ciceronis tempore cenſas Romę nonaginta & unam myriades, hoc eſt 910000. refert ex phlegonte Broëus in §. 3. *Inſtit. de jure nat. num.* 7. Quæ relatio de tanto civium numero an vera ſit, vix credo quicquid ſit, conſtat, quod fuerit ingens. *G. Coccejus.*

2. AD SENATUM) Eodem pertinet illud modeſtini *l. pen. de legib.* omne jus aut conſenſus fecit aut neceſſitas conſtituit, aut firmavit conſuetudo. Romulus quum novam civitatem, viribus & robore juvenum munitam cerneret, ut eam & conſilii ope fulciret centum numero elegit, quos ob honorem *patres*, ob ætatem *Senatores* appellavit, quorum poſteritas patricii appellati. Hunc Ordinem Tullius Rex ex Albanis ſupplevit. Brutus autem primus Conſul expulſor Regum, primores equeſtris Ordinis Senatoribus adſcribi fecit, qui ob id *Patres conſcripti* appellati ſunt. Qui fuerint, per quos more majorum Senatus haberi potuerit, quibus in locis, quando & quo ritu adhibito invenias apud Gellium 14. 7. Craſſus error eſt Accurſii, qui Senatores Centumviros fuiſſe exiſtimat. *A. Vinn.*

Adde Sigon. *de Antiquitat. Iur. Civ. Rom.* Manut. *lib. de Senat. Rom.* Roſin. *Romanarum antiquitat. lib. 7. cap. 6. 7.* Bud. *ad l. ult. ff. de Senator.* Conan. *comment. Iuris Civ. lib. 1. cap. 24. de Senatusconſultis.* Et Feneſtell. *De Senatorum origine* S. L.

SENATUSCONSULTUM) Senatuſconſultorum primordia omnium vetuſtiſſima eſſe nemo ambigit Dioniſ. *lib. 2. & 6.* liv. *lib. 1.* Sed ut pro legibus inter omnes, quacunque de re fiant valerent, ſicut plebiſcita, id vero noviſſime obtinuit, & tandem frequentiora Senatuſconſulta eſſe cæperunt, quam plebiſcita, aut leges, exiſtente neceſſitate rerum, ut ait hoc loco, ſive rebus ipſis dictantibus. Quin & Cæſares Senatus potentiam auxerunt, ſuæ ſervientes, teſte Sueton. *In Tiberio.* Tandem à *Leone* philoſopho omnis poteſtas Juris condendi ſoli Imperatori reſervata eſt. *Nov. Leonis 78.* A. Vinn.

Senatuſconſultum dupliciter fiebat, per diſceſſionem, ſi facile conſentiebatur, aut per ſententias ſingulorum, ſi res erat ardua. Diſceſſio tunc fieri dicebatur cum per pedarios Senatores, qui minoris erant in

Senatu nominis, pedibus in Senten- tiam principum itabatur, cujus Se- natuſconſulti ſępe meminit Cic. *in Epiſt.* Actejus capito negabat ſine diſceſſione fieri Senatusconſultum *Gell. dicto loco.* Idem

Libera adhuc repub. Senatuſcon- ſulta fere erant de jure publico, ſub Impp. de Jure privato. *Idem*

Observabatur) Notat Co- nanus *lib. 1. commentar. cap. 1. circa fin.* de Senatuſconſultis nihil un- quam latum ad populum, ſed tacito quodam plebis conſenſu id indu- ctum eſſe, non ut legem poſſit face- re Senatus, ſed ut quod feciſſet, aut ſtatuiſſet, juris authoritate vale- ret. Ut qui prudentię, ſapientię, & dignitatis nomine tantum valuerint apud populum, ut tandem omnia ejus conſulta pro legibus fuerint ob- ſervata. S. L.

4. Occupata demum Republica, poſtquam omnium rerum arbitrium unius eſſe cæperat, & populus Ro- manus lege Regia, quæ de Principis Imperio lata, omne Imperium & poteſtatem in Principem conceſſerit. Ut tradit Ulpianus *l. 1. ff. de conſtit. Princip.* tum demum Senatus in ſpe- ciem crevit authoritas, quum è Cam- po, ut ait Tacitus *comitia ad patres translata ſunt*, tum demum factum eſt, ut non ambigeretur Senatum jus facere poſſe, ut ait Ulpian. *ff. de legibus l. 9.* Arbitrio tamen Principis, precario, ac in ſpeciem habuit tunc Senatus quicquid habuit. *G. Coccejus.*

Ad quod Suetonius in Tiberio reſpexiſſe videtur, quum dixerit, & *Cæſares Senatus potentiam auxerunt ſuæ ſervientes.* Et tribuniciam pote- ſtatem quanta unquam fuit, ſibi adſumebant Imperatores, vel die primo Imperii ſui. Ex Onuph. Pan- vin. S. L.

De jure honorario.

§. 10 Eodem tempore & magiſtratus jura redde- bant: & ut ſcirent cives, quod jus de quaque re quiſque dicturus eſſet, ſeque præmuniret; *edicta* proponebant: quæ edicta Prætorum, *jus honorarium* conſtituerunt. *Honorarium* dicitur, quod ab hono- re Prætoris venerat.

§. 11. No-

1 Edicta Prætorum quomodo propoſita.
2 Magiſtratus Prætorius qualis fuerit & cujus authoritatis, & in quibus rebus edicendi juris poteſtatem Præto- res habuerint.
3 Prætores unde dicti.

Eodem Tempore) Intelli- ge non tantum proxime præce- dens, quo Senatus vice Populi, ſub- latis ex parte Comitiis rogabatur, ſed omne tempus liberæ Reipublicæ, cumque eſſent in civitate leges XII. Tab. & reſponſa, ac ſententiæ pru- dentum, legis actiones, & leges, & plebiſcita. Quibus temporibus præ- cipue Magiſtratus jura reddebant, illi ſcilicet qui edicta proponere ſo- liti. *G. Coccejus.*

Magistratus) pretores in- telligit, quos per antonomaſiam Ma- giſtratus appellat, quod iis uberior fuit in litibus judicandis poteſtas. Hic tamen Magiſtratus longo tem- pore poſt Senatores & Conſules in- troductus fuit. Proinde quod hic dicitur (*eodem tempore*) civiliter & ſuo

ſuo quodam ordine accipe. *A. Vinn.*

1. QUOD JUS DE QUAQUE RE) Solebant Prætores ſtatim inito Magiſtratu edicta de multis rebus proponere ſecundum quæ toto anno jus redderent. Superiorum Prætorum edicta ut plurimum ſequebantur, niſi forte dignum ipſis aliquid viſum fuiſſet, quod adderetur, aut mutaretur, aut novo edicto caveretur, cujus rei perquam erant cupidi, ut aliquid viderentur ipſi à ſe excogitaſſe, & in publicam utilitatem nonnihil de ſuo contuliſſe. Ex *F. Connano* S.L.

SEQUE PRÆMUNIRET) Hinc argumentum ducunt judicia non eſſe pręcipitanda, ſed ſpacium ſeſe præmuniendi eſſe indulgendum. *A. Vinn.*

Alii legunt, *præmunirent*, ut ad Cives referatur, quod quamvis authoritate careat, & repugnet Florentino exemplari, rationem tamen habet, quum turpe haberetur nec minus repræhenſibile edictum ſuum mutare, quo nomine repræhenditur à Cicerone Verres, quod ex edicto ſuo non ſemper jus dixiſſet. Neque quod Romæ edixiſſent de jure communi, ſine aliqua ſua infamia in provinciali præturæ, ſi quam poſtea fuerint adepti, mutare teſtante eodem Cicerone adverſus Verrem. Neque abrogare jus conſtitutum aut receptum poterant *l. 12. §. 4. ff. de publ. in rem act.* præmunire igitur ſe cives debebant judicaturi, utrum ſecundum edicta propoſita judicetur. S. L.

2. EDICTA PRÆTORUM) Prætores hic idem ſunt quod Magiſtratus, qui juri dicundo, non condendo, quod Majeſtatis eſt, præpoſiti: nulla enim lege talem poteſtatem prætoribus datam legimus.

Unde & illi ab initio jure tantum Magiſtratus edicta propoſuiſſe videntur, de quibus rebus, & quomodo jus dicturi eſſent: progreſſu vero temporis populo permittente hoc ſimul uſurpaſſe, ut adjuvandi, ſupplendi, aut corrigendi, juris jam conſtituti cauſa, aut de iis quæ legibus nec ſancita nominatim, nec vetita erant ex bono & ęquo, ipſi aliquid edicendo, conſtituerent, *l. 7. ff. de juſtit. & jure.* Hujus enim juris eadem cauſa fuit, quę Magiſtratuum creandorum, ut quando lex quæ generaliter loquitur neque diſtinctè & ſpeciatim omnia poteſt comprehendere, neque una omnibus rebus æqualiter convenire, legis moderator & arbiter, conſtitueretur is qui juriſdictioni præeſt, pro ſua prudentia legem interpretetur, & ad ſimilia negotią accommod. *l. 12. 18. ff. de leg.*

Uti & Magiſtratus, ita quoque & eorum edicta annua erant, quum id honori eorum tribueretur, ut in annum ſuum jus conſtituerent, & idcirco prætoriæ actiones non plus quam anno uno vixerunt, niſi quæ poſtea principum conſtitutionibus factę ſint diuturniores *pr. Inſtit. de perpet. & temp. act.* Sed quum hæc edictorum inconſtantia & mutabilitas, magnam prætoribus tribueret licentiam, arbitrio ſuo quidvis decernendi & ſtatuendi, prout quiſque avaritia aut ambitione duceretur, quo factum, ut quum ſingulis annis nova edicta proponerentur, ipſum jus prætorium ob edictorum varietatem turbaretur *C. Cornelius Balbus Tribun. Plebis* quem Cicero defendit, etſi nemo repugnare auſus fuerit, multis tamen invitis legem tulit: *Ut prætores ex edictis ſuis perpetuis jus dicerent.* Quæ lex multum authoritatis & gratiæ ſuſtulit ambitioſis pretoribus, qui varie jus dicere aſſueverant. Vid. Dion. *lib. 26.* Tandem *C. Salvius Iulianus*, (qui ob id legum & edicti perpetui ſubtiliſſimus conditor *in ſecunda de confirmatione digeſtorum præfatione ad Senatum & omnes populos §. 18.*) ſub *Divo Adriano* omnia quæ unquam fuerant Pretorum edicta collegit, & in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ordinem digeſſit, quibus edicti per-
Petui nomine legis authoritas data
eſt Senatuſconſulto primum, tum
deinde divi Adriani conſtitutione.
Ut ipſe Juſtinianus commemorat.
l. 2. cod. de Vet. Iure Enucleando, S. L.

3. Prætores à præeundo dicti, quod jure & exercitu præirent, teſte Varrone. Unde illud lucillii *Ergo prætorum eſt, ante præire.* Unde & *juriſdictioni præeſſe* dicuntur, *l. 12. ff. de legib.* Idem

JUS HONORARIUM) Honor pro Magiſtratu ponitur, quod in honore & dignitate ſint. Ita Juvenalis.

Nunc quum ſummus honos finito computet anno,
Sportula quid referat.

Conan. *lib. 1. cap. 15.* Idem.

De Conſtitutionibus.

§. 11. Noviſſime, ſicut ad pauciores juris conſtituendi via tranſiſſe ipſis rebus dictantibus videbatur: per partes evenit, ut neceſſe eſſet reipublicæ per unum conſuli: nam Senatus non perinde omnes provincias probe gerere poterat. Igitur conſtituto Principe, datum eſt ei jus, ut quod conſtituiſſet, ratum eſſet.

§. 12. Epi-

1 *Dictare quid.*

1 REBUS DICTANTIBUS) Id eſt natura, curſu temporum & rerum exigente, & ſumitur hic *dictare* quadam tranſlatione. Sicut enim dictari dicuntur, qui alio preeunte verba ſcribi conſuevere, ita quæ natura nobis excipientibus ſuggerit dictare dicitur. *A. Vinn.*

PER PARTES) κατὰ μέρος, & lento progreſſu à vi & poteſtate. Regis ad populum, à populo ad Senatum, à Senatu ad unum, non Regem ſed Principem, quaſi in Repub. & Senatu primum: qui nec Populi ſibi, nec Senatus jus omne vindicaret, ſed cum ea partiretur. Hinc origo legum, Senatuſconſultorum, conſtitutionum. Ita malo, quam per partes intelligere factiones principum. *Ex Cujacio* A. Vinn.

5. PER UNUM) lege Regia, quæ de Principis imperio lata eſt, Populus ei & in eum omne imperium ſuum & poteſtatem conceſſit, *l. 1. ff. de constit.*

2 *Lex Regia.*

princip. §. 6. *Inſtit. de jure nat. l. 1.* §. 7. *Cod. de vet. jur. Enucl.* Eadem eſt quę lex Imperii dicitur. *l. 3. Cod. de Feſtam.* Hanc legem ſub Auguſto latam, probat Dion. *lib. 53.* non ultro tamen & conſulto imperium uni delatum à Senatu & populo, ſed poſtquam Reſpub. Inteſtinis diſſentionibus ac odiis, ambitione, invidia & bellis Civilibus graviſſime afflicta & lacerata eſſet. Qua neceſſitate Principes Imperatores occaſionem arripuere, ut licet ab inviſis populo, Regis, aut Domini nominibus abſtinuerint, alio ſub nomine Regiam poteſtatem exercerent, Dion. *d. lib. 53.* Hæc ne intercideret, quo quiſque die mortuorum ſucceſſores imperium exciperent publice eam pro Imperii lege recitari curarunt, teſte Hottomanno *in indice leg. Romanor.* Fragmentum ejus Romæ in lateranenſi æde ſervari notat. Ant. Auguſtin, *de legibus.* S. L.

PRO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

PROBE GERERE) alii *provide regere*. Sed gerere provinciam latinis idem eſt quod *adminiſtrare*, ſicut gerere negotium dicimus. Græce ἐγχειρίζειν τας ἐπαρχίας. Cæterum ſatis conſtat unam regnandi cupiditatem ſtatim reipub. à populo & Senatu ad unum principem traduxiſſe *A. Vinn.*

DATUM EST EI JUS) Ita Ammian. Marcellin. 14. Urbs Venerabilis poſt ſuperbas efferatarum gentium cervices oppreſſas, lataſque leges fundamenta libertatis, & retinacula ſempiterna velut frugi parens, & prudens, & dives, Cæſaribus, tanquam liberis ſuis, regenda patrimonii jura permiſit. *Goth.*

Epilogus.

§. 12. Ita in civitate noſtra, aut jure, id eſt, lege conſtituitur: aut eſt proprium jus civile, quod ſine ſcripto in ſola prudentium interpretatione conſiſtit: aut ſunt legis actiones, quæ formam agendi continent: aut plebiſcitum, quod ſine autoritate Patrum eſt conſtitutum: aut eſt magiſtratuum edictum, unde jus honorarium naſcitur: aut ſenatusconſultum, quod ſolum Senatu conſtituente inducitur ſine lege: aut eſt principalis conſtitutio, id eſt, ut quod ipſe Princeps conſtituit, pro lege ſervetur.

§. 13. Poſt

1 *Senatus, & Senatorum origo & progreſſus.*
2 *Sine lege fieri quid.*
3 *Principale, quomodo dicatur.*

ITA IN CIVITATE NOSTRA) Tota hæc ſeries nihil aliud eſt, quam Epilogus eorum, quæ ante tradita ſunt. *A. Vinn.*

AUT JURE ID EST LEGE) Legendum, *aut jus quod lege*, lege ſcilicet XII. & quod ex ea fluxit Jure Civili & legitimis actionibus. *Cujac.*

PATRUM) Id eſt Senatus. S. L.

1. QUOD SOLUM SENATU) Romulum Senatum conſtituiſſe conſtat, quum enim novam ſuam civitatem viribus & robore juvenum munitam cerneret, ut eam conſilii ope fulciret centum numero elegit quos ob honorem *patres*, ob ętatem *Senatores* appellavit, quorum poſteritas per genituram propagata *patricii* appellati ſunt. Exactis Regibus *Brutus* Conſul, exhauſtum bonis viris Senatum intuens primores equeſtris ordinis adſcribi Senatoribus fecit, illoſque *conſcriptos patres* appellavit. Ex quo tempore patrum conſcriptorum appellatio locum habere cœpit. Auctor liv. *in primo ab Urb. Cond.* & Feneſtell. *in tit. de Senator. origine.* Triplicis fuere ordinis Senatores, *patricii*, *conſcripti*, & *Pedarii*. *Patricii* ſunt hi maxime qui centum illis patribus à Romulo lectis geniti. *Conſcripti* Senatores hi erant qui Regum, conſulum, Cęſarumve decreto in Senatum legebantur. Horum qui curulem Magiſtratum geſſiſſent, curru ſoliti honoris gratia in curiam vehi, hi vero qui nondum curulem Magiſtratum cœperant pedibus in curiam intrabant, & inde Senatores non-

 dum

dum majoribus honoribus functi pedarii nominati ſunt. *H. Cagnolus.*

2. INDUCITUR SINE LEGE) Id eſt ſine rogatione, quæ ad populum fiebat, pro lege ferenda. Nam & Senatuſconſultum lex eſt. Sed quia in eo non interrogatur populus, ſine lege fieri dicitur. Ut legis vocabulum hic ſtricte accipiatur, pro prima parte juris ſcripti. *A. Vinn.*

Alii pro, *ſine lege*, legunt *ſine plebe.* Quod, ut plebiſcita ſine Senatu, ita & Senatuſconſulta ſine plebe ſint, quam emendationem adjuvant, præcedentia verba, *Quod ſolum Senatu conſtituente.* Gothofr.

3. PRINCIPALIS CONSTITUTIO) *Principale* eſt quod Principis, vel à Principe eſt, quomodo *principales*, hoc eſt principum conſtitutiones in jure dicuntur. *G. Coccejus.*

Tranſitio ad ſecundam partem tituli.

§. 13. Poſt originem juris, & proceſſum cognitum, conſequens eſt, ut de magiſtratuum nominibus & origine cognoſcamus: quia, ut expoſuimus, per eos, qui juri dicundo præſunt, effectus rei accipitur: quantum eſt enim jus in civitate eſſe, niſi ſint, qui jura regere poſſint? Poſt hoc deinde de auctorum ſucceſſione dicemus: quod conſtare non poteſt jus, niſi ſit aliquis juriſperitus, per quem poſſit quotidie in melius produci.

§. 14. Quod

1 Magiſtratus vocabulum quid ſignificet.
2 Auctores Iuris.
3. Iuriſperiti qui dicantur & eorum officium.

POST ORIGINEM) Incipit Secunda pars Tituli quę eſt *de Magiſtratibus.* S. L.

1. DE MAGISTRATUUM NOMINIBUS ET ORIGINE) Magiſtratus vocabulum Varro *de ling. latin. lib. 4.* à Magiſtro deducit, quod & Paulus probat *l. 59. ff. de Verb. Significat.* Eſtque Magiſtratus cui Reſpublica vel omnino vel ex parte à Populo vel principe Commiſſa eſt. Hic autem ſignificat omnes quibus judicandi functio commiſſa eſt. Non ut jus conſtituerent, ſed ut id quod conſtitutum eſt jus dicerent, quaſi viva vox Juris Civilis, *l. 8. ff. de juſtit. & jure.* Quorum nomina hic recenſentur, itemque origo, quibus occaſionibus, & à quibus ſinguli conſtituti ſint. S. L.

JURI DICUNDO) Quando Veteres Magiſtratum, & eum qui Imperium, poteſtatemque habet, ſignificare volunt, utuntur fere hac circumlocutione, qui *juridicundo*, aut *juriſdictioni præeſt*, item qui Tribunali præeſt. *A. Vinn.*

PRÆSUNT) Sunt qui Magiſtratum minorum poteſtatum nomen eſſe volunt, & juridicundo ſtricte ſumi pro reddendi juris in cauſis civilibus ac privatis poteſtate, ut Scipio Gentil. *de juriſdict. lib. 2. cap. 2. & 3.* Grot. *de Imper. ſummar. poteſtat. circa ſacra cap. 1.* Sed magis eſt ut jus dicere hic latius ſumatur pro omni *Iuris expeditione* ſive omni illius, quod jus in republica exigit, *exercitione.* Ut & Reges, Dictatores & Quæſtores

rerum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

rerum capitalium comprehendat ut infra §. 35. latius exprimit. *G. Coccejus.*

EFFECTUS REI ACCIPITUR) Vere dicitur Magiſtratum eſſe legem loquentem, & legem eſſe mutum Magiſtrum. Et ſicuti nihil prodeſt de rebus juſtis judicia dare aut ſententias, niſi ſint qui eas executioni mandent. Ut ſcribit *Philoſophus 6. polit.* ita & leges fruſtra feruntur, niſi ſit Magiſtratus in civitate, legum cuſtos & aſſertor. *A. Vinn.*

JURA REGERE) Ita in Florentin. vulgo, *reddere*, Regere, hic eſt *dirigere*, quum leges ac jura inſtrumenta ſint, regendi, ad miniſtrandique rempublicam. Unde illud poëtę:

Ipſæ etiam leges cupiunt ut jure regantur.

ex Cujacio *G. Coccejus.*

POST HOC DEIN) *dein*, pro *deinde*, ita Cicero *in Orat. 2. hæc quidem duo binis pedibus inciſum, dein membratim.* Et 2. *de natura deorum.* Dein, *quæ ſequuntur.* G. Coccejus.

2. DE AUCTORUM SUCCESSIONE) Conſtat Juriſconſultos *auctores* dici locis quam plurimis ſimpliciter, vel juris auctores. Ut Cujac. *lib. 7. obſerv. cap. 25.* & in *paratit.* ad hunc titulum notat. Non quod ipſi ſint juris conditores, aut ab ipſis omne jus in repub. Romana proditum ſit, aut proveniat, ſed quomodo eximii, qui doctrinam aliquam, aut res geſtas litteris conſignarunt, *auctores, clariſſimi auctores, optimi auctores, claſſici auctores*, à Cicerone, Cæſare Quintiliano, Gellio & aliis dicuntur. Ita Vellejus Paterculus Domitium Scævolam vocat *Divini, humanique juris auctorem.* Nota Orthographiæ differentiam inter *auctorem*, qui ab augendo, alterius confectum opus auget, & illuſtrat, & *authorem*, qui primitus ipſe aliquid inventum profert, à græca voce αὐθέντης, & in jure uſitato vocabulo authentico, ut & ſupra §. 4. de *Hermodoro Epheſio* notatum. SL.

3. JURISPERITUS) Jus eſt ars æqui & boni, ut definit Celſus in *l. 1. ff. de Iuſtit.* & jure. Ergo & Juriſperitus erit qui æqui & boni peritia præditus. Quæ quidem peritia ex multarum rerum inveſtigatione producitur. Siquidem Juriſperitus, non ſolum univerſum jus civile, verum etiam philoſophiam præſertim moralem, artes dialecticas, oratoriam, & vel maxime latinæ linguæ proprietatem perſpecta habere debet & cognita. Antonius apud Ciceronem *1. de Oratore*, non Juriſconſultum, ſed pragmaticum, aut legulejum definit, qui legum & conſuetudinis ejus, qua privati in civitate utuntur, & ad reſpondendum & agendum, & ad cavendum peritus eſt: optimam & prętantiſſimam hujus artis partem, juris publici, bonique & æqui ſcientiam præteriens. *A. Vinn.*

De Juriſperiti vel Juriſconſulti officio, & artibus quibus inſtructi eſſe debeant vid. Ammian. Marcell. *Rer. Geſtar. lib. 30. cap. 5.* & Cujac. *in præfat.* quam *paratit. Digeſtorum* præfixit. Corraſ. *de jure civili in artem redigendo cap. 5.* Et Hopper. *de juris arte lib. 3. cap. ultim.* S. L.

IN MELIUS PRODUCI) In melius jus producit qui plurimarum rerum cognitione inſtructus ex textuum veritate ſcita legalia ad actus humanos accommodat, ſecurus eorum quæ multa utilitate, per commentariorum ſylvas diſceptantur. *A. Vinn.*

De Regibus.

§. 14. Quod ad magiſtratus attinet, initio civitatis hujus conſtat, *Reges* omnem poteſtatem habuiſſe.

1 *Reges an ſi t de numero Magiſtratuum.*

OMNEM POTESTATEM) Quod verum eſt autoritate. Nam & Reipublicæ cura apud patres erat; & quędam populo à Regibus permittebantur. Teſtes *liv. Dioniſ.* & alii. Utrum Princeps ſit ſupremus Magiſtratus, an quid celſius Magiſtratu diſputant Politici. Tiberius apud Tacit. *3. annal. Non ædilis, aut prætoris, aut conſulis partes ſuſtineo; majus aliquid & exceſſius à Principe poſtulatur.* A.Vinn.

De Tribunis celerum.

§. 15. Iiſdem temporibus & *Tribunum celerum* fuiſſe conſtat. Is autem erat qui equitibus præerat, & veluti ſecundum locum à regibus obtinebat: quo in numero fuit Junius Brutus, qui autor fuit Reges ejiciendi.

§. 16. Exa-

1 *Tribuni Celeres qui & unde dicti.*

2 *Iunius Brutus Tribunus celerum, ejiciendorum Regum auctor.*

1 TRIBUNUM) A tribus quibus præerat centuriis, tribus enim ſimul unus præfectus erat, alii à *tribu* dictum volunt. Poſt latius Uſurpatum vocabulum, ut fere omne magiſterium contineret, velut ſunt *Tribuni plebis, Tribuni militum, tribuni ærarii*, alii à *tribuendo*, hoc eſt diſtribuendo partiendo *G. Coccejus.*

CELERUM) *Celeres* à *celeritate* dictos ſcribit *Halicarnaſſ.* quia prompti erant, & pro belli neceſſitate, nunc equites, nunc pedites pugnabant *A. Vinn.*

De his ita ſcribit Feneſtella *de Magiſtratib.* Romanis *cap. 2. Tribunos celerum equitum primus* Romulus *creaſſe fertur, quum tres equitum centurias,* Ramnenſium, *Tatienſium, & lucerum, quarum opera in omni* Reipublicæ *diſcrimine uteretur, adſcripſit.* Feſtus *lib. 3.* à *Celere* quodam qui primus iis ordinibus prefectus fuerit, *Remi* interfectore, hoc nomen inditum eſſe putat, quod & Ovidius *lib. 4. Faſtorum* hiſce verſiculis confirmat:

Augurio læti faciunt fundamina cives,
Et novus exiguo tempore murus erat.
Hoc celer urget opus, quem Romulus *ipſe vocarat,*
Suntque celer curæ, dixerat iſta tuæ.
Nequis aut muros aut factam vomere foſſam
Tranſeat audentem talia dede neci.
Quod Remus *ignorans, humiles contemnere muros,*
Cæpit, & his populus dicere tutus erit?
Nec mora, tranſiliit retro Celer occupat auſum;
Ille premit duram ſanguinolentus humum.

Trecentos eos numero fuiſſe volunt *Halicarnaſſ. Feſtus*, & *Feneſtella*, eo quod ex ſingulis curiis, quæ triginta erant decem Romulus adſciverit. Erant celeres in exercitu propugnatores, & protectores, primi pugnam capeſſentes, & ultimi prelio excedentes, ubi campus eſſet equeſtri pugnæ idoneus, equites, & ubi aſper, inviuſque locus eſſet, pedites pugnabant. Corraſ. *lib. 1. Miſcellan. cap. 10.* Hi fuerunt ejectis Regibus, dictatori *Magiſt. equitum* de quo infra. §. *19.* SL.

SECUNDUM LOCUM) Non quod revera & conſtitutione, ſed propter dignitatem & authoritatem perinde fuerit, ac ſi proximo loco poſt Regem collocatus eſſet. *G. Coccejus.*

A RE-

A REGIBUS) Id eſt poſt Reges, & eſt ſignata figura loquendi. Cic. de Sen. Cujus *a morte hic eſt tertius & tricesimus annus*, ſic dicimus à partu, à funere, à ſomno, &c. *A. Vinn.*

2. JUNIUS BRUTUS) Ut ipſe de ſe teſtatur apud Dioniſ. lib. 4. Ergo, inquit, *ſum Tribunus celerum, licetque mihi per leges quandocunque in comitium vocare populum. Hunc enim honorem maximum alio qui in Tarquinius mihi dedit ceu fatuo, ut qui nec poteſtatem ejus ſim animadverſurus, nec ſi vel maxime intelligam ea uſurus*. A. Vinn.

QUI AUCTOR) *Auctor*, hic eſt ſuaſor abrogandi Regibus regni, non tantum amicis ſuis & Lucretiæ neceſſariis, quos ad hoc ob violatam ejuſdem pudicitiam inſtigarat, ſed & populo, ad quem ea de re concionem habuit. *G. Coccejus.*

REGIS EJICIENDI) Totam ejecti Regis, & familiæ Regiæ converſique Status Reipub. Hiſtoriam vide in primis apud Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib. 4. Hiſtor.* G. Coccejus.

De Conſulibus.

§. 16. Exactis deinde regibus, *Conſules* conſtituti ſunt duo, penes quos ſummum jus uti eſſet, lege rogatum eſt. Dicti ſunt ab eo, quod plurimum reipublicæ conſulerent: qui tamen ne per omnia regiam poteſtatem ſibi vindicarent, lege lata factum eſt, ut ab eis provocatio eſſet, neve poſſent in caput civis Romani animadvertere injuſſu populi: ſolum relictum eſt iis ut coërcere poſſent, ut in vincula publica duci juberent.

§. 17. Poſt

1 Conſularis poteſtas annua, quando conſtituta.
2 Qualis fuerit.
3 Leges de Imperio conſulari & num. 5.
4 Lictores & faſci conſulares.
5 Lex Valeria.
6 Coercere quid.
7 Vincula.

1 CONSULES) Exactis Regibus mutata eſt Regia dominatio in conſularem poteſtatem, eamque pro perpetua annuam, pro ſingulari duplicem conſtitui placuit, ne poteſtas ſolitudine vel mora corrumperetur: conſuleſque pro Regibus appellati, ut conſulere ſe civitatibus debere meminerint. Flor. *lib. 1. cap. 9.* primi conſules *Junius Brutus* & *Tarquinius Collatinus*, cui ſubſtitutus *Valerius Publicola*. A. Vinn.

Accidit hoc ſub finem an. CCXLIV. poſt urbem conditam. Quis autem ineundi conſulatus ſolemnis fuerit dies inter authores vix convenit. Quidam volunt *Kalend. Martii* initum, quum iiſdem annus terminaretur. Alii XI. *Kalend. Maji*, quibus primos ab interrege *in parilibus* conſules creatos Magiſtratum iniiſſe volunt, alii *Kalend. Octob.* Idus *Martias.* Idus *Majos*, *itemque Kalendas* Januarias creandis Conſulibus ſerviiſſe. Prout varie, variis temporibus factitatum legimus in Dioniſio, Flor. livio & aliis Vid. Pygh. Annal. *lib. 2. circa principium* Onuph. Panvin. *ad lib. 1. faſtorum* & Joann. Roſin. *Antiq. Rom. lib. 6. cap. 12.* Manſerunt Romę

Con-

Conſules uſque ad annum ab ea condita *M. C. LXI.* Qui fuit principatus. *Honorii* & *Theodoſii*: quo anno *Fl. Tertullo*, & *Fl. Varari Coſſ.* Roma à Gotthis capta fuit. Non pari tamen poteſtate, atque authoritate. Poſtquam enim Cæſares dominari cæperunt, eorundem potentia conſularem aucthoritatem & d gnitatem minuit. S. L.

DUO) Utriuſque rationem exprimit Dioniſ. Halicarn. *lib. 4.* non ſemper tamen duo fuere Conſules. Aliquando tres aliquando quatuor. Aliquando unus tantum. S. L.

2. De conſulum poteſtate & quibus in partibus eorundem imperium conſtiterit. Vid. Polyb. *lib 6. & tit. ff. de offic. Conſul.* Feneſtell. *cap. 7.* Val. Max. *lib. 7. cap. 7.* S. L.

3. SUMMUM JUS) Plures ſunt latæ leges de conſulari Imperio. Prima id fecit per omnia Regium, ea lata eſt centuriatis comitiis rogante *Sp. Lucretio* Interrege: Dioniſ. *lib. 4.* Sequens alia id noluit eſſe per omnia Regium, ea eſt *Lex Valeria*, quam tulit Publicola, reſtituerunt, *L. Valerius & M. Valerius Coſſ.* liv. *lib. 3. & 10.* Hinc factum eſt ut à Conſulibus provocatio eſſet ad populum, & appellatio ad collegam, & Collegæ interceſſio eſſet, ut ne poſſint in caput civis Romani animadvertere injuſſu populi, maximâve, aut minima capitis diminutione civem afficere. Cæterum & Senatu decernente, viderent Conſules ne quid Reſpublica detrimenti caperet, jus omnibus coërcendi cives, & ſocios domi militiæque imperium ac judicium ſummum permittebatur, Saluſt. *in Catilin.* Nullus item alius Magiſtratus Jure Magiſtratus ſui merum Imperium habuit, nec ullus fuit ſine provocatione ante Principum dominationem, niſi decemviri legibus ſcribundis, & dictator ad breve tempus, & poſt principatum præfectus prætorio in perpetuum, quem *Tiberius* inſtituit. *Ex Cujacio.* Arn. Vinn.

4. Pro ſummi juris inſignibus duodecim numero lictores, cum faſcibus virgarū, ſecurim cuique Conſulum preferebant, lictores à ligando dicti, quod quem Conſules præhendi, ligarique juſſiſſent, preſto eſſent ad prehendendum: & venientes conſulibus obviam de equo deſcendere juberent. Ne autem ſi penes utrumque faſces populus conſpexiſſet, duplicatus terror videretur, Brutus cum collega egit, ut penes alterum duntaxat faſces forent. Liv. *lib. 2. in pr.* Feneſtell. *de Magiſtratib. Roman. cap. 7.* & Pompon. lætus, *de Magiſtrat. Roman. cap. 2.* S. L.

5. QUI TAMEN NE PER OMNIA) Diminuit poteſtatem conſulum *L. Valeria* à pub. Valerio publicola de provocatione ad populum lata. Quæ & multa alia capita continebat, *quod ſc. in provocantem injuſſu populi animadverti non licuerit, quod propterea extra urbem ſecuribus uterentur, intra mœnia faſcibus contenti.* De quibus latius, Vid. liv. *lib. 2. ſub princip.* Dioniſ. Halicarn. *lib. 5. paulo à princip.* Plutarch. *in vita Publicolæ.* Ante Valerium quidem de provocatione legem nullam fuiſſe conſtat, poſtea vero diverſis temporibus eam renovatam & auctam legimus. Quomodo ſublatis decemviris ſine provocatione creatis, Luc. *Valerius Potitus* hujus primi Nepos cum M. Oratio Barbato eam renovavit, quam deinde anno V. Conditæ 453. *M. Valerius Corvus* repetiit, & provocationem ad populum tertio lege firmavit *liv. lib. 10. cap. 9.* Et legem porciam de provocatione fuiſſe tradit Sigon. *de Iure Civ. Roman. ib. 1. cap. 6.* & Anton. Auguſtin. *de legib. Rom. in L. Porcia. Ne quis Magiſtratus civem Romanum virgis cæderet, necaretve; ſed damnato exilium permitteret.* Quæ quo quo tempore lata ſit non conveniunt, quod diverſam ſtatuant ab hac Valeria tertia, atque alio tempore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

pore latam ſed quę livio *lib. 10. d. cap. 9.* Ciceroni *pro Rabirio perduell.* Saluſtio *in Catilin.* & Sueton. *in Nerone* eadem eſſe videtur, à *M. Porcio Catone* Tribun. plebis, *Valerio* & *Apulejo Coſſ.* lata *Anno Urb. 453.* ſecundum alios 454. S. L.

LEGE LATA) Valeria ſcilicet, tertio repetita ac renovata, ita ut hic cultus fuerit populi, huic genti ſolennis & hereditarius *G. Coccejus.*

UT AB EIS PROVOCATIO ESSET, NEVE POSSENT) Fuerunt hæc præcipua d. *leges Valeriæ* capitæ. S. L.

6. UT COERCERE POSSENT) Coërcendi verbo multas attribuunt ſignificationes, ſed quæ fere in idem recidunt. Communiter idem eſt quod *reſtringere, refrenare, continere, compellere,* Juriſconſultis vero animadvertendi puniendi, aut caſtigandi ſignificationem habet, hinc coërctio, ſive coërcitio, caſtigatio, & punitio dicitur. Hæc alia ad majora & non permiſſa in cives Romanos genera, quæ meri erant Imperii, alia ad minorem, & modicam coërcitionem pertinet, quæ imperii eſt non meri, de qua hic, *& l. fin. ff. de offic. ejus cui mand. eſt juriſdict. l. 2. ff. de in jus vocando.* S. L.

7. IN VINCULA) Vincula Caliſtratus *l. 9. ff.* Ex quib. cauſ. majores appellat Cuſtodiam, Compedes, latumios, atque omnem denique corporis coërcitionem. S. L.

PUBLICA) Hinc patet vincula pro Cuſtodia dici, & vinculis Cuſtodiæ ſervientibus, quæ de publica tantum Cuſtodia intelligi docet *l. 224. ff. de Verb. Signific.* quum alias vincula, etiam de privatis intelligantur, quibus obærati debitores à Veteribus Romanis tenebantur, *d. l. 224. ff. de V. Signif.* Quomodo etiam in vinculis, cuſtodiave eſſe ſeparantur in *l. 3. §. 5. ff. de teſtib.* S. L.

De Cenſoribus.

§. 17. Poſt deinde cum cenſus jam majori tempore agendus eſſet, & Conſules non ſufficerent, huic quoque officio *Cenſores* conſtituti ſunt.

§. 18. Po-

1 *Cenſum agere.*
2 *Cenſus quid.*
3 *Cenſores qui creati, & quod eorum officium.*
4 *Cenſura unde quinquennalis primum, deinde annua. Luſtrum unde dictum, & luſtrare populum quid.*

CENSUS AGENDUS) Locutio Hiſtoricis peculiaris. liv. 4. Papirius & Sempronius cenſu agendo à populo præfecti. Eſt autem cenſus perſonarum, rerumque deſcriptio. Primus *Serv. Tullius* cum cives omnes deſcribere, & æſtimare rem ſuam juratos juſſiſſet, cenſum egit. Teſtes liv. *lib. 1. cap. 42. circa fin.* & Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib. 4.* A. Vinn.

2. CENSUS) à cenſendo dictus, ut & Cenſor. *Cenſor* inquit. Varro *lib. 4. de ling. latin.* eſt, *ad cujus cenſitionem, id eſt arbitrium cenſeretur populus. Cenſere, eſt putare, exiſtimare, judicare, notare, æſtimare.* G. Coccejus.

Feſtus, *quod quiſque rem ſuam tanti æſtimare ſolitus ſit, quantum ille cenſuerit. Cenſores* dicit livius, *quod cenſui præeſſent.* A. Vinn.

MAJORI TEMPORE) id eſt quod aucto jam populo, cenſus difficilius, & non niſi majori tempore iniri, expedirique poſſet *G. Coccejus.*

3. CENSORES) Jungit proxime con-

conſulibus cenſores, non habita ra-
tione temporis, quo primum con-
ſtituti ſunt, quia cenſura pars fuit
conſularis poteſtatis, ut omnium
optime Zonaras. liv. *lib. 4. permultos*
annos incenſo, neque differri cenſus pote-
rat, neque conſulibus, quum tot popu-
lorum bella imminerent, operæ erat; id
negocium agere. Cujac.

Cenſores primum duo creati ſunt
Papirius & Sempronius, *Anno V.*
Cond. 310. Eorum officium erat lege-
re Senatum, recenſere equites, age-
re cenſum, luſtrum condere. Ple-
nius à Cicerone 3. *de legibus*, & *pro*
Cluent. Cenſores eſſe dicit *præfectos mo-*
ribus, Magiſtros veteris diſciplinæ & ſe-
veritatis, eorum munus ſive digni-
tas *cenſura* dicitur: & initio quin-
quennalis fuit, deinde annua. *A.*
Vinn.

Creati igitur primo cenſus haben-
di cauſa, qui ſuperiore anno Con-
ſules fuerant, *L. Papirius Mugilla-*
nus, & L. Sempronius Atratinus. Cen-
ſores à re appellati ſunt. liv. *lib. 4. cap.*
8. Dioniſ. *ad fin lib. 11.* Hic Magiſtra-
tus à parvis initiis ampliſſimus eva-
ſit, neque enim ſuis iſtis priſcis fi-
nibus ſtetit, ſed *morum, diſciplinæ-*
que Romanæ penes eum Regimen (Ver-
ba ſunt livii d. cap. 8.) *Senatus equi-*
tumque centuriæ, decoris, dedecoriſque
diſcrimen ſub ditione ejus, publicorum jus
privatorumque locorum, & vectigalia
populi Romani ſub nutu ejus, atque ar-
bitrio, fuerunt. Erat hic Magiſtratus
in Majoribus, dabatur duobus primum
patriciis, poſt & plebeis, primuſque
ex plebe creatur *Marius Rutilus*, qui
paulo ante primus ex plebe dictator
fuerat Anno V. Cond. 402. *C. Sul-*
picio, & T. Quinctio Cincinna o. Conſſ.

4. Quinquennalis primo erat om-
nium Magiſtratuum; quum cęteri
non niſi annui eſſent. Quod tamen
mutatum nono poſt anno, à Mamer-
co Æmilio dictatore, qui legem tu-
lit, *ne plus quam annua ac ſemeſtris*, hoc
eſt octodecim menſium, *cenſura eſ-*
ſet liv. *lib. 4. cap. 24. & lib. 9. cap. 33.*
G. Coccejus.

Quod quinquennalis hic fuerit
Magiſtratus originem ſuam habere
videtur à luſtro, quod quinto quo-
que anno inſtituebatur, quo tunc
quum cenſus ageretur, vectigalia,
atque tributa ultro ſolvebantur. Var-
ro *lib. 5. de ling. latin.* luſtrum à luen-
do hoc eſt ſolvendo dictum. Luſtra-
re populum, militem, exercitum,
agrum, rem quamliber, erat *expiare*,
& *vovere* ſacrificiis, & ceremoniis
certis. Vid. Alexandr. ab Alexandr.
dier. Geneal. lib. 5. cap. 27. Jul. Cęſar
de bello Gallico lib. 8. Perot. *ad Martial.*
Epigramm. 52. ſub fin. Idem.

Ab hoc quinquennali luſtro Ve-
teres fere ſolebant prędia tum Urba-
na tum Ruſtica in quinquennium
locare, ut patet ex *l. 24 §. 2. & §. 4.*
ff. locati conduct. quod & luſtrum vo-
catur *l. 4. §. 1. ff. de reb. cred. l. 30. ff.*
de leg. 3. & l. 67. §. ult. ff. de furt. Hinc
luſtralis poſſeſſio, id eſt quinquen-
nalis, *l. unic. Cod. Theodoſian. de Quin-*
quennali præſcriptione. S. L.

Reliqua de Cenſoribus vide apud
Sigon. *de Antiq. Iur. Civ. Roman. lib.*
1. cap. 24. Flocc. *lib. 2. cap. 17.* O-
nuph. *Comment. lib. 1. faſtor. ad an-*
num Urb. 311. Pigh. *Annal. Romanor.*
lib. 3. ad annum 310. Alexand. ab A-
lexand. *genial. dier. lib. 3. cap. 13.*
Joann. Roſin. *Antiq. Romanor. lib.*
7. cap. 10. G. Coccejus.

De Dictatoribus.

§. 18. Populo deinde aucto, cum crebra oriren-
tur bella, & quædam acriora à finitimis inferrentur,
interdum re exigente, placuit majoris poteſtatis ma-
giſtra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

giſtratum conſtitui: itaque *Dictatores* proditi ſunt, à quibus nec provocandi jus fuit: & quibus etiam capitis animadverſio data eſt. Hunc magiſtratum, quoniam ſummam poteſtatem habebat, non erat fas ultra ſextum menſem retinere.

§. 19. Et

1 *Populi Romani numerus quantum fuerit auctus.*
2 *Dictator quam ob cauſam creatus.*
3 *Quando & quis primum creatus.*
4 *Unde dictus à quo & qua ſolemnitate creatus.*
5 *Quæ fuerit eorundem poteſtas, & quæ inſignia.*
6 *Quare Semeſtris tantum dictatura fuerit.*
7 *Aliquando longius prorogata.*

1. POPULO DEINDE AUCTO) Qui Romam cum Romulo condidere Coloni non plures tribus peditum millibus fuere pauciores 300. equitibus, relicti à Romulo *peditum 46000. equites* non multo pauciores *mille.* Dioniſ. *lib.* 2. primo *Servii Tullii* cenſu cenſa civium *80. millia* eorum qui arma ferre poſſent auctor eſt livius *lib.* 1. *cap.* 44. Dioniſ. *lib.* 4. ſcribit, fuiſſe univerſorum, quorum fortunæ cenſę ſint 85000. minus trecentis. *Anno 246.* quo primum Conſulum luſtrum, Urbis quintum conditum, *P. Valerio publicola & T. Lucretio Tricipitino Conſſ.* cenſa puberum capita 130000. Dioniſ. *lib.* 5. Onuph. *in comment. ad lib.* 1. *faſtorum.* Anno vero 256. quo primus Dictator *T. Lartius* cenſum egit, cenſa puberum capita 150700. Dioniſ. *d. lib.* 5. *in fin.* G. Coccejus.

2. RE EXIGENTE) Hic Magiſtratus non aliter creari conſuevit, auctore Feneſtella, quam quum vis aliqua major de improviſo oborta ingentem urbi cladem minaretur. Exemplo eſt primus Dictator *T. Lartius* liv. *lib.* 2. *cap.* 18. Terribilis autem hic Magiſtratus fuit, & proximus Regię dominationi. Creabatur etiam ob alias cauſas, rei gerendę, & ſeditionis ſedandę; clavi in peſtilentia figendi; latinarum feriarum, ludorum faciendorum cauſa. Ut paſſim apud *liv.* A. Vinn.

3. PLACUIT MAJORIS POTESTATIS) Neque hic ordinem temporis ſervat, ſed gradus, quo à Conſulibus ad dictatores hæc poteſtas tranſiit etiam longe ante Cenſores, & ante Tribunos plebis. Proxime enim ab ejectis Regibus Anno circiter nono, qui Euſebio duodecimus eſt *Titum Lartium* virum Conſularem primum Dictatorem Conſtitutum volunt, Autor eſt livius *lib.* 2. *cap.* 18. S. L.

4. DICTATORES PRODITI) Non tantum flamines proditos dixerunt, ſed & Interreges, & Dictatores. At Curius Fortunatianus proprie Dictatores dictos, flamines proditos, virgines captas ſcribit. Dictator enim ſic dictus eſt, quod à Conſule dicebatur, cujus dicto audientes omnes eſſent. Varro *lib.* 4. *de ling. latin.* Non enim à populo in Comitiis, uti cæteri Magiſtratus creabatur, ſed à Conſule, captatis auſpiciis, nocte, ac ſilentio dicebatur. liv. 9. Dioniſ. *lib.* 5. A. Vinn.

5. A QUIBUS NEC PROVOCANDI JUS) quod vocabant optima lege, creari dictatores, autore *Feſto.* Amplitudo hęc eſt dictatoriæ poteſtatis, de qua paulo ante, quam etiam ſignificabant inſignia, illo tempore Conſulibus inuſitata. *T.* enim *Lartius* primus Dictator, quum Valerius ſecurim faſcibus in urbe ademiſſet,

illico

illico ſecurim reſumpſit, & cum faſcibus præferri per urbem juſſit, & quum ſinguli Conſules duodenis ſecuribus extra urbem uterentur, Dictator duplicatum ubique habebat numerum. Dioniſ. *lib. 10. in dictatura l. Quinctii Cincinnati.* Polyb. *lib. 3.* Dion. *in pr. lib. 54.* G. Coccejus.

6. ULTRA SEXTUM MENSEM) Semeſtrem dictaturam fuiſſe innumeri authores ſtatuunt. Dicebat apud T. Livium Mamercus maximam eſſe libertatis cuſtodiam, ſi magna imperia diuturna non eſſent, ut quibus pro Magiſtratus magnitudine modus lege imponi non poſſet, tempore Imponeretur. *A. Vinn.*

7. Longius tamen aliquando dictaturam prorogatam ex cauſa conſtat, Annuam dictaturam exercuit, *L. Furius Camillus* in Urbis excidio à Gallis Senenſibus illato, de quo Flor. *lib. 1. cap. 13.* eandem bis *L. Papyrius Curſor*, & ſemel *Q. Fabius Maximus* obtinuit. Primus *L. Cornelius* Sylla, poſt *C. Cæſar* perpetuam dictaturam arbitrio ſuo, Senatu, populoque vi & armis attrito, & ſubacto, adepti, quam Cæſar, dum viveret retinuit. Sueton. *in Iul. Cæſ. cap.* 77. Sylla vero quum per tres annos multa hominum millia, morte, mulcta, atque omni contumeliarum, & injuriæ genere vexaſſet, & totam Rempublicam rerum novarum ſtudio perturbaſſet, quarto anno palam in foro, demiſſo à ſe publico præſidio, ipſe dictaturam à ſe abdicavit. S. L.

De Magiſtris equitum.

§. 19. Et his dictatoribus *Magiſtri equitum* injungebantur: ſic, quomodo regibus Tribuni Celerum: quod officium fere tale erat, quale hodie Præfectorum prætorio: magiſtratus tamen habebantur [legitimi].

§. 20. Iiſ-

1 Magiſter equitum dictatori junctus.
2 Quod fuerit ejus officium
3 Comparatio ejus cum præfecto prætorio & quali.
4 Dictatores & magiſtri equitum an fuerint Magiſtratus legitimi.

1. MAGISTRI EQUITUM INJUNGEBANTUR) Injungebantur, id eſt adjungebantur, nihil enim refert *injungere*, an *jungere* dicas, ut tignum junctum, aut injunctum liv. 43. *novi tigni injungebantur.* Cujac.

Adjungebant autem ſibi illos, quos vellent eligendo, ipſi dictatores, quæ à primo dictatore Conſuetudo Romæ retenta. Dioniſ. *ſub fin. lib. 5. de T. Lartio, mox, inquit, ut Magiſtratum iniit equitum magiſtrum creavit, Sp. Caſſ. qui mos uſque ad noſtram ætatem ſervatur à Romanis.* G. Coccejus.

2. QUOD OFFICIUM) Magiſter equitum ſummam poteſtatem habebat in equites & accenſos, (id eſt qui in locum mortuorum militum ſurrogabantur, & ad cenſum legionum adſcribebantur *Feſt.*) Ut in populum Dictator, qui ideo & Magiſter populi dictus eſt. Varro 4. *de ling. latin.* A. Vinn.

3. QUALE HODIE PRÆFECTORUM PRÆTORIO) Comparationem magiſtri equitum, cum Tribuno celerum ante vidimus, componit eundem præfecto prętorio ſub Auguſtis. Vid. Joann. Roſin. *Antiq. Romanar. lib. 7. cap.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ap. 33. Magiſtratuum horum collatio plenius propoſita occurrit, in *l. unic. ff. de offic. præfect. prætor.* Intelligendus autem hic eſt præfectus prætorio, qualis uſque ad ætatem Pomponii fuerat, qui in urbe ad latus Principis, cohortibus pretoriis præerat, plerumque unus erat, aliquando duo, nonnunquam tres. Poſt etiam aliis cohortibus prefecti ſunt, qui deinde à Conſtantino Magno quatuor conſtituti ſunt, *Galliarum*, *Italiæ*, *Illyrico* & *Orientis* prætorio præfecti, quorum conditio à prioribus longius receſſit. Vid. Onuph. panvin. *de Civit. Roman. tit. de præfect. prætor.* Cujac. *in paratit. Cod. de offic. præfect. prætor. Orient. & Illyric. & tit. de offic. præ ect. prat. Afric.* G. Coccejus.

MAGISTRATUS TAMEN HABEBANTUR LEGITIMI) non de dictatoribus hęc verba ſunt, qui non ſunt legitimi, id eſt ſtatuti & ordinarii Dioniſ. *lib. 10.* Ubi Dictatoribus opponit τὰς νομίμας ἀρχὰς, *legitimos Magiſtratus*: nec ergo de Magiſtris equitum. Et Pomponius jam ſatis ante dixerat, dictatores eſſe Magiſtratus, & Magiſtros quoque equitum, quum eos pares faciebat Tribun. Celerum & præfectos prætorio. Sed refutare vult opinionem polyb. *lib. 3.* & Plutarch. *In Fabio.* Qui ſcribunt ſub dictatoribus ceſſaſſe omnes alios Magiſtratus. Quod Hiſtoria livii non admittit. Certe ſub. *A. Poſtumio Tuberto* Dictatore conſules manſerunt *T. Quintius* & *C. Iulius*, ex Cujacio. *A. Vinn.*

Alii legunt, *Magiſtratus enim legitimi habebantur*, *Ruſſard.* qui ea verba ad Magiſtros equitum referunt, Magis placet *Florentinæ*, quam & Muretus, Cujacius & Bacchovius retinent, Muretus nihil annotat, Cujacius opinionem examinat, quem refutat ſed nihil ipſe concludit Bacchovius, quos vide. S. L.

Omnino hęc verba ad *Magiſtros* equitum referri oportere cum G. Coccejo puto, hac ſententia, quod hi, licet & cum Tribunis celerum, & cum prefectis Prætorio compoſiti eſſent, nihilominus Magiſtratus legitimi habiti fuerint. Ratio quidem dubitandi erat, quod neque Tribuni Celerum, neque præfecti prætorio legitimis Magiſtratibus accenſendi ſint, quia uoluntate & arbitrio Regum & Imperatorum conſtituti olim illi, & tunc iſti conſtituerentur, Magiſtri vero equitum ex lege crearentur dictatore conſtituto. Sed quamvis dictator ipſe non fuerit omnino legitimus, quia non lex, ſed cauſa eum jubebat creari: Forma tamen creandi erat legitimæ, quo pertinet *lex de creando Dictatore lata* memorata à livio. *lib. 2. cap. 18.* Ex *G. Coccejo* S. L.

1 Se.

De Tribunis plebis.

§. 20. Iiſdem temporibus cum plebs à Patribus ſeceſſiſſet, anno fere ſeptimodecimo poſt reges exactos: *Tribunos* ſibi in monte Sacro creavit, qui eſſent plebeii magiſtratus: dicti Tribuni, quod olim in tres partes populus diviſus erat, & ex ſingulis ſinguli creabantur: vel quia tribuum ſuffragio creabantur.

 §. 21. Item-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

1 Seceſſio Plebis in Sacrum montem.
2 Tribuni Plebis quando & quot creati & num. 4.
3 Mons ſacer quis & unde dictus.
5 Tribuni unde dicti & quæ eorundem fuerit poteſtas.

ISDEM TEMPORIBUS) Temporis rationem referre incipit, Quod enim hic memorat, poſt dictatorem primum (quem nono à Conſulatu anno conſtitutum ante proximo §. diximus) anno ſeptimo contigit. S. L.

1. Anno V. Cond. 260. Urgente plebem Creditorum credulitate, qui corpora debitorum libera ob æs alienum pro ſervis nectebant, ſpretiſque plebis querimoniis, tandem plebs in ſacrum montem trans Anienem ſeceſſit, nec rediit ante, quam ſuus plebi Magiſtratus conceſſus eſt, ac lege ſancitum, ut ea poteſtas Sacroſancta eſſet, ut haberent quos nobilitati objicerent. *A. Vinn.*

2. ANNO FERE SEPTIMO DECIMO) Recta hęc Chronologia eſt, Halicarnaſſeo. & livio conſentiens. Primi Tribuni plebis creati ſunt Anno V. Conditæ 261. *Sp. Caſſio, & Poſthumio* Cominio *Conſſ.* quum ſeceſſio plebis præcedenti anno cæpiſſet. *G. Coccejus.*

3. IN MONTE SACRO) Dioniſius *lib. 6.* montem ſacrum, poſtea ex iſto caſu ſeceſſionis ita dictum tradit. Feſtus *lib. 17. Sacer mons* inquit *appellatur, quod eum plebes, cum ſeceſſiſſent à patribus, creatis Tribunis plebis, qui ſibi eſſent auxilio, diſcedentes Iovi conſecraverint.* Fuit autem trans Anienem Fluvium, paulo ultra tertium ab urbe milliarium, id eſt tria ab urbe millia paſſuum liv. *lib. 2. cap.* 32. G. Coccejus.

4. PLEBEI MAGISTRATUS) Contra patriciorum potentiam, primum duo, vel ut alii tradunt quinque creati ſunt, ſed anno 296. Horatio & minutio Conſſ. decem effecti ſunt. liv. *lib. 6. &* 10. Quod de quinque Tribunis legitur, ita intelligendum vult Cujacius, ut initio duo tantum electi fuerint, qui tres alios ſibi adſumpſerunt, ut ęquarent claſſium numerum. S. L.

5. DICTI TRIBUNI) *Vel quia Tribuum ſuffragio creabantur, ut alii.* Poteſtatem eorum deſcribit Cic. *3. de legib.* Gell. *13. cap. 12. & 15. cap. 27.* Plutarch. *in Caton. & in problemat.* Quo loco ſcribit: Tribunos plebis verius Imperii ſolutionem habuiſſe, quam Imperium, ut qui in impediendo plurimum poſſent, in imperando parum: cui conſentit labeo, quod poteſtas eorum intercedendo plus valuit quam imperando. *A. Vinn.*

Intercedendi formulam & ſolemne verbum Tribunis fuiſſe hoc (VETO) ſignificat liv. *lib. 6.* Idem *libro 4.* Conſules à Tribunis plebis in vincula duci potuiſſe docet, & *lib. 9. Cenſorem Appium à P. Sempronio Tribuno* prehendi & in vincula duci juſſum eſſe, & apud Dionem *lib. 37.* Metellum Conſulem à *L. Flavio Tribuno Plebis* in carcerem ductum legimus, Plutarchus *in Problem.* autor eſt, quod Macrob. *1. Saturnal.* confirmat, moribus Romanorum conſtitutum fuiſſe, *ut ne domus Tribunorum noctu clauderetur, ſed interdiu, noctuque indigenti cuiquam, eorum auxilio paterent,* quaſi portus quidam, & refugium periclitantum, majores enim communem Tribunum eſſe voluerunt, & tanquam aram omnibus acceſſibilem, Unde & Sacroſanctos & inviolabiles eos eſſet voluere. S. L.

QUOD OLIM) Non Reſpicit ad Tempus illud, quo primum plebs Tribunos Plebis habere cœpit, ſed ad vetuſtiorem Tribunorum militum appellationem ex eo ductam. Quod ut Varro ſcribit terni tribus tribubus *Ramnium Lucerum & Tatium* olim ad exercitum mitterentur, id eſt ſinguli ex ſingulis. Et ex his quidem Tribunis militum quod ſeceſſione Cruſtumerina plebs ſibi duos Tribunos feciſſet, ut *Varro* ſcribit, ſicut ex ſeceſſio-

ceſſione ſecunda ex Tribunis militum ſibi feciſſet Tribunos Plebis liv. 3. Ideo meo judicio retinuerunt Tribunorum nomen. *Cujac.*

De Ædilibus plebis.

§. 21. Itemque ut eſſent, qui ædibus præeſſent, in quibus omnia ſcita [ſua] plebs deferebat: duos ex plebe conſtituerunt: qui etiam *Ædiles* appellati ſunt.

§. 22. Dein-

1 *AEdiles plebis qui & quando creati.*

QUI ÆDIBUS PRÆESSENT) Ædibus ſacris, in quibus & poſtea lege lata placuit, ut ad eos Senatuſconſulta deferrentur, teſte livio poſt ad Quæſtores ut Dion. *in extremo 54.* à Græcis dicuntur: ἱερῶν τόπων ἐπιμεληταί. Ex Cujac. *A. Vinn.*

1. ÆDILES) Hi vocati ſunt ædiles plebis ad differentiam ędilium curulium de quibus infra §. 26. & ædilium cerealium, qui poſtea à Julio Cæſare adjecti, ut frumento præeſſent, qui à Cerere Cereales nuncupati ſunt. Creati ſunt eodem tempore quo Tribuni Plebis, non tamen in monte Sacro, ſed in urbe poſt reditum. Dioniſ. *lib. 6.* Quinam autem primi ædiles plebis creati ſint, non conſtat. Horum miniſteriis ad ſcripturas utebantur, ut h i omnia decreta, omnia Senatuſconſulta acciperent, & aſſervarent. De eorundem officio & dignitate Vide Feneſtell. *de Magiſtratib. Roman. cap. 13.* Plutarch. *in Mario*, & Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib. 6.* S. L.

De Quæſtoribus ærarii.

§. 22. Deinde cum ærarium populi auctius eſſe cœpiſſet: ut eſſent qui illi præeſſent, conſtituti ſunt *Quæſtores*, [*qui pecuniæ præeſſent:*] dicti ab eo, quod inquirendæ, & conſervandæ pecuniæ cauſa creati erant.

§. 23. Et

1 *AErarium quid.*
2 *Ubi poſitum & quomodo à fiſco differat.*
3 *Quæſtores qui.*
4 *Quot numero fuerint.*
5 *Quid & quale eorundem fuerat officium.*

1. ÆRARIUM POPULI) Ærarium proprie dicitur locus, quo pecuniæ publicæ reconduntur. Perott. *Cornucop. ad Epigram.* 2. Hic ipſam pecuniam ſignificat quę aſſervatur. Ita dictum ab ære, quod primi Romanorum nummi ærei fuere. *G. Coccejus.*

2. Ærarium populus Romanus in æde Saturni habebat, Feſto *lib. 1.* Ubi publicæ pecuniæ deponebantur, uti probat *l. 1. §. 9. in fin. ff. ad L. corn. de falſis & l. 13. in pr. ff. de jure fiſci.* Unde & ærarium & fiſcus pro eodem ſumuntur. *l. 1. ff. de falſis.* Quum tamen proprie ęrarium ſit populi,

 fiſcus

fiſcus Principis, ut ex Plinio *ad Trajan.* dignoſcitur. Conſtitutum hoc ærarium in Saturni ęde volunt à P. Valerio publicola Lucretii, & Horatii in conſulatu collega, æde Saturni ab ipſo pro ęris publici, legumque & Senatuſconſultorum, tabularumque publicarum & militarium ſignorum Sacrario, conſtructa. Vid. Alexandr. ab Alexandro *genial. dier. lib. 2. cap. 2.* Plutarch. *in Publicola.* Macrob. *lib. 1. Saturnal. cap. 8.* Perott. *Cornucop. ad Martial. Epigramm. 6.* S. L.

Auctius esse cæpisset) Primis utique Romanæ civitatis temporibus ærarium populi tantum non fuit, quantum ſequentibus, aucto cenſu, tributo annuo ex ratione cenſus Anno V. Cond. 348. pro ſtipendiis exſolvendis inducto, quum ante ſumptu quiſque ſuo militaret, neque ſtipendia meruerit, liv. *lib. 4. ſub fin.* auctum deinde tot populis devictis, tot dictionibus ac provinciis Imperio Romano ſubditis, tot tantiſque manubiis, ex hoſtibus devictis à triumphantibus, & ſine triumphis in publicum illatis. *G. Coccejus.*

3. Quæstores) Etiam Regibus Romæ Imperantibus Quæſtores fuiſſe certum eſt *l. 1. ff. de offic. Quæſtor.* & Conſulibus quoque quos ſibi deligebant. Donec ut Tacitus ſcribit *11. Annal.* eorum creationem Populus ſibi vindicavit, ut rem militarem ſequerentur, & ſi Zonaræ credimus primo creati ſunt ex Quæſtoribus rerum capitalium: ac proinde ſicut Tribuni Plebis, quod primi facti eſſent ex Tribunis militum, inde ſumptum retinuerunt appellationem: ita & Quæſtores ærarii dicti, quod ante fuiſſent rerum capitalium Quæſtores, quæ cura his ærario pręfectis poſtea mandata eſt Triumviris capitalibus. Ex Cujac. *A. Vinn.*

4. Quot numero Quæſtores fuerint, Inter tempora & munera diſtinguendum eſt, duo quidem primo fuere ęrarii publici Queſtores poſt primam quoque plebis ſeceſſionem conſtituti *Publius Veturius & M. Minucius*, teſte Plutarch. *in publicola.* Quibus, Tacito teſte *Annal. lib. 11. cap. 22.* LXIII. poſt ejectos Reges Anno alii duo adjuncti ſunt qui rem militarem comitarentur, creatique primum *Valerius Potitus* & *Æmilius Mamercus.* Stipendiaria jam Italia, & accedentibus provinciarum vectigalibus duplicatus numerus eſt; ſic ut Italia in quatuor provincias quæſtorias diviſa, totidem quæſtores fuerint conſtituti, adeoque octo fuerint ſimul Quæſtores: Duo qui Romæ jus haſtæ, & Saturni ęrarium curarent, duo qui conſulibus ad miniſteria belli pręſto eſſent, exercituſque ſequerentur, & quatuor qui vectigalia, portoria, tributa, decimas olei, vini, fructuum, frugumque, ac denique omnes populi Romani reditus per Italiam ex agris ſilvis, & paſcuis publicis colligerent, in ſua quique provincia pecunias facerent, & in uſum reipublicę expenderent, & rationes pecuniaſve non expenſas ad ærarium deinde deferrent, hi annuatim ſingulis ſtationibus commiſſi. Vid. Pig. Annal. *lib. 6. ad ann. 481.* Tacit. *d. loco.* Liv. *lib. 4. cap. 43. & 54.* Plutarch. *in publicol.* Qui numerus deinde *L. Cornelii Syllæ* tempore ad viginti, Tacit. *d. loco* & in Julio Cæſare ad quadraginta excrevit, ut autor eſt Dion. *lib. 43.* ad annum 709. S. L.

5. Eorundem munus erat prædam ex hoſtibus captam vendere, pæcuniamque inde redactam in ærarium referre Liv. *lib. 4.* Tacit. Annal. *lib. 13.* curam habere Senatuſconſultorum aſſervandorum, quod primo Plebis & Ædilium munus fuit Dio. *lib. 55. ſub fin.* vectigalia Populi Romani in provinciis exigere, ſtipendia militibus præbere, ſingula accepta expenſaque rationibus inferre, multas, pecunias tam Romæ, quam in provinciis exigere, ac in publicas tabulas notare, omnium pecunia-

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

rum, rerumque notas ac rationes dare, eaſque confectas, per Scribas ſuos in ærarium deponere legatos Regeſve Romam venientes, pro dignitate populi Romani excipere & obviam proficiſci, & pręcipue legatos in æde Saturni inſcriptos donis proſequi, ęgrotos curare, & ſi quando vitam defungerentur ſumptu publico ſepelire. Et his cognoſcendi judicandique authoritatem habuiſſe conſtat *ex l. 2. §. 4. ff. nc quid in loco publico. l. 8. §. 19. ff. de Tranſactionib.* & cum ſine imperio & poteſtate exequendi eorum officium non facile explicaretur Lictoribus eos inſtructos fuiſſe docet Cic. *pro Plancio 48.* Unde jure meritoque hoc loco quęſtores Magiſtrat. Rom. accenſentur. Primus hic erat honoris Gradus, ad quem juniores tanquam ad januam Reipublicæ admittebantur, poſt quęſturam enim Ædilitas, deinde Tribunatus plebis, poſt prætura, & demum conſulatus peti ſolebant Cic. 1. *Verrina 11.* Onuph. panvin. *lib. 1. Faſtor. ad ann. 245. pag. 66.* Ulpian. *in l. unic. §. 3. ff. de offic. quæſtor.* Plura de quæſtorum Origine, eorundemque munere vide *l. unic. ff. de offic. quæſtorum.* Tacit. Liv. & Plutarch. *dd. locis.* Peneſtell. *de Magiſtrat. Roman.* & Alexand. ab Alexandr. *Gen. dier. lib 2. cap. 2.* S. L.

QUOD INQUIRENDÆ ET CONSERVANDÆ PECUNIÆ) quęſtores à quęrendo dicit Varro, quod pecunias publicas conquirerent. Idem.

De Quæſtoribus parricidii.

§. 23. Et quia, ut diximus, de capite civis Romani injuſſu populi, non erat lege permiſſum Conſulibus, jus dicere: propterea Quæſtores conſtituebantur à populo, qui capitalibus rebus præeſſent: hi appellabantur *Quæſtores parricidii*: quorum etiam meminit lex XII. tabularum.

§. 24. Et

1 *Quæſtoribus capitis animadverſio tributa.*
2 *Capitale verbum quid ſignificet in jure*
3 *Parricida quis, & num. 5.*
4 *Quæſtores à Triumviris quomodo differant.*

NON ERAT LEGE PERMISSUM) Non erat conſulibus permiſſum, *lege Valeria*, jus dicere de capite civis Romani, ſed permitti poterat ſpeciali lege in ſingulis cauſis. Quod olim conſulibus deferebatur, qui juſſu populi eam jurisdictionem exercebant, vel illis, quibus ducta ſorte obtigit ex lege ſpeciali in ſpeciem unam. Poſtea quęſtores perpetua jurisdictione conſtituti ſunt, qui hoc ipſo quod is honos iis delatus ſit capitis animadverſionem habebant, nec opus erat iis in ſingulis cauſis capitalibus acquirendis & diſceptandis populi juſſu, ſed quotieſcunque res poſceret, & flagitium aut crimen aliquod animadverſione, & publico judicio dignum admiſſum eſſet, quæſtionis habendę & judicandi poteſtatem habebant. Hinc quęſtiones perpetuæ introductæ, quæ prętori in ſingulos annos mandarentur. Cic. *in Bruto*, de Carbone loquens, *quæſtiones* inquit, *perpetuæ hoc Adoleſcente conſtitutæ ſunt, quæ antea nullæ fuerunt, L. enim Piſo Tribun. Plebis legem primus de pecuniis repetundis tulit.* Cenſorino & Manilio Conſſ. id eſt Anno ab Urbe Condita 604. S. L.

2. Capitalibus rebus) Appellatio facta à potiori licet enim verbum capitale, proprie capitis periculum denotet, in jure tamen quoties pro publici judicii exercitione ſumitur, etiam crimina non capitalia comprændit. Publicorum enim judiciorum quædam capitalia ſunt, quędam non capitalia, *l. 2. ff. de judic.* & appellatione capitalis, mortis vel amiſſionis civitatis intelligenda eſt, *l. 103. ff. de Verb. Signific.* S. L.

3. Parricidii) Hic locus totus à Feneſtella deſumptus. Parricida olim non utique qui parentem occidiſſet, ſed qualemcunque hominem dicebatur, & tam à pari, quam à parente diduci poteſt. Auctore Priſciano.

4. Differebant autem hi quæſtores à Triumviris capitalibus, quod Quæſtores de capitalibus inquirebant & judicabant: triumviri exequebantur, de quibus poſt. Publicis judiciis ante inſtitutas quæſtiones perpetuas hi præeſſe ſolebant, quos populus creaſſet quæſitores, quos Pompon. hic vocat quæſtores Parricidii, ut quodque crimen publica animadverſione dignum inciderat. Poſt conſtitutas quęſtiones perpetuas quatuor Prętores judicia publica exercebant, ea, de quibus non videbatur extra ordinem quęrendum, ut repetundarum, ambitus, Majeſtatis, peculatus. *A. Vinn.*

5. Parricidam de quovis homicida dici probat lex Numę Regis his verbis compoſita, *Si quis hominem liberum ſciens neci duit, paricida eſto.* Quinam autem primo hi quęſtores creati fuerint aut quo tempore non conſtat. S. L.

De Decemviris.

§. 24. Et cum placuiſſet leges quoque ferri: latum eſt ad populum, uti omnes magiſtratu ſe abdicarent, quo *Decemviri* conſtituti anno uno cum magiſtratum prorogarent ſibi, & cum injurioſe tractarent, neque vellent deinceps ſufficere magiſtratibus, ut ipſi & factio ſua perpetuo rempublicam occupatam retinerent: nimia, atque aſpera dominatione eo rem perduxerant, ut exercitus à republica ſecederet. Initium fuiſſe ſeceſſionis dicitur Verginius quidam, qui (eum animadvertiſſet, Appium Claudium, contra jus, quod ipſe ex vetere jure in duodecim tabulas tranſtulerat, vindicias filiæ ſuæ à ſe abdixiſſe: & ſecundum eum, qui in ſervitutem ab eo ſuppoſitus petierat, dixiſſe: captumque amore virginis omne fas ac nefas miſcuiſſe) indignatus, quod vetuſtiſſima juris obſervantia in perſona filiæ ſuæ defeciſſet (utpote cum Brutus, qui primus Romæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

mæ Conſul fuit, vindicias ſecundum libertatem dixiſſet in perſona Vindicis Vitelliorum ſervi, qui proditionis conjurationem indicio ſuo detexerat) & caſtitatem filiæ vitæ quoque ejus præferendam putaret, arrepto cultro de taberna lanionis filiam interfecit; in hoc ſcilicet, ut morte virginis contumeliam ſtupri arceret, ac protinus recens à cæde, madenteque adhuc filiæ cruore, ad commilitones confugit: qui univerſi de Algido ubi tunc belli gerendi cauſa legiones erant relictis ducibus priſtinis, ſigna in Aventinum tranſtulerunt, omniſque plebs urbana mox eodem ſe contulit [populique conſenſu partim in carcere necati] ita rurſus Reſpublica ſuum recepit.

§. 25. Dein-

1 *Secunda Imperii tranſlatio.*
2 *Ferre ad populum quid ſignificet.*
3 *Magiſtratu ſe abdicare.*
4 *Prorogare.*
5 *Decemvirorum libido.*
6 *Factio.*
7 *Qualis exercitus Romanus in ſecunda ſeceſſione, & à quibus ductus.*
8 *Commotionis cauſa.*
9 *Lucius Virginius.*
10 *Appii Claudii commentum ſecundum Virginii ſervitutem.*
11 *Varia XII. tab. pro vindiciis ſecundum aut contra libertatem, dandis, poſtulandiſve ratio, & numer. 12.*
13 *Vindiciarum ſecundum libertatem origo.*
14 *In carcere necari qui ſoliti.*

1. LEGES QUOQUE FERRI) Anno Trecenteſimo altero, quam Roma condita erat iterum mutatur forma civitatis à conſulibus ad decemviros, quemadmodum antea à Regibus ad conſules venerat. Tranſlatio Imperii minus inſignis, quia non diuturna mutatio fuit, lęta enim principia, magiſtratus ejus nimis luxuriavere, eo citius lapſa res eſt, repetitumque duobus, uti mandaretur conſulum nomen, imperiumque Liv. 3. *cap.* 33. A. Vinn.

2. LATUM EST AD POPULUM) Ferre ad populum eſt rogare populum, vellent, juberentque quod propoſitum erat, ferre legem & rogare dicitur legiſlator, populus jubere legem, plebs ſciſcere, hoc eſt, decernere, unde Plebiſcitum, verbo ſcilicet ſubmiſſiore, quam ſit jubere, quod imperii eſt. S. L.

3. MAGISTRATU OMNES) Etiam Tribuni Dioniſ. *lib.* 10. Cujac.

SE ABDICARENT) Hęc eſt florentina lectio, atque ita omnino legendum multis contendit Budæus, ad pandect. hic, vulgata lectio habet, *ut omnes Magiſtratus ſe abdicarent*, alii, *ut omnes Magiſtratus abdicarent*. S. L.

Rectius legitur *Magiſtratu ſe abdicarent*, Dioniſius enim *Magiſtratu ſe abdicare*, id eſt Magiſtratum deponere Liv. *Valerius curia egreſſus dicta-*

tura ſe abdicavit. Idem *factum Senatuſconſultum ut Decemviri* primo *quoque tempore Magiſtratu ſe abdicarent.* A. Vinn.

SE ABDICARENT) Placuit enim ut ſcribit Livius ne quis eo anno alius Magiſtratus eſſet, ſed quum fas non fuerit ſeſe ante diem exſolvere Magiſtratu *l. pen. ff. de offic.* preſid. neceſſarium fuit contrariam ferre legem. *H. Cognol.*

QUO DECEMVIRI) Budæus legit, *quoad*, quod verbum ſequentia reſpuunt, *Quo*, poſitum videtur pro *quo facto. G. Coccejus.*

ANNO UNO CUM PROROGARENT) illa verba, *anno uno*, cum præcedenti verbo *Conſtituti* jungenda, quod & uno elapſo, in annum alterum prorogatum. *G. Coccejus.*

4. PROROGARENT) prorogare proprie eſt populi Rogatu, lege, ac juſſu proferre atque producere, ut prorogare Magiſtratum, Imperium, provinciam: tranſlate vulgo, pro eo quod producitur, ut tempus, diem prorogare. Rem autem totam Livius eleganter complexus eſt, *lib. 3. cap. 35. & ſeq.* A. Vinn.

ET CUM) Muretus notat quoſdam veteres libros habere, *& pum.* quod explicat populum, quę lectio utique Florentina melior. *G. Coccejus.*

5. INJURIOSE TRACTARENT) Scribunt Livius, Dioniſ. & Feneſtella, Decemviros per ſpem & libidinem dominandi multa injurioſe feciſſe, duodenis ſingulos faſcibus, id eſt. 120. lictoribus fora compleſſe, crudelitatem in humiliores exercuiſſe, virgis alios, alios ſecuri ſubjeciſſe, bona diripuiſſe, iniquas dediſſe ſententias, aliaque mali exempli facinora edidiſſe, *A. Vinn.*

SUFFICERE MAGISTRATIBUS) lege, *ſufficere Magiſtratus*, hoc eſt ſubſtituere. Virg.

Atque aliam ex alia generando ſuffice prolem.

Unde ſuffecti Magiſtratus Cic. *4. offic.* Si Appii os haberem, in cujus locum ſuffectus ſum. *A. Vinn.*

6. FACTIO) Hoc verbum inter alia ſignificat diviſionem, ſeu conſpirationem in diverſa ſtudia, quum aliqui ſe principes in civitate faciunt, quos alii ſequantur, unde factioſi qui factionem amant. *A. Vinn.*

7. UT EXERCITUS A REPUBLICA SECEDERET) Altera hęc fuit ſeceſſio. Erat autem exercitus duplex Romanus eductus tum temporis, unus contra Sabinos, tribus *Q. Fabio Vibulano*, *Q. Pœtilio, & M. Rabolejo*, decemv. Ducibus. Alter in Algido contra Æquos, decemv. quinque aliis *M. Cornelio Maluginenſi L. Minucio*, *M. Sergio T. Antonio Merenda, & Cæſone Duellio.* Dum *Appius Claudius* Decemvirorum princeps & *Sp. Oppius* in urbe curarent. Proripuit ſe primum exercitus ex Algido, commotus querelis & obteſtatione Virginii, intra urbem, in Aventinum, ibique Tribunos militum decem crearunt, quo exemplo etiam alter exercitus: ad quem rumor de illis quę acceſſiſſent pervaſerat, decem ſibi Tribunos militares conſtituit, indeque ad Urbem profectus, in Aventino ſe iſtis junxit. Ibi viginti Tribunis militum negocium datum, ut duos ex ſuo crearent qui ſummæ rerum præeſſent. Creato ſunt *M. Oppius*, & *S. Manilius.* Vid. Liv. *lib. 3. cap. 52.* Dioniſ. *lib. 11.* G. Coccejus.

INITIUM FUISSE) Franciſc. Balduinus hoc totum, quod ab hiſce verbis eſt, uſque ad verba, *populi conſenſu*, adſcititium cenſet fragmentum, nec Pomponii eſſe, quum nihil pertinere videatur ad brevem Magiſtratuum Hiſtoriam, nec ſatis cohærere cum ſequentibus. *G. Coccej.*

8. Proxima commotioni plebis cauſa fuit abominanda *Appii Claudii* protervia, & ſcelus horrendum in filiam Virginii virginem adultam commiſſum. Aliud flagitium æque deteſtandum, fuit *Siccii* viri fortiſſimi fœdiſſima cędes. Quæ prolixe pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

roſequuntur Liv. & Dioniſ. d. lo-is. S. L.

9. VIRGINIUS QUIDAM) Lucius Virginius, Dioniſius eum nemine deteriorem in rebus bellicis vocat, qui cohortis cujuſdam ducatum haberet. Livius eum virum honeſtum, Ordinis in Algido ductorem, exempli recti, domi militięque. *G. Coccejus.*

10. EX VETERI JURE) De legibus regii hoc plerique intelligunt. Erat autem lege cautum ut ſi ex libertate in ſervitutem acceſſeretur aliquis, in poſſeſſione libertatis maneret uſque ad ſententiam. Sed Appius Claudius commentitio prętextu, quod ſolus ille qui ſe patrem diceret, corpus in libertatem aſſerere poſſet, vindicias dixit ſecundum ſervitutem. Quum igitur Virginia in poſſeſſione libertatis eſſet neque unquam ei mota eſſet controverſia, vindicia, dari debebant ſecundum ſponſum Icilium & Avunculum Minutorum, qui puellam aſſerebant libertam. *A. Vinn.*

EX VETERI JURE) Ex vetuſtiſſima juris obſervantia, ut infra, id eſt ex jure civili, quod ſine ſcripto in ſola prudentium interpretatione conſiſtebat, nam & ex moribus populi Romani pleraque in XII. tab. tranſlata ſunt. *Cujac.*

Mavult etiam Bacchovius de veteribus legibus Regiis illud accipere cum Mureto & aliis, quod vix ante leges XII. tab. talis interpretatio juriſconſultorum fuerit. Et rectius utique hoc videtur, ſi modo verum eſt, jus iſtud ante leges Decemvirales obtinuiſſe. Poterat tamen etiam ex moribus eſſe. Quicquid ſit, Auctor ab exemplo Bruti, quod 59. anno ante contigerat, vetuſtiſſimum iſtud jus deducit. *G. Coccejus.*

11. Diverſa Dioniſii & Livii hac in parte ex XII. tab. relatio eſt. Apud Dioniſium hęc referuntur, *quod jus ejus, qui ex libertate in ſervitutem peteretur, non penes eum ſit qui libertatem impugnat, ſed penes eum qui hanc tuetur, uſque ad litis exitum*, Quo fundamento vindicias ab Appio primum abſente patre dictas eſſe contra legem in caſu aſſertionis in ſervitutem poſitam, pręſente patre non amplius vindicias dederit, ſed litem principalem definiverit. Livius, jus ſpeciale ad omnem liberalem cauſam, ad utrumque caſum aſſertionis in libertatem, & in ſervitutem non tantum tum eam qua quis ex libertate in ſervitutem aſſeratur, in legibus XII. tab. relatum inſinuat, & Appium, non dicit niſi vindicias ſecundum ſervitutem decreviſſe, quaſi adhuc, dum puella pro mancipio penes aſſertorem, ceu dominum eſſet, principale judicium ſupereſſe debuerit. Cujacius *hic* & *obſerv. lib. 18. obſerv. 23.* ſecundum Livium ſentit relatum fuiſſe in XII. tabul. *Ut in cauſa liberali vindiciæ darentur ſecundum libertatem*, id eſt, *ut qui de ſuo ſtatu litigat, in poſſeſſione libertatis conſtituatur quod*, inquit, *locum habet, non tantum, ſi ex libertate vindicetur in ſervitutem ſed & ſi ex ſervitute proclamet in libertatem* Quod & jure noſtro cautum probat per *l. 24. & l. 25. §. licet ff. de lib. cauſa, & l. 14. Cod. eod. l. 12. ff. ex quib. cauſ. majores l. 33. §. 1. ff. de procurator. l. 1. Cod. qui dare tut. vel curat. poſſ.* Bacchovius hic in comment. ad 1. partem pandect. Cujacium erroris, arguit & livio juris iſtius ignorantiam attribuit, quod nimis temerarium videtur. Vindicias dicere inquit ille, nihil aliud eſt, quam ipſam rem vindicatam addicere uni vel alteri litigatori, & earundem vindiciarum dictionem attribuit utrique judicio, & poſſeſſorio, & petitorio. Quæ in re procul dubio errat ipſe, quod nemo ullus auctorum, vel interpretum ita docuerit. Quę verba legis XII. tab. fuerint incertum eſt, fuiſſe tamen ſpecialia de liberali cauſa, & ad utrumque caſum aſſertionis in libertatem, & in ſervitutem juxta Livium (apud quem *d. lib. cap.*

45. & ipſa Oratio Appii, qua is legem ſibi objectam declarat, id evidenter demonſtrat) pertinuiſſe exiſtimo, & omnino eadem conſtitutio, in omni liberali cauſa vindicias ſecundum libertatem dandas in jus Juſtinianeum traducta, recte à Cujacio docetur & oſtenditur. *G. Coccejus.*

VINDICIAS ABDIXISSE) *Abjudicaſſe* lego. *lib. 4. Ardeatium populus ob injuriam agri abjudicati defecit.* Cic. in Rull. judicavit Alexandriam Regis eſſe, à populo Romano abjudicavit.

12. Eſt autem vindicias ſecundum libertatem dare, decernere ut interim dum ſtatus quęſtio pendet, is cui ea movetur, ſit in poſſeſſione ſui, ac libertatis: poſtulare vindicias ſecundum libertatem poſtulare ut interim aliquis libertate potiatur. Vindicias hodie recredentiam vocamus. Nam lis Vindiciarum eſt, qua controverſę rei poſſeſſionem fiduciariam petimus, interea quum lis de ipſa re aut poſſeſſione di ceptatur. *A. Vinn.*

Vide plura de Vindiciis apud Turneb. *lib. 13. adverſ. cap. 27. & lib. 30. cap. 35.* Rainald. Corſ. *lib. 2. indagat. cap. 7.* & Ręvard. *ad l. XII. Tab. cap. 26.* & quæ olim dicerentur Vindicię Vid. apud Gell. *lib. 20. cap. 19.* & Feſti Pompejum *lib. ult.* S. L.

SUPPOSITUS) Liv. 3. *De Appio Claudio*, Marco Claudio Clienti negocium dedit, ut Virginem in ſervitutem aſſereret, neque cederet ſecundum libertatem poſtulantibus vindicias. *A. Vinn.*

FAS, AC NEFAS) Appium Claudium virum fuiſſe magno ingenio teſtatur hiſtoria, ejuſque conſilium in XII. tab. ſcribendis maximum. §. 37. Ut in hoc etiam acciderit, quod Plutarchus in Demetrio tradit, præclara ingenia ſicuti virtutes maximas, ita vitia maxima producere. *A. Vinn.*

VINDICIAS SECUNDUM LIBERTATEM) Quomodo Brutus vindicias ſecundum libertatem in perſona ſervi dederit ex Plutarcho in publicola diſcimus: nimirum quod vindicium bene de repub. meritum, interea dum Vitellii cauſam Majeſtatis dicerent, in manum ac poteſtatem infenſiſſimorum dominorum excarnificandum tradi paſſus non eſt, quod collega *Collatinus* permiſerat. Ex Budæo. *A. Vinn.*

13. Vindicias ſecundum libertatem Brutus dediſſe dicitur Vindici, quia etiamſi de ejus ſtatu nulla eſſet controverſia, dixit eum eſſe liberum, & civem, virgula capiti ejus per lictorem impoſita, & ab illo venit vindiciarum, quæ ſecundum libertatem dicuntur, appellatio, & quod perpetuo obſervatum eſt, ut ita manumiſſi civitatem Romanam adipiſcuntur. De hoc Vindice Claudianus.

—— *Deductum Vindice morem*
Lex celebrat. Cujac.

Ineptum hunc Pomponii lapſum vocat *Bacchovius*, quod Bruti exemplo iniquitatem Appii confutet, quaſi Brutus in perſona Servi qui conjurationem pro reducendo Rege ejecto detexerat, vindicias ſecundum libertatem dixerit, quem tamen Servum fuiſſe, neque ipſe, neque quiſquam negaſſet. Et minus apte id fieri *Coraſius Zaſius*, & *Muretus* notarunt. Quodammodo vindicias dixiſſe dicit Budæus hic. Ergo non revera, quod de ſtatu Servi controverſia non fuerit. At vindicabatur tamen Servus à dominis, & tradi interim Brutus prohibebat, quod prope ad vindicias, quæ in cauſa liberali dicuntur vel dantur, accedebat. At imo ſecundum relationem plutarchi de ſtatu Servi controverſiam fuiſſe dicendum eſt. Aquilios vindicaſſe Servum, hunc vero, quippe cui libertas in præmium ſervatę per indicium Reipub. ipſo jure videretur competere, in libertatem aſſertum fuiſſe tum à ſe ipſo, tum à cęteris. *G. Coccejus.*

VINDI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Vindicis) Apud Liv. legitur indicii Aquiliorum Servi. Ab hoc ervo quidam autumant rationem anumittendi *vindicta* & nomen & iginem traxiſſe Autore eod. *lib o.* indiciarum autem nomen non à indicio, ſed à vindicando tractum t, id quod ex livio intelligi poteſt. *. Vinn.*

Vitelliorum servi) Livius *lib. cap. 5. in fin.* apud Vitellios Bruti xoris fratres, Collatini, ut ait Plurchus ſororis filios, *cænatum & njuratum fuiſſe* tradit, *ibique ſermom conjuratorum unum ex ſervis exceſſe, qui jam ante id ſenſiſſet agi, ſed m occaſionem, ut litteræ legatis darenr, quæ deprehenſæ rem arguere poſſent ſpectaſſe.* Dioniſius *lib. 5. apud Ailios* itidem collatini ex alia Sorore epotes *conjuratos conveniſſe* ſcribit. lutarchus *in publicola* item *Aquiliom* ait *fuiſſe Servum, & in eorum ædibus conventum conjuratorum habitum.* onveniunt ſepe in re præcipua Hiorici, qui in circumſtantiis diſſient. *G. Coccejus.*

Pomponius noſter eum fuiſſe Vielliorum Servum, Dioniſius, & lutarchus Aquiliorum. Vitellii & quilii autores ſeditionis. *Cujac.*

Et castitatem filiæ) Hiſtoiam vide apud liv. *lib. 2. cap. 5.* Dioiſ. Halicarnaſſ. *lib. 5.* & Plutarch. *In ublicola.* S. L.

Populique consensu) Populus utique quum ſeceſſiſſet decemviros ad ſupplicium popoſcit. Liv. *lib. 3. cap. 53.* G. Coccejus.

Partim) Nunquam particula *partim* non geminata reperitur. Deſunt igitur haud dubie quatuor verba, *partim in exilium acti*. Scribit Livius ex decemviris octo in exilium abiiſſe Appium & Oppium in carcerem conjectos, & illum ſibi ipſi mortem conſciviſſe, hunc in carcere obiiſſe, ſed Dioniſius Oppium juſſu Tribunorum in carcere necatum affirmat, quod & de Appio magis credit, quamvis in vulgus ſparſum rumorem, quem Livius prodidit, fatentur. Et ita defendi poteſt hic locus Pomponii. *A. Vinn.*

14. In carcere) In carcere plerumque necabantur non captivi tantum, ut ſcribit Trebell. Pollio *in AEmiliano*, & ſcripſere alii plerique de Ariſtonico & jugurta juſſu Senatus aut conſulum. Sed & rei capitalium criminum, ut ſocii Catilinæ, interventu triumvirum capitalium, & Herophilus Medicus equarius, quod ſe C. Marii nepotem ferret. Sane Appium Claudium in carcere, fuiſſe necatum autor de Viris illuſtribus ſcribit & *Dioniſius.* Cujac.

Ita rursus) Recepit Conſules, Tribunos, & cæteros omnes magiſtratus, qui ſub decemviris nulli erant. *Cujac.*

De Tribunis militum.

§. 25. Deinde cum poſt aliquot annos quam duodecim tabulæ latæ ſunt, & plebs contenderet cum patribus, & vellet ex ſuo quoque corpore conſules creare, & patres recuſarent: factum eſt, ut *tribuni militum* crearentur, partim ex plebe, partim ex patribus, conſulari poteſtate. hique conſtituti ſunt vario numero: Interdum enim viginti fuerunt, interdum plures, nonnunquam pauciores.

§. 26. Dein-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

1 Conſularis poteſtas plebi communicata & omnis tandem Magiſtratus, & num. 3.
2 Conſules quot numero creati.

1. FACTUM EST) Tribuni firmata poteſtate hoc egerunt, ut plebs omnium honorum qui ante patriciorum proprii fuerunt, particeps fieret. Itaque haud multo poſt quam creati eſſent, rogationem promulgarunt, ut etiam ex plebe Conſulem creare liceret. Quæ res quum diu agitata eſſet tandem placuit, ut Tribuni militum conſulari poteſtate ex utroque corpore crearentur Anno 310. Liv. *lib. 4.* Ubi luculentæ Orationes Coſſ. & Tribun. præſertim Canalei. *A. Vinn.*

Maluerunt patres communicare plebi conſularem poteſtatem quam conſulum nomen, ut Zonaras ait. Et hoc factum *Livius* & *Dionyſius* ſcribunt *Anno V. Cond.* CCCX. *A. Gellius* Anno fere CCCXLVI. *Eutropius* CCCLXV. Cujac.

2. INTERDUM VIGINTI) Initio tres creati poſtea numerus auctus, ita ut aliquando octo interdum pauciores crearent: ſed uſque ad viginti hic numerus nunquam pervenit, ut hic vel Pomponii vel exſcriptoris erratum fateri oporteat. *A. Vinn.*

Non tamen interdum XX. interdum plures, quaſi in immenſum gliſcente numero, quod non eſt credibile Pomponium ſcripſiſſe, verum interdum ſex, interdum plures puto octo, nonnunquam pauciores puta quatuor, vel tres, Quod ex Diodori XV. ſatis liquet. Claudius in ære fixo Lugduni. QUID IN PLURIS DISTRIBUTUM CONSULARE IMPERIUM TRIBUNOSQUE CONSULARI IMPERIO APPELLATOS QUI SENI ET SÆPE OCTONI CREARENTUR. Scriptum erat VI. & perperam additum GINTI, Valuit autem horum Tribunorum conſularis poteſtas, quoad uſque victi patres tandem, ut ſubjicit, communicarunt etiam plebi, & cum re conſulatum, interdum vero & utrumque Plebejum conſulem fieri permiſerunt; atque ita primum ut alter ex plebe cenſor eſſet, tum ut uterque, Autore *Livio 8. & 59.*

3. Poſt & de plebe facti ſunt dictatores, & Magiſter equitum, imo & pontifices maximi, & omnes magiſtratus, verum hujus rei in republica nulla unquam fuit lex aut ratio certa, aut ſi qua certa magis à patribus fuit. *Cujac.*

De Ædilibus curulibus.

§. 26. Deinde cum placuiſſet creari etiam ex plebe conſules, cœperunt ex utroque corpore conſtitui. Tunc, ut aliquo pluris patres haberent, placuit, duos ex numero patrum conſtitui, ita facti ſunt *ædiles curules.*

§. 27. Cum-

1 Primus ex plebe Conſul.
2 AEdiles curules, eorumque officium.
3 Ab his ædilitia edicta.
4 Qui primi creati fuerint.

CŒperunt) Tandem patres coacti ſunt cedere, & conſularem quoque ipſam dignitatem, nomenque plebi communicare Liv. 6. *in fin.* A. Vinn.

1. Tribuni plebis id à patribus tandem obtinuere Anno V. Cond. 387. Quo eodem anno novi Magiſtratus inſtituti prætura & ædulitas. Liv.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

v. *lib. 6.* primus ex plebe conſul it *L. Sextius Lateranus.*

2. ALIQUO PLURIS) Ne patres in tum Plebi ceſſiſſe viderentur, ex o corpore Magiſtratum conſtitue-, qui plebi non eſſet communis, nos Ædiles fuiſſe tradit hic Pomnius. At livius prætorem propter m cauſam conſtitutum ſcribit. Æles vero curules creatos propter luos maximos, qui pro concordia ornum inſtituerentur *lib. 6.* A. Vinn.

ÆDILES CURULES) Hi Regis ingnibus utebantur, & purpura orti erant, officium eorum erat ſaas privataſque ædes procurare tom urbem, & inter alia vias publis tueri. incendiis arcendis internire curam habere ut Cloacę, aęductus, & publica ædificia mun1, & integra eſſent, ludos publios exhibere, loca in Theatro aſſinare fraudationes in rebus venaliis, & mancipiorum jumentorum, t ſimilium cavere, iiſque de rebus is reddere de qua ædilitium edium productum Vid. Liv. *lib. 3. de legib.* & *Cic. 5. in Verrem. 6. ad Atticum* & *2. de o f c.* Dicti curules à ſella curuli qua jus dicturi utebantur Liv. *lib. 7.* Feneſtell. *de Magiſtrat. Roman.* De quibuſdam enim rebus, & privatis ſingulorum cauſis jus dixerunt. *lib. 8. obſ. 38.* fuit hic nobilium *juvenum illuſtriſſimus principatus.* Polyb. *lib. 10.* Ciceroni. *de legib. lib. 3. ad amplioris honoris primus adſcenſus.* S. L.

3. Ab Ædilibus Curulibus ſunt edicta ædilitia quæ habemus non ab ædilibus plebis, qui non inſidebant ſella curuli. *Cujacius.*

4. Primi Livio authore ædiles Curules creati *Cn. Quintius Capitolinus* & *P. Corn. Scipio.* Id Pighius refert *ad Annum.V.Cond. 540.* quo conſules fuerint *Q. Fabius Maximus,* & *T. Sempronius Gracchus.* Curules dicti à ſella eburnea qua honoris cauſa Magiſtratus digniores utebantur, tam in loco privato, quam publico, & quod currui imponeretur, poſtque Magiſtratum, ut poni quum opus, poſſet, veheretur, curulis vocabatur. *G. Coccejus.*

De Prætore urbano.

§. 27. Cumque conſules avocarentur bellis finitimis, neque eſſet qui in civitate jus reddere poſſet: actum eſt, ut *Prætor* quoque crearetur, qui *Urbanus* appellatus eſt, quod in urbe jus redderet.

§. 28. Poſt

Prætor primo ex patribus creatus qui in urbe jus diceret, deinde etiam ex plebe.

2 *Prætor unde dictus, & quæ ejuſdem inſignia.*

. CUMQUE CONSULES) Scribit *Liv. 6. in extremo* celandæ diſcordiæ cauſa conceſſum à nobilitate plebi, de Conſule Plebeo, plebe nobilitati de prætore uno, qui in Urbe jus diceret ex Patribus reando. Cauſa quam reddit Pomonius, quod Conſules finitimis bellis avocarentur, non potuit eſſe vea cauſa, ſed prętextus. Nam prætor creatus eſt *Anno 388.* Ex hoc autem loco patet, primis temporibus Conſules jus reddidiſſe. *A. Vinn.*

Illud probabile eſt: patribus datum, cum conſulatus communicaretur plebi ut ſaltem pars una officii conſularis, juris redditio (quam & neceſſitas à conſulari munere ſeparari juberet) non communicaretur ei, ſed ei defungendæ proprius Magiſtratus pretoris nomine ex patriciis duntaxat, conſtitueretur. Quanquam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

quam ne hic quidem Magiſtratus diu patricius fuerit, ſed *anno V. Cond. 416. C. Sulpicio longo* & *P. Ailio Pato Conſſ.* plebi itidem communicatus. *Q. Publitio Philone* primo ex plebe Creato. Liv. *lib. 8. tit. 15.* G. Coccejus.

Prætor) prætorem à præeundo, ſive à præeſſendo appellarunt. Penes hunc Magiſtratum adeo omnis juris publici, privatique poteſtas fuit, ut novum jus conderet, & vetera abrogare facultas eſſet, Et tantum poſtmodo aucta prætoris eſt authoritas, ut quod prætor ipſe dixiſſet, ob ipſius honorem, jus honorarium vocaretur. De quo ſupra §. 10. S. L.

Ob honorem & majeſtatem juriſdictionis cui pręerat eadem inſignia & ornamenta conceſſa erant quæ Conſulibus. Sella curuli, trabea candida & equis albis utebatur, lictores cum faſcibus præeuntes adhibiti, & nivei ad frena Quirites ſubminiſtrabant. Et cum iiſdem, cum Conſulibus auſpiciis, comitiis centuriatis prętor crearetur, Conſulum collega habitus eſt. Ut patet ex Livio *lib. 7.* & A. Gellio. *lib. 13. cap. 14.* licet Conſulis imperium majus, prætoris conſulari minus fuit. Abſurdum enim non eſt, inquit *Cujacius hic*, ut in eadem juriſdictione alter altero majus imperium habeat. *l. 58. ff. de judic.* ut in proconſule eſt videre, & legato ejus. Fuerunt & Haſta & Gladius prætoriæ juriſdictionis inſignia, quod de civilibus cauſis cognoſcentes pro tribunali haſtam, & in facinoroſos homines animadvertentes gladium erigerent. Inde Venditiones ſub haſta, quæ publica authoritate haſta appoſita fiebant, quod genus venditionis Tertullianus Haſtarium vocat. Idem.

Prætorem à pręeſſendo dicit Feneſtella de Magiſtr. Rom. *cap. 19.* Varro *lib. 4. de ling. latina* à præeundo, quod præiret jure & exercitu, præerant enim juri, & pręibant exercitu. Prætorem enim tum quando adhuc unus erat, in republica poſt cæteros exercitum duxiſſe conſtat ex Liv. *lib. 23. cap. 32.* Idem probat *Novell. Iuſtiniani 24. in proem. & Novell. 26. cap. 1.* Quo tempore primum prętores creari cæperint, quod jus, quæve illorum poteſtas fuerit, tradit plene Alexand. ab Alexand. *lib. 2. genial. dier. cap. 15.*

De Prætore Peregrino.

§. 28. Poſt aliquot deinde annos non ſufficiente eo prætore, quod multa turba etiam peregrinorum in civitatem veniret, creatus eſt & alius *Prætor*, qui *Peregrinus* appellatus eſt ab eo, quod plerunque inter peregrinos jus dicebat.

§. 29. Dein-

1. Poſt aliquot deinde annos) 120. circiter annis poſt primum prætorem creatum ab V. Condit. 508. duos primum prętores creatos probat Epitom. Liv. *lib. 19.* quam ſequitur Sigonius *in Chronolog. Liviana*, ad annum 508. quo anno Q. Valerium Faltonem primum prętorem peregrinum lutatio Conſuli belli experiundi cauſa junctum ſcribit Pigh. *d. loco.* G. Coccejus.

2. Qui Peregrinus) Appellatur hic prætor Peregrinus à peregrinorum cauſis quibus jus reddebat, licet æque intra urbem ac Urbanus *l. 9. §. 4. ff. de dol.* G. Coccejus.

Prætor autem peregrinus jus dicit inter Peregrinos, ſi peregrinus in urbe

e ex contractu forte ibi habito erſus peregrinum agat, vel inter egrinos & cives, ſi peregrinus erſus civem abſque dubio; quia or ſequitur forum rei, forte etſi is adverſus peregrinum, quia mmune id utrique forum eſt. *Cuj.* Hunc prætorem Cælius minorem ellatum fuiſſe ſcribit, quum Urus vel major vel primus dictere . Autore Cicerone *in Orat. pro l. Manilio.* A. Vinn.

Creſcente imperio tantum poſtmodum amplificatus eſt prætorum numerus: ut XVIII. Prætores aliquando in urbe jus dicerent, partim Urbani, partim provinciales, & partim peregrini. Ut eos ordine & à quibus inſtitutos ordine dinumerat Pompon. *infra* §. 32. iiſdemque verbis aſſequitur Feneſtell. *de Magiſtratib. Roman. cap.* 19. S. L.

De Decemviris in litibus judicandis.

§. 29. Deinde cum eſſet neceſſarius magiſtratus, ui haſtæ præeſſent: *decemviri* in litibus judicandis nt conſtituti.

§. 30. Eo-

Haſtæ præeſſe quid.
Sub haſta vendere.
Haſta præconis decemviralis, centumviralis, quæ ſit & quomodo differant.
4 *Centumviri.*

HASTÆ PRÆESSET) Generaliter Magiſtratus omnes juridicun-, vel juriſdictioni, vel Tribunali æeſſe dicuntur, ſpecialiter ex his quibus ſupra, alii præeſſe equitis, alii prçeſſe ædibus, alii præeſſe ous capitalibus, & infra alii præe frumento, aut rebus provinciaus, & hoc loco Decemviri litibus dicandis haſtæ præeſſe. *Cujacius.*

2. Imperatores ſpolia ab hoſtibus pta, ipſoſque interdum hoſtes puice vendere ſolebant. Id poſita ha-, militari ſigno factum, & inde rtaſſis etiam in urbem ad publicas nditiones tranſlatum: Ita Sullanis emporibus proſcriptorum bona bhaſta vendita, ſicut hoſtium, quam telligit Tullius 2. offic. Dum hoines perditi haſtam illam cruenm & meminerint, & ſperabant. Sed uid cum litibus & judiciis haſta mmune habet? fortaſſis id inde t quod debitorum damnatorum na publice diſtrahi ſolebant, & eo, quç alias in venditionibus puicis adhibebatur haſta, hic quoque uſurparetur, ut inde haſta facta ſit ſignum judicii exercendi, quoniam ſententiam pronunciatam, ſequi publica bonorum debitoris venditio ſolebat, commune itaque ſignum & publicarum auctionum & judiciorum eſſe cœpit. *Mart.* 7. *Epig.* 62.

Hunc miratur adhuc centum gravis haſta virorum

Statit. Papin. *Sylv.* 4. *ad Marcell.*

Ceſſat centeni moderatrix judicis haſta.

A. Vinn.

3. DECEMVIRI) Alii ſunt decemviri legibus ſcribundis, de quibus actum eſt, alii litibus dijudicandis, qui haſtę præſunt, quæ & decemviralis dicitur & centumviralis, non ut haſta fiſcalis, vel hoſtilis vel Triumviralis, vel haſta præconis, ſub qua bona aut captivi alienantur, aut vectigalia publica vel mortes civium locantur, quia haſta ſignum erat venditionis locationiſve publicæ: ſed propria quadam ratione, quia haſta & ea quidem duplex, ſignum erat in foro exercendi judicii cen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

centumviralis, quemadmodum haſtæ centumviralis nomine judicia centumviralia ſignificantur. Ut autem Conſulis erat vocare & cogere Senatum, & ipſe eſt Magiſtratus non etiam cæteri Senatores, ita hi Decemviri litibus dijudicandis cogunt centumviros iiſque præſident Pretorum vice, & centumvirorum ſententias exequuntur. Suntque hi ipſi Magiſtratus, non judices, centum viri judices non Magiſtratus. *Cujac.*

Centumviralium partes in duas haſtas diviſas liquet ex Quintiliano *lib. 5. Inſtit. cap. 2.* Quarum unam putat fuiſſe prætoriam, aliam centumviralem. Hinc Rævard. *protribun. cap. 19.* Haſtam cui Decemviri præfuerint haſtam decemuiralem, & eandem cum prætoria dicit, at diverſam à centumvirali. Qui decemviros litibus judicandis illos decem fuiſſe arbitratur, quos Romæ in conſilium Prætoris adhibitos fuiſſe, quinque Senatores & quinque equites Romanos, Auctor eſt Ulpianus *in fragment. tit. de libert.* G. Coccejus.

4. Quum eſſent Romę 35. Tribus, terni ex ſingulis tribubus electi ſunt ad judicandum qui centumviri appellati ſunt quamvis quinque & centum eſſent propter numeri integritatem Author. *Feſt.* Sed Decemviri poſtea collegii centumviralis quaſi præſides eſſe, & centumviralem haſtam cogere cœperunt Sueton. 7. *Auguſt.* eoque pertinet illud Lucani *ad Piſonem*:

Seu trepidos ad jura decem citat haſta virorum
Et firmare jubet centeno judice cauſam

Item Plinii illud *Epiſt. lib. 6.* Sedebant judices venerant Decemviri, hoſce autem decemviros ex numero centumvirorum fuiſſe exiſtimat Budæus. Supremus tamen præſes erat prætor Plin. *d. loco.* A. Vinn.

Poſterioribus autem temporibus multum crevit eorundem juriſdictio. Ut videre eſt in Quintiliani *lib. 4. cap. 1. lib. 5. cap. 2. lib. 11. cap. 4.* auctuſque eorum numerus uſque ad 180. in quatuor concilia diviſus, manente tamen ſemper centumvirorum nomine, Authore Plinio. *Epiſt. lib. 6. epiſt. 33.* S. L.

De Quatuorviris, Triumviris monetalibus, Triumviris capitalibus.

§. 30. Eodem tempore & *quatuorviri*, qui curam viarum gererent. & *triumviri monetales* æris, argenti, auri flatores, & *triumviri capitales*, qui carceris cuſtodiam haberent: ut cum animadverti oporteret, interventu eorum fieret.

§. 31. Et

1 *Cenſorum officium.*
2 *Triumviri, treſviri, Treviri, qui eorumque munus, Comites ſacrarum largitionum.*
3 *AEs argentum & aurum quando primo ſignatum, pecunia unde dicta.*
4 *Auri, argentique flatores, flare quid ſignificet, Flaviſſa quid.*
5 *Triumviri Capitales qui & quando creati, eorumque munus.*

QUATUOR VIRI) Hos omnes, & decemviros, litibus judicandis una eademque rogatione, Tribunicia creatos fuiſſe arbitratur Cujacius. *hic & obſerv. lib. 3. cap. 32.* Quam opinionem ſatis diſerte confirmat Dion. *lib. 54.* A. Vinn.

CURAM VIARUM) Viarum

Curan-

[c]urandarum tam intra quam extra [ur]bem munus primum Cenſoribus à [Se]natu commiſſum fuit, ad quorum [of]ficium inter cætera pertinuit tueri [ur]bis templa, vias, pontes, aqua[ru]m ductus, & alia publica ædificia. [Po]ſt vero quum Cenſores aliis rebus [e]o officio occupati eſſent, ut huic [m]uneri vacare non potuerint, & Se[na]tuſconſulto alius Magiſtratus ſpe[ci]atim in eam rem creatus eſt. Qui [q]uatuorviri viarum curandarum [v]ocabantur, quod viis vel munien[di]s, vel ſternendis præeſſent, de his [vi]de B. Briſſonium *lib. 4. antiquita[tu]m cap. 12.* S. L.

[3.] Triumviri Monetales) qui & [Tr]eſ-viri & Treviri apud Ciceronem, [qu]orum munus erat numiſmata pro[bi] auri & argenti juſtique ponderis [e]xaminare. Cic. *lib. 3. de leg.* Æs, ar[g]entum, aurum, publice ſignato. Et [in] *Epiſtol. ad Trebatium Iuriſconſul[tu]m* de Treviris Gallis loquens: Tre[v]iros viros cenſeo: audio capitales [e]ſſe, mallem, auro, ære, argento eſ[s]ent, ludens in voce Treviros, & ca[p]itales, quaſi diceret, Mallem hos Treviros pecunioſos eſſe, quam bel[li]coſos: ut Cæſare eos vincente, tu [d]iteſceres. Sub imperatoribus poſtea [i]d negocii ad Comites Sacrarum lar[g]itionum pertinuiſſe, ex *Caſſiodoro,* [e]*r Ammiano Marcellino* conſtat. S. L.

3. Æris Argenti) Dicit: *AEris, Argenti, Auri,* temporis or[d]ine ſervato, quo primum æs, dein[d]e argentum poſtremo omnium au[r]um in nummorum uſum coapta[t]um ſit. A. Servio Tullio Romano[r]um Rege ſexto primum Romæ æs ſignatum ſcribit Plinius *lib. 33. cap.* [3]. cum antea rudi uterentur. Signa[t]umque primo pecudum nota, unde & pecunia appellata. Et populum [n]ullo argento Signato ante Pyrrhum [d]evictum uſum, quod quinto ante [p]rimum bellum Punicum anno V. Cond. 484. *L. Quinctio Gulone* (quem [a]lii Q. Ogulvium Gallum vocant) & Q. *Fabio pictore Conſſ.* Romæ primo ſignatum eſſe author eſt idem Plin. *d. cap. 3.* quum aureus nummus anno demum LXII. poſt argenteum percuſſus ſit, teſte eod. Plinio *d. loco* S. L.

4. Flatores) Muretus ſuſpicatur, Pomponium non recte accepiſſe notas illas. Æ. A. A. F. F. *AEris, Argenti, Auri, Flatores,* præſtitiſſe autem pro *Flatores* poſuiſſe, *Flando feriundo,* ſc. *Præfecti,* putat. Quem nulla tamen carpendi addita ratione ſequitur Bacchovius *hic.* Quomodo has quoque notas apud *Valer. Probum* in ſuo de notis Romanorum interpretandis libello, expoſitas inveni. Quæ tamen mera carpendi conjectura eſt, quum non male Flatores dixerit Pomponius pro iis qui flandæ ſignandæque pecuniæ præfecti eſſent. Flare enim inter alia ſignare dicitur, quoniam æs, argentum, aurum flando, id eſt calefaciendo ſignari ſolet, hinc flatum æs, & flata pecunia pro ſignata. Et qui theſaurus Græco nomine appellatur, priſcis latinis flaviſſa dicebatur. A. Gell. *lib. 2. cap. 10.* hanc Pomponii lectionem probat, Feneſtella *de Magiſtratibus Romanis cap. 23. eo tempore* inquit *quatuor viri creati dicuntur, qui viarum curam agerent, ac tres viri monetales, auri argentique flatores: quorum eſſet diligentia numiſmata auro, argentoque fabricari.* S. L

Triumviri Capitales) Saluſt. *in Catilin.* Triumviros, quæ ſupplicium poſtulabat, parari jubet. Plaut. *In Amphytr. ſcen. 1. Quid faciam, ſi nunc tres-viri me in carcerem compegerint, unde quaſi è promptuaria cella depromar ad flagrum.* Horat. 4. Epod.

Sectus flagellis hic Triumviralibus
Præconis ad faſtidium.

Apud eos & nomina reorum deferebantur Plaut. *Aſin. act. 1. Scen. 1. jam ex hoc loco ibo ego ad Treſ-viros, veſtraque ibi nomina ſaxo erunt capitis.* In Aulular. *ad Treſviros jam ego deferam nomen tuum.* A. Vinn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Qui carceris custodiam) creati ſunt primum ſecundum Onuphr. & Goltz. in faſtis anno ab V. Cond. CCCCLXV. Ad eorum officium non tantum pertinuit cuſtodiam carceris habere, ſed & in facinoroſos homines animadvertere. Diſputant interpretes, utrum, illi, quum inter Magiſtratus minores recenſeantur, de criminibus cognoſcere, & capitaliter judicare potuerint. Quorum alii non niſi in viliores perſonas, ſervos nequam & ejuſmodi alios cognitionem & judicium illis competiiſſe, volunt, nobis temporum & ſecundum ea perſonarum & actu flagrantium criminum diſtinctio placet. Primus enim temporibus nondum conſtitutis quæſtionibus publicis, eos indiſtincte de omnibus maleficiis cognoviſſe, & judicaſſe, conſtat ex plauto *in Aſinaria. Act. 1. Scen. 1.* & Varrone *lib. 4. de ling. latin. in verb. Quæſtores.* Tum quod C. Cornelium virum fortiſſime militiæ ſtipendia emeritum, virtutiſque nomine quater honore primipili ab Imperatoribus donatum: quod cum ingenuo Adoleſcentulo ſtupri commercium habuiſſet, à C. Feſcennio Triumviro capitali publicis vinculis oneratum, & in carcere mori coactum ſcribat Valer. Maxim. *lib. 6. cap. 1. exemplo 10.* Conſtitutis vero quæſtionibus publicis, carceres & animadvertendi miniſteria ſub illorum cura quidem fuere hoc moderamine adhibito, ut de eorum ſcelere cognoſcerent, qui cum Cives Romani non eſſent, in urbe habitabant, ac de vilibus tantum & abjectæ conditionis hominibus ad columnam mæviam jus dicerent. Ut Cicero docet, & Aſconius in divinationem. Deinde & in manifeſtis flagitiis, ubi nulla amplius cognitione opus, eorundem poteſtati citra diſcrimen perſonarum prompta executio tributa eſt in ceteris vero queſtioni præſuerunt in cauſis, quibus id lege vel Senatuſconſulto mandaretur. Quomodo intelligendus Saluſtii *de bello Catilinario* locus, quo non cognoviſſe de Sociorum Catilinæ culpa Triumviros, ſed mandatum de parando ſupplicio accepiſſe docetur. Quod quidem obtinuit, uſque dum queſtiones publicæ perpetuæ factæ ſunt. Anno V. Cond. 604. Uti ſupra, *ad §. 23.* quo facto pretores Ordinarii conſtituti ſunt, qui de cauſis criminalibus cognoſcerent. Ut latius explicat *A. Vinn. infra ad §. 32.* S. L.

Interventu eorum) Sic intelligendum, ut non ipſi Triumviri quenquam ſupplicio affecerint ſed uſi ad eam rem ſint lictorum opera, quorum octo ſub ſe habebant miniſtrantes. S. L.

In publicum) In publicum eſſe pro in publico, loquendi formula eſt veteribus uſitata, de ſimili modo loquendi vid. A. Gell. *lib. 17. cap. 2.* G. Coccejus.

De Quinqueviris.

§. 31. Et quia magiſtratibus veſpertinis temporibus in publicum eſſe inconveniens erat, *quinqueviri* conſtituti ſunt cis Tiberim, & ultra Tiberim, qui poſſint pro magiſtratibus fungi.

§. 32. Ca-

1 Quinque viri & num. 3. *2 Feneſtella quis, & cujus ſcripta exſtent.*

1. Quinque Viri) Hos quinqueviros, qui cis & ultra Tiberim nocturno tempore curam gererent, vix apud alios (excepto

pto Livio *lib.39. cap. 14. in ſin.*) auores invenias nam Feneſtella, quem odie habemns, novus auctor eſſe editur, non ille quem laudat Plius *lib. 33. cap. 1.* & Ulpian. *l. 1. ff.* o *ſic. quæſtorum.* A. Vinn.

2. Feneſtellæ memorat Lactanus *lib. 1. de falſ. rellig. cap. 6.* eumque ocat diligentiſſimum ſcriptorem. leminere ejus plinius *natur. lib. 8.* *p. 7. lib. 9. cap. 17. & 35. lib. 15. cap.* *& lib. 31. cap. 11.* A. Gell. *lib. 15.* *p. 28.* Seneca *Epiſt. 108.* Is vero qui odie exſtat ſub Feneſtellę nomine bellus ſuppoſititius eſt, ut quod in o non Plinii tantum: ſed & A. ellii mentio fiat, qui ſub Adriano ixit, quum illum noviſſimo Tibeii Cęſaris principatu obiiſſe Plinius utor ſit *lib. 33. cap. 9.* Hujus libelli erum ſcriptorem volunt Dominium Floccum Florentinum Romai Pontificis Secretarium, quem huus argumenti libellum ſcripſiſſe tetatur Flav. Blondus *in Hetruria ſua*; quem ille Brandi Cardinali Placentino dedicaverat, cujus quum inſcriptio, & præfatio deſideraretur, hunc L. Feneſtellę veteri illi ejuſdem Tituli & Materiæ authori adſcripſerunt. Non latuit hoc Joannem Roſinum, qui eundem libellum in ſuis Antiquitatum Romanarum commentariis non Feneſtellæ, ſed ejuſdem Flocci nomine paſſim adducit. Quod hic obiter notandum, ne ſuppoſititia illa Feneſtellæ allegatio, quę paſſim in hiſce notis & apud alios uſitata eſt, lectorem decipiat. S. L.

3. Recte jungit Triumviris capitalibus Quinque viros Ciſtiberes, & Ulſ-Tiberes, quos Livius 39. ait. eorum fuiſſe adjutores, fiebant autem hi poſtea Ædiles ex Senatuſconſulto, ut infra ait, ex quinque Viris ſc. Ædiles. *Cujac.*

Pro magistratibus fungi) id eſt eorundem vicem explere. Ut in *l. 2. §. 1. ff. de Reb. cred.* (functionem recipere) & *fungi* verbo utitur Juriſconſult. in *l. 33. ff. ad l. Aquiliam.* & *l. 63. ff. ad l. falcid.* G. Coccejus.

De variis Prætoribus, & Ædilibus cerealibus.

§. 32. Capta deinde Sardinia, mox Sicilia. item Hiſpania, deinde Narbonenſi provincia: totidem *prætores*, quot *provinciæ* in ditionem venerant, creati ſunt, partim qui urbanis rebus, partim qui provincialibus præeſſent.

Deinde Cornelius Sulla quæſtiones publicas conſtituit: veluti de falſo, de parricidio, de ſicariis & *prætores quatuor* adjecit. Deinde Cajus Julius Cæſar duos *prætores*, & duos *ædiles*, qui frumento præeſſent à Cerere *Cereales* conſtituit. Ita duodecim prætores, ſex ædiles ſunt creati. Divus deinde Auguſtus ſedecim prætores conſtituit. Poſt deinde Divus Claudius duos prætores adjecit, qui de fideicommiſſo jus dicerent. ex quibus unum Divus Titus detraxit: & adjecit Divus Nerva qui inter fiſcum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

& privatos jus diceret. Ita *decem & octo prætores* in civitate jus dicunt.

§. 33. Et

1 *Sardinia Inſula.*
2 *Sicilia.*
3 *Hiſpania.*
4 *Narbonenſis provincia.*
5 *Prætorum Numerus, num. 7. 8. 10. 11.*
6 *Quæſtiones publicæ cui competant.*
9 *Cereales, Agentes in rebus, magiſtriani, & Veredarii.*
10 *Fideicommiſſi cognitio apud quem fuerit.*

CAPTA DEINDE) Totus hujus & pręcedentis §. contextus invenitur in d. Feneſtellę tractatu *de Magiſtratib. Roman. cap. 19.* S. L.

1. SARDINIA) Inſula eſt in Tyrrheno ſeu liguſtico mari, de Sardo Herculis filio nominata, quam primo bello punico Romani ſubegere. Herba illic naſcitur quę nervos contrahit, ut ridenti ſimilis moriatur, qui eam eſitaverit, unde proverbium, *riſus Sardonius*. A. Vinn.

2. SICILIA) inſula ejuſdem maris major Sardinia, Triangularis unde Trinacria dicta, exigui freto ab Italia ſeparata fructuum feraciſſima. De hac indeque Reipub. Romanæ conciliatis emolumentis vid. Cic. 2. *in Verr. ſub pr.* G. Coccejus.

3. HISPANIA) quę ab Oriente Pyrenæis montibus, à meridie mari mediterraneo, à reliquis partibus Oceano Atlontico compræhenditur, Sardiniam ſecuta eſt *Anno V. Cond.* 547. qui aliis eſt 548. Hujus invadendæ occaſionem & ſucceſſum vid. apud Sigon. *de antiq. prov. lib. 1. cap. 5.* Liv. *lib. 28. tit. 12.* G. Coccejus.

Nihil refert quę pręferatur, Sicilia an Hiſpania, quum eodem fere tempore utraque venerit in ditionem populi Romani. *Cujac.*

4. DEINDE NARBONENSI) Galliæ Tranſalpinę pars illa erat quæ olim braccata dicta à genere veſtium, quum altera comata eſſet, à Narbona oppido ſic appellata, continuit Languedocium, Sabaudium Delphinatum, & Provinciam, ut hodie vocant. Provincia hæc Romanorum facta eſt longo tempore nec minus 76. annis poſt captam Hiſpaniam. *G. Coccejus.*

5. TOTIDEM PRÆTORES) De aucto numero prętorum, & obiter quoque ædilium, agit author hoc §. ſed illo more quo cœpit, & hactenus continuavit hanc Veteris Juris & Magiſtr. Hiſtoriam, hoc eſt, minus accurate, & non cum debita eventuum & temporum diſtinctione. *G. Coccejus.*

Dignitatem gradus puta, nulla temporis habita ratione ſecutus. S. L.

Non conſentit cum Pomponio Livius, qui Hiſpaniæ dat prætores duos, atque ita ſex efficit, duo qui præſint rebus Urbanis, unum qui Sardiniæ, unum qui Siciliæ, unum qui Hiſpaniæ citeriori, & alterum Hiſpaniæ ulteriori: idque longo intervallo ante quam Gallia Narbonenſis in provinciam eſſet redacta, *Anno V. Cond. 633.* A. Vinn.

Pomponius ex duabus Hiſpaniis maluit facere unam, quod & plerumque ad ſortiendam utramque, prætor unus admitteretur. Creabantur ſex, ac deinde ſortiebantur Provincias, Urbanam & peregrinam, & cæteras quatuor. Narbonenſis provincia poſtea proconſulem habuit, ut Spartianus indicat, & inſcriptio *l. 4. Cod. ad l. Iul. de Adult.* Cujac.

6. QUÆSTIONES PUBLICAS) Nulli Magiſtratui jus erat arbitrio ſuo in civem Romanum animadvertendi, ſed populus hoc ſibi reſervaverat, & ut quæque inciderent crimina, ita de iis aut ipſe cognoſcebat, aut aliis eam cognitionem mandabat: quod & aliquando à Senatu factum legimus Liv. *lib. 39.* At poſt quæſtiones publi-

bli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

cas conſtitutas, quod factum eſ- *enſorino & Manilio Coſſ.* ait Cicero *Bruto. A. V. Cond. 604. 70.* ante am Sylla Romæ Tyrannidem ex- eret, prætores Ordinarii creati t, qui de cauſis criminalibus co- ſcerent, de quibus non videbatur ra ordinem quærendum eſſe, ut *tundarum, ambitus, majeſtatis, pe- tus.* Nam propterea quæſtiones petuæ dicebantur, tum quod le- erat preſcripta quædam forma petua judicii, de his rebus exer- di, ut nova ſemper lege opus non t: tum quod annuam provin- n de his quæſtionibus exercen- illi prætores peragerent: non emadmodum antea fieri ſolebat, um ita caſus tuliſſet, ut quæren- n videretur, tum crearetur qui ereret, ſtatimque hoc abſoluto icio poteſtatem de eadem re quæ- di non haberet. Quod ſi tum quo- aliquid accidiſſet, de quo extra inem primo quoque tempore pter criminis gravitatem, aut no- tem quærendum videretur, ad ulum ferebatur, ut quem vellet ea re quærere juberet. Ac tum eri more creabatur *quæſtor parri- ;* ſicut lege Pompeja extra ordi- populi ſuffragio creatus eſt quę- *L. Domitius Ahenobarbus*, qui de cujus *Milo* poſtulabatur quæreret *Vinn.*

Non igitur Sylla 70. fere annis t Romæ potens quæſtiones pu- as induxit, ſed priorum aliquas etiit, auxit, & alias adjecit. Ante lam enim quatuor tantum fue- t quæſtiones perpetuæ, *de repe- dis, de peculatu, majeſtatis, & de itu.* G. Coccejus.

. PRÆTORES QUATUOR) At re- tantum trium criminum quæ- nes. Quorſum igitur quartus prę- ? An omiſſum crimen veneficii? crimen injuriarum omiſſum di- ion poteſt quod nuſquam jure tro inter publica judicia refertur. cæteris quoque quæ ſequuntur & de aucto prætorum numero à Ju- lio & Auguſto, res non eſt ſatis li- quida. Conſulatur Lipſius *in lib. 1. Annal. Taciti.* A. Vinn.

Sufficere tres expreſſæ quæſtio- nes, *de falſo, de parricidio, de Sicariis* poſſunt aliis prioribus additę, quum non ſit certum conſectarium à nu- mero prætorum conſtitutorum, ad numerum quęſtionum, nam & plu- res quæſtiones uni datas, & de Sica- riis quæſtionem in duos quęſtores diviſam conſtat. *G. Coccejus.*

8. QUATUOR ADJECIT) prioribus ſc. illis quatuor provincialibus, ita ut octo eſſent, quorum duo ab eo tantum noviter ad ſex priores fue- rint adjecti. Ut ex Cicerone, *pro Mi- lone in piſonem, pro ſextio*, & poſt redi- tum in Senatu patet. Quibus adde duos priores ordinarios Urbanum & Peregrinum, ſic ut ſimul decem fuerint. S. L.

JULIUS CÆSAR DUOS PRÆTORES) Decem prætores, ut pluribus gratiam referre poſſet, *C. Iulium Cæſarem* fe- ciſſe, teſtis eſt Dion. *lib. 42.* G. Coc- cejus.

Quibus itidem adde Urbanum & Peregrinum, ut ſimul una duodecim numero ſint, ut poſt eos author ſup- putat. S. L.

FRUMENTO) explorando, pro- bando, dividendo, *A. Vinn.*

9. CEREALES) homines Plebæi un- de & in antiquis inſcriptionibus vo- cantur *ædiles, plebei, Cereales.* Eodem modo *Cereales* dicti ſunt qui ſpecie frumenti evehendi aut invehendi explorant quid agatur in provinciis, ut ad principem deferant, qui & *fru- mentarii* Capitolino, Spartiano, & victori: tandem his ſimiles fuerunt, qui dicuntur *Agentes in rebus*, ſive *Ma- giſtriani*, aut *Veredarii.* Cujac.

10. DUODECIM) Hujus nu- meri ratio certa *Dionis* nulla conſtat, qui ſub *Iulio Cæſare* XVI. Prætores conſtituit, ſub *Tiberio* XV. Sub *Au- guſto*, modo XVI. modo XII. modo XIV. *Vell. Paterc.* finitis bellis civili- bus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

bus octo prætoribus duos tantum, & *Corn. Tacit. 1. & 2. Annal.* quatuor allectos ſcribit, ut XII. eſſent. Certiorem hujus rei rationem penes juriſconſultos fuiſſe veroſimilius eſt, qui, ut arbitror, quum apud hos principes certus creandorum prætorum numerus non eſſet, eum potiſſimum quem referrent elegerunt, qui frequentior aut major erat. *Cujac.*

DIVUS CLAUDIUS) Nihil hic author de *Tiberio*, cujus tamen Temporibus modo auctum modo minutum fuiſſe numerum, ad XV. & XVI. & multis deinceps annis modo uno aut duobus plures, pauciores ve prætores fuiſſe refert Dion. *lib. 98.* G. Coccejus.

11. DE FIDEICOMMISSO) Unius tantum meminit Juſtinianus *§. 1. inſtit. de fideicommiſſis*, Et de Claudio hoc tantum refert Sueton. *cap. 23.* quod juriſdictionem hanc quotannis ſoli in urbe delegari Magiſtratibus ſolitam, in perpetuum demandaverit. Sed initio fuiſſe duos ex hoc Pomponii loco colligitur, dum unum ex his à Tito detractum ſcribit. *A. Vinn.*

12. JUS DICERENT) qui ſcilicet pronunciarent de fideicommiſſis, & pronunciatum exequerentur, judices qui tantum pronunciationem, non executionem habent, jus non dicunt, ut *Centumviri*, & *Pedanei.* qui etiam executionem ſuarum ſententiarum habent proprie jus dicunt. Ad prætores, vel eum qui ex his ſolus permanſit multæ pertinent leges, ut *l. 92. ff. de cond. & demonſtrat. l. 35. in fi. ff. de auro & arg. legat. l. 2. Cod. qui pot. in pign.* Cujac.

Ex Quintiliani *lib. 5. cap. 6.* ubi ait, non debes apud prætorem petere fideicommiſſum, ſed apud conſules, major enim pretoria cognitione ſumma eſt, colligitur fideicommiſſorum juriſdictionem partitam fuiſſe inter prætorem ad certam ſummam jus dicentem, & Conſules, ad quos majoris fideicommiſſi cognitio pertinuerit. Hinc explicandum quidam putant, quod de duobus prætoribus fideicommiſſariis loquatur author, conſulum ſcilicet, alterum etiam pretorem fideicommiſſarium fuiſſe, idque nomen geſſiſſe. *G. Coccejus.*

UNUM D. TITUS DETRAXIT, ADJECIT D. NERVA) hoc ſingulare eſt, nec habet alium authorem. Conſtat autem eo munere in provinciis Procuratores Cæſaris functos. Omiſit Pomponius tutorem tutelarem. *§. 3. Inſt. de Attil. Tutore* Capitol. *1. 4.* & alium cui de liberalibus juriſdictio eſſet. *Ex Cujacio.* A. Vinn.

De Præfecto urbi. De Præfecto annonæ. De præfecto vigilum.

§. 33. Et hæc omnia quoties in republica ſunt magiſtratus, obſervantur: quoties autem proficiſcuntur, unus relinquitur, qui jus dicat: is vocatur *Præfectus urbi*: qui præfectus olim conſtituebatur, poſtea fere Latinarum feriarum cauſa introductus eſt, & quotannis obſervatur. nam *præfectus annonæ & vigilum*, non ſunt magiſtratus, ſed extra ordinem utilitatis cauſa, conſtituti ſunt, & tamen hos qui,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

uos Ciſtiberes diximus poſtea ædiles ſenatuſcon-
ulto creab antur.

§. 34. ERGO

Præfectus Urbi ad tempus conſtitutum, ejuſque officium.
Feriæ Latinæ quæ fuerint.
Præfectus annonæ.
4 *Præfectus Vigilum quis, ejuſque officium.*
5. *Præfectus Annonæ, & præfectus Vigilum, an ſint legitimi magiſtratus.*

PRRÆFECTUS URBI) Hic Magiſtratus olim pro Regibus et Magiſtratibus juri dicundo conſtituebatur, ad tempus illis urbe præfectis, ad bellum vel ad provincias ſuas; Poſt cœpit conſtitui ad paucos dies tantum quoad ſolenne ſacrum feriarum Latinarum rite peractum eſſet. Quod Varro numerat inter annales ferias *lib. 5. de ling.* et Macrob. *lib. 1. Saturn.* primum Auguſtus Præfecturum Urbanam perpetuam fecit, teſte Tacit. *6. Annal.* Auxit deinde poteſtatem hujus magiſtratus divus Severus, dataque præfecto Cognitio de omnibus criminibus non tantum in Urbe, ſed etiam in Italia uſque ad centeſimum ab urbe Lapidem *l. 1. ff. de offic. Præf. Urb.* ex cujac. *A. Vinn.*

2. FERIARUM LATINARUM) Feriæ hoc in memoriam antiquiſſimi fæderis cum Latinis icti celebrantur a torquinio ſuperbo inſtitut. Dioniſ. *lib. 4.* feriæ hæ. conceptivæ erant unius primum diei, poſt exactum Tarquinium, earundem authorem, diem alterum populus addidit; poſt conciliatam plebem ex prima ſeceſſione tertius adjunctus eſt Dioniſ. *lib. 6.* Deinde quartus dies acceſſit, poſt rem de conſulatu plebi communicando compoſitam, autore *lib. 6. in fin.* & Plutarch. *in Camillo.* Conſulis paludati nunquam ferias Latinas indixiſſent, eiſque in Monte Albano una cum Latinorum Magiſtratibus operam dediſſent. Liv. *lib. 21. cap. 63.* Dio *lib. 46.* Ad peragendum hoc ſolenne ſacrum omnes Roma Magiſtratus exibant etiam tribuni plebis, quibus alias ne per noctare quidem extra urbem fas erat, Dioniſ. *lib. 8.* G. Coccejus.

Latinæ feriæ dicebantur quo quotannis in Albano Monte a quinquaginta Latinis civitatibus Romaniſque Magiſtratibus quatriduano ſacrificio jovi latiali celebrabantur, Unde Sacrificium latiar vel latiare dictum; in eoque Latini a Romanis Carnem petebant Macrob. *Saturnal. lib. 1. cap. 16.* Dicuntur conceptivæ feriæ quæ quotannis a Magiſtratibus vel Sacerdotibus concipiuntur in dies certos, vel incertos, ut ſunt *Latinæ Sementinæ* Hottomann.

3. PRÆFECTUS ANNONÆ) Annona eſt quicquid ad alimoniam ſive ad victum pertinet *lib. 6. ff. de Extr. Criminib. l. unic. Cod. de Annon.* Præfectus Annonæ dicebatur qui utilitatis publicæ cauſa extra ordinem annonæ præficiebatur, in hanc curam, ne plebs annonæ inopia & caritate laboret ubique panis copia eſſet, iſque pondere juſto ac debita bonitate venirit & ut querulos de annona audiret *l. 13. ff. de Accuſat. Vid. Liv. lib. 4. cap. 11.* G. Coccejus.

4. ET VIGILUM) Præfectus Vigilum inſtitutus eſt ab Auguſto teſte Paulo *l. 1. in fin l. 2. l. 3. ff. de offic. Præfect. Vigil.* Hic quum ſeptem Cohortes opportunis locis conſtituiſſet, ut binas regiones urbis unaquaque Cohors tueretur. Præpoſuit eis Tribunos & ſuper omnes, ſpectabilem virum, qui præfectus Vigilum appellaretur. Is cognoſcebat de incendiariis, effractoribus, furibus, raptori-

toribus, receptatoriis: niſi ſi qua tam atrox tamque famoſa perſona ſit, ut præfecto Urbi remittatur. Hic per totam noctem vigilare debebat, & coerrare calciatus cum hamis, & dolabris & curare omnes inquilinos admonendos, ne negligentia aliqua incendii cauſa oriatur, & ut aquam unuſquiſque inquilinus in cœnaculo hebeat *d. l. ff. de præf. Vig.* Vid. Dion. *lib. 55. ad ann. V. C. 759.* & Sueton. *in Auguſto. cap. 30.* Hottomann.

5. Non sunt Magisratus) Nempe legitimi & ſtatuti, ſed exigente neceſſitate ad tempus extra ordinem conſtituti poſtea tamen & ipſi facti ſunt Ordinarii *A. Vinn.*

Magiſtratus hic opponuntur illis qui extra ordinem jus dicunt, ſic ut Magiſtratus nomen hic ſolis Ordinariis ſeu legitimis coaptetur, quum exercitii ſui ratione æque Magiſtratus ſunt, & juris dicundi poteſtatem habeant, annonæ, & vigilum præfecti. Annonæ enim præfecti, ſi quid ad annonam pertinens commiſſum erat, ipſi cognoſcebant *l. 13. ff. de accuſationibus*, & Vigilum præfectus de effractoribus, furibus, raptoribus receptoribus & cognoſcit, & quia plerumque incendia inhabitantium culpa fiunt, aut fuſtibus eos caſtigat, qui negligentius ignem habuerunt, aut ſevera admonitione Comminatus fuſtium caſtigationem remittit. *l. 3. ff. de offic. præfect. Vig.* S. L.

Cistiberes) Ciſtiberes, eo munere perfuncti creati fuere Ædiles, & ita quinqueviratus iſte de quo ſupra §. 13. gradus erat ad capeſſendam ædilitatem, quum præfecti annonæ & vigilum, eo munere perfuncti privati manerent. *A. Vinn.*

Epilogus.

§. 34. Ergo ex his omnibus decem tribuni plebis, conſules duo, decem & octo prætores, ſex ædiles in civitate jura reddebant.

Poſtre-

1. *Cur non omnia Magiſtratuum officia in hoc epilogo enumerentur.*
2. *Ius reddere, & Iuriſdictio quid ſignificent & num. 7.*
3. *Tribuni Plebis ut Romæ Conſtituti & quæ eorum authoritas, remiſſive.*
4. *Conſules qui remiſſive.*
5. *Prætores.*
6. *AEdiles*

Ex His omnibus) Concludit author ſecundam hujus tituli partem, quæ de Magiſtratibus eſt, At cur horum duntaxat meminerit, non etiam Regum, Tribunorum celerum, Cenſorum, Dictatorum, eiſque adjunctorum Magiſtrorum equitum, Præfectorum prætorio, Quæſtorum parricidii, decemvirorum, tribunorum militum conſulari poteſtate, Decemvirorum litibus judicandis, Quatuor virorum viis Curandis, Trium virorum monetalium, Triumvirorum Capitalium, Quinque virorum cis & uls Tiberim, Præfecti urbi, Quos tamen omnes, ut Magiſtratus recenſuit. Cujacius has dedit rationes, primo, Quod hi fere ſemper in Republica fuerint, non etiam illi & illorum cura ſubinde vel redierit ad conſules, Tribunos, Prætores, aut Ædiles, vel tranſierit ad alios, nec fuerit illorum in republica ordo, ſerieſque certa atque continua, nec defuncto etiam illo Magiſtratu alium ſuſcepetrint, exceptis his qui Ciſtiberes dicuntur, quibus quinqueviratus gradum

um faciebat ad ædilitatem Quam diſtinctionem a Pomponio non omiſſam fuiſſe putat, quod multa ab eo detruncata ſint, ut patet ex decem tribunorum relatione, quam non potuit non habuiſſe ſupra. Deinde referri a Pomponio Urbanos Magiſtratus tantum, quibus annumerat eos qui Provinciis deſtinati, qui etiam in urbe erant: Itemque eos tantum referri qui ante Tiberium in urbe fuerunt, non eos qui ſub aliis principibus ſubſecuti ſunt: quia originem tantum Magiſtratuum oſtendere Pomponius in animo habuit, ſicut originem legum & progreſſus quoque ad Auguſtum, non iam quæ poſtea in urbe fuit, ordinationem. S. L.

2. TRIBUNI PLEBIS) Cur hic Tribuni Plebis inter eos numerentur, qui jura reddebant, quum conſtet eos de poſtulatis civium non cognoviſſe: ſed jus reddere, & juriſdictio in latiori hic ſignificatu ponuntur: Deinde Tribunum Plebis Viatorem, & prehendendi poteſtatem habuiſſe conſtat, & habuit agendi cum populo, rogationiſque autoritatem, habuit interceſſionem, & attemperationem Senatuſconſultorum. Imo & ad tutoris dationem Tribunos Plebis concurriſſe oſtendit *pr. inſtit, Attilian. tutor*. G. Coccejus.

3. TRIBUNI PLEBIS, Ut Romæ conſtituti, & quæ illorum authoritas & poteſtas *Vid ſupra ad* §. 20. Quibus adde *Liv. lib.* 2. Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib.* 6. Varr. *lib.* 4. *de ling. latin.* Cicer. 3. *de legib.* A. Gell. *lib.* 13. *cap.* 21. Aſcon. Pædian. *In Orat. Ciceron. pro Cornelio.* S. L.

4 CONSULES DUO) Conſules ut exactis Regibus Romæ conſtituti *vid. ſupra* §. 26. *Novell. juſtin.* 24. & 25. Qualis eorundem authoritas. Cic. *de legibus* 3. Varr. *ling. lat. lib.* 4. Ant. Cont. *lib.* 2. *lect. ſubceſis, cap.* 19. Liv. *lib.* 2. & 3. Polib. *lib.* 6. Hottomann. *de Magiſtratib. Roman. verb. Conſules.* S. L.

5. PRÆTORES. Ut plures Romæ conſtituti quorum alii Peregrini, alii Provinciales. *ſupra* §. 27. 28. 32. & *ſeq.* De eorum officio *tit.* 39. *lib.* 1. *Codic.* & *D.* 1. 14 Varr. *lib.* 4. *de ling. lat.* Cic. 3. *de legib.* & Sueton *in Auguſt.* & *Claudio.* S. L.

6. ÆDILES) Primo duo ex plebe Conſtituti, qui ædibus præeſſent §. 21 *ſupra*, qui deinde Curules patribus conceſſi. §. 26. *ſupra eod.* a ſella eburnea curuli qua vehebantur. Quibus Jul. Cæſar. duos Cereales, ſive Frumentarios adjecit §. 32. *Supr. Eod.* Vid. Liv. *lib.* 3. & *lib.* 6. Cic. *in Verrem.* & 2. *de officiis.* Sueton. *in Iulio*; Dion. *lib.* 43. *in fi* Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib.* 9. & Varr. *d. lib* 4. *de* lingua Latin. S. L.

7. JURA REDDEBANT) Jura reddere ſumitur hic in latiori ſignificatu, pro omni juſdicentis poteſtate, quod ſupra §. 32. de Prætoribus dixerat jus dicere. Non dabant, aut conſtituebant, quod populi ad id a Senatorio Magiſtratu interrogati, & vocati proprium erat. §. 4. *inſtit de jure nat. gent.* Ita A. Gellius. Tribunos plebis præhenſionem, vocationem non habere, notat. *lib.* 13. *cap.* 12. jus dicere & jus reddere eſt juriſdictionem exercere, actiones & judicia dare eaque omnia facere quæ ad officium jus dicentis pertinere ſcribit Ulpian. *lib.* 1. *de juriſdict.* Idem.

De Iuriſconſultis.

§. 35. Iuris civilis ſcientiam plurimi & maximi viri profeſſi ſunt. ſed qui eorum maximæ dignationis apud populum Romanum fuerunt (eorum) in

præſentia mentio habenda eſt: appareat à quibus, & qualibus hæc jura orta, & tradita ſunt. Et quidem in omnibus qui ſcientiam nacti ſunt, ante Tiberium Corurcanium publice profeſſum neminem traditur. cæteri autem ad hunc vel in latenti jus civile retinere cogitabant, ſolemque conſultatoribus [vacare] potius quam diſcere volentibus ſe præſtabant

1 Profiteri verbum quid ſignificet.
2 Tiberius Coruncanius, quis.
3 Vel, particula quid ſignificet.
4 Conſulens & Conſult. quid differant.

IURIS CIVILIS SCIENTIAM) De
Juris Civilis commendat. vid.
Ciceron. *lib. 1. de legib. & l. 2. de Offic.*
G. Coccejus.
PLURIMI ET MAXIMI) Hos Ci-
cero Summos & clariſſimos viros,
& Principes vocat Cicero *lib. 1. de*
offic. & alibi. Idem
1. PROFESSI) Verbum profiteri
in jure varias habet ſignificationes,
hic de illis qui juris artem profite-
bantur, & diſcere volentibus inter-
pretes ſe preſtabant, intelligēdū. S.L.
2. TIBERIUS CORUNCANIUS)
Cum 3. Valerio Conſulatum geſſit
Anno V. Cond. 472. primus jus civile
docere ac profiteri cæpit Primus ex
plebe pontifex legitur in Epitome
Liv. *lib. 18.* & ex pontificum com-
mentariis intelligi eum longe pluri-
mum ingenio valuiſſe ſcribit Cic. *in*
Bruto. & 3. de Oratore S. L.
AD HUNC) Id eſt uſque ad hunc.
G. Coccejus.
3. VEL IN LATENTI) Particula
(*vel*) varias habet ſignificationes. Hic
ponitur, pro etiam ut in *l. 4. in fin*
princip. ff. de eo quod certo loco. Novell 22
cap. 6. & alibi S. L.
4. CONSULTATORIBUS) Conſulens
& conſultator hic inter ſe oppunun-
ter, ut conſultator ſit is qui conſi-
lium petit. Hinc conſultatio Ciceroni
in eadem ſignificatione pro quæſtio-
ne eſt *lib. 8. ad Attic. Epi. 4.* Sed ver-
bum conſulens magis latine in ut-
ramq; partem ſumitur. juxta vulgare:
Conſulo te quid agam, tibi Conſulo
quid ſit agendum. S. L.
DICERE VOLENTIBUS) Qui ante
coruncanium fuerint publice juris
ſcientiam non profitebantur, ſed
conſultatoribus tantum juris myſte-
ria enunciabant. Poſt eum, quum de
jure conſulentibus reſpondebant cæ-
perunt admittere diſcipulos qui au-
dirent, & notarent reſponſa, ratio-
nemque tradendi, atque interpre-
tandi juris, atque ita una opera do-
cere diſcipulos, & reſpondere Con-
ſultatoribus ſolebant. *Cic. in Oratore*
ad Brutum. Cujacius.

§. 36. Fuit autem in primis peritus Publius Papirius, qui leges regias in unum contulit. Ab hoc Appius Claudius unus ex decemviris, cujus maximum conſilium in XII. tabulis ſcribendis fuit. Poſt hunc Appius Claudius ejuſdem generis maximam ſcientiam habuit. hic Centemmanus appellatus eſt, Ap-

piam

am viam ſtravit, & aquam Claudiam induxit, &
d Pyrrho in Urbe non recipiendo ſententiam tu-
l: hunc etiam actiones ſcripſiſſe traditum eſt, pri-
mum de uſurpationibus, qui liber non exſtat. Idem
ppius Claudius, qui videtur ab hoc proceſſiſſe,
. literam invenit: ut pro Valeſiis Valerii eſſent, &
ro Fuſiis Furii.

§. 37. Fuit

Pub. Papirius.
Appius Claudius.
Appius Claudius Cæcus, ejuſque facta memorabilia, & num. 6, 7.
4 *Appia Via.*
5 *Aqua Cla dia.*
6 *Pyrrhus Epirotarum Rex.*
8 *Appii Claudii inſcriptio.*

PUB. PAPIRIUS) Idem Sextus Papirius nominatur ſupra 2. Tarquinio Superbo regnante ruit. Et hic omnes leges à Regis latas in ordinem redegit & in u-um librum collegit, qui jus civile apirianum poſtea appellatum eſt *d.* 2. *&* §. *18. ſupra eod.* Vid. A. Gell. *. 6. cap. 9.* Valer. Maxim. *lib. 2. cap.* . S. L.

AB HOC) Id eſt poſt hunc. *G. occejus.*

2. APPIUS CLAUDIUS) Hic *Anno rbis 303.* quo leges XII. tab. con-criptæ fuerunt, unus ex decemviris rat, de quo etiam *ſupra* §. *18. &* §. *4.* De quibus, ut exactis Regibus omæ conſtituti, & quæ eorum fue-it authoritas vide ſupra §. *4.* §. *29.* & iv. *lib. 3. decad. 1.* A. Gell. *lib. 17. ap. 21.* & Cujac. *lib. 3. obſ. 32.* S. L.

3. POST HUNC APPIUS CLAUDIUS) fuit prioris illius Abnepos, qui & cæcus dictus eſt. De quo *ſupra* §. *7.* Cenſor fuit *Sulpitio, & Sempronio Coſſ. Anno Urbis 449.* Primus actionum formulas ſcripſit, quas deinde *Cnejus Flavius* ſuo nomine populo tradidit. De quo *ſupra* §. *3. &* §. *18.* Vid. Plin. *lib. 33. cap. 1.* S. L.

CENTEMMANUS) In faſtis *M. Verrii* Cæcus appellatur, & in Appiani Samniticæ hiſtoriæ fragmentis. Frontinus de aquæ ductu, ei primum Craſſo deinde cęco fuiſſe cognomen, non centemmanc, aut centumalo: quod Livius & Verrius, & Eutropius tribuunt fulviis, *Cn. & M.* M. Tullius & Valerius Maximus *Tit. Claudio*, non *Appio.* Cujac.

T. Claudii centumali mentio eſt apud Ciceronem *lib. 2. de officiis.* & Val. Max. *lib. 8. cap. 2.* Si centimanus legendum ſit, & hoc nominis, alicui clandiæ gentis datum ſit, factum id indubie ob expediendi res plures uno quaſi impetu ſolertiam, Uti & Ægæon ille in fabulis, ἑκατόγχειρ. de quo Virg. *lib. 10. AEneid.*

Ægæon qualis, centum cui brachia dicunt.
Centenaſque manus. *G. Coccejus.*

4. APPIAM VIAM STRAVIT) horum meminit Jul. Frontin. *lib. 1. de Aquæductu*, & Cicer. *pro cælio, in catone majore*, & *Philippicarum 1.* S. L.

5. AQUAM CLAUDIAM) iiſdem verbis Eutropius, *aquam claudiam induxit, & viam Appiam ſtravit.* Et Caſſiodorus aquam ipſius nomine nuncupari; ergo Claudiam, & tamen à prænomine frequentius nuncupata reperitur. Alia eſt aqua Claudia, quam Claudius Imperator induxit. *Cujac.*

6. ET DE PYRRHO) Hoc facto *Ap. Claud.* commendat Cic. *in Orat. pro Cælio,* & *in catone majore* Liv. *Epitom. lib*

lib. 13. Et hunc ſeveriſſimam de non redimendis Pyrrhi captivis ſententiam dixiſſe refert Ulpian. *l. 1. §. 5. in fin. ff. de poſtulando*, Pyrrhus Epirotarum Rex à Tarentinis contra Romanos in auxilium vocatur poſtquam Romanos magna clade affeciſſet, quum Romę novos exercitus conſcribi, omniaque bello inſtaurando parari audiverat, de pace ac fœdere ineundo *Cineam* legatum miſit, qui quum gratuitam captivorum dimiſſionem obtuliſſet, non redimi captivos ex Appii ſententia Senatus reſpondit. *Anno V. Cond.* 472. Vid. *Cic. de Senectute 1. Offic. & in Bruto* Plutarch. *in Pyrrho. 8.* Valer. Maxim. *lib. 12. Varro de ling. latin. lib. 6.* Liv. *lib. 22. cap. 59.* S. L.

QUI VIDETUR AB HOC) locus corruptus eſt, legendum opinor, *quoniam videtur ab hoc.* Et ab hoc, nempe cęco, non à Craſſino, vel Regillenſi, vel à caudice. Incertum à quo horum, ſed videtur, *inquit*, id potius ab eodem AppioClaudio proceſſiſſe. *Cujac.*

7. R. LITTERAM INVENIT) Non quod litteram illam invenerit, ſed quod verba illa Valeſii (& fuſii, & forte in aliis ſimilibus) antiquitus ſcripta, per litteram R. Reſtituenda primum introduxerit. Eodem modo in pandectis florentinis quæ ex Orientali imperio tranſlatę ſupererant ex Grecismo litteram V. in B. & T. in D. in pluribus mutatas invenimus, quæ poſtmodo ſuo loco reſtitutæ. S. L.

8. De hoc Appio elegans eſt inſcriptio relata ab Onuphrio *ad lib. 1. faſtor. ad annum 467.* quam ſe florentiæ ex antiquiſſimo marmore in domo Petri Victorii exſcripſiſſe dicit. Illa talis eſt.

APPIUS CLAUDIUS C.F. CÆCUS CENSOR. COS. BIS DICT. INTERREX. III. PR. II. ÆD. CUR. II. Q. TR. MIL. III. COMPLURA OPPIDA DE SAMNITIBUS CÆPIT. SABINORUM ET TUSCORUM EXERCITUM FUDIT. PACEM FIERI CUM PYRRHO REGE PROHIBUIT. IN CENSURA VIAM APPIAM STRAVIT. ET AQUAM IN URBEM ADDUXIT. ÆDEM BELLONÆ FECIT. *G. Coccejus.*

§. 37. Fuit poſt eos maximæ ſcientiæ Sempronius, quem populus Romanus ΣΟΦΟΝ appellavit: nec quiſquam ante hunc aut poſt hunc hoc nomine cognominatus eſt. Gajus Scipio Naſica, qui optimus à ſenatu appellatus eſt. cui etiam publice domus in ſacra via data eſt, quo facilius conſuli poſſet. Deinde Quintus Mucius, qui ad Carthaginenſes miſſus legatus, cum eſſent duæ teſſeræ poſitæ, una pacis, altera belli: arbitrio ſibi dato, utram vellet referret Romam, utramque ſuſtulit, & ait Carthaginienſes petere dębere, utram mallent accipere. §. 38. Poſt

1 *P. Sempronius.*
2 *G. Scipio Naſica.*
3 *Sacra Via.*
4 *Q. Mutius.*
5 *Teſſera quid.*

1. P. SEM-

P. SEMPRONIUS) Hic cum *P. Sulpitio Saverrione* conſu
lum geſſit *Anno V. Cond.* 449. S. L.
AUT POST HUNC) Sed & Atti-
lium, Lęlium, & catonem ſapientes
nominatos conſtat: quos latina di-
ctione ſapientes, illum græco nomi-
ne Σοφόν nominatos dixeris. S. L.
Attilius appellatus eſt *Sapiens*, non
Sophus. Inter quas appellationes no-
minis ſonus differt. Nec Lęlius item
ergo appellatus eſt Sophus, ſed ſa-
piens. Denique non eadem eſt Sa-
pientis, vel Cati, vel Corculi, & So-
phi cognominatio. *Cujac.*

2. GAJUS SCIPIO NASICA) Hic
filius ab alio nominatus eſt. De hoc
Cic. *in Bruto*. Liv. *lib. 29. cap. 10. 11.*
& *lib. 36. cap. 40.* cum. *M. Attilio*
Glabrione conſul fuit *Anno V. Cond.*
5... nondum adoleſcens Quæſtorius
factus, cujus ætas erat 27. *annor.* te-
ſte Sigon. *lib. 2. de antiq. jure Civ. Ro-*
manor. cap. 2. Notandum Pompo-
nium hic, ut in reliquis, non ſerva-
re temporis rationem, quod Scipio-
nem Q. Mucio pręponat, qui eo
tempore quo legatio iſta, in qua Q.
Mucium fuiſſe ſcribit, vix potuit
eſſe natus. Sed forte poſthabita
temporis ratione dignitatis, atque
æſtimationis ordines, & gradus ſer-
vat, ut ante in Magiſtratuum Roma-
norum enumeratione notatum. S.L.

QUI OPTIMUS) Non tamen *opti-
mi* cognomen ei fuit, ſed *corculi*,
quamvis totius Senatus ſacramento
optimus judicatus ſit. *Cujac.*

3. IN SACRA VIA) Sacra via illa
erat, qua Triumphantes in Capito-
lium ire ſolebant. *G. Coccejus.*

4. Q. MUTIUS) Quis hic fuerit
Q. Mucius dubitatur, quum omnes
Q. Fabio (qui & Maximus & poſt
Cunctator dictus) hanc legationem
aſcribant. Vid. Liv. *lib. 21. cap. 18.*
A. Gell. *lib. 10. cap. 27.* S. L.

Addit, *qui ad Carthaginienſes*, κατὰ διασολὴν Scævolæ, & Voluſii. Quid enim alioquin hoc enarrare attinebat? Et vel hoc coarguit in ejus nomine mendum non eſſe. Alii authores pro Mucio Fabium nominant, in eam forte ducti opinionem ex frequenti mentione Q. Fabii in Hiſtoria Carthaginienſi. Diſſentiunt etiam in Hiſtoria. At non mirum ſi à Pomponio: quum nec inter ſe per omnia conſentiant. Plus autem uti rem narrant Carthaginienſibus tribuunt magnanimitatis, & Pomponius noſter minus, cum extremam facit hanc Q. *Mucii vocem Carthaginienſes petere debere*, (quod eſt verbum precarium & optativum juris authoribus) *utram teſſeram accipere mallent*, Romanorum ſcilicet eſſe dare optionem, qui longe majores, & nobiliores eſſent, Carthaginenſium accipere, ut fit inter fratres conſortes: Et ideo narratio Pomponii probabilior eſt. *Cujac.*

MISSUS LEGATUS) In hac propoſita pacis, aut belli electione variant Hiſtorici, de qua vide A. Gell. *d. lib. 10. cap. 27.* polib. *lib. 3.* Liv. *lib. 21. cap. 18.* Flor. *Epitom. 11.* Appian. *1. de bello Hiſpanico.* Fuit hæc legatio ad Carthaginienſes miſſa. *P. Cornelio Scipione, & T. Sempronio longo Coſſ.* Anno V. Condit. 535. S. L.

5. DUÆ TESSERÆ) Teſſerâ militaris erat Symbolum bellicum taleola, vel tabella lata inſcriptum, quod in aciem prodeuntibus dabatur, ne confuſione diſtraherentur, & ut inter ſe abhoſtibus cognoſcerentur. Fuit & teſſera frumentaria, fruſtilla lignea quadrata, certa inſignita & notata forma, quæ dabatur iis quibus jus erat petendi frumenti publici, certus enim Romę civium numerus erat, quibus frumentum de publico dabatur, ad ejuſmodi teſſerę exhibitionem. Hujus mentio eſt in *l. 52. §. 1. ff. de judic. l. 49. §. 1. ff. de legat. 2.* S. L.

§. 38. Poſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

§. 38. Poſt hos fuit Tiberius Coruncanius ut di-
xi, qui primus profiteri cœpit: cujus tamen ſcri-
ptum nullum exſtat, ſed reſponſa complura, & me-
morabilia ejus fuerunt.

Deinde Sextus Ælius, & frater ejus Publius Æ-
lius, & Publius Atilius maximam ſcientiam in pro-
fitendo habuerunt: ut duo Ælii etiam conſules fue-
rint. Atilius autem primus à populo ſapiens appel-
latus eſt. Sextum Ælium etiam Ennius laudavit, &
exſtat illius liber qui inſcribitur Tripertita: qui li-
ber, veluti cunabula juris continet. Tripertita au-
tem dicitur quoniam lege duodecim tabularum
præpoſita, jungitur interpretatio, deinde ſubtexi-
tur legis actio. Ejuſdem eſſe tres alii libri referun-
tur: quos tamen quidam negant ejuſdem eſſe: hos
ſectatus ad aliquid eſt (Cato.)

Deinde Marcus Cato princeps Porciæ familiæ,
cujus & libri exſtant: ſed plurimi filii ejus, ex qui-
bus cæteri oriuntur.

§. 39. Poſt

1 *Tiberius Coruncanius.*
2 *Sextus AElius* Catus *& num. 4.*
3 *P. Atilius Sapiens.*
5 *M.* Cato, *& ejus filii, num. 6.*
7 *M. Porcius* Cato. *Unde Regula Catoniana.*

POST HOS FUIT TIB. CORUNCA-
NIUS) Hic fuit conſul cum *P.*
Valerio Lævio. Anno V. Cond. *473.*
Non fuit ergo poſt Naſicam, ſed
multum ante, imo iſtam ad Cartha-
ginienſes legationem plus quam 60.
annis pręceſſit. *G.* Coccejus.

Eſt hic turbatus ordo temporum:
nam iſte coruncanius, & ante naſi-
cam, & ante primum bellum puni-
cum vixit. *Bacchov.*

2. SEXTUS ÆLIUS) Et hi naſica
anteriores ſunt, nam *P. AElius Pæ-*
tus cum C*n.* C*ornelio Lentulo. Anno V.*
Cond. 552. & *Sextus AElius Pætus* Ca-
tus, cum *T. Q. Flaminio* inter Coſſ.
fuerunt. Hic propter Juris Civilis
ſcientiam, C*atus* appellatus eſt, id
eſt *acutus.* Cata enim authore Var-
rone *lib. 6. de ling. latin.* acuta ſignifi-
cat, quo verbo Sabini utebantur.
Hinc C*atus AElius Sextus* non eſt ſa-
piens, ſed acutus. S. L.

Hunc Ælium Catum, quum Æ-
tholorum legati prandentem in fictis
libus vidiſſent, miſſa ab eis vaſa non
recepiſſe, neque aliud habuiſſe ar-
genti uſque ad ſupremum diem
quam duo pocula quę ſocer ejus *L*
Paulus ob virtutem, devicto Reg
Perſeo donaſſet, author eſt Plin. *lib*
33. cap. 11. Fuit hęc Æliorum fami
lia adeo pauper Romæ licet magn
authoritatis, ut ſeptem & decem Æ
lii uno tempore eandem domum ha
bitaverint, unum tantum habent
agrum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

m. Vejentanum & locum ſpectandi in circo. Author Val. Maxim. *. de paupertate*, & Plutarch. *in Æmilio*. H. Cagnol.

P. ATILIUS) Apud Ciceron. in Lælio legitur *P. Acilius*, ejus quoque meminit *in Catone* & *lib. 2. de offic. & divinat*. Liv. *Epitom.* 49. Et hic lectio prior eſt. S. L.

SAPIENS APPELLATUS EST) Cicero in Lęlio tres ſapientes dictos jungit *C. Lælium, M. Catonem*, & *L. Acilium*, de Catone & Acilio, Scimus, inquit, lucium Acilium apud patres noſtros appellatum eſſe ſapientem, uterque alio quodam modo. Acilius quia prudens eſſe in Jure Civili putabatur: Cato, quia multarum rerum uſum haberet. *G. Coccej.*

. ENNIUS LAUDAVIT) His verbis, etiam recitatis à Ciceron. *lib. 1. de orat.* Idem

Egregie cordatus homo Catus Ælius.

. HOS SECTATUS) hæc continua ſe legenda fere omnes agnoſcunt: *ſectatus ad aliquid deinde eſt M. Ca- princeps* & Cujac. & Bacchov. hic. Pomponius lætus, *in cap. de juriſpe-* magis correcte hunc locum reſt truncatis ſuperfluis. Dicens, *de Cato porciæ familiæ princeps, Tuſ- genitus cujus libri exſtant.* Nam anteum Catonem qui Porciæ, familiæ princeps fuit, nullus alius cato receſſiſſe legitur. *H. Cagnol.*

EXSTAT ILLIUS LIBER) Exſtabat rte tempore Pomponii hodie non ſtat. In hac tripartita primo l. XII. . textus proponebatur, deinde us interpretatio, & poſt actio legis, eſt quomodo lege agi poſſet, ne rmulis neglectis à cauſa caderetur. . *Cagnol.*

AD ALIQUID) eſt quadantenus, iqua ex parte non in univerſum. Ut *l. 1. ff. de legat. præſt. l. 11. §. 2. ff. de mer. & honorib. l. 112. §. ult. ff. de rb. obligat.* Cujac.

M. CATO) Qui & priſcus, & ob veriſſime exercitam cenſuram cenorius appellatus eſt. *G. Coccejus.*

Is ſenior cato primus inter catones fuit, qui Porcius cognominatus, familię ſuæ cognomen reliquit. Ortus municipio Tuſculano. De quo plura *Æmilius probus*: fuit optimus orator, optimus Imperator, & optimus Senator. Plinio teſte *lib. 7. cap. 27.* floruit Romæ *Anno V. Cond. 534.* teſtis Gell. *ad fin. lib. 17.* H. Cagnol.

M. Porcius Cato Juriſconſult. conſul fuit cum *l. Valerio Anno V. Cond. 555.* Juris Civilis peritiſſimus fuit, libros etiam de jure reliquit. Ejus res geſtas Plutarch. *in vitis* exponit & Liv. *lib. 33. & 34.* & maxime *lib. 39.* Hottomann.

CUJUS ET LIBRI EXSTANT) De hoc eſt etiam teſtis Cic. *lib. 2. de Oratore*, hodie tamen non exſtat. *Idem Cagnol.*

FILII EJUS) Hic egregios de Juris Civilis diſciplina deſcriptos libros reliquit, ut eſt apud Gell. *lib. 13. cap. 18.* & docet ibidem Gellius hunc fuiſſe filium majorem M. Catonis cenſorii, Principis porciæ familię. Alter ejus filius *Solonitanus* cognominatus eſt, cujus Nepos fuiſſe ſcribitur *M. Cato Stoicus*, qui, Uticę ſe interfecit, ut ibi per Gellium. Ergo ſi quid Juris Civilis à catonibus exſtiterit, non à M. Catone uticenſi, ſed à majori filio M. Catonis cenſorii prodiit. De genere & nominibus catonum ac porciæ familiæ ultra Gell. plura ſcribit Plutarch, *in Catone cenſorio, & in catone uticenſi.* H. Cagnol.

7. M. Porcius Cato Juriſconſultus, Marci ſuperioris filius prætor deſignatus patre vivo mortuus eſt. Plurimos in jure civili libros reliquit. Hujus ea creditur fuiſſe *regula*, quæ *catoniana* in noſtris libris appellatur Dig. *lib. 34. tit. 7. Ut legatum quod non valeret, ſi teſtamenti facti tempore teſtator deceſſiſſet: quando cunque is decedat, non valeat:* celebratur etiam ejus de dividuis & individuis ſtipulationibus diſputatio *in l. 4. ff. de Verb. obligat.* citatur à Juſtin. *lib. 1. Inſtit. tit. de Adoption.* à Paulo *l. 44.*

ſolut.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſolut. Matrimon. ab Ulpiano *l. 10. ff. de AEdilit. edict.* & à Celſo. *l. 18. ff. de Verb. Signific.* Ex Hottomann. S. L.

Ex quibus cæteri oriuntur) *Cujacius* hæc ita explicat, ut ex patre & filio cæteri Catones ſive Porcii oriantur, *Hieron. Cagnolius*, ad ſcriptos libros hæc verba refert, ut quæ ab aliis juriſconſultis ſcripta ſunt ortum & radicem ex dictis libris habuerint. Sed *Bacchovius*: Probat Mureti ſententiam: quod hæc verba delenda arbitretur: quoniam abſurdum ſit de liberis & filiis plurimis Catonis id accipi, neque ſatis recte dici videatur, quod libri quos ceteri de jure ſcripſerunt, originem trahant ex libris filii catonis, & utique nihil neceſſe fuerit Pomponium hoc admonere quod gens Porcia fuerit propagata per M. Catonis filium. S. L.

§. 39. Poſt hos fuerunt Publius Mucius, & Brutus, & Manilius, qui fundaverunt jus civile. ex his Publius Mucius etiam decem libellos reliquit, Brutus ſeptem, Manilius tres, & exſtant volumina ſcripta, Manilii monumenta. Illi duo conſulares fuerunt, Brutus prætorius, Publius autem Mucius etiam pontifex maximus.

§. 40. Ab

1 *P. Mutius.*
2 *M. Iunius Brutus.*
3 *M. Manilius.*

1. P. Mutius) P. Mutius Scævola Juriſconſultus conſul cum *L. Calpurnio anno 620.* Et Pontifex Maximus fuit eodem anno quo Tiberius Gracchus interfectus eſt, fuit pater Q. Mutii etiam Pontificis Maximi, de quo infra. Ciceronis præceptor fuit, ut conſtat ex ipſo cicerone *lib. 1. de offic. in lib. de amicitiis*, & *de clar. oratorib.* Utriuſque & P. & Q. Mutii mentio eſt in *l. ult. ff. de legationib.* S. L.

2. Et Brutus) M. Junius Brutus Juriſconſultus, vir prætorius fuit. Ejus meminit Cicero *in cluent.* & *lib. Epist. famil. 7.* A. Gell. *lib. 18. cap. 7.* S. L.

Pighius ad annum V. Cond. 665. inter Quæſtores provinciales meminit M. Junii, M. F. D. N. Bruti, hunc patrem dicit M. Bruti, qui Cæſarem occiderit, eundemque quem Tullius *lib. de claris oratoribus* laudat occiſum tandem à Cn. Pompejo, captum apud Rhegium, cum prætor Galliam Ciſalpinam obtinuiſſet. *G. Coccejus.*

3. Manilius) M. Manilius juris conſultus conſul fuit cum *L. Marcio Cenſorino. Anno V. Cond. 604.* Manilii Mentio eſt apud Ciceron. 3. *de Orat.* A. Gell. *lib. 18. cap. 7.* & Varr. *de re ruſtic.* Plin. *lib. 10. cap. 2.* S. L.

Fundaverunt) forte quia magis certa methodo docuerunt, & certiora principia, & fundamenta iſtius diſcipline tradiderunt. *Bacchov.*

Brutus septem) Ex his tantum tres veros Bruti libros fuiſſe teſtatur Cic. *2. de Orat.* S. L.

Illi duo consulares) Zaſius hæc verba refert ad Brutum, & Manilium, contra textum ſubjicientem, (*Brutus Prætorius.*) Neque linguæ elegantia patitur, ut ad Manilium & Mucium referantur cujus relativi vis eſt ad remotiora referri.

Und

nde depravatum hunc textum re-
us legi voluit Hieronimus Cogno-
us hic, expuncto verbo (*illi.*) Aliter
unc locum refert Pomponius læ-
s, de Magiſtratibus Roman. cap.

De juriſperitis. *Ex his*, niquit *mucius Conſularis fuit & decem libros reliquit: Brutus Prætorius ſeptem, Manilius conſularis & pontifex Maximus, tres.* S. L.

§. 40. Ab his profecti ſunt Publius Rutilius
.ufus, qui qui Romæ conſul & Aſiæ proconſul
uit. *Paalus Verginius*, & *Quintus Tubero* ille
toicus Panſæ auditor, qui & ipſe conſul. etiam
extus Pompejus Gnæi Pompeji patruus fuit eo-
em tempote: & *Cælius Antipater*, qui hiſtorias
onſcripſit: ſed plus eloquentiæ, quam ſcien-
æ juris operam dedit. etiam *Lucius Craſſus* fra-
er Publii Mucii, qui Mucianus dictus eſt. hunc
icero ait Iuriſconſultorum diſertiſſimum.

§. 41. Poſt

P. Rutilius Rufus.
Paulus Verginius.
Q. Ælius Tubero.
4. *Sext. Pompejus.*
5. *Cælius Antipater.*
6. *Lucius Craſſus.*

ABHIS PROFECTI) Sic M. Tull 1. & 2. de inventione. *b Ariſtotele* & *Theophraſto profecti.* 1. de divinat. *Zeno & hi qui ab eo* *nt pro ecti.* & 3. de legib. *Heraclides* *ntecus profectus a Platone* Unde & in tremo extremi Tuſcul. ita legen- um: *quid tandem a Socrate & Platone* *ofectis Philoſophis.* Cujac.

1. P. RUTILIUS RUFUS) Conſul it cum C. *Manilio* Anno *V. Cond.* 48. M. Manilii diſcipulus memora- ur ejus injuſta damnatio, quod cum nbitus a Scauro accuſatus eſſet, luerit ſuam cauſam ornatius dici, uam ſimplex veritatis ratio poſtu- ret. Cicer. 1. *ad Brutum* 3. *de natu-* *deor* 2. *de finib.* 4. *Tuſculan* 2. *de Of-* *iis* Val. max. *lib.* 2. Mentio hujus utilii eſt in *l.* 10. §. 3. *ff. de Uſu &* *bit. l.* 1. §. 1. *ff. de arbor. cædend l.* 3. 9. *ff. de penu. leg. l.* 4. *ff. de captiv. &* *ſtlim l. ult. ff. de legationib.* S. L.

ASIÆ PROCONSUL) Voce procon- ſulis improprie uſurpata. Nam Publium Rutilium legatum Conſulis in Aſia fuiſſe ſcribit Liv. *Epitom lib.* 70. Bacchov.

2. PAULUS VERGINIUS) Pro Verginio reponendum *Scaurus Vigellius*, putat Hottomannus. Quod Paulus Æmiliorum cognomen ſit, & nemo alius hoc modo ſcribatur. Cum Cicero *in Bruto* Scaurum Rutilio adjungat Panætii diſcipulum & convictorem in 3. *de Oratore* appellet, Cujus panetii auditores Pomponius hoc loco enumerat. S. L.

3. QUINTUS TUBERO) Q. Ælius Tubero fuit Q. Ælii pæti Tuberonis ex P. Africani ſorore filius, qui erat S. Ælii Pæti, de quo *ſupra* §. 38. ex fratre P. Ælio nepos fuit & l. Æmilii Pauli, Patris P. Cornelii Scipionis ex filia nepos ſub Conſulatu *Serv. Fulvii Flacci & Q. Calpurnii Anno V. Cond* 628. Quæſtor in Hiſpania Citeriori. Teſte Pigio ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ann. 618. qui eum P. Tuberonem vocat. quomodo & a Cicerone vocatur *lib. 2. de Orator.* qui tamen alius non eſt. *G. Coccejus.*

PANSÆ AUDITOR] Rectius alii legunt, *Panætii*, quia Pauſa longo annorum intervallo fuit poſt hunc C. Tuberonem ad differentiam alterius Tuberonis, de quo infra. Cuo enim tempore P. Rutilius Panætium audivit etiam noſter Tubero Stoicæ Philoſophiæ operam dedit, ut veriſimile ſit utroſque eodem præceptore uſos, nam & avunculus Scipio Africanus Panætio operam dediſſe legitur. *Hieron. Cagnol.*

CUI ET IBSE CONSUL] Inter Conſſ. ejus nuſquam fit mentio Quod & Muretus, & poſt eum Bacchovius & alii notarunt. S. L

4. SEXTUS POMPEJUS] Hic ut Cicero *in Bruto*, ait, præſtantiſſimum ingenium Contulit ad ſummam Juris Civillis & perfectam Geometriæ & rerum Stoicarum ſcientiam. Hunc eundem 3. *De Orat*, Sto-*lib. 1.* eruuditum hominem in Philoſophia. *Hottomann.*

5. CÆLIUS ANTIPATER] Hujus Meminit Cic. *In Bruto*, *De Oratore 2. & de legib. 1.* Plin. *lib. 2. cap 69.* S. L.

6. LUCIUS CRASSUS] Recte muretum & Cujacium notaſſe ſcribit Bacchovius, hic in prænomine erratum, & eum Publium Craſſum fuiſſe. Fuit hic Licinius Craſſus mutianus P Mutii fiilius & P. Mutii Scævole frater Germanus a P. Licinio Craſſo adoptatus. Cum *L. Valerio* conſul fuit *Anno V. Cond 622.* Vid. Cicer. *In Bruto, & 1 de Orator.* A. Gell. *lib 1. cap. 13.* S. L.

HUNC CICERO] Cujacius hæc verba trajecta putat, & poſt verbum (*redigendo*) in §. *ſeq.* ponenda, ſic ut C. *Mutio* adſcribantur. Hottomanus vero perſonarum confuſionem putat, & male a Pomponio ſcribi, hunc a Cicerone juriſconſultorum diſerſertiſſimum dici: quum is de L. Craſſo M. Antonii æquali (qui anno *V. Cond. 658.* cum, *Q. Mutio Scævola* P. Mucii filio de quo in § *ſeq.* conſul fuit) loquatur in bruto, his verbis: *Ut eloquentium juriſperitiſſimus Craſſus juriſperitorum eloquentiſſimus Scævola putaretur*, meminit Vellej. *lib. 2.* Cicer. in *Catone*. *Ad Atticum lib. 5. Philippicar. 11.* Valer. Max. *lib. 8. cap. 6.* Epitome Liv. *lib. 59* Strabo *lib. 13.* Eutrop. *lib. 4.* Flor. *lib. 2. cap. 22.* S. L.

§. 41. Poſt hos *Qintus Mucius* Publii filius pontifex maximus, jus civile primus conſtituit, generatim in libros decem & octo redigendo.

§. 42. Mutii

1. Quintus Mucius. *2. Scævolæ cognomen unde.*

QUINTUS MUCIUS] Quintus Mutius Scævola Pub. filius, pontifex maximus, hic ille quem Cic. *d. loco* cum Licinio Craſſo compoſuit, cum quo *Anno V. Cond. 658.* una conſulatum geſſit, alius ab illo quem Hottomannus in ſuo judice hujus loco retulit, qui *Anno V. Cond. 636.* cum *L. Cecilio Metello* conſul fuit, quem Cicero *in Lælio* primo augurem deinde ædilem cum L. Craſſo fuiſſe ſcribit, Utrumque, ſed hunc præcipuum præceptorem agnoſcit ibid. ſub initio. *Mortuo* inquit *Q. Mucio Scevola Augure me ad pontificem Scævolam Contuli, quem unum noſtræ ætatis & ingenio & induſtria audeo præſtantiſſimum dicere* Appianus *lib. 1.* eum Caj. Marii juſſu cum Domicio in Senatu interfectum amborum-

..nique Corpora in Tiberim proje-
.. memorat. Itemque Lucanus *lib. 2.*
.. lejus paterc. *lib. 2* Flor. *lib. 3. cap.*
.. Valer. Max. *lib. 8. & lib. 9.* Cic. *de*
.. *ur. de .rum 3.* S. L.

..2. Scævole autem Cognomen,
..te plinio *de Viris Illuſtrib. cap. 13.*
.. Mutii accepere ab illo C. Mucio
..oleſcente qui purpuratum pro re-
.. Por'ena deceptus occidit. Cui
..teſtea Scævolæ a clade dextræ ma-
..s cognomentum inditum. Ut ex
..r. 2. ab Urbe Cond. Colligitur.
..*er. Cagnol.*

..Jus CIVILE PRIMUS CONSTITUIT] Id eſt in quandam artis formam redegit. *G Coccejus.*

GENERATIM] Id eſt particulatim, & diſtincte ſecundum genera ſingulorum, primus tradidit, & meliori ordine quam alii, contexuit. Facit mantuani dictum:

Quare agite o proprios generatim
Agricolæ, diſcite cultus.

Qui enim ante eum ſcripſiſſent non generales doctrinas contractavere, ſed ut quiſque ad caſum propoſitum reſponderat, talia reſponſa in libros colligebant *Hieron. Cagnol.*

§. 42. Mucii auditores fuerunt complures: ſed ..ræcipuæ auctoritatis *Aquilius Gallus*, *Balbus Lu*..*lius*, *Sextus Papirius*, *Gajus Iuventius*. Ex quibus ..allum maximæ auctoritatis apud populum fuiſſe ..ervius dicit, omnes tamen hi à Servio Sulpitio no..iinantur: alioquin per ſe eorum ſcripta non talia ..xtant, ut ea ad omnes adpetant. denique nec ver..ntur omnino ſcripta eorum inter manus homi..um. Sed Servius libros ſuos complevit, pro cu..is ſcriptura ipſorum quoque memoria habetur.

§. 43. Ser-

Cicero Mutii auditor.
Aquilius Gallus.
Lucilius Balbus.
4 *Sext. Papyrius.*
5 *C. Iuventius.*
6 *Servii Sulpicii Commendatio.*

MUCII AUDITORES] Plures fuere hujus Mucii auditores, quam Pomponius hic enumerat. ..pſum enim Ciceronem omittit, qui ..ariter ex Mucii diſcipulis fuit, ut ..pſe teſtatur *initio Lælii.* S. L.

AQUILIUS GALLUS] C Aquilius ..allus Ciceronis in prætura collega ..uit *C. Calpurnio Piſone,* & *M. Acilio* ..*labrione* Coſſ. *Anno V. Cond. 686.* de ..mbitu quæſtionem exercuit, teſte ..icer. *In Topic.* & *in orat. pro Cluent.* ..rebra ejus mentio apud Ciceron. ..t *in Bruto,* & *3. de Orat. pro cacinna.* Meminit quoque Gell. *lib. 15. cap. 28.* Quod Cicerone orante ipſe judex præſedit. Fuit præceptor Servii Sulpicii, ut infra liquet. Omnium conſenſu Romæ domum pulcherrimam habuit in Quirinali colle teſte Plinio *lib. 17. cap. 1.* Inventor eſt Aquilianæ ſtipulationis de qua in *l. 18. §. 1 ff. de acceptilat.* ejuſdem ſententiæ in materia Inſtitutionis poſthumorum celebris eſt memoria in famigerata illa *l. Gallus 29. ff. de lib. & poſthum.* Et ab eo eſt formula de dolo malo de qua Cic. *3. de nat. deorum & 3. de officiis.* Is eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

eſt de quo Cicero in Topicis memoriæ prodidit. *Si quis ad eum quid tale retulerat, ut de facto quæreretur,, ad Ciceronem inquibat*: ſignificans Juriſconſuſtos non de facto, ſed de Jure conſuli oportere. Quæ Ulpiani ſententia eſt in *l. 79. §. 1. ff. de judic.* S. L.

3. LUCILIUS BALBUS] Cic. *in Bruto* eum Servii Sulpicii cum C. Aquilio in jure præceptorem vocat, doctum & eruditum appellat, & tum in agendo tum in reſpondendo conſiderata tarditate præditum. Meminit idem *lib. ad Atticum 8.* Quincti Balbi, de quo in libro de Natura Deorum ut videtur frater *Hottoman.*

4. S. PAPYRIUS] Fuit ex deſcendentibus illius Sexti Papyrii qui fuit illis temporibus quibus Superbus demarati Corinthii nepos, de quo *ſupra* §. 2. Zaſ. legit, non *S Papyr.* ſed *Luc. Pap.* quia illud prænomen L. Papyriis peculiare. Sed Pompon. lætus, *de Magiſtrat. Roman. cap. 4. de Juriſperit.* non aliter quam Pomponius legit. Fuit Papyriorum prænomen etiam *Sext.* Ut patet ex *§. 2. h. leg.* Ubi legitur *S. Papyr*, qui etiam vocabatur *P. Papyr.* H. Cagnol.

5. C. JUVENTIUS) Coraſius ex Ciceron. *in Bruto* eum T. Juventium nominat, ſed quem alium fuiſſe ex temporis ratione, qua multis poſt hanc Servii Juventutem annis numeratur, volunt Muretus & Hottomannus. Et hujus nulla mentio eſt apud Pomponium Lætum *de Magiſtratib. Roman. cap. de Juriſperitis.* S.L.

6. A SERVIO SULPICIO) Sic præceptorum memoria per diſcipulos conſervatur, quemadmodum per Ciceronem *in Orat.* multorum præceptorum ſuorum habetur memoria, quos omnes fama recondidiſſet, & vetuſtas obliteraſſet, niſi diſcipuli gratiſſimi monumenta, illorum nomina perire non ſinerent. *H. Cagnol.*

PRO CUJUS SCRIPTURA) legendum, *ex cujus ſcriptura* ſive, *per ejus ſcripta.* G. Coccejus.

§. 43. Servius cum in cauſis orandis primum locum, aut pro certo poſt Marcum Tullium obtineret, traditur ad conſulendum Quintum Mucium de re amici ſui perveniſſe: cumque eum ſibi reſpondiſſe de jure Servius parum intellexiſſet, iterum Quintum interrogaſſe, & à Quinto Mucio, reſponſum eſſe, nec tamen percepiſſe; & ita obſurgatum eſſe à Q. Mucio. namque eum dixiſſe, *turpe eſſe patricio, & nobili, & cauſas oranti, jus in quo verſaretur, ignorare.* ea velut contumelia Servius tractatus operam dedit juri civili, & plurimum eos, de quibus locuti ſumus, audiit: inſtitutus à Balbo Lucilio, inſtructus autem maxime à Gallo Aquilio, qui fuit Cercinæ. Itaque libri complures ejus exſtant Cercinæ confecti. Hic cum in legatione periſſet, ſtatuam ei populus Romanus pro Roſtris poſuit, & hodieque exſtat pro Roſtris Auguſti. Hujus volumina complura exſtant:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſunt: reliquit autem prope centum & octoginta liros.

§. 44. Ab

1 ...rvius Sulpicius Conſul.
2 ...ius à Q. Mutio reprahen o.
3 Cercina Inſula, & cecinna oppidum.
4 Roſtra.

1 SERVIUS] Servius Sulpicius Conſul fuit cum *M. Marcello* ...no *V. Cond. 702.* Cic: *in Bruto* eum ſc...it eloquentiæ tantum aſſumpſiſſe...t jus civile facile tueri poſſet, nec fa...e, inquit, quem dixerim plus ſtudi... quam illum & ad dicendum & ...mnes bonarum artium diſciplin... adhibuiſſe. Idem *in Orat. pro Mu*...*a* oſtendit Sulpitium quæſturam, p...turamque geſſiſſe, quæſtionemq... peculatus ei in prætura obtigiſſe. A...on. *in arg. Milonianæ* ſcribit eum ...*no 701.* V. Kalend. Mart. Menſe i...rcalario interregem factum, ut C...eum Pompejum ſolum conſulem c...ret: anno vero inſequenti ipſe c...a M. Marcello conſul factus, ...aque oppreſſa à Jul. Cæſare civi...: Athenas ſe contuliſſet, tandemq...: ab illo reſtitutus, Græciæque ...fectus fuiſſet, Romam reverſus ..., legatuſque à Senatu, ad M. An...ium Triumvirum qui Mutinæ D. ...utum obſidebat, miſſus: ut eum ...erditis conſiliis ad ſanitatemque ...emque revocaret. Qua in lega...ne interiit de qua Cicero *Philippic.* ...meminit idem. *Epiſt. fam. 7. ad At*...*um 5.* A. Gell. *lib. 2. cap. 10. & lib.* ...*ap. 12.* Hottomann.

PRO CERTO] *Saltem*, legendum vo...t Budæus. Pomponius Lætus ta...n omiſſis verbis iſtis dicit: Ser...um in cauſis orandis primum lo...m poſt M Ciceronem obtinuiſſe ... *Cagnol.*

2. TRADITUR AD CONSULENDUM ... MUTIUM] Nulla apud antiquio...s hujus repræhenſionis mentio ...t, quam breviuſcule repetit Pom...nius lætus. De Magiſtrat. Roman. ... *de juriſperitis*, Reprehenſus inquit à C. Mutio, quod jus non intelligeret, juri operam dedit ſub Lucilio Balbo, & Aquilio Gallo. Hinc collige in judice juris ſcientiam requiri. S. L.

SIBI RESPONDISSE) Budæus & Zaſius legunt, *Reſpondentem*, poſſet etiam legi *reſpondiſſet* ſed expuncto verbo, *eum*. H. Cagnol.

JUS IN QUO VERSARETUR] Idem Cic. *de oratore hi peregrinari in aliena civitate, non in ſua Magiſtratum gerere videntur.* Adde Cic. *pro Q. Rabirio. circa fin. l. 2. ff. de juris & facti ignorantia* Quintil. *lib. 12. cap. 3. Nov. Leonis 17.* D. Gothofred.

SERVIUS TRACTATUS] Ita in florentino. Muretus in Vaticano legi, *tactus*, teſtatur, quod utique melius eſt. *G. Coccejus.*

INSTITUTUS A BALBO] Ita reſtituit textum, Hieronim. Cagnolius: *Inſtructus autem maxime à Luc. Balbo & Gallo Aquilio.* S. L.

CERCINÆ] Bis dicit cercinæ. Nihil mutari volo. Servius Sulpicius fuit Athenis, fuit Rhodi, fuiſſe etiam Cercinæ, inſula Siciliæ vicina ex eo coarguit, quod libri ejus complures exſtent cercinæ confecti *Cuja.*

3. Coraſius emendat, Cecinæ. Cercina inſula eſt maris mediterranei prope Africam in quam C. Marius Roma profugus cum filio ex aula Regis Mumidiæ Hiempſalis profugo, navi piſcatoria ſubvectus ſe recepiſſe referrur à Plutarch. *in Mario.* Cecina autem eſt hetruriæ oppidum à Cecinna fluvio, qui muros alluit, appellatum. Cujus meminit Plin. *lib. 3. cap. 5.* Mela *lib. 2* Raphael Volaterran. *l. 5. Geograph.* Muretus Coraſii emendationem probat. *G. Coccejus.*

CUM IN LEGATIONE PERISSET] De ejus in legatione interitu dictum ſupra in verb. *Servius*. S. L.

STATUAM EI POPULUS] Hanc ei ponendam negavit *P*. Servilius, qui honorem ſtatuæ nemini tribuendum cenſuit, niſi qui in legatione interfectus eſſet. Cicero cauſas mortis non genus quærendum. Et quod in hanc legationem miſſus fuerit, excuſatione valetudinis non admiſſa, hoc honore mortuo, quam vivo injuriam fecerint, ſarciendam impetravit *Philip*. 9. G. Coccejus.

4. PRO ROSTRIS AUGUSTI] De Roſtris *ſupra ad §*. 4. Exiſtimat corraſius poſtquam *Pub*. Clodii à Milone interempti cadavere illato, & ſtructis Pyris cremato, curia hoſtilia cum vicinis quibuſdam ædificiis conflagraſſet, roſtra in illum locum una cum ſtatiis tranſlata fuiſſe. Ubi Auguſtus poſtea forum cum æde martis ultoris conſtituerit, forumque & templum & roſtra Auguſti dicta fuiſſe. Tranſlationis Roſtrorum meminit Aſcon. *in Milonian*. Joan. Roſinus duplicia roſtra, nova & vetera fuiſſe tradit. *Antiq. Roman. lib*. 6. *cap*. 5. G. Coccejus.

§. 44. Ab hoc plurimi profecerunt, fere tamen hi libros conſcripſerunt: *Alfenus, Varus, Gajus, Aulus Ofilius, Titus Caſius, Aufidius Tucca, Aufidius Namuſa, Flavius Priſcus, Gajus Atejus Pacubius, Labeo Antiſtius* Labeonis Antiſtii pater, *Cinna, Publicius Gellius*. Ex his decem, libros octo conſcripſerunt, quorum omnes qui fuerunt, libri digeſti ſunt ab Aufidio Namuſa in centum quadraginta libros.

Ex his auditoribus plurimum auctoritatis habuit Alfenus Varus, & Aulus Ofilius, ex quibus Varus & conſul fuit: Ofilius in equeſtri ordine perſeveravit. is fuit Cæſari familiariſſimus: & libros de jure civili plurimos, & qui omnem partem operis fundarent, reliquit. nam de legibus Vicenſimę primus conſcribit, de juriſdictione: idem edictum prætoris primus diligenter compoſuit. Nam ante eum Servius duos libros ad Brutum perquam breviſſimos ad edictum ſubſcriptos reliquit.

§. 45. Fuit

1 *Alfenus Varus*.
2 *Gajus*.
3 *A. Ofilius*.
4 *T. Caſius*.
5 *Aufidius Tucca*.
6 *Anfidius Namuſa*.
7 *Flavius Priſcus*.
8 *G. Attejus Paccuvius*.

9 *La-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

9 Labeo Antiſtius.
10 Cinna.
11 Publicius Gellius.
12 Lex Viceſimæ.
13 Subſcribere.

PLURIMI PRO FECERUNT] Alii, *proceſſerunt*, alii, *provecti* id eſt in ſtudiis eruditi viri bene aucti, ſecundum Saſium, vel melius legas, *profecti*, qui ab ipſo Sulpitio deſcendere. *H. Cagno*.

VERE TAMEN HI LIBROS] fere, qua poſtea duos ex decem commemoratis excipit, alii volunt hæc verba expungenda eſſe, quaſi ſuperflua, & bis idem poſitum quum poſtea dicat, *ex his decem octo libros ſcripſerunt*. S.L.

1. ALFENUS VARUS] Sutoris filius fuit, & ipſe Cremone Sutrinam exercuit, qua derelicta Romam profectus, Servio Sulpicio operam dedit, adeoque profecit, ut hujus artis beneficio latum clavum ſumeret, & ad conſularem conſurgeret dignitatem. Conſul fuit cum *P. Vinutio An. V. Cond.* 754. Hunc Sulpitii diſcipulum & rerum atticarum non induſtrioſum vocat A. Gell. *lib.* 6. *cap.* 5. ... uſque librum Digeſtorum trigeſimum quartum & collectaneorum ſecundum citat. Eodem pertinet *l.* 6. *de dote relez*. Sunt qui dicant eum Cremonenſem fuiſſe. Alfenum item alterum ab hoc Lampridius inter Alexandri Imperatoris conſiliarios numerat Ulpiani, Pauli, Pomponii & aliorum multorum æqualem. Ex Hottomann. S. L.

2. GAJUS) Quis ille fuerit ignoratur. Is cujus reſponſa & libri in jure citantur fuit inter conſiliarios Alexandri, nec Sulpicii diſcipulus. Alii hoc nomen delendum volunt quod alioquin XI. non X. eſſent. Eum rejiciunt Zaſſ. Corraſius, Cujacius, & poſt eos. H. Cagnolius. Sed hi ſeparant, Cinnam à Labeone Antiſtio, qui aliis uno eodemque nomine cum eo jungitur. S. L.

3. A. OFILIUS] Ejus uxor ea fuiſſe creditur Clodia quam Plinius *lib.* 7. *cap.* 48. centum & quindecim annos vixiſſe & quindecies enixam eſſe tradit. Meminit etiam Cic. *lib. Epiſt. famil.* 7. & 16. *ad Atticum* 13. Commemoratur in *l.* 55. §. 4. *ff. de legat.* 3. & *l.* 234. *ff.* §. 2. *ff. de Verb. ſignificat.* S. L.

4. T. CÆSIUS] Quis ille fuerit ignoratur. Apud Ciceronem Marci & Sexti Cæſii mentio eſt, ſed qui nihil ad hunc. *Hottomann.*

5. AUFIDIUS TUCCA] Zaſius poſt Raph. legit. *Sura*, quem Plinius *lib.* 7. ſcribit offenſo pede in comitio, quum Senatum ingrederetur, interiiſſe. Alius ab eo quem Cic. *in Bruto*, ad ſummam ſenectutem vixiſſe refert, virum bonum, qui non fuit ex Sulpitii auditoribus, ſed Syllæ temporibus ante eum floruit. Meminit etiam Cicero *in Orat. pro Flacco* T. Aufidii Aſiæ prætoris. S. L.

6. AUFIDIUS NAMUSA] Ejus mentio eſt in *l.* 5. §. 7. *ff. commodati.* & *l.* 2. §. 6. *ff. de aq. & aq. pluv. arc.* G. Coccejus.

Pomponius Lætus, Raph. & Zaſ. legunt, *Mamuſa*.

7 FLAVIUS PRISCUS] Neque hic quis fuerit comperitur.

8. G. ATTEJUS PACUVIUS) Pompon. Lætus legit *G. Attejus*, relicto altero nomine. Quis ille fuerit itidem ignoratur.

9. LABEO ANTISTIUS) Hottomannus & alii lexici juridici authores jungunt nomen Cinnæ cum Antiſtio Labeone. Quaſi is & Cinna dictus fuerit, hunc ut videtur textum ſecuti, qui alias non decem ſed undecim haberet Servii Sulpicii auditores. Alii Cinnam ab Antiſtione ſeparant, & Gajum qui hic ſecundo loco eſt expungendum volunt. Quod Cinnæ quidem Claudiorum, Corneliorum & Helviorum: Antiſtiorum vero Labeonis tantum non etiam cinnæ agnomen fuerit. Plures Antiſtios Labeones, & patrem & fi-

lium eo nomine fuiſſe conſtat, hic ille, Quem Appian. Alexandrin. *lib. 4. de bell. civ.* ſibi ipſi mortem præbuiſſe ſcribit de quo A. Gell. *lib. 13. cap. 12.* & Tacit. *in extremo 3. Annalium.* Hunc Pompon. lætus *de Magiſtratib. Roman. cap. de juriſperitis* vocat Antiſtium Labeonem primum. Alius ab eo de quo Cicero *in Bruto.* Publii Sulpicii in tribunatu plebis collega. *L. Corn. Sylla & Q. Pompejo Conſſ. Anno V. Cond. 665.* Alius ab eo qui Cn. Pompeji Magni ſocer, *anno V. Condit. 667. C. Mario, & L. 7. Corn Cinna Conſſ.* prætor fuit & quæſtionem peculatus exercuit, & teſte Plutarcho in *vita Pompeji* in bello civili Syllæ & marii, quod à partibus Syllæ ſtaret, à marianis cæſus eſt. Itemque alius ab eo qui C. *Valerio Flacco & M. Herennio Conſ. Anno V cond. 660.* Quæſtor Flacci conſſ. fuit in Gallia Ciſalpina teſte Pigh. *in Aunalib. ad annum. 660.* S. L.

10. CINNA] Hieron. Cagnol. hæc verba conjungit: *Parer Cinna*, expunctis prioribus, *labeonis Antiſtii*, quaſi illa abundarent, nec *Cinnam* ſed *Cecinam* legendum putat, quia duos Cecinas patrem & filium ex Cicerone *In Orat. & Epiſt.* fuiſſe conſtat. Et quod Seneca in Naturalib. quæſtionib. ſcribat: *facundus hercle vir Cecina, ſi habuiſſet in eloquentia nomen, & niſi Cic. umbra eum præceſſiſſet.* S. L.

11. PUBLICUS GELLIUS] Alii legunt, *Pub. Cecilius.* Sed eum Trajani Imperatoris tempore multo poſt Sulpitii ætatem vixiſſe probat A. Gell. *lib. 20. cap. 1.* Pompon. Lætus ſcribit. *P. Celſus:* quem poſt Raphael. Zaſius ſequ tur. Hottomannus legendum putat, *Publicola Agellius*, pro pomponii & ipſius ætatis conſuetudine, ut ſit *L. Agellius Publicola*, de quo Cic. *in Bruto. non tam vendibilis orator, quam ut neſcires quid illi deeſſet* & Quem Val *Maxim. lib. 5. cap. 9.* omnibus honoribus ad cenſuram uſque functum tradit. Meminit ejuſdem Cic. *lib. 1. de legib.* Conſul fuit cum *Cn. Cornel. Lentulo anno V. Cond. 681* & cenſor fuit cum eodem lentulo *Anno V. Cond. 683.* ſecundum Pigh & Onuphr. S. L.

OMNEM PARTEM OPERIS] At fundationem & conſtitutionem juris non longe ſupra aliis tribuit. Poteſt ſane Idem pluribus tribui: & forte Ofilius omnes ſpecies juris divinum & humanum, publicum & privatum explicavit, quod innuit Cujacius hic. *Bacchov.*

12. DE LEGIBUS VICENSIMÆ] Intellige hereditatis dandæ fiſco, de quibus in M. Antonio apud Sparian. & Alciat. *lib. 3. ex punct. cap 6.* Variarunt ſæpe hæ exactiunculę, ut jam viceſima, jam decima, aliquando quadrageſima vel centeſima ſtatueretur. De quibus Appian. *lib. 1.* Tacit. *2. & 13.* Plin. *in panegyr.* Hieron. Cagnol.

DILIGENTER COMPOSUIT] Id eſt in ordinem redegit edictum prætoris, quod poſtea perfecit & abſolvit Julianus, *Bacchov.*

DUOS LIBROS] Horum Mentio eſt apud Ulpianum *lib. 28. ad Edictum in l. 5. §. 1. ff. de juſtit act.* G. Coccejus.

13. SUBSCRIPTOS] Id eſt elegans loquendi figura ſecundum Zaſium, eſt etiam ſubſcribere, liti ſe obligare Plin. *5. Epiſtol.* & Cicer. *pro fronjeto.* Aliquando ſubſcribere ſumitur pro approbare. *H. Cagnol.*

§. 45. Fuit eodem tempore & *Trebatius*, qui idem Cornelii Maximi Auditor: fuit *Aulus Caſcelus*, *Quintus Mucius* Voloſii auditor: denique in illius honorem teſtamento Publium Mucium nepotem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

potem ejus reliquit heredem. fuit autem quæſtorius: hec ultra proficere voluit cum illi etiam Auguſtus conſulatum offerret. ex his Trebatius peritior Caſcelio, Caſcelius Trebatio eloquentior fuiſſe dicitur, Ofilius utroque doctior. Caſcelii ſcripta non exſtant niſi unus liber Benedictorum. Trebatii complures, ſed minus frequentatur.

§. 46. Poſt

1. *C. Trebatius.*
2. *Q. Cornelius Maximus.*
3. *A. Caſcelius.*
4. *Q. Voluſius Mutianus*

TREBATIUS) Cajus Trebatius JC. Eques Romanus Ciceroni familiaris, cui ille inſcripſit topica ſua & multæ ejuſdem exſtant Epiſtolæ. Pygh. eum ad ann. 706. inter Tribunos plebis numerat. Scripſit ad eum Horat, *lib.* 2. *Sermonum.* inter Poëtas enim locum obtinuit, teſte Porphirione, & de religione novem ejus citantur libri a Macrob. *lib.* 3. *cap.* 4. & aliquot in Jure Civili libros compoſiuit. Codicillorum uſum ut Civibus utiliſſimum & neceſſarium Auguſto ſuaſit. *pr. juſtit. de Codicillis*. S. L.

2. QUI IDEM CORNELII) Cujacius Goveanus & Muretus legunt Quinti, pro, *qui idem.* Quis ille Q. Cornelius Maximus fuerit, non patet: niſi quod Cornelii mentio ſit apud Ciceronem *lib.* 7. *Epiſt* 8. *ad Trebatium.* Et Q. Maximus Q. Filius prætor repereatur apud Pygh. *ad ann. V. Cond.* 706. S. L.

3. A. CASCELIUS) Hujus mentio eſt aput Horat. de arte poetica,

—— Nec ſcit
Quantum Caſcellius Aulus.
Sed tamen in pretio eſt.

Ceſelium vocat Plinius *lib.* 8. *cap.* 40. & Valer. Maxim. *lib.* 6. *cap.* 2. Urbanitatis laudatur a Macrobio *lib.* 2. *Saturn. cap.* 16. Et ejus meminit Jarolenus in *l.* 39. *de Vulg. & pupill.* G. Cocceius.

4. Q. VOLUSIUS *MUTIANUS*) Legendum *Q. Mutii Voluſii auditor.* volunt. Anton. Auguſt. Cujac Coraſius H. Cagnolius *arg. l. Divi fratres* 17. *ff. de jure patron.* Alii legendum cenſent Q. *Mutii Scævolæ Auditor.* Quod Voluſius non cognomen, ſed nomen familiæ fuerit. Plinius *d. cap.* 40. Volcatium vocat, qui Ceſelium jus civile docuit. Fuit alius voluſius Mutianus Præceptor M. Antonii, Phil. & pariter Antonini pii Conſiliarius, ſed longo inter vallo poſt noſtrnm Voluſium floruit. S. L.

DENIQUE) Alii *qui deinde.* Ruſſard.

IN ILLIUS) Puta, Quinti Mucii S. L.

IN ILLIUS HONOREM) Ut in *l.* 76. *ſ. pater ff. de leg.* 2. Sempronius filiam ſuam, heredem inſtitutam regat ut Sempronio nepoti ſuo, in houorem nominus ſui plus tribuat. *Cujac.*

§. 46. Poſt hoc quoque *Tubero* fuit, qui Ofilio operam dedit: fuit autem patricius & tranſiit à cauſis agendis ad jus civile: maxime poſtquam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Quintum Ligarium accuſavit, nec obtinuit apud Gajum Cæſarem. Is eſt Quintus Ligarius, qui cum Africæ oram teneret, in firmum Tuberonem applicare non permiſit, nec aquam haurire, quo nomine eum accuſavit, & Cicero defendit. Exſtat ejus oratio (ſatis) pulcherrima, quæ inſcribitur, *pro Quinto Ligario.* Tubero doctiſſimus quidem habitus eſt juris publici, & privati: & complures utriuſque operis libros reliquit. ſermone etiam antiquo uſus affectavit ſcribere, & ideo parum libri ejus grati habentur.

§. 47. Poſt

1 *Q. Ælius Tubero.*
2 *Q. Ligarius.*
3 *Cicero eloquentiæ magis quam Iuri Civili operam dedit.*

POST HOC) Alii legunt *Poſt hos* Ruſſard.

TUBERO FUIT) Quintus Ælius Tubero l. Ælii Tuberonis filius, ejus qui cum Paulo *Fabio Maximo* conſul fuit *Anno V. Cond. 742.* meminit Cæſar *lib. 1. de bello* Civili *&* Cic. 1. *de Orat.* S. L.

2. Q. LIGARINS) Hic a C. Conſidio proconſule Africæ Provinciæ præfectus quum bello Civili inter pompejum & Cæſarem gliſcente Actius Varus in eam, pulſus a C. Cæſare veniſſet: Tuberonem cui ea Provincia obuenerat, ne africam appelleret prohibuit, quam ob cauſam victo poſtmodum pompejo Q. Tubero eum accuſavit, Cicero defendit. S. L.

INFIRMUM) Infirmum pro ægro ponunt, tu exponas in firmum id eſt in terram: firmus enim ſtabilis & conſtans a ferendo dictus eſt, quod conſtanter omnia ferat, hinc firmamentum ſoliditas, ſtabilimentum *H. Cagnol.*

TUBERONEM) Tuberonem quum dicit patrem intelligit. *Hottomann.*

Quo nomine) Id eſt propter eam cauſam. *H. Cagnol.*

3. CICERO) Cicero Eloquentiæ magis quam juri civili operam dedit, eamque juris ſcientiæ anteponit. 2. *officior.* Et hinc forte quod, ut cæteri, jus civile profeſſus non ſit, a Pomponio inter Veteres Juriſconſultos non reſenſetur. Hic quum a juvene Scævolam audierat a cujus latere non deceſſerat, omnes juriſprudentes perlegerat, & in eis ita conſueverat, ut ſicut erat Oratorum Princeps, ita juris civilis ſcientia clarus apud omnes haberetur. Hinc in Oratione pro murena triduo ſe Juriſconſultum futurum, ſi quis ei ſtomachum moveret, dicebat. Ejus anthoritas affertur *in l. 7. §. 4. ff. Quibus ex Cauſ. in poſſeſſ. & l. 39. in pr. ff. de. pænis.* S. L.

SATIS PULCHERRIMA) Budæus legit, *Sane pulcherrima*, Verum omnes Codices habent *Satis*, Sic & Pomponius lætus refert Tu potes intelligere, ſatis, Id eſt abunde *H. Cagnol.*

SERMONE ETIAM ANTIQUO) Pro *etiam* lege *tamen* Idem Cagnol.

Usus) Alii legunt, *verſus.* Ruſſard.

§. 47. Poſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

§. 47. Poſt hunc maximæ auctoritatis fuerunt *Atejus Capito*, qui Ofilium ſecutus eſt, & *Antiſtius Labeo* qui omnes hos audivit: inſtitutus eſt autem Trebatio. Ex his Atejus conſul fuit. Labeo noluit, cum offerretur ei ab Auguſto conſulatus, quo ſuffectus fieret (&) honorem ſuſcipere, ſed plurimum ſtudiis operam dedit: & totum annum ita diviſerat, ut Romæ ſex menſibus cum ſtudioſis eſſet, ſex menſibus ſecederet, & conſcribendis libris operam daret. Itaque reliquit quadringenta volumina ex quibus plurima inter manus verſantur.

Hi duo primum veluti diverſas ſectas fecerunt. Nam Atejus Capito in his, quæ ei traditæ fuerant, perſeverabat. Labeo ingenii qualitate & fiducia doctrinæ, qui & cæteris operis ſapientiæ operam dederat, plurima innovare inſtituit, & ita Atejo Capitoni *Maſurius Sabinus* ſucceſſit, Labeoni *Nerva* adhuc eas diſſenſiones auxerunt. [Hic etiam] Nerva Cæſari familiariſſimus fuit. Maſſurius Sabinus in equeſtri ordine fuit, & publice primus ſcripſit. Poſteaque hoc cœpit beneficium [dari] à Tiberio Cæſare. Hoc tamen illi conceſſum erat. Et ut obiter ſciamus, ante tempora Auguſti publice reſpondendi jus non à Principibus dabatur: ſed qui fiduciam ſtudiorum ſuorum habebant, conſulentibus reſpondebant, neque reſponſa utique ſignata dabant: ſed plerunque judicibus ipſis ſcribebant, aut teſtabantur, qui illos conſulebant. Primus Divus Auguſtus, ut major juris auctoritas haberetur, conſtituit, ut ex auctoritate ejus reſponderent, & ex illo tempore peti hoc pro beneficio cœpit. & ideo *optimus Princeps Hadrianus*, cum ab eo viri prætorii peterent, ut ſibi liceret reſpondere, reſcripſit eis: Hoc non peti ſed præſtari ſolere: & ideo ſi quis fiduciam

ſui

ſui haberet, delectari ſe: populo ad reſpondendum ſe præpararet. Ergo Sabino conceſſum eſt à Tiberio Cæſare, ut populo reſponderet qui in equeſtri ordine jam grandis natu, & fere annorum quinquaginta receptus eſt: huic nec amplæ facultates fuerunt, ſed plurimum à ſuis auditoribus ſuſtentatus eſt.

Huic ſucceſſit *Cajus Caſſius Longinus* natus ex filia Tuberonis; quæ fuit neptis Servii Sulpicii: & ideo proavum ſuum Servium Sulpicium appellat. Hic conſul fuit cum Quartino temporibus Tiberii: ſed plurimum in civitate auctoritatis habuit, eouſque donec eum Cæſar civitate pelleret. expulſus ab eo in Sardiniam, revocatus à Veſpaſiano, diem ſuum obiit.

Nervæ ſucceſſit *Proculus*. Fuit eodem tempore & *Nerva* filius: fuit & alius Longinus ex equeſtri quidem ordine, qui poſtea ad præturam uſque pervenit: ſed Proculi auctoritas major fuit. nam etiam plurimum potuit, appellatique ſunt partim Caſſiani, partim Proculejani. quæ origo à Capitone, & Labeone cœperat. Caſſio *Cælius Sabinus* ſucceſſit, qui plurimum temporibus Veſpaſiani potuit. Proculo *Pegaſus*, qui temporibus Veſpaſiani præfectus urbi fuit Cælio Sabino *Priſcus Iavolenus*, Pegaſo *Celſus patri* Celſo Celſus filius, & *Priſcus Neratius*: qui utrique conſules fuerunt. Celſus quidem & iterum: Javoleno Priſco *Aburnus Valens*, & *Tuſcianus*. item *Salvius Iulianus*.

1 *Attejus Capito.*
2 *Antiſtius Labeo.*
3 *Suffecti Conſules.*
4 *Secta à ſecando.*
5 *Maſſurius Sabinus.*
6 *M. Coccejus Nerva.*
7 *Poteſtas publice reſpondendi à quo & quando impetrata.*
8 *Reſponſa prudentum quo tempore cœperint juris ſcripti partibus annumerari.*

9 Caſ-

Caſſius Longinus.
Quartinus.
Proculus.
Nerva filius.
Longinus ſecundus.
Cælius Sabinus.
Pægaſus.
16 *Priſcus Iavolenus.*
17 *Celſus.*
18 *Neratius.*
19 *Aburnnus Valens.*
20 *Tuſcianus.*
21 *Salvius Iulianus.*

ATTEJUS CAPITO) Hunc principem in civitate locum ...diis civilibus aſſecutum tradit ...acit. *lib. 3. Annal.* circa fin. In eun...m Pomponii Grammatici memo...bile dictum celebratur apud Sue...n. *de Illuſtr. Grammat. cap. 22.* Nam ...ium Pomponius ex oratione Tibe...um repræhendiſſet; affirmante At...jo Capitone, & eſſe illud latinum, ... ſi non eſſet futurum: certe jam ...de, mentitur, inquit capito. Tu ...nim Cæſar civitatem dare potes ho...inibus, verbis non potes. Meminit ... Gellius *lib. 13. cap. 12. lib. 13. cap. ...4. & lib. 10. cap. 20.* Macrob. *Saturn. ...l. 7. cap. 13.* Dion. *lib. 57.* S. L.

...2. ANTISTIUS LABEO) Superio...s de quo in §. 44. filius. Meminit ...us Tacit. *lib. 3. Annal. circa fin.* A. ...Gell. *lib. 10. cap. 20. lib. 13. cap. 10. & ...2. & lib. 20. cap. 1.* Sueton. *in Au...guſto* Citatur in *l. 19. ff. de verb. ſigni...fic. l. 29. ff. l. 38. l. 116. l. 242. §. 4. ff. ...od. l. 15. ff. de ſervitut. & alibi.* Alius ...o hoc fuit Domitius labeo, qui vi...it Adriani temporibus, cujus men...io eſt in *l. 27. ff. qui Teſtam. facere ...oſſunt.* S. L.

ATTEJUS CONSUL) Conſul fuit ...um *C. Vrbio Poſthumo*, non cum *Ger...manicó Cæſare.* Cujac.

LABEO NOLUIT) Homo liber & ...minime ambitioſus fuit. Idem fecit ...Aulus Caſſelius de quo ſupra. Idem ...egimus in Octavio, qui dictaturam, ...magna vi offerente populo genibus ...flexis deprecatus eſt. Sueton. *in Octa...vio.* Et Manlius torquatus conſula...tum recuſavit quod diceret, neque ...ſe vitia populi neque illum ſeverita...tem ſuam ſufferre poſſe teſte. Plinio *de Viris. Illuſtrib. cap. 28.* Et Ulpianum, Scævolam, Papinianum, Martianum, Modeſtinum & cæteros pleroſque juriſprudentes, nolentes & refugientes Magiſtratus & imperia accepiſſe conſtat. *H. Cagnol.*

3. Alii ideo à labeone recuſatum volunt. Quod quum in locum tantum demortui conſulis ſuccederet, id minus honorificum eſſet & ominoſum. Quo faciunt verba textus: *conſulatus, quo ſuffectus fieret.* Illis enim temporibus plurimi conſules uno anno erant, & principes etiam viventibus pro lubitu, ut bene merere de pluribus poſſent alios ſubſtituerunt, qui ſuffecti dicebantur, qui autem in principio anni creabantur, ordinarii vocabantur, & in faſtos referebantur. S. L.

ET HONOREM SUSCIPERE) Particulo & ut copulativa abundat, vel pro & lege *cum.* G. Coccejus.

QUADRINGENTA VOLUMINA) Ita Florent. Alii rectius legunt quadraginta. A. G. *lib. 13. cap. 10.* quadraginta poſteriorum, id eſt poſt mortem editorum, meminit, Ulpianus *in l. 19. de verb. Signif.* citat labeonis librum, primum prætoris Urbani, & alibi librum trigeſimum prætoris peregrini, javolenus *in l. 115. ff. de verb. ſignificat. libri 4. epitomarum, & l. 16. cum ſeq. ff. eod.* itemque Pompon. in *l. 30. §. 1. ff. de Vſurpat. & Vſucap. lib. 7. & 9. Epiſtolar.* meminit. In indice veter. Juriſconſ. pandectis Juſtiniani præfixo, Labeonis pithanôn ſive veriſimilium *lib. 8.* & poſteriorum decem tantum memorantur, quod forte hi tantum ex omnibus ejus libris Juſtiniani, aut eo quo conficeretur prædictus index, tempore ſupereſſent. S. L.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Diverſas sectas) Sectas id eſt factiones, & ſchiſmata. Secta dicitur à ſecando, eo quod ea factio ab aliis ſit reſecta, aut ſeparata. Aliquando ſumitur pro ratione, ut in *§. ult. inſtit. de legat.* ibi: *ſecta meorum temporum non patitur.* & *in l. 2. Cod. ad l. Jul. Majeſtat.* & *l. 2. Cod. de delat.* Græcis dicitur αἵρεσις ab eligendo, ſed quæ vox in malam partem ſumitur pro falſa religione, ac doctrina. Hi ſectatoribus repertis, primi factionum principes in jure exſtiterunt. Secuti deinde ab aliis, ut à Caſſio Longino, Cælio Sabino, proculo, & Pegaſo. Unde eorundem ſectatores Caſſiani, Sabiniani, Proculejani, & Pegaſiani dicti. Quorum frequens in jure mentio fit. Tabellam de hiſce Juriſconſult. ſectis exhibet Ant. Contius *lib. 1. lect. ſubciſ. cap. 12.* S. L.

Labeo ingenii qualitate) Budæus pro *qualitate*, *facilitate*, legendum putat. Muretus recte Budæum judicaſſe ait, locum corruptum eſſe ſed pro qualitate, *acritate*, legi mavult. Coraſius autem bene legi exiſtimat, ingenii qualitate, hoc eſt pro eo quo fuit ingenio. *G. Coccejus.*

Fiducia doctrinæ) Alii, *doctrina fretus*, *quod præ cæteris.* Ruſſard.

Qui et cæteris operis) Id eſt, cæteris partibus totius operis ſapientiæ juri ſcilicet publico & privato, divino, & humano, feciali, augurali, Senatorio, Flaminio, & ut ſupra de Ophilio, qui de jure civili plurimos libros reliquit, qui omnem partem operis fundarent, & de Q. Ælio Tuberone complures eum utriuſque operis liberos reliquiſſe. *Cujac.*

Quia præ cæteris ſapientiæ operam dederat, Budæus legit, ut qui cæteris temporibus. Muretus, *quia exceptis cæteris operis*, ut exceptæ operæ dicantur ſubſecivæ. *G. Coccejus.*

5. Massurius Sabinus) Citantur ejus libri ab Aulo Gellio, & Macrobio, diverſis in locis. Scripſit ad eum Ulpianus ut patet ex *l. 14. Cod. de hered. Inſtit.* Alius eſt à Cælio Sabino, unde Sabiniani dicti. S. L.

6. Nerva) M. Coccejus Nerva Antiſtio Labeoni ſucceſſit, fuit filius M. Cocceji Nervæ qui *Anno V. Cond. 717.* cum *L. Gellio* Conſul fuit, & ipſe Conſul fuit cum Haterio Agrippa ex Cal. Jul. ſuffectus. *Anno V. Cond. 775. Chriſt. 23.* ſecundum Onupht. fuit Avus Imperat. Nervæ ejus meminit Tacit. *lib. 4. annal. cap. 58. & lib. 6. cap. 26.* Jul. Frontinus *lib. 2. de Aquæ ductu.* G. Coccejus.

Publice primus scripsit) Alias, *reſpondit*, forte *reſcripſit* pro eodem ut in *l. 3. §. 1, ff. de bon. auth. jud. poſſid. & l. 44. ff. de re judic.* Cujac.

Posteaque) lege, *poſteaquam.* Ut vulgo recte primus ſcilicet hoc beneficium à Tiberio Cæſare impetravit, & ex beneficio ptincipis de jure reſpondit. Superiores ſine beneficio, ut ſubjicit, fiducia doctrinę. *Cujac.*

Primus non ſcripſit libros, quod ſuperioribus contrarium & manifeſto falſum foret: ſed authoritate publica primus reſpondit. *Bacchov.*

A Tiberio Cæsare hoc tamen) Alii: *A Tiberio enim Cæſare hoc tum &c.* Ruſſard.

7. Ante tempora Augusti) At quomodo Maſſurius Sabinus ex Tiberii conceſſione publice primus ſcripſit, ſi primus Auguſtus, cui Tiberius ſucceſſit, ita conſtituit ut ex authoritate ejus reſponderetur? putat Zaſius beneficium Publice reſpondendi quidem cæpiſſe ab Auguſto, at publice ſcribendi à Tiberio. Utique de publica ſcribendi authoritate à Tiberio conceſſa, Pomponium loqui, conſtat, ſi vera ſit Florentina lectio, in verbo *ſcripſit*. Ut quum cęteri, quorum in ſuperioribus, quod ſcripta & libros ediderint, mentio eſt, privatim doctrinę ſuæ fiducia ſcripſerint, hujus prima ſcriptis principis acceſſerit authoritas. Sed tum inepte ſubjungit, *Ergo Sabino conceſſum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſi eſt à Tiberio Cæſare, ut populo reſponderet. Bacchovius, qui probat Cujacii lectionem, ut pro *ſcripſit*, legatur *reſcripſit*, pro eodem cum reſpondit, ita dirimit: ut fortaſſis Augusti temporibus necdum quiſquam petierit, & Sabinus primus ante omnes fuerit, qui id petiit. Facit tex. in verbo, *tum*, id eſt eo tempore primum, & in verbo *conceſſum*. Sed ut Tiberius primum conceſſerit, quod Auguſtus concedi petentibus conſtituerat. Hieronim. Cagnol. ut conveniat, textum ita reſtituit. *Maſſurius Sabinus in equeſtri ordine fuit, & publice primus ſcripſit, poſteaque hoc cæpit beneficium à Tib. Cæſare dari; hoc tamen illi conceſſum erat*, &c. S. L.

8. PRIMUS DIVUS AUGUSTUS) Hic quidam exiſtimant, ex eo demum tempore reſponſa prudentum authoritatemque juriſconſultorum inter partes juris ſcripti numerari cœpiſſe. Sed ab initio interpretatio his duntaxat prudentibus permiſſa fuit, non etiam juris condendi poteſtas, & nec hæc eorum interpretatio etiam pro jure accepta fuit, ſed ubi in foro agitata & recepta eſſet, vocaturque jus quod ſine ſcripto venit. l. 2. *ſupra eod.* Divus Auguſtus quo major eſſet juris authoritas, conſtituit ut ex ſua authoritate reſponderetur, poſteaque id pro beneficio peti à principe cœpit. Sed nec cujuſque juriſconſulti etiam poſt Auguſti conſtitutionem & Tyberii beneficium ea authoritas fuit, ut aut legem condere, abrogare jura, aut corrigere potuerit, aut ab ejus reſponſis non fuerit diſcedere, ſed ſimul omnium eorum ea fuit authoritas, ut horum omnium ſententiæ & opiniones juris authoritatem habuerint, nec judici à ſententiis eorum recedere licuerit. Secundum textum *§. 8. tit. de jure natur. gent.* Ut poſt Magnum Salomonium *ad d. §. 8.* notat Hieron. Cagnol. hic. S. L.

VIRI PRÆTORII) Notandum, quod non niſi magnæ dignationis viri Juris Civilis ſcientiam ſunt profeſſi. *Cujac.*

RESPONDIT HOC NON PETI) Addit Zaſius hoc non (*ſolum*) peti & quod non tantum peti, ſed & præſtari ſoleat, his qui ſe hoc munere & officio dignos probaverint. Quem non recte hujus loci ſententiam explicaſſe putat Bacchovius, qui hoc Pomponium voluiſſe exiſtimat, quod Hadriano probata magis fuerit vetus obſervatio, ut quiſque qui fiduciam ſtudiorum ſuorum haberet populo reſponderet, neque neceſſarium exiſtimaverit, ut hoc ſpecialiter à principe peteretur, ſed quod quiſque hanc facultatem ſibi ſtudio parare & eam etiam non impetratam à principe, præſtare debeat, quæ eſt ſignificatio verbi *præſtare*. S. L.

9. C. CASSIUS LONGINUS) L. Caſſii Longini, qui *anno V. cond. 764.* conſul ſuffectus fuit, filius, ipſe conſul cum *M. Vinucio Quartino. Anno V. cond. 782.* Imperante Claudio Syriæ præfuit: teſte Tacit. *Annal. XII.* G. Coccejus.

10. QUARTINO) Cuſpinianus legit Q. Haterio ſine authore alii M. Vinicium qui conſul fuit cum *L. Caſſio Longino*, & congener Tiberii Cæſaris cum eodem non cum Gajo ut Caſſiodorus ſcribit. Quartinum eſſe dicunt, ſine ullo etiam authore: ac profecto Quartinus & G. Caſſius ſuffecti fuiſſe videntur. *Cujac.*

DONEC EUM CÆSAR) Forte Claudius, nam eo Imperante Caſſius Syriæ præfuit. Tacit. *XII. annal.* Ruſſard.

REVOCATUS A VESPASIANO) à Veſpaſiano revocatum ab exilio, inde diem obiiſſe, hiſtorici non tradunt. *G. Coccejus.*

11. PROCULUS) Quis ille fuerit incertum eſt. Ruſſardus eum Othonis & Vitellii temporibus floruiſſe putat. Ex authoritate forte Taciti *lib. 1. & 2. hiſtor.* Ubi crebra mentio Licinii Proculi ſub Otthone præfecti prætoris. Sed vix ille inter Juriſconſultos nomen habuiſſe creditur. De pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

proculo mentio fit in *l. 27. ff. de liberali cauſa. l. 17 ff. de jure patron. l. 20. & l. 48. ff. de legat. 2. l. 24. ff. ad leg. Corn. de falſis. l. ult. cod. de prox. Sacror. Scrinior.* Ejus etiam meminit, procopius, fuit & alius Celſus Proculus, conſiliarius Alexandri Severi, teſte Ælio Spart. *in Alexandro. circa finem.* S. L.

12. NERVA FILIUS) De hoc jam ſupra ad verba *Lebeoni Nerva:* De dignitatibus hujus aut operibus nihil apud auctores occurrit. *G. Coccejus.*

13. ALIUS LONGINUS) Caſſius Longinus hic ſecundo relatus is eſt, ut puto, qui, ut Tranquillus *in Nerone* ſcribit, juſſus eſt à Nerone mori, eo quod C. Caſſiii percuſſoris Cęſaris nomen & ſtemma haberet. Et ſic ſecundus hic Longinus vixit ante quam prior ille Longinus, qui mortuus eſt ſub Veſpaſiano, & conſequenter longo poſt Neronem intervallo. *H. Cagnol.*

Hiſtoriam vide apud Tacitum *lib. 16. poſt pr. & cap. 7. & 9.* & Sueton. *in Nerone cap. 37.* Quam tamen Cujacius, Bacchovius & alii de priori illo Caſſio longino intelligunt. S. L.

14. CÆLIUS SABINUS) Tacitus *lib. 1. Hiſtor. cap. 77.* ſcribit Cælio & Flavio Sabinis ab Otthone bimeſtrem conſulatum deſtinatum. Ejuſdem meminit A. Gell. *lib. 7. cap. 4.* Hottom.

PLURIMUM POTUIT) Accedit ad Doctrinam commendatio potentiæ. *Cu ac.*

15. PÆGASUS) Pegaſi meminit Juvenal. *Satyr. 4.*

——— *Rapta properabat ab olla*
Pegaſus, attonitæ poſitus modo Villicus (urbi.
H. Cagnol.

CÆLIO SABINO) Ita legendum putat Hieron. Cagnol. *Cælio Sabino ſucceſſit Priſcus javolenus; Pegaſo Celſus pater, celſo patri Celſus filius, & Priſcus Neratius* &c. S. L.

16. PRISCUS JAVOLENUS) Antonini pii conſiliarius fuit, teſtes Spart. & Capitol. in *Antonino pio,* prope finem. Præceptor pauli Patavini Juriſconſulti, ut ex *l. 5. ff. de manumiſſ. vind.* H. Cagnol.

17. CELSUS) Celſi duo pater & filius pegaſianam ſectam ſecuti dicuntur. Celſus filius mentionem facit patris in *l. 29. ff. de legat. 2.* De filio juventio celſo intelligi volunt *l. 30. ſeq. eod.* Diverſitas ſententiarum inter patrem & filium proditur in *l. 3. §. 7. ff. de condict. cauſ. dat.* celſus filius eſt ille Adoleſcens cujus notabile dictum: in quæſtionibus de bono & æquo plerumque ſub authoritate juris perniciose errari, laudat Paulus *l. 91. §. 3. ff. de V. Oblig.* G. Coccejus.

18. NERATIUS) Adriani & Trajani Imperatoris fuit conſiliarius eique familiariſſimus, ita ut ei aliquando provincias commendaverit, ſi quid fatale ſibi contigiſſet, teſte Spartian. *in Trajano. Ex Hottomann.* H. Cagnol.

QUI UTRIQUE) Celſus filius & Priſcus Neratius utrique conſules fuere. *Anno Urb. cond. 881.* de quorum Conſulatu teſtantur Diocletian. & Maximian. in *l. 3. Cod. de ſerv. reipub. manumitt.* S. L

ET ITERUM) id eſt Secundum, ut patet in *d. l. 3. cod. de ſervis reipub. manumit. Idem.* Jubentii celſi vulgo nota eſt reſponſio elegans in *l. 27. ff. qui teſtam. fac. poſſ.* ad Domitium labeonem, qua reſpondit: *aut te non intelligo, aut valde ſtulta eſt interrogatio tua.* Fuit Hadriani conſiliarius, teſte Ælio Spartiano *in Hadriano,* & tandem Bajis interfectus, quod necem imperatori moliretur. Ut traditur in *6. lib Epiſtolar.* Plinii in *Epiſt. ad Urſum.* H Cagnol.

19. ABURNUS VALENS) Capitolinus in Antonino Pio Salvium Valentem inter eos juriſconſultos numerat quibus Antoninum pium uſum tradit, ut hunc noſtrum Salvium Valentem Aburnum vocatum fuiſſe verosimile ſit. *Hottomann.*

20. TUSCIANUS) Ejus nuſ-
uam mentionem reperjri, & inde
o T. Meciano, Tuciano ſcriptum
ſpicatur Hottomannus. Poteſt &
uſcianus fuiſſe, Divi enim Pii con-
tutio exſtitit, *ad Tuſcium Fuſ.ia-
num* Numidię legatum. *in l.7.ff.de le-
t.præſtand.* G. Coccejus.

2. SALVIUS JULIANUS) Hunc Di-
i Juliani, qui poſt pertinacem im-
rium Romanum adeptus eſt proa-
um fuiſſe Spartianus ſcribit, quem bis Conſulem & Præfectum urbi adſcribit, ſub Aadriano edictum perpetuum compoſuit. Teſte Eutropio *lib. 9.* Quod ipſum Juſtinianus confirmavit. Eumque legum & edicti perpetui ſubtiliſſimum vocat conditorem *l. 2. §. 18. Cod. de Vet. jure Enucleand.* Tribuitur illi memorabile illud dictum: *Et ſi alterum pedem in tumulo haberem non p igeret aliquid diſcere. l. 20. ff. de fideicommiſſ. libertat.* Ex Hottomann. S. L.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

LUCII
FENESTELLÆ
DE MAGISTRATI-
BUS ROMANORUM
LIBELLUS,

CVI ACCESSIT

POMPONII LÆTI DE ROMANIS
MAGISTRATIBUS, JURISPERITIS, ET
LEGIBUS, AD M. PANTAGATHUM
LIBELLUS.

Cum Selectis notis & Accurata Recenſione

S. LEEUWII. J.C.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

AD LECTOREM.

HUnc libellum Lucii Feneſtellæ *nomine falſo inſcribi viri docti arbitrantur. Hoc potiſſimum argumento ducti: quod in eo non* Plinii *tantum qui* Veſpaſiani *&* Titi *temporibus floruit, ſed &* A. Gellii, *qui ſub* Adriano *vixit, crebra mentio ſit, quum* L. Feneſtella *ſub* Auguſto *vixerit &* Tiberii *Cæſaris noviſſimo principatu obierit. Teſte* Plinio Hiſtor. lib. 33. cap. 11. *&* Hieronimo in Chronico Euſebiano *ad annum* MMXXXVI. *qui in ſextum Tiberii annum incidit. Quod ut ſit, nos in medium relinquimus. Illud utique conſtat, hæc longe ante Pomponium ſcripta fuiſſe, neque hunc Pomponium, ſed à Pomponio paſſim ſecutum. Pomponius enim ſub* Alexandro *centum circiter annis poſt* Hadrianum *Imperatorem vixit.* Gerardus Voſſius *in elegantiſſimo ſuo* de Hiſtoricis Latinis *tractatu*, lib. 1. cap. 19. Andream Dominicum Floccum *Florentinum hujus libelli verum ſcriptorem facit, ex* Flavio Blondo in Hetruria ſua, *qui eum hujus argumenti librum ſcripſiſſe teſtatur. Cui tamen (pace iſtius viri) tantum deferre non poſſum, nec forte ipſe ille Floccus tantum ſibi attribuit. Quod ſi forte factum, haud tamen ſententiam muto. Potuit enim is primus hunc libellum ut aliis ignotum ſuo nomine edidiſſe, & de ſuo quicquam addidiſſe: ſed quæ ejuſdem plane argumenti ſunt, neque ab ipſo* Feneſtellæ *Scopo aliena, alia quam quæ ex* Plinio *aut* Gellio *eodem pertinentia, collegerat, quiſquis ille fuerit. Cetera omnia ipſius* L. Feneſtellę *eſſe nullus dubito. Et forte præter voluntatem ipſius etiam* Flocci *hunc libellum ei à poſteris ſuis adſcriptum, non levis eſt ſuſpicio. Quod teſte eodem* Voſſio, *primus* Ægidius Witſius *I. C. Brugenſis hunc libellum ejuſdem Flocci nomine edi cura-*

verit, non alia ratione, quam quod eundem in ſuo manu ſcripto invenerat: nullo forte præfixo nomine, ut in veteribus manuſcriptis adſolet. Accedit, quod Præfatio ipſius libelli ſive ipſius Flocci *ſive alterius ad* Brandem *Cardinalem Placentinum dicata, & codicibus, quos* Lilius Giraldus Hiſtoriæ de poëtis lib. 4. *ſe habuiße ait, præfixa, in libris prælo excuſis ſuppreßa ſit, neque ullubi inveniatur, quæ ſi exſtaret forte huic rei lucem daret. Nos eo contenti, quod communiter* L. Feneſtellæ, *nomine venire ſoleat, eodem hoc nomine eundem libellum iterum in lucem dari &* Pomponii *titulo* de Origine Juris, & omnium Magiſtratuum, *adjungi operæ pretium duximus. Cui accedit* Pomponii Læti de Romanis Magiſtratibus juriſperitis & legibus *libellus haud inutilis, additis ſingulis ſelectis variorum lectionibus, & Doctorum remißionibus ac notis, quibus obſcuriora illuſtrantur atque elucidantur. Neque lectorem movere debet hunc de Magiſtratibus tractatum, ab eo de Sacerdotiis Romanorum libello ſeparari, quod ille, ut alienæ ab hac materiæ in novam totius ejuſdem operis editionem, ſi Deus volet, differatur.* Vale.

L. FE

L. FENESTELLÆ[1] DE ROMANORUM MAGISTRATIBUS LIBELLUS.

1. *De majoribus & minoribus magiſtratibus.*
2. *Cum populo agere & Concionem habere quid?*

SED quoniam nunc de reliquis magi-
ſtratibus,[2] qui ad religionem nonper-
tinent, tractare intendimus; alii qui-
dem omnium Magiſtratuum majores,
alii vero minores ſunt. Qui majores, quive mi- 1
nores eſſent, paucis animadvertendum eſt. Nam
A. Gellius [3] pleraque hac in re ex M. Meſſalæ
auguriis libris dicta reliquit, cujus verba hæc
ſunt: *Patriciorum auſpicia* [4] *in duas poteſtates di-
viſa ſunt: maxima ſunt Prætorum, Conſulum, Cen-
ſorum: neque tamen eorum omnium inter ſe eadem,
aut ejuſdem poteſtatis ſunt, ideoque collegæ non ſunt
Cenſores Conſulum aut Prætorum, Prætores Collegæ
Conſulum ſunt, ideóque neque Prætores aut Conſules
Cenſoribus, neque Conſulibus Cenſores aut Prætoribus
turbant aut retinent auſpicia. At Cenſores inter ſe,
rurſus Prætores Conſuleſque inter ſe & vitiant, &
obtinent, Prætor etſi collega conſulis* [5] *eſt, neque
Prætorem, neque Conſulem jure rogare poteſt, ut
quidem nos à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc
tempora obſervatum eſt. Et* in commentario. xiij.
C. Tuditani [6] *patet, quia imperium minus Prætor,
majus habet Conſul, & à minore imperio majus,
aut major collega* [7] *jure rogari non poſſunt. Nos
his temporibus Prætores Prætore creante, veterum
autoritatem ſumus ſecuti, neque his auſpiciis in* [8] *co-
mitio fuimus. Cenſores æque non eodem rogantur
auſpicio atque conſules & prætores. Reliquorum*

verò magiſtratuum minora ſunt auſpicia, ideo illi majores, hi minores magiſtratus appellantur. Majores centuriatis (inquit,) comitiis fiunt: minores[9] *creandis magiſtratibus tributis comitiis*[10] *magiſtratus, ſed juſtius curiata datur lege.* Ex omnibus his Meſſalæ verbis, inquit, manifeſtum fit, qui ſint minores magiſtratus, & quamobrem minores appellentur[11]. Sed & collegam eſſe Prætorem Conſuli docet, quod eodem auſpicio creantur. Majora autem auſpicia dicuntur habere, quia eorum auſpicia magis rata ſunt quam aliorum. *Conſul ab omnibus magiſtratibus & comitiatum, & concionem avocare poteſt, Prætor & comitiatum, & concionem non uſquequaque avocare poteſt, niſi à Conſule: minores magiſtratus nuſquam neque comitiatum, neque concionem avocare poſſunt. Ea re, qui eorum primus vocat ad comitiatum, is recte agit. Quoniam bifariam cum populo agi non poteſt, nec avocare alius alii poſſet, ſi concionem habere volunt*[13] *uti ne cum populo agant:*[14] *quamvis multi magiſtratus ſimul concionem habere poſſint.* Ex his verbis Meſſalæ manifeſtum eſt, aliud eſſe cum populo agere, aliud concionem
2 habere. Nam cum populo agere eſt rogare quid populus[15] ſuffragiis ſuis, aut jubeat, aut vetet. Concionem autem habere, eſt verba facere ad populum, ſine ulla rogatione.

De

L. Fenestellæ) Floruit Augusti tempore, obiit ſexto Tiberii Cæſaris anno, ſeptuagenarius Hiſtoriarum & Carminum ſcriptor. Ejus meminit Plin. lib 8. Hiſtoriar. cap. 7. lib. 9. cap. 17. & 35. lib. 15. cap. 1. & 33. *cap. 11.* Diomedes *lib. 1.* Lactantius *lib. 1. de faſ. relig. cap. 6.* Sueton *in vita Terentii* A. Gellius *lib. 15. cap. 28.* Seneca *Epiſtol. 108.* Ulpianus *l. 1. ff. de offic. Quæſtor.* Cenſorius, Macrobius, Priſcianus aliique. Plutarchus *in Craſſo*, & *Quæſtionib. Roman.*

2 De reliquis magistratibus) Tranſitio Operis de Sacerdotiis, de quibus ante egerat, ad tracta-

tractatum, de magiſtratibus Romanis.

3 A. GELLIUS) *lib. 13. cap: 15.*

4 PATRICIORUM AUSPICIA) Totus A. Gellii Contextus eſt, Unde & hoc proœmium ſuppoſititium eſſe videtur, nec ab ipſo Feneſtella conſcriptum. Senſus eſt, quod uno eodemque Augurio de prætoribus & Conſulibus majora auſpicia haberi] potuerunt, non utique de cenſoribus & conſulibus, non de prætoribus & Cenſoribus ſimul. Quomodo auſpicia fiebant & quid ſit turbare aut retinere auſpicia, ex Cicerone Arnobio, & Ariſtophane docet Ant. Thyſ. *in notis ad A. Gell. lib: 3. cap: 2.* in Verb. *auſpicaverunt.*

5 COLLEGA CONSULIS) Dicitur hic Prætor collega Conſulis, non imperii æqualitate, ſed auſpicii jure, quod eodem auſpicio crearentur.

6 TUDITANI) Ejus meminit idem Gell. *lib: 6. cap: 4.* & Cic. *in Bruto.* Et *in Catone majore* quod admodum Senex ſuaſor *legis Cinciæ de donis & muneribus* fuerit.

7 AUT MAJOR. COLLEGA) Alii legunt, *aut a majore, collega rogari jure non poteſt.*

8 NEQUE HIS AUSPICIIS) Alii legunt, *neque iis comitiis in auſpicio fuimus.*

9 MINORES) Alii legunt, *Minoribus.*

10 TRIBUTIS COMITIIS) Unde Comitia tributa dicta ſint Docet Valer. Max. lib: 6. *cap: 1. exemplo 10.* Et quot ſunt Comitiorum genera vid. A. Gell. *lib: 15. cap: 27.* Et quæ fuſius ſupra *ad tit. ff. de Orig. jur. ſuo loco.*

11 MINORES APPELLENTUR) Alii rectius legunt *Majores.*

12 COMITIATUM & CONCIONEM AVOCARE) Eſt impedire, ne Comitia habeantur; ſive turbentur auſpicia, ſive ex malo augurio abnuantur.

13 CONCIONEM HABERE VOLUNT) Ita vulgo legitur, rectius tamen, *vellet.*

14 UTI NE CUM POPULO) Alii, *cum populo*, dempta negatione.

15 ROGARE QUID POPULUS) Alii, *rogare populum quid.*

De Senatorum origine.

CAP. I.

1 *Patres.*
2 *Senatores.*
3 *Patres conſcripti.*
4 *Patricii.*
5 *Pedarii.*
6 *Ordo Conſulendi Senatus.*
7 *Varroni liber de more habendi Senatum.*
8 *Locus.*
9 *Tempus habendi Senatus.*
10 *Senatoria ætas.*
11 *Senatoriæ perſonæ.*

SENATORUM Originem à Romulo 1 inſtitutam eſſe nemo ambigit: quippe qui urbis parens & conditor, cùm jam novam civitatem viribus & robore juvenum affatim à ſe munitam cerneret, haud minoris momenti fore ratus, ſi eandem

dem conſilii ope fulſiſſet, ex primoribus patrum,
qui tunc aderant civibus, centum numero ele-
git [2], quos ob honorem *Patres* [3], ob ętatem *Sena-*
1 *tores* appellavit: ut apud Lacedæmonios ſenes
2 appellari eos, qui ſummum quendam magiſtra-
tum gerunt, ait [4]. Qui verò ex his primoribus
centum patribus geniti ſunt, *Patricii* nuncupati
ſunt. Hunc ordinem mox Tullus Hoſtilius [5] ex-
plevit, Alba à ſe diruta, Albaniſque in urbem
inductis. Tum Tullios, Servilios. Quintios, Ge-
ganios, Clodioſque Senatores accepit. Exactis au-
tem regibus [6]. Brutus conſul [7], exhauſtum bo-
nis viris ſenatum [8] intuens, primores equeſtris
ordinis adſcribi in Senatores operam dedit, illoſ-
3 que *Conſcriptos Patres* appellavit: ex quo tem-
pore *P*atrum Conſcriptorum appellatio locum
habere inſtituit. Penes hos quidem Senatores ad-
eo ſemper totius reipub. ſumma innixa eſt, ut ne
Reges quidem, Conſules, aut Dictatores, aut alius
quiſpiam Magiſtratus, inconſulto Senatu quip-
piam moliretur, adeò ut cum Tarquinius Super-
bus pleraque præter ſenatus autoritatem decer-
neret, tum demum amiſſo regio nomine, Tyran-
nus appellaretur [9]. Senatores verò triplicis ordi-
nis fuiſſe reperi. alii enim patricii, alii pedarii,
4 nonnulli verò conſcripti appellabantur. *Patricii*
ſunt hi maximè, qui centum illis patribus à Ro-
mulo lectis geniti ſunt. *Conſcripti* verò Senato-
res, hi qui Regum, Conſulum, Cenſorumve de-
5 creto in ſenatum lecti ſunt. *Pedarios* [10] autem
Senatores, variis rationibus appellatos invenio.
Alii enim quod hi non haberent ſententiæ dictio-
nem in ſenatu, ſed in aliorum ſententias pedibus
irent, dictos pedarios putant. Alii, quod eſſent

ple-

plerique, qui magiſtratus curules adepti, ſella curuli in ſenatum veherentur. qui verò pedibus iter facerent, *Pedarii* nominabantur. M. autem Varro equites quoſdam eſſe ait, quibus amplioribus magiſtratibus functis, nondum tamen à Cenſoribus in ſenatos relectis non eſſet jus dicendæ in ſenatu ſententiæ, quum tamen in ſenatum venire liceret, ſed quas ſententias Principes dixerant, in eas deſcendebant. De ordine verò ac 6
ratione conſulendi ſenatus [11], quæ hucuſque reperi, ea potiſſimum adducam. Aliquando enim primo rogari mos fuit, qui princeps in ſenatu [12] à Cenſoribus poſitus fuerat: nonnunquam verò, ut etiam hi prius rogarentur, qui Conſules deſignati eſſent, inſtitutum eſt. Cicero autem in eo libro, quem inſcripſit *Catonem majorem de ſenectute*, tantum aliquando ſenectuti honoris tributum ſcribit, quod ut quiſque natu grandior eſſet, ita prior in ſenatu ſententiam rogaretur. Uſu tandem introductum eſſe dicitur, ut quem conſul ipſe rogaſſet, is prior ex ſententia verba faceret: alium tamen quam conſularem virum rogari fas fuiſſe negant. Ex qua ſanè conſuetudine [13] C. Julius Cæſar in eo conſulatu quem geſſit cum M. Bibulo, treis duntaxat viros extra ordinem rogaſſe dicitur, M. Craſſum, Cn. Pompejum, & M. Catonem. Poſt M. Craſſum Cn. Pompejum, ubi filiam illi in matrimonio collocavit, rogare primum cœpit. Cùm verò M. Catonem rogaret, atque idem cum conſulebatur de Republica nimis forté diceret, longioreque proinde oratione uteretur, qua omne ferè tempus quod eſt habendũ ſenatui, tereret. Cęſar viatorem vocavit, Marcumque Catonem, quoniam finem non

face-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

faceret, præhendi loquentem, & in carcerem trahi juſſit. Catonem cum imperio pareret, ſenatus conſurrexit, & ad carcerem proſequebatur. Cujus rei quaſi invidia motus Cæſar deſtitit, atque emitti juſſit. De more autem habendi ſe-
7 natus M. Varro rogatu Pompeji librum edidit, cum ille primum conſul cum M. Craſſo fuiſſet deſignatus. Creditur quia foris militiæque ad eam ætatem occupatus, vellet civilis conſuetudinis, cujus expers erat, fieri peritior. Sed eum librum in ipſa Varronis ætate periiſſe, idem ipſe in epiſtola ad Oppianum ſcripſit. Qua in epiſtola [14] multa ſcribere Varronem id genus Aulus Gel. in commentariis noctium Atticarum refert. Primum ibi ſcriptum fuiſſe, per quas perſonas haberi ſenatum liceret: nominat Dictatorem, Conſulem, Prætorem, Trib. Pleb. Interregem, Præfectum urbi, neque ullis aliis jus fuiſſe ſenatum frequentem fieri jubere aſſerit. Addit deinde extraordinario jure Tribunos militares, qui pro conſulibus fuiſſent: Item Decemviros, quibus imperium conſulare tum eſſet: Item Triumviros Reipub. conſtituendæ cauſa creatos, conſulendi ſenatum jus habuiſſe. Præfecto urbi, Latinarum [15] cauſa relicto, utrum ſenatum habere liceret, non ſatis convenire [16] ait, Mutius licere negavit, quod ille nequidem ſenator ſit: proinde jus dicendæ in ſenatu ſententiæ non habeat, cum ex ea ætate Præfectus fiat, quæ nondum ſit Senatoria. M. autem Varro [17], & Attejus Capito, jus eſſe Præfecto urbi, ſenatus habendi ajunt, quandoquidem & trib. pleb. quanquam non eſſent Senatores, ante Attinium plebiſcitum jus ſenatus habendi eſſet. Scripſerat etiam [18] de inter-

ceſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ceſſionibus [19], illis videlicet jus intercedendi fuiſſe, qui vel ea poteſtate, vel majori fuiſſent, iis qui ſenatuſconſultum, aut plebiſcitum, vel aliud decretum rogarent. De loco habendi ſena- 8
tus [20], aut ſenatuſconſulti rogandi, niſi in locis per augures conſtitutis, quæ templa appellabant, haberi rogarive poſſe negabant. Unde & in curia Hoſtilia, in Pompeja, & poſt in Julia, cùm profana eſſent loca, templa per augures ſunt conſtituta, ut in iis ſenatuſconſulta more majorum juſta fieri poſſent. De tempore verò haben- 9
di ſenatus, ita diſſerit [21]: Ante exortum, inquit, ſolem, aut poſt ejus occaſum, ſenatuſconſultum irritum eſſe, opus etiam Cenſorium eos feciſſe exiſtimatos per quos [22] eo tempore factum eſſet ſenatuſconſultum: De ætate autem ſenatoria [23] e- 10
tiam adoleſcentibus [24] ſenatorum ſenatum ingredi licuiſſe, veterum monumenta legentibus apparet. Quo minus verò tandem in ſenatum illi ætati venire liceret, Papyrii prætextati [25] factum in cauſa fuit, ut Valerius Maximus ſcriptum reliquit. Tunc igitur conſtitutum, ne cui paucioribus xx & quinque annis nato ſenatum ingredi liceret, ut eſt apud Plutarchum in vita Magni Pompeji. Item apud jus civile Romanorum [26], quo nos etiam hoc tempore utimur, facile conſpicari licet. Qui verò ſenatum habiturus eſſet, auſpicari primo [27], atque immolare hoſtiam debere, idem Varro cenſebat. Docuit & de divinis rebus, prius quam de humanis ad ſenatum eſſe referendum. Item ſenatuſconſultũ duobus modis fieri, aut per diſceſſionẽ [28], ſi conſentiretur: aut ſi res dubia eſſet, per ſingulorum ſententias exquiſitas. De pignore [29] quoque capiendo diſ-
ſerit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſerit, de mulcta irroganda ſenatori, qui quo tem-
11 pore in ſenatum venire debuit, non interfuerit. Quantum verò ad ſenatorum familiam pertinet, ſenatoriarum perſonarum appellatione, & uxores contineri [30] decretum eſt. Adoptivos autem filios [31], etſi antequam patres in ſenatum eſſent ducti, ſeſe in adoptionem dediſſent, ſenatores eſſe placuit. Si quis autem ex patriciorum ordine, plebejo homini [32] ſe in adoptionem dederit, patricium tamen manere cautum eſt: quam legem ea tempeſtate nullam fuiſſe arbitror, cum P. Clodius vir patricius, quo tempore tribunitia poteſtate fungeretur, qua adverſum Ciceronem factione uteretur, plebejo homini ſe adoptandum prębuit. Contra ſenatorũ filiæ [33], niſi quæ ſenatoriis hominibus nuptui traditæ eſſent, clariſſimarum fœminarum nomine non continerentur. Senatoris verò filium à patre emancipatum [34], etſi filii nomen jure civili amittit, ſenatoriam tamen retinere dignitatem creditur. Poſthumi [35] autem, quamvis poſt patris mortem naſcuntur, ſenatorii tamen homines appellabantur: cum verò qui poſtquam pater ſenatu motus eſt [36], concipitur, & naſcitur, non eſſe quaſi ſenatoris filium Proculus & Pegaſus opinabantur. Si quis verò antè conceptus fuerit [37], quam ejus pater ſenatu moveretur, non nocebit filio caſus patris, quo minus ſenatoris filius cenſeretur: ſed ſi pater antequam conciperet filium, ſenatoriam dignitatem amiſerit, ac deinde deceſſerit, filii autem in avi poteſtate ſenatoris reciderent, etſi non quaſi ſenatore patre nati videantur, ſenatorii tamen eſſe cenſebantur. Mulieres autem [38] ſenatoribus primò, deinde inferioris ſortis hominibus matrimonio

collo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

collocatæ, clariſſimarum ordinis non ſunt. Itaque impetrare pleræque à principibus [39] ſolent, ut nuptæ iterum inferioribus viris, in ſenatoria nihilominus maneant dignitate, ut dicitur Divum Auguſtum Julię Mammeæ conſobrinæ ſuæ indulſiſſe. Senatores verò ſenatorio ordine amotos, quamvis capite non minuantur, & civitatem retineant judicare tamen ac teſtimonium dicere [40], prohibet lex Julia repetundarum.

De

CAPUT I.

1. SENATORUM ORIGINEM A ROMULO) Vid. Liv. *lib. 1.* Dioniſ. Halycarnaſſ. *lib. 2.* Plutarch. *in vita Romuli. Tit. Digeſt.* *de Senatorib.* Et quæ ſuſius ſupra *ad* *l. 2. §. 12. ff. de Origin. Iuris.*

2. CENTUM NUMERO ELEGIT) Unde & lunam dimidiatam in calceis ferebant, quæ centenarii numeri erat nota, & poſtea patriciorum à Plebęis diſtinctio facta eſt. Vid. Alex. ab Alexandr. *gen. dier. lib. 5. cap. 18.*

3. OB HONOREM PATRES) Jul. Flor. *lib. 1. cap. 1.* qui ex auctoritate patres, ob ętatem Senatores vocabantur.

4. CICERO AIT) Cicero *in Catone Majore, ſive de Senectute. cap. 6.* *Apud Lacedæmonios quidem ii, qui amplissimum Magiſtratum gerant, ut ſunt, ſic etiam nominantur Senes.*

5. HUNC ORDINEM TULLUS HOSTILIUS) Quę hic de Tullo hoſtilio ſcribit author, ad Tarquinium Priſcum potius referenda ſunt: & omittit, hunc Ordinem ab ipſo etiam Romulo auctum. Qui poſt receptos in Urbem Sabinos, ex illuſtrioribus familiis centum alios ex curiarum ſuffragiis in patres cooptavit, veteribus Senatoribus adſcripſit, & eorundem numerum ad ducentos auxit. Quibus Tarquinius Priſcus mox, ut Principatum acceperit, ad conciliandum ſibi Plebis favorem, ex omni plebeorum numero centum ſpectatę fortitudinis & prudentię viros addidit, ita ut tum primum pro ducentis, trecenti eſſent Senatores. Dioniſ. *lib. 2 & lib. 3.* Horum Ducenti illi à Romulo lecti eorumque progenies patricii Majorum gentium, illi qui à Tarquinio Pri co patrum numero adſcripti Minorum gentium Patricii appellati fuere, Liv. *lib. 1.* Plutarch. *in Publicola.* Tacit. *Annal. lib. 2.* & Sext. Aurel. Victor. *de Viris Illuſtrib. cap. 6.*

6. EXACTIS AUTEM REGIBUS) Hanc Reipub. mutationem Vid. apud Liv. *lib. 2.*

7. BRUTUS CONSUL) Junii Bruti vitam deſcribit Sext. Aurel. Victor. *de Viris Illuſtrib. cap. 10.*

8. EXHAUSTUM BONIS VIRIS SENATUM) Tarquinius enim Superbus, oppreſſis majorum gentium Patriciis, novum Senatum conſtituerat, amicis ſuis in deficientium honores ſubſtitutis, *Dioniſ. lib. 4.* Qui poſt exactos Reges à J. Bruto pręcipuis è plebe in patriciorum ordinem cooptatis, iterum ad trecentos Senatores ſupletur. Sic ut veterem numerum

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

non auxerit, ſed à Tarquinio cædibus & excurſionibus diminutum ſuppleverit, qui tum patres conſcripti dicti Dioniſ. *lib.* 5. Liv. *initio lib.* 2.

9. TYRANNUS APPELLARETUR) Tarquinius quam Tyrannice erga multos cives & ipſos Senatores ſe geſſerit, deſcribit Dioniſ. Halycarnaſſ. *lib.* 4. Anno 4. LXI. Olympiad.

10. PEDARII AUTEM SENATORES) Qui fuerint Pedarii Senatores, ſupra notatum eſt *ad l.* 2. *§.* 12. *ff de Origin. Iur.* & Docet A. Gellius ex Varronis Satyra Menippea. *lib.* 3. *cap.* 18. Unde hæc deſumpta ſunt.

11. DE ORDINE VERO CONSULENDI SENATUS) Ordinem Conſulendi Senatus ex M. Varronis *Commentario Iſagogico* ita deſcribit A. Gell. *lib.* 14. *cap.* 7. *Singulos debere Conſuli gradatim; incipique à Conſulari gradu. Ex quo gradu ſemper quidem antea primum rogari ſolitum, qui Princeps in Senatum lectus eſſet:* Hæc Varronis verba ſunt. *Tum autem*, infert Gellius, *quum hac ſcriberet novum morem inſtitutum refert, per ambitionem, gratiamque, ut is primus rogaretur, quam rogare vellet, qui haberet Senatum, dum is tamen ex gradu conſulari eſſet.* Notandum vero duplicem fuiſſe modum atque ordinem faciendi Senatuſconſulti: alterum per ſolam diſceſſionem, alterum per ſingulorum ſententias exquiſitas, in rebus ſcilicet dubii & majoris momenti. Iu Senatuſconſulto per diſceſſionem faciendo, moris fuit, ut is Magiſtratus qui de aliqua re ad Senatum retulerat, diceret: *qui hoc cenſetis, illuc tranſite.* Quod ſi in cauſis dubiis ſingulornm ſententiæ eſſent inquirendæ, poſt comitia Conſularia Conſules deſignati primi ſententias rogabantur, & eorum is prior, qui priore loco declaratus eſſet, ante Comitia vero is, qui à Cenſoribus Princeps Senatus lectus eſſet, deinde alii quos conſulibus videbatur, ne tamen prætorium conſulari, Ædilitium prætorio, aut Tribunitinm ædilitio præferret. Rogatus Senator ſententiam dicturus aſſurgebat, & de ea re, de qua relatum eſſet, ut & de quacunque alia, & quamdiu volebat verba faciebat. Ut ex A. Gellio *lib.* 4. *cap.* 10. Tacit. *lib.* 3. & 13. *annal.* Plutarch. *in Catone* Cicer. & aliis conſtat.

12. QUI PRINCEPS IN SENATU] Quem in recitando Senatu Cenſor primum legerat Princeps Senatus dicebatur, & is dignitate omnes Magiſtratus anteibat, etſi nec imperium, nec poteſtatem haberet, in Principem enim Senatus nemo legi poterat, niſi qui & Magiſtratum, & omnia quæcunque ſummo cive digna, in omni vita ita præſtitiſſet, ut nemo ei in civitate anteferri, nec quiſquam ei comparari jure videretur. Vid. Liv. *lib.* 27. ejus etiam dignitatis meminit Zonaras.

13. EX QUA SANE CONSUETUDINE) Latius hæc explicat A. Gell. *lib.* 4. *cap.* 10. Ubi ex Capitonis Atei libro *de officio Senatorio*, hanc eandem J. Cæſaris & M. Catonis hiſtoriam refert. Ejus Hiſtoriæ ſed ſubobſcuræ etiam meminit Suetonius in vita Julii *cap.* 20. Sed plura addit. Plutarchus *in Catone.*

14. Qua in Epiſtola hæc ex A. Gellio *lib.* 14. *cap.* 7. tranſcripta videntur.

15. LATINARUM) Id eſt feriarum Latinarum. Quarum originem vide apud Dioniſ. *lib.* 4.

16. NON SATIS CONVENIRE AIT) Idem Gellius *lib.* 14. *cap.* 8.

17. M. AUTEM VARRO) Ex Eod. A. Gellio *d. lib.* 14. *cap.* 8.

18. SCRIPSERAT ETIAM) M. ſcilicet Varro.

19. DE INTERCESSIONIBUS) Intercedere, id eſt ſuadere, aut quovis modo impedire ne Senatuſcon-

[c]onſulta fiant. Quod non cuivis è [S]enatoribus, ſed his tantum qui [q]ui Magiſtratus majores erant, aut [T]ribuni Plebis, licuiſſe conſtat.

20. De loco habendi Sena[t]us) Ex Gellio. *d. lib. 14. cap. 7.* Ubi [&] de quæ notat *I. Oyſeel*

21. Ita disserit) Idem M. [V]arro apud Gell. d. loco.

23. De Ætate Senatoria) [Q]uæ fuerit Senatoria ætas vix conveniunt, ex eo tamen quod in Se[na]t. ordinē allecti non ſunt, niſi qui [c]epiſſent Magiſtratum, & quæſtu[ra] primus Urbanus fuerit Magi[ſt]ratus, cujus capiundæ annus fue[ri]t viceſimus ſeptimus, conſequens [es]t, neminem ante trigeſimum an[n]um in Senatorium ordinem ad[ſ]umptum: ut recte notat Carol. Si[g]on. *de Antiq. jure Civ. Roman. lib. 2. [ca]p. 2.*

24. Etiam Adolescentibus) [M]os Senatoribus Romæ antiqui[t]is fuiſſe videtur, in curiam cum [pr]ætextatis filiis introire.

25. Papyrii prætextati fa[c]tum) Nota eſt Hiſtoria ex A. [G]ellio *lib. 1. cap. 23.* Macrob. *Sa[tu]rnal. lib. 1. cap. 6.* & Plutarch. *in [v]ita Pompeji magni.* Sed Val. Max. [l]ocus hic adductus non occurrit.

26 Item apud jus Civile [R]omanorum) Quod etiamnum [ſ]upereſſe, aut in Digeſtorum libris [r]elatum nuſquam inveni. Forte [q]uod poſtea eodem jure abrogato [n]emini cum filiis ſuis Senatum in[t]roire licuerit.

27. Auspicari primo) Ite[r]um redit ad Varronis verba ex A. Gellio. *d. lib. 14. cap. 7*

28. Aut per discessionem) [S]enatusconſulta duobus modis [f]ieri ſolita, aut per ſolam diſceſ[ſ]ionem, aut per ſingulorum ſen[t]entias exquiſitas. Dico per ſolam [d]iſceſſionem, quia nullum Sena[t]uſconſultum ſine diſceſſione, ſed [n]on ſemper ſingulorum ſententijs [e]xquiſitis, quum ſcilicet res eſſet minus dubia & exigui momenti, quo caſu non rogatis; aut exquiſitis ſingulorum ſententiis ſed ad nudam Magiſtratus, cui Senatum habendi jus eſt, relationem, in hanc vel illam partem diſcedebant. Unde & pedibus in ſententiam ire dicebantur. Quomodo Varronem cum Tuberone, quos hac in parte parum convenire putat A. Gell. *d. lib. 14. cap. 7* ſub finem optime conciliat. Jacobus Oyſelius *in ſuis ad eum notis.*

29 De pignore capiendo) Adverſus eos qui ſine juſta cauſa abeſſent, certa mulcta indicta erat, pro qua apparitores ad domum abſentis ad pignora capienda dimittebantur, ſciſcitandumque num Conſulto detrectarent. Teſte Livio. *lib. 3.* quæ pignora etiam vendi ſolita, ſi mulcta condicto tempore non ſolveretur Cic. *lib. 3. de Orator.*

30. Et Uxores contineri) Facit. *l. 1. & l. 8. ff. de Senatorib.*

31 Adoptivos filios) *l. 5. & l. 10. ff. de Senatorib.*

32. Plebejo homini) *l. 6. §. 1. ff. eod.*

33. Senatorum filiæ) *l. 8. ff. eod.*

34. A patre emancipatum) *l. 7. ff. eod.*

35. Posthumi) *l. 7. §. 1. ff. eod.*

36. Pater Senatu motus est) Hæc proculi & Pegaſi ſententia non exſtat, ſed Caſſii Longini quędam ſimilis *in l. 2. ff. de Senator.*

37. Si Quis vero ante conceptus) facit *l. 9. ff. de Senatorib. junct. pr. inſtit. de ingenuis.*

38. Mulieres autem) Inferioris ordinis marito nubens mulier privilegia à priore marito quęſita amittit. *l. 13. Cod. de dignitatib.*

39. Impetrare Pleræque a Principibus) Verba ſunt Ulpiani *lib. 2. de Cenſibus.* relata in *l. ult. ff. de Senatorib.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

40. JUDICARE TAMEN ET TESTIMONIUM DICERE) text. eſt in *l. 2. ff. de Senatoribus & l. 12. §. 2. ff. de judic.*

CAP. II.

De Tribunis Celerum equitum.

1 *Tribuni Celerum.*
2 *Tres equitum centuriæ Ramnenſium Tatienſium & Lucerum unde dicti.*
3 *Tribuni & Celeres unde dicti.*

1 TRIBUNOS Celerum [1] equitum primus Romulus creaſſe fertur, cum tres equitum centurias, quarum opera in omni Reip. diſcrimine uteretur adſcripſit. Eas centurias Ramnen-
2 ſium, Tatienſium Lucerum appellauit [2] Ramnenſium à Romulo [3], Tatienſium à Tatio, Lucerum verò denominatio, ut Livio Placet, incerta eſt. Quos autem tertios his præfecit viros, quos ex tribus elegit tribubus, tribunos [4] no-
3 minavit. Fuiſſe autem numero trecentos ait equites, eo quòd ſingulis curiis, quæ triginta erant, decem adſciverit. Quòd veró celeriter accurrere eos voluit, ſi quando Reſp. illorum opera indigeret, appellari Celeres voluit. Sunt etiam qui à Celere quodam qui primus iis ordinibus à Romulo præfectus fuerit, Remi interfectore [6] hoc nomen inditum eſſe opinentur, ut Ovidius [7] in libro Faſtorum ſignificare intelligitur.

De

CAP. II.

TRIBUNOS CELERUM) De his vide Dioniſ. *lib. 2.* Liv. *lib. 1.* & Plutarch. *in vita Romuli.*

2 APPELLAVIT] Id eſt Romulus, non ipſo quidem initio Urbis Romæ, quo populum in tres illas partes ſive tribus diſtribuit, ex quibus ſingulis centum equites ſive ſingulas, centum centurias deſcripſit: ut quidam putant ex iis quæ ſcribit Dioniſ. *lib. 2.* ſed poſt confectum tandem bellum Sabinum, & *Tit. Tatium* in Urbem & regni ſocietatem receptum, hæc no-

nomina iis impoſita ſunt, Secundum Varronem, Plutarch. & Liv. à Tito enim Tatio Sabinorum Rege Tatienſes dictos omnes conſentiunt.

3 Ramnensium a Romulo) Ramnenſes a Romulo, Tatienſes a Tito Tatio de nominati, quod ſub Romuli, ſive Ramnenſium centuria eſſent omnes illi qui cum ipſo Romulo primo Urbem Condidiſſent, ſub Tatienſi, omnes Sabini & quotquot ab ea Regione cum ipſo Rege Tatio vel poſtea advenerunt. Quemadmodum & Luceres a Luceo Ardeæ Rege, qui Romulo auxilio fuerat adverſus Tatium bellanti, Feſtus putat. Quibus annumerantur Ardeates, Latini, Etruſci, & cæteri adventitii & profugæ. Hos alii a luco Azylo ad quod confugerant, alii a lucumone vel lucretino denominatos volunt Unde lucerum denominationem incertam eſſe poſt Livium Author voluit. Plura Vid. *Supra ad tit. ff. de Origin. jur. §. 15.*

4 Tribunos nominavit) Vel a tribubus quibus præerant, vel a tribuendo, hoc eſt diſtribuendo.

5 Appellari Celeres) a Celeritate ita dictos ſcribit Dioniſ. Halicarn. lib. 2.

6 Remi Interfectore) Vid. Dioniſ. Halicarnaſſ. lib. 1. Circa finem.

7 Ut Ovidius) lib. 4. Faſtorum.

Quod Remus ignorans, humiles Contemnere muros
Cæpit, & his populus dicere tutus erit?
Nec mora tranſiliit retro Celer occupat auſum,
Ille premit duram ſanguinolentus Humum.

CAP. III.

De Quæſtoribus.

1 *Quæſtorum origo.*
2 *Quæſtores ærarii.*
3 *Candidati principis.*
4 *Quæſtores parricidii.*

Quæstoribus creandis origo vetuſtiſſima eſt, & ante omnes pene magiſtratus. Iunius [2] certè Gracchanus in eo libro quem de poteſtatibus ſcripſit, ipſum etiam Romulum & Numam, duos habuiſſe Quæſtores, quos non ſua voce, ſed populi ſuffragio [3] creatos, ſcriptum reliquit. Ceterum ut Romulum Quæſtores habuiſſe non uſquequaque notum eſt, ita Tullum Hoſtilium [4] regem Quæſtores habuiſſe certum eſt. Quod vero publicæ quærendæ pecuniæ præpoſiti eſſent appellatos ajunt. Quæſtorum vero æra- 2
rii [5] & urbanæ pecuniæ curam agere, provincias partim exigendis vectigalibus ſortiri, ple-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

rique (ut Gracchanus dixit) epiſtolis in ſenatu legendis[6] occupari. Iique nuncupati Candidati principis.
3 Nonnunquam autem maleficia conquirere quæſtoribus negocium traditum eſt: ex quorum exercendis quæſtionibus, quæſtores dictos fuiſſe, Mar. Var. opinari videtur. Quæſtores ut ferè omnes reliquos magiſtratus, tam plebeios quam patricios promiſcue creari[7] obtinuit: quæ poteſtas quoniam minoribus adſcribitur, neque prehenſionem, neque vocationem habet: & quemadmodum privati in jus ad prætorem vocari ſolent. Eadem gerendorum honorum, dicendæque in ſenatu ſententiæ initium fuiſſe perhibetur. Eti-
4 am quia de capite civis Romani[8] injuſſu populi non erat permiſſum conſulibus dicere, propterea quæſtores conſtituebantur à populo, qui in capitalibus præeſſent rebus. Ii appellabantur quæſtores parricidii, quorum & meminit lex duodecim tabularum.

De

CAP. III.

1 QUÆSTORIBUS CREANDIS] Quare creati fuerint docet Pompon. *tit. ff. de Origine Iuris l. 2. §. 22. & ſeq.* Ubi duo ponit Quæſtorum genera. Unum eorum qui Ærario alterum qui Capitalibus rebus præeſſet. Eorumque officium deſcribit Ulpianus *tit. ff. de Offic. Quæſtor.* Ubi & Feneſtellæ authoritatem probat, & legis principium ex eo mutaſſe videtur. Adde Varr. *lib, 1. de ling. Latin.*

2 JUNIUS CERTE GRACCHANUS] Junius Gracchanus C. Gracchi Tribuni plebis, æqualis fuit, & cum eo amicitiam coluit, Unde & Gracchanus appellatus, teſte Plin. *lib. 33. cap. 11.* Ubi apparet Hiſtorica quædam ejus exſtitiſſe, quæ injuria temporum periere. Ab eo traditum Voſſius ex Cenſorino refert annum ab initio X. menſium fuiſſe, poſtea autem a Tarquinio menſium XII. factum eſſe, Et de eodem Macrobium *lib. 1. Saturnal. cap. XIII.* ita retuliſſe: *Iunius Servium Tullium Regem primum intercalaſſe Commemorat.* Contra Euſebii authoritatem & l. Flori fidem qui a Numa Pompilio annum XII. menſibus *primo* deſcriptum memorant.

3 SED POPULI SUFFRAGIO] Nota lege Regia populum non omnem

aem poteſtatem in Reges tranſtuliſſe *Vid. l, 2. in pr. & §. 12. ff. de Orign. jur.*

4 Tullum Hostilium) Tullum Hoſtilium primum in Rempublicam induxiſte Quæſtores ex crebriori veterum opinione probat. *l. 1. Digeſt. de offic. quæſt. in fin. princip.*

5 Quæstores vero Ærarii] De Quæſtoribus Ærarii Vid. *l. 2. §. 22 ff. de Origine Iuris.*

6 Epistolis in Senatu legendis) Ulpianus *l. 1. §. 2. ff. de offic. Quæſtor.* legit ; *libris principalibus in Senatu legendis.* Quem text. Briſſon. pro *libris*, *litteris*, legendum reſtituit.

7 Promiscue creari) Quæſtorum enim primus erat gradus ad majores dignitates Ut patet ex *d. l. 1. §. 3. ff. de offic. Quæſtor.* quod & de Ædilibus ſuo loco dictum.

8 De Capite Civis Romani) Lege ſc: Valeria lata de qua vid. notata ad *l. 2 §. 16. & §. 23. ff. de Orign. jur.* Ubi hæc eadem verba deſcripta ſunt,

CAP. IV.

De interregia poteſtate.

1 Decuriæ patrum *2 Interrex.*

ROMULO ergo humanis iam rebus ſubducto [2] fluctuantibus patrum animis, quo pacto Rempublicam procurarent, in demortui regis locum ſuffecturi, aut quo tandem pacto eſſent, ne nova multitudo ſine rege ac duce paſſim vagaretur, ac vicinorum tandem irritatis animis, urbem rectore vacuam vis aliqua externa adoriretur: difficultati rerum conſulendum 1
rati, centum patres [3], decem decuriis factis, ſingulos ex ſingulis legunt, qui ſummæ rerum præeſſent. Ex iis unum qui inſignibus imperii, & faſcibus eſſet, decernunt. Quinque dierum ſpacio finiebatur imperium: eoque pacto viciſſim inter ſe ſortiebantur, dum orbe exacto annus circum ageretur. Id regni inter vallum 4
ab re inter regnum appellatum eſt: Sed hujus imperii cum iam pertæſum videretur, ac plebs pro uno rege, centum ſortitam eſſe quæreretur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

audirentque ea moveri patres, qui vel imperium poſcituri eſſe videbantur, per ſpeciem beneficii ultro offerendum rati, ſummam poteſtatem populo permittunt, ſtatuuntque ne plus juris [5] ac poteſtatis futuro regi permitterent, quam apud ſe retinerent, ſimul decernunt, quem populus ipſe regem juſſiſſet, ita demum ratus haberetur, ſi patres auctores extitiſſent. Tum Interrex concione advocata, *quod bonum, fauſtum, fœlixque ſit,* inquit, *Quirites Regem create: ſi dignum, qui ſecundus à Romulo ſit, creaveritis, patres autores fient:* atque ea conditione regem creabant, apud quem ſumma rerum erat. Dum regia poteſtas vacans erat, Interrex appellabatur. Apud minores vero Romanorum cum Reipub. cauſa abeſſent Conſules, neque habendis comitiis interreſſe poſſent, ſive vitio [7] conſules creati eſsent, ſi Dictatorem comitiorum cauſa dici non placuiſset, res ad Interregem deducebatur, ac per Interregem conſularia comitia habebantur.

De

CAP. IV.

1 DE INTERREGIA POTESTATE] Vide ad hunc tit. Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib. 2.* & Liv. *lib. 1.* Plutarch. *in Vita Numæ.* Interregnum authore Feſto eſt ſpacium temporis intermedium quouſque in locum demortui Regis alius ordinetur. Is qui interim cum Regia poteſtate præerat Interrex vocabatur.

2 HUMANIS JAM REBUS SUBDUCTO] De Romuli obitu variæ diverſorum ſunt ſententiæ. Communior eſt, eum nonis quintilibus Anni Urbis Conditæ, itidemque & regni ſui XXXVII. poſt quam exercitum ad Capreæ paludem, recenſuiſſet, amplius non comparuiſſe. Unde in cælum eum delatum, ſuperſtitioſa credidit antiquitas. Liv. *lib. 1. cap. 16.* Jul. Flor. *Epitom. Hiſtor. lib. 1. cap. 1. circa fin.* Dioniſius tamen *lib. 2. Roman. Antiquitat.* Proxime ad veritatem accedere eos ſcribit, qui a ſuis Civibus cæſum tradunt.

3 CENTUM PATRES] Ex Livio *lib. 1. cap. 17.*

4 ID REGNI INTERVALLUM] Livius habet: *Id ab re, quod nunc tenet nomen interregnum appellatum.*

NE PLUS JURIS] Idem fere Liv. *d. loco*

6 QUOD BONUM FAUSTUM] Verba ſunt Livii *d. cap. 17. Circa fin.* de hac ſolenni auſpicandi formula

mula

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

nula omnibus rebus agendis uſitata vide B. Briſſon. *De formulis & ſolennibus populi Romani verbis.*

. Minores Romanorum] Id eſt Ordinarii Magiſtratus, poſt exactos Reges.

7 Sive vitio creati] Et ob id abdicati id eſt in ſuſpenſo eſſent, Duplex enim erat abdicationis forma, alia criminis perfecti, alia pendentis & adhuc in conditione poſiti.

8 Si dictatorem] De dictatoribus & qua occaſione creati fuerint vide infra *cap. 8.*

9 Dici non placuissent] Non enim creabantur a Patribus vel a populo, ut alii Magiſtratus, ſed a conſule captatis auſpiciis nocte ac ſilentio dicebantur.

CAP. V.

De Duumviris capitalibus [1].

1 Duumviri Capitales.
2 Horatii & Curiatii.
3 Triumviri Capitales.

SI Duumviratus capitalis repetere originem 1
volueris, uſque à Tulli Hoſtilii regis temporibus erit repetenda. Is enim bellum cum Albanis geſturus, copias jam è campis in aciem eduxerat. Tum Metius Suffetius Albanorum dux, regem Romanorum ad colloquium vocavit: qui ubi in conſpectum venerunt, diu de conditionibus pacis inter eos agitatum eſt, hanc tandem
conditionem inierunt: Erant in exercitu Alba- 2
no tergemini fratres, qui Curiatii appellabantur, ut hi cum tergeminis Oratiis Romanis ferro dimicarent: utrius populi cives victores eſſent, is populus cum bona pace alteri imperaret. Armati ergo hinc Oratii, illinc Curiatii, in campum prodeunt: diu vario Marte pugnant, ad extremum tres Curiatii, atque ii quidem omnes ſaucii, duos ex Oratiis obtruncant, tertio integro relicto. Juvenis ergo integer corporis animique viribus, ne ſiſtendo tutari ictus non poſſet, ambire campum inſtituit: ex Curiatiis, qui validior erat, metu examinatum fugere ratus, perſequi illum ægrè licet, pergit. Oratius ubi alte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

rum longè ab aliis eſſe cernit, Curiatium aggreditur, parumque validum facilè obtruncat. Accurrentem fratri ferre auxilium, primo illo etiam infirmiorem, & vix ſuſtinentem arma, facilius occidit. Tertium gravi vulnere, metuque graviore, minore negotio confodit. Juveni ergo Oratio omnium conſenſu glorioſiſſimus triumphus decernitur. Triumphanti ergo cum omne genus hominum, tum Oratia ſoror venit obviam. Hæc Oratia alteri ex Curiatiis fortè deſponſata fuerat: quæ ubi conſpexit occiſi nuper à fratre viri pendentes ab haſta exuvias, lamentis & fœmineo ejulatu complebat omnia: cujus rei indignatione ſororem interfecit, ratus publicam lætitiam turbaſſe. Triumpho ergo acto, Oratius ad regem trahitur, in carcerem ſervandus traditur: ergo omnium ſententia Oratium damnat capite: ſed recens tam inſignis facti memoria permultum favoris à rege ipſo ſibi vendicat. Dilationem ergo judicii [3]. Rex quæritans, tum primum duos viros creat, quæſtionem judicii ab ſe ad illos rejicit. quid plura? duumviri plectendum capite Oratium pronunciant: ſed Oratius ab illa ſententia populum appellat: res ad populi judicium rejicitur. Tum verò ſenis, orbique trium liberorum parentis lachrimis, & pro concione orationibus acta, inſignis actæ rei recente memoria reum juvenem populus abſolvit. Tum ergo duumviris capitalibus initium eſſe cœpit, unius tamen [4], augmento triumviri collegæ facti ſunt.

3 Quòd verò capitalibus quæſtionibus præeſſent, & carceris rerum capitalium agerent cuſtodiam, capitales appellati ſunt: cujus etiam Magiſtratus in damnatione C. Manlii Capitolini opera uſum

pop.

pop. Rom. Livius meminit. Eorundem interventu triumvirorum in eos qui cum L. Catilina conjuraverant, animadverſum eſt, ut meminit Salluſtius.

De

CAP. V.

1. DE DUUMVIRIS CAPITALIBUS) De duumviris meminit Liv. *lib. 1.* & Dioniſ. *lib. 3.* Dion. *lib. 37.* Plutarchus & Suetonius. Cicer. *pro Rabirio.* Varro *de lingua latina.*

2. *Hanc tandem Conditionem*) Hiſtoriam vide apud Liv. *lib. 1. cap. 43. & ſeqq.*

3. *Dilationem judicii*) *facit text. in l. Si vindicari 20. Cod. de pœnis.* Et hanc legem Jacobi Cujacii ſuggeſtione & conſilio ſalvaſſe Bituricenſes ab laniena illa quæ anno 1572. multis Galliæ locis exercebatur in eos, qui reformatæ erant addicti relligioni, refert Paulus Merula. *prax. Civ. lib. 1. tit. 4. cap. 2. num. 37.*

4. *Vnius tamen augmento*) Tranſit ad Triumviros rerum Capitalium, de quibus in *l. 2. §. 30. ff. de Origine Iuris*, quaſi ejuſdem muneris & functionis fuerint, nec in alio, quam in numero differant. Quum duumviri tantum in perduellionis judicio creati fuerint, ut hi perduellionem judicarent. Qui mos aliquamdiu retentus, tandem vetuſtate obſoletus, & prorſus intermiſſus eſt, quem à Labieno Tribuno plebis poſtremis temporibus in rempublicam relatam Cicero conqueritur. Triumviri vero carceris Cuſtodiam habebant, & eorum interventu in quoſlibet facinoroſos animadvertebatur. *d. §. 30. l. 2. ff. de Origin. Iur.*

CAP. VI.

De præfecto urbis.

1 *Præfectus Vrbis à quo primum Inſtitutus.*
2 *Iuriſdictio ejus.*
3 *Quæ ad officium ejus pertineant.*

DE præfecto vrbis[1] nuſquam antea quicquam reperitur, quàm de Sp. Lucretii, patris Lucretiæ præfectura: non tamen alios reges præter Tarquinium Superbum. præfectos urbi creare potuiſſe negaverim. Quo ſeſe res vertant, cum regibus proficiſci opus foret, penes Præfectum urbis ſumma rerum relinquebatur. Ubi autem imperium propagatum eſt, totius Italiæ juriſdi- 2

riſdictio ad præfectum urbis delata eſt. Omnia
enim crimina quæ per totam Italiam admitteban-
tur, ut epiſtola divi Severi ad Fabium Cylionem
cautum eſt, Præfectus urbis ſibi vendicat. In ini-
,, tio verò [2] ejus epiſtolæ ita ſcriptum eſt: Cum ur-
,, bem noſtram fidei tuæ commiſerimus, quicquid
,, intra urbem admittitur, ad præfectum urbis vi-
,, detur pertinere. Sed & ſi quid intra centeſimum
,, lapidem [3] admiſſum ſit, præfecti urbis ad cogni-
,, tionem pertinet. Si ultra centeſimum lapidem
,, admiſſum fuerit, urbis præfecti notio non erit.
3 ,, Audiet ſervos qui ad ſtatuam confugerint [4], aut
,, qui de dominis conquerantur, quòd de ſuo pe-
,, culio empti, non manumittantur. Audiet domi-
,, nos egentes, & qui ſe ægros eſſe dicant, deſide-
,, rentque ſibi à libertis ſuffragium impendi. Rele-
gandi etiam [5], deportandique in inſulam pote-
ſtatem præfectus hujuſmodi obtinet. Si quis au-
tem ſervum ſuum [6] in uxorem ſuam adulterium
commiſiſſe aſserit, apud Præfectum urbis erit au-
diendus. Neque eſt alienum [7] ab ejus poteſtate,
ut coram ipſo interdicatur quod vi aut clam ex-
ercetur. Solent item [8] ad præfectum urbis tuto-
res curatoreſque remitti, qui malè in tutela cu-
raque verſati fuerant, quique graviore animad-
verſione quàm ut ſuſpectorum crimen incurrant,
indigent: ſeu quos probari poſſit, datis nummis
tutelam occupaſſe, ſeu accepta mercede operam
dediſſe, quo minus idoneus tutor aſſignaretur
alicui, vel conſulto circa edendum patrimonium
ejus quantitatem minuiſſe, ſive evidenti fraude
pupilli bona alienaſse. Id quoque injunctum [9] eſt
huic magiſtratui à divo Severo, ut mancipia tuea-
tur, ne proſtituantur [10]. Curare præterea Præfe-
ctus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ćis debet, ut nummularii [11] probè ſe agant circa ſuæ profeſſionis negotia obeunda: temperentque ab iis quæ leges non admittunt. Si autem patronus [12] ſe à ſuo liberto, aut contemni dixerit, aut contumelioſum ſibi libertum queratur, ſive convitium ab eo paſsum, liberoſve ſuos, vel uxorem, aut quid ſimile objectum fuerit, præfectus urbis adiri ſolet: & pro modo querelæ corripere eum, aut comminari, aut fuſtibus caſtigare, aut ulterius procedere in pœnam ſolet. Quod delatum ſe à liberto, aut contra ſe cum inimicis conſpiraſse doceat: etiam metalli Præfectus in eum pœnam conſtituet. Cura etiam rei macellariæ [13] omnis, ut juſto precio væneat, ad officium Præfecti pertinet: & ideo forum boarium, ſuarium, piſcarium, & olitorium ad eundem Præfectum pertinet. Ad tuendam [14] quoque popularium quietem, diſpoſitos ſtationarios milites habere debet, curareque ut ſibi quod ubique agitur, per delatores denuncietur. Poteſt etiam [15] urbi interdicere negociatione, profectionibus, advocationibus, & foro, ad tempus & in perpetuum. Sed cum multo tempore Præfectus urbi creatus fuerit, demum illius ditione delata ad prętorem [16], & tranſlata, Latinarum feriarum duntaxat creari cœptus eſt. Et cùm cæterorum omnium magiſtratuum fora quieſcerent, ſoli Præfecto urbi Latinarum ſubjacent, ne quis alteram magiſtratuum ſpeciem arbitraretur. Pleraque [17] quæ ad præfecti ditionem pertinere videbantur, de induſtria omiſſa ſunt.

De

CAP. VI.

1. De *præfecto Vrbis nuſquam antea*) Notandum hic eſt duplicem fuiſſe Urbis præfectum, alium Extraordinarium aliumOrdina-

dinarium. Extraordinarius fuit ille qui non ſingulis annis creatus fuit, nec annuam habuit poteſtatem, ſed qui neceſſitate urgente à populo electus fuit, & quando curationem illam cui præfectus erat abſolviſſet, magiſtratum depoſuit. Talis fuit ille qui præfectus Urbis latinarum dicebatur, qui interim dum Reges aut Conſules feriis latinis earumque ſacrificio quæ in monte Albano habebantur, operam darent, urbi præerat. De quo A. Gell. *lib. 15. cap. 8.* Qui deinde & alia quavis occaſione conſtitui cæpit. Ita Sp. Lucretium à Lucio Tarquinio Superbo contra Ardeates profecto præfectum Urbis, qui Imperium in Urbe Rege abſente haberet, inſtitutum fuiſſe ſcribit Livius. Unde quidam ejus præfecturæ primam Originem huic tribuunt. Quod forte nullius alterius ante eum mentio fiat. Verum Tacitus *lib. 6. Annalium* primam eorum Originem ad Romulum refert, & demonſtrat ſub Regibus ſemper uſitatum fuiſſe præfectos Urbis creari. Ubi à Romulo *Dentrem Romulium*, poſt à Tullo hoſtilio *Numam Marcium*, & à Tarquinio Superbo *Spurium Lucretium* Urbi præfectos refert. Ordinarius autem Urbi præfectus de quo hic potiſſimum agitur, qui præſentibus etiam Conſulibus Urbi præeſſet, neque Imperium habebat, ſed certis tantum rebus conſtitutus & quarundam tantum rerum curam habebat, primum ab Octavio Auguſto inſtitutus eſt, teſtibus Suetonio *in Auguſto*, Dioniſ. *lib. 52.* & aliis.

2. OMNIA *enim crimina*) Totus fere contextus ad verbum proditum *in l. 1. ff. de offic. præfecti Vrbi.*

IN *initio vero*) *d. l. 1. §. 4. ff. eod.*

3. SI *intra centeſimum lapidem*) Alii habent centeſimum milliarium. Unde liquet in dimetiendis itinerum ſpaciis milliarium & lapidem pro eodem ſumi. Singulis enim miliariis, id eſt ſingulis paſſuum millibus, lapideæ columnæ ſpaciorum ſigna inſcripta habentes poſitæ erant. Teſte Plutarch. *in Gracchis* Quintil. *lib 4. cap. ult.* Briſſon. *lib. 4. ſelect. lect cap. 8.*

4. AUDIET *ſervos*) *d. l. 1. §. 1. 2. ff. de officio præfect. Vrb.* Huc pertinet reſcriptum Divi Antonini ad Ælium Marcianum Beticæ Pro conſulem, de jure Civium Romanorum in ſervos. Cujus verba exſtant *in l. 2. ff. de his qui ſui vel alien. jur. & §. 2. inſtit. eod.* Horum interpretationem addit Ulpian. *in l. 1. §. 8. ff. de off. præfect. Vrbi.*

5. RELEGANDI) Inſulas Principes adſignabant in quas præfecti relegabant, & deportabant. *l. 1. §. 3. ff. de affic. præfect. Vrb.*

6. SI *quis ſervum*) *d. l. 1. §. 5. ff. eod. junct. l. 5. ff. de Accuſationib.*

7. NEQUE *eſt alienum*) *d. l. 1. §. 6. ff. eod.*

8. SOLENT *item*) Enumerantur hic, ut & in *d. l. 1. §. 7. Digeſt. de offic. Præfect. Vrb.* graviora Tutorum, & Curatorum admiſſa: quibus adde. Si falſo, quaſi per inopiam pupillo alimenta negaverint. *§. 10. Inſtit. de Suſpect. tutorib.* Præfectorum etiam munus erat furioſis Curatores Conſtituere. *§. 3 Inſtit. de Curator.*

9 ID *quoque injunctum*) *d. l. 1. §. 8. circa fin.*

10. NE *proſtituantur*) Facit. tit. Cod. Si mancipium ita alienatum erit ne proſtitueretur. *l. 9. ff. de manumiſſionib. l. 24. §. 3. Dig. de pignoratit. act.*

11. UT *nummularii*) *d. l. 1 §. 9. Dig. offic. præfect. Vrb. & l. 2. Dig. eod.* adiri eum ab argentariis, vel adverſus eos, & in pecuniariis cauſis. Erant autem Argentarii qui rei nummariæ negociationem exercebant, unde & nnmmularii & menſarii dicebantur. Erant hi

in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

[.]oro ſtantes, ibique tabernas ac [.]nſas ſuas poſitas habentes, apud [.]s etiam fenebres pecuniæ de [.]ebantur. Quas duabus de cau-[.]d eos delatas docet Ulpianus [.]n 24. §. 2. ff. de reb. auth. jud. poſſid. [.]ſine fænore, propter fidem pu-[.]am duntaxat ut tutiore loco [.]m in privatis ædibus aſſerva-[.]tur quibus Ædes Caſtoris de-[.]atæ. (Quemadmodum & apud [.] mercatorum pecuniæ publico [.]d deſtinato loco coaſervantur. [.]lgo *VViſſelbanck*) aut ſub uſuris [.]s pecuniæ credebantur, quos [.]nde fænori collocabant, *vid. l.* [.]7 *l. 10. ff. de edendo.*

[1]2. Si *autem patronus*) Verba [.]t *l 1. §. 10. ff. de offic. præfect.* [.]b. faciunt ea quæ ſupra num. 4. [.]tavimus.

13. Rei *Macellariæ*) Cura om-[.] carnis *d. l. 1. §. 11. ff. eod.*

14. Ad *tuendam*) *d. l. 1. §. 12. ff. eod.*

15. Potest *etiam*) *d. l. 1. §. 13. ff. eod.*

16. Ejus *ditione delata*) poſt introductum præturæ Magiſtratum præfectum Urbis fieri, deſiiſſe conſtat: niſi quod latinarum cauſa profectis Urbe Conſulibus, relinquendus domi erat Præfectus relligionis potius cauſa, quam quod eo Magiſtatu magnopere opus eſſet, cui non niſi latinarum feriarum tempore imperium erat, reliquo vero anni tempore, quam quam abeſſent conſules, nullus locus reliquus erat huic Magiſtratui, ſed ſumma poteſtas erat penes Prætorem Urbanum teſte Cicerone *lib. 10. Epiſt. familiar. 12.*

17. Pleraque) Quæ illa fuerint non conſtat.

CAP. VII.

De Conſulibus.

[1] Conſules dicti eorundem officia & inſignia.
[2] Lictores unde dicti, & eorum officium.
[3] Lex Valeria inſtituta, de provocatione adverſus omnes magiſtratus.
4 *Manlius Torquatus.*
5 *Primus ex plebe Conſul.*
6 *Conſules quomodo creati.*
7 *Candidati qui.*
8 *Calata, Curiata, Centuriata, & Tributa Comitia.*

Consularem poteſtatem regiæ poteſtatis exemplo accerſitam fuiſſe, vetuſtatis monumenta declarant. Exactis enim regibus [1], [d]uo viri [2] creati ſunt, quibus præter quàm quod [a]nnuum imperium datum eſt, nihil aliud immutatum eſt [3]. Itaque lictores [4], & trabeam, [c]æteraque Regum inſignia tenuere. Quod conſulere [5] Rempublicam deberent, Conſules appella-

1 pellavere. Injunctumque, ut omnium quæ è
Republica fore arbitrabantur, diligenter curam
agerent. Primi Conſules poſt exactos reges fue-
re L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collati-
nus [6]. Brutus cum collega egit, ut penes alte-
rum duntaxat faſces forent: ne ſi penes utrun-
que [7] populus conſpexiſſet, duplicatum terro-
rem ex uno ad duos reges quereretur. XII.
erant numero lictores, qui cum faſcibus virga-
rum [8] ſecurim [9] cuique conſulum præferebant.
Quem numerum lictorum collegiſse Romu-
lum [10] ferunt, eo quod duodecim vultures in
Auentino monte, cum auguriis cum fratre con-
tenderet, inſpexit. Nonnullis autem atque
idoneis autoribus, hoc ut pleraque alia, ſcilicet
apparitores, ſellam curulem, togam & pretex-
tam, ab Ethruſcis [11] finitimis populis adſciviſse
veriſimilius videtur. Ethruſcos enim cum duo-
decim populis conſtarent, rege communiter
creato, unum lictorem regi ſingulos exhibuiſse.
2 Lictores autem à ligando [12] dictos exiſtimant:
quod quem Conſules prehendi ligarique juſ-
ſiſſent, præſto eſſent ad prehendendum [13], &
venientes Conſulibus obuiam, de equo deſcen-
dere [14] juberent. Iunio autem Bruto altero ex
primis conſulibus in bello extincto [15], quum ſo-
lus P. Valerius in conſulatu remanſiſſet (Hic
enim in Tarquinii Collatini locum ſuſceptus
erat, quod ille inviſum Tarquiniorum genus [16]
ſe conſulatu abdicare compulſus eſſet) ut ſunt
mutabiles vulgi animi, in ipſum non invidia mo-
do, ſed ſuſpicio etiam cum atroci crimine oborta
eſt. & quum conſul advocata concione ſe expur-
gaſſet, autor eſſe inſtituit ferendæ legis, ut ad-
verſus

erſus omnes magiſtratus eſſet provocatio ad
opulum [16]. Tum vero conſularis autoritas, 3
egiæ poteſtatis longe inferior eſſe cœpit: ac
bertatis jacta ſemina mirum in modum con-
aluiſſe viſa ſunt. Conſules niſi à patribus
reari [17], quod apud alios auſpicia non eſſent,
eligionem fore aliquando creditum eſt. Profli-
ato tandem Gallico bello (eo ſcilicet [18] quo
. Manlius Torquatus [19] torque hoſti Gallo, 4
uem ſingulari certamine occiderat, detracto,
orquati cognomen ſibi poſteriſque ſuis cla-
iſſimum dedit) aſſiduis tribunitiis ſeditionibus
icti, alterum ex plebe Conſulem creandum
onceſſere [20]. Primus autem de plebe Conſul
. Sextius creatus eſt: & cum antea Tribunos 5
nilitum [21] qui pro conſulibus eſſent, ex ſuo
uoque ordine creari plebs obtinuiſſet, ſepe-
numero creationi tribunorum, conſularis po-
eſtatis intermiſſio [22] occurrit: adeo ut duobus
liquando, nonnunquam pluribus, ſæpe etiam
aucioribus annis conſulare imperium vacaue-
rit. De conſtitutione vero conſularis pote- 6
ſtatis, id vulgo compertum eſt: habitis ſcilicet
per Conſules, ſive alterum duorum, ſive per
Interregem aut Dictatorem comitiis [23], quæ tri-
buum, centuriarumque conventu ac ſuffragiis
conſtant, & in campum Martium accitis [24] qui
conſulatum petituri erant, in campum deſcen-
dunt: atque eo quod tunc candidis veſtibus in-
duti ſunt, Candidati [25] vocantur. In quem igi- 7
tur populi ſuffragia, conſularibus habitis comi-
tiis, ſuffragiiſque rite peractis, concurrebant,
is erat conſul deſignatus. Sed quoniam de comi-
tiis habuimus mentionem, non incongruum

eſt

eſt, hic nonnihil ex iis quæ ad nos uſque perve-
nerunt, abſcribere. Comitiorum enim alia ca-
8 lata, alia tributa nuncupantur. Calata 26 vero
dicta, quod per lictorem curiatim calari 27, id
eſt, vocari ſolebant. Ea vero in centuriata &
curiata 28 dividuntur. Curiata ex curiis, quæ
triginta numero erant, & omne genus civium
continebant, per curiatum lictorem vocabantur.
Centuriata vero per cornicinem 29 ex cenſu &
ætate 30 accercebantur. Tributa vero ex omni-
bus regionibus urbis, ac tribubus (ut reor)
nuncupata conſtabunt. Centuriata autem fieri
intra pomœrium nefas erat, quia Exercitum
(ut ferunt) niſi inra urbem imperari jus non
ſit. Propterea Centuriata in campo Martio ha-
beri quod exercitu imperari præſidii cauſa ſoli-
tum ſit. Illud præterea neceſſarium conſulatum
petentibus, ut per ſeipſos comitiis intereſſent,
per alios petendi facultas nullo pacto decerne-
batur. Quinetiam perſcribendis cæteris magi-
ſtratibus obſervatum video. Eam præterea po-
teſtatem 31, de qua agimus, & filii familiâs, &
ſui juris conſtituti conſequuntur, ſeque ip-
ſos 32 apud ſe ſua autoritate emancipandi facul-
tas eſt. Tandem etiam inſtitutum 33 ut qui con-
ſules fierent, ipſo jure ſine emancipatione à pa-
triæ poteſtatis vinculo liberarentur.

De

CAP. VII.

1. EXACTIS *Regibus*) Hanc Hiſtoriam vide apud Jul. Flor. *lib. 1. cap. 9.* Liv. *lib. 1. circa fin. & initio lib. 2.* Dioniſ. Halicarnaſ. *ſub. fin. lib. 4. & initio lib. 5.* Conſules ut exactis Regibus Romæ conſtituti & quo tempore vid. not. *ad l. 2. §. 16. ff. de Origin. Iuris.*

2 DUO *viri*) Non tamen ſemper duo fuere Conſules, aliquando tres aliquando quatuor, aliquando unus tantum.

3 NIHIL *aliud immutatum*) Quæ fuerit Conſulum poteſtas deſcribunt Polyb. *lib. 6.* & Cic. *lib. 3. de legib.* Libertatis originem inde ma-

gis

…uia annuum imperium conſul… factum eſt, quam quod di…tum quicquam ſit, ex regia …tate. Liv. *initio lib. 2.*

…QUE *lictores*) Inſignia Conſul… fuere ſella curulis eburnea in …a jus dicebatur, Trabea, id … prætexta purpurea, & lictores …s præferentes.

…QUOD Conſulere) Dioniſ. … *lib. 5.* Quos Romani ſua lin… a Conſulendo Conſules ap…runt.

…L. TARQUINIUS *Collatinus*) …etiæ pater fuit. Hic propter …tatem Tarquiniorum qui de …iendis Regibus conjurave…, poſtquam Brutus ad popu… Senatuſconſultum tuliſſet: ut …es Tarquiniæ gentis exules …t, Conſulatu ſe abdicare, & …tate cedere juſſus eſt, & in … locum ſuffectus eſt P. Vale… Publicola, quo adjutore Bru… Reges ejecerat. Liv. *initio lib. 2.*

…NE *ſi penes utrumque*) Vid. … *initio lib. 2.*

…FASCIBUS *Virgarum*) Licto… cum congerie virgarum cui …ris adligata erat præcedere ſo…nt Conſules, ad terrorem …orum: ſicuti poſtea impe…ri Gladius præferebatur ut ſu…næ poteſtatis ſymbolum. Hi …es ex betula arbore, quæ can… levis & eximiæ tenuitatis eſt, …ant, teſte Plinio, Sed Plau… *in Aſinario* faſces etiam ul…s fuiſſe dicit quibus rei vapu…nt, alios forte ab his qui cum …ri præferebantur.

… SECURIM) P. Valerius Pu…ola invidiæ Conſulum mi…ndæ faſcibus ſecures ſuſtulit, …s non niſi in bello & extra ur… præferrent, quem omnes Con…es deinceps ſecuti Liv. *lib. 2. ſub. …cip.* & *lib. 10 ad annum Urb. Cond.* … Plutarch *in vita publicolæ.*

…o COLLEGISSE *Romulum*) Hæc …em vide apud Liv. *lib. 1. cap. 8.*

11 AB *Etruſcis*) Vetuloniæ Etruriæ Urbi faſcium inventum adſcribit, Silius Italicus:

Mæoniæque decus quondam Vetuloniæ gentis,
Bis ſenos prima illa dedit præcedere faſces,
Et junxit totidem tacito terrore ſecures.

12 LICTORES *a ligando*) Ita Nonius Marcellus. Feſtus, & alii Grammatici, forte ab antiquo. *ligo, ligui, lictum, ligere.*

13 AD *prahendendum*) Nonius Marcellus in verbo, *Lictores*, docet antiquitus Romæ nullos Carnifices fuiſſe, ſed eorum vicem lictores præſtitiſſe.

14 DE *equo deſcendere*) Quod equo deſcendere debebant obviam venientes, ex livio, *lib. 24. cap. 44.* & Valerio Maximo *lib. 2. cap. 2. exemplo 4.* in Q. Fabii Hiſtoria liquet, & ex Dioniſ. *lib. 36.* conſtat Pompejum per Lictores juſſiſſe ut Tigranes Rex obvius equo deſcenderet. Eundemque honoris habendi ritum explicat Appulejus lib. 3. Floridorum: *Si quem Conſpicantur ex principalibus viris bene Conſultum, bene cognitum, quanquam oppido feſtinant; tamen honoris ejus gratia cohibent Curſum, relevant gradum, retardant equum, & ilico in pedes deſiliunt: fruticem quem verberando equo geſtant, eam virgam in lævam manum transferunt.* Animadvertendi verbo clamore hi Lictores utebantur, quo verbo Comprehendebant, quicquid honoris venienti Magiſtratui exhiberi ſolenne eſſet. Ut aſſurgerent, Curru aut equo deſcenderent, Caput aperirent, gladium, aut ferrum deponerent, & ſi quid tale. Plura de lictoribus, eorumque Origine, Conditione, miniſterio & ritu vide apud Juſt. lipſium *Electorum lib. 1. cap. 23.*

15 IN *Bello extincto*) Dum exſules Tarquinii res ſuas per vim repetunt, arma ſumpta ſunt a

H popu-

Populo Romano adverſus Vejentes & Tarquinienſes, qui dum reducere Tarquinios in regnum Conabantur, a Romanis ad Arſiam ſylvam victi ſunt, Ubi Brutus Conſul in mutuo certamine, cum Arunte Tarquinii Regis filio mutuis vulneribus moribundi ceciderunt. Liv. *lib. 2. cap. 6.* Flor. *Epitom. lib. 1. cap. 10.*

16 Ob *inviſum Tarquiniorum genus*) Retulimus ſupra ad verb. *Lucius Tarquinius Collatinus.* Ex Livio. *lib. 2. cap. 2.*

Provocatio *a lpopulum*) Quæ ab eo lex Valeria dicta eſt, de qua latius Vide *a l l. 2. §. 16. ff. de Orig. jur.*

Nisi *a patribus Creari*) Conſules enim non niſi Centuriatis Comitiis creabantur, quorum habendorum jus fuit penes Magiſtratus majores tantum, Uti ſunt Conſules, Prætores, Cenſores, Dictatores, Interreges, Tribuni militum Conſulari poteſtate, neque aliter quam captatis auſpiciis, & ſacris peractis.

18 Eo *Scilicet*) Plura enim fuere bella Gallica, Primum de quo hic agitur, contigit Circa annum V. Cond. 364. ſub M. Camilli dictatura, qui Cladem Romanam a Gallis Senonibus acceptam reſtituit, & ad Octavum Lapidem Gallos via Gabinia aſſecutos profligavit. De quo l. Flor. *Epitom. lib. 1 cap. 13.* Alterum a Gallis Ciſalpinis, Boiis, & Inſubribus circa annum Urb. Cond. 528. Romanis illatum. De quo Idem l. Flor. *lib. 2. cap 4.* Epitome Livii *lib. 20.* Eutrop. *3. 1.* Oroſ. *4. 13.* & Polyb. *2. 24.* Tertium eſt bellum Gallicum quod J. Cæſar cum Gallo- belgis geſſit ab anno V. Cond. 694 De quo late Idem J. Cæſar *de bello Gallico.* Jul. Flor. *lib. 3. cap. 10.*

12 T. Manlius *Torquatus*) Hanc Hiſtoriam vide apud Liv. *lib. 7. cap. 10.* Cicer. *lib 3. de offic. & lib. 1. & 2. de finib. &* A. Gell. *lib. 9 cap. 13.*

20 Creandum *Conceſſere*) Illud obtinuere anno V. Cond. 387. quo l. Sextius lateranus primus ex plebe Conſul factus eſt, Ut ſupra notatum *ad l. 2. §. 26. ff. de Origni. Iur.*

21 Ttibunos *Militum*) De his actum ad l. 2. §. 25. ff. de Origine Juris.

22 Intermissio *occurrit*) Intermiſſio Conſulum & reliquorum Magiſtratuum fuit per totum quinquennium *ab anno V. Cond. 378. uſque ad annum 383.* Licinio Stolone & L. Sextio laterano Tribun. Pleb. perpetua interceſſione Comitia interturbantibus. *Sicut Licinius Calvus* & *L. Sextius Lateranus* qui poſtea primus ex plebe Conſul) per totum quinquennium Tribunatum Plebis geſſerint. Vacavit etiam Conſulare Imperium *Anno V. Cond. 420.* qui ſine Conſule fuit. Itemque *Anno 429.* quo L. Papyrius Curſor dictator ſine Conſule fuit, *& Anno 444.* quo Dictator & Magiſter Equitum ſine Conſule fuerunt.

23 Comitiis) Comitia Centuriata non niſi a majoribus magiſtratibus convocari diximus ſupra, Ceterum de perſonis quibus jus erat comitia centuriata convocandi vid. Joann. Roſin. *Antiq. Roman. lib. 6. cap. 10.*

24 In *Campum Martium accit's*) Centuriata Comitia non niſi Imperato exercitu haberi poterant, præſidii cauſa, dum populus in ſuffragiis ferendis occupatus eſſet teſte A. Gellio *lib. 15. cap. 27.* Exercitus autem extra urbem imperari debebat, intra Urbem imperari jus non erat. Cui campus martius deſtinatus erat, locus extra Urbem prope portam Flumentanam: ita dictus, quod Marti conſecratus ſit.

25 Candidati) Candidati dicebant

cebitur a candida toga qua In-
duantur illi, qui honores petere
volebant pro petitionis ſigno. Ma-
cro *lib. 1. Saturn. cap. 16.* mos
enim petitoribus fuit ut trinundi-
no e ad comitia habenda edicto,
candida toga induti in comitium
venirent, & in collo conſiderent,
ut coram ab univerſis conſpici
poſſint.

CALATA) Calata Comitia
antiquos eſſe labeo ait apud
A. Gell. *lib. 15. cap. 27.* quæ pro
collegio, aut Regis ſacrorum,
aut Flaminum inaugurandorum
cauſa fierent. Erat & olim teſta-
menti genus quod calatis Comi-
tiis conficiebatur *§. 1. Inſtit. de
teſtam. Ordinand.* Hoc quomodo
fieret, docet Græcus Interpres
Theophilus *Inſtit. lib. 2. tit. 10.* Duo
erant, inquit, apud veteres teſta-
mentorum genera, unum quod
calatis Comitiis fiebat: alterum
quod in procinctu. Teſtamentum
calatis Comitiis tempore pacis fie-
bat bis in anno, hoc modo:
Præco univerſam Circumibat C-
ivitatem, populum convocans,
eum, qui teſtamentum condere
volebat, in Concione populi, ipſo
teſte Populo teſtamentum ſcribe-
re ex quo etiam dictum eſt,
calatis Comitiis. Nam calare eſt
vocare: Comitia vero populi con-
gregatio. Vide Sigon. *de antiq. jur.
civ. Roman. lib. 1. cap. 12. & 17.*

7 CALARI) Calari A. Gell
lib. 15. cap. 27. eſt Convocari, ἀπὸ
τοῦ καλεῖν. Hinc Calendæ ut ſcri-
bit Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 15.

8 CENTURIATA, *& Curiata*)
Quæ ſunt Comitia centuriata Cu-
riata, aut Tributa, dictum eſt *ad
l. 2. §. 2. ff. de Origne. jur.* quibus
adde Ioann. Roſin. *de Antiq. Rom.
lib. 6.*

9 PER *Cornicinem*) Cornici-
nes ſunt qui cornu Canunt, qui-
bus olim in præliis utebantur.

10 CENSU *& ætate*) Id eſt &
opibus & majori ætate. Docet enim
Dioniſius *lib. 4.* Servium Tullium
Centuriarum authorem, cenſeri
bona omnium Civium juſſiſſe,
adſcriptis ætatis annis, & paren-
tum nominibus, liberorum etiam
atque conjugum, & quam quiſ-
que regionem Urbis, quemve
pagum incoleret. Quo cenſu pe-
racto, quum ex ſcripto & ipſo-
rum numerum, & opes, & æta-
tem cognoviſſet, unam ſelectam
ex omni numero partem habuit,
cujus maximus cenſus erat, nec
minor centum minis in octuo-
ginta centurias digeſtam, quibus
arma habere imperavit, clypeum,
arginum, loricam ex ære, gale-
amque, & ocreas, tela, haſtam,
& gladium. Ex his quadraginta
centurias fecit Iuniorum, qui fo-
ris bella gererent, totidem Senio-
rum, qui manerent ad Vrbis cu-
ſtodiam, ex quibus etiam centu-
riata comitia conſtitiſſe videntur.
quod hic eſt, *cenſu & ætate accerſeri.*

31 EAM *prætereca poteſtatem*) Sc:
ut per ſe ipſos Comitiis interſint
non obſtante patria poteſtate, quæ,
Impedimento non eſt quod quis
Conſul, aut Prætor creetur *l. 9.
ff. de his qui ſunt ſui vel. alien jur*

32 SEQUE *ipſos*) Idem docet
Paulus *lib. 4. ad Sabinum. in l. 3 ff.
de Adopt onib.*

33 TANDEM *etiam Inſtitutum*)
Apud Coſſiodorum ſcriptum eſt
in form. *patriciatus: leges tantam
patriciis dignitatem detulerunt, ut in
ſacris poſitus, cum hoc fuerit honore
præcinctus, paternæ poteſtatis nexibus
exuatur.* Idem primo Iuſtinianus
in *l. ult Cod. de Conſulib.* in patricia-
tus dignitate Conſtituit: poſtea
vero etiam ad alias dignitates, &
ad eas omnes quæ a Curia liberant
produxit, Idemque jus Conſula-
tui, Præfecturæ Prætorianæ, Præ-
fecturæ Vrbicæ, Præturæ magiſte-
riæ militum, & Epiſcopatui poſtea
conceſſit *Nov 81. in pr. & cap. 1. & 3.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

CAP. VIII.

De Dictatore.

1 *Primus Dictator.*
2 *Ejus poteſtas & inſignia.*
3 *Quo caſu & cui rei gerendæ creari ſolitus.*
4 *Dictaturæ tempus.*
5 *Dictator unde appellatus.*

DICTATOREM [1] Albanos prius quam
Romanos habuiſſe, quippe qui *Metium*
Suffetium habuerunt, teſtis eſt Tit. Livius [2]. A-
1 pud Romanos verò primus Dictator factus eſt. *T*
Largius [3] primum Conſul, quo anno [4] quibuſv
conſulibus, non ſatis conſtat. Illud verò liquet
Latino Sabinoque bello impendente [5], quadra
gintave populis in Romanos conjuratis, conci
tante Mamilio Octavio Tuſculano, Tarquinii ſu
perbi genero, qui eum penes exulabat, dictato
2 rem Romæ creari inſtituiſſe. Ea ſumma quider
poteſtas [6] apud Romanos fuit: à qua nec provo
candi [7] jus fuiſſe, & animadverſum in caput cu
juſque civis Romani, totiuſque Reipublicę ſum
mam ditionem penes ipſum habuiſſe, veterur
ſcripta teſtantur. Lictores, & univerſa regum in
ſignia [8] dictatori attribuere: quia autem ſummur
ei in populum jus, ſummaque poteſtas fuit, ma
giſter populi [9] cognominatus eſt: ex quo factum
ut qui poteſtatem aliquam de publico haberet
utpote, quod à ſuprema dictaturæ poteſtate or
tum duceret, magiſtratus, velut à candido can
3 didatus vocaretur, Dictator autem nullo alio pa
cto creari conſuevit, quàm cum vis aliqua ma
jor [10] de improviſo oborta, ingentem urbi cladei
minitari videretur, prius non niſi è patribus, ve
ut pleraque alia, Dictatorem legi fas fuit. Tar
dem ut cætera quoque id ipſum imminutum e

Bell

Bello enim quod pop. Rom. cum Faliſcis geſſit [11], Tarquinienſibuſque, primus de plebe Dictator creatus eſt. C. *Martius Rutilius*, qui & ipſe Magiſtrum equitum, etiam de plebe hominem *C. Plautium* dixit. Hunc magiſtratum, quoniam 4
quam ampliſſimus eſſet, non niſi ſex menſes [12] retinere licuit: quòd verò futuros dictitare magiſtratus ſolitus ſit, [13] appellatum eſſe Dictatorem M. Varro ait. Hujus etiam prætextu magiſtratus 5
L. Sylla, ac deinde *Iulius Cæſar* [14] Remp. oppreſſere [15], tyrannidis inviſum atque infame nomen evitare cupientes.

CAP.

CAP. VIII.

1. DICTATOREM] Sumpta hæc ſunt fere omnia ex Livii *lib.* 2. plura notatu digna ſcribit Dioniſius Halicarnaſſ. *ſub finem lib.* 5.

2. TESTIS *eſt Tit. Livius*] *lib.* 1, *cap.* 23.

3. T. LARGIUS] Alii legunt. *T. Lartius*, primum Conſul fuit cum *Poſthumo Cominio Aurunco*. Anno Urb. Cond. 252.

4. QUO *anno*] Livius, Eutropius & Euſebius Anno V. Cond. 252. hunc primum Dictatorem creatum ſcribunt, quem hic author ſequi videtur, quum dicit, *primum Conſul*, hos ſequitur in faſtis ſuis Gubert. Goltzius, Dioniſius & alii triennio poſt factum volunt quo anno cum Q. Clælio Siculo II. Conſul erat.

5. LATINO *Sabinoque bello*] Omnes Latini populi auctore Octavio Manilio, ad quem Tarquinius Superbus auxilii cauſa exulatum abierat, facta conſpiratione, quaſi in Regis ultionem bellum intulerunt, De quo Vid. Jul. Flor. *lib.* 1. *cap.* 11. Liv. *lib.* 2. *cap.* 19. *& ſeq.* Dioniſ. *lib.* 5.

6. SUMMA *quidem poteſtas*] Liv. *lib.* 2. *cap.* 18. Creato Dictatore, inquit, primum Romæ poſtquam præferri ſecures viderunt, magnus plebem metus inceſſit, ut intentiores eſſent, ad dicto parendum, neque enim, ut Conſulibus, qui pari poteſtate eſſent, alterius auxilium neque provocatio erat, neque ullum uſquam niſi in cura parendi auxilium.

7. A QUA *nec provocandi*] Vid. *l.* 2. *§.* 18, *ff. de Origin. jur. & ibi notat.*

8. UNIVERSA *Regum inſignia*] Ideoque quum Securim faſcibus Valerius in Urbe Conſulibus preferendis ademiſſet, Dictator reſumpſit, & quum ſinguli Conſules duodenis ſecuribus extra Urbem uterentur, Dictator duplicatum ubique habebat numerum. Ut etiam ſupra *d. loco*, ex Dioniſio, Polybio & Dione notatum.

9. MAGISTER *Populi*] Hinc ille quem Dictator ſibi poſtea adſcivit, quique proximam ab eo habebat poteſtatem Magiſter equitum vocatus.

10. QUUM *vis aliqua major*] primo

mo quidem ſeditionis ſedandæ, & rei arduæ gerendæ cauſa conſtitutus hic Magiſtratus, quum aut belli externi, aut ſeditionis domeſticæ vis quædam major reipublicæ immineret, cui avertendæ majori ſeveritate & potentia, quam Conſulari opus eſſet, poſtea vero etiam propter alias cauſas Dictator dictus invenitur. Ut clavi figendi cauſa, in peſtilentia aut ſeditione, de quo more Liv. *lib. 7. cap. 3.* ſcribit, peſtilentiam quondam clavo à Dictatore fixo clave ſedatam. Deinde Comitiorum habendorum cauſa Dictator Creabatur, majori Magiſtratu abſente, itemque feriarum Latinarum, Ludorum Romanorum & Senatus legendi cauſa Dictator creatus eſt, Quorum omnium exempla paſſim occurrunt apud Livium, & in faſtis capitolinis, Sigonii, Onuphrii Panvinii, Goltzii & aliorum.

11. CUM *Faliſcis*] Non eſt illud bellum quod Populus Romanus cum Faliſcis & Fidenatibus ſub Furio Camillo geſſit. De quo Jul. Flor. *lib. 1. cap. 12.* & Liv. *lib. 5. cap. 27.* Sed illud quod cum Faliſcis & Tarquinienſibus geſſit ſub *M Fabii Ambuſti 11.* & *M. Popilii Lenæ 11.* Conſulatu, Anno Urb. Cond. 397. de quo Idem Livius *lib. 7. cap. 17.* hæc memorat.

12. NON *niſi ſex menſes*] In magnis tamen periculis quandoque ad annum continuatam dictaturam legimus. Uti in M. Furio Camillo L. Papirio Curſore, Q. Fabio Maximo, L. Sylla, & C. Jul Cæſare, notavimus ſupra ad *l. 2. § 18. ff. de Origin. Iur.* Sed & de pluribus legitur quod ante legitimum tempus, decimoquarto, vel quinto die, poſtquam dictaturam ac ceperint, eam iterum depoſuerint.

13. FUTUROS *dictitare Magiſtratus*] Varro *lib. 4. de ling. latin.* Appellatus eſt dictator, inquit, v quod à Conſule diceretur, v quod ejus dicto omnes audient eſſent, idem docet Livius *lib. cap. 18.* creato Dictatore, intenti res fuiſſe ad dicto parendum, nullum niſi in cura parendi aux lium, & Dioniſ. Halicarn. *lib.* ſcribit nomen Dictatori impo tum, ſive à poteſtate jubendi, præſcribendi aliis arbitratu ſ quicquid vellet quod juſtum honeſtum eſſet, ſive quod tunc ctus, ac nominatus fuiſſet.

14. L. SYLLA, *ac deinde Iul. C ſar*] Primus L. Sylla, ac deinde Julius Cæſar dictaturam perp tuam fecit. Quam Sylla poſt trie nium ipſe à ſe iterum abdicavi Cæſar dum viveret retinuit. P J. Cæſarem dictatura penitus ſublata. Vide Sueton. *in julio c 77.* Plutarch. *in Sylla.* Dioniſ. ſ *fin. lib. 5.*

15. REMPUBLICAM *oppreſſ* Dictatura per Syllę Crudelitat in odium venit, & tyrannis e comperta eſt. Dioniſ. Halicarn *ſub fin. lib. 5.*

CAP. IX.

De Magiſtro equitum.

1 *Magiſtrorum equitum poteſtas.*
2 *Origo.*
3 *Officium.*

QUales tribuni Celerum 1 apud reges, t les ferme apud Dictatores magiſtri equ tu

um [2] fuere, & ut Dictatori jus ſummum in po- 1
ulum fuit, ita in omnes milites [3] & accenſos [4]
Magiſtro equitum fuiſſe, traditum eſt. Primus 2
Magiſter [5] equitum Sp. Caſſius fuit, à T. Largio
rimo Dictatore creatus. Id demum officii fuit 3
Magiſtris equitum apud Dictatores, quod tan-
lem [6] Præfecto prætorio apud Cæſarem.

C A P.

CAP. IX.

1. TRIBUNI CELERUM] De his ſupra actum eſt ap. 2. & *ad l. 2. §. 15. ff. de Origin. uru.*

2. MAGISTRI *Equitum*] Magiſtri equitum dicti, quod ſummam n Equites habuerint poteſtatem, uthore Varrone *lib. 4. de ling. latin.*

3. ITA *in omnes milites*] Ita tamen ut Dictatorum imperio fuerint ſubjecti, & ſine ipſorum mandato & permiſſu nihil moliri auſi fuerint. Uti patet *Q. Fabii*, & *M. Minucii* exemplo, qui cum abſentibus Dictatoribus, & ab ipſis prohibiti prælium cum hoſtibus commiſiſſent, quamvis re bene geſta capitis ſupplicio damnati, nec alio quam ipſius Populi Interceſſionis medio liberati, & vita donati ſunt. teſtib. *Liv. Plutarch. Eutropio* & aliis.

4. ET *Accenſos*] Accenſi erant qui in demortuorum militum locum ſurrogabantur, & ad cenſum legionum adſcribebantur.

5. PRIMUS *Magiſter equitum*) teſtatur Dionisius *ſub fin. lib. 5.* T. Lartium quam primum Dictator creatus fuerit, Spurium Caſſium ſibi equitum Magiſtrum elegiſſe.

6. QUOD *tandem*) Univerſo ſcilicet imperio in unius manu poſito *l. 1. in pr. ff. de Conſtit. princip.*

CAP. X.

De Tribuno plebis.

1 *Tribunorum Plebis origo.*
2 *Quot numero primo ac deinde creati.*
3 *Eorum authoritas & poteſtas.*
4 *Intercedere quid.*

TRIBUNIS plebis creandis [1] initium fuit ſeceſſio plebis [2] à patribus in montem Sacrum [3] facta. Tranſacto enim bello, hinc Volſco-
rum, illinc Æquorum atque Sabinorum, cum ex 1
promiſſis patrum ferendæ legis, de liberanda à nexibus [4] fœneratorum plebe, ſpes quibuſdam certis indiciis verſatur, quæ tum quadam ac ni-

mia luſione protrahi videretur à patribus, M. Va-
lerio dictatore creato, qui ad populares ſeditio-
nes comprimendas, ingenſque gerendum bel-
lum, mitteretur: cumque pro plebe ad ferendam
legem intercedere cœpiſſet, & ſe & plebem fru-
ſtrari videret, magiſtratu ſe abdicaviſſet [6], acce-
deretque ad indignationem plebis, quod patres
plebis animos à ſeditionibus avertere rati, ſub
prætextu ſacramenti conſulibus præſtiti, novo
bello cogere ad militandum adnitebantur. Plebs
permoleſte id ferens, in montem Sacrum, qui eſt
trans Anienem, tertio ab urbe miliario, ſeceſſit.
Quod cum ingentem trepidationem incuſſiſſet
patribus (quonam enim modo urbem omnium
militum robore exhauſtam, ſi qua vis belli aliqua
ex parte irrepſiſſet, tutari Remp. facultas daba-
tur?) Menenium Agrippam [7] ſummæ ea tempe-
ſtate autoritatis virum plebi charum pariter ac
patribus, legatum ad componendam popularem
ſeditionem decernunt: qui gravi uſus oratione,
in qua apologum de conſpiratione membrorum [8]
contra ventrem induxit, quemadmodum ventri
ea conſpiratio cladem attulerit, uſque eo delini-
vit plebis animos, ut illius opera pacem cum pa-
tribus iniverit. In cujus pactione fœderis, con-
venit, uti plebejos in urbe magiſtratus obtine-
2 rent. Duos ergo tribunos [9] tum habere plebs cœ-
pit, *A. Virginio & T. Vetuſio* [10] *conſulibus*. Alia
rurſus seceſſione [11] tres additi *Appio Claudio*, &
T. Quintio conſulibus. Mox quinque item alii [12]
conſulibus *M. Oratio Pulvillo* [13], & *Q. Minutio*
Hoc pacto decem Tribunis in plebem Romanam
fuit juriſdictio. Tribunorum verò tanta crevit
autoritas [14], ut quicquid ſenatus decreviſſet, ita

de-

demum ratum haberetur, ſi tribuni approbaſſent. Stabant ergo in veſtibulo curiæ ubi habebatur ſe- 3
natus (templum enim ingredi non licebat) & quęcunque ſenatores decreviſſent, Tribunis animadvertenda perferebantur: ut ſi pro republica fore viderentur, approbarent: cætera ad arbitrium rejicerent, tanquam ſenatuſconſulta approbaſſent. T. literam in tergo adjiciebant, haud alio pacto rata judicatum iri. Sed de tribunitia poteſtate, ſi latius facere verba vobis voluerimus, Labeonis Antiſtii juris peritiſſimi conſtat ſententia: cujus verba, quemadmodum apud Aul. Gellium ſcripta reperi [15], ita ipſe ſcripſi. In quadam, inquit, epiſtola Attei Capitonis ſcriptum legimus, Labeonem Antiſtium legum atque morum pop. Rom. juriſque civilis doctum apprime fuiſſe: *ſed agitabat*, inquit, *hominem libertas quædam nimia, & vecors uſque eo, ut divo Auguſto jam principe, & Rempub. obtinente, ratum tamen penſumque nihil haberet, niſi quod juſtum, ſanctumque eſſe in Romanis antiquitatibus inveniſſet.* Ac deinde narrat, quid idem ipſe Labeo per viatorem à Tribuno plebis vocatus, reſponderit. *Iuſſit enim eum qui miſſus erat, ad Tribunos plebis redire, eiſque dicere, jus eos non habere, neque ſe, neque alium vocandi, cum moribus majorum, Tribuni plebis prehenſionem haberent, vocationem non haberent. Poſſe igitur eos venire, & prehendi ſe jubere, ſed vocandi abſentem jus non habere.* Idque etiam apud Varronem in libro rerum humanarum ſcriptum aſſerit Aul. Gell. Qui ſanè Varro cum triumvir eſſet, aſſerit ſe à Tribuno plebis non vocatum fuiſſe: *cum Tribunus plebis eſſet, neminem vocari juſſiſſe.* Maximæ 4
vero partes Tribunorum in interceſſionibus [16] ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

titere (id quidem eſt vim à cæteris magiſtratibus prohibere fieri) at minores in legibus ad populum ferendis [13], quæ plebiſcita appellantur. In quibus ſanè rogandis, patrum intereſſe nulli admodum jus fuit. Quinetiam in provinciis proconſularibus aſſignandis [18], ut idem apud Plutarchum in vita M. Catonis, maximè in tribunatu P. Clodii videre licet. Iſtud etiam obſervatum eſt inter Tribunos, ſi cæteri omnes unam rem probaſſent, unus vero id prohibuiſſet, plus cæteris quidem omnibus in ea prohibitione polleret, & reliquos omnes facile impedire [19] poſſet.

CAP.

CAP. X.

1. TRIBUNIS PLEBIS) De Tribunorum plebis origine, electione, officio, & authoritate Vid. preter hunc Feneſtellam Liv. *lib. 2. cap. 52.* Dioni. *lib. 6. ſub fin.* Val. Max. *lib. 2. cap. 1.* Blond. *lib. 5. Romæ triumphantis.* Alexand. ab Alexand. *lib. 5. cap. 2.* Auguſt. *de Civitate Dei lib. 2. c. 18.* A. Gell. *lib 13. cap. 12.*

2. SECESSIO *Plebis*) Hæc fuit prima ſeceſſio Plebis, facta anno ab Urb. Cond. 259. teſte Cicerone pro Cornelio.16. anno poſt Reges exactos Finita eſt anno 260. Tribunis Plebi conceſſis.

3. IN *montem ſacrum*) Situs eſt trans-Anienem fluvium ultra tertium ab urbe milliarium, ubi Plebs, poſt reditum in urbem jovi Fauno Aram poſuit, unde mons ille ſacer appellatus, quum ante aliud nomen habuerit. Illius etiam ſeceſſionis meminit Ovid. *lib. 3. Faſtorum.*

Plebs vetus, & nullis etiam ſat tuba tribunis,
Fugit: & in ſacri vertice montis abit.

4. DE *liberanda à nexibus*) Quum Romani poſt ejectos Reges continuis bellis vexarentur, plurimi quibus tenuis res erat, tum propter continuas illas expeditiones, tum propter tributa, aliaque onera, coacti fuerunt fæneratoribus nomina dare, qui ex bellis domum reverſi, quum ſolvendo non eſſent, à creditoribus vincti in ſervitutem ducebantur. Quibus miſeriis mota plebs aliquoties petiit illis levari, ac tandem Patrum pollicitationibus, qui egenorum querelis ſe ſubventuras ſæpius promiſerant, deluſi, ad ſeditionem ventum eſt, qua Plebs armata manu in proximum montem ſeceſſit, unde non prius revocari potuerit, quam Patres per legatos illi debitorum levationem & nexorum ſolutionem obtuliſſent, eique inſuper ſuum Magiſtratum concederent, quem *Tribunum plebis* vocaverunt, vel quia Tribuum ſuffragio creabantur, vel quod primi ex Tribunis militum creati fuerint, uti voluit Varro *lib. 4. de ling. latin.*

5. INGENSQUE *gerendum bellum*) ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

adverſus Volſcos, Æquos & Sabinos, de quibus Triumphos egit. M. Valerius dictator Liv. *lib. 2. cap. 31.* Dioniſ. *lib. 6.*

6. MAGISTRATU *ſe abdicaviſſet*) Liv. *lib. 2. cap. 31. ſub fin.* Dioniſ. *lib. 6.*

7. MENENIUM *Agrippam*) Plures in ea legatione fuere, inter quos Manius Valerius, qui, quod ejus de nexu pro plebe relatio rejecta eſſet, ut ſcribit Liv. *lib. 2. cap. 31. ſub fin.* dictatura ſe abdicaverat, cujus etiam oratio ad plebem facta refertur à Dioniſio *lib. 6.*

8. APOLOGUM *de conſpiratione membrorum*) Hanc Apologiam ſive fabulam de conſpiratione membrorum vide apud Jul. Flor. *lib. 1. cap. 23.* Val. Max. *lib. 8. cap. 9.* & A. Gell. *lib. 17. cap. 21.*

9. DUOS *ergo Tribunos*) Quinque ſimul Tribunos primo creatos omnes fere conſentiunt, licet non omnes in monte Sacro, ubi duo tantum creati leguntur, qui tres alios ſibi adſumpſerunt, ut eſſent ſinguli ex ſingulis claſſibus. Vt Aſconius Pedianus *in Cornelianam* ex Tuditani, Attici, Ciceronis, & Livii ſententia tradit. Dioniſius quinque primos, quaſi ſimul creatos, nominat. Plutarchus *in Publicola* Livius *d. lib. 2. cap. 32.* & Zuidas *in verbo* δήμαρχοι duos tantum priores deſcribunt: ſed in nominibus variant. Livius *d. loco* probat, neque certa eorundem omnium eſſe nomina, neque omnibus eam fuiſſe ſententiam, quinque primo creatos, quibuſdam duos tantum in monte ſacro Tribunos factos fuiſſe affirmantibus, quos ſequi videtur author noſter qui ſub *Appii Claudii & T. Quintii* Conſulatu Anno ab Urbe Cond. 282. atque ita XXIII. poſt, tres alios duobus prioribus adjunctos fuiſſe ſcribit. Probat idem Livius *lib. 2. cap. 58.* Vbi, ſedata à T. Quintio Plebe. *Tum primum inquit tributis, c mitiis creati Tribuni ſunt: numero etiam additos tres, perinde ac duo ante fuerint, Piſo auctor eſt.*

10. T. VETUSIO) Alii legunt, *Veturio.* Variant Authores in anni computatione, quo primum Tribuni electi Alii eodem, alii altero poſt ſeceſſionem anno factitatum volunt. Quod per integrum fere annum in Sacro monte plebem delituiſſe Conſtet. Malim ego cum hoc noſtro authore eodem anno iiſdemque Conſulibus, & ſeceſſionem factam, & Tribunos Plebis electos. Quum enim Tribuni quarto Idus Decembris tribunitiam poteſtatem acceperint, Uti ſcribit Dioniſius *lib. 6.* Et conſules ipſis Januarii Kalendis initiarentur, qui ob id annum aperire dicuntur. in *l. 20. ff. de petit. hered.* conſequens eſt eos iiſdem Conſulibus ſub finem nempe conſulatus, quibus ſeceſſio facta, creatos eſſe, quamvis initium poteſtatis ſuæ a ſequenti anno numeretur. Si enim id ad 4. Idus Decemb. ſequentium Conſulum deferas, jam per bienium fere in ſacro monte concediſſe conſequens eſſet, quod nuſquam legitur.

11 ALIA *rurſus Seceſſione*) Quænam hæc fuerit ſeceſſio, & quid circa eam contigerit vix conſtat. niſi quod de plebis indignatione & Tumultu ſub *Appio Claudio*, & T. *Quintio* Conſſ. quædam referat Livius *lib. 2. cap. 55. & ſeq.*

12. MOX *quinque item alii*) Plebi decem tandem Tribunos ex Senatuſconſulto conceſſos ſcribit Dioniſ. *lib. 10.* ex L. Quintii & Appii Claudii ſententia, qui e re Senatus eſſe docuerunt, multos eſſe Tribunos Plebis, ut plurimi minus concordes forent quam pauciores. Unum eſſe reipub. remedium ſi hoc collegium diſſideret, nec omnibus idem videretur hoc Senatuſconſultum L. Trebonii rogatione promulgatum ſcri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſcribit Alexand. ab Alexand *lib.* 5. *cap.* 2. eoque cautum: ut decem numero poteſtas finiretur, binique ex ſingulis Claſſibus fierent, qui iterum ac tertio refici & in ſequentes annos a ſe ipſis creari poterant.

13. M. ORATIO *pulvillo*) Ita Livius & Caſſiodorus. Dioniſius legit *C. Horatius* quem ſequitur Contius. Conſulatum geſſit cum Q. Minucio Anno V. Cond. 296. ſecundum communem computationem.

14. TANTA *crevit authoritas*) De Tribunorum authoritate, potentia, & immunitate, qua tanquam telo armati adverſus Senatum & Conſules multo plus ſibi juris vendicarunt, quam initio fuerat conceſſum, & crebri auctores fuerunt maximorum tumultuum & malorum, paſſim multa leguntur apud *Livium* & *Dioniſium Halycarnaſſeum*. Poteſtatem eorum in multis breviter deſcribit Alexand. ab Alexandr. *lib.* 5. *cap.* 2. Hi inquit, eo poteſtatis venere, ut comitia Conſulum, Prætorumve, & aliorum magiſtratuum habere, & ne quid fieret inhibere, Senatum diſſolvere, reliquis Tribunis, & quibuſcunque Magiſtratibus diem dicere, ærarii curam gerere, patricios cogere, mulctam irrogare, atque Senatus decreta approbare, & improbare poterant.

15. QUEMADMODUM *apud A. Gellium ſcripta reperi*] Hæc ſuppoſititia eſſe videntur. A. Gell. locus cui hæc adſcribuntur *eſt in lib.* 13. *c.* 12.

16 IN *Interceſſionibus*) Intercedere, eſt quaſi medium ſe interjicere ſive ut noceas, ſive ut proſis. Intercedere, legi, aut ſententię alicujus idem eſt quod opponere. Intercedere Tribunorum Plebis fuit proprium, quibus jus intercedendi concedebatur ut intercederent, id eſt opponerent ſeſe potentium injuriis, ac violentiis.

17. IN *legibus ad Populum ferendis*) Quod Tribuni Plebis ſanxiſſent, lege primum ab horatio, quum plebs in Aventinum montem ſecundo ſeceſſerat deinde a Q. Hortenſio in tertia in janiculum ſeceſſione lata, cautum fuit, ut eo quod Tribuni Plebis ſanxiſſent omnes tenerentur. Et hinc quæ a Tribunis edita ſunt, plebiſcita dicebantur. *l.* 2. §. 8. *ff. de Origne. jur.* §. 4. *Inſtit. de jure nat.*

18. IN *provinciis proconſularibus aſſignandis*] Primum Cottam legem tuliſſe, ut Tribunus gerere honores & provinciis præeſſe, ac magiſtratus extra urbem ſortiri poſſet, ſcribit Alexand. ab Alexand. *lib.* 5. *cap.* 2. quum a Principio extra urbem ultra mille paſſus Tribuno nulla eſſet poteſtas, aut Imperium. Ut docet Halicarn. *lib.* 8. & Liv. *lib.* 3.

19. RELIQUOS *omnes facile impedire*) Hæc eſt ratio duplicati numeri Tribunorum a Senatu Conceſſi, ut aucto Tribunorum numero facilius inter ſe ipſos incidant diſcenſiones.

CAP. XI.

De Proconſulari poteſtate.

1 *Proconſul quis.*
2 *Quis primo creatus.*
3 *Vnde dicti.*
4 *Eorundem inſignia, & juriſd.*
5 *Poteſtas & Officium.*
6 *Merum Imperium.*

DE HAC puidem poteſtatis ſpecie, nihil quicquam prius reperi, quam bello à popul.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ul. Rom. cum Æquis infœliciter geſto, maxi-
noque terrore urbi illato. Tum enim conſul,
qui in urbe remanſerat, quo celerius delectum
acere poſſet, Proconſulem creavit, qui *obſeſſo* 1
ollegæ [1] auxilium afferret. Creatus eſt igitur
roconſul *T. Quintius* [2], àlbo Poſthumio, & 2
Sp. Furio conſulibus [3]. Quod vero pro conſuli-
bus mitterentur, eorumque vice functuri eſſent, 3
Proconſules appellati ſunt [4]. Iis magiſtratibus
cætera quidem conſularia inſignia conceſſa ſunt, 4
præterquam quod ſex duntaxat lictoribus [5] uti
iniunctum eſt. Qua tempeſtate non ordinaria
quidem, ſed delegata juriſdictione proconſul,
(de quo agimus) utebatur: quamvis poſtea uſu
evenit [6], ut propria huic magiſtratui juriſdictio
competere inſtituerit. Propagatis enim imperii
finibus, complurium & ingentium bellorum
adminiſtrandorum cura exorta, obſervari cœp-
tum, ut quo quidque anno conſules fuiſſent, ſe-
quenti proconſules remanerent, & varias pro-
vincias cum imperio ſortirentur. De finibus [7]
autem proconſularibus, quæ nanciſci potui, ea
breviter ſubjiciam. Poteſtatem ſuam procon-
ſul, niſi in ea provincia [8] quam eſt ſortitus, 5
exercere non poteſt, quamvis voluntariam [9] (ut
aiunt) juriſdictionem, eam eſſe autoritatem,
manumittere ſervos ſuos apud ſe volentes, aut
ſe adoptandos dari paſſim præſtare. Contentio-
ſam vero juriſdictionem, præterquam in pro-
vincia tractare non poteſt, nec quicquam [10]
in provincia negotiorum exorietur, quin ad
Proconſulis adminiſtrationem pertinere ſo-
leat. Sin autem fiſcalis cauſa inciderit [11], me-
lius faciet ad procuratorem Cæſaris deferre.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Si uxorem ſecum [12] in provinciam duxerit, quod non feciſſe decentius putabitur, eaque deliquerit, in eam ipſam animadvertet. Obſoniis [13] dono miſſis ut prorſus abſtinere non debet, ſic in accipiendis modum ſervare: valde enim inhumanum eſt [14] a nemine accipere, paſſim vero viliſſimum, & penitus avariſſimum. Ab aliis vero rebus dono miſſis omnino abſtinere proconſulem oportet. Item ab emptionibus omnium rerum, præterquam victus quotidiani [15] cauſa. Lites vero [16] quæ ſerioſa excuſſione, animadverſionéque indigent, ſummatim pertractare ac diffinire non debet. Quæ cognitionem [17] exactiorem non deſiderant, ut obſequim parentibus à liberis, & patronis exhibeatur à libertis, ſummatim animadverſa pronunciare poterit. Parum autem obſequentes patronis ſuis Libertos, aut patribus filios, cum verbis paulo atrocioribus exterreat, tum etiam fuſtium caſtigatione coerceat, abſque judicio ſapientis, ac fori ſtrepitu. Non habentibus [18] autem advocatum ob inopiam, ſeu adverſarii potentiam, ultro exhibeat,
6 ac denique univerſa expediat [19] quæ mero (ut ajunt) imperio aſſignari ſolent. Id enim ſignificat [20] gladii poteſtatem in facinoroſos, ſervoſque animadvertendi. Sed quoniam negociorum provincialium multitudinem per ſeipſum obire Proconſulem difficile eſt, legatum proconſules habere ſolent, de cujus officio pauca videnda ſunt.

CAP.

CAP. XI.

1. CUM *Æquis infeliciter geſto*) Vide Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib. 9. ſub anno V. Cond. 289. & ſeqq.*

2. T. QUINTIUS) Titus Quintius Capitolinus poſt tertium conſulatum proconſul. Dioniſ. Halycarnaſſ. *d. loco.*

3. POST-

3. POSTHUMIO *& Sp. Furio Con-*
ſibus) Anno Vrb Cond. 289.

4. PROCONSULES *appellati ſunt*)
oconſules proximo poſt Con-
latum anno in provincias mitte-
ntur, ut eas pro Conſulibus gu-
rnarent. Quod primo extraor-
narium fuit, deinde ordinarium
tum eſt. Lege enim C. Sempro-
i Gracchi Tribu. Plebis, *de pro-
nciis decernendis* cautum fuit: ut
natus quotannis ante comitia
onſularia duas provincias deſi-
nandis Conſulibus decerneret,
as illi deſignati ſortirentur, vel
ter ſe compararent: ita ut finito
nuo Magiſtratu Urbano in eas
oficiſcerentur. Quod uſque ad
ugusti Imperium obſervatum
iſſe legimus.

5. SEX *duntaxat lictoribus*) text.
t in *l. 14. ff. de offic. proconſ.*

6. POSTEA *uſu evenit*) dicta, ſci-
cet, C. Sempronii lege lata.

7. DE FINIBUS) Id eſt juriſdi-
ione.

8. NISI *in ea provincia*) text. eſt
l. 1. ff. de offic. proconſ.

9. QUAMVIS *voluntariam*) vo-
ntariam Juriſdictionem Pro-
onſul etiam extra territorium
xercere poteſt, ut eſt manumit-
ere apud ſe volentes, aut ſe ado-
tandos dari præſtare. Contentio-
am pręterquam in provincia ex-
rcere non poteſt *l. 2. ff. de off. pro-
nſ.*

10. NEC *quicquam*) pleniſſi-
nam juriſdictionem proconſul in
rovinciis habet. *l. 7. §. 2. ff. de
offic proconſ. junct. l. 8. ff. eod.*

11. SI *autem Fiſcalis cauſa*) text. eſt in *l. 9. ff de off. pro conſ. in princip.* Proconſul enim omnibus poſt principem majus habet imperium in provincia, *l. 8. ff. de offic. proconſul.* ſolus autem Procurator Cæſaris, rem Cæſaris gerit, quæque acta geſtaque ſunt à Procuratore Cæſaris ſic ab eo comprobantur, atque ſi à Cæſare, geſta ſunt. *l. 1. in pr. ff. de offic. procurator. Cæſ.*

12. SI *uxorem ſecum*) Ulpianus *in l. 4. §. 2. ff. de offic. proconſulis.*

13. OBSONIIS) Alii legunt *Xeniis*, ut in *l. 6. §. 3. ff. eod.* quanquam & ibi pro *Xeniis*, *Exeniis*, quidam legendum putent.

ABSTINERE *non debet*) Ulpianus in *l. 6. §. 3. ff. de offic. proconſ.*

14. VALDE *enim inhumanum*) Hæc verba deſumpta ex Epiſtola Divi Severi & Imperatoris Antonini, quæ recenſetur in *d. l. 6. §. 3. ff. de offic. proconſ.*

15. VICTUS *quotidiani cauſa*) In hoſpitiis præbendis onerare provinciam non debet. *l. 4. in pr. ff. eod.*

16. LITES *vero*) Facit *l. 9. §. 1. ff. de offic. proconſ.*

17. QUÆ *cognitionem*) text. eſt *in d. l. 9. §. 3. ff. eod.*

18. NON *habentibus*) *d. l. 9. §. 5. ff. eod.*

19. UNIVERSA *expediat*) *l. 7. §. 2. ff. de offic. proconſ. l. 6. §. 8. ff. de offic. præſidis.*

20. ID *enim ſignificat*) *l. 3. ff. de juriſdict.*

CAP. XII.

De Legatis Proconſulum.

1 *Legatorum Proconſulis juriſdictio, & officium.*

SOLENT Proconſules ob rerum gerendarum multitudinem, in provincia legatos ſtatuere, qui non propria 1, ſed mandata juriſdictione utun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

1 tuntur: quos prius etiam quam [2] in provinciam pervenerint, ſibi ſubſtituere non poſſunt. Si quid autem legato occurrat [3], cujus rei gravitas exactiorem diligentiam exigat, ad proconſulem remittere legatus debet. Neque enim animadvertendi, coërcendi, ſeu atrociter verberandi legato licentia eſt. Judices tamen [4] litigantibus, tutores etiam [5] pupillis dare poteſt: cuſtodiarumque [6], quæ per provinciam diſpoſitæ ſunt in ſtationibus, Proconſul legatam cognitionem commendare, nec prius quam [7] è provincia proconſul diſcedat, legatum dimittere conſuevit. Etſi diem ſuum obierit in provincia, proconſul ita demum ſibi mandata negocia exiget, ac ſi res integra non inveniatur. Si vero abeſſe à provincia Proconſulem fortaſſe contigerit, cauſas etiam quæ animadverſionem exigant, delegabit.

CAP.

CAP. XII.

1. NON PROPRIA) *l. 13. ff. de offic. proconſul.* Cujacius tamen *lib. 7. obſerv, cap. 21.* legatum Proconſulis aliquid proprium habere putat, eo quod non ipſe optat ſibi legatum proconſul, ſed ei detur quaſi adjutor, qui juriſdictionem habeat ſuo jure, & cui mandare juriſdictionem proconſul cogatur. *l. 4. §. 6. ff. de offic. proconſ.*

2. PRIUS *etiam quam in provinciam) d. l. 4. §. 6. ff. eod.*

3. SI *quid autem legato occurrat) l. 11. ff. de offic. proconſ.*

4. JUDICES *tamen) l. 12. ff. eod.*

5. TUTORES *etiam) l. 15. ff. eod.*

6. CUSTODIARUMQUE) *l. 6. in pr. ff. eod.*

7. NEC *prius quam) l. 19. §. 1. ff. eod.*

CAP. XIII.

De Ædilibus plebis.

1 *Ædiles plebis quando creati.*
2 *Qui primum ædiles creati.*
3 *Cereales.*
4 *Curules.*
5 *Ædilium munera & officia.*

ÆDILITATEM 1 plebejam pro vetuſtiſſimo magiſtratu habeo: & utrum ædiles ante

trib.

Trib. Pleb. creare cæperint, ambigo, memor quod exactis regibus ad ſeceſſionem plebis in Sacro monte factam, maxima quidem pars populi Romani tanto tempore abſque aliquo in republica Magiſtratu, à quo tueretur, extiterit. Quin apud Livium[2] haud multo poſt[3] Tribunos Plebis creatos peſtilenti quodam tempore, cum & Conſul alter obiſſet, alter vero ægram animam traheret, apud Ædiles plebejos, & conſularem, & tribunitiam poteſtatem, & tandem totius reipublicæ ſummam recidiſſe conſtat. Non quòd illos tunc primum creari cœptos appareat, ſed quod longe antea creatos eſſe potuiſſe facile ſit. Creſcentibus autem plebeis opibus, ita ut etiam Dictatores ac Pontifices de ſuo quoque corpore præſtarent, atque patres multoties à Plebe victi, duos Ædiles plebejos à patribus creandos, pervicerunt. Nam cum Ædilibus ludos faciendos, ſolemneſque pro ordinibus in concordiam redactis dies in faſtis referendos mandarent, negarentque id eſſe facturos Ædiles Plebis: conclamatum eſſe[4] à juvenibus patriciis dicitur, ſe id honoris deorum immortalium cauſa libenter acturos, ut Ædiles fierent, quibus cum ab univerſis gratiæ actæ eſſent, Senatuſconſultum factum eſt, ut duos viros ex patribus, qui Ædiles forent, Dictator populum rogaret, patres comitiis autores fierent. Duo ergo patricii Ædiles[5] creati ſunt *Cneus* 2
Quintius[6] *Capitolinus*, & *P. Cornelius Scipio*. Sed duos tandem Ædiles creatos alios à Julio Cæſare,[7] qui quoniam frumento præeſſent, *Cereales* appellati ſunt, apud idoneos invenio autores: Ædiles, à ſacrarum ædium quam gerebant cura, appellatos eſſe. Curules vero ii qui ex patri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

bus [8] creati ſunt, quoniam ſella curuli [9] vehe-
rentur, cognominati ſunt. Plebei vero & Curu-
les jam adeò manifeſto cognomine ſunt, ut in-
terpretatione non egeant noſtra. Ludos inſtitue-
re quave cauſa, quibuſve in ſpectaculis fierent, ad Ædilium partes pertinet. Id etiam erat haud leve ædilitatis munus, ut ſua quiſque Ædilis factus impenſa ludos pro modo patrimonii ac dignitatis ſuæ celebrandos procuraret: cujus inſtituti M. Cicero in iis libris [10] quos *de officiis* inſcripſit, cum de ſua & Magni Pompeji ædilitate meminit, locuples teſtis eſt. Aſconius autem Pedianus [11] Pompejum Ædilem creatum, theatrum, quod ſua impenſa ædificaverat, magnificentiſſimis ludis, in quibus currus cum elephantis induxerit, dedicaſſe ait. Id etiam in argumentis comœdiarum, quibus nomina Ædilium [12] qui ludis præfuerant, adſcripta ſunt, facile eſt animadvertere. Locorum autem diſcretio, & cuilibet ordini pro dignitate aſſignatio, Ædilium muneris eſt. Valerius maximus [13] ſcripſit Attilium Seranum, & L. Scribonium Ædiles, Senatus ac Plebis loca ſecreviſſe. Quod ſi ſervum quiſpiam aut jumentum morboſum aut vitioſum pro integro ſanoque vendiderit, edicto Ædilium [14] emptori ſuccurritur. Quod vero cloacæ [15] publicæ, & aquæductus, cæteraque ædificia lauta, munda, integraque & expedita aſſervarentur, Ædilium officium eſt. Denique quicquid rerum vitioſarum pro ſincero, fractum pro integro uſquam veniſſet, ædilitio edicto redhiberi ſolet [16].

CAP.

CAP. XIII.

1. Æ dilitatem) Vide hanc materiam apud Liv. *in fi lib. 6. & initio lib. 7.* Dioniſ. *lib. 6* A. Gell. *lib. 17. cap. 21.* Varro *de li. latin. lib. 1.* Flav. Blond. *lib. 3. de Roma Triumph.*

2. Apud *Livium*) Liv. *lib. 2. paſſim.*

3. Haud *multo poſt*) Id eſt non multo poſt quam Tribuni plebis creari cœpiſſent, eodem enim anno Æ diles plebis creatos volunt.

4. Non *quod illos tunc primum*) Poſtquam enim ex monte Sacro rebus compoſitis in urbem Plebs rediiſſet, & impetraſſet à Senatu, ut liceret ſibi quotannis è ſuo corpore Tribunos Plebis creare, petierunt etiam ſibi à Senatu permitti, ut quotannis duos è Plebe crearent, ſubminiſtraturos Tribunis, quicquid opus eſſet, lites eorum permiſſu judicaturos ædiumque ſacrarum, & locorum publicorum curam haberent. Unde & Æ diles plebis, dicti ad differentiam, Cerealium, & Curulium. Æ diles plebis *Anno V. Cond. 260.* primum creatos. *Sp. Caſſio Viſcellino, & A. Poſthumio Aurunco Conſſ.* Auctor eſt. Dioniſ. *lib. 6.* Sed qui primi fuerint non conſtat.

5. Conclamatum *eſſe*) Verba ſunt Livii *ſub fin. lib. 6.*

6. Duo *ergo Patricii*) Quum autem ex Plebe crearentur. Primo ut alternis annis ex plebe fierent, convenerat, poſtea promiſcuum fuit. Liv. *lib. 7. cap. 1.*

7. Cneus *Quintius*) Horum meminit Liv. *initio lib. 7.* ſub conſulatu *L. Aimilii Mamercini. & L. Sextii Laterani Anno ab V. Cond 387.*

8. A. Julio *Cæſare*) Æ diles cereales primum à Julio Cæſare inſtituti Anno Urb. Cond. 709. eodem, quo XXIII. vulneribus ipſe in curia occubuit. Vid. Sueton. *in Iulio* & Dion. *Hiſt. lib. 43.*

8. Ii Qui *ex patribus*) Curules enim ex Patriciis, non ex plebeis creabantur, hinc eos *Majores Æ diles* appellat Plutarchus *in Mario.*

9. Sella *Curuli*) Inſignia honorum his Æ dilibus conceſſa fuerunt, teſte Cicerone *7. in Verrem*, toga prætexta, Sella Curulis, & jus imaginis ad memoriam poſteritatemque prodendam.

10. In *iis libris*) Cic. *lib. 2. officiorum* docet quemque Æ dilem ludos ſua impenſa, & ſumptibus pro modo patrimonii, ac dignitatis ſuæ celebrandos procuraſſe, Unde multi ut ludorum ſumptum vitarent, ædilitatem petere noluerunt.

11. Asconius *Pedianus*) In *Orat. Ciceron. ad L. Piſonem.*

12. Nomina *Æ dilium*) Vide inſcriptiones Comædiarum P. Terentii, quibus Æ dilium Curulium nomina ſub quibus actæ, præfiguntur.

13. Valerius *Maximus*) *lib. 2. cap. 4.* exemplo *3.*

14 Edicto *Æ dilium*) Æ dilitium edictum de Venditionibus rerum refert Ulpianus *lib. 1.* ad Edictum Æ dilium Curulium in *l. 1. ff. de Æ dilitio Edicto.* Adde quæ de Æ dilitiis actionibus ſcribit Aulus Gellius *lib. 4 cap. 2.* Et quæ de Manilianis legibus ſcribit Cicer. 1. *de Oratore.* Varro *cap. 2. 5. & 7. de re Ruſtica.*

15. Quod *vero*) Vide *l. unic. ff. de via publica*, & ſi quid in ea factum eſſe dicatur. Ad hos enim Magiſtratus viarum urbicarum publicarum cura pertinuit *l. 2. §. 24. ff. ne quid in loco publico & cloacarum l. 2. in fin. ff. de cloacis.* vetabant etiam qua vulgo iter fit, animalia haberi noxia *l. 42. ff. de Æ dilit. edict.*

16. Redhiberi *ſolet*) *l. 1. ff. de ædilit. edict.* & pro eo caveri debet *l. 21. ff. eod.*

CAP. XIV.

De decemviris Legum Ferendarum cauſa creatis.

1 *Legati Athenos miſſi.*
2 *Decemviri conſtituti.*
3 *Decem Tabulæ.*
4 *Decemvirorum tyrannus.*
5 *Appii Claudii libido.*
6 *Fuga.*
7 *Decemviri exacti.*

DECEMVIRIS ſummam poteſtatem ineuntibus, Magiſtratus omnes qui rempublicam agebant, exolvere fas erat, quibus creandis [1] hoc in cauſa fuiſſe perhibetur. Plebe enim quotidianis ſeditionibus, tum ob creandos de Plebe Magiſtratus, tum ad ferendam legem de ſolvendo à nexibus fœneratorum, ſæpe etiam de connubio ut inire liceret Plebi cum Patribus, nonnunquam ob ferendam legem agrariam [2], divina ſimul humanaque omnia miſcente, & tandem communes quaſdam leges ferri petente, ne quis eſſet invidiæ locus, leges extraneas accerſiri
1 placuit. Miſſi ergo tres Athenas ſunt legati, qui inclytas leges Solonis ſcriptas ferrent: jura etiam, & mores aliarum civitatum noſcerent. Ii fuere [3]. *Sp. Poſthumius Albus, A. Manlius, & P. Sulpitius Camerinus.* Legati igitur anno tertio [4] poſtquam receſſerant, leges ſcriptas referunt: pro quibus ſanè cenſendis, promulgandis, centuriatis co-
2 mitiis (quod, ut ſanctiores eſſent [5], fieri oportebat) decemviros creant, qui ſuo arbitratu leges promulgarent. Ii fuere *Appius Claudius, T. Genutius, P. Sextius, L. Veturius, C. Iulius, Aug. Manlius, P. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius, Sp. Poſthumius.* Placuitque ne ab horum poteſtate eſſet provocatio. Penes vero alterum, ut ſors fer-

ferret, quoaduſque omnem numerum pervaſiſſent, certis diebus lictores forent. Eodem ergo anno decem tabulas edunt, poteſtatem inſpiciendo omnibus faciunt, edicunt, agitent ſecum omnis, & ſi quid emendari, ſuppleri, minuive opus eſſe cenſeant, omnium ſententias æquo animo eſſe audituros. Poſtquam ſatis emendata eſſe apparuit, decem tabulis ſcriptas leges centuriatis comitiis proferunt, ac ſimul ſe Magiſtratu abdicant. Cùm veró rumor percrebuiſſet, duabus aliis 3
tabulis jus populi Romani plenum ac abſolutum fore iterum habitis comitiis, alii decemviri ſubrogati ſunt. Tum *Appius*, cui comitia habere datum fuerat, ſeſe contra jus faſque decemvirum creat. Collegæ fuere *M. Cornelius Maluginenſis*, *M. Sergius*, *L. Minutius*, *Qu. Fabius Vibulanus*. *Q. Petilius*, *T. Antonius Merenda*, *Cæſo Duillius*, *Sp. Oppius Cornicen*, *M. Robulejus*. Operæ precium eſt audire, quam ii decemviri per vim, ac libidinem dominandi, omnem reipublicæ ſpeciem conturbarent. Idibus Majis [6], quo die iniere Magiſtratum, cum duodenis ſinguli faſcibus forum complevere. Neque enim ad rem pertinere, demi ſecures [7], quando abſque provocatione creati eſſent, interpretabantur. Decem ergo Regum inſtar primo conſpectu prębuiſſerunt. Incredibile eſt enim quantum ea res plebi terrorem injecerit. Neque ſuus urbem fecit timor. Primum cum abſtinere à Patribus cœpiſſent, in humiliores crudelitatem, libidinemque exercebant. Hominum, non cauſarum toti erant, ut apud quos gratia vim æqui haberet. Judicia domi contrahebant, pronunciabant in foro. Si quis collegam appellaſſet, ab eo quem

appellaviſſet, ita diſcedebat, ut pœniteret pri-
4 mo decreto non ſtetiſſe. Opinio etiam fuit, fœ-
dus clam inter eos jurejurando ictum, ne comi-
tia creandis novis magiſtratibus haberent, per-
petuoque decemviratus poſſeſſum ſemel obtine-
rent imperium. Hac conditione jam major anni
pars proceſſerat, & duæ tabulæ ad decem adjectę
fuerant, nec quicquam aliud ſupererat, niſi ut
centuriatis comitiis perferrentur. Hoc peracto
cum laberetur annus, nullaque comitiorum men-
tio haberetur, & quamvis anni exactione factos
privatos plebs obſtreperet, ac libertatem peni-
tus amiſſam conquereretur, eo illi nihilo mitio-
res facti, hac petulantia abutebantur. Sed hos
urbanos ſtrepitus nunciatum bellum [8] à Sabinis
Æquiſve impendêre, paululum intercipit. Habito
enim delectu Decemviri armato exercitu, in bel-
lum prodeunt. Dum bellum vario eventu geri-
tur, Appius Claudius decemvir, qui gerendis
rebus urbanis remanſerat, plebejæ virginis, cu-
jus amore deflagrabat, ſtuprandæ conſilium ca-
5 pit. Pater ejus L. Virginius [10], qui tum hone-
ſtum ordinem in caſtris ducebat, Icilio cuidam
tribunitio viro puellam deſponderat. Hanc vir-
ginem forma egregiam quam Appius prece &
precio tentaſſet pellicere, parumque ſibi ſucce-
dere cuncta cerneret, animum ad crudelitatem
ſuperbiamque convertit. Marco Claudio clienti
negocium dat, ut coram ſe pro tribunali ſeden-
te puellam in ſervitutem aſſerat: cæteros omnes,
qui in libertatem aſſerant, rejecturum promittit.
Opportunitatem ergo nactus Marcus Claudius
libidinis Miniſter, tranſeunti per forum puellæ
ſceleratas manus injicit, ſervam ſuam, ſervaque
natam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

natam appellans, ac ſequi ſe puellam jubet: cunctantem vi abſtracturus eſſe videbatur. Quum ad clamorem ereptæ, nutriciſque fidem Quiritum implorantis, multitudinis concurſus factus eſſet, jamque à vi tuta eſſe videretur, tum Claudius nihil opus eſſe tumultu ait: ſe jure graſſari: ſi non cederent, ad tribunal ſequerentur. Quum ad tribunal ventum eſt, petitor apud argumenti auctorem agit, puellam domi ſuæ natam, furtoque ſubtractam, in domo Virginii pro filia eſſe ſuppoſitam. Interim dominum ancillam ſequi, quod ita ęquitas dictaret, interloquitur. Compoſuerat ita ſe facturum Appius Claudius, ne ſine cauſæ cognitione pronunciare in ſervitutem videretur. Tunc advocatis puellæ intercedentibus, patrem reipublicæ cauſa abeſſe, iniquum de liberis abſentis agi, cæteraque hujuſmodi allegantibus, Icilius vir, & Numitorius avus ſuperveniunt. Icilium autem, ut erat vir acer, multa intrepide vociferantem, Appius per lictorem ſummoveri juſſit. Sed cum ille conſtantiſſimo animo reſiſtere pergeret, ac multitudinis concurſus ingens fieret, Appius, ne exòrtus tumultus novandi res occaſionem faceret, vades de virgine [11] in poſterum diem in judicium ſiſtenda dari juſſit. Interea patrem accerſunt nuncii, advolat in urbem pater: ac prima luce ſordidatus, filiam obſoleta veſte, cum aliquot matronis ſecum in forum ducit. Vociferat opem ferant, lamentatione & querelis omnia implet. Idem Icilius, idem puella ac matronæ faciunt. Adverſus hæc omnia Appius obſtinato animo tribunal aſcendit, Vindicias ſecundum ſervitutem decernit: quod decretum quum ingentem admirationem incuſſiſſet, ac M. Clau-

Claudius iret ad comprehendendam virginem, tunc pater intentans in Appium manus, Icilio, inquit, non tibi Appi filiam meam deſpondi ad nuptias, non ad ſtuprum educavi: ſed quæſo patrio dolori ignoſcas, ſi quid ſum in te invectus vehementius. Sinas ergo coram virgine me nutricem percontari, falſo pater ſim, ut re comperta: æquiore hinc animo diſcedam. Seductam ergo filiam percontandi prætextu, rapto è tabernaculo lanii cultro, filiam interemit. Quid multa? Rei indignitate pariter omnes commoti, in
6 forum concurrunt. Appius autem ut tumultuari cœptum videt, ut vitæ conſuleret, obvoluto capite effugit. Plebs ergo recuperandæ libertatis occaſione nacta, arreptis armis, duce Virginio in Aventinum ſecedit. Nec minus Icilius in caſtris militum concitat multitudinem, Plebiſque urbanæ exemplo decem tribunos militares creant, ingentique cum exercitu ad urbem accedunt, alteri ſe exercitui conjungunt. Hoc peracto, armata Plebs ſecedere ſtatuit. Eo ergo quicunque per ætatem valetudinemque potuerunt, cum uxoribus, liberiſq; pervenere. Iis tantismo tibus perculſi Decemviri Senatum frequentem fieri jubent. Rogant quid è Republica fore cenſent, edicere. Demum cum multa ultro citroque in Senatu agitata eſſent, ac plerique Senatores intrepide Decemviros oratione caſtigaſſent, decem Tarquinios appellantes: Decemviri tandem futuros ſe in poteſtate Patrum affirmarunt, modo ſeſe ab injuria tuerentur: ac ſimul legatos mittere ad res componendas ſtatuunt. Miſſi ergo legati M. Oratius, & L. Valerius probatiſſimæ æſtimationis viri, de conditione pacis cum Plebe agunt.

unt. Petebat autem Plebs inter conditiones cis, ad ſupplicium Decemviros: quod legati imum compoſitis orationibus diſſuaſerunt ebi. Contenta ititur Plebs fuit, ut ſui ſibi re- tuerentur, & ut conſueverant, rediretur ad onſules. Interim abdicant ſe Magiſtratu Decem- ri. Comitia Conſulibus, Tribuniſque creandis bentur. Hoc pacto creatis, exactiſque De- mviris, ad prioris formam regiminis redi- m eſt.

CAP. XIV.

QUIBUS *creandis*) Satis hęc conſtant ex Liv. *lib. 3.* . 30. *& ſeq.* Dioniſ. Halicarnaſſ. *fin. lib. 10. & initio lib. 11.* Val. axim *lib 6. cap. 1.* A. Gell. *lib.* . *cap. 21.* Et quæ notantur ſupra *l. 2. §. 4. ff. de Origin. Iur.*

2. OB *ferendam legem agrariam*) e agrorum ab hoſtibus captorum iſione, & largitione, quæ Ple- concitandæ ſeditionis Tribunis ebis occaſio ſemper fuit, ita ut ferendis legibus agrariis non ſi- magno civili motu ſæpe fuerit um. Ut patet ex Livio *lib. 2. cap.* *. 52. & 55. lib. 3. cap. 1. & cap.* *. lib. 4. cap. 47. & lib. 6. cap. 11.* us meminit Val Maximus *lib. 5.* *. 8.* De Origine & progreſſu le- m Agrariarum Vid. Appianum lexandrin. *lib. 1. de bello civili.*

3. II *fuere Sp. poſthumius*) Re- runtur hæc à Livio *lib. 3. cap. 32.*

4. LEGATI *igitur anno tertio*) uando hi legati miſſi, an ex ipſis ecem viris conſtitutis delegati erint vix conſtat. Ex Livio *lib. 3.* *p. 32.* Dion. Halicarn. *lib. 10.* & Gellio *lib. 17. cap. 21.* colligunt es primo legatos Athenas miſſos *. Tarpejo Capitolino, & Atterio* *ontinali conſſ. Anno V. Cond. 299.* uibus tertio poſt anno reverſis decem conſtituti viri leges allatas in decem tabulis deſcriptas publi- ce propoſuerint: Alii ab initio de- cemviros conſtitutos volunt, è quibus tres Athenas miſſi reliqui Rempublicam gubernaverunt, qui deinde tertio ſingulis annis conti- nuati & alii in aliorum locum ſur- rogati leges allatas promulgave- runt, & ad populum tulerunt. Quod anno ab Urb. Condita 304. conſummatum *M. Oratio Barbato, & L. Valerio potito Conſulibus.*

5. SANCTIORES *eſſent*) Nulla e- nim comitia centuriata jure fieri poterant, niſi captatis ante auſpi- ciis, adhibito Augure, qui ſi ad- verſa auſpicia nunciaſſet, comitia eo die peragi non poterant.

6. IDIBUS *Mais*) Hæc omnia re- feruntur à Liv. *lib. 3. cap. 36.*

7. DEMI *Secures*) Illi Magiſtra- tus qui ſine provocatione ſum- mam Imperii tenebant, ſecures cum faſcibus in Urbe præferebant. Primum Valerius Publicola, ut conſulatum ac ſe ipſum Plebi gra- tum redderit faſcibus ſecures dempſit, qui cum ſolis faſcibus ad populum concionatus eſt. Unde & in poſterum manſit, ut cum duodecim faſcibus totidem licto- res ſine ſecuribus præirent. De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

quibus inſignibus vide ſupra *notat. ad cap. 7.*

8. NUNCIATUM *bellum*) Sabini agrum Romanum populantur, Æqui Tuſculanum agrum vaſtant, & Romani milites odio Decemvirorum vinci ſe patiuntur Liv. *lib. 3. cap. 38. 42.*

9. APPIUS *Claudius decemvir*) Appii Claudii nefandum facinus vide apud Livium *lib. 3. cap. 44.*

10 L. VIRGINIUS] De ſecunda hac ſeceſſione ex virginii cauſa oborta vid. etiam notata *ad l. 2. §. 24. ff. de Origin. Iur.*

11 VADES *de Virgine*) Huc pertinet *l. 2. ff. in jus vocati ut eant, junct. l. 2. §. 2. & tot. tit. ff. Qui ſatiſd. Cog.*

CAP. XV.

De præfecto annonæ.

1 *Præfectus Annonæ quis primo & quando creatus.*
2 *Ejus munus.*
3 *Pompeii cordatiſsimum dictum.*

QUONIAM de poteſtatibus agitur, ratio
etiam admonet, ut de Præfecto annonæ
extra ordinem [1] tunc creari ſolito, nonnihil adii-
ciam. De quo ſane Magiſtratu nihil antea reperi,
quam Appio Claudio, & P. Servilio conſuli-
bus [2], eo quoque anno, quo Tarquinius Su-
1 perbus [3], apud Ariſtodemum tyrannum mor-
tuus eſt. Tum inter Conſules orta contentio [4] di-
citur de dedicatione ædis Mercurii: quæ ſanè
hac conditione ſopita eſt, quod uter dedicaret
Mercurii ædem, is quidem annonæ præeſſet.
Populus dedicationem dedit M. Lectorio [5] pri-
mipili Centurioni, non tam ob hominis meri-
tum, quam ob ignominiam Conſulum haud pro-
bè in Magiſtratu obverſatorum. Cæterum ut
hoc apud Livium non mihi planum uſquequaque
apparet) credo errore ſcribentium) ita de L.
Minutio [7] Præfecto annonæ, haud multo tem-
pore poſt uſquequaque manifeſtum eſt. Hujus
2 Magiſtratus difficili tempore, & caritate anno-
næ,

r:, uſus potiſſimum atque opera exigebatur.
umentum undique coemendum, & ſi quis
tra proprios uſus poſſideret, in medium po-
ndum curabat, aduehi undique, & advectum
ſto precio venire nitebatur. Cujus ope magi-
atus egregia populo Romano penuria labo-
nti ſæpe opera nauata eſt. Eam poteſtatem de
ua agimus, cum Magnus ille Pompejus [8] age- 3
rt, atque è Sicilia cum magna vi frumenti ſol-
ere pergeret, gubernatores claſſis non ſe com-
ittendos maxime ſævienti pelago dicerent,
lam ſaluberrimam Reipublicæ vocem edidiſſe
icitur: *Navigare enim*, inquit *neceſſe eſt*,
ivere neceſſe non eſt. Tantus præterea annonæ
ujus cauſa favor, autoritaſque acceſſit, ut
uæ alioqui perſonæ [9] ad accuſationem minus
doneæ eſſent, hac tamen in cauſa admitteren-
ur, hujuſmodi ſunt mulieres, infames. & quæ
unt ejus generis: quo nos etiam utimur. Sed
le Præfecto annonæ ſatis dictum eſt.

CAP.

CAP. XV.

1. EXTRA *Ordinem*] Fuit hic Extraordinarius magiſtratus, cujus munus erat ut videret, ne plebs annonæ inopia aut caritate laboraret, & juſto pondere ac debita bonitate panis veniret, Si quid ad annonam pertinens fuerit commiſſum, ad ejus ſpectabat cognitionem. Ejus mentio eſt in *l. 2. §. 33. ff. de Orig. jur. & l. 13. ff. de accuſationib.*

2 APPIO *Claudio, & P. Servilio Conſſ.*] Appium Claudium, alii vocant *M. Claudium Sabinum*, qui cum *P. Servilio priſco* conſulatum geſſit Anno *V. Cond. 258.* eorum meminit Liv. *lib. 2. cap. 21.*

3 TARQUINIUS *Superbus*] De Tarquinii morte apud Ariſtodemum Tyrannum, Cumis videlicet, ubi ſe receperat Idem Liv. d. *lib. 2. cap. 21.* & Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib. 7.*

4 ORTA *Contentio*] De contentione Conſulum ob dedicationem ædis mercurii ſcribit Val. Max. *lib. 9. cap. 3.* & Liv. *lib. 2. cap 27.*

5 M. LECTORIO] Alii legunt Lætorio, ita apud Livium *lib. 2. cap. 27.*

6 APUD *Livium*] Liv. *lib. 4. cap. 12.*

7 DE *L. Minutio*] Hic Præfectus Annonæ creatur *Pro ulo Gegan:o*

ganio Maccrino, & l. Menenio Lanato Coſſ. Anno V. Cond. 313.

8 MAGNUS *ille Pompejus*] Hunc magiſtratum geſſit Cn. Pompejus eo anno quo Cicero ab exilio revocatur, ut Conſtat ex ejus *Oratione pro Domo* eique perquinquennium præfuit Liv. *Epitom. lib.* 104.

9 QUÆ *alioqui perſonæ*] Textus eſt in *l.* 13. *ff. de Accuſationibus & l.* 3. *in fin ff. de lege julia de Annona.*

CAP. XVI.

De Tribunis militum conſulari poteſtate 1.

1 *Tribuni milites conſulari poteſtate quando creati, & ex quibus.*

CREBRIS quidem ſeceſſionibus Plebis à Patribus, quibus Conſules de ſuo quoque corpore creari peteret, externis etiam bellis ingruentibus, Plebeque ipſa delectum pati negante, coacti tandem Patres ſunt 2, aut civibus, aut hoſtibus de victoria concederent. Ab eorum ſenpententiis, qui Tribunos Plebis cæde violandos putarent, quos fœdere cum Plebe icto 3, ſacroſanctos haberent, primores patrum abhorrebant. per hæc conſilia eo res deducta eſt, ut rogatione Camilli 4, Tribunos militum 1, qui pro Conſulibus eſſent, tam ex Plebe, quàm ex Patribus promiſcue creari Patres ſinerent, de Conſulibus nihil immutaretur. Tres ergo Tribuni conſulari poteſtate, qui militares appellarentur, creati ſunt, iique conſtituti ſunt vario numero. Interdum enim viginti fuerunt, interdum plures, nonnunquam pauciores. Sed de ſuperioribus tantum tribus hi fuerunt, *Au. Sempronius Atracinus, L. Attilius, & T. Cecilius*, Patricii omnes. Plebs enim eo duntaxat contenta fuit, quod ejus ratio habita eſſe videretur. Tunc igitur primo à Conſulibus ad Tribunos militares conſulari poteſtate ven-

ventum eſt, *M. Genutio, & P. Curiatio* Conſulatu abeuntibus. Penes quem ſanè Magiſtratum (ut ipſum nomen indicat) eadem quæ apud Conſules, poteſtas erat collata, nominibus tantum immutatis, ac Plebis ratione habita.

CAP,

CAP. XVI.

1. CONSULARI *poteſtate*) Ad differentiam earum qui caſtrenſes Magiſtratus erant, & militare tantum officium præſtabant, peditibus legionis præerant, & penes eos, abſente Imperatore vel Duce, ſumma militaris erat poteſtas. Hi ſimpliciter *Tribuni militum*, vocabantur.

2. COACTI *tandem Patres ſunt*) Cauſam huic Magiſtratui creando fuerunt Tribuni Plebis, ut referunt Liv. *initio lib. 4.* & Dioniſ. Halicarn. *lib. 11.* qui quum multa privilegia Patribus & Patriciis extorſiſſent etiam alterum Conſulem ex Plebe fieri petierunt, quod quum declinarent Patres, ne Conſulatus cum Plebe communicaretur, Senatusconſultum factum eſt. Ut in locum Conſulum alii Magiſtratus, vel Præfecti partim ex Plebe, partim ex Patribus crearentur Conſularem poteſtatem habentes, quorum Imperium quum finitum eſſet, Senatus & Plebs convenirent & cognoſcerent, utrum Conſules, an Præfectos mallent Imperium ſuſcipere, & quod ferentibus omnibus ſuffragium fieret, firmum eſſet. Quod quum Plebs accepiſſet *Anno V. Cond. 309.* ut alii volunt *310.* Tribuni militum tres creati ſunt Conſulari poteſtate, ſed omnes Patricii, quo Plebs contenta primum, quod ejus, ratio in Comitiis habita fuiſſet. Sed qui tamen Magiſtratus pro firmato non ſtetit, quia tertio menſe quam eum inierunt, ut vitio creati, rurſum abdicarunt, & Conſulibus iterum locum fecerunt. Poſt aliquot annos *Anno* ſcilicet *V. Cond. 315.* Iterum Tribuni militum creati primo tres, Anno deinde 320. & deinceps quatuor, tandem ſex, & ſemel octo. Nec plures conſtitutos Faſti Conſulares probant, hi nonnunquam omnes Patricii, ut plurimum tamen partim ex Patribus partim ex Plebe creati ſunt. Poſt annum 386. nulli amplius Tribuni militum reperiuntur. Ita ut hic Magiſtratus poſt annum 77. quam primum in rempubl cam fuerit introductus, frequentari deſiit, à quo Conſules primum è Plebe creari cœperunt.

3. QUOS *fœdere cum plebe icto*) Tribunos Plebis Sacroſanctos & inviolabiles fuiſſe notavi ſupra *ad l. 2. §. 20. ff. de Origin. jur.*

4. ROGATIONE *Camilli*) pro Camilli, *Canulei* legendum puto. Cujus oratio ad Conſules facta exſtat apud Livium *lib. 4. cap. 3.*

INTERDUM *enim viginti*) Primo tres, deinde quatuor, aliquoties ſex, ſemel octo, nec plures ſimul creatos notavi ſupra. Alii volunt non plures quam ſex unquam creatos fuiſſe. Contra fidem Livii, qui *initio* lib. *5.* uno in loco octo creatos memorat, ubi idcirco mendum eſſet volunt. Verum anno 348. uno intermiſſo, ſeptem alios numerat communis Faſtorum Conſularium Catalogus. Qui

Livij

Livii locum minime corruptum probat.

M. GENUTIO *&* *P. Curiatio*) Alii legunt *Curtio*. Hi anno *V. Cond.* *308*. Conſulatum geſſerunt.

CAP. XVII.

De Cenſoribus.

1 *Cenſores qui primo inſtituti.*
2 *Eorundem munus & officium.*
3 *Eorundem authoritas.*

CUM ob multa & varia bella, civileſque ſeditiones, Romæ pluribus annis populus incenſus manſiſſet, neque eſſet luſtrum [1] aliquod de more conditum, neque diffiniri cenſus poſſet, neque Conſulibus, cum multum bellorum immineret, operæ eſſet id negocium agere. Mentio illata eſt à Senatu, rem videlicet operoſam, & minimè conſularem proprio Magiſtratu indigere [2], cui ſcribarum miniſterium, cuſtodiæque, & tabularum cura, cui arbitrium, formulæque cen-
1 ſendi ſubjiceretur. Tum duo Cenſores creati ſunt, *Papyrius*, & *Sempronius*, cenſuique habendo Præfecti, ab eaque re Cenſores appellati, *M. Geganio Macerino* [3] & *T. Quintio Capitolino* Conſulibus. Inſtitutumque ut quinquennio is Magiſtratus perduraret: quod tandem tempus ob Cenſorum inſolentiam immutatum eſt, ad annumque redactum [4], *A. Mamerco Æmilio* Dictatore [5] *Iulio Virginio*, *M. Appio* Conſulibus. Mirum quippe dictu eſt quanto cenſuræ initium parva re ortum, incremento ad auctum extiterit.
2 Eò quippe pervenit, ut morum, diſciplinæque Ro. Senatus, Equitumque regimen, decoris, dedecoriſque diſcrimen ſub ejus ditione Magiſtratus, privatorum publicorumque locorum vectigalia pop. Ro. repoſita eſſent, in Senatum allegere,

re Senatus Principem deſcribere, cenſum agere, luſtrum condere, equos adimere [7]. Quos 3
autem putaſſent parum dignos Senatu amovere, ut feciſſe fertur C. Fabricius [8], qui Cenſor, P. Cornelium Ruffinum patricium virum Senatu amovit, quod decem pondo argenti facti pro convivio appoſuiſſet. M. autem Cato Cenſor [9], C. Flaminii fratrem Senatu ejecit, quod exoratus à ſcorto, ut aliquem ex his qui in vinculis erant (obtinebat enim proconſulari imperio Galliam) ſecuri percuteret, obtemperavit. Quid dicam, quam leviſſimis de cauſis cenſoriam inurere notam conſueverunt? Nimis corpulentis militibus, unguentoque nitidis, equis ademptis, ignominiaque notatis, exercitu dimiſere. Equiti Romano nimium compto, ſplendidoque, equum ſtrigoſum, & vix hærentem pellem oſſibus habenti, cum obequitantes urbem Cenſores veniſſent obviam, percontantibus, ut quid ipſe tam uber & comptus, equus tam macilentus, & ſqualore obſitus eſſet: Hic Eques Ro. quoniam, inquit, ipſe me curo, equum verò Statius meus ſervus. Viſum eſt id parum reverens reſponſum, atque ob id [10] ignominia à Cenſoribus notatus eſt. Civem Rom. qui altius oſcitaviſſet in auditorio Cenſorum, ignominiæ nota affecerunt. Sed cum reſciſſent, non incontinentia, ſed valetudine factum eſſe, illico reſtituere. Cum celebrationi quorundam ſponſaliorum intereſſent, virumque cum uxorem ex animi ſui ſententia haberet, de more interrogaſſent, illeque ex parentibus, non autem ex animi ſui ſententia ſe habere reſponderet, eveſtigio labe ignominiæ convulſus eſt. Magnopere enim ab eorum majeſtate alienum eſſe

rati

rati ſunt, quod in conſpectu cenſoriæ ſeveritatis, leviculus homo adeo ridiculoſe fuiſſet cachinnatus. Multa in hoc genere dici poſſent, ſed omittenda ſunt. Illud autem non eſt prætermittendum, quod altero ex Cenſoribus [11] morte ſubducto alterum in demortui locum ſuffici, religio fuit. Itaque reliquum abdicare ſe Magiſtratu, ut duo de integro Cenſores crearentur, inſtitutum eſt. Id enim huic obſervationi cauſam dedit, quod eo anno quo Galli Romam cœperunt, altero ex Cenſoribus mortuo, alter quidem in demortui locum fuerit ſubſtitutus. Omen ergo viſum eſt, & pro lege perpetuo, ne id amplius fieret, obſervatum eſt. Cenſores vero cum præterquam ex Patribus creari aliquando nefas fuerit: id quoque ut cætera immutatum eſt, [12] atque indifferenter fieri cœptum. Illud etiam Cenſoribus negotium datum eſt, ne in fœnore modus excederetur.

CAP. XVII.

1. LUSTRUM] Luſtrum quinquennale tempus eſt, ita dictum a luendo, id eſt ſolvendo, quod quinto quoque anno vectigalia & tributa per Cenſores perſolverentur. teſte Varrone *lib. 5. de ling. Latin.* De quo latius *ad. l. 2. 8. 17. ff. de Orig. jur.*

2 PROPRIO *Magiſtratu indigere*] Verba ſunt Livii. *lib. 4. cap. 8.* Unde hæc deſumpta ſunt.

3 M. GEGANIO *Macerino*] Anno Urb. Cond. 310. Liv. *d. lib. 4. cap. 3. circa fin.*

4 AD *annumque redactum*] Mamerco Æmilio Dictatore pro quinquennali non annua, ſed annua & ſemeſtris facta eſt cenſura, id eſt octodecim menſium, teſte Livio. *lib. 4. cap. 24. & lib. 9. cap. 33.*

5 MAMERCO *Æmilio Dictatore*) Conſtat ex Livio *lib. 4. cap. 24.* hoc factum eſſe a M. Æmilio Iterum, id eſt ſecundo Dictatore Anno ſcilicet V. Cond. 319. *C. Iulio L. Virginio*, & *M. Foſſio Flaccinatore Conſulibus.* Unde hic in recitandis Conſulum nominibus librarii error eſſe videtur, qui pro *Iulio* & *Virginio*, duobus Conſulibus *Iulium Virginium* tanquam unum eundemque ſcripſit, addito *M. Appio* pro altero Conſulum, Ubi alterum mendum eſſe videtur, Iterumque pro *M. Appio*, reponendum putem *Appio Claudio Cenſore.* Appio enim Claudio Cenſore, cum C. plautius Collega ejus circum-

Cunctis decem & octo menſibus, quo Æmilia lege finitum cenſuræ ſpacium temporis erat, Magiſtratu ſe abdicaſſet, ut idem abdicaret inter eum & P. Sempronium Tribunum Plebis, qui finiendæ cenſuræ actionem ſuſceperat, inducenda Æmilia lege magna fuit contentio. De qua Vide Liv. *lib. 9. cap. 33.*

6 IT *morum*) Sed & alia ad Cenſorum munus pertinebant. Ut ita tueri Urbis templa, vias, pontes, aquarum ductus & alia publica ædificia, elocare vectigalia, precia Sacrificiorum procurare, alere ſacros anſeres, in matrimonialibus cauſis leges condendi, abrogandi, & cognoſcendi poteſtatem habebant, equitibus emeritis vacationem dabant, Si quis agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere, aut arborem vineamque pro derelicto habuerit Aut ſi Eques Romanus equum gracilentem aut parum nitidum habere viſus eſſet, eos incuriæ pæna notabant etiam Fullonibus modus in pingendis veſtibus a Cenſoribus fuit definitus & ne in fænore modus excederetur curam habuere, & cætera alia, de quibus paſſim apud *Livium, Plutarchum, Valer. A. Gellium, Plinium Alexandr. ab Alexandro*, & alios. Ut conſtaret quinam ab his notati eſſent, & equeſtri aut Senatorio ordine indigni, peracto cenſu Senatorum, atque equitum nomina recitabantur, ubi qui in recitatione primum habebat locum, eximius erat & aliis dignitate prævalebat, vocabaturque *Princeps Senatus*, & *Princeps Equeſtris ordinis* Reliqui extra Senatorium aut Equeſtrem ordinem a Cenſoribus notati, ærarii fiebant id eſt cenſu & ære damnati.

7 EQUOS *adimere*) Equiti equum & annulum adimebant ſi quid in vita ejus depræhenderet honeſtati contrarium.

8 C. FABRICIUS) Hiſtoriam habes apud Valerium *lib. 2. cap. 9. exemplo 4.* Plutarch. *in Sylla.* & A. Gellium *lib. 4. cap. 8.*

9 M. AUTEM *Cato*) Vide eundem Valer. *lib. 2. cap. 9. exemplo 3.* Liv. *lib. 39. cap. 42.* & Plutarch. *in Catone & Quinctio.*

10 PARUM *reverens reſponſum, atque ob id*) Aliam notandi cauſam collige ex A. Gell. *lib. 7. cap. ult.*

11 ALTERO *ex cenſoribus*) Quum C. Julius Cenſor *L. Valerio, potito, & M. Manlio Capitolino Conſſ.* Anno V. Cond. 361. deceſſiſſet, M. Cornelius ei ſuffectus fuit. Quod quum mali ominis eſſet, quod eo luſtro Roma a Gallis capta fuerit ea res poſtea relligioni fuit, ut nunquam in demortui locum alius ſufficeretur ſed altero mortuo collega ejus eo Magiſtratu etiam abire debebat. Liv. *lib. 5. cap. 3. lib. 6. cap. 27. & lib. 9. cap. 34.* & Plutarch. *in vitis.*

12 IMMUTATUM *eſt*) Primus & plebe Cenſor creatus C. Martius Rutilius *C. Sulpitio Petito, & T. Quintio Penno Cincinnato Conſulib. Anno V. Cond. 402.* Liv. lib. 7, cap. 22.

CAP. XVIII.

De Triumuiris Coloniæ deducendæ. [1]

1 *Triumviratus occaſio ex Livio petita.*
2 *Triumviri qui primo Conſtit.*
3 *Eorundem officium.*

ARINCINI, atque Ardeates, cum de ambiguo agro ſæpe bello, certaſſent, multis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

invicem cladibus feſſi, Populum tandem Rom. ea de re judicem [2] conſtituere. Cum ergo utriuſque civitatis legati oratum cauſam veniſſent, concilio populi a Magiſtratibus dato, magna contentione actum eſt. Iamque editis teſtibus, cum tribus vocari, & populum inire ſuffragium oporteret, conſurgit P. Scaptius de plebe, magno natu. Et *ſi licet*, inquit, *Conſules de Republica dicere, errare ego populum in hac cauſa non patiar.* Sed cum quaſi vanum & delirum reiicerent Conſules, audiendumque prorſus negarent, pergentem vociferare publicam cauſam prodi, per lictorem ſubmoveri juſſerunt. Hic ille Tribunos appellat. ad eos admiſſus, tertium & nonageſimum ſe annum agere inquit: eum agrum de quo duo populi ambigant, tenere memoria fixum, neutrius populi, ſed Coriolanorum fuiſſe, atque eo ſe tempore militaſſe. Captis Coriolanis is [3] ager jure belli Populi Romani factus eſſet: proinde ſe magnopere ſuadere [4] populum ne inutili pudore cauſam ſuam damnaret. Movit non tam hominis autoritas quam commoditas uſuſque agri: tantumque tribunitia poteſtas valuit ei [5] ut cum hac de re latum eſſet ad populum lex de agro Populo Romano adjudicando promulgaretur. Id ſane factum maxime dehoneſtavit majeſtatem populi Romani multumque apud finitimas civitates infamiæ dedecoriſque contraxit. Quamobrem cum id ægre ferrent Patres, ac non multo poſt judicium de Ardeatibus egregie pro auxilio illis adverſus Volſcos allato meriti eſſent, cum tam infamem judicii notam prorſus ex animis delere cuperent, Senatus conſultum fecerunt, quoniam

nam civitas Ardeatum inteſtino tumultu ad paucos redacta videretur, coloni eo præſidii cauſa adverſus Volſcos ſcriberentur. Id cum latum ad populum eſſet, placuiſſetque multo plures Rutulos quam Romanos colonos adſcribendos, priuſque is ager qui infami judicio interceptus erat, omnibus Rutulis divideretur, quam alterius agri gleba aſſignaretur ulla cuiquam, eo tandem pacto ad Ardeates reverſus eſt. Trium- 2
viros igitur deducendæ coloniæ creant, *Agrippam Menenium*, *T. Cloelium Siculum*, & *M. Ebutium Helvam*. Nec abnuerim hunc Magiſtratum alias à majoribus Romanorum creari potuiſſe. Ceterum ab inſigniori ratione, & ingenti Pop. Rom. poteſtate exordiri non piguit. Pertinebat 3
vero ad hujus Magiſtratus officium, ut & agros novis colonis dividerent, urbes deſignarent, ædificare volentibus areas partirentur, commodis regionibus civitatem diſtinguerent, legibus Magiſtratibuſque ſiſterent, & ad ſpeciem optimi tabernaculi Rempub. effingerent.

CAP.

CAP. XVIII.

DE *Triumviris Coloniæ deducendæ*) Ex appiani *lib.* [illegible] *Bello civili*, conſtat, Romanos nunc hos, nunc illos Italiæ populos ſubjugando, parte agri mulctare, inque eam Colonias deducere, aut oppida ante condita præſidii Cauſa novis Colonis adſcribere, in quibus quantum ex culti agri inter Colonos dividatur, & elocabatur, quod incultum ſupererat per præconem [illegible]tatis Colonis aſſignabant, quibuſcunque liberet colere, ſervata [illegible] tributi nomine in ſingulos annos ex arbuſtis quinta parte, frugum decima, & gregibus tam minoris quam majoris pecoris vectigali indicto. Quum jam Decretum eſſet coloniam aliquam deduci, & Colonorum numerus ſcriptus eſſet, ſi veſi ſua ſponte dediſſent, ſive ſorte electi eſſent, Curatores creabantur qui Coloniam aliquam in agros definitos, deducerent, & ſingulis ſuos attribuerent è quibus Curatoribus dux aliquis eos tanquam exercitum ſub vexillo deducebat. Hi initio tres fuere unde *Triumviri*, deinde quatuor & plures, Unde *Quatuorviri*, *Quinqueviri*, *Septemviri*, *Decemviri*, &

gintiviri Coloniæ deducendæ dicti ſunt. Ubi Colonos in agris collocaverant, aratro omnem agrum circumſcribebant, deinde agri diviſionem ac ſuæ cuique partis aſſignationem tribuebant, De his paſſim apud *Appianum, Plutarchum, Ciceronem, Livium, Dioniſium*, alioſque. Horum inſignia, exſtant in Veteribus nummis quibus, ſub III. viratus inſcriptione vexillum Aquila, cohortis ſignum, aratrum, pertica agrimenſoria, ſacerdos jugum boum & ſulcum aratro ducens, circumſcripto agro repræſentatur, quorum pleraque apud me antiquitatis cauſa reconditos ſervo.

2 JUDICEM *Conſtituere*) Cauſam & originem Triumvirorum Coloniæ deducendæ captat ex Hiſtoria Livii *lib. 3. circa finem*, Cujus hæc verba ſunt.

3 CAPTIS *Coriolanis*) Alii legunt *Coriolis*.

4 SUADERE *populum*] Hæc aliquanto latius apud Liv. *lib. 3. circa fin.*

5 EI] Id eſt Populo.

6 QUAMOBREM *quum id agre*] Vid. Liv. *lib. 4. cap. 7.*

7 PLACUISSETQUE *multo plures*] Vid. Liv. lib. 4. cap. 11.

8 RUTILOS] Rutili iidem ſunt quum Ardeatibus ita dicti, quod rutilo & flavo eſſent colore.

9 AGRIPPAM *Menenium*] Factum hoc *Anno Urb. Cond. 311.* M. Fabio Vibulano & ipſo Ebutio Helva Conſulibus, aut certe anno ſequenti proxime poſt eorundem Conſulatum teſtatur Livius *d. lib. 4 cap. 11* Unde patet, ut plurimum ad id munus electos Conſules, poſtquam conſulatum depoſuiſſent. Et qnidem ſolis patriciis hic Magiſtratus initio deferebatur, poſtea vero etiam ex plebe creari cæpit, primus ex plebe cenſor fuit *C. Martius Rutilius Anno Urb. Cond. 402.* Liv. *lib. 7. cap. 22.*

11 PERTINENT *vero*] Plura de Triumvirorum officio notavi ſupra *num. 1.*

CAP. XIX.

De Prætoribus.

1 *Prætor quis.*
2 *Prætor Urbanus*
3 *Ius honorarium*
4 *Prætorum inſignia*
5 *Prætor peregrinus*
6 *Quinqueviri*
7 *Prætorum numerus*
8 *Præfectus Urbis*
9 *Prætor Latinarum feriarum*

CUM crebris ac diuturnis certaminibus victi tandem à Plebe Patres, ex Conſulibus alterum ex Plebe creandum conceſſiſſent, id ſibi voluntate Plebis pro aperto ad conſulatum aditu
1 arrogavere, ut unicus Magiſtratus crearetur ex Patribus, iſque à præeſſendo [1] Prætor appellaretur: qui tandem eo quod inter urbanos jus dice-

diceret, [2] urbanus appellatus eſt. Penes hunc 2
vero Magiſtratum adeo omnis publici privatique
juris poteſtas fuit, ut novum jus condere, [3] &
vetera abrogare, facultas eſſet. Tantum vero
poſtmodum aucta eſt Prætoris autoritas, ut quod
Prætor ipſe dixiſſet, ob ipſius honorem jus ho-
norarium [4] vocaretur. Prætori regia inſignia, 3
conſulareſque ferme apparatus [5], lictores vero 4
non amplius ſex, ſella curulis, & trabea, cæte-
raque hujuſmodi tradita ſunt. Ac quamvis ſex
numero lictoribus uti conceſſum Prætoribus
eſſet, Paulo quidem Æmilio Prætori in Iberiam
contendenti (ut ait Plutarchus) duodecim ad-
hibitos lictores [7] comperi. Equis albis, trabea
candida utebatur Prætor. Nivei ad fræna Quiri-
tes ſubminiſtrabant, ut ait Iuvenalis. Demum
cum undique peregrinorum multitudo in urbem
conflueret, neque unus Prætor turbæ cauſarum
ſufficere poſſet, alter Prætor creatus eſt: qui
quoniam inter peregrinos cognoſcebat, Pere- 5
grinus appellatus eſt. Creſcente vero imperio [8],
tantum poſtmodum amplificatus eſt numerus,
ut XVIII. Prætores aliquando in verbe jus dice-
rent. Et quia Magiſtratus veſpertinis tempori-
bus in publico eſſe, inconveniens erat, Quin- 6
queviri conſtituti ſunt citra Tyberim & ultra Ty-
berim, qui poſſent pro Magiſtratibus fungi.
Capta deinde Sardinia, mox Sicilia, item Hi- 7
ſpania, deinde Narbonenſi Provincia, totidem
Prætores quot Provinciæ in ditionem venerant,
creati ſunt: partim qui urbanis rebus, partim
qui provincialibus præeſſent. Deinde Cornelius
Sylla quæſtiones publicas conſtituit, veluti de
falſo, de parricidio, de ſicariis, ac Prætores

quatuor adiecit. Cajus Iulius Cæſar duos Prætores, & duos Ædiles [9], qui frumento præeſſent, & à Cerere Cereales conſtituit. Ita duodecim Prætores, ſex Ædiles ſunt creati. Deinde Divus Auguſtus ſexdecim Prætores conſtituit. Poſt Divus Claudius [10] duos adiecit Prætores, qui de fideicommiſſis jus dicerent, ex quibus unum Divus Tiberius detraxit, & adiecit unum Divus Nerva, qui inter fiſcum & privatos jus diceret. Ita decem & octo Prætores in civitate jus dicunt. Et hæc omnia quoties Romæ ſunt magiſtratus, obſervantur: quoties autem proficiſcuntur,
8 unus relinquitur, qui jus dicat, iſqus vocatur Præfectus urbi, qui Præfectus olim conſtituebatur. Poſtea vero alius Latinarum [11] feriarum
9 introductus eſt, qui quotannis vacantibus cæteris Magiſtratibus creari inſtituerit. Quibus omnibus cum plurimi ingruentium bellorum uſus exegiſſent, earundem adminiſtrationes mandari conſuevere, excepto Præfecto urbis in civitate remanente.

CAP. XIX.

1. A PRÆESSENDO] Quia juriſdictioni præſunt *l. 12. ff. de Legib.* Alii a *præeundo* quod jure & exercitu præirent Ut Feſtus & Varro *lib. 4. de ling. Latin.*

2 Jus *diceret*] Conſules primis temporibus jus dixiſſe Conſtat ex *Livio*, *Dioniſio*, & aliis paſſim, uſque dum hi avocarentur bellis finitimis, neque eſſet qui in Civitate jus redderet, quo factum eſt ut Prætor crearetur qui in Urbe jus diceret, ideoque Urbanus appellatus eſt *l. 2. §. 27. ff. de Orig. jur.*

3 NOVUM *jus condere*] Ab initio Prætores edicta tantum propoſuerunt, de quibus rebus, & quomodo jus dicturi eſſent, poſtea vero permittente populo hoc ſibi uſurparunt, ut adjuvandi, ſupplendi, aut corrigendi juris jam conſtituti cauſa, aut de iis de quibus lege nihil cautum, ex bono & æquo ipſi aliquid edicendo conſtituerent. l. 7. *ff. de juſtit. & jure.* Quum enim lex quæ generaliter loquitur, omnes articulos ſigillatim compræhendere non potuerit, introductum eſt, ut quum in aliqua cauſa legis ſententia manifeſta eſt, is qui juriſdictioni præeſt, ad ſimilia procedat, atque ita jus dicat, & quoties lege unum vel alterum intro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ductum eſt, ea quæ tendunt ad eandem utilitatem, vel interpretatione vel juriſdictione ſuppleat *l. 12. §. 13. ff. de legib.*

4 Jus *honorarium*) Honor pro Magiſtratu ponitur, unde a Magiſtratruum edicto honorarium vocari ſcribit Pomponius in *l. 2. §. 12. ff de Origine juris.*

5 Consularesque *ferme apparatus*) Dicit, *ferme* quia non omnia inſignia Regia, aut Conſularia habebat, ſex enim tantum lictoribus neque faſcibus utebatur.

6 Cæteraque *hujuſmodi*) Inſignia quibus utebantur fuere Prætexta, id eſt purpura toga, qua Calendis Januariis ſolenniter Initiabantur, ſella eburnea Curulis, trabea Candida, haſta & Gladius, Miniſtri Accenſiti, Scribæ & lictores. Quorum haſta & gladius, Prætorum propria fuerunt, ad Iuriſdictionem Civilem & Criminalem ſignificandam. Scribæ actiones in tabulas referebant, Accenſi horam eſſe tertiam, aut meridiem admonebant, lictorum erat coercere, aut ſummovere.

7 Duodecim *adhibitos lictores*) Paulus Æmilius, non ut Prætorium, cui ſex tantum erant lictores, ſed ut proconſulare imperium ejus declararet ,' duodecim lictoribus in Hiſpaniam miſſus, uſus eſt, Authore eodem Plutarcho *in Æmilio Paulo.*

8 Crescente *vero Imperio*) Duo primum Prætores conſtituti Urbanus, & peregrinus, qui privatis judiciis præfuerunt, dum Parricidii Quæſtores publicis judiciis præeſſēt, de quibus Pomponius *in l. 2. §. 23. ff. de Orig. jur.* Prætor Urbanus primo Conſtitutus *l. Æmilio, l. Sextio Conſulib. Anno ab Vrbe Condita 387.* Quo Patres Sp. Furio Camillo primam præturam dederint. Cui poſt 124. circiter annos *Anno* ſcilicet *Vrb. Cond. 511. C. Luctatio, & A. Poſthumio conſulib.* prætor peregrinus adjunctus eſt Q. Valerius Falto, teſte Livio *Epitom. 19.* Hi ſoli prætura functi ſunt uſque ad annum *V. Cond. 556.* quo creſcentibus jam provinciis & latius pateſcente imperio ſex Prætores conſtituti ſunt *C. Cornelio Cethego & Q. Minutio Conſulibus* Liv. *lib 32. cap. 27.* Quorum quatuor in Sardiniam, Siciliam, Hiſpaniam & Narbonenſem provinciam mittebantur. Et totidem deinde Prætores quot Provinciæ in ditionem venerant, creati ſunt, partim qui Urbanus rebus partim qui provincialibus præeſſent. Donec poſt quæſtiones perpetuas inſtitutas, (quod ſub conſulatu *L. Marii Cenſorini & M. Manilii contigiſſe* Cicero teſtatur *in Bruto.* Anno V. Cond. 604.) Quatuor Ordinarii Prætores creati fuerunt, qui dum Urbanus & Peregrinus de privatis cauſis jura redderent, reliqui quatuor judicia publica ordinario Magiſtratus jure exercerent. Unus *de Repetundis*, alter *de ambitu*, tertius *de Majeſt.* & quartus *de peculatu.* quum antea tantum, ſi quando caſus tuliſſet, ut quærendū videretur, tum primum crearetur qui quæreret, quique abſoluto hoc judicio officio ſuo functus erat. Quod duravit uſque ad Cornelii Syllæ Dictatoris tempora, qui quum eos quatuor Publicis quæſtionibus non ſufficere videret, ut quibus deeſſent *Falſi, parricidii*, & de *Sicariis quæſtiones*, rurſum quatuor alios adjecit, ut vult Pomponius *l. 2. §. 32. ff. de Orig. jur.* & Feneſtella *hic.* Sic ut decem numero fuerint, Prætor Urbanus, & Peregrinus in Urbe, quatuor Provinciales, & quatuor judiciorum publicorum cauſa Conſtituti. Quibus deinde a Julio Cæſare duos additos & ab Auguſto ſexdecim Prætores Conſtitutos volunt quibus priores duo Urbanus & Peregrinus adjuncti XVIII. Prætores efficiunt, de quibus hic.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

& *l. 2. §. 52. ff. de Orig. jur.* Sed quo tempore L. Corn. Sylla, Julius, & Auguſtus eos conſtituerint vix conſtat. Decem Prætores conſtituos *Cn. Papirio C. Mario Conſulib. Anno V, Cond. 671.* Chronologi velint. Quibus occiſis L. Corn. Sylla ſe ipſum Dictatorem conſtituiſſe, probat Carol. Sigon. *in Faſtis Conſularib ad.d.annum 671.*

9 ET *duos Ædiles*) De Ædilibus Cerealibus ſupra *cap. XIII.* & *l. 2. §. 32. ff. de Orig. jur.* Ubi vide notat.

11 Alius *Latinarum*) De quo Latius ſupra *cap. 6.*

De quinque viris menſariis. 1

CAP. XX.

1 *Menſarii qui & eorum officium*

CUM improbitate 2 fœneratorum, Plebs Ro. magnitudine æris alieni pene obruta eſſe videretur, eique difficultati Principes Plebis ſuccurrere ſæpenumero tentaſſent, inclinatis tandem ad concordiam omnium animis, qui tum Conſules erant, funebrem quoque rem, quod deſtinere animos hominum videbatur, levare aggreſſi, ſolutionem, æris alieni in publicam curam verterunt, Quinque ergo viri creati 3 ſunt, quos a diſpenſatione pecuniæ Menſarios appellarunt qui inſigni æquitate, diligentiaque meriti ſunt, ut per omnium annalium monumenta celebres nominibus eſſent. Hi ergo fuerunt *C. Duellius*, *P. Decius Mus M. Papyrius*, Qu. Publius *T. Æmilius*, qui rem difficillimam tractatu, & plerumque parti utrique, ſemper certe alteri gravem, cum alia moderatione, tum impendio magis publico, quam jactura ſuſtinuerunt. Tarda enim nomina, eſt impeditiora inertia debitorum, quam facultatibus, aut ærarium menſis cum ære in foro poſitis, diſſolvit: ut populo pricaveretur: aut æſtimatio æquis rerum preciis liberavit, ut non modo ſine injuria, ſed etiam

etiam ſine querimonia partis utriuſque, exhauſta vis ingens æris alieni ſit.

CAP.

CAP. XX.

1. Quinque *viris Menſariis*] Cauſa horum creandorum fuit fæneratorum improbitas, & æris alieniplebis Romanæ magnitudo.

2 Cum *Improbitate*] Ad verbum hæc omnia deſumpta ſunt ex Livio *lib. 7. cap. 21.*

1 Quinque *ergo viri*] Facta hæc ſunt *P. Valerio Publicola & C. Martio Rutilo 11. Conſulibus* Anno V. Cond. 401. Liv. *d. loco* Triumviros deinde Menſarios Romæ propter penuriam argenti conſtitutos Idem Livius ſcribit *lib. 23. cap. 21.* belli punici ſecundi tempore *L. Aimil o Paulo & C. Terentio Varrone Conſulib.* Anno Urb. Cond. 437. Quorum etiam mentionem facit in *lib. 24. cap. 18.*

CAP. XXI.

De triumviris Reipublicæ conſtituendæ.

1 *Antonii Tyrannis* 2 *Triumviratus Reipub. Conſtituendæ.*

Si triumviratus Reipublicæ conſtituendæ originem quæris, ante ipſum quem Cæſar Auguſtus cum Antonio & M. Lepido geſſit, alter nullus apud Romanos prodiiſſe memoratur. Ego autem de eo ipſo nuſquam præterea offendiſſe memini: utrum poteſtatibus 1 annumerandum cenſuerim, haud ſatis ſcio quippe quod eas poteſtates, quas injuſſu, præterque Senatus autoritatem quiſque, non dicam ſortitus fuerit, ſed per libidinem dominandi arripuerit, tyrannides potius, quam poteſtates ſeu Magiſtratus appellandos duxerim. Utcunque ſe res habeat 2 illud facile animadverti poteſt, Iulio Cæſare in Senatu ab iis qui cum Bruto & Caſſio erant, occiſo, mox Antonium, quum ſtudia omnia ad componendam Rempublicam contuliſſe videretur, Principem civitatis evaſiſſe. Confeſtim vero dominandi libidine ejectum Cicero-

nem, Brutum, cæteroſque qui factioni ejus adverſabantur, urbe excedere contigiſſe. Octaviano autem, qui teſtamento Cæſaris hæres ſcriptus fuerat, ex Aſia reverſo, Cicero, ac cæteri qui ejus factioni obluctabantur [3], ad Octaviani potentiam confugerunt, ex quo factum eſt, ut Antonius urbe migrare adactus, hoſtis à Senatu judicaretur: ad quem opprimendum Hircius & Panſa Conſules miſſi, Auguſtuſque cum faſcibus Antonium apud Mutinam adepti fuerunt, fugaveruntque. Deſperatis ergo rebus, Antonius ſupplex ad M. Lepidum confugit, cujus potentia fretus, Octavianum, qui æque animum ad dominationem intenderat, ad fœdus ſocietatemque pellexit, illam videlicet ſocietatem, qua homicidia homicidiis in permutationem veniſſe dicuntur. Inter quos ad cædem deſtinatos [4], Cæſar Ciceronem pro L. Cæſare avunculo M. Antonii, eidem conceſſit. Igitur tyrannidem prætextu pio Magiſtratus palliare pergentes ſeſe Triumviros Reipublicæ conſtituendæ appellavere, quorum nutu & auſpiciis omnis Reſpublica niteretur. Cæterum eorum animos quorſum inclinarent, mox ipſe eventus rerum oſtendit, omnes divinas humanaſque res commiſcens. Omnibus enim intra ſe opibus comſumptis, ad extremum unus Cæſar potitus eſt: qui & ipſe omnibus cæteris ſuperſtes, ipſum de quo loquor triumviratum annos circiter X. ut Suetonius Tranquillus refert, obtinuit.

CAP.

CAP. XXI.

1. VTRUM *poteſtatis*] Contra leges enim hic Magiſtratus inſtitutus fuit, quum neque ad Senatum neque ad Populum de his retuliſſent.

2 UTCUNQUE *ſe res habeat*] Hiſtorica narratio eſt, qua occaſione & quomodo hic Triumviratus inſtitutus ſit. Quum igitur Julio

Cæſare

Cæſare *Anno V. C.* 709. e vitis ſublato, *C. Octavianus* a Julio Cæſare adoptatus & in Cæſarum familiam tranſlatus, & *M. Antonius*, qui, quod ad Componendam remplicam omne ſtudium Contuliſſet, Principem Civitatis ſe evaſurum putaret, uterque animum ad dominationem intenderet, Antonius Octaviano cedere debuit, & ab Urbe diſcedere coactus a Senatu hoſtis declaratus eſt, ad quem opprimendum Octavianus miſſus eum apud Mutinam fudit, ut deſperatis rebus ad *M. Lepidum* confugeret. Cujus Interventu fœdus initum, ut hi tres Triumviratus nomine Rempublicam pro imperio gubernarent & Magiſtratus, alioſque honores, quibus ipſi vellent tribuerent, Cæſari Octaviano *Africa*, utraque *Sardinia*, & *Sicilia*, Lepido *Hiſpania*, ac *Gallia Narbonenſis*, Antonio omnis *reliqua Gallia* cis & trans Alpes, tribueretur, ut inimicos ſuos omnes proſcriberent, & cæderent, Lepidus in locum Bruti Conſul fieret, Romamque & totam Italiam in cuſtodia haberet. Antonius vero & Cæſar Brutum & Caſſium bello perſequerentur. Quibus Conſultationibus perfectis, Romam convolant, & ſinguli interjectis diebus Urbem ingreſſi, quæ decreverant exequuntur. Dum C. Cæſar Octavianus *Hirtio & Panſa* Couſulibus apud Mutinam occiſis, omni exercitu occupato ante legitimam ætatem, per vim adacto Senatu, ſe cum Q. Pedio J. Cæſaris herede ex quadrante Conſulem ſurrogavit. Factum hoc eſt *X. Kalend. Octob. Anno V. Cond.* 710. Quo eodem anno 5. Kalend. Decemb. iidem *Cæſar, Lepidus* & *Antonius*, quem dixi, Triumviratum reipublicæ conſtituendæ cauſa ineunt. Ut pridje Kalend. Januarias quinto poſt anno abdicarent. Sed quemadmodum Magiſtratus ille contra leges fuit inſtitutus, ita etiam non fuit diuturnus: nam non multo poſt diſſidiis ortis inter Octavium & Lepidum. Octavius Lepidum bello perſecutus eſt, eique victo, Triumviratus honorem abrogavit, Poſtea etiam Antonio bellum intulit, eoque victo, quum ipſi ſolus rerum potiretur, Triumviratu renunciavit. Eumque finem habuit Triumviratus Reipub. conſtituend. Hiſtoriam vid. apud Dion. *lib.* 46. Appian. *l.* 3. & 4. *de bello Civil.* Sueton *in Auguſto cap.* 27. Plutarch. *In M. Bruto & Antonio, & in Cicerone* Liv. Epitom. *lib.* 120. Jul Flor. *lib.* 4. *cap.* 7. ejus etiam meminit Varro *in libro* quem Iſagogicum inſcripſit *de officio Senatus habend* teſt. Gell. *l.* 14. *c.* 7.

3 OBLUCTABANTUR) Alii obtrectabantur.

4 AD *cædem deſtinatos*) Fuſi enim inimici ſunt plurimi æquites CXXX. Senatores proſcripti, & qui necarentur deſtinati viri plures quam Ducenti, De Ciceronis proſcriptione maxima inter eos contentione certatum, Tandem permutatio ita inſtituta eſt, ut Lepidus Paulum fratrem, Antonius L. Cæſarem avunculum, Cæſar Ciceronem proſcribi permitterent. Cujus quum occiſi ab *Herennio* Centurione & *Popillio* legionario milite, caput cum manu dextra in roſtris exhiberetur, conclamavit Antonius, finitas jam eſſe proſcriptiones Plutarch. *in Cic. circa fin.*

CAP. XXII.

De præfecto Prætorio.

QUales apud Reges Tribuni Celerum Equitum, ſive apud Dictatores Magiſtri Equitum,

tum, tales demum fuere Præfecti prætorio [1] apud Cæſares. Nam cum ſecundas poſt Cæſarem partes geſtarent, præeſſentque diſciplinæ publicæ emendandæ, adeo à parvis orta principiis crevit autoritas, ut cum aliquo tempore à Præfectis prætoriis provocare liceret, extarentque exempla majorum, quo pacto ab iis provocaſſent lecta poſtmodum Principis ſententia, à Præfecto prætorio provocatio ſublata eſt. Credidit enim Princeps eos, qui ob ſingularem induſtriam, fide illorum atque integritate explorata, ad hujus poteſtatis amplitudinem adhiberentur, non aliter pro ſapientia, ac ſplendore dignitatis ſuæ, quam eundem fore judicaturos Alio etiam privilegio hujuſmodi poteſtas ſubnixa eſt, ne ab eorum ſententiis minores ætate (ut ab aliorum Magiſtratuum) reſtitui poſſent.

CAP.

CAP. XXII.

PRÆFECTO *prætor'o*) Prætorii Præfectura militare munus fuit, eratque Præfectus prætorio, qui militibus iis præerat, quos Imperator in ſui Cuſtodiam allegerat, Qui & ipſi Prætoriani dicti, & Cohortes Prætoriæ quæ ut validiores in provincias prætorias delegabātur, ad quas regendas viri conſulares & Prætorii Præfectorum nomine mittebantur, ſicut in Provincias proconſulares, & Præſidiales proconſules, & provinciæ Præſides. In eas enim provincias Auguſtus Romanum Imperium diviſerat. Is vero qui in Urbe cohortibus prætoriis Præfectus erat, maximæ poteſtatis & dignitatis fuit, de quo hic, Autor, ex Aurelio J. C. libellorum Magiſtro in ſingulari ſuo *de officio Præfecti Prætorio*, libello de verbo ad verbum ſua deſcripſiſſe videtur ut pater ex *tit. ff. De officio præfecti Prætorio.* Plura de præfect. prætorio vid apud Wolfgang. Lazium *Comment. Reipub. Roman. lib. 1. & 2.*

2 PROVOCATIO *ſublata eſt*) Quod & Conſtantini tempore *Baſſo & Ablavio Conſulibus* Anno Chriſti 331. Conſtitutum probat *l. 12. Cod. de appellat.*

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

CAP. XXIII.

De quibuſdam minoribus magiſtratuum ſpeciebus[1].

Prætorum munus.
Decemviri litium creandorum.
3 *Quatuor viri.*
4 *Treſviri monetales.*

Alteram Magiſtratus ſpeciem in urbe
Roma jus aliquando dixiſſe reperi. Nam
um bellorum munera, cæteris Magiſtratibus 1
on ſufficientibus, ad Prætorem deferrentur,
uorum munus adminiſtratio juris[2] præcipuum
iit, creati decemviri ſunt qui jus in urbe dice- 2
ent, Prætorumque partes eo tempore gererent,
tium judicandarum appellati[3]. Eo tempore 3
Quatuorviri[4] creati dicuntur, qui viarum curam
gerent. Ac tres monetales auri[5] argentique fla- 4
ores, quorum eſſet diligentia, numiſmata auro
rgentoque fabricari. C A P.

CAP. XXIII.

Minoribus *Magiſtratuum ſpeciebus*) Qui ſint minores Magiſtratus docet A. Gellius *b. 13. cap. 15.*

2. Administratio *Iuris*) Prętores enim juriſdictioni præerant *12. ff. de legib.* & jus prætorium djuvandi, vel ſupplendi vel corrigendi Juris Civilis gratia introductum eſt. *l. 7. §. 1. ff. de juſtit. & ure.*

3. Litium *Iudicandarum*) Hic Magiſtratus ab Auguſto Inſtitutus, poſt quæſturam cæptus eſt. Ut colligitur ex Suetonio *in Auguſto. cap. 37.* Vide porro notata *ad l. 2. §. 29. ff. de Origin. Iur.*

4. Quatuor *viri*) De his vid. *not. ad l. 2. §. 30. ff. de Origin. Iur.*

5. Tres *Monetales*) Hi Triumviri Monetales dicti *d. l. 2. §. 30.* Ubi vide *notat.*

CAP. XXIV.

De præfecto urbis & vigilum[1].

1 *Præfecti Vigilum à quo primum inſtituti.*
2 *Eorundem officium & poteſtas.*

Divus Auguſtus ſalutem publicam nullius alterius quàm ſuę diligentiæ congruere exi-
ſtimans,

1 ſtimans, coërcendorum incendiorum cauſa ſeptem cohortes opportunis urbis locis diſpoſuit, ita ut binas urbis regiones unaquæque cohors præſidio tutaretur: tribunis, & ſuper omnes clariſſimo viro Præfecto vigilum [2] præpoſitis. Et licet apud veteres Ro. triumviris nocturnis, Ædilibus, tribuniſque id negocii quandoque eſſet aſſignatum, pluribus eodem die exortis incendiis, quibus accurrere, ſatiſque facere non poſſe eos appareret, creare Præfectum vigilum [3] Auguſt.
2 Cæſar in animum induxit. De incenſoribus ergo, effractoribus, furibus, raptoribus, apud Præfectum vigilum cognitio eſt: niſi ſi quæ tam atrox, tam famoſa perſona ſit, ut ad Præfectum urbis remittenda videatur. Et quoniam incendia plerunque culpa exoriuntur inhabitantium, aut fuſtibus caſtigat eos qui negligentius ignem habuerunt, aut ſevera objurgatione comminatus, fuſtium caſtigationem remittit. Cum effracturæ in horreis (ut plerunque fit) inſuliſque, ubi precioſarum rerum ſuarum partes, patres familiarum ſervant, apparuerint, ſi quando cella vel armarium effringatur, effractorum ſæpe, nonnunquam etiam cuſtodum quæſtiones apud hunc magiſtratum exercentur. Et ita Divus Antonius Erithio Claro Prę-fecto inſcripſit. Ait enim, effractis horreis de ea re ad illum ipſum pertinere. Sciendum autem Pręfectum vigilum ad plurimam noctem vigilare oportere, coërrareque calceatum cum hamis, & dolabris, curamque omnes inquilinos agere admonendi, ne per colonorum negligentiam, incendiorum caſus exoriantur. Quinetiam inquilinus ut quiſque aquam in cænaculo habeat, qua igneo terrore ingruente, præſto occurrere poſſe cen-

cenſeatur. Adverſus capſários autem, qui mercede ſervanda in balneis veſtimenta ſuſcipiunt, judex quoque conſtitutus eſt, ut ſi quid in ſervandis veſtimentis admiſſum fuerit, ipſe idem de quo loquor, Magiſtratus quæſtionem exercebit.

CAP.

CAP. XXIV.

1. PRÆFECTO *Urbis & Vigilum*) Ad differentiam ejus quî præfectus Urbi dicebatur, penes quem ſumma rerum erat. De quo ſupra *cap. 6.*

2. PRÆFECTO *vigilum*) Antea incendiis arcendis præerant Triumviri nocturni, ſed & Ædiles & Tribuni Plebis nonnunquam interveniebant, & quandoque privatæ familiæ mercede ad extinguenda incendia conductæ fuerunt ut patet *ex l. 1. ff. de offic. præfect. Vigil.* Vide etiam Dion. *lib. 35* & Vell. Patercul. *lib. 2.* Tandem ob crebra incendia orta Auguſtus ſeptem Cohortes nocturnas opportunis locis incendiis arcendis conſtituit. Quibus Tribunos, iiſque ſpectabilem virum *Præfectum Vigilum* præpoſuit. *l. 3. in pr. ff. de offic. præfect. Vigil.* Sueton. *in Augusto cap. 25.*

3. DE *Incenſoribus*) Hæc & ſequentia fere omnia recenſentur *in l. 3. ff. de offic. præfect. Vigil. §. 1.*

CAP. XXV.

De Duumviris claſſis reſtituendæ, & quibuſdam parvis Magiſtratibus.

1 Duumviri claßis reſtituendæ. 2 Triumviri nocturni.

DUUMVIROS claſſi reſtituendæ [1], utpote haud magni momenti [2] Magiſtratum, omiſſurus videbar, niſi quod Livio placet, minimè prætereundum viſum. Anno enim quo Appius Claudius, is cui poſtea Cæco cognomentum fuit, cenſuram geſſit, M. Valerio, & P. Decio conſulibus, duo imperia, ut ait [3] Livius, dari per populum cœpta ſunt, utraque ad Remp. pertinentia: unum ut Tribuni militum ſenideni in quatuor legiones crearentur, quæ ante perquam paucis populi ſuffragio relictis, Conſulum & Dictatorum

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

rum fuerant beneficia. Tulere eam rogationem Tribuni plebei *L. Attilius*, & *C. Martius*. Alterum imperium fuit, ut Duumviros claſſis ornandæ reficiendæque cauſa idem populus juberet. Tulit hoc Plebiſcitum *M. Decius Tribunus plebis*. Haud multo tempore poſt hujuſmodi rogationes Triumviri nocturni ³ creati ſunt, à quibus (ut exiſtimatione deducor) difficili bellorum & civilium ſeditionum tempore, muri cuſtodiæque portarum ⁵ per milites ſtationarios munirentur. Id etiam eorum curæ injunctum eſt, ut & nocturnas ſeditiones à civibus arcerent, & quies urbi conſervaretur. Hujus ſanè partes Magiſtratus, in officium Præfecti vigilum demum traductæ ſunt. Enimvero horum magiſtratuum nomina rem fermè ipſam cui addicti eſſent, facilè oſtendunt. Neque Livius ipſe rei autor, hac in re amplius verborum facit: apud alios verò nulla prorſus mentio fit.

CAP. XXV.

1. DUUMVIROS *Claſſis reſtituenda*) Horum prima mentio fit apud Liv. *lib. 9. cap. 30.* Ubi ſub Conſulatu C. Junii Bubulci & Q. Æmilii Barbulæ *Anno V. Cond. 442.* (quo tempore Romanis cum Samniticis acerrimum erat bellum) rogante M. Decio Tribuno Plebis, Duumviros navales claſſis ornandæ, reficiendæque cauſa populum juſſiſſe ſcribit. Non tamen mari ſe commiſiſſe leguntur Romani, ante primum bellum Punicum. Quo, quum Cathaginienſes plurimum mari pollerent, & ipſi coacti fuerunt claſſem componere, & ſe mari committere, Quod Appio Claudio, & M. Fulvio Flacco *Anno V. Cond. 489.* initium ſumpſit. Horum officium fuit, reficere & ornare Claſſem, utque navalibus sociis impleatur, commeatuque inſtruatur, curare. Plura Vid. apud Flav. Blond. *lib. 4. de Roma triumphante.*

2. HAUD *Magni momenti*) Non fuerunt Ordinarii, ſed extraordinarii Magiſtratus.

UT *ait Livius*) *lib. 9. cap. 30.* Ubi hęc eadem exſtant verba.

3. TRIUMVIRI *Nocturni*) Antiquum, eum eſſe Magiſtratum conſtat. Quando autem creati fuerint hi Triumviri nocturni, certum non eſt Livius *lib. 9. cap. 46.* ſub Conſulatu P. Sulpicii Averrionis & P. Pempronii Sophi *Anno Urb. Cond. 449.* de C. Flavio quodam Scriba, meminit, quod Ædilis factus dixerit, ſe prius Tribuna-

natum, & duos Triumviratus, ꝺcturnum alterum, alterum Coniæ deducendæ geſſiſſe. Tacit. 5. *Annalium*, & Val. Maxim. *8. cap. 1. ſub Anno V. Cond. 585.* Mulvium. Cn. Lollium L. Sextium Triumviros, quod ad inndium, in Sacra via ortum, exguendum tardius venerant, à ibuno Plebis die dicta damnaſcribunt. Et apud eundem Valer. *d. loco ſub Anno V. Cond. 698.* P. Villius Triumvir Nocturnus à P. Aquillio Tribuno Plebis accuſatus, populi judicio concidit, quia vigilias negligentius circumjerat. Ejus etiam officii meminit Paulus *in l. 1. ff. de offic. præfect. Vigil.*

4. MURI *cuſtodiæque portarum*) *Facit. l. 1. ff. de officio præfecti Vigilum, & l. 3. §. 1. ff. eod.*

CAP. XXVI.

De Procuratore Cæſaris.

Procurator Cæſaris.
Ejus Officium.
3 *Præſes Provinciæ.*

ULTIMUM eſt, ut de procuratore Cæſaris (is enim eſt inter Cæſarem & Romanum opulum conſtitutus judex) pauca videamus. Quanquam principalem celſitudinem, à qua leum, Senatuſconſultum, Magiſtratuumque omium origo manat, moribus introductum ſit, egum imperio, cui præeſt, non eſſe ſuppoſitam 1. Cæterum quoniam majorem ſe, à quo jus inter rivatum ac Rempub. decernatur, impoſſibile ıventu ſit, ipſumque Principem in propria cau- judicare 2 haud ſanè æquum eſſe videatur, Magiſtratum creari placuit, cui inter ſe, privataſ- 1
ue perſonas, competens quidem eſſet juriſdiio, qui ſanè eſt appellatus Procurator Cæſaris 3. Huic Magiſtratui principalis totius rei licentia 2
ommiſſa eſt: ita ut quicquid ab eo negociorum mperialium geſtum eſt, perinde habeatur raum, ac ſi ab ipſo Cæſare 4 fuerit peractum. Sed rem ejus 5 quaſi propriam Procurator tradat, ion putant dominium transferre. Tunc verò

transfert cum negocium gerens Cæſaris, ipſius conſenſu tradit. Denique ſi donationis, venditionis, tranſactionis cauſa quid agat, nihil agitur. Non enim alienare rem Cæſaris, ſed diligenter negocia Cæſaris obire, Procuratori Cæſaris injunctum eſt. Id verò in primis [6] Procuratori huic de quo agimus, adſcriptum eſt, quod ſervum Cæſaris hæredem inſtitutum adire hæreditatem jubet, & ea hæreditas Imperatori acquiritur. Quin ſi Cæſar ipſe hæres inſtituatur, ſi ſe Procurator opulentæ hæreditati miſceat, hæredem Cæſarem facit. Quod ſi ea bona [7] ex quibus Princeps hæres inſtitutus eſt, ſolvendo non ſunt, conſulendus erit Imperator, ne quid inde detrimenti patiatur. Hæredis enim inſtituti in adeundis repudiandiſve hæreditatibus, congruo tempore explorari voluntas debuit. Deportandi huic Magiſtratui facultas permiſſa non eſt. Sed de Procuratore Cæſaris, cæteriſque omnibus Romanis poteſtatibus, quæ à principio urbis conditæ uſque ad Auguſti Cæſaris tempora factæ
3 tractatæque ſunt, ſatis ad plenum diximus. Præſidis nomen [8] generale eſt, eo quod & proconſules, & legati Cæſaris & omnes provincias regentes, licet Senatores ſint, Præſides appellantur.

C A P.

CAP. XXVI.

1. NON *eſſe ſuppoſitam*) Princeps legibus ſolutus eſt. *l. 31. ff. de legib* attamen legibus vivere debet *l. 5. Cod. de teſtam.* neque vere legibus ſolutus eſt ſed videtur *l. 23. ff. de legat. 3.* & *l. 3. & 4. Cod. de legib.* quia ſcilicet ſe majorem aut ſuperiorem non agnoſcit, & inferior Magiſtratus in ſuperiorem non cognoſcat *l. 4. de arbitris.*

2. IN *propria cauſa judicare*) Ut nemo in cauſa ſua judex detur, aut jus dicat Jure Civile Conſtitutum eſt *l. unic. Cod. nequis in ſua cauſa judic. l. 13. ff. Quod Metus cauſa.*

Cui

ii omnes qui alicui poteſtati
nt ſubjecti mutuo quaſi ſocieta-
pacto alligantur. Hinc ipſi Prin-
es in cauſis ſuis, & quoad bona
patrimonium ſuum, inter ſe &
vatos, delegato judici ſe com-
ttunt.

3. PROCURATOR *Cæſaris*) Hunc
Severo primum introductum
ibit *Spartianus*.

4. PERINDE *habetur ac ſi ab ipſo*
ſare) *l. 1. in pr. ff. de officio procu-*
ratoris Cæſaris vel rationalis.

5. SI *rem ejus*) *d. l. 1. §. 1. ff. de offic. Procur. Cæſar.*

6. ID *vero in primis*) *d. l. 1. §. 2, ff. eod.*

QUOD *ſi ea bona*) *l. 2. ff. eod.*

7. DEPORTANDI) *l. 3. ff. eod.*

8. PRÆSIDIS *nomen*) *l. 1. ff. de Offic. Præſidis.* Differentiam tamen inter Præſidem & Proconſulem Vid. apud Gujac. *lib. 20. obſ. 37.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

J. POMPONII LÆTI DE ROMANIS MAGISTRATIBUS, JURISPERITIS ET LEGIBUS, AD M. PANTHAGATUM LIBELLUS.

Cum Selectis notis & Accurata Recenſione.

S. LEEWII J.C.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

POMPONII LÆTI VITA
EX
P. Jovii Virorum Doctorum Elogiis.

IUlium Pomponium Lætum Sanſeverina illuſtri familia, in Picentinis natum ferunt, adeoque inſigni cura educatum, ut ex adultera Matre, alioqui pudica, eludente ei Salernitano Principe, genitus putaretur. Sed vigente demum bello, & labante fortuna principalis domus, animum ad litterarum ſtudia converti, tanta antiqui moris æmulatione, & naturæ temperantia optimas litteras complexus, ut Romæ inter præclara ejus ſeculi ingenia, conſpicuus monſtraretur. Nam Vallæ Præceptoris æquata eruditionis opinione locum exceperat, ſed eum mox Pauli Secundi injuria celebrem fecit, quum litteratos quoſdam, & in his Platinam atque Callimachum, tanquam impios atque maleficos tormentis excruciaſſet. Nam è Venetiis Romam pertractus ad dicendam cauſam perpetua vitæ innocentia tutus nihil terreri potuit. Xyſto Innocentioque fautoribus in Gymnaſio docuit incredibili nominis authoritate, auditorumque frequentia, adeo ut ante auroram profitentem Romana juventus à media ſtatim nocte præoccupandis ſubſelliis præveniret. Deſcendebat è Quirinali ſæpe ſolus, Diogenis more præferens laternam, quum opes contemneret, & jucunda frugalitate venerabilis haberetur. Septuagenarius exceſſit è vita. Elatus eſt auditorum infinium piis humeris, honeſtante funus familia purpurata Alexandri Pontificis, & laudante Marſo Oratore.

G. Jo-

G. JOANN. VOSS. DE HISTORICIS LATINIS.

CAP. VIII.

De Ejuſdem ſcriptis Judicium.

EDidit *præter alia* Compendium Hiſtoriæ Romanæ *ab interitu Gordiani uſque ad Iuſtinum III. in quo Heraclii defecit Imperium. Dicavit vero* Franciſco Borgiæ Epiſcopo, *& Pontificalis ærarii præfecto, in hiſce Cæſaribus legas, quæ apud Hiſtoricos non reperias. Ea vero hauſit magnam partem ex Panegyr. Vett. Scripſit & librum* de Mahomete. *Item libellum* de Magiſtratibus Romanis *quem dicaſſe M. Pantagatho indicat Sabellicus. Item ſignavit* antiquitates Urbis Romæ: *quanquam has memoriæ tantum cauſa conſcribilaſſe videtur, non ut publici eas juris faceret. Nec enim ea eſt dictionis puritas, quæ in aliis ejus ſcriptis elucet: uſque adeo ut B. Rhenanus bene arbitretur alterius eſſe authoris. Etiam ad Gaſparem Blondi filium* vitam ſcripſit Statii Poëtæ, *uti* & patris *ejus.*

ERASMUS IN VITA B. HIERONIMI.

R*Omanæ vetuſtatis tantus erat admirator, ut quum è ſalario diſcipulorum Agellum & Domunculam in Quirinali ſibi pâraſſet, atque ibi* Sodalitium Litteratorum *conſtituiſſet, in ea Natalem Urbis coleret, & Romulum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

CAPUT I.

DE REGE.

Romulus. 5 *Curiatæ.*
Tribus. 6 *Curiones Decuriones.*
Tribunus 7 *Ius civile Papyrianum.*
Curiæ.

VRBIS Romæ, & imperii Romani con-
ditor Romulus [1], Marte genitus [2] fuit. 1
Is poſtquam omnium conſenſu præ-
fuit, legem tulit, ut nemo regnum
ıt Magiſtratum iniret, niſi autor fieret Deus,
ɔſeque per auſpicia confirmari voluit [3]. Voca-
ulum à regendo deductum eſt. Multitudinem
mnem Romulus diviſit in partes tres quas tri-
us appellavit [4], & ſingularum tribuum duces 2
ribunos nominavit, & ipſas tribus in triginta 3
artes diviſit, quas curias dixit, quoniam earum 4
ura Reſpub. ſententiam expediebat, & inde latæ
b regibus quædam leges curiatæ denominatæ 5
ınt. Curiarum Præfectos Curiones [6] dixit, &
Curionum Decuriones [7], L. Papyrius [8], qui fuit 6
empore Tarquinii Superbi, látas leges in volu-
nina redegit. Unde juris civilis Papyriani no- 7
nen deducitur. Rex ſacrificiis [9], & templis, &
ɔmni cultui Deorum, & legibus, & moribus
oræerat, magnarum cauſarum Judex, minorum
erò cauſarum Senatum voluit eſſe ipſe Romulus
udicem.

CAP.

CAPUT I.

CONDITOR ROMULUS) Communis eſt opinio Urem Romam à Romulo conditam ſſe. Diſcrepantes ſententias vide apud *Livium*, *Plutarchum*, *Dioniſ. Halicarnaſſenſem* & *Onuph. panvinum de Repub. Romana*.

2. MARTE *genitus*) Ex Ilia nu-

 mito-

mitoris filia, quæ & Rhea Sylvia dicta, veſtali virgine natus. Quæ ab Amulio Albanorum Rege Numitoris fratre, ut ei ſobolis, & nepotis regundi ſpem auferret, poſt Lauci fratris necem, veſtæ Sacerdos facta, eoque modo perpetua virginitate damnata, à Marte compreſſa eſt. Unde nati *Remus* & *Romulus*, quos cum matre in Tyberim, præcipitari Amulius juſſit. Quos Fauſtulus Regii pecoris Paſtor reperit, & Laurentiæ Uxori ſuæ alendos tradidit. Quæ, quod vulgo corpore quæſtum faceret, inter paſtores lupa dicta, fabulæ locum fecit, qua Romulum & Remum lupa educatos ferunt.

3. PER *auſpicia confirmari voluit*) Quum Romulus & Remus fratres germani eſſent, & gemelli, nec ætatis verecundia differentiam faceret, orta inter eos contentione uter eorum novæ urbi nomen daret, & conditam Imperio regeret placuit rem avium auſpicio permitti. Quumque Remo in Aventino Vultures ſex, Romulo autem in Palatino duodecim apparuerint, omnium Conſenſu Romulus regno potitus eſt. Vid. Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib.* 2. Liv. *lib.* 1 *cap.* 7. Ne quis inauſpicato Magiſtratum iniret longo tempore apud Romanos obſervatum fuit. Quibus non ſolum ſub Regibus verum etiam in Conſulum, Prætorum, cæterorumque Magiſtratuum Comitiis ſolennia auſpicia fuiſſe conſtat.

4 QUAS *Tribus appellavit*) Romulus univerſa multitudine in tres partes diviſa, ſingulis præclarum aliquem virum ducem præpoſuit, deinde unamquamque rurſum in decem partitus, totidem fortiſſimos viros eis præfecit, has *Curias*, illas *Tribus* vocari voluit. *Dioniſ. Halicarnaſſ. lib.* 2.

5. QUONIAM *earum cura*) *Vid. l.* 2. *§.* 2. *ff. de Origin. Iuris.* Unde hæc deſumpta videntur.

6. CURIARUM *præfectos Curiones*) Curiæ erant incolarum Urbis partes, non tantum loco, ſed etiam ſacris ſibi peculiaribus diſtinctæ, quibus, qui præerant Sacerdotes, Curiones vocabantur.

7. DECURIONES) Decuriones Conſilio publico præerant, & ſuę curiæ quaſi Senatores erant *l.* 33. *Cod. de decurionib.* Decuriones generaliter apellari cœperunt Principes ſeu Capita cujuſlibet Ordinis. Quidam ita dictos volunt, quod initio quum Coloniæ deducerentur, decima pars eorum qui deducerentur, Conſilii publici gratia conſcribi ſolita ſit. *l.* 239. *§.* 5. *ff. de Verb. Signif.* De his eſt tit. *ff. & Cod. de Decurionib. & filiis eorum.* Sed quum ab ipſo Romulo ita denominatos conſtet, ante Colonias deducendas exſtitiſſe certum eſt, & à Curia cui præerat, denominatos malim.

8. L. PAPYRIUS) *Vid. l.* 2. *§.* 2. *ff. de origine jur. & ibi notat.*

9. REX *Sacrificus*) Hæc Regi munia Romulus attribuit. Ut ſacra curaret, & quicquid ad placandos deos attinet, ut legum ac morum Patriorum haberet Cuſtodiam, & graviſſimas cauſas ipſe decerneret, leviores Senatui permitteret. Dioniſ. *d. lib.* 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

CAP. II.

De majeſtate Regis.

Purpura.	5 *Celeres.*
Lictores.	6 *Tribunus celerum.*
Faſces.	7 *Troſſuli.*
Secures.	8 *Sella Curulis.*

ROmulus, ut haberetur honor ac venera-
tio regiæ majeſtati, purpurea uſus eſt ve- 1
te[1]: duodecim legit[3], qui ſuccinctis veſtibus
xpediti multitudinem virgis coërcerent. Eos à
gandis hominibus, ut C. Valgius[4] meminit,
ctores appellavit, ut eſt, *lictor colliga ma-* 2
us[5]. Duodecim & hi faſces[6] ante Regem fere- 3
ant, ac totidem ſecures, quæ ſigna puniendi 4
rant. Legit & regii corporis cuſtodes milites
cc. quos à promptitudine, id eſt celeritate, ce-
eres appellavit[7], & eorum ducem Tribunum ce- 5
erum, cujus erat ſecundus poſt regem locus. 6
Valerius Antias[8] ait, à primo eorum duce[9], cui
Celer nomen fuit, celeres nominatos. Ii erant
Equites Romani, qui poſtea expugnato Troſſu-
o oppido[10] Tuſcorum, ut Junius ſcribit[11], 7
Troſſuli dicti ſunt. Sella uſus eſt curuli[12], & lo- 8
cum eminentem[13] in parte fori ædificavit, ubi ju-
ra daret.

CAP.

CAP. II.

1 PURPUREA *uſus eſt veſte*) Hinc purpura Romanorum Magiſtratuum inſigne factum.

2. LICTORES *appellavit*) De lictoribus & eorum officio vide Fenestell. *cap. 7. & ibi not.*

3. DUODECIM *legit*) Lictores primum à Romulo inſtitutos, author eſt Plutarchus *in Romulo cap. 9.* præcedebant (inquit) alii qui baculis turbam ſummoverent, loris præcincti, ut ſtatim, ſi quos juſſiſſet, ligare ii vincireque poſſent.

4. C. VALGIUS) Fuit hic *Cajus Valgius* Auguſti tempore Celebris Poëta ex illuſtri Romanorum familia, qui in rei herbariæ cognitione tantum profecerat, ut omnibus malis humanis ſemper mederi

deri potuerit: teſte Plinio *Nat. Hiſtor. lib. 25. cap. 2.* Sed cujus ſcripta injuria temporum interiere. meminit ejus Tibullus *lib. 4.*

Eſt tibi qui poſſit magnis ſe accingere rebus,
Valgius: æterno propior non alter Homero.

Hunc Apollodori Rhetoris diligentiſſimum diſcipulum vocat Quintilianus *lib. 3. Inſtit. Orat. cap. 1.* Ejus etiam meminit Horat. *Ode 9. lib. 2. & Sat. 10. lib. 1.*

Plotius & Varius, Mæcenas, Virgiliuſque
Valgius, & probet hæc Octavius.

5. LICTOR *colliga manus*) Locus eſt Ciceronis *in Orat. pro Rabirio.*

6. ET *hi faſces*) Faſces, & ſecures erant Magiſtratuum Romanorum inſignia, quæ illis à lictoribus præferebantur. Fiebant ex betula arbore, in eum modum, ut ex divulſis ramis & virgis faſces componerentur, quibus ita ſecures includebantur, ut acies ferri in ſummitate emineret, reliqua pars circumducto loro tegeretur. His illi qui corrigi & emendari poſſent virgis cædebantur, ubi vero malitia eſſet deplorata, capitis amputatione in eos animadvertebatur.

7. CELERES *appellavit*) Erant hi trecenti robuſtiſſimi, & ex nobiliſſimis familiis delecti juvenes, qui circa Regem eſſent, & ipſum haſtati per urbem aſſectarentur. In militia anteſignani erant & protectores, qui primi pugnam inirent, & poſtremo ſe reciperent. Hi in tres Centurias diſtincti, ſinguli ſuum præfectum habebant, qui *Centurio* dicebatur. Qui his ipſis Centurionibus præerat, *Tribunus Celerum* vocabatur. De quo Vid. Feneſt. *cap. 2.* & Pompon. *in l. 2. §. 15. ff. de Origin. Iur.* & quæ ibi notantur.

8. VALERIUS *Antias*) C. Valerius Antias Romanorum annales reliquit, quibus multa expoſuit quæ à Regibus geſta ſunt. Hiſce uſus eſt Livius, & Plutarchus, nec parum ei debet Plinius. Ejus etiam meminere Pedianus, Gellius, Macrobius, & Priſcianus, & eum Siſennæ, Rutilii, & quadrigarii æqualem fuiſſe dicit Vellejus paterculus.

9. A PRIMO *eorum duce*) Hic erat Romuli Comes qui eum in pugna contra Remum ſtrenue adjuvit, eumque occidit. Plutarch. *in Romulo. cap. 14.* Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib. 1. circa fin.* Ovid. *Faſtor. 4.*

10. TROSSULO *oppido*) Troſſulum Tuſciæ fuit oppidum novem paſſuum millibus diſtans à Volſiniis, quod quum Equites Romani ſine peditum adjumento cœpiſſent, *Troſſuli* dicti ſunt teſte Plinio, *lib. 33. cap. 2.* Nonius tamen Marcellus ex Varronis teſtimonio, *Troſſulos* dictos putat, quaſi *Toroſulos*, hoc eſt, nitidos, bene habitos, & muſculorum toris prævalidos.

11. UT *Iunius ſcribit*) Fuit is Junius Gracchanus de quo ſupra ad Feneſtellam *cap. 3.*

12. SELLA *Uſus eſt Curuli*) Sella Curulis è burnea etiam regiæ poteſtatis inſigne fuit, quod poſtea ad alios Magiſtratus fuit translatum. In qua ſedentes jura reddebant, Curulis dicta, à curru cui impoſita circumferebatur.

13. LOCUM *eminentem*) Judicii locus apud Romanos primo in medio foro, in opaco in loco eminentiori exerceri ſolebat, donec in aliqua fori parte tectum fuerit expanſum variis ſtatuis ſuffultum.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

CAP. III.

De Senatoribus.

Patres. 2 *Patricii.* 5 *Patres Conſcripti.*
Multidinis patroni 6 *Senatuſconſultum.*
Principes civitatis. 7 *Plebiſcita.*

SENATORES à Romulo electi centum 1, aut à nobilitate generis, aut ab ætate, aut a ſapientia, ut apud Athenas, nomen cepere. Iidem
atres & eorum familia patricia, iidem multi- 1
udinis patroni, id eſt, defenſores erant. Hos 2
ppellabant peregrini Principes in civitate. Qui 3
oſt hos centum Senatui adſcripti fuere, Patres 4
onſcripti appellati ſunt. Quod vero ipſi con- 5
ituerent, ratum erat, Senatuſconſultum 2 di- 6
ere, & tunc eſſe cœpit cum plebes difficulter onveniret. Nam cum à patribus per diſcor-
iam ſecederet, jura ſibi conſtituit, quæ Plebiſ- 7
ita 3 vocantur.

CAP. III.

1. ELECTI *centum*) Vid. Liv. *lib. 1. cap. 8.* Dioniſ. Hacarn. *lib. 2.* Plutarch. *in vita Romuli cap. 18. tit. ff. De Senatorib.* quæ Latius *ad. l. 2. §. 12. ff. de rig. jur.* & ad L. Feneſtellam *cap. 1.* notantur.

2. SENATUSCONSULTUM) Vid *l. 2. §. 9. ff. de Orig. juris* & ibi notata.

3. QUÆ *plebiſcita*) Vid. *l. 2. §. 8. ff. eod.* & quæ ibi notantur.

CAP. IV.

De poteſtate Senatus & Plebis.

REx ad Senatum referebat. Senatus de omni re 1 cognoſcebat, & ſuffragium ferebat, & quod viſum pluribus fiebat. Populus Magiſtratum creabat, leges ſanciebat, & de bello decernebat.

CAP. IV.

1. SENATUS *de omni re*) Latius hæc deſcribit *Dioniſ. Halicarnaſſ. lib. 2.* Eam, inquit, dignitatem ac poteſtatem Senatui addidit

dit Romulus, ut de iis de quibus a Rege ad ipſum relatum eſſet, decernat, & calculum ferat, ita ut ſemper plurium obtineat ſententia, & ita Senatus erat poteſtas in negociis ad Rempublicam pertinentibus; Et lib. 6. ſcribit, legem ſemper ab urbe Condita fuiſſe, Reſpublica omnis in poteſtate Senatus eſſet, præter Magiſtratuum creationem, legum lationem & belli paciſque arbitrium. Et pluribus poteſtatem Senatus exponit *Polibius lib. 6.* quem vide.

CAP. V.

De Interrege.

SPATIUM temporis à defuncto Rege uſque ad creationem ſequentis, interregnum diceatur: & qui præerat cum regia poteſtate, & bſig nibus, Interrex erat.

CAP.

CAP. V.

1. SPATIUM *temporis.* Verba ſunt *Feſti.* Interregum origo poſt Romuli mortem cæpit. Eo enim defuncto antequam novus crearetur Rex, per Integrum annum Reſpublica ſine Rege fuit, & ad interregem Magiſtratum delata eſt Reipublicæ adminiſtratio. in hunc modum, ut patres Conſcripti, ex quibus Senatus Conſtitutus erat, in decurias diſtribuerētur, & ex his decemviris ſorte cōmitteretur Urbis Imperium, qui non ſimul, ſed unus poſt alium quinis diebus lictores & cætera inſignia habebat, quæ ceu per manus tradebantur, a primo deinceps uſque a ultimum. Obſervatum hoc fuit ſub Regum Imperio, ut quoties Rex vita defunctus eſſet, priuſquam novus eligeretur, Interreges vicem Regis obirent. Manſit & poſtea ſub Conſulibus Idem Magiſtratus, Quibus quum Ordinarii Magiſtratus abeſſent, & Comitiis interreſſe non poterant, neque Dictatorem dici placeret, res ad Interregnum veniebat, eodemque modo Interreges ex patriciis eligebantur, qui ſinguli etiam quinqueduanum habebant Imperium. Donec mutata veteri Reipublicæ forma, & ſumma rerum ad unum delata, Interreges creari deſierint. De interregia poteſtate vide Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib. 2.* Liv. *lib. 1. cap. 17.* Plutarch. *In Numa cap. 4.* & Luc. Feneſtell. *de Magiſtrat. Roman. cap. 4.*

CAP. VI.

De Duumviris,

TULLUS Hoſtilius Rex duumviris [1] poteſtatem fecit judicandi de capite M. Oratii [2], qui ſolus ex tergeminis bello Albano remanſerat,

ra, & reus accerſitus quod extra portam Capenam obviam ſororem interfecerat, quæ maritum ſuum unum ex Curiatiis cæſum lugendo, victoriam & libertatem pop. Rom. ægre ferre videbatur, ſed abſolutus à populo fuit propter patris lachrymas. Nam dixerat Tullus, Si provocarit, provocatione certaret. Et hæc fuit prima apud populum provocatio [3], & hoc primum de rebus capitalibus judicium.

Cap.

Cap. VI.

1 Duumviris) Duumvirorum qui rebus capitalibus dijudicandis præeſſent, originem antiquiſſimam eſſe conſtat. Qui mos etiam poſt ejectos reges aliquamdiu obtinuit, ut in judiciis perduellionis duumviri crearentur, qui perduellionem judicarent. Qui deinde ad Triumviros rerum Capitalium tranſiit, qui carceris cuſtodiam habebant, & quorum interventu in quoſlibet facinoroſos animadvertebatur. De quibus in *l. 2. §. 30. ff. de Orig. jur.* De his vide etiam Liv, *l. 1. & 6.* Ciceron. pro Rabirio. Dioniſ. *lib. 37.* Plutarch. & Sueton. Feneſtell. de Magiſtrat. Rom *cap. 5.*

2. M. Horatii) Hiſtoriam vide apud Liv. *lib. 1. cap. 43. & ſeq.* & Feneſtell. *d. loco.*

3. Apud *populum provocatio*) Poſtea lex Valeria de provocatione ad populum lata eſt. De qua vid. *l. 2. §. 16. ff. de Orig. jur.* & ibi Notat.

Cap. VII.

De Præfecto Urbis.

Romulus unum elegit, quem urbanis negociis præfecit, ut Dioniſius ait: hunc Præfectum urbis fuiſſe ſatis conſtat, Longo poſt tempore, tantum ſibi urbis præfectura vendicavit Cæſarum temporibus, ut crimina omnium [2] in urbe [3] cognoſceret: & demum cum Cæſares ab urbe abeſſent Præfectus, velut alter Cæſar, imperabat. De rebus omnibus [4] quæ ad urbem pertinebant, cenſebat.

Cap.

Cap. VII.

Dionisius *ait*] Dioniſius Halicarnaſſ. *lib. 2.* De Romulo & prima Senatus lectione ita ſcribit. Ipſe, inquit ex omni-

nis

nibus unum declaravit, quem maxime idoneum Judicavit, cui rerum urbanarum adminiſtrationem Committeret, quoties ipſe copias extra agri Romani fines duceret. Idem probat Tacit *Annal. lib. 6.*

2 Ut *crimina omnium.*] Textus eſt *in l. 1. ff. de offic. Præfect. Vrb.*

3 In *Vrbe*] Et extra urbem intra centeſimum lapidem *d. l. 1. § 4. ff. eod.*

4 De *rebus omnibus*] De officio Præfecti Urbis, & quid ad ejus juriſdictionem pertinuerit. Vide Feneſtell. *de Magiſtr. Rom. cap. 6.* & quæ ibi Notata.

CAP. VIII.

De Præfecto prætorio.

1 *Magiſter ſtabuli* 2 *Magiſter Equitum.*

PRÆFECTUS prætorio ſub Cæſaribus diſci-
plinæ militari præerat: ejus poſtea autoritas
aucta erga forenſes cauſas [1], ubi imperium de-
1 clinare [2] cœpit, nomen mutavit, Magiſter ſtabuli [3]
dictus, cum antea ſub Regibus Tribunus Cele-
2 rum [4] fuit, & ſub Dictatore Magiſter Equitum [5].

CAP.

CAP. VIII.

1. AD *forenſes Cauſas*] De officio & juriſdictione Præfecti Prætorio vide *l. unic. ff. de offic. Præfect. Prætor.*

2. DECLINARE] Alii legunt, *decimare*, id eſt decimam partem detrahere.

3. MAGISTER *Stabuli*] Poſterioris ſeculi officium eſſe videtur, quum illud nomen Romanis incognitum ſit.

4. TRIBUNUS *Celerum*] Hos Equites, ac pedites Regum Stipatores fuiſſe conſtat. De quibus vide Liv. *lib. 1. cap. 16.* Dioniſ. *lib. 2.* Plutarch. *in vita Romuli cap. 49.*

5. MAGISTER *Equitum*] Ita dictus, quod ei poteſtas in Equites Committeretur. De quo Pomponius in *l. 2. §. 19. ff. de Orig. jur.* Et Feneſtella *de Magiſtratib. Roman. cap. 9.* Ubi vide Cujacii, Vinnii, & aliorum Notas.

CAP. IX.

De Præfecto annonæ.

DICUNT quidam annonæ præfecturam habuiſſe initium quintodecimo anno poſt exactos reges, Appio Claudio Sabino & P. Servilio Piſco Conſulibus, ſed verius conſtat anno decimo octavo T. Geganio, & P. Munitio Conſ

qu

quo tempore annonæ maxima caritas fuit: miſſique in Siciliam fuere P. Valerius, & L. Geganius pro advehendo frumento, Volunt alii L. Minutium fuiſſe primum annonæ Præfectum, ſatisque conſtat non niſi ex indigentia frumenti, hunc Magiſtratum creari.

CAP.

CAP. IX.

ANNONÆ *Præfecturam*] De Præfecto Annonæ quis primum & quando creatus ſit, & qualeius fuerit officium, Vide Feneſtell. *de Magiſtrat. Roman. cap. 15. l. 2. §. 33. ff. de Origine juris* & ibi notata.

CAP. X.

De Præfecto Vigilum.

CUM urbis ædificia ſæpenumero incendio flagrarent Divus Auguſtus quinq; cohortes, ut invigilarent urbi, diſpoſuit, & ſingulæ duas Regiones cuſtodiebant, tunc enim erant Regiones quatuordecim. His quinque cohortibus præerat Præfectus Vigilum, apud quem cognitio erat omnium ſcelerum quæ nocturno tempore fieri ſolent, præſertim de incendio & latrocinio.

CAP.

CAP. X.

DIVUS *Auguſtus*] De præfecto Vigilum, ejuſque officio & munere, Vide Sueton. in *Auguſto cap. 30.* Dion. *lib. 55.* Feneſtell. *de Magiſtratib. Roman. cap.* ... *& l. 2. §. 33. ff. de Origine juris* & ibi notata.

QUINQUE *Cohortes*) Omnes alii habent, *ſeptem*.

OMNIUM *ſcelerum*) *Vid. l. 3. ff. de offic. Præfect. Vigil.*

CAP. XI.

De Præfecto in Militia.

Præfecti alarum & cohortium.

SINGULORUM ordinum in militia aliquando Præfecti creati ſunt, hoc eſt quæ ſepenumero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

1 mero de Præfectis alarum & cohortium legimus: hoc ſcilicet erat voluntate Ducis, id eſt exercitu Imperatoris, aut Regis,

CAP.

CAP. XI.

DE *Præfectis alarum*) Hi copiis ſociorum præpoſiti erant, De quibus Polibius *lib.* 6. Socii enim dicebantur alæ, ſeu cornua, quia plurimum ut alæ in avibus, corpus legionum tegebant ſocii, hiſce Præfecti jus dicebant, de capite cognoſcebant, ſignum excubiis dabant, vigilias, munitiones, & alia exercitia curabant. Eorum meminit Sueton. in *Auguſto cap.* 38. Polib. *dict. loco.*

CAP. XII.

De Præfecto Legionis.

1 *Primipilus.*

PRÆFECTUS legionis abſentis legati vicem tenebat, parebant ei Tribuni haſtati, pilani, centuriones & denique totus exercitus. Arma, equi, veſtes, diſciplina, jus, annona, ex ipſius cura erant, puniebat, ſolvebat. Eligebatur autem juſtus, diligens, ſobrius, cui neceſſe erat & alium titulum habere, ipſe etiam

2 erat Comes primi ordinis, quem Primipilum dicunt, qui centum & ſexaginta militibus præeſt.

CAP.

CAP. XII.

1 PRÆFECTUS *legionis*) Hi abſente legato proprii erant judices, Comitivam primi ordinis habentes dignitatem, quorum præcepta Tribuni, Centuriones, & Cæteri milites ſervabant De quibus vide Veget. *de re militari lib.* 2. *cap.* 9.

2. QUEM *Primipilum dicunt*) Primipilus erat is qui aquilæ præerat, & tanquam caput totius legionis, omnes Cohortes in ſuas ſcholas adminiſtrabat.

3. CENTUM *&* *ſexaginta militibus*) Author eſt Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib.* 9. *in M. Flavolejo*, in hoc a Vegetio diſcrepans, qui *lib.* 2. *cap.* 8. *de re militari*, Primipilum quatuor centurias, hoc eſt quadringentos milites gubernaſſe ſcribit.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

CAP. XIII.

De Præfecto Caſtrorum.

CASTRORUM Præfecto curæ erat caſtrorum poſitio, valli, foſſæ, tentoria, tabernacula, tormenta bellica, & cetera talia: item ægri, & medici. Is eligebatur peritiſſimus, ut eos edoceret.

CAP. XIII.

CASTRORUM *præfecto*) Latius hæc explicat Flav. Vegetius *de re Militari lib. 2. cap. 10.* Unde hæc deſumpta videntur.

CAP. XIV.

De Præfecto Fabrorum.

ARTIFICES qui ſequebantur caſtra, ut fabri lignarii, carpentarii, ferrarii &c. qui ad fabrilia officia deputati erant, Præfecto fabrorum parebant. Is eligebatur idoneus, qui sciret bene caſtris providere, & præſertim in expugnatione urbium ſubterraneos cuniculos facere, & alia ſimilia.

CAP. XIV.

PRÆFECTO *fabrorum*) Qui præterea artifices, opificeſque iſce paruerint, latius explicat Idem Vegetius *de re militari lib. 2. cap. 10.*

CAP. XV.

De Conſulibus.

Conſules.
Eorundem poteſtas.
3 *Accenſi & Præcones.*

PULSIS Regibus [1], autore L. Junio Bruto Tribuno Celerum, conſulare imperium factum eſt cum omni regia poteſtate [2] & inſigni-

1 bus[4]. Conſules dicti duo à conſulendo, id eſt
providendo. Creati ſunt[5] comitiis centuriatis[6]
à Præfecto urbis, ex commentariis Servii Tul-
li[7]: & hi fuere L. Junius Brutus, qui Tribunus
celerum erat, & L. Tarquinius Collatinus, an. ab
urbe cond. CCXLIV. Inde novi Conſules urbem
luſtrarunt[8], & primi jurarunt[9] neminem Ro-
mæ ſe paſſuros regnare, & idem fecit populus.
2 Apud eos ſumma totius Imperii[10] erat, hi Sena-
3 tum populumque per accenſos & pręcones[11] co-
gebant, hi exercitus ductabant. Ab eorum Ma-
giſtratu numerus annorum[12] ſignabatur, provin-
ciæ Conſulibus deſcribebantur: *penes quos*, ut in-
quit Pomponius[13] *ſummum uti jus eſſet, lege roga-
tum eſt: & ne per omnia regiam poteſtatem ſibi ven-
dicarent, lege cautum fuit, ut ab eis provocatio eſ-
ſet, neve poßent in caput civis Romani animadver-
tere injuſſu populi. Solum relictum eſt illis, ut coër-
cere poſſent, & in vincula publica duci juberent.*

CAP.

CAP. XV.

1 PULSIS *Regibus*) *Vid. l. 2. §. 16. ff. de Origin. Iuris* & ibi notata.

2. CUM *omni regia poteſtate*) Ne tamen per omnia regiam poteſtatem ſibi vindicarent, repetita valeria lege cautum fuit, ut ab eis provocatio eſſet, neve poſſent in caput civis Romani animadvertere injuſſu populi. *d. l. 2. §. 16. ff. de Origin. Iur.*

3. ET *inſignibus*) Conſulum inſignia fuere prætexta purpurea, ſella eburnea, lictores, faſces, & ſecures.

4. A CONSULENDO) Conſules dicti ſunt ab eo quod plurimum reipublicę Conſulerent *l. 2. §. 16. ff. de Origin. Iuris*. Ita appellati vel quod alios Conſulerent, vel ab aliis Couſulerentur. Author eſt Varro apud Nonnium Marcell. & *4. de ling. latin.* Cicer. *lib. 3. de legib.* Juſtin. *Novell. 24. 25.* Vide etiam Ant. Cont. *lect. ſubſeciv. lib. 2. cap. 19.*

5. CREATI *ſunt*) Vid. Liv. *lib. 1. in extremo* & Dioniſ. *lib. 4. circa fin.*

6. COMITIIS *Centuriatis*) Inter ea quæ Comitiis centuriatis peragebantur, præcipua fuere Magiſtratuum creandorum, & legum ferendarum Comitia. Quæ quomodo inſtituta fuerint, quid ante, quid in ipſis Comitiis, & quid poſtea obſervari ſolebat, late tractat Johann. Roſinus Antiq. Roman. *lib. 6. cap. 13. & ſeq.*

7. Ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

7. Ex *Commentariis Servii Tullii*) De Comitiis ſcilicet Centuriatis habendis, quorum ille rationem habendorum primus tradidit.

8. URBEM *luſtrarunt*) Luſtrare idem eſt quod expiare, à luendo, id eſt ſolvendo, & liberando.

9. PRIMI *jurarunt*) Vide Liv. *initio lib. 2.*

10. SUMMA *totius Imperii*) De poteſtate Conſulum vide Polyb. *lib. 6.* & Ciceron. *lib. 3. de legib.*

11. PER *accenſos & Præcones*) Hi in eo conveniunt, Quod ambo Conſulis dicto ad imperium nutumque preſto ſint. Ille ut ad concionem, hic ut ad Comitia populum advocet. Alexand. ab Alexand. gen. dier. *lib. 2. cap. 27.* Accenſi officium docet Cicero, ad Quintum fratrem.

12. NUMERUS *annorum*) quia Magiſtratus fuit annuus, qui ſingulis Calend. Januariis inaugurabatur, qui ob id annum aperire dicitur ab Ulpiano in *l. 20 ff. de petit. hereditatis.* Hinc Sidon. Apollin. *carm. 2.*

Annum pande novum Conſul vetus.

13. UT *inquit Pomponius*) *l. 2. §. 16. ff. de Origin. Iur.*

CAP. XVI.

De Dictatore & Magiſtro Equitum.

1 *Dictatura.* 2 *Magiſter Equitum.*

ANNO duodecimo [1] ut alii volunt, nono [2] poſt exactos Reges T. Largio Flavio, T. Clœlio Siculo Coss. ut alii ſcribunt, T. Largio Flavio, & L. Poſthumio Cominio, cum XL. Latinorum urbes [3] autore Octavio Manlio conjuraſſent in Romanos, T. Largius à collega Clœlio, & à Senatu Populoque Ro. creatus Dictator fuit. Dictatura ſummus Magiſtratus [4] fuit: ha- 1
bebaturque in ſummo periculo [5] ultimum remedium. Duæ ſecures Dictatorem præcedebant. Ab eo ad populum provocatio non erat [6], & ei capitis animadverſio data eſt. Sex menſibus [7] durabat. Deſignabat ſibi Dictator Magiſtratum Equi- 2
tum [8], qui primus fuit Sp. Caſſius.

CAP.

CAP. XVI.

1 ANNO *Duodecimo*) Autor eſt Dioniſius Halicarnaſſ. *lib. 5.*

2. UT *alii volunt nono*) Ita Livius *lib. 1. cap. 23.* Eutropius & Euſebius, quos ſequitur Hubert. Goltzius in faſtis ſuis Conſularibus.

3. CUM XL. *Latinorum Urbes*) Vide Liv. *lib. 2. cap. 19. & ſeq.* Dioniſ.

niſ. Halicarnaſſ. *lib.* 5. & Jul. Flor. *lib.* 1. *cap.* 11.

4. SUMMUS *Magiſtratus*) Vide Liv. *lib.* 2. *cap.* 18.

5. IN *ſummo periculo*) Belli externi, aut domeſticæ ſeditionis cedandæ cauſa primum inſtituta, poſtea vero etiam ob alias cauſas, ut clavi figendi, Comitiorum habendorum, & feriarum Latinarum cauſa, ut ſupra notatum ad L. Feneſtell. *de Magiſtrat. Roman cap.* 8.

6. PROVOCATIO *non erat*) *l.* 2. *§.* 18. *ff. de Origine Iuris.*

7. SEX *Menſibus*) In magnis periculis ad annum fuit continuata ut ſupra ad *d. l.* 2. *§.* 18. notatum.

8. MAGISTER *Equitum*) Plura habet Feneſtella *de Magiſtrat. Roman. cap.* 9.

CAP. XVII.

De Quæſtoribus.

1 *Quæſtores unde dicti.*

ROMULUS, ut Iunius 1 libro ſeptimo ſcribit, ſuffragio populi 2 quæſtores binos 3 creavit, alii volunt Numam Pompilium. Sed verius conſtat de Tullo Hoſtilio. 4 Quæſtores ab inquirenda & ſervanda publica pecunia dicti ſunt. Capitalibus rebus 5 præerant, cives Romanos capite punire his licebat. Provincias ſortiebantur: primum patricii creati, poſtea indifferenter patricii & plebei. Et *Varro* 6 ſic ait, *Quæſtores à quærendo, qui conquirerent publicas pecunias, & maleficia, quæ triumviri* 7 *capitales nunc conquirunt*. Et *Pedianus* ait, 8 Senatoris prima adminiſtratio erat quæſtorem fieri, & in provincia curam gerere, pecuniæ publicæ in diverſos uſus erogandæ. Cornelius ait 9, Repetita lege curiata 10 a Junio Bruto poſt exactos reges, quæſtores duo 11 creati, qui rem militarem 12 comitarentur, Valerius Potitus, & Æmilius Mamercus. Duos deinde addidit; 13 qui res urbanas curarent 14. Mox cum ſtipendiariæ provinciæ fierent duplicatus numerus 15, poſt vero Syllæ legem 16 creati viginti.

CAP. XVII.

1. Junius] Fuit hic *Iunius Gracchanus*, cujus quædam Hiſtorica exſtitere; ſed quæ injuria temporum perierunt.

2. Suffraglo *populi*] Idem refert Feneſtella, *de Magiſtrat. Roman. cap. 3.*

3. Quæstores *binos*) Quorum unus ærario, alter capitalibus rebus præeſſet.

4. Verius *Conſtat de Tullo Hoſtilio*] Communem hanc fuiſſe opinionem docet *l. 1. in fin. pr. ff. de offic. Quæſtor.*

5. Capitalibus *rebus*] Hi vocabantur Quæſtores parricidii. De quibus *l. 2. §. 23. ff. de Orig. jur.*

6. Varro] *lib. 4. de lingua Latina.*

7. Triumviri *Capitales*] Qui duumviri primo, deinde unius augmento Triumviri facti. De quibus ſupra *cap. 5.* vid. Feneſtell. *de Magiſtratib. Roman. cap. 5.* & ibid. notata.

8. Pedianus] *In Comment. ad Cicer. In Divinat.*

9. Cornelius] Cornelius Tacitus *lib. XI. Annal. cap. 22.*

10. Repetita *lege Curiata*] Corruptus hic eſſe locus videtur, quum ita conceptus ſit, quaſi ſtatim poſt Curiatam legem a Junio Bruto poſt exactos Reges repetitam Quæſtores facti fuerint, Quod Taciti verba non patiuntur.

11. Quæstores *duo*] Quando hi primo creati inter Tacitum & Livium non conſtare putant; niſi quod numeri errorem velint apud Tacitum *lib. XI. Annal. cap. 22.* Ubi pro *LXIII.* anno poſt Tarquinios exactos, *XXIII. anno* reponendum notat Lipſius, ut ratio conſtet. Eoque commento Livium & Dioniſium cum Tacito conferre ſe putat quod Livius *lib. 2. cap. 41.* & Dioniſius *lib. 8.* ſub Q. Fabii & Serv. Cornelii Conſulatu *Anno V. Cond. CCLXVIII* primo *Lucium Valerium* & *Cæſonem* Fabium Quæſtores faciunt. Verum in altero adhuc Quæſtore manet diſcenſus. Quum Tacitus *Æmilium Mamercum*, Livius & Dioniſius *Cæſonem fabium* alterum Quæſtorem ſcribant. Plutarchus *in Publicola cap. 18.* apertius rem explicat. Qui proximo ab ejectis Regibus anno *P. Veturium* & *M. Municium* primos Quæſtores facit. Neque enim Livius neque Dioniſius L. Valerium & Cæſonem Fabium primos Quæſtores factos ſcribunt. Neque ea Taciti ſententia fuiſſe poteſt, quod Valerius Potitus & Æmilius Mamercus primi Quæſtores fuerint. Quod autem de Valerio Potito hunc primum Quæſtorem creatum ſcribit, ſenſum habere poteſt, ut is tum prima vice Quæſtura functus fuerit.

12. Qui *rem militarem*] Qui Conſules in bellum euntes ſequerentur, iiſque ad miniſteria belli præſto eſſent.

13. Duos *deinde addidit*) Lege, *Duo deinde additi.*

14. Rem *urbanam Curarent*) Officia Quæſtoris Urbani varia fuerunt, præcipuum erat curam ærarii habere, vectigalem pecuniam erogare.

15. Duplicatus *numerus*) Hi Quæſtores provinciales erant, qui cum proconſulibus, aut proprætoribus in provincias exibant.

16. Post *vero Syllæ legem*) Cornelius Sylla quæſtiones publicas inſtituit, Quod factum eſſe Cenſorino & Manilio Conſſ. *Cicero* docet *In Bruto Anno V. Cond. 604.* Ac tum plures Prætores, & Quæſtores Ordinarios Conſtitutos fuiſſe Conſtat. vide *l. 2. §. 32. ff. de Orig. juris. & ibi notata.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

CAP. XVIII.

De Tribuno plebis.

1 Mons ſacer. *2 Tribunitia poteſtas.* *3 Tribuni ſacroſancti.* *4 Tribuni unde.*

ANNO decimo ſeptimo [1] poſt fugam Tar-
quiniorum, Aulo Virginio Montano, &
T. Vetuſio Geminio Coſſ. plebes nexu gravata,
& ſæpenumero decepta ſeditionem fecit, & tan-
dem Sicinio duce in Sacrum montem ſeceſſit,
qui diſtat ab urbe tribus mil. paſſ. trans Anie-
nem. Piſo autor eſt [2] in Aventino ſeceſſionem
plebis factam eſſe: & cum illic plebes arma non
1 ſumpſiſſet, Mons ſacer putatus eſt, unde no-
men monti impoſitum fuit. Hinc Poſthumio
Cominio & Sp. Caſſio novis COSS. decernenti-
bus, decem legati eliguntur ad plebem, quo-
rum primus fuit Menenius Agrippa, qui oratio-
ne ſua plebem Patribus conciliavit, menſe Sep-
tembri petivit plebes ex ſuo corpore Magiſtra-
2 tum creari. Tribunitia poteſtas hæc fuit, creati
tribubus fuere Tribuni quinque L. Brutus, C.
Sicinus, C. Licinius, P. Licinius, C. Juſilius
Ringanus. Quidam duos ſcripſere [3], C. Lici-
nium, & L. Albinum. Hæc fuit reipub. peſtis [5],
hinc civile nefas ortum habuit, & quemadmo-
dum propter ſeditionem eſſe cœpit ſæditioſus
Magiſtratus, ſemper fuit conſulare jus imminu-
3 tum. Conſulibus Tribuni non parent, cum cæ-
teri Magiſtratus pareant. Sacroſanctos enim
voluit ſuos Tribunos vulgus: hi ſedebant primi
ad limen [5], & acta Senatus modo probabant,
modo ſcindebant. Dies vero quo Tribuni electi
fuere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

uere, fuit, quarto Idus Decembris[6]: & in oco ubi caſtra poſuerunt, erecta ara Iovi[7] ſolventi metum. Tribuni dicti ſunt, ut Pompo- 4
nius ait[8], quod tunc in tres partes populus diviſus erat, aut à tribuum ſuffragio, quæ (ut Dionyſius ait)[9] tunc quatuor fuere, Legimus n hiſtoriis[10] Diodori, Tribunos quatuor creatos, C. Sicinium, L. Metorum, M. Duillium, Sp. Attillium, Appio Claudio, & T. Curtio[11] Conſulibus, & poſt anno vigeſimoquinto[12] tres Tribuni conſulari poteſtate[13] creati, M. Genutio Agrippa, & Curtio Chilone[14] Conſulibus. Tribuni uere[15] M. Sempronius, L. Attillius Longus, T. Quintius. & poſt annos ſex totidem Tribuni creai ſub eadem poteſtate, Manius Æmylianus, Mamercus Clulius, L. Quintius. Poſt quatuor nnos quatuor[13] creati, M. Minius, Qu. Sonius, Servilius Prætextatus, Cornelius Coſſus. Sequenti anno tres, Marcus Fabius, Marcus Flavius, Lucius Servilius, & ſequenti anno L. Furius. Sp. Pinarius, & poſt annos ſeptem, quatuor, C. Furius, T. Quintius, M. Poſthumius, & Cornelius. Hos omnes Tribunos conſulari poteſtate fuiſſe conſtat.

CAP.

CAP. XVIII.

1. ANNO *decimo ſeptimo*] Hiſtoriam vide apud Liv. *b. 2, cap. 52.* Dioniſ. Halicarnaſſ. *b. 6. ſub. fin.* Val. Max. *lib. 2. cap. 1.* Alexand, ab Alexandr. *lib. 5. cap.* . A. Gell. *lib. 13. cap. 12.*

2. PISO *author eſt*] Fuit hic L. iſo qui cum P. Mutio Scævola Conſulatum geſſit Anno V. Cond 20. Annales ſive Hiſtoriam Romanam eum ſcripſiſſe oſtendunt Cic, Plinius, Plutarchus, Geliius, Arnobius, Lactantius, Macrobius & alii qui eum paſſim ut teſtem adducunt, Cujus ſcripta apud Pomponium lætum etiam exſtitiſſe videntur. Hujus piſonis de ſeceſſione in Aventinum authoritatem, & Pomponii læti poſt eum, Sententiam, pro alía, de Sacro rans anienem monte, frequentiori fama refutat Hieronimus Cagnolus *ad. l. 2. §. iiſdem temporibus 20. ff. de Orig. jur.*

 3. QUI-

3. QUIDAM *duos ſcripſere*] De Numero Tribunorum & quo temporis ſucceſſu fuerint electi, vide notata ad L. Feneſtellam *cap.* *10.* qui hanc materiam fuſius tractat.

4. HÆC *fuit reipublicæ peſtis*) De Tribunorum plebis adverſus Senatum & Conſules, continuo Molimine multa paſſim apud Livium & Dioniſium leguntur, & poteſtatem eorum in multis breviter deſcribit Alexan. ab Alexand. *lib. 5. cap. 2.*

5. HI *ſe icbant primi ad limen*) Ipſum enim Senatum intrare iis non erat permiſſum.

6. QUARTO *Idus Decembris*) Author eſt Dioniſius *lib. 6.* Vide quæ notantur ad Feneſtellam *cap. 10. num. 10.*

7. ERECTA *ara jovi*) Aram poſuerunt in vertice montis ejus in quo caſtra habebant, quam a Panico terrore, quo tunc correpti fuerant patria lingua nominarunt, *Jovis Fauni.*

8. POMPONIUS *ait*) *l. 2. §. 20. ff. de Orig. jur.*

9. UT *Dioniſius ait*) lib. 4. cap. 18.

10. IN *Hiſtoriis Diodori*) In nominibus & numero & tempore quo quique primum creati Tribuni plebis, authores variaſſe notavi ſupra ad. l. Feneſtell. *cap. 10, num. 9.*

11. APPIO *Claudio & T. Curtio*) Lege Appio Claudio & *T. Quintio.* Qui anno 282. Conſulatum geſſerunt.

12. ANNO *XXV.*) Pro XXV. reponendum puto XXIII. quo poſt primam ſeceſſionem Tributis Comitiis, duobus prioribus tres alios Tribunos additos. ex Liv. *lib. 2. cap. 58.* ſupra, & ad l. Feneſtell. *cap. 10.* notavimus.

13. CONSULARI *poteſtate*) Non tamen ea qua Tribuni Militum de quibus cap. ſeq.

14. M. GENUTIO *& Curtio chilone*) *Anno Urb. Cond. 308.*

15. TRIBUNI *fuere*) Omnes hic Tribunos enumerare videtur Pompon. lætus, qui una cum Conſulibus Conſularem habuere poteſtatem, præter eos qui Tribuni milites fuerunt & ſoli ſummum obtinuerunt Imperium. De quibus infra *cap. ſeq.*

CAP. XIX.

De Tribunis Militum.

1 *Tribuni Militum.*
2 *Rufulci.*
3 *Comitiati.*

ANNO ferè ſeptuageſimo[1] poſt exactos Reges, ſequenti anno poſtquam tribunitia poteſtas conſulari juri ceſſit, oratione Camilli[2], tres è patriciis creati Tribuni militares, conſentiente plebe, omnem conſularem autoritatem[3] habuere. Et ii fuere[4] L. Furius, L. Clœlius Corinthius, Auguſt. Sempronius Atracinus. Sequenti anno[5] quatuor, P. Lucretius, Cajus Servilius, Menenius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ius Agrip. Sp. Veturius, Tertio anno quatuor, L. Sempronius, M. Papyrius, Quintus Fabius, Sp. Nautius. Quarto anno duo, P. Cornelius, Cajus Fabius. Quinto anno quatuor, L. Tube. C. Cornelius, C. Valer. Cenſores. Marcus Fabius. Hi creabantur ex Patribus, & ex plebe. Sexto anno[6] jus imperii Romani ad Conſules rediit, qui fuere M. Cornelius, L. Furius. Officium autem Tribunorum militum, ut Marcellus 1
de re militari [7] ſcribit, erat in caſtris milites continere, & ad exercitationem producere, vigilias circuire, rei frumentariæ præeſſe, quærelas commilitonum audire, valetudinarios inſpicere, quoniam is qui tali officio præeſt, & dare & obſervare[8] caſtrenſia omnia debet. Pædianus ait[9], Tribunorum militarium duo genera, primum eorum qui Rufulſi dicuntur, & in exercitu creari 2
ſolent. Alii ſunt comitiati, qui comitiis deſi- 3
gnantur.

CAP.

CAP. XIX.

1 Anno *fere ſeptuageſimo*) Dicit fere ſeptuageſimo, quia ſi perfecta fiat Computatio non plures quam LXVI. numerantur anni.

2. Oratione *Camilli*) Alii legunt Canulei cujus oratio exſtat apud Livium *lib. 4. cap. 3.*

3. Omnem *Conſularem authoritatem*) Plenius explicat Tribunorum militum authoritatem, ut decernas ab his qui quidem una cum Conſulibus ſummum Imperium, & Conſularem habuerunt poteſtatem, ſed non omnem, quam habuere militum Tribuni, qui ſoli ſummum habuere Imperium.

4. Ii *fuere*) Quemadmodum Tribunorum Plebis nomina, ita nec Tribunorum Militum qui primi creati fuerint, certa apud authores ratio conſtat. Livius & Dioniſius. *Au. Sempronium Atracinium L. Attilium, & T. Cecilium* primo creatos ſcribunt. Quos ſequitur L. Feneſtella *cap. 16.*

5. Sequente *Anno*) Non omnem tamen hi habuere Conſularem poteſtatem, quum enim tertio poſt quam creati fuerint menſe, iterum Conſulibus locus factus ſit, teſte Livio, *initio lib. 4.* & Dioniſ. *ſub. fin. lib. 11.* & Conſules & Tribuni milites uno eodemque anno ſummum ſimul habuerunt Imperium. Sed non in omnibus Romanis annalibus ambo, in quibuſdam Tribuni militum

tum

tum ſoli, in quibuſdam Conſules in paucis ambo reperiuntur. Quos non ſine ratione ſe aſſentire dicto loco ſcribit *Dioniſius Halicarnaſſeus.*

6. SEXTO *anno jus Imperii ad Conſules*) Ad Conſules ſolos, nam & primo anno Conſulibus locum factum eſſe ex *Livio* & *Dioniſio* notavimus.

7. MARCELLUS *de re Militari*) M. Marcellus in militia Romana celebris, cujus res geſtæ à Livio, Plutarcho & aliis memorantur.

8. ET *dare & obſervare Caſtrenſia*) Militare hic Tribunorum officium deſcribitur in ceteris eandem cum Conſulibus habuerunt poteſtatem.

9. PEDIANUS AIT) in Commentariis *ad Ciceron. proœm. in Verrem.*

CAP. XX.

De Ædilibus.

1 *Ædiles Curules.* 2 *Cereales.*

PLEBES ubi è Sacro monte [1] ad urbem rediit, à Patribus impetravit, ut liceret ſibi alios Magiſtratus creare, qui Tribunorum miniſtri eſſent, qui & ædes ſacras & privatas procurarent,
1 & qui annonæ præeſſent. Creavit igitur Ædiles quatuor, duos qui ab ſolio eburneo Curules dicti ſunt, regiis utebantur inſignibus: & ornati purpura, curam ſacrificiorum & ludorum habebant. Scio & à quibuſdam ſcriptum [2] eſſe, Ædiles duos ex patriciis creatos Curules, eo tempore, quo primus ex plebe Conſul factus eſt. Sed credibilius eſt, ut iidem [3] intelligantur Ædiles. Meminit Dionyſius libro ſexto. Et alios duos creavit plebes præpoſitos annonæ, quos aliqui putant, à Divo Julio [4] conſtitutos, & nominatos Cereales.
2 Ædilium Curulium poteſtas adeò crevit, ut ad eos ſumma rerum & Majeſtas conſularis Imperii venerit.

CAP.

CAP. XX.

1 PLEBES *ubi è Sacro monte*) Vide Liv. *lib. 6. in fine & initio lib. 7.* Dioniſ. Halicarn. *lib. 6. cap. 81. & ſeqq.* A. Gell. *lib. 17. cap. 21.* Varron. *de ling. latin. lib. 1.*

2. A QUIBUSDAM *ſcriptum*] Vide

de Civ. *lib.7. cap.* 1. quem ſequitur Feneſtell. *de Magiſtratib. Rom. cap.* 13. Plutarch. *in Mario* Qui Curules ex patriciis non ex plebeis creatos volunt.

3. IIDEM) Id eſt Ædiles Plebis ſive ex Plebe creati.

4. A DIVO *Iulio*] Sueton. *in Iulio.* Dion. *Hiſtor. lib.* 43.

CAP. XXI.

De Cenſoribus.

1 *Luſtrum.*

2 *Cenſus Civium Romanorum.*

CUM cenſus auctus eſſet, & Conſules non ſufficerent, duo creati fuere, ad quorum cenſionem, id eſt arbitrium, cenſeretur populus, & ad id cenſores appellati: & primi fuerunt 1 C. Papyrius, & Sempronius. M. Geganio Macerino, & T. Quintio Capitolino 2 Conſulibus. Creabantur autem quinto quoque anno, quod tempus luſtrum 3 appellabatur. Aſconius Pædianus ait 4: Cenſores quinto quoque anno creari ſolebant. Hi prorſus 5 cives ſic notabant 6, ut qui Senator eſſet, ejiceretur Senatu: qui Eques Rom. equum publicum perderet: qui plebejus, in Cæritum tabulas 7 referretur, & ærarius fieret 8, ac per hoc non eſſet in albo centuriæ ſuæ: ſed ad hoc eſſet civis tantummodo, ut pro capite ſuo tributi nomine æra præberet. Iidem completo quinquennio luſtrabant 9, & taurilia ſacrificio 10 de ſue, ove, tauro, faciebant. Civium Romanorum primus cenſus 11 factus eſt ſub Servio Tullo LXXXIV. millium, & DCC. Secundus cenſus tertio anno poſt fugam Tarquiniorum, C. Valerio Publicola 12, & T. Lucretio Conſulibus. Inventa puberum Romanorum [illegible] CXXX. millia. Tertius cenſus anno XII. T. Largio Flavio 13. Qu. Clœlio Siculo Conſulibus, Idem T. Largius Dictator cenſum renovavit

vit. Inventa puberum Romanorum CL. millia, & DCC. Anno XIX. id eſt, ſecundò poſt tribunitiã, habitus à Conſulibus cenſus quartus, inventa civium Rom. CLXI. millia, & DCC. Anno XXXVI. Servio Servilio, & Aug. Virginio Conſulibus habitus cenſus, inventa civium puberum plura quàm centum & decem millia, & cæterorum trecenta & XXX. millia. Anno XXXVIII. Aug. Manlio, & L. Furio Conſulibus habitus cenſus ſextus, & civium Rom. incertus numerus. Supra annum 14 Sexageſimum civium numero, ut diximus, creati Cenſores fuere.

CAP.

CAP. XXI.

1 PRIMI *fuerunt*) Vide Liv. *lib. 4. cap. 8. circa fin.*

2. M. GEGANIO) *Anno V. Cond. 310.*

3. QUOD *tempus luſtrum*) A luendo, id eſt ſolvendo, quod quinto quoque anno vectigalia & tributa per Cenſores ſolverentur. Varr. *lib. 5. de ling. latin.*

4. ASCONIUS *pædianus*) *In Comment. ad orationem Ciceronis in Verrem.*

5. HI *prorſus*) De Cenſorum officio atque authoritate vide paſſim Livium, Plutarchum, Valerium Maximum, A. Gell. Plinium, Alexandr. ab Alexandro, Feneſtell. de Magiſtrat. *cap. 17. & ibi notata.*

6. CIVES *ſic notabant*) Verba ſunt Aſconii Pediani, *in Comment Cicer. in Verrem ſive de divinatione.*

7. IN *Ceritum tabulas*] In Ceritum tabulas referre, eſt jus ſuffragii adimere, & in eorum civium tabulas referre, qui eo jure carent. Ita dictum à Cere, & ut quidam ſcribunt *Cære* Hetruriæ civitate, eo quòd Roma à Gallis capta, quum Cæretani eos, qui una cum ſacris, æternoque Veſtæ igne ad ſe profugerant comiter hoſpitio ſuſcepiſſent, Romani, deinde reſtituta in meliorem ſtatum urbe, haud dignam iis gratiam retulerint: quòd civitate quidem eos donaverint, ſuffragii autem jus non conceſſerint. Hinc, quum aliquem ignominia & contumelia dignum volunt ſignificare, Cærite cera eum dignum eſſe dicunt, Hiſtoriam vide apud Strabon. *lib. 5.* & A. Gell. *lib. 16. cap. 13.*

8. ÆRARIUS *fieret*] Id eſt, non eſſet in albo Centuriæ ſuæ, ut Civium dignitate gauderet, ſed ad hoc tantum ut pro capite ſuo tributi nomine æra penderet.

9. LUSTRABANT] Id eſt expiabant, ita Tullus Hoſtilius cenſu perfecto, quum juſſiſſet omnes cives adeſſe in campo maximo, & Equites in turmas digeſſiſſet, & pedites in acie collocaſſet, illos luſtravit, tauro, ariete, hirco. Teſte *Dioniſ. lib. 4.*

10. TAURILIA *ſacrificia*) Erant ſacrificia in honorem Deorum inferorum facta. Inſtituta feruntur hac de cauſa quod regnante Tarquinio Superbo, in mulieres gra-

vidas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

…s magna peſtilentia inciderit, … carne taurorum populo diven… , quapropter diis inferis ſa… icia inſtituta ſunt, quibus ſues, … s, & tauri immolarentur, quæ … d Taurilia dicta ſunt.

1. PRIMUS *cenſus*] Teſtatur Ju… Florus, *lib. 1. cap. 6.* & for… m omnem diſtributionis iſtius … claſſes & Centurias *Livius* & … *n ſ.* deſcribunt, ſed in numero … nturiarum & Civium Cenſito… a variant.

2. C. VALERIO *publicola*] Lege *P. Valerio publicola*, quod iſtius familiæ prænomen fuit. Hic cum *T. Lucretio Tricipetino* Conſulatum geſſit *Anno V. Cond. 245.*

13. T. LARGIO *Flavio*) Lege *Lartio Flavio.*

14. SUPRA *annum* LX] Id eſt pluſculum annis LX. poſt exactos Reges. Anno enim LXVII. poſt Tarquiniorum fugam & exactos Reges *M. Geganio Macerino & T. Quintio Capitolino Conſulibus* primos Cenſores creatos eſſe conſtat *Anno V. Cond. 310.*

CAP. XXII.

De decemviris.

Decemviri. 2 *Lex XII. tabularum.*

ANNO ab urbe condita CCCIX. Decemviri 1
pro Conſulibus [1] creati ſunt, & tertio anno … poſiti libidine [2] Appii Claudii, qui Virginiam … pravit. Decemviri hi fuerunt, Appius Clau… us Regilianus, T. Genutius, Publius Sextius, … Veturius, Cajus Iulius, A. Manilius, C. … lpitius, P. Curiatius [3], T. Romulius, Sp. … oſthumius Calvinus, hi ex Athenis leges tule… nt in decem tabulis: datumque eſt eis jus … mmum à quibus provocatio non erat, & da… m etiam uti leges corrigerent, & interpreta… ntur. Sequenti anno duas tabulas addiderunt, … inde appellatæ leges duodecim tabularũ. Qui- 2
… am volunt non eburneis, ſed æneis tabulis im… reſſas leges pro roſtris poſitas. Quarum feren… arum autorem fuiſſe decemviris Hermodorum … pheſium exulantem in Italia, ſcribunt, ut … omponius refert [5]. Dioniſius pro Curiatio Ora… ium dicit. Sequenti anno decemviri rurſus creati,

creati, Appius Claudius, Qu. Fabius Vibolanus, M. Cornelius Maluginenſis. Marcus Servilius, L. Minutius, T. Antonius Merenda, Manilius Robulejus Qu. Petelius, Cæſo Duillius, Sp. Oppius Cor. Apud Diodorum ſunt, C. Sergius, & P. Manius. Tertio anno iidem præfuere, neque Senatu, neque plebe ſuffragia dante. & ideo vi Magiſtratum obtinuerunt.

CAP.

CAP. XXII.

1. DECEMVIRI *pro conſulibus*) Vide *l. 2. §. 4. ff. de Orig. juris* & Feneſtell. *de Magiſtrat. Roman. cap. 14.*

2. APPII *Claudei Libidine*) Hiſtoriam vide apud Liv. *lib. 3. cap. 44.* Dioniſ. *lib. XI.* & Diodor. Sic. *lib. 12. cap. 24.*

3. P. CURIATIUS) Alii legunt *Oratius.*

4. DATUMQUE *eſt eis jus ſummum*) Verba ſunt Pomponii in *l. 2. §. 4. ff de Orig. jur.*

5. UT *Pomponius refert*) *d. l. 2. §. 4. ff. de Orig. jur.*

CAP. XXIII.

De Proconſulibus.

1 *Proconſul.*
2 *Conſules.*
3 *Legati proconſulis.*

POSTHUMIO Albo¹, & Sex. Fuſco Conſulibus bello infœliciter contra Equos geſto,
1 proconſul creatus eſt T. Quintius, & is primus in eo Magiſtratu fuit. Eum ſex lictores præcedebant, cætera omnia habebat uti Conſules: &
2 inde ſtatutum eſt, ut qui Conſules uno anno fuiſſent, ſequenti proconſules eſſent, deinde proconſules ad provincias mittebantur, & ſinguli ſingulos legatos habebant, qui adminiſtrationi præſtarent auxilium. Proconſul poteſtatem exercet in ea provincia tantum, quæ ei tradita eſt, vel decreta, niſi vocaretur in juriſdictionem voluntariam. Apud proconſulem, ut Martianus ait,

ai[2], ſervorum manumiſſio fieri poterat, & adoptio. Apud proconſulis legatum nemo manumittere poteſt. Sub Cæſaribus diſtinctæ provinciæ. Nam conſulares ſub Senatu populoque Romano erant, proconſules ſub Imperatoribus.

CAP.

CAP. XXIII.

1. POSTHUMIO *Albo*) Plenius hæc apud L. Feneſtell. *de Magiſtrat. Roman. cap. 23.*

2. MARTIANUS *ait*) *l. 2. ff. de offic. proco. ſ. & legati.*

CAP. XXIV.

De Prætoribus & decemviris & curatoribus viarum, & triumviris & quinqueviris, & centumviris.

1 *Prætor Vrbanus.*
2 *Prætor peregrinus.*
3 *Decemviri.*
4 *Quatuor viri.*
5 *Tres viri monetales.*
6 *Tres viri capitales.*
7 *Quinque viri.*
8 *Ius honorarium.*

EO tempore quo pertinacia Tribunorum plebis, qui Romæ ſine Conſulibus [1] quinque annis præfuere, L. Seſtius ex plebe Conſul [2] creatus eſt, Patres præturam [3], novum Magiſtratum, Sp. Furio Camillo, M. filio dederunt: hic primus Prætor urbanus fuit, à præeſſendo Prætor nominatus eſt. Prætoris inſignia, ſella curulis, trabea, lictores ſex, & cætera Conſulum inſignia [5], Pomponius in hæc [6] verba ait: *Cumque Conſules avocarentur bellis finitimis, neque eſſet qui in civitate jus reddere poſſet, factum eſt, ut Prætor quoque crearetur, qui Vrbanus appellatus eſt, eo quod in urbe jus redderet. Poſt aliquot deinde annos non ſufficiente eo Prætore, quod multa turba etiam peregrinorum in civitatem veniret creatus eſt,* 1

 & alius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

2 *& alius Prætor, qui Peregrinus eſt appellatus,*
ab eo quod plerumque inter Peregrinos jus dicebat.
Deinde cum eſſet neceſſarius Magiſtratus, qui haſtæ
3 *præeſſet, decemviri litibus judicandis conſtituti*
4 *ſunt. Eodem tempore conſtituti ſunt quatuor viri,*
qui curam viarum haberent. Et tres viri monetales,
5 *æris, argenti, auri flatores: & tres viri capitales,*
6 *qui carceris cuſtodiam haberent: ut ſi animadverti*
oporteret, interventu eorum fieret. Et quia Magiſtratibus veſpertinis temporibus in publicum eſſe inconveniens erat, quinqueviri conſtituti ſunt cis Tyberim, & ultra Tyberim qui poſſent pro Magiſtratibus fungi. Deinde Prætores 7 creati ſunt numero captarum provinciarum, qui partim urbanis rebus, partim provincialibus præeſſent. Deinde Corn. Sylla quæſtiones publicas conſtituit, veluti de falſo, de parricidio, de ſicariis: & Prætores quatuor adjecit. Ab honore qui præturæ habebatur, jus honorarium 8 appellatum eſt, quæ Prætorum edicta erant.

CAP.

CAP. XXIV.

1. QUI *Romæ ſine Conſulibus*) Ab anno V. Cond. 377. Licinius Stolo & L. Sext. Lateranus Tribuni Plebis perpetua interceſſione Comitia perturbarunt, Patribus ſedulo reſiſtentibus ne legem de Communicando cum plebe Conſulatu, de agrorum modo, & de fænore minuendo perferrent, quo factum ut C. Licinius Calvus & L. Sextius Lateranus per integrum quinquennium Tribunatum ſine Conſule geſſerint.

2. L. SESTIUS *ex plebe* Conſul) *Anno V. Cond. 387.*

3. PATRES *præturam*) Vid. Liv. *initio lib. 7.*

4. PRÆTORIS *inſignia*) Vid. L. Feneſtell. de *Magiſtrat. Roman. cap. 19.*

5. ET *cætera*) Prætorum inſignia fuerunt, prætexta, ſella curulis, Trabea Candida, haſta & gladius, accenſi, & lictores. Ut ſupra notatum ad Feneſtellam de *Magiſtrat. Roman. cap. 19.*

6. POMPONIUS *in hæc verba*) *l. 2. §. 27. & ſeqq. ff. de Orig. jur.* Ubi vide notata.

7. DEINDE *Prætores*) Vid. *l. 2. §. 32. ff. eod.*

8. Jus *Honorarium*) Textus eſt *in l. 7. §. 1. ff. de Iuſtit. & jure & §. 7. Inſtit. de jure nat. gent. & Civ.*

CAP.

CAP. XXV.

De Procuratore Cæſaris.

PROCURATORI Cæſaris omnis res familiaris commiſſa erat: etiam quicquid is egiſſet, ratum erat apud Cæſarem, & penes hunc magna erat autoritas.

CAP.

CAP. XXV.

PROCURATORI *Cæſaris*) Plura de Procuratore Cæſaris, ejuſque officio vide apud L. Feneſtell. *de Magiſtrat. Roman. cap. XXVI.*

CAP. XXVI.

De Juriſperitis.

1 *Appius Claudius Centimanus R. literæ inventor.*
2 *Ius Civile.*
3 *Edictum Prætor.*
4 *Ius reſpondendi publice.*
5 *Proculani.*
6 *Caßiani.*

PAPYRIUS primus apud Rom. regias leges[1] in unum contulit. Ad hoc Appius[2] Claudius Regilianus decemvir, cujus maximum conſilium in duodecim tabulis conſcribendis fuit. Poſt hunc ejuſdem familiæ Ap. Claudius Centimanus, qui viam Appiam ſtravit, & aquam Claudiam induxit, & de Pyrrho in urbem non recipiendo ſententiam tulit, actiones ſcripſit, & primum de uſurpationibus, qui liber non extat. Idem R. literam invenit, unde Valeſii Valerii, & Fuſii Furii dicti ſunt. Fuit poſt hos maximæ ſcientiæ Symphronius, cognomento Cata. Deinde C. Scipio Naſica optimus à Senatu judicatus, cui publice domus in ſacra via data eſt, quo facilius conſuli poſſet. Deinde Quintus Mutius qui ad Carthaginenſes miſſus eſt legatus, quum eſſent 1

duæ teſſeræ poſitæ, una pacis, altera belli, arbitrio ſibi dato, utram vellet, referret Romam: utramque ſuſtulit, & ait Carthaginenſes petere debere, utram mallent accipere. Poſt hos fuit Tyberius Coruncanus, qui primus profiteri cœpit, cujus tamen ſcriptum nullum extat. Deinde Sextus Ælius, & frater ejus P. Ælius, ambo Conſules, Ennius Sext. Ælium Catum appellat. Deinde Cato Porciæ familiæ Princeps Tuſculo genitus, cujus libri extant. Poſtea P. Mutius,
2 & L. Brutus, & P. Manilius jus civile fundaverunt. Ex his Mutius Conſularis fuit, & decem libros reliquit: Brutus prætorius ſeptem, Manilius Conſularis & Pontifex Maximus, treis. Ab his profecti ſunt P. Rutilius Rufus Conſul Romæ, & Aſiæ Proconſul, & P. Verginius, & Qu. Tubero ille ſtoicus Panſæ auditor & Conſul, & Sext. Pompejus Cn. Pompeji patruus. Eodem tempore Cælius Antipater, qui plus eloquentiæ, quam ſcientiæ juris operam dedit, & L. Craſſus Mucianus P. Mutii frater, quem Cicero juris Conſultorum diſertiſſimum dicit. Poſt hos Qu. Mutius, P. filius, Pontifex Maximus jus civile redegit in libros XVIII. Mutii auditores fuerunt complures, præcipuæ autoritatis Aquilius Gallus, Lucilius Balbus, & Sextus Papyrius. Dehinc Servius Sulpitius, qui in cauſis orandis poſt M. Tullium primum obtinuit locum, reprehenſus à Qu. Mutio, quòd jus non intelligeret, juri operam dedit ſub Lucilio Balbo, & Aquilio Gallo. Servius cùm in legatione periiſſet, Pop. Rom. ſtatuam ei pro roſtris erexit, quæ hodie extat in foro Auguſti: reliquit CLXXX. libros de jure civili. E Servii diſciplina manaverunt Alphe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

henus Varus, C. Flavius, A. Ofilius, Titius
elſus, Aufidius Sura, Aufidius Mamuſa, Fla-
us Priſcus, C. Attejus, Antiſtius Labeo pri-
us, P. Celſus. Libri digeſti fuerunt ab Aufi-
o Mamuſa. Ex his Alphenus Conſul fuit, &
filius Equ. ordinis, qui edictum Prætoris dili- 3
enter primus compoſuit. Fuit eodem tempore
rebatius Cor. Maximi auditor, Augu. Caſel-
ius, Quin. Mutius Voluſi auditor Queſtorius,
onſulatum enim renuit offerente Auguſto. Ex
s Trebatius peritior, Caſſellius eloquentior,
filius utroque doctior. Deinde Ælius Tubero,
ui poſtquam accuſavit Qu. Ligarium, nec obti-
uit apud C. Cæſarem, à cauſis agendis ad jus
vile tranſiit. Cicero Ligarium defendit oratio-
satis pulcherrima. Poſt hunc Attejus Capito,
i Conſul fuit Ofilii imitator, annum ſic divi-
, ut Romæ ſex menſibus cum ſtudioſis eſſet,
totidem in ſeceſſu in conſcribendis libris, ideo
liquit volumina xl. Labeo ingenii qualitate,
fiducia doctrinæ, qui etiam præ cæteris ope-
m philoſophiæ dederat, plurima innovare in-
tuit. Attejo Capitoni Maſurius Sabinus ſuc-
ſſit. Labeoni Nerva, qui fuit Cæſari familia-
ſimus. Maſurius Sabinus Eques Ro. publice
imus ſcripſit. Hoc beneficium à Tiberio Cæ-
e dari cœpit. Nam ante tempora Auguſti pu-
ce reſpondendi jus à Principe non dabatur.
d qui fiduciam ſuorum ſtudiorum habebant, 4
nſulentibus reſpondebant, neque reſponſa
que ſignata dabant, ſed plerumque judicibus
i ſcribebant, aut teſtabantur qui illos Conſu-
bant. Primus divus Auguſtus, ut major juris
oritas haberetur, conſtituit, ut ex autorita-

te ejus reſponderent, & ex tempore peti hoc pro illo beneficio cœpit: & ideo optimus Princeps Hadrianus, cum ab eo viri prætorii peterent, ut ſibi liceret reſpondere: reſpondit eis, *hoc non peti, ſed præſtari ſolere.* Et ideo ſi quis fiduciam ſui haberet delectari ſe populo, ad reſpondendum ſe præſtaret. Igitur Sabino conceſſum eſt à Tyberio Cæſare, ut Populo reſponderet. Cui cùm amplæ facultates non eſſent, à ſuis auditoribus ſuſtentatus eſt. Sabino ſucceſſit Caſſius Longinus, natus ex filia Tuberonis, quæ fuit neptis Servii Sulpitii: is & Conſul fuit cum Cratino ſub Tyberio, à quo propter autoritatem civitate pulſus fuit: & ab imperatore Veſpaſiano revocatus, diem obiit. Nervæ ſucceſſit Proculus. Fuit eo tempore & Nerva alius, & alius Longinus Eques Ro. & prætorius, ſed Proculi autoritas major fuit. Nam & qui ſucceſſere, partim
5 Proculani, partim Caſſiani appellati ſunt: quæ
6 origo à Capitone & Labeone cœperat. Caſſio Cælius Sabinus ſucceſſit, qui plurimum ſub Veſpaſiano potuit. Proculo ſucceſſit Pegaſus, qui ſub Veſpaſiano Præfectus urbis fuit. Cælio Sabino Priſcus Jabolenus, Pegaſo Celſus, Celſo patri Celſus filius, & Priſcus Neratius, qui utrique Conſules fuerunt, Jaboleno Priſco Eburnius Valens, & Tuſcianus, item & Sabinus Julianus.

CAP. XXVI.

1 REGIAS *leges in unum contulit*) Vide *l. 2. §. 2. ff. de Origine. Iur.*

2. AD *hoc Appius*) Omnia fere deſumpta ſunt ex Pompon. *l. 2. §. 35. & ſeqq. ff. de Origin. Iur.* Ubi vide notata.

POM-

POMPONIUS LÆTUS DE LEGIBUS.

1 *Jus Natur.*
2 *Jus Gentium.*
3 *Jus Civile.*
4 *Jus Publicum.*
5 *Jus Privatum.*
6 *Lex.*
7 *Legis Virtus.*
8 *Poteſtas Magiſtrat.*
9 *Primi Legum latores.*

IUS pluribus modis dicitur [1]. Natura- 1
le [2], quod eſt commune omnibus ani-
malibus. Jus gentium [3], quo gentes 2
humanæ utuntur. Jus civile [4], quod ex 3
legibus, Plebiſcitis, Senatuſconſultis, Decretis
Principum, & autoritate prudentium venit. Jus 4
publicum [5], in Sacerdotibus & Magiſtratibus
conſiſtit. Jus privatum, ad ſingulorum utilita- 5
tem ſpectat. Jus etiam dicitur locus in quo jus
redditur, ut meminit Paulus [6] de lege & de legis
origine. Lex (ut Chryſip. definit) [7] eſt divina- 6
rum & humanarum rerum notitia. Lex dicitur
rogatio & obnunciatio. Lex donum eſt Dei [8],
dogma hominum ſapientum, coërcio voluntatis.
Legis virtus [9] eſt imperare, vetare, punire, per- 7
mittere. Lex eſt æternum quoddam [10], quod
universum mundum regit, imperandi, prohi-
bendique ſapientia. ex hac lege lex noſtra eſt, ra-
tio mensque ſapientis æqualis Dei eſt lex: con-
ſtatque ad ſalutem civium, civitatumque inco-
lumitatem, vitamque omnium quietam & bea-
tam. Igitur ubi lex non eſt, quies & beatitudo
non eſt: & apud illos antiquiſſimos, mos ſapien-
tum lex erat: id erat, quoniam antiquitas proxi-

mè accedebat ad Deum. Lex Magiſtratibus præ-
eſt. & Magiſtratus populo. Optime putat Cice-
ro [11], Magiſtratum eſſe legem loquentem. Im-
perandi & obtemperandi modus debet eſſe. Nam
& qui bene imperaverit, aliquando obtemperet
neceſſe eſt: & ipſi mortales non ſolum obtem-
perare & obedire Magiſtratibus debent, ſed eos
8 colere atque diligere. Poteſtas & facultas à po-
pulo ſeu Principe publ. data, Magiſtratus dici
cœptus eſt, cum à populo creatus fuit Magiſter
9 populi, id eſt Dictator. Prima fertur Ceres de-
diſſe leges mortalibus, poſtea ipſi ſapientes, pho-
roneus argivis dedit, Moyſes Cælo lapſas He-
bræis, Ægyptiis Mercurius, Draco, & Solon
Athenienſibus, Minos Cretenſibus, Lycurgus
Lacedæmoniis, Turriis Charundas, Romanis
Romulus.

De

1 IUS *pluribus modis*] *l. 11. ff. de Iuſtit. & jure.*

2. NATURALE] *l. 1. §. 3. ff. de Iuſtit. & jure.*

3. JUS *gentium*] *l. 1. §. 4. ff. & l. 9. ff. eod.*

4. JUS *Civile*] *l. 7. ff. eod.*

5. JUS *publicum*] *l. 1. §. 2. ff. de juſt. & jure.*

6. UT *meminit Paulus*] *lib. 14. ad Sabinum* Unde ſumpta eſt *l. 11. §. alia Significatione. ff. de juſt. & jure.*

9. UT *Chriſippus definit*] Ita Chryſippus in libro, quem περὶ νόμων de legibus inſcripſit: ὁ νόμος πάντων ἐςὶ βασιλεὺς θείωντε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Lex eſt tam divinarum quam humanarum rerum omnium Regina.

8. LEX *donum Dei*) Hæc definitio eſt Demoſtenis *in Orat. 1. adverſus Ariſtogiton.* quam refert Martianus in *l. 2. ff. de legibus.*

9. LEGIS *virtus eſt*) *text. eſt in l. 7. ff. de egib.*

10. LEX *eſt æternum quoddam*) De ſumpta hæc ſunt ex Cicerone *lib. 2. de legibus cap. 4.*

11. OPTIME *putat Cicero*) *lib. 3. de legibus cap. 1.*

De Lege Ælia & Fuſia.

ÆLIA & Fuſia lege [1] reſiſtebatur pernicioſis legibus in civitate, quæ ideo erant propugnacula & muri ocii & tranquillitatis. Sed

Clo-

Clodius Trib. pleb. L. Piſone & A. Gabinio [2] Conſ. IV. leges tulit: ex his ſecunda fuit, ne quis per eos dies quibus cum populo agi liceret, de cælo ſervaret [3]: & quarta cavebatur, ne quem Cenſores [4] in Senatu legendo præterirent, neve quem ignominia afficerent, niſi qui apud eos accuſatus, & utriuſque Cenſoris ſententia damnatus eſſet: hac lege diminuta eſt cenſura, quæ eſt Magiſtra vitæ & modeſtiæ.

1 Ælia *& Fuſia lege*] De tempore & authore hujus legis vix conſtat. Niſi quod Cicero in Orat. *in Vatinium* ſcribat L. Æliam & Fuſiam in Gracchorum ferocitate vixiſſe. Tiberius autem Gracchus, *Scævola, & Piſone Conſulibus Anno V. Cond. 620.* in prima Gracchorum ſeditione occiſus eſt. Hujus legis capita fuere: Ut quoties cum populo ageretur augures de Cælo ſervarent Magiſtratus, & obnunciandi, & legiſlationi intercedendi poteſtatem haberent.

2. L. Pisone, *& A. Gabinio Conſſ.*) *Anno V. Cond. 695.*

3. De *cælo ſervaret*) Adde, & omnibus faſtis legem fieri liceret.

4. Ne *quem Cenſores*) Hujus legis à P. Clodio Tribuno latæ meminit Dion. Caſſius *lib. 38.* & *lib. 40.* & Cicero *in Piſonem,* & *Pro Seſtio*, aliquoties quæritur L. Æliam & Fuſiam propugnacula & muros tranquillitatis, à Clodio ſublatam.

De Lege Aurelia.

Aurelia lege communicata ſunt judicia Senatui, Equitibuſque Rom. & Tribunis ærariis. Eam tulit Aurelius Cotta Prætor.

Eam *tulit Aurelius Cotta*) Hanc legem tulit C. Aurel. Cotta Prætor *M. Craſſo & Cn. Pompejo Conſſ. Anno V. Cond. 683.* Ut judicia quæ penes ſolos Senatores erant, inter Senatores & equeſtrem ordinem, & Tribunos ærarios Communicarentur. Unde *Aurelia judiciaria* dicta fuit. Ejus crebra mentio eſt apud Ciceronem *in Verrinis* Fuit & alia *lex Aurelia, De Tribunis Plebis* dicta, ab eodem C. Aurelio Cotta Conſ. cum L. Octavio lata Anno V. Cond. 678. qua cautum, ut Tribun. Plebis liceret poſtea alios Magiſtratus facere, quod lege Syllæ iis erat ademptum. De qua Pedian. *in Cornelia, & in Verr. 1.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

De Lege Acilia.

MANIUS Acilius Glabrio legem tulit de pecuniis repetundis, in qua ne comperendinari quidem reum ſinit. L. Piſo primus tulit legem de pecuniis repetundis.

ACILIUS *Glabrio*) Pater ejus qui Verris in cauſa Prætor fuit. Quæ ab eo in Senatu Plebis lata eſt, ut repetundarum cauſa una actione abſolveretur, ut neque reum comperendinari, neque cauſam ampliari liceret. Comprehendebat præterea ut qui accuſatores conſtituti eſſent, poteſtatem haberent litteras & publicas & privatas conquirendi, adſignandi, deportandi. Vocatur hæc *lex Acilia Repetundarum*, ad differentiam, *Leg. Aciliæ minutiæ* de pace cum Carthagenienſibus ineunda & *leg. Aciliæ de Coloniis deducendis*, mentio ejus fit apud Ciceron. *2. & 3. in Verrem.*

De Lege Annonaria.

CLODIUS Trib. pleb. de annona legem tulit,[1] ut frumentum quod antea ſenis æris ac trientibus in ſingulos modios dabatur, gratis daretur[2].

1 DE *annona legem tulit*) Hanc legem tulit P. Clodius Tribun. Plebis *Piſone & Gabinio Conſſ. Anno V. Cond. 695*

2. GRATIS *daretur*) Addidit præterea, ut Sext. Claudio frumentaria procuratio mandaretur. Vid. Cic. *in Piſon. pro Seſtio, & pro Domo.* Hæc dicitur lex Clodia frumentaria, ſeu, De annona.

De Lege Annaria.

EA lex annorum modum finit, quibus Magiſtratus capiendi poteſtas ſit.

HÆC *vocatur lex Villia Annalis*) quam tulit L. Villius Annalis, Tribunus Plebis *L. Manlio & Q. Fulvio Conſſ. Anno V. Cond. 574.* Continebat quot annos nati quemque Magiſtratum peterent, caperentque. Liv. *lib. 40.* ubi corrupte legitur à *L. Iulio*, pro *L. Villio latam.* Ut ex Manuſcripto notat Carol. Sigonius. Ejus quoque meminit Val. Maxim. *lib 9. cap. 11. exemplo. 6.* Annus Quæſturæ fuit XXVII. Tribunatus XXX. Ædilitatis XXXVII. præturæ XL. Conſulatus XLIII.

De

De Lege Aterina.

Hæc lex, cum mos priſcus fuiſſet irrogandæ multæ per Magiſtratus, ovis aut bovis omine, ovis ære deno, bovis ære centeno diſnivit.

Rectius alii legunt *Ateria*: Vocatur enim lex Ateria arpeja de mulcta, quam tulere *. Tarpejus Montanus & A. Ateus Conſules Anno V. Cond. 298.* Ut mnibus Magiſtratibus mulctę dindæ jus eſſet, quum antea ſolis onſulibus id licuerit: ita tamen ne vel duos boves, vel triginta oves excederet. Vid. Dioniſ. Halicarn. *lib. 10.* A. Gell. *lib. 11. cap. 1.* legem Tarpejam vocat Feſtus. Ad hanc legem reſpexiſſe videtur. Ulpian. *in l. unic. ff. Si quis jus dicenti non obtemp.*

De Lege Aquilia.

Aquilia lex ab Aquilio lata, de dolo malo, de fraude, de deceptione, de ſimulate.

Est lex Aquilia de damno injuria dato. Quam tulit C. Auilius Gallus ejus tria fuere Caita, quorum primum & tertium xſtat in *l. 1. ff. ad l. Aquiliam.* Prinum erat, ut ſi quis ſervum, quarupedem, pecudemve injuria occiderit, quanti id in eo anno plumi fuit domino damnas ſit. Terium cæterarum rerum erat præer hominem & pecudem occiſos, t ſi quis alteri damnum fecerit, quod uſſerit, fregerit, ruperit injuria, quanti ea res in diebus triginta proximis fuerit, tantum æs domino dare damnaretur. Et adverſus inficiantem in duplum actio ſit. Secundum caput in diſſuetudinem abiit, quod Cujacio fuiſſe videtur, de quavis alia ratione damni dati, etiamſi non fuerit læſa res noſtra, ſed intercepta forte nobis fuerit utilitas quædam.

De Lege Cincia.

Cincius legem tulit, qua cavetur antiquitus, ne quis ob cauſam orandam, donum pecuniamve acciperet.

Legem Cinciam de Donis & Muneribus tulit M. Cinius Tribun. Plebis *M. Cornelio, & P. Sempronio Conſulib. Anno V. Cond. 549.* Ut ne plus ducentis aureis donare liceret, extra quam ſi conjunctis perſonis donaretur. Et ne quis ob cauſam orandam donum

Mu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Munuſve acciperet, quod non de omnibus generatim, ſed tantum de cauſarum Patronis accipiendum. Ejus meminit Liv. *lib. 34.* Tacit. *Annal. lib. 11. cap. 5.* Et Plin. *Epiſt. lib. 5. Epiſt. ultima.* Cic *in Catone, ad Atticum 1. & de Oratore.*

De Lege Calpurnia.

CALPURNIA lege pecuniaria pœna inter alias pœnas adjecta fuit, L. Calphurnius Piſo eam tulit.

EST hæc lex Calpurnia Repetundarum quam tulit L. Calpurnius Piſo Tribun. plebis *L. Marcio*, & *L. Manilio Conſulib. Anno V. Cond. 604.* Ut quibus in Provinciis Magiſtratus Pop. Romani, eorumve Comites pecunias contra leges cepiſſent, earum Provinciarum homines judicio Romæ Conſtituto ſuas pecunias repeterent. Cic. *2. de offic. in Bruto, & Verrina 5.* Alia ab ea quæ *Calpurnia de Ambitu*, quam tulit C. Calpurnius Piſo Conſ. cum M. Glabrione *Anno V. Cond. 686.* Ut ambitus damnati omni honoris petitione prohiberentur, certaque pecunia mulctarentur. De qua Dion. Caſſ. *lib 26.* Cic. *pro Murena, & pro Cornel.* Has de ambitu & repetundarum leges C. Julius Cæſar Dictator repetiit, quæ uſque ad extremum ſervatæ, etiamnum in Pandectis celebrantur.

De Lege Cornelia.

CORNELIA lege cavetur, ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expenſam ferret. A. Cornelius Conſ. tulit, & idem aliam tulit, ne quis in Senatu legibus ſolveretur, niſi ducenti adfuiſſent: ne quis cum ſolutus eſſet, intercederet, cum ea de re ad populum ferret. Tulit idem Cornelius, ut prætores edictis ſuis jus dicerent. Lex eſt à Cornelio quodam lata, ut homines qui parricidii cauſa telo accincti ſint, gladio perſequantur.

1 CORNELIA LEGE) C. Cornelius Quæſtor Cn. Pompei, deinde Tribunus Plebis *C. Piſone & M. Glabrione Conſulibus Anno V. Cond. 686.* ad Senatum retulit, ut quoniam exterarum nationum legatis pecunia mutua magna daretur uſura, turpiaque & famoſa ex eo lucra fierent: *ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expenſam ferret.* Qua re quum offenſus eſſet Senatui, ut ejuſdem autoritatem

tem minueret, legem promulvit *ne quis, niſi per populum legibus veretur.* Qua de re quum in Setu actum eſſet magnis contenonibus rurſum ferre cœpit: *Ne is in Senatu legibus ſolveretur, niſi . affuiſſent, neve quis quum ſolutus et intercederet, quum de ea re ad pu'um ferretur.* Aliam deinde lem, quam etſi nemo repugnare ſus ſit, multis tamen invitis tu: *ut Prætores* (qui varie jus diceaſſueverant, pro ut quiſque avaia, aut ambitione duceretur) *ex ictis juis perpetuis jus dicerent.* Aſcon. Pedian. *in Oration. Ciceron. pro C. Cornelio.*

2. A. Corn. *Conſul*) Omnino reponendum C. *Cornelius Tribun. Plebis*, & verbum, *Conſul*, erroneè in textum irrepſiſſe videtur.

3 A. Cornelio *quodam*) Fuit hic L. Cornelius Sylla dictator, & Conſul cum Cn. Octavio *Anno V. Cond. 673.* Qui varias judiciorum publicorum leges tulit; Uti ſunt, Lex Cornelia *Repetundarum, Majeſtatis, de Sicariis & Veneficiis, de injuriis; de falſo.*

De Lege Caſſia.

A Cassio Longino lex lata eſt Caſſia, qua populus per tabellam ſuffragia ferret.

C. Mario, C. Flacco conſſ. alia ab eodem lata, t ille quem populus damnaſſet, cuive imperium rbogaſſet, in Senatu non eſſet.

Lex *lata eſt*) Eſt lex Caſſia de ſuffragiis: quam tulit Caſſius Longinus Tribunus ebis. *Lepido & Mancino Conſſ. An. Vrb. Cond. 616.* Ut judices ſenntias, quas voce dicebant, tabel ferrent. Cic. *in Lælio*, & *Bruto, lib. 3. de legibus.*

2. Alia *ab eodem*) Hanc tamen à L. Caſſio L. Filio, Tribuno Plebis latam C. *Mario & C. Flavio Conſulib. Anno V. Cond. 646.* teſtatur Aſcon. Pædian. *In Cornel.* eamque tuliſſe dicitur propter ſimultates cum N. Servilio Cæpione, qui ante biennium Conſul fuerat, & cui populus Imperium abrogaverat, ob bellum male geſtum.

De lege Fabia.

Fabia lex à Fabio lata, qua adjecta pœna eſt illis, qui deducunt & ſectantur candidatos n comitia.

Est *lex Fabia de ambitu*, Ut certus numerus ſectatorũ eſſet, qui andidatos in Campum deducent. Cic. *pro mureno.* Quo anno ec lex lata ſit non Conſtat, niſi quod ante annum V. Cond. 639. latam eſſe velint, quo quæſtionem ambitus perpetuam Conſtitutam, & proprium prætorem adeptam putant.

Di

De lege Frumentaria.

FRUMENTARIA lex à Sempronio Graccho lata eſt, qua frumentum è publico diſtribueretur. pop. Rom.

HAnc legem tulit. T. Sempronius Gracchus II. Tribunus plebis *M. Fulvio Flacco & M. Plautio Conſulib. Anno V.Cond. 628.* Ut ſemiſſe & triente frumentum Menſtruum plebi ex publico viritim daretur. Hinc locus Romæ Conſtitutus, in quo frumentum publicum aſſervabatur una cum legibus frumentariis, qui dicebatur *Horreum Sempronianum. Vid. Appian. lib. 1. de bello Civ.* Cic. *pro Sextio.* Vellej. Paterc. *lib. 2.*

De lege Falcidia.

LEGE Falcidia, à Falcidio lata, cavetur ne plus dodrante legare liceret, propterea quod multi hæreditatem recuſabant.

LAta hæc lex eſt a P. Falcidio. Tribun. Plebis C. *Domitio & C. Aſinio Conſulib. A. Vrb. Cond. 714* Plura hæc lex habuit capita quæ referuntur a Paulo Juriſconſulto in *l. 1. ff. ad L. Falcidiam.* meminit ejus Dio Caſſ. *lib. 48.* & Hieronimus *in Euſebii. Chronicis.*

De lege Flavia.

FLAVIUS legem tulit de plagiariis, cum quis dolo ſervum aut pecus à domino, & filium à patre ſubtrahit.

COmmuniter legitur, *lex Fabia de plagiariis.* Quam P. *Quinto Fabio, & M. Claudio Marcello Conſſ. anno V.C. 570.* latam putant. Verba hujus L. Vid. in *l. 6. in fin. ff. de lege Fabia de Plagiariis.*

De lege Gabinia.

GABINIUS legem tulit, qua bellum Cn. Pompeio magno contra Piratas datum eſt, contra C. Trebellii Trib. plēb. interceſſionem.

LEgem Gabiniam de piratis perſequendis tulit A. Gabinius Trib. Plebis. *L. Cæcilio Metello, & Q. Martio Conſſ. Anno V. Cond.* 685. Vide Aſcon. Pedian. *in Cornelian.* Vell. *lib.* 2 Dio. Caſſ. *lib.* 38. Plutarch. *In Pompejo.* Et Cic. *de lege Manilia.* hac lege Cautum erat, ut bel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

beum adverſus piratas Cn. Pom. pe in triennium ita mandaretur, ut oto mari, quod eſt inter Columnas Herculis, & in Maritimis provinciis uſque ad quadringenteſimum a mari Lapidem poteſtatem haberet Imperandi Regibus, Præſidibus, Civitatibus &c. ut ſe rebus omnibus ad ejus belli adminiſtrationem neceſſariis, juvarent.

De lege Iunia.

IUNIUS Sylvius Conſ. cum Q. Cecilio. Metel. legem tulit. bello Cimbrico, quod diu prave & infœliciter geſtum eſt, propter diminuta militiæ ſtipendia.

IUNIUS *Sylvius*) Alii legunt M. Junius Silanus ut aliis placet Syllanus qui cum *Q. Cecilio Metello Conſul* fuit *Anno V Cond.* 644 Hic plures leges bello Cimbrico populo latas, quibus militiæ ſtipendia minuebantur, abrogavit & ad vetera militum ſtipendia reduxit. Aſcon. Pedian, *in Orat. Cic. pro Cornelio.*

2. BELLO *Cimbrico*) De bello Cimbrico vide Jul. Flor. *lib.* 3. *c.* 3.

De lege Iulia.

IULIA lege puniuntur adulteri. Idem Iulius Cæſar legem tulit de peculatu in eos qui rempub. vel ſacra furati ſunt, vel furantibus auxiliati ſunt, vel furta ſcientes ſuſceperunt.

ADULTERI] Eam legem tulit. C. Julius Octavius Auguſtus. Ejus legis capita vid. apud Suet. *in Auguſto* Tacit. *lib.* 2. Jul. Paul. *lib.* 2. *ſent. cap.* 22. Juſtin. *in pr. Inſt. Quibus alienare licet vel non.* Quæ hinc inde diſperſa collegit Barnabas Briſſonius, & Commentario illuſtravit. Vide etiam Alexand. ab Alexandro. *lib* 4. *cap.* 8.

DE *peculatu*) Quid hac lege Cautum fuerit refert Ulpianus *in l.* 1. *ff. ad l. Iul. peculatus.*

De lege Lectoria.

CUM adoleſcentes in contractibus circumveniri ſolerent, Q. Lectorius pœnam deceptoribus adjecit.

ALII vocant *legem Lætoriam de minoribus*, eamque latam volunt a Lætorio Tribuno Plebis, ejus legis tria fuiſſe Capita Conſtat. I. Ut curatores minoribus XXV. annis darentur, ſi laſcivi eſſent, aut dementes. *Iul. Capitolin. in Antonio Philoſopho* II. Ne minores XXV. annis ſtipularentur, id eſt ſpondendo ſe obligarent, Ut in *l. ult. ff. de adminiſtrat. tutor. III.* Ut creditor qui minori

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

XXV. annis crediḋiſſet, creditum amitteret; quique eos circumſcripſiſſet Judicio publico teneretur. Cic. *lib. 3. de offic.* & 3. *de natura deorum* hinc dicuntur anni lætoriæ ætatis, & lætoria ætas, quæ nondum eſt legitima *l. 2. Cod. Theodoſ. de Donationib. l. 8. tit. 12.*

De lege Licinia.

P. LICINIUS Craſſus Orator, & Q. Mutius Scævola Pont. max. legem tulerunt de regundis civibus, ut in ſuæ quiſque jus civitatis redigeretur, cum multi Itali cupuditate civitatis Rom. tenerentur.

EST lex *licinia & Mutia de Peregrinis*, lata a *L. Licinio Craſſo & Q. Mutio Scævo a Conſſ. Anno Vrb. Cond. 658.* Ut Socii Latini, Romanæ civitatis jure privati, in ſuas civitates redigerentur. Appian. *lib. 1.* Cicero *in Bruto, lib. 3. de offic.* De *Oratore 2. pro* Corn. *Balbo & pro Sextio.* Aſcon. Pedian. *in Cornelian. Scaura.*

De lege Manilia.

L. MANILIUS legem tulit, ut quando res à nobilibus adverſe geſtæ fuerant, illi ad Magiſtratus gerendos admitterentur, quorum majores in Romana Repub. Magiſtratum non exercuiſſent, hujuſmodi autem novi appellantur.

NOVI *appellantur*) Novitas media erat inter nobilitatem & ignobilitatem. Et novi homines dicebantur, qui nullis majorum imaginibus, aut nobilitate commendabantur, ſed ipſi primum aditum ad amplitudinem & nobilitatem poſteris ſuis patefecerant.

De Lege Otthonia.

OTHO Trib. pleb. legem tulit, ne quis cum ordine equeſtri in ſpectaculis ſederet, niſi ſeſtertia quadraginta poſſideret: quod ſi contingeret, quiſquis eſſet, ſive ingenuus, ſive libertus, inter Equites ſpectare liceret in gradu xiiij.

EST *Lex Roſcia Theatralis*, quam tulit L. Roſcius Ottho Tribun. Plebis *L. Metello, & Q. Martio Conſſ. Anno Vrb. Cond. 682.* Ut in

Thea-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

eatro Equitibus Romanis qui adringenta ſeſtertia poſſiderent r. gradus ſpectandi gratia aſſi- arentur, & his, qui ſive ſuo, e fortunæ vitio decoxiſſent cer- tus locus aſſignetur, pœna irroga- ta ſi in XIV. ſediſſent, meminit Cic. *Philipp.* 2. Aſcon. *in Cornelian.* Flor. *Epitom.* 99. Tacit. *lib.* 15. Dion. Caſſ. *lib.* 26.

De Lege Oppia.

OPPIUS legem tulit, ne ſuperfluo ornatu mulieres Romanæ uterentur, neve pilen- t, id eſt, rhedis penſilibus uterentur, neve plus ıcia in auribus appenderent.

DE Matronarum cultu, & mundo muliebri legem tulit Oppius Tribunus Plebis *Q. Fa- bio, & T. Sempronio Conſſ. Anno V. Cond.* 540. Liv. *lib.* 34. *in pr.* Tacit. *lib.* 3. Val. Maxim. *lib.* 9. *cap.* 1.

De Lege Hortenſia.

HORTENSIUS legem tulit, ut eo jure quod populus ſtatuiſſet, & omnes Quirites tene- ntur.

OMNES *Quirites tenerentur*) Primum lege Horatia *An- ab Vrb. Cond.* 304. poſt ſecun- n ſeceſſionem in Aventinum, tum fuit, ut quum antea uniciis rogationibus Patricii n tenerentur, id quod tribu- Plebs juſſiſſet, univerſum Po- um teneret. Id poſtea, tertiæ ſeceſſionis in Janiculum reducen- dæ cauſa à M. Horatio Dictatore renovatum. *Anno V. Cond.* 467. Vid. A. Gell. *lib.* 15. *cap.* 27. §. 4. *Inſtit. de Iure nat. gent. l.* 2. §. 8. *ff. de Orig. jur.* Liv. *lib.* 1. *lib.* 3. *& lib.* 8. Flor. *in Epitom.* 11. Plin. *lib.* 16. *cap.* 10. Dioniſ. *lib.* 2.

De Lege Pompeja.

C. POMPEIUS Strabo [1] lata lege veteribus incolis Tranſpadanis jus Latii dedit, quod teræ coloniæ Latinæ habebant, ut petendi Ma- ſtratus, & civitatis Romæ jus adipiſcerentur. n. Pompejus magnus legem tulit, ut Quæſtor ffragio [2] populi, ex his qui Conſules fuerant, earetur. Idem Pompejus legem tulit, qua a- errima pœna parricidas [3] afficit. Si quis paren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ris vel filii fata præparaverit clam & palam, inſutus culeo cum cane & gallo gallinaceo, & vipera & ſimia, in mare aut in flumen projiceretur.

1 CN. POMPEJUS *Strabo*) Hanc legem tulit Cn. Pompejus Strabo, Cn. Pompeji Magni Pater, Conſul cum L. Porcio Catone *Anno V. Cond. 664.* Vocaturque *lex Pompeja de jure Coloniarum.* meminit Aſcon. Pedian. *in Orat. Cicer. contra L. Piſonem.*

2. UT *Quæſtor Suffragio*) Intellige de iis Quæſtoribus qui rebus Capitalibus præerant de quibus *l. 2. §. 23. ff. de Origine Iuris.* Quo autem tempore hæc lex lata ſit non conſtat.

3. QUA *aſperrima pœna Parricidas afficit*) Hujus legis capita referuntur a Modeſtino *in l. 9. ff. ad L. Pompej. de Parricidiis & §. 6. Inſtit. de public. judic.*

De Lege Pappia.

LEGE PAPPIA, perhibentur peregrini, uti urbe Rom.

LEGEM Pappiam de Civitate tulit C. Pappius Tribun. Plebis. *Cotta, & Manlio Conſſ. Ann. V. Cond. 688.* Meminit Cicer. *lib. 3. de Offic.* & *in orat. pro Balbo pro Archia.* & Dion. Caſſ. *lib. 37.*

De Lege Plotia.

M. PLOTIUS Sil. Trib. pleb. Cn. Pompejo Strabone, & L. Porcio Cato. Conſſ. legem tulit, ut ſingulæ tribus quinos denos ex eo numero ſuffragio crearent, qui eo anno judicarent.

ALII legunt, *Plautia Judiciaria*, quam tulit M. Plautius Silvanus, ſive Silanus, aliis Syllanus, quum equeſtris ordo in judiciis dominaretur, *Cn. Pompejo Strabone & L. Porcio Catone Conſſ. Anno Vrb. Cond. 664.* Meminit Cic. *pro Cornelio* & Aſcon. Pedian. Ex eo factum eſt ut Senatores quoque in eo numero eſſent, & quidam etiam ex ipſa Plebe. Hinc etiam intelligere licet, ut quum antea Equites trecenti ſoli judicarent, poſtea, quum ſingulæ tribus XV. darent judices, CDL. numero fuiſſe, & judicia inter tres Ordines, Senatorium, Equeſtrem & Plebeum Communicata.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

De Lege Roſcia.

L. ROSCIUS Otho Conſul legem tulit, ut in theatro Equitibus Rom. ordines XIV. ſpectandi gratia darentur.

EST Lex Roſcia Theatralis. De qua ſupra ad legem Otthon.

De Lege Satyra.

SATYRA lex eſt, quæ uno rogatu multa & varia comprehendit.

QUÆ *uno rogatu*) Satyra lex nomen accepit à Satyra, genere cibi ex variis rebus conditi, hinc lex Satyra in qua Conjun-m multis de rebus, quarum ...ædam Comprobantur, quædam ...probantur, populus una rogatione Conſulebatur. Quod lege Cæcilia & Didia vetitum fuiſſe teſtatur Cic. *in orat. pro domo ſua.* Hinc per Satyram collectum, dicitur utile cum inutilibus mixtum. Vid. Eraſm. *Chiliad. 4. Cent. 8.*

De Lege Scatinia.

... SCATINIUS legem tulit, qua puerorum concubitores gravi ſupplicio afficiuntur.

ALII legunt *Scantinia, de pueris Impudicis.* Quam tulit C. ...antinius Aricinus Tribu. Plebis, ...qui præpoſteram vel adverſi vel ...erſi venerem exercuiſſent, vel, ...qui alienam pudicitiam ſollicitaſſent, vel ſuam ipſi proſtituiſſent ...na x. millium nummum coërcentur, cui ſceleri poſtea gladii pæna conſtituta *l. 31 Cod. ad l. Jul. de adulter.* Et hodiernis Chriſtianorum moribus hujus ſceleris rei vivi igne concremantur. Hujus legis meminit Suetonius *in Domitiano.* Cic. *Philipp. 3.* Fab. Quintilian. *lib. 4. cap. 2. & lib. 7. cap. 4.* Val. Maxim. *lib. 6. cap. 1.*

De Lege Tutelari.

LEGE Tutelari cavetur, ne quis tutor per ſimulationem pupillum fraudet.

EST lex lætoria Tutelaris, qua cautum fuit, ut iis qui ...tioſi vel prodigi eſſent Curato-...s darentur, & qui eos circum-...ipſiſſent judicio publico damnarentur, ejus meminit Cic. *lib. 3. de Offic. & lib. 3. de natur. deorum,* & Jul. Capitolin. *in M. Antonino Philoſopho.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

De Lege Variana.

Q. VARIUS Trib. pleb. legem tulit, ut quæreretur de his quorum ope conſiliove ſocii, pop. Rom. arma ſumpſiſſent.

EST lex *Varia Majeſtatis*. Eam tulit Q. Varius Tribun. Plebis ad interceſſionem Collegarum, Cic. *in Orat. pro Scauro, & pro Cornelio*, & in eaſdem Aſcon. Pedianus, Val. Max. *lib. 8. cap.* 6.

De Lege Voconia.

VOCONIUS legem tulit, ne quis cenſus, hoc eſt pecunioſus heredem unicam relinqueret filiam, erat autem cenſus ille, qui C. millia in profeſſione detuliſſet.

LEx Voconia de Mulierum hereditatibus lata eſt à Q. Voconio Saxa. Tribun. Pleb. *Cæpione & Philippo Conſſ. Anno 594* ne quis Cenſus eſſet, hoc eſt centum millia ſeſtertium poſſideret, virginem aut mulierem ſupra quadrantem bonorum ſuorum heredem inſtitueret, pluſve cuiquam legaret, quam ad heredem, heredeſve perveniret. Et ne feminæ ultra Conſanguineos ab inteſtato ſuccederent. Cic. *Verron. 3. de Senect. & de finib. 2.* Dion. Caſſ. *lib. 56.* A. Gell. *lib. 7. cap. 13,* & *lib. 17. cap. 5.*

De Lege Valeria.

VALERIUS Publicola legem tulit, ut nulli Magiſtratui liceret corpus Romani civis indicta cauſa condemnare, liceretque damnatis ad populum provocare.

FUERUNT hæc præcipua legis Valeriæ capita quum & alia multa contineret, ut ab omnibus Magiſtratibus provocatio eſſet, neve poſſent in caput Civis Romani animadvertere injuſſu populi. Hæc repetit. Pompon. *in l. 2. §. 16. & §. 23. ff. de Origin. Iur.* Hanc legem tulit P. Valerius Publicola Solus poſt Bruti collegæ obitum Conſul. *Anno V. Condit. 245.* Vid. Liv. *lib. 2.* Dioniſ. *lib. 5.* Plutarch. *in ejus vitæ*. Valer. Maxim. *lib. 4. cap. 1.*

Hæc

Hæc habui M. Panthagathe, quæ de Magiſtratibus & Sacerdotiis & legibus compendioſe ſcriberem, ut ex eo compendio aliqua ad noſtros utilitas perveniat: & ita depinxiſſe opinor, ut ante oculos veluti in tabella poſuerim. Scribant alii diffuſius, Pomponio ſatis eſt placere ſuis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

LEGUM
XII. TABULARUM
FRAGMENTA
UNDECUNQUE COLLECTA,
EAQUE SUIS
NUNC PRIMUM
TABULIS RESTITUTA,
PER
JACOBUM GOTHOFREDUM J.C.
Una cum Paraphraſi.

Et ſelectis ejuſdem & aliorum notis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ACOBI GOTHOFREDI J.C.
DE RESTITVTI RATIONE
PRÆFATIO AD LECTOREM.

INSTITVTI mei ratio, hujus Operis initio, tibi reddenda eſt, AMICE LECTOR, ne in duo obtrectatorum genera labor hic meus ncurrat: Eorum videlicet, qui me decantata oties, præſentibus etiam ſtudiis ac moribus paum profutura reponentem, traductum irent.

Quibus ego minus occurrendum putarem, ſi b imperitis modò rerum harum æſtimatoribus âc mihi parte metuendum foret: ac non etiam pſos, qui haberi volunt horum ſtudiorum Prinipes, & vertices, obtinendæ ſcilicet auctoriati, imminere mihi certò ſcirem. Ne luſoriam gitur novæ huic Editioni operam locaſſe cuiuam jure videar, repetendæ ejus cauſas, lientiore epiſtola narrare conſtitui.

Quemadmodum itaque prioribus editoribus go meritâ ultrò laude concedo (ut qui hoc ad cribendi genus, inſecutis nobis viam muniveunt) ita non pauca ab his commiſſa, quæ juſti dhuc operis materiam præberent, contendo: Sive nudam quis horum fragmentorum collectionem ſpectet, ſive eorundem inter ſe connexionem attendat.

I. in COLLECTIONE Fragmentorum XII. Tabularum, plures errores admiſſi.

Neque in COLLIGENDIS etiam unus demque, ſed varius ac multiplex admodum error ab his commiſſus.

1 OMISSA ab aliis XII. Tabul. fragmenta.

Quale illud, quod legem de familiæ erciſcundę judicio, *hæc inter fragmenta non retulêre: Cum tamen Gajus* l. 1. ff. famil. erciſcund. *judicium id lege* XII. *Tabular. conſtitutum fuiſſe diſertis adeò verbis teſtetur.*

Quale illud, quòd cùm caput de Fundi Vſucapione, fragmentis his ex Cicerone in Topicis adjungerent, alterum (& connexum quidem) ex eodem Tullii loco, de cœterarum rerum, ſeu mobilium, Uſucapione *omiſerunt.*

Quale illud, quod cùm caput de Rationibus diſtrahendis in horum fragmentorum cenſum referrent, alterum, & conjunctiſſimum quidem, de ſuſpecti crimine ſeu accuſatione *prætermiſere: quam Vlpianus,* l. 1. §. 1. ff. de ſuſpect. tutorib. *eumque ſecutus Iuſtinianus* in pr. Inſt. de ſuſpect. tutor. *è lege* XII. *Tabul. deſcendere nominatim teſtantur. Deſcendere (inquiunt) id eſt, lege* XII. *Tabular. conſtitutum fuiße: Nam & eodem ſenſu verbum* deſcendere, *locis aliis,* l. 1. ff. ſi quadrup. paup. & l. 23. §. 6. ff. de Rei vindicat. *accipitur.*

Quale illud, quod cum caput de Statuliberi alienatione conciperent, Emptoris *in eo verbum, haud levis momenti tranſiêre: quod illius capitis legitimum, eoque nominatim comprehenſum fuiſſe, Pomponius* l. 29. §. 1. in fin. ff. de Statuliberis *& Vlpianus* Fragm. tit. 2. §. 4. *teſtantur.*

Aut qui cum Legem de Incendio ex Gajo ICto. l. 9. ff. de Incendio. *ab aliis erutam probarent, verbum* Ædium, *illius legis proprium fuiſſe, ex eodem Gaji loco non animadvertere?*

Oſcitantiæ hæc exempla. At per Inſcitiam *omiſſa plura.* *Atten-*

Attendenda quippe ſibi ſedulò ſcirent, qui in hu-s alioquin Legis fragmentis eruendis tam ſoli-tè adlaborarunt, ea quæ ſuperſunt è Gaji ICti l legem XII. *Tabularum Interpretationibus agmenta: Sanè,* votum *&* Abſentiam Rei-ublicæ cauſa, *juſtas inter vadimonii deſerendi auſas, Lege* XII. *Tabular. expreſſa fuiſſe, eis nſtaret: Caput etiam* de Malo Veneno, *in âdem lege fuiſſe tenerent: Denique &* de Ple-e, Noxia, Pignore *iiſdem etiam Tabulis & quidem poſterioribus) actum fuiſſe non igno-arent.*

Scirent illi, etiam, capita è XII. *Tabulis on diſertis ubique verbis à priſcis ſcriptoribus*)uodecim Tabularum *nomine, ſed aliis, aud ita propriis appellationibus quoque deſig-ari: (ut puta indefinitâ* Legis Antiquorum, *milique aliâ appellatione) Planè, verbum* En-oplorato, ut & Tranſque data: *item verba,* x ea familia in eam farailiam, *ad libertorum ona manifeſtiſſimè pertinentia: verba* Erctum-itum, *Quin & legem* Qui parentem, *de pa-enticidio integram (cujus Auctor ad Heren-ium* lib. I. *& Feſtus* in v. Nuptias *memine-unt) non omitterent.*

Hæc quæ dixi, hujuſque generis alia, omiſ-a, humanæ quis infirmati condonanda jure pu-et. Cui namque tanta vel induſtriæ vel diligen-iæ in quocunque ſcribendi genere ratio conſtare oſſit, ut non ſpicilegium aliquod ſecuturis hu-nanitus reliquiſſe ſe credat? præſertim in tam II. INTERPOLATA ab aliis XII. Tab. fragmenta.
bditis antiquiſque.

At illa nemo excuſet, quæ cùm legitima fo-rent, atque in oculos incurrerent, à ſciente pru-

dente

dente nihilominus, conſilio repudiata rejectaque fuerunt.

VIS LECTOR exempla? Nonnulli, verba hæc, Atque eat, *primo harum Tabularum capiti ſubduxerunt, quæ tamen Cicero* lib. 2. de Legib. *pro legitimis nominatim laudavit. Verùm ſcirent illi. Morem hunc priſcis ſcriptoribus quibuſdam fuiſſe, ut capitibus, quæ è* XII. *Tabulis laudabant, legis ipſius initium (ſub quâ caput id conſtitutum erat)* ἀπὸ τοῦ κοινοῦ *præmitterent: non illa ſanè verba, velut irreptitia, expungenda putarent, primumque Caput (hoc videlicet,* Si in jus vocat, atque eat) *cum ſecundo* (Si in jus vocat, ni it, anteſtamino,) *idem facerent.*

Quis ſimiliter excuſet eos, qui à Secundo Primæ Legis capite, verba hæc: Igitur em capito *(quæ Porphyrion* ad Horatii Satyram 9. lib. 1. *legitima fuiſſe teſtatur) velut ſpuria abeſſe voluerunt? Verum ſi ſcirent illi, verbum* Capito, *ab hiſce (quæ ſequenti capite tertio ejuſdem Legis continentur)* manum injicito, *ſubtiliter diſtinguere, errorem illum non admitterent.*

Scire etiam illi debuerunt, non uno eodemque modo ab omnibus ſcriptoribus capita è XII. *Tabulis citari. Sunt enim, qui omiſſis interdum nonnullis, ſine quibus capitum ipſorum ſententia commodè ſtare poteſt, ea proferunt. Sunt rurſus alii, qui pro argumenti genere; plenius modò, modò conciſius ea ſcriptis ſuis conſignant (quod, ut omittam alia, teſtantur omnium luculentiſſimè capita* de teſtamentariis & inteſtatorum ſucceſſionibus) *Hunc, inquam, veterum ſcriptorum morem ſcirent horum fragmen-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

nentorum Collectores, ex diverſorum utique, nò & unius quandoque ejuſdemque Autoris ollatione, pleniorem capitis alicujus ſententiam derent, neque verba quædam temerè rejicerent, lienove loco inſererent: hoc uno colore, quòd b eodem auctore vel ab aliis, alibi caput idem udantibus non uſurpata reperiant. Hæc, in- uam, ſi cogitarent illi, verbum Ita, *capiti* Ni acunt, *&c. Verbum* Jure, *legi quæ incipit*, Eris confeſſi: *Verbum* Pipulo, *legi quæ de In- ria publica eſt, reſtituenda ſcirent. Verba hæc iam*, Aſt ei cuſtos nec eſcit, *capiti, quo de rodigi Tutela agitur, inſerere, reſtituereque inus dubitarent. Quin &* de furioſo ac pro- igo *unicum tantum caput (præeunte ſcilicet lpiano* Fragm. tit. 12. §. 2. *Gajo* l. 13. ff. de urat. furio. *& Iuſtiniano* §. 3. Inſtit. de Cu- ator, *conſtituerent.*

Scirent illi denique, Conjecturis *nudis ad- erſus expreſſa veterum teſtimonia locum non ſe: Sanè ab hoc capite*, Sol occaſus ſuprema empeſtas eſto, *verbum* Tempeſtas, *neſcio uâ antiquæ obſervationis fiduciâ, tollendum on putarent, cum id verbum capitis illius legi- imum fuiſſe manifeſtiſsimè Varro* lib. 6. de lin- ua Latina, *Macrobius* lib. 1. Saturn. c. 13. n fin. *Cenſorinus* c. ult. de die Natali. *Feſtus* n verbo ſupremum, *poſtremò, teſtentur.*

Hactenus legitima XII. *Tabul. Fragmenta: uæ à quibuſdam vel omiſſa penitus, vel interpo- ata fuerunt: Sequuntur nunc* Aliena, *quæ in anc fragmentorum collectionem conjecta ſunt, nnumera penè. Cujus rei cauſas, etſi plures no- are licet, omnes tamen pariter ab inſcitiâ Iuris* III. ALIENA ſine teſte in hæc fragmenta XII. Tab. ab aliis conjecta.

potiſ-

potiſſimum, ceu fonte, profectas quis comperiet: ſicut & ab eadem inſcitiâ cæteris pariter in artibus fieri ſolet, Ut imperito nonnunquam concha videatur margarita: vitrum, ſmaragdus.

1. Legis actiones, ab ipſa XII. Tab. lege multi non diſtinguunt

Scirent itaque primum illi, qui XII. *Tabularum fragmentis colligendis hactenus operam præſtiterunt ſuam*, Legis Actiones *ab ipſâ* XII. *Tabularum lege, ubique accuratè diſtinguere*: Nexûs *utique* Mancipii, Boëtius lib. 3. Comment. In Topica Ciceron. *Solemnia Nexus Mancipii Legis actionibus connumerat.* Repudii, Vindiciarum *ſeu* in jure manuum conſertionis ex Cicerone, & Ulp. Fragment. t. 10. in pr. & t. 12. §. 2. *formulas certas ſolenneſque, quibus inter ſe homines agitarent, à Prudentibus poſt legem* XII. *Tabularum excogitatas, inter legis* XII. *Tabul. fragmenta referri non oportere, certò intelligerent. Non, ſine teſte, Legem illi quaſi* XII. *Tabularum adponerent* de teſtamentis per æs & libram, *item*, de libripende & familiæ emptore. *Quorum & hic error eſt, quod dicam ex Gellii* lib. 15. cap. 3. *diſci, libripendis factam fuiſſe mentionem, ubi de teſtamentis agitur: caput enim quod ibi memorat Gellius, non pertinet ad teſtamenta.*

2. Elicita ex legis mente, ab ipſa XII. Tab. lege multi non diſtinguunt

Scirent etiam, ea, quæ lege XII. *Tabul. nominatim expreſſim, & exertè (ut Tertullianus loqui amat) ſeu propalam* in Ulp. fragm. t. 11. §. 1. *cauta erant, ſeu* προηγούμενα *ab his quæ ex* Legis Mente, *Prudentum interpretatione* per conſequentias *elicita poſtea fuerunt, ſeparare, Pauli*, lege Tutelas 7. ff. de Capite minutis. l. 80.

ff. de

l. de V. S. *Vlpiani*, l. 3. in pr. ff. de legitim. …it. & fragm. d. t. 11. §. 3. *Iuſtiniani* Inſtit. de …git. Patron. tutela. *exemplo: non ſingulare …put* de filiabus; *non alterum*, de nepotibus, … *& hi* ſui *eſſent, dicerenturque, in* XII. *Ta…ulis fuiſſe exiſtimarent: Solâ quippe* ſuorum *…ppellatione Lex* XII. *Tabular.* (*quo capite ſci…cet ſuos ab inteſtato ſine ulla graduum aut ſexus …ſtinctione admittit,*) *filias & nepotes, &c. …mplexa eſt. Sic enim Calliſtratus* in l. libero…um 220. ff. de V. S. *ſcripſit*, Nepotes & Pro…epotes, cæteroſque qui ex his deſcendunt, …iorum appellatione Lex XII. Tabularum …omprehendit. *Non eo rurſum capite, quo de …onis libertorum, deque patroni liberis ad ea …oſt patronum ipſum vocatis agitur*, virilis ſe…us fœminaſque liberos *lege* XII. *Tabular. …xpreſſim deſignatos exiſtimarent*: *Quandoqui…em & hos omnes ſola* Liberorum *appellatione, …utpote generali & utrumque ſexum* v. l. cog…noſcere 56. §. 1. ff. de V. S. *Et* obſervationem …Calliſtrati in d. l. 220. Ulpian. fragment. tit. …9. §. 4. *complectente,*) *Lex* XII. *Tabularum …omprehenderit.*

Non ſingulare etiam caput de Prodigi inter…ictione *comminiſcerentur: Cùm Lex* XII. *…Tabularum eo ipſo, quod prodigum ejuſque pe…uniam, id eſt bona, in Agnatorum Gentilium…ue poteſtate eße jubet, bonorum ei ſuorum ad…miniſtratione ſatis interdicat. Idque eſt ſcilicet, …uod Vlpianus*, l. 1. de curat. furioſo, Lege …XII. Tabularum prodigo bonorum ſuorum …administratione interdici, *ait.*

Non legem etiam de Aquæductu *aliam ab*

ea,

ea, quâ de jure aquarum aquæve pluviæ arcendæ actione agitur, conſtituendam putarent: Non legem de Arborum conlucatione, *ab eâ, quâ, de Arboribus ſublucandis, luxuriaque ramorum compeſcendâ agitur, diverſam fingerent: Non fruſtra Legi de Incendio ſingularem hanc exceptionem à Prudentibus receptam ſive conſtitutam,* Aſt ſi ſtipulam incendenti ignis fugit, *adjungerent: Cum exceptionem illam in ſe ſatis contineat generalis,* caſu admiſſi incendii, *exceptio, quam lege illâ comprehenſam nominatim Gajus* l. 9. ff. de incendio *teſtatur.*

Non item legi de Parricidio exceptionem iſtam ſubjicerent, Aſt ſi telum manu fugit*: Cum exceptionem illam ex verbis ejus legis,* dolo ſciens, *argumento à contrario ſumpto, Prudentes poſtea deſumpſerint.*

3. quæ *Putavit* ſeu indicavit lex XII. Tab. ab expreſſis XII. Tab. capitib. multi non diſtinguũt.

Non denique legi de pauperie quadrupedis, alterum de paſtu pecoris *ſubnecterent: Quandoquidem Lex* XII. *Tabular.* pauperiei v. l. 1. ff. ſi quadrupes paup. in pr. Inſtit. eod. *appellatione damnum omne, quod quadrupes feritate commota facit, complexa fuerit.*

Scirent etiam illi, ea quæ Lex XII. *Tabularum* putavit *& uno plerunque verbo indicavit, ab iis, de quibus ſingularia ſeu expreſſa in ea capita integra erant, ſecernere. Sanè, non caput* de filiis ſui ut eſſent, *in* XII. *fuiſſe, nonnulli cenſerent: Cùm eo ipſo quod Lex filios* ſuorum *appellatione,* v. l. 7. ff. de bonis damnat. *ad ſucceſſionem patris admittit, filios ſuos eſſe putet.*

Non duo etiam capita in his Tabulis de hæreditariis actionibus Concinnatores quidam conſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ituenda putarent, cùm utriuſque ſententia uni-
Legis XII. Tabularum capite contineatur.
am cum Lex nomina ſivè obligationes in-
r HÆREDES diviſas eſſe *jubet*, *eo ipſo*
nè l. ult. C. de hæred. action. *hæredes hæ-*
ditario æri obnoxios evidentiſſimè facit, utpo-
quorum meminit: Legatarios non item: quin
tius eos tacitè liberat, quos ſilentio tranſ-
ittit.

Non ſingulare poſtremò caput de ſtatulibero,
eum vendere liceret, *alii conſtituerent:*
am cùm Lex *ſtatuliberum venditum EM-*
TORI dando pecuniam ad libertatem perve-
re jubeat, eo ſanè unico EMPTORIS ver-
ſtatuliberos venundari poſſe Lex putavit, ut
natè loquitur Modeſtinus: in leg. Statulibe-
s 25. ff. de ſtatulib. putavit, *inquit: (ſicut Ci-*
ro lib. 4. de Republ. apud Nonium c. 5. in
Jurgium *dixit.*) Legem XII. Tabularum
TARE vicinos inter ſe jurgare non liti-
re. *Cur? Quia ſcilicet Lex de vicinorum*
ntroverſiis agens, non litigandi, *verùm* jur-
ndi *verbo uſa deprehenditur. Alioquin di-*
ndum foret, ſanciendæ huic verborum diſtin-
oni ſingulare in XII. *Tabul. caput deſtinatum*
iſſe: Hoc verò quam ineptum ſit, nemo non
derit.

Scire & illud præterea debuerunt, qui ad XII. *Tabularum fragmenta colligenda animum* *jecerunt, non ſuis neque legitimis ſemper ver-* XII. *Tabular. capita à priſcis ſcriptoribus* *erri. Sunt enim qui aliis, neque eandem etiam* *tentiam exprimentibus, ea extulerunt. Ver-* *gratia: Capitis de injuriis levioribus legiti-*

4 Variè à priſcis ſcriptoribus, elata XII. Tabularum, capitaque omnia plerique pro legitimis putant.

ma verba ſunt hæc: apud Gellium lib. 20. cap. 1. Si qui injuriam faxit alteri, XXV. æris pœnæ ſunto. *Et Paulus* apud auctorem collat. legum Moſaicarum t. 5. *tamen ultima hæc verba ſic concepit*, XXV. Seſtertiorum pœnam ſubito. *Nempe, quod, quæ antiquitus ratio ſeu computatio ad aſſem* (XXV. æris *enim*, apud Gellium lib. 16. cap. 10. XXV. aſſes ſunt) *fiebat, auctis civium Romanorum facultatibus, poſtea ad* ſeſtertium *fieri cœperit. Quod idem de ſequenti capite, quod eſt* de oſſe fracto, *dicendum eſt, etſi diſſentientes hodie hâc in re ICtos videre licet.*

Sunt rurſus, qui aliis quidem, verùm eandem ſententiam exprimentibus, verbis (vitandæ ſcilicet obſcuritati) capita XII. *recitant: ut ecce: pro legitimis his:* ſi furioſus exiſtat, *ſubjecit hæc Cicero*, lib. 3. Tuſculanarum. Si furioſus eſſe incipit. *Et rurſus idem* lib. 4. de Repub. & D. Auguſt. lib. 2. de Civitate Dei, c. 9. & 12. *occentationem carmenque famoſum* capite ſancita *dixit, cum tamen* fuſtuarii à Cornuto in Perſii Satyram 1. *nominatim ſupplicii mentio* XII. *Tabulis facta fuerit. Auctor denique librorum ad Herennium*, lib. 1. (in lege, Qui parentem,) *pro* caput obnubito, *hanc vocem,* obvolutus, *repoſuit. Sed neque ſingularibus tantum verbis obſcurioribus, verum etiam capitibus integris factum id deprehendere licebit.*

Hunc igitur, quem dixi, veterum ſcriptorum morem ſcirent, qui fragmentis his colligendis operam dederunt, plane non diverſum caput ab iſto; Qui fruges excantaſſit, *hoc à Servio ad*

V ir-

Virgilii Eclogam. 8. *ita relatum*, Neve alie-
nas ſegetes pellexeris, putarent.

Non aliud etiam caput ab iſto, Mulieres ge-
nas ne radunto, *hoc ab eodem Servio his ver-
bis concinnatum*, Mulier faciem ne carpito,
*exiſtimarent, vel etiam Servium falli prode-
ret.*

Non caput præterea, de ſumptuoſa reſper-
ſione, *à capite* de muratâ potione, *diverſum
facerent.*

Non poſtremò, ab hac lege, de capite civis
Romani, niſi per maximum comitiatum né
ferunto, *ſeparatam hanc*, de cive indemna-
to non occidendo, ad Virgilii Æneid. 12. ex
Salviano lib. 8. de Guber. Dei. circa fin. *Ma-
jori quoque viri cenſerent.*

Scirent illi præterea, Interpretationes ve- *5. Inter-*
terum & Gloſſemata *ad* XII. *Tabularum ver- pretationes*
ba capitaque, ab ipſis XII. *Tab. verbis accura-* & Gloſ-
tè diſtinguere, (quod factum quidem jam à viris ſemata
doctis in l. ſi calvitur 233. in princ. ff. de V.S.) Scripto-
Non hæc verba: apud Ciceron. lib. 2. de le- rum à
gib. Et vincula purpuræ, *capiti de tribus rici-* XII. Tab.
niis adjicienda crederent: Cùm voces illæ inter- verbis
pretationem Riciniorum *contineant: ut ex Fe-* quidam
ſto in v. Ricinium, *manifeſtiſſimè liquere* non di-
poſſit. ſtinguunt

Non rurſum capiti Tabulæ primæ, quod in- *6. Conje-*
cipit, Ni ita pacunt, *verba hæc*, apud Gell. *cturis* nu-
lib. 17. cap. 2. ſi ambo præſentes, *aliena pror-* dis com-
ſus inſererent. plurima

Non in lege, ſi in jus vocat, *primâ, his ver-* à quibuſ-
bis, Ni it, anteſtamino, igitur em capito, dam in
quem Anteſtari *ſubjicerent; illud enim verbum,* XII. Tab. fragmenta conjiciuntur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Porphyrionis, ad Horatii Satyram 9. lib. 1. *caput illud allegantis & vocem* Anteſtari *exponentis, verborum principium eſt.*

Scirent inſuper illi, non nudis ſuſpicionibus vel conjecturis hoc in genere indulgeri oportere; non tot capita fragmentis hiſce XII. *Tabul.* (*de quibus tamen nulla expreſſa veterum teſtimonia nobis extant*) *fidenter adjungerent, utputa de* fraude à cliente patrono facta: de percunctatione Matrisfam. de perpetuâ mulierum tutelâ: de communis parietis craſſitudine: de Jurib. Fœcialibus, de intercalatione.

Non ſibi Legem fingerent per-peram emendato Plinii loco, libr. 18. cap. 2. *de Termino, quem ex* XII. *nominare ſub tecto religio ſit. Non ſuſpicarentur, Nunc legem, ut Termino non-niſi ſub divo ſacrificaretur, in* XII. *Tabula tranſlatam.*

Non etiam (*quotquot ferme iiſdem occurrunt*) *leges* Regias *in haſce Tabulas relatas ple rique aſſererent; veluti, de* Matrefamilias u viro filiæ loco eſſet: *de* bonorum inter conjuges communione: *de* Matrefamilias teme tum bibente: *de* filio patrem verberante: *d* nocturnis externiſque ſacris: *de* ariete ſubji ciendo. *Ac maximè quidem cùm Livius* lib. 6 *autor ſit, præter* XII. *Tabulas, Regias quoqu leges ſeparatim Romæ habitas ſervataſque:* *jure noſtro in* l. 2. ff. de mortuo inf. *memoret adhuc lex Regia, de muliere quæ mortua ſit pr gnans, humandâ.*

Scirent etiam, quæ alias à Decemviris fac fuêre, ab iis quæ in leges XII. *Tab, nominati relata ſunt, diſtinguere, non illi certè legem*

Inte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Intercalatione *haſce in* Tabulas *relatum irent.* Non *leges*, *ſeu* jura fæcialia *quæ Servius* in 7. Æn. *ait populum Romanum à Faliſcis*, *miſſis decemviris accepiße*, *una cum nonnullis ſupplementis duodecim* Tabularum.

Non inemendatis Codicibus nixi, capita quædam in has leges referrent: *veluti de* Pluris petitionibus, *inemendato loco*, *imò ſuppoſitis verbis apud Ciceronem* 1. de Oratore. 7. *Inemendatos Codices* quidam ſequuntur.

Non ambiguitate vocis deluſi, *aliud quoque caput hic retuliſſent* (*quod Balduinus jam recte notavit*) de errore calculi, *ex Cicerone pro Hortenſio*, *referente Nonio Marcello*: *ejus quippe verba pertinent non ad* XII. *Tabulas*, *verum ad* 12. *ſcriptorum*, *ſive ſcrupulorum ludum.* 8. *Ambiguitate* vocis nõnulli decipiuntur.

Iam ſi quis ad ea tandem capita mentem convertat, quæ apud priſcos auctores corrupta reperiuntur, *quâm inemendate & infeliciter reſtituta nonnulla reperiet? Hinc verò totius erroris cauſa dimanavit, quod videlicet ſenſum legis ſeu capitis cujuſque non prius diligenter attenderint, quam ad ejus emendationem temere confugerent. Alioquin in capite*, Ni pacunt, *hæc verba legitima non putarent*, cauſam conjiciunto; *verum hoc potius*, cauſam conſcito. *Nam cum caput illud in perſonam Prætoris conceptum ſit, quomodo verba illa legitima eſſe poſſunt, quæ non Prætorem, verum ipſos litigatores reſpiciunt? Non etiam in capite de* Tigno *juncto*, Concapes (*quod* depactum vineę ſuſtinendæ interpretantur) *reponerent, quaſi* concapis *propriè vineæ ſit*, Tignũ *verò ædificii*: *cum ſola* Tigni *appellatio in* XII. Ta*bulis ambitu ſuo materiam quoque vineæ* Feſtus IV. INEMENDATA capita XII. Tab. quædam a non nullis eduntur.

in V. Tignum: Ulpian. l. 1. ff. de tigno juncto, *neceſſariam complectatur.*

II. de DISPOSITIONE fragmentorum Legis XII. Tab. 1 Ordinem XII. Tabularum ſecutus in aliquibus Julianus Edicti auctor. & Tribonianus in Pandectis.

Hactenus de XII. *Tabularum fragmentis, eorumque collectione. Nunc de eorundem inter ſe connexione videamus.*

Ut hæc quæ dixi in conquirendis XII. *Tabularum fragmentis à multis ſecus ac perperam admiſſa ſunt: Non aliter in his inter ſe concatenandis peccatum graviter à pleriſque.*

Illos tantum ſecerni oportet, qui ipſa Veterum (qui fragmentorum nobis è XII. *Tabulis memoriam ſervarunt) teſtimonia, ad notiſſimam Pandectarum ſeriem dirigenda putaverunt; partim, quia ſequentes conquirendorum fragmentorum labore levarunt: partim, quia & hæc ipſa Pandectarum Iuſtinianearum ſeries eſt, quam ad* XII. *Tabular. ordinem proximè acceſſiſſe comperio. Nam, ſive quis ſumma rerum genera in Pandectis pertractata ſpectaverit, Septem Digeſtorum partes, totidem Tabulis Decemviralibus, & quidem ſingulas ſingulis reſpondere deprehendet: Sive ſingulorum inter ſe titulorum & capitum connexionem quis attendet, ſanè non tantum Salvium Iulianum (Edicti Perpetui auctorem,) ſed & Tribonianum in aliquam multis locis* XII. *Tabularum ordinem ſecutum comperiet.*

Nam, ut ab in jus vocatione *Tabularum ſuarum initium Decemviros duxiſſe Cicero* lib. 2. de Legibus, *apertiſſimè docet, ut paulò poſt oſtendemus: Ita & Salvium Iulianum Edictum ſuum ab* in jus vocatione *cœpiſſe docent, quæ ſuperſunt nobis è Pauli, Ulpiani, Gaji ad Edictum libris, leges* & nominatim l. 15. 21. ff. de in

n jus voc. l. 1. & 2. ff. ſi quis cautionib. l. 1.
f. in jus vocati ut eant. l. 4. ff. ne quis eum
qui in jus vocabit. l. 3. & 5. ff. qui ſatiſdare
1. ff. ſi quis cautionib. l. 103. ff. de R. I.

Rurſus, ut in his Tabulis capita de vindiciis, *leges de* pactis, *de* poſtulando, Prætoriſque cognitione *proximè excipiunt: ſic & in Pandectis, titulos de* cautione ſeu de fidejuſſoribus judiciove ſiſti *tituli de* Pactis *& de* Poſtulando *immediatè ſequuntur.*

Ad hæc, ut in XII. *Tabulis, articulus de cauſâ teſtati prior quàm de inteſtati ſucceſſione fuit, ſimiliter & in Prætoris Edicto tractatum de legitimis hæreditatibus, teſtamenti tractatus præceſſit. Et hoc quidem evidenter Ulpianus docet, cum ait*: l. 1. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ ex tab. Poſteaquam Prætor locutus eſt de bonorum poſſeſſione ejus qui teſtatus eſt, tranſitum fecit ad inteſtatos: *EUM ORDINEM SECUTUS, QUEM ET LEX* XII. *TABULARUM SECUTA EST.*

Denique, ut de Hæreditatibus Gentilitiis ſeu Ingenuorum, prius quàm de Libertorum bonis XII. *Tabulis actum, non diſſimilis etiam in Pandectis ordo ſervatus fuit.*

Præter unicum hunc, quem modò dixi, Pandectarum ordinem, alium alii vel ex ingenio commenti, vel quaſi legitimum Lectoribus obtrudere ſunt conati: Quos neque recenſere neque refellere nunc pluribus attinet.

Sanè plurimum ego ſemper ad genuinum integrumque cujuſque rei ſenſum intereſſe putavi, ſi in naturali natalique ſuâ quaſi ſede res quæque con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſpicienda proponeretur, & unde dejectæ multum gratiæ decoriſque deperire neceſſe eßet. Membra ſuo ſcil. quæque loco locata, ſuam & vim & dignitatem tenent, inquit Cicero in Bruto. *Quod & de hac nominatim Veteris Iuriſprudentiæ parte, pluribus argumentis ipſe comperi.*

II. ex IGNORANTIA ordinis XII. Tabul. errores admiſſi.

Enimverò, genuinum harum Tabularum ordinem horum Fragmentorum Collectores plerique exploratum habuißent: Sane, caput hoc, Qui ſe ſirit teſtarier libripenſve fuerit, ni teſtimonium fariatur, improbus inteſtabiliſque eſto, *non ad* Claſſicos *ſeu* Teſtamentarios *modò teſtes: vel, ut alii, ad* Anteſtatos *reſtringerent: Verum ad omnem omnino Teſtimonii defugam pertinere ſcirent. Non iidem etiam, caput,* Aſſiduo vindex aſſiduus eſto, *ad addictorum, verum ad in jus vocatorum vindices referendum intelligerent. Non pariter, caput* ſi morbus ævitaſve vitium eſcit, jumentum dato: *& alterum* de morbo Sontico diem Judicii diffindente, *(toto ſcilicet genere diverſa capita) eodem ſpectare crederent: verum prius illud, ad in jus itionem: poſterius autem, ad Iudicia legitimaſque Vadimonii deſerendi cauſas pertinere cognoſcerent.*

Non caput itidem, Cui teſtimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obvagulatum ito, *ad teſtimonium defugientem pertinere putarent: Sed ad Teſtimonii denunciationem, cujus Prætor litigatoribus judicio conſtituto copiam facere ſolebat, relatum irent.*

Ut hæc quæ dixi per genuini XII. *Tabularum ordinis ignorantiam, perperam à nonnullis intellecta fuerunt: Sic & alia ab eadem lamâ vel la-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

nâ moleſte Repetita *deprehendi. Scirent enim,*
i hæc fragmenta tractanda ſuſceperunt omnes,
put hoc, Ni it, anteſtamino: *Item alterum*
c, Si morbus ævitaſve vitium eſcit, *primæ*
nnium, hiſce in Tabulis, legis (quæ ab his ver-
s incipit: SI IN IVS VOCAT) membra
e (quod paulò poſt fuſius probaturi ſumus) Sa-
, non ad ſingula illa capita, verba hæc, SI
N IVS VOCAT, repetenda nonnulli duce-
nt.

Scirent illi pariter, caput hoc: Aſt ſi inte-
tò moritur, *Legi* Paterfamilias uti legaſ-
t, &c. *ceu legitimum ejus membrum, ſubjicien-*
um eſſe: Plane vocem, Paterfamilias, *illo ca-*
ite repetendam non eſſe deprehenderent.

Quid illi, qui integra capita non ſemel tan-
um, verùm aliquoties totidem verbis obtru-
unt? Illos dico qui caput, Paterfamilias uti le-
aſſit ſuper pecuniæ tutelæve ſuæ rei, ita jus
ſto, *(quod teſtamentarias diſpoſitiones omnes*
mbitu ſuo complectitur,) non tantum cum de
eſtamentis, *ſed & cum* de tutelis *ſeparatim*
ractant, iiſdem verbis conſignant. Illos etiam
omplector, qui caput, Quum nexum faciet
nancipiumque, uti linguâ nuncupaſſit, ita
us eſto, *(omnes omninò nexûs mancipiique ſpe-*
ies in ſe continens) non modò cum de Teſta-
nentis, *ſed & cùm de* Contractibus *ſepara-*
im agunt, iterare ſuſtinent.

Hæc & hujus generis alia, mihi comperta,
le genuino primum harum XII. T*abularum*,
nox & de ſingularum legum capitumque ordi-
ne, quà fieri poßet, reſtituendo, ſeriò ut cogita-
em fecerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

III. PROBATIO ordinis XII. Tab.

Ad TABULARUM ipſarum igitur ordinem, ſingularumque Argumentum eruendum, non unam neque ſimplicem mihi viam munivi. Primùm enim omnium, manifeſta in id veterum teſtimonia quæ supereſſent, omnia ſedulò conquiſivi. Deinde, Gaji librorum ad XII. *Tabulas ductum, hâc mihi parte religiosè ſequendum putavi. Poſt hæc, velut apud eos qui temporum rationes (quas Græci* στοιχειώσεις *vocant) ineunt, uno ſemel intervallo deprehenſo, cœterorum cognitio expeditiſſima eſt (Antecedentium quippe & Conſequentium veritas ita eruitur) ſic & in his Tabulis ordinandis, certiſſimorum teſtimoniorum & argumentorum luce, ad nonnullarum Tabularum, quæ prius incertæ videbantur, ordinem & argumentum dignoſcendum, manu ductus fui.*

I ad *Tabul.* ordinem & argumẽtum expreſſa teſtimonia.

Expreſſa *enimverò certaque Veterum teſtimonia harum* XII. *Tabularum ordini firmando quæ perveſtiganti mihi occurrerunt, hæc ferme occurrerunt, numero ſex.*

I. *Primum omnium, tres Iuris poſitiones ſeu ſpecies Tabulis hiſce comprehenſas ſancitaſque fuiſſe apud Auſonium* (Grypho de ternario nũ.) *reperio: Cujus de eo notiſſimi verſus ſunt hi.*

> Jus triplex, Tabulæ quod ter ſanxêre quaternæ:
> Sacrum, Privatum, Populi commune quod uſquam eſt.

Ex ſuperioribus Auſonii verſibus conſtat, Decemvirales haſce Tabulas tripertitas fuiſſe: & earum partem unam, ad *Ius Sacrum: Aliam ad* Jus privatum; *Aliam denique ad* Jus publicum *pertinuiſſe. Neque tamen eo omninò*

ordi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ordine, quo ab Auſonio collocantur, (utpote verſuum lege adſtricto) diſpoſitas fuiße, mox apparuit

2. *Itaque quod ſecundo loco notandum, ab IN IVS VOCATIONE, Tabularum ſuarum initium, Decemviris duxiſſe, PRIMA proinde Tabulâ de IN IVS VOCANDO actum fuiße, ex Cicerone liquet. Nam quod is uno loco* lib. 2. de legib. *ait*, Diſcebamus pueri XII. ut carmen neceſſarium: *id ipſum aliâ ejuſdem libri parte ſic extulit*: A parvis, *inquit*, didicimus, *SI IN IVS VOCAT, ATQVE EAT*, & ejuſmodi leges alias nominare: *A primis videlicet totius legis verbis, legem* XII. *Tabularum integram deſignans.*

3. Tertio, *docet Atejus Capito Secunda Tabula de* Judiciis *cautum fuiße. Sic enim Iuriſconſultus ille, legis* de die Judicii obeundo *particulam, ſeu clauſulam allegans, apud Feſtum* in v. Reus. *ſcribit*: Numa in Secunda Tabulâ ſecundâ lege: in quâ ſcriptum eſt [ſi] quid horum fVat unũ Judici Arbitrove reove, eo die diffenſus eſto. *Eâdem ſimiliter Tabulâ ſecundâ, de* Furtis *etiam actum fuiſſe, teſtatur hic Labeonis apud Gellium* lib. 7. cap. 15. *locus*. Labeo (*inquit Gellius*) in libro de XII. *Tabulis Secundo*, acria & ſevera judicĩa de Furtis habita eſſe apud veteres ſcripſit, *&c. Scripſerat quippe Labeo* XII. *Commentariorum ad L.* XII. *Tabul. libros ſingulos, videlicet ſingulis reſpondentes Tabulis.*

4. *Quarto, Dionyſius Halicarnaſſeus* lib. 2. *tradit, Quarta Tabulâ de* Jure patrio *actum fuiſſe. Sic enim de jure patri filium ter venundandi conceſſo agens*, καὶ ἔστι (*inquit*) ἐν τῇ ΤΕΤΑ'ΡΤΗ τῶν λεγομένων δώδεκα δέλτων.

5. Quin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

5. *Quinto*. *Cicero* lib. 2. de Legib. *diſertis verbis teſtatur*, *DECIMA* Tabulâ *de* Jure Sacro *cautum fuiſſe: Sic enim de Iure Manium, & ſepulchrorum agens*, ſumptuoſa (*inquit*) funera & lamentabilia Solonis lege ſublata ſunt: Quam legem eiſdem propè verbis Noſtri viri in *DECIMAM* Tabulam conjecerunt, *&c.*

6. *Poſtremò, idem Dionyſius Halicarn.* lib. 10. *ait inter Leges quæ* duabus poſterioribus *tabulis comprehendebantur fuiſſe hanc*, *ne* Patribus cum plebe connubii jus eſſet.

Et hæc quidem, mihi cuncta rimanti, huic (quem tibi, Lector, nunc exhibemus primi) Ta*bularum ordini firmando, perſpicua teſtimonia occurrerunt. Neque præter hæc, admitto conjecturam Scaligeri*, in Feſtum, *qui Leges Regias in tres priores* Tabulas *relatas ait. Ex quibus omnibus interim conſtat & illud, non de* Privato *tantum, verum & de* Publico *quoque jure, prius quam de* Sacro T*abulis hiſce cautum fuiſſe: Nempe, cum Leges de* Iure Sacro *ultimam decem* T*abularum occupaſſe* Tullius, *ut dixi, teſtetur.* Ultimam decem Tabularum *dixi: Nam cum de harum* Tabularum *ordine quæritur, poſteriores duæ à decem prioribus ſeparandæ ſunt: velut quæ, ſupplendis tantum decem prioribus adjectæ poſtea fuerint.*

è *Gaji* libris, ad XII. Tab. ordinem & materiam argumenta.

De Gaji Iuriſconſulti ad eaſdem XII. *Tabularum leges libris, nunc videndum diligentius eſt; quodque Gajus adjumentum nobis ad præſentium Tabularum ordinem perveſtigandum contulerit, indicandum.*

Illud itaque primo loco ſciendum, Gajam ſex In-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Interpretationum ad XII. *Tabulas libros ſcripſiſſe: & ita quidem confectos & concinnatos, ut libri ſinguli binis Tabulis interpretandis deſtinati ab eo fuerint: Et conſequenter ut primus, Primæ Secundæque Tabulæ: Secundus, Tertiæ & Quartæ: & ita deinceps, reſponderet.*

Hujuſce rei [ne quis à me confictam putet] certiſſimum quod ſequitur ſit argumentum. Ex prædictis veterum teſtimoniis liquidiſſimo conſtat, PRIMA SECVNDAQVE *Tabulâ, de his tribus actum fuiſſe; de* in jus vocando *ſcilicet,* de Judiciis, & de Furtis. *Atqui, ſi ea, quæ ſuperſunt è Primo Gaji ad* XII. *Tabulas libro, fragmenta omnia percurramus, protinus & indubitatè, Gajum ſuperiora illa tria genera ſeu capita, primo ad Leg.* XII. *Tabularum libro, nec quicquam aliud præterea, executum fuiſſe deprehendemus. Pertinet enim* lex 18. 20. 22. in pr. & §. 1. ff. de in jus vocando, ut & lex ſi calvitur 233. in princ. ff. de V. S. *ad articulum de IN IVS VOCANDO, quod primæ Tabulæ argumentum fuit: Paragraphus vero primus dictæ* legis 233. *ut &* lex 6. ff. ſi quis cautionibus, *ad tractatum* de *IVDICIIS, qui priorem Secundæ Tabulæ partem occupabat: Poſtremo, paragraphus ſecundus dictæ legis* 233. ff. de V. S. *ut &* lex 2. & 4. ff. arborum furtim cœſarum; *ad leges de FVRTIS pertinet, quæ poſtremâ parte ſecundæ Tabulæ continebantur.*

Alterum ſit & hoc ordinis ejus, quem à Gajo in libris ad Leg. XII. *Tabularum obſervatum diximus, indicium. Teſtatur Dionyſius Halicarnaſſeus,* lib. 10. *quod paulo ante dixi, Le-*

gem, de Jure Connubii Patribus cum PLEBE interdicto, *in poſteriores duas Tabulas conjectam fuiſſe. Atqui ex* l. 238. in pr. ff. de V.S. *conſtat, Gajum* lib. 6. *ad Leges* XII. *Tabularum, legem illam interpretatum fuiße.*

Illud itaque fixum maneat, ſingulis libris binas Gajum Tabulas interpretandas ſuſcepiſſe: biniſque Tabulis libros ſingulos dedicaſſe.

Et hic quidem primus ordinis in Gaji libris ad XII. *Tabulas, à me deprehenſi gradus fuit. Proximus nunc ille, quo ſcilicet ſingularum Tabularum, (quas binas ſingulis libris Gajum interpretatum diximus,) Argumentum deprehendere potui. Et verò reductis, quæ ex uno Gaji libro ſuperſunt, ad ſumma quædam genera fragmentis (quod primi quoque libri exemplo ſuperius oſtendimus) ad Tabularum quarundam argumentum cognoſcendum perductus fui. Ut ecce, quæ ſuperſunt è Quarto Gaji ad* XII. *Tabulas libro (quo ſeptimam Octavamque Tabulam interpretatus fuerat) fragmenta, ad hæc duo ſumma genera reducuntur:* Delicta *videlicet, & PRÆDIORUM quorumcunque jura. Quid hinc colligo? Septiâm & Octavâ* Tabulâ *de Delictis & Prædiorum juribus à Decemviris actum fuiſſe. Et ſeptimâ quidem de* Delictis: *Octava autem, de* Prædiorum Juribus. *Quandoquidem & hic quoque Gaji fragmentorum ordo ſit: videlicet ut interpretationes ad delicta pertinentes, ea quæ* Jura Prædiorum *ſpectant, præcedant: ut ex* l. 236. ff. de V. S. *perſpicitur: Principium quippe legis illius* 236. *de* Malo veneno *eſt: Paragraphus verò Primus,* de Glande legenda.

Et

Et hæc quidem, in iis quæ ſuperſunt XII. *Ta-*
bul. fragmentis ſuas ad Tabulas *ſummaque ſua genera referendis, ut ſequenda duximus: Ita genera* Tabulaſque *rurſus ipſas ſuas in ſpecies legeſque minutatim poſteà diviſimus: capitaque unius etſi generis ſingularibus tamen adhuc* legibus *ſuis ſubjecimus. Vt ecce: Fragmenta* Ta-*bulæ ſextæ, ad* Jura Dominii & Poſſeſſionis *pertinent. Hoc illorum fragmentorum, ſic ut dicam, genus eſt. Et eadem tamen ad quatuor haſce ſpecies referuntur: ad Nexum videlicet Mancipiumque: ad Vſum-auctoritatem: ad Vindicias: ad Repudium denique. Itaque fragmenta, quæ ad Nexum Mancipiumque pertinere deprehendi, ut & quæ ad Vindicias,* &c. *in unum (niſi quid aliud obſtaret) cogenda duxi.*

2 de *Partibus* ſingularum Tabularum.

Nunc de ſingularum ſpecierum, & ſingulorum capitum ſerie atque inter ſe connexione videamus. Et verò manifeſtis partim Veterum teſtimoniis, partim & argumentis certiſſimis ad eam ſeriem quam tibi damus, primi perducti ſumus.

3 *De Capitum & Legum* in ſingulis Tabulis ordine.

Eorum capitum legumque, quæ expreſſum teſtimonium habent, exemplum hoc unicum extat apud Feſtum in v. Reus. Numa *(inquit)* in Secundâ Tabulâ *SECVNDA LEGE*, in quâ ſcriptum eſt: [ſi]quid horum fVat unum Judici Arbitrove Reove, eo die diffenſus eſto.

Teſtimonium ad legum ordinem.

Argumenta *verò, quæ in hac capitum legumque diſpoſitione ſecutus ſum, numero plura ſunt hæc.*

Argumenta ad legum & capitum ſeriem.

Primum enim: Cùm liquidò mihi conſtaret, Tribonianum ſub uno Digeſtorum titulo varias ex uno Eodemque Iuriſconſulti alicujus libro ſen-

1 ab *Ordine Gaji* ſententiarum, ad capitum in XII. Tab. ſeriem argumẽta.

ſententias, eo fermè ordine, quo ab ipſis ICtis conſcriptæ fuerant, collocaſſe: Sanè, quâ ſerie Gaji *ad* XII. *Tabulas interpretamenta ſeu ſententias ſub eodem titulo relatas conlocataſque reperi, ad eandem ipſa* XII. *Tabularum capita, quæ Gajus interpretatus fuerat, collocari oportere cenſui. Vt ecce,* Tabulâ *ſecundâ leges de Iudiciis priore loco: leges autem de Furtis poſteriore fuiße didici: quòd (ut certiſſima alia nunc omittam argumenta) PARAGRAPHVS PRIMVS* l. 233. ff. de V. S. ad *Iudicia pertineat: Paragraphus verò SECVNDVS ejuſdem legis, ad tractatum de Furtis referatur: Et rurſus,* Tabulâ Tertiâ *hoc caput.* Adverſus hoſtem æterna auctoritas eſto, *prius quam legem* Æris confeſſi *collocandum duxi, quod PRINCIPIVM legis* 238. ff. de V. S. *ad capitis illius interpretationem pertineat: RARAGRAPHVS autem Primus & Secundus dictæ legis* 234. *Poſteriorem hanc* XII. Tabul. *legem reſpiciat.*

2 a *Principio Legis*, ad capitum in XII. Tabulis ſeriem argumenta.

Secundum argumentum, quod in horum capitum diſpoſitione ſecutus ſum, tale eſt. Cum hunc Morem (quem modò pauloque ante perſtrinxi) priſcis ſcriptoribus quibuſdam fuiſſe cognoſcerem, ut ad ſingula è XII. Tabulis *capita, Legis ſimul ſub quâ caput unumquoque conſtitutum eſſet,* Initium *præmitterent vel inſererent: Sane certiſſimo hoc veſtigio nonnulla capita diſperſa ſuis legibus liquido reddenda comperi: ut ecce: Capita hæc tria, Nempe SI IN IVS VOCAT,* atque eat, (*hujus autem capitis Cicero* lib. 2. de legib. *meminit*) *Item*, Ni it, anteſtamino, (*quod Porphyrion* ad Horatii Satyram 9. lib. 1. me-

memorat:) *Denique caput hoc*, Si morbus æ-tasve vitium eſcit, qui in jus vocabit, ju-mentum dato, *in unam eandemque Primæ tabulæ legem (quæ incipit: SI IN IVS VO-CAT) compuli: Nempe quòd tribus hiſce ca-pitibus veteres ſcriptores, principium idem, (videlicet SI IN IVS VOCAT) ab initio præmittant: Et nominatim quidem Gellius* lib. 20. cap. 1. *tertium hoc caput ſic laudet:* Ver-ba ſunt hæc, *inquit*, de lege *SI IN IVS VO-CAT:* ſi morbus, *&c.*

Rurſus caput hoc, Aſt ſi inteſtatò mori-tur, *&c. Legis*, Paterfamiliâs uti legaſſit, *membrum fuiſſe manifeſtiſſimè (hoc, inter cæte-ra, argumento) didici: quòd Ciceronem* lib. 2. de Inventione, *librorumque ad Herennium* lib. 1. *auctorem, illi capiti vocem* Paterfami-lias *à principio Legis, (explendæ videlicet ejus ſententiæ cauſâ) præmiſiſſe videam: quam ta-men vocem* Ulpianus apud auctorem col-lationis Legum Moſaic. t. ult. & Paulum l. §. 2. ff. de liber. & poſthum. *ab eo capite afuiſſe teſtantur.*

Tertium nunc & ultimum [ne minutatim a-gam, quæ in proceſſu hujus operis Notiſque noſtris perſequemur, referam] argumentum quod in hiſce fragmentis ſeu capitibus ſuas ad leges revo-candis ſecutus ſum, ab ipsâ capitum ſententiâ ſive mente deſumptum eſt. Quis enim [ut hoc ex-empli loco proferam,] non videt caput hoc: Si calvitur pedemve ſtruit, manum endojacito, *capiti*, Ni it, anteſtamino, igitur em ca-pito, *ſi utriuſque capitis ſententiam ſpectet, ſubjiciendum eße? Quis non pariter legem*, ſi

3. à *Sententia* capitum, ad eorum ſeriem, argumẽtum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

enſiet, [*primæ Tabulæ à nobis reſtitutam*] *ejuſque capita omnia legi primæ*, [ſi in jus vocat, *ſcilicet*] *immediatè ſubjicienda credat*, *ſi legis utriuſque mentem exploratam habeat?*

Separatorum capitum teſtimonia.

Vt hæc aliaque, *ſuperioribus partim teſtimoniis*, *partim argumentis*, *capita inter ſe devincienda duxi*: *Ita ſeparanda alia*, *quæ hactenus ab horum fragmentorum collectoribus omnibus perperam conjunguntur*, *aliis teſtimoniis didici. Legem itaque*, *Tabulæ ſecundæ*, *in qua de* Morbo Sontico *agitur*, *ab hoc capite*, *Tab.* 1. Si morbus ævitaſve vitium eſcit, *diſtinxi*; *quod ſcilicet Gellius* lib. 20. c. 1. *verbis conceptis ALIO LOCO conſtitutam fuiſſe teſtetur. Pari modo*, *duo hæc capita*, *Tab.* 7. Qui fruges excantaſſit: *&*, Qui malum carmen incantaſſit, *ideò à me ſeparata fuerunt*, *quòd Plinius* lib. 28. c. 2. *hoc ultimum*, *ALIBI fuiſſe expreſſe dixerit.*

de *Duarum Poſteriorum Tabularum* capitumque in his ſerie.

Et hæc de Decem priorum T*abularum ordine dicta ſint. De duarum POSTERIORVM diſpoſitione*, *dicendum nunc paucis. Decem prioribus* Tabulis [*quibus aliquid deeſſe videbatur*] *ſupplendis duas poſteriores*, *undecimam videlicet & Duodecimam*, *adjectas fuiſſe apud omnes conſtat. Facit ea res ut credam in his duabus poſterioribus* Tabulis *Decemviros eundem ordinem ſervaſſe*, *quem in decem prioribus ſecuti fuerant. Hæc enim ſupplementorum omnium Lex eſſe ſolet*, *vel debet. Quid igitur? Hinc colligo*, Undecimam T*abulam quinque priorum Tabularum*: Duodecimam *vero*; *quinque poſtremarum*, *ſupplementum fuiſſe. Sanè*, *capita ipſa duarum poſteriorum* Tabularum *ad Decem priorum ordinem collocata fuiſſe*, *omnium aper-*

tiſſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

iſſimè ex l. 238. ff. de V. S. *conſtat: quæ de-ſumpta eſt ex Gaji libro ſexto ad Leg.* XII. *Ta-bularum, quo is duas has Tabulas poſteriores interpretatus fuerat. Eſt enim PRINCIPIVM legis illius, ſupplementum* Quartę *Tabulæ: PA-RAGRAPHVS PRIMVS, ſupplementum* Quintæ: *PARAGRAPHVS SECVNDVS, ſupplementum* Sextæ: *PARAGRAPHVS VLTIMVS ſupplementum* Septimę. *Certè quod & antea diximus in poſteriores has* Tabu-*las collatam fuiſſe legem de prohibito matrimo-nio inter patricios & plebejos teſtatur Dionyſ. Halicarn. in fine* lib. 10.

Atque hæc quidem, BENIGNE LE-CTOR, de Repetitis à me XII. *Tabularum fragmentis, & editionis hujus poſt ſuperiorum multorum diligentiam, cauſis, operæque mihi navatæ ratione, prolixè vel etiam plus ſatis.*

De OPERIS ipſius dignitate, vel ipſarum XII. *Tabularum utilitate, non pauciora dicen-da mihi forent: niſi jam epiſtolæ modum exceſ-ſiſſem. His interim fragmentis, dum vel ego, vel alius plura vel certiora eruimus, fruere be-nignus & VALE.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

SYNOPSIS ET OECONOMIA XII. TABULARUM.

I. De Jure PRIVATO.

De In jus vocando.	Tab. I.	Supplementum harum Tabularum XIma.
De Judiciis & de Furtis.	Tab. II.	
De Rebus creditis.	Tab. III.	
De Jure Patrio, & connubii.	Tab. IV.	
De Jure Hereditatum & tutelarum.	Tab. V.	
De Jure Dominii & possessionis.	Tab. VI.	Supplementum harum Tabularum XIIma.
De Delictis.	Tab. VII.	
De Jure Prædiatorio, id eſt, de juribus prædiorum.	Tab. VIII.	
II. De Jure PUBLICO.	Tab. IX.	
III. De Jure SACRO.	Tab. X.	

FRA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

FRAGMENTA XII. TABULARUM.

TABULA I.

De in jus vocando.

Lex I.	PARAPHRASIS.
* * * * * * * * * * * * * *	
SI IN JUS VOCAT QUEAT:	SI *quis aliquem in jus vocet, vocatus ſtatim ſequitor.*
NIT, ANTESTAMINO: IGITUR, EM CAPITO.	*Si in jus vocatus non ſequatur, qui vocabit teſtes ante adhibeto: & tum in jus vocatum ſiſtere ei jus eſto.*
SI CALVITUR, PEDEMVE STRVIT, MANUM ENDO IACITO.	*Si & tum in jus vocatus moretur, fruſtretur, fugamve adornet, manum ei injicere jus eſto.*
SI MORBUS ÆVITASVE VITIUM ESCIT, QUIN IUS VOCABIT IUMENTUM DATO: SI NO-	*Si imbecillitas aut invalentia quædam ætasve ſenilis impedimento ſit, quominus vocatus in jus ſequatur, qui in jus vo-*

LET, ARCERAM NE STERNITO.

cabit vocato vectabulum, ſeu vehiculum quod adjunctis pecoribus trahatur, dato: ſi nolet is qui in jus vocabit vocato petenti plauſtrum undique tectum munitumque ſternere ne cogitor.

Lex II.

SI ENSIET, qui in jus vocatum vindicit, miTito.

ASIDUO VINDEX ASIDVS ESTO: PROLETARIO, CUI QUI VOLET VINDEX ESTO.

Endo via REM UTI PAICUNT, ORATO:

L. II.

Si tamen ſit aliquis, qui in jus vocatum, vel prenſum defendat, dimittitor.

Cæterum locupleti vindex locuples eſto: pauperi, prolem tantum Reipub. ſufficienti, quilibet vindex eſto.

Item ſi de re tranſactum fuerit inter vocantem & vocatum dum in jus venitur, ita jus ratumque eſto.

Lex III.

De Cognitione Prætoris.

NITA PAICUNT, IN COMITIO AUT IN FORO ab ORTU ANTE MERIDIEM CAUSAM CONSCI-

L. III.

Si neque vindex aliquis ſit, neque de re in viâ tranſactum fuerit, tum in comitio aut in foro Prætor cauſam cognoſcito, ante meri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TO; CUM PERORANT AMBO PRÆSENTES.	*meridiem, cùm ambo litigatores præſentes perorant.*
POST MERIDIEM PRÆSENTI STLITEM ADICITO.	*Poſt meridiem, etiamſi unus tantum præſens ſit præſenti actionem dato, judiciumque conſtituito.*
SOL OCASUS SUPREMA TEMPESTAS ESTO.	*Sole occidente ſupremus terminus judiciorum eſto, ſeu judicia ſolvuntor. Ad ſolem proinde occaſum Prætor jus reddito.*

NOTÆ AD TABULAM I.

De in jus vocando.

S IN JUS VOCAT] Primam omnium his in Tabulis legem hanc fuiſſe Cicerone patet. *lib. 2. de legib.* SI JUS VOCAT, ATQUE EAT. Quod ſum evincit primus Gaji ad leges 1. Tabul. liber : *in l. 18. 20. 22. in inc. & l. 1. ff. de in jus vocando : & ſi calvitur 233. in pr. ff. de V. S.* uas leges, omnes, ad hujuſce les primæ interpretationem pertiere docebimus, pariter ut cætera aii fragmenta pertinent ad ſecunm tabulam, puta lex 6. *ff. ſi quis utionib.* & *d. l. 233. §. 1.* lex 2. *ff. arr. furtim cæſ.*

Tria hæc, quorum primum incit, SI IN JUS VOCAT, ATQUE, &c. ecundum, NI IT, &c. Tertium, MORBUS, &c. huic legi, ceu mema, reſtituenda. Primum quippe erſum hunc, SI IN JUS VOCAT, quod totius legis hujus princium eſt) non primo tantùm, veim etiam reliquis duobus, qui ea udarunt, capitibus, ſcriptores præiſiſſe co imperio. Quemadmodum Cicero primum illud caput his verbis, SI IN JUS VOCAT, Ita Porphyrion (ad Horatii *Satyram 9. libro 1.*) alterum vel ſequens caput, hoc modo. SI IN JUS VOCAT : *Ni it, anteſtamino*, expreſſit. Manifeſtius Gellius (*lib. 20. cap. 1.*) quartum illud hujuſce legis caput hoc modo laudavit. SI IN JUS VOCAT : *ſi morbus &c.*

SI N] Ponitur pro, ſi in.

ATQUE AT] Verba hæc, apud Ciceronem ſunt. *Atque eat* id eſt, ſtatim & protinus eat : Quo ſenſu vox *Atque* apud Ennium hoc verſu accipitur. *Atque accedit muros Romana juventus :* & apud Terentium : *Atque ubi pati non poteris, cum nemo expetat, Infectâ pace ultro ad eam venies :* & ſæpe hoc ſenſu apud Plautum, & apud Virgilium Gell. *lib. 10. cap. ult.* Facit tit. *D. in jus vocati ut eant*, & *l. 1. D. Si quis in jus vocat, non ierit.*

NIT] Pro ni it.

ANTESTAMINO] Pro, Anteſtare priſce. Ut apud Catonem *de Re Ruſtica*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſtica cap. 141. præfamino janum & Iovem vino, pro, præfare. Anteſtari, eſt *anteſtari*, & *aliquem ex circumſtantibus teſtem facere*: Sic *Amtermini*, ſic *Anſegetes dicti &c.* Ex his *Ni it*, *anteſtamino*, apparet falli eos, qui tradunt creditorem, cum reum deprehendiſſet, omiſſa formulâ, *in jus voco te*, anteſtari ſolitum. Neque ab his facit Horatius Satyr. 9. imò contra apertiſſimè. In fine Satyræ. Similiter jure Attico advocati hac in re teſtes. Vide Leges Atticas à Samuële Petito collectas *lib. 4. tit. 2. pag. 314.*

Quod ſi anteſtatus non eſſet actor, & manum injeciſſet injuriæ reus conſtitui poterat, ut exiſtimat Acro. Hinc illud Plauti *in Curcul.*

Hoccine pacto indematum, atque inſtatum me arripi?

Nec immerito, qui enim non reluctantem trahit, aut rapit, vim inferre videtur. Non ſemper tamen anteſtatione opus fuit. Nam ſi reus improbus eſſet, aut inteſtabilis, ut ſunt lenones, fures, & id genus alii, ſine anteſtatione, privata manu civiumque concurſu, ad prætorem rapiebatur. I. Rævard.

IGITUR] *Apud antiquos*, (ait Feſtus) IGITUR *ponebatur*, *pro inde*, & *poſtea*, & *tum*. *Apud antiquos*, id eſt, lege XII. Tabularum: ſic ut ſæpius apud Feſtum ea verba accipi oportet: vox *Igitur* hac notione apud Plautum non uno loco, *Igitur* eodem ſenſu, quo & aliquando vox ITA, ut in *l. 20. D. de excuſ. tut. l. 60. 77. D. de adquir. hæredit. & ſimilibus.*

EM CAPITO] Em, pro eum, lingua decemvirali CAPERE hoc capite non eſt, manu injectâ obtortoque collo in jus aliquem trahere, quod hactenus cenſent; ſequens alioquin caput ab hoc noſtro nil differret. CAPERE igitur hìc nihil aliud eſt, quàm ſiſtere, implicare, impedire, detinere viâ publicâ pergentem, quod eſt *viam anteſtare*, viam alicui obſtare. Proinde, hujus & ſequentis capitis ſenſus hic eſt: *In jus vocatum, ni ſequatur, teſtib. adhibitis, ſiſti poſſe: ſi & tum ſequi nolit, aut etiam fugam adornet, duci, manumque ei tum injicere licere.*

Anteſtationes ſic fieri ſolebant. Qui anteſtabatur tangens auriculam ejus quem teſtẽ cupiebat, his verbis loquebatur: *Licet anteſtari?* Si ille reſpondiſſet, *licet*, per injectionem manus vadatus actor, quod ei non paruiſſet, adverſarium ſuum in judicium ducebat, trahebat, ſique opus eſſet obtorto collo rapiebat. Ejuſmodi anteſtationis ſolemnitatem probat Guidonis Laurini inventus lapillus, cui manus inſculpta, atterens auriculam, cum hac inſcriptione: ΜΝΗΜΟΝΕΥΕ, id eſt *memor eſto*. Quo pertinet Virgilii locus in Bucolicis.

—— *Cynthius aurem*
Vellit, & admonuit.

Hunc ſibi exhibitum refert Jacob. Rævard. *Lib. ſing. ad ll. XII. Tab. cap. 5.* ubi plura vide ad hanc legem pertinentia. Sed & priſcos Batavos in eundem modum per auriculi vulſionem teſtibus & teſtimoniis uſos fuiſſe, ſatis conſtat, ex ſuperſtiti verbo, *oorkunden*, quo teſtimonii fidem & teſſeram etiamnum explicare ſolent, quod lingua belgica nihil aliud ſonat quam per adhibitos & attactos auriculos atteſtari. S. L.

SI CALVITUR] Hoc verbum Gajus interpretatus eſt lib. 1. ad l. XII. Tab. *in l. ſi calvitur. 233. in pr. ff. de V. S.* Hæc enim legis illius verba, *moretur & fruſtretur*, non legis XII. Tabul. verba ſunt, verum Gaji, caput hoc interpretantis. Ideoque Ranconnetus & poſt eum Cujacius pro *& moretur*, *id eſt moretur* in eâ l. legendum indicavit.

Reorum ire, ſive ſequi nolentium, diverticula erant: mora, fruſtratio, Calumnia. Quæ Decemviri verbo uno complexi, CALVITUR. Hinc *Calvitas* pro fruſtratione *in l. 29. §. 5. ff. mandati* Gloſſ. Vet.

Pri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſcian. *Calvi*, interpretatur, *deci-*
Quod Veteres dictum voluere à
vis inimicis, ſive à calvis Mimis,
od calvi inimici & hoſtes fruſtra-
ſint, quia nullus eis pilus quo
hi aut rapi poſſint, (quo refer
ſcum ritum præhendendi inimi-
m aut hoſtem capillo) & mimi ri-
culi calvos, ſive raſos in ſcæna
odiiſſe conſtet. Sic & moriones
vi ſive raſi priſco ritu. *Theod.*
rcil.

PEDEMVE STRUIT] Pedem ſtrue-
, eſt retrorſum ire, in aliam par-
m ire, fugere, quod Plauto eſt,
gam fingere, in Captiv. Sc. III.
rvium Sulpitium in horum ver-
rum Interpretatione laudat Fe-
s *in v. pedem ſtruit*. Quem com-
ra alia legis noſtræ verba inter-
etatum ex eodem Feſto diſcere li-
, & colligi poteſt, Servium Sulpi-
m quoque Commentarios ad le-
s XII, Tabularum ſcripſiſſe.

ENDO JACITO] Pro injacito, Veſti-
um eſt Juris Attici, quo credito-
poteſtas erat, reum ni ſequere-
r, rapiendi, trahendi in jus, aut
dicium, manu collo injecta, ſive
llo obtorto, ut Patrui Plautinæ
IX. Rudent. *Sc. XVIII.* Curcul.
Vit. Amphytruon. *Sc. XIII* Cre-
æ autem ejuſmodi raptationes,
ctuſque in litibus ex delicto ma-
, quam de pecunia, pro qua in
s vocatio inventa, *Th. Marcil.*

SI MORBUS] Hoc caput, hujuſce
gis primæ fuiſſe oſtenſum eſt: ex
ellii loco, *lib. 20. cap. 1.* morbus
c non eſt febriculoſus aut nimium
avis, ſed vitium aliquod imbecil-
atis, non vitæ periculum. *Gell. 7.*
o.

ÆVITAS] Pro ætate & quidem
ala, ſeu ſenili.

VITIUM] Pro impedimento ut *in*
o. D. de re judic. S. L.

ESCIT] Pro *erit*. Feſtus.

QUIN] pro *Qui in*.

JUMENTUM] Jumentum eſt vectabulum quod adjunctis pecoribus trahebatur, ita dictum à jungendo.

SI NOLET] Qui in jus vocabit ſcilicet: id eſt, *actor*. Varro, (apud Nonium *c. 1. in verbo Arcera*) *Vehebatur, cum uxore vehiculo ſemel aut* bis *anno cum arcerâ, ſi non vellet, non ſterneret.* Quem locum, ita reſtituendum puto. *Vehebatur cum actore vehiculo ſenex aut annoſus, cui ARCERAM SI NON VELLET, NON STERNERET.* Si non vellet, ſcilicet *actor*.

ARCERAM) Arcera vocabatur ploſtrum tectum undique & mænitum, quaſi arca quædam magna, veſtimentis inſtrata, qua nimis ægri aut ſenes portari cubantes ſolebant, ut docet *Gell. lib. 20. cap. 1.* Goth.

Ea ſiquidem eſt (prout eam *Sextus Cæcil.* interpretatur) Decemvirorum ſententia, ut in jus vocato pauperrimo homini, vel inopi, qui aut pedibus forte æger eſſet, aut quo alio caſu ingredi nequiret, ploſtrum daretur, nec, ſi morbus ſonticus reum invaſiſſet, arceram ſterni permiſerunt, ſed judicii diem diſſiſum eſſe voluerunt, *tab. ſeq.* J. Rævard.

Ad L. II.

SI ENSIET) Superius oſtenſum, Veteres caput è XII. Tabulis citaturos, legis principium, ſub qua caput id conſtitutum eſſet, præmiſiſſe. SI ENSIET, idem ſignificat, quod *ſi autem ſit*. Nam in Gloſſis Philoxeni (quæ complures linguæ ſecretioris, & verborum nominatim ad XII. Tabulas pertinentium expoſitiones continent) τὸ ENSIET hoc modò redditur. εἰν ᾗ.

Quonam autem adverſativa hæc verba pertineant, clarum & manifeſtum eſt. Superiore namque lege primâ, de in jus eundi neceſſitate tractatum fuit: Nunc autem ſubjungitur, quibus caſibus & cauſis quis ab eâ neceſſitate liberetur. Gajus *lib. 1.* Interpretationis XII Tabularum, cauſas illas, hac lege comprehenſas, his verbis in *l. 22. §. 1. ff. de in jus vocando* complexus eſt. *Qui* (inquit)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

in jus vocatus eſt, duobus caſibus DIMITTENDUS *eſt: Si quis ejus perſonam defendet: Et, ſi dum in jus venitur, de re tranſactum fuerit.*

VINDICIT) Vindicit, pro vindicet.

ASIDUO) Aſſiduus ponitur pro locuplete, quaſi multorum aſſium; qui aſſes duit. Ælii JCti auctoritate in hujus vocis interpretatione, utitur Cicero *in Topicis: Locuples eſt* (inquit) *aſſiduus, ut ait Ælius, appellatus ab ære.* Ælii, id eſt, Sexti Ælii Cati, in Commentariis ad leges XII. Tabularum. Alio tamen pertinet *Locupletis* definitio apud Gajum *lib.* 2. ad XII. Tabulas, prodita in *l. 234. §. 5. ff. de V. S.* Goth.

Aſſiduus & pro locuplete ponitur, & pro facile munus faciente, dictus ab aſſibus, id eſt ære dando, quum id tempora reipublicæ poſtularent: aut à muneris, pro familiari copia faciendi aſſiduitate Auctore Gellio Noct. Attic. *lib. 16. cap. 10.* J. *Rævard. lib. ſing. ad L. XII. Tab. cap. 9.*

VINDEX) Optime omnium Feſtus è Verrio Flacco. *Vindex* (inquit) *ab eo, quòd vindicat, quominus is, qui prenſus eſt, ab aliquo teneatur.*

ASIDUS) Aſidus, idem quod Aſſiduus, id eſt locuples.

PROLETARIO) Proletarii, iidem cum illis, qui apud Atticos Θῆτες dicebantur. Θῆτες (ait Harpocration) οἱ ἀπορώτατοι ἐλέγοντο. Θῆτες ab honoribus & à militiâ arcebantur: Quod ipſum de Proletariis Paulus apud Gellium *lib. 16. cap. 10.* tradidit. *Neque proletarii* (inquit) *neque capite cenſi* MILITES, *niſi in tumultu maximo, ſcribebantur.*

Proletarii à munere, officioque prolis edendæ appellati ſunt, quod quum re familiari parva minus poſſent rempublicam juvare, ſobolis tamen gignendę copia civitatem frequentarent. J. Rævard. *lib. ſing. ad L. XII. tab. cap. 9.*

CUIQUI VOLET) Cl. Samaſius *de fœnore Trapezitico p. 644. 645.* reſcribit CIVI, QUI SOLVET. Quod non admitto: ideò ſcil. quilibet pro proletario admiſſus, quod aſſiduum invenire facilè non poſſet. Illudque meminerimus, in plebis gratiam multa his legibus ſancita. *Goth.*

Aliud nihil viſi ſunt voluiſſe Decemviri, quam aſſiduos non ſervitiis cujuſquam, aut deditionibus ſed aſſibus vindicandos. Et proletario quemvis vindicem eſſe permiſerunt, quia eorum debita non ſolent eſſe grandiora, quam quæ ære exiguo lui potuerint. *Iacob. Rævard. d. cap. 9.*

ENDO VIA) Quod Gajus dixit *l. 22. §. 1. D. de in jus vocando* DUM IN JUS VENITUR. id ita in ipſa lege expreſſum fuiſſe minus dubito, ENDO VIA, *id eſt in via.* Tum enim fermè partes ipſæmet inter ſe de re tranſigebant.

REM UTI PACUNT, ORATO) Paco, pacit, pacunt, Pacio, pro paciſcor, paciſcitur, paciſcuntur, pactio. Mendoſe ubique caput hoc & ſequens legitur: apud Ciceronem *lib. 2. ad Herennium, rem ubi pagunt, orato: Ni Pagunt, &c.* Apud Priſcianum *lib. 10.* mendoſius adhuc, confuſo hoc & ſequenti capite. *Rem ubi pagunt orationi pagunt.* Reponendum itaque. *Rem uti pagunt orato, Ni pagunt:* quemadmodum apud Porphyrionem *Vocationi* pro *Vocat, Ni,* Ita hoc loco apud Priſcianum verba hæc, *Orato, Ni, in oratione* coaluerunt. Diſſimulare vix poſſum, locum hunce legendum ita videri: *Rem uti pacunto,* RATO, id eſt, *ratato* frequentativè pro *ratum habeto.*

Ad L. III.

NITA PACUNT) Id eſt ni ita, vocem hanc, ITA, unus Quintilianus, *lib. 1. cap. 6.* ad ſuperiora relativam, ſervavit: cùm cœteri, qui capitis hujus meminerunt, eam omnes omittant. ITA, id eſt aut vindice dato, aut tranſactione habita.

Notanda materiarum ſive rerum

hîc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

…c conjuncta ſeries. Nam quâ ra-…one in hac Tabula, eâdem & in …igeſtis & Codice, tractatum de *in …s vocando*, ſequuntur leges & titu-…ad *Vindices* pertinentes, mox titu-…de *Pactis & tranſactionibus*: & pro-…mè tituli de *Poſtulando*.

(CAUSAM CONSCITO) *id eſt cogno-…to*) tu Prætor ſcilicet: *Conſciebat* …rò Prætor, dum poſtulantibus ſeu …rorantibus, per ſe vel alios, liti-…toribus, de re totâ cognoſcebat …Rævardus lib. ſing. ad L. XII. cap. … pro *conſcito*, *gnoſcito* legendum …obat.

…MERIDIEM) Lux diei in XII. …abulis duâs in partes diſtincta ſic …it, ut una *Ante meridiem*: altera, …*ſt meridiem* diceretur.

STLITEM ADICITO] *Stlitem*, id eſt, *per litem*. Hinc, *Decemviri*, *Stlitibus …dicandis* in antiquis idem ſignificat …uod ſuper lites conſtituti. Autho-…e *Quintiliano* & *Feſto*. S. L.

Litem præſenti addicere, quod Prætor …ac lege jubetur, non id ſignificat, …uod vulgò exiſtimant, abſentē cau-… damno multare: verum præſenti …tionem dare, judiciumque conſti-…uere: Quo ſenſu Trebatius *lib. 1. Re-…onum* JUDICIA ADDICERE dixit, …ud Macrobium *lib. 1. Saturn. c. 16*. …œna abſentis hæc eſt, quod cum …gulariter judicium nonniſi comi-…us conſiſtentibus litigatoribus & ambobus præſentibus conſtituatur, hoc tamen caſu, id fiat. Jure Attico Arbitri ad ſolem occaſum ſedebant, ſi reus non adeſſet, actori præſenti litem addicebant, de quo vide leges Atticas à Samuele petito collectas. *pag. 346*.

SOL OCCASUS) Ita Terentius Varro V. & VI. *de lingua latina*. A. Gell. *lib. 17. cap. 2*. Feſtus *in verb. Supremum* Macrob. Saturnal. *lib. 1. cap. 3*. Cenſorinus *cap. 23. de die natali*. Tangit. & Plin. *lib. 7. cap. 60*. Sol occaſus, hora XII. Attici dixere ὁ ἥλιος ἐπὶ τῶν ὀρῶν Sol in Montibus. T. Marcilius.

TEMPESTAS) Suprema tempeſtas, id eſt extrema, pro ſummo diei. Tempeſtas pro tempore antiquitus dictum. Varro *lib. 5. & lib. 6. de ling. latin.* Macrob. *lib. 1. Saturn. 13. in fin.* poſt ſupremam, ſequitur veſpera. Cenſorin *De die Natali cap. ult.* Non rectè quidam hanc vocem hic expungendam putant. Totius legis ſenſus eſt, judicem ante meridiem cauſam utrimque cognoſcere oportere: poſt meridiem litem poſtulanti addicere, aut denegare, hoc eſt, ſi ita videretur, litigandi poteſtatem facere, ſin minus eam denegare; tempuſque pomeridianum ad occaſum uſque Solis extendi. J. Ræward. *lib. ſing. ad L. XII. Tab. cap. 7*.

TA-

TABULA II.

De judiciis & furtis.

LEX I.

* * * * * *
* * * * *
* * * *

Lex II. NUMÆ R.

De Vadimonio, & legitimis vadimonii deſerendi cauſis.

* * * * * *

VADES SUBVADES . . . . . extra quàm ſi MORBUS SONTICUS . . VOTUM . . . . abſentia Reipublicę Ergo, AUT STATUS DIES CUM HOSTE intercedat: nam ſi QUID HORUM FVAT UNUM JUDICI ARBITROVE, EO DIE DIFENSUS ESTO.

PARAPHRASIS.

Iudicio conſtituto, Iudicéque adito vades & ſubvades judicio ſiſtendi utrimque dantor, iique ſiſtere tenentor: niſi ſi morbus vehemens vim graviter nocendi habens, votum aliquod, abſentia Reipublicæ ergo intercedat, aut conſtitutus ſit dies cum peregrino: nam ſi quid horum fuerit & obvenerit Iudici arbitrove, vel reo, judicii dies differatur.

Lex III.

De Teſtimonii denunciatione.

* * * * * *

CUI TESTIMONIUM DEFUERIT, IS

L. III.

Qui teſtimonium denunciare volet, is trinundino, i. ter intra 27. dies ad

TER-

TERTIS DIEBUS OB PORTUM OBVAGULATUM ITO. | *domum ejus cui teſtimonium denunciat, denunciatum ito.*

DE FURTIS.

Cap. I. *De Nocturno Fure.*

SI NOX FURTUM FAXIT, SIM ALIQUIS OCISIT, IURE CÆSUS ESTO. | *Si noctu furtum fiat, furem autem aliquis occiderit, impune eſto.*

Cap. II. *De diurno fure & manifeſto, vel quaſi.*

Si luci furtum faxit: sIm aliquis endo ipſo capſit, verberator, iLique cui furtum factum eſcit, aDicitor. | *Si interdiu furtum aliquis fecerit, eumque aliquis in ipſo furto deprehenderit verberetur, illique cui furtum factum fuerit, addicatur.*

Servus, virgis cœſus, ſaxo deIcitor: | *Servus prius virgis cæſus, ſaxo Tarpejo dejiciatur.*

Impubes, Prætoris arbitratu verberator, noxiamque decernito. | *Impubes, Prætoris arbitrio verberetur, noxaque ab eo facta ſarciatur.*

SI SE TELO defenſint, quiritato, ENDOQUE PLORATO: poſt deinde ſi cœſi eſcint, ſe fraude eſto. | *Quod ſi ſe telo defendant, dominus cum clamore prius id teſtificetur: tum ſi occiſi fuerint, jure cæſi ſunto.*

Si furtum lance licioque | *Si furtum per lancem &*

conceptum eſcit, atque uti manifeſtum vindicator.	*licium conceptum erit, perinde acſi manifeſtum foret, vindicator.*

Cap. III. *De nec manifeſto furto.*

SI ADORAT FURTO, QUOD NEC MANIFESTUM ESCIT, duplione decidito.	*Si agatur de furto non manifeſto, fur dupli damnator.*

Cap. IV. *De Arboribus furtim Cæſis.*

SIn juri Alienas Arbores cœſit, in ſingulas XXV. æris luito.	*Qui injuria ſeu furtim alienas arbores ceciderit, pro ſingulis arboribus cæſis 25. aſſibus multator.*

Cap. V. *Communia de Furtis.*

Si pro fure damnum deciſum eſcit, furti ne adorato.	*De furto paciſci jus eſto: & ſi pactum interceſſerit, furti amplius agere jus non eſto.*
Furtivæ rei ætern Auctoritas eſto.	*Furtivam rem uſucapere jus ne eſto.*

AD TABULAM II.

De Iudiciis & de Furtis.

ACTUM ſuperiore Tabulâ *de in jus vocando*; deque iis, quæ in Jure, ſeu apud Prætorem, ante Judicium conſtitutum peragebantur. Priore nunc hujus Secundæ Tabulę parte, *de judicio ipſo* cavetur. Cujus tractatus (ac proinde hujus Tabulæ) lex PRIMA prorſus intercidit. Conjicere tamen non fruſtra licet, eâ lege *de Iudice Arbitrove à Prætore addicendo, ſeu dando*, & breviter *de Iudicio conſtituendo* actum fuiſſe: Quandoquidem lex hujus Tabulæ SECUNDA eſt, *de die Iudicii obeundo, legitimiſque Vadimonii deſerendi cauſis.*

NUMA R.]Hanc legem hâc in Tab. ſecundã, atq; è Regiis Numę legibus, hûc tranſlatam, docet Atejus Capito apud Feſtum, *in v. Reus*, ultimam ejus ſententiam recitans: NU-

(inquit) IN SECUNDA TABULA, ſ·UNDA LEGE: *in qua ſcriptum eſt.* ·d *HORUM fUat UNUM Iudici,* ·bitrove, *Reove, eo die diffenſus eſto,* Hâc interim ex clauſulâ conſtat, ·usas aliquot, ob quas *vadimo-n* deſerere liceret, hac lege de-·natas recenſitaſque fuiſſe. Id ita ·abere oſtendit Ulpianus *l. 2. §. ·ff. ſi quis cautionibus.* Quod cùm ·ſit, Regulam his quoque exce-·onibus, legis hujus initio præ-·ſſam fuiſſe oportet. Et hanc qui-·n fermè. *Iudice arbitrove addicto,* ·DES SUBVADES *damnunto: Vadimo-n deſerti uti pacunt pœna eſto.* His e-·n verbis aptè exceptiones illæ ·ceſſerunt. Teſtatur Gellius *lib. 16. c.* de *Vadibus & Subvadibus* lege XII. ·bularum cautum aliquid fuiſſe.

VADES) *Vas* non quilibet fidejuſ-·erat; verum *Vas*, fidejuſſor ju-·io ſiſti dicebatur: Ut *ſubvadem* ·inde Judiciales ad ſponſiones ·tinuiſſe oporteat: & quidem ab ·ore datum puto: ut *vadem* à reo. ·maſius *de modo Vſurar. cap. 16.* ·prie eum eſſe *Vadem* ſcribit, qui ·catus in jus vadere, id eſt ire de-·, & ex inde qui exhibiturum ſe ·m judicio cavebat, quaſi vadendi, ·in jus eundi pro alio ſponſor, va-·s etiam nomine nactus eſt, quod ·o Vade caveret. Unde *Vadimonium ·mittere* hic ſponſor dicebatur, hoc ·*itionem in jus pro alio.* Vid. etiam ·rron. *lib. 5. de ling. latin.* Subvades, ·t idem Salmaſ. *d. loco* obſervat, ſunt ·ndum Vades. Hi ſequentes vel ſe-·ndi fidejuſſores dicuntur. *l. 28. D. fidejuſſor.* S. L.

MORBUS SONTICUS) morbus ſon-·cus eſt qui cujuſque rei agendæ ·pedimento eſt, *l. 60. ff. de re judi-·t.* Goth.

Superiori capite rejiciuntur ex-·ptiones inutiles, ut morbi levicu-·, & ævitatis, hoc capite dantur ju-·æ exceptiones, ut morbus Sonti-·s, votum, & aliæ. Quarum fidem ·cit Ulpianus in *l. 2. §. ſi quis. ff. Si quis Cautionib.* A. Gell. *lib. 16. cap. 4* Aur. Caſſiod. *lib. 9. epiſt. 4.* Goth. & T. Marcilius.

VOTUM, *abſentia reipublicæ ergo*) Hæ duæ legitimæ Vadimonii deſe-rendi cauſæ eruuntur, è primo Ga-ji ad l. XII. Tabul. libro: Gaji ver-ba de Voto ſunt hæc (*in l. 233. §. 1. ff. de V. S.*) *Poſt Kalendas* inquit) *Ianuarias, die tertio pro ſalute Principis, Vota ſuſcipiuntur.* de Abſentia ſunt iſta in *l. 6. ff. ſi quis cautionibus. Si is qui fi-dejuſſorem dederit, ideò non ſteterit, quod* Reipublicæ cauſa afuit, *ini-quum eſt fidejuſſorem ob alium neceſſi-tate ſiſtendi obligatum eſſe, cum ipſi libe-rum eſſet non ſiſtere.*

Pertinet ſententia illa Gaji *de voto* ad juſtas vaſtas vadimonii deſerendi cauſas: & nominatim quidem ad *Voti publici* exceptionem, ſeu excu-ſationem:

Itaque quod in ipſâ lege, *Reipu-blicæ Ergo*, addidi, non ad proxi-mum tantum *Abſentiæ* verbum, ve-rum & ad anterius hoc, Voti nem-pe, referri cupio. Quod exemplum à Gajo adductum mihi primum per-ſuaſit: Subjunge & exemplum Ju-risjurandi Militaris, quod è libro quinto Cincii de re Militari memo-rat, Gellius *lib. 16. cap. 4.* quod etiam totius hujus legis inſtar, & ſimilitu-dinem quandam nobis exhibet.

STATUS *dies cum hoſte*) Hoſtis apud majores noſtros is dicebatur quem nunc peregrinum dicimus Cic. *lib. 1. offic.* Goth.

Status dies, Feſto eſt, qui ju-dicii cauſa eſt conſtitutus cum peregrino. Ita Macrob. Saturn. *lib. 1. cap. 16. Dies ſtati ſunt, qui judi-cii cauſa cum peregrino inſtituuntur* T. Marcilius.

SI *quid horum*) Exceptiones enim in jus vocato, & Vadimonii reo mul-tæ ſunt. De quibus *l. 2. D. de in jus vocand. & d. l. 2. §. 3. D. ſi quis cautio-nibus* T. Marcilius.

FUAT) pro fiat, per hypotheſin. Virg. *Tros Rutiluſve fuat.*

Ju-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Judici *Arbitrove*) Imitatus Ju-
lianus in *l.60. ff. de re judic.* Eſt autem
hæc duplicatio Decemviralis, non
ſine differentia tamen: judex enim
in cauſis legitimis, ſive ſtricti juris,
Arbiter in judiciis bonæ fidei eſt.
Hinc formula rei à prætore peten
tis, apud Val. Prob. P. I. A. V. P. V.
D. *prætor judicum Arbitrumve, po-
ſtulo, uti des* T. Marcilius.

Reo) Reus eſt, qui cum altero
litem Conteſtatam habet, ſive is a-
gat, ſive cum eo actum ſit. Feſt. *in
verbo Reus.*

Dies *Difenſus*) Id eſt, is dies dif-
feratur. vid. *l. 60. ff. de re judicat.* à
priſco, *fendo*, unde *infendo*, alii
legunt *diffinſus*, diffinditur dies,
quum differtur. vid. *l. 11. §. 3. D. Si
quis Caution.* Gothofr. & Marcil.

Cujacius tamen pro diffenſus,
diffiſus legendum putat, quod ve-
teres, *diffeiſus* pro *diffiſus* ſcripſerint.
Dies autem ita diffindi ſolet, ut ſi
morbo ſontico actor, vel reus impe-
ditus eſſet, morbum in jure allega-
ri per amicum curaret: tunc prætor
excuſatione cognita, in diffinden-
do hac formula utebatur: HIC
DIES DIFFISUS ESTO. J. Ræ-
vard. *lib. ſing. ad l. XII. Tab. cap. 5.*
S. L.

Ad L. III.

Cui Testimonium] Judicio à
Prætore conſtituto, (id eſt, Judice
arbitrove addicto, actioneque data:
Vadibus item & Subvadibus à liti-
gatoribus interpoſitis) ſequebatur
Teſtimonii denuntiatio: Hanc Legem
Cl. Salmaſius *obſerv. ad jus Atticum
& Rom.* alteri illi; Qui *ſe ſinit atte-
ſtarier*, quæ à nobis 7. Tabula col-
locata eſt cohæſiſſe putat: *defugerit*,
pro *defuerit* ſubſtituit: mox totum
hoc caput ita reformat. *Cui teſtimo-
nium defugerit, is tertiis diebus ob por-
tum ei vagulatum itor.* Mihi nil tale
placet: hoc enim caput eſt de teſti-
monii denuntiatione in judicio cõ-
ſtituto: teſtiſque *inquiſitione.*

Tertis *diebus*) Id eſt Trinundi-
no, ſive ter intra XXVII. dies, ut ex-
ſpectaretur teſtis, dum in Urbem
ipſis nundinis adventaret. Tunc e-
nim plerique Quirites rureſtres ur-
bem reviſitabant. Plin. *lib. 28. cap. 3.*
Liv. *lib. 2.* Macrob. Saturn. *lib. 1.
cap. 16.* à qua Trinundini vagulatio-
ne ſive citatione, profluæ in cauſis
Civilibus, trinæ decimis diebus in-
ter dies triginta, citationes tribus
edictis *l. 69. cum ſeqq. ff. de re judic. l.
13. §. 2. ff. Cod. eod.* T. Marcilius.

Ob *Portum*) Id eſt ad domum,
Antiqui enim præpoſitione *ob*, pro,
ad, uſi ſunt, & *portus* vocabulo pro
domo. S. L.

Vagulatum) Vagulatio in hac
Decemvirali lege eſt quæſtio cum
convitio, authore Feſto, & Var-
rone de ling. lat. *lib. 6.* Cui enim te-
ſtimonium deerat, tertiis diebus
ad ædes adverſarii ob vagulatum
ibat, hoc eſt, adverſario, juſtum
teſtibus adhibitis convicium facie-
bat. Veluti, ſi quid eſſet in tuis æ-
dibus contenderem, quod quum
vere ad me pertineret, tamen apud
te eſſe nullo teſtimonio poteram
demonſtrare, illudque mihi reſti-
tuere rogatus denegares, mihi per-
miſiſſe Decemviri videntur, quan-
doque deficiente teſtimonio, inuti-
liter jure, aut lege ageretur, ſingu-
lis trinundinis ad ædes tuas venire,
ibique rem meam repetere cum
convitio. Sive ut utar Plauti verbis
te pipulo ante ædes tuas differre. Plaut.
in Aulurar. Ubi pipulum idem eſſe
quod convitium, Varro ſcribit *lib. 6.
de ling. latin.* declinatum à pipatu pul-
lorum. Cæterum effectus Obvagu-
lationis is olim fuiſſe videtur, ut
tertio die juſto, præſentibus ſuper-
ſtitibus convitio ſolenniter ante æ-
des facto, licuerit convitiatori eju
qui convitium paſſus erat, ædes cum
iiſdem teſtibus ingredi, & liberam
res ſuas quærendi in ſuis ædibus po-
teſtatem facere, is, cui convitium
fa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

…tum erat, ſuo convitiatori coge-
…ur. Indeque Feſtum obvagula-
…nem definiviſſe quæſtionem, hoc
…, inquiſitionem cum convitio,
…roſimile eſt. J. Rævard. *lib. ſing. ad*
… 11. Tab. cap. xi.

DE FURTIS.

De Furtis hâc ſecunda Tabula a-
…um fuiſſe, ex Gellii loco *lib. 7. cap.*
… clarum & manifeſtum eſt. Tri-
…s præterea Gaji fragmentis, nem-
…, ex *l. 233. §. 1. 2. ff. de V. S.* & *ex l.*
… *& 4. ff. arborum furtim cæſarum.*
…paret *de Iudiciis* & *de Furtis* hac
…bula cautum fuiſſe. Illud dictu
…ficilius, quâ ratione ſcilicet De-
…mviri *de Furtis* hoc ordine ſeu hâc
…bulâ egerint, cum de reliquis
…lictorum ſpeciebus ſeptimâ Ta-
…lâ caverint: Quod idem de Edi-
…o perpetuo, atque inde de Pauli
…ntentiis & Codice Juſtinianæo
…æri meritò poteſt.

Ad Cap. I.

Mutatum hoc jus è Solonis le-
…bus. Reſpondet *l. 4. §. 1. ff. ad l.*
…quil. Cui Tribonianus quæſito
…ji nomine, hanc conditionem,
…lut XII. Tabulis expreſſam, in in-
…rficiendo fure nocturno contra fi-
…em adjecit. *Vt tamen id ipſum cum*
…more teſtificetur. Quum Cicero,
…neca, Ulpianus, & poſt hos om-
…s D. Auguſtinus, diſertis verbis,
…ge XII. Tabularum, nocturnum
…rem impunè QUOQUOMODO,
…MNIMODO occidi teſtentur? Et li-
…t idèm Ulpianus ad edictum ſcri-
…ns in *l. furem. 9. ff. ad l. Corn. de Si-*
…r. furem nocturnum ita demum
…npune occidi velit, ſi parcere ei ſi-
…e periculo ſuo qui occidit, non po-
…it. Quod, ſicut & illud non ex
…gib. XII. tab. proficiſcitur, verum
Jure Civili ſeu prudentum autho-
…itate eſt.

NOX) Quod Decemviri in hac lege *nox* pro *noctu* & *im* pro *eum* dixerint notant Gell. *lib. 8. cap. 1.* & Macrob. Saturn. *lib. 1. cap. 4.*

Ad Cap. II.

SI LUCI) Hæc & ſequentia reſtituuntur ex A. Gellio. *lib. XI. cap. ult.* Nota differentiam inter furem nocturnum & diurnum 1. Quod furem nocturnô ex decemvirali lege quoquo modo impune occidere liceat. Interdiarium vero, non niſi ſe telo defendat. De diſtinctione nocturni & diurni furis, & quænam potiſſimum differentiæ ratio fuit apud Hebræos, Athenienſes & Romanos Vid. Grot. *de jure belli ac pacis lib. 2. cap. 1. & 12.* Alexand. ab Alexand. *lib. 6. genial. dier. cap. 10* S. L.

VERBERATOR) Manifeſti ergo fures fuſtibus cæſi in ſervitutem tradebantur ei cui furtum factum eſſet. Quod & jure Hebræorum obtinuit, in iis qui rependere nequibant, Sed eorum Servitus Sexennalis tantum. *Exod. 22. verſ. 3.* illorum vero perpetua erat. Servos virgis cædi & è ſaxo ad internecionem præcipitari xviri voluere. Solis impuberibus & doli incapacibus modo adhibito. Secundum *l. 23 ff. de furt. & l. 108. ff. de Regul. Iur.* S. L.

SI SE TELO DEFENSINT) Huc pertinet TELI definitio, apud Gajum *lib. 1.* ad L. XII. Tabularum, quæ extat *in l. 233. §. 2. ff. de V. S.* Teli appellatione, & ferrum, & fuſtis, & lapis, & denique omne quod nocendi cauſa habetur ſignificatur. Idem Gajus *lib 13.* ad Edictum *in l. 54. §. 2. ff. de furtis.* Neque indiſtinctè tamen; Sed ſi prius id cum clamore dominus teſtificaretur, ut docet Gajus *d. l. 4. ff. ad l. Aquil.*

Et eò referri convenit has voces ENDOQUE PLORATO, quas Feſtus, alibi ſic interpretatur, *Endoplorato, id eſt implorato, quod eſt cum queſtione inclamare.*

QUIRITATO] *Quirito*, ſeu *quiritor, quiritare, quiritari*, eſt clamare,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

& mæſta voce deorum hominumque auxilium invocare, *quæ ſignificatio a Romanorum* conſuetudine, qui injuria affecti Quiritium opem implorabant. Unde Varro interpretatur, *Quiritare*, id eſt *Quirites ciere.*

SI *furtum lance licioque conceptum*] Furta quoque per lancem, & licium concepta à Decemviris XII. Tab. lege vindicata probat A. Gell. *d. lib. 11. cap. ult.* cum quibus inepte vulgo, furtorum quæſtiones cum lance & licio (de quibus idem Gellius *lib. XVI. cap. X.*) in XII Tab. antiquitate reponunt, aut potius inter ſe confundunt. Differunt querere furtum per lancem & licium, & concipere furtum per lancem & licium. Pro rei furtivæ inquiſitione, moris fuiſſe Decemvirorum temporibus videtur, ut ſi quis in alicujus ædibus furtum vellet quærere, comitatus ſervo publico accederet, juratuſque Deos legum cuſtodes ſeſe reperiendi ſpe furtum quærere. Et tunc quidem alter ille apud quem furtum quærebatur, domum ſuam ei qui furtum quærebat, adhibito ſervo publico aperire, & in obſignatis, & non obſignatis locis liberam furti inquirendi poteſtatem facere cogebatur. Qui intrabat, nudus ędes ſuſpectas ingrediebatur, amictus tantum ſimplici cincticulo, quod veteres licium vocarunt, ne quid forte veſtibus conditum inferret, dominoque ædium falſum crimen objectari poſſet. Præterea lancem ante oculos tenebat, propter matrum familiæ, aut virginum pręſentiam. Quem morem primum à Gręcis ad Romanam Rempublicam invectum probat Plato *lib. XII. de legibus.* Illud tamen notandum eam inquiſitionem non per ipſum dominum, ſed per ſervum publicum ſive adhibito ſervo publico factam, de cujus fide & officio alibi, non quod Dominus (quæ Feſti opinio eſſe videtur in *lance & licio*) licio cinctus alienam domum ipſe quæſiturus intraret, niſi quod ſervi publici comes eo uſque domum intrans, lancem etiam ante oculos teneret propter matrum familiæ, aut virginum pręſentiam, nec enim ipſe per ſe dominus eam quæritabat, ſed opera Servi publici. Ut apud Petronium: *Aſcyltus rei furtivæ dominus eſt: cellam vero non ipſe, ſed ſervus excutit publicus.* Et hoc eſt quærere furta per lancem & licium. Furtum autem concipere per lancem & licium, hic non eſt furtum ab alio furtum celare aut retinere, quod ſimpliciter furtum conceptum dicitur, cujus propria actio eſt adverſus eum qui celavit rem quæſitam, & inventam quamvis fur non ſit. *§ conceptum 4. inſt. de obligat. quæ ex delicto.* Sed furtum concipere per lancem & licium, hoc loco eſt, ſub ſpecie ejuſmodi inquiſitionis, furtum facere. Solebant enim vecticulariæ vitæ diſcipuli, aut venerei nepotuli, & noctum furunculi, tanquam rei furtivæ domini eſſent, cnm lance intrantes ne agnoſcerentur; cum licio aliquo ſervulo, aut clientulo ſuo, quaſi mantello ſervi publici, non furta quærere, ſed ipſi interim furta facere. Quibus eandem, nec minorem Decemviri, quæ poſita eſt furibus manifeſtariis, pœnam præſcripſere.

Sed poſtquam lege Æbutia, inter cætera XII. Tab. obſoleta & inutilia, etiam hæ ſcrutationes per lancem, & licium fuerint ſublatæ A. G. *lib. 16. cap. 10.* ipſi exaruere ſtolones & ultro etiam furta per lancem & licium concepta cum eorundem pœna exolevere. Poſteaque res furtivæ perquiri cæpere tali formula ſive ordine: cum teſtibus veniebat quæſiturus rem furtivam, ut ſi negata eſſet ea res, fieret anteſtatio, & raperetur inficiator ad prætorem, ſequeretur deinde ſcrutinium. Re ſic inventa, furti concepti actio fuit. *§. conceptum furtum 4. inſtit. de obligat. quæ ex delicto* & ibi Theoph. *§. præterea.* Paul. *lib. 2. ſent. tit. 31. §. 3.*

Ex

Marcilio & Rȩvardo. S. L.

Ad Cap. III.

i Adorat] Adorare antiquis e gere, celebrare, paciſci Feſto au- tre in verb. *adorare.* Manlius le- g dum putat, Adolat, id eſt fal- li S. L.

Nec Manifestum] *Nec*, ponitur p *non.* Feſt. in verb. *Nec.*

uplione Decidito] Quidam unt, *Damnum decidito.* Alii le- g dum volunt Luito, Verbi ta- n, *decidito*, crebra in decemvirali- mentio eſt. *vid. l. 61. §. 1. & §. 5. ff. furt. l. 7. §. 1. ff. de condict. fur. l. . Cod. de furt. l. 9. §. 2. verſ. fui. ff. de inorib.* Et aliis deinde furtis o- ibus quæ nec manifeſta dicuntur di pœnam impoſuerunt. Teſte A Gell. *lib. II. cap. ult.* S. L.

Ad Cap. IV.

Iniuri Alienas arbores] Huc tinent duæ Gaji leges è primo e- ad Leges xii. Tabularum libro: npe *l. 2. & 4. ff. arborum furtim rum.*

Ad Cap. V.

Si pro Fure] Et de furto paciſci lex permittit. ex Ulpian. *lib 4. ad edictum l. 7. §. 14. ff. de pact.* Paulus *lib. 3. ad edictum l. 17. §. 1. ff. eod.* pro jure damnum decidere, eſt de furto paciſci.

Ne Adorato] Id eſt ne agito. per pactum enim ipſo jure furti actio tollitur. *l. 17. §. 14. ff. de pact.* condictio, non utique *l. 7. ff. de condict. furtiv.* Vid. Cujac. *lib. 10. obſ. 11.* S. L.

Furtivæ rei, &c] *Atiniâ* lege caput hoc poſtea reductum, repetitumque, non iiſdem omnino verbis: ſic enim lex Atinia concepta fuit, referente Gellio *lib. 17. cap. 7.* Quod *ſubreptum erit, ejus rei æterna auctoritas eſto.* Latior verò ſubrepti, quâm *furtivi* ſignificatio, velut ſi uxor amovit. Deinde & hæc exceptio addita, quâ furti vitium elueretur: his fermè verbis. *Ni in poteſtatem ejus, cui ſubrepta erit, revertatur*, ut docet Paulus *l. 4. ff de uſucap.* & in *l. poteſtatis 215. ff. de V. S.*

TABULA III.

De Rebus creditis.

* * * * * * *
* * * * * *

L. I. *De Depoſito.*

SI quid endo Depoſito dolo malo factum eſcit, duplione luito.

SI quid circa rem depoſitam apud ſe depoſitarius dolo malo admiſerit, dupli pœnâ afficitor.

L. II. *De Fœnore.*

Si qui Unciario Fenore amplius feneraSit, quadruplione luito.

Si quis majus quam unciarium fœnus (quod unciam menſtruam dependit in centum) exercuerit, quadrupli pœna afficitor.

L. III. *De jure crediti perſequendi adverſus hoſtem.*

* * * * * *
* * * * *

ADVERSUS HOSTEM ÆTERN AUCTORITAS ESTO.

Peregrinus quidquam uſucapere non valeto: cuivis adverſus eum in perpetuum actio eſto.

L. IV. *De jure crediti perſequendi adverſus confeſſum judicatum.*

ÆRIS CONFESI, REBUSQUE JURE, JUDICATIS. XXX. DIES JUSTI SUNTO.

Si debitum quis confeſſus fuerit, vel condemnatus jure fuerit, inducia ei menſtruæ 30. dierum ad debitum exſolvendum dantor.

Debi-

Si intra dies 30. illos debitor non ſatisfaciat, tum creditori capere eum ſive prehendere, atque in jus ducere jus eſto.

POSTDEINDE MANUS INJECTIO ESTO, IN JUS DUCITO:

Debitor ita nexus ſi poterit, ſuo vivat: ſi non habeat, tum creditor, qui eum vinctum habebit, ſingulas farris libras in ſingulos dies ei dato: ſi volet, plus ei pro arbitrio dare liceto.

NI JUDICATUM FACIT, AUT QUIPS ENDO EO IN JURE VINDICIT, SECUM DUCITO, VINCITO AUT NERVO AUT COMPEDIBUS XV. PONDO NE MAJORE: AT SI VOLET MINORE, VINCITO:

SI VOLET, SUO VITO: NI SUO VIT, QUI EM VINCTUM HABEBIT LIBRAS FARIS ENDO DIES DATO: SI VOLET, PLUS DATO.

Si & tum judicatum non ſolvat, neque interea quiſquam eum in jure defendat, proque eo interveniat, in privatum carcerẽ ſeu vincula adducere creditori jus eſto, eumque vel nervo vel compedibus vincire: ſic tamen ut vincula non ſint graviora quam xv. pondo: leviora enim adhibere pro arbitrio jus eſto.

Paciſcendi interea addicto cum creditore jus eſto: ſi non pactus fuerit, 60. diebus creditori addi-

Ni cum eo pacit, LX. dies endo vinculis retineto: Interibi trinis nundinis continuis in Co-

mitium procitato, æriſque æſtimiam judicati prædicato.

Aſt ſi plures erunt rei, TERTIS NUNDINIS PARTIS SECANTO: SI PLUS MINUSVE SECUERUNT, SE FRAUDESTO: Si volent, vLs Tiberim peregrè venumdanto.

* * * * * * * * *

* * * * * * * * *

ctum in vinculis habere jus eſto: Intra eos dies trinis nundinis continuis ad Prætorem in Comitium producitor; quantæque pecuniæ judicatus eſset prædicator.

At ſi plures erunt creditores, tertiis nundinis, i. 27. die corpus rei in partes ſecanto: ſi plus minuſve ſecuerint, ſine fraude eſto: ſi malent, trans Tiberim eum peregrè venundanto.

AD TABULAM III.

De Rebus Creditis.

De *rebus creditis* hac Tabulâ cautum fuiſſe, docet Gajus, cum Dionyſio Halicarnaſſeo collatus. Nam cùm ea, quæ ſuperſunt ex ſecundo Gaji ad l. XII Tabularum libro. (quo Gajus Tertiam hanc & Quartam Tabulam interpretatus fuerat,) fragmenta, ad tractatum *de Rebus Creditis* pertineant: at *de Iure patrio* Quartâ Tabulâ actum fuiſſe diſertis verbis Dionyſius *lib.* 2. teſtatur: ſupereſt omnino, ut Tertia hac Tabula *de Rebus creditis* actum fuerit.

Ad L. I.

SI QUID ENDO DEPOSITO] *Depoſitarius*, qui in depoſito dolum admiſit, dupli pœna ex lege XII. Tabul. tenetur: *& l. 13. ff. depoſiti.* Edicto prætoris in ſimplum tantum tenetur. Paul. *lib. 2. ſentent. de Depoſito.*

Ad L. II.

SI QUI UNCIARIO FOENORE] Hæc lex non ex Attico jure deſumpta fuit, ubi uſura ſine modo certo fuit. verùm ex propriis moribus ut multæ aliæ. Vide quæ hanc ad rem Cl. Salmas præfat. *de fœnore trapezitico.* Tacit. *Annal. lib. 6 XII. Tabulis ſanctum: Ne quis unciario fœnore amplius exerceret.* quum antea ex libidine locupletum agitaretur.

Ad L. III.

ADVERSUS HOSTEM] Hoſtis pro peregri-

…rino duobus locis in his Tabulis …ptus. Cicero I. *officior.* ad hunc …m omnino referenda eſt Gaji …rpretatio, quæ extat *in l. 234. in* …*. de V. S.* ex …ecundo ejus ad XII. …ulas libro. Error eſt nonnullo…, qui argumento hujus *l. Gaj* … legem comprehenſam fuiſſe …II. Tab. volunt, in Juris publici …tatu, in perduelles, ſeu de pœna …luellionis. Quod non patitur …mentum & ſeries legum ex li… 2. Gaji de…umptarum.

…ETERN AUTORITAS] id eſt jus rei …petuo perſequendæ. Hac lege …*apione* ſibi adquirere PEREGRI…; prohibetur, Cic. *l. de offic. no…e decem viri peregrino rem, uſuca…e acquiri civicam.* Ita & cœteris …quirendi modis jure civili prodi…arcebatur. *Mancipatio* (ait Ulpia…*s in fragm. t. 19.*) *locum habet inter …s Romanos, eoſque* PEREGRINOS, …*bus commercium datum eſt.*

Ad L. IV.

ÆRIS CONFESI] Ad hujus legis …erpretationem pertinent duo Ga…ragmenta: *nempe §. 1. & 2. legis …4. ff. de. V. S.*

Quid ſit æs confeſſum interpreta… Gell. *lib. 15. cap. 13. & lib. 20. …. 1.* Ex æris confeſſione reus pro …licato eſt. Eaque Regula juris eſt. … l. 6. §. 1. *ff. de Confeſſ. l. 56. ff. de judicat.* Marcil.

REBUSQUE JURE JUDICATIS] Sic …bet Gellius *lib. 20. cap. 1.* cùm ta…en idem alibi, *lib. 15. c. 13.* vocem …RE omittat. Gothofr.

Pro *Rebuſque judicatis* Jacob Ræ…rd. lib. ſing. ad l. XII. Tab. cap. 8. …ponendum putat *æriſque debiti ju…catis.* Quia in hac lege non de con…ſſi tantum, ſed etiam de æris debi… judicatis tractatur. Idem ex men… A. Gellii probat Salmaſius *de mo… Uſurarum cap. 18. pag. mihi 818.* …t utrumque intelligatur, & æs …onfeſſum de quo confeſſio facta eſt à debitore, & æs ex crediti cauſa debitum. S. L.

XXX. DIES JUSTI] id eſt, illis qui debitum vel confeſſi ſunt, vel jure condemnati, triginta dies juſti ſunt ad conficiendam pecuniam, interim in jus ne vocantor, ſed jura pro illis ſtent, ac ſileant. Hi erant juſti dies privatis dati, ad exemplum eorum qui publice juſti dicebantur, quando in tota urbe juris erant feriæ. S. L.

ENDO EO] *Endo em jure*, i eum in jure: ita Salmaſ. *de modo uſurar. pag. 819* Imò ſervandum, Endo eo. i. interea, quod NI JUDICATUM FACIT, AUT QUIPS ENDO EO IN JURE VINDICIT] Sic Emendamus. *Ni judicatum faxit, nemut quips endo eo in jure vindex eſit.* Feſtus author eſt, Veteres, pro *fecerit*, *faxit*, & pro *egerit*, *axit* dixiſſe: eoſque pro niſi, unico verbo *nemut*, & *quips*, pro *quiſpiam*, uſos eſſe. An veteres *Vindicit*, ea forma, qua *lavit*, *ſonit*, dixerint, ſubſiſto. Quod autem *ſonit* & *lavit*, veteres dixerunt, inde eſt, quod iidem etiam *lavere*, & *ſonere* dixerint, ut teſtatur Non. Marcell. *Vindicere*, pro *Vindicare*, eoſdem dixiſſe non obſervavi. Illud certiſſimum eſt, *Vindicem ab eo appellatum eſſe*, ſi Feſto Credimus, *quod vindicat, quo minus is qui prenſus eſt, ab aliquo teneatur.* I. Ræuard.

Senſus legis eſt: niſi judicatum ſatisfaciat debitor, aut aliquis ſit qui eum in jure vindicet, id eſt liberet, ducito eum, ac vincito creditor. S. L.

SECUM DUCITO] judicati, ſive damnati, poſt addicti, ducebantur à credi ore domum, in carcerem privatum. Ut apud Plautum *Bacchid. Sc. ult. Menæhm. Sc. 1.* Terent. *phorm. Act. 2. Sc. 2.* Cic. *2. de Orat.* Liv. *lib. 6.* Hinc paulo poſt, *judicatos, addictoſque duo.* Marcil. De more ac jure quo Romani uſi ſunt in addictis ob æs alienum, ducendis vide Salmaſ. *de modo Uſurarius cap. 18.* S. L.

AUT NERVO] Nervus eſt vincu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

lum ferreum quo pedes vel cervices impediuntur. Vt notat Iſidorus *lib. 5. cap. 27.* Non ferreus modo nervus ſed & ligneus fuit, Vnde & lignea cuſtodia, apud Plautum *Patruo. tit. ult.* Marcil.

AUT COMPEDIBUS] Itaque optio à Decemviris data creditori. Durius in nervo: leviuſcule in compedibus. Idem.

XV. PONDO NE MAJORE] Hæc inverſo modo in vulgata Gellii lectione ſcripta volunt XV. PONDO NE MINORE AUT SI VOLET MAJORE. Rationem addit Rævardus *lib. ſing. ad leg. XII Tab. cap. 8.* Quod ex Feſto *lib. 5.* (Vbi Sacrificia quædam fuiſſe ſcribit, in quibus ita clamitabat lictor: *Hoſtis, vinctus, mulier, virgo, exeſto:*) conſtet vinctos ſacris intereſſe ſolitos, ideoque compedes quindecim pondo majores requiri, ne, ſi minores eſſent, vinctis cuſtos perpetuo adſit in ſacris, aut ſine cuſtode, aliquod fugæ periculum ſubeat creditor. Quæ certe ratio ſibi non conſtat. Vt quod majoribus XV pondo compedibus vinctus, nihilo minus, cuſtodem requirat, & qui extra cuſtodiam vel gravioribus compedibus vinctus quovis modo facile diſſolvi poſſet. Probabilior certe eſt hæc noſtra lectio de minoribus non etiam majoribus nervis aut compedibus, quod forte ſufficere æſtimaverint Decemviri, nervos ſeu compedes, quindecim pondo gravitatem adæquantes, ne ſi graviores applicentur, movere ſe minione poſſent; Quales fuere maximi ponderis compedes ferreæ, quas excogitaverat Cardinalis Balvenſis Ludovici XI. Regis tempore apud Philipp. Cominæum *comment. lib. 10.* in quas primum quam perfectæ eſſent, incluſus eſt ipſe, perque totos quatuordecim annos detentus fuit.. Hanc quoque lectionem probat Theodorus Marcilius *in ſuis legis XII. Tab. Collectis.* Salmaſius tamen *tract. de modo Vſurar. cap. 18.* veterem illam Gellii lectionem probare videtur, niſi quod pro MINORE reponendum velit MINORIBUS, ut ad compedes referatur illud, non ad verbum. S. L.

SVO VITO] Id eſt ſuo vivito. Hoc legis verbum Interpretatur Gajus *l. 234. §. 3. ff. de V. Signif.* non tantum cibum ſed etiam veſtimenta, & ſtramenta continere. adde *l. 43. & ſeqq. ff. eod.*

LIBRAS FARIS ENDO DIES) Locus hic, ſi quis horum fragmentorum alius, viros doctos jampridem exercuit: quodnam vinctorum nexorumque diarium, his verbis contineatur. Malè illi, qui *libra* ſeu *libram S.* id eſt *libram ſemis* hic legendum autumant. Neque enim hic diarii modus legjtimus, verùm legitimo anguſtior, & iniquior fuit, *Libræ farris in dies* hac lege ſunt, *ſingulæ libræ in ſingulos dies:* Hic enim diarii modus erat, quod Horatius quoque *lib. 1. Satyr. 5.* teſtatur

Rogabat
Denique, cur unquam fugiſſet, cui ſatis UNA
FARRIS LIBRA *foret.*

ita ut ne minus dare liceat: at plus dare licet. Ovidii illud ſimile *2. Faſtor.*

Tegula porrectis ſatis eſt vel ata coronis,
Et ſparſæ fruges, ſparſaque mica ſalis;
NEC MAIORA VETO: ſed & his placabilis umbra eſt,

LX. DIES ENDO VINCULIS) Huic ſimile, quod conſtituitur *l. debitores 31. in fin. ff. de re judic.* & *l. 1. c. Th. de diſtrah. pignor. l. un. C. Th. de uſuris rei judic.* Hæc ita illucidat A. Gellius *lib. 20. cap. 1.* *Erat jus interea paciſcendi, ac niſi pacti forent habebantur in vinculis dies ſexaginta, inter eos dies trinis nundinis continuis ad prætorem in comitiis producebantur, quantoque pecuniæ judicati eſſent, prædicabatur, tertiis autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim venum ibant.* Omnia enim quæ in ſervos ære emptos licita dominis, eadem & in nexos, ob æs alie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

…num creditoribus permiſſa e-
…t, atque adeo jus vitæ ac necis ha-
…ant, & in eos ſævire poterant,
…omodocunque vellent. S.L.
…NTERIBI) Id eſt interea, inter il-
… dies. S.L.
…ROCITATO) procitare veteres di-
…ſe, pro vocitare, & producere,
…tus ſcribit. J. Rævard.
ÆSTIMIAM) æſtimiam pro æſti-
…tione veteribus uſitatum idem
…ſtus notatum reliquit. Idem.
…RÆDICATO) J. Rævardus ex iis
…ę A. Gellius de hac lege meminit,
…c interponenda, & hiſce addenda
…luit: *Tertiis nundinis capito pœnas*
…to, ant trans Tyberim venum ito. S.L.
PARTIS SECANTO) Permiſere hanc

Decemviri tanquam in ſervos vitæ necìſque poteſtatem, venundationem & nexorum in partes ſectionem. Nuſquam tamen legitur eam fuiſſe uſurpatam. Quod immanitatis illius, quem lex concedebat odio & averſione factum ſcribit, *A Gell.* quod ſcil. ſæviriæ pœnæ deterruerit homines, ne eam incurrerent. Ob id repræhenſus à Cl. Salmaſio. *de modo Uſurar. cap 18. pag. mihi 823.* Qui humanitati creditorum id potius imputandum quam pœnæ immanitati, quæ quenquam deterruerit, multis probat. S.L.

VENUNDANTO) V. Matthæi *c. 18. v. 25.*

TABULA IV.

De Iure PATRIO & *Iure* CONNUBII.

CAP. I.

PATER inſignem ad deformitatem puerũ citò necato.	*PAter filium ſibi natum monſtroſum vel prodigioſum ſtatim necato.*

CAP. II.

Endo liberis juſtis jus vitæ necis venundandique poteſtas ei eſto.	*In liberos juſtis ex nuptiis quæſitos patri jus vitæ necis vendendique eos jus eſto.*

CAP. III.

SI PATER FILIUM TER VENUMDUIT, FILIUS A PATRE LIBER ESTO.	*Si pater filium ter vendiderit, filius poſt tertiam venditionem plene à patre liber fiat.*

CAP. IV.

Si qui ei in X. MENSIBUS PROXIMIS poſtumus natus eſcit, juſtus eſto.	*Si filius patri poſt mortem ejus intra decem menſes proximos à morte natus ex uxore erit, juſtus ei filius eſto.*

De Iure CONNUBII.

. . . .
. . . .
. . . .

. . . .
. . . .
. . . .

AD

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

AD TABULAM IV.

De Iure PATRIO.

DE *Iure Patrio* hac QUARTA Tabulâ ſancitum fuiſſe diſertis ...is Dionyſius Halicarnaſſeus *lib.* ...ſtatur.

...ATER inſignem) Corruptus de ... capite Ciceronis locus *lib. 3. de* ...*us* vulgò creditur. *Cùm eſſet*, ...ait, *citò legatus, tanquam ex XII.* ...*us inſignis ad deformitatem puer.* ...reſtituunt; *citò necatus*: Neca... ...ertè monſtroſi partus vel aqua ...igni.

...SIGNEM) aliquo membro mu...o.

Ad Cap. II.

...*ndò liberis*, & SI PATER) Ut ...riùs caput, ita & hæc duo è ...bus Regiis tranſlata fuiſſe do... ...idem Dionyſius Halicarnaſſ. *d.* ...Ideoque Papinianus *apud An...m Collationis legum Moſaicarum* ...*4. Cùm patri* (inquit) LEX RE... *dederit in filiam vitæ neci que po...tem.* Ubi notandum, etſi non...æ leges Regiæ in XII. Tabulas ...ectæ fuiſſent, à primâ nihilo...us earum origine *Regias* dici ...everaſſe. Imò & Regum ipſo...n nomina, à quibus latæ ſuiſ...e in XII. Tabulas adſcripta fu... Feſtus oſtendit, *in v. Reus.*

...œterùm, quod patriæ poteſta...us *lege Regiâ* inductum Papinia... ait, idem & Dionyſius Hali...naſſeus XII. *Tabulis repetitum* do...: Id Ulpianus, *moribus receptum* ...bit in *l. 8. ff. de his qui ſui*, & Con...tinus Imp. (in *l. 2. Cod. Theod, de...berati cauſa*) *a majoribus conſtitu...* ait.

...x hoc capite patri poteſtas ſuit ...um vinciendi, virgandi, ſi...copandi, habendi in ergaſtulo, ...umdandi, & occidendi. Adde ...anguinolentum exponendi, de quo *tit. Cod. de infantis expoſit.* & in *Cod. Theodoſ. De expoſitis.* Occidendi ſuis tangitur in fin. *l. 11. ff. de lib. & poſthum. l. 5. ff. de parricid. l. ult. Cod. de patr. poteſtat.* Quod autem eſt in *d. l. 11. ff. de lib. & poſthum. licebat*, tanquam id ſuo obſoletum ſit. Tribonianiſmus eſt, qui loco, *liceat*, quo verbo Paulus uſus fuerat, hanc vocem ſubſtituit. Nam occidendi poteſtas primo jure Codicis a Diocletiano ſublata eſt ut &, vendendi in *l. 1. Cod. de patribus qui filios ſuos diſtrax.* T. manil.

Ad Cap. III.

SI PATER &c.] Hoc caput non videtur rectè intellexiſſe Dionyſ. Halic. *lib. 2.* ubi de trina filii venditione à patre per tres vices facta id accipit: eaque occaſione, in hanc legem invehitur, quaſi duram & tyrannicam, cùm ſervi una venditione & poſt eam manumiſſione liberi fierent.

Vult igitur Gothofredus hanc legem non de vera, ſed imaginaria venditione intelligi, mancipatione ſcilicet ſolenni, tertio repetita non pretii ex filio percipiendi, ſed emancipandi filii cauſa Quod ex Ulpiani *fragment. tit. 10.* & Caj. Inſtit. *lib. 1. cap. 6.* Magis perſpicue docet & probat *lib. ſingul ad l. XII. Tab. cap. 3.* Ravard. vera venditio, etſi moribus Ulpiani tempore non fuerit abrogata, tamen moribus vix recepta erat, nec fere unquam eveniebat, ut pater filium venderet, at emancipatio per trinæ venditionis imaginem quotidiana erat, de qua etiam Juſtinian. *in §. 9. Inſtit. Quib. mod. patr. poteſt. ſolvat.* & ibi Theoph. S. L.

DUIT) Id eſt *dederit*, alii legunt DVVIT Feſt. in verb. *duit.* S. L.

LIBE-

Liber esto) T. Marcilius, addit, Liberos cæteros semel. Cæteros, id eſt filiam, aut nepotes, facit *l. 8. §. 2. ff. de injuſto rupto*, Cajus *lib. 1. Inſt t. tit. 6.* Theophil. *§. præterea Inſtit. quib. mod. jus patr. poteſt. ſolv.* S. L.

Ad Cap. IV.

Si qui ei in X. Mensibus) Hujus capitis meminit A. Gellius *lib. 3. cap. 16. Quoniam* inquit, *Decemviri in X. menſibus gigni hominem ſcripſiſſent.* Et in X. *menſibus proximis* decem viros dixiſſe, indicio eſt Scævola in *l. 29. §. 1. ff. de liber. & poſthum.* Veſtigia hujus antiqui juris, Vid. in *l. 3. §. penult. ff de ſuis & legitim. l. ult. Cod. de poſt. hered. & novell. 39. cap. 1.* T. Marcil.

De jure Connubii) Supplementum earum legum de jure Connubii pete ex tab. XI. De mulieris uſu & repudio agetur infra tab. VI.

TABU-

TABULA V.

De Hereditatum & Tutelarum jure.

Lex I.

De Teſtamentò.

ATERFAMILIAS UTI LEGASIT, SU- ER PECUNIÆ TU- ELÆVE SUÆ REI, TA JUS ESTO.

PAterfam. uti legem dixerit ſeu prout diſpoſuerit de bonis ſuis & liberorum ſuorum tutela, ita poſt mortem ejus obſervator.

Lex II.

De Succeßione ab Inteſtato.

ST SINTESTATO MORITUR CUI SVS HERES NEC ESCIT, AGNATUS PROXIMUS FAMILIAM HABETO.

Ac ſi inteſtato moritur paterfamil. neque ei ſuus heres erit, tum agnatus proximus heres eſto: ſi agnatus non erit, tum gentilis heres eſto.

Cap. I.

De gentilitiis hereditatibus.

I AGNATUS NEC ESCIT, GENTILIS FAMILIAM HERES NANCITOR.

Cap. II.

De bonis Libertorum.

Libertus inteſtatò moritur, cui sVs heres nec eſcit, aſt patronus patronive libri eſcint,

Si libertus inteſtato decedat, neque ſuum heredem reliquerit, ſed patronum tantum vel etiam pa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

EX EA FAMILIA IN EAM FAMILIAM, proximo pecuni ADuitor.

troni liberos. tum liberti bona ex ejus familiâ in patroni familiam tranſlata proximo in patroni familia addicuntor.

Cap. III.

Communia hereditatum.

Nomina inter HEREDES pro portionibus hæreditarIs ERCTA, CITA ſunto.

Ceterarum FAMILIÆ rerum ERCTO NON CITO ſi volent HEREDES ERCTUM CITUM faciunto: Prętor ad ERCTUM CIENDUM arbitros tris dato.

Defuncto creditore vel debitore, ejus hæredes pro portionibus hereditariis convenire & conveniri tantùm poſſunt: ipſóque jure inter eos obligatio dividitur. At cæterarum rerum ſi volent hæredes diviſionem faciunto: ad eam diviſionem Prætor tres arbitros dato.

Cap. IV.

De legitimis Agnatorum & Gentilium Tutelis.

Si paterfamilias inteſtato moritur, culnpubes ſuus hæres eſcit AGNATUS PROXIMUS TUTELAM NANCITOR.

Si paterfamilias inteſtatus decedat, cui ſuus heres extabit impubes, agnatus proximus tutor hujus ſui hæredis eſto.

Cap. V.

De Fnrioſo, aut prodigo.

SI FURIOSUS AUT PRODIGUS EXI-

Si quis furioſus aut prodigus eſſe incipiat, neque is cu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

STAT, AST EI CUSTOS NEC ESCIT, AGNATORUM GENTILIUMQUE IN EO PECUNIAVE EIUS POTESTAS ESTO.

is curatorem habeat, agnatorum, iiſque deficientibus gentilium curæ tam ipſe quàm ejus bona committuntur.

AD TABULAM V.

De Iure Hæreditatium & Tutelarum.

PATERFAMILIAS] De *Teſtati cauſâ* XII. Tabulis priùs, quàm de *ſucceſſionibus ab inteſtato* actum fuiſſe, is expreſſis Ulpianus *in l. 1. ff. ... tuæ teſtamenti nullæ extabunt,* ... h. Dicit *paterfamilias*, quia ... ſuæ tutelæ non erat, neque teſtamentum faciebat aliter quam tutore authore Ulpian. *tit. 20. §. ult.* Marcil.

UTI LEGASIT) Diverſimode conceptum hoc legis caput, Pomponius *l. 120. ff. de Verb. Signific.* PATERFAMILIAS, inquit, UTI LEGASIT SUÆ REI. Aliter Paulus in *l. 53. ff. eod.* ...er & Ulpianus *Regul. tit.* XI. SUPER PECUNIA TUTELAVE SUÆ REI. ...ue ſimiliter Juſtinianus *§. 1. Inſt. de lege falcid.* UTI QUISQUE LEGASIT SUÆ REI. diſſimiliter idem ...ell. XXII. UTI LEGASIT QUISQUE DE RE SUA. Cic. II. *de invent.* ...uctor *ad herennium lib. 1.* UTI SUPER FAMILLA PECUNIAVE LEGASIT, ITA JUS ESTO, Pauli verba & ...iani expreſſiora puto. Familiæ ...nen adſcripſere aliqui in hoc legis caput, ſed diſconvenit. T. Mar... *Legare* autem Decemviris eſt ...ri, quia decemvirali hoc jure fas ...tis exhaurire patrimonium ſive ...aniam. Recte hoc Tribonianus ... *inſtit. de lege falcid.* idem.

SUPER PECUNIA) Pecunia Decemviris hereditas Cic. *in Topic. ad ...at.* Et interp. Terentii *ad Phorm. ... 2. Scen. 3.* indicatur hic ritus in *l. 22. Co l. de adminiſtrat. tutor.* idem.

TUTELAVE) disjunctum pro connexo ſive, pro *tutelaque ſuæ rei.* Nam tutor ſeparatim ſine pecunia dari non poteſt. *l. 53. ff. de Verb. Signific. l. 3. §. Si pupillus ff. de tutelis.* idem.

ITA IUS ESTO) Data hoc capite legis poteſtas ampliſſima Patri familias, heredis inſtituendi, legata, & libertates dandi tutelas conſtituendi. *l. 120. ff. de Verb. Sign.* Recte Paulus Monet. *d. l. 53. ff. eod.* amplitudinem illam coanguſtatam eſſe, interpretatione, vel authoritate. Hujus anguſtationis exemplum patet in legatis: ſed poni & aliud in curationibus poteſt. Nullum enim Romana legiſlatio diſcrimen fecit tutelæ Impuberum, & curæ minorum, ut & lex Attica. Nulla tunc interſtitio tutelæ & curæ, quia ſeculo decemvirali & jure Attico, alias ocius, alias ſerius in ſuam tutelam veniebant, neque tutela exibant, ut hodie, maſculi XIV. feminæ XII. anno, ſed per inſpectionem corporis de qua eſt *§. 1. inſtitut. Quib. mod. tutela finitur. leg. ultim. Codic. Quando tutor vel curat. eſſe deſin.* Et ad jus hoc decemvirale reſpexit forte Papinianus non diſtinguens tutelam, & curam *in l. 6. ff. de confirm. tutor.* Th. Marcil. Ex coanguſtata hac teſtandi ampliſſima poteſtate vel legum, vel jura conſtituentium authoritate *l. 120. ff. de Verb. Significat.* Originem habent leges tot teſtamentariæ, Falcidia,

cidia, Furia, Voconia, Velleja, Cornelia, Caninia Sentia, Papia, Glicia, Hinc regula Catcniana *quæ in* D. & Aquiliana formula quæ in *l. 29. ff. de lib. & poſthu*. & fam. *firm. tutor* Th. Marcil erciſcundæ actio. Ex Rævard. S. L.

Ad L. II.

Ast si intestato) Ita ex Ulpiani libro ſingulari ſub tit. *de legitimis hereditatibus*, apud author. collat. leg. moſaicar. *tit. ult.* & ex iis quæ ſuperſunt Ulpiani fragm. *tit. 26. §. 1.* & libro 46. ad edictum in *l. 195. §. 1. ff. de V. Sign.* Goth.

Decemviri inteſtatum appellant, eum qui aut nullum, aut qui non jure fecit teſtamentum. JC. vero etiam eum cujus ex teſtamento hereditas adita non eſt. *l. 64. ff. de Verb. Sign.* Et hoc inde, quod heredes quos ſuos dicebant, eoſdem Decemviri neceſſarios eſſe voluerint, ſiquidem illi ſive vellent; ſive nollent, tam ab inteſtato, quam ex teſtamento heredes XII tab. lege fiebant *§. neceſſarii instit. de hered. qual. & diff.* I. Rævard.

Succeſſiones legitimæ, Gentilitiæ aliæ, Libertorum aliæ. *Gentilitiæ*, eorum, qui genus gentemque habent, Gentilitiarum ſucceſſionum *Ordo* hoc capite conſtituitur. In quo lex Suos hæredes primo loco non tam vocat, quam in conditione poſitos ratione naturali, lege quaſi tacitâ, jam vocatos, (ut Paulus ait *in l. 7. ff. de bonis damnatorum*) admittit. Neque enim lex hæc ita concepta eſt: *ſuus hæres esto*: ſed, *Cui ſuus hæres nec extabit, Agnatus*, &c.

Suorum appellatione liberos in poteſtate poſitos, filiam etiam, poſtumos item nepoteſque hac XII. Tabularum lege comprehenſos, Prudentes ſcribunt. *l. liberorum 220. ff. de V. S.*

Ad Cap. I.

Gentilis) Tres hos gradus obſerva: Suorum, Agnatorum, Gentilium: item hos: Domus, Familię, Gentis. *Gens* plures in ſe familias complectitur, *Familia* plures in ſe domos. *Sui* ſunt, ejuſdem domus: *Agnati*, ejuſdem familiæ: *Gentiles*, ejuſdem gentis. Goth.

Decemviri conſanguineorum nomen non agnoſcunt, liberos enim appellant ſuos heredes, conſanguineos vero, omneſque qui ex latere familiam attingunt per ſexum virilem communi nomine agnatos vocant. Reliqui qui agnati non ſunt Gentiles vocantur. ex Rævardo. S. L.

Nancitor) Cajus lib. 12. ad Edictum provinciale in *l. 9. ff. de legitim. tutorib.* nanciſci tutelam dixit. Cæterum nuſquam decemviros *Nancitor* in hoc capite dixiſſe putat T. Marcil. authore Feſto, apud quem oppoſitæ voces *Nancitor*, & *haleto*. S. L.

Ad Cap. II.

Patronive liberi) *Liberorum* ap pellatio hæc; ad utrumque ſexun porrigitur: ut de hoc capite nomi natim Ulpianus *tit. 29. §. 4.* teſtatu Errant itaque qui ſingularem hui capiti *de liberis virilis ſexus fœminiſq* clauſulam intrudunt. Goth.

Et recte notat J. Rævardus lil ſing. ad l. XII. tab. Hic de heredit te, non de Tutela, niſi per conſ quentiam agi. Non enim, inqu expreſſa lege aliqua Decemvir Impuberis liberti patrono defert tutela, ſed quia patronis heredita libertorum lege XII. tabul. ab int ſtato conceduntur, & quia nat æquum eſt ad eum onus tutelæ p tinere, ad quem commodum ſpec ſucceſſionis: ideo per conſequ tiam manumiſſor Impuberis ma miſſi tutor efficitur; non tam verb quam legis ſententia. S. L.

Ex ea Familia in eam F milias) Fragmentum hoc, e apud Ulpianum in *l. pronunciatio 1 §. 1. ff. de V. S.* Ulpianus etiam a hu

us capitis ſententiam edens, ad verba indubiè alluſit: videlicet 3. §. 7. *ff. de legitimis tutoribus*, urſum *in l. 5. de adſignand. libert.* rum verborum, Ex ea Fami- in eam familiam, manifeſima hęc ſententia eſt: *Ex liberti ilià, i. deficiente ſuo liberti hærede, atroni familiam, i. ad patronum, nque patroni hæredem bona liberti ſſionis jure tranſire ſeu transferri.*

ecunia duitor) Id eſt, pecunia ar pecunia eſt hereditas in de- virali lege. ut ſupra l. 1. S. L.

Ad Cap. III.

Nomina inter Heredes) Se- ntur, ſucceſſionibus, de quibus llatim ſuperius actum, commu- Sic ſolent & in Digeſtis & in dice ſpeciebus enarratis commu- illis ſingulari titulo ſubjici.

Hujus Capitis ſententia hęc eſt, *gationes hæreditarias inter hæredes ortionibus hæreditariis ipſo jure di-*

Ercta cita) De his vocibus ter ea, quæ alii afferunt, multa et Cl. Salmaſius in Solinum pa- a 1262 1263 1264. Cui tamen edere non poſſum. 1. In eo quod *um* propriè patrimonium, hære- item interpretatur. Nam imò *ctum* eſt indiviſum in ſe coërci- n: nam & inde *Ercti* vox. Er- m à coërcendo dictum, inquit tus. II. Fru traque adeò Tribo- nus ab eo incuſatur qui *familiæ ciundæ* actionem dixit: rectè enim ea vocatur, familiæ ſcilicet non iſæ dividendæ: III. *Familia* pro rimonio univerſo ſeu hereditate tè ibi uſurpatur: nam & ſic in ipſa Tabula *Agnatus proximus fa- miliam habeto*. Quomodo etiam Ulpi- us interpretatur *l. 125. §. 1. de V. S.* ia interim hoc ca. hęc nota. 1. Er- a, cita. 2. Ercto, non cito, Erctum, ciendum.

Cita) Citum diviſum ſignificat, à Cio, id eſt divido. hinc ciunda, aut cienda, pro dividenda. S. L.

Prætor ad erctum ciendum) meminit Gajus lib. 7. ad Edictum provinciale *l. 1. ff. famil. erciſcund.* S. L.

Ad Cap. IV.

Si Paterfamilias) De *Tutelis Teſtamentariis* junctim eodem capite, quo de ſucceſſionibus ſuperiùs actum fuit. Sequuntur Legitimæ Tutelæ. Legitimam Impuberis, Furioſi, Prodigi Tutelam, *Agnatis*, Gentilibus lex XII. Tabularum *propalàm* defert, Ulpianus *tit. 11. §. 3.* Paulus, *in l. tutelas 7. ff. de capite minutis*, circumſcribit: *tutelas, quæ* in jure antiquo personis positis *deferuntur*, id eſt, tutelas quę perſonis nominatim in lege XII. Tabularum (quod *jus Antiquum* hic vocatur) expreſſis deferuntur Et ita quidem lex illa Pauli reſtituenda eſt.

Ad Cap. V.

Furiosus aut Prodigus] De utriſque unicum caput conſtituendum hinc apparet, de utriſque junctim Juriſconſulti plerumque. Ulpianus iu *fragmentis tit. 12. §. 2.* Gajus *l. 13 ff. de curatoribus furioſo.* Iuſtinianus *§. 3. Inſt. de Curatoribus.* Neque quemquam ideo in contrarium abduci oportet, quòd Ciceronem *lib. 2. de Inventione*, & auctorem librorum ad Herennium *lib. 1. Prodigi* mentionem omiſiſſe deprehendat: Id ab his factum, quod de *Furioſo* tantùm locis illis quęrant, eam legis partem proferre illi contenti, quę ad inſtitutum eorum faceret, Quem veterum ſcriptorum morem, non hîc tantùm, verù n locis aliis pluribus qui non obſervant, in multis fruſtrà ſe torqueant neceſſe eſt.

Prodigum igitur ejuſque bona in Agnatorum Gentiliumque *Poteſtate* eſſe jubet lex XII. Tabularum Ideo Ul-

eo Ulpianus *l. 1, ff. de curatoribus furioſo. Lege XII. Tabularum prodigo interdici bonorum ſuorum adminiſtratione* ait. Eo enim ipſo, quod lex XII. Tabularum prodigum ejuſque bona in Agnatorum Gentiliumque poteſtate eſſe IUBET, bonorum ei adminiſtratione interdicit.

AST EI CUSTOS NEC ESCIT] Fragmentum hoc apud Feſtum extat: *in v. Nec.*

Cuſtos nec eſcit] id eſt cui pater non eſt. Furioſo enim ſi exiſtet pater, is cuſtos eſt. T. Marcil.

AGNATORUM GENTILIUMQUE connexe pro disjunctim. teſtis ei Paulus in *l. 53. ff. de V. Signif.* Ulpianus autem Regul. tit. XII. de capit hoc iſto agens prætermittit gentile: ut & Iuſtinianus §. *furioſi inſtitut. c curat.* Quod horum ſeculo deſitun jus gentilitatis. idem.

POTESTAS ESTO) Poteſtatem dixere hi Solones, *Cura* nomen eis inſolitum. idem.

TABU-

TABULA VI.

De Dominio & Poſſeſſione.

L. I.

De Nexu & Mancipio.

QVM NEXUM FACIET MANCIPIUMQUE, UTI LINGUA NUNCUPASIT, ITA IUS ESTO.

SInficias ierit, duplione damnator.

Statuliber, EMPTORI dando, liber eſto.

Res Vendita TRANSQUEDATA emptori non acquiritor, donicum ſatisfactum eſcit.

Cùm dominus rei ſuæ nexum faciet vel mancipium uti nominarit locutus pactuſve erit, ita jus eſto.

Statuliber ſub hac conditione liber eſſe juſsus, ſi hoc vel illud dederit, *ſi venditus poſtea fuerit. emptori dando liber eſto.*

Res vendita traditaque non ante emptori acquiratur, quam ab emptore venditori aliquâ ratione ſatisfactum fuerit.

L. II.

De Vſucapione.

Vsus AUCTORITAS FUNDI, BIENNIUM: aNVs usus ESTO.

Mulieris,quę aNum matrimonI ergo apud virum re manſit, ni trinoctium ab eo uſurpandi ergo abeſcit, uſus eſto.

Fundi biennio: cæteræ res anno uſucapiuntur.

Mulier, quamvis ſine legibus viro juncta, ſi viro anno ſine uſurpatione, i. interruptione trinoctii apud unum virum fuerit, uſucapta eſto.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

L. III.

De Vindictis, & jure poſſeſſionis.

SI QUIN IURE MANUM CONSERUNT, ſecundùm eum qui poSidet:

Aſt ſi qui quem liberali cauſa manu adſerat, ſecundum libertatem Vindicias dato.

Si de quâ re in jure apud Prætorem diſceptetur, ſecundum eum qui poſſidet Prætor vindicias dato: exceptâ liberali causâ, in quâ ſecundum libertatem Prætor vindicias ſemper dato.

De tigno juncto.

TIGNUM JUNCTUM ÆDIBUS VINEÆVE NE CONCAPET NE SOLVITO:

Aſt qui junxit, duplione damnator.

Tigna QUANDOQUE SARPTA, DONEC DEMPTA ERUNT, vindicare jus eſto.

Omnis materia juncta ædibus aut vineæ ne vindicator, neque ſolvitor; qu alienam junxit, dupl damnator: Certè ubi ſoluta, demptaque fuerit tum eam vendicare ju eſto.

L. IV.

De Repudiis.

Si vir mulieri Repudium miTere volet, cauſam dicito harumce unam,

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Si vir ab uxore diverter voluerit, cauſam divor tii dicito.

AD TA-

AD TABULAM VI.

De Iure Dominii & Poſſeſſionis.

DE *Iure Dominii & Poſſeſſionis* hac actum Tabulâ, Quo pertinent quatuor, quæ ſuperſunt è tertio Gaii ad L. XII. Tabularum libro, fragmenta. Nempe lex 48. *ff. de pactis: lex 125. in prin. & §. 1. ff. de V. S. lex 43. ff. ad l. Iul. de adulteriis.*

Ad L. I.

QVVM NEXUM) Hujuſce legis ſententiam his verbis Gajus, lib. 3. ad L. XII. Tabularum, expreſſit. *In Traditionibus rerum quodcunque pactum ſit, id valere manifeſtiſſimum eſt.* Scripſerat Gajus: vel *in Mancipationibus vel traditionibus*: ut hæc duo quoque junguntur *in l. 4. 5. 7. C. Th. de donationib.* Verùm ſublatis rerum mancipi, & nec mancipi, item nexus mancipi, & traditionis differentiis, à Triboniano *mancipationis* nomen detractum: vel certè ſcripſerat tantùm Gajus, *in mancipation b.* Nam & de *Mancipationib.* eſt tantùm lex XII. Tabularum, (ut pote cùm nulla alia tum prædia in orbe Romano eſſent, quam Italica,) neque in Traditionibus fundorum ſtipendiariorum, quælibet lex apponi potuit: ſalvo enim ſtipendio ſeu tributo tantum alienari potuêre.

Cœterùm, etſi *Nexus Mancipiique* ſolennitatem, legitimoſque hos adquirendi modos hâc lege: XII. Tabulæ memorent: Non ideò tamen illorum ſolemnia, quibus videlicet peragerentur, XII. Tabulis præſcripta fuiſſe dicendum eſt. Iſta enim non lege XII. Tabularum, ſed Legis actione, Prudentumque auctoritate poſtea inducta fuerunt. Perperam itaque Nexus Mancipiique ſolemnia inter XII. Tabularum fragmenta retulerunt. Ut & Hotomanni error eſt, qui hoc caput refert ad teſtamenti nuncupativi formam: quod apertè ad *dominii* cauſam pertinet, non, ut alii, ad *contractus.*

NEXUM MANCIPIUMQUE) Videntur hæc verba, licet conjuncta ſint, pro disjunctis à Decemviris poſita, ſicut illa, *agnatorum, gentiliumque l. 54. ff. de Verb. Sign.* Nexus enim & Mancipium quodammodo inter ſe differunt, ſic ut duplicem & ſeparatam habeant ſuppletionem. Nexum mancipiumque facere, eſt per nexum, id eſt per æs & libram alienare, & in alterius dominium transferre. Mancipium enim pro dominio ſumitur Inde res aut mancipi, aut nec mancipi, id eſt quæ pleno dominii jure alienari, aut non alienari poſſunt. Eſt igitur mancipatio illa (referente Boëtio *lib. 3. commentarior. in topic. Cic.*) prout eam Gajus in inſtitutionibus exponit, imaginaria quædam venditio, quæ agitur adhibitis non minus quam quinque teſtibus puberibus, civibus Romanis, ac præterea alio ejuſdem conditionis, qui libram æneam teneat, qui appellatur libripens. Is qui mancipium, aut rem mancipi accipit, æs tenens ita dicit: *Hunc ego hominem*, aut ſi quid aliud, *ex jure Quiritium meum eſſe ajo, iſque mihi emptus eſt, hoc ære, æneaque libra*: deinde ære percutit libram, indeque æs dat ei, à quo mancipium accipit, quaſi pretii loco. Quæcunque igi ur res mancipi lege XII. tab. haud alia quam hac ſolemnitate alienari poterant. Res mancipi erant, quæ alicujus dominio ſemper erant ſubjectæ, quibus Ulpian. *in fragmentis* annumerat prędia in Italico ſolo tam urbana, quam ruſtica, eorumque jura, item ſervos, & quadrupedes, quæ collo & dorſo domantur, veluti equi, boves, muli, aſini. Reliquę res quę ſui juris erant, aut ſui

ut ſui juris fieri poterant, Veluti ſ. i. u liberi, nec mancipi vocabantur. Eædem vero etiam in jure cedebantur. Quæ ceſſio tali fiebat modo (ut idem Gajus 2. *commentar.* exponit) apud Magiſtratum Pop. Roman. vel apud Prætorem, aut Præſidem provinciæ, is cui res in jure cedebatur, rem tenens ita vindicabat. *Hunc ego hominem* aut ſi quid aliud, *meum eſſe ajo.* Deinde poſtquam hic vindicaverit, Prætor interrogabat, eum qui cederet, an contra vindicet, quo negante, aut tacente, ei qui vindicaverat, eam rem addicabat, eaque *legis actio* dicebatur. Extra quam ſolemnitatem res ſive mancipi, ſive nec mancipi abalienari, niſi per uſucapionem, haud recte poterat. S. L.

LINGUA NUNCUPASIT] Ita legem hanc ex Feſto *lib. 12. de V. Sign.* reſtituunt. idem.

SInficias ierit] Hæc ex Cic. lib. 3. offic. addita Videntur *nam*, inquit, *ex* XII *tab. ſatis eſſet ea præſtari, quæ eſſent lingua nuncupata, quæ qui inficias iſſet, dupli pænam ſubiret* &c idem.

Statuliber EMPTORI dando, &c.] hæc quoque lex ad *Mancipationem* pertinet. *Mancipatio* legitimum quidem optimumque dominium emptori preſtat, at non perpetuum ſemper: Sunt enim res quædam, quæ aliquo caſu ab Emptoris dominio recedere poſſunt: Qualis eſt *Statuliber*, qui quidem quandiu conditio pendet, hæredis ſervus eſt, & ab eo mancipatione abalienari poteſt: verùm (ut Ulpianus, *in fragm. t. 2. ſ. 3.* ait.) libertatis conditionem ſecum trahit: vel (ut Papinianus *in l. 34 D. de Statulib.*) conditio ejus ambulatoria eſt. Ideoque lex hæc XII. Tabularum, ſtatuliberum abalienatum, *Emptori* dando pecuniam, ad libertatem pervenire jubet: ut Ulpianus *in fragm. t. 2. ſ 3.* docet. *Emptori*, i. omni, qui quocunque jure dominium ejus nactus eſt. Ita enim verbum hoc Pomponius accipit, ſimulque id hoc capite nominatim comprehenſum fuiſſe oſtendit *in l. 29. ſ. 1. ff. de Statulib.* Ex prædictis apparet, graviter illos peccare, qui in concipiendo hoc capite, legitimum EMPTORIS verbum omittunt: Gravius adhuc illos, qui ſingulare caput in XII. Tabulis, *ut Statuliberum vendere liceret*, fuiſſe exiſtimarunt: quod etiam Cujacius recte obſervavit libris differ. Modeſtini *ad d. l. 25.*

Res Vendita TRANSQUE DATA) Eo pertinet Juſtiniani relatio in *ſ. vendita verc. 41. Inſtit. de Rer. diviſ.*

TRANSQUEDATA] pro *& tradita*, veteribus uſitatum. S. L.

Ad L. II.

USUS AUCTORITAS] Traditionib. (ex hoc jure *Mancipationibus*) & uſucapionibus rerum dominia transferuntur. *l. 20. Cod. de pactis:* & Horatius, *lib. 2. ep. 9.*

Si proprium eſt, quod quis LIBRA *mercatur &* ÆRE.
Quædam, ſi credis Conſultis, mancipat usus.

AUCTORITAS hac l. ut & apud Ciceronem *in Topicis* eſt, jus legitimi dominii, quod uſus præſtat. Uſus proprie inchoata, imperfectaque uſucapio & quaſi inſtrumentum Uſucapionis perfectæ ut in *l. 19. 20. 23. ſ. Is autem ff. ex quib. cauſ. major l. 10. ff. Si ſervit. vind. l. 28. De ſervit. præd. Urban. l. 5. ſ. pen. ff. de itinere actu privat.* At uſus authoritas perfecta Uſucapio eſt, ex qua jus dominii & titulus ſine cauſa. Ut in lege Atinia apud A. Gell. *lib. 17. cap. 7.* Autoritas nempe uſu quæſita T. Marſil.

FUNDI] fundus quæ vis res ſoli eſt ut in *l. 211. ff. de V. S.* idem.

Agitur autem hac Tabulâ tantum de *Temporibus* uſucapionum: De rebus quarum uſucapio prohibita, aliis Tabulis agitur, ad rerum mobilium & immobilium differentiam, quæ in uſucapionum temporibus hâc lege conſtituitur, pertinet quod Gajus *in l. 235. in pr. ff. de V. S.* de verborum *Ferri, Portari, Agi* proprietate ſcribit. Ecquid enim *res mobilis*, niſi quæ

quæ ferri, portari, agive poteſt?

Adde *pr. inſtit. de Uſucap.* ubi res immobiles biennio, mobiles verſus anno ubique uno ex hac lege antiquius uſucapi ſolere refert Iuſt. S. L.

Mulieris quæ aNum] De Uſucapione uxoris in XII. tabulis caput fuiſſe teſtis eſt Gell. *lib 3. cap. 2.* & Macrob. *Saturn. lib. 1. cap. 3.* Vxor quæ Vſucapitur Ciceroni in Topicis ad Trebat. eſt *Vxor tantum*, uxor nempe quæ neque coëmptione, neque confarreatione, ſive pane farreo, aut mola ſalſa: ſed unius anni vertentis uſucapione uxor fit. Plaut. Amphitr. Sc. XI. *Uxorem Uſurariam* vocat. Peracta uſucapione uxor illa Materfamilias ante Vſucapionis finem, uxor tantum, ſive matrona A. Gell. *lib. 18. cap. 6.* Neque illa necdum uſucapta viro illi concubina, ſed *Matrona*, ſive animi deſtinatione ac ſpe Materfamilias. *Concubina* neque re unquam Materfamilias, neque animi deſtinatione ſive ſpe. Sic cape animi deſtinationem in *l. pen. ff. de concu.* & opponitur concubinæ Materfamilias *l. 1. §. 1. ff. eod.* Neque item uxor illa uſuraria ea eſt, quæ dicitur *injuſta uxor, l. 13. §. 1. ff. ad l. jul. d. adult.* injuſta ibi uxor, eſt liberta, concubina patroni. juſta uxor eſt confarreatione, coëmptione, uſucapione, injuſta uxor liberta patroni ſui concubina, aut & extranei. *l. 3. §. 1. ff. de Concubin.* Injuſtam dico non illegitimam. Quippe concubinatus jure civili legitimus olim *d. l. 3. l. Stuprum ff. ad l. Iul. de adult. l. 4. Cod. de Nupt.* juſta uxor eſt, quæ optimo jure uxor eſt, ſive tota uxor: injuſta eſt concubina ſemipleno jure uxor, ſemiuxor, ſeminupta, quæ ab uxore juſta, ſicut legitima, à meretrice diſtinguitur. Injuſtarum uxorum duo genera ſunt: *injuſtæ & legitimæ*, ut concubinę, aut *injuſtæ & illegitimæ*, ut inceſta uxor, aut latina, aut peregrina, aut ancilla. Multimoda enim matrimonia ſunt, & ad omnia lex julia pertinet dę adulteriis *d. l. 13. §. 1. ff. ad l. Iul. de adult.* Ex T. Marcilio S. L.

Ni trinoctium] Vxor illa prius quam uſucapta eſſet, uſurpari à ſuo ſibi tutore potuit, ſive abduci à viro, interrupta uſucapione, teſte A. Gel. & Macrob. *d. loc.* idem.

Ad L. III.

SI QUI IN JURE MANUM CONSERUNT) Hic rurſum ſeparanda nobis Lex ipſa XII. Tabularum à Legis actione. Vindiciarium, ſeu in jure conſertionis meminit hoc capite Lex XII. Tabularum: At formulam ipſam ritumque manuum conſertionis, quo ſcilicet actus hic ex lege XII. Tabularum expediretur, quo lite vindiciarium inter ſe homines diſceptarent, Prudentes excogitarunt. De hoc jure ita Gell. *lib. 20. c. 9. Manum*, inquit, *conſerere, eſt, de qua re diſceptabatur, in re præſenti, ſive agere, ſive quid aliud eſt, cum adverſarium ſimul manu prenderet, in ea re omnibus*, (alii legunt, optimis, id eſt, ſolemnibus) *verbis vindicare* S. L.

In Jure) eſt in re præſenti, ut fundo, ſive qua de re agitur. Nam in jure eſt ubi prætor jus dicit, etiam domi & in itinere. *l. 4. ff. de Interrogat. in jure fac. l pen. ff. de juſt. & jure*, T. Marcil.

Secundum eum qui poſſidet) Veſtigium eſt interdicti prætoris, *Uti poſſidetis, ita poſſideatis, in ff. & Cod.* S. L.

Secundum libertatem) Hujus juris meminit Pomponius in *l. 2. §. 24. ff. de Origine juris.* idem.

Vindicias dato) Hinc formula prætoris, mittentis in rem præſentem, de qua Feſtus in verbo, *Superſtites.* & formula deductionis, quæ Ciceroni *pro Cecina*, eſt *vis moribus facta*, & *vis quotidiana*. A. Gellio *lib. 20 cap. 9. vis Civilis & feſtucaria.* Hujus etiam veſtigium eſt, *jactus capilli in l. 6. §. ſciendum ff. Si ſervit. vind. & l. 5. §. meminiſſe. ff. de op. nov. nunciat.* T. Marcil.

TIGNUM) Ad hujus legis ſeu capitis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

pitis interpretationem pertinet, quod de Fabrorum Tignariorum ſignificatu Gajus *lib. 3.* ad XII. Tab. in *l. 235. §. 1. ff. de V. S.* tradit. Spectat hæc lex, ſicut & ſuperior ad *Litem Vindiciarum. Lis Vindiciarum* quippe *eſt* (ut inquit Aſconius 3. *in Verrem*) *cum litigatur de re apud Prætorem, cum incertum eſt, quis debeat eſſe poſſeſſor.* Ideoque Gajum libro 26. ad Edictum provinciale, quo is de cauſâ poſſeſſionis egit, hoc quoque caput tractaſſe ex *lege Tigni 62. ff. de V. S.* comperi.

Hujus porrò capitis verba apud Feſtum *in v. Tignum* ſic leguntur. *Tignum junctum ædibus vineave & concapet ne ſolvito.* Quę, antiqua ſcriptura eſt. At hodie, pro *Concapet* in vulgatis legitur *Concapit*. Cui verbo medelam doctiſſimi quique viri tentarunt. Omnium ingenioſiſſimè Scaliger, *Concapes*, repoſuit: quod interpretatur, depactum ac defixum terræ ad vineam ſuſtinendam: qua formâ *Procapes*, & *Formucapes* apud eundem Feſtum legere licet. Verùm ne *Concapes* hûc facere putem, retrahunt me vel Feſti ipſius verba, ad quæ non attendiſſe Virum longè Maximum miror. Ait Feſtus, *Tignum non ſolùm in ædificiis quo utuntur, appellatur: ſed etiam in* vineis, *ut eſt in XII. Tabulis* TIGNUM &c. Si tignum ambitu ſuo, materiam etiam vineæ neceſſariam hoc capite ſatis complectitur: quid hac voce *Concapes* opus, quam nihil aliud præter materiam vineæ neceſſariam ſignificare Scaliger tradit? Feſti præterea mentem Ulpianus noſter quoque apertiſſimè probat: cùm & is de capite agens, in *l. 1. ff. de tigno juncto* ſcribit: *ſed & in vineis, Tigni appellatione omnia vineæ neceſſaria continentur: ut puta* perticæ, *pedamenta.*

Itaque repono ego ad veſtigia vetuſtiſſimæ ſcripturæ proximè: NE CONCAPET NE SOLVITO: *Ne concape,* i. ne vindicato. Teſtatur quippe Ulpianus *d. l. 1. ff. de tigno juncto* diſertis verbis, hanc XII. Tabularum legem, *neque ſolvere tignum ædibus vel vineis junctum, neque* VINDICARE, permiſiſſe. Quod confirmat etiam Gajus *l. 7. §. 10. ff. de adquir. rer. dom.* eumque ſecutus Iuſtin. in *§. 29. Inſt. de rerum diviſ.* & Paulus in *l. 23. §. 6. ff. de rei vindicat. Ne concape igitur hic eſt, ne vindicato. Concapere* eſt, rem, de qua controverſia eſt, ſimul cum adverſario capere, contrà vindicare.

Vindicari Tignum ædibus vjneæve junctum nominatim prohibetur: ad eum effectum, ut id ſolvatur, ejuſque poſſeſſionem Dominus nanciſcatur. vindicari tamen alio ſenſu, i. peti poteſt, videlicet ut duplum ejus domino præſtetur.

NE SOLVITO] Id eſt neque diſſolvito, ne aut ædium ruinis urbis facies difformetur, aut vinearum cultura turbetur. *l. 1. §. 1. ff. de tign. juncto,* S. L.

Duplione damnator] Quod duplum totum pænæ, quippe in furem *l. 11. ff. do tigno juncto.* Qui bona fide junxit duplum luit, non mere pænalem, ſimplum rei, ſimplum pęnæ, ſ tignum furtivum eſt. *l. 23. §. pen. ff. de rei vind.* Si tignum illud furtivum non eſt, actio competit in factum a æſtimationem ſive pretium tigni *l. 98. §. penult. ff. de ſolut.* T. Marcil.

SARPTA] Sarpta, id eſt putata Sarpuntur vineæ, id eſt putantur Feſtus in verb. Sarpuntur.

Voluere decemviri, quandocun que, aut à quo tempore ſarpta, ſiv putata eſſent vineta, non ſolvi *conca pis*, ſive non vindicari tignum, do nec demta, ſive vindemiata eſſent ut neque tignum ædibus junctum vindicatur, niſi quum dirutùm caſ aliquo ædificium T. Marcil.

Ad L. IV.

Si vir mulieri repudium] *Repu dium* mulieri lege XII. Tabularum certis de cauſis viro mittere conceſſum fuiſſe, teſtatur ſingularis Cic

ron

ronis locus Philippicâ tertiâ: *Mimam* (inquit) *ſuas res habere juſſit, ex XII. Tabulis CAUSAM addidit, exegit, Cauſam divortii* addi voluit lex XII. Tabul. non temerè repudium mitti. Antiquiſſimo ſanè Jure repudii cauſam addi oportuiſſe, teſtatur Varronis locus, apud Nonium, in v. *Betere. Aſt, annos multos* Quod *parere ea non poterat mulier, foras betere juſſit.*

Si non legitimam cauſam vir adderet, nupta mulier manebat: Quo pertinet quod Gajus lib. 3. ad l. XII. Tab. in *l. 43. ff. ad l. Iul. de adult.* ſcribit: *Si ex Lege repudium miſſum non ſit* &c.

Quęnam autem divortii cauſę hac lege legitimæ fuerint, liquido dici non poteſt. Quæ Romuli lege legitimæ fuerint, notum ex Dionyſio *lib. 2.* Plutarcho *in vita Romuli.*

De viro tantum repudium mittente caput hoc. Ita lex Iulia de adulteriis, maſculis tantum dedit accuſandi facultatem jure mariti, idem privilegium, fœminis non tribuit, *l. 1. Cod. ad l. Iul. de adulter.* notum, antiquiſſimo jure non eandem à viro pudicitiam, quam â muliere exactam: Quod præter Plautum in Amphitryone *Actu 2. & 3.* docet M. Catonis locus *apud Gellium: lib. 10. c. 23.* Quod Moſaico etiam juri convenit. *Deut. 24. 1,* ſed Attico juri contrarium: quo, ſicut maritus mulierem ἀποπέμπειν poterat, ita, uxor viciſſim maritum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TABULA VII.

De Delictis.

L.I. *De Pauperie & damno dato.*

Cap. I.

SI QUADRUPES PAUPERIEM faxit, dominus noxi Æſtimiam oferto : ſi nolet, * quod noxit dato.

SIniuria RUPITIAS ....

....

Aſt ſi caſu, SARCITO.

SI quadrupes damnum dederit, dominus quadrupedis damni æſtimationem offerto: vel ſi malit, quadrupedem ipſam noxæ dato.

Si per injuriam damnum dederit, ... At ſi caſu, damnum ſolvito, præſtato.

Cap. II.

De damno frugibus dato.

QUI FRUGES EXCANTASIT ....

Qui Frugem aratro quæſitam furtim nox pavit ſecuitue, ſuſpenſus Cereri necator:

Inpubes Prętoris arbitratu verberator, noxiamque duplione decernito.

Qui fructus alienos, alienamve ſegetem incantamentis in alias terras, tranſtulerit, pellexerit, vel ne creſcerent obligaverit....

Qui frugem induſtrialem, aratro videlicet partam, furtim noctu paverit immaturam vel maturam ſecuerit, Cereri ſacer & devotus ſuſpendio necator. Impubes tamen ſi id fecerit, arbitrio Prætoris verberator, damnumque datum in duplum ſarcito.

Cap.III.

Cap. III.
De paſtu pecoris.

Qui PecuENDO ALIENO IMPESCIT....
. . . .

Qui pecus in alienam ſegetem vel frugem immiſerit, paſcendi gratia.......

Cap. IV.
De incendio facto.

Qui ÆDES aceruumve frumenti ad ÆDES poſitum dolo ſciens INCENSIT, victus * verberatus igni necator:
Aſt ſi caſu, NOXIAM SARCITO:
Si nec idoneus eſcit, levius caſtigator.

Qui ædes aut æternum frumenti juxta domum poſitum ſciens prudens dolo incenderit, vinctus, verberatus igni necator: ſi verò caſu i. negligentia, damnum datum ſarcito: aut ſi minus idoneus ſit, levius caſtigator.

L. II. *De injuriis levioribus.*

SI QUINIURIAM ALTERI FAXIT, XXV. ÆRIS PŒNÆ SUNTO.

Si quis injuriam leviorem ſive re ſive verbis alteri fecerit, 25. aſſibus multator.

L. III. *De convicio publice facto.*

SI QUI PIPULOCENTASIT, CARMENVE CONDISIT. QUOD INFAMIAM FAXIT FLAGITIUMVE ALTERI, fuſte ferito.

Si quis publicè aliquem diffamuerit, eique convicium fecerit, vel carmen famoſum condiderit ad alterius injuriam, fuſtibus feriatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

L.IV. *De pœna Talionis.*

SI MEMBRUM RUPSIT, NI CUM EO PAICIT, TALIO ESTO.

Si quis alteri membrum aliquod ruperit, ni cum eo paciſci velit, membrum ei pariter rumpere injuriâ affecto jus eſto.

L.V. *De oſſe fuſo, id eſt dentibus excuſſis.*

QUI OS EX GENETALI FUDIT LIBERO, CCC. SERVO, CL. ÆRIS PŒNÆ SUNTO.

Qui dentem ex gingiva excuſſerit libero homini, trecentis aſſibus multator: qui ſervo, CL.

L. VI. *De falſo.*

QUI SE SIRI TESTARIER LIBRIPENSVE FUERIT, NI TESTIMONIUM FARIATUR, IMPROBUS INTESTABILISQUE ESTO.

Qui alicui actui teſtis adfuerit rogatus, vel libripens, ſi poſtea teſtimonium ferre detrectet, infamis habetor, neque ejus teſtimonium deinceps admittitor, néve ipſi teſtimonium dicatur.

Si falſum teſtimonium DICASIT, ſaxo deIcitor.

Si quis falſum teſtimonium dixerit, ſaxo Tarpeio præceps dejicitor.

L. VII. *De Sicariis & Veneficio.*

Si qui hominem liberum dolo ſciens marti duit, QUIVE MALUM CARMEN INCANTASIT, MALUM VENENUM faxit divitve, PARICIDA ESTO.

Si quis hominem liberum dolo ſciens occiderit capitalis criminis reus eſto.

Item, qui magico carmine ſeu incantamentis alium defixerit.

Item qui malum venenum fecerit dederitve.

L. VIII. *De Parricidio.*

QUI PARENTEM NECASIT, CAPUT OBNUBITO, coleoque inſutus in profluentem mergitor.

Qui Parentem necaverit, capite obvoluto, culleo inſutus in aquam abjicitor.

L. IX. *De dolo Tutorum.*

Si Tutor DOLO MALO gerat, vituperato *: quandoque finita tutela eſcit, furtum duplione luito.

Si tutor tutelam dolo malo gerat ſuſpectum eum facere cuivis liceto: ſi quid de rebus pupilli furatus fuerit, cum finita fuerit tutela, duplum præſtato.

L. X. *De fraude Patroni.*

PATRONUS SI CLIENTI FRAUDEM FAXIT, SACER ESTO.

Si quis, quo tutior eſſet à vi & injuria, alterius ſeſe patrocinio commiſerit, patronus autem cum fefellerit, execrabilis eſto.

AD TABULAM VII.

De Delictis.

QUÆ ſuperſunt è quarto Gaii ad leges XII. Tabularum libro, fragmenta, ad hæc duo genera referuntur: ad *Delicta*, juraque *Prædiorum*. *de Delictis* prius quam de *Iuribus Prædiorum* his Tabulis actum fuiſſe, ex capitum ſeu ſententiarum ordine, quæ Gaii *lege 236. ff. de V. S.* continentur, apertiſſimè conſtat.

Ad Cap. I. L. I.

SI *quadrupes pauperiem*] *Pauperiei* appellatione lex hæc damnum omne, quod quadrupes feritate commota facit, complectitur: ut, ſi quid *depaſta ſit*, non immittente domino: Nam ſi dominus immiſerit, non hęc noxalis actio, verum altera, *de Paſtu pecoris* in dominum, ex ſuo proprioque delicto, his Tabulis prodita erat: cujus meminit Ulpianus in *l. 14. in fin. ff. de præſcr. verbis*. Et caput hoc *de pauperie*, ab altero illo, *de paſtu pecoris*, quod hactenus confundunt, contra apertiſſimam Ulpiani mentem in *d. l. 14.* ſeparandum.

Ex XLI. tabulis in edictum pręto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ris migravit noxalis actio de pauperie ſive, *Si quadrupes pauperiem feciſſe dicat l. 1. §. 1. ff. & §. 1. Inſtit. eod.* T. Marcil.

Æſtimiam offerto] æſtimiam pro æſtimatione veteribus uſitatum notatum ſupra. S. L.

Rupitias) Rupitias in xii. tabulis, damnum dederis, & ſarcito, damnum ſolvito, ſignificare ex Ser. Sulpitio notavit Feſtus J. Rævardus. Verius decemviros dixiſſe rumpit, putat. T. Marcilius *arg. l. 97. § Servi autem ff. ad l. Aquil. verb. ruperit injuria.* S. L.

Aſt ſi caſu) Igitur decemviri damnum non injuria, ſed negligentia datum ſarciri, hoc eſt ſolvi, ſive præſtari duntaxat, ſine caſtigatione aliqua voluerunt. I. Rævard.

Ad Cap. II. L. I.

Qui *Fruges ExcantaSit*) *Excantare* fruges primùm eſt, cantu foras elicere, de alieno in ſuum pellicere, de loco in locum carminibus traducere.

Eſt tamen hìc *Excantare*, Magicis carminibus obligare ſeu excludere & impedire quominus quid creſcat, adoleſcat, vel ad maturitatem perducatur, imbribus forte intempeſtivis attractis, vel repulſis: quod Seneca 4. *Natural.* 7. de hoc capite agens, docet. *Apud nos* inquit, *in XII tabulis, cavetur* Ne quis alienos fructus excantassit. *Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus & repelli: quorum nihil poſſe fieri tam palam eſt, ut hujus rei cauſa, nullius Philoſophi ſchola intranda ſit..*

Qui frugem) Orſos caput hoc decemviros: Frugem aratro quæſitam, ex Plinii *lib. 28. cap. 3.* ſi conjecturam feceris, non male. *T.* Marſil.

Aratro quæſitam) Eſt enim & aliqua fruges non aratro quæſita, ut quod ex vino, ſylvis cæduis, cretifodinis, & lapidicinis capitur. *l. 78. ff. de V. S.* idem.

Suſpenſus Cereri) Recte in Plinii libris: *ſuſpenſumque Cereri.* Non ut critici reſcribillant: *Sacratumque Cereri.* Duo enim hæc voce una complexa decemviri. Quia ſuſpenſus ille Cereri, eo ipſo & ſacratum cereri. Suſpenſum nempe reſte infelici arbori. Idem Marſil.

Inpubes) Impubens capitalem fraudem admittere non videntur *l. 23. §. 2. ff. de ædilit. edict.* ideoque hinc ætati ſubveniri, *l. 1. cod. Si minor ab here lit.* & in pænalibus ſuccurri ſolet *l. 168. ff. de Reg. jur.* S. L.

Ad Cap. III. L. I.

Impescit) id eſt in lætam ſegetem paſcendi gratia immittit. Feſtus

Ad Cap. IV. L. I.

Qui ædes) Teſtatur Gajus ad lib. 4. xii. Tabular. *l. 9. ff. de incendio ruino & naufragio.*

Victus) Rectius alii legunt vinctus, ut in *d. l. 9. ff. de incendio.*

Aſt ſi caſu) *Caſus* appellatione hic lex omnem omnino caſum excepit:

Noxiam sarcito) Sarcire, eſt damnum ſolvere ſive noxiam præſtare, ſine pœnæ coërcitione. S. L.

Si nec idoneus) id eſt, ſi ſolvendo non ſit. Vt qui in ære non habet luat in corpore *l. 7. §. 3. ff. de jurisdict. l. fin. ſ. de in jus vocando, & l. 1. §. 3. ff. de pœnis* S. L.

Ad L. II.

Si qui injuriam) Injuriæ (quæ & *Contumelia* dicitur) nomen Iudiciumque hiſce Tabulis plures ſub ſe ſpecies complectitur: Injuriam ſcilicet Leviorem, & Atrocem: rurſus, vel verbo atrocem, puta Convicio facto, vel Carmine condito: vel Re, membro puta rupto, oſſéve fracto. *Injuriæ* item Levioris ſpecies ſunt duæ: una, quæ verbo tantum fit: altera, quæ re, puta depalmatione. Ad quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

quam utramque, ſive linguâ, inquam, ſive manu pertinet Lucii Veratii exemplum, apud Gellium *lib. 20. cap. 1.*

XXV. ÆRIS,) Paucis immutatis Paulus apud auctorem collationis legum Moſaicarum *tit. 5. Qui injuriam alteri facit, xxv. ſeſtertiorum pœnam ſubito.* Nempe, quòd quæ antiquitùs ratio ſeu computatio ad *aſſem* fiebat, auctis civium Rom. facultatibus, poſtea ad ſeſtertium fieri cœperit.

Ad L. III.

Si qui pipulo occentaſſit] Quod in Prætoris edicto eſt, convicium adverſus bonos mores: item, quod eſt, *convicium* cum vociferatione, *lege 15. §. 2. & 11. ff. de injuriis*, id in his Tabulis eſt, *pipulo occentare.* Quod vocem *pipulo* attinet, Cl. Salmaſius *Obſervat. ad jus Atticum, p. 264.* eam hic ſuperfluam putat: nam quod *pipulo differre* apud Comicum dicitur, id unâ voce Decemviros dixiſſe, *occentare:* cui ego non accedo. Plautus *in Aulular.* ait *Pipulo differre ante ædes.* Idem Plaut. *in Perſa act. 4. Sc. 4.* & *in Mercatore Act. 2. ſc. 3.* dicit *oſcentare oſtium.* Itaque *occentare pipulo*, eſt *publice invehi* in aliquem, quaſi furem, puta rei ſuæ, & detentorem eumque publice, *differre, diffamare.*

Fuſte ferito) Fuſtuarium ſupplicium publicè invehenti, lege XII. Tabular. conſtitutum erat. Præter Horatium *lib. 2. ep. 1.* Cornutus nominatim ad Perſii *Satyram. 2. Lege XII. Tabularum* (inquit) *cautum eſt, ut fuſtibus feriretur, qui publicè inveheretur.*

Ad L. IV.

SI *membrum rupſit*] His verbis talionis mentionem fieri in XII. tab. ſcribit Verrius apud Feſtum *verb. Talio*, & Favorinus apud Gell. *lib. 20. cap. 1.* meminit Juſtinianus *§. 7. Inſt. de injuriis.*

RUPSIT] *Rupſit, rupit* pro *corrupit. l. 27. §. inquit lex ff. ad l. Aquil.* T. Marcil.

TALIO ESTO] Fons talionis lex divina *Exodi cap. XII.* Talio recte Verrio interprete, *par vindicta.* Fabio declamat 372. *Injuriæ ultro.* Eadem & *ſimilitudo ſupplicii l. ult. Cod. de accuſat. l. ult. ff. de calumniator.* eadem & *pœna reciproci l. 2. Cod. de exhib. reis.* ſic *eam ipſam ſententiam ſubire. l. 7. Cod. de vi publica.* T. Marcil.

Ad L. V.

QUI *os ex genetali*] Pauli de hoc capite, apud auctorem collationis legum *Moſaic. tit. 2. de Atroci injuriâ*, verba corruptiſſima ſunt hactenus. *Quæ lex* (inquit) *generalis fuit libero, trecentos, ſervos CL. pœnam ſubito ſeſtertiorum.* Cui vulneri ſanando imparem ſe quoque. V. C. P. Pithoeus ita faſſus eſt, repoſuitque. *Qui Os ex genetali fudit, libero, CCC. ſervo.* Viam munivit mihi Cæcilius apud Gellium *lib. 20. cap. 1. Injurias* (inquit) *atrociores, ut de oſſe fracto, non liberis modo, verum etiam ſervis impenſiore damno vindicaverunt. Genitale* verò dictum, olim, ubi quid genitur: ut genitale apud Plinium, quo homo genitus. Lucretius hoc verbo etiam utitur & Varro *lib. 1. cap. 40. & lib. 2. cap. 2. de re ruſtic.* Vide Priſcianum *lib. 3.* Adde & Eeſtum in v. Genius & Genialis. Hunc igitur locum ita explica, qui dentem, *ex genetali*, id eſt ex maxilla, dentium genetali, *fudit*, id eſt percuſſit. S. L.

Ad L. VI.

QUI *ſe ſiri Teſtarier*) *Qui ſe amſirit teſtarier.* Ita ex vetuſtiſſimis libris Cl. Salmaſius ad jus Atticum pag. 815. pro *qui ſe ſirit amteſtarier.* Duo porrò errores circa hoc caput vulgò admittuntur. Primus eſt eorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

rum qui hoc caput ad *Teſtimonii denuntiationem* referunt: quaſi qui denuntiati teſtimonium detrectant, improbi inteſtabileſque eſſe hoc capite jubeantur. Perperam: eſt enim caput hoc de eo qui cùm ſe jam ſiviſſet teſtari, id eſt, cùm jam ut teſtis rei vel actui alicui, item velut libripens adhibitus fuiſſet, poſtea teſtimonium ferre de eo, cui interfuit, detrectat. Alter eſt eorum, qui hoc caput referunt ad cauſam formamque teſtamenti per ęs & libram eique rei teſtimonium denuntiant Gellio *lib. 15. Noct. Attic. cap. 13.* ex quo tamen nihil tale conficitur.

Priſco ritu in omni libræ penſo, ſive mancipatione, ſive nexu, aut contractu *libripens*, & *antiſtatus*, & *quinque teſtes cives Romani puberes.* ad ſummam ſeptem adhibiti. De quibus T. Caii narratio eſt, ex *lib. 1. Inſtit.* apud Severin. Boët. *lib. 1. comment. ad Top. Cicer.* apud Priſcian. *lib. 6.* & in Anianis ſive Gothicis Caii inſtitutis *tit. 9.* Narrat & Ulpianus Reg. *tit.* XIX. & Theoph. *§. præterea. Inſtit. Quib. mod. jus patr. poteſt.* Antiſtatus, eſt teſtis per aurem tractus, quinque præter hunc teſtes alii non attriti auricula, iique teſtes claſſici. duplex enim olim teſtium genus, Antiſtati, & Claſſici. ex T. Mar. S. L.

Qui ſe ſirit, pro, ſiverit, *teſſarier*, id eſt, qui ſe vocari in teſtem paſſus eſt, libripenſve fuit. J. Rævard.

Ni *teſtimonium fariatur*) Cujacius reponebat, *In teſtimonium feriatur*, i pulſetur, cogatur, Cl. Salmaſius *obſervat. in jus Atticum cap. 30. pag. 816.* reponit *fari iatur* ni teſtimonium eat dicere, *iatur* pro eat, ut alia lege, *ni itur* pro *ni it*, *ſitur* pro *ſit*.

Verbum fariatum priſcum eſt. Ejuſmodi in antiquis fuiſſe morem teſtatur Diomedes, ut in dictionibus quibuſdam ſermonem ex abundanti adderent, quomodò *aggrediri*, pro *aggredi*: item *moriri* pro *mori* & ita *fariari* pro *fari* veteres dixere ex J. Rævardo S. L.

Ni teſtimonium fariatur) Hoc eſt, ſi de perhibito teſtimonio rogatus, illud fari, ejuſque approbare fidem non voluerit. J. Rævard.

Improbus *inteſtabiliſque*) *Improbus*, id eſt, *infamis inteſtabiliſque*, non tantum ut cum eo nulla teſtament factio ſit, ut quidam interpretantur ſed potiſſimum ut ab omnibus ne xus & mancipationum ſolennibu ſic arceatur, ut nunquam vel eju recipi, vel ei teſtimonium dici poſ ſit. *l. 29. ff. Qui teſtam. fac. poſſ.* S.L.

Si falſum) Hunc è Tarpeja rup præcipitari voluere decemviri. D quo legis capite A. Gell. *lib. 20. ca. 1* idem.

Ad L. VII.

Dolo ſciens) Hinc Prudentes i legis actionibus à contrario legit mam exceptionem illam eduxer Si telum manu fregit, de q Cicero in Topicis & *in 3. de Orator* Quod ipſâ lege XII. Tabular. com prehenſum fuiſſe malè plerique pinantur. Peiùs adhuc, qui quod ſuccedanea hoſtia annexis hac in ex Regum legibus Servius 3. *Geor* notat.

Si qui hominem) Numæ Pom pilii de Sicariis legem Decemvi in tabulas relatam, non levi teſ fide eſt Cic. in *topic. ad Treb.* T. Ma

Dolo ſciens) Dolo malo, *l. 1. §. & ſeq. ff. ad leg. Corn. de Sicar.*

Qui *malum carmen incantaſit*) D*ſparatum* hoc caput ab altero ill *Qui fruges excantaſſit*, docet Plini *lib. 28. cap. 2.* Malè itaque qui cohæſiſſe putant. Illud ad frugu incantamenta pertinet, quæ prop *excantari* dicuntur: hæc, ad perſ narum.

Malum *venenum*) Sicariis Ve fici proximi, ut & in lege Corne combinati. Nam & Venenarii qu homicidæ ſunt & amplius *l. 1. Co Maleſic.* In capite hoc legis nomi tim eſſe venenum malum pate

l. 23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

. 236. *ff. de V. S.* T. Marcil.

Divit) Id eſt duit, ſive dederit, . L.

PARRICIDA) Parricidium, ſive *pital eſto.* Omne homicidium par-icidium fuit veteribus, T. Marc.

Ad L. VIII.

QUI PARENTEM] Legem hanc II. Tabularum legibus connume-andam, docet auctor librorum ad erennium, ſive is Cicero fuerit, ve alius: Ejuſdemque meminit eſtus in *v. Nuptias:* & Val: Max. *. 1. cap. 1. exempl. 13.* Eodem re ro locum hunc Ennii, Hecubâ: *d nunquam ſcribſiſtis, QVIS PA-ENTEM aut HOSPITEM NECAS-T, quos quis cruciatus perviteret?* i in principio ſic lego: *Sed nun-am ſcribſiſtis, QVI PARENTEM.* Ex Feſti verbis apparet, in hac leg. erba hæc, *caput obnubito*, legitima iſſe.

Pœna itaque parricidæ ex lege I. Tabularum fuit hæc, ut *capite voluto, culleoque inſutus in profluen-n dejiceretur.* Quo exemplo Publi-s Malleolus matre interemptâ utus culleo in mare præcipitatus , teſte Livio, *libro Epitomes ſexage-o octavo*) Nam quod poſtea intra lleum ſeu vas parricidale animalia luſa, ab alio jure id profectum.

Cæterùm hac lege, *parentem*, ılta præterea capita comprehenſa ſſe exiſtimo. Ac primùm qui-m de PUPILLO, tum de HOSPITE NECATO; mox de CLIENTE, quod & ſuperior Ennii locus ſuadet, & Sabini apud Gellium *lib. 5. cap. 13.*

Ad L. IX.

Si *Tutor*) Suſpecti crimen ſive accuſationem ex lege XII Tab. de-ſcendere Ulpianus *l. 1. §. 2. ff. de Suſpect. tutor.* & Juſtin. *pr. inſtit. eod.* teſtantur.

Ad L. X.

PATRONUS CLIENTI) Scribit Dioniſ. *lib. II.* Romulum patriciis plebejos commendaſſe, optione cuique è vulgo data, quem vellet patronum eligendi: & eam pauperum tutelam appellatam fuiſſe: juſque patronatus, officiis tum inde apud Romanos durantibus, fuiſſe: ut patroni clientibus de jure reſponderent, cujus illi rudes erant, abſentium æque atque præſentium curam gererent, adeſſent in judiciis, omnemque accuſatoris impetum ſuſtinerent. Ex J. Rævard. S. L.

SACER ESTO) Dioniſius *lib. II.* morem Romanis fuiſſe ait, ut quos vellent Inpune occidi, eorum corpora devoverent deo cuipiam, præcipueque diis inferis. Eumque morem obſervaſſe Romulum in fraudibus Patronorum, clientumque vindicandis. Quo ſeuſu hominem ſacrum accepiſſe Decemviros conſtat. *idem.*

TABULA VIII.

De Iuribus Prædiorum. ſive Iure Prædiatorio.

Lex I. *De Iure parietum.*

AMBITUS PARIETIS, SESTERTIUS PES ESTO.

Inter vicinorum ædificia ad circumeundi facultatem ſpacium vacuum duorum pedum & ſemis relinquitor.

L. II. *De Iure Arvorum, ſive ſodalibus arvalibus.*

SODALES, legem * quam volent, dum ne quid ex publico coRompant, ſibi ferunto.

Sodales i. collegiati (quorum certa fuerunt corpora) leges inter ſe ferre liceto quas volent, dummodo publicis legibus contrariæ non ſint.

L. III. *De Iure finium.*

. . . .
. . . . de FINIUM ratione lex * incerta, ad exemplum legis . . . . Atticæ Solonis...
Intra V. P. æternAuctoritas eſto.

Spatium quinque pedum (quod vacuum inter duos agros erat ad acceſſum & circumductum aratri) uſucapere jus non eſto.

SI JURGANT adfines, finibus regundis Prætor arbitros tris aDicito.

Si vicini de finibus diſceptent, decertent, Prætor dirimendæ controverſiæ tres arbitros dato.

L. IV. *De Iure Poſſeſſionum.*

..........HORTUS..........

........HEREDIUM.........

.........TUGURIUM....... .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſi Arbor in vicini fundum impendet, XV. P. altiùs ſublucator.

I GLANS in EM caduca ſiet, domino legere jus eſto.

L. V. *De Iure Aquarum.*

I AQUA PLUVIA MANU NOCET, Prętor arcendæ aquę arbitros tris aDicito, NOXÆQUE DOMINO CAVETOR.

L. VI. *De Iure Itinerum.*

ia in poRecto VIII. P. IN AMFRACTO XVI. P. lata eſto.

i Via per AMSEGETES iMunita eſcit, quâ volet, jumentum agito

Si arbor ex vicini fundo in vicinum impendeat, arboris illius rami quindecim pedibus altius circumcidantur.

Si fructus è vicini arbore in vicini fundum cadat, domino arboris legere fructum jus eſto.

Si aqua pluvia opere manu facto nocere potuerit, Prætor ad arcendam aquam ne noceat, tres arbitros dato: damni infecti nomine caveto.

Latitudo viæ, quà ſe rectè porrigit via, octo pedum eſto: at ubi flexum eſt, ſedecim.

Si via ab iis qui vicina prædia viæ poſſident munita non ſit, jumentum agere quo quis velit jus eſto.

AD TABULAM VIII.

De Iure Prædiatorio.

Us *prædiatorium* erat, quod verſabatur in controverſiis circa præ: quò pertinebat etiam titulus icti *de prædiatorib*. unde ſupereſt *54. ff. de jure dotium.*

Jura ſeu Leges prædiorum ſunt, Urbanorum, vel Ruſticorum.

De Urbanis primùm actum fuiſſe quis non credat, cùm & idem ordo â Gajo in Inſtitutis, & Juſtiniano in Pandectis obſervatus poſtea fuerit?

Ad Lex I.

AMBITUS) ambitus eſt iter quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

circumeundo teritur, quaſi circumitus. Varro *lib. 4. de ling. latin. nu. 4.*

SESTERTIUS PES) Duo pedes & ſemis, ſeſtertius pes vocatur a voluſ. Metian. *in diſtribut. ad Cenſorem.*

Ambitus, authore Feſto, proprie dicitur inter vicinorum ædes locus duorum pedum & ſemi pedis, ad circumeundi facultatem relictus.

Ad L. II.

SODALES) De Sodalibus Arualibus nominatim hic locus accipiendus: qui de arvorum juribus, finibuſque judicabant. Quod ſi ita eſt, tum non diu quærendum fuerit, quo ea, quæ Gajus (lib. 4. ad l. XII. Tabularum,) de Sodalibus in *l. ult. ff. de collegiis* ſcribit, referenda eſſent.

De arvorum ſanè Sacerdotibus duodecim numero à Romulo inſtitutis vide Plinium *lib. 18. c. 2.* De hoc etiam ipſo *fratrum Arvalium* collegio & ſacerdotio Maſſurius Sabinus apud Gellium *lib. 6. cap. 7.* Quod legem Solonis attinet, quæ cum hac lege à Gaio comparatur, multa habes apud *Salmaſium & Heraldum & Petitum in legibus Atticis à pag. 427.*

Ad L. III.

de FINIBUS) Quæ de fundorum ſeu prædiorum ruſticorum jure Tabulis hiſce ſancita ſunt, ad hæc quatuor capita referri oportet: videlicet, ad Jura Finium, Poſſeſſionum, Aquarum & Itinerum. De *Finibus agrorum* hac Tabulâ ſancitum fuiſſe, oſtendit *l. ult. ff. finium regundorum,* è quarto Gaji ad lege XII Tabular. libro deſumpta. Ubi quod Gajus ait, *de Finibus lege XII. Tabularum* QUODAMMODO *ad exemplum juris Attici cautum fuiſſe*, imperitiam eorum arguit, qui quam Solonis legem Gajus recitat, totidem verbis in Decemvirales haſce noſtras transferunt.

Intra V. pedes) De hoc quinque pedum ſpacio locus eſt Ciceronis *lib. 1. de legibus, item l. 3. 4. & ult. in Cod. Theodoſ. fi. Regundor.*

Ætern Auctoritas) id eſt Uſucapione ſit, ſed perpetuum jus perſequendi ſit S. L

SI JURGANT) jurgium & lis hanc habent diſtantiam, quod jurgium levior res eſt, ſiquidem inter benevolos & propinquos diſſenſio vel concertatio jurgium dicitur, inter inimicos diſſenſio, lis appellatur Cic. *lib. 4. de Republ.*

Arbitros tris) liquidum ex *l. 3. Cod. 1. de legib.* Hi arvales Sodales, dicti à Gloſſ. vet. ex Ulpiani lib. de officio proconſulis T. Marcil.

Ad L. IV.

HORTUS) Leges quibus horti, heredii tugurii mentio fiebat, incertæ

Hortus in XII tab. Idem eſt quod villa Plinius *lib. 19. cap. 4. de Hortorum cura* author eſt. vide Feſt. *lib. 8* S. L

HEREDIUM) Heredium eſt prædium parvulum Authore Feſto *lib. 8* vide Var. *lib. 1. de re ruſtica* idem.

TUGURIUM) Tuguria à tecto appellantur, ædificia ruſticorum ſordida Feſt. in Verb. *tuguria.* Pomponius *lib. 30. ad Sabinum l. 180. ff. de Verb. Signif. Tugurii* (inquit) *appellatione, omne ædificium, quod ruſtica magis cuſtodiæ convenit, quam urbanis ædibus, ſignificatur. Ofilius ait, tugurium a tecto, tanquam tegularium eſſe dictum.*

Si arbor in vicini fundum) De *ſublucatione* id eſt, de ramorum luxurie in vicini fundum impendentes compeſcenda eſt hæc lex. Ad ejus Legis exemplum, quod in hac l. de ramis umbra vicino officientibus ſtatuitur, ad ipſam arborem in agrum vicini inclinatam, extendit Pomponius *in l. 2. ff. de arboribus cædendis. Si arbor* (inquit) *ex vicini fundo vento inclinata in tuum fundum ſit,*

Ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Ex lege XII Tabularum *de adimendâ ea rectè agere potes, jus ei non eſſe ea arborem habere.* Perperam itaque faciunt illi, qui peculiare hoc caput his Tabulis affingunt. Benè Hotomannus, & Fr. Pithoeus, qui id in fragmentorum ſuorum ſyllogas referre non ſuſtinuerunt.

Ab hoc legis capite interdictum de arboribus cædendis *l. 2. §. 1. ff. de arbor. cæd.* Sublucare arbores, ſermo linguę Decemviralis, ut liquet Pauli Sent. *lib. 5. tit. 6.* at prætor coërcere dixit T. Manil.

Si Glans) Aliis placet, Si Glans procidua. Quia caduca magis de illo, ſibi prædio, procidua magis de vicini prædio dicitur. Sic *l. 30. ff. de Verb. Signif.* de Glande caduca quæritio, ad jus utendi fruendi ſpectat, non ad interdictum *De glande legenda* ex XII Tab. T. Manil.

Caput *de arboribus cædendis* ſequitur proximè caput *de Glande* legenda. Edicti perpetui ordo poſtea fuit. Ad hujus capitis interpretationem manifeſtiſſimè pertinet, quod Gajus in *l. 236. §. 1. ff. de V. S. de Glandis appellatione* ſcribit.

Ad L. V.

Si *aqua pluvia manu nocet*) Quæſtio, ad *Aquam pluviam*, & ex opere manu facto in agro *privato*, agro alterius nocituram, arcendam, hac lege inducitur, huic ſimilis ad rivum Aquæductus per publicum privato pariter nociturum, interpretatione Prudentem inducta fuit: Paulus *l. 5. ff. ne quid in loco publico. Si per publicum* (inquit) *locum rivus Aquæductus privato nocebit, erit actio privato* Ex lege XII Tabularum, *uti noxæ domino caveatur.* Malè igitur, qui de Aquæductu caput in XII Tabulis, ſeparatum ab hoc fuiſſe exiſtimant: Non quod Aquæductus XII Tabulis nulli fuerunt, utpote per annos CDXLII, (quod Frontinus *libri de Aquæductibus initio* teſtatur) Romanis incogniti: eſt enim hic locus Pauli non de Aquæductu publico, ſed de privato, qui per publicum ducitur: verùm quia ex capitis hujus ſententia id educitur. Goth.

Non de Natura vitiove loci, nocente aqua Decemviri: ſed ea quæ manu ſine opere nocitura eſſet *l. 1. §. 1. §. 10. & §. 21. ff. De aqu. & aq. pluv.* T. Manil.

Arcendæ aquæ arbitros tris) De *Arbitro aquæ arcendæ l. 24. ff. de aqua & aquæ pluv. arc.* quæ deſumpta ex *lib. 4. Digeſtorum Alfeni Vari.*

Ad L. VI.

Via in PoRecto) Hæc eadem refert Gajus lib. 7. ad Edictum provinciale in *l. 8. ff. de Servit. Ruſtic. præd.*

Si via per Amsegetes) Amſegetes, inquit Feſtus, dicuntur quorum ager viam tangit. *T. Marſil.*

Munire viam Poſſeſſores pro modo & latitudine agrorum lege XII Tab, tenebantur. Quod jus ſervatum. Imper. Julianus *l. 2. C. Th. de itinere muniendo.* Malè, legem hanc ad privatæ viæ jus referunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TABULA IX.

De Jure Publico.

L.I. *De Æqualitate & juris æquitate.*

Cap. I.

PRIVILEGIA NE INROGANTO.

In ſingulos homines lege juraque ne feruntor.

L. II.

NEXO SOLUTO, FORTI SANATI ſiremps jus eſto.

Nexo ſoluto, item ei, qui i fide conſtanter manſit ei, qui ſanatâ velut mente ad obſequium rediit, jus idem eſto.

L. III. *De Repetundis.*

Si Judex Arbiterve jure datus, ob rem dicendam pecuniam aCepſit, capital eſto.

Si Iudex aut arbiter jur datus ob rem judicandam pecuniam acceperit, capite luito.

L. IV. *De Capite Civis.*

DE CAPITE CIVIS NISI PER MAXIMUM COMITIATUM NE FERUNTO.

De vitâ, libertate, civitate, familia adimendâ civi Rom. populi judiciun eſto Centuriatis Comitiis.

L, V. *De Quæſtoribus Parricidii.*

QUÆSTORES PARICIDI, qui de rebus capitalibus quærant, à populo creantor.

Iudices rerum capitaliun à populo conſtituuntor.

L. VI. *De cœtibus nocturnis.*

Si quIn urbe Cœtus no-

Si quis in urbe coitiones a

cturnos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ꝯturnos agitaSit, capital eſto. | gitaverit, capite luito.

L. VII. *De eo qui hoſtem concitavit.*

Si qui perdueLem concitaSit, civemve perdueLi transduit, capital eſto.

Si quis hoſtem in pop. Rom. ſeu patriam concitaverit, vel civem hoſti tradiderit, prodiderit, capite punitor.

AD TABULAM IX.

De Iure Publico.

HActenus de *Iure Privato:* ad quem tractatum ſuperiores Tabulas omnes pertinere liquidò probavimus. De *Iure publico* quoque prius, quàm de *Iure ſacro*, Tabulis hiſce cautum fuiſſe, hoc argumento certiſſimum eſt: quòd ultimam x. Tabularum legem de *Iure ſacro* occupaſſe, Cicero *lib. 2. de Legibus*, teſtetur.

Ad L. I.

Privilegia] *Privilegium* hâc lege eſt jus extraordinarium à jure communi exorbitans, quod in ſingulis perſonis ſimul oritur & occidit.

Hujus legis meminit Cic. 3 *de legibus pro A. Sextio & pro domo ſua.* Cautum, inquit à Decemviris ne de privis, id eſt, ſingulis hominibus leges ferrentur, æquitatis ratione flagitante, ut omnes homines cujuſcunque conditionis pari jure tenerentur, & jura non in ſingulos, ſed univerſos conſtituerentur. Eadem de re poſtea leges Valeria & Porcia latæ. Liv. *lib. 10.* eadem ſignificatione A. Gell. *lib. 10. cap. 10.* privilegia vocat juſſa de ſingulis concepta. S.L.

Ineptè illi, qui favorabilia privilegia lege xii Tabular. non prohibita, Odioſa tantùm hac lege prohiberi putant. *Inrogari* enim privilegia dicuntur, non ea tantùm quæ in odium, ſed & quæ in favorem. Sic irrogare leges Ciceroni.

Ad L. II.

Nexo Soluto] Iis indicatur, eodem jure frui oportere etiam eos, qui ob quamcunque cauſam alteri nexi eſſent, atque ſolutos: & ſic nexos à ſervis diſtinguendos, quibuſcum nulla juris communio erat.

Forti sanati] Fortes ſunt boni & qui nunquam à populo Romano defecerunt. Sanates dicti ſunt qui ſupra infraque Romam habitaverint, quod nomen his fuit, quia cum defeciſſent à Romanis, brevi poſt redierunt in amicitiam, quaſi ſanata mente. Paulus in *verbo, Sanates.* Goth.

Siremps] Id eſt idem, *Siremps* authore Paulo & Feſto, dicitur quaſi ſimilis res ipſa, & ponitur pro eadem vel proinde S. L.

Ad L. III.

Si Judex pecuniam ob rem dicendam aCepſit, capital eſto] Hanc

 legem

legem imitatus Cic. 4. *in Verrem. Non flagitioſum tantùm, ſed omnium etiam turpiſſimum maximeque nefarium mihi videtur, OB REM IVDICANDAM PECVNIAM ACCIPERE, precio habere addictam fidem & religionem.* Hanc in XII Tabularum legem fuiſſe ſuggerit A. Gellius lib. 20. cap. 1. T. Marcil.

Ex eo quod Marcianus ſcribit in *l. 3. ff. ad l. jul. Repetund.* probari poteſt lege Julia repetundarum (quæ in eos exilio vel etiam durius extra ordinem animadvertit *l. 7. §. hodie ff. eod.*) legem hanc decemviralem abrogatam fuiſſe. Quæ & Ciceronis temporibus, quibus M. Cicero Verrem accuſavit, obtinuit. *actione 1. in Verrem* I. Rævard.

Ad L. IV.

DE CAPITE CIVIS] Capitis appellatione, vitam, libertatem, civitatem, familiæque jus hac lege accipi oportet. De his omnibus quippe ſolus populus Centuriatis tulit Comitiis. De *vitâ*, teſtis Pomponius *in l. 2. §. 16. & §. 23. ff. de origine juris:* Cicero 5. *in Verrem*. Polybius, excerptorum *lib. 6*. De jure Civitatis & libertatis, Cicero rurſum auctor. De jure *Familiæ* vide Gell. *lib. 5. c. 16.*

NISI *per maximum comitiatum*) Hoc eſt, quod Salvianus *libro 8. de Gubern. Dei in fin.* ait, *Interfici* INDEMNATUM *quemcunque hominem etiam XII. Tabularum decreta vetuerunt.* Quam Salviani ſententiam ad hujus legis interpretationem pertinere docet Cicero pro *domo ſua & 3. de legibus.*

Comitiatus maximus, idem quod comitia centuriata. Eademque conſularia prætoria, ædilitia, Quæſtoria, quia his comitiis magiſtratus creari ſoliti T. Marcil.

Ad L. V.

QUÆSTORES *parricidI*) Parricidii Quæſtores nuncupatos in XII tabul. notat Pomponius *l. 2. §. 16. & §. 23. ff. de Origine Iuris.* Paricida eſt, non utique qui parentem occidiſſet, ſed qui qualemcunque hominem, quaſi qui parem ſib , ſive hominem liberum interficit: Referenda enim hæc lex eſt ad fontem legis Romuli & Numæ, quæ teſte Feſto in verbo, *Parici.* his verbis concepta erat, *Si quis hominem liberum dolo ſciens morti duit, paricida eſto* S. L.

Ad L. VI.

Si qui in urbe cętus] Prodidit hoc caput clamator quiſquis eſt nomine porcii latronis in L. Serg. Catilinam Quo forte reſpexit Sp. Poſthumius Albinus Coſ. ad Quirites in cætus nocturnos invehens apud Liv. lib. XXXIX. cum ait, *Majores veſtri, ne vos quidem, niſi cum vexillo in arce poſito,* T. Marcil.

Ad L. VII.

Marcianus lib. inſtit. in *l. 3. ff. ad l. Iul. Majeſtatis.* lex XII Tab, inquit, jubet, eum QUI HOSTEM CONCITAVERIT, QUIVE CIVEM HOSTI TRADIDERIT, CAPITE PUNIRI.

TA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TABVLA X.

De Iure Sacro.

L. I *De jurejurando*

. . . .

de IVREIVRANDO . .

. . . .

L. II. *De Iure Sepulchrorum*

HOMINEM MORTVM IN VRBE NE SEPELITO, NEVE RITO.

Hominem mortuum in urbe humare vel vrere jus ne eſto.

Cap. I.

VMPTVS ET LVCTVM A DEORUM MANIUM IuREMOVETO *.

Sumptuoſa & magnifica funera & lamentabilia prohibentor.

Cap. II.

HOC PLUS NE FACITO.

Funerum modus qui nunc definietur deinceps eſto, neque eum excedere liceto.

ROGUM ASCIA NE POLITO.

Ligna ex quibus rogus comburendo cadaveri conſtruitur, dedolando ne lævigentur, ſed Rudia & impolita ligna rogo adhibentor.

Cap. III.

Tribus riciniis, & x. Tibicinibus foris eFeRe jus eſto.

Tribus vinculis purpuræ, neque pluribus, componi, vel uri mortuum jus eſto: decem Tibicines neque plures funeri adhibere jus eſto.

Cap. IV.

MULIERES GENAS NERADUNTO: NEVE LESUM FUNERIS ERGO HABENTO.

Mulieris ne genas vnguibus dilanianto ſeu faciem carpunto.

Neque lugubrem ejulationem, ſeu fletum in funerib. adhibento.

Cap. V.

HOMINI MORTUO OSA NE LEGITO, QUO POST FUNUS FACIAS, extraquàm ſi beLi endóue hoſtico mortVs eſcit.

Homini mortuo è cadaver membrum aliquod n adimito, cujus cauſa poſteà funus funeriſque impenſæ de nouo iterentur niſi ſi quis in bello mortuus eſſet, vel peregrè.

Cap. VI.

SERVILIS UNCTURA, OMNISQUE CIRCUMPOTATIO auferitor.

Servorum cadavera ne unguntor. In funeribu epulæ omnes prohibentor.

Cap. VII.

MURATA POTIO MORTUO NEINDITOR.

Sumptuoſa aſperſio omni in mortuum & rogum amovetor.

Cap. VIII.

NE LONGÆ CORONÆ, NEVE ACERÆ PRÆFERUNTOR.

Ne longæ coronæ vel long coronarum ſeries, nev aræ thuri adolendo aliis ve odoribus funeri præferuntor.

Cap. IX.

QUI CORONAM PARIT IPSE, PECUNIAVE EIUS, VIRTVTIS ERGO, ARGUITOR: ET IPSI MORTUO PARENTIBUS QUEIUS DUM

Qui Coronam meruerit i ludicris, ſiue ſerui eju equiue, in funere ob virtutem laudator: ipſiqu mortuo & ejus parentibus, & quandiu dom per novem dies colloca

PO

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

INTUS POSITUS ESCIT FORIS VEFERTUR SE FRAUDE IMPOSITA SIET.

tum eſt cadauer, & cum effertur, coronam illam imponi jus eſto.

Cap. X

Vni plura funera ne facito, neve plures lectos ſternito.

Unius hominis cadaveri funus unum fiat, & unus lectus ſternitor.

Cap. XI

NEVE AURUM ADITO: AST SI CVI AURO DENTES VINCTI ESCINT, IM CUM ILO SEPELIRE, VREVE SE FRAUD ESTO.

Aurum à funere omnino removetor: excipitur aurum quo dentes vincti, id enim cum cadavere ſepelire aut vrere jus eſto.

Cap. XII.

Rogum buſtúmue noVm propriùs LX. P. ædis alienas, ſi dominus nolet, * ne adIcito.

Rogum vel ſepulchrvm deinceps ædib. alienis dominio inuito propius 60 pedes admovere jus ne eſto.

Cap. XIII.

Fori buſtive ætern Auctoritas eſto.

Veſtibulum ſepulchri, ſepulchoumve vſucapere jus ne eſto.

AD TABULAM X.

de Iure Sacro.

SEquitur *Ius Sacrum* leges de Iure privato & publico. Quem ordinem imitatus poſtea Theodoſius Iunior in Codice nominis ſui faciendo, at non etiam Iuſtinianus.

In hanc Tabulam conjectas fuiſſe leges, *de Iure Sacro*, docet *lib, 2 de legibus*.

De JUREIVRANDO] Forté hæc de eo lex à Cicerone uſurpata *lib. 2 legib*. Goth.

Per dedecus, non intellige infamiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

miam ex lege, ſed ignominiam ex nota Cenſoria. A Cenſoribus Notati perjuri. Tull. *in fin. 3. de offic.* *A Gell. lib. 6 cap 18*, T. Marcil.

Perjurii pœna divina exitium, humana dedecus eſto.

Ad Leg. II

NE *Sepelito*] Ejuſdem ſortis Hadriani conſtitutio *l. 3. § Divus Cod. de Sepulch. violato.* & alia Antonini Pii de qua Jul. Capitolin. *in Anton.* Alia item Diocletiani in *l. 12 Cod de relligioſ. & ſumptib. funer.* & Gratiani *l. 2. Cod. de Sacroſanct. Eccleſ.* & *l. pen. Cod. Theodoſ. de Sepulch viol.* Sanctum hoc caput ad exemplum Græciæ nam Idem ritus non ſepeliendi in urbe, etiam athenis. Ut *Epiſt. Serv. Sulpicii. ad Cic. lib. 4.* Idem & Smyrnæ. Tull. *pro Valerio* & maſſiliæ Valer. *lib. 2 Cap. 7* T. Marcil.

Romani autem iſto Jure perpetuo uſi non ſunt. Ipſe enim Cicero author eſt, non nullos in hoc ſolutos legibus conſecutos eſſe in urbe & vrì & ſepeliri poſſent. I. Rævard.

Ad L. II. Cap. I.

SUMPTUS *& Luctum*) Initiale hoc legis, de ſumptu luctúque minuendo, caput velut regula, ad quam ceu finem cœtera decem vel undecim hujuſce legis capita referuntur.

Ad. Cap. II.

HOC *Plus ne Facito*) Summâ ſententiâ, velut fine, legis hujus initio præmiſſa, nunc *Hoc plus ne facito*, id eſt, eum, quem mox ſequentib. capitib. decem præſcriptũ imus, modũ, nullus excedere audeat. Cicero hæc verba capiti, *Rogum aſcia ne polito*, immediatè præmiſſa fuiſſe *lib. 2 de legibus* docet. Goth.

Hoc plus Ciceronis verba non Decem virorum eſſe putat Jacob. Rævard *ad l. XII tab. Cap. XV.* Et his verbis hanc legem conceptam fuiſſe ſcribit: NE *Facito Rogum Aſcia, ne Polito.* Vt ita affabre conſtrui Rogum, aut dolatis aliquibus lignis expoliri videantur decemviri prohibuiſse, ſed potius ex incompoſitis impolitiſque lignis, ſive arte ſimul congeſtis pyran fieri voluiſse, erat enim Aſciæ Inſtrumenti genus, non ſolum poliendis lignis, ſed etiam conſtruendis, connectendiſque aptum. Ex Rævardo. S. L.

Ad Cap. III.

Tribus Riciniis) *Ricinium* hi, qui XII. interpretati ſunt, eſse dixerunt virilem togam, qua mulieres vtebantur, prætextam clauo purpureo, ait Feſtus. Itaque ricinia ſunt vincula purpuræ. Goth,

Peculiare hoc in luctu Romanico, fæminæ reiciniatæ viriliter, ſive lugentes in toga virili reicinio hæc itaque reicinia viris injecere mortuis, ut teſtificantes nullam, deinceps virilem togam habituras domi Et quidem duplex fuiſse videtur reicinium aliud muliebre, aliud virile. Neque alia Varroni mens *lib. 4 de ling. lat.* ubi ait, *Vt antiquiſſimum mulierum. Reicinium.* Diſtinguit nẽpe à reicinio virili. *T. Marcil.*

DECEM *Tibicinibus*) Huiuſce legis meminit & Ovidius *lib. 6. Faſtorum:*

Cantabat (inquit) *mœſtis tibia funeribus.*
Adde quod Edilis, pompa qui funeris irent,
Artifices ſolos iuſſerat eſſe decem.

Pro *Edilis*, reponendum *Edictis*: pro *juſſerat*, lego *jus erat*. Sic Ouidij verborum ſenſus erit apertiſſimus, hic videlicet, *Edictis jus tantum fuiſſe decem Tibicines funeri adhibere. Edicta* vocat leges XII. Tabularum:

Ad Cap. IV.

MULIERES *genas ne Radunto*) His verbis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

rbis conceptum fuiſse caput hoc
ӕter Ciceronem *lib. 2. de legibus*,
ocet Plinius *lib. 11. c 37.* Feſtus *in Radere*.

NEVE *Leſum*) De leſso variavere
ecemvirorum Interpretes S Ailus
L. Acillius veſtimentum eſse fu-
bre : Lailius funebrem ejulatio-
m. *Hoc* Tullius, *verum eſſe*, inquit
dico. Rationes ei : quia id *leſſi* vox
a ſignificat : & quia lex Solonis
ipſum vetat : Idemque *Tuſcul. 2.*
ulatum eſse ait leſsum quem XII.
bulę in funeribus adhiberi vetue-
it. *T.* Marcil.

Ad Cap. V.

HOMINI *Mortuo* &c.) Vide Cuia-
um *ad lib. 2. quæſtion* Papiniani
l. ult. ff. de his qui notant. infam.

OSANE *legito*) Non explicat Cic
de legib. ubi hanc legem refert,
id in ea lege ſibi Decemviri vo-
erint. Multum intereſse puto in-
oſsa legere homini mortuo, &
er hominis Mortui oſsa legere.
ominis oſsa legi dicuntur, quum
s oſsa quæ diſperſa ſunt, & non
herent ſimul colliguntur Cæte-
m homini Mortuo leguntur oſsa,
um ejus cadaveri aliqua oſsa adi-
ntur. legere ſiquidem pro adi-
ere & auferre veteres dixerunt.
de Sacrilegus, qui adimit, qui
fert res rite deo conſecratas. Et
circo quum vetant homini Mor-
o oſsa legi, per oſsa membrum
quod ex oſſibus duobus aut tri-
s conſtans ut eſt digitus, decem-
os intellexiſse exiſtimo, illudque
mini Mortuo adimi vetuiſse *ni peregre, aut in bello mortuus eſſet*,
um enim alicui digitus legitur,
lem adimuntur oſſa QUO POST
NUS FACIAS, hoc eſt, ut Feſtus in-
pretatur, membrum adimitur, ad
od ſervatum juſta fiant reliquo
rpore combuſto. Credo quia mo-
tum eſſet ad eum locum amicos
en quiarum cauſa evocare, ubi
quis bello occubuiſſet, vel ubi Civis
Romanus inter peregrinos mortem
obiiſſet. Ideoque hujuſmodi homini
oſſa legi permiſſerunt, ad quæ ſer-
vata juſta Romæ fierent, reliquo
corpore apud peregrinos combuſto
I. Ravard.

Ad Cap. VI.

SERVILIS UNCTURA) per hanc le-
gem ungi ſervorum corpora Decem-
viri pro hibuerunt, Solitas etenim
alioqui in funus mortui ſervi im-
penſas fieri teſtatur Ulpianus *Cap. 13. §. 19. De action. Empti. Ravard.*

CIRCUM POTATIO) Suſtulerunt
etiam omnem compotationem ſer-
vilem. Nam liberi homines quo
minus Coronati parentantes, quum
ſupra tumulum dapes poſuiſſent,
circumpotare potuerunt, nulla lege
prohibente. *Idem*,

In ipſa unctura circumpotavere,
& mulſum ad portam dedere. Vt in
funere P. Scipionis Africani apud
Liv. lib. 38. At cum reverſi ab exe-
quiis alia circum potatio homer.
Iliad. Ult. in fun. hectoris. lucian.
de luctu.

Ad Cap. VII.

MURATA POTIO) Legitima hæc
hujus capitis verba fuiſſe teſtatur
Varro apud Feſtum *in v. Murratæ.*
Cicero tamen, *lib. 2. de legibus*, quod
hæc verba obſcuriora eſſent, pro,
Murata potione, *ſumptuoſam reſperſio-nem* dixit, Rectè. Nam cum poſtuma
lex Numæ ſimplici etiam vino ro-
gum reſpergi vetuiſſet, Plinius *l. 14. c. 2.* propter inopiam vini, Dece-
muiri non adeò rigidi fuêre: Neque
omnem vini reſperſionem, ſed
ſumptuoſam tantam, & muratæ
nominatim potionis, prohibuerunt.
Malè itaque, qui præter hoc caput,
de Murata potione, alterum de *ſum-*

ptuos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ptuoſâ reſpertione fuiſſe his in Tabulis exiſtimarunt.

Ad Cap. VIII.

Ne Longæ coronæ) hujuſmodi Coronis redimiri ſoluta funera, & ſepulchra. plin. *lib. 21. cap. 3* Tertull. *Coronamil.* T. Marcil.

Neve aceræ) Acerra feſto eſt Ara, quæ ante mortuum poni ſolebat: in qua odores incendebantur S. L.

Ad Cap· X.

Qui coronam) Duas de Circenſibus Coronis in xii tab. leges fuiſſe conſtat ex plinii loco lib. 21. cap. 3. unam quam is arguebatur, ejuſque pecunia, qui non virtute ſed pactione coronam acquiſierat, alteram, qua coronæ virtute, non pecunia acquiſitæ, commoditates, honoreſque deſcribuntur. Et proinde in hac lege, pro *Qui coronam parit*, reponendum, *Qui coronam pacit*, aut, *pecunia parit* legendum, ut ſit ſenſus, qui non virtute ſed pecunia coronam acquiſivit, quia virtuti fraudem fecit, virtutis ergo, & ipſum, & pecuniam arguendam eſſe I· Rævardus.

Arguitor] Arguere eſt accuſare, reum poſtulare, judicare, convincere. *l. 197. de Verb. Signi*, Aliter tamen T. Manilius & I. Gothofredus hanc legem explicant, ut de his intelligatur, quorum ſervi equive circenſibus ludis viciſſent, qui etiam abſentes Romæ coronati. Ut Arguitor, idem ſit, quod, honorator, & voce præconis laudator. Quo pèrtinent ſequentia, Se *Fraude ſiet* Id eſt ſiue fraude ſit. S. L.

Ad Cap· X.

Uni plura] de multitudine le ctulorũ funebrium Servius ad illu Æneid. vi.

aut quæ tiberine videbis.
Funera.

& ad illud. Æneid. V.

Mania reſpiciens.

C. Tacit *annal.* iv. *in funere Druſi.* & D *lib* lvi. *in funere Auguſti*. T. Marcil.

Ad Cap. XI.

Neve aurum Addito) Hæc ve ba quidem ad ſuperiorem leger male referunt, quaſi his quoqu prohibeantur inaurati lecti.

Ad. Cap. XII.

Si dominus nolet, ne adiicito Non aliò melius referas, quam a hoc caput, quo Gajus *lib. 5.* ad leg xii. Tabul. *in l. 237 ff. de V. S.* ſcri bit, *Duobus negativis verbis quaſi per mittit Lex magis, quàm prohibet, idq etiam Servius animadvertit.* Ac ſi di ceret Gajus, Legem xii Tabularu cum ſanxit, *Rogum buſtumve novu proprius LX. P· ad alienas ædes· ſi d minus nolet, non adiicere licere* conſe tiente domino ad fiéri non proh buiſſe, verùm permiſiſſe magis.

Ad Cap. XIII.

Ætern Auctoritas] Id eſt jus pe petuo perſequendi.

TABU

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TABVLA XI.

Supplementum 5. Priorum Tab.

. I *prioribus Tabulis poſteriores derogant.*

QVOD POSTREMUM POPULUS uSIT, ID IUS RATUM EST.

Poſteriores populi leges prioribus potiores ſunto.

L. II *Quartæ Tab. Supplementum.*

atribus cum PLEBE * coNubI jus nec eſto.

Inter Patricios & plebejos matrimonia ne contrahuntor.

L. III *Quintæ Tab. Supplementum.*

. . . .

. . . .

....DETESTATUM....
ſeu de SACRIS DETESTANDIS

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

AD

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

AD TABULAM XI.

Supplementum 5. Priorum Tabul.

SVpplendis itaque decem prioribus, quibus deeſſe aliquid videtur, hæ duæ Tabulæ adjectæ fuerunt: ut exinde conſtet, capita his in Tabulis ad decem priorum Tabularum ordinem conlocata fuiſſe: ac propterea Undecimam Tabulam, quinque priorum Tabularum ſupplementum: Duodecimam, quinque poſteriorum videri. docet ſeries ſententiarum, quæ *lege 238. ff. de V. S.* continentur, ex *lib. 6.* Gaij ad XII. Tabulas, deſumptarum: eſt enim principium legis illius ſupplementum *Quartæ* Tabulæ. §. 1. ſupplementum *Quintæ*: §. 2. ſupplementum *Sextæ*: §. 3. ſupplementum *Septimæ*.

Ad L. I.

QUOD POSTREMUM) Non quod hiſce Tab. legum priorib. Tab. comprehenſarum, ulla abrogata vel antiquata fuerit: Verum quod exceptionib. etiam additis, aliquibus derogatum fuerit.

Ad L. II.

Patribus cum Plebe[) Ad hanc legem pertinet PLEBIS definitio tradita à Gaio *in l. 238. in princ. ff. de V. S.* libro. 6. ad XII Tabulas.

Hanc legem in XII Tab. ſcriptam
fuiſſe teſtantur dion. lib. 2. & liv
lib. 4. I. Rævard.

Ad L. III.

DETESTATUM) Hoc verbum hi
ſce in Tabulis fuiſſe docet Gajus lib
6. ad l. XII. Tabul. *in l. 238. §. 1 d*
V. S. Et pertinet ad *ſacrorum hæredi*
tariorum Gentilitiorumque deteſtatio
nem. Quæ appendix quædam ſuc
ceſſionum erat. Quare & Servium
Sulpitium ICtum, in *libro de ſacris d*
teſtandis ſecundo. de jure teſtamento
rum diſputaſſe auctor eſt Gelliu
lib. 6 c. 12. Idem Gellius *lib. cap. 1*
Calatis Comitiis & ſacrorum dete
ſtationem, & teſtamenta fieri ſolit
ſcribit. Cicero teſtatur *lib. 2. de legi*
bus Pontificio & Civili jure, quò ſa
cra privata conſervarentur, ne
morte patrisfamilias ſacrorum pr
vatorum memoria intercideret, cau
tum fuiſſe, ut iis hæreditaria ſacr
adſcripta eſſent, ad quos ejuſdem
morte pecunia veniſſet. Aliò ver
pertinet *Deteſtatio*, de qua *lege 40 f*
de V. S. nempe pro denunciation
facta teſtatò, ſeu teſtibus præſenti
bus veluti in edicto vi bonorum ra
ptorum, *l. 2 §. 1. ff. vi bon. rapt.* qu
dictæ legi 40 conjungenda eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TABULA XII.

Supplementum 5. Poſter Tab.

L. I *Sextæ Tabulæ Supplementum.*

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. de PIGNORE . .

L. II.

qui rem , de quâ ſtlis ſiet , in ſacrum delica Sit, duplione decidito.

Rem de quâ controverſia eſt in ſacrum dedicare ne jus eſto: qui edicaverit, dupli pœna multator.

L. III.

I VINDICIAM FALSAM TULIT, PRÆTOR REI SIVE STLITIS ARBITROS TRIS DATO: EORUM ARBITRIO FRUCTI DUPLIONE DECIDITO.

Mala fide poſſeſſionem ſi quis nactus ſit , Prætor ei rei definiendæ tres arbitros dato eorùmque arbitrio malæ f. poſſeſſor fructus in duplum præſtato.

L. IV. *Septimæ Tab. Supplementum.*

I SERVUS SCIENTE DOMINO FURTUM FAXIT , NOXIAMVE NOXIT , NOXÆ DEDITO.

Si ſervus domino ſciente furtum fecerit , damnumve aliter dederit , Dominus eum pro delicto, injuriâ vel damno affecto dedito.

. . . .

. . . .

AD TABULAM XII.

SEquuntur hâc Tabulâ ſupplementa Quinque poſteriorum Tabularum. Quorum ſupplementorum, quæ quatuor ſuperſunt, probationem unus Gajus lib. 6. ad XII. Tabul. nobis ſuppeditavit. *in l. 238. §. 2. ff. de V. S. l. ult. ff. de litigioſis : l. 19. de uſuris : l. 238. §. 3. ff. de V. S.*

. . . .

. . . .

FINIS NOTARUM.

EDICTVM PERPETUUM

A

ALVIO JULIANO
JURISCONSULTO
COMPOSITUM,

Ad Ordinem Digeſtorum
reſtitutum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

EDICTUM PERPETUUM
A
ALVIO JULIANO JURISCONSULTO
COMPOSITUM,
Ad Ordinem Digeſtorum reſtitutum.

EX LIBRO II DIGESTORUM.

De Iuriſdictione. *Tit.* 1.

IN eum, eamve, qui quæve id quod Juriſdictionis perpetuæ cauſa in albo propoſitum erit, dolo malo corruperit, quinquaginta aureorum judicium dabo.

II. Si ſervus aut filius corrupiſſe dicantur, de ea-m re in ſolidum adverſus ſingulos actionem -bo.

III. Si is qui juriſdictioni præeſt, extra territo-um jus dixerit, aut de pecunia, nomine, opere, lo-to conducto aut alia re, quæ juriſdictonis ſuæ mo-um excedat, impune ei non parebitur.

IV. Si juriſdictionem ſuam mandaverit, ea -andata cenſebuntur, quæ ei jure magiſtratus -mpetunt: non vero quæ legibus, ſenatuſconſul-t, aut Principum conſtitutionibus ſpecialiter de-ta fuerunt.

Quod quiſque juris in alterum ſtatuerit, ut ipſe eodem jure utatur. *Tit.* 2.

I. QUOD juris in aliquem ſtatuerit IS, *qui juriſdictioni*

De edicti perpetui autoritate vide piſtolam Juſtiniani Imperatoris confirmatione Digeſtorum ad natum & populum. 18. verſ. Et c non. S. *L.*

L. 7. ff. eod.

3 L. 9. ff. eod.

4 L. 1. l, ſi idem. 11. l. ult. ff. eod. l. 4, 5, & 6. ff. de V. S.

5 L. 6 ff. de verb. ſign. l. 6. de juriſd. l. 1 de offic. ejus cui mand.

6 L. 1 & 3. & 4. ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

dictioni præſt, quodque novi juris quis ab eo obtinuerit, eodem jure utatur quandoque adverſario poſtulante: *Præterquam, ſi quis eorum contra eum fecerit. qui ipſe eorum Quid feciſſet.*

Si quis jus dicenti non obtemperaverit. Tit. 3.

[1] I. Si quis jus dicenti non obtemperaverit, quanti ea res erit, intra annum adverſus eum judicium dabitur.

De in jus vocando. Tit. 4.

[2] I. PARENTEM, *patronum, patronam, liberos, parenteſque patroni & patronæ, in jus ſine meo permiſſu ne quis vocet.*

[3] II. Si quis adverſus ea fecerit, in eum quinquaginta aureorum judicium intra annum dabo.

Si quis in jus vocatus non jerit, ſive quis eum vocaverit, quem ex Edicto non debuerit. Tit. 5.

[4] I. Ex quacunque cauſa ad eum qui jurisdiction præeſt, in jus vocatus venire debet.

[5] II. Si quis in jus vocatus non jerit, cauſa cognita, multa eum coërcebo.

[6] III. Si quis eum vocaverit, quem ex Edicto non debuerit, qui vocatus erit, neque ſequatur, neque ducatur.

In jus vocati, ut eant, aut ſatis vel cautum dent. Tit. 6.

[7] I: In jus vocati, aut ſatis vel cautum dent, Fidejuſſor judicio ſiſtendi cauſa pro rei qualitate, locuples detur.

Ne quis eum, qui in jus vocabitur, vi eximat. Tit. 7.

[8] I. Ne quis eum qui in jus vocabitur, vi eximat neve faciat dolo malo, quo magis eximatur.

II. S

1 Ex inſcript. ex l. un ff. eod.
2 L. 4. §. 1. ff. eod.
3 L. 11, 12, 24, 25. ff. eod.
4 L. 2. ff. eod.
5 L. 2. ff. eod.
6 Ex in ſcript. & ex l. ſolutum 48 ff. de verb. Sig.
7 Ex inſcript. l. 1. ff. eod.
8 Ex inſcript. & l. 4 ff. eod.

L.

[1] II. Si quid adverſus ea factum fuerit, in factum [ju]dicium dabo.

Qui ſatiſdare cogantur, &c. Tit. 8,

[2] I Si *quis parentem, patronum, patronam, liberos, [a]ut parentés patronæ, liberoſue ſuos, eumve quem in po[te]ſtate habebit, vel uxorem vel nurum, in judicium vo[ca]bit, qualiſcumque fidejuſſor accipiatur, judicio ſiſ[te]ndi cauſa.*

[3] II. In eum qui ſciens non acceperit, quinqua[gi]nta aureorum judicium dabo.

[4] III. In fidejuſſorē qui aliquem judicio ſiſti pro[m]iſerit, quanti ea res erit, actionem dabo.

[5] IV. Poſſeſſores immobilium rerum ſatiſdare [n]on cogam: ſed vel jurato promittere jubebo, vel [fid]æ promiſſioni committam.

[6] V. Si quis cum Romæ ſatisdare non poſſet, in [m]unicipium ejus rei cauſa evocaverit; cauſa co[g]nita ad Magiſtratus municipales eum remittam, [u]t apud eos caveat, ſi prius juraverit, non calu[m]niæ, aut vexandi adverſarii cauſa ſe id poſtu[la]re.

Si ex noxali cauſa agatur, &c. Tit. 9.

[7] I. Si *quis eum de quo noxalis actio eſt, judicio ſiſti [p]romiſerit, in eadem cauſa in qua tunc eſt, eum exhibe[re], donec judicium accipiatur, jubebo.*

De eo per quem factum erit, quominus quis in judicio ſiſtat. Tit. 10.

[8] I. Adverſus eum qui dolo malo fecit, quomi[n]us in judicium vocatus ſiſtat: Quanti actoris inter[fu]erit, in factum judicium dabo.

Si

1 L. 5. ff. eod.
2 L. 2 §. 2 ff. eod. l. 1. & 2 ff. in jus [vo]cati ut eant.
3 L. 2 §. 2 ff. in jus vocati ut eant.
4 L. 2. §. ult. ff. eod.
5 L. penult. ff. eod.
6 L. 8. §. jubetur. 8. ff. eod.
7 L. 1 in pr ff. eod.
8 L. 1. §. 2 l. 3 ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Si quis cautionibus in judicio ſiſtendi cauſa factis non obtemperaverit. *Tit.* 11.

[1] I. Ei qui cautionibus in urbe ſe judicio ſiſti promiſerit, ſi de die non fuerit conventum, itineri faciundo vicena millia paſſuum in ſingulos dies dinumerari jubebo, præter eum diem quo cautum promittitur, & in quem ſiſtere in judicium oportet.

[2] II. In *bona ejus qui judicio ſiſtendi cauſa fidejuſſorum dedit, ſi neque poteſtatem ſui faciat, neque defendatur, iri jubebo*, Eaque à creditoribus poſſideri permittam.

[3] III. Si valetudine, vel tempeſtate, vel vi fluminis, aut quo alio juſto impedimento prohibitus, ſine dolo malo, ſe ſiſtere non potuerit, eo nomine cauſa cognita exceptionem ei dabo.

De edendo. *Tit.* 13.

[4] I. Actionem, qua quiſque agere volet, itemque inſtrumenta, quibus in judicio uti oportebit, adverſario edere cogam ſine die & Conſule.

[5] II. Argentariæ *menſæ exercitores rationes, quæ ad ſe pertinent, edere debent adjecto die & conſule iis omnibus, qui id poſtulabunt, ſi prius juraverint, non calumniæ cauſa petere.*

[6] III. Argentario, *eive, qui iterum edi poſtulaverit, cauſa cognita edi jubebo.*

[7] IV. Si quis dolo malo non ediderit, quanti agentis interſit non edidiſſe, cauſa cognita in eum actionem dabo.

De

1 L. 1 ff. eod. l. 2 & 3 ff. de verb. ſign.

2 L. 2. ff. quibus ex cauſis in poſſ. eat. L. 10 11 12 ff. de verb. ſign.

3 L. 2 §. 2 & ſeqq. l. 4 ff. eod.

4 L. 1 ff. eod. l. 8 ff. de verb. ſign

5 L. 4 & 9 §. 3 ff. eod.

6 L. 6 §. 7. ff. eod.

7 L. 6 §. 4. l. 9. l. 10. §. 2. ff. eod

L. 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

De Pactis. Tit. 14.

[1] I. Pacta *conventa, quæ neque dolo malo, neque dverſus leges, plebiſcita, ſenatusconſulta, edicta, decreta principum, neque quo fraus eorum cuiquam fiat, acta erunt ſervabo.*

EX LIBRO III.

De poſtulando. Tit. 1.

I. Minorem annis decem & ſeptem, qui eos non in totum complevit: ſurdum quoque qui prorus non audit: in totum poſtulare veto. Si *non habebunt Advocatum, ego dabo.*

[3] II. Mulier, cæcus, corpore ſuo muliebria paſſus, apitali crimine damnatus, is etiam qui operas ſuas, it cum beſtiis depugnaret, locavit, pro aliis in jure pud me ne poſtulent.

[4] II. Qui *lege, plebiſcito, ſenatus conſulto, edicto, ecreto, principum placito, niſi pro certis perſonis poſtuare prohibentur, hi pro alio quam pro quo licebit in jure apud me ne poſtulent.*

[5] IV. Qui *ex omnibus his, qui ſupraſcripti ſunt, in ntegrum reſtitutus non erit, pro alio ne poſtulet: præter uam pro parente, patrono, patrona, liberis, parentibusue patroni & patronæ, liberis ſuis, fratre, ſorore, uxoe, ſocero, ſocru, genero, nuru, vitrico, noverca, privigno, rivigna, pupillo, pupilla, furioſo, furioſa, fatuo, fatua, cui orum à parente aut de majoris partis tutorum ſententia, aut ab eo, cujus de ea re jurisdictio fuit, ea tutela curatiove data erit.*

De iis

1 L. 7 ſ. 7 ff. eod.
2 L. 1 ff. eod.
3 L. 1 ff. eod.
4 L. 1 ſ 7. ff. eod.
5 L. 1 ſ. 8. & ult. & l. 3. ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

De iis qui notantur infamia. Tit. 2.

1 I. INFAMIA *notatur qui ab exercitu cauſa ignominiæ ab Imperatore, eove cui poteſtas de ea re ſtatuendi fuerit, dimiſſus erit: qui artis ludicræ, pronunciandive cauſa in ſcena prodierit: qui in publico judicio calumniæ aut prævaricationis cauſa quid feciſſe judicatus fuerit: qui furti, vi bonorum raptorum, injuriarum, de dolo malo, & fraude ſuo nomine damnatus erit aut pactus fuerit: qui pro ſocio, tutelæ, mandati, depoſiti, ſuo nomine non contrario judicio damnatus erit: qui eam quæ in poteſtate ejus eſſet Mortuo genero (cum mortuum eſſe ſciret) intra id tempus quo elugeri virum moris eſt, antequam virum elugeret, in matrimonium collocaverit, eamue ſciens quis uxorem duxerit, non juſſu ejus in cujus poteſtate eſt, eamve de qua ſupra comprehenſum eſt, uxorem ducere paſſus fuerit: quive ſuo nomine non juſſu ejus in cujus poteſtate eſſet, ejusve nomine quem quamve in poteſtate haberet, bina ſponſalia, binaſue nuptias eodem tempore conſtitutas habuerit.*

De procuratoribus. Tit. 3.

2 I. PROCURATOREM *ad litem ſuſcipiendam datum, pro quo conſentiente judicatum dominus ſolvi expoſuit, cauſa cognita judicium accipere cogam.*

3 II. Ante litem conteſtatam domino libera poteſtas erit, vel mutandi procuratoris, vel ſibi judicium accipiendi: poſt litem conteſtatam id cauſa cognita permittam.

4 III. CUIUS *nomine quis actionem dari ſibi poſtulaverit, is eum boni viri arbitratu defendat: & ei quo nomine aget, id ratum habere eum ad quem res ea pertinet, boni viri arbitratu ſatiſdet.*

Quid

1 L. 1 ff eod.
2 L. 8 § 3, ff, eod.
3 L. 16 17 24 ff. eod.
4 L. ſervum 33 §. 3 ff. eod.

L. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Quid cujuſque univerſitatis nomine vel contra eam agatur.
Tit. 4.

[1] I. Quæ communiter agi fierique oportebit univerſitatis nomine, Actori ſive Syndico, cui lex agere permittit, aut qui ab ordine electus erit, de iis rebus actionem dabo.

[2] II. Non tamen judicati, niſi in rem ſuam procurator datus fuerit.

[3] III. Eundem actorem, ſi agat, defendere cogam, ubi adverſus univerſitatem agetur.

[4] IV. Si nemo univerſitatem defendat, quod ejus commune erit poſſideri: etſi admoniti non excitentur ad ſui defenſionem, venire jubebo.

[5] V. Si extraneus univerſitatem defendere velit, id ei permittam.

De negotiis geſtis. Tit. 5.

[6] I. SI *quis negotia alterius, ſive quis negotia quæ cujusque cum is moritur, fuerint, geſſerit, actionem eo nomine dabo.*

De calumniatoribus Tit. 6.

[7] I. In eum qui ut calumniæ cauſa negotium faceret vel non faceret, pecuniam accepiſſe depectuſve eſſe dicetur, intra annum in quadruplum ejus pecuniæ quam accepiſſe depectuſve eſſe dicetur, poſt annum ſimpli in factum actionem dabo.

EX LIBRO IV.

De eo quod metus cauſa geſtum erit. Tit. 2.

[8] I. QUOD *metus cauſa geſtum erit, ratum non habebo.*

II. Si

1 L. 1 §. 1 l. 3 & 6 ff. eod.
2 L. 6 §. ult ff. eod.
3 L. 6 §. ult. ff. eod.
4 L. 1 §. 1 ff. eod.
5 L. 1 §. ult. ff. eod.
6 L. 3 ff. eod.
7 L. 1 in princ. & 3 ff. eod.
8 L. 1 ff. eod.

L. 13.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

[1] II. Si per metum aliquid ablatum eſſe dicatur, NEQUE *ea res arbitrio judicis reſtituatur*, intra annum quo primum de ea re experiundi poteſtas erit, in quadruplum: poſt annum vero in ſimplum cauſa cognita actionem dabo.

De dolo malo. Tit. 3.

[2] I. QUÆ *dolo malo facta eße dicentur, ſi de his rebus alia actio non erit, & juſta cauſa eſſe videbitur, judicium dabo.*

[3] II. Qui de dolo aget, certum dicat, quid & cujus dolo factum ſit.

[4] III. Quæ dolo malo ablata eſſe dicentur, ea niſi arbitrio judicis reſtituantur, quanti unaquæque res erit, in eum qui abſtuliſſe dicetur intra annum, quo primum de ea re experiundi poteſtas erit, actionem dabo.

[5] IV. In heredem eatenus actionem dabo, quatenus ad eum perveniſſe dicetur, dolove malo factum erit, quominus perveniret.

De minoribus 25 annis. Tit. 4.

[6] I. QUOD *cum minore quam vigintiquinque annis natu geſtum eſſe dicetur, uti quæque res erit animadvertam:* Et ſi juſta cauſa eſſe videbitur, intra annum, quo primum experiundi poteſtas erit, poſtquam is major factus eſſe dicetur, in integrum reſtituam.

De capitis diminutione. Tit. 5

[7] I. QUI *quæve, poſteaquam quid cum his actum contractumve ſit, capite diminuti vel diminutæ eſſe dicentur, in eos eaſve perinde quaſi id factum non ſit, judicium dabo.*

II Jura

1 L. 14 in princ. & §, 11 ff. eod.
2 L. 1 ff. eod
3 L. 15 & 16 ff. eod.
4 L. 18 ff. eod. l. 3 & 8. C. eod.
5 L. 26 ff. eod.
6 L. 1 §. 1 l. 11 §. 3 l. 13 §. 1 & 16 ff. eod.
7 L. 2 §. 1 ff. eod.

[1] II. Jura quoque atque actiones quæ ad eos ea-
ſve pertinebunt, eis ſervabo.

Ex quibus cauſis majores viginti quinque annis in integrum reſtituantur. Tit. 6.

[2] I. SI *cujus quid de bonis diminutum erit, cum is metu aut ſine dolo malo Reipublicæ cauſa abeſſet, inve vinculis, ſervitute hoſtiumque poteſtate eſſet, poſteave: ſive cujus actionis eorum cui dies exiſſe dicetur: Item ſi-quis quid uſu ſuum feciſſet, aut quod non utendo amiſſum eſt conſecutus, Actioneve qua ſolutus ob id quod dies ejus exierit cum abſens non defenderetur, inve vinculis eſſet, ſecumve agendi poteſtatem non faceret: aut cum eum invitum in jus vocare non liceret: neque defenderetur cum magiſtratus de ea re appellatus eſſet: ſive cui per magiſtratum ſine dolo ipſius actio exempta eſſe diceretur, earum rerum actionem intra annum quo primum de ea re experiundi poteſtas erit, item ſi qua alia mihi juſta cauſa eſſe videbitur, in integrum reſtituam, quod eis per leges, plebiſcita, ſenatus conſulta, edicta, decreta principum licebit.*

De alienatione judicii mutandi cauſa facta. Tit. 7.

[3] I. Ne qua alienatio judicii mutandi cauſa fiat.

[4] II. Si dolo malo lis in alium tranſlata, quæve alienatio judicii mutandi cauſa facta erit, neque arbitrio judicis priſtina judicii cauſa reſtituatur intra annum, quo primum experiundi poteſtas erit, in integrum reſtituam, ut tantum officio judicis conſequatur actor, quanti ejus interſit alium adverſarium non habuiſſe.

III. Heredi integrum etiam poſt annum cauſa co-

1 L. 8 & 10 ff eod.
2 L. 1 ſ ff. eod.
3 L. ult. ff. eod.
4 L. Item ſi ſ 1. ſ. ſi quis ff. eod.
L. Item ſi in pr. & ſ. ſi quis ff. eod.
L. ex hoc. 8 eod. d. l. ex hoc l. 3 ſ. ult. eod. l. vel 6 eod. l. 3 ſ. ex quibus l. 4 ſ. hæc actio eod. L. interdum 19 ff. de min.

L. 3

cognita in integrum reſtitutionem dabo.

De receptis, qui arbitrium receperunt, ut ſententiam dicant *Tit.* 8.

[1] I. QUI arbitrium pecunia compromiſſa recepit, ſententiam eum dicere cogam.

[2] I. Eumque, ſi ita conventum ſit, DIEM *compromiſſi proferre* jubebo.

Nautæ, caupones, ſtabularii ut recepta reſtituant. *Tit.* 9.

[3] I. NAUTÆ, *caupones*, *ſtabularii*, *quod cujusque ſalvum fore receperint*, *niſi reſtituant*, *in eos judicium dabo.*

EX LIBRO V.

De judiciis, & ubi quiſque agere vel conveniri debeat. *Tit.* I.

[4] I. Si ſe ſubjiciant aliqui juriſdictioni & conſentiant facta hac de re ſponſione, inter conſentientes judicium dabo.

[5] II. Legatis in eo quod ante legationem contraxerunt, item his qui judicandi cauſa arceſſiti, aut in provinciam deſtinati, revocandi domum ſuam, jus dabo.

[6] III. Si judex datus ab iis qui dandi jus habent judicium protelaverit, ſententiam ferre cogam.

[7] IV. Si longius ſpatium interceſſurum erit, quominus judex datus operam dare poſſit, eum mutari jubebo.

De inofficioſo teſtamento. *Tit.* 2

[8] I. Si quis teſtamentum inofficioſum dicere velit, eo quod injuſte ſe exheredatum aut præteritum eſſe queratur, neque ei quarta pars debitæ portio-
nis

1 L. 3 §. 1 l. 15 ff. eod.
2 L. 25 eod.
3 L. 13 & 15 ff. eod.
4 L. 1 & 2 ff. eod. l. 7 ff. de verb. ſign.

5 L. 2 §. legatis eod.
6 L. 12 ff. eod.
7 L. 18 eod.
8 L. 3 l. 5 l. 8 §. 8, 9, & 17 l. 9 ff. eod.

L. 9,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

..s ab inteſtato relicta fuerit, inofficioſi teſtamenti ..tra quinquennium ei actionem dabo.

De hereditatis petitione. Tit. 3.

[1] I. Si hereditas petatur, adverſus eum qui jus vel ..m aliquam hereditariam pro herede aut pro poſ..ſſore poſſidebit, aut dolo malo fecerit, quominus ..ſſideat, heredi legitimo aut teſtamentario ad ..uem ea hereditas pertinere dicetur, actionem ..abo.

[2] II. Si rei hereditariæ alienatio poſtuletur, & ..ſſeſſor hereditatis, aut pro tota hereditate ſatis..re, aut etiam ejus rei nomine cavere paratus ſit, ..uſa cognita diminutionem concedam,

Si pars hereditatis petatur. Tit. 4

[3] I. Si pars hereditatis petatur, adverſus eum qui ..iquid ex ea hereditate poſſidebit, dolove malo fe..rit, quo minus poſſideat, legitimo aut teſtamen..rio heredi poſtulanti actionem dabo.

[4] II. Si pro parte heres, quam partem vindicare ..ebeat, incertus ſit, ſi mihi juſta cauſa eſſe videbitur, ..certæ partis petitionem dabo.

De poſſeſſoria hereditatis petitione. Tit. 5

[5] I. Quibus ex edicto bonorum poſſeſſio data ..t, hi ſi hereditatem partemve ejus petant, non ..inus atque iis ipſis heredibus eo nomine actio..m dabo.

De fidei commiſſaria hereditatis petitione. Tit. 6.

[6] I. Qui reſtitutam ſuſcepit hereditatem ex Sena..ſconſulto ex quo actiones tranſeunt, ſi heredita..m partemve ejus petat, ei tanquam heredi ex ea ..actionem dabo, non tamen adverſus eum qui ei ..reditatem reſtituit.

EX

.. L. 9, 10, 11, 13, 16, 18, ff. eod.
.. 1 ff. ſi pars heredit. per.
.. L. 5 ff. eod.
.. L. 1 ff. eod.
4 L. 1 §. ult. ff. eod.
5 L. 1 ff, eod,
6 L, 1 ff, eod,

L. 2.

EX LIBRO VI.

De rei vindicatione. Tit. 1.

[1] I. Si dominus ſuæ rei poſſeſſionem amiſerit, cum eam non alienaſſe dicatur: neque ea arbitrio judicis ei reſtituatur, adverſus eum qui eam poſſidere aut tenere dicetur, rei vindicationem dabo.

[2] II. Superficiario cauſa cognita idem judicium dabo.

De Publiciana in rem actione. Tit. 2.

[3] I. SI *Quis id quod traditur ex juſta cauſa à non domino, & nondum uſucaptum petet, judicium dabo.*

[4] II. QUI *bona fide emit,* cui res empta eo nomine tradita eſt, quam poſtea amiſerit, SI *ea res poſſeſſoris non ſit,* neque arbitrio judicis emptori reſtituatur, niſi res talis ſit, ut eam lex, vel conſtitutio alienari prohibeat, eo nomine actionem dabo.

Si ager vectigalis vel emphyteuticarius petatur. Tit. 3.

[5] I. Si ager vectigalis petatur, cauſa cognita judicium dabo.

EX LIBRO VII.

De uſufructu, & quemadmodum quis utatur fruatur. Tit. 1.

[6] I. Si de uſufructu agatur: judicis, qui de ea re datus erit, arbitrio æſtimabitur, quo modo antea uſusfruitus ſit is cui uſusfructus relictus eſt, & quemadmodum in poſterum utifrui debeat.

S

1 L. 1 ff. eod. l. qui reſtituere. 68 ff. eod.
2 L. Alienationis. 28. ff. de verb. ſign.
3 L. 1 ff. eod.
4 L. 7 §. 6 & 8 l. 11 l. ult ff. eod. præterea Inſt. tit. de Actionibus.
5 Ex inſcriptione.
3 L. 13 §. 1 & 2 ff. eod.

L. 5 ff

Si uſus fructus petatur. vel ad alium pertinere negetur.
Tit 6.

[1] 1. Si uſusfructus petatur, vel ad alium pertinere
egetur, uſufructuario confeſſoriam neganti, nega-
oriam in eum actionem dabo.

Vſufructuarius quemadmodum caveat. Tit. 9.

[2] 1. Si cujus rei uſusfructus legatus eſſe dicatur,
ſufructuarium ſe uſurum boni viri arbitratu : &
im uſusfructus ad eum pertinere deſierit, ſe ei re-
itutuṙum ad quem ea res pertinebit, ſatisdare ju-
ebo.

EX LIBRO VIII,

Si ſervitus vindicetur, vel ad alium pertinere negetur.
Tit. 1

[3] 1 Si ſervitus vindicetur, vel ad alium pertinere
egetur, vindicanti confeſſoriam, neganti negato-
am in rem actionem dabo.

EX LIBRO IX.

Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. Tit. 1.

[4] 1. Si quadrupes PAUPERIEM FECISSE dica-
ur, ex lege XII Tabularum, aut noxam ſarcire, aut
oxiam dare jubebo.

De his qui effuderint, vel dejecerint. Tit. 3.

[5] 1. UNDE *in eum locum quo volgo iter fiet, vel in
uo conſiſtetur, dejectum vel effuſum quid erit, quantum
ea re damnum datum factumve erit, in eum qui ibi
abitaverit, in duplum judicium dabo. Si eo ictu homo
ber periſse dicetur, quinquaginta aureorum judicium
dabo.*

1 L. 5. ff. eod. l. 2. ff. ſi ſervit.
ndicet.
2 L. 1. ff. eod.
3 L. 2. ff. eod.
4 Ex inſcriptione, & l. 1. eod.
Ex collat. legis Moſaicæ cum Rom.
Tit. de furib. 7.
5 L. 1. ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

dabo. Si vivet, nocitumque ei eſſe dicetur, quantum ob eam rem æquum judici videbitur, eum cum quo agetur condemnari, tanti judicium dabo. Si ſervus inſciente domino feciße dicetur in judicio adjiciam, aut noxam debere.

[1] II. Ne *quis in ſuggrunda, protectove ſupra eum locum quo volgo iter fiet, inve quo conſiſtetur, id poſitum habeat, cujus caſus nocere cui poſſit, qui adverſus ea fecerit, in eum ſolidorum decem in factum judicium dabo. Si ſervus inſciente domino feciße dicetur, aut noxæ dedi jubebo.*

De noxalibus actionibus. Tit. 4.

[2] I. Si ſervus deliquiſſe dicatur: Quantum ob eam rem æquum judici videbitur, eum in cujus poteſtate eſt comdemnari, tanti judicium dabo.

[3] II. Si ſervus inſciente domino feciſſe dicetur, noxæ dedi jubebo.

III. Si *is in cujus poteſtate eſſe dicetur negavit ſe in poteſtate ſervum habere, utrum actor volet, vel dejerare jubebo, In poteſtate ſua non eſſe, neque ſe dolo malo feciße quo minus eſset: vel judicium dabo ſine noxæ deditione.*

EX LIBRO, X.

Finium regundorum. Tit. 1.

[4] I. Finium regundorum ſi controverſia fuerit inter vicinos, judicium dabo: Ita ut judex qui de e re datus erit, ex æquo & bono controverſiam dirimat, ejus habita ratione quod cujuſque interſit: ei qu

1 L. 5 §. 6 ff. eod.
2 L. 1 & 2 ff. eod. §. præterea Inſt. tit. de actionibus.
3 L. 21 §. prætor ait. ff. eod.
4 L. 2 & 4 ff. eod. § quædam Inſt. tit. de actionib.

L.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ue jus ſit rem uni adjudicare, eum invicem cert
ecunia alteri condemnando.

Familiæ erciſcundæ. Tit. 2.

[1] I. Familiæ erciſcundæ judicium inter coheredes abo: Ita ut judex qui de ea re datus erit, ſi commo- e diviſio fieri nequeat, uni rem adjudicare, eum- ue alteri certa pecunia condemnare. Atque præ- ationum ratione habita, quanto æquius melius ei debitur, cætera dirimere poſſit.

Communi dividundo. Tit. 3

[2] I. Communi dividundo judicium inter eos uibus res communes erunt, dabo.

II. judicium qui de ea re datus erit, ſi commo- e diviſio fieri nequeat, uni rem adjudicare certa ecunia alteri eum condemnando, atque præſtatio- um ratione habita, quanto æqujus melius ei vide- tur, cætera dijudicare jubebo.

Ad exhibendum. Tit. 4

[3] I Si quis rem quam judicio petiturus erit, ſibi hiberi poſtulet ab eo qui eam poſſidet, aut dolo alo fecerit quominus poſſideret, eam arbitrio ju- cis jubebo.

EX LIBRO. XI.

De interrogationibus in jure faciendis, & interrogatoris actionibus. Tit. 1.

[4] I. QUI IN JURE INTERROGATUS RE- PONDERIT, qua ex parte ſit heres aut bo- orum poſſeſſor: ex ſua reſponſione actionem bo.

II Ad-

1 L. 1 & 2 & 22 ſ. ult. ff. eod. uædam. Inſt. de actionibus.
2 L. 2 3 & 4 ff. eod, ſ. quę- a Inſt. de actionib.
3 L. 3 l. 8 ff. eod. ſ. præterea. Inſt. tit. de actionib.
4 L. 2, 3, 4, ff. eod.

[1] II. Adverſus eum qui OMNINO NON RESPONDISSE dicetur, in ſolidum actionem dabo.

De *ſervo corrupto*. Tit. 3.

[2] I. QUI *ſervum, ſervam, alienum, alienam recepiſſe perſuaſiſſe quid ei dicetur dolo malo, quo eum, eam deteriorem faceret: in eum quanti ea res erit, induplum judicium dabo.*

De aleatoribus. Tit. 5.

[3] I. SI *quis eum apud quem alea luſum eſſe dicetur, verberaverit, damnumve ei dederit, ſive quid eo tempore domo ejus ſubtractum eſt, iudicium non dabo.*

II. IN *eum qui aleæ ludendæ cauſa vim iutulerit, uti quæque res erit animadvertam.*

Si menſor falſum modum dixerit. Tit. 6.

[4] I. Si menſor falſum modum dixiſſe dolo malo: aut cujus alterius rei menſuram falſam renunciaſſe dicetur: eo nomine adverſus eum in factum actionem dabo.

De religioſis & ſumptibus funerum, & ut funus ducere liceat. Tit. 7.

[5] I. *Sive homo mortuus, oſſave hominis mortui in locum purum alterius, aut in id ſepulchrum in quo ius non fuerit, illata eſſe dicentur, qui hoc fecit, in factum actione tenetur, & pœnæ pecuniariæ ſubiicitur.*

II. Si locus religioſus pro puro veniſſe dicetur, adverſus venditorem rei ad quem ea res pertinebit, in factum actionem dabo.

[6] III. Si in locum publicis uſibus deſtinatum dolo malo quis mortuum intulerit, in eum judicium dabo, ut extra ordinem plectatur.

[7] IV. Ei qui mortuum inferre prohibitus eſt, oſſave mo-

1 L. 11 §. 4 ff. eod.
2 L. 1 ff. eod.
3 L. 1 ff. eod.
4 L. 1 in princ. & §. 1 & 2 l. 5. in pr. & §. 2 ff. eod.
5 L. 2. § 2. ff. eod.
6 L. 8 §. 1 ff. eod.
7 L. 8 §. 1 ff. eod.

mortui in eum locum quo ei jus eſſet inferendi
ique ob eam cauſam alio inferre coactus eſt ad-
rſus eum qui prohibuit[1], quanti interfuit prohibi-
m non eſſe, in factum actionem dabo.

V. QUOD *funeris cauſa ſumptus factus erit, hujus*
uperandi nomine in eum ad quem ea res pertinet, ju-
ium dabo.

De mortuo inferendo, & ſepulchro ædificando. Tit. 8.

I. QUO, *quave illi mortuum inferre invito te ei*
eſt, quominus illi, eo, eave mortuum inferre, & ibi
elire liceat, vim fieri veto.

II. QUO *illi jus eſt invito te mortuum inferre,*
ominus illi in eo loco ſepulchrum ſine dolo malo ædifi-
re liceat, vim fieri veto.

EX LIBRO. XII.

De rebus creditis ſi certum petatur, & de conditione.
Tit. I.

I. Si certum petatur ex mutui datione, condi-
onem dabo.

De jure jurando ſive voluntario, ſive neceſſario, ſive ju-
diciali. Tit 2.

I. SI *is cum quo agitur conditione delata jurave*
, ejus rei de qua jusjurandum delatum fuerit. neque
ipſum, neque in eum, ad quem ea res pertinet, actio-
m dabo.

II. Quod ſi actor deferente, aut etiam referente
verſario juraverit, vel cum jurare paratus eſſet,
jusjurandum remiſſum fuerit, ex ea re in factum
actionem dabo.

III. EUM A QUO JUSJURANDUM PETE-
TUR,

1 L. 12. §. 2 ff. eod.
2 Ex inſcriptione & l. 6. & 8.
eod & ex l. 1. ff de cond. tritic.
3 L. 3 in princ. l. 7 ff. eod.
4 L. 9. ff. eod.
5 L. jusjurandum. 34. §. ait
præt. & § datur. ff. eod.

TUR, SOLVERE AUT JURARE COGAM, niſi ei qui aget, jusjurandum referre malverit: quo caſu ſi jusjurandi conditione non utatur, ei actionem denegabo.

De condictione cauſa data, cauſa non ſecuta. Tit. 4.

I. Si cui aliquid ex aliqua cauſa datum fuiſſe dicatur, cauſa non ſecuta, ad id repetendum quod datum erit, adverſus eum qui acceperit, condictionem dabo.

De conditione ob turpem vel injuſtam cauſam. Tit. 5.

[1] I. Si quid ob turpem vel injuſtam rem datum fuiſſe dicetur, ad id repetendum quod datum erit adverſus eum cui datum fuerit, condictionem dabo

De condictione indebiti. Tit. 6.

I. Si ab ignorante indebitum ſolutum eſſe dicetur, ad id quod ſolutum erit repetendum, actionem dabo.

De condictione ſine cauſa. Tit. 7.

I. Si quid ſine cauſa promiſſum aut ſolutum fuiſſe dicatur, ejus rei nomine condictionem dabo.

EX LIBRO XIII.

De condictione furtiva. Tit. 1

[2] I. Si qua res furto ablata eſſe dicatur: ejus perſequendæ cauſa domino adverſus furem, heredemve ejus furtivam condictionem dabo.

De condictione ex lege. Tit 2.

[3] I. Si obligatio lege nova introducta ſit, nec cautum eadem lege, quo genere actionis experiamur ex lege condictionem dabo.

De condictione triticaria. Tit. 3.

[4] I. Si quis triticum, vinum, oleum, aliaſve r[es]
præt[...]

1 L. 1 l. ſi non ſortem. 26. §. indebitum ff. eod.
2 L. 1 & 7 ff. eod.
3 L. unic. ff. eod.
4 L. 1. ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ræter pecuniam numeratam petat, earum rerum omine condictionem ei dabo.

De eo quod certo loco dari oportet. Tit. 4.

I. Si pecunia quæ certo loco dari debet, alio lo-) petatur, utilem actionem dabo, ut per eam arbi- io judicis ſatisfiat.

De pecunia conſtituta. Tit. 5.

I. QUI *pecuniam debitam conſtituerit: adve- iente die ſolvere debet.*

II. SI *appareat eum qui conſtituit, neque ſolvere, eque feciſſe, neque per actorem ſtetiſſe quominus fieret uod conſtitutum eſt: eamque pecuniam cum conſtitue- atur, debitam fuiſſe*, adverſus eum de conſtituto a- tionem dabo.

Commodati vel contra. Tit. 6.

I. QUOD QUISQUE COMMODASSE DI- CETUR, DE EO JUDICIUM DABO.

De pignoratitia actione, vel contra. Tit. 7.

I. Si ob creditam pecuniam pignus datum ſit, id- que ſoluta demum pecunia aut cum eo nomine ſa- is factum ſit, repetatur, adverſus eum à quo pete- ur, actionem dabo.

EX LIBRO XIV.

De exercitoria actione. Tit. 1

I. Quod cum magiſtro navis geſtum eſſe dice- ur: ejus rei cujus cauſa ibi præpoſitus fuerit, ad- verſus eum, aut exercitorem actionem dabo.

II. Si is qui navem exercuerit, in alia poteſtate erit, ejuſque voluntate navem exercuerit: quod cum

5 L. 1 ff. eod. §. plus autem inſtit. de actionib.
2 L. 1. 16. §. l. 18. §. 1. ff. eod
3 L. 1 ff. eod.
4 L. 4 & 11 §. 4. ff. eod.
5 L. 1 in pr. §. 1, 5, 7, & 8 ff. eod.
6 L. 1. §. ſi is qui navem. 19 ff. eod.

L. 1 &

cum magiſtro ejus geſtum erit in eum, in cujus poteſtate erit, qui navem exercuerit, in ſolidum judicium dabo.

De inſtitoria actione. Tit. 3.

[1] 1. Quod cum inſtitore geſtum eſſe dicetur, ejus rei cui præpoſitus fuerit, adverſus eum qui præpoſuit, actionem dabo.

De tributoria actione. Tit 4.

[2] I. Si in peculiari merce quis negotiatus fuerit, ſciente eo in cujus eſt poteſtate, pro ea merce is qui eum habet in poteſtate, cui aliquid debetur, cum aliis creditoribus in tributum vocabitur.

[3] II. Si cujus dolo malo factum ſit, quo minus ita tribueretur, quanto minus tributum erit, quam debuerit, cum præſtare cogam.

Quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt, negotium geſtum eſſe dicetur. Tit. 5.

[4] I. IN EUM *qui emancipatus aut exheredatus erit, qui ve abſtinuerit ſe ab hereditate ejus, cujus in poteſtate, cum is moritur, fuerit, ejus rei nomine, quæ contracta cum eo fuerit, cum is in poteſtate eſset, ſive ſua voluntate ſive juſsu ejus, in cujus poteſtate erit, contraxerit, ſive in ipſius peculium, ſive in patrimonium ejus, in cujus poteſtate erit, ea res redacta fuerit, actionem cauſa cognita, dabo in id quod facere poteſt.*

EX LIBRO XV.

De peculio. Tit. I.

[5] I. QUOD *cum eo, qui in alterius poteſtate eſſet, negotium geſtum erit*, de eo eatenus adverſum eum in cujus poteſtate eſſe dicetur, judicium dabo, quatenus erit in peculio.

Quan-

1 L. 1. & 5. § 4 ff. eod.
2 L. 1 & 5 §. 2 ff. eod.
3 L. 7 §. 1 ff. eod.
4 L. 2 ff. eod.
5 L. 1 § 2 ff. eod.

L. 1 ff.

Quando de peculio actio eſt annalis. Tit. 2.

1. POST *mortem ejus, qui in alterius poteſtate erit, poſteave quam is emancipatus, manumiſſus, alienatusve fuerit, duntaxat de peculio, & ſi quid dolo malo ejus in cujus poteſtate eſt, factum erit, quominus actio peculii eßet, in anno quo primum de re experiundi poteſtas erit, judicium dabo.*

De in rem verſo. Tit. 3.

1. Si quid in rem alicujus verſum eſſe dicetur, ex eo, quod is accepit, qui in ejus eſt poteſtate, quatenus verſum erit, eatenus actionem dabo.

Quod juſſu. Tit. 3.

1. Quod juſſu domini, vel patris geſtum eſſe dicetur, de ea re adverſus eos in ſolidum judicium dabo.

EX LIBRO XVI.

Depoſiti vel contra. Tit. 3.

1. QUOD *neque tumultus, neque incendi, neque ruinæ, neque naufragii cauſa depoſitum ſit, in ſimplum: earum autem rerum, quæ ſupra ſunt comprehenſæ, in ipſum in duplum: in heredem ejus, quod dolo malo ejus factum eße dicetur, qui ſit mortuus, in ſimplum: quod ipſius, in duplum judicium dabo.*

EX LIBRO XVI.

Mandati. Tit. 1.

1. Qui mandatum alterius ſuſcepiſſe dicetur, in eum judicium dabo.

Pro-

1 L. 1. ff. eod.
2 L. 1 ff. eod.
3 L 1 ff. eod.
4 L. 1 §. 1 eod.

L. 2

Pro ſocio Tit. 2

1. Si ſocietas inter aliquos coita eſſe dicetur, de ea re judicium dabo.

EX LIBRO XVIII.

De contrahenda emptione. Tit. 1.

1. Si emptio & venditio contracta eſſe dicetur, de ea re judicium dabo.

De hereditate vel actione vendita. Tit. 4.

1 1. Si hereditas aut actio veniſſe dicetur, quidquid pecuniæ ex ea hereditate aut actione, ad venditorem, ejuſve heredem perveniſſe dicetur, aut dolo malo factum erit, quominus perveniret: item quæcumque actio, petitio, perſecutio inde dari debuit, ea omnia emptori præſtari ac reſtitui jubebo.

EX LIBRO. XIX.

Locati & conducti. Tit. 2.

1. Si locatio & conductio contracta eſſe dicetur ex eo contractu actionem dabo.

De æſtimatoria. Tit. 3.

2 1. Si res æſtimata vendenda data fuerit, de æſtimato actionem dabo.

De rerum permutatione. Tit. 4.

3 1. Si permutatio facta eſſe dicetur, in factum actionem dabo.

De præſcriptis verbis. Tit. 5.

4 1. Si propria actio prodita non erit, quæ negotio quo de agitur, accommodari poſſit: uti quæque res geſta

1 L. ff eod. l. pecunia. 178 ff. de verb. ſignif.
2 L. 1 ff. eod.
3 L. 1 ff. eod.
4 L. 20 & 22. ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

[g]eſta eſſe dicetur, præſcriptis verbis in factum a-
[c]tionem dabo.

EX LIBRO XXI.

De Ædilitio edicto. Tit. I

[1] I. QUI *mancipia vendunt, certiores faciant em[pt]ores, quid morbi vitiive cuique ſit, quis fugitivus, erro[ve] ſit, noxave ſolutus non ſit: eademque omnia, cum ea [m]ancipia vænibunt, palam recte pronuncianto.*

II. QUOD *ſi mancipium adverſus ea veniſſet, ſive [a]dverſus quod dictum, promiſſumve fuerit, cum veniret, [f]uiſſet, quod ejus præſtari oportere dicetur, emptori, om[n]ibusque, ad quos ea res pertinet, judicium dabimus, ut [i]d mancipium redhibeatur.*

III. SI *quid autem poſt venditionem traditionem[q]ue deterius opera emptoris, familiæ, procuratorisve [e]jus factum erit: ſive quid ex eo poſt venditionem na[t]um, aut acquiſitum fuerit, & ſi quid aliud in venditio[n]e ei acceſſerit, ſive quid ex ea re fructus pervenerit ad [e]mptorem, ut ea omnia reſtituat.*

IV. ITEM *ſi quas acceſſiones ipſe præſtiterit, ut recipiat.*

V. ITEM, *ſi quod mancipium fraudem capitalem [a]dmiſerit, mortiſve conſciſcendæ ſibi cauſa quid fecerit, vel in arenam depugnandi cauſa ad beſtias fuerit intromiſſum, ea omnia in venditione pronuncianto: ex his enim cauſis judicium dabimus.*

VI. HOC *amplius, ſi quis adverſus ea ſciens dolo malo vendidiſſe dicetur, judicium dabimus.*

[2] VII. Nationem præterea cujuſque mancipii in venditione pronuncianto.

VIII. Si

1 L. 1 ff. eod.
2 L. quod ſi nolit. 31 §. qui mancipia. 21. ff. eod.

L. pa-

VIII. Si ita factum non erit, quod ejus præſtari oportere dicetur, emptori, omnibuſque, ad quos ea res pertinebit: judicium dabimus, ut & mancipium redhibeatur.

IX. Ne veterator pro novitio væneat prohibemus: ſi quid ignorante emptore ita vænierit, judicium dabimus.

2 X. A Venditione mancipii nomine duplum promitti, jubebimus.

3 XI. Mancipiis autem redhibendis in diebus ſexaginta, quibus primum agendi poteſtas erit, vel quanto minoris eſſent, vænierint in anno, judicium dabimus.

4 XII. Si quid ita vænierit, ut niſi placuerit, intra præfinitum tempus redhiberetur, conventionem ratam habebimus.

XIII. Si de tempore nihil convenerit, in ſexaginta diebus, quibus primum experiundi poteſtas erit, in factum actionem dabimus.

XIV. Si intra illud tempus redhibitio facta non erit, cauſa cognita ei ſubvenimus.

5 XV. Si ſervus fuerit redhibitus, ET *quanta pecunia pro eo nomine ſoluta acceſſionisve nomine data erit, non tradetur: cujusve pecuniæ quis eo nomine obligatus erit, non liberabitur:* in factum actionem dabimus.

6 XVI. QUI *jumenta vendunt, palam recte dicunto quid in quoque eorum morbi vitiive ſit, uti quæ optime ornata vendendi cauſa fuerint, ita emptoribus tradantur: ſi quid ita factum non erit, de ornamentis reſtituen-*

dis

1 L. præcipiunt 27 ff. eod.
2 L. emptori. 37 de evictiõn.
3 L. ſciendum. 19. § 6. ff. de ædil. edicto.
4 L. quod ſi nolit. 31 §. ſi quid 22. ff. eod.
5 L. Ædiles. 25 §. præt. 6. l. quod ſi. 31 §. in factum. 17. & ſeq. ff. eod.
6 L. Ædiles. 38. ff. eod.

L. Ædi-

...s *jumentisve ornamentorum nomine redhibendis in ...ebus ſexaginta, morbi autém vitiive cauſa inemptis ...ciendis in ſex menſibus, vel quanto minoris cum væni...nt, fuerint, in anno judicium dabimus.*

...1 XVII. SI *jumenta paria ſimul vænierint, & alte...m in ea cauſa fuerit, ut redhiberi debeat, judicium ...bimus, quo utrumque redhibeatur: quæ de jumento...m ſanitate diximus, de cætero quoque pecore omni ven...tores faciant.*

EX LIBRO XXV.

De actione rerum amotarum. Tit. 2.

2 I. Si uxor conſtante matrimonio res mariti ...noviſſe dicatur, in eam actionem dabo, vel jusju...ndum deferre permittam.

De inſpiciendo ventre cuſtodiendoque partu. Tit. 4.

I. SI *mulier mortuo marito prægnantem ſe eſſe di...t, his, ad quos ea res pertinebit, procuratorive eorum ...s in menſe denunciandum curet, ut mittant, ſi ve...nt, quæ ventrem inſpicient. Mittantur autem mulieres ...iberæ duntaxat quinque; hæque ſimul omnes inſpiciant: ...m ne qua earum, dum inſpicit, invita muliere ven...em tangat. Mulier in domu honeſtiſſimæ feminæ ...riat, quam ego conſtituam. Mulier ante dies trigin..., quam parituram ſe putat, denunciet iis, ad quos ea ...s pertinet, procuratoribuſve eorum, ut mittant, ſi ve...nt, qui ventrem cuſtodiant. In quo conclavi mulier ...ritura erit, ibi ne plures aditus ſint, quam unus. Si ...unt, ex utraque parte Tabulis præfigantur. Ante ...tium ejus conclavis liberi tres, & tres liberæ cum bi-* nis

1 L. Ædiles, 38 pr. & §. 1 ff. ...d.

3 L. 1 l. Mrrcellus, 11 §. 1 & ult. l. ideo. 13 ff. eod.

L. 1 §. 4 eod.

L. 1. ff.

nis comitibus cuſtodiant. Quotieſcumque ea mulier in
id conclave, aiiudve quod, ſive in balineum ibit : cuſto-
des ſi volent, id ante proſpiciant, & eos, qui introierint
cuſtodes, qui ante conclave poſiti erunt, ſi volunt, omnes
qui conclave aut domum introierint, excutiant. Mu-
lier cum parturire incipiat, his, ad quos ea res pertinet,
procuratoribusve eorum denunciet, ut mittant, quibus
præſentibus pariat. Mittantur mulieres liberæ dunta-
xat quinque: ita ut præter obſtetrices duas in eo concla-
vi ne plures mulieres liberæ ſint, quam decem: ancillæ,
quam ſex. Hæ quæ intus futuræ erunt, excutiantur om-
nes in eo conclavi, ne qua prægnans ſit. Tria lumina, ne
minus, ibi ſint: ſcilicet quia tenebræ ad ſubjiciendum
aptiores ſunt. quod natum erit, his, ad quos ea res per-
tinet, pr ocuratoribusve eorum, ſi inſpicere volent, oſten-
datur. Apud eum educetur, apud quem parens juſſerit, ſi
autem nihil parens juſſerit, aut is, apud quem voluerit-
educari, curam non recipiet : apud quem educetur,
cauſa cognita conſtituam. Is. apud quem educabitur,
quod natum erit, quod trium menſium ſit, bis in men-
ſe: ex eo tempore quoad ſex menſium ſit, ſemel in menſe:
à ſex menſibus quoad anniculus fiat, alternis menſibus:
ab anniculo, quoad fari poſſit, ſemel in ſex menſi-
bus, ubi volet, oſtendat. Si cui ventrem inſpici cuſto-
dirive, adeſſe partui licitum non erit, factumve quid
erit, quo minus ea ita fiant, uti ſupra comprehenſum eſt;
ei, quod natum erit, poſſeſſionem cauſa cognita non
dabo. Sive quod natum erit, ut ſupra cautum eſt,
inſpici non licuerit. Quas utique actiones me daturum
polliceor his quibus ex edicto meo bonorum peſſeſſio da-
ta ſit : eas, ſi mihi juſta cauſa videbitur eſſe, ei non
dabo

Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Si ventris nomine muliere in poſſeſsionem miſſa, &c.
Tit. 5.

[1] I. Si ventris nomine muliere in poſſeſſionem
iſſa eadem poſſeſſio dolo malo ad alium tranſlata
ſe dicetur: tam adverſus mulierem, quam adver-
s eum, in cujus poteſtate ea fuerit, quanti actoris
terfuerit, in tantum actionem dabo.

II Eum quoque, qui per dolum in poſſeſſionem
nerit, ab ea decedere cogam.

Si mulier ventris nomine in poſſeſsione calumniæ cauſa eſſe dicetur. Tit. 6.

[3] I. Si mulier ventris nomine in poſſeſſione ca-
mniæ cauſa eſſe dicetur, quanti agentis interfue-
t, intra annum, quo agendi poteſtas erit, actionem
bo, etiam adverſus parentem, ſi per eum factum
, ut in poſſeſſionem per calumniam iretur.

EX LIBRO XXVI.

De teſtamentaria tutela *Tit. 2.*

[4] I. Si quis ex pluribus tutoribus ſatiſdationem
otulerit, ut ſolus adminiſtret, an ille audiri, cæte-
que nihilominus eadem conditio deferri debeat,
uſa cognita conſtituam.

De tutoribus & curatoribus datis ab his qui jus dandi habent. *Tit. 5.*

[5] I. Si mulier prægnans eſſe dicetur, ventri cura-
rem conſtituam.

De adminiſtratione & periculo tutorum. *Tit. 7.*

[6] I. Si plures tutores teſtamento dati fuerint, ei
ptiſſimum tutelæ adminiſtrationem committam,
em parens teſtamento deſtinaverit.

II. Quod

1 L. 1 ff. eod.
2 L. 1 ff. eod.
3 Ex inſcript. & l. un ff. eod.
4 L. 17 l. ſi nemo 19. ff. eod.
5 L. ventri. 20 ff. eod.
6 L. 3 §. 1 ff. eod.
§. 7. eod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

II. Quod ſi nullus à teſtatore electus fuerit[1], aut qui electus eſt gerere nolit, tum eum gerere cogam, cui major pars tutorum tutelam decreverit.

EX LIBRO XXVII.

Vbi pupillus educari vel morari debeat. Tit. 2.

[2] II. *S*i quis pupillum apud ſe educare recuſaverit, eum non cogam.

De tutelæ & rationibus diſtrahendis. Tit. 3.

[3] I. Si quid ex bonis pupilli abeſſe dicetur, adverſus eum qui in adminiſtranda tutela aliquid abſtulerit, in duplum judicium dabo.

[4] II. Eum, qui tutelam geſſit, rationem eo nomine reddere cogam.

De contraria tutelæ actione. Tit. 4.

[5] I. Si quid ex adminiſtratione bonorum pupilli debeatur, eo nomine in eum contrariam actionem dabo.

De eo qui pro tutore, prove curatore negotia geßit. Tit. 5.

[5] I. Sive tutor aut curator negotia gesserit: ſive quis pro tutore aut pro curatore, ad ea gerenda acceſſerit, adverſus eum qui geſſiſſe dicetur actionem dabo.

Quòd falſo tutore autore geſtum eſſe dicitur. Tit. 6.

[7] I. QUOD *eo autore, qui tutor non fuerit, geſtum eſſe dicetur, ſi id actor ignoravit, dabo in integrum reſtitutionem.*

[8] II. IN *eum qui cum tutor non eßet, dolo malo autor factus eſſe dicetur, judicium dabo, ut quanti res ea erit, in tantam pecuniam condemnetur.*

EX

1 §. 7 eod.
2 L. 1 §. 2. ff. eod.
3 L. 1 §. penult. & l. 2 ff. eod.
4 L. 1. pr. ff. eod.
5 L. 1 ff. eod.
6 L. 1 ff. eod.
7 L. 1 §. 1 & 6 ff. eod.
8 L. 7. ff. eod.

L. 8. in

EX LIBRO. XXVIII.

De conditionibus inſtitutionum. Tit. 7.

[1] I. Eum cui ſub jusjurandi conditione quid re-[ʃ]ctum eſt, ita capere ſinam, ut capiunt hi quibus [n]ulla talis jurisjurandi conditio inſeritur.

De jure deliberandi. Tit. 8.

[2] I. Heredem inſtitutum intra certum tempus [h]ereditatem adire jubebo. SI TEMPUS AD DE-[L]IBERANDUM PETET, DABO.

[3] II. Creditoribus inſtrumentorum inſpicien-[d]orum copiam faciam.

[4] III. Si major ſit hereditas, & in ea hereditate [r]es quæ ex tractu temporis deteriores fiant, aut ea [q]uæ nimium ſumptuoſa ſint: aut quæ mora fiant [d]eteriora: ei qui deliberat cauſa cognita hujuſmo-[d]i res ſine præjudicio juſtis pretiis diſtrahere per-[m]ittam.

[5] IV. SI *pupilli pupillæve nomine poſtulabitur ad de-[li]berandum an expediat ad eum hereditatem retinere, [&] hoc datum ſit, ſi juſta cauſa eſſe videbitur, bona inte-[r]ea diminui niſi cauſa cognita, boni viri arbitratu, ve-[t]abo.*

EX LIBRO XXIX.

De acquirenda vel omittenda hereditate. Tit. 2.

[6] I. PROXIMUS *à filio poſthumo heres, dum [m]ulier prægnans eſt, aut putatur eſſe, adire here-[di]tatem non poteſt: Sed ſi ſcit non eſſe prægnantem, [p]oteſt.*

II. Suo

1 L. 8 in pr. ff. eod.
2 L. ſi quis 8 ff. de hered. inſt. [...]1. ff. eod.
3 L. 5 ff. eod.
4 L. 5 §. 1 ff. eod.
5 L. 7 pr. ff. eod.
6 L. cum quidam. 30 ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

[1] II. Suo & neceſſario hereditam maſculo quam fœminæ abſtinendi ſe ab hereditate poteſtatem faciam: impuberi, etiamſi ſe immiſcuerit hereditati: puberi, ſi ſe non immiſcuerit.

[2] III. SI PER EUM EAMVE FACTUM ERIT QUO QUID EX EA HEREDITATE AMOVERETUR, abſtinendi beneficium non dabo.

Teſtamenta quemadmodum aperiantur. Tit. 3.

[3] I. Quod ad cauſam ſupremi alicujus judicii pertinere dicetur inſpicere ac deſcribere deſideranti, ſuo vel alieno nomine: ſi prius de calumnia juraverit, præter eam partem ſupremarum tabularum quam aperiri defunctus vetuit, vel ad ignominiam alicujus pertinere dicetur, inſpiciendi deſcribendique præter diem & conſulem poteſtatem faciam.

Si quis omiſſa cauſa teſtamenti, &c. Tit. 4.

[4] I. Si quis cauſam teſtamenti prætermiſiſſe dicatur, ut ab inteſtato vel alio modo hereditatem partemve ejus poſſideat quo eos circumveniat, quibus ex judicio defuncti aliquid deberi potuit, in eum cauſa cognita actionem dabo.

De Senatuſconſulto Syllaniano. Tit 5.

[5] I. Quod ad cauſam teſtamenti pertinens relictum erit ab eo qui occiſus eſſe dicetur, id ne quis ſciens dolo malo aperiendum, recitandum, deſcribendumve curet, priuſquam de ea familia quæſtio ex Senatuſconſulto habita, ſuppliciumque de noxiis ſumptum fuerit, vetabo.

[6] II. Bonorum quoque poſſeſſionem petere non permittam.

III. Quod

1 L. neceſſariis 57 ff. eod. Ulp. lib. reg. tit. qui hered. inſt. poſſ.
2 L. ſi ſervum 71. §. prætor ait ff. eod.
3 L. 1, 2, & 8, ff. eod. l. 3 C. eod. l. illa verb. 163 ff. de verb. ſignif.
4 L 1. l. 6 §. 2. l. 13. 26. 27. ff eod.
5 L. 3 §. 18 ff. eod.
6 L. 5 §. 1 ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

[1] III. Quod ſi quis aperuiſſe, aut quid aliud eorum quæ ſupra dicta ſunt, feciſſe dicetur, in centum aureos eum condemnabo: quorum dimidiam partem ei cujus opera convictus erit, dabo; alteram in publicum cogam.

EX LIBRO XXXV.

Si cui plus quam per legem falcidiam liceat &c. Tit. 3.

[2] I. Si cui plus quam per legem Falcidiam liceat, legatum eſſe dicetur, & dubitari juſte poſſit, utrum ex Falcidia locum habitura ſit, necne, cauſa cognita ſubveniam heredi: ut ei legatarius ſatiſdet, ſi apparuerit eum amplius legatorum nomine cepiſſe quam è lege Falcidia capere licebit, quanti ea res erit, tantam pecuniam daturum, dolumque malum ab eo abſuturum.

EX LIBRO XXXVI.

Vt legatorum ſeu fideicommiſſorum ſervandorum cauſa caveatur. Tit. 3.

[3] I. Legatorum & fideicommiſſorum nomine ſatiſdare jubebo, ut quibus teſtator diebus dari fierive voluit, iiſdem detur vel fiat, dolumque malum abeſſe abſuturumque eſſe inter ſe ſtipulari cogam.

Vt in poſſeßionem legatorum, &c. Tit. 4.

[4] I Si per legatarium vel fideicommiſſarium non ſtet quo minus ei caveatur, eum in poſſeſſionem ire jubebo.

1 L.25 §.2 ff. eod.
2 L. 1 in pr. l.4 ff. eod. l. aliud ... ff. de verb. ſignif.
3 L.1 in pr. ff. eod.
4 L.1.§.1 ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

EX LIBRO XXXVII.

De bonorum poſſeßionibus. Tit. I.

1 I. Iis qui rei capitalis damnati ſunt, neque in integrum reſtituti ſunt, bonorum poſſeſſionem non dabo.

Si tabulæ teſtamenti extabunt. Tit. 2.

2 I Si tabulæ teſtamenti extabunt, in quibus heredis nomen ita deletum ſit, ut penitus legi neque-at, bonorum poſſeſſionem non dabo.

II. Si tamen poſt prolatas tabulas deletum fuerit teſtamentum, aut tabulæ deinde interierint, ſecundum eas nihilominus bonorum poſſeſſionem dabo

De bonorum poſſeßione, furioſo, &c. Tit. 3.

3. I Furioſo, infanti, muto, ſurdo & cæco, ſi quic agatur intelligant, poſſeſſionem dabo.

De bonorum poſſeßione contra tabulas. Tit. 4.

I. Si ſui liberi heredes non fuerint inſtituti au nominatim exheredati: neque etiam emancipat qui maſculi ſunt, nec fœminæ vel inter cæteros: ii contra tabulas bonorum poſſeſſionem dabo: exce ptis iis qui jure *Heredes inſtitui non poßunt*.

4 I Liberos in adoptionem datos, modo heredes inſtituti ſint, à bonorum petitione non ſubmovebo

De legatis præſtandis contra tabulas, &c. Tit 5.

5 I. Qui judicia patris reſcindunt per contra tabulas bonorum poſſeſſionem, ex judicio ejus legat & fideicommiſſa liberis, parentibus, uxori, nuru quoque dotis nomine relicta, eos præſtare cogam no

1 L. 13. de bon. poſſ.
2 L. un. ff. eod.
3 Ex inſcript. tit. & l. 2. eod.
4 L. 1. l. 3. ſ. 9. l. 8. ff. eod. tit. Inſtit. de exhered. liber. §. emancipatos. Ulp. lib. regular. tit. q hered. inſtit. poſſunt.
5 L. 8. ſ. 11. ff. eod.
6 L. 1. ff. eod.
7 L. 2. 3. & 4. ff. eod.

L. 1.

non tamen iis liberis, quibus ex ſuperioribus cauſis bonorum poſſeſſionem polliceor, ſi eam petierint, aut ſi quid aliud ex defuncti voluntate obtinuerint.

de collatione. Tit. 6.

[1] I. Filios emancipatos, quibus bonorum poſſeſſio dabitur, ſua bona in medium conferre filiis in poteſtate exiſtentibus boni viri arbitratu jubebo: ita ut collatio fieri cenſeatur, ſi recte eo nomine cautum fuerit.

De dotis collatione. Tit. 7.

[2] I. Filiam, quæ bonorum poſſeſſionem petet, dotem conferre cogam.

De conjungendis cum emancipato liberis. Tit. 8.

[3] I. Si quis ex his, quibus bonorum poſſeſſio datur, in poteſtate parentis, cum moritur, non fuerit, ei liberiſque quos in ejuſdem parentis familia habet (ſi ad eos hereditas proprio nomine pertineat, neque notam exheredationis meruerint) bonorum poſſeſſionem ejus partis dabo, quæ ad eum pertineret, ſi in poteſtate permanſiſſet, ita ut ex parte dimidiam ipſe: reliquam liberi habeant, hiſque duntaxat bona ſua conferat.

De ventre in poſſeßionem mittendo. Tit. 9.

[4] I. Si mulier prægnans eſſe dicetur mortis tempore, & non ſit exheredatus qui in utero erit, ſitque inter ſuos heredes futurus, cum iis quibus poſſeſſio data erit, cauſa cognita ventrem in poſſeſſionem mittam.

De Car-

1 L. 1. in pr §. 1. & 9. l 3. in pr §. 3. l. 5. §. 1. l. 8. ff. eod. Ulp. in lib. reg. tit. de Poſſeſſ. dand. Paul. rec. ſent. lib. 5. tit. 9. l. filium. 20. §. vid. ff. de bonor. poſſeſſ. cont. tab.

2. L. 1. in pr. ff. eod.

3 L. in pr §. 7. &. 13. ff. eod.

4 L. 1. §. 1. 2. & 7. l. 7. vers. fin. ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

De Carboniano Edicto. Tit. 10.

1 I. Si cui controverſia fiat an inter liberos ſit, iſque impubes eſſe dicatur, cauſa cognita intra annum perinde ei bonorum poſſeſſionem dabo, ac ſi nulla de ea re controverſia eſſet: eumque eo nomine ſatiſdare jubebo: Judicium vero cauſa cognita in tempus pubertatis differam.

De bonorum poſſeßionibus ſecundum tabulas. Tit. 11.

2 I. Si de hereditate ambigitur, & tabulæ teſtamenti ſeptem teſtium ſignis obſignatæ ad me proferantur, ſecundum tabulas teſtamenti potiſſimum hereditatem dabo: Si teſtator civis Romanus & ſuæ poteſtatis cum moritur, fuerit.

3 II Si alienus poſthumus heres inſtitutus fuerit, ei ſecundum tabulas bonorum poſſeſſionem dabo.

Si à parente quis manumiſſus ſit. Tit. 12.

4 I. In *eo qui à patre avove paterno proavoque paterni aut patre* manumiſſus erit, idem jus conſtituam, eandemque contra tabulas bonorum poſſeſſionem dabo, quam patrono in liberti bonis.

De bonorum poßeſſione ex teſtamento militis. Tit. 13.

5 I. Si miles teſtamentum feciſſe dicatur: quocunque modo teſtatus fuerit & qualemcunque hereditatis partem aut legatum cuicunque reliquerit, in ſcriptis aut ſine ſcriptis, eo in militia defuncto, aut intra annum poſt miſſionem ex Principum conſtitutionibus juxta eorum voluntatem bonorum poſſeſſionem dabo.

II. Si

1. L. 1. in pr. l. 3. §. 4. & 13. l. 4. l. 5. & penult ff. eod.

2. L. 1. C. Herm. de ſucc. Cicer. lib. 1. in Verr. Inſtit. de teſt. §. 1 l. 1. in princ. §. 2. 3. & 5. ff. eod. Ulp. in lib. reg. tit. quemad. teſt. rump. 24. & tit. de poſſ. dand. 24

3 L. 3. ff. h. t. Inſtit. de bon. poſſ. in pr.

4 L. 1. ff. eod.

5 L. 1. 2. 14. 15. 17. 19. 38. & 40. ff. de teſtam. milit.

1. L. 2.

[1] II. Si qui in hoſtico ſuprema ſua judicia jure militari ordinaſſe, ibidemque ſupremum diem functi eſſe dicantur, etiamſi milites non fuerint, ſecundum eorum voluntatem bonorum poſſeſſionem dabo.

EX LIBRO XXXVIII.

De operis libertorum. Tit. I.

[2] I. Si operæ à patrono, patrona, liberiſque eorum petantur adverſus libertos & libertas, de ea re judicium dabo.

De bonis libertorum Tit. 2.

[3] I. Libertus qui teſtamentum faciet, ita teſtari debet, ut partem dimidiam bonorum ſuorum patrono relinquat: Si nihil aut minus parte dimidia reliquerit, patrono contra tabulas teſtamenti, heredi ſcripto ſecundum tabulas partis dimidiæ bonorum poſſeſſionem dabo.

II. Scripto herede non petente, alterius quoque partis patrono bonorum poſſeſſionem dabo.

III. Si libertus inteſtatus mortuus eſſe dicetur ſuo herede relicto filio adoptivo, patrono itidem partis dimidiæ bonorum poſſeſſionem dabo.

IV. Si naturales liberos reliquerit, ſive ii in poteſtate mortis tempore fuerint, ſive emancipati, ſive etiam in adoptionem dati, modo ex aliqua parte ſcripti heredes fuerint, patrono bonorum poſſeſſionem non dabo.

[4] V. Si *Donum, munus, operas redemerit* libertus, contra tabulas teſtamenti patrono cui nihil reli-

1 L. un. ff. de bon. poſſ. ex teſtam. mil.

2 L. 2. & 7. ff. eod.

3 Inſt. tit. de ſucc. libert. § . 1. l. 6. ff. de bonor. poſſeſſ.

4 Julianus. 37. ff. eod. l. ſæpe. 53. ff. de verb. ſignif. *vide* Juris notas à Magnone collectas. L. un. ff eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ctum erit, bonorum poſſeſſionem non dabo.

De libertis univerſitatis. Tit. 3.

1. Quod jus patrono in libertorum & libertarum bonis tributum eſt, idem municipibus acquiſitum eſto.

Si quid in fraudem patroni factum. Tit. 5.

1 1. Si quid dolo malo liberti factum eſſe dicetur: ſive teſtamento facto, ſive inteſtatus deceſſeri libertus, quominus pars debita bonorum ad eorum quem perveniat, quibus contra tabulas bonorum poſſeſſio competit, de ea re cognoſcam, operamque dabo ne ea res cuiquam fraudi ſit.

Si tabulæ teſtamenti nullæ extabunt, unde liberi. Tit 6.

2 1. Si tabulæ teſtamenti nullæ exſtabunt, und liberi bonorum poſſeſſionem petent: ſive ſui ſint ſive emancipati, aut capite minuti: itemque civitate donati: eis ab inteſtato bonorum poſſeſſionem dabo.

3 II. Si quis ex iis in poteſtate parentis cum i moritur non fuerit, ei liberiſque quos in ejuſden familia habebit, ſi ad eos hereditas ſuo nomine pertinebit, neque nominatim exheredes ſcripti erunt bonorum poſſeſſionem ejus partis dabo, quæ a eum pertineret, ſi in poteſtate manſiſſet, ita ut e ea parte dimidium ipſe habeat, reliquum liberi ejus: hiſque duntaxat bona ſua conferat.

Vnde legitimi. Tit. 7.

4 1. Unde legitimi bonorum poſſeſſionem petent, ſi nullæ inde teſtamenti tabulæ proferantur tum quem ei heredem eſſe oporteret, ſi inteſtatu mor

1 L. 1. in pr. ff. eod.
2 L. 1. §. 5. l. 4. ff. ſi tab. teſt. null. ext. Item in collat. legis Moſaic. cum Rom. tit. ult. verſ. fin.
3 L. 5. ff. eod.

4 L. 1. & 4. ff. eod. unde legitim. Collat. legis Moſaic. cum. Rom. tit. ult. verſ. fin. l. un. ff. u ex legib. Senat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

mortuus eſſet, eum bonorum poſſeſſorem faciam: ita ut conſanguinei cæteris præferantur.

Unde X perſonæ.

[1] I. Unde X perſonæ bonorum poſſeſſionem petent, pater, inquam, mater, avus, avia materni: filius, filia, nepos, neptis, tam ex filio, quam ex filia, frater, ſoror, ſive conſanguinei ſive uterini, ſi nullæ inde tabulæ teſtamenti proferantur: & non contracta fiducia emancipatio peracta eſſe dicatur, has decem perſonas extraneo manumiſſori anteponam, iiſque ab inteſtato bonorum poſſeſſionem dabo.

Unde cognati. Tit. 8.

[2] I. Unde cognati bonorum poſſeſſionem petent, ſi nullæ inde teſtamenti tabulæ proferantur, eis, qui defuncto mortis tempore cognati fuerunt, proximitatis nomine uſque ad ſextum gradum cognationis, bonorum poſſeſſionem dabo, & ſeptimo ſobrino ſobrinæque, nato natæve.

[3] II. Agnatis capite minutis, exceptis fratre & ſorore emancipatis, niſi ſint in adoptiva familia, itemque liberis naturalibus, ex hac parte eandem bonorum poſſeſſionem dabo.

Tum quem ex familia.

[4] I. Si libertus inteſtato mortuus eſſe dicetur, tum quem ex familia ejus heredem eſſe oporteret, ad bonorum poſſeſſionem vocabo.

Unde liberi patroni.

[5] I. Unde liberi patroni patronæque & parentes eorum bonorum poſſeſſionem petent, ſi nullæ

1 Inſtit. tit. de b⁻n. poſſeſſ. §. 3. 4. & Collat. leg. Moſaic. cap. ult. verſ. fin.

2 L. 1. §. 2, & ſeq. ff. eod. l. 8. ff. de ſuis & legitim. hered.

3 Inſtit. tit. de ſucceſſ. cognat. l. 1. §. 2 & ſeq ff. unde cognati.

4 Juſtin. & Theoph. Inſt. tit. de bonor. poſſeſſ.

5 Juſtin. cum Theoph. Inſt. tit de bon. poſſ.

inde teſtamenti tabulæ proferantur, ab inteſtato bonorum poſſeſſionem dabo.

De ſucceſſorio Edicto. Tit. 9.

[1] I. Qui ad bonorum poſſeſſionem ex ſuperioribus capitibus vocantur, eam petant liberi & parentes intra annum, cæteri intra centeſimum diem.

[2] II. Si quis eorum eam bonorum poſſeſſionem dari ſibi noluerit, aut diebus ſtatutis non admiſerit, tunc cæteris bonorum poſſeſſionem ita dabo, ac ſi prior ex eo numero non fuiſſet.

Vnde vir & uxor. Tit. 11.

[3] I. Unde vir & uxor bonorum poſſeſſionem petent: Si nullæ inde teſtamenti tabulæ proferantur, ei qui petet, ab inteſtato bonorum poſſeſſionem dabo.

Vnde cognati manumiſſoris.

[4] I. Unde cognati manumiſſoris petent bonorum poſſeſſionem, ſi nullæ inde teſtamenti tabulæ proferantur, eis qui petent, ab inteſtato bonorum poſſeſſionem dabo.

De veteranorum & militum ſucceſſione. Tit, 12.

[5] I. Si miles aut veteranus inteſtatus mortuus eſſe dicatur, cui ſint caſtrenſia bona: legitimo heredi, aut ſi is non erit, proximo cognato uſque ad quintum gradum bonorum poſſeſſionem dabo: poſt eum gradum fiſco vindicabuntur.

Vt ex legibus Senatuſve conſultis, &c. Tit. 14.

[6] I. *Uti me quaqua lege ſenatuſve conſulto, bonorum poſſeſſionem dare oportebit, ita dabo.*

EX

1 L. 1. in pr. ff. eod. Inſt. tit. de bonor. poſſeſſ. §. in fin.
2 L. 1. §. 10. ff. eod.
3 L. 1. ff. eod. §. 4. Inſt. tit. de bonor. poſſeſſ.
4 Inſtit. d. loco.
5 L. 2. ff. eod.
6 L. un. pr. ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

EX LIBRO XXXIX.

De operis novi nunciatione Tit. 1.

1 Si novum opus nunciatum fuerit ab eo qui juraverit ſe non calumniæ cauſa id facere: ne quid quam novi operis fiat, vetabo antequam nunciatio miſſa facta fuerit, vel vice nunciationis miſſæ de opere reſtituendo ſatiſdatum ſit.

2 Si quis rivos, vel cloacas velit reficere aut purgare, aut aliud ejuſmodi opus facere, cujus mora periculum aliquod allatura ſit, operis novi nunciationem ei fieri non permittam.

3 III. QVEM *in locum nunciatum eſt, ne quid novi operis fieret, qua de re agitur, quod in eo loco, antequam nunciatio fuerit remiſſa, aut in ea cauſa eſſet ut remitti deberet, factum eſt, id reſtituas.*

4 IV. QUEM *in locum nunciatum eſt neque novi operis fieret, qua de re agitur, ſi de ea ſatisdatum eſt, quod ejus cautum ſit, vel per te ſtat quominus ſatisdetur, quominus illi in eo loco opus facere liceat, vim fieri veto.*

De damno infecto. Tit. 2.

5 I. Si damni infecti nomine agatur, magiſtratibus municipalibus remittam ut apud eos caveatur damni infecti nomine fidejuſſoribus datis aut ſponſione facta, intra eum diem qui à me conſtitutus erit.

6 II. Si intra illum diem non caveatur: ei cui non cavebitur, in poſſeſſionem *ejus rei* mitti jubebo, *dum ei qui aberit prius domum denunciari jubeam.*

III. IN

1. L. 5. §. 14. ff. eod. l. 7. in pr. ff. de damn. infect.
2. L. 5. §. 11. & 12. ff. eod.
3. L. 20. in pr. ff. eod. l. cum prætor. 81. ff. de verb. ſign.
4. L. 20. §. 9. ff. eod.
5 L. 11. & 4. ff. eod. l. 7. ff. de verb. ſign.
6. L. 4. ff. eod.

1. L. 1. in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

1 III. In eum magiſtratum qui non curaverit quæ ſupra ſcripta ſunt, ſi ab eo id poſtulatum fuerit, quanti ea res erit cujus damni infecti nomine cautum non erit, judicium dabo.

2 IV. Damni *infecti ſuo nomine promitti, alieno ſtatiſdari jubebo ei qui juraverit, non calumniæ cauſa ia ſe poſtulare, eumve cujus nomine aget poſtulaturum fuiſſe in eam diem quam cauſa cognita ſtatuero: ſi controverſia erit dominus ſit necne qui cavebit, ſub exceptione ſatiſdari jubebo.*

V De *eo opere, quod in flumine publico, ripave ejus fiet, in annos decem ſatiſdare jubebo: eum cui ita non cavebitur, in poſſeſſionem ejus rei, cujus nomine ut caveatur poſtulabitur, ire, & cum juſta cauſa eſſe videbitur, etiam poſſidere jubebo.*

VI. In *eum, qui neque caverit, nequein poſſeſſione eſſe, neque poſſidere paſſus erit, judicium dabo: ut tantum præſtet, quantum præſtare eum oporteret, ſi de ea re decreto meo, ejuſve cujus de ea re juriſdictio fuit, quæ mea eſt, cautum fuiſſet.*

VII. Eius *rei nomine, in cujus poſſeſſionem miſero, ſi ab eo qui in poſſeſſione erit, damni infecti nomine non ſatisdabitur, eum cui non ſatisdabitur, ſimul in poſſeſſione eſſe jubebo.*

De aqua, & aquæ pluviæ arcendæ. *Tit.* 3.

3 I. Si cui aqua pluvia damnum dabit opere manu facto, aquæ pluviæ arcendæ, ei actionem dabo.

4 II. In concedendo jure aquæ ducendæ, tam eorum in quorum loco aqua oritur, quam eorum ad quos ejus aquæ uſus pertinet, voluntas exquiratur.

1. L. 4. §. 5. ff. eod.
2. L. 7. ff. eod.
3. L. 1. in princ. §. 1. & 12. ff. eod.
4. L. in concedendo. 8. & L. ſeq. ff. eod.

III. Quod ſi ii conſentiant, ſecundum eorum voluntatem ductionem fieri jubebo.

De publicanis & vectigalibus, & commiſſis. Tit. 4.

1 I. QVOD *publicanus, aut quis publicani nomine vi ademerit, quodque familia publicanorum, ſi id reſtitutum non erit, in duplum, aut ſi poſt annum agetur, in ſimplum judicium dabo. Item ſi damnum, injuria, furtumve factum eſſe dicetur, judicium dabo. Si id ad quos ea res pertinebit, non exhibebitur, in domino ſine noxæ deditione judicium dabo.*

EX LIBRO XL.

De liberali cauſa. Tit. 12.

2 I. In liberali cauſa parentibus & liberis aliiſque neceſſariis perſonis, invito eo qui in ſervitutem aſſeritur, cauſa cognita litigare permittam.

3 II. Si qui cum ſe liberos ſcirent, dolo malo paſſi ſunt ſe pro ſervis venundari, in duplum adverſus eos intra annum judicium dabo.

EX LIBRO XLII.

De re judicata. Tit. 1.

4 I. CONDEMNATVS *ut pecuniam ſolvat ab eo, cujus de ea re juriſdictio eſt*: Si neque ſolvat intra legitimum tempus, *neque eo nomine ſatisfaciat*, in eum judicati actionem dabo.

5 II. Si victum vel ſtratum inferri quis judicato non patiatur, in eum uti ea res erit, animadvertam.

De

1 L. 1. & 12. ff. eod.
2 L. 1. ff. eod.
3 L. rectiſſime. 14. l. imo. 16. l. in tantum. 18. l. vel obligatus 20. l. utique. 21. & ſeq. ff. eod.
4 L. 4. §. 1. & 3, l. 7. ff. eod.
5 L. ſi victum. 34. ff. eod. l. verbo. 43. & duab. ſeq. ff. de verb. ſign.

1 L. 1.

De confeſsis. *Tit.* 2.

[1] I. Confeſſus ſi intra legitimum tempus pecuniam non ſolvat, neque eo nomine ſatisfaciat, ir eum ut in condemnatum actionem dabo.

Quibus ex cauſis in poſſeſsionem eatur. *Tit.* 4.

[2] I. In *bona ejus, qui judicio ſiſtendi cauſa fidejuſſores dederit, ſi neque poteſtatem ſui faciat, neque defendatur, iri jubebo.*

[3] II. Si adverſus pupillum ex contractu cum ec inito agatur, iſque non defendatur, bona ejus quandiu impubes erit, rei ſervandæ cauſa poſſideri jubebo.

[4] III. Si *pupillus in ſuam tutelam venerit, vel pupilla viripotens fuerit, & recte defendantur, eos qui bona poſſident, de poſſeſſione decedere jubebo.*

[5] IV. Et *ejus cujus bona poſſeſſa ſunt à creditoribus, veneant, præterquam pupilli & ejus qui reipublic cauſa ſine dolo malo abfuit.*

[6] V. Qui *fraudationis cauſa latitavit, ſi boni vir arbitratu non defendatur, ejus bona poſsideri vendiqu jubebo.*

De rebus autoritate judicis poſsidendis, ſeu vendundis. *Tit.* 5.

[7] I. Si qui fructus ex prædio debitoris capi po terunt, eos creditor qui in poſſeſſionem bonorun miſſus eſt, vendere aut locare neceſſe habeat.

[8] II. Si tamen à debitore ante venditi aut loca ti fuerint, venditionem aut locationem à debitor factam, etſi minoris diſtractum eſt vel locatum tue bor.

[9] III. Niſi fraudem creditorum venditio au

locati

1 L. 1 & 3. ff. eod.
2 L. 2. ff. eod.
3 L. 3. & 5. ff eod.
4 L. 5. S. 2. ff. eod.
5 L. 6. ff. eod.

6 L. 7. §. 1. ff. eod.
7 L. 8. §. 1. ff. eod.
8 L. 8. §. 1. eod.
9 L. 8. §. 1. ff. eod.

1 L.

catio facta eſſe dicatur, quo caſu arbitrium credi-
ribus dabo, ut ex integro venditionem aut loca-
onem faciant.

1 IV. SI *quis cum in bonorum poſſeſſione eſſet, quod nomine fructus ceperit ei, ad quem ea res pertinet, non ſtituat: ſive quod impenſæ ſine dolo malo fecerit, ei non æſtabitur ſive dolo malo ejus deterior cauſa poſſeſſionis cta eſſe dicetur, de ea re in factum judicium dabo.*

2 V. QVOD *poſtea contractum erit quam is cujus na venierint, conſilium receperit fraudare ſciente eo i contraxerit, ne actio eo nomine detur.*

Quæ in fraudem creditorum geſta ſunt, ut in integrum reſtituantur. Tit. 8.

3 I. QVÆ *fraudationis cauſa geſta erunt eo qui audem non ignoraverit, de his curatori bonorum, vel cui de ea re actionem dare oportebit, intra annum quo xperiundi poteſtas fuerit, actionem dabo: idque etiam dverſus ipſum qui fraudem fecit, ſervabo.*

4 II. QVÆ *Lucius Titius fraudandi cauſa, ſciente in bonis quibus de agitur, fecit, ea illi, ſi eo nomine quo agitur, actionem ex edicto meo competere, eſſeve opor- t, & ſi non plus quam annus eſt, cum de ea re qua de gitur, experiundi poteſtas eſt, reſtituas,* atque etiam *uctus* qui *fundo cohæſiſſe* dicentur, *interdum cauſa gnita etſi ſcientia non ſit, in factum actionem permit- m.*

EX LIBRO XLIII.

Quorum bonorum. Tit. 2.

5 I. QVORVM *bonorum ex edicto meo illi poſſeſ- o data eſt quod de his bonis pro herede aut pro poſſeſſo- re poſ-*

1 L. 9. pr. ff. eod.
2 L. ait prætor 25. ff. eod. in lgatis codicibus eſt lex 9. ff. de ivilegiis creditorum.

3 L. 1. pr. ff. eod. l. 10. ff. eod. L. ult. § 4. ff. eod.
4 L. 1. pr. ff. eod. l. num. 68. ff. pro ſoc.

1 L. 1.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

re poſſides, poſſidereſve, ſi nihil uſucaptum eſſet, quod quidem dolo malo feciſti, uti deſineres poſſidere, id illi reſtituas.

Quod legatorum. Tit. 3.

[1] I. Quod legatorum nomine poſſides, *aut dolo deſiisti poſſidere*, non ex *voluntate ejus ad quem ea res pertinet, ſi per bonorum poſſeßorem non ſtat, ut ſatisdetur*, id illi reſtituas.

Ne vis fiat ei qui in poſſeſſionem miſſus eſt. Tit 4.

[2] I. SI *quis dolo malo fecerit quo minus quis permiſſu meo, ejusve cujus de ea re jurisdictio fuerit, in bonorum poſſeſſioni ſit, in eum factum judicium quanti res ea fuerit, ob quam in poßeſſionem miſſus erit, dabo.*

De tabulis exhibendis Tit. 5.

[3] I. QVAS *tabulas Lucius Titius ad cauſam teſtamenti pertinentes reliquiſſe dicetur, ſive hæ penes te ſunt, aut dolo malo tuo factum eſt, ut eſſe deſinerent, ita eas illi exhibeas. Item ſi libellus aliudve quid relictum eſſe dicetur, decreto comprehendam.*

Nequid in loco ſacro fiat Tit. 6.

[4] I. IN *loco ſacro facere, inve eum immittere* qui*d veto.*

Ne quid in loco publico vel itinere fiat Tit 8.

[5] I. NE *quid in loco publico facias, inve eum locum immittas, qua ex re quid illi damni detur, præterquam quod lege, senatus conſulto, edicto, decretove principum tibi conceßum eſt: de eo quod erit factum interdictum dabo.*

[6] II. IN *via publica, vel itinere publico facere immittereve quid, quo ea via iterve deterius ſit, veto fiat.*

[1] III. QVO

1 L 1. §. 2. ff. eod.
2 L. 1. ff. eod.
3 L 1. ff. eod. l. penes te. 63. de verb. ſign. Paul. lib. 4. recept. ſent. tit. 7.
4 L. 1. pr. ff. eod.
5 L. 2. in pr. ff. eod.
6 d. l. 1. §. 20.

1 §. 3

1 III. QUOD *in via publica itinereve publico factum immiſſumve habes, quo ea via idve iter deterius ſit, fiat reſtituas.*

2 IV. QUOMINUS *illi via publica itinereve publico ire agere liceat, vim fieri veto.*

De loco publico fruendo. Tit. 9.

3 I. QUOMINUS *loco publico, quem is cui locandi jus fuerit, fruendum alicui locavit, ei qui conduxit ſociove ejus, e lege locationis frui liceat, vim fieri veto.*

De via publica & itinere publico reficiendo. Tit. 11.

4 I. QUOMINUS *illi viam publicam. iterve publicum aperire, reficere liceat, dum ne ea idve iter deterius fiat, vim fieri veto.*

De fluminibus, ne quid in flumine publico, ripave ejus fiat, quo pejus navigetur. Tit. 12.

5 2. NE *quid in flumine publico, ripave ejus facias, ne quid in flumine publico, neve in ripa ejus immittas, quo ſtatio iterve navigio deterius ſit, fiat.*

6 II. NE *quid in mari inve littore quo portus ſtatio, iterve navigio deterius ſit, fiat.*

7 III. QUOD *in flumine publico, ripave ejus fiat. Si quid in flumen ripamve ejus factum habes, vel immiſſum habes, quo ſtatio iterve navigii deterius ſit, fiat. reſtituas.*

Ne quid in flumine publico ripave ejus fiat, quo aliter aqua fluat, Quam priore æſtate fluxerit. Tit. 13.

8 I. IN *flumine publico, inve ripa ejus facere, aut in id flumen ripamve ejus immittere: quo aliter aqua fluat, quam priore æſtate fluxit, veto.*

Z II. QUOD

1 §. 35.
2 §. 44.
3 L. 1. pr. ff. eod
4 L. 1. princ. ff. eod.
5 L. 1. in. pr. ff. eod.
6 d. l. 1. §. 17.
7 §. 19.
8 L. 1. pr. ff. eod.

Z I dd. 1.

1 II. QVOD *in flumine publico, ripave ejus factum, ſive quid in flumen publicum, ripamve ejus immiſsum habes: ſi ob id aliter aqua fluat, atque priore æſtate fluxit, reſtituas.*

ut in flumine publico navigare liceat. Tit. 14.

2 I. QVOMINVS *illi in flumine publico navem, ratem agere, quove minus per ripam onerare; exonerare liceat: vim fieri veto.*

II. ITEM *ut per lacum, foſſam, ſtagnum publicum, navigare liceat, interdicam.*

De ripa munienda. Tit. 15.

3 I. QVOMINVS *illi in flumine publico ripave ejus opus facere ripæ, agrive qui circa ripam eſt tuend cauſa liceat, dum ne ob id navigatio deterior fiat: ſi tib damni infecti in annos decem boni viri arbitratu ve cautum, vel ſatisdatum eſt, aut per illum non ſtat, quominus boni viri arbitratu caveatur, vel ſatisdetur vim fieri veto.*

De vi & vi armata. Tit. 16.

4 I. UNDE *tu illum vi dejeciſti, aut familia tu dejecit: de eo quæque ille tunc ibi habuit, tantummod intra annum: poſt annum de eo quod ad eum qui vi deje cit, pervenerit, judicium dabo.*

5 II. UNDE *tu aut familia tua, aut procurato tuus hominibus coactis armatisque eum dejeciſti, eo re ſtituas.*

Vti poſsidetis. Tit. 17.

6 I. UTI *eas ædes, quibus de agitur, nec vi, ne clam, nec precario alter ab altero poſſidetis, quominu ita poſſideatis, vim fieri veto. De cloacis hoc interdi ctur*

1 dd. 1. § 11. ff. eod.
2 L. 1. pr. ff. eod.
3 L. 1. pr ff. eod.
4 L. 1. pr. ff. eod.
5 Cic. in Orat. pro Cæcin. ul in l. 2. ff. eod.
6 L. in. pr. ff. eod. Feſtius verb. Poſſeſſio.

um non dabo, neque pluris quam quanti res erit, intra nnum quo primum experiundi poteſtas fuerit, agere ermittam.

De ſuperficiebus. Tit. 18.

[1] I. UTI *ex lege locationis, ſive conductionis ſuper-ie, qua de agitur, nec vi, nec clam, nec precario alter altero fruemini: quominus ita fruamini, vim fieri, ſi a alia actio de ſuperficie poſtulabitur, cognita dabo.*

De itinere actuque privato. Tit. 19.

[2] I. QVO *itinere actuque privato quo de agitur, l via hoc anno, nec vi, nec clam, nec precario ab illo ſus es: quominus ita utaris vim fieri veto.*

II. QVO *itinere actuque hoc anno non vi, non am, non precario ab alio uſus es: quominus iter a-umque, ut tibi jus eſſet, reficias, vim fieri veto.*

III. QVI *hoc interdicto uti volet, is adverſario mni infecti quod per ejus vitium datum ſit, caveat.*

De aqua quotidiana & æſtiva. Tit. 20.

[3] I. UTI *hoc anno aquam qua de agitur, nec vi c clam, nec precario ab illo duxisti: quominus ita ucas, vim fieri veto.*

[4] II. UTI *priore æſtate aquam qua de agitur, nec , nec clam, nec precario ab illo duxisti: quominus a ducas, vim fieri veto.*

[5] III. INTER *heredes, emptores, et bonorum ſſeſſores interdicam.*

[6] IV. QVO *ex caſtello illi aquam ducere ab eo, cui us rei jus fuit, permiſſum eſt: quo minus ita uti per-iſſum eſt, ducat, vim fieri veto.*

V. QVANDOQVE *opere faciendo erit interdictum, mni infecti caveri jubebo.*

 De Rivis.

1 L. 1. ff eod.
2 L. 1. ff. eod.
3 L. 1. pr. ff. eod.

4 d. l. 1. §. 29.
5 §. 37.
6 §. 39.

Z 2

L. 1. ff.

De Rivis. Tit. 21.

1 I. RIVOS, *ſpecus, ſepta reficere, purgare, aquæ ducendæ cauſa, quominus liceat illi: dum ne aliter aquam ducat, quam uti priore æſtate, non vi, non clam, non precario, a te duxit, vim fieri veto.*

De fonte. Tit. 22.

2 I. UTI *de eo fonte, quo de agitur, hoc anno aqua, nec vi, nec clam, nec precario ab illo usus es; quominus ita ea utaris, vim fieri veto, de lacu, piſcina, puteo, item interdicam.*

3 II. QVOMINVS *fontem quo de agitur reficias, ut aquam coercere utique ea poſſis: dum ne aliter utaris, utque uti hoc anno non clam, non precario ab illo uſus es; vim fieri veto.*

De cloacis. Tit. 23.

4 I. QVOMINVS *illi cloacam quæ ex ædibus ejus in tuas pertinet, qua de agitur, purgare, reficere liceat vim fieri veto: damni infecti quod operis vitio ſit factum, caveri jubebo.*

5 II. QVOD *in cloaca publica factum ſive immiſſum habes, quo uſus ejus deterior ſit, fiat, reſtituas.*

III. ITEM *ne quid fiat immittaturve, interdicam.*

Quod vi aut clam. Tit. 24.

6 I. QVOD *vi aut clam factum eſt: qua de re agitur, id, cum experiundi poteſtas eſt, reſtituas.*

De remiſſionibus. Tit. 25.

7 I. QVOD *jus ſit illi prohibere, ne ſe invito fiat in eo, nunciatio teneat, Cæterum nunciationem miſſam facio.*

De pr

1 L. 1. ff. eod.
2 L. 1. pr. ff. eod.
3 L. 1. §. 6. ff. eod.
4 L. 1. in pr. ff. eod.
5 d. l. 1. §. 15.
6 L. 1. ff. eod.
7 L. 1. ff. eod.

L. 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

De precario. Tit. 26.

1 I. QVOD precario ab illo habes, aut dolo malo
ciſti, ut deſineres habere, qua de re agitur, id illi re-
ituas.

De arboribus cædendis. Tit 17.

2 I. QVÆ arbor ex ædibus tuis in ædes illius im-
ndet, ſi per te ſtat, quominus eam adimas, tunc quo-
inus eam illi arborem adimere, ſibique habere liceat,
im fieri veto

3 II. QVÆ arbor ex agro tuo in agrum illius im-
ndet, ſi per te ſtat, quominus pedes quindecim à terra
m altius coerceas, tunc quominus illi ita coercere, li-
aque ſibi habere liceat, vim fieri veto.

De glande legenda. Tit. 28.

4 I. GLANDEM quæ ex illius agro in tuum ca-
at, quominus illi tertio quoque die legere, auferre lice-
, vim fieri veto.

De libero homine exhibendo. Tit. 29.

5 I. QVEM liberum dolo malo retines, exhibeas.

De liberis exhibendis, item deducendis. Tit 30.

6 I. QVI quæve in poteſtate Lucii Titii eſt, ſi is ea-
apud te eſt, dolove malo tuo factum eſt, quominus a-
d te eſſet, ita eum eamve exhibeas.

7 II. SI Lucius Titius in poteſtate Lucii Titii eſt:
ominus eum Lucio Titio deducere liceat, vim fieri
eto.

Vtrubi, Tit. 31.

8 I. UTRVBI hic homo quo de agitur, majore par-
hujusce anni fuit, quominus is eum ducat, vim fieri
eto.

De mi-

1 L. 2. ff. eod.
2 L. 1. pr. ff. eod.
3 L. 1. §. 7. ff. eod.
4 L. un. ff. eod.
5 L. 1. ff. eod.
6 L. 1. pr. ff. eod. l. 63. ff. de verb. ſign.
7 L. 3. pr. ff. eod.
1 L. 1. ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

De migrando Tit. 32.

[1] I. SI *is homo quo de agitur, non eſt ex his rebus de quibus inter te et actorem convenit, ut quæ in eam habitationem, qua de agitur, introducta, importata, ibi nata factave eßent, ea pignori tibi pro mercede ejus habitationis eßent: ſive ex his rebus eßet ea merces tibi ſoluta, eove nomine ſatisfactum eſt, aut per te ſtat quominus ſolvatur, ita quominus ei qui pignoris nomine eum induxit, inde abducere liceat, vim fieri veto.*

De Salviano interdicto. Tit. 33.

[2] I. Quod de his rebus poſſides, de quibus inter dominum & colonum convenit, ut quæ in fundum quo de agitur, invecta, ibi nata factave eſſent, ea pignori domino pro mercede ejus fundi eſſent id domino reſtituas.

EX LIBRO XLVI.

De ſolutionibus & liberationibus. Tit. 3.

[3] I. Si debitor offerat pecuniam, quæ petetur, creditor nolit accipere: ei creditori actiones denegabo.

Rem pupilli vel adoleſcentis ſalvam fore. Tit. 6.

[4] I. Rem pupilli vel adoleſcentis ſalvam fore, tutorem vel curatorem ſatiſdare jubebo.

Iudicatum ſolvi. Tit. 7.

I. Judicatum ſolvi procuratorem, tutorem, & curatorem cauſa cognita ſatiſdare jubebo.

Raiam

1 L. 1. pr. ff. eod.
2 L. 1. &. 2. ff. eod.
3 L. 2. §. ult. ff. de interdict. ſive extraord. act.
4 L. 30. ff. eod.
5 Ex tituli hujus inſcriptione. & ex l. 5. ff. de legit. tut. & ex titul. Inſtit. de diviſ. ſtipul. § curatores. Inſtit. Tit. de ſatiſd. l. 5. ff. de legit. tut. Ex inſcript. h. t.

1 L. in

Ratam rem haberi. Tit. 8.

I. Ratam rem haberi ab eo, ad quem ea res per-
inet, ſi quis ſtipulanti promiſerit, iſque poſtea
atum non habuerit, in eum qui promiſerit, ex ea
tipulatione actionem dabo.

EX LIBRO XLVII.

De furtis. Tit. 2.

[1] I. Qui furtum feciſſe, aut cujus ope conſilio
urtum factum eſſe dicetur: QUANTI EAM REM
ARET ESSE, quæ furto ablata eſſe dicitur, ejus
n quadruplum ſi furtum manifeſtum fuerit, aut ſi
iec manifeſtum, in duplum, adverſus eum judi-
ium dabo.

[2] II. Si apud aliquem teſtibus præſentibus fur-
iva res quæſita & concepta ſit: adverſus eum in tri-
lum actionem dabo.

III. Si quis rem furtivam alteri obtulerit ea
nente, ut apud illum potius quam apud ſe concipe-
etur: eaque apud eum cui oblata eſt concepta fue-
it: ei cui oblata eſt adverſus eum qui obtuliſſe di-
etur, in triplum actionem dabo.

IV. Si quis furtum teſtibus præſentibus quærere
olentem prohibuerit, in eum actionem dabo.

Si is, qui teſtamento liber eſſe juſſus erit. Tit. 4.

[3] I. Si is, qui teſtamento liber eſſe juſſus erit,
oſt mortem domini ante aditam hereditatem ſub-
ipuiſſe aut corrupiſſe quid dicetur dolo malo,
quomi-

1 L. in furtis. 50. & l. ſi quis
xori. 52. ff. eod. l. hæc verba.
93. & l. inter hæc verba. 179. ff.
e verb. ſign.

2 Inſt. Tit. de obligat. quæ ex
delict. §. 4. Gellius lib. XI. cap.
XVIII.

3 Ex inſcript. & ex l. 1. in princ.
& § 5. 6. 8. ff. eod.

quominus ex his bonis ad heredem aliquid perveniret: adverſus eum intra annum, quo primum agendi poteſtas erit, in duplum actionem dabo.

Furti adverſus nautas. Tit. 5.

[1] I. In eos qui naves, cauponas, ſtabula exercebunt, ſi quid à quoquo eorum, quoſue ibi habebunt, furtum factum eſſe dicetur, ſive furtum ope, conſilio exercitoris factum fuerit, ſive eorum cujus qui navis navigandæ, cauponæ aut ſtabuli exercendi cauſa ibidem erunt, in duplum judicium dabo.

Si familia furtum feciſſe dicatur. Tit. 6.

[2] I. Si familia furtum feciſſe dicetur ignorante domino, ei arbitrium dabo, aut omnes noxios ſervos noxæ dedere, aut tantum præſtare, quantum ſi unus liber furtum feciſſet.

Arborum furtim cæſarum. Tit. 7.

[3] I. Si quis arborem furtim cædere, cingere, ſubſecare auſus fuerit, in duplum adverſus eum judicium dabo: facta præterea æſtimatione, quanti domini interſit non lædi.

Vi bonorum raptorum. Tit. 8.

[4] I. SI *cui dolo malo hominibus coactis damni quid factum eſſe dicetur, ſive cujus bona rapta eſſe dicentur: in eum qui id feciße dicetur de vi bonorum raptorum intra annum quo primum de ea re experiundi poteſtas erit, in quadruplum; poſt annum in ſimplum judicium dabo. Item ſi ſervus feciße dicetur, in dominum judicium noxale dabo.*

[5] II. Cujus *dolo malo in turba damnum quid factum eſſe dicetur: in eum in anno quo primum de ea re experiun-*

1 L. 1. pr. ff. eod. l. ult. & pen. ff. naut. caupon.
2 Ex inſcript. & ex l. 1. & 3. ff. eod.
3 L. 5. 7. 8. ff. eod.
4 K. 2. pr. ff. eod.
5 L. 4. pr. ff. eod.

1 L. 1. pr.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

xperiundi poteſtas fuerit, in duplum; poſt annum in ſimlum judicium dabo.

De incendio, ruina, naufragio, rate, nave expugnata. Tit. 9.

[1] I. In *eum qui ex incendio, ruina, naufragio, ate, nave expugnata, quid rapuiſſe, recépiſſe dolo ma-, damnive quid in his rebus dediſſe dicetur: in quaruplum in anno quo primum de ea re experiundi poſtas fuerit; poſt annum, in ſimplum judicium dabo, tem in ſervum & in familiam judicium dabo.*

De injuriis & famoſis libellis. Tit. 10.

[2] I. Qui *injuriarum aget, certum dicat, quid inria factum ſit; & taxationem ponat non minorem, uam quanti vadimonium fuerit.*

[3] II. Adverſus eum qui injuriam feciſſe dicetur ut cujus dolo malo factum erit ut cui injuria fieet, ſi is cui facta eſſe dicetur; eam ſtatim in animum evocaverit, judicium dabo.

[4] III. Qui *adverſus bonos mores convicium cui eciſſe, cujuſve opera factum eſſe dicetur, quo adverſus onos mores convicium fieret, in eum judicium dabo.*

[5] IV. Si quis contra bonos mores fœminam apellaverit, aſſectatuſve fuerit, vel ejus comitem abuxerit, in eum judicium dabo.

[6] V. Ne *quid infamandi cauſa fiat. Si quis aderſus ea fecerit, prout quæque res erit, animadverm.*

[7] VI. Qui *ſervum alienum adverſus bonos mores erberaſſe, deve eo injuſſu domini, quæſtionem habuiſſe dicetur:*

1 L. 1. pt. ff. eod.
2 L. 7. ff. eod. Collat. legis oſaic. cum Rom. Tit. de atroc. jur. ſ. pœna. Inſtit. Tit. eod.
3 L. 11. ff. eod.
4 L. Item apud. 15. §. 2. ff. eod.
5 L. Item apud. 15. §. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. ff. eod.
6 L. 15. ſ. 25. ff. eod.
7 L. 15. §. 34. ff. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

dicetur: in eum judicium dabo. Item ſi quid aliud factum eſſe dicetur, cauſa cognita judicium dabo.

1 VII. Si ſervus injuriam feciſſe dicetur, dominum noxalem actionem dabo, ita ut domino facultas præſtetur, ſervum ARBITRATU JUDICIS verberandũ dare; Aut ſi de eo verberibus ſatis non fiat, noxæ dedere aut litis æſtimationem ſufferre.

2 VIII. SI *ei qui in alterius poteſtate erit, injuria facta eſſe dicetur: & neque is, cujus in poteſtate ſit, præſens erit, neque procurator quiſquam exiſtat, qui eo nomine agat cauſa cognita, ipſi qui injuriam accepiſſe dicetur, judicium dabo.*

De ſepulchro violato. Tit. 12.

3 I. Cujus *dolo malo ſepulchrum violatum eſſe dicetur, in eum in factum judicium dabo: ut ei ad quem pertineat, quanti ob eam rem æquum videbitur, condemnetur. Si nemo erit, ad quem pertineat, ſive agere nolet: quicumque agere volet, ei centum aureorum actionem dabo. Si plures agere volent, cujus juſtiſſima cauſa eßе videbitur, ei agendi poteſtatem faciam-*

II. SI *quis in ſepulchro dolo malo habitaverit, ædificiumve aliud, quam quod ſepulchri cauſa factum ſit, habuerit: in eum (ſi quis eo nomine agere volet) ducentorum aureorum judicium dabo.*

De concußione. Tit. 13.

4 I. Si ſimulato Prætoris aut Præſidis juſſu concuſſio facta eſſe dicetur, ablata ejuſmodi terrore reſtitui jubebo. Et in eum qui abſtuliſſe dicetur, ut ea res erit, animadvertam.

EX LI-

1 L. ſed ſi 17. §. cum ſervus. 4. & ſeq. ff. eod.
2 L. ſed ſi 17. §. ait prætor. 10 ff. eod.
3 L. 3. pr. ff eod.
4 L. 1. ff. eod.

1 L. 1. ff.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

EX LIBRO XLIX.

De jure fiſci. Tit. 14.

[1] I. Bona quæ ſolvendo non ſunt, ita demum venire jubebo, ſi ex his fiſco adquiri nihil poſſit.

Ex LIBRO L.

Ad municipalem, & de incolis. Tit. 1.

[2] I. Ubi municipes domicilium habere dicentur, ibi unumquemque eorum conveniri ac publicis muneribus fungi jubebo.

[3] II. Incolam & his magiſtratibus parere apud quos incola eſt, & illis apud quos civis eſſe dicetur, atque in utroque loco publicis muneribus defungi jubebo.

De muneribus & honoribus. Tit. 4.

[4] I. Honores gradatim deferri, certoque ordine judebo.

VETERUM EDICTORUM TAM Urbanorum quam Provincialium fragmenta, quæ apud alios autores leguntur.

De jure dicundo.

[5] SI *perperam judicarit ſenatus, cognoſcam; & ubi cognovero, animadvertam.*

De feriis.

[6] *Die noni Populo Romano, quiritibus compitalia erunt,*

1 L. 1. §. 1. ff. eod.
2 L. 1. l. ejus qui 27. ff. eod.
3 L. incola. 29. ff. eod.
4 L. ut gradatim. 11. l. honor. 14. ſ. 4. ff. eod.
5 Cicer. lib. 2. in Verr.

erunt: quando concepta fuerint, nefas.

Ex quibus cauſis majores in integrum reſtituantur.

1 Si feriæ extra ordinem ſint indictæ, ob res puta proſpere geſtas, vel in honorem Principis, & propterea magiſtratus jus non dixerit, Cajus Caſſius nominatim edicebat reſtituturum ſe: quia per Prætorem videbatur factum.

De jurejurando.

2 SACERDOTEM *veſtalem, & flaminem dialem in omni mea juriſdictione jurare non cogam.*

Caput Ædilitii Edicti.

3 TITULUS *ſervorum ſingulorum ut ei ſcriptus ſit, cœrato. Ita ut ei intelligi recte poſſit, quid morbi vitiive quoique ſit, quis fugitivus errove ſit, noxave ſolutus ſit.*

De acquirenda vel omittenda hereditate.

4 Ariſto in decretis Frontonianis ita refert: cum duæ filiæ patri neceſſariæ heredes extitiſſent, altera ſe paterna abſtinuerat hereditate, altera bona paterna vindicarat, totumque onus ſuſcipere parata erat; Sanctum Caſſium Prætorem cauſa cognita actiones hereditarias utiles daturum recte pollicitum ei, quæ ad hereditatem patris acceſſerat denegaturumque ei, quæ ſe abſtinuerat.

De legitimis hereditatibus.

CUM *intelligam legem voconiam:*

CUPIDITATI *hominum me obviam ire.*

5 QUI *ab aulo poſtumio, Q. fulvio cenſoribus poſtve ea fecit, fecerit.*

SI *quis*

1 Gellius lib. 10. c. 24. Macrob. lib. 1. c. 4. & c. 16. Varr. lib. 5. de ling. Lat. Ulpian. in l. ſed etſi 26. §. ſi feriæ. ff. ex quibus cauſ. major. in int. reſtit.

2 Gellius lib. 10. cap. 15.

3 Gellius lib. 4. c. 2.

4 Pompon. in l. ult. de acquir. vel omitt. hered. L. 26. §. ſi feriæ. ff. ex quibus cauſ. major.

5 Cicero lib. 2. in Verr.

1 Cicero

SI *quis heredem fecit, fecerit: nec petitionem nec poſſeſſionem dabo.*

De bonorum poßeßionibus.

[1] SI *de hereditate ambigitur, & tabulæ teſtamenti obſignatæ, non minus multis ſignis quam lege oporteat: ad me proferentur, ſecundum tabulas teſtamenti potiſſimum hereditatem dabo.*

[2] SI *tabulæ teſtamenti non proferentur, ei, qui ſe heredem eſſe dicet, hereditatem dabo.*

[3] Si tabulæ teſtamenti non proferentur, tum uti proximum quemque potiſſimum heredem eſſe oporteret, ſi is inteſtato mortuus eſſet, ita ſecundum eum bonorum poſſeſſionem dabo.

[4] SI *de hereditate ambigitur, & poſſeſſor ſponſionem non faciet.*

[5] Sic mulier IN EDICTO QUOD DE ALTERUTRO EST, cum ſuam explanaverit optionem, ne pœnitentia poſſit ad aliud tranſire: etiam ſatiſdatione cogetur præcavere, niſi ſi ætatis juvetur auxilio.

Sciendum itaque eſt, EDICTUM PRÆTORIS, QUOD DE ALTERUTRO introductum eſt, in ex ſtipulatu actione ceſſare, ita ut uxor & à marito relicta recipiat, & dotem conſequatur.

Quibus ex cauſis in poßeßionem eatur.

[6] QUI *fraudationis cauſa latitarit.*

CUI *hæres non extabit.*

QUI *exilii cauſa ſolum verterit.*

QUI *ex edicto meo in poſſeſſionem venerint, eos ita videtur*

1 Cicero lib. 3. in Verr.
2 Idem eodem.
3 Idem eodem.
4 Idem lib. 2. in Verr.
5 Imperat. Theodoſius. in l. ſi. quis agere. 7. C. Theod. de teſtam. & codicill. Juſtinian. l. unic. §. ſciendum. C. de rei uxor. actione.
6 Cic. in orat. pro Cæcin.

1 Gellius

videtur in poſſeſſione eſſe oportere. Quod ibidem recte cuſtodire, poterunt, id ibidem cuſtodiant. Quod non poterunt, id auferre & abducere licebit. Dominum invitum detrudere non placet.

De fluminibus.

1 *Qui flumina retanda publice redempta habent, is quis eorum ad me eductus fuerit, qui dicatur, quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non feciſſe, judicium dabo.*

EX VARIIS ET INCERTIS TITULIS

2 Interea dies advenit quo die ſeſe ex inſtituto & lege Rupilia dicas ſortiturum Syracuſis edixerat.

De Bibuli Edicto nihil novi præter illam exceptionem de qua tu ad me ſcripſeras, minus gravi præjudicio in ordinem noſtrum. Ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν ſed tectiorem ex Q. Mucii P. F. edicto Aſiatico, EXTRA QUAM SI ITA NEGOTIUM GESTUM EST, UT EO STARI NON OPORTEAT, EX FIDE BONA. Multaq; ſum ſecutus Scævolę: in iis illud, in quo ſibi libertatem cenſent Gręci datam, UT GRÆCI INTER SE DISCEPTENT SUIS LEGIBUS. Breve autem Edictum eſt propter hanc meam διαίρεσιν quod duobus generibus edicendum putavi; quorum unum eſt provinciale, in quo eſt de rationibus civitatum, de ære alieno, de uſura, de Syngraphis, in eodem omnia de Publicanis; alterum: quod ſine edicto, ſatis commode tranſigi non poteſt,

1 Gellius lib. 11. cap. 17.
2 Idem Tullius lib. 4. in Verr. Idem lib. 6. epiſtol. ad Attic epiſt. 1. de edicto. Proconſulari Ciliciensi.

3 Idem

oteſt, de hereditatum poſſeſſionibus, de bonis oſſidendis, Magiſtris faciundis, vendendis, Quæ x Edicto & poſtulari & fieri ſolent: tertium de re- quo juredicundo ἄγραφον reliqui. Dixi, *me de eo ge- ere mea decreta ad edicta urbana accommodaturum. Mox ſequitur.* Diem ſtatui ſatis laxam, quam ante ſolverint, dico *me centeſimas ducturum, ſi non ſolve- int ex pactione.*

[1] Interim cum ego in Edicto tralatitio, *centeſi- ias me obſeruaturum*, haberem cum anatociſmi an- iverſario.

Quid enim reprehendi poteſt, niſi quod addis iſum eſſe quibuſdam edictum meum, quaſi con- ulto ad iſtas legationes impediendas eſſe accom- nodatum? Jam non tam mihi videntur injuriam acere ii qui hæc diſputant, quam ſi cujus aures ad ianc diſputationem patent. Romæ compoſui Edi- tum, nihil addidi, niſi quod publicani rogarent, um Samon ad me veniſſent, ut de tuo Edicto toti- lem verbis transferrem in meum. Diligentiſſime criptum caput eſt quod pertinet ad minuendos umptus civitatum. Quo in capite ſunt quædam no- a, ſalutaria civitatibus, quibus ego magnopere lelector: hoc vero: ex quo ſuſpicio nata eſt, me xquiſiviſſe aliquid in quo te offenderem, tralati- ium eſt. Neq; enim tam eram deſipiens ut privatę ei cauſa legari putarem, qui & tibi non privato & ro re non privata, ſed publica, non in privato, ſed publico orbis terrę conſilio, id eſt, in Senatu gratias agerent

1 Idem epiſtol. ult. lib. 5.
2 Idem epiſtol. 8. lib. 3. ad fa- mil.

agerent, mittebantur. Neq; cum edixi, *ne quis injuſsi meo proficiſceretur*, excluſi eos, qui me in caſtra & qui trans Taurum perſequi non poſſent.

Iuris quædam notæ apud probum & magnonem quæ ex edictis eſſe videntur.

HEREDITATIS *bonorumve poſſeſſio.*
QUOD *ejus rei factum eſse dicetur.*
VETERI *poſſeſſori reditum.*
ARBITRIUM *liti æſtimandæ.*
CONVICTUS *eſſe dicetur.*
JURIS *dicundi cauſa.*
NON *calumniæ cauſa.*
DOLO *malo fraudiſve cauſa.*
FRAUDATIONIS *cauſa latitare.*
OPERÆ, *donum, munus.*
QUA *de re.*
CAUSA *cognita.*
QUOD *recte factum eſse videbitur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TITULI

EX

CORPORE ULPIANI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. I.

DE LEGIBUS ET MORIBUS[1], ET LIBERTIS.

IMPERFECTA lex eſt veluti Cincia[2], quæ ſupra certum modum donari prohibet, exceptis quibuſdam cognatis: &, ſi plus donatum ſit, non [3] reſcindit. §. 2. Minus quam perfecta lex eſt, quæ vetat aliquid fieri: &, ſi factum ſit, non reſcindit: ſed pœnam injungit ei qui contra legem fecit, qualis eſt lex Furia teſtamentaria, quæ plus quam mille aſſium legatum, mortiſve cauſa prohibet capere: præter exceptas perſonas: & adverſus eum qui plus ceperit, quadrupli pœnam conſtituit. §. 3. Lex aut rogatur, id eſt, fertur: aut abrogatur, id eſt, prior lex tollitur: aut derogatur, id eſt, pars primæ tollitur: aut ſubrogatur, id eſt, adjicitur aliquid primæ legi: aut abrogatur id eſt, mutatur aliquid ex prima lege. §. 4. Mores[4] ſunt tacitus[5] conſenſus populi, longa [6] coſuetudine inveteratus. §. 5. Libertorum genera ſunt tria[7], Cives[8] Romani, Latini[9] Juniani, Dedititiorum[10] numero. §. 6. Cives Romani ſunt

1 Vide VIII. C. LIII.

2 ejus mentio in l. 4. *C. Theodoſ. de donat.* Plautus eam muneralem appellat apud Feſtum.

3 Macrobius *in ſomnium*, Inter leges illa imperfecta dicitur, in qua nulla deviantibus pœna ſancitur

4 §. 9. *Inſtit. de jure naturali.*

5 *lege* 32. *in fin. ibi, tacito conſenſu. lege* 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. *ff. de legibus.* ſine ſcripto *d.* §. 9. non ſuffragio, ſed rebus ipſis & factis declaratus, *d. l.* 33. vide *tit. Cod. quæ ſit longa conſuetudo.*

6 *d. l.* 35. inveterata *d. l.* 33. §. 1. diuturna *d. l* 34.

7 *Cajus* 1. *Inſtitut.* 1, *verſ. libertorum.* Libertorum ſtatus tripertitus §. 3. *Inſt. de libertinis.*

8 *eodem* §. 6. *Cajus* 1, *Inſt.* 2. §. 3. *inſtit. eod.*

9 §. 10. j. *eod.*

10 §. 11. j. *eod.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſunt liberti, qui vindicta[1], cenſu[2], aut teſtamento[3], nullo jure impediente manumiſſi ſunt. §. 7. Vindicta[4] manumittuntur apud magiſtratum, velut Prætorem[5], Conſulem[6], Proconſulum[7]. §. 8. Cenſu manumittebantur olim, qui luſtrali[8] cenſu Romæ juſſu dominorum, inter cives Romanos cenſum[9] profitebantur. §. 9. Ut teſtamento[10] manumiſſi liberi ſint, lex duodecim Tabularum facit, quæ confirmat, quod datum[11] legatum eſt. §. 10. Hodie autem ipſo jure liberi ſunt ex lege Junia[12], qua lege Latini[13] ſunt nominati, inter amicos[14] manumiſſi. §. 11. Dedititiorum[15] numero ſunt, qui pœnæ cauſſa vincti ſunt à domino[16]: quibus veſtigia ſcripta fuerunt: qui propter noxam torti nocenteſque inventi ſunt: quive traditi ſunt, ut ferro,

1 Vid. §. 7. j.

2 Vid. §. 8. j.

3 Vid. §. 9. j.

4 §. 1. *Inſtit. de libertinis.* Eſt veriſimile, vindicta manumiſſionem dici, quod lictor. *l. 8, l. 23, ff. de manumiſſ. vindict.* virgulam ſervo manumittendo imponeret. quæ vindicta diceretur.

5 *l. 1 & 8, ff. de manumiſſ. vindicta l. 4, C. de vindicta manumiſſ. l. 1, C. de off. prætor. l. 1, ff. de off. præt.*

6 *d lege 4, & 1, §. 1, & 2, ff. de offic. conſul. l. 20, in fin. ff. de manumiſſ. vindict.*

7 *lege 2, ff. de offic. proconſul. l. 17, ff. de manumiſſ. vindicta:* & apud alios? utique apud magiſtratus civitatum, *d l. 4, in fin.* apud Præfectum Ægypti *l. 21, ff. de manumiſſ. vindict.* apud legatum proconſulis *l. 17, in fin. ff. d. tit.* quin apud ipſum imperatorem *l. 14, in fin. ff. de manumiſſ.*

8 Luſtrum, ſpatium quinque annorum. de forma cenſendi vide titulum *ff. de cenſibus.*

9 Id eſt. libertatem ſuam, *l. 10, ff. de probat l. 64, ff. de adquir. rer.*

10 *ff. de manumiſſ. teſtament. C. de teſtam. manumiſſ.*

11 Verba hujus legis vide in *titulo 11, §. 14, j. eodem: & in lege prima. ff ad legem Falcidiam: lege 53, l. 120, ff de verborum ſignificationibus; in Novell. 22, c. 2,*

12 *leg. unica C. de Latina libertate,* Norbana ſcilicet, § *3, Inſtitut. de libert. Novell. 78.* Alia eſt Junia Patronia vel petronia de libertate. *l. 24, ff. de manumiſſ.*

13 Vide *C. de Latina libertate tollend.*

14 §. *1, Inſtitut. de libert.*

15 Vide *C. de dedititia libert.*

16 *l. 43, ff. de fideicommiſſ. liber. Theophilus Inſtitut. de libertinis:* vide *Cajum 1, §. 3,*

2 Pu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ut ferro, aut cum beſtiis depugnarent: vel in cuſtodiam[1] conjecti fuerunt: deinde quoquo modo manumiſſi ſunt: idque lex Ælia[2] Sentia facit. §. 12. Eadem lege cautum eſt, ut minor triginta annorum ſervus[3] vindicta manumiſſus, civis, Romanus non fiat, niſi apud conſilium cauſſa probata fuerit: ideo ſine conſilio manumiſſum ſervum manere putat. Teſtamento vero manumiſſum perinde habere jubet, atque ſi domini voluntate in libertate eſſet, ideoque Latinus fit. §. 13. Eadem lex eum[4] dominum qui minor viginti annorum eſt, prohibet ſervum manumittere, præterquam ſi cauſſam apud conſilium probaverit. In conſilium[5] autem adhibentur[6] Romæ quinque Senatores, & quinque Equites Romani, in provincia[7] viginti Recuperatores[8], cives Romani. §. 14. Ab eodomino, qui[9] ſolvendo non eſt ſervus teſtamento liber eſſe juſſus, & heres inſtitutus, etſi minor ſit triginta annis, vel in ea cauſa ſit, ut dedititius fieri debeat, civis Romanus & heres ſit; ſi[10] tamen alius ex eo teſtamento nemo heres ſit. Quod ſi duo pluresve liberi heredeſque eſſe juſſi ſunt, prima[11] loco ſcriptus

1 Publicam ſcilicet, privatus carcer non impediret, *l. 216, ff. de verb. ſignif.*

2 §. 3, *Inſt. de libert.*

3 Ita etiam manumittitur, cum ad ſtatutam ætatem pervenerit. id eſt, Cum ſervus erit 30. annorum, liber eſto. *l. 39, §. 2, ff. familiæ. l. 46, ff. de manumiſſ. teſtam. l. 13. §. 5, ff. de ſtatul.*

4 §. 4, *Inſtit. quibus ex cauſ manumitt.*

5 Conſilium hic intellige, Prætoris, Romę. Pręſidum, & proconſulis in provinciis, *Inſtit. Quib. ex cauſ. manum.*

6 A Prætore.

7 A Præſidibus & proconſulibus.

8 Ita dicti quod per eos quiſqúe debitum, id eſt, jus ſuum reciperet. Hi adſidebant Præſidi aut Prætori ſedenti pro tribunali in provinciis. *Theophilus dicto loco.*

9 §. 1, *Inſtit. quib. ex cauſ. manumit.*

10 §. 1, *Inſtit. quibus ex cauſ. manumit.*

11 *l. 24, §. 17, ff. de fideicomm. libert.*

1 §. In.

ptus liber & heres ſit. Quod & ipſum lex Ælia Sentia facit. §. 15. Eadem lex in [1] fraudem creditoris & patroni manumittere prohibet. §. 16. Qui tantum in bonis, non etiam ex jure Quiritium ſervum habet, manumittendo Latinum facit. In bonis tantum alicujus ſervus eſt, velut hoc modo, Si civis Rom. à cive Romano ſervum emerit, iſque traditus ei ſit, neque tamen mancipatus [2] ei, neque in jure ceſſus [3], neque ab ipſo anno [4] poſſeſſus ſit. Nam quandiu horum quid fiat, is ſervus in bonis quidem emptoris eſt: ex jure Quiritium autem venditoris eſt.

§. 17. Mulier [5], quæ in tutela eſt, item pupillus & pupilla manumittere non poſſunt. §. 18. Communem ſervum unus ex dominis manumittendo, partem ſuam amittit: eaque adcreſcit [6] ſocio, maxime ſi eo modo manumiſerit, quo, ſi proprium haberet, civem Romanum facturus eſſet. Nam ſi inter amicos eum manumiſerit, pleriſque placet eum nihil egiſſe. §. 19. Servus, in quo alterius eſt uſus fructus, alterius proprietas, à proprietatis domino manumiſſus, liber non [7] fit, ſed ſervus ſine domino eſt. §. 20. Poſt mortem heredis, aut ante inſtitutionem heredis teſtamento libertas dari non

[1] po-

1 *§. Inſtit. quib. ex cauſ. manumit. tit. ff. qui & à quibus manumiſſ. liberi non fiant, & ad l. Æliam*

2 Mancipatio ut fieret, vide *tit. 19, §. 3, j.*

3 Ceſſio in jure ut fiat, vide *tit. 19, §. 9, & 10, j.*

4 Quemadmodum quis dominus fieret uſucapione. vide tit. 19. § 8. j.

5 vide fragmentum juris veteris evulgatum a Pithœo.

6 Hodie non adcreſcit, *§. pen. inſt. de donat.* l. 1, & 2, *C. de communi ſervo.*

7 Hodie manumiſſus à proprietario ſervus, fit liber, uſufructuario neceſſitatem habente manumittere, accepta prius ſui uſus fructus juſta æſtimatione. *l. 1, §. 2, C. de communi ſervo.*

1 Hodie

[1] poteſt, excepto teſtamento militis. §. 21. Inter medias heredum inſtitutiones libertas data, utriſque adeuntibus non [2] valet: ſolo autem priore adeunte, jure antiquo valet. Sed poſt legem Papiam Poppeam, quæ partem non adeuntis caducam facit, ſi quidem primus heres vel jus antiquum habeat, valere eam poſſe placuit: quod ſi non habeat, non valere conſtat, quod loco non adeuntis, legatarii [3] partis heredes fiunt. Sunt tamen qui & hoc caſu valere eam poſſe dicunt.

§. 22. Qui teſtamento liber eſſe juſſus eſt, mox [4] quam unus ex heredibus adierit hereditatem, liber fit. §. 23. Juſta libertas teſtamento poteſt dari his ſervis, qui teſtamenti [5] faciendi, & mortis tempore, ex jure Quiritium teſtatoris fuerunt. §. 24. Lex Furia [6] Caninia jubet teſtamento ex [7] tribus non plures quam duos manumitti: & uſque ad decem, dimidiam partem manumittere concedit: à decimo uſque ad triginta, tertiam partem, ut tamen adhuc quinque manumittere liceat, æque ut ex priori numero; à triginta uſque ad centum quartam partem, æque ut decem ex priori numero liberari poſſint: à centum uſque ad quingentos, partem quintam, ſimiliter ut ex antecedenti numero vigintiquinque poſſint fieri liberi. Eademque præcipit, ne [8] plures omnino quam centum, ex cujuſcipit,

1 Hodie hoc abrogatum eſt. §. 34. *Inſtit. de legat.*

2 Hodie valet. § *34, in fin.*

3 Præfecti ærarii heredes ſint. Cujacius ita hunc locum reſtituit. Quod præfectorum ærario fuerit, bona quæ fiſco deferebantur ſpernere vel agnoſcere. *l. 4, §. 20, ff. de fideicom. liber. l. 13, ff. de jure fiſci.*

4 *l. 23, l. 25, l. 58. ff. de manumiſſ. testam.*

5 *d. l. 58, tit. 22, §. 1, j. eod.*

6 Fuſia, vide *Paul. 4. ſent. §. 14, ad l. Fuſ. Can*

7 § 7. *Inſtitut. quibus ex cauſ. manumit.*

8 ſi ſupra ſtatutum numerum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

quam teſtamento liberi fiant. §. 25. Eadem lex cavet, ut libertates ſervis teſtamento nominatim [1] dentur.

TIT. II.
DE STATULIBERIS.

§. 1. QUi ſub conditione teſtamento liber eſſe juſſus eſt, ſtatu liber appellatur [2]. §. 2. Statu liber, quandiu [3] pendet conditio, ſervus heredis eſt. § 3. Statu liber ſeu alienetur ab herede, ſive ſuſcipiatur ab aliquo: libertatis conditionem ſecum [4] trahit. §. 4. Sub hac conditione liber eſſe juſſus, ſi decem millia heredi dederit, & ſi ab herede abalienatus ſit, emptori [5] dando pecuniam, ad libertatem pervenit: idque lex XII. Tabularum jubet. §. 5. Si per [6] heredem factum ſit; quo minus ſtatu liber conditioni pareat, perinde ſit liber, atque ſi conditio expleta fuiſſet. §. 6. Extraneo pecuniam dare juſſus & liber eſſe, ſi paratus ſit dare, & is qui juſſus eſt dare, aut nollet accipere, aut antequam acceperit moriatur, perinde fit liber, ac ſi pecuniam dediſſet.

§. 7. Libertas & directo [7] poteſt dari hoc modo, *Liber eſto*, *Liber ſit*, *Liberum eſſe jubeo* & per [8] fidei commiſſum, ut puta, *Rogo, fidei committo heredis mei, ut Stichum ſervum manumittat.*

§. 8. Is

manumiſſi receptum eos liberari qui primo loco ſcripti fuiſſent. *l. 83, in fin. ff. de hered. inſtituend.* ſi in orbe id eſt permixte omnium impediebatur libertas. *l. 42, 43, ff. de tit. de teſtam. manum. l. 45, in fin. ff. de fideic. lib.*

1 vide *l. 24, ff. de manum. teſtam. Paul. 4, ſent. ultim.* §. *1, & 25, in fin. Inſt. de leg.*

2 Dixi ad *l. 1, ff. eodem.*

3 *l. 9, ff. eodem*

4 exiſtente conditione *l. 13, C.*

5 Aut ſimilibus ſucceſſoribus. *l. 27. in fin. ff. eod.*

6 *l. 3,* §. *1, ff. eod.*

7 *l. 43, ff. de manumiſſ. teſt.*

8 *l. 16, ff. de Fideicom. libert.* Quibus verbis vide §. *ult. Inſtit. de ſingul. reb. per Fideicom. Paul. 4, ſentent. 1,* §. *6,*

1 Or-

§. 8. Is qui directo liber eſſe juſſus eſt, horcinus [1] fit libertus. Is autem, cui per fideicommiſſum ata eſt libertas, non teſtatoris, ſed [2] manumiſſoris t libertus. §. 9. Cujus fideicommitti poteſt ad em aliquam præſtandam, ejuſdem etiam [3] libertas dei committi poteſt. §. 10. Per fideicommiſſum ibertas dari poteſt tam proprio ſervo teſtatoris, uam heredis, aut legatarii, vel cuilibet extranei ſervo. §. 11. Alieno ſervo per fideicommiſſum ata libertate, ſi dominus eum juſto pretio non ven-at, extinguitur [5] libertas, quoniam nec pretii omputatio pro libertate fieri poteſt. §. 12. Liber-as ſicut dari, ita & adimi tam [6] teſtamento, quam ondicillis teſtamento confirmatis poteſt: ut ta-nen eodem [7] modo adimatur, quo & data eſt.

Tit. III.

DE LATINIS [8].

. 1. Latini jus Quiritium [9] conſequuntur his modis, beneficio [10] principali, liberis, [11] eratione [12], militia [13], nave [14], ædificio, piſtrino: ræterea ex Senatuſconſulto, veluti quæ ſit ter eni-a. §. 2. Beneficio principali Latinus civitatem omanam accipit, ſi ab imperatore jus Quiritium impe-

1 Orcinus §. 2, *Inſtitut. de ſingulis ebus per Fideicom. relict. l. 3, §. 3, ff. e legitim. tutorib. l. un. §. 7, in fin. C. e Latina libert.* id eſt, Charontis ſeu ullius. *l. 4, ff. de bon. libert.*

2 *§. 2, Inſtit. de ſingul. reb. per Fi-icomm.*

3 Ex hoc loco, puto initium le-is 24. *ff. de Fideicom. libert.* paſſive egendum.

4 *l. 16, ff. de Fideicom. libert. Paul. , ſentent. 3, §. 7.*

5 Abrogatum. *l. 6, Cod. de Fidei-comm. libert.*

6 *l. 50, ff. de Fideicom. libert. & ff. de ademptione libertatis.*

7 *l. 35, ff. de regul. jur*

8 Latinorum conditio hodie abrogata. *l. un. C. de Lat. liber toll.*

9 Jus commercii & teſtamenti.

10 *§. 2. j. eod.*

11 §. 3. j. *eod.*

12 § 4. j.

13 §. 5. j.

14 §. 6. j.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

impetraverit. §. 3. Liberis jus Quiritium conſequitur Latinus, qui minor [1] triginta annorum manumiſſionis tempore fuit. Nam lege Junia cautum eſt, ut ſi civem Romanam, vel Latinam uxorem duxerit, teſtatione interpoſita, quod liberorum [2] quærendorum cauſſa uxorem duxerit, poſtea filio filiave nato natave, & anniculo facto, poſſit apud Prętorem vel Præſidem provinciæ cauſam probare, & fieri civem Romanum tam ipſe, quam filius filiave ejus & uxor, ſcilicet ſi & ipſa Latina ſit. nam ſi uxor civis Romana ſit, partus quoque civis Romanus eſt, ex ſenatuſconſulto, quod auctore Divo Adriano factum eſt. §. 4. Iteratione [4] fit civis Romanus, qui poſt Latinitatem, quam acceperat, major triginta annorum, iterum [5] juſte manumiſſus eſt ab eo, cujus ex jure Quiritium ſervus fuit. Sed huic conceſſum eſt ex ſenatuſconſulto, etiam liberis [6] jus Quiritium conſequi. §. 5. Militia in Quiritium accepit Latinus, ſi inter vigiles Romæ ſex annis militaverit, ex lege Viſellia [7]. Præterea [8] ex ſenatuſconſulto conceſſum eſt ei, ut ſi triennio inter vigiles militaverit, jus Quiritium conſequatur. §. 6. Nave Latinus civitatem Romanam accipit, ſi non minorem quam decem millia modiorum navem fabricaverit, & Romam ſex annis frumentum portaverit, ex edicto Divi [9] Claudii.

* 13 * *

TIT. IV.

1 Hodie ſublatum *Novell.* 78,
2 §. *4, in fin. j. eod.*
3 *argum.* §. *8, in fin. j. tit. 5.*
4 §. 1. s. *eodem Novell.* 78,
5 §. *1*, s. *eod. 1, Gajus 1, §. 5, in fin.*
6 *§. 3.* s. *eod.*
7 Lata anno 763. rogante Viſellio Varrone. vide *C. ad l. Viſelliam.*
8 Id eſt, poſtea.
9 Suetonius *in Claudio* 18, *in fin.* & c. 19.
10 Deſunt in hoc fragmento hæc capita. De ædificio, de piſtrino & de ea quæ ter enixa *arg. §. 1,* s. *eod.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. IV.

DE [1] HIS QUI SUI JURIS SUNT.

§. 1. SUi juris ſunt familiarum ſuarum principes [2], id eſt, paterfamiliæ, itemque materfamiliæ. §. 2. Qui matre quidem certa, patre autem incerto nati ſunt [3], ſpurii appellantur.

TIT. V.

DE HIS QUI IN POTESTATE SUNT.

§. 1. IN poteſtate ſunt liberi parentum ex [4] juſto matrimonio nati. §. 2. Juſtum [5] matrimonium eſt, ſi inter eos [6], qui nuptias contrahunt, connubium [7] ſit, & tam maſculus pubes quam fœmina potens [8] ſit, & utrique conſentiant [9]. ſi ſui juris ſunt, aut etiam parentes eorum, ſi in poteſtate ſunt. §. 3. Connubium eſt uxoris jure ducendæ facultas. §. 4. Connubium habent cives Romani cum civibus Romanis: cum Latinis autem & peregrinis, ita ſi conceſſum. §. 5. Cum [10] ſervis nullum eſt connubium. §. 6. Inter [11] parentes & liberos infinite cujuſcunque gradus connubium non eſt. Inter cognatos autem extranſverſo gradu, olim quidem uſq; ad quartum gradum matrimonia contrahi

1 Vide *1, Inſt. 8, 1, ff. 6, Caj. 3,*

2 Etiamſi ſint pupilli *l. 195, §. 2, ff. de verb. ſignif.* ac ſine matrimonio & liberis. *Feſtus in voce Familiæ.*

3 A ſatione *l. 23, ff. de ſtatu* quaſi ſparſim concepti: vel à literis Latinis S. P. quaſi ſine patre. Cajus 4. *§. 8, in fin. l. 25, in fin. ff. de captivis. §. 12, Inſt. de nupt.*

4 *l 3, ff. de his qui ſunt ſui.*

5 Legitimum *Cajus 4, §. 1,* ſecundum præcepta legum *Inſt de nupt.*

6 Id eſt, cives. *Cajus 4, §. 1,*

7 Quid ſit connubium, vide [illegible]. 3. 4.].

8 *Inſt. de nupt. l. 13, ff. de verb. ſignif l. 101, ff. de cond. & dem. l. 30. ff. quando dies legati, l. 5, §. 2, ff. quibus ex cauſ. in poſſ. l 10, ff. de cond. & dem. l. 4, ff. de ritu.*

9 *l. 2, ff. de ritu: Inſt. de nupt.*

10 *l 3, C. de inceſtis, Paul. 2, ſent. 19 §. 3,* quid ergo? contubernium fuit. *l. 14, §. 3, ff. de ritu.*

11 *l. 17, C. de nuptiis.*

trahi non poterant: nunc autem etiam ex tertio[1] gradu licet uxorem ducere. Si[2] tamen fratris filia, non etiam ſororis filia, aut amita, vel matertera, quanvis eodem gradu ſit: eademque uxore: noverca, vel privigna vel nurus, vel ſocrus noſtra fuit, ducere non poſſumus. §. 7. Si quis eam, quam non licet, uxorem duxerit, inceſtum matrimonium contrahit: ideoq; liberi in poteſtate ejus non fiunt, ſed quaſi[3] vulgo concepti, ſpurii ſunt. §. 8. Connubio[4] interveniente, liberi ſemper patrem[5] ſequuntur: non interveniente connubio, matris conditioni accedunt, excepto eo, qui ex peregrino & cive Romana, peregrinus naſcitur: quoniam lex Menſia ex alterutro peregrino natum deterioris parentis conditionem ſequi jubet. §. 9. Ex[6] cive Romano & Latino Latinus naſcitur: & ex libero & ancilla, ſervus: quoniam cum his caſibus connubia non ſint, partus ſequitur matrem. §. 10. In his qui jure contracto matrimonio naſcuntur, conceptionis[7] tempus ſpectatur. in his autem qui non legitime concipiuntur, editionis: veluti ſi ancilla conceperit, deinde manumiſſa pariat, liberum parit. Nam quamvis non legitime concepit, cum editionis tempore libera ſit, partus quoque liber eſt.

TIT.

1 Cujacius legit quarto.

2 Locus eſt corruptus, quem ita Cujacius reſtituit: ſed tamen fratris aut ſororis filiam, neptemque eorum, quamvis eodem gradu ſit: amitam vel materteram, eamque uxorem quæ noverca vel privigna, vel nurus vel ſocrus noſtra fuit, ducere non poſſumus.

3 *tit. 4, §. 2, s.*

4 *§. 3, & 4, s. eod.*

5 Id eſt, patris conditionem.

6 *§. 8, s. eod.*

7 *l. 5, §. 2, ff. de ſtatu: Paul. 2, ſent. 24, §. 1, 2, 3.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. VI.
DE DOTIBUS.[1]

. 1. DOs aut datur aut dicitur, aut promittitur. §. 2. Dotem dicere [2] poteſt mulier [3], uæ nuptura eſt. & debitor mulieris, ſi juſſu ejus icat inſtiturus [4]: parens mulieris virilis ſexus per irilem ſexum cognatione junctus, velut pater, a- us paternus. Dare promittere dotem omnes [5] poſ- int. §. 3. Dos aut profectitia dicitur, id eſt, quam pater mulieris dedit: aut adventitia, id eſt, ea quæ quovis alio [7] data eſt. §. 4. Mortua in matrimo- io muliere, dos à patre profecta, ad [8] patrem rever- tur, quintis [9] in ſingulos liberos in infinitum reli- is penes virum. Quod ſi pater non ſit, apud mari- um remanet. §. 5. Adventitia [10] autem dos ſem- er [11] penes maritum remanet, prꝑterquam ſi is qui edit, ut ſibi redderetur ſtipulatus fuit: quæ dos ecialiter receptitia [12] dicitur. §. 6. Divortio fa- o, ſi quidem ſui juris ſit mulier, ipſa habet actio- em, id eſt, dotis repetitionem: quod ſi in poteſta- patris ſit, pater adjuncta filię perſona habet actio- em revera [13]. Nec intereſt adventitia ſit dos, an pro-

1 *2 Paul. 21, 3, C. 11, de dotis pro- iſſione.*

2 Dotis dictio ſolenniter fiebat. odie qualiacunque verba ſuffici- nt. *l. 6, C. de dotis promiſſ.*

3 Tres perſonæ tantum poterant oti dicere. *2 Cujac. 9,* §. *4,* mulier uptura, *ut hic,* procurator ſpecialis. *eod.* parens nupturæ j. *eodem.* Do- m vero promittere poterant o- nes, cujuſcumque ſexus & con- itionis. *l. 41, ff. de jure dot.*

4 Id eſt, conſtitutus.

5 *d. l. 41,*

6 *l. 5, ff. de jure dot.*

7 *d. l. 5, §. 9,*

8 *l. 17, ff. de Se. Macedon. l. 5, §. 13, ff. de jure dotum. l. 6, ff. eodem,* adde *l. 16, ff. de jure dot.*

9 Sextæ retentionis fit mentio in §. 10. j. utraque abrogata *l. un. §. 5, verſ. Sileat ob liberos retentio C. de rei ux. act.*

10 *l. 1, §. 13, verſ. extraneum. C. de rei uxor. act.*

11 ſive ſint liberi, ſive non ſint.

12 Dixi *lege 31, §. 2, ff. de mort. cauſ.*

13 Actionem rei uxoriæ. ita e- mendat Cujac.

1 Hic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

profectitia. §. 7. poſt divortium defuncta muliere, heredi ejus actio non aliter datur, quam ſi moram in dote mulieri reddenda maritus fecerit. §. 8. Dos, ſi pondere, numero, menſura contineatur, annua, bima, trima die reddetur [1]: niſi ſi, ut, præſens reddatur, convenerit. Reliquæ dotes ſtatim redduntur. §. 9. Retentiones ex dote fiunt [2] aut propter liberos [3], aut propter mores, aut propter impenſas [4], aut propter res donatas [5], aut propter res amotas [6].

§. 10. Propter liberos retentio fit [7], ſi culpa mulieris aut patris cujus in poteſtate eſt, divortium factum ſit. Tunc enim ſingulorum liberorum nomine ſextæ [8] retinentur ex dote: non plures quam tres ſextæ in retentione ſunt, non in petitione.

§. 11. Dos quæ ſemel functa eſt, amplius fungi non poteſt, niſi aliud matrimonium ſit [9]. §. 12. Morum nomine, graviorum quidem ſexta [10] retinentur: leviorum item octava [11]. Graviores mores [12] ſunt, adulteria tantum: leviores, omnes reliqui.

§. 13. Mariti mores puniuntur, in ea quidem dote quæ à [13] die reddi debet. Ita propter majores mores

1 Hic paragraphus abrogatur. *l. un. §. 7, verſ. exactio autem dotis C de rei ux. act.*

2 Hic paragraphus abrogatus eſt *l. un. C. de rei ux. act. §. 5,*

3 *d. §. 5, verſ. ſileat ob liberos.*

4 *ob impenſas.*

5 *d. §. 5. verſ. vel ex qua cauſa ob res donatas: adde l. 1, §. 3, ff. de dote prælegata.*

6 *d. §. 5, verſ. ſed nec retentio ob res amotas,*

7 Hodie non fit *d. §. 5, verſ. ſileat ob liberos retentio.*

8 Retentionis quintæ fit mentio. §. 4. s. *eod.* utræque retentiones abrogatæ ſunt *d. §. 5, verſ. ſileat ob liberos.*

9 Id eſt, niſi matrimonium ſit redintegratum. *l. 64, ff. de jure dotis l. 19, ff. ſoluto.*

10 Sextæ *Cujac.*

11 Octavæ *Cujacius.*

12 Adde *l. 39, l. 47, ff. ſoluto.*

13 Quę annua, bima, trima die, &c. *Cujacius hic.* Idem tamen 7 *obſ.* 20. legit, annua.

x Id

s[1] præſentem [2] dotem reddit: propter minores num menſum die. In ea autem quæ prȩſens reddi let, tantum ex fructibus jubetur reddere, quan- m in illa dote quadriennio redditur: quod reprȩ- ntatio [3] facit. §. 14. Impenſarum ſpecies ſunt es[4]: aut enim neceſſariæ[5] dicuntur, aut utiles[6], t voluptuoſæ[7]. §. 15. Neceſſariæ ſunt impen- , quibus non factis dos[8] deterior[9] futura eſt: vel- i ſi quis ruinoſas[10] ædes refecerit. §. 16. Utiles nt, quibus non factis quidem deterior dos non erit: factis autem fructuoſior[11] dos effecta eſt: luti ſi vineta & oliveta fecerit. §. 17. Volu- uoſæ[12] ſunt, quibus neque omiſſis deterior dos ret: neque factis, fructuoſior effecta eſt: quod enit in viridariis[13], & pictoriis[14], ſimilibuſque[15] bus.

TIT: VII:

DE JURE DONATIONUM INTER VIRUM ET UXOREM.

§. 1. Inter virum & uxorem donatio non

I va-

1 Id eſt, propter adulterium, §. . s. *eod.*

2 Id eſt, illico.

3 Cujus magnum eſt commo- m *l. 1. §. 2, ff. de dote præleg.*

4 *l. 1, ff. de impenſis.*

5 §. 15 j. *eod.*

6 §. 16. j. *eodem.*

7 §. 17. j.

8 Aut res quælibet *l. 79, ff. de* *b. ſign.*

9 *l. 14, ff. de impenſis.*

10 vide *d. l. 1, §. 3, l. 4, ff. de impenſis.*

11 Melior *d. l. 79, §. 1, l. 5, in fin. ff. de impenſis.*

12 *l. 14, §. 2, ff. de impenſis. l. 7, §. 9, 10, 11, ff. de impenſis.*

12 Viridiaria, viridia, virdaria, dixi ad *l. 79, in fin. ff. de verb. ſign.*

14 Cujacius emendat, tectoriis 6, *obſ. 37,*

15 Vide *d. l. 79, in fin.*

8 lege 1

[1] valet, niſi certis ex cauſſis: mortis[2] cauſſa, divortii[3] cauſſa, ſervi manumittendi[4] gratia. Hoc amplius principalibus[5] conſtitutionibus conceſſum eſt mulieri, in hoc donare viro ſuo, ut is ab Imperatore, lato clavo[6], vel equo[7] publico, ſimilive[8] honore[9] honoretur. §. 2. Si maritus divortii cauſſa res moverit, rerum quoque amotarum actione tenebitur.[10] §. 3. Si maritus pro muliere ſe obligaverit[11]: vel in rem ejus impenderit[12]: divortio facto, eo nomine cavere[13] ſibi ſolet ſtipulatione tribunitia[14]. §. 4. In poteſtate parentum ſunt etiam ii liberi quorum cauſſa probata eſt, per errorem contracto matrimonio inter diſpartes[15] condignis perſonas. Nam ſeu civis Romanus Latinam, aut peregrinam, vel eam, quæ Deditiorum numero eſt quaſi per ignorantiam[16] uxorem duxerit: ſive civis Romana per errorem peregrino, vel ei qui Deditiorum numero eſt, aut etiam ſi Latino ex lege Ælia[17] Sentia nupta fuerit, cauſſa probata, civitas redditur tam liberis quam parentibus, præter eos qu

De-

1 *l. 1, in fin. l. 2, 3, in pr. & §. 10, ff. eod.*

2 *l. 9, §. 2, l. 11, §. 1, ff. eod.* quia in id tempus excurrit, quo qui donat & cui donatum eſt, vir & uxor eſſe deſinunt. *l. 10, ff. eod.* adde *l. 22, C. de donat. int. vir.*

3 Vide *l. 60, in fin. l. 61, ff. eod.*

4 quod nemo hujuſmodi re donata fiat locupletior. *Paul. d. loco* §. 2, adde *l. 7,* §. *8, & ult. l 8, l. 9, ff. eod.*

5 conſtitutione Antonini, *l. 41, & 42, ff. eod.*

6 *d. l. 42,*

7 ut equeſtris conditionis fieret. *d. l. 42,*

8 ſepulturæ cauſa. *l, 5, §. 8, 9, 10, 11, ff. eod.* ad oblationem De *d. l. 5,* §. *12,* ad proceſſus. *d. l. 41,*

9 *d. l. 41, 42, l. 45. ff. de negotii l. 11, ff. de munerib.*

10 *l. 6,* §. *2, ff. rer. amot.*

11 *l. 2, ff. de negotiis: l. 28, ff. ſolut*

12 *l. 7, in fin. ff. ſoluto: & tit. ff.* *impenſis.*

13 *l. 25. in fin. l. 55, ff. ſoluto.*

14 quæ ex Juriſdictione Tribunorum venit: ut Prætoria, à Præto re: ædilitia ab ædilibus.

15 Diſparis conditionis. *Cujacii*

16 Ignorantia, errorem in nuptiis commiſſum excuſat, facit *l, 5* §. *1, ff. de ritu: l. 22, in fin. ff. ſolut Novell. 12, c. 1, in fin.*

17 Adde *tit. 3, §. 3, S. eod.*

x Vid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Dedititiorum numero ſunt, & ex eo fiunt in poteſtate parentum liberi.

TIT. VIII.
DE ADOPTIONIBUS.

§. 1. NOn [1] tantum naturales liberi in poteſtate parentum ſunt, ſed etiam adoptivi.

§. 2. Adoptio fit aut per populum, aut per Prætorem, vel Præſidem provinciæ. Illa adoptio quę per populum fit, ſpecialiter arrogatio dicitur [2]. §. 3. Per populum, qui ſui [3] juris ſunt. Per Prætorem [4] autem, filii familiæ [5] à parentibus dantur in adoptionem. §. 4. Arrogatio Romæ [6] tantum fit: adoptio autem, etiam in provincia apud Præſidem. §. 5. Per Prætorem vel Præſidem provinciæ adoptari tam maſculi quam fœminę, & tam puberes quam impuberes poſſunt. Per populum vero Romanum, fœminæ quidem non arrogant [7] Pupilli [8] antea quidem non poterant arrogari: nunc autem poſſunt ex conſtitutione Divi Antonini. §. 6. Hi qui generare non poſſunt, velut ſpado [9], utroque modo poſſunt adoptare. Idem juris eſt in cœlibe [10]. §. 7. Item [11] qui filium non habet, in locum nepotis adoptare poteſt. §. 8. Si paterfamiliæ arrogandum ſe dederit, liberi [12] quoque ejus quaſi nepotes, in poteſtate

1 Vide *l. 1, ff. eod. 8. C. 48, Inſtit. l. in princip. Cajum 5.*

2 *l. 2, ff. eod.* §. *1, Inſt. eod.*

3 *l. 1, in fin. ff. eod d.* §. 1, *Inſt.* j. *d.*

4 id eſt, magiſtratus imperio. *l. 2. eod.* §. *1, Inſt. eod.*

5 qui ſui juris non ſunt, ſed in poteſtate patris poſiti. *d. l. 2, verſ. imperio.*

6 Nullibi populus Romanus extra Romam quærendus. Fiebatque curiatis comitiis. *5. Gel. 19.*

7 Nec arrogantur, ita legendum eſt ex *5. Gel. 15.* quod nulla cum fœminis comitiorum communio eſſet.

8 *l. 17, l. 18, l. 20, §. 1, ff. eod.*

9 *l. 2, §. 5, l. 40, in fin. ff. eod. §. 9, Inſt. eod. 1, Cajus 5, §. 4.*

10 *l. 30, ff. eod.*

11 *l. 37, ff. eod. §. 7, Inſt. eod.*

12 *l. 40, ff. eod. §. 11, Inſt. eodem 1 Cajus 5, §. ult.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

teſtate fiunt arrogatoris. §. 9. Fœminæ [1] vero neutro modo poſſunt adoptare, quoniam [2] nec naturales liberos in poteſtate habent.

TIT. IX.
DE HIS QUI IN MANU SUNT.

FArre [3] convenitur [4] in manum, certis verbis, & teſtibus X præſentibus, & ſolenni ſacrificio facto, in quo panis [5] quoque farreus adhibetur.

TIT. X.
QUI IN POTESTATE MANCIPIOVE SUNT QUEMADMODUM EX JURE LIBERENTUR. [6]

§. 1. LIberi parentum poteſtate liberantur emancipatione [7], id eſt, ſi poſtea quam mancipati fuerint, manumiſſi ſint. Sed filius quidem ter [8] mancipatus [9], ter manumiſſus, ſui juris ſit. Id enim lex duodecim Tabularum [10] jubet his verbis, *Si pater filium ter venundarit, filius à patre liber eſto*. Cæteri autem liberi præter filium [11] tam maſculi quam fœminæ, una mancipatione manumiſſioneque ſui juris fiunt. §. 2. Morte [12] patris filius & filia ſui juris fiunt. Morte autem avi nepotes ita [13] demum ſui juris fiunt, ſi poſt mortem avi in poteſtate

1 *§. 10, Inſt. eod. l. 5, C. eod.*

2 *d. l. 5,*

3 Tribus modis apud veteres fiebant nuptiæ. Uſu, ſi mulier anno cum viro fuiſſet: Farre & coëmptione.

4 in matrimonium. *l. 15, ff. de ritu: l. 121, §. 1, ff. de verbor. obl.*

5 Panis farreus, genus libi ex farre compoſitum.

6 *Cajus 1, tit. 6, Novell. 81, cap. 1, Inſt. 12, 8, C. 49, 2 Paul. ent. 25,*

7 *§. 6, Inſtit. quib. mod. jus patriæ: l. 5, C. de dolo & C. de emancipationibus liberorum.*

8 Vide *Cajum 10, §. 1,*

9 Id eſt, venditus, vide *d. §. 1,*

10 Vide *ſupra in fragmentis tab. 4, cap. 3,* S. L.

11 *l. 8, in fin. ff. de injuſto: Cajus 6, §. 2, verſ. fœminæ vel nepotes.*

12 *Inſtitut. quib. mod. jus patriæ poteſt, in princ. l. 15, ff. quando dies legat.*

13 *Inſtitut. eod. in pr. l. 5, ff. de his qui ſunt ſui.*

1 dixi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſtate patris futuri non ſunt: veluti ſi moriente avo pater eorum aut jam deceſſit, aut de poteſtate dimiſſus eſt. Nam ſi mortis avi tempore, pater eorum in poteſtate ejus ſit, mortuo avo, in patris ſui poteſtate fiunt. §. 3. Si patri vel filio aqua [1] & igni [2] interdictum ſit, patria poteſtas tollitur. quia peregrinus ſit is, cui aqua & igni interdictum eſt. Neque autem peregrinus [3] civem Romanum, neque civis Romanus peregrinum in poteſtate habere poteſt. §. 4. Si pater ab hoſtibus captus ſit, quamvis ſervus hoſtium fiat: tamen cum reverſus fuerit, omnia priſtina jura recipit, jure poſtliminii. Sed quandiu apud hoſtes eſt, patria poteſtas, in filio ejus interim pendebit [4]: & cum reverſus fuerit ab hoſtibus, in poteſtate filium habebit. Si vero ibi deceſſerit, ſui juris filius erit. Filius quoque ſi captus fuerit ab hoſtibus, ſimiliter propter jus poſtliminii, patria poteſtas interim pendebit. §. 5. In poteſtate parentum eſſe deſinunt [5] & hi qui Flamines [6] Diales inaugurantur, & quæ virgines Veſtæ [7] capiuntur.

TIT. XI.

DE TUTELIS[8].

§. 1. TUtores conſtituuntur tam maſculis [9], quam fœminis: ſed maſculis quidem impube-

1 dixi ad *l. 1, §. 2, ff. de leg. 3.*
2 In hujus pœnæ locum ſucceſſit deportatio, eadem veteribus dicta exilium, *Cajus 6, §. 1,*
3 *Cajus 6, §. 1,*
4 *§. 5, Inſt. quib. mod. jur.*
5 *d. §. 5, l. 1, §. 1. ff. de Sc. Maced. 15, in fin. ff. de ſuis.* ſine emancipatione. *l. 2, §. 1, ff. quod cum eo l. 1, §. 4, ff. quand. de pet.* ſine capitis deminutione. *l. 3, in fin. ff. de Sc. Mac.*
6 *Tacit. 4, Annal. anno 776.*
7 Gellius 1. c. 12.
8 *Cajus 7, 1 Inſtit. 13, 26, ff 1.*
9 *l. 1, §. 3, ff. eod. l. 1, ff. de legit. tut.*

puberibus duntaxat, propter [1] ætatis infirmitatem: fœminis autem tam impuberibus, quam puberibus, & propter ſexus infirmitatem, & propter forenſium rerum ignorantiam. §. 2. Tutores autem legitimi ſunt, aut ſenatuſconſultis conſtituti, aut moribus [2] introducti. §. 3. Legitimi tutores ſunt, qui ex [3] lege aliqua deſcendunt. Per eminentiam autem legitimi dicuntur, qui ex lege duodecim Tabularum introducuntur, ſeu propalam, quales ſunt agnati: ſeu per [4] conſequentiam, quales ſunt patroni. §. 4. Agnati ſunt, à patre cognati virilis ſexus, per virilem [5] ſexum deſcendentes, ejuſdem [6] familiæ: veluti [7] patrui, fratres, filii fratris patruelis.
§. 5. Qui liberum caput mancipatum ſibi vel à parente [8], vel à coëmptore, manumiſit: per ſimilitudinem patroni, tutor efficitur, qui fiduciarius [9] tutor appellatur. §. 6. Legitimi tutores, alii tutela in jure cedere poſſunt. §. 7. Is cui tutela in jure ceſſa eſt, Ceſſicus tutor appellatur: qui ſive mortuus fuerit, ſive capite minutus, ſive alii tutelá ceſſerit, redit ad legitimum tutorem tutelá. Sed & ſi legitimus deceſſerit, aut capite minutus fuerit, ceſſitia quoque tutela extinguitur. §. 8. Quantum ad agnatos pertinet, hodie ceſſitia tutela non procedit: quoniam permiſſum erat in jure cedere tutelam fœminarum tantum, non etiam maſculorum. fœminarum

1 §. 1, *Inſt. eod. l. 1, ff. eod.*
2 *l. 1, ff. de curatore furioſi.*
3 *l. 5, ff. de tut.*
4 Per conſequentias hereditatum *l. 3, ff. de legit. tut. Inſt. de legit. patr.* ut qui ſperarent ſucceſſionem, iidem bona conſequerentur. *l. 1, ff. de leg. tut.* vide *l. 73, ff. de regul. jur.*
5 *§. 1, Inſt. de legitima adgn. tutel. l. 7, ff. de legitimis tut. l. 10, §. 2, ff. de gradib.*
6 *d. §. 2, l. 195, §. 2, verſ. comm. ff. de verb. ſign.*
7 Veluti fratres, patrueles, filii fratris, patruelis. *Cujac. hic.*
8 Fiduciario ſcil. *de quo* j.
9 Vide 6 *Caj. 3, ver. mancipat.*

1 De

minarum autem legitimas tutelas lex Claudia[1] ſuſtinet[2]. §. 9. Excepta[3] tutela patronorum legitima tutela capitis diminutione amittitur. §. 10. Capitis minutionis ſpecies ſunt tres[4] maxima, media, minima. §. 11. Maxima capitis diminutio eſt, per quam & civitas, & libertas amittitur. veluti cum incenſus[5] aliquis venierit: aut cum mulier[6] alieno ſervo ſe junxerit, denuntiante domino, & ancilla facta fuerit, ex ſenatuſconſulto Claudiano[7]. §. 12. Media[8] capitis diminutio dicitur, per quam ſola civitate amiſſa, libertas retinetur quod fit in eo cui aqua & igni interdicitur. §. 13. Minima[9] capitis deminutio eſt per quam & civitate & libertate ſalva, ſtatus duntaxat hominis mutatur: quod fit adoptione, & in manu conventione. §. 14. Teſtamento quoque nominatim tutores dati confirmantur eadem lege XII. Tabular. his verbis: *Uti[10] legaſſit ſuper pecunia tutelave[11] ſuæ rei, ita jus eſto:* qui tutores dativi appellantur. §. 15. Dari teſtamento tutores poſſunt liberis qui[12] in poteſtate ſunt. §. 16. Teſtamento tutores dari poſſunt hi, cum[13] quibus teſtamenti faciendi jus eſt, præter Latinum Junia-

1 De qua vide *l. 3, C. de legitima ut.*

2 Suſtulit. *Cujacius.*

3 Tribonianus hunc locum ita nterpretatus eſt: exceptis his quæ n jure alieno poſitis perſonis defeuntur. *l. 7. ff. de capit. min.* Cujac. ita reſtituit: exceptis his quæ jure gnationis proximis potiſſimum deferuntur. Hotomannus 3 *obſerv.* 9, legit: exceptis his quæ in homine alieno poſitis perſonis deferuntur.

4 *l. ult. ff. de capite minut.*

5 incenſus, id eſt qui cenſum vitavit.

6 *l. 27, ff de depoſiti.*

7 abrogatum eſt *C. de Sc. Claud. tollend. & Inſtitut. de ſucceſſion. ſublat.* quæ fiebant *per bon. vend.*

8 *d. l. ult. ff. de cap. minut.*

9 *d. l. ult. Inſtit. de capit. diminut.*

10 *l. 120, ff. de verb. ſignif. Novell. 22, cap. 2, l. 53, ff. de verb. ſignif. l. 1, ff. ad l. Falcid.*

11 Melius quam in *l. 53. ff. de verb. ſignific.* ſuper pecunię, tutelęve ſuæ.

12 *l. 6, §. 3, ff. de tutelis: l. 1, ff. de teſtam. tut.*

13 *l. 21, ff. de teſt. tut.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Junianum. Nam Latinus [1] habet quidem teſtamenti factionem, ſed tamen tutor dari non poteſt. id enim lex Junia prohibet. §. 17. Si capite diminutus fuerit tutor teſtamento datus, non amittit tutelam, ſed ſi abdicaverit [2] ſe tutela, deſinit eſſe tutor. Abdicare autem eſt, dicere nolle ſe tutorem eſſe in jure. Cedere autem tutela teſtamento datus non poteſt, nam & legitimus in jure cedere poteſt, abdicare ſe non poteſt. §. 18. Lex Attilia [3] jubet mulieribus, pupilliſve non habentibus tutores dari à Prætore, & majore [4] parte Tribunorum plebis: quos tutores Attilianos appellamus. Sed quia lex Attilia Romæ tantum locum habet, lege Julia & Titia perfectum eſt, ut in provincia quoque ſimiliter à præſidibus earum [5] dentur tutores. §. 19. Lex Junia tutorem fieri jubet Latino, vel Latinis impuberibus eum, qui etiam ante manumiſſionem ex jure Quiritium fuit. §. 20. Ex lege Julia de maritandis ordinibus, tutor datur à Prætore urbis ei mulieri virginive, quam ex hac cauſa lege nubere oporteret, ad dotem dandam [6], dicendam [7], promittendamve [8], ſi legitimum tutorem pupilla [9] non habeat. Sed poſtea Senatus cenſuit ut etiam in provincia quoque, ſimiliter à præſidibus earum ex eadem cauſſa tutores dentur. §. 21. Præterea etiam in [10] locum muti, furioſive tutoris, alterum dandum eſſe

1 vide s. *tit. de Latinis.*

2 Id eſt, ſe excuſaverit, *l. 11, §. 2. ff. de teſtam.*

3 *Inſt. de Attiliano tutore.*

4 *Inſtit. d. loco.*

5 Iiſque qui ſunt ejus provinciæ, vel ibidem domicilium habent. *l. 1, §. 2, in fin. ff. de tutorib. dat.*

6 *l. 5, §. 4, l. 61, ff. de jure dot. l. 22, §. 10, ff. ſoluto* adde *l. 7, ff de tutorib. dat.*

7 vide *tit. 6, §. 1, & 2,* s. *eod.*

8 *d. §. 2, in fin.*

9 Hanc vocem delendam putat Cujacius, cum hic agatur de pubere, non de pupilla.

10 *l. 17, ff. de tutelis. l. 11, l. 40, ff. de excuſat. tut.*

1 *l. 17.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſſe tutorem ad dotem [1] conſtituendam Senatus enſuit. §. 22. Item ex Senatuſconſulto tutor latur mulieri ei, cujus tutor abeſt [2], præterquam ſi atronus ſit, qui abeſt. Nam in locum patroni ab- :ntis alter peti non poteſt, niſi ad hereditatem deundam [3] & nuptias contrahendas. Idemque ermiſit in pupillo [4] patroni [5] filio. §. 23. Hoc mplius Senatus cenſuit, ut ſi tutor pupilli pupillæ- e ſuſpectus [6] à tutela ſubmotus fuerit, vel etiam ıſta de cauſa excuſatus [7], in locum ejus tutor alius etur. §. 24. Moribus tutor datur mulieri [8] pu- illove qui [9] cum tutore ſuo lege aut legitimo ju- icio agere vult, ut auctore eo agat (ipſe enim tu- or in rem ſuam auctor fieri non poteſt) qui Præto- ianus [10] tutor dicitur, quia à prætore urbis dari onſuevit. §. 25. Pupillorum pupillarumque tu- ores & negotia gerunt, & auctoritatem [11] interpo- unt. Mulierum autem tutores auctoritatem [12] untaxat interponunt. §. 26. Si plures ſunt tuto- es, omnes in omni re debent auctoritatem accom- nodare, præter [13] eos qui [14] tunc dati ſunt: nam ex is vel unius [15] auctoritas ſufficit. §. 27. Tutoris uctoritas neceſſaria eſt, mulieribus [16] quidem in is rebus, ſi lege aut legitimo judicio agant, ſi ſe obli-

1 Et ad res alias *d. l. 17, l, 11. l.* ʼ.

2 Adde *l. 15, ff. de tutelis. l. 10,* *. de tut. dat.*

3 *l. 9, s. de tutorib. dat.*

4 *l. 11, ff. de tut. dat.*

5 Hanc particulam Cujacius ex- ungit.

6 *l. 14, §. 4, ff. de tutelis.*

7 *d. l. 11, §. 1,*

8 adde § 27, j. *eod.*

9 *l. 1, C. de in litem dando.*

10 Prætorius §. *ult. Inſt. de auct. tut.*

11 *l. 1, ff. de admin. tit.*

12 Vid. *ff. C. Inſt. de auct. tutor. Cujac. 7, obſ. 11.*

13 immutatum, *l. ult. C. de auctor. præſt.*

14 Qui teſtamento dati *Cujac.*

15 *d. l. ult.* adde *l. 4, l. 5, l. 7, §. 1, ff. d. auctor. tut.*

16 *§. 4, s. eodem.*

obligent, ſi civile negotium gerant, ſi libertæ ſuæ permittant in contubernio alieni ſervi morari, ſi mancipia alienent. Pupillis autem hoc amplius, etiam in rerum nec mancipi alienatione tutoris auctoritate opus eſt. §. 28. Liberantur tutela, maſculi quidem pubertate [1], Puberem autem Caſſiani [2] quidem eum eſſe dicunt, qui habitu corporis pubes apparet, id eſt, qui generare poteſt: Proculeii [3] autem, eum qui quatuordecim annos explevit: verum Priſcus eum puberem eſſe, in quem utrumque concurrit, & habitus corporis, & numerus annorum. Fœminæ autem tutela liberantur [4].

TIT. XII.

DE CURATORIBUS [5].

§. 1. Curatores aut legitimi ſunt, id eſt, qui ex lege duodecim Tabularum dantur: aut honorarii [6], id eſt, qui à Prætore conſtituuntur. §. 2. Lex [7] duodecim Tabularum furioſum, itemque prodigum cui bonis interdictum eſt, in curatione jubet eſſe agnatorum. §. 3. A Prætore conſtituitur curator, quem ipſe Prætor voluerit, libertinis, prodigis, itemque ingenuis, qui ex teſtamento parentis heredes facti, male diſſipant [8] bona: his enim ex lege curator dari non poterat: cum ingenuus quidem non ab inteſtato, ſed ex teſtamento heres factus ſit patri: libertinus autem nullo modo patri heres fieri poſſit, qui nec patrem habuiſſe videtur. cum

1 *Inſt. quib. mod. tut.*

2 Veteres *Inſtit. quib. mod. tut.*

3 Proculiani: *l. ult. C. quando tutor. vel curat. eſſe deſin.*

4 Anno XII. ſc. *Inſt. d. loco & d. l. ult.* niſi malis dicere fœminas excuſari à tutelis.

5 *1, Cai. 8, 1, Inſtit. 23, 5. C. 70, 27, ff. 10,*

6 Dantur etiam teſtamento, poſtea confirmandi §. *1, Inſt. eod.*

7 *l. 1, ff. de curat.*

8 *d. l. 1.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

cum ſervilis cognatio nulla [1] ſit. §. 4. Præterea dat curatorem ei etiam, qui nuper pubes factus, idonee negotia ſua tueri [2] non poteſt.

TIT XIII.

DE [3] COELIBE [4], ORBO [5], ET SOLITARIO [6] PATRE.

§. 1. Lege Julia [7] prohibentur uxores ducere, ſenatores [8] quidem liberique eorum, libertinas [9], & quæ ipſæ, quarumve pater materve artem ludicram [10] fecerit: item corpore [11] quæſtum facientem. §. 2. Cæteri autem ingenui prohibentur ducere lenam [12], à lenone, lenave manumiſſam, & in adulterio [13] deprehenſam, & judicio publico damnatam [14], & qua artem ludicram [15] fecerit: adjicit Mauricianus, & à ſenatu [16] damnatam.

TIT. XIV.

DE POENA LEGIS JULIÆ [17].

Foeminis [18] lex Julia à morte viri anni tribuit vacatio-

1 Imo, aliqua *Inſtit. de ſervili conat.*

2 *l. 2, ff. eod.*

3 Hæc epigraphe convenit melius titulo ſequenti.

4 *l. 12, ff. de vulgari:*

5 Orbus ſemiſſis capiendi capax erat, non ſolidi *l. 6, ff. de vulgari: l. 42, ff. de legat. 2, l. 16, §. 15, ff. ad Treb. 13, in fin. ff. de jure fiſci.*

6 Solitarius hic dicitur, qui unium & ſolum filium habet

7 Quæ & Papia. *l. 44, ff. de ritu. 28. C. de nupt.*

8 *l. 16, l. 31, l. 32. l. 34. in fin. l. 4, ff. de ritu.* hodie remiſſum *Novell. 78, c, 3,*

9 *l. 23, ff. de ritu. l. 28, C. de nupt. l. 7, C. de inceſtis.*

10 *d. l. 7, l. 42, §. 1, ff. de ritu.*

11 *l 41, l. 43, ff. de ritu. l. 7, in fin. C. de inceſt.*

12 *d. l. 43, §. 6, 7, 8,*

13 *d. l. 34, §. 12, 13,*

14 *d. l. 13, §. 10, 11,*

15 *d. l. 44, ff. de ritu.*

16 *l. 16, l. 43, §. 10, ff. de ritu.*

17 Orbis, cœlibibus & ſolitariis injectæ.

18 vide *Cujac. 6, obſ. 37,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

cationem[1]. à divortio ſex menſium: lex autem Papia à morte viri, biennii[2]: à repudio, anni & ſex menſium.

TIT. XV.
DE DECIMIS.

VIr & uxor ſe matrimonii nomine decimam capere poſſunt[3]. Quod ſi ex alio matrimonio liberos ſuperſtites habeant, præter decimam quam matrimonii nomine capiunt, totidem decimas pro numero liberorum accipiunt. Item communis filius, filiave, poſt nonum diem amiſſus, amiſſave, unam decimam adjicit. duo autem poſt nonum
[4] diem amiſſi, duas decimas adjiciunt. Præter decimam, etiam uſumfructum tertiæ partis bonorum ejus capere poſſunt: & quotcunque liberos habuerint, ejuſdem partis proprietatem. Hoc amplius mulier petere præter decimam dotem poteſt legatam ſibi.

TIT. XVI.
DE SOLIDI[5] CAPACITATE INTER VIRUM ET UXOREM.

§. 1. ALiquando vir & uxor inter ſe ſolidum capere poſſunt: velut ſi uterque, vel alteruter eorum nondum ejus ætatis ſit, quæ quidem li-

1 Ut interim etiam ſi cœlibem vitam agent, capere ex alterius teſtamento poſſint. Lex enim Julia vetat cœlibes quidquam teſtamento extranei capere. *l. 11, ff. de vulgari. l. 35, ff. de mort. cauſ.*

2 Triennii legendum Auguſtus triennium conſtituit, teſte Suetonio.

3 *l. 18, ff. de auro:* adde *l. 6, ff. de vulgari. l. 42, ff. de legat. 2,* decimaria ea lex ſublata. *l. 2, C. de infirm. pœnis cœlib.*

4 Nominalia intelligit, ſeu diem novum ac luſtricum, quo infantes luſtrabant, eiſque imponebant nomina. *Macrob. 1, Saturnal. 16, Feſtus in voce luſtrici dies,* ubi vide *Ioſephum Scaliger: Plutarch, in quæſtionibus.*

5 *l. 6, ff. de vulgari.*

1 Vid.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

dem liberos exigit: id eſt, ſi vir minor annorum vigintiquinque ſit, aut uxor annorum viginti minor. item ſi utrique lege Papia finitos in matrimonio annos exceſſerint, id eſt, vir ſexaginta ann. uxor quinquaginta. item ſi cognati inter ſe cojerunt uſque ad ſextum [1] gradum: aut ſi vir abſit, & donec abeſſet, intra annum poſtquam abeſſe deſierit, libera inter eos teſtamenti factio eſt. Si jus [2] liberorum à principe [4] impetraverint: aut ſi filium filiamve communem habeant: aut quatuordecim ann. filium, vel filiam duodecim amiſerint, vel ſi duos primos, vel ſi tres [5] poſt nonum diem amiſerint, ut intra annum [6] tamen & ſex menſes. Etiam unus cujuſcunque ætatis impubes amiſſus ſolidi capiendi jus præſtat. Item ſi poſt mortem viri intra [7] decem menſes uxor ex eo peperit, ſolidum ex bonis ejus capit. §. 2. Aliquando nihil [8] inter ſe capiunt, id eſt, ſi contra legem Juliam, Papiamque Popeam contraxerint matrimonium: verbi gratia, ſi famoſam quis uxorem duxerit, aut libertinam ſenator. §. 3. Qui intra ſexageſimum, vel quæ intra quinquageſimum annum neutri [9] legi paruerit, licet ipſis legibus poſt hanc ætatem liberatus eſſet, perpetuis tamen pœnis tenebitur, ex ſenatuſconſulto Perniciano. Sed Claudiano ſenatuſconſulto major ſexagenario [10], ſi minorem quinquagenaria duxerit,

1 Vid. *Inſtitut. de ſucceſſ. cognat. fin.*

2 *donec abeſt intra.* Cujac. *hic.*

3 *C. de jure liberorum.*

4 *Plinius 2, epiſt. & lib. 10, Dion.*

5 Vid. *tit. prox.* s. *eod.*

6 bis novem menſes. juſtum tempus pariendi.

7 *l. 29, ff. de liberis.*

8 Id abrogatum *l. 1, l 2, C. de infirmandis pœnis cœlibatus.*

9 l. Juliæ & Papiæ. hæc, de procreandis liberis: illa, de matrimonio contrahendo.

10 *l. 15, §. 2, ff. de adoptionibus.* Hodie major ſexagenario minorem quinquagenaria ducere poteſt. *l. 27. C. de nupt. l. 12, C. de legitim. heredibus.*

1 Clau-

rit, perinde habetur, ac ſi minor ſexaginta annorum duxiſſet uxorem. Quod ſi major quinquagenaria minori ſexagenario nupſerit, impar matrimonium appellatur: & ſenatuſconſulto Calvitiano[1] jubetur non proficere ad capiendas hereditates & legatas dotes. Itaque mortua muliere, dos caduca[2] erit.

TIT. XVII.

DE CADUCIS[3].

§. I. QUod quis ſibi teſtamento relictum, ita ut jure civili capere poſſit, aliqua ex cauſa non ceperit, caducum appellatur, veluti cecidit ab eo: verbi gratia, ſi cœlibi[4] vel Latino[5] Juniano legatum fuerit, nec intra dies centum vel cœlebs legi paruerit, vel Latinus jus Quiritium conſequutus ſit: aut ſi ex parte ſcriptus, vel legatarius ante apertas tabulas deceſſerit, vel peræger[6] factus ſit. §. 2. Hodie[7] ex conſtitutione Imperatoris Antonini, omnia caduca fiſco vindicantur[8] ſed ſervato[9] jure antiquo liberis & parentibus. §. 3. Caduca[10] cum ſuo onere fiunt: ideoque libertates & legata fideicommiſſa ab eo data, ex cujus perſona hereditas caduca facta eſt, ſalva ſunt: ſcilicet[11] & legata, & fideicommiſſa cum ſuo onere fiunt caduca.

TIT.

1 Claudiano, ut s.
2 *l. 38, §. 1, ff. de ritu,*
3 *6, Cod. 50,*
4 1. Sozomen *9.*
5 *Tit. 11, §16, Tit. 20, §. 18, Tit. 22, §, 3, j. eod.*
6 Id eſt. peregrinus.
7 Cujacius hunc §. ita reſtituit, Omnia caduca fiſco vindicantur, ſed ſervato jure aliquo liberis & parentibus.
8 Hodie caducariæ leges abrogatæ, C. *de caduc. tol.*
9 Vide *tit. 18. j eod.*
10 Initium hujus §. emendatum eſt §. ſuperiore.
11 Sed & legata &c.

I tit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. XVIII.

QUI HABEANT JUS ANTIQUUM IN CADUCIS.

ITem liberis [1] & parentibus [2] teſtatores uſque ad tertium gradum lex Papia jus antiquum dedit: ut heredibus illis inſtitutis, quod quis ex eo teſtamento non capit, ad hos pertineat, aut totum, aut ex parte, prout pertinere poſſit.

TIT. XIX.

DE DOMINIIS [3] ET ADQUISITIONIBUS RERUM.

§. 1. OMnes res aut mancipi ſunt [4], aut nec mancipi. Mancipi res ſunt prædia in Italico ſolo, tam ruſtica, qualis eſt fundus: quam urbana, qualis domus. Item jura prædiorum ruſticorum: velut via, iter, actus & aquæductus. Item ſervi & quadrupedes, quæ dorſo collove domantur velut boves, muli, equi, aſini: cæteræ res nec mancipi ſunt. Elephanti [5] & cameli, quamvis collo dorſove domentur, nec mancipi ſunt: quoniam beſtiarum numero ſunt. §. 2. Singularum rerum dominia nobis adquiruntur, mancipione [6], traditione [7], uſucapione [8], in jure ceſſione [9], adjudicatione [10], lege [11]. §. 3. Mancipatio propria ſpecies aliena-

1 *tit. 1, §. 21, tit 17, §. 2, s eod. t 25 §. 17,*
2 *2, Inſt. 1,*
3 *41, ff. 1,*
4 Tollitur differentia *tit.* C. *de ſuc. transfor.*
5 Adde *l. 2, in fin. ff. ad l. Aquil.*
6 *§. 3, 4, 5, & 6,* j.
7 *§. 7,* j.
8 § 8, j.
9 *§. 9, 10, 11, 12, 13, 14, & 15,* j. *eod.*
10 § *16,* j.
11 §. *17,* j.

1 Ima-

alienationis eſt [1], & [3] rerum mancipi [3]: eaque fit
certis [4] verbis, libripende [5], & quinque teſtibus
præſentibus. §. 4. Mancipatio locum habet inter
cives Romanos, & Latinos Colonarios [6] Latinoſque
Junianos, eoſque peregrinos, quibus [7] commer-
cium datum eſt. §. 5. Commercium eſt emendi
[8] vendendique invicem jus. §. 6. Res mobiles
non niſi præſentes mancipari poſſunt, & non plures
quam quæ manu capi poſſunt. Immobiles autem,
etiam plures ſimul, & quæ diverſis jocis ſunt, man-
cipari poſſunt. §. 7. Traditio [9], proprie [10] eſt a-
lienato rerum [11]. Nec mancipi rerum dominia,
ipſa [12] traditione deprehendimus: ſcilicet, ſi ex ju-
ſta cauſa traditæ ſunt nobis. §. 8. Uſucapione
[13] dominia adipiſcimur, tam mancipi rerum, quam
nec mancipi. Uſucapio eſt autem dominii adeptio
[14], per continuationem poſſeſſionis anni, vel bien-
nii: rerum mobilium anni, immobilium biennii.
§. 9. In jure ceſſio quoque communis alienatio
eſt, & mancipi rerum, & nec mancipi, quæ fit per
tres [15] perſonas, in jure cedentes, vindicantes, ad-
dicen-

1 Imaginaria venditio *Inſtit. de teſtam. ordin. l 3, ff. de capit. minut.*

2 Hæc particula diſpungenda.

3 *d. l. 3, d. §. 3, Inſtit, de teſtam. ordin.*

4 Hæc ſolennitas fuit verborum. Qui mancipium accipiebat, æs tenens ita dicebat, *Hunc ego hominem ex jure Quiritum meum eſſe ajo: iſque mihi emptus eſt hoc ære æneaque libra.* deinde ære percutiebat libram idque ei dabat, à quo mancipium accipiebat.

5 *Inſtitut. de teſtament. ordinand.*

6 *l. un.* C. *de Latina libert. in prin.*

7 *l. 15, ff. de interdictis & relig.*

8 Jus vendendi, emendi, permutandi *l. 5, ff. de juſtitia.* Patet tamen interdum latius id vocabulum *l. 1, & toto titulo* C. *de commerciis.*

9 *l. 20,* C. *de pact.*

10 Propria. *Cujac.*

11 nec mancipi rerum, *Cujac. hic.*

12 *d. l. 20,*

13 *d. l. 20,*

14 adjectio *l. 3, ff. de uſurpationibus.*

15 Ceſſio in jure, ita fit. cui res ceditur, Rem tenens ita vindicat, *Hunc ego hominem ex jure Quiritum meum eſſe aio.* Prætor interrogat cedentem, *An contra vindices*, vel A, F, A, id eſt, *Anne fias author.* Eſt
enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

icentes. §. 10. In jure cedit dominus, vindicat
, cui ceditur, addicit [1] Prætor. §. 11. In jure
edi res etiam incorporales poſſunt, velut uſusfru-
tus [2], & hereditas, & tutela [3] legitima, & liber-
as [4]. §. 12. Hereditas in jure ceditur vel ante-
uam adeatur, vel poſteaquam adita fuerit. §. 13.
ntequam adeatur, in jure cedi poteſt legitimo ab
erede: poſteaquam adita eſt, tam à legitimo,
uam ab eo qui teſtamento heres ſcriptus eſt. §.
4. Si antequam adeatur hereditas, in jure ceſſa
t, perinde heres fit cui ceſſa eſt, ac ſi ipſe heres le-
timus eſſet. Quod ſi poſteaquam adita fuerit, in
re ceſſa ſit: is [5] cui ceſſa eſt, permanet heres, & ob
l creditoribus defuncti [6] manet obligatus: debita
ro pereunt, id eſt, debitores defuncti liberantur.
15. Res autem [7] corporales, quoties ſingulæ
jure ceſſæ ſunt, tranſeunt ad eum cui ceſſa [8] eſt
ereditas. §. 16. Adjudicatione [9] dominia nanci-
imur, per formulam [10] Familiæ erciſcundæ [11], quæ
cum habet inter coheredes: & per formulam
Com-

in notis apud Probum A, T, D,
C, V id eſt, *Anne tu dicis qui*
tra vindicaveris? Quo negante,
tacente Prætor ei qui vindicaſ-
rem addicebat, hac Formula Q,
H, E, H, P, E, V, A, id eſt,
ando negas, hunc ego hominem præ-
ti & vindicanti addico. Potuit etiam
concipi Q, N, A, N, N, H, E,
, P, E, V, A. id eſt, *Quando ne-*
e ais, neque negas, hunc ego hominem
enti & vindicanti addico.

1 Tribus verbis officium præto-
continebatur, *Do, Dico, Addico:*
bat judices, Jus dicebat, Addi-
bat, *ut hic.*

2 uſus fructus ceſſione finitur.
66, ff. de jure dot.

3 *tit. 11*, §. 7, *s. eodem.*

4 Quæ & Ceſſicia. cedit libertatem dominus, ſervus vindicat: Prætor addicit.

5 Is à quo *Cujac.*

6 *l. 3, in fin. l. 4. quibus ex cauſ. in poſſ.*

7 Hereditas, juris nomen. *l. 119. l. 178*, § *1, ff. de verbor. ſignif.* incorporalis §. *2, Inſt. de rebus corporalibus.*

8 Cujacius ita pro, ceſſa eſt, hereditas.

9 §. *ult Inſt. de off. judicis. l 11, in fin. ff. de juriſd. l. 21*, §. *3, ff. de annuis.*

10 Id eſt, actionem.

11 §. *4. Inſtit. de off. jud.*

1 §. 4,

Communi dividundo[1], cui locus eſt inter ſocios: & per formulam Finium regundorum[2], quæ eſt inter vicinos. Nam ſi judex uni ex heredibus aut ſociis, aut vicinis rem aliquam adjudicaverit, ſtatim illi adquiritur, ſive mancipi, ſive nec mancipi ſit. §. 17. Lege nobis adquiritur, velut caducam[3] vel [4] ereptum[5] ex lege Papia Popœa[6]: item legatum [7] ex lege XII. Tabularum, ſive mancipi res ſint, ſive nec mancipi. §. 18. Adquiritur autem nobis etiam per[8] eas perſonas, quas in poteſtate, manu, mancipiove habemus. Itaque ſi quidem (mancipio puta) acceperint, aut traditum[9] eis ſit, vel ſtipulati fuerint[10], ad nos pertinet. §. 19. Item ſi heredes inſtituti[11] ſint, legatumve[12] eis ſit: & hereditatem juſſu[13] noſtro adeuntes nobis adquirunt, & legatum ad nos pertinent. §. 20. Si ſervus alterius in bonis[14], alterius ex jure Quiritum ſit, ex omnibus cauſſis adquiret ei, cujus in bonis eſt. §. 21. Is quem bona fide poſſidemus, ſive liber, ſive alienus ſervus ſit, nobis adquirit ex duabus cauſſis tantum, id eſt, quod ex re noſtra, & quod ex operibu

[1] ſui

1 §. 5, *Inſtit. de off. jud.*

2 §. 6, *Inſtit. de off. jud.*

3 Quid caducum, vide *tit.* 5 *eodem.*

4 Hanc particulam Hotomanus 3, *obſ.* 52, expungit.

5 Quod quaſi indigno aufertur, ut in *l. pen. ff. de jure fiſci: l.* 3, §. 5, *ff. de ſicariis:* Hotomanus 3, *obſerv.* 32, legit receptitium.

6 de caducis hereditatibus & legatis,

7 *l.* 47, *in fin. ff. de peculio. l.* 120, *ff. de verb. ſignif.*

8 Vide *Inſtit. per quas perſonas cuique adqu.*

9 § 3, *Inſtit. per quas perſ. cuiqu lege* 10, §. 1, *ff. de adquir. rer.*

10 Vide *Inſtitut. & ff. de ſtipul. tione ſervorum.*

11 §. 3, *Inſtit. de heredibus inſtitue. dis.*

12 Dicto §. 3, *l.* 39, §. 1, *in fi l.* 86. §. 2, *ff. de legatis* 1,

13 in legato mutatum, *d.* §. 3,

14 Id eſt, Bonitarius

[1] ſuis adquirit: extra [2] has autem cauſſas, aut ſibi adquirit, ſi liber ſit: aut domino, ſi alienus ſervus ſit. Eadem ſunt & in eo ſervo, in quo tantum uſumfructum hebemus.

Tit. XX.

DE TESTAMENTIS [3].

. 1. TEſtamentum eſt mentis noſtrę juſta conteſtatio [4], in id ſolenniter factum, ut poſt nortem noſtram valeat. §. 2. Teſtamentorum enera fuerunt tria [5], unum quod calatis [6] Comitiis, lterum quod in procinctu [7], tertium quod per [8] æs & libram appellatum eſt. Illis duobus teſtamens abolitis, hodie ſolum in uſu eſt, quod per æs & bram fit: id eſt, per mancipationem [10] imaginaam [11]: in quo teſtamento libripens adhibetur, & miliæ emptor, & non minus quam quinque [12] tees, cum [13] quibus teſtamenti factio eſt. §. 3. Qui [14] poteſtate teſtatoris eſt, aut familiæ emptoris, ſtis ad [15] libræ penſa adhiberi non poteſt. quoam familiæ mancipatio inter [16] teſtatorem & familiæ

1 Ex operis.

2 §. 4, *Inſtit. per quas perſ. cuique.*

3 2, *Inſtit. 10*, adde 4, *Paul. ſent. 4.*

4 6, *Gell. 12*, teſtatio *Inſtit. eod.* tentia *l. 1, ff. qui teſtament.*

Inſtit. ead, §. 1, 15, Gell. 27,

Comitia calata, alia Curiatis per orem Curiatim, calari id eſt, conari moris erat Centuriata per niciné in campo Martio Illud addum ex Lælio Fœlice, Curiata nitia fuiſſe, cum ex generibus oium ſuffragium ferretur: Cenata, cum ex cenſu & ætate. Tri, cum ex regionibus & locis, *Gell. 27, in fin.* Videtur tamen Feſtus confundere.

7 Cum in prœlium exituri eſſent. *Inſt. eod. §. 1, 15, Gell. 27,*

8 Per familiæ emancipationem, *25, Gell. 27,*

9 *§. 1, Inſtit. eod.*

10 Emancipationem *15, Gell. 27.* *§. 1, Inſtit. eod.*

11 *l. ult. C. de adopt.*

12 *tit. 19, §. 3, s. eod.* Hodie ſeptem *§. 3, Inſtit. eodem.*

13 *§. 6, Inſt. eod.*

14 *§. 9, Inſt. eod.*

15 Aut libripens. *ita legendum eſt.*

16 *l. 20, ff. qui teſt.*

miliæ emptorem fit: & ob id domeſtici[1] teſtes adhibendi non ſunt. §. 4. Filio familiæ emente, pater[2] ejus teſtis eſſe non poteſt. §. 5. Ex duobus fratribus[3] qui in eadem patris poteſtate ſunt, alter familiæ emptor, alter teſtis eſſe non poteſt: quoniam quod unus ex his mancipium accipit, adquirit patri, cui filius ſuus teſtis eſſe non debet: pariter[4] & qui in poteſtate ejus eſt conſtitutus. §. 6. Duo fratres, qui in ejuſdem patris poteſtate ſunt, teſtes utrique, vel alter teſtis, alter libripens fieri poſſunt, alio[5] familiam emente: quoniam nihil[6] nocet ex una domo plures teſtes alieno negotio adhiberi. §. 7. Mutus[7], ſurdus[8], furioſus[9], pupillus[10], fœmina[11], neque familiæ emptor, neque teſtis, libripenſve fieri poteſt. §. 8. Latinus Junianus[12], & familæ emptor, & teſtis, & libripens fieri poteſt: quoniam cum eo teſtamenti factio eſt[13]. §. 9. In teſtamento, quod per æs & libram fit, duæ res aguntur, familiæ mancipatio, & nuncupatio teſtamenti. Nuncupatur[14] teſtamentum in hunc modum: Tabulas teſtamenti teſtator tenens ita dicit, *Hæc uti his tabulis ceriſve ſcripta ſunt, ita do, ita lego, ita teſtor, itaque vos, Quirites, teſtimonium præbitote*[15]. Quæ nuncupatio & teſtatio vocatur. §. 10. Filius familiæ[16] teſtamentum facere non poteſt: quoniam nihil ſuum habet, ut teſtari de eo poſſit. Sed

1 *l. 24. ff. de teſtib. l. 3. C. de teſtib.*
2 §. 8, *Inſt. eod.*
3 *d. §. 8,*
4 Pater. *Cujac.*
5 *d. §. 8, in fin. l. 22. ff. qui teſtamenta.*
6 *d. §. 8, in fin l. 17, ff. de teſtib.*
7 § 6, *Inſt. eod.*
8 *d. §. 6,*
9 *d. §. 6, l. 20. § 4, ff. qui teſt.*
10 *d. l 3, §. 5, l. 19, in fin ff. de teſtib. §. 6, Inſt. eod.*
11 Vid. *l. 20, §, 6. ff. qui teſt. l. 18. ff. de teſtib.*
12 De quo dictum *tit. 1, §. 5. s eod. & tit. 3, s. eod. tit. 19, §. 4. s. eod*
13 Et commercium *d. §. 4,*
14 adde *l. 58, ff. de her. inſt.*
15 Perhibetote.
16 *l. 6, l. 16, l. 19, ff. qui teſtam.*

1 Supe-

Sed Divus Auguſtus Marcus [1] conſtituit, ut filius familiæ miles [2] de eo peculio quod in caſtris adquiſivit teſtamentum facere poſſit. §. 11. Qui de [3] ſtatu ſuo incertus eſt (facito quod patre peregre mortuo, ignorat ſe ſui juris eſſe) teſtamentum facere non [4] poteſt. §. 12. Impubes [5], licet ſui juris ſit, teſtamentum facere non poteſt: quoniam nondum plenum judicium animi habet. §. 12. Mutus [6], ſurdus [7], furioſus [8], itemque prodigus [9] cui lege bonis interdictum [10] eſt, teſtamentum facere non poſſunt: mutus, quoniam verba nuncupationis loqui non poteſt: ſurdus, quoniam verba familiæ emptoris exaudire non poteſt: furioſus, quoniam mentem non habet, ut teſtari de ea re poſſit: prodigus, quoniam commercium illi interdictum [11] eſt, & ob id familiam mancipare non poteſt. §. 14. Latinus Junianus, item is qui Dedititiorum numero eſt, teſtamentum facere non poteſt. Latinus [12] quidem, quoniam nominatim lege Junia prohibitus eſt. is autem qui Dedititiorum [13] numero eſt, quoniam nec quaſi civis Romanus teſtari poteſt, cum ſit peregrinus [14]: nec quaſi peregrinus, quoniam nullius certæ civitatis, ſciens [15] ut adver-

1 Supereſt Marcus *Inſtit. quib. non eſt permiſſ. facere.*

2 *l. 6, in fin. ff. de injuſto. l. 22, ff. teſtamento militis.*

3 *l. 14, in fin. l. 15. ff. qui teſtamenta.*

4 *Novell. Leonis* 40.

5 *§. 1. Inſt. quib. non eſt permiſſ. l. ff. qui teſtamenta*

6 *l. 6, in fin. l. 7, ff. eod. §. 3, Inſt. quib. non eſt. permiſſ.*

7 *d. l. 6, d l. 7, l. 16, ff. eod.*

8 *. 16, §. 1, l. 17, ff. eod.*

9 *§. 2, Inſt. quib. non eſt permiſſ. fac.* vide tamen *Novell. Leonis* 39.

10 *l. 18. ff eodem.*

11 Formulas vide apud Paulum 3, *ſent.* 4, *§.* 7.

12 vide *C. de Latina libert.*

13 *tit. 22, §. 2, j. tit. C. de dedit. libert.*

14 niſi accepto uſu togæ *l. 31, 32, ff. de jure fiſci.*

15 Civis *Cujac. hic.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

adverſus [1] leges civitatis ſuæ teſtetur. §. 15. Fœminæ poſt duodecimum annum ætatis teſtamenta facere poſſunt tutore auctore, donec in tutela ſint. §. 16. Servus publicus [2] prætoriſve, parte dimidia teſtamenti faciendi habet jus.

TIT. XXI.

QUEMADMODUM [3] HERES INSTITUI DEBEAT.

Heres inſtitui recte poteſt his verbis [4], *Titius heres eſto, Titius heres ſit, Titium heredem eſſe jubeo.* Illa autem inſtitutio, *Heredem inſtituo, Heredem facio,* pleriſque improbata eſt.

TIT. XXII.

QUI HEREDES INSTITUI POSSUNT.

§. 1. Heredes inſtitui poſſunt, qui teſtamenti factionem [5] cum teſtatore habent. §. 2. Dedititiorum numero heres inſtitui non poteſt, quia peregrinus [6] eſt, cum quo teſtamenti factio non eſt. §. 3. [Latinus Junianus [7],] ſi quidem mortis teſtatoris tempore, vel intra [8] diem cretionis civis Romanus ſit, heres eſſe poteſt: quod ſi Latinus manſerit, lege Junia capere hereditatem prohibe-

1 Id eſt, Secundum. *Cujac. hic.* Sic titulo 28, j. *eodem. lege 5, ff. de uſu cap.* reprehenditur à Roberto 5, *recept.* 32,

2 Populi Romani. Cujacius ita hanc vocem emendavit. quod in omni ſervo non eſt verum. *l. 19, ff qui teſtamenta facere.* vid. *Nov. Leonis* 28,

3 Qua formula.

4 Hodie quibuſcumque verbis *l. 15, C. de teſtamentis.*

5 *l. 52, ff. de her. inſt.*

6 *tit 20, §. 14, s. eod.*

7 Vide *d. §. 14,*

8 Adde §. 4, *Inſtit. de hered. qualitat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

hibetur. Idem juris eſt in perſona cœlibis [1] propter legem Juliam. §. 4. Incerta [2] perſona heres inſtitui non poteſt, veluti hoc modo: *Quiſquis primus ad funus meum venerit, heres eſto:* quoniam certum conſilium debet eſſe teſtantis. §. 5. Nec [3] municipia, nec municipes heredes inſtitui poſſunt [4]: quoniam incertum [5] corpus eſt, ut neque cernere nniverſi, neque pro libito de herede cernere [6] poſſunt ut heredes fiant. Senatuſconſulto [7] tamen conceſſum eſt, ut à libertis ſuis heredes inſtitui poſſint. Sed fideicommiſſa hereditas municipibus reſtitui poteſt [8]: idque hoc ſenatuſconſulto [9] proſpectum eſt. §. 6. Deos [10]. heredes inſtituere non poſſumus præter eos, quos ſenatuſconſulto, conſtitutionibus Principum inſtituere conceſſum eſt: ſicuti Jovem Tarpejum [11], Apollinem Didymeum [12], ſicuti Martem in Gallia [13], Minervam Melienſem [14], Herculem Gaditanum [15], dianam Epheſiam [16], matrem deorum Cybe-

1 Vid. *tit. 14, 15, 16, s eod.*

2 §. *25, Inſt. de legat. l. 69, §. 4, ff. de jure dot. Paul 3. ſent. 6, §. 13,*

3 nec heredem inſtitui, nec præcipere rempublicam poſſe conſtat. *Cujac. hic.*

4 Poteſt tamen eis legari. vid. *l. 22, ff. delegat. 1; l. 1, §. 5, ff. ad l. Falcid.*

5 *§. 4, s eod.*

6 Cujacius legit. *pro herede gerere.*

7 Vid. *l. 1, ff. de libert. univerſ,*

8 *l. 26, ff. de negotiis. l. 26, ff. ad Trebell.*

9 Aproniano, quod factum temporibus D. Marci. *c. l. 26,*

10 Deo tamen relinqui potuit. *l. , § 12, de donat. int. vir l. 1, §, 5, ff ad l. Falcid. Paul. 4, ſent 3, §. 3,* Quemadmodum & apud Chriſtianos Chriſtus inſtitui poteſt. *l. 26, C. de ſacroſanctis eccleſiis.*

11 Ita dictus à Tarpeio monte à Tarpeia virgine antea Saturnius mons, & in eo oppidum Saturnium. Poſtremo mons Capitolinus dictus quod cum fundamenta foderentur ædis Jovis, caput humanum inventum fuit. *Varro 4, de lingua.*

12 Pauſanias *7, in Achaicis,* adde Strabonem *9, & 11,*

13 vide *Cæſar, 6, de bello Gallico:* De diis veterum Gallorum, vide *P. Pithœum c. 1. advet.*

14 A Melio urbe, niſi malis legere Melitenſem.

15 de Gadibus & Hercule, vid. *Strabonem 3. in fin.*

16 Vid. *Act. 19. verſ. 26, 27, de templo Dianæ. Euſeb. 36, Plin. 14,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Cybelem eam quæ Smyrnæ colitur, & Cœleſtum [1] Salinenſem Carthaginis. ſ. 7. Servos heredes inſtituere poſſumus noſtros cum [2] libertate: communes, cum libertate, vel ſine libertate. ſ. 8. Eum ſervum qui tantum in bonis noſter eſt. nec cum libertate heredem inſtituere poſſumus, quia Latinitatem conſequitur: quod non proficit ad hereditatem capiendam. §. 9. Alienos ſervos heredes inſtituere poſſumus: eos tamen quorum cum dominis teſtamenti factionem habemus. ſ. 10. Communis ſervus cum libertate recte quidem heres inſtituitur, quaſi proprius, pro parte noſtra: ſine libertate autem, quaſi alienus, propter ſocii partem §. 11. Proprius ſervus cum libertate heres inſtitutus, ſi [3] quidem in eadem cauſa permanſerit, ex teſtamento liber & heres fit, id eſt neceſſarius. §. 12. Quod ſi ab ipſo teſtatore vivente manumiſſus, vel [4] alienatus ſit: ſuo arbitrio, vel juſſu emptoris hereditatem adire poteſt. Sed ſi ſine libertate ſit inſtitutus, omnino non [5] conſtat inſtitutio. ſ. 13. Alienus [6] ſervus heres inſtitutus, ſi quidem in ea cauſa permanſerit, juſſu domini debet hereditatem adire. Quod ſi vivo teſtatore manumiſſus, aut alienatus à dominio fuerit: aut ſuo arbitrio, aut juſſu emptoris poterit adire hereditatem. ſ. 14. *S*ui [7] heredes inſti-

1 Tertulllianus 23, *Apologet.* Unicuique, etiam provinciæ & civitati ſuus Deus eſt, quis fuerit Cœleſtus Petrus Pithœus 1, *adverſ.* Ammianus *lib.* 22, Philaſtrius Brixienſis *in Catalogo hæreſ.* Apul. 4, *Floridor. Ambroſ.* 1, *epiſt. ad Valent*

2 Hodie etiam ſine libertate *Inſtit. de hered inſtit. l. penul. C. de neceſſariis.*

3 *ſ. 1, Inſt. de hered. inſt.*

4 Hæc verba, *vel alienatus*, deſiderantur apud *Iustinianum* §. 1, *verſ. Si vero à vivo teſtatore Inſt. de hered. inſt.*

5 Hodie valet *l. penult. C. de neceſſariis.*

6 *d. ſ. 1, verſ. alienus quoque.*

7 *l. 1. ff. de hered. inſtit. Inſt. de exheredat. liberor.*

inſtituendi ſunt, vel exheredandi. Sui autem heredes ſunt liberi quos in poteſtate hebemus, tam naturales, quam adoptivi: item uxor quæ in[1] manu eſt, & nurus quæ in manu eſt filii, quem in poteſtate habemus. §. 15. Poſthumi[2] quoque liberi, id eſt, qui in utero ſunt, ſi tales ſunt, ut nati in poteſtate noſtra futuri ſint, ſuorum heredum numero ſunt. §. 16. Ex ſuis heredibus filius quidem neque heres inſtitutus, neq; nominatim exheredatus, non patitur valere teſtamentum. Reliquæ vero perſonæ liberorum, velut filia, nepos, neptis, ſi præteritæ ſint, valet teſtamentum. §. 17. Scriptis heredibus adcreſcunt, ſuis quidem heredibus in partem virilem, extraneis autem in partem dimidiam. §. 18. Poſthumi, quoque liberti cujuſcumque[4] ſexus omiſſi, quod valuit teſtamentum, agnatione rumpitur[5]. §. 19. Eos qui in utro[6] ſunt, ſi nati ſui heredes nobis futuri, poſſumus inſtituere heredes: ſi[7] quidem poſt mortem noſtram naſcantur, ex jure civili[8]: ſi vero viventibus nobis, ex lege Julia[9]. §. 20. Filius qui in poteſtate eſt, ſi non inſtituatur, heres, nominatim exheredari debet: reliqui ſui heredes utriuſque ſexus aut nominatim, aut inter[10] cæteros. §. 21. Poſthumus filius nominatim

1 *Cajus 3. Inſt. apud Ruffinum tit. 6.*

2 *Cajus d. loco,*

3 Legendum eſt, ſed ſcriptis ſam ſcriptis concurrebant: in virilem: extraneis, in dimidiam. hoc eſt quod à Triboniano obſcure ſcriptum eſt, jus adcreſcendi eis ad certam portionem præſtitum. *Inſtit. de exhered. liber. verſ. ſed non ita.*

4 *§. 1. Inſtit. de exher. liber.*

5 Rumpunt.

6 *l. 4. l. 5. l. 24. l. 27. l. 29. ff. de liber. & poſthum.*

7 Duæ poſthumorum ſpecies, *l. 3. §. 2. ff. de injuſto.*

8 Id eſt legibus XII. tabularum.

9 Velleia ſc. *§. 2. Inſt. de exhered. liber. l. 29. ff. de liberis.*

10. *Inſt. de exher. liber. vers. ſed non ita in fin.* opponitur inter cæteros exheredatio. ei quæ nominatim fit. *§. 21. j. eod. l. 2 l. 3. ff. de liber.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

natim exheredandus eſt: filia poſthuma, cæteræque poſthumæ fœminæ vel nominatim, vel [1] inter cæteros: dummodo inter cæteros exheredatis aliquid legetur. §. 22. Nepotes & pronepotes, cæterique maſculi poſthumi præter filium, vel nominatim, vel inter cæteros, cum adjectione legati ſunt exheredandi: ſed tutius [2] eſt tamen nominatim eos exheredari: & id obſervatur magis. §. 23. Mancipatos [3] liberos cum jure civile neque heredes inſtituere, neque ex heredare neceſſe ſit, tamen prætor jubet, ſi non inſtituantur heredes, exheredari maſculos omnes, nominatim fœminas vel inter cæteros: alioqui contra tabulas bonorum poſſeſſionem eis pollicetur. §. 24. Inter neceſſarios heredes, id eſt, ſervos [4] cum libertate heredes ſcriptos, & ſuos ſcilicet neceſſarios, id eſt, liberos qui in poteſtate ſunt, jure civili nihil intereſt (nam utrique etiam inviti heredes ſunt) ſed jure prætorio ſuis & neceſſariis heredibus abſtinere ſe à parentis hereditate permittitur [5]: neceſſariis autem tantum heredibus abſtinendi poteſtas non datur. §. 25. Extraneus heres, ſi quidem cum cretione [6] ſit heres inſtitutus, cernendo fit heres: ſi vero ſine [7] cretione, pro herede [8] gerendo. §. 26. Pro [9] herede gerit, qui rebus hereditariis tanquam dominus utitur: velut qui actionem [10] rerum hereditariarum facit:

1 §. 1, *in fin. Inſtit. de exher. liber.*
2 §. 1, *in fin. inſtit. de exher. liber.*
3 §. 3, *Inſt. de ex h. liber.*
4 §. 1, *Inſt. de her. qualit.*
5 §. 2, *verſ. ſed his Prætor Inſt. de hered. qualitate & differentia.*
6 Vid. §. 27, j.
7 Vid. §. 6, j. *eod.*
8 Vid. §. 20, j.
9 Vid. *l. 20, ff. de adq. hær. §. 7, Inſt. de hered. qualit.*
10 Id eſt, auctionem, vide *l. 2, in fin. ff. de collat. bonor. l. 48, ff. de uſurpat, l. 2, §. 8, ff. pro emptore.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ıcit: aut ſervis hereditariis cibaria mandat. §. 27. Cretio [1] eſt certorum dierum ſpacium, quod daur inſtituto heredi ad deliberandum: utrum expeiat ei adire hereditatem, necne, velut, *Titius heres ſto cernitoque [2] in diebus centum proximis, quibus ſcieis [3], poteriſque: niſi ita creveris, exheres eſto.* §. 28. Cernere eſt [4] verba cretionis dicere, ad hunc mounm [5], *Cum me Mævius heredem inſtituerit, eam hereditem adeo cernoque.* §. 29. Sine cretione heres inſtiutus, ſi conſtituerit, nolle ſe heredem eſſe, ſtatim xcluditur ab hereditate, & amplius eam adire non oteſt. §. 30. Cum cretione vero heres inſtituıs, ſicut cernendo fit heres, non [6] aliter excludiır, quam ſi intra diem cretionis non creverit: ideoue etiam ſi conſtituerit nolle ſe heredem eſſe, taıen ſi ſuperſint dies cretionis, pœnitentia actus, ernendo heres fieri poteſt. §. 31. Cretio autem ulgaris dicitur, aut continua Vulgaris, in qua adjiiuntur hæc verba, *Quibus ſcieris, poteriſque.* Connua, in qua non adjiciuntur. §. 32. Ei qui vularem cretionem habet, dies illi dati computantur, uibus ſcit ſe heredem inſtitutum eſſe, & potuit ernere. Ei vero qui continuam habet cretionem, tiam illi dies computantur quibus [7] ignoravit ſe eredem inſtitutum, aut ſcivit, ſed non potuit cernere.

1 Cretiones hodie ſublatæ *l. 17, de jure de liberandi.*

2 *Varro 5, de ling.*

3 Cic. *1, de Orat.* ut in cretionis ſcribi ſolet, *quibus ſciam poteroe.*

4 Cernere, eſt quaſi decernere ſe redem eſſe velle. *l. 13, §. pen. ff. adq. hered.*

5 Varronem *5, de lingua. & lib. 6,* Cic. *13, ad Attic.* fieri teſtibus præſentibus. etiam verbis ſolennibus, *ut hic:* & *l. 51, in fin. ff. de adqu. hered.*

6 Dixi ſublatam cretionis ſcrupuloſitatem. *l. 17, C. de jure deliberandi.*

7 *l. 1, ff. de vulgar. & pup. Paul. 3, ſent. 4, §. 27,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

nere. §. 33. Heredes aut inſtituti dicuntur, aut ſubſtituti; inſtituti, qui primo gradu ſcripti ſunt: ſubſtituti, qui ſecundo gradu, vel ſequentibus. §. 34. Heredes ſcripti ſunt, velut: *Titius heres eſto, cernitoque in diebus proximis centum quibus ſcieris, poteriſque. Niſi ita creveris, exheres eſto: tunc Mævius heres eſto, cernitoque in diebus, & reliqua.* Similiter & deinceps ſubſtitui poteſt. §. 35. Si ſub imperfectam cretionem heres inſtitutus ſit, id eſt, non adjectis his verbis, *Si non creveris exheres eſto*: ſed ſi ita, *ſi non creveris, tunc Mævius heres eſto*: cernendo quidem, ſuperior inferiorem excludit: non cernendo autem [1], ſed pro herede gerendo, in partem admittit ſubſtitutum. Sed poſtea Divus Marcus conſtituit, ut & pro herede gerendo, ex aſſe fiat heres. Quod ſi neque creverit, neque pro herede geſſerit, ipſe excluditur, & ſubſtitutus ex aſſe fit heres.

TIT. XXIII.

QUEMADMODUM TESTAMENTA RUMPUNTUR. [2]

§. 1. TEſtamentum jure factum infirmatur duobus modis, ſi ruptum aut irritum factum ſit. §. 2. Rumpitur teſtamentum mutatione, id eſt, ſi poſtea aliud [3] teſtamentum jure factum ſit: item agnatione, id eſt, ſi ſuus heres agnaſcatur, qui neque heres inſtitutus, neque ut oportet, exheredatus ſit. §. 3. Adnaſcitur ſuus heres, aut

1 Nota differentiam cernendi & pro herede gerendi. Qui cernebat, excludebat inferiorem: qui pro herede gerebat, in partem admittebat ſubſtitutum.

2 *l. 28, ff. 3, §. 1, Inſt. quib. mod. teſt.*

3 *l. 1, ff. de injuſto: §. 2, & 3, Inſt. quib. mod. teſt. §. 2, Inſt. d. tit.*

1 Qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ut [1] agnaſcundo, aut adoptando, aut in manum onveniendo, aut in [2] locum ſui heredis ſucceden-o: velut nepos mortuo filio, vel emancipato: aut nanumiſſione, id eſt, ſi filius ex prima ſecundave nancipatione manumiſſus, reverſus ſit in patris oteſtatem. §. 4. Irritum [3] fit teſtamentum, ſi ſtator capite diminutus [4] fuerit aut ſi jure facto ſtamento nemo extiterit heres. §. 5. Si is qui ſtamentum fecit, ab hoſtibus captus ſit, teſtamen-um ejus valet: ſi quidem reverſus fuerit, jure poſt-minii, ſi non [5] ibi deceſſerit, ex lege Corneliana, uæ perinde ſucceſſionem ejus confirmat, atque ſi civitate deceſſiſſet. §. 6. Si [6] ſeptem ſignis te-ium ſignatum [7] taſtamentum, licet jure civili ru-um vel irritum factum ſit, Prætor ſcriptis here-ibus juxta tabulas bonorum poſſeſſionem dat, ſi ſtator & civis Romanus, & ſuæ poteſtatis cum oreretur fuit, quæ bonorum poſſeſſio cum re, id t, cum effectu habetur, ſi nemo alius jure heres . §. 7. Liberis [8] impuberibus in poteſtate ma-entibus tam natis quam poſthumis, heredes ſub-tuere parentes poſſunt duplici modo: id eſt, aut quo extraneis, ut ſi heredes non extiterint libe-, ſubſtitutus heres fiat: aut proprio jure id eſt, ſi oſt mortem parentis heredes facti intra puberta-m deceſſerint, ſubſtitutus heres fiat. §. 8. Etiam heredatis [9] filiis ſubſtituere parentibus licet. §. Non aliter impuberi filio ſubſtituere quis he-redem

1 Quibus modis quis alteri ad-aſcatur, vid. *l.* 3, *ff. de injuſto.*
2 *l.* 13, *ff. de injuſto.*
3 *l.* 6, §. 5, *ff. de injuſto.*
4 §. 4, *Inſt. quib. mod. teſt.*
5 Si vero, legendum videtur.
6 §. 6, *Inſt. quib. mod. teſtam.*
7 *l.* 12, *ff. de injuſto.*
8 Vide *Inſtit. de pupillari ſubſtit.*
9 *l.* 1, §. 2, *ff. de vulgari:* §. 4, *Inſtit. de pupillari.*

1 *d. l.* 1,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

redem poteſt, quam [1] ſi ſibi quis heredem inſtituerit, vel ipſum filium, vel quemlibet alium. §. 10. Milites quomodocunque [2] fecerint teſtamenta, valent, id eſt, etiam ſine legitima obſervatione. Nam principalibus [3] conſtitutionibus permiſſum eſt illis, quomodocunque vellent, quomodocunque poſſent, teſtari. Idque teſtamentum quod miles contra juris regulam fecit, ita demum valet, ſi vel in [4] caſtris mortuus ſit, vel poſt miſſionem intra [5] annum.

TIT XXIV.

DE LEGATIS. [6]

§. 1. Legatum eſt, quod legis modo, id eſt, imperative [7], teſtamento relinquitur. Nam ea quæ precativo modo relinquuntur, fideicommiſſa vocantur. §. 2. Legamus autem quatuor [8] modis, per vindicationem, per damnationem, ſinendi modo, per præceptionem. §. 2. Per vindicationem [9] his verbis legamus, *Do, lego, capito, ſumito, ſive habeto.* §. 4. Per damnationem [10] his verbis: *Heres meus damnas eſto dare, dato facito, heredem meum dare jubeo.* §. 5. Sinendi [11] modo ita,

1 *d. l. 1, §. ult. §. 5. Inſt. de pupil.*

2 *verſ. quoquo enim modo & §. 1, Inſtit. de militari: l. ff. de teſtamento milit.*

3 Julii Cæſaris, Titi, Domitiani, Nervæ Trajani. *d. l. 1.*

4 §. 3, *Inſtit. de milit.*

5 *d. §. 3, l. 21, ff. de teſtam. milit.*

6 2, *Inſtit. 20, Cajus 2, tit. 5, 5, Harm. 18.*

7 Imperativa verba opponuntur precariis inflexis, & obliquis fideicommiſſariis de quibus, vide *Paul. 4, ſent. 1. §. 6.*

8 §. *1, Inſt. de legat, 2, Cajus 5.*

9 *2, Cajus 5, §. 2.* §. 2, *Inſtit. de legatis: Paul. 3. ſentent. 6, §. 3, & 7.*

10 *2, Cajus 5, §. 3, 4, 5, 6, §. 2, Inſt. legat. Paul. 3, ſent. 6, §. 3, & 10.*

11 *2, Cajus 2, §. 7, §. 2, inſt. de leg Paul. 3, ſent. 6, §. 11.*

1 *2, Cajus*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

o ita, *Heres meus damnas eſto ſinere Lucium Titium* *umere illam rem, ſibique habere.* §. 6. Per præce- tionem [1] ſic, *Lucius Titius illam rem præcipito.* §. . Per vindicationem legari poſſunt res quæ utro- ue [2] tempore ex jure Quiritium teſtatoris fue- unt [3], mortis, & quando teſtamentum faciebat: ræterquam ſi pondere, menſura, numero conti- eantur: in his enim ſatis eſt, ſi vel mortis dunta- at tempore fuerit ex jure Quiritium. §. 8. Per amnationem omnes res, legari poſſunt, etiam quæ on ſunt teſtatoris, dummodo tales ſint, quæ dari oſſint. §. 9. Liber homo, aut res populi, aut ſa- :a, aut religioſa, nec per damnationem legari po- :ſt: quoniam dari non poteſt. §. 10. Sinendi ıodo legari poſſunt res propriæ teſtatoris [4] & he- :dis ejus. §. 11. Per præceptionem legari poſ- unt res, quæ etiam per vindicationem. Si ea res uæ non fuit utroque [5] tempore teſtatoris ex jure Quiritium, per vindicationem legata ſit, licet jure ivili non valeat legatum, tamen ſenatuſconſulto Jeroniano firmatur: quod cautum eſt, ut quod ninus pactis [6] verbis legatum eſt, perinde ſit, ac ſi ptimo jure legatum eſſet. Optimum [7] autem jus :gati per damnationem eſt. §. 12. Si duobus ea- em res per vindicationem legata ſit: ſiquidem diſ- unctim, ſingulis in ſolidum [8] debentur: ſi vero con-

1 2, *Cajus 5*, §. 8, & 2, *Inſtit. de* *at. Paul. 3, ſentent.* §. 6, hoc & :ælegatum dicitur & præcipuum donius 6, *epiſtol.*

2 §. *11, j. eod.*

3 *2, Cajus 5*, §. 3.

4 *2, Cajus 5*, §. 7, *verſ. nam & pro-* *ia.*

5 §. *7, s. eod.*

6 Id eſt, ſolennibus & conceptis vide *Cujac. hic.*

7 quia laxum & expeditum Sic optimum jus uſuratum *l. 1, C. de Uſuris*: optimum jus poſſeſſionis. *l. 26*, §. *1, ff. de pignoribus.*

8 Singulis partes debentur. *cujac.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

conjunctim, velut *Titio & Sejo, hominem Stichum do, lego*, jure civili concurſu partes fiebant. non concurrente altero pars ejus alteri adcreſcebat. Sed poſt legem Papiam Poppeam, non capientis pars caduca fit. §. 13. Si per damnationem eadem res duobus legata ſit, ſiquidem conjunctim [1], ſingulis partes debentur, & non capientis pars jure civili in hereditatem remanebat, nunc autem caduca fit: quod ſi disjunctim [2], ſingulis in ſolidum [3] debetur. §. 14. Optione autem legati, per vindicationem data, legatarii electio eſt, veluti, *Hominem optato, eligito*. Idemque eſt, & ſi tacite [4] legaverim. *Titium [5] hominem [6], aut decem heres meus dato:* hominem dare heredis [7] electio eſt. §. 15. Ante heredis inſtitutionem legari non [8] poteſt: quoniam & poteſtas teſtamenti ab heredis inſtitutione [9] incipit. §. 16. Poſt mortem heredis legari non poteſt [10], ne ab heredis herede legare videatur: quod juris civilis ratio non patitur. In mortis autem heredis [11] tempus legari poteſt: velut *cum heres moriatur* [12]. §. 17. Pœnæ [13] cauſſa legari [14] non poteſt

1 2, *Cajus* 5, §. 5,

2 2, *Cajus* 5, §. 6,

3 Hoc innuit in legato per vindicationem disjunctim facto ſingulis partes deberi: in damnationis legato, ſingulis ſolidum deberi. vid. *Paul.* 3, *ſent.* 6, §. 3, *in fin.*

4 Id eſt, non data optione.

5 Titio, *Cujac. emendat.*

6 Homine. *Cujac. hic.*

7 Homine per damnationem legato, electio eſt heredis. *l.* 45, §. 1, *ff. de legat.* 1, per vindicationem, legatarii *l.* 37, *in prin. ff. de legat*, 1, Similiter in legatis disjuctivis electio eſt legatarii, ſi Per vindicationem *l.* 94, §. 1, *de legat.* 1, *l.* 23, *ff. de legat.* 2, heredis, ſi per damnationem. *l.* 43, *in fin ff. de leg.* 2,

8 *Paul.* 3, *ſent.* 6, §. 2, hodie poteſt §. 34, *Inſt. de legat.*

9 *l.* 1. *in fin*, *ff. de vulgari. l. ult. ff. de jure codicillor.*

10 *Paul.* 3, *ſent.* 6, §. 6, Hodie poteſt §. 35, *Inſtit. de legat.*

11 *Paul.* 3, *ſent.* 6, §. 6,

12 Morietur. *Paul. d. loco.*

13 §. 36, Inſtit. *de legat. l. un. C. de his quæ pœnæ nomin. l.* 1, *l.* 2, *ff. de his quæ pœnæ cauſa.*

14 Et fideicommitti *tit.* 25, §. 13, j. *eodem.*

1 Hodie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

oteſt [1]. Pœnę autem cauſſa legatur: quod coërcendi
eredis cauſſa relinquitur, ut facit quidem aut non
ciat, non ut legatum pertineat: utputa hoc modo,
i [2] *filiam tuam in matrimonio Titio conlocaveris, de-*
m millia Sejo dato. §. 18. Incerto [3] perſonæ legari
non [5] poteſt: veluti, *Quicunque filio meo filiam ſuam*
matrimonio conlocaverit, ei homini tot millia dato.
ub [6] certa tamen demonſtratione incertæ legari
oteſt, velut, *Ex cognatis meis qui nunc ſunt, qui pri-*
o ad funus meum venerit, ei heres meus illud dato.
19. Neque ex falſa demonſtratione [7], neque ex
lſa cauſſa [8] legatum infirmatur. Falſa demonſtra-
o eſt, velut, *Titio fundum quem à Titio emi, do, lego*
um fundis à Titio emptus non ſit. Falſa eſt, velut,
itio, quoniam negotia mea curavit, fundum do, lego,
[9] negotia ejus nunquam Titius curaſſet. §. 20.
[10] legatario legari non [11] poteſt. §. 21. Lega-
um ei [12] tantum dari poteſt, qui [13] extraneus eſt.
deoque filio familiæ heredi inſtituto, vel ſervo, ne-
ue à patre, neque à domino legari poteſt. §. 22.
eredi à [14] ſemet ipſo legari non poteſt. §. 23. Ei
ui in poteſtate [15], manu [16], mancipiove [17] eſt ſcri-
pti he-

1 Hodie poteſt. *d.* § *36*,
2 *dict.* §. *36.*
3 *Paul. 5, ſent. 6,* §. *13*,
4 Ut & fideicommitti. *tit. 25*, §.
,
5 Hodie poteſt §. *25. Inst. de le-*
gis.
6 Dicto §. 25,
7 §. *30*, *Inst. de legat.* vid. *33*, *ff.*
condit. & demonst.
8 §. *31*, *Institit. de legat. l. 72*, §. *6*,
de cond. & demonst.
9 Cum negotia.
10 *Inst. de ſingulis reb. per fideicom.*
Cajus §. *7*,

11 Hodie poteſt *l. 69, l. 91.* §. *4*,
ff. de legat. 1, l, 2, in fin. C. *comm. de*
legatis.
12 Ab eo C*ujac. hic.*
13 Qui ex ſua perſona heres eſt.
Ideoque, &c. *Cujac. hic.*
14 *l. 18, l. 24,* §. *11, l. 116,* §. *1*,
ff. de legat. 1, . 34, §. *1. in fin. ff. de*
legat. 2,
15 Ut filius familias. vide *tit. 5,*
& 10, s*eod.*
16 Ut uxor, vide *tit. 9,* s. *eod.*
17 Ut ſervus, vide §. *24*, *Inst. de*
legat.

1 tit. 25,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

pti heredes, ſub conditione legari poteſt: ſed requiritur, ut quo tempore dies legati cedit, in poteſtate heredis non ſit. §. 24. Ei cujus in poteſtate, manu, mancipiove eſt heres ſcriptus, legari non [1] poteſt. §. 25. Sicut ſingulæ [2] res legari poſſunt, ita univerſarum quoque ſumma legari poteſt: ut puta, *Mævius heres meus cum Titio hereditatem meam partito dividito*: quo caſu dimidia pars bonorum legata videtur. Poteſt autem & alia pars, velut tertia vel quarta legari: quæ ſpecies Partitio appellatur. §. 26. Uſusfructus [3] jure civili legari poteſt earũ rerum, quarum ſalva [4] ſubſtantia utendi fruendi poteſt eſſe facultas, & tam ſingularum rerum, quam plurium, id eſt, partis [5]. §. 27. Senatuſconſulto [6] cautum eſt, ut etiamſi earum rerum, quæ in abuſu continentur, ut puta vini, olei, tritici, uſusfructus legatus ſit, legatario res tradantur cautionibus [7] interpoſitis, de reſtituendis eis, cum uſusfructus ad legatarium pertinere deſierit. §. 28. Civitatibus omnibus, quæ ſub imperio Prætoriani [8] ſunt, legari [9] poteſt: idque à Divo Nerva introductum, poſtea à Senatu, autore Adriano [10], diligentius conſtitutum eſt. §. 29. Legatum quod datum eſt, adimi [11] poteſt, vel eodem teſtamento, vel co-

1 *tit.* 25, §. 12, j. *eod.* aut id mutatum eſt. *l* 25, *ff. de legat.* 1, aut expunganda negatio.

2 *Inſt. de ſingul. reb. per fideicom. relictis.*

3 Vid. *ff de uſu & uſufr. legato.* §. 1, *Inſtit. de uſufr. l.* 3, *ff. de uſufructu.*

4 *Inſt. de uſufructu. l.* 1, *ff. de uſu. fructu.*

5 *l.* 43. *ff. de uſufructu & quemad.*

6 Vid. *l.* 1, *ff. de uſu & uſufructu leg.*

7 *d. l.* 1, *in fin.*

8 Populi Romani. ut in *l.* 26, *ff. ad Treb.*

9 An heredibus relinqui? vid. *tit* 22. §. 5. *s eod.*

10 Quidam emendant Marco, ex *lege* 20, *ff. de reb. dubiis.*

11 *Inſtitut. de ademp. legator. ff. de adimen. legat.*

el codicillis [1] teſtamento confirmatis: dum tamen odem [2] modo adimatur, quo modo datum eſt. §. ɔ. Ad heredem legatarii legata non aliter tran-eunt, niſi [3] ſi jam die legatorum cedente, legatarius eceſſerit. §. 31. Legatorum [4] quæ pure vel in em certum relicta ſunt, dies cedit antiquo qui-em jure, ex mortis teſtatoris tempore: per legem item Papiam Popeam, ex apertis [5] tabulis teſta-enti: eorum vero quę ſub conditione relicta ſunt, ım conditio extiterit, §. 32. Lex Falcidia ju-et, non plus quam dodrantem [6] totius patrimonii gari, ut omni modo quadrans [7] integer apud he-dem remaneat. §. 33. Legatorum perperam lutorum repetitio non [8] eſt.

TIT. XXV.

DE FIDEICOMMISSIS. [9]

§ 1. Fideicommiſſum eſt, quod non civilibus [10] verbis, ſed precative relinquitur: nec rigore juris civilis proficiſcitur, ſed ex volunta-datur relinquentis. §. 2. verba fideicommiſſo-ım in uſu fere ſunt hæc [11], *Fideicommitto, peto, vo-dari*, & ſimilia. §. 3. Etiam nutu [12] relinquere fidei-

Inſt. de adempt. legat. in pr. l. pen. ff. de adimend.
Inſt. d. loco.
tit. 1, ff. quando dies legator.
Hodie jus vetus ſequimur *l. ff. de regul. Catoniana.*
l. 42, ff. de hered. inſt. l. 31, . , ff. de condit. & demonſt. l. ult. ff. mortis cauſa.
Vid. *l. 1, ff. ad l. Falcid.*
d. l. 1,
l. 2, l. 3, ff. de cond. indeb. Sed aut hæc negatio abundat, aut hic agitur de legato damnationis. *§. ult. Inſt. de oblig. quæ ex quaſi contract.* aut certis perſonis ſoluto. *§. 25, in fin, Inſtit. de legat,*
9 *6, C. 42, 2, Cajus 7, & Paul. 4, ſent. 2, Inſt. 24, de ſingul. reb.*
10 *l. 7, in prin. ff. de vulgari.*
11 *Paul. 4, ſent. 1, §. 6, & §. ult. Inſtit. de ſingulis reb.*
12 *l. 21, ff. de legat. 3, 22, C. de fideicom.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

fideicommiſſum in uſu receptum eſt. §. 4. Fideicommiſſum relinquere poſſunt, qui teſtamentum facere poſſunt, licet non fecerint. Nam inteſtatus [1] quis moriturus, fideicommiſſum relinquere poteſt. §. 5. Res per fideicommiſſum relinqui poſſunt, quæ [2] etiam per damnationem legari poſſunt. §. 6. Fideicommiſſa dari poſſunt his, quibus legari poteſt. §. 7. Latini Juniani [3] fideicommiſſum capere poſſunt, licet legatum capere non poſſint. §. 8. Fideicommiſſum & ante [4] heredis inſtitutionem, & poſt mortem heredis, & codicillis, etiam [5] non confirmatis teſtamento, dari poteſt licet legari non poſſit. §. 9. Item Græce [6] fideicommiſſum ſcriptum valet, licet legatum Græce ſcriptum non valeat. §. 10. Filio qui in poteſtate eſt, ſervove heredibus inſtitutis, ſeu ſi his legatum ſit, patris vel domini fideicommitti poteſt, quamvis ab eo legari non [7] poſſit. §. 11. Qui teſtamento heres inſtitutus eſt, codicillis etiam non confirmatis, rogari poteſt, vel ut hereditatem totam, vel ex parte alii reſtituat, quam vis ex directo heres inſtitui ne quidem confirmatis codicillis poſſit. §. 12. Fideicommiſſa non per formulam [8] petuntur, ut legata: ſed cognitio eſt Romæ quidem Conſulum, aut Prætoris, qui fideicommiſſarius [9] vocatur: in provinciis vero, Præſidum [10] provinciarum.

1 *Paul.* 4, *ſent.* 1, §. 4, dixi *d.* §. 10, *Inſt. de fideic. hered.*

2 24, §. 8, 6, s. *eodem.*

3 Vid. *tit.* 3, s. *eod.*

4 Quod olim non fuit in legato *tit.* 24, §. 15, s, *eod.*

5 2, *Cajus.* 7, §. 9, *Paul.* 4, *ſent.* 1, §. 10.

6 *l.* 11, *ff. de legat.* 3.

7 *tit.* 24. §. 24.

8 Id eſt, actionem, vid. *tit.* 19 §. 16, s. *eod.*

9 adde *l.* 2, §. 32, *ff. de orig. jur. l* 78, §. 6, *ff. de leg.* 3, *l.* 92, *ff. de cond* & *dem. l.* 4, *in fin. ff. qui ad libert.* .2, C *qui potior.*

10 Vid. *l.* 5, *in fin. C. de rebus cre*

I ti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

um. §. 13. Pœnæ [1] cauſſa certæ vel incertæ [2] per-
ɔnæ ne quidem fideicommiſſa dari poſſunt. §.
4. Is qui rogatus eſt alii reſtituere hereditatem,
ːge quidem Falcidia locum non habente, quoniam
on plus (puta) quam dodrantem, reſtituere roga-
ıs eſt, ex Trebelliano [3] ſenatuſconſulto reſtituit,
t ei & in eum dentur actiones, cui reſtituta eſt he-
ːditas. Lege autem Falcidia interveniente, quo-
iam plus quam dodrantem, vel etiam totam here-
ıtatem reſtituere rogatus ſit, lex Pegaſiano ſena-
ıſconſulto reſtituit, vel [4] deducta parte quarta,
ɔſe qui ſcriptus eſt heres, hereditatem reſtituat, &
ı ipſum actiones conſerventur, is autem qui reci-
ːt hereditatem, legatarii loco habeatur. §. 15.
x Pegaſiano ſenatuſconſulto reſtituta hereditate,
ɔmmoda & incommoda hereditatis communi-
ıntur [5]. Inter heredem, & eum cui reliquæ partes
ːſtitutæ ſunt interpoſitis ſtipulationibus ad exem-
lum partis [6] & pro parte ſtipulationum. Partis au-
ːm & pro parte ſtipulationes proprie dicuntur,
uæ delucro & damno communicando ſolent in-
ːrponi inter heredem & legatarium partiarium, id
t, cum quo partitus eſt heres. §. 16. Si heres
amnoſam [7] hereditatem dicat, cogetur à Prętore
dire & reſtituere totam, ita ut ei & in eum qui re-
pit hereditatem actiones dentur, perinde atque
ex Trebelliano ſenatuſconſulto reſtituta fuiſſet:
lque ut ita fiat, Pegaſiano ſenatuſconſulto cau-
tum

1 *tit.* 24, §. 17, s. *eod.*
2 *tit.* 24, §. *18*, s. *eod.*
3 Vid. *Inst. de fideic. her. & ad SC. reb.*
4 Legendum eſt. *ut.*
5 Communicantur, inter, &c.
6 §. 6, *Inst. de fideicom. her.*
7 Vel ſuſpectam. *d.* §. *6*, *verſ. ſed ſi recuſatus*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

tum[1] eſt. §. 17. Siquis in fraudem tacitam[2] fidem accommodaverit, ut non capienti fideicommiſſum reſtituat, nec quadrantem eum deducere Senatus[3] cenſuit: nec caducum vindicare ex eo teſtamento, ſi[4] liberos habeat. §. 18. Libertas[5] dari poteſt per fideicommiſſum.

TIT. XXVI.

DE LEGITIMIS HEREDIBUS[6].

§. 1. INteſtatorum ingenuorum hereditates pertinent, primum[7] ad ſuos heredes, id eſt, liberos qui in poteſtate ſunt, cæteroſque qui in liberorum loco ſunt. Si ſui heredes non ſunt, ad conſanguineos, id eſt, fratres & ſorores ex eodem patre. Si nec hi ſunt, ad reliquos adgnatos proximos, id eſt, cognatos virilis ſexus, per mares deſcendentes, ejuſdem familiæ: id enim cautum eſt lege XII. Tabularum: *Ac ſi inteſtatus*[8] *moritur, cui ſuus*[9] *extabit*[10] *heres, nec adgnatus proximus familiam*[11] *habeto.* §. 2. Si defunctus[12] ſit filius ex[13] altero filio mortuo, jam nepos unus, vel etiam plures, ad omnes hereditas pertinet: non ut in capita dividatur, ſed ut[14] in ſtirpes, id eſt, ut filius ſolus mediam partem habeat, & nepotes quotquot ſunt alteram dimi-

1 *d. verſ. ſed ſi.*
2 *l. 103. ff. de leg. 1.*
3 Senatuſconſultum Plancianum intelliget, de quo vid. *l. 59, in fin. ff. ad l. Falc.*
4 Si ex liberis exiſtat.
5 § *2 Inſt. de ſingul. reb. per fideicommiſſ.*
6 *3. Inſt. 1.*
7 § *1, Inſt. de hereditatibus ab inteſtato;*
8 *l. 9. §. 2, ff de liber. & poſth.*
9 *l. 7, ff. de bonis damnatorum.*
10 Nec extabit heres adgnatus.
11 *l. 195, in fin. ff. de verb. ſign.*
12 Legendum eſt, *defuncti.*
13 *Et ex altero.*
14 §. *ult. in fin. Inſt. de hered. ab inteſt.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

emidiam. Æquum eſt enim nepotes patris ſui lo-
co ſuccedere, & eam partem habere, quam pater
eorum ſi viveret, habiturus eſſet. §. 3. Quamdiu
ſuus heres ſperatur [1] heres fieri poſſe, tamdiu [2] locus
agnatis non eſt: velut ſi uxor defuncti prægnans ſit;
aut filius apud hoſtes ſit. §. 4. Adgnatorum he-
reditates dividuntur in [3] capita, veluti ſi ſit fratris
filius, & alterius fratris duo [4] pluresve liberi: quot-
quot ſunt ab utraque parte perſonæ, tot fiunt por-
tiones, ut ſinguli ſingulas capiant. §. 5. Si plures
eodem gradu ſunt agnati, & quidam eorum here-
ditatem ad ſe pertinere noluerint, vel antequam
adierint, deceſſerint: eorum pars adcreſcit [5] his qui
adierint. Quod ſi nemo eorum adjerit, ad inſe-
quentem gradum ex lege hereditas non tranſmitti-
tur: quoniam in legitimis [6] hereditatibus ſucceſſio
non [7] eſt. §. 6. Ad fœminas ultra [8] conſanguineorum
gradum legitima hereditas non pertinet: itaque ſo-
ror fratri ſororive legitima heres fit. §. 6. Ad li-
beros matris inteſtatæ hereditas ex lege XII. Ta-
bularum non [9] pertinebat: quia fœminæ ſuos here-
des non habent. Sed poſtea Imperatorum Anto-
nini [10] & Commodi oratione in Senatu recitata, id
actum eſt, ut ſive in manu [11] conventione, matrum
legitimæ

lege 3, ff. ſi pars hered. lege 30, §. de adquir. hered. l. 5. in fin. ff. unde legitimi.

l. 26, ff. de ſtatu.

Novell. 118. c. 3, in fin.

d. c. 3, adde §. *4, Inſtit. de legit. a. 2, Cajus 8, c. 3,*

§. *ult. Inſtit. de Senatuſconſulto Orphitiano. l. 9, ff. de ſuis. Paulum 4, s, §. ult.*

Secus in hereditariis *l, 2. C. de Succeſſorio edicto,*

7 hodie in ſuis eſt. § 7. *Inſt. de legit. adgnat. ſucceſſ.*

8 Id jure civili & lege Voconia inſtitutum. *Paul. 4, ſent. 8,* §. *3,* De lege Voconia, vide *Cujac. ad tit. Inſtit. de lege Falcid.*

9 *Inſtit. de Senatuſconſulto Tertull. & in pr. de Senatuſconſulto Orphitiano.*

10 *l. 9, ff. ad Tertull.*

11 *tit. 9, s. eodem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

gitimę hereditates ad filios pertineant, excluſis conſanguineis, & reliquis adgnatis. §. 8. inteſtati filii hereditates ad matrem ex lege duodecim Tabularum [1] non pertinet: ſed ſi jus liberorum habeat, ingenua trium, libertina quatuor, legitima heres fit ex Senatuſconſulto Tertulliano [2] ſi tamen ei filio neque ſuus heres ſit, quive [3] inter ſuos heredes ad bonorum poſſeſſionem à Prætore vocatur: neque pater ad quem lege hereditas, bonorumve poſſeſſio cum re pertinet, neque frater conſanguineus. Quod ſi ſoror conſanguinea ſit, ad utraſque [4] pertinere jubetur hereditas.

TIT. XXVII.

DE LIBERTORUM [5] SUCCESSIONIBUS VEL BONIS.

§. I. Libertorum inteſtatorum hereditas primum ad ſuos [6] heredes pertinet: deinde ad eos quorum liberti ſunt, velut patronum, patronam, liberoſve patroni. §. 2. Si ſit patronus, & alterius patroni filius, ad ſolum patronum hereditas pertinet. §. 3. Item patroni filius patroni nepotibus [7] obſtat. §. 4. Ad liberos patronorum, hereditas defuncti pertinet, ut in capita [8], non in ſtirpes dividatur. §. 5. Legitimæ hereditatis jus, quod ex lege duodecim Tabularum deſcendit, capitis minutione amittitur.

TIT.

1 *Inſt. de Senatuſconſulto Tert. in pr.*
2 *§. 2. Inſt. de Senatuſc. Tertull.*
3 *Ut emancipatus.*
4 *l. 2, C. Th. de ſecund. nupt.*
5 *3, Inſtit. 8,*
6 *Inſt. de ſucceſ. libert. in pr.*
7 *l. 23, §. 1, ff. de bon libert. in pr.*
8 *l. 23, in fin. ff. de bon. libert.*

1 3, *Inſt.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. XXVIII.

DE POSSESSIONIBUS [1] DANDIS.

1. BOnorum poſſeſſio datur aut contra [2] tabulas teſtamenti, aut adverſus [3] tabulas ıteſtati. §. 2. Contra [4] tabulas bonorum poſſe-o datur liberis emancipatis [5], teſtamento præteri-is, licet legitima ad eos non pertineat hereditas. . 3. Bonorum poſſeſſio contra tabulas liberis tam naturalibus, quam adoptivis datur. Sed naturali-us quidem emancipatis: non tamen & illis, qui in doptiva familia ſunt. Adoptivis autem, his tan-um, qui in poteſtate manſerunt. §. 4. Emanci-atis liberis ex edicto datur bonorum poſſeſſio, ſi arati cavere [7] patribus [8] ſuis qui in poteſtate man-erunt, bona, quæ moriente patre habuerunt, ſe ollaturos. §. 5. Secundum [9] tabulas bonorum oſſeſſio datur ſcriptis heredibus, ſcilicet ſi eorum uibus contra tabulas competit, nemo ſit, aut pe-ere nolit. §. 6. Etiamſi jure civili non valeat te-tamentum, forte quod familię mancipatio vel nun-upatio defuit, ſi ſignatum teſtamentum ſit, non [10] minus quam ſeptem teſtium civium Romanorum ignis, bonorum poſſeſſio datur. §. 7. Inteſtati latur bonorum poſſeſſio per ſeptem gradus. Pri-mo gra-

1 3. *Inſt. 10. 37. ff. 1.*
2 §. 2, j. *eod.*
3 §. 5, j. *eod* Id eſt ſecundum. vi-le 20, §. 14, s. *eoe.*
4 §. 3, *Inſtit. de bonor. poſſeſſ. &* 17. *ff.* 4: & 6. *C.* 12.
5 Imo & ſuis, ſive ſint naturales, ſive legitimi, ſive poſthumi. §. 3, j.
6 *l.* 1. *ff. de bonor. poſſ. contra tabul.*
7 *l.* 1, §. 9, *ff. de collat.*
8 Fratribus.
9 *tit C. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabulas* 6, *C.* 11, *ff. ſi tabulæ teſtamenti extabunt:* adde § 3, *verſ. ſecunda Inſt. de bonor. poſſeſſ. &* 6, *C.* 12, *de bonor. poſſeſ. ſecundum tabulas.*
10 *tit.* 23, §. 6, s. *eod. l.* 2, *C. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

mo gradu liberis : Secundo legitimis heredibus: Tertio [1] proximis cognatis:Quarto familiæ [2]: Quinto patrono, patronæ, liberiſve patroni, patronæve: Sexto viro, uxori: Septimo cognatis manumiſſoris, quibus per legem Furiam plus mille aſſes capere licet. Si nemo ſit ad quem bonorum poſſeſſio pertinere poſſit: aut ſi quidem, ſed jus ſuum omiſerit: populo bona deferuntur ex lege Julia caducaria [3]. §. 8. Liberis [4] bonorum poſſeſſio datur, tam his qui in poteſtate uſque in mortis tempus fuerunt, quam emancipatis:item adoptivis,non tamen etiam in adoptionem datis. §. 9. Proximi cognati [5] bonorum poſſeſſionem accipiunt, non ſolum per fœminini ſexus perſonam cognati, ſed etiam agnati capite deminuti. Nam licet legitimum jus agnationis capitis minutione amiſerint, natura tamen cognati manent. §. 10. Bonorum poſſeſſio datur parentibus & liberis intra [6] annum, ex quo petere potuerunt: cæteris intra centum [7] dies. §. 11. Qui omnes intra id tempus ſi [8] non petierint, ad bonorum poſſeſſionem ſequens gradus admittitur:perinde ac ſi ſuperiores non eſſe.idque per ſeptem gradus fit. §. 12. Hi quibus ex ſucceſſorio edicto bonorum poſſeſſio datur, heredes quidem non ſunt, ſed heredis loco conſtituuntur beneficio Prætoris. Ideoque ſeu ipſi agant, ſeu cum his agatur, fictitiis actio-

1 vide §. 3, *Inſtit. de bonor. poſſeſſ.*

2 *Tanquam ex familia:* d. §. 3, vel ut ibidem Cujacius, *tum quum ex familia,*

3 De qua in *l. 96, §. 1, ff. de legat 1, l. 4. §. 17. ff. de fideicom. libertat.*

4 Vid. *tit. ff. unde liberi.*

5 *tit. 11 unde cognati.*

6 §. 4. *in fin Inſt. de bonor. poſſeſſ. l. 1. §. 12. ff. de ſucceſſor. edicto. l 1, C. qui admitti ad bonor.*

7 *l. 3, ff. unde cognati: l. 1, §. 9, ff. de ſucceſſor. edicto.*

8 §. 5, *Inſtit. de bonor. poſſeſſ.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

actionibus opus eſt: in quibus heredes eſſe finguntur. §. 13. Bonorum poſſeſſio aut cum re datur, aut ſine re. Cum re, ſi is qui accepit, cum effectu bona retineat: ſine re, quum alius jure civili evincere hereditatem poſſit: veluti ſi ſuus heres inteſtato ſit [1]. Bonorum poſſeſſio ſine re eſt, quum ſuus heres evincere hereditatem jure legitimo poſſit.

TIT. XXIX.

DE BONIS [2] LIBERTORUM.

§. 1. Civis [3] Romani liberti hereditatem lex duodecim Tabularum patrono defert, ſi inteſtato ſine ſuo herede libertus deceſſerit. Ideoque ſive teſtamento facto decedat, licet ſuus heres ei non ſit, ſeu inteſtato, & ſuus heres ei ſit, quamvis non naturalis, ſed uxor puta quæ in manu fuit, vel adoptivus filius: lex patrono nihil præſtat. Sed ex edicto Prætoris ſi teſtamento facto libertus moriatur, aut [4] ut nihil, aut minus quam partem dimidiam bonorum patrono relinquat: contra tabulas teſtamenti, partis dimidiæ bonorum poſſeſſio illi datur, niſi libertus aliquem naturalibus liberis ſucceſſorem ſibi relinquat, ſive inteſtato decedat, & uxorem forte in manum vel adoptivum filium relinquat, æque partis mediæ bonorum poſſeſſio contra ſuos heredes patrono datur. §. 2. In bonis libertæ

1 Sit, bonorum.
2 Vid. *3, Inſt. 8.*
3 In Latino ſecus *§. 4, Inſt. de ſucceſſ. libertor.*
4 Et aut nihil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

bertæ patrono nihil juris ex edicto datur. Itaque ſi inteſtata moriatur liberta, ſemper ad eum hereditas pertinet. §. 3. Licet [1] liberi ſint libertæ, quoniam non ſunt ſui heredes matri, obſtat [2] patrono lex Papia Popea. Poſtea libertas quatuor liberorum jure tutela patronorum liberavit, & cum intulerit, jam poſſe eas ſine auctoritate patronorum teſtari, proſpexit ut pro numero liberorum libertæ ſuperſtitum virilis pars patrono debeatur. §. 4. Liberi patroni virilis ſexus, eadem jura in bonis libertorum parentum ſuorum habent, quæ & ipſe patronus. Fœminæ vero, ex lege quidem XII. Tabularum perinde jus habent, atque maſculi patronorum liberi. §. 5. Contra tabulas autem teſtamenti liberti, aut ab inteſtato contra ſuos heredes non naturalis [3] bonorum poſſeſſio eis non competit. Sed ſi jus trium liberorum habuerit, etiam hæc jura ex lege Papia Popea nanciſcuntur. §. 6. Patronę ex bonis libertorum illud jus tantum habent, quod lex XII. Tabularum introduxit. Sed poſtea lex Papia patronæ ingenuæ duobus liberis honoratæ [4] libertinæ tribus, id juris dedit quod patronis habet ex edicto. §. 7. Item liberis ingenuæ trium liberorum jure honoratæ eadem lex id jus dedit, quod ipſi patrono [5] tribuit.

1 Nam licet.
2 Nec obſtat.
3 Naturales.
4 Oneratæ §. 3, *Inſtit. de Senatuſconſulto Tertul.*
5 Patronæ.

FINIS.

IULII

JULII PAULI
RECEPTARUM SENTENTIARUM
AD
FILIUM,
LIBRI V.

Cum notis ſelectis

JACOBI CUJACII J. C.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TITULUS PRIMUS
DE PACTIS ET CONVENTIONIBUS. [1]

. I. DE his rebus paciſci poſſumus, de quibus tranſigere [2] licet. Ex his enim pacti obligatio [3] ſolummodo naſcitur. §. 2. Omne pactum po‑ ſteriore pacto diſſolvitur [4], licet pariat exceptionem. §. 3. Pacto convento Aquiliana ſtipulatio ſubjici ſolet, ſed conſultius eſt huic pœnam quoque ſubjungere: quia reſciſſo quoquo modo pacto, pœna ex ſtipulatu repeti poteſt. §. 4. Neque contra leges, neque contra bonos mores paciſci [6] poſſumus. §. 3. De rebus litigioſis & convenire & tranſigere poſſumus. Poſt rem judicatam pactum, niſi donationis cauſa interponatur [7], ſervari non oportet.

TIT. II.
DE COGNITORIBUS. [8]

§. I. OMnes infames, qui poſtulare prohibentur, cognitores fieri non poſſunt, etiam volen-

1 In quibuſdam legitur, *De pactis & conventis.* vid. Cujac. *Obſerv.* *l.* *2, c. 15*, Dicimus etiam pacta & condicta, pactum & condictionem, item pactum & conſenſum. *l. 2, C. quand. lic. ab emp diſc.*

2 Eſt ſenſus, ut qua de re licet tranſigere, liceat & paciſci & contra. *l. 18, C. de tranſact. l. 10, C. ad l. Iul. de adult.* ſcil. de re litigioſa: nam rei non litigioſæ pacti quidem verbum convenit, tranſactionis non item.

3 Naturalis videlicet, quæ exceptionem parit.

4 Non ipſo jure, ſed per replicationem *l. 27, §. 2, ff. de pactis.*

5 Sic enim actio tollitur. *l. 3, l. 4, l. 15, C. de tranſact.* Conſultius eſt etiam addere pœnalem ſtipulationem. *l. 40, l. 41, C. de jure tranſact. l. 16, ff. eod. l. 15, ff. eod.*

6 *l. 6, C. de pact. l. 7, §. ait prætor. ff. de pactis. l. 52, §. 2, ff. de pact. l. 95, §. 4, ff. de ſolut.*

7 Decidendi cauſa non poſſumus, niſi ſi lis adhuc ſubeſſe poteſt. *l. 23. ff. de condict. indeb. l. 32, C. de tranſact.*

8 Procurator aget abſente, Cognitor præſente litigatore. *l. ſi lite. C. Theod.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

volentibus [1] adverſariis. §. 2. Fœminæ in rem ſuam cognitoriam operam ſuſcipere non prohibentur [2]. §. 3. In rem ſuam cognitor, procuratorve illi fieri poteſt, qui pro omnibus poſtulat. §. 4. Actio judicati non ſolum in dominum, aut domino, ſed etiam heredi, & in heredem datur [3].

TIT. III.

DE PROCURATORIBUS.

§. 1. MAndari poteſt procuratio præſentibus, & nudis verbis [4] & per literas, & per nuntium, & apud acta præſidis & magiſtratus. §. 2. Procurator aut ad litem, aut ad omne negotium, aut ad partem negotii, aut ad res adminiſtra n das datur [5].

TIT. IV.

DE NEGOTIIS GESTIS.

§. 1. QUi negotia aliena gerit & bonam fidem, & exactam diligentiam [6] rebus ejus, pro quo

Theod. de cogn. & procur. maxime in cauſa ſtatus, pro defenſore ejus, qui patitur controverſiam, an ſit ex civibus. Aſconius *in 3, Ver.* Juſtiniani tempore ſublati ſunt cognitores ideoque ab his locis, quos ex juris auctoribus ſumpſit, cognitoris nomen ſemper exemit, ut conjicere licet ex *l. 38. ſ. 8, ff. de pen.* collata cum ſententia Pauli *lib. 5, tit. 25.*

1 *l. 7, ff. de poſt. l. 8, §. 2, ff. de procur.*

2 Pro certis perſonis nec poſtulare, nec cognitores fieri poſſunt, ac ne pro parentibus quidem ſine decreto. *l. 41. ff de procur.*

3 In procuratore, & defenſore idem juris eſt. *l. 25, in fin. ff. de procurat.* quaſi defenſor, non verus defenſor eſt. *l. 40, § ſed & ſi. l. 61, ff. eod.* proinde in eo huic ſententię locus non eſt.

4 Non ſolennibus. *ſ. 1, de his per quos ag. poſſ.*

5 *l. 1, §. 1, ff. de pocur.*

6 *l. 20, C. de neg. geſſ. l. 24, C de uſur.* Interdum dolum dumtaxat. *l. 8, ſ. interdum ff. de neg. geſt.* Interdum etiam cauſam *l. 11, ff. eod.*

1 Quod

uo intervenit, præſtare debet. §. 2. Tutor poſt nitam tutelam ſi in adminiſtratione duret, actione egotiorum geſtorum pupillo, vel curatori ejus te- ebitur [1]. §. 3. Si pecuniæ quis negotium gerat, ſuras quoque totius temporis [2] præſtare cogitur, periculum eorum nominum, quibus collocavit, gnoſcere, ſi litis tempore ſolvendo non ſint. Hoc nim in bonæ fidei judiciis ſervari convenit. §. 4. Mater, quæ filiorum ſuorum rebus intervenit, ctione negotiorum geſtorum [3], & ipſis; & eorum itoribus tenebitur. §. 5. Filius familias aut ſer- us, ſi negotium alicujus gerat, in patrem domi- umve peculio tenus actio dabitur [4]. §. 6. Si pa- er vel dominus filiofamilias, vel ſervo aliena nego- a agenda commiſerit, in ſolidum tenebitur. §. 7. ater ſi emancipati filii res ſine ulla exceptione [5] à donatas adminiſtraverit, filio actione negotio- um geſtorum tenebitur. §. 8. Qui cum tutor, cu- atorve res pupilli, adultive adminiſtraverit, actione egotiorum geſtorum [6] pro tutore, cutatoreve te- ebitur.

TIT. V.

DE CALUMNIATORIBUS.

. 1. CAlumnioſus eſt, qui ſciens, prudenſque per fraudem negotium alicui comparat. §. 2. Et

1 Quod ita procedit, ſi poſterior tus tutelæ officio connexus non t: alioquin tutelæ actio ſufficit: em ſi poſt pubertatem nullo mpore adminiſtationem intermi- rit: alioque in utraque actio ne- eſſaria eſt. *l. 13. & 14, ff. de tutel. & ut. diſtr.*

2 *l. 24, G. de uſur.* ait, *totius tem- oris*, quod à Triboniano præter- miſſum eſt in *. 37, §. 1, ff. neg. geſt.*

3 *l. 24, C. de uſur. l. 32, §. ult. ff. de negot geſt.*

4 *l. 14, ff. de neg. geſt.*

5 Id eſt, pure & præciſe, quod à Triboniano Prætermiſſum eſt in *l. 37. §. ultim, ff. de negot, geſt.*

6 Actione pro tutela, diverſa eſt ab actione negot. geſtorum. *l. 1, §. ſi quis quaſ. ff. de eo qui pro tut. l. pe- nult.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

§. 2. Et in privatis, & in publicis judiciis omnes calumnioſi extra ordinem [1], pro qualitate admiſſi, plectuntur.

TIT. VI.
DE REIS INSTITUTIS [2].

§. 1. De his criminibus, quibus abſolutus eſt, ab eo qui accuſavit, refricari accuſatio non poteſt[3]. §. 2. Filius accuſatoris, ſi hoc crimen, quod pater intendit, poſt liberatum reum perſequi velit, ab accuſatione removendus eſt [4]. §. 3. Crimen, in quo alius deſtitit, vel victus receſſit, alius objicere non prohibetur.

TIT. VII.
DE INTEGRI RESTITUTIONE.

§. 1. Integri reſtitutio eſt redintegrandę rei, vel cauſæ actio [5]. §. 2. Integri reſtitutionem prætor tribuit ex his cauſis, quæ per metum, & ſtatus permutationem [6], & juſtum errorem [7], & abſentiam neceſſariam, & infirmitatem ætatis geſta eſſe dicuntur. §. 3. Integri reſtitutio plus quam ſemel

mult. ff. de tur. & rat. diſtr. eam tamen imitatur. *l. 4, ff. qui dar. tut. vel cur. poſſ.*

1 *l. 3, ff. ad S. C. Turp.* Ubi ſic legitur, *& in privatis & in extraordinariis cirminibus* & ita exiſtimo Paulum ſcripſiſſe. Nam in publicis judiciis calumnia jure ordinario vindicatur. *l. 1, §. 1, ff. ad S. C. Turp. l. 13, ff. de teſtibus.* Hodie tamen omnia cirmina extra ordinem puniuntur. *l. 8, ff. de pub. jud. l. 7, §. ult, ff. ad leg. Iul. rep. l. ultim. ff. ad l. Fab.*

2 *De reis deſtitutis*, legendum putaverim, id eſt, ab accuſatore deſertis. Sic deſtituta res in *l. 4, C. ad S. C. Turp.*

3 *l. 7, §. iiſdem ff. de accuſ. l. 1, C. Theod. de calum.*

4 *l. 7, §. iiſdem. ff. de accuſat. l. 3, ff. de prævar. l. 4, § ult. ff. ad leg. Iul. de adult.*.

5 *l. 2, C. in quib. cauſ. in integr. reſtit.*

6 *l. 2, ff. de in integrum reſtit.* videlicet, ſi minima fuerit capitis minutio. *l. 2, ff. eodem.*

7 Exemplum eſt in §. 33. *de actionibus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

emel non eſt decernenda, ideoque cauſa cognita decernitur. §. 4. Integri reſtitutio aut in rem ompetit, aut in perſonam [2]. In rem actio competit, ut res ipſa, qua de agitur, revocetur. In peronam aut quadrupli pœna intra annum, vel ſimpli oſt annum peti poteſt. §. 5. Si aliquis ut ſe de i latronum, vel hoſtium, vel populi liberaret, aliquid mancipavit, vel promiſit, ad metum non pertinet [3]: mercedem enim depulſi metus tribuit. §. . Servus per metum mancipatus, quidquid adquiierit [4], vel ſtipulatus ſit ei adquirit, qui vim paſſus ſt. §. 7. Vis eſt major rei impetus [5], qui repeli non poteſt. §. 8. Qui quem domo incluſit, ut ibi rem manciparet, extorſiſſe mancipationem videtur [6]. §. 9. Qui quem ferro vinxit, ut ſibi aliquid traderet, vel venderet, vim intuliſſe videtur. . 10. Qui in carcerem quem detruſit [7], ut aliquid i extorqueret, quidquid ob hanc cauſam factum ſt, nullius momenti eſt.

TIT. VIII.
DE DOLO MALO.

. 1. DOlus malus eſt, cum aliud agitur, aliud ſimulatur [8]. §. 2. Si qui dolum aut netum adhibuit, res ad alium tranſiret; uterque de vi &

1 Præſente adverſario. *l. 3, ff. de n integr. reſt. l. 6, C. de in integ. reſtit. . ult. C. ſi ſæp. in int. reſt. poſt.*

2 *l. 9, §. volenti. §. licet tamen. l. 21. . ult. ff. quod. met. cau. geſt. er. l. 3. C. od. tit. l. 23, §. interdum. ff. de minor.*

3 *l. 9, §. ſed licet. ff. quod met. cauſ, eſt. erit.*

4 Id hac actione portus veniunt, fœtus, fructus, omnis cauſa. *l. 12, ff. quod met. cau. geſt. erit.*

5 Malim, *Majoris rei impetus*, ut in *l. 2, ff. quod met. caut. geſt. er.*

6 *l. 5, ff. de vi publ. l. ultim. §. ſi fænerator. ff. quod. met. cau. geſt. erit.*

7 *l. 5, ff. de vi publ. l. pen. ff. quod met. cau. geſt. erit.*

8 *l. 1, ff de dol. mal.*

vi & dolo actione tenetur [1].

TIT. IX.
DE MINORIBUS XXV. ANNORUM.

§. 1. Minor xxv. annorum, ſi alioquod flagitium admiſerit, quod ad publicam coërcitionem ſpectet ob hoc in integrum reſtitui non poteſt [2]. §. 2. Qui minori mandavit, ut negotia ſua agat, ex ejus perſona in integrum reſtitui non poteſt [3], niſi minor ſua ſponte negotiis ejus intervenerit. §. 3. Si major effectus res, quas minor egit, facto [4], vel ſilentio [5] comprobavit, adverſus hoc quoque in integrum reſtitui fruſtra deſiderat. §. 4. Si minor minori heres exiſtat, heres ex ſua perſona [6], non ex defuncti; in integrum reſtitui poteſt. §. 5. Minor ſe in his, quæ fidejuſſit, vel fidei promiſit, vel ſpopondit, vel mandavit in integrum reſtituendo, rem principalem non liberat [7]. §. 6. Qui ſciens [8], prudenſque ſe pro minore obligavit, ſi id conſulto conſilio fecit, licet minori ſuccurratur, ipſi tamen non ſuccurretur. §. 7. Minor adverſus emptorem in integrum reſtitutus, pretio reſtituto, fundum recipere poteſt. Fructus

1 Dominus in quantum ad eum pervenit, procurator in ſolidum *l. 15, §. pen. ff. de dol. l. 14, §. Pedius. ff. quod met. cau. geſt. erit.*

2 *l. 37, §. in delictis. ff. de minor.* In aliis non omnimodo denegatur. *l. 1, C. ſi adv. delict. l. 9. §. 2, ff. de minor.*

3 *l. 4, & l. 23, ff. de minor. l 24, ff. eod. tit.* cujus initium eſt ex *lib. 1, ſentent.* reliqua ſunt ex Pauli *lib.* XI. *ad edictum.*

4 *l. 3. §. 1, ff. de minor.*

5 Silentium exigimus quatuor annorum: vel ſi quid alienatum obligatumve ſit ſine decreto, quinque: vel ſi quid donatum ſit, decem inter præſentes, & xx. inter abſentes Accurſ. *d. §. 1,*

6 *l. 19, ff. de minor. l. 5, §. 1, C. de temp. in integ. reſtit.*

7 *l. 48, ff. de minor.*

8 *l. 16, ff. de minor. l. 7, § ult. ff. de excep.* Aliud dicendum eſt, ſi ignorans enim minorem eſſe fidejuſſerit, *arg. l. 48, ff. de fidejuſſ.* Item ſi dolo creditoris minor deceptus fuerit. *l. 2. C. de fidejuſ. minor.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

cus enim in compenſationem uſurarum penes emptorem remanere placuit[1]. §. 8. Minor adverſus diſtractiones eorum pignorum, & fiduciarum, quas pater obligaverat, non ita ut oportuit à creditore diſtractæ ſint[2], reſtitui in integrum poteſt.

TIT. X.

DE PLUS PETENDO.

Cauſa cadimus aut loco, aut ſumma, aut tempore, aut qualitate. Loco, ſi alibi: ſumma, ſi plus[3], quam damus, petimus: tempore, petendo ante tempus: qualitate, ejuſdem ſpeciei rem meliorem poſtulantes.

TIT. XI.

DE SATISDANDO.

§. 1. QUotiens hereditas petitur, ſatiſdatio jure deſideratur: & ſi ſatiſdatio non detur, in petitorem hereditas transfertur. Si petitor ſatiſdare noluerit, penes poſſeſſio remanet[4]. In pari enim cauſa potior eſt poſſeſſor. §. 2. Uſufructuarius utendo uſufructu ſatiſdare debet, pendere ſe uſurum, ac ſi ipſe paterfamilias uteretur[5].

TIT.

Si fundum repetat cum fructibus, neceſſe eſt pretium ab eo reddi cum uſuris, ex quibus locupletior eſt, omiſſa compenſatione. *l,* §. *4, l. 27,* §. *prædium.* §. *item ex verſo: l. 47, in fin, ff. de l. minor. 32,* §. *ff. de adminiſt. tut.*

Neque adverſatur *l. 2. C. adv. vend. pign.* vid. *l. 1, C. ſi adv. vend. pign.*

3 *§. 33, verſ. plus. & verſ. huic autem. de actio.*

4 *l. 6, §. ff. de Carb. edict. l. 14, eod. tit.* hæc eſt, quæ ſolida cautio dicitur in *l. 5, ff. de hered. petit.* de qua & in *l. 15, § ult. ff. de quæſtionib.*

5 *l. 1, ff. uſufruct. quem. cau. l. 4, C. de uſufr. l. 13, §. 1, ff. de uſufr.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. XII.

DE JUDICIIS OMNIBUS.

§. 1. HI qui falſa reſcriptione uſi fuerint, lege Cornelia de falſis puniuntur [1]. §. 2. Ex his; qui ancillam corruperit alienam, aliam reformare cogendus eſt [2]. §. 3. Qui falſum neſciens allegavit, falſi pœna non tenetur [3]. §. 4. In caput domini, patronive, nec ſervus, nec libertus interrogari poteſt [4]. §. 5. Prægnantes neque torqueri neque damnari, niſi poſt editum partum poſſunt [5]. §. 6. Qui reſcriptum à principe falſa allegatione elicuerint, uti eo prohibentur [6]. §. 7. Qui de ſe confeſſus eſt, in alium torqueri non poteſt, ne alienam ſalutem in dubium deducat, qui de ſua deſperavit [7].

TIT. XIII.

DE JUDICATO.

§. 1. QUi exhibiturum ſe aliquam judicio ca[...]verit, mortuo eo, pro quo caverat, pe[...]riculo cautionis liberatur [8]. §. 2. Filiusfam. juſſ[...] patris manumittere poteſt [9], matris non poteſt [10]. §. 3. Is, qui album raſerit, corrupuerit, ſuſtule[...] ri[...]

1 *l. 4, C. ad l. Corn. de fal.*

2 *l. 6, ff. ad leg. Iul. de adult. ex his,* id eſt, præter eos de quibus ſupra dictum eſt. Sed malim legere, *Is qui.*

3 *l. 20, C. ad leg. Cornel. de falſ.*

4 *l. 12, l. 8. C. de teſtibus.*

5 *l, 18, ff. de ſtat. hom. l. 3, ff. de pœn.* Quint. *in declam.* 277, Ælianus *lib. 5. var. hiſtor. lib. de ſera num. vind.* Diodorus *2, cap. 3,*

6 *l. 4, C. ſi con. jus vel util. pub.*

7 *l. 16, ff. de quæſt.*

8 *l. 4, ff. qui ſatiſd. cog.* fit hæc ca[...]tio apud officium vel apud acta. *17. ff. de in jus voc.*

9 *l. 22, ff. de manumiſſ.*

10 Hæc perſonarum differen[...] tollitur à Juſtiniano in *l. 1, §. ult. com. de manum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

rit, mutaverit, quidve aliud propoſitum edicendi cauſa turbaverit, extra ordinem [6] punietur. §. 4. Si id, quod emptum eſt, neque tradatur, neque mancipetur, venditor cogi poteſt, ut tradat, aut mancipat [2]. §. 5. Deteriorem ſervum facit, qui fugam ſuaſerit, qui furtum, & qui mores [3] corpuſve corruperit. §. 6. Qui ancillam alienam virginem immaturam corruperit, pœna legis Aquiliæ [4] tenetur. §. 7. In petitione hereditatis ea veniunt, quæ defunctus mortis tempore reliquit, vel ea, quæ poſt mortem, ante aditam hereditatem [5] ex ea adquiſita ſunt. §. 8. Poſſeſſor hereditatis pretia earum rerum, quas dolo alienavit [6], cum uſuris præſtare cogendus eſt. §. 9. Rerum ex hereditate alienatarum æſtimatio in arbitrio petitoris [7] conſiſtit. §. 10. Petitio hereditatis, cujus defunctus litem non erat conteſtatus, ad heredem non tranſmittitur [8].

TIT. XIV.
DE VIA PUBLICA.

QUi viam publicam exaraverit, ad munitionem ejus ſolus compellitur [9].

TIT.

1 Vel jure ordinario. *l. 7, ff. de jurisdict.* vel pœna falſi. *l. pen. ff. ad leg. Corn. de fal.*

2 Duo ſunt transferendi dominii: traditio eſt juris gentium, mancipatio juris civilis.

3 *l. 1, §. ult. ff. de ſer. cor.*

4 *l. 25, ff. de injur.* Neque erit deneganda ſervi quoque corrupti actio. *l. 6. ff. ad leg. Iul. de adul.* ſi maturam, lege Aquilia non tenetur: injuriarum tenetur, ut in *tit. prox.*

5 Quæ poſt aditam hereditam, non veniunt. *l. 19, §. 1, l. 16, §. 3, l. 36, §. 2, ff. de petit. her.* acceſſiones veniunt, etiam ſi poſt aditam hereditatem acceſſerint. *l. 20, §. 11. ff. eod. tit.*

6 *l. 20, §. 11. ff. de petit. hered.* Scriptum ſic erat, *præſentia earum rerum*, emendavi, *pretia earum rerum.*

7 Quanti in litem petitor juraverit. *l. 20, §. ult. ff. de petit. hered.*

8 Idemque in petitione hereditatis de inofficioſo reſponſum eſt in *l. 6, §. ult, ff. de inoff. teſtam.*

9 *l. ult. ff. de via publ. & itin. pub. refic.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. XV.

SI QUADRUPES DAMNUM INTULERIT.

§. 1. SI quadrupes pauperiem fecerit, damnumv dederit, quidve depaſta[1] ſit, in dominu actio datur, ut aut damni æſtimationem ſubeat[2] au quadrupedem dedat, quod etiam lege Peſulania[3] d cane cavetur. §. 2. Feram beſtiam in ea part qua populi iter eſt, colligari prætor prohibet. E ideo ſive ab ipſa ſive propter eam ab alio alteri da mnum datum fuerit, pro modo admiſſi extra ord nem[4] actio in dominum, vel cuſtodem datur: ma xime ſi ex eo homo perierit, vel fuerit læſus. §. Ei qui irritatu ſuo feram beſtiam, vel quamcunqu aliam quadrupedem in ſe proritaverit[5], eoque da mnum dederit, neque in ejus dominum, neque i cuſtodem actio datur.

TIT. XVI.

DE FINIUM REGUNDORUM.

IN eum, qui per vim terminos dejecerit, v amoverit, extra ordinem, animadvertitur[6].

TIT

1 *l. 14, §. ult. ff. de præſcript. verb.* Nec enim ſufficiebat de pauperie actio, quia paſtus pecoris pauperies, aut damnum non eſt.

2 His actionibus continentur pecudes non beſtiæ. *l. 1, §. in beſtiis. ff. ſi quadr. paup. fec. dic.* non canes. *l. 2, ff. ad leg. Aquil.*

3 In libro Lutetiæ edito legitur *Peſo'onia. Solonia,* Plutarchus ſcrib in Solone.

4 In qua nec edicti ædilicii, n XII. tabular. ordo ſervatur.

5 Si alius læſus ſit, Aquilia, v in factum is qui irritavit, tenebitu *l. 11, §. 5, ff. ad l. Aquil.*

6 *l. 1, C. de accuſat.*

1 Fuſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. XVII.
DE SERVITUTIBUS.

§. 1. VIam, iter, actum, aquæductum, qui biennio uſus non eſt, amiſiſſe videtur Nec enim ea uſucapi poſſunt, quæ non utendo amittuntur [1]. §. 2. Servitus hauriendæ, vel deducendæ aquæ biennio omiſſa intercidit [2], & biennio uſurpata recipitur.

TIT. XVIII.
DE FAMILIÆ ERCISCUNDÆ.

ARbiter familiæ erciſcundæ plus, quam ſemel dari non poteſt: & ideo de his, quæ diviſa eo judicio non ſunt, communi dividundo [3] arbiter poſtulatus partietur.

TIT. XIX.
QUEMADMODUM ACTIONES PER INFICIATIONEM DUPLENTUR.

§. 1. QUædam actiones, ſi à reo inficientur, duplantur [4], velut judicati depenſi [5], legati per damnationem relicti, damni injuria legis Aquiliæ, item de modo agri, cum à venditore emptor deceptus eſt. §. 2. Ex his cauſis, quæ inficiatio-

1 Fuſius expoſuimus in *l. 4, & l. 44, de uſurp. & uſuc.*

1 Quod uti accipiendum ſit, oſtendimus in *l. 4, ff. de uſurp. & uſuc.* Pro biennio, hodie decennium habemus & vicennium.

3 *l. 20, §. 4, ff. fam. erciſc.*

4 *l. 32, §. 10, ff. ad leg. Aquil. l. 20. §. cum prædiximus. ff. de pet. hered. §. ultim. de oblig. quæ quaſ. ex cont. §. ex maleficiis. 18, de act.*

5 Forſitan legendum eſt, *judicati, depoſiti*: nam & actio depoſiti interdum inficiando creſcit. *§. ſed furti. 26, de act.*

ciatione duplantur, pacto decidi non poteſt [1].

TIT. XX.

DE FIDE JUSSORE, ET SPONSORE.

INter fidejuſſores ex edicto prætoris, ſi ſolvend[o] ſint, licet ſinguli in ſolidum teneantur, obl[i]gatio dividitur [2].

TIT. XXI.

DE SEPULCHRIS ET LUGENDIS.

§. 1. OB incurſum fluminis, vel metum [r]uinæ corpus jam perpetuæ ſepulturæ traditum, ſollemnibus redditis ſacrificiis, per noctem i[n] alium locum transferri poteſt. §. 2. Corpus i[n] civitatem inferri non licet, ne funeſtentur ſacra civitatis [4]: & qui contra ea fecerit, extra ordinem punitur. §. 4. Qui luget, abſtinere debet à conviviis, ornamentis, & alba veſte [5]. §. 4. Quidquid i[n] funus erogatur, inter ęs alienum primo loco [6] deducitur. §. 5. Qui alienum mortuum ſepelierit, [vel] in funus ejus aliqud impenderit, recipere id ab herede, vel à patre vel à domino [7] poteſt.

JULII

1 Nam aut fatetur reus, aut inficiatur: ſi fatetur, pro judicato habetur, & ideo tranſigere non poteſt: ſi inficiatur, ac poſtea decidere velit, pro inficiatore convicto habetur, & inficiationis pœnam ſuſtinet.

2 Quod in Pandectis ſub *titu'. de fidejuſſ.* multis in locis demonſtratur. Traxit hoc quoque poſtea Juſtinianus ad reos conſtitutæ pecuniæ. *l. ult. C. de. conſtit. pec.*

3 Vel ob aliam juſtam & neceſſariam cauſam. *l. 1, C. de relig. & ſump. fun.* noctu efferri corpora Demetri[o] placuit, ad ſumptus minuendos. M. Tull. 2, *de leg.*

4 *l. 12, C. de relig. & ſump. fun. l. 6, C. Theod. de ſepulchr. viol.*

5 Sed uxoribus hic triſtior habitus quandoque ex S. C. remittitur in *l. 15, C. ex quib. cauſ. in fam. irrog.*

6 *l. pen. ff. de relig. & ſum. fun.*

7 *l. 14, §. ult. l. 21, l. 32, ff. de rel. & ſump. fun.*

JULII PAULI RECEPTARUM SENTENTIARUM LIBER II.

TITULUS PRIMUS. DE REBUS CREDITIS ET JURE JURANDO.

§. 1. IN pecuniariis cauſis ſi alter ex litigatoribus jusjurandum deferat, audiendus. Hoc enim & compendio litium, & æquitatis ratione proviſum eſt. §. 2. Deferre jusjurandum prior actor poteſt: contrarium autem de calumnia [1] juſjurandum reo competit. §. 3. Si reus cum jurare velit, actor illi neceſſitatem jurisjurandi remiſit [2], & hoc liquido appareat, actio in eum non datur. §. 4. Heredi ejus, cum quo contractum eſt, jusjurandum deferri non poteſt: quoniam contractum ignorare poteſt [3]. §. 5. Si qui debitum quocumque modo confeſſus docetur, ex ea re creditori actio non datur, ſed ad ſolutionem [4] compellitur.

TIT. II DE PECUNIA CONSTITUTA.

SI id, quod mihi Lucius debet, ſoluturum te conſtituas, teneris actionem pecuniæ conſtitutæ [5].

TIT.

1 *l. 34, §. qui jusjurandum. & l. ſ. non fuerit. ff. de jurejur. l. delata. C. de reb. cred.*

2 *l. 6, ff. de jurejur.*

3 Jurare enim ſcientem oportet, ſcientem animo ſuo *l. 34, §. 1, & § procurator. ff. de jurejur. l. 4, §. 1, ff. de in lit. jur. l. 11, §. 2, ff. rer. amot.*

4 Quod ob id ipſum confeſſoria actio appellari poterit. *l. 23, §. ult. l. 25, §. 1, ff. ad leg. Aquil. 4. ff. de confeſſ.*

5 *l. 20, ff. de conſtit. pecun.*

1 *l. 5, §.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. III.

DE CONTRACTIBUS.

STipulatio eſt verborum conceptio, ad quar quis congrue interrogatus reſpondit, velu SPONDES, SPONDEO, DABIS, DABO, PRO MITTIS, PROMITTO, FIDEI TUAE ERIT FIDEI MEAE ERIT [1]. Et tam pure, quam ſu condicione [2] concipi poteſt.

TIT. IV.

DE COMMODATO, ET DEPOSITO PIGNO-RE FIDUCIAVE.

§. 1. QUidquid in rem commodatam ob mo bum vel aliam rationem impenſum eſ à domino recipi poteſt [3]. §. 2. Si facto incendic ruina, naufragio, aut quo alio ſimili caſu res com modata amiſſa ſit, non tenebitur eo nomine is, c commodata eſt: niſi fortè cum poſſet rem commo datam ſalvam facere [4], ſuam prætulit. §. 3. Se vus vel equus ſi à latronibus, vel in bello, in alia cauſam commodati [5] occiſi ſunt, actio commoda datur: cuſtodia enim & diligentia rei commodat præſtanda eſt. §. 4. Si rem æſtimatam tibi ded ro, ut ea diſtracta pretium ad me deferres, eaqu perierit, ſiquidem ego te rogavi, meo periculo p rit: ſi tu de vendenda promiſiſti, tuo periculo [6] peri

TIT

1 *l. 5, ſtipulatio. ff. de verb. oblig.*

2 Vel in diem, & inter præſentes, nec ſcripturam exigit. *l. 1, C. de uſur.*

3 Aut jure penſationis, aut contrario judicio. *l. 18, §. 2, ff. commod.*

4 *l. 15, §. 4, ff. commod.*

5 *l. 1, §. is vero. ff. de oblig. &* *l. 5, §. 7, ff. commod.*

6 *l. 17, §. 1. ff. de præſcr. verb. l. ff. de æſtim.*

1 *l. 73,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. V.

DE PIGNORIBUS.

§. 1. Creditor ſimpliciter ſibi pignus depoſitum diſtrahere velit, ter ante denuntiare debitori ſuo debet, ut pignus luat [1], ne à ſe diſtrahatur. §. 2. Fœtus, vel partus ejus rei, quæ pignori data eſt, pignoris jure non tenetur [2], niſi hoc inter contrahentes convenerit. §. 3. Compenſatio debiti ex pari ſpecie & cauſa diſpari admittitur: velut ſi pecuniam, & tu mihi pecuniam debeas, aut frumentum, aut cætera hujuſmodi, licet ex diverſo contractu, compenſare, vel deducere debes. Si totum petas [3], plus petendo cauſa cadis.

TIT. VI.

DE EXERCITORIBUS.

Filius familias ſi voluntate patris navem exerceat, patrem in ſolidum [4] ob ea quę ſalva receperit, obligat.

TIT. VII.

AD LEGEM RHODIAM. [5]

§. 1. Si levandæ navis gratia jactus mercium factus eſt, omnium contributione ſarciatur, quod pro omnibus datum eſt [6]. §. 2. Jactu navis

1 *l. 73, ff. de fur. l. 4, de pign. act.*

2 *l. 1, §. cum prædium. ff. de pignor.* Quod verum eſt in fructibus ab alio domino, quam debitore perceptis. Nam fructus, & fœtus, quorum dominium ad ipſum debitorem pervenit, proculdubio pignori tenentur. *l. 13, ff. de pign. l. 3, C. in quib. cauſ. pign. vel hypoth.* Idemque eſt in partu. *l. 29, §. 1, ff. de pign.*

3 *. 4, ff. de compenſ.*

4 *l. 1, §. 19, & §. 23, De exerc. act. l. 3, §. Si filius. Naut. caup.*

5 Non omnes hic leges nauticæ Rhodiorum explicantur, ſed lex tantum ea quæ eſt de jactu.

6 *l. 4, C. Theod. de naufr. l. 1, ff. de leg. Rhod.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

navis levata ſi perierit, extractis aliorum per urinatores mercibus, ejus quoque ratione haberi placuit, qui merces ſalva nave [1] jactavit. §. 3. Nave, vel arbore vi tempeſtatis amiſſis, victores ad contributionem non tenentur, ſi ipſis arborem ſalutis cauſa eruentibus [2] navis ſalva ſit. §. 4. Levandæ navis gratia merces in ſcapham transjectas, atque ideo amiſſas, intributione earum, quæ in navi ſalvæ ſunt, refici convenit. Nave autem perdita, conſervatæ cum mercibus ſcaphæ ratio [3] non habetur. §. 4. Collatio intributionis [4] ob jactum ſalva nave fieri debet.

TIT. VIII.
DE INSTITORIBUS.

§. 1. SIcut commoda ſentimus ex actu præpoſiti inſtitoris, ita & incommoda ſentire debemus. Et ideo qui ſervum, ſive filium filiamve familias, ſive ancillam præpoſuit negotiis, vel mercibus exercendis, eorum nomine in ſolidum convenitur [5]. §. 2. Si quis pecuniæ fœnerandæ, agro colendo, condendis [6] vendendiſque frugibus præpoſitus eſt, ex eo nomine, quod cum illo contractum eſt, in ſolidum fundi dominus obligatur, nec intereſt ſervus, an liber ſit. §. 4. Quod cum diſcipulis eorum, qui officinis, vel tabernis præſunt, contractum eſt, in magiſtros, vel inſtitoris [7] tabernæ in ſoli-

1 *l.* 4, §. *ſed ſi navis. ff. de leg. Rhod.*
2 *l.* 2, §. 1, *l.* 3, *l.* 5, *ff. de leg. Rhod.*
3 *l.* 4. *ff. de leg. Rhod.*
4 Vid. *l.* 27, *ff. de verb. ſign. l,* 6, §. *ult. ff. de muner & honor. l.* 22, §. *ult. ff. ad munic.*
5 *l.* 1, *ff. de inſtitut. act.*
6 Pro, *Condendis*, malim legere, *Coemendis*, ut in *l.* 5, §. 1, *ff. de inſtit. act.*
7 *l.* 1, §. *eſt autem ff. de exerc. act.*

1 Per

in ſolidum actio datur.

TIT. IX.
DE IN REM VERSO.

SErvus, vel filiusfam. ſi acceptam pecuniam in rem patris, vel domini verterit hoc modo, agrum, puta, colendo, domum fulciendo, mancipia veſtiendo, mercando, vel creditori ſolvendo, vel quid tale faciendo, de in rem verſo in ſolidum dominum vel patrem obligat [1], ſi tamen ob hanc cauſam pecunia data ſit.

TIT. X.
DE S.C. MACEDONIANO.

QUi filiofam. contra interdictum ampliſſimi ordinis, pecuniam mutuam crediderit, poſt mortem patris, ex eo quod vivo patre credidit, cum eo agere [2] non poteſt.

TIT. XI.
AD S. C. VELLEJANUM.

§. 1. IN omni genere negociorum, & obligationum, tam pro viris, quam pro fœminis intercedere [3] mulieres prohibentur. §. 2. Mulier, quæ pro tutoribus filiorum ſuorum indemnitatem promiſit, ad beneficium Senatuſconſulti non pertinet [4].

TIT.

1 Per totum *tit, ff. de in rem verſ.*

2 Ipſo quidem jure eſt actio, ſed opponenda eſt exceptio S. C. ne ſequatur condemnatio. *l. 11. ff. ad S. C. Macedonianum.*

3 Ita tamen, ut ſi interceſſerint, opus ſit, exceptione, duobus caſibus exceptis,. Unus eſt in *Novell* 134, alter in *l. 23, §. ult. C. ad S. C. Velleian.*

4 Pugnant, cum hac Pauli ſententia. *. 6, ad fin. C. ad S. C. Velleian.*

1 *l. 1,* &

TIT. XII.
DE DEPOSITO.

§. 1. SI ſacculum, vel argentum [1] ſignatum depoſuero, & is, penes quem depoſitum fuit me invito, contrectaverit: & depoſiti & furti actic mihi in eum competit. §. 2. In judicio depoſit ex mora fructus veniunt, & uſuræ rei depoſitæ [2] poſtulantur. §. 3. In cauſa depoſiti compenſation locus non eſt [3]. ſed res ipſa reddenda eſt.

TIT. XIII.
DE LEGE COMMISSORIA [4].

§. 1. DEbitor diſtractis fiduciis à creditore, dı ſuperfluo adverſus eum habet actionem [5]. §. 2. Quicquid creditor per fiduciarium ſervun quæſivit, ſortem debiti minuit [6]. §. 3. Debito creditori fiduciam [7] vendere non poteſt, ſed aliis, ſ velit, vendere poteſt, ita ut ex pretio ejuſdem pecuniam offerat creditori, atque ita remancipatam ſibi rem emptori præſtet. §. 4. Si per ſuppoſitam perſonam creditor pignus ſuum invito debitore compa-

l. 1, & ult. C. ſi mat, ind. prom. niſi ſic legamus, *Mulier, quæ tutoribus filiorum ſuorum indemnitatem promiſit.* arg. *l. 2, C. ſi mat. indem. prom. d l. 6,*

1 *l. 29, ff. depoſ.*

2 Quia depoſiti actio bonæ fidei eſt. *l. 1, §. hanc autem. l. 29, l. 25, in fin ff. depoſ. l. 2,* C. *eod.*

3 *§. in bon. fid. de act.* id ante Juſtinian. obtinuiſſe hic locus indicat.

4 De fiducia, qua pignus, creditori mancipatur, aut ceditur, ea lege, ut ſoluta ad diem pecunia remancipetur, non ſoluta, creditori pleno jure committatur nihil ı Pandectis relatum eſt à Juſtiniano quoniam ſublatę erant fiduciæ con ſtitutione Conſtantini. *l. ultim. C. d pact. pign.*

5 Ut ſi minoris pignus vendide rit, reſidui petitio creditori ſuper eſt. *l. 28, ff. de reb. cred.* ita ſi pluri vendiderit, ſuperflui petitio debito ri datur. *l. 24, §. 2, ff. de pign. act.*

6 *l. 1, C. de pign. act.*

7 Pignus creditor vendere po teſt. *l. 12, ff. de diſtr. pign.* fiducian non poteſt.

l. 10

comparaverit, emptio non videtur; & ideo quandoque lui poteſt [1]. Ex hoc enim cauſa pignoris, vel fiduciæ finiri non poteſt. §. 5. Si inter creditorem & debitorem convenerit, ut fiduciam ſibi vendere non liceat, non ſolvente debitore, creditor denunciare ei ſolemniter [2] poteſt, & diſtrahere. Nec enim ex tali conventione fiduciæ actio naſci poteſt. §. 6. Si creditor rem fiduciæ datam uni ex heredibus, vel extraneo legaverit, adverſus omnes heredes [3] actio fiduciæ competit. §. 7. Si creditor rem fiduciariam fecerit meliorem, ob ea recuperanda, quæ impendit, judicio fiduciæ [4] debitorum habebit obnoxium. §. 8. Noviſſimus creditor priorem oblata pecunia, quo poſſeſſio in eum transferatur, dimittere poteſt. Sed & prior creditor ſecundum creditorem, ſi voluerit, dimittere non prohibetur, quamquam ipſe in pignore potior [5] ſit.

§. 6. Servus ſi mutuam pecuniam ſervitutis tempore acceperit, ex ea obligatione poſt manumiſſionem conveniri [6] non poteſt.

TIT. XIV.
DE USURIS.

§. 1. SI pactum nudum de præſtandis uſuris interpoſitum ſit, nullius eſt momenti [7]. Ex un-

1 *l.* 10, C. *de diſtr. pign.* Ex diverſo, non videtur debitor pignus diſtraxiſſe permiſſu creditoris, ſi id poſſideat. *l.* 8, §. 7, *ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſol.*

2 Denunciatione trina. *l.* 4, *ff. de pign. act.*

3 *l.* 10, C *de pign. actionib.*

4 Duplex eſt actio fiduciæ, directa, & contraria. Idem in pigneratitia, *l.* 8, *l.* 25, *ff. de pign. act. l.* 7. C. *eod.*

5 *l.* 1, *l.* 5, C. *qui pot. in pignor. hab. l.* 22, C. *de pign. l.* 11, §. *ultim. ff. qui pot. in pign. hab.*

6 *l.* 4, *ff. de obl. & act. l.* 2, C. *an ſer. ex ſuo facto poſt man. ten.*

7 *l.* 3, C. *de uſuris. l.* 24, *ff. de praeſcr. verb.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Ex nudo enim pacto inter cives Romanos actio n[illegible] naſcitur [1]. §. 2. Uſuræ ſupra centeſimam ſolu[illegible] ſortem minuunt [2], & conſumpta ſorte repeti p[illegible] ſunt. §. 3. Trajecticia pecunia propter peric-lum creditoris, quamdiu navigat navis, infinit[illegible] uſuras [3] recipere poteſt. §. 4. Uſuræ, quæ cen[illegible] ſimam excedunt, per errore ſolutę repeti [4] poſſu[illegible] §. 5. Si quis pignora debitoris citra auctoritat[illegible] judicantis abduxerit, violentiæ crimen [5] admit[illegible] §. 6. Tutor in uſuras non convenitur, ſi pecuni[illegible] pupillarem ideo non collocavit, quod idonea n[illegible] mina non habeat, quibus pecunia collocaret[illegible] cujus rei conteſtatio apud Præſidem [6] provinc[illegible] deponenda eſt.

TIT. XV

DE MANDATIS.

§. 2. OB ſubitam valetudinem, ob neceſſari[illegible] peregrinationem, ob inimicitiam, & [illegible] anes rei actiones [7], integra adhuc cauſa, mandati [illegible] gotio renunciari poteſt. §. 2. Si meis nummis m[illegible] dato tuo aliquid tibi comparavero, & ſi rem po[illegible] accipere nolis, mandati actio mihi adverſus te c[illegible] petit. Non enim tantum quod impenſum eſt, [illegible] & uſuras [8] ejus conſequi poſſum. §. 3. C[illegible] pretio rem juſtus diſtrahere, ſi minoris vendide[illegible] m[illegible]-

1 *l. 27, C. de locat. l. 40,*

2 Si ſ[illegible]rtem expleverit, repetentur quaſi indebitæ. *l. 26. §. 1. ff. de cond. indeb.*

3 Hodie eſt centeſima *l. 4, ff. de naut. fæn.* ſed id Tribonianum ex Juſtiniani conſtitutione addidiſſe puto.

4 *l. 26, ff. de cond. ind.*

5 *l. ultim. ff. ad leg. Iul. de vi[illegible] l. 5, C. eod.*

6 *l. 7, §. ultim. & l. 13, § 1,* [illegible] *ff. ad adm. tut. l. 3, C. de uſur. pu[illegible]*

7 *l 24, ff. mand. §. 11, In[illegible] mand.*

8 *l. 12, §. 9, ff. mand.*

mandati judicio pretii ſummam poterit integrare: venditionem diſſolvi non placuit [1].

TIT. XVI.
PRO SOCIO.

Sicut lucrum, ita & damnum [2] inter ſocios communicatur, niſi quid culpa ſocii, vel fraude everſum ſit.

TIT. XVII.
EX EMPTO ET VENDITO.

§. 1. Venditor, ſi ejus rei, quam vendidit, dominus non ſit, pretio accepto, auctoritate [3] manebit obnoxius. Aliter enim non poteſt obligari. §. 2. Si res ſimpliciter traditæ evincantur, tanto venditor emptori condemnandus eſt, quanto [4] ſi ſtipulatione pro evictione caviſſet. §. 3. Res empta mancipatione & traditione perfecta, ſi evincatur, auctoritatis venditor duplotenus obligatur. §. 4. Diſtracto fundo, ſi quis de modo mentiatur, in duplo [5] ejus, quod mentitus eſt, officio judicis æſtimatione facta convenitur. §. 5. Redhibitio vitioſi mancipii intra ſex menſes [6] fieri poteſt, propter latens vitium. §. 6. Si ut ſervum quis pluris venderet, de artificio ejus, vel peculio mentitus eſt, actione ex empto conventus quanto minoris [7] valuiſſet, emptori præſtare compellitur, niſi paratus ſit eum redhibere [8]. §. 7. Ex die emptionis, ſi pars pretii numerata ſit, & fructus, & operæ ſervorum, & toe-

1 *l. 5, §. 1, & §. 4, ff. mand.*
2 *l. 52, §. 4, ff. pro ſoc.*
3 *l. 13, §. 8, ff. de act. empt.*
4 *l. 11, §. Caſſius. 14, ff. de act. empt.* *l. 51, §. 20, ff. de ædil. edict.*
5 In libris Juſtiniani non invenitur ſcriptum, niſi ſimpliciter ex empto actionem eſſe. *l. 2, ff. de act. empt.*
6 *l. 19, § u'tim. l. 55, ff. de ædil. ed.*
7 *l. 13, §. 4, ff. de act. empt.*
8 *l. 43, §. 6, ff. de ædil. edict.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

& fœtus pecorum, & ancillarum partus ad empto tem [1] pertinet. §. 8. Fundum alienum mihi ven didiſti, poſtea idem ex cauſa lucrativa meus factu eſt, competet mihi adverſus te ad pretium recupe randum [2] actio exempto. §. 9. Poſt rem traditan niſi emptor pretium ſtatim exolvat, uſuras [3] eju præſtare cogendus eſt. §. 10. Mutus emere & ven dere poteſt, furioſus autem neque emere [4], nequ vendere poteſt. §. 11. Servus bona fide [5] compa ratus, ſi ex veteri vitio [6] fugerit, non tantum pre tium dominus, ſed & ea, quæ per fugam abſtuli reddere cogetur. §. 12. Cum probatio prioris fu gæ deficit [7], ſervi reſponſioni credendum eſt [8]. I ſe enim interrogari non pro domino, aut in dom num videtur [9]. §. 13. In eo contractu, qui ex bon fide deſcendit, inſtrumentorum oblatio ſine cau deſideratur [10], ſi quo modo veritas de fide contr ctus poſſit oſtendi. §. 14. Fundus ejus eſſe videtu cujus nomine comparatus eſt, non à quo pecun numerata eſt [11]: ſi tamen fundus comparatori traditus. §. 15. Electo reo principali, fidejuſſo vel heres ejus liberatur. Non idem in mandator bus [12] obſervatur.

TI

1 *l. 13, l. pen. C. de act. empt. l. 13, §. 10, & §. 18, ff. eod.* Sed Paul. hic exigit, ut ſaltem pretii pars numerata ſit: & tunc puto n n niſi pro ea parte fructus ad emptorem pertinere, argument. *l. ultim. §. ultim. ff. de fund. dot.*

2 Sed neque committitur ſtipulatio duplæ. *l. 13, §. 15, ff. de act. empt. l. 41, §. 1, ff. de evict.*

3 *l. 13, §. 19, ff. de act. empt. l. 5, l. 13, C. eod.*

4 *l. 1, ff. locat. l. 1, §. ultim. ff. de contrah. empt.*

5 Idem Paulus reſpondit ſervum, veluti pro noxa, retineri. *l. 58, in princ. & §. 1, ff. de ædil. edict.*

6 Ex recenti venditor non te tur. *l. 54, ff. eod. l. 3, C. eod.*

7 Emptor probare debet ſervu ex veteri vitio fugiſſe. *l. 4, ff. de pr*

8 *l. 58, §. ultim. ff. de ædil. ed l. 7, ff. de probat.*

9 *l. 6, C. de quæst.*

10 *l. 10, C. de fil. inst.* niſi ita c venerit. *l. 2, in fin. ff. de contrah. em*

11 *l. 1, C. ſi quis alteri, vel ſibi alt. nom.*

12 Hodie neuter liberatur. N hæc inter fidejuſſorem & mandatorem differentia à Juſtiniano ſublata eſt. *l. ult. C. de fidejuſſ. Novell. 4.*

1 l.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. XVIII.
DE LOCATO ET CONDUCTO.

§. 1. HOmo liber, qui ſtatum ſuum in poteſtate habet, & pejorare eum, & meliorem facere poteſt, atque ideo operas ſuas diurnas nocturnaſque locat [1]. §. 2. Fundi deterioris facti, & cultura non exercitati, & ædificiorum non refectorum culpa, arbitrio judicis [2] domino à conductore ſarciri poteſt.

TIT. XIX.
DE NUPTIIS.

§. 1. SPonſalia tam inter puberes, quam inter impuberes [3] contrahi poſſunt. §. 2. Eorum, qui in poteſtate patris ſunt, ſine voluntate, ejus [4] matrimonia jure non contrahuntur: ſed contracta non ſolvuntur [5]: Contemplatio enim publicæ utilitatis [6] privatorum commodis præfertur. §. 3. Inter ſervos & liberos matrimonium contrahi non poteſt, contubernium [7] poteſt. §. 4. Neque furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt, ſed contractum matrimonium furore non tollitur [8]. §. 5. Vir abſens uxorem ducere poteſt, fœmina abſens [9] nubere non poteſt. §. 6. Liberum, qui nuptias patronæ, vel uxoris, filiæve patroni aſſectave-

1 *l. 3, ff. de uſufr. leg.* Poteſt & filii operas pater locare, ut j. *lib. 5, tit. 1,*
2 *l. 25, §. 3, ff. locat.*
3 *l. 14, ff. de ſponſal.*
4 *§. 1, de nupt.*
5 Quod *libro 3, Obſerv. cap. 1,* ut accipiendum ſit, oſtendimus.
6 Id eſt, nuptiarum, ut in *l. in bello. §. medio. ff. de capt. & poſtlim.*
7 *l. 3, de inceſt. nupt.*
8 *l. 16, §. ult. ff. de ritu nupt.*
9 Domus viri, eſt domicilium matrimonii. *l. 5, ff. de ritu nupt. l. 6, C. de donat. an. nupt. l. 4, §. 1, ff. De uſu & hab.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ctaverit, pro dignitate perſonæ[1] metalli pœna, ve operis publici coërceri placuit.

TIT. XX.
DE CONCUBINIS.

EO tempore, quo quis uxorem habet, concubinam habere non poteſt[2]. Concubina igitur a uxore ſolo delicto[3] ſeparatur.

TIT. XXI.
DE DOTIBUS.

§. 1. DOs[4] aut antecedit, aut ſequitur matrimonium: & ideo vel ante nuptias, vel poſt nuptias dari poteſt. Sed ante nuptias data earum expectat adventum. §. 2. Lege Julia de adulteriis[5] cavetur, ne dotale prædium maritus invita uxore alienet.

TIT. XXII.
DE PACTIS INTER VIRUM & UXOREM.

§. 1. FRuctus fundi dotalis conſtante matrimonio percepti, lucro mariti cedunt, etiam pro rata anni[6] ejus, quo factum eſt divortium. §. 2. Omnibus pactis ſtipulatio ſubjici[7] debet, ut ex ſtipulatu actio naſci poſſit.

TI

1 *l. 3, C. de nupt. l. 66, ff. de ritu nupt.*

2 *l. 1, C. de concubin. l. ultim. in fin. ff. de divort.*

3 Puto legendum, *ſolo delectu.* ut ſit idem, quod ſola deſtinatione animi, in *l. penult. ff. de concub.*

4 Sub hoc titulo Paulum etiam tractaſſe de retentionibus, quæ ex dote fiunt Anianus ſcribit in *l. 2, C. Th. de dotibus.*

5 Cur hic de adulteriis inſera[tur], expoſuimus in Notis ad *li[t.] Inſtitut. tit. quibus alien. lic. vel n[on].*

6 *l. 78, §. divortio ff. de jure [dot.] l. 7, §. Papinianus l. 11, l. 31, §. ul[t.] ſol. matr. l. 1, §. ſed & noviſſimi [...] rei uxor. ac.*

7 Cujus rei exempla in Pand[ectis] ſunt infinita.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. XXIII.
DE DONATIONIBUS INTER VIRUM ET UXOREM.

§. 1. MOrtis cauſa donatio eſt, quę impendente metu mortis [1] fit, ut valetudinis, peregrinationis, navigationis, vel belli. §. 2. Manumiſſionis gratia [2] inter virum & uxorem donatio favore libertatis recepta eſt, vel certe quod nemo ex hoc fiat locupletior: ideoque ſervum manumittendi cauſa invicem ſibi donare non prohibentur.
§. 3. Inter virum & uxorem nec per interpoſitam perſonam [3] donatio fieri poteſt. §. 4. Inter virum & uxorem contemplatione donationis imaginaria venditio [4] contrahi non poteſt. §. 5. Si inter virum & uxorem donatio facta fuerit, priore defuncto, cui donatum eſt, ad eum res redit [5], qui donaverat. §. 6. Quocunque tempore contemplatione mortis inter virum & uxorem donatio facta eſt, morte ſecuta convaleſcit [6].

TIT. XXIV.
DE LIBERIS AGNOSCENDIS.

§. 1. SI ſerva conceperit, & poſtea manumiſſa [7] peperit, liberum parit. §. 2. Si libera conceperit, & ancilla facta pepererit, liberum parit. Id enim favor libertatis expoſcit. §. 3. Si ancilla conceperit, & medio tempore manumiſſa ſit, rurſus facta ancilla pepererit, liberum parit. Media enim tem-

1 §. *1, de donat.*
2 *l. 7, §. ultim. ff. de donat. inter virum & uxorem.*
3 *l. 3, §. non tantum autem ff. de don. int. virum & ux.*
4 Cum ſit facta in fraudem juris. *l. 5, § 5, ff. de donat. inter vir. & ux.*
5 *l. 8, ff. de reb. dubiis.* Non enim mors donatarii, ſed mors donatoris hanc donationem confirmat. *l. 32, §. 14, ff. de donat. inter vir. & uxorem.* Excipienda eſt ſpecies *leg. 5, § 11, fuerit ff. eod.*
6 *l. 11, ff. de donat. inter vir. & ux. l. 40, ff. de mort. cauſ. donat.*
7 *l. 5, §. 2, ff. de ſtat. hom.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

tempora [1] libertati prodeſſe, non nocere etiam po
ſunt. §. 4. Ex ea muliere natus, quæ ex cauſa f
deicommiſſi manumitti debuit, ſi poſt moram l
bertati factam naſcatur, ingenuus [2] naſcitur. §. 5. S
mulier divortio facto gravidam ſe ſciat, intra tric
ſimum diem viro denuntiare debet, vel patri eju
ut ad ventrem inſpiciendum, obſervandumque cu
ſtodes mittant: quibus miſſis [3], partum mulieris o
mnimodo coguntur agnoſcere. §. 6. Si prægnan
tem ſe eſſe mulier non denuntiaverit, vel cuſtod
ventris miſſos non admiſerit, liberum eſt patri v
avo natum non alere. Ceterum negligentia matr
quominus ſuus patri heres [4] ſit, obeſſe non debet.
§. 7. Si mulier ſe ex viro prægnantem negat, pe
mittitur marito ventrem inſpicere [5], & ventri c
ſtodes dare. §. 8. Venter inſpicitur per quinqu
obſtetrices, & quod maxima pars earum denunti
verit, pro vero [6] habetur. §. 9. Obſtetricem, qu
partum alienum attulit, ut ſupponi poſſit, ſumm
ſupplicio [7] affici placuit.

TIT. XXV.

QUEMADMODUM FILII SUI JURIS EFFICIUNTUR.

§. 1. PAter ab hoſtibus captus deſinit habere f
lios in poteſtate: poſtliminio vero reverſu
tam filios, quam omnia [8] ſui juris in poteſtatem re
cipit, ac ſi nunquam ab hoſtibus captus ſit. §. 2. Si
gul

1 *l. 5, ad fin. ff. de ſtat. hom.*

2 *l. 1, §. quæri ff. de ſuis & legit. her. l. 53, ff. de fideicom. lib. l. 3, C. eod.*

3 Sed hoc pugnat cum *l. 1, §. 11. ff. de agn. & al. lib.* niſi dicas interim eos cogi omnimodo partum alere, ceterum eis adhuc in integro eſſe, partum editum ex ſe negare.

4 *l. 1, §. 6, & §. 13, ff. de agn. & al. lib.*

5 *l. 1, ff. de inſp. vent. cuſtodien que par.*

6 *l. 1, §. 10, ff. de inſpicien. vent*

7 *l. 2, ff. de Carb. edict.*

8 *§. 5, quib. mod. jus patr. pot. ſo*

1 Ha

gulæ emancipationes [1] vel iiſdem, vel aliis teſtibus fieri poſſunt, vel eodem die, vel intermiſſo tempore. §. 3. Emancipatio etiam die feriato [2] fieri poteſt. §. 4. Apud magiſtratus municipales, ſi habeant legis actionem [3], emancipari, & manumitti poteſt.

§. 5. Filiusfamilias emancipari invitus [4] non cogitur.

TIT. XXVI.
DE ADULTERIIS.

§. 1. INventam in adulterio uxorem, maritus ita demum occidere [5] poteſt, ſi adulterium domi ſuæ [6] deprehendat. §. 2. Eum, qui in adulterio deprehenſam uxorem non ſtatim dimiſerit, reum lenocinii [7] poſtulari placuit. §. 3. In cauſa adulterii dilatio [8] poſtulata impartiri [9] non poteſt.

TIT. XXVII.
DE EXCUSATIONIBUS TUTORUM.

§. 1. INimicitię capitales, quas quis cum patre pupillorum habuit, à tutelis excuſant [10], ne paterno inimico pupilli committantur. §. 2. Ad curam ejus, cujus quis tutelam adminiſtravit, invitus [11] vocari non poteſt.

TIT.

1 Hanc ſententiam ad ſolum filium referimus: nam in cæteris una emancipatio ſufficit, ut in fragm. Ulpiani oſtendit *tit. 23*,

2 *l 8, C. de ſer.*

3 *l. 4, ff. de adopt. l. ult. C. de vind. lib.*

4 *Nov.* LXXXIX.

5 Gellius *lib. 10*, Caſſiodorus *lib. 3, Var.* punitur tamen aliquo modo. *l. 1, §. ult. ff. ad l. Corn. de ſic. l. 38, §. 5, ff. de adult. coerc.*

6 *l. 24, ff. de adult. coerc.*

7 *l. 2, C. ad l. Iul. de adult.*

8 *l. 41, ff. de adult. coerc.*

9 Puto non, *impartiri*, vel, ut alii codices habent, *impediri*, ſed *impetrari*, eſſe legendum, ut in *l. 11, §. 8, ff. de adult. coerc.*

10 *§. 11, de excuſ. tutor.*

11 Niſi libertus ſit. *l. 5, l. 20, C. de excuſ. tut.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. XXVIII.
DE POTIORIBUS NOMINANDIS.

§. 1. NOn recte potiorem videtur nominare, qu caufam nominati potioris [1] non expreſſe rit. §. 2. Potior quis eſſe debet, non ſolum grad generis, ſed & ſubſtantia rei familiaris.

TIT. XXIX.
QUI POTIOR NOMINARI NON POSSIT.

LIbertus, quem pater tutorem dedit, ſi minus id oneus dicatur, excuſari quidem non poteſt ſed adjungi illi curator poteſt.

TIT. XXX.
DE ORATIONE [3] DIVI SEVERI.

DOlo tutoris curatoriſve detecto, in duplum ejus pecuniæ condemnatione conveniuntur qua minorem fraudare voluerunt.

TIT. XXXI.
DE FURTIS.

§. 1. FUr eſt, qui dolo rem alienam contrectat. §. 2. Furtorum genera ſunt quatuor: ma nifeſti, nec manifeſti, concepti, & oblati [5]. Manife ſtus fur eſt, qui in faciendo deprehenſus eſt, & qu intra terminos ejus loci unde quid ſuſtulerat depre henſus eſt, vel antequam ad eum locum quo deſti naverat

1 *l. 1, C. de pot. ad mun. nom. l. 46, C. de decur. l. 7, ff. eod. tit. l. 2, ff. de fidejuſſ. & nomin. tut.*

2 *l. 5, C. de excuſ. tut.*

3 Subjecta ſententia indicat legendum eſſe *De rationibus diſtrahendis*: quæ actio in duplum lege XII. tab. prodita eſt.

4 *l. 55, ff. de admin. tut. l. 1, §. rationibus ff. de tut. & rat. diſt.*

5 Concepti, & oblati, actionun ſpecies potius ſunt furto cohæren tes, quam furtorum genera. *§. 3, d obl. quæ ex del. naſc.*

1 *l. 8*

naverat, perveniret. Nec manifeſtus [1] fur eſt, qui in faciendo quidem deprehenſus non eſt, ſed eum furtum feciſſe negari non poteſt. §. 3. Concepti actione is tenetur, apud quem furtum quæſitum, & inventum eſt: Oblati [2] actione is tenetur, qui rem furtivam alii obtulit, ne apud ſe inveniretur.

§. 4. Furti actione is agere poteſt, cujus intereſt [3] rem non perdidiſſe. §. 5. Concepti is agere poteſt, penes quem res concepta [4], & inventa eſt.

§. 6. Manifeſti furti actio, & nec manifeſti, & concepti, & oblati heredi quidem competit, ſed in heredem [5] non datur. §. 7. Servus, qui furtum fecerit, damnumve dederit, niſi id pro ſui quantitate dominus [6] ſarcire ſit paratus, noxæ dedi poteſt.

§. 8. Si ſervus furtum fecerit, deinde manumiſſus fuerit, aut alienatus, cum ipſo manumiſſo, vel emptore agi poteſt. Noxa enim caput ſequitur.

§. 9. Filiusfamilias ſi furtum fecerit, deinde emancipetur, furti actio in eum datur [8], quia in omnibus noxa caput ſequitur. §. 10. Non tantum qui furtum fecerit, ſed etiam is, cujus ope, aut conſilio furtum factum fuerit, furti actione tenetur.

§. 11. Qui meretricem [9] libidinis cauſa rapuit, & celavit, eum quoque furti actione teneri placuit.

§. 12. Furti manifeſti actio, præter pœnam quadrupli, ipſius rei perſecutionem, genere vindicationis, & con-

1 *l. 8, ff. de furt.* ejuſdem rei & manifeſtus, & nec manifeſtus. *l. 21, ff. eod.*

2 Qui obtulit ne apud ſe conciperetur. *§. 4, de obl. qua ex del. naſc.*

3 Si ex honeſta cauſa intereſt, *l. 10, l. 85, ff. de furtis.*

4 *§. 4, de ob. quæ ex delict. naſc.*

5 Quia pœnales ſunt, §. *non autem de perp. & temp. act.*

6 *titul. de nox. act.*

7 *§. omnis. de nox. act. l. 14, De obl. & act.*

8 *l. 7, & l. 8, ff. de nox. act. §. ult. Inst. eod. tit.*

9 Puto legendum eſſe, *Qui non meretricem*, ut in *l. 82, §. 2, ff. de furt.* quæ eſt ex hoc libro.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

& conductionis [1] continet. §. 13. Furti oblati actio adverſus eum, qui obtulit, tripli eſt pœna [2], & ipſius rei repetitio. §. 14. Furti quocunque genere condemnatus, famoſus [3] efficitur. §. 15. Quæcunque in caupona, vel meritorio ſtabulo, diverſoriove perierint, in exercitores [4] eorum furti actic competit. §. 16. Rem pignori datam debitor creditori ſubtrahendo furtum facit, quam ſi & ipſe ſimiliter amiſerit, ſuo nomine [5] perſequi poteſt.

§. 17. Pater, vel dominus de ea re, quæ filiofamilias, vel ſervo ſubrepta eſt, furti agere poteſt. Intereſt [6] enim ei deferri actionem, qui de peculio convenitur. §. 18. Si rem, quam tibi commodavi poſtea ſubripui, furti actio competere tibi non poterit. Rei enim noſtræ [7] furtum facere non poſſumus. §. 19. Si cum furtum quis quærit, damnum injuria dederit, actione legis Aquiliæ [8] tenebitur.

§. 20. Ob indicium comprehendi furis præmium promiſſum jure debetur [9]. §. 21. Sive ſegetes per furtum, ſive quælibet arbores cæſæ [10] ſint, in duplum [11] ejus rei nomine reus convenitur. §. 22. Qui tabulas [12], cautioneſve ſubripuit, in adſcriptam ſummam furti actione tenebitur: Nec refert cancellatæ, necne ſint: quia ex his debitum diſſolutum eſſe

1 §. *ult. de obl. quæ ex del. naſc.*

2 Gellius *lib. 11, cap. 18, l. 3, ff. qui ſatisdar. cog.*

3 Quocunque genere, ſuo nomine damnatus, famoſus eſt. *l. 6, ff. qui not. infam.*

4 Eorum quorum opera exercent. Vectorum tamen, viatorumve factum non præſtant. *l. 1, ff. de furt. adv. naut. caup. ſtab.*

5 Hoc caſu fur furti agit. *l. 12, §. pen. ff. de fur.*

6 *l. 52, §. 9, ff. de furtis.*

7 Quæ ratio falſa eſt, in debitore pignus ſubtrahente. *l. 15, §. 1, l. 59 ff. de furtis.*

8 *l. 29, §. 7, ff. ad l. Aquil.*

9 Ideoque repeti non poteſt. *l. 4 §. ult. ff. de cond. ob turp. cauſ. l. 43, § ſolent ff. de furt.* & indicia, recte petuntur. *l. 15, ff. de præſcription. verb.*

10 *l. 1, l. pen. ff. de arb. fur. cæſ.* Pli *lib. 17, cap. 1, & lib. 18, cap. 3,*

11 *l. 7, §. ult. ff. eod. l. 8, ff. eod.*

12 *l. 81, §. ultim. ff. de furtis. l. 27, ff. de furtis.*

1 *l. 17.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

eſſe comprobari poteſt. §. 23. Servus, qui in fuga eſt, à domino quidem poſſidetur, ſed dominus furti actione ejus nomine non tenetur, quia in poteſtate [1] eum non habet.

TIT. XXXII.
DE OPERIS LIBERTORUM.

EGentem patronum libertus obligatione doni, muneris, operarum, ſolutus, alere [2] cogendus eſt, pro modo facultatum [3] ſuarum.

IULII

1 *l. 17, §. ult. ff. de furt. l. 21, §. 3. ff. de nox. act.* pugnat *l. 27, §. 3, ff.* ad *l. Aquil.* niſi hanc diſtinctionem admittimus. Aut ſervus fugitivus ab alio poſſidetur, aut non: Si ab alio non poſſidetur, dominus noxali actione non tenetur, quia exhibendi ejus poteſtatem non habet. Quod ſi ab alio poſſidetur bona fide, dominus noxali actione tenetur, quia repetendi ſervi poteſtatem habet.

2 *l. 41, ff. de oper. liber.*

3 *l. 5, §. 18, ff. de agn. & al. lib.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

JULII PAULI RECEPTARUM SENTENTIARUM *LIBER III.*

TITULUS PRIMUS.
DE CARBONIANO EDICTO.

SI fratri puberi[1] controverſia fiat, an pro part impuberi differri cauſa debeat, variatum eſt. Se magis eſt, ut differri non debeat.

TIT. II.
DE BONIS LIBERTI.

§. 1. IN bonis liberti prior eſt patronus, quam fi lius alterius patroni. Itemque prior eſt fi lius patroni[2], quam nepos alterius patroni. §. 2. Li bertus duos patronos[3] heredes inſtituit, alter eo rum vivo liberto moritur, is qui ſupereſt, contr tabulas teſtamenti, bonorum poſſeſſionem rect poſtulat. §. 3. Libertorum hereditas in capita non in ſtirpes dividetur[4]: & ideo ſi unius patron du

1 Legendum eſt, *Si fratri impuberi controverſia fiat, an pro parte puberis, &c.* argum. *l. 2, §. puberi, ff. de Carb. edict.*

2 Quia proximus quiſque ad hereditatem liberti vocatur. *l. 23, §. pen. ff. de bon. lib. l. pen. ff. de adſig. liber l. 4, De op. lib.* neque locus eſt edicto novo. *l. 2, §. ult. l. 5, §. ult. ff. bon. lib.*

3 In quibuſdam, *duos patronos he bere inſtituit*, malim *duos patronos h buit, alter eorum vivo liberto moritu* vide *l. communi ff. de bon. libert.* qu uti diſpungenda ſit oſtendi. *lib. Obſerv. cap. 14,*

4 *l. 23, §. ult. ff. de bon. lib.*

1 Cred

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

duo ſint liberi, alterius quatuor, ſinguli viriles, id eſt, æquales portiones habebunt. §. 4. Patronus [1], vel patroni liberi ex parte dimidia heredes inſtituti, æs alienum liberti pro portionibus exolvere cogantur.

TIT. III.
DE LEGE [2] FABIANA.

EA quæ in fraudem patroni à liberto quoquomodo alienata ſunt, Fabiana [3] formula tam ab ipſo patrono, quam à liberis ejus revocantur.

TIT. IV.
DE TESTAMENTIS.

§. 1. TEſtamentum facere poſſunt [4] maſculi poſt completum XIV. annum, fœminæ poſt duodecimum. §. 2. Spadones eo tempore teſtamentum facere poſſunt, quo plerique pubeſcunt, id eſt, anno decimo octavo [5]. §. 3. Filiusfamilias, qui militavit de caſtrenſi peculio tam communi, quam proprio jure teſtamentum facere poteſt. Caſtrenſe autem peculium eſt, quod id caſtris adquiritur [6], vel quod proficiſcenti ad militiam datur. §. 4. Cæcus teſtamentum facere poteſt [7], quia accire poteſt adhibitos teſtes, & audire [8] ſibi teſtimonium

1 Credo ſub hoc titulo etiam poſitam fuiſſe ſententiam. *l. 20, ff. de jure patr. & l. 49, ff. de bon. libert.*

2 Lex pro edicto ſumitur, ut in *l. 1, §. 1, ff. und. cogn.*

3 *leg. 1, §. pen. ff. ſi quid in fraud. patr. fac. ſit.*

4 *l. 5, ff. qui teſt. fac. poſſ.* Quod remiſſum olim fuit pupillis tribunis militum. *l. ult. C. de teſt. mil.*

5 *§. minorem de adoption. l. 6, ff. de lib. & poſt.* Sed hodie conſtitutum eſt, ut eunuchi exemplo cæterorum teſtamentum facere poſſint. *l. 5, C. qui teſtam. fac. poſſ.*

6 Occaſione militiæ *l. 4, l. 11, ff. de caſtr. pecul l. 4, C. famil. erciſcun.*

7 *l. 21, §. pen. ff. qui teſtam. fac. poſſ. l. 8, C. eod.*

8 *Vos Quirites teſtimonium perhibetote,* Ulpian. in fragm. *tit. 20.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

nium perhibentes. §. 5. Furioſus tempore inter miſſi furoris [1] teſtamentum facere poteſt. §. 6. Mulieri, quæ luxurioſe vivit bonis interdi ci [2] poteſt. §. 7. Moribus [3] per prætorem boni interdicitur, hoc modo; QUANDO TUA BONA PATERNA, AVITAQUE [4] NEQUITIA TUA DISPERDIS, LIBEROSQUE TUOS ADEGESTATEM PERDUCIS, OB EAM REM TIBI EA RE [5] COMMERCIOQUE INTERDICO. §. 8. Qui ab hoſtibus captus eſt, teſtamentun quaſi ſervus facere poteſt. Sane valet teſtamentun id, quod ante captivitatem factum eſt, ſi revertatur jure poſtliminii: aut ſi ibidem decedat, beneficio legis Corneliæ [6]: qua lege etiam legitimæ tutelæ [7] hereditateſque firmantur. §. 9. In inſulam relegatus, & in opus publicum ad tempus damnatus quia retinet civitatem, teſtamentum facere poteſt [8] & ex teſtamento capere. §. 10. Plures, quam ſeptem ad teſtamentum adhibiti non nocent [9]. Superflua enim facta prodeſſe, juri tamen nocere non poſſunt. §. 11. In adverſa [10] corporis valetudine mente captus, eo tempore teſtamentum facere non poteſt. §. 12. Prodigus recepta vitæ ſanitate ad bonos mores reverſus [11], & teſtamentum facere & ac

1 §. *furioſi. quib. non eſt perm. fac. teſtam. l. 9, C. qui teſtam. fac. poſſ.*

2 *l. 15, ff. de cur. fur.*

3 Cœpit à moribus primum, deinde tranſlata eſt in XII. tabul. *l. 1, ff. de cur. fur.* M. Tul. *in Catone majore.* Ut quemadmodum, inquit, noſtro more male rem gerentibus patriis bonis interdici ſolet.

4 Antea legebatur, *habitaque*, pro *avitaque.*

5 In quibuſdam. Alii habent, *ab ea re tibi.*

6 §. *ult. quib. non eſt perm. fac. teſt l. 9, C. de poſtlim. & redempt. ab hoſt.*

7 *l. 22, in princip. ff. de cap. & poſtlim. l. 1, §. 1, ff. de ſuis & legit. hered.*

8 *l. 8, §. 1, ff. qui teſtam. fac. poſſ*

9 *l. 21, §. 1, ff. qui teſtam. fac. poſſ*

10 *l. 17, ff. qui teſtam. fac. poſſ.*

11 Prodigus nec teſtamentun facere, nec teſtis ad teſtamentun adhiberi poteſt *l. 18, ff. qui teſt. fac poſſ.* niſi moribus receptis *l. 1, ff. de cur. fur.*

& ad teſtamenti ſollemnia adhiberi poteſt. §. 13. Ex his, qui ad teſtamentum adhibentur, ſi qui ſint, qui Latine neſciant, vel non intelligant, ſed tamen ſentiant [1], cui rei ſint adhibiti, non vitiant teſtamentum. §. 14. Conditionum duo ſunt genera: aut enim poſſibilis eſt, aut impoſſibilis. Poſſibilis eſt, quæ per rerum naturam admitti poteſt: impoſſibilis, quæ non poteſt [2]. Quarum altera ex eventu exſpectatur, altera ſubmovetur. §. 15. Condiciones contra leges [3], & decreta principum, vel bonos mores adſcriptæ, nullius momenti ſunt, veluti, SI UXOREM NON DUXERIS, SI FILIUS NON SUSCEPERIS, SI HOMICIDIUM FECERIS, SI BARBARO HABITU PROCESSERIS, & his ſimilia. §. 16. Quotiens non apparet [4], quis ſit heres inſtitutus, inſtitutio non valet. Quod evenit, ſi teſtator plures amicos unius nominis habeat. §. 17. Heredes aut inſtituti, aut ſubſtituti dicuntur [5]. Inſtituuntur primo gradu: Subſtituuntur ſecundo, vel tertio ſcripti. §. 18. Subſtituere quis pure & ſub condicione [6] poteſt, & tam ſuis, quam extraneis, tam puberibus, quam impuberibus. §. 19. In quot vult uncias [7] teſtator hereditatem ſuam dividere poteſt. Impleto aſſe [8], ſine parte heredes inſtituti ad prioris aſſis ſemiſſem æquis por-

1 In fragm. Ulpiani, *tit. 25, l. 20, §. ultim. qui teſtam. fac. poſſunt.*

2 §. *impoſſibilis de hered. inſt. §. ſi impoſſibilis de inut. ſtipul.*

3 *l. 9, ff. de cond. inſtit. l. 15, ff. de cond. inſtit.*

4 *l. 62, §. 1, ff. de her. inſt.*

5 *l. 1, ff. de vulg. & pup. ſubſt. l. 43, §. 2, ff. de vulg. ſubſt.*

6 Pure ſic, *Si primus Heres non erit, ſecundus heres eſto: Si Filius meus heres erit, & intra pubertatem deceſſerit, Sejus heres eſto.* Sub condicione hoc modo, *Si primus heres non erit, ſecundus, ſi navis ex Aſia venerit, heres eſto: Si Titius mihi heres erit, idem Filio meo impuberi heres eſto l. 8, l. ultim. §. 1, ff. de vulg. & pup. ſubſt.*

7 *l. 13, §. 1, ff. de her. inſt.*

8 Secus ſi expleto aſſe, ita ſcripſerit, *Ex reliqua parte illi heredes ſunto. l. 17, §. pen. ff. de her. inſt.*

1 *l. 49,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

portionibus veniunt. §. 20. Servus alienus cum libertate heres inſtitutus, inſtitutionem non infirmat, ſed libertas, ut alieno [1], ſupervacue data videtur. §. 21. Filio & extraneo [2] æquis partibus heredibus inſtitutis, ſi præterita adcreſcat, tantum ſuc avocabit, quantum extraneo. Si vero duo ſint fili inſtituti, ſuis tertiam extraneis dimidiam tollit. §. 22. Talis eſt poſthumorum inſtitutio, SI QUI POST MORTEM MEAM POSTHUMI NATI FUERINT, HEREDES MIHI ESTOTE: ſi vivc eo [3] naſcantur, rumpunt teſtamentum. §. 23. Nepos poſthumus [4], qui in locum patris ſuccedere poteſt, ab avo aut heres inſtituendus eſt, aut nominatim exheredandus, ne agnaſcendo rumpat teſtamentum. §. 24. Qui ſemel conſtituit ad ſe hereditatem pertinere, aut ſe rebus ejus immiſcuit, repudiare [5] eam non poteſt, etiamſi damnoſa ſit.

TIT. V.
DE S. C. SILANIANO.

§. 1. HEreditas ejus, qui à familia occiſus eſſe dicitur, ante habitam quæſtionem [6] adir non poteſt, neque bonorum poſſeſſio poſtulari. §. 2. Occiſus videtur non tantum qui per vim, au per cædem interfectus eſt, velut jugulatus, aut præ cipitatus, ſed & is, qui veneno necatus [7] dicitur

Ho

1 *l 49, ff. de her. inſtit.*

2 Ulpian. *in fragm. 22*, Theophil. *in §. 1, de exhered lib.* hoc jus eſt à Juſtiniano ſublatum.

3 Poſthumus, qui inſtitutus eſt ex jure antiquo, non videtur inſtitutus ex lege Vellea: & contra *l. 10, l. 29, §. 8, ff. de liber. & poſthum. l. 26, ff. de vulg. ſubſtitut.* Sed hoc puto Juſtinianum emendare in *l. ult. C. de poſt. her. inſt.*

4 *l. 29, ff. de lib. & poſt.*

5 Niſi beneficio ætatis per reſti tutionem in integrum. *§. extraneis hered. qual. & dif. l. 4, C. de rep. her.*

6 Suppliciumque ſumptum. *l. §. non tantum l. 5, in prin. ff. de S. Silaniano.*

7 Qui veneno interemptus eſ non pertinet ad S. C. Silanianun etiamſi quidam ex ſervis venenur præbuerit *l. 1, §. occiſorum, ff. de S. Silan.* ſed mors vindicatur ab here de. *. 2, C. de his quib. ut indig.*

ſ l.

Honeſtati enim heredis convenit, qualemcumque mortem teſtatoris inultam non prætermittere. §. 3. Domino occiſo, de ea familia quæſtio habenda eſt, quæ intra tectum fuerit, vel certe extra tectum cum domino [1] eo tempore, quo occidebatur. §. 4. Qui occiſus dicitur, ſi conſtet eum ſibi quoquomodo manus intuliſſe, de familia ejus quæſtio non eſt habenda [2], niſi forte prohibere potuit, nec prohibuit. §. 5. Neroniano Senatuſconſulto cavetur, ut occiſa uxore, etiam de familia viri quæſtio habeatur: idemque ut juxta uxoris familiam obſervetur, ſi vir [3] dicatur occiſus. §. 6. Servi, qui ſub eodem tecto fuerunt, ubi dominus perhibetur occiſus, & torquentur, & puniuntur, & ſi teſtamento ccisi manumiſſi ſint. Sed & hi torquentur, qui cum ccisо in itinere [4] fuerunt. §. 7. Servi de proximo i cum poſſent ferre, auditis clamoribus auxilium lomino non tulerunt [5], puniuntur. §. 8. Servos, qui in itinere circundatum à latronibus dominum er fugam deſeruerunt, apprehenſos & torqueri, & ummo ſupplicio [6] affici placuit. §. 9. Habetur de amilia quæſtio, & ſi heres teſtatorem occidiſſe dicaur: nec intereſt, an extraneus [7], an ex liberis ſit. . 10. Omnibus, qui contra voluntatem defuncti aciunt, ut indignis aufertur hereditas [8], ſi nihil tetamento in fraudem legis fuerit cautum. §. 11. Sive fal-

1 *l. 1, §. cum dominus. ff. de S. C. lan. & j. 6, ſententia.*

2 Puniendi tam ſunt ſervi, qui um prohibere poſſent, non prohiuerunt. *l. 1, §. ſi ſibi manus. ff. de S. . Silan.*

3 *l. 1, §. ſi vir. ff. de Senatuſconſulto ilan.*

4 *l. 3, §. de his. ff. de S. C. Silan.*

5 *l. 1, §. eod. ff. de S. C, Silan.*

6 *l. 1, §. cum dominus. ff. de S. C. Silan.*

7 *l. 6, §. 1, ff. de S. C. Silan.*

8 Hoc olim obtinuiſſe verum eſt. *l. ult. C. de fideic.* Idemque porrectum ad omnes alias cauſas Juſtiniani temporibus, argumento eſt. *l. 33, C. de inof. teſtam* At ex *Novell. 1*, expellitur quidem heres ab hereditate, non tamen quaſi indignus.

1 *l. ut.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ve falſum, ſive ruptũ, ſive irritum dicatur eſſe teſta-
mentum, ſalva eorum diſceptatione [1], ſcriptus he-
res jure in poſſeſſionem mitti deſiderat. §. 12. S
inter heredèm inſtitutum, & ſubſtitutum contro
verſia ſit, magis placuit eum in poſſeſſionem rerum
hereditariarum mitti, qui primo loco [2] ſcriptus eſt
§. 13. Scriptus heres, ut ſtatim in poſſeſſionem
mittatur, jure deſiderat. Hoc poſt annum [3] impe
trare non poterit. §. 14. In eo teſtamento here
ſcriptus, quod nec ut oportuit, oblatum, nec publi
ce recitatum eſt, in poſſeſſionem mitti fruſtra [4] de
ſiderat. §. 15. In poſſeſſionem earum rerum, qua
mortis tempore teſtator non poſſedit, heres ſcriptu
priuſquam jure ordinario experiatur, improbe
mitti deſiderat.

TIT. VI.
DE LEGATIS.

§. 1. PEr præceptionem uni ex heredibus numm
legati, qui domi non erant, officio judic
familiæ erciſcundæ [6] à coheredibus præſtabuntur.
§. 2. Ante heredis inſtitutionem [7] legari non po
teſt: inter medias heredum inſtitutiones, ſive alte,
ſive uterque adeat, poteſt. §. 3. Interdum dim-
dium, interdum totum debetur [8] legatariis. Dim-
diur

1 *l. ult. C. de codicill. l. 2, C. de edict. Divi Adr. tol. l. 6, C. quorum appell. non rec.* ſed ex Conſtitutione Juſtiniani in poſſeſſionem miſſio ſit. *l, 3, C. de edict. Divi Adr. toll.*

2 *l. 1, C. de edict. D. Adr. toll.*

3 Quod & in ſua Conſtitutione Juſtinianus indicat, illis verbis, *Sive enim poſt annale tempus.*

4 *l. 3, C. de edict. D. Adriani to*

5 Quod & ex Conſtitutione Juſtiniani locus obtinet.

6 *l. 25, §. ult. & l. prox. ff. fa crciſc.*

7 *§. ante heredis. de legat.*

8 Hoc eſt, quod Ulpianus fragm tradit *tit. 24,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

dium, ſi per vindicationem legatum ſit, totum ſi per damnationem. §. 4. Communi ſervo cum libertate, & ſine libertate legari poteſt, totumque legatum [1] ſocio teſtatoris adquiritur. §. 5. Poſt mortem heredis legari non poteſt [2], quia nihil ab herede heredis relinqui poteſt. §. 6. In mortis tempus [3] tam ſua, quam heredis ejus [4] legata confirmari poſſunt, hoc modo: LUCIO TITIO CUM MORIETUR, DO LEGO, AUT, HERES MEUS DARE DAMNAS [5] ESTO. §. 7. Per vindicationem legatum, etſi nondum conſtituerit legatarius ad ſe pertinere, atque ita poſt apertas tabulas [6] ante aditam hereditatem deceſſerit, ad heredem ſuum tranſmittit. §. 8. Si res obligata creditori, cujus cauſam teſtator non ignorat, per damnationem legata ſit, luitio [7] ad heredis ſollicitudinem ſpectat. §. 9. Servo fataliter interempto, legatarii damnum eſt [8]: quia legatum nulla culpa heredis intercidit. §. 10. Damnari heres poteſt, ut alicui domum extruat, aut ære alieno eum liberet. [9]. §. 11. Sinendi modo [10] tam

1 Si cum libertate, totus jure adcreſcendi ad ſocium pertinebit, §. *ultim. de donat.* ſi prætermiſſa libertate, communis erit ſervus inter heredem & ſocium teſtatoris: hereditas autem, vel legatum ſoli ſocio adquiretur, *l. 63, §. 9, ff. pro ſoc. l. 49, ff. ad leg. Falc. 11, de opt. leg.*

2 Quia ille, qui heres relinquitur, quem ſit heredem habiturus, incertum eſt. *l. 70, ff. de verb. ſignif.* At hæc Juſtinianus emendavit. *§. poſt mortem, de legat.*

3 Legendum reor, *in tempus mortis, tam ſuæ, quam heredis ejus legata conferri poſſunt.* exemplo *l. 79, ff. de cond. & dem.*

4 *Ejus*, id eſt, teſtatoris.

5 Legebatur, *damnes:* pro *damna:* quem errorem Alciatus ſecutus eſt. *lib. 111, παρέργων.* Latini ſemper dixere damnas, etiam in multitudinis numero. *l. 34, §. 1, ff. de legat. 111, l. 122, §. 1, ff. de legat. 1,*

6 Hodie defertur ex die mortis, ut in conſtitutione *de caduc. tollen.*

7 *§. Sed et ſi rem, de legat. l. 85, ff. de legat. 11,*

8 Si heredis facto, heredis. *§. ſi res legata. de legat.*

9 *§. Sed & tale legatum. de leg.*

10 Hæc verba, ſuſpecta, mallemque generaliter proponi, ut in *§. tam autem. de legat.*

tam corporales res, quam quæ in jure conſiſtunt le-
gari poſſunt: & ideo debitori id, quod debet rect
legatur. §. 12. Ejus rei, quæ legata eſt, exem
plo heredis partem agnoſcere, partem repudiare
legatarius non poteſt. §. 13. Legatum niſi re
certæ ſit [2] & ad certam perſonam deferatur, nul
lius eſt momenti. §. 14. Si quis ſibi & Titio le
gatum adſcripſerit, magis eſt, ut totum [3] legatun
ad conjunctum pertineat. §. 15. Qui ſe filio te
ſtatoris impuberi tutorem adſcripſit [4] ut ſuſpectu
à tutela removendus eſt, ad quam ultro videtu
affectaſſe. §. 16. Rem legatam teſtator ſi poſte
pignori, vel fiduciæ dederit, ex eo voluntatem mu
taſſe [5] non videtur. §. 17. Uſusfructus uniuſcuju
que rei [6] legari poteſt, & aut ipſo jure [7] conſtituetu
aut per heredem præſtabitur. Ex cauſa quide
damnationis per heredem præſtabitur, ipſo aute
jure per vindicationem. §. 18. Furioſi, & ægro
tantis [8], & infantis uſusfructus utiliter relinquitu
Horum enim alius reſipiſcere, alius convaleſcer
alius creſcere poteſt. §. 19. Ancillæ uſufruct
legato. [9], partus ejus ad fructuarium non pertinen
§. 20. Gregis uſufructu legato, grege integr
manen

1 *l. 1, ff. de adquiren. hered. l. 38, ff. de legat. 1,*

2 Ut incertæ perſonæ. *§. incertis. de legat.* ita res incertæ. *l. 69, §. 4. ff. de jur. dot. l. 10, §. 1, ff. ann. leg.*

3 Videnda eſt *l. 14, §. 1, ff. ad legem Corneliam, de falſ.*

4 *l. 18, §. 1, ff. ad leg. Corn. de falſ*

5 *l. 3, C. de legat. §. ſi rem ſuam. Inſtit. eod. tit.*

6 *l. 69, ff. ad legem Falc.*

7 Id eſt, ſine heredis facto. Alibi traditur ipſum uſumfructum a
ipſo jure conſtitui, id eſt, civili ju
aut tuitione Prætoris. *l. 1, ff. qu
mod. uſusfr. amitt. l. 9, §. 1. ff. uſu*

8 Dubitari poteſt, quia inter
nullus eſt. *l. 55, l. 12, §. 3, ff. de u
fruct.* Verum incipiet ſi furioſus
ſipuerit, æger convaluerit, inf
creverit.

9 Scripſimus in *l. 4, ff. de uſu. & uſu.*

manente, fœtus [1] ad uſufructuarium pertinent. §. 21. Areæ uſufructu legato, ædificia [2] in eo conſtitui non poſſunt. §. 22. Acceſſio alluvionum ad fructuarium fundum, quia fructus fundi non eſt, non pertinet: venationis [3] vero, & aucupii reditus ad fructuarium pertinet. §. 23. Servos neque torquere, neque flagellis cædere [4], neque in eum caſum facto ſuo perducere uſufructuarius poteſt, quo deteriores fiant. §. 24. Fructu legato ſi uſus non adſcribatur, magis placuit uſumfructum videri adſcriptum. Fructus enim ſine uſu [5] eſſe non poteſt. §. 25. Si alteri uſus, alteri fructus legatus ſit, fructuarius in uſum concurrit [6]. quod in fructu uſuarius facere non poteſt. §. 26. Cum conjunctim duobus uſumfructum do, lego, legatum altero mortuo, ad alterum [7] in ſolidum pertinebit. §. 27. Uſufructu legato, de modo utendi cautio à fructuario ſolet interponi: & ideo perinde omnia ſe facturum [8], ac ſi optimus paterfam. uteretur, fidejuſſoribus oblatis cavere cogetur. §. 28. Uſusfructus amiſſus ad proprietatem [9] recurrit. Amittitur autem quinque modis, capitis minutione, rei mutatione, non utendo, in jure ceſſione, dominii comparatione. §. 29. Capitis minutione amittitur [10], ſi in inſulam fructuarius deportetur, vel ſi ex cauſa metalli ſervus pœnæ efficiatur, aut ſi ſtatum ex adrogatione, vel adoptione [11] mutaverit. §. 30. Non utendo amittitur uſusfructus, ſi poſſeſſione

1 *l. 68, §. ult. ff. de uſufr.*
2 *l. 7, §. hac ratione. ff. de uſufruct.*
3 *l. 9, §. 4, 5, ff. de uſufr.*
4 *l. 17. §. 1. l. 23, in fin. ff. de uſufr.*
5 *l. 14 §. 1, ff. de uſu & hab.*
6 *l. 14, §. pen. ff. de uſu & habit.*
7 *l. 1, §. interdum. ff. de uſufr. adcr.*
8 *l. ult. ff. uſufr. quemad. cav.*
9 *§. ult. de uſufru.*
10 Ex Conſtitutione Iuſtiniani uſusfructus minima capitis minutione non amittitur. *l. pen ult. C. de uſufru.*
11 Correctum per *l. ult. C. eod.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſione fundi biennio fructuarius non utatur, rei mobilis anno [1] §. 31. Rei mutatione amittitur uſusfructus [2], ſi domus legata incendio conflagraverit, aut ruina perierit, licet poſtea reſtituatur [3]. §. 32. In jure ceſſione amittitur uſusfructus, quotiens domino proprietatis [4] eum fructuarius in jure ceſſerit. §. 33. Finitur [5] uſusfructus aut morte, aut tempore. Morte, cum uſufructuarius moritur. Tempore, quotiens ad certum tempus uſusfructus legatur, velut biennio, aut triennio. §. 34. Fundo vel ſervo [6] legato, tam fundi inſtrumentum, quam ſervi peculium ad legatarium pertinet. §. 35. Quærendorum fructuum cauſa [7] eſſe videntur, qui opus ruſticum faciunt, & monitores, & villici, & ſaltuarii [8] item boves aratorii, aratra, bidentes, & falces putatoriæ, frumentum quoque ad ſementem repoſitum. §. 36. Cogendorum fructuum cauſa [9] comparata inſtrumento cedunt, velut corbes, alvei falces meſſoriæ, & fænariæ, item molæ olivariæ. §. 37. Conſervandorum fructuum cauſa comparata [10], inſtrumento cedunt, velut dolia, cupæ, vehicula ruſtica, cibaria, piſtores, aſini, focariæ [11], item ancillæ, quæ veſtimenta ruſticis faciunt: ſcotra quoque & ſutor continebuntur. §. 38. Uxo-

1 Ex conſtitutione Juſtiniani rei mobilis triennio, immobilis decennio inter præſentes, vicennio inter abſentes non utendo amittitur. *l. penult, C. de ſervit. & aq.*

2 *l. 5. §. 2, ff. quib. mod. uſusfr. amit.*

3 *l. 10, §. pen. ff. eod.* qua in re diſtat uſusfructus à ſervitute. *l. 20, §. 2, ff. de ſerv. urb.*

4 *l. 66, ff. de jur. dot.*

5. Differentiam facit inter amittere, & finiri.

6 Pugnat cum *l. 24, ff. de pecul. legat.* & cum *l. ult. ff. de ſup. leg.*

7 *l. 8, ff. de inſtruct. vel inſt. leg. l. 12, §. 1, ff. eod. tit.*

8 *l. 12, §. 4, ff. eod.*

9 *d. l. 8, l. 10, & l. 24, eod. tit.*

10 *d. l. 8, l. 12, §. conſervandi. ff. eod.*

11 Quidam habent *ſoccariæ*: ſed *focariæ* rectiſſimum eſt, ut in *d. l. 12. §. Trebatius, & §. prox. & l. 15, eod. tit. l. 2, C. de don. int. vir. & uxor. l. 3, C. de con. inſ.*

1 *l. 12,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Uxores[1] eorum, qui operantur, magis eſt, ut inſtrumento cedant. Pecora[2] quoque, & paſtores eorum ſtercorandi cauſa parata, inſtrumento continentur. §. 39. Ea autem, quæ cuſtodiæ magis cauſa, quam ad uſus patris familiæ eo delata ſunt, inſtrumenti nomine[3] non continentur. §, 40. Uxores eorum, qui mercedes[4] præſtare conſueverunt, neque inſtructionis, neque inſtrumenti appellatione continentur. §. 41. Piſcationis, & venationis inſtrumentum ita demum inſtrumento fundi continetur, ſi ex his[5] maxime fundi reditus cogatur. §. 42. Fructus percepti inſtrumento fundi ita demum cedunt: ſi ibidem abſumi à teſtatore conſueverunt[6]. §. 43. Fundo cum omni inſtrumento ruſtico, & urbano, & mancipiis, quæ ibi ſunt legato, ſemina quoque, & cibaria[7] debebuntur. §. 44. Fundo cum omni inſtrumento ruſtico, & urbano, & mancipiis, quæ ibi ſunt, legato, tam ſupellex[8], quam æramentum, itemque argentum, & veſtes, quæ ibi paterfam. inſtruendi gratia habere ſolet, debebuntur. Item ea mancipia, quæ uſui patrifam. eſſe ſolent. Itemque aves, & pecora, quæ inſtruendarum epularum gratia in fundo com-

1 *l. 12, §. uxores. ff. de inſtr. vel inſt. leg. l. 60, §. ult. ff. de leg. 111,*

2 Paſcendi cauſa parata. ut ex eis fructus capiantur, inſtructo cedunt. *l. 2, C. de verb. ſignif.* ſed non inſtrumento. *l. 9, ff. de inſtr. vel inſt. leg.*

3 Sed neque inſtructi ſunt *l. 13, §. ſed ſi fundus ff. de inſtr. vel inſt. leg. l. 1, C. de verb. ſign.*

4 Putem & eos, qui mercedes præſtant, inſtrumento non contineri, argum. *l. 12. §. ſi reliqua parte, l. 19, §. ultim. ff. de inſtruct. vel inſt. leg.*

5 *d. l. 12. §. ſi in agro.*

6 *d. l. 12, §. Celſus. l. 1, C. de verb. ſign.*

7 *d. l. 12, in prin. l. 18, §. item cum fundus. ff. eod.*

8 Inſtrumento legato, ſuppellex non continetur. *d. l. 12, §. ſupellex. l. 16, ff. de inſtruct. vel inſtr. leg.* At inſtructo etiam ſupellex. Hæc verba, *Cum omni inſtrumento ruſtico, & urbano*, inſtructi plenam ſignificationem continere hæc Pauli ſententia demonſtrat.

comparata ſunt, exceptis his, quæ ibi cuſtodiæ cauſa depoſita ſunt §. 45. Fundo legato, UTI OPTIMUS MAXIMUSQUE EST[1], retia, apraria, & cætera, venationis inſtrumenta continebuntur: quod etiam ad inſtrumentum pertinet, ſi quæſtus fundi ex maxima parte in venationibus conſiſtat. §. 46. Fructus, qui ſolo cohærebant mortis teſtatoris tempore, ad legatarium pertinent[2]: ante percepti, ad heredem[3]. §. 47. Fundo legato cum mancipiis & pecoribus, & omni inſtrumento ruſtico, & urbano, peculium[4] actoris ante teſtatorem defuncti, ſi ex eodem fundo fuerit, magis placet ad legatarium pertinere. §. 48. Actor, vel colonus ex alio fundo in eodem conſtitutus, qui cum omni inſtrumento legatus erat, ad legatarium non pertinet: niſi eum ad jus ejus fundi[5] teſtator voluerit pertinere. §. 49. Adjunctiones, quas fundo legato teſtator ex diverſis emptionibus applicaverat[6] legatario cedere placuit. §. 50. Inſtructo prædio legato fabri ferrarii, item lignarii, putatores, & qui inſtruendi fundi[7] gratia ibidem morabantur, legato cedunt. §. 51. Inſtructo fundo legato, libri quoque & bibliotheca[8], quæ in eodem fundo ſunt, legato continentur. §. 52. Servum ſtudendi gratia ex eodem fundo[9], qui cum mancipiis fuerat le-

1 *l. 22, ff. de inſtruct. vel. inſtru. legat.*

2 Hoc quidam non admittunt, argum. *l. 9, ff. ad legem Falcid.* omnino male. Nam lex non de fundo legato, ſed de fundo hereditario tractat.

3 Niſi mora interceſſerit. *l. ult. C. de uſur. & fruct. leg. l. 39, §. fructus. ff de legat. 1,*

4 *l. 20, §. 3, ff. de inſtruct. vel inſtr. leg.* Extat hæc Pauli ſententia in *l. 22, ff. de inſtruct. vel inſtr. leg.*

5 *l. 20, §. idem quæſit l. 12, §. Pap. quoque prædiis. ff. de inſtr. vel inſtr. leg.*

6 *d. l. 20, §. tyrannæ.*

7 Hæc eadem legato fundo cum inſtrumento, contineri ſatis conſtat ex *l. 12, & l. 18, §. de putatorib. eod.*

8 *l. 12, §. inſtructo item fundo. ff. de inſtr. vel inſt. leg.*

9 *l. 20, §. Pamphilæ. ff. de inſtruct. vel inſtr. leg. l. 71, in prin. ff. de leg. 111,*

1 Hoc

rat legatus, alio translatum ad legatarium placuit pertinere. §. 53. Fundo ita ut poſſederat legato [1], mancipia tam urbana, quam ruſtica, itemque aurum, & veſtes, quæ eodem tempore in fundo comprehenduntur, ad legatarium pertinent. §. 54. Paſcua, quæ poſtea comparata ad fundum legatum teſtator adjunxerat [2], ſi ejus appellatione contineantur, ad legatarium pertinent. §. 55. Quidquid in eadem domo [3], quam inſtructam legavit paterfam. perpetuo inſtruendi ſe gratia habuit, legatario cedit. §. 56. Inſtructa domo legata, ea legato continentur, quibus domus munitior, vel tuta ab incendio præſtatur, regulæ, ſpecularia, vela [4] legato continebuntur. Item æramenta, lecti, culcitræ, pulvinaria, ſubſellia, cathedræ, menſæ, armaria, delphicæ, pelves, conchæ, aquiminalia, candelabra, lucernæ, & ſimilia quacunque materia expreſſa. §. 57. Domo legata, balneum ejus, quod publice præbetur, niſi alias ſeparetur [5], legato cedit. §. 58. Domo cum omni jure ſuo ſicut inſtructa eſt, legata, urbana familia, item artifices [6], & veſtiarii [7], & zetarii & æquarii eidem domui ſervientes, legato cedunt. §. 59. Omnibus, quæ in domo ſunt legatis, cautiones debitorum, rationeſque ſervorum legato [8] cedunt. §. 60. Mobilibus legatis, aurum, vel argentum [9] non debetur, niſi de eis quoque

1 Hoc verbo, *uti poſſedi*, inſtructus fundus ſignificatur. *l. 91, §. 1, de legat. III.*

2 *l. 20. §. tyrannæ. ff. de inſtr. vel. inſtr. legat.*

3 *l. 1, & 2, C, de verb. ſign.*

4 *l. 12, §. vela. §. ſpecularia. ff. de inſtr. vel inſtr. leg.*

5 *l. 91, §. balneas. ff. de legat. lib. III.*

6 *l. 12, §. idem reſpondit, domo ita ut. ff. de inſtruct. vel inſtr. legat.*

7 Malim *hoſtiarii*: veſtiarii enim patri familias, hoſtiarii domui deſerviunt.

8 Dubium non eſt, quem, ut in *l. 12, §. penult. ff. de inſtruct. vel inſtru. legat. & l. 92 ff. de legat III.* hoc loco legendum, *Legato non cedunt*, & pro *rationes, emptiones.*

9 *l. 79. §. 1, de legat. III.*

que manifeſte [1] teſtatorem poſſit oſtendi. §. 61 Inſtrumento cauponio legato, ea debentur, qua in cauponi uſum parata ſunt, velut vaſa, in quibu vinum diffunditur, eſcaria quoque, & pocularia va ſa debentur. Sane miniſtri [2] earum rerum legatc non cedunt. §. 62. Inſtrumento medici legato, collyria, & emplaſtra, & apparatus omnis [3] conficiendorum medicamentorum, itemque ferramenta legato cedunt. §. 63. Inſtrumento pictoris legato, colores, penicilli, cauteria [4], & temperandorum colorum vaſa debentur. §. 64. Piſtoris inſtrumento legato, cribra, aſini, molæ [5], & ſervi qui piſtrinum exercent, item machinæ, quibus farinæ ſubiguntur, legato cedent. §. 65. Inſtrumentc balneatorio legato, balneator ipſe [6], & ſcamna [7], & hypodia, fiſtulæ, miliaria, epitonia, rotæ aquariæ jumenta quoque, quibus ligna deferuntur legatc cedunt. §. 66. Inſtrumento piſcatoris legato retia, & naſſæ, & fuſcinæ, & naviculæ, hami, quoque & cætera [8] ejuſmodi uſibus deſtinata debentur. §. 67. Supellectile legata [9] capſæ, armaria non ſolum librorum, aut quæ veſtis ponendæ grati: parata ſunt, debentur, ſed & byſſina, & [10] cryſtallina, & argentea, vitrea vaſa, tam eſcaria, quam pocularia [11], veſtes ſtratoriæ legato cedunt.

§. 68

1 *l. 8, ff. de ſupr. leg.*

2 Pugnat cum *l. 17. §. ult. ff. de inſtr. vel inſtr. leg.* adhibenda eſt diſtinctio *l. 13, ff. eod.*

3 *. 18. §. in inſtrumento. ff. de inſtruct. vel inſtr. leg.*

4 *l. 19, ff. de inſtruct. vel inſt. leg.*

5 *l. 18, §. 1, ff. eodem titulo.*

6 *l. 13, in fin. l. 17. §. ultim. ff. eod.*

7 Scamna pro ſubſelliis. *l. 2, C. Theod. de contrahen. empt. l. 3, ff. de ſupell. leg.*

8 Sed & piſcatores, *l. 17. §. 1, ff de inſtr. vel inſtr. leg.*

9 *l. 3, de ſupell. le at.*

10 Puto legendum, *ſed & myrrina.* ex *d. l. §. de murrinis.*

11 Myrrina, cryſtallina, vitre vaſa tam eſcaria, quam potoria ſun in ſuppellectile. *l. 11. ff. de ſupell. legat.* At quia argentum, aurumve factum à ſuppellectile ſeparatur, ne

§. 68. Villis, vel agris ſeparatim legatis, alterum alteri[1] cedit. §. 69. Servis legatis, ancillæ quoque debentur, non item ſervi legatis ancillis. Sed ancillarum appellatione tam virgines, quam ſervorum, pueri[2] continentur, his ſcilicet exceptis, quæ fiduciæ[3] datæ ſunt. §. 70. Servis amanuenſibus legatis, omnes, qui ex converſatione urbana, & in miniſterio fuerunt, debebuntur, niſi ex his aliqui perpetuo ad opus ruſticum transferantur. §. 71. Venatores ſervi, vel aucupes, an inter urbana miniſteria contineantur, dubium remanſit: & ideo voluntatis eſt quæſtio: tamen ſi inſtruendarum quotidianarum epularum gratia habentur[4], debentur. §. 72. Muliones[5], inſtitores inter urbana miniſteria continentur, item obſonatores, & veſtiarii, & cellarii[6], & cubicularii, & arcarii, & coqui, placentarii, tonſores, piſtores, lecticarii. §. 73. Pecoribus legatis, quadrupedes omnes continentur, quæ gregatim[7] paſcuntur. §. 74. Iumentis legatis[8], boves non continentur. Equis vero

ectilis legato continetur *l. 1, l. 7, ff. de ſupell. legat.* dubitari poteſt, eſcaria, vel potoria vaſa quæ aurea ſunt, vel argentea, item candelabra, pelves, lecti, menſæ, & cætera his ſimilia argentea, vel aurea, ſuppellectilis ſint, an argenti, vel auri, Et receptum eſt in ſuppellectile eſſe candelabra, lectos, & his ſimilia cuiuſcumque materiæ ſint, niſi cum argentea eſſent, vel aurea, ea teſtator vel auri, vel argenti numero habuit. *l. 19, §. lectum plane. l. 27, § penult. ff. de aur. & argent. legat. l. 3, §. ultim. ff. de ſupell. legat.* Rurſus argentea, vel aurea vaſa, tam eſcaria, quam potoria argent., vel auri numero haberi, niſi probetur ea teſtatorem ſuppellectili annumeraſſe. *d. l. 3, §, pen. & l. 4, eod.*

1 *l. 15, in fin. ff. de inſtruct. vel inſtr. legat. l. 35, ff. de uſufruct. legat.*

2 *l. 81, ff. de legat. 111,*

3 *l. 73, ff. de legat. 111,*

4 Vel niſi eos paterfamil. inter urbanos annumerare ſolitus ſit. *l. 99, §. 1, ff. de legat. 11.*

5 Niſi rei ruſticæ parati ſint. *l. 60, §. 1, l. 99, §. muliones. ff. de legat. 111,*

6 Cellarii ſunt, qui ideo præpoſiti ſunt, ut rationes ſalvæ ſint. *l. 12, §. cellarium. ff. de inſtr. vel inſtr. leg.*

7 Ut equi, muli, aſini, oves, boves, capræ, ſues. *l. 65, §. 4, ff. de leg. lib. 111.*

8 *l. 60, l. 65, §. 5. 6. 7. ff. de legat. 111.*

1 *l. 99, §.*

vero legatis, equas quoque placuit contineri. O-
vibus autem legatis, agni non continentur, niſi an-
nuales ſint. §. 75. Grege ovium legato, arietes
[1] etiam continentur. §. 76. Avibus legatis[2] an-
ſeres, phaſiani, gallinæ & aviaria debebuntur. An
autem phaſianarii, & paſtores anſerum, voluntati:
quæſtio eſt. §. 77. Dulcibus legatis, ſapa, defru-
tum, mulſum, dulce etiam vinum, palmæ, caricæ,
uvæ paſſæ[3] debebuntur. Sed in hoc quoque volun-
tatis eſt quæſtio, quia & in ſpecie pomorum com-
prehendi poſſunt. §. 78. Frugibus legatis[4], tan
legumina, quam ordeum, & triticum continentur
§. 79. Veſte legata ea cedunt, quæ ex lana, & linc
texta ſunt: item ſerica, & bombycina, quæ tamer
induendi, operiendi, cingendi, ſternendi, injicien-
dive cauſa[5] parata ſunt: pelles quoque indutoria
continebuntur. §. 80. Veſte virili legata, e:
tantummodo debebuntur, quæ ad uſum virilen
ſalvo pudore attinent. Stragula[6] quoque huic lega
to cedunt. §. 81. Muliebri veſte legata, omnia
quæ ad uſum muliebrem[7] ſpectant, debebuntur
§. 82. Lana legata, ſive ſuccida, ſive lota ſit, ſiv
pectinata, ſive verſicoloria[8], legato cedit. Purpur:
vero, aut ſtamen ſubtemenve hoc nomine noi
continentur. §. 83. Mundo muliebri legato, e:
cedunt, per quæ munditior mulier[9], lautiorque ef
ficitur

90. *l. 99. § ult. ff. de leg. III.*

91. Extat hæc ſententia in *l. 66. ff. de leg.* III.

92, *l. ultim. §. ultim. ff. de tritico, vino & ol. leg.* Quanquam palmæ caricæ, uvæ paſſæ, ficus, inter poma etiam numerari poſſint. *l. 205, ff. de verb. ſign.* Itaque facti ſive voluntatis, in æſtimatione judicis quæſtio eſt. *l. 7, C. de fideicom.*

4 *l. 77, ff. de verbor. ſignif.*

5 *l. 23, §. 1, & §. ult. & l. prox. ff. de aur. & arg. leg.*

6 *. 23, §. virilia. ff. de aur. & ar. leg.*

7 *d. l. 23, §. muliebria.*

8 *l 32, §. 6, ff. de aur. & arg. leg.* Ab eo diſſentiunt Sabinus, & Ul pianus. *l. 70, in prin. & §. 2, ff. de legat. III,*

9 *l. 25, & mundus ff. de aur. & arg leg.*

1 *l. 32*

ficitur: velut ſpeculum, conchæ, ſituli, item buxides, unguenta, & vaſa, in quibus ea ſunt: item ſella balnearis [1], & cætera ejuſmodi. §. 84. Ornamentis legatis [2] ea cedunt, per quæ ornatior efficitur mulier, veluti anuli, catenæ, reticuli, & cætera [3], quibus collo, vel capite, vel manibus mulieris ornantur. §. 85. Argento legato [4], maſſæ tantummodo debebuntur: Vaſa enim, quæ proprio nomine ſeparantur, legato non cedunt: quia nec lana legata [5], veſtimenta debebuntur. §. 86. Vaſis argenteis legatis ea omnia continentur, quæ capacitati alicui parata ſunt: & ideo tam potoria, quam eſcaria, item miniſteria omnia debebuntur, veluti urceoli, lances, patinæ [6], piperataria, cochlearia, quoque, itemque trullæ, calices, ſciphi, & his ſimilia. §. 87. Libris legatis, chartæ, volumina, membranæ, philuræ continentur: Codices quoque debentur Librorum enim appellatione non volumina chartarum [7], ſed ſcripturæ modus qui certo fine concluditur, æſtimatur. §. 88. Auro legato, gemmæ quoque incluſæ [8], itemque margaritæ, & ſmaragdi legato cedunt. Sed magis voluntatis eſſe quæſtionem. Infectum enim aurum debetur, factum ornamentorum genere continetur. §. 89. Vaſis ar-

1 *l. 32, §. pen ff. eod. d. §. mundus.*

2 Tertullianus *in lib. de hab. mulieb.* ita diſtinguit: Habitus, fœminæ duplicem ſpeciem circumfert, cultum, & ornatum. Cultum quem mundum muliebrem vocant. Ornatum, quem mundum muliebrem convenit dici. Iſte in auro & argento, & gemmis, & veſtibus deputatur: ille in cura capilli, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt.

3 *l. 25, §. ornamenta. ff. de auro & argento.*

4 Ut auro, ita & argento legato vaſa continentur. *l. 19, §. ult. ff. de aur. & argent. leg.* Sed magis eſt voluntatis quæſtio.

5 *l. 88, ff. de leg. 3,*

6 *l. 19, §. ſed cui vaſa. ff. de aur. & arg. leg.*

7 *l. 25. ff. de legat. 3,*

8 Auro legato factum, infectumque debetur. *l. 19, in princ. ff. de aur. & arg. leg.* itemque gemmæ auro incluſæ. *d. l. 19, §. perveniamus.*

ſis argenteis legatis, emblemata [1] quoque ex auro infixa legato cedunt. §. 90. Argento potorio legato, omnia [2], quæ ad poculorum ſpeciem comparatæ ſunt, debebuntur, veluti pateræ, calices, ſcyphi, urceoli, œnophoria, & conchæ. §. 91. Carruca cum junctura legata, mulæ [3] quoque legatæ; non mulio videtur, propter quotidianam loquendi conſuetudinem. §. 92. Prolatis codicillis, vel alio teſtamento quibus ademptum eſt legatum, vel certe reſciſſum [4], perperam ſoluta repetuntur.

TIT. VII.

DE MORTIS CAUSA DONATIONIBUS.

§. 1. Mortis cauſa donat, qui ad bellum proficiſcitur, & qui navigat, ea ſcilicet condicione [5], ut ſi reverſus fuerit, ſibi reſtituatur: ſi perierit, penes eum remaneat, cui donavit. §. 2. Donatio mortis cauſa, ceſſante valetudine, & ſecuta ſanitate, pœnitentia etiam revocatur [6]: Morte enim tantummodo convaleſcit.

TIT. VIII.

AD LEGEM FALCIDIAM.

§. 1. Exhauſta legatis, aut fideicommiſſis, vel mortis cauſa donationibus [7] hereditate, auxilio Falcidiæ inſtitutus heres quadrantem retinere poteſt. §. 2. Quotiens de modo quartæ retinendæ quæritur, propter periculum plus petendi, officio

1 *d l. 19, §. ſimili modo.*

2 *l 21, l. 36, ff. de aur, & arg. leg.*

3 *l. 38, §. 8, ff. de ædil. edi. l. 3, ff. de aur. & arg. leg.*

4 Id eſt, deminutum. *l. 2, §. 1. ff. de cond. indeb.* Scribe, reciſum.

5 Ut dictum eſt *l. 2, t. 2, 3. §. 1, de don.*

6 *§. 1, de dinat.*

7 Erat lex Falcidia de legatis ſed Pegaſiano S. C. ad fideicommiſſa, Conſtitutione Severi ad donationes cauſa mortis etiam producta eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

officio judicis omnibus æſtimatis, quarta facienda eſt, quæ apud heredem remaneat: aut certe exigenda cautio à legatario, ut quod plus dodrante perceperit, reſtituat[1]. §. 3. Ea, quæ mater vivo filio donavit[2], in quartam non imputantur.

§. 4. Ex mora præſtandorum fideicommiſſorum, vel legatorum fructus, & uſuræ peti poſſunt. Mora autem fieri videtur[3], cum poſtulanti non datur.

IULII

1 *l. 1, §. cum dicitur. ff. ſi cui pluſquam per legem Falc. l. 2, C. de uſur. leg.*

2 Niſi ideo donata ſint, ut integra heres legata præſtaret. *l. 56, §. ult. ff. ad leg. Falcid.* aut ea mente donentur, ut in eam imputentur. *. 35, §. 2, C. de inoffic. teſt.*

3 Per litis conteſtationem. *l. 1, C. de uſur. leg.*

1 *l. 77, §.*

JULII PAULI
RECEPTARUM SENTENTIARUM
LIBER IV.

TITULUS PRIMUS.
DE FIDEICOMMISSIS.

§. 1. AB uxore, cui vir dotem prælegavit, fideicommiſſum relinqui non poteſt: quia non ex lucrativa cauſa teſtamento aliquid capit, ſed proprium [1] recipere videtur. §. 2. A poſtumo herede inſtituto [2] fideicommiſſum dari poteſt. §. 3. Ab imperatore [3] herede inſtituto legatum, & fideicommiſſum dari poteſt. §. 4. A ſurdo [4], vel muto, ſive legatum acceperit, ſive heres inſtitutus ſit, vel ab inteſtato ſucceſſerit, fideicommiſſum relinquitur. §. 5. Qui fideicommiſſum relinquit, etiam cum eo, cui relinquit, loqui poteſt [5]: velut, PETO, GAI SEI CONTENTUS SIS ILLA RE, aut, VOLO TIBI ILLUD PRAESTARI. §. 6. Fideicommittere his verbis poſſumus ROGO, PETO, VOLO, MANDO [6], DEPRECOR, CUPIO, INJUNGO. DESIDERO [7] quoque, & IMPERO verba,

1 *l 77, §. fideic. ff. de legat. 2*, Eademque ratione lex Falcidia hoc legatum non minuit. *l. 31, §. 1, ff. ad leg. Falc.*

2 Licet alienus ſit. *l. pen. ff. de legat. 1, l. 1, §. pen. de legat. 3,*

3 Quia jus habet commune cum cæteris. *l. 7, C. qui teſtam. fac. poſ.*

4 *l. 77, §. ſurdo. ff. de legat. 2,*

5 *l. 69, ff. de legat. 2, l 11, §. 4. ff de legat. 3*, ſcripſimus *Obſerv. l. 2, c. 3*

6 *§. ultim. de ſing. reb. per fideic. rel l. 2*, C. *Com. de legat.*

7 *l. 115, l. 118, ff. de legat. 1,*

I A

verba, utile faciunt fideicommiſſum. RELINQUO [1] vero, & COMMENDO [2] nullam fideicommiſſi pariunt actionem. §. 7. Tam noſtras res, quam alienas per fideicommiſſum relinquere [3] poſſumus: ſed noſtræ ſtatim, alienæ autem æſtimatæ, aut redemptæ præſtantur. §. 8. Si alienam rem tanquam ſuam teſtator per fideicommiſſum reliquerit, non relicturus, ſi alienam ſciſſet, ut ſolet legatum, ita inutile erit [4] fideicommiſſum.

§. 9. Teſtator ſupervivens, ſi eam rem, quem reliquerat, vendiderit, extinguitur [5] fideicommiſſum. §. 10. Codicillis, qui teſtamento confirmati non ſunt, adſcriptum fideicommiſſum jure debetur. §. 12. Filio quibuſcunque verbis à patre fideicommiſſum relictum, jure debetur. Sufficit enim inter conjunctas perſonas, quibuſcunque verbis, ut in donatione, voluntas expreſſa: & ideo etiam pridie [6], quam moriatur, recte relictum videtur. §. 12. In tempus emancipationis, vel cum ſui juris erit, fideicommiſſum relictum [7] quocumque modo patria poteſtate liberato debetur. §. 13. Rogati invicem ſibi, ſi ſine liberis deceſſerint, hereditatem reſtituere, altero decedente ſine liberis, hereditas ad eum pervenit, qui ſupervixit, nec ex eo paciſci [8] contra

1 At videtur eſſe precarium. *l. 8, §. 8. ff. ad s. C. Trebell.*

2 *l 12, C. de fideicommiſ. libert. l. 11, 2. ff. de legat. 3.*

3 Per damnationem. Ulpian. *tit. de fideicomm.* Per vindicationem jure civili non valet. *l. 39. ff. de manum. teſt.*

4 *l. 10, C. de legat. l. 6, C. de fideicommiſſ.*

5 Niſi alia mente teſtatorem alienaſſe probetur. *§. ſi rem ſuam. de legat. 15, ff. de adim leg.*

6 Paria ſunt, *Poſt mortem heredis, & Pridie quam morietur heres. §. poſt mortem. de legat.* Sed & *Cum morietur heres. l. 1, §. ſi emancipato. ff. de collat. bonorum. l. 11, §. ſi filio. ff. de legat 111.*

7 Idemque juris uno tantum caſu expreſſo. *l. 11, §, ſi cui. ff. de legat. 3, l. 15. ff. quand. dies leg. eod l. 3, C. de inſtit, & ſubſtit.*

8 *l. 21, 1, C. de pact. l. 11, C. de tranſact.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

contra voluntatem teſtatoris poſſunt. §. 14. Heres ante aditam hereditatem, legatarius antequam legatum accipiat, fideicommiſſum præſtare non poſſunt. §. 15. Rem fideicommiſſam heres vendiderit, eamque ſciens comparaverit, nihilominus in poſſeſſionem [1] ejus fideicommiſſarius mitti jure deſiderat. §. 16. Quotiens libertis fideicommiſſum relinquitur, ad eos tantummodo [2] placuit pertinere, qui manumiſſi ſunt, vel qui in eodem teſtamento libertatem, intra numerum legitimum conſecuti ſunt. §. 17. Cui ab herede fideicommiſſum non præſtatur, non ſolum in res hereditarias [3], ſed & in proprias [4] heredis inducitur. §. 18. Jus omne fideicommiſſi non in vindicatione, ſed in petitione [5] conſiſtit.

TIT. II.
DE S.C. TREBELLIANO.

SEnatuſconſulto Trebelliano proſpectum eſt ne ſolus heres omnibus hereditariis actionibus oneretur. Et ideo quotiens hereditas ex cauſa fideicommiſſi reſtituitur, actiones ejus in fideicommiſſarium transferuntur [6]: quia unicuique damnoſam eſſe fidem ſuam non oportet.

TIT

1 Juſtinianus in rem miſſionem ſuſtulit. Igitur ſupereſt dumtaxat vindicatio: emptori autem malæ fidei adverſus heredem ſolius pretii repetitio dabitur. *l. ult. C. com. de legat.*

2 Idem interdum datur & manumiſſis per fideicommiſſum, & libertorum libertis. *l. 2, l. 16, §. 1, ff. de aliment, legat.*

3 Niſi malit ſeparationem bonorum impetrare. *l. penult. ff. de ſepar.*

4 Ob cautionem non præſtita[...] non mittitur in res heredis, pro[...] prias, niſi certis modis. *l. 5, §. Imp.* [...] *ut in poſſ. legat.*

5 Legata vindicamus, fideicom[...] miſſa petimus. *l. 22, §. 1, ff. ad S. Trebell.*

6 Quod ideo proditum eſt, [...] cui periculoſa eſſet fides ſua. *l. 1,* [...] *ad S. C. Trebellianum.*

1 Co[...]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. III.
DE S. C. PEGASIANO.

§. 1. INter heredem & fideicommiſſarium, cui ex Pegaſiano hereditas reſtituitur, partis & pro parte ſtipulatio interponitur [1]: ut heredi inſtituto pro quarta actiones, pro cæteris vero portionibus fideicommiſſario competant. §. 2. Totam hereditatem reſtituere rogatus, ſi quartam retinere nolit, magis eſt, ut eam ex S. C. Trebelliano [2] debeat reſtituere. Tunc enim omnes actiones in fideicommiſſarium dantur. §. 3. Lex Falcidia, itemque S. C. Pegaſianum deducto omni ære alieno, Deorumque donis [3], quartam reſiduæ hereditatis ad heredem voluit pertinere. §. 4. Qui totam hereditatem reſtituit, cum quartam retinere ex Pegaſiano debuiſſet, repetere eam non poteſt [4]. Nec enim indebitum ſolviſſe videtur, qui plenam fidem defuncto præſtare maluit.

TIT. IV.
RE REPUDIANDA HEREDITATE.

§. 1. REcuſari hereditas [5] non tantum verbis, ſed etiam re poteſt, & alio quovis indicio voluntatis. §. 2. Heres per magiſtratus municipales, ex auctoritate præſidis [6], fideicommiſſario poſtu-

1 Communicantur tamen onera inter heredem & fideicommiſſarium, interpoſitis ſtipulationibus partis & pro parte. *§. poſt quod. Inſt. De fideicomm. hered.*

2 *l. 45, ff. ad S. C. Trebell.*

3 Argum. *l. 5, §. 12, ff. de. don. inter vir. & uxor.*

4 Quia ſciens reſtituit. *l. 1, l. ult. C. ad leg. Falcid. l. 5, §. 15. ff. de don. int. vir. & uxor.*

5 *l. 16, §. 4, §. 10, ff. ad Treb. l. 95, ff. de acquir. hered.*

6 Eademque modo Duumviri tutores dant, *l. 46, §. ff. de admin. tutor.* cum tamen neutrum imperii ſit, aut juriſdictionis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

poſtulant, hereditatem adire, & reſtituere compellitur. §. 3. Fideicommiſſarius ſi affirmet heredem nolle adire hereditatem, abſente eo interponi decretum [1], & in poſſeſſionem mitti jure deſiderat. §. 4. Suſpectam hereditatem adire compulſus omnia [2] ex Trebelliano reſtituit.

TIT. V.
DE INOFFICIOSI QUERELA.

§. 1. INofficioſum dicitur teſtamentum, quod fruſtra, liberis exheredatis, non ex officio pietatis [3], videtur eſſe conſcriptum. §. 2. Poſt factum à matre teſtamentum filius procreatus, non mutata ab ea, cum poſſet, voluntatem ad exemplum præteriti, inofficioſi [4] querelam recte inſtituit. §. 3. Teſtamentum, in quo Imperator [5] ſcriptus eſt heres, inofficioſum argui poteſt. Eum enim qui leges facit [6], pari majeſtate legibus obtemperare convenit. §. 4. Qui inofficioſum dicere poteſt, hereditatem petere [7] non prohibetur. §. 5. Filius ex aſſe heres inſtitutus inofficioſum dicere non poteſt, nec intereſt, exhauſta, nec ne ſit hereditas, cum apud eum quarta [8] aut legis Falcidiæ aut S. C. Pegaſiani beneficio ſit remanſuræ. §. 6. Quarta portio liberis deducto ære alieno, & funeris impenſa præſtanda eſt, ut ab inofficioſi querela excludantur: libertates [9] quoque eam portionem

1 l. 6, ff. ad Trebell. l. 67, ff. eod. l. pen. §. ult. C. eod.

2 . 4, l. 45, ff. ad Trebell. §. ſed ſi recuſabat. De fideicom. hered.

3 Vel contra officium pietatis. l. 2, ff. de inoffic. teſtam.

4 l. 3, C. de inoffic. teſtam.

5 l. 8, §. 2, ff. de inoffic. teſt.

6 l. 23, ff. de legat. III.

7 l. 1. C. de inoffic. teſt. Quidam Codices habent, *Qui inofficioſum dicere non poteſt.*

8 l, 8 §. 9 ff. de inoffic. teſt.

9 l. 8, §. 8, & §. 9, ff. de inoffic. teſt. l. 6. C. eod.

1 Adjectis

tionem minuere placet. §. 7. Filius in judicio patris ſi minus quarta portione conſecutus ſit, ut quarta ſibi à coheredibus fratribus [1] citra inofficioſi querelam impleatur, jure deſiderat. §. 8. Pactio talis, ne de inofficioſo teſtamento dicatur, querelam ſuper judicio futuram non excludit. Meritis [2] enim liberos, quam pactionibus adſtringi placuit. §. 9. Rogatus hereditatem reſtituere, etſi inofficioſi querelam inſtituerit, fideicommiſſo non fit injuria: quartam enim ſolummodo hereditatis amittit [3], quam beneficio Senatuſconſulti habere potuiſſet. §. 10. Heres inſtitutus habens ſubſtitutum, ſi de inofficioſo dixerit, nec obtinuerit, non d ad fiſcum, ſed ad ſubſtitutum [4] pertinebit.

TIT.
DE VIGESIMA. [5]

§. 1. TAbulæ teſtamenti aperiuntur hoc modo, ut teſtes, vel maxima pars eorum adhibeantur, qui ſignaverint teſtamentum, ut ita agnitis ſignis, rupto lino aperiatur, & recitetur [6], atque ita deſcribendi exempli fiat poteſtas, ac deinde ſigno publico obſignatum in archium redigatur: ut quando exemplum ejus intercederit [7], ſit, unde peti

1 Adjectis extraneis ſecus. *l. 3, . de inoffic. teſtam.* Hodie ex conſtitutione Juſtiniani filio inſtituto ex minore parte, vel exheredato, cui minus debito relictum eſt, omnimodo actio datur ſupplendę portionis gratia, non querela, *l. 30, l. 39, . inoffic. teſtam.*

2 *l. 35, §. 1,* C. *de inoffic. teſt.*

3 *d. l. 8. §. unde non male. ff. de inoff.*

4 *d. l. 8, §. 4. in fin.*

5 Dio libro LV. *l. ult.* C. *de edict. D. Adr. tollend. l. ult. ff. de ap. rec.*

6 *l. 4. l. 6. ff. quemadmod. teſtam. aper.* Si non fuerit ſignatorum copia, præſentibus optimæ optionis viris aperiuntur *l. 7. ff. eod l. 2.* C. *eod. tit.*

7 Eaque ratione in archium reducta ad comparationem valent, licet deſtituta ſint legis ſolennitate, *Novell. 1, §. penult. l. 2, l. 18, l. 23,* C. *de teſtam. l. 19,* C. *eod.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

peti poſſit. §. 2. Teſtamenta in municipiis, coloniis, oppidis, præfectura, vico, caſtello, conciliabulo facta, in foro, vel baſilica præſentibus teſtibus, vel honeſtis viris, inter horam ſecundam & decimam diei recitari debent exemploque ſublato, ab iiſdem rurſus magiſtratibus [1] obſignari, quorum ſententia conſtat aperta. §. 3. Teſtamentum lex ſtatim poſt mortem teſtatoris aperiri voluit: & ideo quamvis ſit reſcriptis variatum, tamen à præſentibus intra triduum, vel quinque dies aperiendæ ſunt tabulæ: ab abſentibus quoque intra eos dies, cum ſupervenerint. Nec enim [2] oportet teſtamentum heredibus, aut legatariis, aut libertatibus, quam neceſſario [3] vectigali moram fieri.

TIT. VII.
DE LEGE CORNELIA.

QUi teſtamentum falſum ſcripſerit, recitaverit, ſubjecerit, ſignaverit, ſuppreſſerit, amoverit, reſignaverit, deleverit, pœna legis Corneliæ [4] de falſis tenebitur, id eſt, in inſulam deportatur. §. 2. Non tantum is, qui teſtamentum ſubjecit, ſuppreſſit, delevit, pœna legis Corneliæ coërcetur, ſed & is [5], qui ſciens dolo malo id fieri juſſit, faciendumve curavit. §. 3. Teſtamentum ſupprimit, qui ſciens prudenſque tabulas teſtamenti in fraudem heredum, legatariorum, fideicommiſſariorum, aut li-

1 Sed ſi in archio civitatis tabulæ non deponantur, ſatis erit vel priorum ſignatorum, vel eorum, qui illis abſentibus adfuerunt, ſigna magiſtratu pręſente reponi. *l. 7, ff. teſtam. quemadm. aper. l. 2,* C. *eod.*

2 *l. ult. ff. de appell. eod.*

3 κατ' ἔλλειψιν *ut in tit. prox. 8. Meritis liberos, quam pactionibus: & in lib. 5, tit. 18, neque in pecuniariis, quàm in capitalibus.*

4 *l. 2, ff. de leg.* Corn. *de falſ.* Pœna legis Corneliæ eſt deportatio, ut *lib. 5,* latius.

5 *l. 2, ff. eod.*

1 Inde

aut libertatum non profert[1]. §. 4. Supprimere tabulas videtur, qui cum habeat, & proferre poſſit, eas proferre non curat[2]. §. 5. Codicilli quoque[3] ſi lateant, nec proferantur, ſupprimi videbuntur. §. 6. Edicto perpetuo cavetur, ut ſi tabulæ teſtamenti non appareant, de earum exhibitione interdicto reddito, intra annum[4] agi poſſit, quo ad exhibendum compellitur qui ſupprimit. Tabularum autem appellatione chartæ quoque, & membranæ continentur.

TIT. VIII.

DE INTESTATORUM SUCCESSIONE.

§. 1. INter agnatos & cognatos hoc intereſt[5], quod in agnatis etiam cognati continentur. inter cognatos vero agnati non comprehenduntur, Et ideo patruus & agnatus eſt, & cognatus, avunculus autem cognatus tantummodo. §. 2. Si ſint fratres defuncti[6], & fratris filii, vel nepotes, fratre non exiſtente filius fratris nepoti præfertur. §. 3. Fœminæ ad hereditatis legitimas ultra conſanguineas ſucceſſiones non admittuntur, idque jure civili[7], vel Voconia narratione videtur effectum lex XII. tabular. nulla diſcretione ſexus cognatos admittit. §. 4. In hereditate legitima ſucceſſioni

1 Inde in *l. Pomp. 44, ff. de adquir. rerum domin.* Qui repoſcenti, non reddit, ſupprimere, & intercipere viddetur. Sed omnimodo uppri-mendi animum ac conſilium exigimus. *l. 3, §. ſi quis dolo. ff. de tab. exhib* ſic ſcripſit: *Interdictum hoc & poſt annum non competere*, ut in *l. 1, §. hanc actionem. ff. ne vis fiat ei.*

2 *d. l. 3, §. ſi quis dolo.*

3 *l. 1, §. hoc interdictum ff. de tab. exhib.*

4 Pugnat directo cum *l. 3. §. tul. ff. de tab. exhib.* ſed Ulpianus credo

5 *l. penult. ff. unde legat.*

6 Sic lego, *Si ſint frater defuncti, & fratris filius vel nepos, frater filio fratris, vel eo non exiſtente, nepoti præfertur §. ſi plures, De legit. agnat. ſucceſſ.*

7 Jure novo *§. cæterum, De legitim. agnat. ſucceſſ.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſioni locus non eſt. Et ideo fratre decedente antequam adeat, aut repudiet hereditatem, fratris filius admitti non poteſt[1], quia omnis ſucceſſio proximiori defertur. §. 5. Ab hoſtibus captus neque ſui, neque legitimi heredis jus amittit poſtliminio reverſus. Quod & circa eos, qui in inſulam deportantur, vel ſervi pœnæ effecti ſunt, placuit obſervari, ſi per omnia in integrum indulgentia principali[2] reſtituantur. §. 6. Pro herede gerere, eſt deſtinatione futuri dominii aliquid ex hereditariis rebus uſurpare. Et ideo pro herede gerere videtur [3] qui fundorum hereditariorum culturas, rationeſque diſponit, & qui ſervis hereditariis, jumentis, rebuſve aliis utitur. §. 7. Ex pluribus heredibus iiſdemque legitimis, ſi qui omiſerint hereditatem, vel in adeundo aliqua ratione fuerit impediti, his, qui adierunt, vel eorum heredibus omittentium portiones adcreſcunt. Quod in herede inſtituto eum, qui acceperat ſubſtitutum[4], evenire non poterit. Diverſa enim cauſa eſt ſcripti & legitimi.

TIT. IX.
AD SENATUSCONSULTUM TERTULLIANUM.

§. 1. MAtres tam ingenuæ, quam libertinæ, cives Romanæ, ut jus liberorum conſecutæ videantur, ter & quater peperiſſe ſufficiet, dummodo

1 Non dabitur Unde legitimi, dabitur tamen Unde cognati. *§. placebat. De legit. agnat. ſucceſſ. Ex l. 4, C. de bon. lib.*

2 *l. 1, . 1, §. filio. ff. ad Tertul. l. 1, §. ultim. de bon. poſſ. contr. tab.* non tamen manumiſſione, *l. 7, ff. und. cogn.*

3 Quod fuſius explicatur in *l. 20, ff. de adq. hered.*

4 Legendum cenſeo, *eoque coheredi ſubſtituto*, ut in *l. 9, ff. de ſuis & legit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

modo vivos [1], & pleni temporis pariant.

§. 2. Quæ ſemel uno partu tres filios edidit, jus liberorum non conſequentur. Non enim ter peperiſſe, ſed ſemel partum fuiſſe videtur, niſi forte per intervalla [2] pariat. §. 3. Mulier ſi monſtroſum aliquid, aut prodigioſum enixa ſit, nihil proficit [3]. Non ſunt enim liberi, qui contra formam humani generis, converſo more procreantur.

§. 4. Partum, qui membrorum humanorum officia ampliavit, quia aliquatenus videtur effectus, natri prodeſſe placuit [4]. §. 5. Septimo menſe natus matri prodeſt [5]. Ratio enim Pythagorei numeri hoc videtur admittere, ut aut ſeptimo pleno, ut decimo menſe partus maturior videatur.

. 6. Aborſus, vel abactus venter partum efficere non videtur §. 7. Libertina ut jus liberorum onſequi poſſit, quater eam peperiſſe ſufficit.

. 8. Latina ingenua jus Quiritium conſecuta, ſi er pepererit, ad legitimam filii hereditatem admittur, non eſt enim manu emiſſa. §. 9. Jus liberorum mater habet, quæ tres filios aut habet, aut abuit, aut neque habet, neque habuit. Habet, cui iperſunt: habuit, quæ amiſit. Neque habet neque abuit, quæ beneficio principis jus liberorum concuta eſt.

TIT.

1 Nati enim non videntur, qui ortui naſcuntur, & contra natun, ac leges videntur naſci, qui imturo partu eduntur.

2 *l. 137, ff. de verb. ſign. l. 15, ff. ſtat. hom.*

l. 14, ff. de ſtat. hom, Contra Ulnus in *l. 135, ff. de verborum ſignition.* Hic de lucro certatur, ibi damno. Plus autem favendum eſt his, qui de damno vitando, quàm de lucro captando certant, *l. ult. §. ſin vero creditores. C. de jur. de lib.*

4 *l. 14, ff. de ſtat. hom.*

5 *l. 12, ff. de ſtat. hom.*

6 *l. 2, C. de poſt. hered.* Et ideo abortu facto, finitur miſſio in poſſeſſionem. *l. 1, in fin. ff. de vent. in poſſ. mitt.*

TIT. X.
AD SENATUSCONSULTUM ORPHITIANUM.

§. 1. FIlii vulgo quæſiti ad legitimam matri hereditatem aſpirare non prohibentur [1] quia pari jure ut ipſorum matribus, ita ipſis matrun hereditates deferri debuerunt. §. 2. Ad filian ancillam, vel libertatem ex S. C. Claudiano effe ctam legitima matris inteſtatæ hereditas pertiner non poteſt [2]: quia neque ſervi, neque liberti ma trem civilem habere intelliguntur. §. 4. Ad le gitimam inteſtatę matris hereditatem filii cives Ro mani, non etiam Latini admittuntur. Cives auter Romanos eo tempore [3] eſſe oportet, quo ab iiſder legitima hereditas aditur. §. 5. Filius maternar hereditatem, eandemque legitimam, niſi adeur do [4] quærere non poteſt.

TIT. XI.
DE GRADIBUS.

§. 1. PRimo gradu ſuperiori linea [5] continer tur pater, mater: inferiori filius, fili quibus nullæ aliæ perſonæ junguntur. §. 2. Se cundo gradu continentur ſuperiori linea avus, avi inferiori nepos, neptis: tranſverſa frater, ſoror: qu perſonæ duplicantur. Avus enim, & avia tam e matre: nepos, neptis tam ex filio, quam ex fili frater, ſoror tam ex patre, quam ex matre accipiur tur. Quæ perſonæ ſequentibus quibuſcunque gr dibu

1 §. *noviſſime. De S. C. Orph.*
2 *l 1, §. filio. ff. ad S. C. Tertul.*
3 *l. 1, §. filio. ff. ad S. C. Tertul.*
4 *l. 3. C. ad S. C. Orphitjan.* eodemque modo mater filio heres 1 *l. 1, C. Theod. de cret. vel bon. poſſeſſ* *l. 1, C. Theod. de leg. her.*
5 *l. 9. ff de grad. & adfin.*

1 *l. 1*

dibus ſimiliter pro ſubſtantia earum, quæ in quoque gradu conſiſtunt, ipſo ordine duplicantur. §. 3. Tertio gradu [2] veniunt ſupra proavus, proavia, infra pronepos, proneptis: ex obliquo fratris, ſororiſque filius, filia, patruus, amita, id eſt, patris frater & ſoror: Avunculus, matertera, id eſt, matris frater & ſoror. §. 4. Quarto gradu [3] veniunt ſupra abavus, abavia: infra abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris & ſororis nepos, neptis, frater patruelis, ſoror patruelis, id eſt, patrui filia: conſobrinus, conſobrina, id eſt, avunculi & materteræ filius, filia: amitinus, amitina, id eſt, amitæ filius, filia: itemque conſobrini, qui ex duabus ſororibus naſcuntur. Quibus adcreſcit patruus magnus, amita magna, id eſt, avi paterni frater & ſoror: Avunculus magnus, matertera magna, id eſt, aviæ tam paternę, quam maternæ frater & ſoror. §. 5. Quinto gradu [4] veniunt ſupra quidem, atavus, atavia, infra atnepos, atneptis: ex obliquo fratris & ſororis pronepos, proneptis, fratris patruelis, ſororis patruelis, amitini, amitinæ, conſobrinæ filius, filia, propius ſobrinus, ſobrina, id eſt, patrui magni, amitæ magnę, avunculi magni, materteræ magnæ filius, filia. His adcreſcunt propatruus, proamita, hi ſunt proavi paterni frater & ſoror: proavunculus, promatertera, hi ſunt proaviæ paternæ, maternæque frater, & ſoror, proavique materni. §. 6. Sexto gradu [5] veniunt ſupra tritavus, tritavia, infra trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris & ſororis abnepos, ab-

1 *l. 10, §. 2, ff. de grad. & adfin.*
2 Tertio gradu continentur perſonæ x. duplicatæ XXXII.
3 In quarto gradu perſonæ continentur LXXX.
4 Quinto gradu continentur perſonæ CLXXXIV.
5 Sexto gradu continentur perſonæ CCCCXLVIII.

pos, abneptis, fratris patruelis, amitini, amitinæ conſobrinæ nepos, neptis: patrui magna amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ nepos, neptis, id eſt, propioris ſobrini filius, filia, qui conſobrini appellantur. Quibus ex latere adcreſcunt propatrui, proamitæ, proavunculi, promaterteræ filius, filia: Abpatruus abamita, hi ſunt abavi paterni frater & ſoror: Abavunculus abmatertera, hi ſunt abaviæ paternæ, maternæque frater & ſoror, abavique materni. §. 7. Septimo gradu [1] qui ſunt cognati recta linea ſupra, infraque, propriis nominibus non appellantur: ſed ex tranſverſa linea continentur fratris, ſororiſve atnepos, atneptis, conſobrini filii, filiæque. §. 8. Succeſſionis idcirco gradus ſeptem conſtituti ſunt, quia ulterius per rerum naturam nec nomina inveniri, nec vita [2] ſuccedentibus prorogari poteſt.

TIT. XII.

DE MANUMISSIONIBUS.

§. 1. SErvum communem unus ex dominis manumittendo Latinum facere non poteſt, nec magis, quam civem Romanum: ac cujus portio eo caſu, quo ſi proprius eſſet, ad civitatem Romanum perveniret, ſocio adcreſcit [3]. §. 2. Mutus, & ſurdus ſervum vindicta liberare non poſſunt [4]. Inter amicos tamen, & per epiſtolam manumittere non prohibentur. Ut autem ad juſtam libertatem pervenire poſſit, condicione venditionis excipi poteſt.

1 Septimo gradu continentur perſonæ mille XXIV.

2 *l. 4. ff. de grad. & adfin.*

3 Hæc Juſtian. mutat in *l. 1, C. de com. ſer. man.*

4 *l. 10. C. qui teſtam. fac. poſſint. l. 1, ff. qui & à quibus man.*

teſt. §. 3. Tormentis apud Præſidem ſubjectus, & de nulla culpa confeſſus, ad juſtam libertatem [1] perduci poteſt. §. 4. Fideicommiſſa libertas [2] data, facto heredis non mutatur, ſi ſervum, quem manumittere juſſus eſt, vinxerit. §. 5. Communem ſervum unus ex ſociis vinciendo, futuræ libertati non nocebit. Inter pares enim ſententias, clementior ſeveriori præfertur. Et certe humanæ rationis eſt favere miſerioribus, & prope innocentes dicere, quos abſolute nocentes pronunciare non poſſumus. §. 6. Debitor creditorve ſervum pignoris vinciendo, dedititium facere non poſſunt. Alter enim ſine altero cauſam pignoris [3] deteriorem facere non poteſt. §. 7. Servus furioſi domini, vel pupilli juſſu vinctus [4], dedititiorum numero non efficitur: quia neque furioſus, neque pupillus exacti conſilii capax eſt. §. 8. Non tantum ipſe dominus [5] vinciat, nocet libertati, ſed & ſi vinciri jubeat, aut vincientis procuratoris actoriſve factum comprobet. Quod ſi antequam ſciret vinctum, ſolutionis ejus cauſas approbaverit, libertati futuræ vincula non nocebunt. §. 9. Cæco curator dari non poteſt [6], quia ipſe ſibi procuratorem inſtituere poteſt.

TIT. XIII.

DE FIDEICOMMISSIS LIBERTATIBUS.

§. 1. EA condicione heres inſtitutus, ſi liberos ſuos emancipaverit, omnimodo eos emanci-

Auctor Ulpian. *in fragm. tit.* 1. *l.* 2, *ff. de fideic. liber.*

l. 24, §. *ult. ff. de pign. act.*

Vincula quemadmodum in lege Ælia Sentia de dedititiis accipiatur, ulpian. exponit in *l.* 216, *de verborum ſignific.*

5 Hodie ſublata eſt dedititiorum condicio: Itaque uſui hæc eſſe non poſſunt.

6 Curator dari ſolet muto, ſurdo, prodigo. *l.* 43. *ff. de procurat.* Cæ-

I co non

mancipare cogendus eſt[1]. Pro condicione enim hoc loco emancipatio videtur adſcripta. §. 2. Decedente eo, à quo fideicommiſſa libertas relicta eſt, heredes ejus eam præſtare[2] cogendi ſunt. §. 3. Si decedens ſervis ſuis libertatem ita dederit, illum & illum liberos eſſe volo, eoſque filiis meis tutores do, impeditur fideicommiſſa libertas: quia pupilli ſine tutoris auctoritate manumittere non poſſunt, & habentibus tutores tutor dari non poteſt: ſed interim vice abſentium pupilli habentur ut ex decreto ampliſſimi ordinis primum libertas,[3] ac deinde tutela competere poſſit.

TIT. XIV.

AD LEGEM FUSIAM CANINIAM.

§. 1. NOminatim[4] ſervi teſtamentum manu mitti ſecundum legem Fuſiam poſſint Nominatim autem manumittere intelligitur ho modo, STICHUS LIBER ESTO. Cum autem OBSONATOREM, VEL QUI EX ANCILLA ILLA NASCITUR, LIBERUM ESSE VOLO, e Orphitiano S.C. perinde libertas competit, ac ſi no minatim data ſit. Officiorum enim, & artium appel latio nihil de ſignificatione nominum mutat, niſi for te plures ſint, qui eo officio deſignentur. Tunc enim nomen adjungendum eſt, ut eluceat, de quo teſtato ſenſiſſe videatur. §. 2. Codicillis teſtament confirmatis datæ libertates cum his, quæ tabulis te ſtamenti datæ ſunt, concurrunt: & ſive antecedan ſive ſequantur teſtamentum, noviſſimo loco adh bentu

Cæco non datur. *l. 9, de adoption. l. 2, ff. de bon. poſſ. fur. infa.*
1 *l. 92. ff. de condit. & demonſtr.*

2 *l. 12, §. 1, ff. de fideic. lib.*
3 *l. 9, C. de fideic. lib.*
4 *l. 24. ff. de manu. teſtam.*

1 *l. 1,*

entur, quia ex teſtamento utræque confirmantur. 3. Quotiens numerus ſervorun propter legem uſiam Caniniam ineundus eſt, fugitivi quoque [1], uorum ſemper poſſeſſio animo retinetur, computandi ſunt. §. 4. Lege Fuſia Caninia cavetur, ut ertus ſervorum numerus [2] teſtamento manumittatur. Subductis igitur duobus uſque ad x. pars dimidia, à x. uſque ad xxx. pars tertia, à xxx. uſque ad . pars quarta, à C. uſque ad D. pars quinta. Plues autem, quam centum ex majori numero ſervoum manumitti non licet.

IVLII

1 *l. 1, §. 14, l. 50, in fin. ff. adq. poſſ.* 25, *§. ult. ff. de liber. cauſ.*

2 De quo in *l. ſi Iudæi. C. Theod. de Iudæis. & in primo tit. hujus libri.*

1 Pater

JULII PAULI
RECEPTARUM SENTENTIARUM
LIBER V.

TITULUS PRIMUS.
DE LIBERALI CAUSA.

§. 1. QUI contemplatione extremæ neceſſitatis, aut alimentorum gratia filios ſuos vendiderint, ſtatui ingenuitatis eorum non præjudicant[1]: Homo enim liber nullo pretio æſtimatur. Iidem nec pignori ab his, aut fiduciæ dari poſſunt. Et quo facto ſciens creditor deportatur. Operæ tamen eorum locari poſſunt. §. 2. Veritati & origini ingenuitatis manumiſſio, quocumque modo facta fuerit, non præjudicat[2]. §. 3. Deſcriptio ingenuorum ex officio fiſci[3] inter fiſcalem familiam fa‑cta, ingenuitati non præjudicat. §. 4. Qui metu & impreſſione alicujus terroris apud acta Præſidis ſervum ſe eſſe mentitus eſt, poſtea[4] ſtatum ſuum defendenti non præjudicat. §. 4. Poſt ſuſceptum liberale judicium, ſi aſſertor cauſſam deſerverit, in alium aſſertorem omne judicium tranſ‑

ferr

1 Pater filios vendere poteſt, ſi cogat egeſtas. *l. 2, C. de patr. qui fil. ſuos diſtr.* & ita venditus filius ſervus emptoris fit: ſed reddito emptori pretio, aut mancipio pari, ingenuitatem priſtinam recipiet: atque ita venditio illa, ingenuitati non præjudicat.

2 *§. ult. de ingenuis.*

3 Idem eſt, ſi pater liberos profiteatur, velut ſervos. *l. 39, C. de liber. cau. l. 11, 1, ff. de ſtat. hom.*

4 *l. 9, l. 24, C. de liber. cau.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

erri placuit. In priorem vero quod prodendæ libertatis gratia factum eſt, extra ordinem vindicatur. Non enim oportet ſuſceptam ſtatus cauſam, nulla cogente neceſſitate, deſtitui [1].

TIT. II.
DE USUCAPIONE.

§. 1. POſſeſſionem adquirimus animo & corpore: animo utique noſtro [2], corpore vel noſtro, vel alieno. Sed nudo animo adipiſci quidem poſſeſſionem non poſſumus, retinere tam nudo animo poſſumus, ſicut in ſaltibus hybernis [3], eſtiviſque contingit. §. 2. Per liberas perſonas, quæ in poteſtate noſtra non ſunt, adquiri nobis nihil poteſt. Sed per procuratorem [4] adquiri nobis poſſeſſionem poſſe, utilitatis cauſa receptum eſt. Abſente autem domino comparata, non aliter ei quam ſi rata ſit [5], quæritur. §. 3. Longi temporis præſcriptio inter præſentes continuo decennii ſpatio, inter abſentes vicennii comprehenditur. §. 4. Viginti annorum præſcriptio etiam adverſus Remp. prodeſt [6] ei, qui juſtum initium poſſeſſionis habuit, nec medio tempore interpellatus eſt. Actio tamen quanti ejus intereſt adverſus eos Reipub. datur, qui ea negotia defundere neglexerunt. §. 5. Si poſt motam [7] intra tempore quæſtionem, res ad

1 Libertas enim publicam tuetem ineretur. *l. 2, ff. de ſtat. def. l. 3, hoc interdictum. ff. de lib. hom. exh.*

2 Ex cauſa peculiari animo etiam alieno poſſeſſionem adquirimus. *l. §. ſaltus. ff. de adquirend. poſſeſſ.*

3 Quod dicitur de ſaltibus ad omnia prædia pertinet. *l. 1, §. quod vulgo ff. unde vi.*

4 *l. 1, l. 8, C. de adq. poſſ. l. 1,* C. *per quas perſon. nob. adq.*

5 *l. 42. §. ult. ff. ad aquir. poſſ. l. 24, ff. de neg. geſt.*

6 Actio tamen quanti intereſt, in adminiſtratorem, vel curatorem civitatis competit, quod à poſſeſſore agros Reipub. non retraxerit. *l. ult. ff. de adm. rer. ad civit. pert.*

7 Sumpta eſt hæc ſententia ex *l. 1,* C. *de præſcript. long. temp.*

res ad novum dominum emptione tranſierit, nec is per xx. annos fuerit inquietatus, avelli ei poſſeſſionem non oportet.

TIT. III.

DE HIS, QUÆ PER TURBAM FIUNT.

§. 1. IN eos, qui per turbam, ſeditionemve damnum alicui dederint, dandumve curaverint, ſi quidem res pecuniaria eſt, ęſtimatione dupli [1] ſarcitur. Quod ſi ex hoc corpori alicujus, vitæ, membriſve noceatur, extra ordinem vindicatur.

§. 2. Quidquid ex incendio, ruina, naufragio, navique expugnata raptum, ſuſceptum, ſuppreſſumve erit, eo anno in quadruplum [2] ejus rei, quam quis ſuppreſſerit, celaverit, rapuerit, convenitur, poſtea, in ſimplum. §. 3. Hi, qui ædes alienas, villaſve, expilaverint, effregerint, expugnaverint, ſi quidem id turba cum telis coacta fecerint, capite puniuntur [3]. Telorum autem appellatione omnia, ex quibus ſaluti hominis nocere poſſunt, accipiuntur.

§. 4. Receptores aggreſſorum, itemque latronum eadem pœna [4] afficiuntur, qua ipſi latrones. Sublatis enim ſuſceptoribus, graſſantium cupido conquieſcit. §. 5. Fures, vel raptores balnearum plerumque in metallum, aut opus publicum [5] damnantur. Nonnunquam pro frequentia admiſſorum judicantis ſententia temperatur. §. 6. Incendiarii, qui conſulto incendium inferunt, ſummo ſupplicio afficiuntur. Quod ſi per incuriam eorum ignis

1 Intra annum, poſt annum in ſimplum. *l. 3, ff. de vi. bon. rapt.*

2 *l. 1, ff. de inc. rui. & nauf.*

3 Extat hæc ſententia in *l. pen. ff. ad l. Iul. de vi pub.*

4 *l. 3, non tantum ff. de in incen. rui. & naufr. l. 1, ff. de recept. l. pen. C. ad legem Iul. de vi pub.*

5 Pari pœna afficiuntur nocturni fures. *l. 1, ff. de fur. baln.*

ignis evaſerit, dupli compendio [1] damnum ejuſmodi ſarciri placuit.

TIT. IV.
DE INJURIIS.

§. 1. INjuriam patimur aut in corpus, aut extra corpus. In corpus verberibus, & illatione ſtupri. Extra corpus, convitiis [2] & famoſis libellis: quod ex affectu uniuſcujuſque [3] patientis, & facientis æſtimatur. §. 2. Furioſus, itemque infans affectu doli & captu contumeliæ carent: idcirco injuriarum [4] agi cum his non poteſt. §. 3. Si liberis, qui in poteſtate ſunt, aut uxori fiat injuria, noſtra intereſt vindicare: ideoque per nos actio inferri poteſt, ſi modo is, qui fecit, in injuriam noſtram [5] id feciſſe doceatur. §. 4. Corpori injuria infertur, cum quis pulſatur, cuive ſtuprum infertur, aut de ſtupro interpellatur [6]. Quæ res extra ordinem vindicatur, ita ut pulſatio pudoris, pœna capitis vindicetur. §. 5. Sollicitatores [7] alienarum nuptiarum, itemque matrimoniorum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiri non poſſunt, propter voluntatem perniciosæ libidinis extra ordinem puniuntur. §. 6. Injuriarum actio aut lege, aut more, aut mixto jure introducta eſt. Lege XII. tabul. [8] de famoſis carminibus, membris ruptis, & oſſibus fractis.

§. 7. Mo-

1 *l. 28, §. 12, ff. de pœnis. l. 9, l. ..m. ff. de inc. rui. & nauf. l. 10, ff. ad ..g. Cor. de ſic.* & hæc eſt quæ incen..rum ædium actio dicitur in *l. 7, ff. ..pact.*

2 *l. 1, §. omnem. ff. de injur.*

3 *l. 3, §. 1, ff. eod §. ult. de injur.*

4 *l. 3, §. 1, ff. de injur.*

5 Si patremfam. aut viduam eſſe ..xiſtimaverit, non poteſt videri patri, aut marito injuriam feciſſe. *l. 18, §. ult. ff. de injur.*

6 Interpellatio pudicitiæ magis ad infamiam pertinere videtur. *l. 1, §. omnem. ff. de jur.*

7 *l. 1, ff. de extraord. crim.*

8 Capitis pœna probatur etiam à *l. 1, C. de fam. libell.* aliæ in deſuetudinem abjerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

§. 7. Moribus, quotiens factum pro qualitate ſui, arbitrio judicis[1] æſtimatur, congruentis pœnæ ſupplicio vindicatur. §. 8. Mixto jure injuriarum actio ex lege Cornelia conſtituitur, quotiens quis pulſatur[2], vel cujusdomus introitur ab his, qui vulgo Directarii[3] appellantur: in quos extra ordinem animadvertitur: ita ut prius ingruentis conſilium pro modo commentæ fraudis pœna vindicetur exilii, aut metalli, aut operis publici. §. 9. Injuriarum civiliter damnatus, ejuſque æſtimationem inferre juſſus, famoſus[4] efficitur. §. 10. Atrox injuria[5] æſtimatur aut loco, aut tempore[6], aut perſona. Loco, quotiens in publico irrogatur: Tempore, quotiens interdiu: Perſona, quotiens ſenatori, vel æquiti Romano, decurioni, vel alias ſpectatæ auctoritatis viro. §. 11. Qui per calumniam injuriæ actionem inſtituit, extra ordinem[7] punitur. Omnes enim calumniatores exilii, vel inſulæ relegatione aut ordinis amiſſione puniri placuit.

§. 12. Injuriarum non niſi præſentes accuſare poſſunt. Crimen ejus[8], quod vindictæ, aut calumniæ judicium expectat, per alios intendi non poteſt.

§. 13. Fit injuria contra bonos mores, veluti ſi quis fimo

1 Hoc eſt, quo ait Juſtia. in §. *pen. de injur.* abolita actione legitima eam in judiciis frequentari.

2 Et eſt publica accuſatio. *l. 12, ad fin. ff. de accuſ.*

3 Qui ſe fraudulenter per regulas, vel alio modo in alienas ædes dirigunt, & inde nomen. Dicimus & Derectarios, & derigere *l. 7, ff de extr. crim. l. 1, ff. de effract.*

4 *l. 1, f de his qui not. infam,*

5 De atrocibus injuriis à prætore prop ſitæ ſunt civiles actiones. Et ideo etiam ex eis cauſis, quæ lege Cornelia continentur, civiliter agi poteſt. *l. 7, §. poſſe. l. 37, ff. de injur.*

6 Exemplum in *l. 7, §. ult. ff. eod.*

Ita ut vel exilium patiatur, vel relegationem, vel ordinis amotionem. *l. 43, ff. de injur.* Similis pœna variis. & falſis teſtibus imponitur. j. *tit. de teſtibus*: & judicibus corruptis in *tit. ad legem Iul. repetund.*

8 Civilis injuriarum actio per procuratorem intendi poteſt. *l. 11, §. 2, ff. de injur. l. 42, §. 1. ff. de procur.* Accuſatio non item §. *in ſumma, de injur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſimo corrupto aliquem perfuderit, cœno . luto ob-
linuerit, aquas ſpurcaverit, fiſtulas, la s, quidve
aliud ad injuriam publicam [1] contami verit: in
quos graviter animadverti ſolet. §. 14. Qui pue-
o prætextato ſtuprum, aliudve flagitium abducto
b eo, vel corrupto comite perſuaſerit [2], mulierem
uellamve interpellaverit, quidve pudicitiæ cor-
umpendæ gratia fecerit, domum præbuerit, pre-
iumve, quo id perſuadeat, dederit, perfecto flagitio
apite punitur, imperfecto in inſulam deportatur,
orrupti comites ſummo ſupplicio afficiuntur.
. 15. Pſalterium [3], quod vulgo dicitur canticum,
alterius infamiam compoſitum, & publice canta-
um, tam in eos, qui hoc cantaverint, quam in eos,
ui compoſuerint, extra ordinem vindicatur: eo
crius, ſi perſonæ dignitas ab hac injuria defenden-
a ſit. §. 16. In eos auctores, qui famoſos libel-
s in contumeliam alterius propoſuerint, extra
rdinem [4] uſque ad relegationem inſulæ vindicatur.
. 17. Convitium judici ab appellatoribus fieri
on oportet: alioquin infamia [5] notantur.
. 18. Maledictum, itemque convitium publice
ctum ad injuriæ vindictam revocatur: quo facto
ondemnatus famoſus efficitur. §. 19. Non tan-
m is, qui maledictum, aut convitium ingeſſerit,
moſus efficitur, ſed & is, cujus ope [6] conſiliove fa-
um eſſe dicitur. §. 20. Servus, qui injuriam,
t contumeliam fecerit, ſi quidem atrocem, in
etallum damnatur: ſi vero levem, flagellis cæſus

ſub

1 Hæc recenſentur in *l. 1, §. 1, ff.* *xtr. crim.*

2 Extat hæc Pauli ſententia in *l.* *. ult. ff. de extr. crim.*

Pſalterium non pro organo, pro cantico dicit.

4 Generaliter omnis injuria nunc extra ordinem coërcetur. *l. ult. ff. eodem.*

5 Extat hæc ſententia in *l. 42, ff. eodem.*

6 *l. 15, §. 25, ff. de injur.*

1 *l. 14*

[1] ſub pœna vinculorum [2] temporalium domino reſtituitur.

TIT. V.

DE EFFECTU SENTENTIARUM ET FINIBUS LITIUM.

§. 1. RES judicatę videntur ab his, qui imperium, poteſtatemque habent, vel qui ex auctoritate eorum inter partes dantur: itemque à magiſtratibus muncipalibus uſque ad ſummam, qua jus dicere poſſunt [3], itemque ab his, qui ab Imperatore extra ordinem petuntur. Ex compromiſſo autem judex ſumptus rem judicatam non facit [4]: ſed ſi pœna inter eos promiſſa ſit, pœna rei in judicium deductæ ex ſtipulatu peti poteſt.

§. 2. Confeſſi debitores pro judicatis habentur: ideoque ex die confeſſionis tempora ſolutioni præſtituta computantur. §. 3. Confiteri quis in judicio non tantum ſua voce, ſed & literis, & quocumque modo poteſt. Convinci autem non niſi ſcriptura, aut teſtibus poteſt. §. 4. Eorum, qui debita confeſſi ſunt, pignora capi, & diſtrahi [5] poſſunt.

§. 5. Ea, quæ altera parte abſente decernuntur, vim rerum judicatarum non obtinent [6]. §. 6. Trinis literis, vel edictis, aut uno pro tribus dato, aut trina denunciatione conventus, niſi ad judicem, à quo ſibi denunciatum eſt, aut cujus literis, vel edictis conventus eſt, venerit, quaſi in contumacem dicta

1 *l. 17, §. 4, ult. ff eod.*

2 Hæc pœna frequens eſt in ſervis, ut flagellis cæſi ſub pœna vinculorum domino reſtituantur. *tit. 18, & l. 10, l. 28, §. 3, l. 38, §. 4, ff. de pœn.*

3 Nec enim de omni ſumma pronuntiare poſſunt. *l. 28. ff. ad municip*

4 *l. 1, C. de recep. arb. ab. l. 2, ff. eod.*

5 *l. 6, §. ult. ff. de confeſſ. l. 31, de judic.*

9 *l. 31, ff. de re judic. l. ultim. C. de except. rei judicat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

dicta ſententia auctoritatem rerum judicatarum obtinet[1]; quinimo nec appellari[2] poteſt ab ea. §. 7. Res olim judicata poſt longum ſilentium in judicium deduci non poteſt, nec eo nomine in duplum[3] revocari. Longum autem tempus, exemplo longæ præſcriptionis[4], decennii inter præſentes, & inter abſentes vicennii computatur. §. 8. In cauſa capitali abſens[5] nemo damnatur, neque abſens per alium[6] accuſare poteſt. §. 9. Falſis inſtrumentis religione judicis circumducta, ſi jam dicta ſententia prius de crimine admiſſo conſtiterit, ejus cauſæ inſtauratio[7] jure depoſcitur.

TIT. VI.
DE INTERDICTIS.

§. 1. Retinendæ poſſeſſionis gratia comparata ſunt interdicta, per quæ eam poſſeſſionem quam jam habemus, retinere volumus, quale eſt, Uti poſſidetis de rebus ſoli, &, Utrubi de re mobili[8]. Et in priore quidem is prior eſt, qui redditi interdicti tempore nec vi, nec clam, nec precario ab adverſario poſſidet. In altero vero potior eſt, qui majore parte anni retrorſum numerari, nec vi, nec

1 Res judicata tantum inter præſentes tenet. *l. 47, ff. de re jud. l. 7, C. quomod. & quand. jud. l. 1, §. item cum ex edicto. ff. qua ſent. ſin. ap. reſc.*

2 *l. 53, §. 1, ff. de re jud. l. 8, C. quomod. & quand. jud.* Edicta affiguntur, literæ ad reum mittuntur, denuntiationes fiunt per executores. *l. 1, §. adverſus. ff. de pœn. l. 2, l. 9, C. quomod. & quand. jud.*

3 *l. 37, §. ult. ff. de judic. l. 1, C. quor. appell. non rec.*

4 Ut s. *lib. 1, tit. 19,* obſtat *l. 9, §. ult. ff. de re judic.* Actionem perpetuam ita accipias, ut in vetuſtiſſimo jure, æternam, & immortalem. Vel in duplum, id eſt, oblata dupl. æſtimatione, ni jure vicerit, ſicut venditor aliquando oblato duplo reſcindi venditionem deſiderat. *l. 6, C. de rerum vend.*

5 Id eſt, exemplo adquiſitionis longi temporis, ut s, *tit. 2.*

6 *l. 5, . de pœn.*

7 *l. penult. ff. de pub. jud.*

8 *l. ult. C. ſi ex falſ. inſtru. l. 11, ff. de except.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

nec clam, nec precario poſſidet. §. 2. Ut interdictum, ita & actio proponitur [1]. Ne quis via publica aliquem prohibeat. Cujus rei ſolicitudo ad viarum curatores pertinet, à quarum munitione nemo exceptus [2] eſt. Si quis tamen in ea aliquid operis fecerit, quo commeantes impediantur, demolito opere [3] condemnatur. §. 3. Non tantum ſi ipſe dominus [4] poſſeſſione dejiciatur [5], Unde vi utile interdictum eſt, ſed & ſi familia ejus. Familiæ autem nomine etiam duo ſervi continentur. §. 4. Vi dejicitur non tantum qui oppreſſu multitudinis, aut fuſtium, aut telorum, aut armorum metu terretur: ſed & is qui violentiæ opinione comparata poſſeſſione ceſſit, ſi tamen adverſarius eam ingreſſus ſit [6]. §. 5. De navi vi dejectus hoc interdicto experiri non poteſt, ſed utilis ei actio De rebus recuperandis, exemplo De vi bonorum raptorum datur. Idemque de eo dicendum eſt, qui carruca, aut equo [7] dejicitur, quibus non abductis injuriarum actio datur. §. 6. Vi dejectus videtur, & qui in prædio vi retinetur, & qui in via territus eſt [8], ne ad fundum ſuum accederet. §. 7. Qui vi, aut clam, aut precario poſſidet, ab adverſario impune dejicitur [9]. §. 8. Ex rebus vi poſſeſſis ſi aliquæ arſerint, vel ſervi de-

1 In illo vincit is, qui redditi interdicta tempore, nec vi, nec clam, nec precario ab adverſario poſſidet: In hoc, qui majore parte anni poſſedit: quo pertinet. *l. 156, ff. de verb. ſign.* hæc eſt vetus differentia. Hodie interdicto, *Uti poſſidetis*, *Utrubi* exæquatum eſt *l. 1, ff. Utrubi. §. ſed interdicto quidem de interd.*

2 *l. 1, §. 1, ff. ut in flum. public. navig. lic. l. 2, §. ult. ff. ne quid in loc. pub.*

3 Niſi qui muneris publici vacationem impetravit. *l. 12, ff. de min. & honor.*

4 *l. 2, §. prætor. ff. ne quid in loc. pub.*

5 *l. 1, ff. unde vi.*

6 Legendum credo, *dejiciat* non *dejiciatur*.

7 *l. 3, §. ſi quis autem. ff. unde vi & de vi arm.*

8 *l. 1, §. ſi quis de nave. ff. unde vi.*

9 *l. 1, §. ſive autem. & §. penult. ff. unde vi & vi arm.*

vi deceſſerint, licet id ſine dolo ejus [1], qui dejecit, factum ſit, æſtimatione tamen condemnandus eſt, qui ita voluit adipiſci rem juris alieni. §. 9. Si inter vicinos ex communi rivo aqua ducatur, induci prius debet ex his vicibus, quibus à ſingulis duci conſuevit: ducenti autem vis fieri prohibetur. Alienam autem aquam uſurpanti nummaria pœna irrogatur. Cujus rei cura ad ſolicitudinem præſidis [3] ſpectat. §. 10. Redditur interdicti actio [4], quę proponitur ex eo, ut quis quod precario habet reſtituat. nam & civilis actio hujus rei, ſicut commodati [5], competit eo vel maxime, quod ex beneficio ſuo unuſquiſque injuriam pati non debet. §. 11. Precario poſſidere videtur, non tantum qui per epiſtolam, vel quacumque alia ratione hoc ſibi concedi poſtulavit, ſed & is, qui nullo voluntatis indicio, patiente [7] tamen domino poſſedit. §. 12. Heres ejus, qui precariam poſſeſſionem tenebat, ſi in ea manſerit, magis dicendum eſt clam videri poſſidere [8]. Nullæ enim preces ejus videntur adhibitæ. Et ideo perſecutio ejus rei ſemper manebit, nec interdicto locus eſt. §. 13. Arbor, quæ in alienas ædes, vel in vicini agrum imminet, niſi à domino ſublucari [9] non poteſt, iſque conveniendus eſt, ut eam ſublu-

1 Qui à me vi, aut clam, aut precario poſſidet non habet interdictum *Unde vi*, ſi eum poſſeſſione deiecero. Sed ſi alius deiecerit, placet interdictum ſtari. *l. 1, §. qui à me. unde vi.*

2 *l. 1, §. denique ſcribit Iulianus. l. ult. ff. unde vi.*

3 Hic locus mihi reſtituendus videtur, *interdici prius debet, & his vicibus.*

4 Ut *l. 6, C. de ſervi. & aq.*

5 Civilis autem actio eo nomine non competit, quia precarium donatio potius eſt, quam civile negotium. *l. 14, ff. de precar. l. 2, ff. eod.*

6 *l. 2, ff. eod.*

7 *l. 4, §. ult. ff. de procur.*

8 Igitur ex ſua perſona vindicatione convenitur, non interdicto precario. *l. 11, ff. de diverſ. tem. præſcript.*

9 Sublucare eſt compeſcere luxuriem ramorum, quod uſque ad xv. pedes ut fiat definitum eſt, à terra. *l. 1, §. 7, ff. de Arborib. cadend.*

 1 Id eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſublucet. Quod ſi conventus dominus id facere noluerit, à vicino luxuries ramorum compeſcatur. Idque qualiſcumque dominus [1] facere non prohibetur. §. 14. Adverſus eum, qui hominem liberum vinxerit, ſuppreſſerit, incluſerit, operamve, ut id fieret, dederit, tam interdictum, quam legis Fabiæ [2] ſuper ea re actio redditur. Et interdicto quidem id agitur, ut exhibeatur [3] is, qui detinetur: Lege autem Fabia, ut etiam pœna nummaria coërceatur. §. 15. Bene concordans matrimonium ſeparari à patre Divus Pius prohibuit [4]: itemque à patrono libertum, à parentibus filium, filiamque, niſi forte quæratur, ubi utilius morari debeat.

§. 16. Omnibus bonis, quæ habet, quæque habiturus eſt, obligatis, nec concubina, nec filius naturalis, nec alumnus, nec ea, quæ in uſu quotidiano habet [5], obligantur: ideoque de his nec interdictum redditur.

TIT. VII.
DE OBLIGATIONIBUS.

§. 1. OBligationum firmandarum gratia ſtipulationes [6] inductæ ſunt, quæ quædam verborum ſollemnitate concipiuntur: & appellatæ quod per eas firmitas obligationum conſtringitur Stipulum enim veteres firmum [7] appellaverunt.

§. 2. Verborum obligatio inter præſentes [8], noı etian

1 Id eſt, ſive proprietarius, ſive fructuarius, *d. l. 1, §. non ſolum.*

2 Cujus pœna nummaria primum fuit, tum metalli. *l. ult. ff. de leg. Fab.* deinde gravior. *l. ult. C. eod.*

3 *l. 3, ff. de lib. hom. exhib.*

4 *l. 1, §. ult. de lib. exhib.*

5 *l. 6, & ſeq. ff. de pign. l. 1, C. quæ res pign. oblig. poſſ.*

6 *l. 5, §. conventionales, ff. de verb. oblig.*

7 Iſidorus hunc locum citat. *lib. 5*

8 Neque obſtat *l. 57, ff. de don. inter vir. & uxor.* in qua epiſtola cautionis locus emiſſa inter præſente intelligenda eſt ex *l. 234, §. penult. ff. de verbor. oblig.* Et ideo omni ſolemniter acta. *§. ſi ſcriptum ff. de verb. oblig.*

1 *l. 23, ff.*

etiam inter abſentes contrahitur. Quod ſi ſcriptum fuerit inſtrumento promiſiſſe aliquem, perinde habetur, atque ſi interrogatione præcedente reſponſum ſit. §. 3. Fructuarius ſervus, ſi quid ex re fructuarii aut ex operis ſuis [1] adquirit, ad fructuarium pertinet. Quidquid autem aliunde, vel ex re proprietarii, adquirit, domino proprietatis adquirit. §. 4. Cum facto promiſſoris res in ſtipulatum deducta intercidit, perinde agi ex ſtipulato poteſt, ac ſi ea res extaret. Ideo promiſſor æſtimatione ejus punitur, maxime ſi in dolum [3] quoque ejus concepta fuerit ſtipulatio.

TIT. VIII.
DE NOVATIONIBUS.

NOn ſolum per noſmetipſos novamus quod nobis debetur, ſed per eos etiam, per quos ſtipulari poſſumus: veluti per filiumfamilias, vel per ſervum jubendo, vel ratum habendo [4]. Procurator quoque noſter ex juſſu noſtro, receptum eſt, ut novare poſſit.

TIT. IX.
DE STIPULATIONIBUS.

§. 1. SUbſtitutus heres ab inſtituto [5], qui ſub condicione ſcriptus eſt, utiliter ſibi inſtitutum hac ſtipulatione cavere compellit, ne petita bonorum

1 *l. 23, ff. de adquir. rer. dom.* Quod extra duas iſtas cauſas ſtipulatur, proprietario adquirit. *l. 10, ff. d. l.*

2 *l. 23, l. 91, in princ. ff. de verbor. olig.*

3 Puta his verbis, *Dolum malum abeſſe abſuturumque eſſe.*

4 *l. 8, §. ult. l. 20, l. 22, ff. de novat.*

5 Ex hoc loco pulchre explicabitur. *l. 12, ff. qui ſatiſd. cog. & l. 8, ff. de prætor. ſtipul.*

1 Poſ-

rum poſſeſſione res hereditarias deminuat. Hoc autem caſu ex die interpoſitæ ſtipulationis duplos fructus præſtare compellitur. Hujus enim præjudicium à ſuperiore differt, quod quæritur, an ea res, de qua agitur, major ſit centum ſeſtertiis, ideoque in longiorem diem concipitur. §. 2. Ex die accepti judicii dupli fructus [1] computantur. Et tam dantes, quam accipientes, heredes quoque eorum, procuratores, cognitiorumque perſonæ, itemque ſponſores eadem ſtipulatione comprehenduntur, eorum quoque quorum homine promittitur.

§. 3. Quotiens judicatum ſolvi ſtipulatione ſatisdatur, omiſſa ejus actio rei judicatæ perſecutionem [2] non excludit. §. 4. Emancipati liberi præteriti, ſi velint ſe miſcere paternæ hereditati, & cum his, qui in poteſtate remanſerint, communis patris dividere hereditatem, antequam bonorum poſſeſſionem petant, de conferendo [3] cavere cum ſatisdatione [4] debebunt. Quod ſi ſatisdare non poſſunt, ſtatim ex fide bonorum confuſionem [5], excepto peculio caſtrenſi facere cogendi ſunt.

TIT. X.

DE CONTRAHENDA AUCTORITATE.

§. 1. OB metum impendentis damni vicinus vicino ſatisdare debet [6], additis ſponſoribus ſuper

1 Poſſeſſor rei alienæ, ſi condemnatus ſit, ex die litis conteſtatæ duplos fructus reddit. *l. 1, C. Theod. de fruct. & lit. exp. l. 1, C. Theod. de uſur, rei judic.*

2 Duas enim actiones habet, quibus tamen intra tempora judicatis data experiri non poteſt. *l. 1, ff. jud. ſol. l. 7, ff. de re jud. l. 8, §. 3, De novat.*

3 Exceptis caſtrenſibus, vel quaſi. *l. 1, §. nec caſtrenſe. ff. de collat.*

4 *l. 1, §. jubet. ff. eod. l. 20, §. de bonor. poſſ. contra tabul.*

5 Aut neutro cavente, curator portionem datur *l. 1, §. jubet. §, ſi frater. ff. de collat.*

6 *l. 31, §. 1, l. 39, ff. de dam. infec.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

per eo, quod damni acciderit. §. 2. De commu- pariete utilitatis cauſa [1] hoc cœpit obſervari, ut dificet quidem, cui ædificare intereſt: Cogatur ro ſocius portionis ſuæ impenſas agnoſcere.

TIT. XI.

DE DONATIONIBUS.

§. 1. SPecies extra dotem à matre in honorem nuptiarum, præſente filia genero traditæ, do- tionem perfeciſſe [2] videntur. §. 2. Probatio tra- ctæ, vel non traditæ poſſeſſionis, non tam in jure, tam in facto [3] conſiſtit: ideoque ſufficit ad proba- onem, ſi rem corporaliter teneant. §. 3. Pater ſi iofamilias aliquid donaverit, & in ea voluntate rſeverans deceſſerit, morte patris donatio con- leſcit [4]. §. 4. Cum unius rei in duos donatio nfertur, potior eſt ille, cui res tradita eſt. Nec tereſt poſterior quis, an prior acceperit [5], & ex- ptæ, necne perſonæ ſint. §. 5. Invitus donator evictione rei donatæ promittere non cogitur [6], c eo nomine ſi promiſerit oneratur: quia lucrati- rei poſſeſſor ab evictionis actione ipſa juris ratio- depellitur. §. 6. Ei, qui aliquem à latrunculis, l hoſtibus eripuit, in infinitum donare [7] non pro- emur: ſi tamen donatio, non merces eximii la- ris appellanda eſt: quia contemplationem ſalutis rto modo æſtimari non placuit.

TIT.

. 32, ff. de dam. inf.

l. 31, §. 1, ff. de donat.

l. 77, ff. de rei vind.

Sola patris morte non confir- ur. l. 1, §. 1, ff. pro donato. l. 2, §. m. ff. pro herede. Sed ſi patris ex- no judicio fuerit confirmata. l. penult. ff. de collat. dot.

5 l. 15, C. de rei vindic.

6 l. 18, §. ultim ff. de donat.

7 Tribonianus hanc Pauli ſententiam, quibuſdam verbis neſcio qua ratione immutatis, retulit in l. penult. §. ultim. ff. de donat.

1 Extat

TIT. XII.

DE JURE FISCI ET POPULI.

§. 1. EJus bona, qui ſibi ob aliquod admiſſum flagitium mortem conſcivit, fiſco [1] vindicantur. Quod ſi id tædio vitæ, aut pudore æris alieni vel valetudinis alicujus impatientia admiſit, non inquietabuntur, ſed ordinariæ ſucceſſioni relinquuntur. §. 2. Ei etiam velut indigno aufertur hereditas [2], qui adfinem [3], vel cognatum, cui ipſe ab inteſtato ſucceſſurus erat, teſtamentum facere prohibuit, aut ne jure ſubſiſteret operam dedit. §. 3. Si pater, vel dominus [4] id teſtamentum, quo filius ejus vel ſervus heredes inſtituti ſunt, aut legatum acceperunt, falſum redarguant, nec obtineant, fiſco locus eſt. §. 4. Ætati ejus, qui accuſat teſtamentum ſi non obtineat, ſuccurri ſolet in id, quod ita amiſit maxime ſi tutoris, aut curatoris conſilio [5] actio inſtituta ſit. §. 5. In ea provincia, ex qua quis originem ducit, officium fiſcale [6] adminiſtrare prohibetur, ne aut gratioſus, aut calumnioſus apud ſuos eſſe videatur. §. 6. Quotiens ſine auctoritate judicati officiales alicujus bona occupant, vel deſcribunt, vel ſub obſervatione eſſe faciunt, adito procuratore injuria ſubmovetur [6] & rei hujus auctore ad præfectos prętorio puniendi mittuntur. §. 7. Liter

1 Extat hæc Pauli ſententia in *l.* 45. §. 2, *ff. de jur. fiſc.*

2 *l.* 2, *C. ſi quis aliq. teſt. proh. l.* 1, *ff. eod.*

3 Adfinitatis jure nulla eſt ab inteſtato ſucceſſio. Itaque expungenda ſunt illa verba, *adfinem vel.*

4 *l.* 5, §. 3, *ff. de iis quæ ut indig.*

5 Id enim non ſua ſimultate, aut malitia, ſed ex officio facit. *l.* 22, *ff. de his quæ ut indig. l.* 2, *C. eod. l.* 5, §. 9, *ff. de his quæ ut indig.* Pertinet ad hanc quæſtionem *l.* 2, *C. qui ac non poſſ.*

6 *l. ult. C. de crim. ſacr.* nec præſ di in ſua provincia aſſidere poteſt. *l* 3, *ff. de offic. aſſeſſ.*

7 Illud additur in *l.* 5, *C de ju fiſc.* eos, quorum intereſt, Cæſaris nis reſiſtere, eorumque conatu prohibere poſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

em in perniciem privatorum fiſco donari non oportet [1], nec ab eo donatum ſuſcipi. §. 8. Imperatorem litis cauſa heredem inſtitui [2] invidioſum ſt: nec enim calumniandi facultatem ex principali najeſtate capi oportet. §. 9. Ex nuda pollicitaone nulla actio naſcitur: ideoque ejus bona, qui eredem Imperatorem facturum eſſe jactaverat [3], à ſco occupari non poſſunt. §. 10. Privilegium ſci eſt [4], inter omnes creditores primum locum teere. §. 11. Quicumque à fiſco convenitur, non indice, vel exemplo alicujus ſcripturæ, ſed ex uthentico [5] conveniendus eſt: ita ſi contractus fies poſſit oſtendi. Cæterum calumnioſam ſcriptuım vim juſtæ petitionis in judicio obtinere non onvenit. §. 12. Ejus bona, qui falſam monetam ercuſſiſſe dicitur [6], fiſco vindicantur. Quod ſi ſer ignorante domino id feciſſe dicantur, ipſi quidem ımmo ſupplicio afficiuntur, domino tamen nihil ifertur, quia pejorem domini cauſam ſervi facere, ſi forte ſcierit, omnino non poſſunt.

Tit. XIII.

DE DELATORIBUS.

1. Omnes omnino deferre alterum [7], & cauſam pecuniariam fiſco nunciare prohiben-

1 *l. 22, §. 2, ff. de jur. fiſc. l. 2, C. ſc. vel reſp.*

2 Extat hæc Pauli ſententia in *l. .ff. de hered. inſtit.*

3 Extat in *l. ult. ff. de teſtam.*

4 Fiſcus præfertur omnibus in ione in præſonam rei perſecuto. Poſtponitur omnibus in actioin perſonam pœnali. In actione pothecaria præfertur fiſco qui prior eſt tempore, poſtponitur autem poſterior. *l. 24, ff. de bon. auct. jud. poſſ. l. 17, ff. de jur. fiſc. l. 8, ff. qui pot. in pign. hab.*

5 Refertur hęc ſententia à Juſtiniano in *l. 2, ff. de fid. inſtrum.*

6 Statuitur huic delicto ſine dictione capitis pœna in *l. 1, C. de fal. mo.* & ignis in *l. 2,*

7 *l. 4, C. de de atorib.*

1 Arg.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

bentur. Nec refert matres iſtud, an fœminę faciant ſervi, an ingenui, an libertini, an ſuos, an extraneo deferant. Omni enim modo puniuntur.

§. 2. Servi fiſcales, qui cauſam domino prodere ac nuntiare contendunt, deferre non videntur [1] Subornati ſane cum deferre coguntur, qui quo per ſe non poteſt, per alium deferat. Perinde auten ſubornatores, ac delatores [2] puniuntur.

§. 3. Damnati ſervi ſive poſt ſententiam, ſive ant ſententiam dominorum facinora confeſſi ſint, null modo audiuntur, niſi forte reos deferant majeſtatis [3].

TIT. XIV.
DE QUÆSTIONIBUS.

§. 1. IN criminibus eruendis quæſtio quidem adhibetur [4], ſed non ſtatim à tormentis incipiendum eſt [5]: ideoque prius argumentis quærendum eſt: & ſi ſuſpicione aliqua reus urgeatur, adhibitis tormentis, de ſociis & ſceleribus ſui confiter compellitur. §. 2. Unius facinoris plurimi [6] re ita audiendi ſunt, ut ab eo primum incipiatur, qu timidior, & teneræ ætatis eſſe videatur.

TIT. XV.
DE TESTIBUS.

§. 1. SUſpectos gratiæ [7] teſtes & eos vel maxime quo

1 Arg. *l. 2, C. de delator.*

2 *l. 2, §. D. Pius. ff. de jur.. fiſc.*

3 *l. ult. C. de delat. l. 2. §, pen. ff. de jur, fiſci.* Quod ſi in reatu de domino ſceleris participe confiteantur? Videtur ex reſcripto Trajani ea res dominum gravare: ſed ab eo receſſum eſt. *l. 1, §. ſi ſervi. ff. de quæſt.*

4 *l. 15, §. 41, ff. de injur. 23, §. 4 ff. ad leg. Aquil. l. 1, ff. de quæſt*

5 *l. 1, l. 18, §. 2, ff. quæſt. l. 8,* (*eodem.*

6 *l. 18, ff. de quæſtionibus.*

7 Extat pars quædam hujus ſententia in *l. penult. ff. de teſtib.*

1 Tame

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

uos accuſator de domo produxerit, vel vitæ humi-
tas infamaverit, interrogari non placuit. In teſte
nim & vitæ qualitas ſpectari debet, & dignitas [1].
2. In adfinem, vel cognatum [2] inviti teſtes inter-
gari non poſſunt. §. 3. Adverſus ſe invicem pa-
entes & liberi [3], itemque liberti nec volentes ad
ſtimonium admittendi ſunt. Quia rei veræ teſti-
onium, neceſſitudo perſonarum plerumque cor-
umpit. §. 4. Teſtes, cum de fide tabularum ni-
l dicitur, adverſus ſcripturam interrogari non
oſſunt. §. 5. Qui falſo [4], vel varie teſtimonia di-
erunt, vel utrique parti prodiderunt, aut in exilium
guntur, aut in inſulam relegantur, aut curia ſub-
oventur. §. 6. In re pecuniaria tormenta, niſi
um de rebus hereditariis quæritur [5], non adhiben-
r. Aliæ autem jurejurando, aut teſtibus explican-
r.

TIT. XVI.
DE SERVORUM QUÆSTIONIBUS.

§ 1. SErvum de facto ſuo in ſe interrogari poſſe ratio æquitatis oſtendit. Nec enim obeſſe debet qui per ſervum aliquid ſine cautione commodat [6], aut deponit. §. 2. Judex tutelaris [7] itemque Centumviri, ſi aliter de rebus hereditariis, vel de fide generis inſtrui non poſſunt, poterunt de ſervis hereditariis habere quæſtionem. §. 3. Servi alieni

1 Tamen ex cauſę condicione humiles, & infames audiuntur. *l. 22. §. ff. eod.*

2 Ex lege Julia. *l. 4. ff. de teſtib.*

3 *l. 6. C. de teſtib.*

4 *l. 16. ff. de teſtibus.*

5 Placuit his caſibus ex inopia probationum ſervos audiri, non tantum ſi nondum ſit certum, qui heredes ſint, ſed etſi de heredibus conſtet. *l. 9. ff. de quæſt. l. 1. & ult. C. eod. l. ult. §. licentia. C. de jur. delib. & infr. tit. prox.*

6 *l. 15. C. de quæſt. l. 8. C. de teſtibus & s. lib. 2. tit. 17.*

7 Extat hujus ſententiæ pars quędam in *l. 18. §. 4. ff. de quæſt.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

lieni in alterius caput non niſi ſinguli torqueri poſ ſunt: & hoc invito domino non eſt permittendum niſi delator, cujus intereſt quod intendit probare pretia eorum quanti dominus taxaverit, inferre ſi paratus [1], vel certe deterioris facti ſervi ſubire taxa tionem. §. 4. Servo, qui ultro aliquid de domin confitetur, fides non accommodatur [2]. Nec enir oportet in rebus dubiis ſalutem dominorum ſervo rum arbitrio committi. §. 5. Servi in caput domi ni neque à præſide [3], neque à procuratore, neque i pecuniariis [4], quam in capitalibus cauſis interrogai poſſunt. §. 6. Communis ſervus in caput alteriu ex dominis torqueri non poteſt [5]. §. 7. Qui ſer vum ideo comparaverit [6], ne in ſe torqueretur, re ſtituto pretio poterit interrogari. §. 8. Servus i caput ejus domini [7], à quo diſtractus eſt, cuique al quando ſervivit, in memoriam prioris domini ir terrogari non poteſt. §. 9. Si ſervus ad hoc fuer manumiſſus, ne torqueatur, quæſtio de eo nihilo minus [8] haberi poteſt. §. 10. Quæſtioni ejus latro nis, quem quis obtulit, cum de eo confiteretur, f dem accommodari non convenit [9], id forte veland

con

1 *l. 13, ff. de quæſt.* Quod ſi ſervus in caput domini torqueatur in cauſa adulterii, quæ excepta eſt, non eſt neceſſe ſtipulationem interponi: quoniam abſoluto domino datur condictio ex lege Julia in ſimplum: condemnato domino ſervus publicatur. *l. 6, ff. de quæſt. l. 27, §. ult. & l. prox. ff. ad legem Jul. de adult.* quod trahi poteſt ad omnes cauſas exceptas. Hæc ſententia Pauli non ad eum, qui in caput ſuum, vel in caput domini, ſed ad eum qui in caput alienum interrogatur, proprie pertinet.

2 *l. 1, §. 5, ff. de quæſt.* & s. *tit. 13,* Extat hæc ſententia Pauli & in *l. 18, §. 5, ff. de quæſt.*

3 Præſes cognoſcit de crimin Procurator de bonis, non de crim ne. *l. 1, & 2, C. ubi cau. fiſc. vel di dom.*

4 Si in pecuniaria cauſa caput d mini appeti non videatur ex inop probationum ſervos in dominu torqueri placet. *l. 9, ff. de quæſt. l. C. eodem.*

5. Niſi ſocius ſocium occidit dicatur. *l. 3, l. 17, §. 1, ff. de quæſt.*

6 Eſt ex reſcripto Divorum fr trum *l. 1, §. 13, ff. de quæſt.*

7 Extat in Pandectis *l. 18, §. 6, de quæſtio.*

8 *l. 1, §. 13, ff. de quæſt.*

9 Niſi evidenter appareat con miſ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

onſcientiæ ſuæ gratia, quam cum reo habuit, feſſe doceatur. §. 11. Neque accuſator per alium cuſare, neque reus per alium defendi poteſt, niſi gratum libertum patronus accuſet [1], aut rei abntia defendatur [2]. §. 12. Si pecunia data judici us abſolutus eſſe dicatur, idque in eum fuerit mprobatum, ea pœna damnatur, qua reus [3] damnari potuiſſet. §. 13. In convictum reum [4], ſive rqueri poſſit, ſive non poſſit, pro modo admiſſi :leris ſtatuendum eſt. §. 14. Reis ſuis edere crina accuſatores cogendi ſunt [5]. Scire enim oporte, quibus ſint criminibus reſponſuri.

TIT. XVII.
DE ABOLITIONIBUS.

§. 1. POſt abolitionem publicam [6] à delatore ſuo reus intra xxx. diem repeti poteſt [7], poſtea n poteſt. §. 2. Summa ſupplicia ſunt, crux, crematio, decollatio [8]. Mediocrium autem delictorn pœnæ ſunt, metallum, ludus [9], deportatio. Minæ, relegatio, exilium [10], opus publicum, vincula.

o communiter ſcelere, captanmpunitatis gratia hunc ad illius litionem feſtinaſſe. *l. 4, C. de* *t. l. 1, §. cum quis, ff. eod.*

l. 35, §. 1, ff. de procur. l, 4, ff. de *. par. & patr. præſt.*

l. 72, l. 33, §. 2, ff. de procurat. l. *pen. ff. de publ. jud. l. 3, C. de ac-* *cuſ.*

Quod & in commentarienſi, s fraude, aut nimia negligentia dia evaſerit, conſtituitur in *l.* *. cuſt. reor.*

l. 16, C. de pœn.

Ne (ut ait *l. 18, ff. de quæſt.*) ibitis criminibus opprimantur.

Abolitio duplex eſt, privata, ıblica. Poſt illam, ab alio, non ab eodem intra diem xxx. repeti reus poteſt. *l. 3, §. ult. ff. de accuſ. l. 4, §. ult. ff. ad S. C. Turpill. l. 1, C. de abolitio.*

7 Poſt abolitionem publicam intra diem xxx. etiam ab eodem repeti reus poteſt, *l. 1, C. de gener. abolit. l. 10, ff, ad S. C. Turp.*

8 *l. 28, ff. de pœn.* Illis tribus duntaxat modis olim vita adimi potuit, non laqueo, ſive furca. *l. 8, §. 1, ff. de pœn.*

9 Ludus duplex eſt, Venatorius, & Gladiatorius. In utrumque damnati ſervi pœnæ efficiuntur. *l. 8, §. quicumque. ff. de pœn.*

10 Relegatio, eſt, inſulæ vinculum: Exilium, eſt certi loci interdictio,

la [1]. Sane qui ad gladium dantur, intra annu[m]
conſumendi ſunt.

TIT. XVIII.
DE ABACTORIBUS.

§. 1. ABactores ſunt, qui unum equum, duas e-
quas, totidemque boves [2], capras x. a[ut]
porcos quinque abegerint. Quidquid vero int[ra]
hunc numerum fuerit ablatum, pœna furti pro qu[a]-
litate ejus, aut in duplum, aut in triplum conven[i]-
tur, vel fuſtibus cæſus in opus publicum unius an[ni]
datur, aut ſub pœna vinculorum domino reſtitu-
tur. §. 2. Si ea pecora, de quibus quis litigat, a-
egerit, ad forum [3] remittendus eſt, atque ita conv[i]-
ctus in duplum, vel in triplum furis more damnatu[r].

TIT. XIX.
DE SACRILEGIS.

QUi noctu manu [4] facta prædandi, ac depop[u]-
landi gratia templum inrumpunt, beſtiis o[b]-
jiciuntur. Si vero per diem leve aliquid de temp[lo]
abſtulerint, vel deportantur honeſtiores, vel hum[i]-
liores in metallum damnantur.

TI[T.]

dictio, aut omnium præter certum locum. Sic legendum eſt in *l. 4, ff. de interd. & releg.*

1 Si ad tempus ſint. Nam neque civitas per hunc modum, neque libertas amittitur. In perpetuum vero damnati civitatem amittunt. *l. 17. ff. de pœn.* libertatem retinent. *l. 28. §. 6. ff. de pœn.*

2 Ita legendum puto, *Abactores ſunt, qui unum equum, duas equas, vel capras decem, totidemque oves, aut, porcos quinque abegerunt. pro qualitate ejus, aut in duplum, aut in triplum co[n]-nitur. Abactor autem fuſtibus cæſ[us in] opus publicum unius anni datur, aut [ſub] pœna vinculorum domino reſtituitu[r].*

3 Saturnius ait, ad examina[tio]-nem civilem. *l. 1. §. ult. ff. de a[...]* Alii ad jus ordinarium. *l. ult. ff. [...] priv. del. l. 2. ff. de fur. bal. l. 1. §. ſi ventris nom. mul. in poſſ. miſſ.* [...]rum eſt proprie cauſarum civili[...] inde Forenſes actiones, id eſt, c[ivi]-les. *l. 1. ff. de incend. rui. & nauf.*

4 *l. 6 §. 1. ff. ad legem Iul. pecul.*

1 De

TIT. XX.
DE INCENDIARIIS.

QUi noctu fructiferas arbores [1] manu facta ceciderint, ad tempus plerumque in opus publiium damnantur, aut honeſtiores damnum ſarcire oguntur, vel curia ſubmoventur, vel relegantur.

TIT. XXI.
DE VATICINATORIBUS, ET MATHEMATICIS.

1. VAticinatores, qui ſe Deo plenos adſimulant, idcirco civitate expelli placuit, ne imana credulitate publici mores ad ſpem alicujus i corrumperentur, vel certe ex eo populares anii turbarentur. Ideoque primo fuſtibus cæſi civite pelluntur: perſeverantes [2] autem in vincula puica conjiciuntur, aut in inſulam deportantur, vel rte relegantur. §. 2. Qui novas, & uſu, vel raone [3] incognitas religiones inducunt, ex quibus iimi hominum moveantur, honeſtiores deportanr, humiliores capite puniuntur. §. 3. Qui de lute Principis, vel ſumma Reipublicæ Mathemacos, Ariolos, Aruſpices, vaticinatores conſulit, um eo, qui reſponderit, capite punitur. §. 4. Non ntum divinatione quis, ſed ipſa ſcientia, ejuſque oris [4] melius fecerit abſtinere. Quod ſi ſervi de lute dominorum conſuluerint, ſummo ſupplicio, eſt, cruci afficiuntur. Conſulti autem ſi reſponſa dede-

1 De arboribus cæſis eſt in ſingu- xxv. aſſium actio ex XII. tabul. t actio legis Aquiliæ: eſt intertum Quod vi aut clam, eſt & etoria in duplum actio, de qua ctatur in *l. 7, & l. prox. ff. arb. furt.*

2 *l. 28. §. ſolent. ff. de pœn. l. 8. C. ad legem Iul. de vi pub.*

3 Ut M. Tullius *de amicitia*, Si quando de amicitia, quam nec uſu, nec ratione habent cognitam.

4 Idem de Magica arte traditur. j. tit. 25,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

dederint, aut in metallum damnantur, aut in inſu lam deportantur.

TIT. XXII.
DE SEDITIOSIS.

§. 1. AUctores [1] ſeditionis & tumultus, concit to populo, pro qualitate dignitatis, aut i crucem tolluntur, aut beſtiis objiciuntur, aut in in ſulam deportantur. §. 2. Qui terminos effodiunt vel exarant, arboreſve terminales evertunt, vel q convellunt bodones [3], ſi quidem id ſervi ſua ſpon fecerint, in metalllum damnantur, humiliores opus publicum, honeſtiores in inſulam, amiſſa te tia parte bonorum relegantur. §. 3. Cives Rom ni [4], qui ſe Judaico ritu, vel ſervos ſuos circumci patiuntur, bonis ademptis in inſulam perpetuo r legantur: Medici capite puniuntur. §. 4. Judæi alienæ nationis comparatos ſervos circumciderin aut deportantur, aut capite puniuntur [5].

TIT. XXIII.
AD LEGEM CORN. DE SICARIIS ET VENEFICIS.

§. 1. LEx Cornelia [6] pœnam deportationis inflig eis, qui hominem occiderint, ejuſve r cauſa, furtive faciendi cum telo fuerint. Et qui v nenum hominis necandi cauſa habuerint, vendid rint, paraverint, falſum teſtimonium dixerint, qu quis periret, mortiſve cauſas præſtiterint. Ob qu

omn

1 Extat hæc ſententia in *l. 38, §. 3, ff de pœn.*

2 *l. 1, ff. de term. mot.*

3 Bodones ſive botones vicem terminorum preſtant. Vox eſt menſorum, vel eorum, qui de agrorum & limitum conditionibus ſcripſerunt.

4 Soli Judæi ſe impune circu cidunt. *l. 11, ff. ad leg. Cor. de ſic.*

5 *d. l. 11, ff. ad leg. Corn. de Sic*

6 *l. 1, ff. ad leg. Corn. de ſic. l. 3, pen. ff. ad leg. Corn. de ſic.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

omnia facinora in honeſtiores pœna capitis vindicari placuit, humiliores vero in crucem tolluntur, aut beſtiis objiciuntur. §. 2. Qui hominem occiderit, aliquando abſolvitur. Et qui non occidit, ut homicida damnatur. Conſilium enim uniuſcujuſque non factum puniendum eſt[1]. Ideoque qui cum velit occidere, id caſu aliquo perpetrare non potuerit, ut homicida punietur. Et is, qui caſu jactu teli hominem imprudenter occiderit, abſolvitur.

§. 3. Qui latronem cædem ſibi inferentem, vel alium quemlibet ſtuprum inferentem occiderit, puniri non placuit[2]. Alius enim vitam, alius pudorem publico facinore defendit. §. 4. Judex, qui in caput fortunaſque hominis pecuniam accepit[3], in inſulam bonis ademptis, deportatur. §. 5. Mandatores cædis perinde ut homicidæ [4] puniuntur. §. 6. Si putator ex arbore cum ramum dejiceret, non proclamaverit[5], ut vitaretur, atque ita prætereiens ejuſdem ictu homo perierit, etſi in legem non incurrit, in metallum damnatur. §. 7. Qui hominem invitum [6] libidinis, aut promercii [7] cauſa caſtraverit, caſtrandumve curaverit, ſive is ſervus, ſive liber ſit, capite punitur. Honeſtior publicatis bonis in inſulam deportatur. §. 8. Qui abortionis [8], aut amatorium poculum dant, etſi dolo non faciant, tamen

1 In maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus. *l. 14, ff. ad legem Corn. de ſic.*

2 *l. 2, l. 4, C. ad leg. Cor. de ſic. l. 1, §. ult. ff. eod. l. 4, ff. ad leg. Aquil.*

3 *l. 1, ff. eodem.*

4 *l. 5, C. de accuſ.*

5 Si ſervum occiderit, in legem Aquiliam incidit: ſi liberum, neque in Aquiliam indicit, quia de libero occiſo ea lege non datur actio, neque in Corneliam, quia ea lege dolus arguitur non culpa. *l. 7, ff. ad leg. Cor. de ſicar. l. 31, ff. ad leg. Aquil.*

6 Quæ vox frequens eſt in libris noſtris. *l. 41, §. 5, ff. de legat. 1, l. 4, §. 2, ff. de pen. leg. l. 2, ff. ad leg. Jul. de vi pub.*

7 Ex Conſtitutione Adriani idem erit, ſi non invitum caſtraverit. *l. 4, §. ult. ff. ad leg. Cor. de ſic.*

8 Extat hæc ſententia in *l. 38, §. 5, ff. de pœn.*

men quia mali exempli res eſt, humiliores in metallum, honeſtiores in inſulam amiſſa parte bonorum relegantur. Quod ſi eo mulier aut homo perierit, ſummo ſupplicio afficiuntur. §. 9. Qui ſacra impia, nocturnave, ut quem obcantarent, interficerent, obligarent, fecerint, faciendave curaverint [1]: aut cruci ſuffiguntur, aut beſtiis objiciuntur. §. 10. Qui hominem immolaverint [2], ex ejuſve ſanguine litaverint, fanum templumve polluerint, beſtiis objiciuntur, vel ſi honeſtiores ſint, capite puniuntur.

§. 11. Magicæ artis conſcios ſummo ſupplicio affici placuit, id eſt, beſtiis objici aut cruci ſuffigi: Ipſi autem magi [3] vivi exuruntur. §. 12. Libros magicæ artis apud ſe neminem habere licet: & ſi penes quoſcunque reperti ſint, bonis ademptis ambuſtiſque his [4] publice, in inſulam deportantur: humiliores capite puniuntur. §. 13. Si ex eo medicamine, quod ad ſalutem hominis, vel ad remedium datum erat, perierit [5]: is, qui dederit, ſi honeſtior fuerit, in inſulam deportatur, humilior autem capite punitur.

TIT. XXIV.

AD LEGEM POMPEJAM DE PARRICIDIIS.

LEge Pompeja [6] de parricidiis tenetur, qui patrem, matrem, avum, aviam, fratrem, ſororem, patronum, patronam occiderit. Hi etſi antea inſuti culleo [7] in mare præcipitabantur, hodie tamen vivi exu-

1 *l. 13, ff. ad leg* Cor. *de ſic.*

2 Quod & Tiberium & Adrianum vetuiſſe proditum eſt.

3 Gravius ipſi magi puniuntur, quam magicæ artis conſcii. *tit. de malef. & math.* C.

4 *l. 4, §. 1, ff. de fam. erciſ.*

5 *l. 6, §. 7, ff. de offic. præſ.*

6 Eadem eſt legis Corneliæ de ſicariis, & legis Pompeiæ pœna. *l. 1. ff. leg. Pomp. de par.*

7 *l. pen. ff. eod.* hæc introducta pœna in uſu eſſe deſiit. Poſtea reducta à Conſtantino. *l. 1. C. de his qui par. vel lib. occid.*

1 *l. 1,*

exuruntur, vel ad beſtias [1] dantur.

TIT. XXV.
AD LEGEM CORNELIAM TESTAMENTARIAM.

§. 1. LEge Cornelia teſtamentaria [2] tenetur, qui teſtamentum, quodve aliud inſtrumentum ſciens dolo malo recitaverit, ſubjecerit, ſuppreſſerit, amoverit, reſignaverit, deleverit, quodve ſignum adulterinum ſculpſerit [3], fecerit, expreſſerit, amoverit, reſeraverit: quive nummos aureos, argenteos adulteraverit [4], laverit, conflaverit, raſerit, corruperit, vitiaverit, vultuve Principum ſignatam monetam [5] præter adulterinam reprobaverit. Et honeſtiores quidem in inſulam deportantur, humiliores autem aut in metallum damnantur, aut in crucem tolluntur. Servi autem poſt admiſſum manumiſſi capite [6] puniuntur. §. 2. Qui ob falſum teſtimonium perhibendum, vel verum non perhibendum pecuniam acceperit, dederit, judicemve, ut ſententiam ferat, vel non ferat, corruperit, corrumpendumve curaverit, humiliores capite puniuntur, honeſtiores publicatis bonis cum ipſo judice in inſulam deportantur. §. 3. Judex, qui contra ſacras Principum conſtitutiones, contrave jus publicum quod apud ſe recitatum eſt, pronuntiat, in inſulam deportatur. §. 4. Qui rationes, acta, libel-

1 *l. 1. ff. de pub. jud.*

2 *l. 30, ff. de leg. Corn. de fal. §. 1.* ... *lex Cornelia de falſis. De pub. judic.* ... lent etiam, qui extra teſtamenta ... aliis rationibus, vel inſtrumentis ... id eorum fecerint, perindeatque ... tamentorum falſarii coërceri. *l.* ... *§. qui in rationibus. l. 9. §. 1. l. in*... *umentorum. §. 1, ff. de leg. Corn. de fal.* Falſum eſt de teſtamentis: Quaſi falſum de cęteris inſtrumentis, vel cauſis. *l. 1, §. ult. ff. eod.*

3 *l. 8, &, 9, ff. eodem.*

4 Pertinet ad *l. 1, C. de vet. num. pot.*

5 *l. 1, §. ult. ff. de leg. Cor. de fal.*

6 *l. 1, §. 1. ff. de leg. Corn. de fal.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

libellos, album propoſitum, teſtationes, cautiones, chirographa, epiſtolas, ſciens dolo malo in fraudem alicujus deleverit, mutaverit, ſubjecerit, ſubſcripſerit, quive æs inauraverit, argentaverit [1], quive cum argentum, vel aurum poneret, æs, ſtannumve ſubjecerit, falſi pœna coërcetur. §. 5. Ampliſſimus ordo decrevit [2] eas tabulas, quæ publici, vel privati contractus ſcripturam continent, adhibitis teſtibus ita ſignari, ut in ſumma marginis ad mediam partem perforatæ, triplici lino conſtringantur, atque impoſitum ſupra linum ceræ ſigna imprimantur, ut exteriores ſcripturæ fidem interiori ſervent. Aliter tabulæ prolatæ nihil momenti habent. §. 6. Qui vivi teſtamentum aperuerit, recitaverit, reſignaverit pœna legis Corneliæ tenetur [3]: & plerumque aut humiliores in metallum damnantur, aut honeſtiores in inſulam deportantur. §. 7. Si quis inſtrumenta litis [4] ſuæ à procuratore ſuo, vel cognitore adverſario prodita eſſe convicerit, tam procurator quam cognitor, ſi humiliores ſunt, in metallum damnantur: ſi honeſtiores, adempta dimidia parte bonorum, in perpetuum relegantur. §. 8. Inſtrumenta penes ſe depoſita quicumque alteri altero abſente reddiderit, vel adverſario prodiderit, pro perſonæ ejus condicione, aut in metallum damnatur, aut in inſulam relegatur [5]. §. 9. Qui falſis inſtrumentis, actis, epiſtolis, reſcriptis, ſciens dolo malo uſus fuerit [6], pœna falſi coërcetur: ideoque humi-

1 Quod veriſimile eſt Paulum ex aliqua conſtitutione ſumpſiſſe.

2 S. C. de quo hic agitur, factum fuit Neronis temporibus. Suet. *in Nerone.*

3 *l. 1. §. is qui aperuerit. ff. de leg. Corn. de fal.* Extat hæc ſententia in *l. 38, §. qui vivi. ff. de pœn.*

4 *d. l. 38, §. ſi quis inſtrumentum.*

5 In Pandectis legitur, *deportatur l. 38, §. inſtrumenta. ff. de pœn.* quod ex hoc loco emendandum cenſeo.

6 *l. 2, C. de fid. inſt. l. 3, C. ſi reus vel accuſ.*

humiliores in metallum damnantur, honeſtiores in inſulam deportantur. §. 10. Si qui ſibi falſum nomen impoſuerit, genus, parenteſve finxerit, quo quid alienum interceperit, poſſederit [1], pœna legis Corneliæ de falſis coërcetur. §. 11. Qui inſignibus altioris ordinis utuntur, militiamque confingunt [2] quo quem terreant, vel concutiant, humiliores capite puniuntur, honeſtiores in inſulam deportantur. §. 12. Si qui de judicis amicitiis, vel familiaritate mentientes eventus ſententiarum ejus vendunt [3], quidve obtentu nominis ejus agunt, convicti pro modo delicti aut relegantur, aut capite puniuntur.

TIT. XXVI.

AD LEGEM JULIAM DE VI PUBLICA ET PRIVATA.

§. 1. LEge Julia de vi publica damnatur, qui aliqua poteſtate præditus civem Romanum antea ad populum, nunc ad Imperatorem appellantem [4] necarit, necarive juſſerit, torſerit, verberaverit, condemnaverit, in publica vincula duci juſſerit: Cujus rei pœna humiliores capitis, honeſtiores inſulæ deportatione [5] coërcentur. §. 2. Hac lege excipiuntur, qui artem ludicram faciunt. Judicati etiam & confeſſi, & qui ideo in carcerem duci jubentur, quod jus dicenti non obtemperaverint [6], quidve contra diſciplinam publicam fecerint [7]. Tribuni etiam

1 *l. 13, ff. de leg. Corn. de fal.*

2 *l. 27, §. ult. ff. de leg. Corn. de fal. l. 3, ff. ad leg Iul. majeſt.*

3 *l. 10, C. de accuſ.* Sidonius Apollin. *lib. 5,*

4 *l. 7. ff. ad leg. Iul. de vi pub.* Provocatio à magiſtratu olim ad Populum fiebat, nunc ad Imperatorem.

5 *l. 16, §. ult. ff. ad leg. Iul. de vi pub. §. item lex Iulia de vi. De public. judic. l. 5, §. ult. l. pen. ff. ad leg. Iul. de vi pub.*

6 Quod jure fieri oſtendit. *l. 13, §. 2, ff. de injur.*

7 Ut ſeditionum auctores, factionum duces. *l. 16, ff. de appell.*

1 Sic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

etiam militum, & præfecti claſſium, alarumve: ut ſine aliquo impedimento legis Juliæ per eos militare delictum coërceri poſſit. §. 3. Lege Julia de vi privata tenetur, qui quem armatis hominibus poſſeſſione, domo, villa agrove dejecerit, expugnaverit, obſederit, cluſerit, idve ut fieret, homines commodaverit, locaverit, conduxerit, quive cœtu, concurſu [1], turba, ſeditione incendium fecerit, funerari, ſepelirive aliquem prohibuerit, funuſve eripuerit, turbaverit: Et qui eum, cui aqua & igni interdictum eſt, receperit, celaverit, tenuerit. Quive cum telo in publico fuerit: templa, portas, aliudve quid publicum armatis obſederit [2], cinxerit, clauſerit, occupaverit. Quibus omnibus convictis, ſi honeſtiores ſint, tertia pars bonorum eripitur, & in inſulam relegantur, humiliores in metallum damnantur. §. 4. Creditor chirographarius ſi ſine juſſu præſidis per vim debitoris ſui pignora cum non habuerit obligata, acceperit, in legem Juliam de vi privata committit [3]. Fiduciam vero, & pignora apud ſe depoſita perſequi & ſine auctoritate judicis vindicare non prohibetur [4].

TIT. XXVII.

DE LEGE JULIA PECULATUS.

SI quis fiſcalem pecuniam attrectaverit, ſubripuerit,

1 Sic hunc locum emendavi ex *l. 5. ff. ad leg. Iul. de vi pub.*

2 Hi omnes, pœna legis Juliæ privatorum coërcentur. Alii pœnam Juliæ publicorum ſtatuunt. *l. 3. 4. 5. 10. ff. ad leg. Iul. de vi pub.* ſed quandoquidem, hæc quaſi paria conjungi ſolent, convocatis armatiſve hominibus, & utriuſque legis crimen objici poteſt: quod fieri quandoque ex eodem facto oſtendit. *l. 32. ff. de pœn.*

3 s. *lib. 2, tit 14, l. 5.* C. *ad leg. Iul. d. vi pub. l. ult. ff. ad leg. Iul. de vi priv.*

4 *l. 3,* C. *de pign.* Dico fiduciam & pignora: nam hypothecas ſi per vim auferat, credo eum teneri lege Julia *l. 3.* C. *vi bon. rap.*

rit, mutaverit, ſeu in ſuos uſus converterit, in quadruplum [1] ejus pecuniæ, quam ſuſtulit, condemnatur.

TIT. XXVIII.
AD LEGEM JULIAM REPETUNDARUM.

IUdices pedanei ſi pecunia corrupti dicantur [2], plerumque à præſide aut curia ſubmoventur, aut in exilium mittuntur, aut ad tempus relegantur.

CAII

1 Hujus legis pœna primum fuit litis eſtimatio in quadruplum. *l. pen. ff. eod. tit. l. 1.* C. *eod.* tum deportatio, deinde ultimum ſupplicium.

2 Damnati pecuniam in quadruplum plerumq; reddunt his, à quibus acceperunt. *l. 1. C. eod. tit.* & hoc amplius extra ordinem puniuntur, vel exilio, vel relegatione, vel ordinis amotione, vel duriori pœna. *l. 7. §. ult. ff. eod. tit.* Extat hæc ſententia in *l. 38. §. judices. ff. de pœn.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

CAII JC[ti]

ANTIQUISSIMI

E Libris quatuor Inſtitutionum, quę ſuperſunt fragmenta.

Ex ultima J. OISELII JC. recenſione, Cum ejuſdem & aliorum ſelectis notis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

CAII JC^TI^
Antiquiſſimi

INSTITUTIONUM
LIBER PRIMUS.

TITULUS I.
De Jure Naturali, Gentium & Civili.

GAJUS lib. I. Inſtitutionum.

O*Mnes populi, qui* legibus & moribus [1] *reguntur partim ſuo proprio, partim communi omnium hominum jure utuntur. Nam quod quiſque populus* [2] *ipſe ſibi jus conſtituit, id ipſius proprium civitatis eſt: vocaturque jus civile, quaſi jus proprium ipſius civitatis. Quod verò naturalis ratio inter omnes homines conſtituit, id apud omnes peræquè cuſtoditur: vocaturque jus gentium, quaſi quo jure omnes gentes utuntur.* L. IX. D. DE JUST. & JUR.

****

GAJUS lib. I. Inſtit.

Omne jus quo utimur, [3] *vel ad perſonas pertinet, vel ad res, vel ad actiones.* L. I. D. DE STATU HOM.

Ti-

5 Theophilus legit: *legibus aut moribus.*

2 §. 4, *Inſtit. de jure nat. gent. & civ.* populus deinde ſuam poteſtatem in principem tranſtulit. §. 6, *inſtit. eod. l.* 1, *l.* 9, *l. ult. in fin. Cod. de legibus.*

3 §. *ult. Inſtit. de jure nat. gent. & civili.*

TIT. II.
DE JURE PERSONARUM.

CAII Inſtitutionum liber primus dicit *omnes homines* [1] aut liberos eſſe, aut ſervos. Sed ex ipſis, qui liberi ſunt, alios *eſſe ingenuos* [2], alios libertinos. Ingenuos, qui ingenui *nati ſunt* [3]: Libertinos, qui juſtâ ſervitute manumiſſi, *liberi fiunt* [4]. Ingenuorum omnium unus ſtatus eſt. Libertorum verò ideò non unus eſt, quia *tria ſunt genera libertorum* [5]: quia liberti aut cives Romani ſunt, aut Latini, aut Dedititii. Tamen qui cives Romani ſint, qui Latini, qu Dedititii, breviter explanandum eſt.

GAJUS lib. I. Inſtit.

Summa itaque de jure perſonarum diviſio hæc eſt; quòd omnes homines aut liberi ſunt, aut ſervi. L. III. D. DE STAT. HOM.

*** ***

GAJUS lib. I. Inſtit.

Libertini ſunt qui ex juſta ſervitute manumiſſi ſunt. L. VI. D. DE STAT HOM.

§. 1. Cives Romani ſunt, qui his tribus modis, id eſt, teſtamento, aut *in Eccleſiâ* [6], aut ante *Conſulem* [7] fuerint manumiſſi.

§. 2. Latini ſunt, qui aut per *epiſtolam* [8], aut *inter amicos* [9], aut convivii adhibitione manumittuntur.

§. 3. Dedititii verò ſunt, qui poſt admiſſa crimina ſuppliciis ſubditi, & publicè pro criminibus cæſ ſunt: aut in quorum facie, vel corpore quæcunque

indi

1 *pr. inſt. de jure perſonar. & l. 3, ff. de ſtatu hominum.*

2 *pr. inſt. de ingenuis l. 5, ff. de ſtatu hominum.*

3 *d. l. 5, §. 2.*

4 *l. 6, ff. eod.*

5 *Ulpian. fragm. tit. 1, §. 3, inſtit. de libertin.*

6 *l. 1, & 2, Cod. de his qui in ſa Eccleſ. manum.* De hoc manumiſſio nis modo vide Cujac. *lib. 17, obſ. 2*

7 Vide *Ulpianum 1, §. 7,*

8 *l. 1, §. 1, Cod. de latin. lib. toll. d. l. 1, §. 2,*

1 Reli

indicia aut igne, aut ferro impreſſa ſunt, & ita impreſſa ſunt, ut deleri non poſſint [1]. hi ſi manumiſſi fuerint, Dedititii appellantur.

§. 4. Sed inter hæc tria genera libertorum ideo cives Romani meliorem ſtatum habent: quia & teſtamenta facere & ex teſtamento quibuſcunque perſonis ſuccedere poſſunt. Nam & Latini, & Dedititii *nec teſtamenta condere* [2], nec ſibi ex teſtamento aliorum aliquid dimiſſum poſſunt ullatenus vindicare. Tamen Latini *certis rebus* [3] privilegia civium Romanorum Libertorum conſequi poſſunt: Dedititii verò nullâ ratione poſſunt ad civium Romanorum Libertorum beneficium pervenire. Nam Latini patronorum beneficio, id eſt, *ſi iterum* [4] ab ipſis aut *teſtamento*, aut in Eccleſiâ, aut ante Conſulem manumittantur, *civium Romanorum* [5] privilegia conſequuntur.

Tit. III.

CUI, ET QUIBUS EX CAUSIS MANUMITTERE NON LICET.

NOn *tamen omnes* [6] domini ſervos ſuos manumittere poſſunt. Nam ſi aliquis multa debita habeat, cujus ſubſtantia à creditoribus teneatur obnoxia, ſi in *fraudem creditoris* [7] ſui ſervos ſuos manumittere voluerit, collata manumiſſio *non valet* [8].

§. I.

1 Reliqua vide apud Conanum *lib. 2, cap. 6, num. 2, & 4*, & R. Forner. *rer. quot lib. 4, cap. 24*, Adde Ulpian. *tit. 1, & tit. 7, Novell. 78*, Theophil. *lib. 1. cap. 5*,

2 Vid. *§. 4, Inſtit. de ſucceſſ. libert.*

3 Vide Ulpian. *tit. 3*,

4 Ulpian. *tit. 3, §. 4*,

5 *§. 1, ſupra eod.*

6 *pr. inſt. cui & quib. ex cauſ. manumitt. non licet.*

7 *l. 10, l. 16, §. 2, ff. Qui & à quib. manumiſſ.*

8 Ex lege Ælia Sentia Auguſti temporibus lata Sexto Ælio & Cajo Sentio Coſſ. Unde lex Ælia Sentia dicta eſt. Vide *Ulpian. fragment. tit. 1. §. 6, & Inſtit. cui & quib. ex cauſ. man. non licet.* Conan. *lib. 1, cap. 5*,

§. 1. Aut ſi libertus civis Romanus filios liberos non habuerit, & in fraudem patroni[1] ſui ſervos ſuos manumittat, ſimiliter data manumiſſio non valet.

§. 2. Pręterea minor quicunque viginti annorum[2] dominus, ſervo ſuo libertatem dare non poteſt, niſi fortè tantùm minor manumiſſor, cui pater ſuus & mater à patrono donati ſunt, eoſdem manumittat, aut certè pædagogum, aut collactaneum manumittat. Nam quamlibet dominus, quatuordecim annos egreſſus, teſtamentum facere poſſit[3], & heredem inſtituere, & legata relinquere, libertatem tamen[4] ſervis non poteſt in hac ætate conferre.

Tit. IV.
DE NUMERO SERVORUM TESTAMENTO MANUMITTENDORUM.

CONſtitutum eſt, quantum ſervorum numerum teſtamento de quantâ familiâ liceat manumitti, hoc ordine: ut, ſi quis duos ſervos habet, ambo manumittere poſſit. Qui verò tres, duos teſtamento manumittat. Qui quatuor, ſimiliter duos. Qu ſex, tres. Qui octo, quatuor. Qui decem, quinque Qui undecim, duodecim, tredecim, quatuordecim quindecim, ſedecim, decem & ſeptem: ſimilite quinque. Qui decem & octo, ſex. Et ab hoc numero uſque ad triginta, tertiam partem manumittere liceat. Qui ampliùs, quàm triginta habuerit uſque ad centum quartam partem de numero ſer-

vorum

1 *Ulpian. tit. 1, §. 10,*

2 Alterum caput *l. Æliæ Sentiæ.*

3 *l. 5, ff. qui teſt. fac. poſſ.*

4 *§. 7, Inſtit. cui & quib. ex cauſ. manumitt. non licet.* XVII. & *novell. 119, cap. 3*, annis XIV. dari poteſt libertas.

5 Ulpian. *tit. 1, §. 24.* Hæc era lex Fuſia Canina quæ Auguſti temporibus lata eſt teſte Suetonio *ca* 40, quam ſuſtulit Juſtinianus *l. u nic. Cod. de lege Fuſia Canina tollend* cujus relatio eſt in *tit. Inſtit. De le Fuſia Canina tollenda.*

1 Ita

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

vorum manumittere poteſt. Qui verò plures, quam centum habuerit, quintam partem manumittere poteſt. Sed & hoc ſtatutum eſt, ut de qualibet grandi familiâ, nulli amplius, quam centum [1] teſtamento manumittere liceat.

§. 1. Nam qui voluerit aut in Eccleſiâ, aut ante Conſulem, aut inter amicos, aut per epiſtolam manumittere, poteſt his manumiſſionibus omnem familiam [2] jugo ſervitutis abſolvere.

§. 2. Nam ſi aliquis teſtamento plures manumittere voluerit, quam continet numerus ſupra ſcriptus, ordo ſervandus eſt: ut illis tantum libertas valeat, qui prius manumiſſi ſunt [3], uſque ad illum numerum, quem explanatio continet ſuperius comprehenſa. Qui vero poſtea ſupra conſtitutum numerum manumiſſi leguntur, integrè in ſervitute eos certum eſt permanere. Quod ſi non nominatim [4] ſervi, vel ancillæ in teſtamento manumittantur: ſed confusè omnes ſervos ſuos, vel ancillas is, qui teſtamentum facit, liberos facere voluerit, nulli penitùs firma eſſe jubetur hoc ordine data libertas [5], ſed omnes in ſervili conditione, qui hoc ordine manumiſſi ſunt, permanebunt. Nam & ſi ita in teſtamento ſervorum manumiſſio adſcripta fuerit, id eſt, in circulo [6], ut qui prior, qui poſterior nominatus ſit, non poſſit agnoſci, nulli ex his libertatem valere mani-

1 Ita Ulpian. *tit. 1, §. 24,* & Paul. *ſentent. lib. 4, tit. ult. §. ult.*

2 Id eſt omnes ſervos unius domini ita Veteres. Ut *tit. D. Si familia furtum fecerit. l. 2, §. 14, ff. De vi bonor. rapt. & l. 195, §. 3, ff. de Verb. Significat.* Eadem exceptio eſt in milite. qui teſtamento omnibus ſervis libertatem dare poteſt. *l. 51, ff. de manumiſſ. teſtam.*

3 Ordo ſcripturæ ſervandus eſt, *l. 83, ff. de hered. Inſt. l. 24, ff. Qui & à quib. manumiſſ. l. 24, §. 17, ff. de fideicom. lib. l. 77, §. 24, ff. de legat. 2,*

4 nominatim libertas ſervis danda. Ulpian. *tit. 1, §. ult.* Paul. *ſent. lib. 4, tit. 14,*

5 *l. 42, l. 43, ff. de heredib. inſtit.*

6 id eſt in orbe tereti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

manifeſtum eſt, ſi agnoſci non poteſt, qui prior, qui poſterior manumiſſus fuerit.

§. 3. Nam ſi aliquis in ægritudine conſtitutus, in fraudem hujus legis facere noluerit teſtamentum, ſed epiſtolis [1], aut quibuſcunque aliis rebus ſervis ſuis pluribus, quam per teſtamentum licet, conferre voluerit libertates, & ſub tempore mortis hoc fecerit, hi, qui prius manumiſſi fuerint uſque ad numerum ſuperius conſtitutum, liberi erunt. Qui verò poſt ſtatutum numerum manumiſſi fuerint, ſervi ſine dubio permanebunt.

§. 4. Nam ſi incolumis quoſcunque diverſo tempore manumiſit: inter eos, qui per teſtamentum manumiſſi ſunt, nullatenus computentur [2].

TIT. V.

DE HIS QUI SUI VEL ALIENI JURIS SUNT.

ALiquæ perſonæ ſui juris [3] ſunt, aliquæ alieno juri ſubjectæ ſunt. Itaque cum oſtenditur [4], quæ perſonæ alieno juri ſubjectæ ſint, tunc evidenter agnoſcitur, quæ ſui juris ſint.

§. 1. In poteſtate itaque dominorum ſunt ſervi; quam poteſtatem omnes gentes habere certum eſt: ſed diſtrin-

GAJUS lib. 1. Inſtit.

DE jure perſonarum alia diviſio ſequitur: quod quædam perſonæ ſui juris ſunt, quædam alieno juri ſubjectæ ſunt. Videamus itaque de his, quæ alieno juri ſubjectæ ſunt; nam ſi cognoverimus quæ iſtæ perſonæ ſunt, ſimul intelligemus quæ ſui juris ſunt: diſpiciamus itaque de his, quæ in alienâ poteſtate ſunt. §. 1.

1 Epiſtola quis ſervum manumittere poteſt, ut & Codicillis. *Paul. 4, ſent. 14, §. 2,*

2 Ut numerum faciant.

3 Id eſt, ſuæ poteſtatis.

4 *l. 1, ff. de his qui ſunt ſui. pr. inſt. eod.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

gendi [1] in ſervos dominis pro ſuâ poteſtate permittitur, occidendi tamen [2] ſervos ſuos domini licentiam non habebunt: niſi fortè ſervus, dum pro culpæ modo cęditur, caſu [3] forſitan moriatur. Nam ſi ſervus dignum morte [4] crimen admiſerit, iis judicibus [5], quibus publici officii poteſtas commiſſa ęſt, tradendus eſt, ut pro ſuo crimine puniatur.

§. 2. In poteſtate [6] etiam patrum ſunt filii, ex legitimo matrimonio procreati.

§. 1. Igitur in poteſtate ſunt ſervi dominorum, quæ quidem poteſtas juris gentium eſt; nam apud omnes peræquè gentes animadvertere poſſumus, dominos in ſervos vitæ neciſque poteſtatem fuiſſe, & quodcunque per ſervum acquiritur id domino acquiritur.

§. 2. Sed hoc tempore nullis hominibus, qui ſub imperio Romano ſunt, licet ſupra modum, & ſine cauſa legibus cognitâ in ſervos ſuos ſævire. Nam ex conſtitutione Divi Antonini, qui ſine causâ ſervum ſuum occiderit, non minus puniri jubetur, quàm qui alienum ſervum occiderit. Sed & major aſperitas dominorum ejuſdem principis conſtitutione coërcetur. L. I. D. DE HIS QUI SUI VEL AL. JUR. SUNT.

Item in poteſtate noſtra ſunt liberi noſtri, quos ex juſtis nuptiis procreaverimus: quod jus proprium civium Romanorum eſt. L. III. D. DE HIS QUI S. VEL AL. JUR. SUNT.

Tit.

1 Id eſt, caſtigandi, coërcendi.

2 *d. l. 1, §. 2, l. 2, ff. de his qui ſunt ſui. §. 2, Inſtit. eod.* adde *l. 11, ff. de Sicariis & l. unic. Cod. de emendat. ſerv.*

3 *l. unic.* Cod *de emendat. ſervor.*

4 Vide *l. 96, ff. de Verb. obligat.*

5 Ita in *l. 11, ff. ad l.* Cornel. *de Sicar.*

6 *pr. Inſtit. de patr. poteſt. l. 3, ff. de his qui ſunt ſui.*

TIT. VI.
DE NUPTIIS.

LEgitimæ ſunt nuptiæ, ſi Romanus Romanam [1] nuptiis intervenientibus [2], vel conſenſu [3] ducat uxorem.

§. 1. Sed non omnes perſonas [4] uxores ducere licet: quia nec patri filiam, nec filio matrem, nec avo neptem, nec nepoti aviam. Quod non ſolùm de perſonis, quæ nobis propinquitate conjunctæ ſunt, ſed etiam de adoptivis, hoc eſt, adfiliatis, juſſum eſt obſervari. Nam etſi per emancipationem adoptio diſſolvatur, nuptias tamen inter has perſonas ſemper conſtat eſſe illicitas.

§. 2. Inter fratrem quoque & ſororem [5], ſive eodem patre ac matre nati fuerint, ſive diverſis matribus aut patribus, matrimonia eſſe non poſſunt. Inter adoptivos etiam fratres illicita ſunt conjugia, niſi fortè adoptio emancipatione fuerit diſſoluta: nam ſi emancipatio intervenerit, nuptiæ inter hujuſmodi fratres licitò contrahuntur.

§. 3. Fratris quoque & ſororis filiam [6] uxorem ducere non licet.

§. 4. Sororem quoque patris [7] ac matris uxorem accipere non licet.

§. 5. Genero quoque ſocrum ſuam [8]: nec ſoce-

ro

1 Ulpian. *fragm. tit. 5,*

2 Intelligit celebritates ſolennes & ita nuptiæ à matrimonio diſtinguuntur in *l. 10, l. 11, ff. de ritu l. 27, ff. de donat. inter virum & uxorem l. 13,* Cod. *de nupt.*

3 Vide *l. 15, in fin. de cond. & dem. & l. 30, ff. de reg. juris.*

4 *§. 1, inſt. de Nupt. l. 53, l. 68, ff. de ritu l. 17,* Cod. *de nupt.* Ulp. *tit. 6,*

5 §. 2, *inſt. de Nupt. l. 17,* Cod. *cod. l. 17, ff. de ritu.*

6 §. 3, *Inſt. de Nupt. l. 39, ff. de ritu. l. 17,* Cod. *de Nupt. l. ult.* Cod. *de Inceſt.*

7 §. 5, *Inſt. de nupt. l. 17, in fin. ff. de Ritu l. 17,* Cod. *de Nupt.*

8 *§. 6, 7, Inſt. de nupt. d. l. 17,* Cod. *de nupt.*

1 *d. §. 6,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ro nurum uxorem accipere licet, neque vitrico privignam [1], neque privigno novercam.

§. 6. Fratres etiam [2] amitinos vel conſobrinos in matrimonium jungi nullâ ratione permittitur.

§. 7. Sed nec uni viro [3] duas ſorores uxores habere, nec uni mulieri duobus fratribus jungi permittitur.

§. 8. Quod ſi quis inceſtas vel nefarias, id eſt, quæ ſunt ſuperiùs comprehenſæ, nuptias inierit, nec uxorem [4] habere videtur, nec filios. Nam hi, qui ex hujuſmodi conceptione nati fuerint, quamibet matrem [5] videantur habere, patrem verò [6] nulatenus habere cenſentur, & tanquam ſi de adulterio concepti fuerint, computantur: qui ſpurii apellantur: hoc eſt, ſine patre filii [7].

§. 9. Regula juris hoc continet, ut qui legitimè oncipiuntur, tempore conceptionis [8] ſtatum ſunant: qui veró non de legitimo matrimonio conipiuntur, ſtatum ſumant eo tempore, quo naſcunur. Ac proinde legitimâ conjunctione conceptus, tiamſi mater ejus ſtatum mutet, id eſt, ſi ancilla iat: ille, qui legitimè conceptus eſt, ingenuus naſcitur [9]. Nam qui non legitimo matrimonio conipitur, ſi mater ejus ex ancillâ, dum prægnans eſt, bera facta fuerit, liber naſcetur: ſi verò ex ingenuâ ncilla prægnans facta fuerit, ſervus naſcetur: quia on legitimè, ſed vulgò conceptus eſt [10].

Tit.

1 *d. §. 6, & l. 17, l. 40, ff. de ritu 38, ff. de adult.*
2 *§. 2, Inſt. de nupt. l. 54, ff. de Ritu.*
3 *l. 5, l. 8, Cod. de Inceſt.*
4 *§. 12, Inſtit. de Nupt.*
5 Mater ſemper certa eſt *l. 5, ff. in jus voc.* Ulpian. *fragm. tit. 4,*
6 *l. 23. ff. de ſtatu hom.*
7 *d. §. 12, inſt. de Nupt. & l. 23, ff. de ſtatu hom.*
8 *pr. Inſtit. de Ingenuis. l. 26, ff. de ſtatu hom.*
9 *d. pr. inſt. de ingen. l. 5, §. 2, ff. de ſtatu hom.*
10 *l. 25, ff. de ſtatu hom.*

TIT. VII.
DE ADOPTIONIBUS.

ADoptio naturę ſimilitudo eſt [1], ut aliquis filium habere poſſit, quem non generaverit.

§. 1. Et ipſa adoptio duobus modis fit [2]: una, quæ adrogatio dicitur: alia, quæ adoptio. Adrogatio eſt, quando aliquis patrem non habens [3] adoptatur, & ipſe ſe in poteſtatem adoptivi patris dat. Et ideò adrogatio dicitur, quia & ille, qui adoptat, interrogatur, utrùm illum, quem adoptat, filium habere velit: & ille, qui adoptatur, interrogatur, utrûm id fieri velit [4]. Illa verò alia adoptio eſt, ubi quis patrem habens [5], ab alio patre adoptatur: & ita ille, qui adoptatur, de certi patris poteſtate diſcedit, & in adoptivi patris incipit eſſe poteſtate [6].

GAJUS lib. 1. Inſtit.

Generalis enim adoptio duobus modis fit: aut principis auctoritate, aut Magiſtratus imperio. Principis auctoritate adoptamus eos, qui ſui iuris ſunt, ſpecies adoptionis dicitur adrogatio, quia & is, qui adoptat, rogatur, id eſt, interrogatur, an velit eum, quem adoptaturus ſit, juſtum ſibi filium eße; & is, qui adoptatur, rogatur, an id fieri patiatur. Imperio magiſtratus adoptamus eos, qui in poteſtate parentis ſunt: ſive primum gradum liberorum obtineant, qualis eſt filius, filia; ſive inferiorem, qualis eſt nepos, neptis, pronepos, proneptis.

§. 1. *Illud utriuſque ad-*

§. 2. Nam

1 *l. 1, ff. de adopt. l. 10, ff. eod. §. 8, Inſt. eod. 8, Ulpian. 1,*

2 *d. l. 1, & l. 2, ff. de adopt. & §. 1, Inſt. eod.*

3 Ita Anianus. Quod Cajus dixerat *qui ſui juris eſt.* Vide A. Gell. Hodie & pupilli arrogari poſſunt. *Ulp. frag. 8,*

4 Adrogationis formulam vide apud A. Gell. *lib. 5, cap. 19,*

5 ergo non ſui juris

6 Vide A. Gell. *d. lib. 5, cap. 19,*

1 *l. 21,*

§. 2. Nam & fœminę [1] adoptari poſſunt, ut loco filiarum adoptivis patribus habeantur: fœminæ verò adoptare non poſſunt [2], quia nec filios ex ſe natos in poteſtate habent.

§. 3. Spadones [3] autem, qui generare non poſſunt, adoptare poſſunt. Et licet filios generare non poſſint, quos adoptaverunt filios habere poſſunt.

§. 4. Si quis verò filios habens ſe dederit adoptandum, non ſolùm ipſe in patris adoptivi poteſtatem redigitur, ſed & filii ejus [4], ſi tamen avum paternum non habuerint, in adoptivi patris tranſeunt poteſtatem, tanquam nepotes.

optionis commune eſt: quod & hi, qui generare non poſſunt, quales ſunt ſpadones, adoptare poſſunt.

§. 2. Hoc verò proprium eſt ejus adoptionis, quæ per principem fit: quod his, qui liberos in poteſtate habet, ſi ſe adrogandum dederit, non ſolum ipſe poteſtati adrogatoris ſubjicitur, ſed & liberi ejus in ejuſdem fiunt poteſtatę, tanquam nepotes. L. 11. D. DE ADOPTIONIB.

*****

TIT. VIII.
QUIBUS MODIS FILII EXEUNT DE POTESTATE PATRIS.

Filii, qui in poteſtate patris ſunt, mortuo patre ſui juris fiunt [5]. Sed ſi hic filius, qui morte patris ſui juris effectus eſt, filios habeat, in ejus, poſt patris ſui obitum, erunt filii poteſtate [6]. Nam ſi pater moriatur, & avus paternus vivat, nepos ex filio ſui

1 *l. 31, ff. de adopt. Ulpia. frag. 8, 5, inſt. eod.*
2 *§. 10, inſt. eod. Ulpian 8, 9.*
3 Ulpian. *8, 6, §. 9, inſt. de adopt.* [...] *, §. 1, l. 40, in fin. ff. eod.*
4 *d. l. 40, ff. eod. in pr. Ulp. 8, §. 11, inſt. eod.*
5 *pr. inſt. Quib. mod. jus patr. pot. ſolv.* Ulpian. fragm. *tit. 10, §. 2, l. 15, ff. Quando dies legat.*
6 *l. 5, ff. de his qui ſui vel alien. jur.*

1 l. 3.

ſui juris eſſe non poteſt: quia in avi remanet poteſtate [1], qui avo mortuo ſui juris efficitur. Item ſi moriatur pater, & relinquat filium emancipatum, & ex eodem filio emancipatio nepotes, tunc nepotes liberi & ſui juris erunt, & in patris emancipati poteſtatem non veniunt [2].

§. 1. Item de poteſtate patris exeunt filii, ſi pater eorum in exilium miſſus [3] fuerit: quia non poteſt filium civem Romanum in poteſtate habere homo peregrinæ conditionis effectus. Item filius, ſi vivo patre in exilium miſſus fuerit, in poteſtate patris civis Romani eſſe non poteſt, quia ſimiliter peregrinæ conditionis factus cognoſcitur.

§. 2. Item ſi ab hoſtibus pater captus ſit: in poteſtate quamdiu apud hoſtes fuerit, filios non habebit. Sed ſi de captivitate evaſerit, jure poſtliminii omnem [4], ſicuti in aliis rebus [5], ita & in filios recipit poteſtatem. Si verò pater, qui ab hoſtibus captus eſt, in captivitate moriatur, ab eo tempore [6], quo ab hoſtibus captus eſt, filii ſui juris effecti intelliguntur.

§. 3. Item per emancipationem filii ſui juris efficiuntur. Sed filius maſculus tribus emancipationibus de poteſtate patris exit, & ſui juris efficitur. Mancipatio autem [7], hoc eſt, manus traditio, quædam ſimilitudo venditionis eſt [8]: quia & in emancipa

1 *l. 3. §. 2, ff. de agnoſc. vel al. lib.*

2 *pr. inſt. Quib. mod. jus patr. pot. ſolv. l. 41, ff. de adopt.*

3 adde in inſulam deportatus. *§. 1, Inſt. eod.* aquæ & igni interdictus *Ulp. 10, 3.* Relegatus. *§. 2, inſt. eod.* pœnæ ſervus factus. *§. eod. l. 7, ff. de his qui ſui juris.*

4 *l. 12, §. 1, l. 16, l. 22, §. 2, ff. de capt. & poſtlim. l. 6. §. ult. ff. de tut.*

5 in iis ſc. quæ juris ſunt, puta civitatem, familiam, bona *l. 5, §. 1 l. 18, l. 22, §. 1, ff. de capt. & poſtlim.*

6 Ipſo captivitatis momento *l. 12 ff. qui teſtam. fac. poſſ.*

7 Emancipationis ſolemnitatem etiam vide apud Theophilum *Inſt lib. 1, tit. 9,*

8 ab initio non imaginaria ſe vera fuit venditio, quam poſtea Juriſconſulti ad fictionem traduxere Verba legis refert Ulpian. *fragm. 1,*

1 i

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ipationibus præter illum, hoc eſt, certum patrem, lius pater adhibetur, qui fiduciarius nominatur. Ergo iſte naturalis pater filium ſuum fiduciario pa-ri mancipat, hoc eſt, manu tradit: à quo fiduciario atre naturalis pater unum, aut duos nummos [1], uaſi in ſimilitudinem pretii accipit, & iterum eum cceptis nummis fiduciario patri tradit. Hoc ſe-undò & tertiò fit, & ſic de patris poteſtate exit. Quę tamen mancipatio ſolebat ante Pręſidem fieri, nodo ante Curiam facienda eſt: ubi quinque teſtes ives Romani in præſenti erunt, & pro illo, qui Li-ripens appellatur, id eſt, ſtateram tenens, & qui nteſtatus [2] appellatur, alii duo, ut ſeptem teſtium umerus impleatur. Tamen cum tertiò mancipa-us fuerit filius à patre naturali fiduciario patri, hoc gere debet naturalis pater, ut ei à fiduciario patre emancipetur, & à naturali patre manumittatur [3]: t, ſi filius ille mortuus fuerit, ei in hereditate natu-lis pater [4], non fiduciarius ſuccedat. Fœminæ, vel epotes maſculi [5] ex filio, unâ emancipatione de atris, vel avi exeunt poteſtate, & ſui juris efficiun-ur. Et hi ipſi, quamlibet unâ mancipatione de pa-is, vel avi poteſtate exeant, niſi à patre [6] remanci-ati fuerint, à naturali patre manumiſſi, ſuccedere s naturalis pater non poteſt, ſed fiduciarius, à quo anumiſſi ſunt. nam ſi remancipatum ſibi natura-s pater, vel avus manumiſerit, ipſe eis in heredita-ſuccedit.

Quòd

1 ita in *l. 4, ff commod. pecuniæ di-grat:a numerationis loco intercedunt.*

2 Anteſtatus eſt qui teſtato ſive tibus adhibitis convenitur. De o verbo latius vide notas ad *l. 1,* *. 1, in XII. tabulis.*

3 Quæ manumiſſio vindicta fiebat.

4 *§. 8, inſtit. de legit. agnat. ſucceſſ. l. ult. Cod. de emanc. lib.*

5 Ulpian. *fragm. 10,*

6 à patre ſc. fiduciario.

1 Hoc

Quòd ſi habeat quis filium, & ex eo nepotes, & voluerit filium emancipare [1] & nepotes in ſuâ poteſtate retinere, in arbitrio ejus eſt: aut ſi voluerit nepotes emancipare, & filium in ſuâ poteſtate retinere, & hoc ei pro juris ordine licere manifeſtum eſt. Quod non ſolùm de nepotibus, ſed & de pronepotibus ſimiliter facere poteſt.

***

GAJUS lib. 1. Inſtit.

Liberum arbitrium eſt ei, qui filium & ex eo nepotem in poteſtate habebit, filium quidem poteſtate demittere: nepotem verò in poteſtate retinere; vel ex diverſo, filium quidem in poteſtate retinere, nepotem verò manumittere: vel omnes ſui juris efficere. Eadem & de pronepote dicta intelligemus. L. XXVIII. D. DE ADOPT.

***

Adhibitis non minus quinque teſtibus, puberibus, item Libripende. EX PRISCIAN. LIB. VI.

*** ***

Qui *libram æneam teneat, qui appellatur Libripens.* EX PRISCIAN. EOD. LIB. VI.

TIT. IX.

De Tutelis.

TUtores aut legitimi ſunt, aut teſtamentarii.

§. 1. Legitimi ſunt, [2] qui pupillo per virilem ſexum [3] propinquitate conjunguntur: & qui proximior fuerit de agnatis, ad ipſum legitima tutela pertinet: quia is, qui proximus fuerit ad tutelam, ipſe proximus eſt ad hereditatem [4].

§. 2. *Sunt*

1 Hoc patri licitum *l. 6, §. 2, & l. ſeq. ff. de bon. poſſ. contra tab. & l. 6, ff. unde lib.*

2. *§. 1. Inſtit. de legitima agnat. tutela 11. Vlpian. 4.*

3 *l. 10. §. 2. ff. de grad. & affin l. 2. §. 1. ff. de ſuis & legitim.*

4 *l. 1, de legit. tut. tit. inſtit. legit patroni tut. l. 10, l. 73, ff. de Reg. jur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

§. 2. *Sunt autem adgnati, qui per virilis ſexus perſonas cognatione juncti ſunt, quaſi à patre cognati: veluti frater eodem patre natus, fratris filius, nepoſve ex eo: item patruus, & patrui filius, nepoſve ex eo.* L. VII. D. DE LEGIT. TUT.

§. 3. Teſtamentarii ſunt [1], quos patres, aut avi paterni in teſtamento ſuo tutores filiis, aut nepotibus delegaverint. Quòd ſi nec teſtamentarius tutor fuerit, nec legitimus, tunc inquiſitione judicis pupillis tutores dantur [2].

TIT. X.
DE CURATORIBUS.

PEractis pupillaribus annis, quibus tutores abſolvuntur, ad curatores [3] ratio minorum incipit pertinere. Sub curatore ſunt minores ætate, majores everſores [4], inſani [5]. Hi, qui minores ſunt, uſque ad viginti & quinque [6] annos completos, [7] ſub curatore ſunt. Qui verò everſores, aut inſani ſunt, omni tempore vitæ ſuæ ſub curatore eſſe jubentur: quia ſubſtantiam ſuam rationabiliter gubernare non poſſunt.

CAII

1 *l. 1, ff. de teſt. tut.*

2 *tit. ff. de tutor. dat. & inſtit. de Attiliano tutor. Ulpian. 11, 18.*

3 *tit. ff. & inſt. de Curatoribus. Ulpian. tit. 12,*

4 *Prodigi l. 1, ff. de curator. Ulpian. 2, 2,*

5 *l. 1, ff. de curat. furioſ. §. 1, Inſt. de curator.*

6 *pr. inſt. de curat.*

7 tempus de momento in momentum ſpectatur *l. 3, §. 3, ff. de minorib.*

1 Rei

CAII JC[ti]

Antiquiſſimi

INSTITUTIONUM

LIBER SECUNDUS.

TIT. I.

DE REBUS.

CAjus ſuperiori commentario de jure perſonarum aliqua diſputavit. Nunc in hoc commentario de Rebus [1] iterum tractat.

§. 1. Omnes itaque res aut noſtri juris ſunt, aut divini [2], aut publici. Noſtri juris ſunt, quæ in proprietate noſtrâ [3] eſſe noſcuntur. Divini juris ſunt Eccleſię, id eſt, templa Dei, vel ea patrimonia, ac ſubſtantię, quæ ad Eccleſiaſtica jura pertinent. Publici juris ſunt muri, fora, portæ, theatra, circus, arena, quæ antiqui ſancta [4] appellaverunt, pro eo, quòd exinde tolli aliquid, aut

GAJUS lib. 2. Inſtit.

Summa rerum diviſio in duos articulos deducitur: nam aliæ ſunt divini juris, aliæ humani.

Divini juris ſunt, veluti res ſacræ, & religioſæ. Sanctæ quoque res, veluti muri, & portæ, quodammodò divini juris ſunt. Quod autem divini juris eſt, id nullius in bonis eſt; id verò, quod humani juris eſt plerumquè alicujus in bonis eſt: poteſt autem & nullius in bonis eſſe: nam

contin-

1 Rei appellatio latiſſimam habet ſignificationem *l. 120, ff. de Verb. Sign. l. 1, ff. ad l. Falcid l. 23, l. 49, ff. de Verb. Sign. l. 52, ff. de acq. rer. dom.*

2 *l. 1, ff. de diviſ. rer.*

3 in patrimonio noſtro *pr. inſtit. de rer. diviſ.*

4 *l. 8, §. 3, ff. de rer. diviſ. l. ult. ff. eod. l. 2, ff. ne quid in loco ſacro.*

1 Recte

contingi non liceret. Sed hæc omnia in nullius bonis ſunt, ideò publici juris eſſe dicuntur. Sed & res hereditariæ, antequam aliquis heres exiſtat, id eſt, quando dubitatur, utrum ſcriptus, an legitimus heres ſuccedere debeat, in nullius bonis eſſe videntur[1].

§. 2. Præterea quædam res corporales ſunt[2], quædam incorporales.

Corporales ſunt, quæ manu tangi poſſunt[3]: velut ager, mancipium, veſtis, aurum, argentum, & his ſimilia[4]. Incorporales ſunt, quæ tangi non poſſunt: qualia ſunt ea, quæ non in corpore, ſed in jure conſiſtunt, ſicut eſt hereditas[5] & obligationes diverſis contractibus ſcriptæ. Et licet hereditas, vel emptio, aut diverſi contractus res corporales in ſe habeant,

res hereditariæ antequam aliquis heres exiſtat: nullius in bonis ſunt. Hæ autem res, quæ humani juris ſunt, aut publicæ ſunt, aut privatæ; quæ publicæ ſunt, nullius in bonis eſſe creduntur, ipſius enim univerſitatis eſſe creduntur. Privatæ autem ſunt, quæ ſingulorum ſunt, L. I. D. DE DIVIS. RER. ET QUAL.

Quædam præterea res corporales ſunt, quædam incorporales.

Corporales hæ ſunt, quæ tangi poſſunt, veluti fundus, homo, veſtis, aurum, argentum & denique aliæ res innumerabiles. Incorporales ſunt, quæ tangi non poſſunt, qualia ſunt ea, quæ in jure conſiſtunt, ſicut hereditas, uſusfructus, obligationes quoquomodo contractæ. Nec ad rem pertinet, quòd in hereditate res corporales continētur: nam & fructus, qui ex fundo jus

1 Recte videntur, quia adhuc defuncti vicem ſuſtinent *l. 34, l. 61, ff. acq. rer. dom. l 31, ff. de hered. inſt.* 24, *ff. de novat.*

2 *§. 4, 5. Inſt. de rer. diviſ.*

3 *§, 1, Inſt. de reb. corporal.*

4 & nummi *l. 14, ff. de reb. credit. §. ult. inſt. quib. al. licet.*

5 *l. 119, l. 178, §. 1, & l. 208, ff. de verb. Signif.*

jus tamen ipſius hereditatis vel emptionis, aliorumque contractuum incorporale eſt.

§. 3. Incorporalia [1] etiam ſunt jura prædiorum urbanorum [2], vel ruſticorum. Prędiorum urbanorum jura ſunt, ſtillicidia [3], feneſtræ, cloacæ, altius erigendæ domus, aut non erigendæ [4], & luminum: ut ita quis fabricet, ut vicinæ domui lumen non tollat [5]. Prædiorum verò ruſticorum jura ſunt, via, vel iter, per quod pecus, aut animalia debent ambulare, vel ad aquam duci, & aquæ ductus, quæ ſimiliter incorporalia ſunt. Hæc jura tamen ruſticorum prædiorum *Servitutes* [6] appellantur.

§. 4. Item regulariter conſtitutum eſt, ut ſuperpoſita inferioribus cedant: Ut, ſi quis in ſolo noſtro, ſine noſtro permiſſu, domum ædificaverit, ad eum, cujus terra eſt, domus ædificata pertineat [7]. Vel ſi aliquis in agro noſtro arbores, aut vineas, vel plantas quaſcunque poſuerit, ſimiliter ſuperficies ſolo cedat [8]. Vel ſi meſſem in campo ſeminaverit, omnia hæc [9], quæ in terram alienam jactantur, domino terræ acquiruntur. Quod & de chartis & pergame-

nis,

percipiuntur, corporales ſunt: & id, quod ex aliquâ obligatione nobis debetur, plerumquè çorporale eſt, veluti fundus, homo, pecunia: nam ipſum jus obligationis incorporale eſt. Eodem numero ſunt & jura prædiorum urbanorum & ruſticorum: quæ etiam ſervitutes vocantur. L. I. §. I. D. DE DIVIS. RER. ET QUAL.

1 *§. 3, Inſt. de reb. corporal. l. 1, in fin. ff de diviſ. rer.*

2 *l. 1, ff. comm. prædiorum l. 166, l. 98, ff. de Verb. Signif.*

3 Recipiendi vel non recipiendi *§. 1, Inſt. de ſervitut. l. 2, ff. de Servit. Urban. prædior.*

4 *l. 2, ff. de Servit. præd. Urban.*

5 *l. 4, ff. eod.*

6 *§. 2, Inſt. de Servit. prædior.*

7 *§. 30, Inſt. de rer. diviſ.*

8 *§. 31, Inſt. eod.*

9 *§. 32, Inſt. eod. l. 9, ff. de rer. diviſ.*

1 §. 33,

nis, ſi in alienis ſcribat, licet aureis, vel argenteis literis, ſimiliter ejus eſt ſcriptura, cujus charta, aut pergamenum fuerit [1]. Quod & de tabulâ, hoc eſt, ſi aliquis in tabulâ meâ picturam fecerit, obſervatur: quia ſtatutum eſt, ut tabulæ pictura cedat [2].

§. 5. Quòd ſi quis ex uvis meis vinum, aut ſpicis frumentum, aut ex olivis oleum fecerit [3]: ejus vinum, triticum, vel oleum eſt, cujus ſpicæ, aut uvæ, aut olivæ fuerint. Si quis etiam ex tabulis alienis navem [4], aut armarium, aut quodcunque ad uſum pertinens fecerit, ſimili ratione ejus erunt, quæ facta fuerint, de cujus ligno facta probantur. Similiter etiam, ſi ex lanâ, vel lino [5] veſtimenta fecerit, eius erunt veſtimenta, cujus lana, vel linum fuiſſe probabitur.

§. 6. Sed in his omnibus ſuperius comprehenſis quicunque in terra alienâ aliquid poſuerit, aut ædificaverit, aut horum, quæ dicta ſint, aliquid fecerit, illis, qui aliena præſumpſerunt, hoc competit, ut expenſas [6], vel impendia, quæ in his fecerint, à dominis, qui rem factam vendicant, recipere poſſint.

§. 7. Acquiritur autem nobis non ſolùm per noſmetipſos [7], ſed & per eos, qui in poteſtate noſtra ſunt, ſicut filii [8], vel ſervi [9]. quia quicquid his

Adquiruntur nobis non ſolùm per noſmetipſos, ſed etiam per eos, quos in poteſtate habemus. Item per ſervos in quibus uſumfructum habemus. Item per

à qua-

1 §. 33, *Inſt. eod. l. 9, §. 1, ff. de* [a]*q. rer. dom.*

2 §. 34, *Inſt. eod. l. 23, §. 3, ff. de* [re]*i vind. l. 9, §. 2, ff. de acq. rer. domin.*

3 §. 25, *Inſt. de rer. diviſ. l. 7, §. 7,* [ff]*. de acquir. rer. dom.*

4 *d. §. 25, junct. l. 61, ff. de rei vin*[di]*c. & l. 26, ff. de acq. rer.*

5 *d. §. 25, in fin.*

6 *l. 48, ff. de rei vind. l. 33, de condict. indebiti l. 14, ff. de doli mali except. l. 21, ff. ad Senat. Trebell.*

7 *pr. inſt. per quas perſon. l. 10, ff. de acq. rer. dom.*

8 *§. 1, inſt. eod.*

9 *§. 3, inſt. eod.*

à qualibet perſonâ donatum, vel venditum fuerit, aut heredes fuerint inſtituti, id patribus & dominis ſine aliquâ dubitatione conquiritur: præter eos filios, quibus per leges caſtrenſe peculium habere permiſſum eſt [1]. Hi verò ſervi, qui in uſufructu noſtro [2], & in proprietate alteriùs ſunt, hoc tantùm uſufructuario acquirere poſſunt, quod opere, aut manibus ſuis fecerint, aut de mercedibus operis ſui acceperint. Nam ſi eis aut hereditas, aut legatum dimittatur, aut donationis aliquid conferatur, hoc proprietario domino, non uſufructuario acquiritur.

homines liberos & ſervos alienos, quos bonâ fide poſſidemus, de quibus ſingulis diligentiùs deſpiciamus.

§. 1. *Igitur quod ſervi noſtri ex traditione nanciſcuntur, ſive quid ſtipulentur, vel ex qualibet aliâ causâ adquirunt, id nobis adquiritur, ipſe enim, qui in poteſtate alterius eſt, nihil ſuum habere poteſt. Ideoque ſi hæres inſtitutus ſit, niſi noſtro juſſu hereditatem adire non poteſt, & ſi jubentibus nobis adierit, hereditas nobis adquiritur, perinde ac ſi nos ipſi heredes inſtituti eſſemus. Et his convenienter ſcilicet legatum nobis per eundem acquiritur.*

§. 2. *Non ſolùm autem proprietas per eos, quos in poteſtate habemus, adquiritur nobis, ſed etiam poſſeſſio, cujuſque enim rei poſſeſſionem adepti fuerint, id nos poſſidere videmur. Unde etiam per eorum longam poſſeſſionem nobis adquiritur.*

§. 3. *De his autem ſervis in quibus tantùm uſumfructum habemus, ita placuit, ut quicquid ex re noſtrâ, vel ex operis ſuis adquirant, id nobis adquiratur, ſi quid verò*

1 *§. 1, inſt. per quas perſonas & tit. ff. de caſtrenſi peculio.*

2 *§. 4, inſt. eod. l. 10, §. 3, ff. de acq. rer.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

verò extra eas cauſas perſecuti ſint, id ad dominum proprietatis pertinet. Itaque ſi is ſervus heres inſtitutus ſit, legatumve quid, aut ei donatum fuerit, non mihi, ſed domino proprietatis adquiritur.

§. 4. *Idem placet de eo, qui nobis bona fide poſſidetur* [1], *ſive liber ſit, ſive alienus ſervus: quod enim placuit de uſufructuario, idem probatur etiam de bonæ fidei poſſeſſore. Itaque quod extra duas cauſas adquiritur, id vel ad ipſum pertinet, ſi liber eſt, vel ad dominum ejus, ſi ſervus eſt.*

§. 5. *Sed bonæ fidei poſſeſſor, cùm uſuceperit ſervum, quia eo modo dominus fit, ex omnibus cauſis, per eum ſibi adquirere poteſt; uſufructuarius vero uſucapere ſervum non poteſt: primùm quia non poſſidet, ſed habet jus utendi fruendi: deinde, quoniam ſcit ſervum alienum eſſe.* L. X. DE ADQUIR. RER. DOM.

DE MANCIPATIONE.

Eſt autem Mancipatio, ut ſuprà quoque indicavimus, imaginaria quædam venditio, quod ipſum jus proprium Romanorum eſt civium: eaque res ita agitur, adhibitis non minus, quàm quinque teſtibus Rom. Civibus puberibus, & præterea alio ejuſdem conditionis, qui libram æneam teneat, qui appellatur Libripens. Is, qui mancipio accipit, æs tenens ita dicit: HUNC EGO HOMINEM EX JURE QUIRITIUM MEUM ESSE AIO, ISQUE MIHI EMPTUS EST HOC ÆRE ÆNEAQUE LIBRA. *Deinde ære percutit libram, indeque æs dat ei, à quo mancipio accipit quaſi pretii loco.* EX BOETIO IN LIB. III. TOPICOR. CICERONIS.

1 *l. 19, ff. de acq. rer. dom.*

DE

1 §. *ult.*

DE CESSIONE.

In Iure autem Ceſſio fit hoc modo: Apud Magiſtratum populi Romani, vel apud Prætorem, vel apud Præſidem provinciæ, is, cui res in jure ceditur, rem tenens, ita vindicet: HUNC EGO HOMINEM EX JURE QUIRITIUM MEUM ESSE AIO. *Deinde poſtquam hic vindicaverit, Prætor interrogat eum, qui cedit, an contra vindicet, quo negante, aut tacente, tum ei, qui vindicaverit, eam rem addicit, idque legis actio vocabatur.* EX BOETIO IN LIB. III. TOPICOR. CICERONIS.

TIT. II.

DE TESTAMENTIS.

PEr univerſitatem [1], hoc eſt, omnia ſimul bona, acquirimus hereditate, emptione, adoptione: quia is, quem adoptaverimus, ſi ſine patre eſt, cum omnibus bonis ſuis ad nos tranſit [2].

§. 1. *Si quæratur, an valeat teſtamentum, inprimis animadvertere debemus, an is, qui fecerit teſtamentum, habuerit teſtamenti factionem, deinde ſi habuerit, requiremus, an ſecundum regulas juris teſtatus ſit* [3]. L. IV. D. QUI TEST. FACER. POSS.

§. 2. Id quoque ſtatutum eſt, quòd non omnibus liceat facere teſtamentum. Sicut hi ſunt, qui ſui juris non ſunt, & alieno juri ſubjecti ſunt, hoc eſt, filii tàm ex nobis nati, quàm adoptivi [4].

§. 3. Item teſtamenta facere non poſſunt impuberes, id eſt, minores XIV. annorum, aut puellę XII [5].

§. 4.

1 *§. ult. inſt. per quas perſonas l. 62, ff. de Reg. jur. l. 24, ff. de Verb. Sign.*

2 *l. 15, ff. de adopt. l. pen. §. 2, ff. de bon. poſſ. ſecund. tab.*

3 vide *tit. ff. & Cod qui teſtam. fac. poſſ.*

4 *l. 6, ff. quib. non eſt permiſſ. fac. teſtam. l. pen. Cod. eod.*

5 *l. 5, ff. qui teſtam. fac. poſſ. l. ult. Cod. de teſtam. militar.*

I. 2,

§. 4. Item & hi, qui furioſi, id eſt, mente inſani fuerint, non poſſunt facere teſtamenta [1].

Sed hi, qui inſani ſunt, ſi intervalla ipſius inſaniæ habent, per intervalla, quibus ſani ſunt, poſſunt facere teſtamenta.

TIT. III.
DE EXHEREDATIONE LIBERORUM.

IS, qui filium in poteſtate habet, curam agere debet, ut teſtamentum faciens, maſculum filium aut nominatim heredem inſtituat, aut nominatim exheredet [2]. Nam ſi maſculum filium in teſtamento præterierit, non valebit teſtamentum [3]. Nam etſi facto teſtamento, in quo filius maſculus prætermiſſus eſt, evenerit, ut vivente adhuc patre, filius, qui prætermiſſus eſt, moriatur, ſic quoque, quamlibet filius ille mortuus fuerit, teſtamentum, quod factum eſt, non valebit [4].

§. 1. Si verò filiam præterierit, non rumpit teſtamentum filia [5] prætermiſſa, ſed inter fratres ſuos, legitimo ſtante teſtamento, ſuam, ſicut alii fratres, conſequitur portionem. Si verò teſtamento extranei heredes ſcripti fuerint, ſtante teſtamento, filia medietatem hereditatis acquirit.

§. 2. Poſtumorum duo genera ſunt: quia Poſtumi appellantur hi, qui poſt patris mortem de uxore nati fuerint: & illi, qui poſt teſtamentum factum naſcuntur [6]. Et ideò, niſi is, qui teſtamentum facit, in te-

1 *l, 2, l. 13, in fin. de inoff. teſtam. l. ult. Cod. de teſtam. milit.*

2 Vide *l. 11, ff. de lib. & poſthum. pr. Inſt. de exheredat. liberor.*

3 *l. ult. §. ſancimus. Cod. de lib. præterit. d. pr. inſtit. l. 30, ff. de lib. & poſthum. l. 17, ff. de injuſto rupt.*

4 ex regula Catoniana *l. 1, ff. de Reg. Catoniana l. pen. ff. de Reg. jur. & l. 29, ff. eod.*

5 Hanc differentiam ſuſtulit Juſtinianus in *l. ult. eod. de lib. præter.*

6 *l. 3, §. 1, ff. de injuſt.*

in ipſo teſtamento comprehenderit: *Quicunque filius, aut filia, mihi natus, natáve fuerit, heres mihi ſit;* aut certè dicat, *exheres ſit*, valere ejus non poteſt teſtamentum [1]: quia, ſicut ſuperiùs jam dictum eſt[2], legitimè concepti pro natis habeantur[3]. Niſi quòd melior conditio eſt poſtumæ, quàm natę: quia nata, ſi prætermiſſa fuerit, non rumpit teſtamentum: poſtuma verò, ſicut maſculus, teſtamentum rumpit.

§. 3. *Poſtumorum loco ſunt & hi, qui in ſui heredis loco ſuccedendo, quaſi agnaſcendo fiunt parentibus ſui heredes. ut ecce, ſi filium, & ex eo nepotem, neptémve in poteſtate habeam; quia filius gradu præcedit, is ſolus jura ſui hæredis habet: quamvis nepos quoque & neptis ex eo, in eadem poteſtate ſint. Sed ſi filius meus me vivo morietur, aut qualibet ratione exeat de poteſtate meâ, incipit nepos, neptiſve in ejus loco ſuccedere, & eo modo jura ſuorum heredum, quaſi adgnatione nanciſcuntur: ne ergò eo modo rumpat mihi teſtamentum, ſicut ipſum filium vel heredem inſtituere, vel exheredare nominatim debeo, ne non jure ſaciam teſtamentum, ita & nepotem, neptémve ex eo, neceſſe eſt mihi vel heredem inſtituere, vel exheredare, ne fortè, me vivo, filio mortuo, ſuccedendo in locum ejus, nepos neptiſve, quaſi adgnatione rumpat teſtamentum; idque lege Iuniâ Velleiâ proviſum eſt.* L. XIII. D. DE INJ. RUPT. IRRIT. FACT. TEST.

TIT. IV.
QUIBUS MODIS TESTAMENTA INFIRMANTUR.

SI quis poſt factum teſtamentum adoptaverit apud populum [4] illum, qui ſui juris eſt, hoc eſt, qui

1 Paul. *lib. 3, ſentent. tit. 4, §. 22,*
2 *lib. 1, tit. 4, §. 10,*
3 *pr. inſt. de ingenuis l. 7, l. 26, ff. de Statu hom. l. 2, §. 6, ff. de excuſ. tut*
4 mutatum hoc gemis adoptandi *l. 2, ff. De his qui ſunt ſui.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

qui patrem non habet, aut apud Prętorem illum adoptaverit [1], qui in poteſtate patris eſt, quaſi ei filius natus ſit, ita ejus rumpitur teſtamentum.

§. 1. Poſteriore quoque teſtamento, quod jure actum eſt, id, quod jure factum antè fuerat, rumpitur [2]. Quòd ſi facto poſteriore teſtamento, heres ſcriptus, aut ante aditionem hereditatis moriatur, aut vivo teſtatore defecerit, aut conditio poſſibilis, ſub quâ heres inſtitutus eſt, impleta non fuerit: is, qui teſtamentum fecit, inteſtatus mori videtur [3], quia teſtamentum, quod priùs fecerat, teſtamento poſteriore reſciſſum eſt [4], & quod poſteriùs factum eſt, his rebus, quas diximus, infirmatur.

§. 2. Alio quoque modo teſtamenta jure facta infirmantur, ſi aliquis poſt factum teſtamentum capite minuatur [5]. id eſt, aut ab hoſtibus capiatur [6], aut eo crimine in exilium deputetur [7]. Similiter & ſi qui adoptatus fuerit [8], teſtamentum, quòd antequàm adoptaretur, fecerat. non valebit.

TIT. V.

DE HEREDUM QUALITATE ET DIFFERENTIA.

HEredes autem ſui ſunt, aut neceſſarii, aut extranei [9]. Sui heredes appellantur filii, aut nepotes ex filiis maſculis, quos in poteſtate avus, vel pater habet. Neceſſarii ſunt heredes ſervi [10], qui cum

1 *§. 1, inſtit. quib. mod. teſtam. l. 8, ff. de injuſto. Ulpianus 23, 3,*

2 *§. 2, inſt. quib. mod. teſtam. infirm.*

3 Nam ex cujus teſtamento nemo heres exſtititis inteſtatus deceſſiſſe dicitur. *§. 1, inſt. de heredit. quæ ab inteſtato l. 9, §. 2, ff. de lib. & poſth.*

4 *l. 1, l. 16, ff. de injuſto rupto.*

5 *§. 6, inſtit. Quib. mod. teſtam. infirm.*

6 *l. 6, §. 1, ff. de injuſto rupto.*

7 *l. 17, §. 1, ff. de pœn.*

8 Vide *l. pen. §. 2. ff. de bon. poſſ. ſecundum tab.*

9 *Inſtit. de hered. qual. & differ.*

10 *§. 2, Inſt. eod. l. 1, §. 2, ff. ad ſ(i)is.*

cum libertate heredes inſtituuntur. Neceſſarii ideò quia aut velint, aut nolint, [1] neceſſe eſt eis herede eſſe. Nam qui creditoribus tenentur obnoxii, & putant, ſe non tantum [2] in ſubſtantiâ, quantum i debitis relinquere, ipſi ſervos ſuos manumittunt & heredes neceſſarios faciunt, ut, quo magis heres quàm dominus infamiam incurrat, cùm res ejus, i eſt, hereditas domini pro debitis venditur, & creditoribus datur. Extranei ſunt, qui nullo propinquitatis gradu teſtatori junguntur [3], ſed eos qui cunque pro arbitrio ſuo ſcribit heredes.

TIT. VI.
DE SUBSTITUTIONIBUS, ET FACIENDIS SECUNDIS TABULIS.

SUbſtitutio eſt, quæ poſt inſtitutionem à teſtatore fieri ſolet, ut eſt, ſecundi heredis appellatio [4]. Et duæ ſunt, quarum una Vulgaris dicitu alia Pupillaris.

§. 1. Vulgaris dicitur, [5] *Ille heres mihi eſto*, ſiv hoc filio ſive extraneo. *Quòd ſi hereditatem mea adire nolueris, illum ſubſtituo, ad quem hereditas me debeat pertinere.*

§. 2. Pupillaris ſubſtitutio [6] filiis tantummod impuberibus dari poteſt, quæ ita fit: *Ille filius, intrâ pubertatem deceſſerit illum ei ſubſtituo* [7]. Se pupillaris ſubſtitutio ita ſecreta eſſe debet, [8] ut a notitiam ſubſtituti pervenire non poſſit, ne vitę pu pilli aliquas ſubſtitutus inſidias moliatur. Nam i

ex

1 *d.* §. *1*, *l. 12*, *ff. qui teſtam. Ulp.* 22, 24.

2 *d.* §. *1*,

3 Vide §. *5*, *6*, *7*, *inſt. de heredum qualitate* Ulpianum *22*, *25*.

4 Paul. *3*, *ſent. 4*, *§. 17*, *&* *22*, *Ulpian. 33*,

5 Vide *tit. inſt. de Vulgari.*

6 Vide *tit. inſt. de pupillari.*

7 *l. 1*, *§. 1*, *ff. de vulg. & pupillari*

8 Vide §. *3*, *Inſt. de Pupillari.*

xtremâ paginâ teſtamenti fieri debet, ut pars illa, t quâ ſubſtitutio pupillaris ſcripta eſt, quamdiù upillus annos pubertatis egrediatur, obſignata ermaneat, & prior pars teſtamenti, in quâ heres riptus eſt, reſeratur. Hoc etiam & de donis fieri oteſt.

§. 3. Nam ſi extraneus [1] heres ſcriptus ſit, etſi iquem ſubſtituere non poſſumus, ut ſi heres extirit, & intrà aliquod tempus mortuus fuerit, alius heres ſit, poteſt tamen per fideicommiſſum obliri, ut alii, rogatus à teſtatore, hereditatem aut ingram, aut pro parte reſtituat.

TIT. VII.
DE LEGATIS.

LEgatorum genera ſunt quatuor [2], Vindicationis, Damnationis, Sinendi modo, & Pręceptiois.

§. 1. Vindicationis legatum eſt, ſi teſtator ſic loctus fuerit [3]: *Illum, ſervum tibi do, aut lego.* Vel, *am rem tibi præſume, habe, vindica.* Quod poſt ortem teſtatoris ſtatim legatarius, non expectato rede, ſibi præſumit. Quam ſi præſumpſerit, nec o præſumpto legato ab herede poteſt calumniam tinere, nec ſi aliena res fuerit, quæ legata eſt, letarius hoc poterit ab herede repetere [4]. Si per idicationem una res multis legata ſit, & ſinguli nc ipſam rem præſumere velint, æquales ſinguli re legatâ capiant portiones [5].

§. 9, *inſtit. de pupillari.*

Ita Ulpian. *fragment. tit.* 24, & l. *ſent. lib.* 3, *tit.* 7. Sed Juſtinia- omnium legatorum quibuſque verbis relicta ſint unam vo eſſe naturam *l.* 1, *Codic. commun. gat.* §. 2, *inſtit. de legat.*

3 Vide Ulpian. *fragm. tit.* 24, §. 3,

4 Res aliena per vindicationem fruſtra legatur. *Ulpian.* 24, 7, §. 3. *infra eod.*

5 Id eſt, ſcinditur inter eos legatum. §. 8, *inſtit. de legat.*

§. 2. Per damnationem [1] iſto ordine legatum d
mittitur, ut teſtator in teſtamento ſcribat: *Tu her*
meus illi hoc da: aut, *Illud illi ab herede meo dari jube*
In quo genere legati etiam alienæ res per legatu
dimitti poſſunt. Et neceſſe eſt heredi aut redime
eam rem [2], quæ juris alieni eſt, & legatario trader
aut ſi is, cujus eſt res, vendere noluerit, quantu
res illa valebit, legatario in pretio compenſare [3]. Se
ſi teſtator rem alienam quaſi ſuam credens, per ho
genus legatum reliquerit, legatarius hoc ab hered
petere non poteſt [4]: & inutile eſt legatum. Nam
ſciens alienam eſſe, per legatum dederit, neceſſe e
ab herede aut ipſam rem, aut æſtimationem rei i
pretio legatario dari.

§. 3. Cæterùm inter damnationis legatum
vindicationis hoc intereſt, quòd per vindicatione
res aliena relinqui non poteſt: [5] per damnatione
eo pacto, quo ſuperiùs comprehenſum eſt, poteſt
Illæ etiam res, quæ in rerum naturâ non ſunt, p
damnationem legato dimitti poſſunt, veluti ſi i
teſtator in teſtamento ſcribat: *Fructus, qui ex il*
agro nati fuerint: aut, *id quod ex illa ancilla natu*
fuerit, quod in legato vindicationis fieri non poteſ
quia non poteſt hæc legatarius teſtatore mortu
continuò vindicare.

§. 4. Inter legatum vindicationis & damnatio
nis iſta ſimilitudo eſt, quòd legatum vindicationis
ſive damnationis, ſi conjunctim: id eſt, duobu
aut pluribus una res in legato dimiſſa fuerit, in u

troqu

1 *Vlpian.* 24, 4, & Paul. *ſentent.* 3, *tit. de legat.*

2 §. 4, *inſt. de legat.*

3 *d.* §. 4, *inſt. l.* 71, §. 3, *ff. de legat.* 1, *l.* 14, §. *ult. l.* 30, §. *ult. ff. de legat.* 3,

4 Vide *l.* 67, §. 8, *ff. de legat.* 2, *l.* 10 *Cod. de legat.*

5 *Vlpian.* 24, 7,

6 Adde §. 5, *inſt. de legat.* Paul. 3 *ſent.* 6.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

toque legato ſimul ab omnibus præſumatur [1].

§. 5. Inter legatum vindicationis & damnationis ia diſtantia eſt, ut, ſi disjunctim, id eſt, ſingulis quæcunque res per legatum damnationis relicta erit, ſingulis integra debeatur: id eſt, ut unus rem iſam accipiat, alii æſtimationem rei ipſius in precio a herede percipiant [2].

§. 6. Sinendi modo hæc legati verba ſunt: *Ille hres meus rem illam, illum permitte præſumere, & ſibi hbere* [3]. Nam & propriam rem teſtator, & heredis ſi [4], per ſinendi legatum relinquere poteſt: in quo lgato non quidem heres legatario rem, quæ relicta e, jubetur tradere, ſed vindicanti legatario non prmittitur prohibere.

§. 7. Præceptionis verò legatum [5] non, niſi uni [6] e heredibus, dari poteſt, ut aliquid ei ex hereditate præcipuum relinquatur, & ſi aut conjunctim, id eſt, multis, aut disjunctim ſingulis relinquatur, omnibus una res tantùm, quæ nominata eſt, debetur, non ui res [7], & alii æſtimatio, ſicut in legato damnationis eſt conſtitutum.

TIT. VIII.
DE LEGE FALCIDIA.

LEge Falcidiâ conſtitutum eſt: quicunque heres fuerit inſtitutus, quartam partem [8] totius hereditatis habeat. Quòd ſi teſtator hereditatem ſuam lgatis exinanierit, hoc ſtatutum eſt, ut Falcidiam ſibi

1 id eſt, omnes concurſu partem fiunt.

2 Hodie ſive conjunctim, ſive disjunctim eadem res duobus legatit ſcinditur inter eos, legatum §, *Inſt. de legat.*

3 Vide *Ulpian. 24, 5,*

4 Additum erat, *& alienam*, quod rectius expungitur.

5 formulam vide apud *Ulpian. 24, 6,*

6 Paul. *3. ſent. 16, §. 1.*

7 *§. 5, in fin. ſupra eod.*

8 Ulpian. *25, 32, §. 1, inſt. de lege falcid. l. 73, ff. ad leg. falcid. Paul. 3, ſent. 8, §. 1,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſibi de imminutione legatorum heres retineat, con-ſtante nihilominùs teſtamento. Hic de Pauli Sen-tentiis addendum.

TIT. IX.

DE FIDEICOMMISSIS.

POteſt aliquis recto [1] jure heredem inſtituere, & rogare eum, ut hereditatem ſuam, aut omnem aut ex parte alii per fideicommiſſum reddat. Nam heredem directo jure non inſtituerit, fideicommiſ-ſarius non poteſt ad alium acceptam hereditatem tranſmittere. Sed in hâc quoque re hoc obſervan-dum eſt, quod de Falcidiâ ſuprà jam dictum eſt, u heres inſtitutus, etiamſi omnem hereditatem al reſtituere juſſus ſit, ita hereditatem alii reſtituat, u quartam [2] ſibi ex ipſâ hereditate retineat.

§. 1. Et ſingulæ quæcunque [3] res per fideicom-miſſum dimitti poſſunt, hoc eſt, fundus, aut do-mus, aut mancipium, aut argentum.

§. 2. Ab ipſo fideicommiſſario alteri fideicom-miſſum dimitti poteſt [4].

§. 3. Et à legatario, licet legatum dimitti non poſſit [5], fideicommiſſum poteſt.

§. 4. Et non ſolùm propriæ res à teſtatore per fideicommiſſum dimitti poſſunt, ſed etiam ipſiu heredis, aut legatarii, aut cujuſlibet extranei [6].

§. 5. Ne legatarius, cui per teſtamentum parum dimiſſum eſt, plus alii per fideicommiſſum, quàn id.

1 §. 2, *inſt. de fideicomm. hered.*

2 §. 4, *inſt. de fideicommiſſ. hered. & ad Senat. Trebell. l. 1, §. 2, ff. ad Senat. Trebell.*

3 Et legatum Ulpian. 24, 25.

4 confirmatur *l. 5, ff. de legatis 3, §. 1, inſt. de ſing. reb. per fideicommiſſ. relict. l. 9, Cod. de fideicommiſſ.*

5 Ita olim ut in fragment. Ul-p *tit. 24, §. 19, & pr. inſt. de ſing. reb per fideicom.* Sed hodie ſublatum *l. 2, Cod. commun. de legat.*

6 Vide Paul. *ſent. 4, tit. 1, §. 7, & 8.*

1 Ratio

, quod conſequitur, reddere jubeatur [1].

§. 6. Cùm autem aliena res per fideicommiſ-
m relinquitur, neceſſe eſt heredi, vel legatario,
m illam, quæ per fideicomiſſum eſt relicta, aut re-
mere, & fideicommiſſario dare, aut pretium [2] e-
ſdem rei, quantum æſtimata fuerit, fideicommiſ-
rio numerare, ſicut in damnationis legato [3] fieri
ximus.

§. 7. Libertates etiam ſervis [4] per fideicommiſ-
m dari poſſunt, ut heres, vel legatarius éa man-
pia manumittant, quæ teſtator ab iis, ut manumit-
rent, ſperavit. Nec intereſt, utrùm hoc teſtator
ſuis ſervis, an de ipſius heredis, vel legatarii [5],
t de alienis [6] fieri jubeat. Quod ſi de alienis fece-
, ſimiliter cogitur heres emere ipſum ſervum, &
anumittere. Sed ſi illum dominus ſuus noluerit
endere, perit [7] per fideicommiſſum data libertas:
ia in hac re heres æſtimationem in pretio dare
on cogitur. Sed cùm per fideicommiſſum libertas
tur, is, qui manumiſſus fuerit, non teſtatoris, ſed
redis [8] libertus eſt.

§. 8. Præterea inter fideicommiſſa & legata ſunt
ædam diſtantię [9]. Fideicommiſſum ad eum [10], cui
iquid commiſſum eſt, herede mortuo, poterit per-
enire, ſi talis fuerit conditio teſtamenti: nam lega-
tum

1 Ratio eſt *in l. 1, §. 17, ff. ad Tre-* .*l. 1, §. 6, ff. de legat. 3, l. 114, §. 3,* *de legat. 1, l. 9, Cod. de fideicom.*

2 *§. 1, inſt. de ſing. reb. per fideicom.* *4, §. 2, l. 30, §. ult. ff. de legat. 3,*

3 Supra *tit. 7, §. 2,*

4 *25, Ulpian. 18, §. 2, inſt. de ſing.* .*per fideicomm. l. 12, §. 1. ff. de fi-* *commiſſ. hered.*

5 Etiamſi minus ſit in eo quod cepit *l. 24, §. 12, ff. de fideicom. lib.* ia ſervum non pluris æſtimavit. *l. 36, ff. ad l. falcid.*

6 Vide *l. 6, Cod. de fideicom. lib.*

7 Imo non perit, ſed differtur. *d. l. 6, & §. 2, inſt. de ſing. reb. per fidei-comm.*

8 *l. 7, Cod. de fideicom. lib.*

9 quæ poſtea ſublatæ *l. 2, Cod. comm. de legat. l. 1, ff. de legat. 1.*

10 Has differentias etiam vide apud *Ulp. 25. §. 8,* & Paul. *4, ſent. 1, §. 10,*

1 Quod

tum ita relinqui non poteſt. Item legatum per codicillum relictum non valet, niſi codicilli teſtamento fuerint confirmati: fideicommiſſum verò, etiamſi teſtamento codicilli non fuerint confirmati, nihilominùs debetur. Item, per legatarium legatum alteri relinqui non poteſt, ſed fideicommiſſum poteſt. Item per legatum ſervo alieno [1] directa libertas dari non poteſt, per fideicommiſſum poteſt. Item, per codicillos nemo heres inſtitui poteſt [2], quamvis teſtamento confirmati ſint: ſed is, qui teſtamento heres fuerit inſtitutus, poteſt per codicillum rogari, ut hereditatem, quæ ei data eſt, alii totam, vel pro parte reſtituat; quod validum eſt, etiamſi codicilli teſtamento non fuerint confirmati. Item, quamvis non poſſumus poſt mortem ejus, quem heredem inſtituimus, alium ei ſubſtituere, tamen per fideicommiſsũ rogare eum poſſumus, ut cùm moriatur, alii eam hereditam vel totam, vel pro parte reſtituat. Et quia, ſicut ſuperiùs dictum eſt, etiam poſt mortem heredis fideicommiſſum ei, cui relictum, eſt, dari poteſt: quod hoc ordine fit, ut teſtator ſcribat: *Illum heredem inſtituo, & volo, ut cùm mortuus fuerit, ad illum hereditas mea pertineat.* Prætereà & in hoc alia fideicommiſſorum & legatorum conditio eſt, quia fideicommiſſa, ſi tardiùs, quàm ſcriptum eſt, ſoluta fuerint, uſuræ & fructus debentur: legatorum verò uſurę [3] non debentur, ſed ex morâ ſolutionis, ſi per damnationem relicta fuerint, duplicantur.

CAII

1 Quod & hodie obtinet. *§. 2, inſt. de ſing. reb. per fideicommiſſ. l. 9, Cod. de manumiſſ. teſtam.*

2 *§. 2, Inſt. de Codicill. l. 2. §. ult. l. 10, ff. eod. l. 2, l. 7, Cod. eod. l. 76, ff. ad Sen. Trebell.*

3 Hæc legatorum & fideicomm. differentia non fuit perpetua. Unde *tit. in Cod. de Uſuris & fructib. legat. vel fideicomm.* Et Paulus *Sent. lib. 3, tit. ult.* expreſſis verbis refert: *Ex mora præſtandorum fideicom. vel legatorum fructus & uſuræ peti poſſunt.*

CAII JC^ti
Antiquiſſimi
INSTITUTIONUM LIBER TERTIUS.

TIT. I.
DE INTESTATORUM HEREDITATIBUS.

INteſtatorum heredi- ditates primùm ad ios heredes 1 pertinent. ui autem heredes ap- ellantur 2 filius, filia, epos, neptis, pronepos, roneptis ex nepote: uia omnes per virilem exum deſcendentes, ſui ocantur. Naturales ſunt æ perſonæ, ac adoptivę. doptivorum enim 3 omparatione legitimi, *aturales* appellantur. ed ita nepos, vel neptis x filio, avo ſui heredes int, ſi pater eorum de oteſtate patris aut mor- , aut emancipatione iſceſſerit: nam ſi eo empore, quo aliquis

*INteſtatorum hereditates Lege XII. Tabularum primùm ad ſuos heredes pertinent. Sui autem heredes exiſtimantur liberi, qui in poteſtate morientis fuerunt, veluti filius, filia, vel nepos, neptiſve, pronepos, proneptiſve ex nepote filio nato prognatus prognatâve. nec intereſſe naturales liberi an adoptivi. Ita demùm tamen nepos, neptiſve, & pronepos proneptiſve ſuorum heredum numero ſunt, ſi præcedens perſona deſierit * ſive aliâ ratione, veluti emancipatione. Nam ſi per idem tempus, quo quiſque morietur, filius in poteſtate ejus* mo-

1 §. 1, *inſt. de hered. quæ ab inteſt.*

2 §. 2, *inſt. eod.*

3 Ita vocantur quum adoptivis opponuntur *pr. inſt. & §. 7, de adopt. §. 1 inſtit. de exhered. lib. §. 2, inſtit de inoff. teſtam. l. 31, ff. de adopt. l. 2, §. 6, ff. ad Senat. Tertull.*

moritur, filium in poteſtate habeat, & ex eo nepotes, illi vivo patre ſuo & in poteſtate avi conſtituto, ſui heredes avo eſſe non poſſunt[1].

§. 1. Similiter poſtumi, qui, ſi vivo patre nati fuiſſent, in poteſtate ejus futuri erant, ſui heredes ſunt[2].

§. 2. Si quando aliquis moritur, & reliquerit filium, aut filiam, & ex alio filio mortuo nepotes, neptesve: filii, vel nepotes ex filio defuncto, patri, vel avo hâc ratione ſuccedunt, ut filius, vel filia ſuas partes, & nepotes[3] ex filio portionem, quam pater eorum erat habiturus, accipiant: quia regulariter conſtitutum eſt, ut inter ſuos proximior longiore gradu poſitos non excludat: & non in capita, ſed in ſtirpem dividatur he-

ſit, nepos ex eo ſuus heres eſſe non poteſt. Idem & in cæteris deinceps liberorum perſonis dictum intelligimus. Vxor quoque, quæ in manu ejus eſt, Is ſua heres eſt: quia filiæ loco eſt. item nurus, quæ in filii manu eſt. nam & hæc neptis loco eſt, ſed ita demùm erit ſua heres, ſi filius, cujus in manu erit, dum pater moritur, in poteſtate ejus non ſit. Idemque dicimus & de eâ, quæ in nepotis manu matrimonii causâ ſit. quia proneptis loco eſt. Poſtumi quoque, qui, ſi vivo parente nati eſſent, in poteſtate ejus futuri forent, ſui heredes ſunt. Idem juris eſt de his quorum nomina ex lege Æliâ Sentiâ, vel ex Senatuſconſulto poſt morten patris causâ probatâ in poteſtate ejus futuri eſſent, & de eo filio, qui ex primâ, ſecundaque emancipation poſt mortem patris manu

redi

1 §. 2, *inſtit. de exhered. lib.* §. 2, *inſt. de hered. qua it.*

2 *l.* 3, *ff. de injuſt. rupt.*

3 *l.* 3, *Cod. de ſuis & legitim. hered.* nam jus repræſentationis in deſcendentibus in infinitum obtinet. *l.* 1 §. 7, *ff. de conjung. cum emancip. lib* *Novell.* 118, *cap.* 1, *Vlpian.* 26. 2, §. 6 *inſt de heredit. quæ ab inteſt.*

1 §. n'

…ditas. Item ſi quis mo-
…ns filium non relin-
…at, ſed ex duobus ma-
…lis filiis dimittat ne-
…tes, hoc eſt, ex uno fi-
…i unum, vel duos nepo-
…, ex altero tres, aut
…tuor: ſimiliter, ſicut
…eriùs dictum eſt, in
…pem, non in capita
…editas dividatur, hoc
…do, ut illi duo nepo-
…ex uno filio medieta-
… percipiant, & illi
…tuor ex alio filio a-
… medietatem, hoc
… ut tales accipiant
…iones, quales patres
…um, ſi vixiſſent, habi-
… erant [1].

3. Si defuerint ſui
…des, tunc hereditas
…ncti pertinet ad ag-
…s [2]. Agnati enim ſunt
… virilem ſexum de-
…to propinquitate
…ncti, id eſt, conſan-
…ei [3] fratres, hoc eſt,
…o patre nati. Nec

*mittitur, intelligimus. Cùm filius, filiáve & ex altero filio nepotes, nepteſve exiſtent, pariter ad hereditatem vocantur, nec qui gradu proprior eſt ulteriorem excludit. Æquum enim videtur nepotes, nepteſve in patris ſui locum portionemque ſuccedere. Pari ratione etſi nepos, neptiſve, ſit ex filio, & ex nepote pronepos, proneptiſve, ſimul vocantur. Et quia placebat nepotes, nepteſve, item pronepotes, pronepteſve in patris ſui locum ſuccedere, conveniens non in capita, ſed in ſtirpem hereditates dividi: ut filius dimidiam partem hereditatis fruat, ex altero filio duo pluréſve nepotes alteram dimidiam. Item, ſi ex duobus filiis nepotes exſtent, ex altero filio unus fortè, vel duo, ex altero tres, vel quatuor, * altera dimidiam. **

diſpu-

1 …ult. inſtit. de heredit. quæ ab inteſt. l. 9, Cod. de ſuis & legitim. lib. Novell. …p. 1,
2 …lpian. fragm. tit. 26,
3 …1, §. 9, l. 2, in pr. ff. de ſuis & legitim. l. 1, §. penult. l. 6, §. 1, l. 7, ff. ad Sen… …tull.

diſputari poteſt, ſi de diverſis matribus naſcantur, qui uno patre geniti ſunt. Item patruus, id eſt, frater patris, fratris ſui filio agnatus eſt. Ipſo modo ſunt fratres partueles[1], hoc eſt, qui de ſingulis germanis nati ſunt. Hoc ordine agnoſcitur, qui ſint agnati, ſicut ſuprà diximus, per virilem ſexum propinquitate conjuncti.

§. 4. Non tamen omnibus ſimul agnatis lex hereditatem propinqui inteſtati dat, ſed his, qui defuncto mortis ſuæ tempore proximiores[2] inveniuntur.

§. 5. In fœminis verò alia conditio eſt: quia inter fœminas[3] ſola tantùm ſoror conſanguinea habetur agnata, ut germano ſuo defuncto, ab inteſtato ei agnationis jure ſuccedat. Reliquæ fœminæ, hoc eſt, amitæ,

DE AGNATIS.

Si nullus ſit ſuorum
redum, tunc hereditas p
tinet ex eadem Lege x
Tabularum ad agna
Vocantur autem adgn
qui legitimâ cognat
juncti ſunt. Legitima
tem cognatio hæc eſt,
per virilis ſexus perſ
conjungitur. Ita qui eo
patre nati ſunt fratres
nati ſibi ſunt, qui et
conſanguinei vocantur;
requiritur an eandem
trem habuerint. Item
truus fratris filio, & in
cem is illi agnatus eſt.
dem numero ſunt fra
patrueles inter ſe, id eſt
ex duobus fratribus pr
nerati ſunt, quos pler
etiam conſobrinos voc
Qua ratione ſcilicet et
ad plures gradus agna
nis pervenire potuerin
Non tamen omnibus ſi
agnatis dat Lex XII.
bularum hereditatem,
his, qui tunc, cùm cer

id

1 *l. 1, §. 6, ff. de grad.*
2 *l. 2, §. 4, ff. de ſuis & legit.*
3 *Vlpian. in collat. leg. Moſaic. tit. 16,* Papinian. *lib. 7, ibid.* Paul. 4, *ſe*
§. 3,

I

eſt, patris ſoror, vel patris filia, nec in capiendis hereditatibus propinquorum legitimæ ſunt, nec maſculis propinquis agnationis jure ſuccedunt. Ipſarum vero hereditates ad maſculos propinquos agnationis conditione perveniunt.

§. 6. Regulariter conſtitutum eſt, ut inter agnatos proximior [1] poſteriorem excludat, & inter eos non in ſtirpem, ſed in capita ab inteſtato dividatur hereditas. Nam inter ſuos, ſicut ſuperiùs diximus, alia ratio eſt, ut proximior poſteriorem non excludat, & ſemper hereditas in ſtirpem, non in capita [2] dividatur. Nam ſi quis moriens dimittat germanum, & ex altero germano filios, germanus frater, quia gradu proximior eſt, ſolus ſuccedit, fratris filii non ſuccedunt. Item ſi *eſt aliquem inteſtatò deceſſiße, proximo gradu ſunt. nec in eo jure ſucceſſio eſt. Ideoque ſi heres proximus omiſerit, vel antequam hereditatem adierit, deceßerit, ſequentibus nihil juris competit. Ideò autem non mortis tempore certum * fuerit aliquem inteſtatum deceſſiße, quàm ſi quis teſtamento facto deceſſerit, meliùs eße viſum eſt tunc requiri proximum, cùm certum eſſe cœperit neminem ex teſtamento heredem fore. Quòd ad fœminas attinet, hoc jure aliud in ipſarum hereditatibus capiendis placet, aliud in cæterorum ab his capiendis. Nam & fœminarum hereditates proinde agnationis jure redeunt atque mâſculorum: noſtræ verò hereditates ad fœminas ultrà conſanguinearum gradum non pertinent. Itaque ſoror fratri ſororive legitima heres eſt: amita vero & fratris filia heres eſſe non poteſt. Sororis* moria-

1 §. 5, inſt. de legitim. agnat. ſucceſſ. l. 195, §. 1, ff. de V. Sign.
2 §. 4, inſt. de legitim. ſucceſſ. l. 2, §. 2, ff. de ſuis & legitim. l. pen. & ult. §. 3, C. de legitim. hered.

moriatur quis, & de duobus germanis fratribus dimittat filios duntaxat maſculos, ex uno fratre dimiſerit duos, ex alio quatuor ſimiliter maſculos: omnes quidem fratrum filii patruo ſuo ab inteſtato ſuccedunt, ſed non in ſtirpes, ſed in capita: ita, ut illi duo ex una parte duas accipiant portiones, & illi quatuor ex alio accipiant quatuor portiones. Nam ſi ſorores habuerint [1], in patrui hereditatem non veniunt, ſicut nec ſororis filii [2] in avunculi hereditate ſuccedunt.

§. 7. Nam & hoc regulare eſt, ut cognati tunc inteſtatorum propinquorum hereditates capiant, quando aut ſui, aut agnati defuerint [3].

*autem nobis loco eſt etiam mater, aut noverca, quæ pe in manum conventionem apud patrem noſtrum ju filiæ conſecuta eſt. Si qu defunctus erit, ſi ſit frate & alterius fratris filiu ſicut ex ſuperioribus intel ligitur, frater potior eſ quia gradu præcedit. Sed a lia * faciat juris interpre tatio inter ſuos heredes Quòd ſi defuncti nullus fra ter exſtet, ſed ſint liber fratrum, ad omnes quiden hereditas pertinet. Se quæſitum eſt, ſi diſpari nu mero ſint, fortè nati ex un unus, vel duo, & ex alter tres, aut quatuor, utrùm i ſtirpes dividenda ſit here ditas, ſicut inter ſuos here des juris eſt, an potiùs i capita. Iamdudùm autem placuit in capita dividen dam hereditatem. Itaqu quotquot erunt ab utraque parte perſonæ, in tot portione * fuerunt. Si nullus agnatus ſit. eadem Lex duodecim Tabularum Gentiles ad hereditatem vocat. Qui ſin autem Gentiles primo Commentariorum & ultimum eſt*

1 quia feminæ ultra conſanguineas non admittuntur ad legitimam hereditatem.

2 omnes pari jure eſſe voluit *Novell. 118*,

3 *l. 1, l. 2, ff. Unde cognat. pr. inſt de ſucceſſ. cogn.* ſed hodie ſublata omn differentia ſuccedunt. *Novell. 118*,

1 §. 1

*ſt. & cùm illic admonuerimus gentilitium jus in de-
ſuetudinem abiiſſe, ſupervacuum eſt hoc quoque loco de
ĩ re curioſiùs tractare.* Ex Auct. Collation. Leg. Mosaicar. et Romanar. Tit. XVI.

Tit. II.
DE OBLIGATIONIBUS.

Obligatio in duas ſpecies dividitur. Nam omnes obligationes aut ex contractu [1] naſcuntur, aut ex culpâ. Quæ ex contractu naſcuntur, quatuor genera [2] ſunt, quæ ſingula hoc ordine diſtinguuntur. Aut enim Re contrahitur obligatio, aut Verbis, aut Literis, aut Conſenſu.

§. 1. Re contrahitur [3], quoties aliqua cuicunque mutuo dantur, quæ in his rebus contingunt, quæ pondere, numero, menſurâ continentur: hoc eſt, ſi pecunia numeretur, vel frumentum detur, vinum, aut oleum, aut æs, ferrum, argentum, vel aurum, Quæ omnia numerando, aut penſando, aut metiendo, ad hoc damus, ut eorum fiant, qui ea accipiunt, & ad nos ſtatuto tempore non ipſæ res, ſed aliæ ejus naturæ, quales data ſunt, atque ipſius ponderis, numeri, vel menſuræ reddantur [4]. Propter quod Mutuum appellatum eſt [5], quaſi à me tibi ita datum ſit, ut ex meo tuum fieret.

§. 2. Verbis contrahitur obligatio ex interrogatione dantis, & reſponſione accipientis [6], ita ut ille, qui dat, interroget, *Hoc mihi dabis*; qui accipiet,

1 *§. 1, inſt. & l. 1, ff. eod. l. 7, in pr. ff. de pact.*

2 *d. l. 1, §. 1, ff. eod.*

3 *tit. inſtit. Quib. mod. re contr. oblig. l. 1, §. 2, ff. de obligat. & act.*

4 Hæ enim res quantitate potius quam corpore valent *l. 1, ff. ad leg. falcid. l. 94, §. 1, ff. de ſolut.* & in genere ſuo functionem recipiunt. *l. 2, §. 1. ff. de reb. cred.*

5 *l. 2, §. 2, ff. eod.*

6 *l. 5, §. 1, ff. de Verb. obligat. l. 1, §. 7, l. 52, §. 2, ff. de oblig. l. 2, in fin. ff. de reb. credit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

piet, reſpondeat, *Dabo*. Aut in obligatione debitoris, ſi aliquis fidejuſſor accedat [1], & ille, qui perſonam fidejuſſoris accipit, interroget: *Iſtum fide tuâ eſſe jubes?* & ille reſpondeat: *Fide meâ eſſe jubeo.* hâc conditione non ſolùm, qui debitor eſt, ſed & is, qui fidejuſſor exiſtit, obligantur. Et non ſolùm fidejuſſor ipſe dum vivit ſed & heredes ipſius [2], ſi ille defecerit, tenentur obnoxii. Creditor autem, qui pecuniam dedit, in poteſtate habet ad reddendam pecuniam, quem velit tenere, utrùm ipſum debitorem, aut fidejuſſorem. Sed ſi debitorem [3] tenere elegerit, ſidejuſſorem abſolvit, ſi verò fidejuſſorem tenuerit, debitorem abſolvit. Quia uno electo, quem idoneum creditor judicat, alterum liberat.

§. 3 Sunt & aliæ obligationes, quæ nullâ præcedente interrogatione contrahi poſſunt, id eſt, ut ſi mulier, ſive ſponſo uxor futura, ſive jam marito dotem dicat [4]. Quod tàm de mobilibus rebus, quàm de fundis fieri poteſt. Et non ſolùm in hâc obligatione ipſa mulier obligatur, ſed & pater ejus, & debitor ipſius mulieris, ſi pecuniam, quam ille debebat, ſponſo creditricis, ipſe debitor in dotem dixerit. Hæ tantùm tres perſonæ, nullâ interrogatione præcedente poſſunt dictione dotis legitimè obligari. Aliæ verò perſonæ, ſi pro muliere dotem marito promiſerint, communi jure obligari debent: id eſt, ut & interrogatæ reſpondeant, & ſtipulatæ promittant.

§. 4. Item & alio caſu, uno loquente, & ſine interrogatione alio promittente, contrahitur obligatio, id eſt, ſi libertus patrono aut donum, aut do-

1 Vide *tit. ff. & Inſt. de fidejuſſ.*

2 §. 2, *Inſtit. & l. 4, in fin. ff. de fidejuſſ. l. 24, Cod eod.*

3 Paul. *lib. 2, ſent. tit. 17,*

4 De dotis dictione vid. Ulpian. *6, §. 1, & 2,*

1 Hu-

donum, aut munes, aut operas ſe daturum eſſe juraverit[1]. Exponendum hîc, quid ſit donum, aut munus, vel operæ: in quâ re ſupradicti liberti non tam verborum ſolemnitate, quàm jurisjurandi religione tenentur. Sed nulla altera perſona hoc ordine obligari poteſt.

§. 5. Præterea inutilis eſt promiſſio, etiamſi ſtipulatione interveniente facta ſit, ſi id aliquis daturum ſe promiſerit, quod ſui juris non eſt[2]: hoc eſt: ſi aut ingenuum hominem, quaſi ſervum ſe daturum promittat. Aut ſi mortuum aliquis, quem vivum credebat, promiſerit. Aut locum ſacrum, aut ſanctum, aut religioſum daturum ſe quicunque promiſerit.

§. 6 Præterea inutilis eſt promiſſio, ſi aliquis rem ſub tali conditione promittat, quæ impleri pro rei difficultate non poſſit[3].

§. 7. Præterea inutilis eſt interrogatio & promiſſio, ſi ita aliquis interroget debitorem, *Poſt mortem meam*, vel, *tuam illud dari ſpondes?* Quod prætereà inutile viſum eſt, quia à perſona heredis obligatio incipere non poteſt[4]. Et ideò nec heredi creditoris ſub hac ſponſione obligatur debitor, nec debitores heres creditori tenetur obnoxius.

§. 8. Item inutilis eſt obligatio, ſi dicat creditor, *Pridiè, quàm moriar*[5], *dare ſpondes?* Vel interroget debitorem, *Pridiè, quàm moriaris?* Similiter & hæc ſtipulatio inutilis judicatur, quia non poteſt ſciri,

1 Hujus Jurisjurandi mentio eſt in *l. ult. ff. de lib. cauſ. l. 7, l. 3, ff. de op. libert. l. 34, ff. de jurejur. l. antepen. §. 3, ff. de confeſſ.*

2 Vide *l. 35, in pr. ff. de V. obligat. l. 185, ff. de reg. jur.*

3 Vide *l. 1, §. 11, l. 31, ff. de oblig. & act. l. 7, l. 35, ff. de V. oblig.*

4 Quob ſublatum à *Inst. in l. unic. Cod. Ut act. ab hered.*

5 ſimiliter & hanc ſtipulationem validam eſſe voluit *inst. in l. 11, Cod. de cont. stip.*

ſciri, quando ſit pridiè, quàm aliqui moriatur, niſi poſtquàm mortuus fuerit.

§. 9. Item ſi purè interroget creditor, & debitor ſub conditione promittat [1].

§. 10. Vel ſi creditor decem ſolidos debitorem interroget, & debitor quinque promittat, hoc ordine integrum debitum vacillare cognoſcitur [2].

§. 11. Si quis nobis pecuniam debeat, poſſumus debitorem noſtrum compellere, ut pecuniam, quam nobis redditurus erat, alteri ſe caveat [3] redditurum. Neque poteſt ei, cui pro noſtro debito cavet, de cauto & non numerato, ſicut fieri ſolet, aliquid diſputationis afferre, cùm id, quod à nobis accepit, alteri caverit redditurum.

§. 12. Literis obligatio fit [4], aut à re in perſonam, aut à perſonâ in perſonam. A re in perſonam, velut ſi id, quod ex emptione, aut conductione, aut ſocietate debes, alii reddas [5]. A perſonâ in perſonam, velut ſi id, quod mihi alter debet, alteri perſonæ delegem [6], ut reddere debeat.

§. 13. Conſenſu fiunt obligationes, ex Emptionibus & venditionibus, Locationibus, conductionibus, Societatibus, & Mandatis [7]. quia in ejuſmodi rebus conſenſus magis, quàm ſcriptura [8], aut ſolemnitas quæritur.

Conſenſu fiunt obligationes in Emptionibus, venditionibus, Locationibus, conductionibus, Societatibus, Mandatis.

§. 1. Ideo autem iſtis modis conſenſu dicimus obligationem contrahi, quia neque verborum, neque

In

1 *l. 1, §. 4, ff. de Verb. oblig.*

2 adverſatur *l. 1, §. 4, ff. de Verb. oblig* & Paul. *l. 83, §. 3, ff. de V. oblig.*

3 *§ 19, Inſt. de inut. ſtip.*

4 Vide *tit. Inſt. de litt. oblig.*

5 *§. 3, Inſtit. quib. mod. toll. oblig. l. 11, ff. & l. ult. Cod. de novat.*

6 *d. §. 3, & l. 11, ff. de novat.*

7 *pr. inſt. de obligat. ex conſenſu.*

8 *d. pr. & §. 1, Inſt. eod. l. 2, ff. de oblig. & act.*

1 *d. l. 1,*

In quibus rebus etiam inter abſentes [1] obligatio contrahi poteſt, quod in aliis rebus fieri non poteſt.

§. 14. Emptio igitur & venditio contrahitur, cùm de pretio inter emptorem & venditorem fuerit definitum, etiam ſi pretium non fuerit numeratum [2], & nec pars pretii, aut arrha data fuerit.

ſcripturæ proprietas ulla deſideratur, ſed ſufficit eos, qui negotia gerunt, conſentire.

§. 2. Unde inter abſentes quoque talia negotia contrahuntur, veluti per epiſtolam, vel per nuntium.

§. 3. Item in his contractibus alter alteri obligatur de eo, quod alterum alteri ex bono & æquo præſtare oportet. L. 11. D. DE OBL. ET ACT.

§. 15. Locatio & conductio ſimili ratione conſiſtunt, ut conſenſu, etiam verbo definitio inter conſentientes firma permaneat [4].

§. 16. Societatem inire [5] poſſumus, aut omnium bonorum, aut unius alicujus negotiationis. Et poteſt ita iniri ſocietas, ſi tamen hoc inter ſocios convenit, ut unus pecuniam det, alter operam ſuam pro pecuniâ ponat [6]. Et hujus rei definitio etiam verbo inita [7] valet, ita ut quicquid ſocietatis tempore, quolibet modo, fuerit adquiſitum, ſociis commune ſit.

§. 17. Permanet autem inita ſocietas, quamdiu in ipſo conſenſu [8] ſocii perſeverant: quia ſicut conſenſu contrahitur, etiam diſſenſu ſolvitur. Diſſolvitur

1 *d. l. 2, §. 2, ff. de oblig.*

2 *l. 2, §. 1, ff. de contr. empt. l. 1, §. 2, ff. de rer. permut. l. 8, ff. de per. & comm. rei vend. pr. inſt. de emption. & vend.*

3 *tit. Inſt. de locat. & conduct. l. 1, & 2, ff. eod.*

4 *tit. Inſt. de Societate.*

5 Vide *l. 63, ff. pro ſocio & l. 73, §. pen. ff. de leg. 3, pr. inſt. de Societate,*

6 *§. 2, Inſt. eod. l. 1, Cod. eod. & l. 52, §. 2, & §. 7, ff. pro Socio*

7 *Inſt. de obligat. ex conſenſu.*

8 *§. 4, Inſt. de Societate l. 5, Cod. eod.*

1 §. 5,

vitur ergo ſocietas aut morte [1] unius ſocii, aut contrariâ voluntate, aut capitis diminutione, id eſt, ſi unus ex ſociis, ſicut frequenter ſuprà diximus, capite fuerit deminutus.

§. 18. Similiter & mandari verbo poteſt. Et cum verbis mandatum fuerit, obligatio contrahitur [2]. Poſſumus enim aut noſtra negotia, aut aliena [3] cuicunque agenda mandare, dummodò honeſtum aliquid agi mandemus. Nam ſi contra mores bonos [4] aliquid mandare voluerimus: hoc eſt, ſi cuicunque mandemus, ut alicui furtum faciat, aut homicidium, aur adulterium admittat, in iis rebus mandati obligatio non contrahitur.

§. 19. Solvitur autem mandatum aut morte, cui mandatum eſt [5], aut contrariâ illius voluntate [6], qui mandavit.

§. 10. Sed is, cui mandatur, mandati formam egredi non poteſt [7]. Aut ſi egreſſus fuerit, & mandatori teneatur obnoxius, & quod extrà mandatum egit, non præjudicet mandatori.

TIT. III.

QUIBUS MODIS OBLIGATIO TOLLATUR.

TOllitur obligatio ſolutione debiti. Præthereà aliquoties tollitur obligatio, etiamſi aliud, quàm cautum fuerat à debitore, creditori reddatur [9]. Nam ſi quicunque pro pecuniâ, quam creditori cavit, acquieſcente creditore, aurum, aut argen-

1 §. 5, *Inſt. eod. l. 70, ff. pro ſocio.*
2 *d. tit. inſt. de oblig. ex conſenſu.*
3 §. 1, *& ſeqq. Inſt. de mandat.*
4 §. 7, *Inſt. eod. l. 6, §. 3, l. 22, §. 6, ff. mandat.*
5 *l. 26, ff. mandati. §. 10, Inſt. eod.*
6 re adhuc integra §. 9, *Inſt. mandat. l. 12, §. 10, ff. eod.*
7 §. 8, *inſt. mandati l. 5, ff. eod.*
8 *pr. inſt. Quib. mod. tollit. obligat. l. 107, ff. de Solut.*
9 *l. 17, Cod. & l. 99, ff. de Solut. l. 26, §. 4, ff. de condict. indeb. l. 1, §. 5, ff. de pecun. conſtit.*

1 idem

gentum, aut mancipia, vel alias quaſlibet ſpecies, habitâ æſtimatione conſentiente, creditore dederit, obligatio evidenter tollitur.

CAII JCti

Antiquiſſimi

INSTITUTIONUM

LIBER QUARTUS.

TIT. I.

DE OBLIGATIONIBUS EX DELICTO.

QUia de obligationibus, quæ ex còntractu naſcuntur, diximus, ſupereſt, ut de his obligationibus, quæ ex delicto naſcuntur, ſimpliciter diſputemus. Ex delicto naſcuntur obligationes, ſi aliquis Furtum fecerit, vel bona aliena rapuerit, vel Damnum alteri dederit, aut Injuriam [1] fecerit. Quarum omnium rerum uno genere ex delicto naſcitur obligatio.

§. 1. Furtorum autem ſunt genera quatuor [2]: manifeſti, nec manifeſti, concepti & oblati. Manifeſtum furtum dicitur, ſi quando fur cujuſcunque rem tollit, in ipſo furto deprehenditur [3]. Nec manifeſtum furtum appallatur, quod quamlibet, dum fieret, inventum non [4] eſt, tamen furtum factum fuiſſe probatur. Conceptum furtum [5] dicitur, cùm apud aliquem alterum res furtiva inveniatur. Oblatum

1 Idem exprimit in *l. 4, ff. de obl. & act. pr. inſt. de obligat. ex delicto.*
2 *§. 3, & 4, inſt. eod. l. 2, ff. de furt.*
3 *l. 3, ff. de furt.*
4 *l. 8, ff. de furtis.*
5 *§. 4, inſt. de obligat. ex delicto.*

1 d. §. 4.

latum furtum dicitur [1], cùm res furtiva alicui ita à fure datur, ut apud ipſum furem inveniri non poſſit.

§. 2. Præterea, qui rem alienam invito, aut neſciente domino contingit [2], vel tollere, aut de loco movere præſumit, furtum facit.

§. 3. Et ſi quis rem utendam [3] acceperit, aut commendatam [4] apud ſe habuerit, & aliter eà uſus fuerit, quàm acceperit, furti actione tenetur.

§. 4. Pręterea, ſi quis jumentum [5] alterius ad hoc accepit, ut eum quinque milliaribus duceret, ſi id decem milliaribus aut longiùs, quàm ab illo, qui dedit, fuerit conſtitutum, duxerit, furti reus erit.

§. 5. Et multa præterea quorumcunque [6] ſimilia ſunt, ſecundùm quæ & ille furti tenetur, qui ut ferret opem, aut conſilium [7], aut ſtudium commodârit: velut, ſi quis pecuniam, quam in manu aliquis tenebat, excuſſerit, ut alii eam rapere poſſent.

MO-

1 *d. §. 4, Inſt.* vide etiam Paul. *2, ſent. 31,*
2 Vide A. Gell. *11, 18,*
3 *l. 5, §. 8, ff. commodat. l. 40, l. 54, l. 76, ff. de furt.*
4 id eſt depoſitam ut in *l. 168, ff. de Verb. Sign.*
5 *l. 40, ff. de furt.*
6 lege *quæ horumcunque.*
7 Vide *l. 52, in pr. ff. de furt. l. 6, Cod. de cond. furt. l. 50, §. pen. ff. de furt.*

FINIS LIB. IV. & ULTIMI.

MOSAYCARUM
ET
ROMANARUM
LEGUM
COLLATIO,
EX
NTEGRIS PAPINIANI, PAULI, ULPIANI, GAII, MODESTINI, ALIORUMQUE VETERUM JURIS AUCTORUM LIBRIS ANTE TEMPORA JUSTINIANI IMP. DESUMPTA.

Et quædam alia.

Ex Bibliotheca P. PITHOEI IC.

cum ejuſdem notis emendatioribus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

INDEX TITULORUM.

I. De Sicariis & homicidiis caſu vel voluntate.
II. De atroci injuria.
III. De jure & ſævitia dominorum cohibenda.
IV. De adulterio.
V. De ſtupratoribus.
VI. De inceſtis.
VII. De furibus & pœna eorum.
VIII. De falſo teſtimonio.
IX. De familiari teſtimonio non admittendo.
X. De depoſito.
XI. De abigeis.
XII. De incendiariis.
XIII. De termino moto.
XIV. De plagiariis.
XV. De Mathemat. maleficis & Manicheis.
XVI. De legitima ſucceſſione.

*

Modeſtini Regula de teſtamentis.

Imp. Juſtiniani Novellæ Conſtitutiones.

I. De uſuris ſupra duplum non computandis.
II. De partiariis ſolutionibus uſurarum in duplum non computandis.
III. De alienatione rerum Eccleſiæ Miſiæ relictarum pro captivorum redemptione & alimentis pauperum.

Juliani Anteceſſoris CP. De conſiliariis Dictatum.

Ejuſdem Juliani Collectio de tutoribus.

Veteris cujuſdam juris auctoris fragmentum ex manuſcripto exemplari CI. Puteani.

TIT

TIT. I.

DE SICARIIS ET HOMICIDIS CASU VEL VOLUNTATE.

Incipit Lex Dei quam Deus præcepit ad Moyſen.

Moyſes Dei Sacerdos hæc dicit.

SI quis [1] percuſſerit hominem ferro, & occiderit eum, morte moriatur. Sin autem manu lapideve quo mori poſſit percuſſerit, & mortuus fuerit, homicida eſt: morte moria- ur. Si autem per inimicitiam impulerit eum, vel immi- erit ſuper eum aliquod vas [2] ex inſidiis, & mortuus fue- it: vel per iram percuſſerit eum manu & mortuus fue- it, morte moriatur.

PAULUS quoque libro quinto Sententiarum ub titulo [3] ad Legem Corneliam de ſicariis & ve- eficis, dicit. Lex Cornelia pœnam deportationis nfligit ei qui hominem occiderit ejuſque rei cauſa, urtive faciendi cum telo fuerit: & qui venenum ominis necandi cauſa habuerit, vendiderit, paraverit,

Ad TIT. I.

Si quis perc.) Extat *libro* IV. *Moy- , qui Numerorum inſcribitur cap. 35.* ed quanam ſacrorum librorum in- erpretatione hic collector uſus ſit; ondum mihi ſatis liquet. Sane uidem plures hodieque extant in- etuſtioribus archivis, quarum, ut uguſtini verbis dicam, infinita eſt arietas.

2 *Aliquod vas.*) Hoc nomine po- eriorum temporum ſcriptores, o- nes fere res complexi ſunt quæ obis inter mobiles atque inſtrumenta domus numerantur. Sed & veteres in re militari inter contubernia uſurparunt, unde & Vaſa conclamare, & Convaſare apud eos legimus.

3 *Sub Titul. ad Leg. Corn.*) Extat inter receptas Pauli ſententias *ſub Tit. 23. libro 5.* ad quem etiam non erit fortaſſis alienum hoc loco monere duas priores ſententias de circumciſis pertinere, quæ tamen hactenus ſub alieno Titulo aberrarunt, ut & alia multa ejuſdem operis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

verit, falſumve teſtimonium dixerit quo quis periſſet, mortiſve cauſam præſtiterit. Quæ omnia facinora in honeſtiores pœna capitis vindicari placuit: humiliores verò aut in crucem tolluntur, aut beſtiis ſubjiciuntur.

ULPIANUS libro VII. de officio Proconſulis, ſub titulo De ſicariis & veneficis. CAPITE primo legis Corneliæ de ſicariis cavetur, ut IS PRÆTOR judexve [1] queſtionis, cui ſorte obvenerit quæſtio de ſicariis, ejus quod in urbe Roma propius

[1] *Ut is Prætor judexve*) Veteris exemplaris ſcriptura hæc fuit: *ut is Prætor judexve quæſtionis cui ſortem obvenerit quæſtio de ſicariis ejus quod in urbe Roma propriis mille paſſus factus ſit Utique erat cum judicibus cui ei ex legem ſortem ob.* in quam quid & cur nobis permiſerimus apertum eſt Auctorem præterea habuimus M. Tullium, cujus hæc ſunt in oratione pro Cluentio: *jubet lex ea, qua lege hæc quæſtio conſtituta eſt, judicem quæſtionis, hoc eſt Q. Voconium, cum his judicibus qui ei obvenerint (nos appellat, judices) quærere de veneno. In quem quærere? infinitum eſt, quicunque fecerit, vendiderit, emerit, habuerit, dederit. Quid eadem lex ſtatim adjungit. Recita Deque ejus capite quærito.* Loquitur vero de quæſtione veneficii, quæ eundem habuit auctorem & eadem rogatione comprehenſa fuiſſe videtur, ſed diverſis capitibus, ut locus arguit & *l. 3. D. ad L. Corn. de ſic.* quam etiam ob cauſam ſæpius hæc judicia diſtinguuntur tanquam ex diverſis legibus ut in *l. 3. D. de bon. damnato. & apud Martialem eo loco*, Non de vi, neque cæde, nec veneno. Et ſane diverſos habuiſſe judices diverſoſque Prætores veriſimile eſt. Idque Ciceronis verba plane confirmant, ſi conjungatur cum præcedentibus hujuſmodi, *Opinor hæc omnia lege fieri, totumque hoc judicium quaſi mente quadam regi legis & adminiſtrari. Quid ergo eſt? hæc quæſtio ſola ita gubernatur, Quid M. Plætorii & C. Flaminii inter ſicarios Quid C. Orchinii peculatus? Quid mea de pecuniis repetundis? Quid aliæ quæſtiones?* Unde fortaſſe non immerito quis ſuſpicetur in *l. 2. § capta D de orig. jur.* quod in Pandectis Florentinis deeſſe videtur, ſic potius eſſe ſupplendum *Deinde Cornelius Sylla quæſtiones publicas conſtituit, veluti de falſo, de parricidio, de ſicariis, de veneficiis, & Prætores quatuor adjecit.* nam injuriarum quidem judicium ex lege Cornelia inter privata ab auctoribus noſtris perpetuo relatum eſt *l. 2, & ult. C. de injuriis.* utpote quod & civiliter moveri poſſit: & in *l. Prætor. §. 1. de injur.* Cornelia non de injuriis, ſed de ſicariis potius exaudienda eſt, ut & in *l. 23, §. ſi dolo. D. ad leg. Aquil* Nec tamen inficior ex lege Cornelia injuriarum ſervum reum non recipi, ſed duriore pœna extraordinem affici, & quod ad ſervos attinet excedere eam queſtionem quodam genere privatæ modum *l. 12. §. ut. D. de accuſat.* Ideoque cum de ſervo ageretur in *l. 5. D. Si ex nox. cauſ. ag.* hæc recte Ulpianus ſic conjunxit, *Capitalium actionum injuriarumque nomine.* Sed hæc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

pius mille paſſus factum ſit, uti quærat cum judicibus qui ex lege ſorte obvenerint, de capite ejus qui cum telo ambulaverit hominis necandi furtive faciendi cauſa, hominemve occiderit, cujus id dolo malo factum fuerit. *Et reliqua. Relatis*[1] *verbis legis modo ipſe loquitur Ulpianus.* Hæc lex non omnem qui cum telo ambulaverit, punit: ſed eum tantum qui hominis necandi, furtive faciendi cauſa telum gerit, coërcit, compeſcit[2]. Item eum qui hominem occidit, coërcit: Nec adjecit cujus conditionis hominem, ut & ad ſervum & peregrinum[3] pertinere hæc lex videatur.

ITEM PAULUS libro quo ſupra & titulo, dicit. HOMICIDA eſt, qui aliquo genere teli hominem occidit, mortiſve cauſam præſtitit.

ITEM de caſualibus homicidis MOYSES legaliter

hæc aliena nec hujus loci quæſtio eſt, ac vereor ne jam etiam notarum modum exceſſerim. Illud tamen addere liceat eſſe hoc exemplum aliud exercitionis publici judicii lege delegatæ *ad l. 1. D. de offic. ejus cu mand. est jurisd.*

1 *Relatis.*) Hæc ſunt collectoris, quæ ideo forma literarum à ceteris diſtingui voluimus, ut & reliqua omnia quæ illius eſſe viſa ſunt.

2 *Coercit compeſcit*) vet. *coerci compeſci.* & paulo poſt, *pertinet ire hæc.*

3 *Ut & ad ſervum & peregrinum*) Cicero pro Cluentio, *Ubi omnes mortales alligat lex, ita loquitur, qui fecit, fecerit, omnes viri, mulieres, libri ſervi, in judicium vocantur.* Omnibus legibus ſervi rei fiunt, quarum pœna in ſervos cadere poteſt *l. 12. §. ult. D. de accuſat.* In ſervos etiam admiſſa delicta legibus vindicantur, adeo ut & ipſi ſervo non ad ſugillationem domini facta injuria legibus inulta non relinquatur *l. Item apud Labeonem. § ſi quis. D. de injur. l. 6. D. ad l. Iul. de adult.* Et tamen illud etiam verum eſt quod & Fabius libro VI. uſurpavit, ad exules, ad ſervos, ad peregrinos nullam legem pertinere. Sed hæc ex mente verbiſque legum dijudicanda ſunt, & potiſſimum quidem ex ſubjecta materia. Peregrinus manumittens ſervum non potuit Latinum facere. Cur ita? quia lex Junia quæ Latinorum genus induxit, ad peregrinos non pertinet. Prætor tamen non permittebat ita manumiſſum ſervire, niſi aliter lege peregrina cautum eſſet. Hoc ſcripſerat Juriſconſultus quidam, ſive is Ulpianus fuit, ſeu Gajus, ſeu quis alius, in libro regularum, cujus ego nuper fragmentum magna parte erui ex veteri Gloſſario Cl. Puteani viri ſelectiſſimæ eruditionis & judicii recti. Quod de peregrino diximus for aſſe & ad deportatum non male trahetur *l. 2. D. de interdic. & relegat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ter dicitur. SI AUTEM[1] *non per inimicitias inmiſerit ſuper eum aliquod vas non inſidians, vel lapidem quo moriatur non per dolum & ceciderit ſuper eum, & mortuus fuerit, ſi neque inimicus ejus, neque quæſierit malefacere ei, judicabitis inter eum qui percuſſerit & proximum morti ſecundum judicia hæc, & liberabitis percuſſorem.*

ULPIANUS libro & titulo qui ſupra relati. DISTINCTIONEM caſus & voluntatis in homicidio ſervari, reſcriptio Hadriani[2] confirmatur. Verba reſcripti. „Et qui hominem „occidit, abſolvi ſolet, ſcilicet ſi non occidendi animo id admiſit: & qui non occidit, ſed voluit occidere, pro homicida damnatur. E re itaque conſtituendum eſt * ex quo ferro percuſſit, ipſa funditus. Nam ſi gladium inſtrinxit, aut telo percuſſit, quid dubium eſt quin occidendi animo percuſſerit? Sic lapide[3] percuſſit, aut cucuma, aut cum forte rixaretur, ferro percuſſit, ſed non occidendi mente. Ergò hoc exquirite, & ſi voluntas „oc-

1 *Si autem.*) Extat apud Moyſem eo loco quem ſupra notavimus, extat & de eadem re Novella Conſtitutio Valentiniani, qua fere utimur. Addatur & Numæ lex ex vetuſtiſſimo Servii exemplari ad illud Virgil. Ecl. 4. *Ipſe ſed in pratis aries. Sane,* inquit, *in Numæ legibus cautum eſt ut ſi quis imprudens hominem occidiſſet pro capite occiſi & natis ejus in concione offerret arietem. Ergo hic bene videtur arieti dignitatem dare, dicendo Ipſe, qui oblatus homicidam crimine homicidii poſſit exſolvere.* Sed placet etiam Philonis locus ex lib. 1. de vita Moyſis, ὁ κτείνων, inquit, ἄνθρωπον εἰ καὶ δικαίως καὶ ἀμυνόμενος, καὶ βιασθεὶς ὑπαίτιος εἶναι δοκεῖ διὰ τὴν ἀνωτάτω καὶ κοινὴν συγγένειαν. Placet & ille Plutarchi ex Cauſalibus, in quo rationem inquirens cur non niſi ſacramento adacti militent, πότερον ὅτι, inquit, τὴν ἀναγκαίαν μόνην ἐξουσίαν εἶναι δεῖ τῷ ἀνελεῖν ἄνθρωπον, ὁ δ' ἄνευ νόμου καὶ προστάγματος τοῦτο ποιῶν, ἀνδροφόνος ἐστίν.

2 *Reſcriptio Hadriani.*] Refertur & hoc reſcriptum in *l. 1. §. Divus D. ad Leg. Corn. de ſic.* quem cum hoc contuliſſe non inutile erit.

3 *Sic lapide.*) Vetus hæc ſcriptura propius accedit ad clavis quam clavæ nomen, quod & Græci interpretes retinuerunt *libro 60.* Baſil. *Tit. 39. & 59.*

1 Ut

„ occidendi fuit, ut homicidam ſervum [1] ſupplicio *
„ cum jure jubete affici.

Paulus libro quinto tituli quo ſupra. Qui hominem [2] occidit, aliquando abſolvitur: & qui non occidit, ut homicida damnatur. Conſilium [3] enim uniuſcujuſque, non factum puniendum eſt. Ideoque qui cum velit occidere, caſu aliquo perpetrare non potuit, ut homicida punitur: & is qui caſu teli [4] hominem inprudenter ferierit, abſolvitur. Quod ſi in rixa [5] percuſſus homo fuerit, quoniam ictus quoque

1 *Ut homicidam ſervum.*) Franciſcus Pithœus frater meus, cujus ego ingenuis virtutibus digna ex aliis audire malo quam ipſe dicere, putat hunc locum ſic emendari poſſe: *ut homicidii reum ſupplicio majore jubete adfici.* niſi qui ita malit, *ut homicidam ſervum ſupplicio majore.* Certum eſt enim ex perſona delinquentis ut crimen, ita pœnam augeri.

2 *Qui hominem.*) Reliqua fuit prior pars apud Paulum *lib.* v. *Sent. Tit.* XXIII.

3 *Conſilium.*) Paterculus, *Facta* inquit, *majores noſtri ad conſilium dirigebant. Seneca de Tranquil. ib.* 11, *Poteſt evenire ut faciat aliquis injuriam mihi, & ego non accipiam, tanquam ſi quis rem cum è villa mea ſubripuit, in domo mea ponat, ille furtum fecerit, ego nihil perdiderim. Poteſt aliquis nocens geri, quamvis non nocuerit. Si quis cum uxore tanquam cum aliena concumbat, adulter erit, quamvis illa adultera non ſit. Aliquis mihi venenum dedit, ſed vim ſuam mixtum cibo perdidit: venenum illud dando ſcelere ſe obligavit. etiam ſi non nocuit. Non minus latro eſt cujus telum oppoſita veſte eluſum eſt. Omnia ſcelera & ante effectum* (ſic legendum) *operis quantum culpæ ſatis eſt, perfecta ſunt.* Servius ad illud Virg. ex libro VI. *Auſi omnes immane nefas, ſecundum Romanorum morem dicit, quo; non tantum exitus punitur, ſed voluntas. Sic & Impp. in l.* 1. *C. Th. de ambitu* πρωθύστερον ἑλληνικῶς, *Pari ſorte leges ſcelus quam ſceleris puniunt voluntatem* Sane in rebus non uſque adeo turpibus etiam factum exigitur *l.* 1. *§. beſtias. D. de poſtulando. l.* 28. *D. de pœnis.* quæ pertinet ad edictum, Quod quiſque juris, non ad publica judicia. Itaque oratoriè magis quam juridicè ab his ad illa M. Cato pro Rhodienſibus argumentatus eſt apud Gell. libro 7. capite 3. & rectius quidem Aſconius Prædianus, *Qui jus*, inquit, *dicit factorum judex eſt non futurorum, duntaxat in civilibus cauſis.*

4 *Caſu teli.*) fuga teli magis quam jactu ut olim in exceptionibus ſcribi ſolitum M. Tullius auctor eſt Auguſtin. de lib. arbitr. lib. 1. *Nam & miles hoſtem, & judex vel miniſter ejus nocentem, & cui invito atque imprudenti telum manu fugit, non mihi videntur peccare cum hominem occidunt.*

5 *Quod ſi in rixa.*) Extat in *l. ult. D. ad leg. Cornel. de ſicar.* ex qua fortaſſe hic quoque non male ita legetur, *ictus quoque ipſos* Cætera cur à Triboniano prætermiſſa ſint, non eſt obſcurum.

que ipſos contra unumquemque contemplari oportet, ideo humiliores in ludum aut in metallum damnantur, honeſtiores dimidia parte bonorum multati relegantur.

ITEM GREGORIANUS libro IV. ad legem Corneliam de ſicariis & veneficis, talem conſtitutionem ponit. IMPERATOR Antonius A. Aurelio Herculano & aliis militibus. Frater veſter [1] rectius fecerit ſi ſe Præſidi provinciæ obtulerit: cui ſi probaverit non occidendi animo Juſtam à ſe percuſſam eſſe, remiſſa homicidii pœna ſecundùm diſciplinam militarem ſententiam proferet. Propoſita prid. Kl. Febr. Læto [2] II. Cons.

ITEM GREGORIANUS eodem titulo & libro talem conſtitutionem ponit. IMP. Alexander Aurelio Favio, & aliis militibus. Si modò pro quo libellum dediſtis non dolo præſtitit mortem minimè perhorreſcat. Crimen quippe ita contrahitur ſi & voluntas occidendi intercedat. Ceterùm ea quę ex inproviſo caſu potius quàm fraude accidunt, fato plerumque non noxæ imputantur. Prop. XIII. Kl. Aug. Alexandro Cons.

ITEM GREGORIANUS eodem libro & titulo tale reſcriptum dedit.* Quod ſi dominum [3].* Habe Agato KN. Qualitas precum Jull Antonini clementiam noſtram facilè commovit: quippe quòd aſſeveret homicidium ſe non voluntate ſed caſu for-

1 *Frater veſter.*) Ex hoc Antonini reſcripto & eo quod proxime ſequitur, Gordiani, confecta eſt à Triboniano *l. 1. C. ad eg. Cornel. de ſicariis.*

2 *Lætovu.*) Pro Læto II. id eſt iterum conſule. Nam bis quidem aut ter Conſul in notatione temporum non uſque adeo Latine dici videtur. Et tamen ſæpe in veteribus libris ita ſcriptum memini.

3 *Quod ſi dominum*) Quo hæc pertineant non video. Extat ſane reſcriptum quod ſequitur *in l. 5. C. eod. tit.* & hoc eſſe *Diocletiani* & Maximiani ſubſcriptio arguit.

1 *Cum*

fortuito feciſſe, cùm calcis ictu mortis occaſio præbita videatur. Quod ſi ita eſt, neque ſuper hoc ambigi poterit, omni eum metu ac ſuſpicione quod ex admiſſi diſcrimine ſuſtinet, ſecundùm id quod adnotatione noſtra comprehenſum eſt, volumus liberari. Dat. prid. Kl. Dec. Dioclitiano A. IV. & Maximiano Conss.

ULPIANUS libro titulo quo ſupra. Cùm quidam [1] per laſciviam cauſam mortis præbuiſſet, comprobatum eſt factum Taurini EgnatI. Proc. Bætice à Divo Hadriano, quòd eum in quinquennium [2] relegaſſet. Verba Conſultationis [3] & reſcripti ita ſe „ habent * em [4] *. Inter Clodium, Optime Impe-„ rator, & Evariſtum cognovit, quod Clodius [5] Lu-„ pi filius in convivio dum ſago jactatur [6], culpa „ Marii Evariſti [7] ita malè acceptus fuerit, ut poſt „ diem quintum moreretur. Ad quæ apparebat [8] nulla

1 *Cum quidam*) Leguntur & hæc in *l. 4. ſ. 1. D. ad leg. Cornel. de ſicar.* At neque reſcripti neque conſulta-tionis verba adjecta ſunt, quibus in hoc genere quod ſciam elegantius nihil eſt.

2 *In quinquennium*) Ponitur & illa lex apud Rhetores ut imprudentis cædis damnatus quinquennali exilio multetur, ut apud Quintil. *lib. 7. cap. 5. & Declam. 295. & 305.*

3 *Conſultationis.*) Vet. *conſolationis*, quomodo & in optimo Servii exemplari ſcriptum eſt eo loco *lib. 3. Æneid. Augurium eſt exquiſita Deorum voluntas per conſolationem avium aut ſignorum.*

4 *Em.*) An hæc emiſſam conſultationem, an aliud quiddam ſignificent non ſatis ſcio. Illud fortaſſe fœlicius divinaſſe videbor, iſta ſub finem quæ quis ſupereſſe putaverit (*Vel. res.*) notas eſſe quæ veterem formulam contineant, Velim reſcribas: aut potius quando ad principem ſermo eſt, Velis reſcribere. Sic apud Plinium ſæpe, Rogo reſcribas, & infra, Vellem mihi reſcribere.

5 *Cognovit quod Clodius.*) Malim *cognovi*, & infra, *interdixi, decrevi &c.*

6 *Dum ſago jactatur*) Vet. *dum ſagu jactatur.* Sed jam notus eſt ex Suetonio & Martiale veterum ludus. Appellatio ipſa non uſque adeo fortaſſis nota quam ex veteri Gloſſario didici, in quo ita eſt. *Sagatio* πόλμος.

7 *Culpa Marii Evariſti.*) Veteris libri ſcriptura hæc eſt, *culpa manu Evariſti*, quam ideo adnotare libuit quod & hanc conjecturam reciperet, *culpante manu Evariſti.* excuſa tamen magis placuit.

8 *Adque apparebat.*) Hujus loci ſententiam facile eſt mente concipere, verba ipſa ſanare difficile eſt.

„ nulla inimicitia cum Evariſti fuiſſet nec cupidita-
„ tis culpam coërcendum credidit, ut ceteri ejuſ-
„ dem ætatis juvenes emendarentur. Ideoque Ma-
„ rio Evariſto urbe Italia provincię Bęticę [1] in quin-
„ quennium interdixit: decrevit ut impendii cauſa
„ duo milia patri ejus perſolveret Evariſtus, quòd
„ manifeſta ejus fuerat paupertas, vel res. Verba
„ reſcripti. Pœnam Marl Evariſti recte EGN.
„ Taurine [2] moderatus es ad modum culpæ. Refert
„ enim [3] in majoribus delictis conſulto aliquid ad-
„ mittatur, an caſu. Et ſanè in omnibus criminibus
„ diſtinctio hæc pœnam aut * juſtitiam provocare
„ debet, aut temperamentum admittere,

MODESTINUS libro differentiarum ſexto, ſub titulo de ſcientibus & ignorantibus, generaliter loquitur. Nonnunquam ignorantiam delinquentibus jure civili venia tribui ſolet, ſi modo rem facti quis [4] non juris ignoret, quæ ſcilicet conſilio delinquentibus præſtari non ſolet. Propter quod neceſſarium eſt, addita diſtinctione conſiderare utrum ſciente an ignorante aliquo quid geſtum proponatur. *& reliqua.*

PAU-

1 *Urbe Italia provinciæ Veticæ.*) Ant. Oiſelus meus, de cujus eruditione, judício, rerumque ac juris prudentia ſingulari quicquid dixero minus erit, hunc locum ſic malit legere, *urbe Italica provinciæ Beticæ*, quod mihi quidem facile perſuadet, quando, & Italicam Beticæ urbem eſſe vel ex Ptolemæo conſtat, & provincia, atque adeo Italia & urbe interdicere delicto gravius non immerito videatur. Scio tamen non defuturos qui lectionem ſcriptam magis probent, quam etiam confirmat. *l. 1. §. 1. D. de effract. & expil.*

2 *Recte Egn. Taurine.*) Vet. *Recte & Taurine.*

3 *Refert enim.*) Sunt igitur illa Divi Hadriani in *l. 5. §. ult. D. de pœnis*, unde & hic lubentius ita legerim. *Et ſane diſtinctio hæc pœnam aut juſtam provocare debet.* Juſta, id eſt legitima, alioqui juſtitiam, quę cum æquitate conjungitur non recte ſtricti juris temperamento opponemus *l. placuit. C. de judic. l. 31, §. 1, D. depoſiti* Gratiæ fortaſſe rectius, ut in *l. 17, §, pen. D. ad leg. Iul. de adulter.*

4 *Rem facti quis.*) Vet. ex. *rem pacto.* hoc vult, factum non jus.

1 *Ge-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Paulus libro & titulo quo ſupra. Qui telum tutandæ ſalutis causà geret [1], non videatur hominis occidendi cauſa portare. Teli autem appellatione non tantum ferrum continetur, ſed omne quod nocendi causa portatum eſt.

Tit. II.

DE ATROCI INJURIA.

Moyſes dicit.

Si autem contenderint [1] duo viri, & percuſſerit alter alterum lapide aut pugno, & non fuerit mortuus, decubuerit autem in lectulo, & ſi ſurgens ambulaverit homo foris [2] in baculo, ſine crimine erit ille qui eum percuſserat: Præter acceſſionis mercedem [3] dabit ei & medico inpenſas curationis.

Ulpianus libro regulari [4] ſub titulo De injuriis.

1 *Geret*) Vet. ageret. Extat in *l. ...m. §. 1. D. ad leg. Iul. de vi publ.* Sed ...ec moribus noſtris qui occidendi ...ominis cauſâ telum gerit, utique ...omicidii pœna punitur: & hac ...arte lex Cornelia in uſu apud nos ...ſſe deſiit, ut poſteriorum tempo...um Doctores recte annotarunt.

Ad TIT. II.

1 *Si autem contenderint*) Extat a...ud Moyſem Exod. XXI.

2 *Homo foris*) Vet. *fortis*.

3 *Acceſſionis mercedem*) *Ceſſationis*. ...æc vero interpretationem reci...unt ex *l. ultim. D. de his qui deie. vel ...fud. & l. 3. D. Si quadrup. paup. fec. ...c.*

4 *Ulpianus libro regularis.*] Sic ve...s exempl Ego vero non dubito ...uin & hæc ipſa & alia quædam hu...s Ecclogæ ſint ex libro ſingulari Regularum Domitii Ulpiani, cui etiam antea ſemper adſcripſi titulos. illos qui Jo. Tilii immortali beneficio ante annos aliquot editi ſunt. Movit me præter ſcribendi rationem, quod cum in Pandectis noſtris duo tantum capita ex eo libro reliqua eſſent, nempe *17. de Teſti. & 25. de oblig. & actionib.* illud quidem totidem verbis inter iſtos Titulos legitur, alterum cur non extet cauſa in promptu eſt, cum & titulus ipſe deſideretur, ut & alios plures non fruſtra deſiderari hæc collectio indicat, ex qua etiam quoſdam ſupplere, quoſdam rectius emendare eſt. Sunt igitur illi Tituli ex corpore non omnium Ulpiani ſcriptorum, ſed ex corpore libri ſingularis Regularum, ut & Æmilii Papiniani ſententia unica ex ipſius corpore, id

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

riis. Injuria ſi quidem [1] atrox, id eſt gravis rerum non ſine judicis arbitrio æſtimatur. Atrocem autem æſtimare ſolere Prætorem, * atque collegi [2] ex facto, ut puta ſi verberatus vel vulneratus fuerit. & *reliqua*.

Papianus [3] libro definitionum ſecundo ſub titulo De judicatis. Per hominem [4] librum noxiæ dedi-

eſt ex libro ſingulari Reſponſorum collecta, quæ tanquam purpuræ lumen centonem illum Gothicum in fronte deturpat magis quam honeſtat.

1 *Injuria ſiquidem*) Hæc pertinent ad injurias rerum, id eſt quę re fiunt membro rupto vel oſſe fracto, & ad honorariam earum pænam de qua in *§. pœna inſtit. de injur.*

2 *Adque collegi*) An *idque collegi ex facto*, quod verius eſt. Ex facto autem dicit quia de illis injuriis loquitur quę re fiunt, ut proxime monuimus. Nam & injuriarum atrocitas ex aliis etiam circumſtantiis æſtimatur.

3 *Papianus.*) Sic in vetuſtiſſimo exempl. conſtanti fide ſcriptum eſt. Sic & in Aniani Breviario. Sane à Græcis non niſi Papinianus ſcribi ſolet, & ab ipſo Juſtiniano *Nov. 4. & 108.* à Latinis frequentius Papinianus dicitur.

4 *Per hominem*) Certum eſt jure P.R. filios familias noxæ dedi potuiſſe, nec eos modo ſed & filias *§. ult. Inſt. de nox. act.* Ea fuit patriæ poteſtatis auctoritas, quam & Papiani temporibus eo uſque valuiſſe hic locus indicat. Cujus etiam juris veſtigia quædam reliqua ſunt in Pandectis. Unum hic indicaſſe ſufficiat in *l. 3. §. Si eum quis. D. de liber. hom. exhib.* De his verò & illa circa propria ac differentia ſubtilitas, quam ut magnam Quintilianus proponit de addictis, ſervi ne ſint an liberi. Ego quidem ſervire utroſque dixero, nec impari multum jure *l. 33. & ſeqq. D. nox. act.* Neutros tamen ſervos dixere, ut nec eum qui redemptus ab hoſtibus, redemptionis pretium nondum exſolvit. *l. 2. C. de poſtlim. reverſ.* Sunt vero hæc inter ſe longe diverſa & in ſervis etiam ipſis ſæpe diſtinguuntur. *l. 27. §. de eo D. ad l. Iul. de adul. l. 18. D. de nox. act. l. 24. de uſufr. leg.* Nam & è contrario ſervi ſunt quidam revera, nec tamen ſerviunt: & aliud eſt liberum, aliud in libertate eſſe, ut recte Quintilianus diſſerit *declam. 340. & 342.* Tanta eſt rerum verborumque differentia in cauſa libertatis. Hujuſmodi ſunt jure novo Coloni *de Colon. Thrac. in legibus Longobardorum Aldii l. 4. de prohib. alien. ſer.* & jure noſtro qui manus mortuæ dicuntur. Sed placet exemplum veteris juris non uſquequaque vulgare, quod me decuit auctor ille Regularum, quem Puteano noſtro deberi dixi. Apud veteres inter amicos manumiſſi, ſerviendi tantum metu dimittebantur, manebant ſervi, & manumiſſores audebant eos in ſervitutem denuo per vim ducere. Ideoque recta Maſſenio ſervus apud Plautum in Menæch. inter amicos manumiſſus. *Meliore*, inquit, *opus eſt auſpicio, liber perpetuo ut ſiem.* Interveniebat Prætor & non permittebat ſervire. Poſtea habuerunt propriam quandam libertatem ex lege Junia quæ ex

æquavit

ſeditum ſi tantum adquiſitum ſit quantum damnum dedit, manumittere cogendus eſt à Prætore qui

quavit eos Latinis colonariis (quos
o ad novum jus Latii refero.
am & vetus fuiſse aliud Servius
otat, & illæ ſingulares litteræ apud
aleriun Probum confirmant, C.
P. R.) effecitque liberos, negato
men ultimæ voluntatis arbitrio,
Salvianus Timothei nomine ſcri-
it *lib. 3, ad Eccl. Cathol.* & probat
. C. Th. de petitione hæred. & Gajus
. 1, Inſt. qua de re alibi plenius. Ita
ſt legem Juniam inter amicos
anumiſſi, nec ſervi ſunt, ſed li-
rtini: non juſtæ tamen nec ſolidæ
ertatis, ut & Seneca in libr. de
ata vita ſignificat, Denique ſervo-
m liberi & liberorum ſunt ſpurii,
ait *l. 2. C. Th. ad S.C. Claud.* Ergo ut
rem redeam liber homo noxæ
ditus ſervit, & ei adquiritur qui
ditũ accepit. Verum ſi tantum ad-
iſierit quantum damnum datum
, liberatur, cogiturque is qui de-
tum accepit, ipſum manumittere
ogitur autem à Pretore: ſed fidu-
e, inquit, judicio non tenetur.
uid eſt hoc? An ſignificat fiduciæ
licio non poſse cogi manumitte-
, cum videri poſset hoc ab initio
odammodo actum per fidem ta
i contractus, ut litis æſtimatione
cepta deditum dimitteret: que-
admodum ſervatur in eo qui ſuis
immis redimitur *l. 3. D. de obſequ.
rent. vel patron. præſtant. l. 4. §. 1.
. de manumiſſ.* ſed auxilio & offi-
o Prætoris id fieri, ut de ſervo Iu-
nianus paulo dilucidius ſcripſit in
1, Inſtit. de nox. act. An vero quia
anumiſſionem liberi hominis
æcedit mancipatio, in qua fiducia
terponi ſolet; (ex parte quidem
nptoris aut revendendi remanci-
ndique, aut etiam interdum ma-
imittendi: ex parte vero manci-
pantis de indemnitate fiduciarii ob impenſas ipſius actus, vel etiam ob actiones noxales, certaſque ejus generis quibus alioqui ex perſona liberi hominis teneri poſſet) hoc potius Papinianus ſignificat, eum qui ſibi noxæ deditum manumittit fiducia non teneri, quia non ſponte manumittit: ut nec alias qui facto alterius coactus vendit, de evictione teneri ſolet, niſi ex ſuo facto? Sed hoc fortaſſe ſubtilius eſt. Illud non minus. An filiusfam ita manumiſſus, in patris naturalis poteſtatem recidat, ſiquidem legi XII. tab. trina mancipatione ſatisfactum non eſt. Nam ſane accepto pretio vendere non minus eſt, quàm aut non defendere, aut noxæ dedere, & eſt quod hic filio magis ob noxiam imputetur. Ita fruſtra quæratur hoc caſu, an is qui noxæ deditum auxilio Prætoris manumittit, jura ſibi legitimæ ſucceſſionis adquirat, quod forſan non fruſtra quæri videretur in cæteris liberis qui una manumiſſione ſui juris fiunt, ſi per omnia liberorum hominum manumiſſores patronis exæquarentur, & non edicto Prætoris enumeratæ eſſent certæ perſonæ. Et hic profecto neque gratuitum neque revera; beneficium præſtat, cum cogi poſſit, & nihil amplius quam operam ſuam vel invitus accommodat, quaſi precio recepto ſartaque noxa *l. ult. D. obſeq. parent.* Hæc ſunt ejus juris quod ille apud Gellium cum lance & licio evanuiſſe dicit, cujus tamen cognitio quanti ſit momenti in cæteris partibus, ii demum intelligunt qui rivis & caſtellis ita utuntur ut fontes ipſos non negligant.

I Ru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

qui noxæ deditum accepit, ſed fiduciæ judicio no
tenetur.

Ulpianus libro xix. ad edictum ſub titulo
Si fatebitur injuria occiſum eſſe in ſimplum. &
cum diceret. Rupisse [1] eum utique accipiemu
qui vulneraverit, vel virgis, vel loris, vel pugnis ce
dit, vel telo cum aliovis genere cederit homini
corpus, * vel tumo rem fecerit, vel ita demum
damnum datum eſt. De cetero ſi in nullo ſervu
pretio viliorem deteriorémve fecerit, ad Aquilia
ceſſat, injuriarumq; erit agendum. Ergo & ſi preti
quidem non ſit deterior factus ſervus, verùm ſum
ptus in ſalute ejus & ſanitate facti ſunt, in hæc ne
mihi videtur damni. * Aquilia lege poſſe.

Paulus libro ſingulari [2] & titulo de injuriis
Generaliter dicitur injuria omne quod no
jure fit. Specialiter alia eſt contumelia quam Græ
ci. * ʼΑΔΙΚΙΑΝ vocant Nam cùm Prætor noſter ad
verſum nos pronunciaret, injuriam nos accepiſ
dicimus. Unde apparet non verum eſſe quod La
beo [3] putabat, apud Prætorem injuriam ΥΒΡΙΝ
duntaxat ſignificare. * Communem omnibus enin
juris eſt, quod ſemper adverſus bonos mores fit
idqu

1 *Rupiſſe.*) Extant hæc in *l. 24. §. rupiſſe. D. ad l. Aquil.* ſed verbis aliquantulum mutatis: ac vereor ne illa etiam quæ ſequuntur, *Aquilia enim eas detaxat ruptiones quæ damna dant, perſequitur* (ſic enim reponendum arbitror) non ſint Ulpiani. Sane nec ea collector hic agnovit, qui alioqui continua dividere, aut diviſa continuare non ſolet.

2 *Paullus libro ſingulari.*) Quonam? De injuriis. Sic ſequentia utcunque ſuadent. Atque nullus hoc titulo liber Paullo tribuitur in eo indice qui Pandectis præfixus eſt, i
quo alii quîdam notantur ex qu
bus nihil deſumptum legimus. E
tamen hunc ipſum habuere comp
ſitores qui hæc ad verbum tranſt
lerunt in ſuas Inſtitutiones ſub ti
De Injuriis, quem eum hóc loc
conferre cuilibet, licet, & ex e
quod hic deeſt, ſupplere. Quod au
tem ſequitur, ſic fortaſſe non mal
reſtituetur. *Commune enim omni*
nomen injuriæ eſt, quod & Franciſc
fratri chariſſimo ſuboluit.

3 *Labeo*) *l. 15. D. injuriis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

dque non fieri alicujus intereſt. Hoc edictum ad eam injuriam pertinet quæ contumeliæ cauſa fit. Fit autem injuria vel in corpore, dum cedimur: vel verbis, dum convitium patimur: vel cum dignitas lædit ur, ut cum matronæ vel prætextatæ comites abducuntur. Injuriarum actio aut legitima eſt, aut honoraria, legitimi ex lege duodecim tabularum, qui injuriam [1] alteri facit quinque & viginti ſeſtertiorum

1 *Qui injuriam.*] hæc ſunt verba legis ipſius XII. tabul. in quæ ſibi quiſque pro arbitrio licere exiſtimet. Quod ſequitur de ſervo & libero, valde corruptum obſcurumque eſt. Ego pertinere cenſeo ad illud legis caput quod de gravioribus injuriis fuit, quarum æſtimatio hactenus fruſtra quæſita hinc forſaſſe non male diſci poterit. Nam omnes quidem hujuſmodi injurias non eſſe talione vindicatas, vel unus A. Gellii locus arguit, apud quem cum Phavorinus dixiſſet. *Nonne tibi quoque videtur eſſe dilutum, quod de injuria punienda ſcriptum eſt*, SI INJURIAM ALTERI FAXIT XXV. ÆRIS POENÆ SUNTO? *Quis enim erit tam inops quem ab injuriæ faciendæ libidine* (ſic legendum ex veteribus libris) XXV. *aſſes deterreant?* reſpondet noſter Africanus non omnes injurias iſtis aſſibus quamvis librariis vindicatas. *Sed injurias* (inquit) *atrociores ut de oſſe fracto, non liberis modo, verum etiam ſervis factas impenſiore damno vindicarunt; quibuſdam autem injuriis talionem quoque impoſuerunt.* Fuit vero & alius ejuſdem legis articulus de injuriis, quo capite vindicabatur ſi quis carmen condidiſſet, quo alteri infamiam flagitiumve faceret. Fuſtis pœna, cujus Horatius meminiſſe videtur, nulla, ut opinor, fuit: ſed poëticè dictum eſt, cum ſignificare vellet, abſtinuiſſe pœnæ metu, tracta â canibus ſimilitudine, ut & Helenio Acronio ſuboluit. Quin & hiſtriones ipſos immunes verberum Auguſtus ipſe reſponderat, quod Tacitus *lib. 1. Annal.* Tiberium ſequutum refert. Quę ſtatuitur pœna *in l. 5. §. ſi quis D. de Injur.* putatur eſſe ex lege Cornel. Sed eſt magis ex ipſa lege Julia. ex SC. tamen eſſe dicitur in *l. 21. D. de teſtib. l. 18. §. ult. D. qui teſt. fac poſſ.* Lex Cornel. ex trib. cauſis actionem dedit, quæ longæ aliæ ſunt. Sanè Arnob. *lib. 4. adv. gentes* ob convitium petulans formam ex edicto dari ſignificat, & veriſſimum eſt. Qui locus revocat mihi in memoriam alium quendam non diſſimilem M. Vellii Paterculi (ſic enim apud Priſcianum ſcribitur) ex poſteriore volumine qui in B. Rhenani editione ita conceptus eſt. *Primus ille & utinam ultimus* (de Sylla loquitur) *exemplum proſcriptionis invenit, ut in qua civitate petulantis convitii judicium hiſtoriarum ex alto redditur, in ea jugulati civis Reipublicæ conſtitueretur auctoramentum, plurimumque haberet qui plurimos interemiſſet, nec occiſi hoſtis quam civis uberius foret præmium, fieretque quiſque merces mortis ſuæ.* Quid alii ſuppoſuerint referre nihil attinet: ego ſic lubentius legerim. *Petulantis convicii judicium injuriarum ex albo redditur.* Injuriarum nomen generale eſt, & habet ſub ſe ſpecies multas. Nam eſt injuriarum judicium oſſis fracti, & membri rupti, & carminis

tiorum pœna ſubit. Qui os ex genetali fudit liberô trecentos ſervos C L. pœnam ſubito ſextertiorum.

IDEM PAULUS eodem libro ſingulari, ſub titulo Quemadmodum injuriarum agatur. Qui autem injuriarum in quid aget [1], certum dicat quid injuriæ factum ſit, & taxationem [2] ponat non minorem quam quanti vadimonium [3] fuerit. Certum dicit qui ſuo nomine demonſtrat injuriam, neque ita ut per disjunctionem hoc aut illud accidiſſe comprehendat, ſed ut neceſſe habeat aut unam nomini ſuo rem deſtinare [4], aut plures ita complecti ut omnes eas accidiſſe cogatur probare. Certum autem an incertum dicat, cognitio ipſius Prætoris eſt. Demon-

minis famoſi. Itaque juridicè loquitur qui dicit, Injuriarum petulantis convitii judicium, ut legis Aquiliæ hominis occiſi &c. & leviorem ſpeciem injuriȩ complexus eſt, quam ſummæ crudelitati opponeret fortaſſe non omiſſurus & ipſius Syllæ legem ſi hanc quoque injuriæ ſpeciem complexa eſſet. Gravius Seneca Cornel. de ſicariis auctori objecit, cum de eadem re ageret in libello de divina providentia. *Videant* (inquit) *largum in foro ſanguinem & ſupra Servilianum lacum (idenim proſcriptionis Syllanæ ſpoliarum eſt) Senatorum capita, & paſſim vagantes per urbem percuſſorum greges, & multa millia civium Rom. uno loco poſt fidem, imo per ipſam fidem trucidata. Quid ergo? Fœlix L. Sylla, quod illi deſcendenti ad forum gladio ſubmovetur? quod capita conſularium virorum patitur oſtendi, & precium cedis per quæſtorem ac tabulas publicas numerat? Et hæc omnia facit ille qui legem* Corneli*am tulit.* Quȩ poſteriora verba ſuadent ut apud Paterculum *Reipublicæ* legam non *Romæ* (quis enim non hoc ſupereſſe videat?) ſed è *Publico:* ut reſpondeat illis, *per Quæſtorem & tabulas publicas.* Sed & Paulo poſt ita legendum. *Nec tantum in eos qui contra arma tulerant, ſed in multos inſontes ſævitum,* adeo perſpicuum eſt ut probatione non indigeat

1 *Qui autem injuriæ in quid aget.*) Sic vet. malo, *inquit*, ut ad Prætorem referatur. *l. 7. D. eod.*

2 *Et taxationem.*) Eſſe hoc legum verbum Inſtinianus dixit. *No. 12.* Pertinet verò hic locus ad id quod idem ſcribit de æſtimatione injuriam à Prætore permiſſa in §. *pœna. Inſtit. eod. tit.*

3 *Quanti vadimonium.*) Si quidem ſatis datio ipſa vel cautio judicio ſiſti certam ſummam continet, nam & interdum ita vadimonium concipitur. *Quanti ea res erit*, de vadimonio etiam in actione injuriarum locus eſt in *l. ſi eum* §. *qui injuriarum. D. Si quis caut.*

4 *Unam nomini ſuo rem deſtinare.*) Non inficior ad hanc veterem Scripturam propius ita legi poſſe. *Unam nomini ſuo rem deſtinare*, ſed illud malim *unam nomine ſuo rem deſignare.*

1 Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

nonſtrat autem hoc loco Prætor non vocem agen-
is[1], ſed qualem formulam edat. Certum non di-
:it pulſatum, ſi ſit verberatus, ſed & partem corpo-
is demonſtrat, & quem in modum, pugno puta, an
uſte, an lapide, ſicut formula poſita eſt, QUOD AU-
LI[2] AGERII PUGNO MALA[3] PERCUSSA EST.
llud non cogitur dicere, dextra an ſiniſtra, nec qua
nanu percuſſit. Ita ſi dicat infamatum ſe eſſe, de-
ɔet adjicere quemadmodum infamatus ſit. Sic enim
& for-

1 *Non vocem agentis.*) Vocatio in
ıs actionis editionem præceſſit, ſe-
uuta eſt ipſa actio litiſque conte-
atio. Imo & in jure ad album ple-
umque actio edi ſolebat. Itaque
:ctè Iuſtinianus omnium actio
um inſtituendarum principium ab
ı parte edicti proficiſci ait, quæ
t de in jus vocando, quem & ipſe
rdinem in vetere jure digerendo
:ligiosè ſequutus eſt.
: 2 *Quod Auli.*) Hoc fuiſſe ſolem-
e verbum in formulis actionum,
: alii notarunt, & hic locus pleniſ-
me probat. Sic & apud Fab. *lib. 6.*
8. Colaphum hic ducam, & formulam
ribam. Quod caput durum habeas.
xempla ſunt ex libris noſtris præ-
:r jam notata in *l. 17. §. 1. D. de in*
m verſ. l. 2, D. Quod juſſ. l. 133. D.
verb. oblig. l. 21. §. ult. D. de negot.
ſt. l. 47. de ædilit. edict. . ult. D. ſi
uadru. paup. fe. di. l. 26. §. neque D. de
nox. act. l. 1. §. an pater. D. de fur. l.
. §. ſi is qui novem, & l. 5. D. de exer-
t. act. Fuit & in exceptionum for-
ıulis uſitatum. Quod præjudicium
on ſtat. Quod metus cauſa *Inſtit.*
excep. Quod non vi *l. 1. §. 1. & §.*
enique l. 7. §. belliſſime. & §. ſeq. D.
uod vi aut clam. l. 1. §. ſunt qui. D.
Ne quid in loco publ. Quod facere poſ-
im *l. 7. & l. 14. in fine D. de except.* &
ıfra Quod rem ſeſtertiorum &c.
ed & in conceptione ſtipulatio-
ıum. Quod ego decem credidi. *l.*
47. D. de rei vind. l. 42. D. de fidejuſſ.
l. 1. §. ſi manumiſero. D. Quar. rer. act.
non dat. leg. 8. §. 1. D. de pignerat. act.
l. 122. §. Flav. l. 135. §. Seia. de verb.
obl. l. 15. D. de acceptil. l. 58. D. de rei
vind. Quo pertinent & illa in teſta-
mentis, quorum exemplum extat
in *l. 11. D. liberat. leg.* Unde & apud
Ciceronem in orat. pro Quintio illa
verba, *ut ſibi Quintius judicatum ſolvi*
ſatisdet ex formula. Quod ab eo petat &c.
non modo ad actionis ſed & ad ſa-
tiſdationis formulam referi poſ-
ſunt, & melius quidem quam ad e-
dictum ipſum, quamvis conſtet ad
exemplum etiam edicti actiones
fere conceptas. Illud fortaſſe non
uſque adeo obvium, in conceptione
formularum non ſemper Cajum
Sejumque aut Titium ac Mævium,
ſed & Agerium actoris, Nigidium
rei nomen ſuſtinuiſſe, cujus moris
in acceptilationis Aquilianæ for-
mula reliquiæ extant: & in *l tutor.*
§. 2. D. de uſur. Agerio Gajus Sejus
conjungitur. Sed de tota ea veteris
juris parte expectamus votis multis
tractatum quem B. Briſſonius cele-
berrimum ingenium fori noſtri
jampridem pollicetur, cui utinam
ea rerum prolatio tandem aliquan-
do volenti eveniat, quem ſumma
ipſius eruditio ingeniique ſingula-
ris dexteritas meretur, & ſtudioſo-
rum utilitas expoſtulat.
3 *Mala*] Vet. *mola*.

1 *Con-*

& formula concepta eſt, QUOD NUMEDIUS NIGIDIUS ILLUM INMISIT AULO AGERIO INFAMANDI CAUSA.

PAULUS libro Sententiarum ſub titulo ad legem Corneliam de ſicariis & veneficis. Cauſa mortis 1 idonea non videtur, cum læſus homo poſt aliquos dies officium diuturnæ vitæ retinens deceſſit, niſi forte fuerit ad necem cæſus, aut lætaliter vulneratus.

DE JU-

1 *Cauſa mortis*] Hęc ſententia indicat jure P. R non fuiſſe certum dierum numerum, ſed hoc totum quæſito- ris & judicum arbitrio permiſſum. Pertinet verò magis ad titulum pro- ximum niſi quod libero homine loquitur. Novum vero non eſt in hujuſmodi eclogis eſſe quædam ca- pita fugitiva : qualia multa in libris noſtris Doctor meus adnotavit, quibus & hæc addi poſſunt, *l. 1. & 2. D. de ceſſ. bon. l. 3. D. Qui pet. tut. l. ult. D de loco pub. l. 4. C. de probat.* Sanè in *l. Labeo, in fin. D. de ſtatulib.* quod ex Pactumeio Clemente traditur, ad titulum non ſatis pertinet, niſi ex priori dictione repetita ſyllaba cum ſuperioribus conjungatur hoc modo, *dediſſet, & Pactumeius Clemens &c.* At in *l. 5. §. utrum. D. ſi uſufruct. pet.* quod Ulpianus adjecit *non ſervitutem*, quamvis à propoſita quæſtione alienum videatur, ideo tamen adjectum eſt, ne ſententiam Juliani de ſervitute probaſſe argueretur, quod alias fortaſſe amplius exponemus.

Ad

TIT. III.

DE JURE ET SÆVITIA DOMINORUM.

Moyſes dicit.

*SI * quis*[1] *percuſſerit ſervum aut ancillam virga, & mortuus fuerit in manibus ejus, judicio vindicetur. Quòd ſi ſupervixerit die uno, aut duobus, non vindicabitur. pretium enim ipſius eſt.*

PAULUS libro ſententiarum ſub titulo ad legem Corneliam de ſicariis & veneficis *dicit*. SERVUS ſi plagis defecerit, * niſi id dolo fiat[2], dominus homicidii reus non poteſt poſtulari. Modum enim caſtigandi & in ſervorum coërcitione placuit temperari.

ULPIANUS libro octavo de officio Proconſulis, ſub titulo De dominorum ſævitia. * Si dominus[3] in ſervum ſęvierit, vel ad pudicitiam turpemque violationem conpellat, quę ſint partes Prędidis ex reſcripto Divi Pii ad Aurelium Marcianum Proconſulem Bæticæ manifeſtatur: Cujus reſcripti „ verba hęc ſunt. * Dominorum[4] quidem poteſtatem

Ad. TIT. III.

1 *Si quis.*) Exod XXI. hanc vero lierum interpretationem Conſtaninus ſuſtulit in *l. 1. C. de emendat. ſerv.* ut & Zeno in *l. penult. de inceſt. nupt.* à Moyſis lege nonnihil receſiſſe videri poteſt.

2 *Niſi id dolo fiat.*] Hoc igitur cau reus erit dominus homicidii: ſed unietur tanquam homicida ſervi, ion ut homicida liberi hominis. Punietur autem ex lege Cornelia ion ex plebiſcito.

3 *Si dominus.*] Extat & *in l. 2. D. de his qui ſunt ſui vel al. jur.* & *in Inſtit.* nutatis etiam nonnullis, quæ nihil neceſſe putavimus ſingillatim notare.

4 *Dominorum.*] Non fuerunt ante has Conſtitutiones impunitę dominorum in ſervos injuriæ. Nam Senecæ *lib. 3. de benef. Poteſt*, inquit, *ſervus dare beneficium domino ſi ab eo poteſt injuriam accipere. Atque de injuriis dominorum in ervos qui audiat poſitus eſt, qui & ſævitiam, & libidinem, & in præbendis ad victum neceſſariis avaritiam compeſcat.* Lege quoque Petronia dominis poteſtas ablata eſt ſuo arbitratu ſervos dandi ad depugnandas beſtias *l. 11. §. ult. D. ad l. Cornel. de Sic.* Sed & apud

Græcos

,, tem in ſervos ſuos illibatam eſſe oportet, nec cuiquam hominum jus ſuum detrahi. Sed dominorum intereſt ne auxilium contrà ſævitiam, vel famem, vel intolerabilem injuriam denegetur iis qui juſte deprecantur. Ideoque cognoſce de querelis illorum qui ex familia Julii Sabini ad ſtatuam confugerunt, & ſi vel durius habiti quam æquum, * vel infamiæ injuria [1] adfectos cognoveris, venire jube, ut in poteſtatem Sabini non revertantur. Quod ſi meæ conſtitutioni * fraudem fecerit, [2] ſciet me admiſſum ſeverius exſecuturum. Divus etiam Adrianus [3] Umbram quandam matronam in quinquennium relegavit, quod ex leviſſimis cauſis ancillas atrociſſimè tractaret. Item Divus Pius ad ,, libellum Alfi Juli reſcripſit hæc verba. Servorum ,, obſequium non ſolum imperio, ſed & moderatione, & ſufficientibus præbitis, & juſtis operibus contineri oportet. Itaque & ipſe [4] curare debet ,, juſtè ac temperatè & vos tractare ut & facili requirere

Græcos ſervorum fortunæ humaniter inconſultum Athenæus eleganter oſtendit *libr. 6. Dipn. c. 7.* prolatis in ea rem Hyperidis, Lucurgi & Demonſth. verbis.

1 *Infamiæ injuria.*] Sic vet. & fortaſſe rectè ſi ad impudicitiam referatur.

2 *Fraudem fecerit.*] Veluti ſi cum emptore pactus ſit ut ſervum redhibeat. Theoph.

3 *Divus etiam Hadrianus.*] Spartianus in ejus vita, *Servos*, inquit, *à dominis occidi vetuit, eoſque juſſit damnari per judices, ſi digni eſſent.* Divus etiam Marcus domino ſervum accuſare permiſit ut Gajus notat *lib. 1. Inst. l. ſervos. D. de accuſat. De ſervorum* vero criminibus cognoſcebat Romæ quidem Præfectus urbi, in provinciis Præſides, ut idem auctor eſt, & probat. *l. 1. ſi quis ſervum. & §. quod autem. D. de off. P. V. l. 24. §. ult. D de pig. act. l. 9. D. de manumiſſ.*

4 *Itaque & ipſe.*] Hic locus valde corruptus eſt, & fortaſſe non infeliciter ita reſtituetur, *Itaque & ipſe curare debes juſte ac temperate tuos tractare, ut & facile requirere eos poſſis, ne ſi apparuerit vel imparem te impendiis eſſe, vel atrociorem dominatione ſævitiam exercere, neceſſe habeat Procoſ. V. C. ne quid tumultuoſius contra accidat, prævenire te, & ex mea jam auctoritate ad alienandos eos compellere. Glabrione & omullo Conſ.* Cujus loci emendationem aliquam ex parte Nic. Fabri viri optimi indicio acceptam referre non ingratum eſt.

„ rere [1] eo poſſit, niſi apparuerit vel in parente in-
„ pendiis eſſe, vel arrociorem dominationem ſævi-
„ tiam exercere neceſſe habeat Proconſul. v. c. ne
„ quid tumultuoſius contra accidat, prævenire ſe,
„ & ex mea jam auctoritate ad alienandos [2] eos con-
„ pellere. Gravione & Romulo Conss.

GREGORIANUS libro XIX [3] ſub titulo De accuſationibus. IMP. DIOCLITIANUS & Maximianus Auguſti Aurelio Sacrato militi. Cum ſervum tuum vi ægritudinis graviter oppreſſum fati munus implêſſe proponas, propter immoderatam caſtigationem calumniæ cauſationem emergere, * innotitiæ ratio, cujus fiduciam geris, non permittit. Prop. Non. Decemb. Dioclitiano A. III. & Ariſtone Conss.

Explicit Titulus de Dominorum ſævitia cohibenda.

TIT. IV.

DE ADULTERIO.

Moyſes dixit.

QVicunque [1] mœchatus fuerit cum muliere proximi ſui, morte moriatur qui mœchatus fuerit & quæ mœchata fuerit. Quòd ſi aliquis ſeduxerit virginem non deſponſatam & ſtupraverit eam, ducat eam ſibi in uxorem.

1 *Requirere.*) fugitivos ſcilicet.
2 *Ad alienandos.*] Bonis condi-
onibus, itaque juſto pretio ven-
ere compelletur arg. *l* 4. §. 2. D.
in di. addict. & de evictione cave-
:: quamvis alias nemo cogatur rem
to precio vendere, & qui invitus
endit, de evictione non promittat
l. 8. §. ult. & l. ſeq. D. de act. rer. amot.
l. 35. §. petitor. l. 70. D. de rei vindic.
3 *Gregor. lib. XIX.*) Hic numerus mihi valde ſuſpectus eſt.

Ad TIT. IV.

1 *Quicunque.*] Lev. XX. Deut XXII. Exo. XXII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

rem. Quòd ſi renuerit pater ejus & noluerit eam dare illi in uxòrem, pecuniam inferet patri in quantum eſt dos virginis.

Paulus libro ſingulari de adulteriis ſub titulo. Brevem interpretationem de adulteris coërcendis facturus per ipſa capita ire malui, ordinemque legis ſervare. Et quidem primum caput legis Juliæ de adulteriis prioribus legibus [1] pluribus abrogat. Secundo vero [2] capite permittit pater filias ſuas quas in poteſtatem [3] habet, ut in ea quæ auctore cùm in poteſtate eſſet viro in manum convenerit, adulterum domui ſuæ generíve ſui deprehenderit in quem eam rem ſocerum adhibuerit, ut is pater cum adulterum ſine fraude [4] occidat, ita ut filiam in con-

1 *Prioribus legibus plurib. abrogat.*) An *derogat*, ut Ulp. dixit de lege Aquilia, an potius *obrogat*? Nam & ſic apud Livium ubi vulgo ſcriptum legitur lib. 9. *Et quia ubi duæ leges ſunt, ſemper antiquæ abrogat nova*, in vetuſtiſſ. exemplari ſcriptum lego, *obrogat*: & apud Lact. *li. 6. div. Inſt.* ſic Cicer. ſcripſiſſe alias monuimus, *huic legi neque obrogari fas eſt, neque derogari ex ea aliquid licet, neque tota abrogari poteſt.* Verum reperio veteres quoque ita loquutos. Auct. libelli de vir. illuſtr. *Minutio*, inquit, *Ruto Trib. legibus ſuis abrogante*, & paullo poſt de Apuleio Saturnino, *huic legi multis nobilibus abrogantibus.* Ovidius 2. de Triſtib. *Et nimium ſcriptis abrogat ille meis.* Sed Modeſtinus noſter longe apertius *l. 102. D. de verb. ſignif. Abrogatur legi cum prorſus tollitur.* Itaque veterem Scripturam non temere violandam cenſeo: quamvis, ut verum fatear, & in illis Plinii locis obrogandi verbum lubentitius repoſuerim.

2 *Secundo vero.*] Hoc caput ſic reſtituo. *Secundo vero capite permittit patri, ſi in filia ſua quam in poteſtatem habet, aut in ea quæ eo auctore cum in poteſtate eſſet viro in manum convenerit adulterum domi ſuæ generive ſui deprehenderit, inque eam rem ſocerum adhibuerit, ut is pater cum adulterum ſine fraude occidat, ita ut filiam in continenti occidat.* Quod ait, *inque rem eam ſocerum adhibuerit*, videtur pertinere ad filiam quę eo auctore cum in poteſtate eſſet, viro in manum convenit. Cujus juris quod jam in manum conventio evanuiſſet, nulla ſunt, quod ſciam, in hoc tractatu apud Iuſtinianum veſtigia. Nam quod Ulpianus ait in *l. 23. §. 1. D. eod.* ad priorem illam capitis partem non pertinet.

3 *Ait, in poteſtatem.*) Sic. vet. atque ita etiam M. Tullium locutum Gellius auctor eſt *lib. 1. cap. 7.*

4 *Sine fraude.*) Sine periculo, impune, ut ex jure Servius notat, qui & illud addit ad XI. Aeneid. in optimo libro meo, Fraudem veteres pœnam vocaſſe ab eo quod præcedit id quod ſequitur: citatque hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

continenti occidat. * Invidia autem [1] filia qui adulterum deprehenſum occiderit, & in continenti filiam, licito jure hoc factum Marcellus libro XXXI. Digeſtorum ſcribit. Auctoritate quoque [2] pater poſſe interficere vel Conſ. verum vel patronum ſuum in filiam adulterum deprehenderit, eodem libro Marcellus probat. Sed ſi filiam non interfecerit ſed ſolum adulterum, homicidii reus eſt. Si ex intervallo [3] filiam interfecerit, tantundem eſt, niſi perſequutus interfecerit. Continuationem enim animi videtur legis auctoritate feciſſe.

IDEM PAULUS eodem ſingulari libro & titulo. Certæ autem enumerantur perſonę, quas viro liceat occidere in adulterio deprehenſa uxore, quamvis uxorem non liceat. Ergò ſecundùm leges [4] viro etiam

hoc M. Tullii ex Cornelianis. *Ne fraudi ſit ei qui populum ad concionem vocarit*, quod in editis exemplaribus fruſtra quæretur.

1 *Invidia autem.*) Sic vet. libr. Sed nemo non fateatur ſic ſcriptum à Paulo, *In vidua autem.* Quod ſi verum eſt; ſanè fateamur in occiſionem filiæ viduæ patrem habuiſſe jus præcipuum, ſiquidem & hoc jus ſic rectè exprimitur. At in accuſationem filiæ viduæ non habet pater jus præcipuum *l. 22. §. 1. D eod.* Jus vero pręcipuum in eo etiam eſt ut intra ſexaginta dies voluntas expectetur, nec ulli alii interea agendi poteſtas fiat *l. 14 §. 2. D. eod.* itemque ut jure patris accuſans non facile calumniæ pæna adficiatur, qua de re mox dicetur.

2 *Auctoritate quoque.*) Legi poteſt, *Auctoritate quoque paterna*, poteſt & ſic, *Auctoritate quoque legis patrem poſſe interficere vel Conſularem vel patronum ſuum ſi in filiam.* Pertinent vero hæc ad interpretationem eorum verborum. *Eum adulterum:* circa quæ & idem olim ex ſententia legis quæſitum eſt. Sed verba ipſa conditionem adulteri non diſtinguunt *l. 24. §. 1. D. eod. tit.* Papiniano quidem in patronum durum viſum eſt *l. 38. §. penult* forſan quod ad jus mariti attinet, cujus impetui & calori minus lex conceſſit quam paterni nominis pietati. Atque hæc quidem ita temperari poſſunt. Placet tamen Cl. Puteani conjectura qui hunc locum ſic potius emendat. Vel *Conſularem vel Prætorem ſi eum in filiam adulterum deprehenderit.*

3 *Si ex intervallo.*) Vet. libri ſcriptura hæc eſt. *Sed intervallum filiam int. t. e. niſi perſequatur illum interfecerit. Continuationem enim animi videtur legis auctoritatem feciſſet.* Huc pertinet *l. 23. §. ult. & l. 32, D. eod.* Auctoritate legis dixit ut & Alexander in *l. 4. C. eod. tit.*

4 *Secundum leges.*] Ex legis Juliæ verbis quæ filiumf. maritum ab eo qui ſui juris eſt non ſeparant. *l. 6. §. 2.*

iam domi ſuæ deprehenſum adulterum interficere ſervum, & eum qui auctoramento rogatus [1] eſt ad gladium, vel etiam illum qui operas ſuas ut cum beſtiis pugnaret, locavit. Sed & judicio publico damnatum licere interficere in adulterio deprehenſum, vel libertinum vel ſuum vel patronum, & tam civem Romanum quam Latinum. Sed & patris & matris, filii & filiæ libertum permittitur occidere: quo loco & deditius [2] haberetur. Debet autem profiteri apud eum cujus juriſdictio eſt eo loco ubi occidit, & uxorem dimittere. Quòd ſi non fecerit, inpunè non interficit. Sciendum eſt autem Divum Marcum & Commodum [3] reſcripſiſſe, eum qui adulterum illicitè interfecerit, leviori pœna puniri. Sed & Magnus Antoninus [4] pepercit [5] eis qui adulteros

1 *Auctoramento rogati.*) De auctoratis alibi diximus. Sed queri poſſet unde origo verbi. Ego ad illud Plutarchi problema lubens refero cujus & ſuperius meminimus, ut ne viderentur privato jure contra fas arma tractare, ſacramento quodam & religione in eam rem auctoratos eſſe.

2 *Quo loco & deditius.*) Si de libertino dediticio accipias, fruſtra adjectum videbitur. Ego deditium potius accipio liberum hominem noxæ deditum, cujus inter ſervos & libertos media quædam conditio eſt. Et videntur veteres juris auctores nomen àb eodem fonte ſic variaſſe ambiguitatis diſcernendę gratia. Quod & in aliis factum Soſipater notavit in Grammaticis.

3 *Divum Marcum & Commodum.*) l. 38. §. Impp. D. eod. tit. Illud non erit alienum hoc loco annotare, quod Divi Marci & Commodi reſcriptum extat in *l. 14. D. de off. præſ.* Divis fratrib. paſſim tribui *l. 13. §. ult. D. & l. penult. D. de lege Pomp. de parricid.* Nam & verus Commodus dicebatur, ſed hic Commodus M. F. exaudiendus eſt.

4 *Magnus Antoninus.*) Caracalla, qui corpore Alexandri Macedonis conſpecto Magnum atque Alexandrum ſe juſſit appellari.

5 *Pepercit.*) Sic & Ulpianus dixit ignoſci marito in *l. 2. §. ſi maritus. D. de SC. Silan.* At ego à D. Pios ultimum quidem ſupplicium remiſſum, pœnam tamen inrogatam video, ſed molliorem *d. l. 38. & l. 1. §. ult. D. ad leg. Cornel. de Sic.* Et hoc quoque parcere atque ignoſcere eſt. Tandem vero ferrum maritis in omnes porrectum eſt Novella conſt. Majorani de adulteriis, quam & plerique omnes populi adprobarunt. Cujus juris veſtigia quædam notaſſe memini inter ea fragmenta quæ diſcordantium canonum Concordiæ nomine Gratinus collegit *33. q. 2. can. Inter.*

1 Qui

teros inconſulto calore ducti interfecerunt. *& reliqua.*

Idem Paulus eodem libro ſingulari & titulo, Jure [1] mariti & patris qui accuſat, poteſt & ſine calumniæ pœna vinci: ſi jure extranei accuſat, poteſt calumnię [2] pœna puniri, ſed tantum poſt duos menſes.

1 *Qui jure.*) Jure mariti ſine calumnia vir accuſare poteſt, *l. 37. D. de minoribus.* Notandum eſt quod ait, *poteſt.* Nam & poteſt calumniæ pœna victus adfici. Et hoc eſt quod dicitur, Jure mariti accuſantem calumniæ periculum non evitare, & ſine periculo calumniæ non poſſe agere, *l. 4. §. ult, & l. 3. D. ad leg Iul. de ad.* videlicet ſi evidens ejus calumnia apparuerit. Verum non facilè ei hoc jure accuſanti calumniæ pœna irrogabitur, ut fit in eo qui jure publico accuſat. *l. 15. §. lex. D. eod. l. 2. C. Qui accuſar. non poſſ.* Sic hæc διαφονία temperanda eſt.

2 *Sine calumniæ pœna.*] Calumniatoribus ſive ex lege Remmia ſeu qua alia frontem inuri ſolitam conſtat. Sed quæ fuerit illa litera jam diu quæſitum eſt, de quo nihil habeo certius quam quod Julianus in Antiocho ſic ſcribit, εἶτα, ὡς ἐκ τοῦ πώγωνος μου πλέκειν δεῖ σχοίνια καὶ ὅτι πολεμῶ τῷ χῖ. πόθος δὲ ὑμᾶς εἰσέσι τοῦ κάππα, καὶ ὑμῖν γε οἱ πολιοῦχοι τῆσδε τῆς πόλεως θεοὶ διπλοῦν δοῖεν, ὅτι πρὸς τοῦτο καὶ τὰς ἀστυγείτονας ἐσυκοφαντήσατε πόλεις ἱερὰς καὶ ὁμοδούλους ἐμοί. Quod ſi quis putet Gręcorum eſſe illud K diſcat & veteres Romanos Kalumniam ſcripſiſſe non calumniam, & hac quoque litera pro ſingulari uſos cum idem ſignificare vellent, hoc & Terentius Scaurus, & Velius longus, & Diomedes de Orthographia tradidere, ſed potius ad Julianum Iſidorus lib. 1. Eth. de notis juridicis differens, per duo KK. calumniæ cauſa ſignificari ſcribit. Fabius quoque lib. 1. Inſtitut. ipſam nominum notam eſſe ait. Et quando totus ille Fabii locus mirum in modum deformatus eſt, operę precium fecero, hic eum integriorem adſcripſero. K. inquit, *& pſa quorundam nominum nota eſt & Q cujus ſimilis effectu ſpecieque, (niſi quod paullulum è noſtris obliquatur) Kappa apud Græcos, nunc tantum in numero manet, & noſtrarum u tima quadam carere potuimus quam Pſi non quærimus.* Quæ ſi quis cum impreſſis conferat, facilè intelliget quid nos in eis reſtituendis cum ex veterum librorum ſcriptura, tum ex non incertis conjecturis præſtiterimus. Sed quid vetat & Velii locum ex Puteani noſtri codice adjicere? Eſt enim ſanè quam elegans, necdum, quod ſciam, integre â quoquam editus. Sic igitur Longus. *Hinc ſuperſunt ex multis K. & C. & Q. de quibus quæritur an ſcribentibus ſint neceſſariæ, & qui K. expellunt, notam dicunt eſſe magis quam literam, qua ſignificamus Kalumniam, Kaput, kalendas, hac eadem nomen Cato notatur: non magis igitur in numero literarum eſſe oportet, quam illam notam 7. qua Centuria, & quam ɔ. converſum quo Caia ſignificatur, quod notæ genus videmus in monumentis, cum quis libertus mulieris oſtenditur. Cajas enim generaliter aſpicis omnes mulieres accipere voluerunt.* Ubi pro *Catonis*, *kæſonis* nomen ex Scauro reponendum eſt. Sed & illud, *Aſpicis*, vereor ne non pro *Auſpices* ſcriptum ſit. Pertinet enim is locus ad veterem nuptiarum ritum

ſes. Intra quatuor menſes utiles expertus, licet talis ſit qui alias accuſare non poſſit, ut libertinus[1], aut minor[2] viginti quinque annorum, aut infamis, tamen ad accuſationem admittitur, ut & Papianus libro XV. ſcripſit.

PAPIANUS libro XV. reſponſorum ſub titulo ad legem Juliam de adulterIs. Civis Romanus qui ſine connubio[3] ſibi peregrinam in matrimonio habuit, jure quidem mariti eam adulteram non poſtulat, ſed ei non opponetur infamia, vel quod libertinus rem ſeſtertiorum triginta millium aut filium

quo auſpicibus adhibitis Cajus Cajam ducebat, & veriſimile eſt quod Plutarch. *ἐν αἰτίοις* ſcribit, *εἰσάγοντας τὴν νύμφην*, hæc verba præeuntes ſuggeſſiſſe. *Ubi tu Cajus ego Caja*, ad auſpices eſſe referendum. Sane Fabius cum de Cajæ nota idem tradidiſſet, ſubjecit. *Quia tam Cajas vocitatas eſſe quam* Cajos *ex nuptialibus ſacris apparet*. At nos jam paulo longius quam par fuit fortaſſe excurriſſe videbimur · nulla tamen homini ſtudioſo diſcendi occaſio importuna eſſe ſolet, & nobis hoc ſaltem luxu interdum genio indulſiſſe, condonabitur

1 *Ut libertinus.*] Patronum ex lege Julia publicorum *l. 8. in fine D. de accuſat.* vel quemlibet ſi rem ſeſtertiorum triginta milium, aut filium non habeat, ut proximo reſponſo continetur.

2 *Aut minor.*] Hoc eſt ex verbis legis ipſius Juliæ de pudicitia *l. 15. §. lex Julian. D. eod.*

3 *Qui ſine connubio*] Connubium eſt jus legitimi matrimonii, ut rectè Servius definit. Itaque cum peregrino connubium non eſt. Seneca lib. 4. de benefic. *Promiſi tibi filiam in matrimonium: poſtea peregrinus apparuiſti. Non eſt mihi cum extraneo connubium.* Itaque jure mariti peregrinus non accuſat, ſed accuſat tamen jure quodam hominum *καὶ ἐξ ὁμολογίας*, ut Africanus eleganter ex Homero arguit in *l. 13. §. 1. D. eod.* nec ei opponetur infamia, quæ alias juſta fuit exceptio etiam in civilibus cauſis, *§. ult. Inſtit. de except. non hæc.* Quod libertinus rem HS. XXX. aut filium non habeat, quę una fuiſſe videtur, ex iſtis præſcriptionibus legis Juliæ de adulteriis & maritandis ordinibus, de quibus in *l. 15. §. penul. D. hoc tit.* aut fortaſſis etiam legis Juliæ & Papiæ quod ad filium attinet. Nam privilegia liberorum ex illis ferè ſunt legibus. *l. 2. D. de minorib.* Denique nulla præſcriptio objicitur ſuam injuriam vindicanti. Immo & hodie ceſſant omnia illa præſtigia verſuti juris, ut ait *l. 28. & l. 32. C. hoc tit.* Eſt & de pręſcriptionibus ex lege Julia locus in *l. 5. D. de accuſat.* ubi hæc verba *Præſcriptione utetur*, ſic accipio, utetur exceptione mulier. Ne in præjudicium ſervus aut accuſetur aut torqueatur, *l. 33. D. ad leg. Iul. de adult.* in qua idem omnino reſcriptum referri exiſtimo. Cui conſequens eſt eo caſu à muliere nupta initium accuſationis fieri.

1 In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

lium non habuit, propriam injuriam perſequenti.

Paulus libro ſingulari & titulo quo ſupra. In uxorem adulterium [1] vindicatur jure mariti, non etiam ſponſam Severus quoque & Antoninus ita reſcripſerunt.

Papianus libro ſingulari de adulteriis [2]. Quærebatur an pater emancipatam filiam jure patris accuſare poſſit. Reſpondit. Occidendi quidem facultatem Lex tribuit eam filiamquam habet in poteſtatem, aut eo auctore [3] in manum convenit: ſed accuſare jure patris ne quidem emancipatam filiam pater prohibetur.

Papianus. eodem ſingulari & titulo. Cùm patri lex Regia [4] dederit in filiam vitæ neciſque poteſta-

1 *In uxorem adulterium*) Vet. ex. *adulterum*. Sane de ſponſa quæſtio eſt, quæ ſimplicius ita definietur: In ſponſam adulterium jure mariti vindicare non poſſe ex lege Julia quæ de uxore & nupta loquitur: Divi tamen Severus & Antoninus reſcripſerunt etiam hoc vindicandum, & ex hoc reſcripto quaſi ſponſa jure quoque præcipuo accuſatur, *l. ſi uxor. §. Divi, junct. §. ſi minor. in fin. D. ad leg. Iul. de adult.* Atque ita intelligenda videtur *l. 9. C. eod. tit.*

2 *Papinianus libro ſing. de adulter.*) Hic liber continuit reſponſa quæ ad legem Juliam de pudicitia pertinebant. Sed & alios Reſponſorum libros Papinianus ſcripſit de variis conſultis.

3 *Aut eo auctore.*) Vet. lib. *aut eum auctorem*. Ergo non qui jure præcipuo accuſare poteſt, & occidere poteſt. Sed nec qui occidendi jus habet, jus præcipuum in accuſationem habet, ut in vidua dictum eſt. Cæterum hic locus arguit, emancipatam filiam jure patri accuſari poſſe, quamvis vidua non poſſit. Scævola tamen cum de jure patris ageret, eam poſuit quæ in poteſtatem eſſet *l. 14. §. pen.* vetum in his quæ ſimul conſiſtere poſſunt, non qui unum dicit & alterum tollit: & eſt Muciani ingenii de jure aperto præciſe ad propoſitum reſpondere, ut in *l. 34. §. ult. D. de pignorib.* ſi modo Florentina ſcriptura retineatur.

4 *Cum patri lex regia.*] Atqui jus patriæ poteſtatis moribus receptum dicitur *l. 8. D. de his qui ſunt vel ſui vel al. jur.* Sed non eſt novum quæ veteribus primum legibus introducta ſunt, moribus adſcribi, maximè cùm de utendi ratione agitur, quæ tota ex moribus pendet. Sic & ſubſtitutio pupillaris, quę jure poteſtatis fit, moribus fieri dicitur. Sic furioſis & prodigis ex XII. tab. curator datur, at moribus fit interdictio, quę & ipſa ex lege XII. tab. fieri dicitur. Et ſanè quędam ſunt jura patriæ poteſtatis, quę non tam ex verbis ipſis legis, quam ex interpreta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

teſtatem, quod bonum fuit [1] lege comprehendi, ut poteſtas fieret etiam filiam occidendi, vellem mihi reſcribere, nam ſcire cupio. Reſpondit. Numquid ex contrario præſtat nobis argumentum hæc adjectio ut non videatur lex non habenti dediſſe, ut [2] videatur majore ęquitate ductus adulterum occidiſſe, cùm nec filiæ pepercerit.

IDEM. Si pater qui adulterum occidit, & filiæ ſuæ pepercit, quæro quid adverſus eum ſit ſtatuendum? Reſpondit. Sine dubio iſte pater homicida eſt. Igitur tenebitur lege Cornelia de ſicariis, Plane ſi filia non voluntate patris, ſed caſu ſervata eſt, non minimam habebit defenſionem pater, quod fortè filiam [3] * Nam lex ita punit homicidam ſi dolo malo homicidium factum fuerit. Hic autem pater non ideo ſervavit filium quia voluit, ſed quia occidere eam non potuit.

PA-

tione & auctoritate prudentium quaſi per conſequentiam, aut ex plurium annorum obſervatione tacito populi conſenſu obfirmata manarunt. At poteſtatem ipſam vitæ neciſque in liberos ex lege Regia eſſe hic locus apertè confirmat. Quod & Dionyſ. Halicarnaſſ. tradit, & Ulpianus noſter in XII. tabulas tranſlatum teſtatur, ut pleraque alia ex Regum legibus. Fruſtra vero Papiniano hæc quæſtio propoſita fuiſſet, ſi non idem quoque jus eo tempore obtinuiſſet. Quod ſi verum eſt, & Tribonianus pro præſenti præteritum tempus ſuppoſuit in *l. ſuus D. de lib. & poſth. hær. inſt.* Sane quidem ſub Auguſto exemplum eſt judicii paterni & domeſtici in filium cujus & ipſe princeps pars fuit, apud Senecam lib. I. de Clem. ut non immerito idem auctor parentes magiſtratus domeſticos appellarit *lib. 2. de benef.*

1 *Quod bonum fuit.*) Sic etiam ſcriptum eſt *in l. 3. & l. 10. D. de bon. poſſ. con. tab. l. 13. §. aliquando D. ad SC. Vell.*

2 *Dediſſe ut.*) Fortaſſe melius, *dediſſe, ſet ut*, Hoc velle videtur Papinian. legem Juliam non tam dediſſe patri jus necis in filiam, quam neceſſitatem impoſuiſſe filiam occidendi, ſi quidem & adulterum vellet occidere, & rectè, *hæc adjectio.* Nam ſi quis verba ipſa legis expendat, hoc maxime agit, ut impune adulterum pater occidere poſſit: adjicit tamen veluti temperamentum quoddam nimii caloris, dum modo filiam in continenti occidat. Non dat igitur lex jus occidendi filiam cum adultero, ſed adulterum potius cum filia, *l. 20. D. eod.* & eſt filia ipſa ut ita dicam, in conditione magis quam in diſpoſitione.

3 *Quod forte filiam.*) Deſunt quędam hujuſmodi, *quod forte filia effugit, aut caſu evaſit.*

1 *Non*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Papianus idem. Si maritus uxorem ſuam in adulterio deprehenſam occidit, an in legem de ſicariis indicit, quæro. Reſpondit. Nulla parte legis marito uxorem occidere conceditur. Quare ea parte contra legem feciſſe eum non * dubitatur non ambigitur. Sed ſi de pœna tractas * non his quæ aliquid ejus honeſtiſſimo calori permittetur, ambigitur [1]. Si dicit non dubitatur, ut non quaſi homicida puniatur capite vel deportatione, ſed uſque ad exitium pœna [2] ejus ſtatuitur.

Item sic. De mancipiis alterius marito vel patre [3] accuſante queſtionem habendam palam eſſe: An idem extraneo accuſatori permitti debeat, quæro. Reſpondit. Poteſt videri ea ratio fuiſſe permittendi iſtis perſonis de ſervis quæſtionem habere, ut diligentius dolorem animi ſui, item injuriam lecti [4] & domus, non tranſlatitiè perſequerentur. Sed quoniam [5] non facilè tale delictum ſine miniſterio ſervorum admitti creditum eſt, ratio eò perduxit, ut etiam extranea accuſante mancipia quæſtioni tormentorum ſubjicerentur à judicibus.

Paulus libro [6] * Sententiarum ſub titulo de adul-

1 *Non dubitantur non ambigitur. Sed ſi deponas.*) Sic vet. legendum videtur, *non dubitatur. Sed ſi de pœna tractas quin aliquid ejus honeſtiſſimo calori permittatur, non ambigitur. Sic dicit, non ambigitur, non ut quaſi, &c.* Hæc autum poſteriora verba videntur eſſe collectoris, vel potius Pauli, aut alicujus eorum qui ad Papinianum notas ſcripſerant, quarum auctoritatem Theodoſius & Valent. confirmarunt in *l. 1. C. Th. de reſponſ. prud.* Iuſtinianus reſtituit adempta jam Papiniano ſententiæ prærogativa, immemor ipſe judicii ſui quod damnum extat in *l. cum acutiſſ. C. de fideic.*

2 *Vſque ad exitium.*) Leg. *exilium l. 4. C. ad leg. Iul. de adult. l. 1. §. ult. D. ad leg. Corn. de ſic.*

3 *Marito vel patre accuſante.*) Etiam jure publico ſive extranei, ſed hoc eſt ex conſtitutionibus *l. 6. C. eod.*

4 *Injuriam lecti.*) Vet. *lex.* corrupte, Conſtantinus dixit Genialis lecti in *l. 30. C. eod. tit.* ut & alii auctores multi.

5 *Sed quoniam.*) *l. 17. D. de quæſtionib.*

6 *Paulus libro ſent.*) lege *libro ſecundo ſententiarum*, & quæ ſequuntur

adulteriis. Permittitur tam adoptivo quam naturali patri, adulterum cum filia cujuſque dignitatis domi ſuæ vel generi ſui deprehenſum ſua manu occidere. Filius familiæ pater ſi filiam in adulterio deprehenderit, verbis quidem legis propè eſt ut non poſſit [1] occidere, permittitur tamen etiam ei ut occidat. Maritus in adulterio deprehenſos non alios quam infames & eos qui corpore quæſtum faciunt, ſervos etiam & liberos [2], excepta uxore quam prohibetur, occidere poteſt. Maritum qui uxorem deprehenſam cum adultero occidit, quia hoc inpatientia juſti doloris admiſit, lenius puniri placuit. Occiſo adultero dimittere ſtatim maritus debet uxorem, atque ita triduo proximo profiteri cum quo adultero, & in quo loco uxorem deprehenderit. Inventa [3] in adulterio uxore ita demum adulterum maritus occidere poteſt, ſi eum domi ſuæ deprehendat. Eum qui in adulterio deprehenſam uxorem non ſtatim dimiſerit, reum lenocinii poſtulari placuit. Servi verò tam mariti quam uxoris in cauſa adulterii torqueri poſſunt: nec his libertas ſub ſpecie [4] inpunitatis data valebit.

tur ſic ſupplenda ſunt ex *l. 22. D hoc tit. permittitur tam adoptivo quam naturali patri.*

1 *Prope eſt ut non poſſit*] Et ſic Papinianus reſpondit in *l. 20.* Sed juriſconſultis diverſas inter ſe opiniones tueri conceſſum eſt, ut Fabius quodam loco ait. Atque utinam hæc eadem libertas conſcientiæ & veritatis potius fiducia quam contentionis & gloriolæ ſtudio inter nos conſervetur. Ego ſententiam non divido, ſed à Paulo ſto, atque ita cenſeo: Quando adulterium jure naturæ probrum dicitur, ejus quoque vindictam ex jure potius gentium quam ex ipſis legum verbis æſtimandam. Qua etiam ratione nec dignitatem quidem auctoritate legis Paulus excepit.

2 *Et liberos.*) An *libertos?* Sed exceptio uxoris ad liberos magis pertinet quorum numero & illa habetur quæ in manum convenit. Atque ita Nic. Fabro noſtro videtur viro & doctiſſimo & humaniſſimo, cujus fidei atque amicitiæ multum me debere lubens merito profiteor.

3 *Inventa*) Extat apud Paulum lib. 2. Sentent. ſed corruptior. Quomodo autem reſtituenda ſit, hic locus indicat, in quo tamen mariti verbum fruſtra repetitur.

4 *Sub ſpecie.*) Fortaſſe rectius *ſub ſpe:* quamquam utrumque leviter ferri poteſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

TIT. V.

DE STUPRATORIBUS.

Moyſes dicit.

QVi manſerit[1] *cum maſculo manſione muliebri, aſpernamentum eſt, ambo moriantur : rei ſunt.*

PAULUS libro * Sententiarum ſub titulo de ad-
ilterIs. Qui maſculum liberum invitum ſtuprave-
it, capite punietur [2]. Qui voluntate ſua ſtuprum
lagitiumque inpurum patitur, dimidia parte bono-
um ſuorum multatur, nec teſtamentum ei ex ma-
ore [3] parte facere licet. *Hoc quidem juris*[4] *eſt, mentem*

1 *Qui manſerit.*) Extat Levit. xx.

2 *Capite punitur.*) An ſit hęc pœna
:gis Scantiniæ dubitari poteſt : an
otius Juliæ de adulteriis, qua e-
am in marem ſtuprum vindicatur,
t *&* ea quæ de vi publica eſt ſi per
im ſtuprum illatum ſit *l 29. §. ult.*
). ad leg. Iul. de adult Fabius quidem
ihil præter decem milium mul-
m ſtupratori minatur, & Plutar-
ius auctor eſt Capitolinum à Se-
atu pecunia multatum quod Clau-
ii Marcelli filium de ſtupro appel-
ſſet: an quod non perpetraſſet, an
uod non ſatis convictus videretur,
ubitari poteſt. Ad hic ipſe legi no-
ien dediſſe dicitur, ſive ut Mace-
ɔ Senatuſconſulto, ſive quod ipſe
am tuliſſet, nec enim novum eſt
imum aliquem ſua ipſius lege
initum. Sanè Valerius C. Scan-
nium appellat, & Tribunum ple-
is facit: Plutarchus Ædilem col-
gamque Marcelli, & Capitolinum
ntum nominat. Porrò Wiſigo-
iorum legibus hujuſmodi ſtu-
um caſtratione vindicatur.

3 *Nec teſtamentum ei ex majore par-*
.) Sicut nonnullis pro beneficio
itur ut pro parte dimidia teſta-
entum facere poſſint, veluti ſervo publico P. R. ita aliis, pro pœna interdicitur ex majore parte bonorum teſtamenti factio. Sunt igitur quidem pro parte teſtabiles, pro parte inteſtabiles. Cujus rei gratiam populus aut princeps facit cum liberam teſtamenti ſactionem concedit. Quod de ſervo publico diximus unus Ulpianus tradidit, nec alius, quod ſciam, ejus juris auctor hactenus laudatus eſt. Sed videor mihi inter ſenticeta M. Varronis, veſtigia quædam illius notaſſe, verum ita perturbata ut non facilè à quovis agnoſci poſſint. Sic autem lego ex vetuſtioribus ſcripturæ reliquiis ſub finem lib. VII. de ling. Lat. *Habent plerique liberti à municipio manumiſſi: in quo ut ſocietatum & fanorum ſervi non ſervaverunt proportionem & rationem. Et Romanorum liberti debuerunt dici, ut à Faventia Faventinus, à Reate Reatinus, ſic à Roma Romanus, ut nominantur libertini à libertis orti, & è publicis ſervis P. R. qui manumiſſi. ante quam ſub magiſtratuum nomine qui eos liberarunt, ſuccedere cæperunt.* Ut ſignificet Varro, quæ analogia eſt inter Roma & Romanus, eandem eſſe videri inter libertus & libertinus, quo nomine temporibus Appii cęci & de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

item tamen legis Moyſis, Imperatoris Theodoſii conſtitutio ad plenum ſecuta cognoſcitur.

Item Theodoſianus, Imp. Valentinianus Theodoſius & Arcadius Auguſti, ad Orientium Vicarium urbis Romæ. Non patiamur urbis Romæ virtutum omnium matrem diutius effœminati

& deinceps aliquamdiu cenſiti ſunt non ipſi qui manumitterentur, ſed ingenui ex iis procreati, ut Sueton. lib. 3. ſcripſit, & Ulpianus noſter monet apud Athenæum. Addit Varro, libertinos etiam dictos, qui ex ſervis publicis P. Roman. manumiſſi erant, quaſi plus aliquid eſſent quã liberti & propius ad ingenuitatem accederent, utpote qui & ante manumiſſionem quodammodo libertorũ jure uterentur, cum teſtamenti factionem haberent, poſſentque non modo ipſi teſtamentum facere, ſed ex aliorũ etiam teſtamento ſibi capere, ex parte ſcilicet dimidia. Quod ut rite fieri videretur, cum alioqui hęres jure Rom. eſſe non poſſit qui ne nomen quidẽ, immo nec perſonam habet, hic juris color à prudentibus excogitatus eſt, ut ſervi hujuſmodi in capienda hęreditate nomẽ ſibi ejus magiſtratus abſumerent cui miniſtrabant. Ergo & in teſtamento teſtes eſſe poterant, cum juris civilis aliqua ex parte communionem haberent (quod pertinet ad *l. 20. §, ſervus. D. de teſtament.*) & familiæ emptores, quia & mancipationis jus habuerunt, quod alioqui civium Rom. proprium, poſtea Latinis tantum colonariis Junianiſque conceſſum eſt, atque etiam peregrinis iis quibus jus commercii datum erat, ut ad Gajum Ulpianus adjecit. Tacit. *lib. 2. Annal. Et quia vetere SC. quæſtio in caput domini prohibebatur, Tiberius mancipari ſingulos actori publico juſſit, & lib. 3. Servos Silani actor publicus mancipio accepit.* Quod tamen Xiphilinus ex Dione ab Auguſto prius conſtitutum referens, τῷ δημοσίῳ (inquit) ἢ καὶ ἑαυτῷ πιπράσκεσθαι. Et ſanè eos actores publicos ſervos P. R. fuiſſe nemo ejus antiquitatis peritus negaverit. Fuerunt igitur olim ſervi ii eodem pene jure quo poſtea liberti principis ex conſtitutione Gordiani quam ex Gregoriano recitat Theodericianus I. C. ſub Titul. de libertatibus, φιλοσοφότερον Leo ſervis principis plenam rerum arbitrium etiam morientibus conceſſit Novell. Conſt. 38. quod etiam aliquatenus ſutis ſe indulſiſſe Plinius nepos gloriatur. Porrò quod additur ad Varronem *& rationem*, quamquam belle haberet videatur, vereor ne non ſuperſit, aut potius *Romæ* locum occupet, errore non obſcuro. Nam & in veteribus monumentis hæc etiam ſæpè conjunguntur, Urbis Populique Romani. Urbis Varro non dixit, ſed Romæ, ut analogia conſtaret. Sed nos etiam notis iſtis ſuam analogiam conſtare non concedimus. Si cui tam noſtra hæc de loco obſcuriſſimo conjectura probabitur, is facilè peccati, quodcunque eſt, veniam dabit.

4 *Hoc quidem juris.*) Sunt hęc aut collectoris, aut alterius cujuſdam qui hæc poſtea ex Theodoſiano adjecit, vel potius ex Præfecturę urbanæ archivis. Nam in ipſo Codice hæc conſtitutio brevius relata eſt, quod & ante monuimus.

1 Aguc

ıati in viros pudoris contaminatione fœdari, & greſte illud ad priſcis conditoribus robur fracta nolliter plebe tenuatum, convicium ſæculi vel onditorum irrogare vel principium. Orienti GUC novis [1]. Laudanda igitur experientia tua, omnes quibus flagitioſus luxus eſt viri corpus muebriter conſtitutum alieni ſexus damnare patiena, nihilque diſcretum habere cum fœminis, occuatos, ut flagitii poſcit inmanitas, atque omnibus ductos, pudet dicere, virorum lupanaribus, ſpeante populo flammis vindicibus expiabit, ut univerſi intelligant ſacroſanctum cunctis eſſe debere oſpitium virilis animæ, nec ſine ſummo ſupplicio ienum expetiſſe ſexum, qui ſuum turpiter perdiiſſet. Prop. [2] Prid. Id. Majas, Romæ in atrio Minervæ.

TIT.

1 Agvc Novis.) Sic vet. quod aliis conſtitutionibus ſic reſtitui teſt *Orienti vicarie Kariſſime nobis.*
2 *Prop.*) in C. Th. paulo alia eſt ſcriptio, nempe hæc, PP. *in foro ajani* VIII. *Id. Aug. Valentiano* IV. *Neotorio Coſſ.* In veteri quidem exemplari ſcriptum eſt. *Minere* non *Minervæ.* Sed in eadem regione urbis quæ Fori Rom. nomen prętulit, & Trajani forum, & Minervæ atrium fuiſſe vel ex P. Victore conſtat.

Ad

TIT. VI.

DE INCESTIS NUPTIIS.

Moyſes dicit.

QVicunque [1] concubuerit cum muliere uxore patris ſui pudenda patris ſui detexit, morte moriantur: ambo rei ſunt. Et quicunque concubuerit cum nuru ſua, morte moriantur: ambo rei ſunt.

ULPIANUS libro Regulari [2] De nuptiis ſub titulo. Inter parentes & liberos cujuſque gradus ſint, connubium non eſt. Inter cognatos autem ex tranſverſo gradu, olim quidem matrimonia contrahi non poterant, nunc autem ex tertio gradu [3] licet uxorem ducere, ſed tantùm fratris filiam [4] non etiam ſororis: Nec amitam, nec materteram, quamvis eodem gradu ſint. Eam quę noverca, vel privigna, vel quæ nurus vel ſocrus fuit, uxorem ducere non poſſumus. Si quis eam quam non licet, uxorem duxerit, inceſtum matrimonium contrahit, ideoque liberi in poteſtate ejus non fiunt, ſed quaſi vulgo concepti, ſpurii ſunt.

PAU-

1 *Quicunque*) Lev. xx.

2 *Ulp. libro Regulari.*) Lego, *Ulpian. libro ſingulari Regularum, ſub Titulo. De nuptiis.* Atque ex hoc loco reſtituenda arbitror quæ hodieque corrupta extant inter fragmenta *Ulpiani Tit. 5.*

3 *Ex tertio gradu.*) Wiſigothorum legibus uſque ad ſextum cognationis gradum nuptiæ prohibitę ſunt, qui gradus ex Pauli Sententiis numerantur: quod & Wiſigothus Iſidorus ſequutus eſt, ut non immerito Salvianus ejus gentis caſtitatem laudibus extollat. Sed nos & Salvianum integriorem & leges illas XII. libris compoſitas brevi, Deo faciente, in publicum dabimus.

4 *Sed tantum patris filiam.*) Et hoc Ulpiani temporibus obtinuiſſe multi Pandectarum loci evincunt. Sane conſtitutio illa D. Nervæ cujus Xiphilinus ex Dione meminit, ad fratris potius filiam pertinuiſſe videtur, nam & hæc ἀδελφιδῆ dicitur. Conſtantinus tamen & Conſtans cum alterum magis prohibere vellent, utrumque complexi ſunt ea lege quæ ex veteribus libris in Codice Theodoſiano nuper reſtituta eſt *ſub Tit. de inceſtis nuptiis*, ex qua etiam hoc idem jus ad Gajum Anianus adjecit *lib. 1. Inſt. Tit. de nupt.*

1 Sed

PAULUS libro * Sententiarum De nuptiis ſub titulo. Inter parentes & liberos jure civili matrimonia contrahi non poſſunt, nec filiam ſororis aut neptem ducere poſſumus. Proneptem ætatis ratio prohibet. Adoptiva cognatio impedit nuptias inter parentes & liberos omnimodo: Inter fratres eatenus quatenus capitis minutio non intervenit. Nec ſocrum, nec nurum, privignam nec novercam aliquando citra pœnam inceſti uxorem ducere licet: ſicut nec amitam, aut materteram. * Si verò cognatam [1] contra interdictum duxerit, remiſſo mulieri juris errore, ipſe pœnam adulterii legis Juliæ patitur, non etiam ducta.

GREGORIANUS libro quinto De Nuptiis ſub titulo [2]. *Exemplum literarum Diocletiani & Maximiani Impp. talem conjunctionem graviter puniri commemorat.*

EXEMPLUM Edicti Dioclitiani & Maximiani nobiliſſimorum Cæſarum. Quoniam piis religioſiſque mentibus noſtris ea quæ Romanis legibus caſtè ſanćteque ſunt conſtituta, venerabilia maximè videntur atque æterna religione ſervanda, diſſimulare ea quę à quibuſdam in præteritum nefariè inceſteque commiſſa ſunt, non oportere credimus, cùm vel cohibenda ſunt, vel etiam vindicanda, inſurgere nos diſciplina noſtrorum temporum cohortatur. Ita enim & ipſos inmortales Deos Romano nomini, ut ſemper fuerunt, faventes atque placatos futuros eſſe

1 alii, *ſed vel cognatam*) Puto leg. *Si vero cognatam*. Quod ſequitur, *contra interdictum*, ſic interpretor, contra jus civile. Pertinent vero hæc ad legem Juliam de adulteriis, & explicantur fuſius in *l. 33. D. eodem tit.* quo etiam referendum eſt *Divorum fratrum reſcriptum ex l. 57. §. 1. D. de rit. nupt.*

2 *De nuptiis ſub titulo.*) Melius *ſub titulo de nuptiis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

eſſe non dubium eſt, ſi cunctos [1] ſub imperio noſtro agentes piam, religioſamque, & quietam, & caſtam in omnibus more colere perſpexerimus vitam. In quo id etiam providendum quam maximè eſſe cenſuimus, ut matrimoniis religioſe atque legitimè juxta diſciplinam juris veteris copulatis, tam eorum honeſtati qui nuptiarum conjunctiones ſectantur, quam etiam his qui cum deinceps ſervata religione naſcentur, incipiat eſſe conſultum, & honeſtate naſcendi etiam poſteritas ipſa purgata ſit. Id enim pietati noſtræ maxime placuit, ut ſanctè neceſſitudinum nomina obtineant apud affectus ſuos piam ac religioſam conſanguinitati debitam caritatem. Nefas enim credere eſt ea quę in præteritum à compluribus conſtat eſſe commiſſa, cum pecudum ac ferarum promiſcuo ritu, ad illicita connubia inſtinctu exercendæ libidinis, ſine ullo reſpectu pudoris ac pietatis irruerint. Sed quæcunque ante hac vel imperitia delinquentium, vel pro ignorantia juris, Barbaricæ inmanitatis ritu ex illicitis matrimoniis videntur admiſſa, quamquam eſſent ſeveriſſimè vindicanda, tamen contemplatione clementiæ noſtræ ad indulgentiam volumus pertinere: ita tamen ut quicunque in anteactum tempus illicitis inceſtiſque

1 *Si cunctos.*) lege *ſi cunctos ſub imperio noſtro agentes piam religioſamque & quietam & caſtam in omnibus more colere perſpexerimus vitam.* More eſt vitæ quadam honeſta ratione atque inſtituto. Horatius *lib. 4. Odar.* *Mos & lex maculoſum edomuit nefas.* Petronius Sayrico.

Artis ſeveræ ſi quis amat affectus,
Mentemque magis applicat, prius more
Frugalitatis lege polleat exacta.

In Novella etiam Theodoſii & Valentiniani de lenonibus, *Pro circa omnium verecundiam propoſito, manſuetudinis noſtræ mori pudicitiaqua ſuggeſſit.* Sic enim potius legendum arbitror, niſi cui magis placet, ὅτι προαίρεσις illa Epicteto κατὰ φύσιν gignit ἕξιν, id eſt, perpetuæ cujuſdem voluntatis conſtantiam quæ mortem efficit, aut ipſa illa potius mos eſt. Varro apud Ambroſium Macrobium lib 3. Satur. *Mos eſt in judicio animi, quem ſequi debet conſuetudo, id eſt, cultus moris.*

1 *Sue-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

que ſe matrimoniis polluerunt, hactenus adeptos ſe eſſe noſtra indulgentia ſciant, ut poſt tam nefaria facinora, vitam quidem ſibi gratulentur eſſe conceſſam, ſciant tamen non legitimos ſe ſuſcepiſſe liberos, quos tam nefaria conjunctione genuerunt. Ita enim fiet ut de futuro quoque nemo audeat ineffrenatis cupiditatibus obedire, cùm & ſciant ita præcedentes admiſſores iſtiuſmodi criminum venia liberatos, ut liberorum quod illicitè genuerunt ſucceſſiones [1] * careatur, * quæ juxta vetuſtatem Romanis legibus negabatur. Et optaſſemus quidem nec ante quicquam ejuſmodi eſſe commiſſum quod eſſet aut clementia remittendum, aut legibus corrigendum. Sed & poſt hanc, religionem ſanctitatemque in connubiis copulandis volumus ab unoquoque ſervari, ut ſe ad diſciplinam legeſque Romanas meminerint pertinere, & eas tantùm ſciant nuptias licitas quæ ſunt Romano jure permiſſæ. Cum quibus autem perſonis tam cognatorum quàm ex affinium numero contrahi nuon liceat matrimonium, hoc edicto noſtro complexi ſumus: cum filia, nepte [2], pronepteque, matre, avia, proavia: & ex latere amita ac matertera, ſororis filia, & ex ea nepte. Itemque ex affinibus privigna, noverca, ſocru, nuru, ceteriſque quæ antiquo jure prohibentur, à quibus cunctos volumus abſtinere. Nihil enim [3] niſi hanc tantùm ac venerabiles noſtra jura

1 *Succeſſiones careatur.* (Forſitan, *ſucceſſione careant, ut.* Puteanus tamen mavult, *ſucceſſione arceantur.*

2 *Cum filia nepte.*) Hinc ſumpta eſt l. 17. C. *de nupt.* in qua ex Conſtantini & Conſtantis lege à Triboniano adjecta v dentur illa verba. *Præterea fratris filia.*

3 *Nihil enim.*] Priorem hujus ſententiæ partem Puteanus noſter ſic emendat. *Nihil enim niſi ſanctum ac venerabile noſtra jure cuſtodiunt.* Poſteriorem ego ſic. *& ita ad tantam magnitudinem Romana majeſtas cunctorum numinum favore pervenit, quoniam omnes leges ſuas, &c.* paulo poſt, *contra diſciplinam veterem indulta,* & infra, *qui tam evidenti crimini ſe poſt edi-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

jura cuſtodiunt, & ita ad tantam magnitudinem Romanam geſta cunctorum non mirum favore pervenit, quoniam omnes leges ſua religione ſapienti pudoriſque obſervatione devinxit. Quare hoc edicto noſtro volumus omnibus palam fieri, quod prę-teritorum venia per clementiam noſtram contra diſciplinam videtur indulta, ad ea tantùm delicta pertineat quę in die tertio [1] Kal. Januariarum Tuſco & Anulino Conss. videtur eſſe commiſſa. Si qua autem contra Romani nominis decus ſanctitatemque legum, poſt ſupradictum diem deprehenduntur admiſſa, digna ſeveritate plectentur. Nec enim ullam in tam nefario ſcelere quiſquam æſtimet veniam ſe conſequi poſſe, qui tam evidenti crimini, & poſt edictum noſtrum non dubitabit *: inſuere. Dat. Kl. Mai. Damaſco. Tuſco, & Anulino Conss.

Ermogenianus ſub titulo de nuptiis. Imp. Dioclitianus & Maximianus AA. Fl. Flaviano. His qui inceſtas nuptias per errorem contrahunt, ne pœnis ſubjiciantur, ita demum clementia principum ſubvenit, ſi poſtea quam errorem ſuum reſcierint, illicò nefarias nuptias dirimerint. Prop. Id. Mar. * & Diogene [3] Cons.

Hanc quoque conſtitutionem Gregorianus titulo de nuptiis inſeruit, quæ eſt triceſima & ſecunda, aliis tamen & die & coss. * *Id eſt* CONSTITUTIO PP. V. ID.

edictum noſtrum non dubitabit inſuere, vel, *crimine inficere.*

1 *In die tertio.*) Fortaſſe melius, *in diem tertium*

2 *Ermogenianus ſub Titul.*) Hic velim illud obſervari Codicem ſive Hermogenis ſive Hermogeniani libris non diſtingui, ſed titulis tantum.

3 *Et Diogene.*) Fortaſſe. *Tiberiano & Dione conſſ.* Quæ ſequuntur ſunt collectoris, ſed indicant quanta veterum religio fuerit, in conſtitutionibus Impp. recitandis circa diem & Coſſ. credo equidem poſt *l. 1. C, Th. de diverſ. reſcript.* quam Inſtinianus cum ad privilegia reſtrinxiſſet, poſtea facile neglexit.

1 Alii,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

V. Id. Jun. Dioclitiano ter et Maximiano Augustis.

Papianus libro ſingulari de adulteriis. Qui ſororis filiam uxorem duxerat per errorem, antequam præveniretur à delatore, dirimit coitum: quæro an adhuc poſſit accuſari. Reſpondit. Ei qui conjunctione [1] ſororis filiæ bona fide abſtinuit, pœnam remitti palam eſt: quia qui errore cognito diremit coitum, creditur ejus voluntatis fuiſſe, ut, ſi ſciſſet ſe in eo neceſſitudinis gradu poſitum, non fuiſſet tale matrimonium copulaturus.

Idem dicitur in eos qui inceſtas nuptias contraxerunt. Maledicti tamen ſunt omnes inceſti per legem, cum adhuc rudibus populis ex divino nutu condita iiſdem adſtipulantibus ſancirentur. Et utique omnes maledicti puniti ſunt, quos divina & humana ſententia conſona voce damnavit. Lex divina ſic dicit.

Maledictus [2] (inquit) dixit Moyſes, *qui concubuerit cum uxore patris ſui: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui concubuerit cum ſorore ſua de patre aut de matre: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui concubuerit cum nuru ſua: & dicit omnes populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui concubuerit cum ſocru ſua: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui concubuerit cum ſorore patris ſui: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui con-*

1 Alii, & *qui conjunctæ*) Lego *Ei qui conjunctione ſororis filiæ. Vid. l. 57. D. de rit. nuptiar. l. 38. §. idem Pollioni. D. ad leg. Iul. de adulter. Conjunctionem* autem dixit non *connubium*. quod eſt jus legitimi matrimonii, ut ſupra Paulus *dictam* non *uxorem*. his tamen nominibus interdum facilè abutimur. Nam & idem Paulus libro 2. Sentent. dixit matrimonia injuſſu parentum contracta non ſolvi, cùm proprie hæc matrimonia non ſint. Quæ ſequuntur ſunt Eclogarii ſive collectoris.

2 *Maledictus.*) Extant *Deuteron. capite* XXVII.

coucubuerit cum ſorore matris ſuæ, & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui concubuerit cum ſorore uxoris ſuæ, & dicit omnis populus, Fiat, Fiat, Maledictus qui dormierit cum uxore fratris ſui: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat. Maledictus qui dormierit cum omni pecore: & dicit omnis populus, Fiat, Fiat.

TIT. VII.

DE FURIBUS ET POENA EORUM.

Quod ſi duodecim [1] *tabularum * nocturnum furem autem ſi ſe aut telo defendere, interfici jubent, ſcitote, Iuriſconſulti, quia Moyſes prius hoc ſtatuit; ſicut lectio manifeſtat,*

Moyſes dicit.

SI perfodiens [2] *nocte parietem inventus fuerit fur, & percuſſerit eum alius & mortuus fuerit hic, non eſt homicida is qui percuſſerit eum. Si autem ſol ortus ſuper eum, reus eſt mortis percuſſor, & ipſe morietur.*

PAULUS libro Sententiarum v. ad legem Corneliam De ſicariis & veneficis. Si quis furem nocturnum vel diurnum cum ſe telo defenderet, occiderit, hac quidem lege non tenetur: ſed meliùs fecerit qui eum comprehenſum, tranſmittendum ad Præſidem magiſtratibus [3] obtulerit.

ULPIANUS libro VIII. ad [4] edictum ſub titulo, Si

Ad TIT. VII.

1 *Quod ſi* XII.) Et hæc quoque collectoris ſunt, ſed ita deturpata, ut mens potius quam plena & articulata vox audiatur.

2 *Si perfodiens.*) Exod. XXII.

3 *Magiſtratibus.*] Municipalibus, ut Duumviris & aliis qui cuſtodiarum poteſtatem habent *l. 52. §. ſi quis D. de furt. l. 10. D. de cuſtod. reo.*

4 *Ulpian. lib.* VIII.) Legendum arbitror *lib.* XVIII. Sed in titulo ipſo collector falſus videtur. nam hæc ad legem Aquiliam omnino pertinent, non ad Edictum Si quadrupes, quod eſt de damno ſine injuria dato

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſi quadrupes pauperiem dederit. Injuria occiſum eſſe meritò adjicitur. Non ſufficit occiſum, ſed oportet injuria id eſſe factum. Proinde ſi quis ſervum latronum occiderit, lege Aquilia non tenetur, quia non * occidit [1]. Sed & quemcunque alium ferro ſe petentem qui occiderit, non videbitur injuria occidiſſe. Proinde ſi furem nocturnum quem ex duodecim tabularum omnimodo [2] permittit occidere, aut diurnum quem eaque lex permittit, ſed ita demum ſi ſe telo defendat, videamus, an lege Aquilia teneatur. Et Pomponius dubitat [3] nunc hæc lex non ſit in uſu.. Et ſi quis noctu furem occiderit, non dubitamus quin lege Aquilia teneatur [4]. Sin autem cùm poſſet apprehendere maluit occidere, magis eſt ut injuria feciſſe videatur. Ergò etiam lege Cornelia tenebitur. Injuriam autem accipere hîc nos oportet non quemadmodum & circa injuriarum actionem, contumeliam [5] quandam, ſed quod non jure factum eſt, hoc eſt, contra jus, id eſt, ſi culpa quis occiderit. *& reliqua.*

ULPIANUS libro actavo de officio Proconſulis ſub titulo de furibus. FURES ad forum [6] remittendi ſunt

...ato ex XII. tabulis. Et vero magna ...ars horum hodieque extat in *l. 3.* ...*5. D. ad leg. Aquil.*

1 *Quia non occidit.*) Leg. *quia non* ...*juria occidit*, quod perſpicuum eſt.

2 *Omnimodo.*) M. Tullius & poſt ...um Seneca itemque Auguſtinus ...e eadem re, *quoquomodo.*

3 *Et Pomponius dubitat, num hæc* ...*e nunc ſit in uſu.* Hic locus indicat ...xceptiones illas in fure nocturno ...i parcere ei ſine periculo non poterit, &, Sed melius fecerit, &c. ...ſſe ex jure civili, id eſt ex interpretione prudentium, non ex lege ...II. tabularum: ſed nec ex Corne...a.

4 *Quin lege Aquilia teneatur.*) Videtur legendum, *non teneatur* Quod ſit lege permittente, non poteſt videri injuria factum. Quod ſequitur, *Si tamen cum poſſet a'prehendere*, eſt ex jure civili, non ex legum verbis.

5 *Contumeliam.*) ὕβριν ex ſententia Labeonis, quam tamen Paulus non probavit.

6 *Fures ad forum*) Vet. ex. *ad furtum.* Emendationem noſtram probat quod ex Paulo relatum eſt ſub *Tit. de abigeis. Ad forum* autem eſt ad examinationem civilem ſive ad jus ordinarium ut ex Marciano Tribonianus maluit adſcribere. Quod ſequi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

di ſunt diurni, nocturnique extra ordinem audiendi, & cauſa cognita puniendi, cum pœna [1] eorum ſciamus operis publici modum non egrediendum. Idem & in Balneariis furibus. Sed ſi ſe telo fures defendunt, vel effractores, vel ceteri ſimiles, nec quemquam percuſſerunt, metalli pœna humiliores, honeſtiores verò relegatione afficiendi erunt.

PAULUS libro Sententiarum ſub titulo de furibus. Furti quocunque genere damnatus famoſus efficitur. Fur eſt qui rem alienam contrectat [2]. Furtorum genera ſunt quatuor, Manifeſti, nec manifeſti, concepti, & oblati. Manifeſtus fur eſt qui in faciendo deprehenſus eſt, & intra terminos ejus loci unde furatus eſt, comprehenſus [3] eſt, vel antequam ad eum locum quo deſtinaverat, pervenerit. Nec manifeſtus eſt fur, qui in rapiendo quidem comprehenſus non eſt, ſed eum feciſſe negari non poteſt. Concepti actione tenetur apud quem furtum eſt inventum [4]. Oblati actione is tenetur qui rem furtivam alii obtulit, ne apud ſe inveniretur. Furti actione is agere poteſt cujus intereſt rem non periſſe. Conceptiva autem agere poteſt qui rem concepit

ſequitur de nocturnis extat in *l. 1. D. de furib. baln.*

1 *Dum pœna.*) Paulus Oroſius. lib 4. hiſt. *Furtum ne leges quidem niſi multa pecuniaria, vel ad ſummum exilii, circa quemlibet hominum vindicandum conſuerunt.* Servius tamen in illud Maronis ex lib. 8. *At furis Caci mens effera*, notat furis nomen pro ingenti poſitum. *Capitale enim*, inquit, *apud majores fuerat ante pœnam quadrupli.* Apud nos quoque furta ſunt quædam facile capitalia ut domeſtica, & repetita, quæ more à majoribus tradito ſuſpendio fere vindicari ſolen.

2 *Contrectat.*) Dolo malo. Semper furtum contrectando fit. Sic lego *in l. 6. D. furt.* Sunt vero ex *lib. 2. Sentent. Recept.*

3 *Comprehenſus.*) Vel viſus ex ſententia quorundam, quam Servius ad illud Virgilii ſequutus videtur *Ecloga. 3. Non ego te vidi.* cum manifeſti magis arguatur illis verbis, *Et cum clamarem &c. l. 7. D. de furt.*

4 *Furtorum.*) *In l. 14. §. qualis D. de furt.* puto ab Ulpiano ſcriptum: *Omnes furti actiones competere*, id eſt concepti. oblati, manifeſti, nec manifeſti, ope, conſilio. alioqui ſane idem vocabulum fruſtra repetatur.

1 Alii,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

cepit & invenit. Oblati agere poteſt penes quem res concepti inventa eſt [1].

TIT. VIII

DE FALSO TESTIMONIO.

Moyſes dixit.

SI ſteterit [1] teſtis injuſtus adverſus hominem accuſandum, accuſans eum inpietatis, ſtabunt duo homines quibus eſt invicem contentio, ante Deum, & ante ſacerdotes, & ante judices quicunque fuerint in illis diebus. Cùm inquiſierint judices diligenter, & inventus fuerit teſtis injuſtus teſtificans injuſta, inſurgentes adverſus eum facietis ei ſicut voluit malefacere, & delebitis malum de medio veſtrûm, & ceteri audientes timebunt, nec audebunt mala facere inter vos.

PAULUS libro ſingulari de pœnis omnium legum ſub titulo, Ad legem Juliam de adulterIs. Qui falſum [2] teſtimonium dixerit, proinde tenebitur ac ſi lege Cornelia teſtamentaria damnatus eſſet.

PAULUS libro Sententiarum quinto ſub titulo de teſtibus & de quæſtionibus. His qui falſum [3] vel * aliqua teſtimonia dixerunt, vel utriuſvè parti [4] pro-

1 Alii, *Concepti inventa eſt.*) Forſaſſe melius, *res concepta, i. inventa eſt*, ut & paulo ſuperius, *Concepti agere poteſt*.

Ad TIT. VIII.

1 *Si ſteterit*) Deut. XIX.

2 *Qui falſum.*) Et hoc fortaſſe eſt ex lege Julia de adulteriis; cujus plura capita fuiſſe conſtat, ut & illud quod eſt in *l. 18. D. de teſtibus.*

3 *Hi qui falſum vel aliqua.*] Fortaſſe leg. *hi qui falſa vel obliqua*, id eſt, varia. Extat hæc ſententia apud Paulum *lib. 5. Sentent. & in l. 16. D. teſtib.*

4 *Vel utriuſque parti.*) *Utrique parti.* Impudentia ejus cujus ita anceps fides vacillat, ut diverſa duobus teſtimonia præbuerit, quin crimine falſi teneatur nec dubitandum eſt, *l. 27. §. 1. D. ad leg. Corn, de falſ.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

prodiderunt, aut in exilium aguntur, aut in inſulam relegantur, aut curia ſubmoventur.

IDEM libro * ad legem Corneliam de ſicariis & veneficis. Lex Cornelia pœnam deportationis infligit ei qui [1] hominem occiderit, ejuſque rei cauſa furtique faciendi cum telo fuerit, & qui venenum hominis necandi cauſa habuerit, vendiderit, paraverit, falſumve tèſtimonium dixerit quo quis periret, mortiſvè cauſam præſtiterit. Quæ omnia facinora in honeſtiores pœna capitis vindicari placuit: humiliores verò aut in crucem tolluntur, aut beſtiis ſubjiciuntur.

PAULUS libro Sententiarum v. ſub titulo ad legem Corneliam teſtamentariam. Hi qui ob falſum teſtimonium perhibendum pecuniam acceperint, dederint, judicemvè ut ſententiam ferat vel non ferat, corruperint corrumpendumvè curaverint, humiliores capite puniuntur, honeſtiores publicatis bonis cum ipſe judice in inſulam deponantur.

IDEM eodem libro & titulo. Falſum eſt quicquid in viritate non eſt, ſed pro vero aſſeveratur.

ULPIANUS ſub titulo de pœna legis Corneliæ teſtamentariæ libro VIII [2]. * Præterea factum eſt Senatuſconſultum * Statilio & Tauro [3] Conſulibus, quo pœna legis Corneliæ irrogatur ei qui quid aliud quam teſtamentum ſcies ſignaverit, ſignarivè curaverit. Item qui falſas teſtationes faciendas, teſtamen-

1 Alii, *hi qui*) Extat Tit. 25.

2 *Ulp. lib.* VIII.) *De off. procoſ.* ut indicat. *l. 9. §. 1. D. ad l. Corn. de falſ.*

3 *Statilio & Tauro.*) Statilii Tauri plures couſulatus infaſtis reperiuntur, ſed in notatione horum temporum quem potiſſimum ſequar non habeo, ſi quis tamen conjecturæ locus eſt, ſic lubentius repoſuerim. *Statilio Tauro & Scribonio Libone Conſ.* Nam his Conſs. SC. Libonianum circa legem Corneliam factum veriſimile eſt.

1 *Teſta-*

ſtamentavè falſa invicem dicenda ¹ aut conſignanda dolo malo curaverit, Licino v. & Tauro Conss. Item qui ob ſtruendam ² advocationem teſtimoniavè pecuniam acceperit, pactuſvè fuerit ſocietatem coïerit, aut aliquam delationem interpoſuerit. Item ſi quis coïerit ad occiſionem innocentium Senatus conſulto quod Cotta & Meſſala ³ factum eſt,

coër-

1 *Teſtamentave invicem dicenda.*) In Pandectis *teſtimonia*, & in *l. 1. D. eod.* male, ut mihi quidem videtur, *inſpicienda*. An teſtamentum pro teſtimonio? ut contra teſtimonium pro teſtamento apud Cornelium Tacitum in vita Agricolæ, & in veteri Regularum fragmento cujus ſupra memini: & ſane in utroque nomine præter teſtationem nihil revera agnoſcimus. Verbi tantum productio variata eſt, non fruſtra tamen rerum cauſa hæc diſtinguuntur, ut in *l. 15. D. hoc tit.* Cæterum nec fruſtra ait *dicenda aut conſignanda*. Nam teſtimonium vel per tabulam datur, vel coram dicitur: hoc quidem olim in publicis religioſe obſervatum, illud ſuo tempore potius in uſu fuiſſe teſtatur auctor libri de oratoribus qui Tacito paſſim tribuitur, quem ego libentius M. Fabii librum de cauſis corruptę eloquentiæ inſcriberem, niſi me annorum ratio aliquatenus remoraretur. Non eſt verò utriuſque teſtimonii eadem fides *l. 3. §. Gabinio D. de teſtib.*

2 *Obſtruendam.*) Fl. *ob inſtruendam in l. 1. D. eo.* & paulo poſt, *ad obligationem innocentium*, pro, *in accuſationem*, ſic enim & hic lubens reponerem ex *l. 2. D, de concuſſionib.* niſi quis *in occiſionem* malit dictum, ut in necem, id eſt, in perniciem. Et infra *renunciandum remittendumve*, non *denudandum*, denunciat accuſator reo ut eos teſtes producat, quibus ſuam ipſe accuſationem confirmare velle ſe dicit, ut ex Apuleii priore Apolog. conſtat. Cęterum qui improbe coëunt in alienam litem ut quicquid ex condemnatione in rem actoris redactam fuerit inter eos communicetur, lege Julia de vi privata tenentur ex SC. Voluſiano *l. 6. D. ad l. Iuliam de vi privata*.

3 *Cotta & Meſſala.*] Hoc diverſum eſt ab illis quæ iiſdem Coss. facta referuntur in *l. 12. §. ſi ſervus. D. de accuſat. l. 4. §. proficiſci D. de off. Proconſ.* Fuerunt vero & alia SC. circa legem Corneliam. Et hoc fortaſſe ex SC. eſt, quod falſi nominis vel cognominis adſeveratio pœna legis Corneliæ coërcetur *l. 13. D. ad leg. Corn. de falſ.* videlicet ſi id in fraudem alterius factum ſit, ſive quo quid alienum interciperetur aut poſſideretur, ut Paulus ait *lib. 5. ſent.* Alioqui libera nominis cognominiſque mutatio periculoſa non eſt *l. 1. C. de mutat. no.* nam ſervo ſolus dominus pro arbitrio nomen imponit, & ad voluptatem quidem, ut in Orat. pro Roſc. Amerino notavit Vulcatius, ſeu quis alius vetus interpres, cujus fragmenta quædam viſpellionum aliquando manibus precio extorſimus. Sic quæ more apud veteres recepto ſtupri licentiam apud Ædiles profitebantur nomina mutaſſe vel unus Plauti locus ex Penulo arguit. *Hodie*, inquit, *earum mutarentur nomina. Facerentque indignum genere quæſtum corpore.* Nam quod Juvenalis Meſſalinam Lyciſcæ titulum mentitam ait, ad fornicis titulos magis pertinet, de

quibus

coërcentur. Sed & ſi quis ob venundandum vel * denudandum * non remittendumve teſtimonium pecuniam acceperit. Senatuſconſulto quod duobus Geminis Conſs. factum ſit, pœna legis Corneliæ afficitur, *& reliqua.*

TIT. IX.

DE FAMILIARI TESTIMONIO NON ADMITTENDO.

FAlſum [1] *teſtimonium non dabis adverſus proximum tuum.*

ULPIANUS libro IX. de officio Proconſulis ad legem Juliam de vi publica & privata. Eadem lege [2]

qui-

quibus eſt & illud Petronii. *Video quoſdam inter titulos nudasque meretrices furtim conſpatiantes.* Sic enim eum locum plane reſtituendum libri me veteres poſt Senecam docuerunt. Sic & C. Staienus Ligur impune ſe ipſe adoptavit, & de Staieno, Ælium fecit, ut M. Tullius jocatur in Bruto: ſed uſque adeo infeliciter ut pene ubique verum nomen amiſerit. Nam in omnibus ferè exemplaribus Stalenus ſcribitur ut & in Topicis & actionis ſecundæ in Verrem lib. II. qui eſt de jure dicundo. *Quem tu mihi Tubulum, quem Staienum*, ubi vulgo corrupte, *Quem tu mihi Bulbum*, *quem Stalenum.* Itemque pro A. Cluentio, *Dico de C. Ælio Staieno*, & paulo poſt. *Qui tu*, inquit, *Pacete, hoc enim ſibi Staienus cognomen ex imaginibus Æliorum delegerat, ne ſi ſe Ligurem feciſſet, nationis magis ſuæ quam generis uti cognomine videretur.* Sed vereor ne etiam apud Saluſtium in poſteriore oratione ad C. Cæſarem de Repub. ordinanda hoc idem nomen hactenus amiſerit eo loco. *Reliqui de factione ſunt inertiſſimi nobiles, in quibus, ſicut inſtituo, præter nomen nihil eſt additamenti*, legendumque ſit potius, *in quibus ſicut in Staieno.* Quod ex his quæ poſuimus interpretationem accipit. Notus eſt Staieni paries, nota Æliorum virtus ab Ennio uſque laudata. Sed vetuit poſtea Claudius peregrinæ conditionis homines uſurpare nomina duntaxat gentilitia, ut Suetonius in Claudio ſcripſit.

Ad TIT. IX.

1 *Falſum*) Exod. xx.

2 *Eadem lege*) Lege Julia publicorum judiciorum enumeratæ ſunt perſonæ, quibus teſtimonium invitis denuntiari non poteſt, ſeu potius quæ à dicendo teſtimonio excuſantur interdum etiam volentes, *l. 4. D. de teſtib.* De eis qui omnino à teſtimonio arcentur, nihil videtur illa lege cautum. Sed multæ aliæ leges in ſua queque quæſtione de ea

re cave-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

quibuſdam teſtimonium omnino,quibuſdam interdicitur invitis, capite octogeſimo & VII. & capite octogeſimo octavo, in hæc verba, * his verbis * HOMINIBUS IN HAC LEGE IN REUM TESTIMONIUM DICERE NON LICETO, qui ſe ab eo parenteve ejus, libertove cujus corum libertus liberaverit * quive inpubes erit, * quive eorum in integrum reſtitutus non eſt,quive in vinculis cuſtodiaque publica erit, quive depugnandi cauſa auctoratus erit, quive beſtias depugnare locavit, locaverit, præterquam qui aculandi [1] cauſa ad urbem miſſus

: caverunt, ut lex Julia de vi, & repetundarum, & peculatus *l. 5. & 13.* *D. eo.* Et hic quidem ejus quæ de vi ... it duo capita proponuntur, quorum prius ſic reſtituendum arbitror ex Calliſtrato in *l. 3. §. lege D. de teſt.* *eadem lege. q. teſt. omnino, quibus inter. invitis capite* LXXXVII. *& capite* LXXXVIII. *in hoc his verbis: Hominibus hac lege in reum teſtimonium dicere ne liceto, qui ab eo parentéve ejus liberteve ejus cujus eorum libertus libertáve erit, liberaverit, quive impubes erit, quive judicio publico damnatus, quive eorum in integrum reſtitutus non eſt, quive in vinculis cuſtodiaque publica erit, quive depugnandi cauſa auctoratus erit, quive beſtias depugnare locavit, locaverit, præterquam qui jaculandi cauſa ad urbem miſſus eſt, erit, palamve corpore quæſtum fecit, fecerit, quive ob teſtimonium dicendum pecuniam accepiſſe judicatus erit, neu quis eorum hac lege in reum teſtimonium dicat. Capite* ...c. Non fruſtra autem diſtinguit auctoratum ab eo qui beſtias depugnare locavit, ut & Paulus lib. ſingulari de adulteriis. Nam hic quidem operas turpiter tantum locat, ille totum ſe ſerviliter addicit: & rectè Acron atque Porpyrio auctoratos appellari ſcribunt eos qui ſe ludo vendunt. nam & ſic de iiſdem ut opinor Manilius lib. 4. Aſtron.

> *Nunc caput in mortem vendunt, & funus arenæ,*
> *Atque hoſtem ſibi quiſque parat.*

Hoc formula ipſa indicat ex Petronii noſtri Satyrico antehac prodita, quam & hic meo jure adſcribam. *In verba,* (inquit) *Eumolpi ſacramentum juravimus, uri, vinciri, verberari, ferroque necari, & quicquid aliud Eumolpus juſſiſſet, tanquam legitimi gladiatores domino corpora animoſque religioſiſſime addicimus.* Quo pertinet & illud Tibulli lib. 1. Eleg.

> *Ure meum potius flamma caput, & pete ferro*
> *Corpus, & intorto verbere terga ſeca.*

1 *Qui aculandi.*) Sic vet. fortaſſe, *jaculandi*, repetita ex ſyllaba priore litera. Jaculatores dicebantur qui leonibus aliiſve feris animalibus in Circo conficiendis operam dabant, quales à Boccho primum miſſos cum L. Sylla leones in Circo ſolutos dediſſet, Seneca teſtatur in lib. de brevit. vitæ. Porro ex hoc loco ſatis apparet legib. Romanis non congruere, quod Hermenop. *lib. 1.* Prochiri ex Praxi Magiſtri tradit, in teſtib. de vi nec mores nec vitę qualitatem ſpectari.

1 Ho-

ſus eſt, erit, palamve corpore quæſtum faciet, fecerit: Quive ob teſtimonium dicendum pecuniam accepiſſe judicatus erit, nevè quis eorum hac lege in reum teſtimonium dicat: Capite octogeſimo ſeptimo his verbis. HOMIMES INVITI IN REUM teſtimoniumne dicant, qui ſobrinus eſt ei reo, propiorevè cognatione conjunctus, quivè ſocer, gener, vitricus, privignuſque ejus erit, *& reliqua.*

PAULUS libro ſententiarum v. ſub titulo de teſtibus & quæſtionibus. Suſceptos teſtes [2] & eos vel maximè quos accuſator de domo eduxit, vel vitæ humilitas infamaverit, interrogari non placuit. In teſtibus enim & vitæ qualitas ſpectari debet & dignitas * ſi ſint [3] in affinem vel adgnatam inviti teſtes inter-

1 *Homines inviti.*) Ergo in *l. 5. D. de teſtibus. In legibus*, id eſt, non tantum in lege publicorum judiciorum, ſed & in lege Julia de vi &c.

2 *Suſcepto teſtes.*] Sic vet. exemp. ſed quis non admittat *ſuſpectos*? Atque ita hodieque ſcriptum legitur apud Paulum *lib. 5. Sentent.* additurque, *Suſpectos gratiæ.* Ego vetuſtiorem ſcripturam non temere contemnendam cenſe[o]. Suſcepti dicuntur & clientes quos paterfamilias in fidem ſuam ita ſuſcipit, ut pars quodammodo familiæ cenſeantur, quam ob cauſam libertis fere conjungi ſolent, ut in *l. 3. D. de uſu & habit. l. 5. D. de his qui dejec. vel eff. l. 7. D. de capt. & poſtl. l. 89. D. de furt. l. 3. C. de novationib.* Ejus veteris juris reliquiæ udhuc extant in *l. quidam cum filium D. de verb. oblig.* quod ex Servio & Salviano JAC. CUJACIUS Doctor meus jampridem in lucem protulit, ut & alia multa hactenus hominibus noſtris incognita, per quæ

Illum ſumma manet Romani gloria juris.

Atque utinam vir immenſæ doctrinæ & cum priſcis illis legum coryphæis ſine invidia comparandus, cujus me ſtudioſorum numero cenſeri hoc unum eſt, quod in maxima laudis parte ponam, adhæc quoque vel invitatus deſcendere voluiſſet. nam illis quantum meriti noſtra hæc perturbata exaratio detrahit, tantum ex ejus doctiſſimis & abſolutiſſimis commentariis accederet ſplendoris & gloriæ. Non abs re igitur ſuſceptorum & clientum teſtimonium ut domeſticum non admittitur *l. 24. D. de teſtib. l. præſenti, §. penult. C. de iis qui ad Eccleſ. conf.* in qua familiaris nomen & ad ſuſceptum non male referetur. Sane Gellius ex M. Catonis oratione in Lentulum inter cætera & hoc refert. *Teſtimonium adverſus clientem nemo dicit lib. 5. Noct. c. 13.* Suſceptorum etiam nomine videtur Jul. Severianus in præceptis Rhetoricis quorum fragmenta quædam poſt integriorem editionem Corn. Celſi titulo nuper proſtituta ſunt.

3 *Si ſint*) Malim ut apud Paulum.

In ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

nterrogari non poſſunt. Adverſus ſe invicem pa-entes & liberi, itemque liberti [1] nec volentes ad eſtimonium admittendi ſunt. Quia rei veræ teſti-nonium neceſſitudo perſonarum plerumque cor-umpit.

TIT. X.

DE DEPOSITO.

Moyſes dicit.

SI aliquis [1] dabit proximo ſuo argentum vel vas ſer-vare, & furatum fuerit de domo hominis, ſi inve-itur qui furatus eſt, reddet duplum. Quòd ſi non fuerit veventus fur, accedat is qui commendato ſuſceperat nte Dominum, & jurabit nihil ſe nequiter egiſſe de mni re commendata proximi ſui, & liberabitur.

MODESTINUS libro differentiarum ſecundo e depoſito vel commendato [2]. Commendati judi-io conventus [3] etiam culpam præſtare cogitur: Qui erò depoſiti convenitur, de dolo non etiam de cul-a condemnandus eſt. Commodati enim contra-tu, quia utriuſque contrahentis utilitas intervenit, utrum-

adfinem vel cognatam. Eſt vero hoc x lege Julia publicorum judicio-um, vel idem Paulus tradit in *l. 10. de gradib. & adfinib.* in qua tamen gnatorum nomen & pro cognatis oſitum legimus.

1 *Itemque liberti*) Et hoc habet ptimum exemplar. nec fortaſſe ab-urde neceſſitudinis nomen etiam e libertis uſurpabitur, & de ſervis, t in *l. 2. C. Th. de teſtam.* Eſt enim t ſanguinis, ſic & amicitiæ & aſſi-itatis, & officiorum neceſſitudo uædam. quamquam illud quod alliſtratus ait, propter reveren-tiam perſonarum quoſdam non ad-mitti ad teſtimonii fidem, omnibus magis conveniat.

Ad TIT. X.

1 *Si aliquis*) Exod. XII.

2 *Vel commendato*] Commendare nihil aliud eſt quam deponere *l. 186 de verb. ſignific.* Sed hic Modeſtinus differentiam perſequitur inter commodatum & depoſitum. Itaque commodati nomen ubique reſtitui malim.

3 *Conventus eſt.*) Repoſui, *conventus etiam culpam, &c.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

utrumque prȩſtatur: In depoſiti verò cum ſola [1] deponentis utilitas vertitur, ibi dolus tantùm præſtatur. Sed in ceteris quoque partibus juris iſta regula cuſtoditur. Sic enim & in fiduciæ judicio [2], & in actione rei uxoriæ [3] & dolus & culpa deducitur: Quia utriuſque contrahentis utilitas intervenit. In mandati verò judicio [4] dolus * non etiam tutoris utilitas in adminiſtratione verſatur. Depoſiti [5] damnatus infamis eſt: qui verò commodati damnatur non fit infamis. Alter enim propter dolum, alter propter culpam condemnatur. Actione depoſiti conventus ci

1 *In depoſiti vero cum ſola.*] Vetus *clauſula*, poteſt vero & in depoſito depoſitarii utilitas verti *l. 5. §. 1. D. Commodati.*

2 *Et in fiduciæ judicio.*.) Sane in fiducia pignoris quæ inſtar legis commiſſoriæ eſt, quin hoc verum ſit dubitari non poteſt *d. l. 5. §. 1.* vel cum fundus ea lege alicui mancipatur, ut eum mancipanti remancipet, veluti ſi quis tempus dubium timens amico potentiori fundum mancipio tradat, ut ei cum tempus ſuſpectum præterierit, reddat: quo etiam genere fiduciam contrahi Boëtius tradit. nam hoc certe contractu quamvis commendati ſive depoſiti ſpeciem quandam gerat, fiduciarius tamen revera fit dominus. At cum fiducia ita contrahitur ut ſervus ſuis nummis ematur, atque manumittatur, nomen imaginarius ille emptor accommodat, præterea nihil illi adeſt abeſtve, *l. 4. §. ſive autem. D. de manumiſſ.* In mancipatione etiam liberi hominis quæri poteſt quæ utilitas fiduciarii interveniat. nam ſeſtertius ille numus aſſium quatuor, qui dicis gratia numerationis loco non in hac ſolum, ſed in omni alia imaginaria venditione interveniebat, vix eſt ut revera precium dici poſſit, *l. 10. §. ult. D. de adq. poſſ. l. 43. D. locat l. 16. D. de reg. jur.* tale ſaltem quod fiduciario diligentiam imponat. Nec inficior tamen etiam in hujuſmodi contractibus majore aliquo precio fidem commodari poſſe, & hos nonnihil ad mandatum accedere.

3 *Et in actione rei uxoriæ.*) Tribon. ſcripſit, *in pignore & in dote l. 5. §. 1. & l. 8. D. commodati.*

4 *In mandati vero judicio dolus.*) Deſunt hic nonnulla quæ forſan non male ita ſupplebuntur. *In mandati vero judicio dolus & culpa præſtatur, itemque in tutelæ judicio, quamvis pupilli non etiam tutoris utilitas in adminiſtratione verſetur.* In mandati judicio quin & culpa vel levis præſtetur dubium non eſt Idemque videtur in tutore ſtatuendum, qui aliena quodammodo ex mandato gerit negotia, cujus tamen ſcio in quibusdam partibus levem culpam excuſari *l. 7. §. competit. D. de adminiſt. tut.* De leviſſima quæri non abs re poteſt. Sed hæc tractatio amplior eſt quam ut notis capi queat.

5 *Actione depoſiti.*) Hinc ſumpta eſt *l. 23. D depoſiti:* in qua cur illa verba adjecta ſint *ſervo conſtituto,* non ſatis intelligo: niſi *reſtituto* aut legatur aut intelligatur.

1 *Ciba,*

us cibariarum [1] nomine apud eundem judicem uti-
iter experitur: at is cui res commendata [2] eſt, in-
robe cibariarum exactionem intendit. Inpenſas
amen neceſſarias jure perſequitur, quas fortè in æ-
grum vel alias laborantem inpenderit. * Reſpondit
epoſita [3] ſi ſurripiatur, dominus domus habet furti
ctionem, quamvis apud quem res depoſita eſt in-
erſit ob inpenſas in rem factas ſe retinere: Is verò
ui res commodata ſit, furti experiri debebit ſi mo-
o ſolvendo fuerit [4]. Actio commodati ſemper in
mplum competit: Depoſiti verò nonnunquam
n duplum, ſcilicet ſi ruinę, vel naufragii, vel incen-
ii, aut tumultus cauſa res deponatur.

ERMOGENIANUS ſub titulo de depoſito hu-
uſmodi inſerit conſtitutionem. Idem Auguſtus
Cæſar Fl. Munatio. Eum qui ſuſcepit depoſitum,
olum non etiam caſum præſtare certi juris eſt.
Cùm itaque proponas ignis vi quædam cremata de
is quę tibi fuêre commendata, nec ullum dolum in
ubtrahendis rebus adhibitum, rector provinçię ni-
il contra juris rationem fieri patietur. Et quoniam
ec tu quereris moras adhibita varietatem nego-
tium

1 *Cibariarum.*) Cibariorum *l. 18. 1. D. Commod.* & apud eundum Modeſtinum in *l. 4. de al m. leg. ſic* alimonium legitur & alimonia.

2 *Cui res commendata.*) Melius, *commodata.*

3 *Reſpondit depoſita.*) Fortaſſe me-us, *Res apud te depoſita ſi ſubripia-r, dominus domui, &c.* ut ſit *domui* ctum quemadmodum alias in ndectis *domi* ſecundo caſu ſed hic pereſſe videtur. Idem vero obti-et & ſi depoſitarius culpam pro-iſerit aut depoſitionis precium ceperit: quibus tamen caſibus vi onorum raptorum datur *l. 2. §. ſi in re. D. vi bonor. rapt.* Apud Quintilianum *Declamat. 361.* depoſitarius furem damnaſſe quadruplumque exegiſſe fingitur ſcholaſtica licentia: cujus eſt etiam illud, non potuiſſe dominum furti agere. quæ in foro nullus prudens dixerit.

4 *Si modo ſolvendo fuerit. Actio.*) Veteris libri ſcriptura hæc fuit. *Si modo ſolvenda actio fuerit.* Cæterum caſus eſt quo commodatori furti actio datur, licet dominus ipſe furti agere non poſſit in *l. Si uxor D. de act. rer. amot.* Pertinet vero hic locus *ad l. ult. C. de furt.*

tium inter vos ortum ſecundùm juris ordinem ſua ratione decidetur. Subſcripta VIII. Kl. Jul. Serdica Auguſtis Cæſaribus.

Idem Auguſtus & Cæſar Fl. Aurelio Attenico Andronico. Eos penes quos veſtem & argenti materiam depoſuiſſe proponis, apud Rectorem provinciæ convenit interrogari. quod ſive teneant, ſive dolo fecerunt quominus poſſint reſtituere, ſecundùm bonam fidem tibi ſatisfacere conpellet. Subſcripta VI. April. Syrmi Cæss. Conss.

Idem Auguſtus & Cæſares Aurelio & Euſtatio & Dioſimo. Is qui depoſitum ſuſcepit ultra dolum, ſi non aliud ſpecialiter convenit, præſtare nihil neceſſe habet. Cujus memor juris Rector provinciæ partium allegationibus auditis pro ereptorum qualitate ſuam ordinabit ſententiam. Subſcripta XIV. Kl. Nov. Appiaria. *

Idem Auguſtus & Cæſares VII. & Quadrat. Ille qui dolo malo depoſitum non reſtituit, ſuo nomine conventus ad ejus cum infamiæ periculo reſtitutionem urgetur. Scripta Id. Dec. Nicomedia. CC. Conss.

Paulus libro ſecundo ſententiarum ſub titulo de depoſito. Deponere poſſumus apud alium id quod noſtri juris eſt vel alieni. Depoſitum eſt quaſi diu poſitum. Servandum eſt quod ad breve tempus cuſtodiendum datur. Deponere videtur qui in metu ruinæ, incendii, naufragii, apud alium cuſtodiæ cauſa deponit. Deponere videtur & is qui ſuſpectam habens vel minus idoneam cuſtodiam domus, vel vim latronum timens, apud aliquem rem cuſtodiendam commendat. Si ſacellum vel argentum depoſuero, & is penes quem depoſitum fuit me invito

vito contrectavit, & depoſiti & furti actio mihi in eum conpetit. Ob rès depoſitas dolus tantùm prę-ſtari ſolet. In judicio depoſiti ex mora & fructus veniunt, & uſuræ rei depoſitæ præſtantur. Si quis rem penes ſe poſitam apud alium depoſuerit, tam ipſe directam, quam is qui apud eum depoſuit, uti-lem actionem depoſiti habere poſſunt. Si pecuniam depoſuero eamque in * uſum tibi commiſero, mu-tuum magis videtur quam depoſitum, ac per hoc periculo tuo erit [1]. Si rem apud te depoſitam ven-dideris, eamque redemeris, poſtque eam perdide-ris [2], ſemel admiſſo dolo perpetua depoſiti actione eneberis. Ex cauſa depoſiti lege duodecim tabu-arum [3] in duplum actio datur, edicto Prætoris in implum.

GREGORIANUS libro IV. ſub titulo de depo-ito. Imp. Alexander A. Meſtrio militi. Incurſu [4] atronum ornamenta depoſita apud interfectum ab is perierunt. Detrimentum ad heredes ejus qui depo-

1 *Periculo tuo erit.*) Etiam ſi non tare *l. 9. §. ult. D. de reb. cred.* aliud t ſi ita depoſuero, ut ſi velis, uta-s: tum enim & ſi periculo tuo ſit, *4. & l. 10. eodem.* ex uſu demum utui actio naſcitur uſuræque de-entur *l. 1. §. ſi pecuniæ D. depoſiti.*

2 *Poſtquam perdideris.*) Malim, *oſtque eam perdideris*, Paulo aliter lpianus in *l. 1. §. ſi rem depoſitam. D. eo. tit.* Dolo ſemel admiſſo peri-ulum rei ad depoſitarium perti-ere.

3 *Ex cauſa depoſiti lege* XII. *tab.*) redo hanc eſſe depoſiti actionem duplum ex inficiatione & dolo alo, cujus & Juſtinianus memi-it *in §. furti. Inſtit. de action.* & Pau-s *lib. 1. Sentent. Titul. de actionibus, æ per inficiat. dupl.* ſi modo pro *de-nſi*, legatur *depoſiti*. Nam ſane in actione illa negotiorum geſtorum ἀπὸ καλοῦ δαπανήματος, quę & rectè depenſi dici poteſt, non de rupta fi-de agitur, ſed de indemnitate ejus qui alienum negotium gerens ali-quid expendit, ut Ulpianus de de-poſitario dixit in *l. 5. D. hoc tit.* cui judicio non video cur plus tribua-tur quam contrario mandati. At ex depoſitio certum eſt & ob dolum condictionem competere tanquam adverſus furem *l. 13. D. eod.* ut mi-rum non ſit eum quoque ut mani-feſtum dupli pœna coërceri ob in-ficiationem quę inter graviora deli-cta non immerito à veteribus habita eſt.

4 *Incurſu.*) Extat in *l. 1. C. Depoſ. aucta a* Triboniano quibuſdam ver-bis.

depoſitum accepit, qui dolum tantùm præſtare debent, non pertinet. Quòd ſi ex prætextu latrocinii commiſſi res quæ in poteſtate heredis ſunt non reſtituuntur, tam depoſiti quam ad exhibendum actio, ſed & in rem vindicatio conpetit. Prop. VII. Kl. Jul. Maximiano bis & Urbano Conss.

PAULUS libro reſponſorum quinto ſub titulo Ex locato & conducto Imper. Antoninus Julio Agrippino. Dominus horreorum [1] periculumvis majoris. vel efracturæ latronum præſtare non cogitur. His ceſſantibus ſi quid ex poſitis rebus illæſis extrinſecus horrei * damnum depoſitorum ſarciri debet. Prop. IV. Non. Nov. Antonino III. Cons. Paulus reſpondit, Satis præpoſitam conſtitutionem declarare his qui horrea locant, majorem vim inputari non poſſe.

TIT. XI.

DE ABIGEATORIBUS.

Moyſes dicit.

SI quis involaverit [1] vitulum aut ovem, & occiderit, aut vendiderit, quinque vitulos reſtituet pro vitulo uno, quatuor oves pro ove una. Quòd ſi non habeat unde reddat, venundetur pro furto.

PAULUS libro ſententiarum ſub titulo de Abactoribus. Atroces pecorum abactores plerumque ad gladium vel in metallum, nonnunquam autem in opus publicum dantur. Atroces autem ſunt qui equos

1 *Do ninus horreornm.*) Extat & hæc conſtitutio in *l. 1. C. de locat.*

Ad TIT. XI.

1 *Si quis involaverit.*] Exod. XXII.

1 *De*

equos & greges ovium de ſtabulo [1] vel de paſcuis abigunt, vel ſi id ſæpius aut * cum ferro [2] aut conductâ manu faciunt.

Idem Paulus eodem libro & titulo. Abactores ſunt qui unum equum, vel duas equas, totidemque boves [3], vel capras decem, porcos quinque abegerint. Quidquid verò intra hunc numerum fuerit ablatum, pœna furti pro qualitate ejus aut in duplum, aut in triplum convenitur, aut fuſtibus cæſus [4] in opus publicum ùnius anni datur, aut ſub pœna vinculorum domino reſtituitur.

Idem Paulus eodem libro & titulo. Si ea pecora de quibus quis litigaverat, abegerit, ad forum remittendus eſt, atque ita convictus in duplum vel triplum furis more damnatur.

Idem Paulus eodem libro & titulo. Qui bovem vel equum errantem, quodvè aliud pecus abduxerit, furem magis eum quàm abigeatorem [5] conſtitui placuit.

Paulus libro ſingulari de pœnis paganorum, ſub titulo de abigeis, *dixit*. Cùm durius abigei damnantur, & ad gladium tradantur. Itaque Divus Pius

1 *De ſtabulo.*) Ergo & hic atrox abigeus eſt. Sed tamen lenius coërcetur ſi à ſtabulo domitum pecus abegerit, quam ſi à ſilva vel grege. Sic enim legendum eſſe in *l. 3. § 1. D. de abig.* Doctor noſter ex Græcis interpretibus admonuit.

2 *Aut à ferro.*) Fortaſſe melius, *aut ferro conducta manu*, vel quod Faber mavult, *aut cum ferro, aut conducta manu*: ut hæc etiam diſtinguantur.

3 *Totidemque boves.*) Sic vet. ſic & Oſtrogothus ſcriptor. *Titul 3.* ex Pauli *lib. V. Sentent.*

4 *Aut fuſtibus cæſus.*) Illud hic annotare placet. Fuſtis pœnam interdum capitalem fuiſſe, ut in decimatione militum, ad quam videntur etiam pertinuiſſe Saluſtii verba quæ apud Servium duobus locis corrupte leguntur. Sic autem reſtituendam arbitror, *Sorte ductos fuſti necat*, quæ & ipſa Corn. Tacitus de eadem re uſurpavit lib. 3. Annal.

5 *Abigeatores*) Sic vet. apud Paulum, *Abactores*, cujus etiam ſcriptam lectionem codex noſter confirmat.

Pius ad concilium Bæticæ reſcripſit. Qui pecora de quibus litigabat, abegit, ad forum remittendus eſt, & ſi victus fuerit, in duplum vel quadruplum condemnandus.

Ulpianus libro octavo de officio Proconſulis ſub titulo de abigeis[1]. De abigeis puniendis ita Divus Adrianus reſcripſit concilio Bæticæ. Abigei cùm duriſſimè puniuntur, ad gladium damnari ſo-
,, lent. Puniuntur autem duriſſimè non ubique, ſed
,, ubi frequentius eſt hoc genus maleficii: Alioqui
,, nec [2] in opus, & nonnunquam temporarium da-
,, mnantur. Ideoque puto apud vos quoque ſuffi-
,, cere genus pœnæ, quod maximo[3] huic maleficio
,, irrogari ſolet, ut ad gladium abigei dentur: aut ſi
,, quis tam notus & tam gravis in abigendo fuit, ut
,, prius ex hoc crimine aliqua pœna affectus ſit,
,, hunc in metallum dari oportere. Reſcriptum Divi Adriani ſic loquitur, quaſi gravior pœna ſit metalli: Niſi fortè hoc ſenſit Divus Adrianus gladii pœnam dicendo, ludi damnationem. Eſt autem differentia inter [4] eos qui ad gladium, & eos qui ad ludum damnantur. Nam ad gladium damnati, confeſtim conſumuntur, vel certè intra annum debent conſu-

1 *De abigeis.*) Referuntur & hæc ex eodem libro in *l. 1. D. de abig.* ſed ita ut Triboniam manum facile agnoſcas.

2 *Alioqui nec*] Malim ut in Pand *alioquin &c.*

3 *Quod maximo*) Malim *quod maxime*, id eſt, ut plurimum.

4 *Eſt autem differentia.*) Eam differentiam hic unus locus habet, ut & alia quædam noſtris interpretibus hactenus incognita. Sane ex Paulo didiceramus, ad gladium datos intra annum conſumendos eſſe. De ludo nihil dum tale, quod ſciam, audieramus. Eſt autem ludi nomen generalius, & continet ferrum, gladium, arma, ceſtus, arenam, venationem, quæ omnia inter mediocres pœnas uno ludi verbo Paulus complexus eſt *lib. 2. Sent. Titul. 17.* Ergo qui ad ludum damnatur, non ſtatim ad gladium damnatus intelligitur, id eſt, ad ferrum, ſive ad ludi gladium, ut à Capitolino ſcriptum eſt in Marino ad differentiam decollationis. At qui ad gladium datur, vix eſt ut ad alium ludum datus intelligatur, quam tamen interpretationem Ulpianus hic tentat. Eſt & de

onſumi. Hoc enim * damnatis continetur [1]. Enim erò qui in ludum damnantur, non utique [2] conſumuntur, ſed etiam pileari [3] & rudem accipere oſſunt poſt inter * palam [4]. Si quidem poſt quinuennium pileari, poſt triennium autem rudem inuere eis permittitur. Eodem reſcripto Divi Ariani diligentiſſimè expreſſum eſt, non ubique parem eſſe pœnam abigeorum.

ITEM Ulpianus libro & titulo qui ſupra. Abigei

: de ludo locus non ſatis animadverſus apud auctorem ejus hiſtoriæ x qua ſecundus Machabæorum liber factus eſt, dum narrat Jaſonem niæ fratrem ſummum Pontificaum ambientem apud Antiochum piphanem, petiiſſe ab eo pro ſummo beneficio, ut Jeroſolimitani einceps ab ipſo Antiocheni dicerentur, liceretque in ea urbe gymnaſium conſtituere. Quod cùm le facile impetraſſet, magno ardore ſub ipſa arce gymnaſium καὶ ἐφηβίαν inſtituiſſe, in quo optimos uoſque adoleſcentes ὑπὸ πέτασον, d eſt, quodam auctoramento ſibi bjiciens, ὑπὸ πέτασον ἦγεν: quod etus interpres tranſtulit *in lupanaibus poſuit*, non uſquequaque forſſe rectè. Nam & ſi Judæus velae mulieres pro meretricibus habeantur, & apud Romanos flavus alerus in proſtibulis notatus ſit, etaſus tamen curſorum eſt, & in udo depugnantium, aut diſco cerantium, prẹſertim apud Grẹcos ad uorum gymnaſia locus ille magis ertinet. & rectè Pollux πέτασον ἵναι ἐφήβων φόρημα, quo loco ἐφήβους ppellat eos qui juvenes dici videnur in *l. 28. §. ſolent D. de pœn.* ut & n veteri epigraphe *Allectus inter juvenes*, de pantomimo legitur. Plautus Pſeudolo, *etiam opus eſt chlamyde r machæra & petaſo.*

1 *Damnatis continetur*) Lego, *mandatis*, nam & de his rebus Præſidibus in provincias proficiſcentibus præcepta dabantur *l. 35. D. de pœn.* & aliis multis locis.

2 *Non utique.*) Non ſemper. nam & aliquando conſumuntur. imo id interdum ſententia ipſa comprehenditur *l. 1 C. Th. ad leg. Fab. de plag.*

3 *Pilleari.*) Tanquam liberati. eſt enim hoc liberationis ſive præmii inſigne: Tertullianus de ſpectacul. *Et qui inſigniori cuique homicidæ leonem poſcit. Idem gladiatori atroci petat rudem & pilleum, præmium conferat.* unde & pillei manumiſſionum in Aurelii Victoris Breviario. Galerus aut petaſus non rectè pilleus dicitur. Sed an hæc pillei impoſitio ſtatum publicum reddit ad inſtar reſtitutionis cujuſdam in integrũ? Suſtineo. Rudis ſane vacationem potius periculoſi laboris quam libertatem donaſſe videtur Ovid. 2. *Eleg. Tutaque depoſito poſcitur enſe rudis.* Fuit enim hoc ſignum honeſtæ miſſionis artis gladiatoriæ, quam gladiator ſtans ad crepidinem Circi ſub Circulo amphiteatri, à populo petere & impetrare ſolebat ut Acro in Horatium ſignificat.

4 *Poſt inter palam*) Sic vet. lego *poſt intervallum.*

gei autem propriè hi habentur qui pecora ex paſtu & ex fermentis ſubtrahunt, & quodammodò deprædantur, & abigei ſtudium quaſi artem exercent, equas de grege, vel boves de armentis [1] abducentes. Ceterùm ſi quis bovem aberrantem vel equum in ſolitudinem abduxerit, non eſt abigeus, ſed fur potius. Sed & qui porcum vel capram vel Vervicem abducunt [2], non tam graviter ut hi qui majora animalia abigent, plecti debent. Quanquam autem Adrianus metalli pœnam, item operis vel etiam gladii præſtituerit, attamen qui honeſtiori loco nati ſunt non debent ad hanc pœnam pertinere, ſed aut religandi erunt aut removendi ordine. Romæ tamen etiam beſtiis ſubjici abigeos videamus Et ſanè qui cum gladio [3] abigunt, non iniquè hac pœna afficiuntur.

TIT. XII.

DE INCENDIARIIS.

Moyſes dicit.

SI exibit ignis [1] *& invenirit ſpinas, & comprehenderit areas, vel ſpicas, aut campum, æſtimationem reſtituet ille qui ſuccendit ignem.*

PAULUS libro * Sententiarum ſub titulo de incendiariis. Qui caſam aut villam [2] inimicitiarum gra-

1 ex fermentis, vet. in Pand. rectius, *ex armentis.*

2 *Berbicem adducunt.*) *Vervecem adducunt.* Poſteriores fere berbicem & pronunciarunt & ſcripſerunt, ut apud Anianum & Paulum Monachum, & in Longobardicis Franciſque legibus. unde nobis remanſit vocabulum.

3 *Qui cum gladio.*) Firmicus *lib. 6. Matheſ. Faciet pecorum abactores inſequentibus hominibus minaci ſemper gladio reſiſtentes.*

Ad TIT. XII.

1 *Sic exibit ignis.*) Exod. XXII.

2 *Qui caſam aut villam,*) *ut in l. 28. §. incendiarii, D. de pœn.*

gratiâ incenderunt, humiliores in metallum aut in opus publicum damnantur, honeſtiores in inſulam relegantur. Fortuita incendia quæ caſu venti* fuerint[1] his vel incuria ignem ſupponentis, ad uſque vicini agros evadunt, & ſi ex eo ſeges, vel vinea, vel oliva, vel fructiferæ arbores concrementur, datum damnum æſtimatione ſarciatur.

IDEM Paulus eodem libro & titulo. Commiſſum verò ſervorum ſi domino videatur, noxæ deditione ſarcitur. Meſſium ſane * per dolum[2] incenſores, vinearum olivarumvè, aut in metallum humiliores damnantur, aut honeſtiores in inſulam relegantur.

IDEM Paulus libro & titulo qui ſupra. Incendiarii quidquid[3] in oppido prædandi cauſa faciunt, facilè capite puniuntur.

ULPIANUS libro octavo de officio Proconſulis. De naufragiis[4] & incendiariis lex quidem Cornelia aqua & igni interdici juſſit, ſed varia ſunt[5] punitionum*.

1 *Venti fuerint his.*) Lego *furentis*, & paulo poſt, *dati damni æſtimatione ſarciantur æſtimatione* autem, id eſt, dupli compendio, Paul. *libr. 5. Sent.* & hæc eſt actio quæ incenſarum ædium dicitur in *l. jurisgentium, §, ſi paciſcar. de pact.*

2 *Perdum.*) Sic vet. an, *per odium*, id eſt, ob inimicitias, ut Calliſtratus dixit aliquanto rectius quam Paulus inimicitiarum gratia, quæ duo uno vinculo ſociari poſſint, non ſatis video.

3 *Incendiarii quidquid*) Malim, *quiquid. Facile* autem eſt, ut plurimum.

4 *De naufragiis*) Puto legendum, *Ulpianus lib.* VIII *de officio Proconſ. ſub titulo de naufragiis & incendiariis. Incendiariis lex quidem Cornelia.* Nam & de naufragiis eo libro Ulpian. tractaſſe indicat *l. ult. D. de incend. ruin. & nauf.* in qua hujus quoque ſententiæ pars extat. Sæpe vero inter exſcribendum evenit, ut vel unius vocis repetitio librarii oculos fallat: quod & accidiſſe arbitror in *l. ſtatu liberi. §. Quintus D. de ſtatu lib.* cujus ſententiam lubens ita repleverim. *An videatur ſententia qua vicit, ad eam rem valere. Et ait* (nempe Q. Mutius) *ad eam rem valere, quapropter &c.* Sic & in .27. *D. de furt. Si chirographa aureorum decem, decem tabulæ fuerint.* & in *l. 58. §. acceptis D. ad leg. Falcid. Acceptis centum, centum hæreditatem, &c.* ſic legendum.

5 *Sed variæ ſunt*) Deeſt, *ſpecies*, vel *circumſtantiæ*.

num *. Nam qui data opera in civitate incendium fecerunt, ſi in humillimo loco ſunt, beſtiis ſubjici ſolent: ſi in aliquo gradu & Romæ id fecerunt capite puniri, aut certè [1] * afficiendi ſunt qui hæc committunt. Sed ei qui non data opera incendium fecerit, plerumque ignoſcitur, niſi in lata culpa & incauta negligentia vel laſcivia fuit.

PAULUS libro ſingulari de pœnis paganorum, ſub titulo de abigeis, *dicit*. Incendiarii qui in oppido prædæ causâ id admiſerint, capite puniuntur: Qui caſu inſulam aut villam non inimicitia incenderint, levius. Fortuita enim incendia ad forum remittenda ſunt, ut damnum vicini ſarciatur.

ULPIANUS libro ad Edictum [2] ſub titulo. Si fatebitur injuria occiſum eſſe, in ſimplum,* *& cum doceret*. Item ſi inſulam meam aduſſeris vel incenderis, Aquilæ actionem habebe. Idemque eſt & ſi arbuſtum meum, vel villam meam. Quod ſi dolo quis inſulam exuſſerit, etiam capitis pœna plectitur quaſi incendiarius. Item ſi quis inſulam voluerit exurere,& ignis etiam ad vicini inſulam pervenerit, Aquilia tenebitur lege vicini, etiam non minus inquilinis ob res eorum exuſtas, & ita Labeo libro XV. Reſponſorum refert. Sed ſi ſtipulam in agro tuo incenderis, igniſque pervagatus ad prædium vicini pervenerit, & illud exuſſerit, Aquilia lex locum habeat, an in factum actio ſit, fuit quæſtio. Sed

1 *Aut certe.*) Hæc quoque ita ſupplenda videntur, *aut certe exilio vel deportatione adficiendi ſunt qui hæc committunt*.

2 *Ulpianus lib. ad edictum.*) Lego, *libro* XVIII. *ad edictum*. Extat pars quædam hujus capitis *in l. 27. D. ad leg. Aquil.* quæ ſi quis conferre non gravabitur, & nos moleſtia notarum liberabit, & melius intelliget quid ſibi juris noſtri compoſitores permiſerint. Nobis hic vetuſtiſſimi exemplaris ſcripturam bona fide repræſentaſſe ſatisfuit.

1 *Id*

ſed pleriſque Aquilia lex locum habere non videtur: & ita Celſus libro XXXII. Digeſtorum ſcribit. *. Id enim [1], ſi ſtipulam incendentis ignis fugit, Aquilia lege eum non teneri, ſed in factum agendum, quia principaliter hic exuſſit, ſed dum aliud agit ſic ignis præciſſit, Cujus ſententia ſic reſcripto „ Divi Severi comprobata eſt in hæc verba. * Pro- „ fiteri propter ignem pabuli gratia factus culpa ſer- „ vorum Vectoriæ Aſtiliæ evagatus agrum tuum ut „ proponis, depopulatus eſt, ad exemplum legis „ Aquiliæ noxali judicio acturus, ſi litis æſtimatio „ permittitur [2], judicum cum adire poteſt. Videlicet non eſt viſa Aquilia ſufficere. Si forte [3] ſervus qui idem conductores coloni ad fornacem abdormiſſent, & villa fuerit exuſta. * Muneris ſcribit ex locato conventum præſtare debere, ſi negligens in legendis miniſteriis fuit tenetur ceterorum ſi alius ignem ſubjecerit fornaci, alius neglegenter cuſtodierit, tenetur namque qui non cuſtodit ſi nihil hic fecit qui rectè ignem ſubjecit non peccavit: quemadmodum ſi hominem medicus rectè ſecuerit, ſed negligenter vel ipſe vel alius curaverit, Aquilia ceſſat. Quid ergo eſt; Et hic puto ad exemplum Aquiliæ dandam actionem, tamen cum [4] qui ad

1 *Id enim.*) Lego. *Ait enim, ſi ſt. inc. ig. fugit, Aquilia lege eum non teneri, ſed in factum agendum, quia principaliter hic non exuſit: ſed dum aliud agit, ſic ignis proceſſit. cujus ſententia & reſcripto Divi Severi comprobata eſt in hæc verba.* Quę ſequuntur quomodo reſtituenda ſint, non ſatis video. Et tamen hic ſenſus plenus eſt. *Si ignis pabuli gratia factus, &c. judicium cum adire potes. Cum ea. i* cum Victoria.

2 *Si litis æſtimatio permittitur.*) Id eſt, ſi Victoria judicium ſuſcipere & litis æſtimationem ſufferre malit, quam noxæ dedere aut indefenſos ſervos relinquere. Nam alioqui recuſare atque evitare judicium poteſt.

3 *Si forte.*) Confer §. *ſi fornicarius l. 27. D. ad leg. Aqu.*

4 *Tamen cum*) Puto legendum, *tam in eum qui ad fornacem obdormivit, quam in eum qui ignem ſubjecit vel negligenter curavit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ad fornacem obdormivit, vel negligenter curavit ſive homo perit ſive debilitatus eſt [1]. Nec quiſquan dixerit in eo qui obdormivit, rem eum humanan & naturalem paſſum, cum deberet vel ignem extinguere, vel ita munire ut non evagaret. Item libro VI. ex Viviano relatum eſt, ſi furnum ſecundùn parietem communem haberes, an damni injuria teneris? Et ait [2] non poſſet id Aquilia lege, quia nec cùm eo qui focum haberet. Ideo æquum putat in factum actionem [3] dandam. Sed non proponit exuſtum parietem. Sanè enim quæri poteſt, nondum mihi damnum dederit, & ita ignem habeat ut metuam ne mihi det, æquum ſit me inter actionem [4] idem in factum imperare. Fortaſſis enim de hoc ſenſerit Proculus: niſi quis dixerit damni non fact

ſuffi-

1 *Sive homo periit ſive debilitatus eſt.*) Hæc verba pertinent ad ſuperius exemplum de medico, & reponenda videntur continuo poſt illa. *Aquilia ceſſat.* Omiſſa vero ſunt à compoſitoribus pandectarum fortaſſe quod Caii ſententiam magis probarent, quæ extat in *l. 8. D. eod. tit.*

2 *Et ait*) Vivianus ſcilicet, quod ex præcedentibus conſequitur. In Pandectis tamen ſcriptum eſt, Proculus: & rectius quidem ut ſequentia indicant.

3 *Me inter actionem*] An inter actionem accipiemus incerti actionem ſive in factum ſubſidiariam? an potius ita legimus? *Me interim actionem, id eſt, in factum impetrare.* Quod mihi quidem magis probatur. *Interim* vero, id eſt, ante damnum datum. Et proprie impetrare de hujuſmodi actionibus uſurpavit, quæ & permitti dicuntur. *l. 45. D. ſolut. matr.* & indulgeri tribuique. *l. 28. D. de procurat.* & accommodari *l. 22. D. de aqua & aqu. pl. arc. l. ult. D. tranſact. §. item ſi quis poſtulante Inſt. de actionib.* & conſtitui *l. 16. D ad exhibend.* & decerni *l. 2. D. de administrat. rer. ad civitat. per l. 20. D de tutel. & rat. diſtrah. l. 22. D. de conſtit. pec. l. 2. §. interdum D. de vulg. & pub. ſubſt. l. penult. D. de acquir. hered l. 15. §. eleganter D. de damn. inf. l. pen D. de fideicom. libert. l. 46. §. 1. D. d adminiſtr. tut.* nempe quia ex æquitate cauſa cognita dantur. *l. 15. § Prætor ait, ſi quis D. injur. l. 18. §. ult D. de damn. infect. l. 5. D. de præt. ſtipul.* Actio directa ordinaria eſt *l. 5 C. ſi res al. pign. data ſit.* & utili Prætoriæque opponitur *l. 26. §. 2. D. d noxal. act*

4 *In factum actionem*) Sic in *l. 53 D. ad leg. Aqu.* in factum actio ac exemplum legis Aquiliæ, & utili actio damni injuria quaſi ex lege Aquilia in *l. 51. D. de furt.* Utilis actic ad exemplum directæ inſtituitur *l. 1. C. de precario.* unde & utilis in rem quaſi in rem actio dicitur in *l. 1 §. proponitur D. de ſuperficieb.*

1 *Sea*

ifficere cautionem. Sed & ſi quis ſervi inquilini
iſulam [1] exuſſerit, libro x. Urſeïus refert Sabi-
um reſpondiſſe, lege Aquilia ſervorum nomine
ominum noxali judicio conveniendum, ex locato
tem dominum teneri negat. Proculus autem
ſp. cùm coloni ſervi villam exuſſerint, colonum
l ex locato * lege Aquilia; ita ut colonus ſervos
oſſet noxa dedere: & ſi uno judicio res eſſet judi-
ta, altero amplius non agendum. Item Celſus
bro XXVII. Digeſtorum ſcribit, ſi cùm apes meæ
d tuas advolaſſent totas exuſſerit, quoſdam negare
ompetere legis Aquiliæ actionem, inter quos &
roculum, quaſi apes dominii mei non fuerint. Sed
falſum eſſe Celſus ait, cum apes revenire ſoleant,
fructui * miſſi ſunt [2]. Sed Proculus eo movetur
uod nec manſuetæ, nec ita clauſæ fuerint. h. d. [3]
ſe autem Celſus ait nihil in has & columbas inte-
iſſe, quæ ſi manu refugiunt, domi tamen fugiunt.

TIT. XIII.

DE TERMINIA MOTA.

Moyſes dicit.

NOn tranſmovebis [1] *terminos proximi tui quos conſtituerunt patres tui vel principes poßeſſionis tuæ.*

PAU-

1 *Sed & ſi quis ſervi inquilini.*] Forſe melius, *ſed & ſi ſervi inquilini in- ... am exuſſerint.*

2 *Et fructui miſſi ſint*) Lego, *mihi* ...

3 *Hd.*) Sic in vet. ex.

Ad TIT. XIII.

1 *Non tranſmovebis.*) Deuterom. XIX. Extat & de Termino ... ſca lex Numæ Pompilii apud ... rrium Flaccum, qua qui terminum exaraſſet, ipſius & boves ſacri erant. Nihil fere religioſius Numa ſanxit. Nam & templum ut video poſuit, & ferias inſtituit, noluitque animatum quicquam pacis Præſidi ſacrificari, quod Plutarchus in Romaicis eleganter ſic expreſſit, τὸ τέρμινον ὡς ἐπίσκοπον καὶ φύλακα φιλίας καὶ εἰρήνης, ὤετο δεῖν αἵματος καὶ φόνου καθαρὸν καὶ ἀμίαντον διαφυλάττειν. Sed hoc jam ſuo tempore neglectum

PAULUS libro * Sententiarum ſub titulo, Finium regundorum. In eum qui per vim [1] terminos dejecit vel amovit, extraordinem animadvertitur.

ULPIANUS libro IX. De officio pro conſulis, ſub titulo de termino moto. Eos qui terminos moverunt

glectum idem alio loco teſtatur, unde & Horatius in Epod. *Et agna feſtis cæſa Terminalibus.* Quin & Siculus Flaccus in terminis defigendis, hoſtiæ inmaculatæ cæſæ ſanguinem inſtillari ſolitum ſcribit, & Prudentius extis ſeu gallinæ pulmone termino fieri ſignificat. Illud quoque Numæ videtur, ut Termino non niſi ſub divo ſacrificaretur, quod nefas putaret Terminum intra tectum conſiſtere. Itaque quo loco colebatur, ſuper eum foramen patebat in tecto, ut Sex: Pompejus tradit. Quod etiam cum Capitolium Tarquinius ædificaret religioſe obſervatum Servius teſtis eſt, ob idque in Capitolio pronam (ſic legendum apud Servium non *primam*) partem tecti patuiſſe quæ lapidem ipſum Terminum ſpectaret. Unde non absre quæri poteſt, Plinii verba hæc ex *lib. 18. cap. 2. Tertiam ex iis nominare ſub tecto religio eſt*, an ad Terminum referenda ſit, an ad Dionyſ. οὐδὲ γὰρ τ̃ διόνυσον ὀμνύουσιν ὑπὸ στέγῃ, ut Plutarch. ait. Ego quidem ad Terminum malim, & nominandi vocabnlum ad ſacrificium quam ad jusjurandum inferre. Et fortaſſe ille locus mendo non caret, atque ita potius alicui legendus videatur, *Terminum ex* XII. *nominare ſub tecto religio eſt.* Nam de termino multa XII. tabulis cauta quis neſcit? in quas etiam ſi quis veterem illam Numæ ſanctionem tranſlatam velit, non contradicam. Sic enim & ubi XII. tabularum auctoritas contemni cœpit, eadem illa quę legibus cavebantur, in alia latorum nomina tranſierunt, ut Macrobius ait *lib. 3. Satur. cap. 9.* Sane & de ſacrificiis & religionibus non pauca iiſdem tabulis comprehenſa M. Tullius ſatis ſignificat in libris de legibus, & Servius tradit multa de ſacris ab Faliſcis petita poſt X. tabulas magna ex parte ab Athenienſibus mutatas, quæ reliquis duabus Decemviri complexi ſunt. Adſcribam vero & ipſa Livii verba ex quibus etiam poſt XII. Regias leges retentas intelligamus. Sic igitur cum de Trib. militum Conſulari poteſtate ageret *lib. 6. Inprimis fœdera ac leges (erant autem eæ duodecim tabulæ & quædam Regiæ leges) conquiri quæ comparerent, juſſerunt. Alia ex iis edita in vulgus: quæ autem ad ſacra pertinebant, à Pontificibus maximis ut religione obſtrictos haberent multitudinis animos, ſuppreſſa.* Itaque mirum videri non debet quod apud Tacitum legimus cenſuiſſe Claudium ad inceſtum procurandum ſacra ex legibus Tullii regis piaculaque apud lucum Dianę per Pontifices danda: Et in libris noſtris de muliere quæ prægnans mortua ſit humanda legem Regiam recitari audimus. At hæc paulo audacior conjectura eſt, & jam ipſi Notarum terminos exaravimus.

1 *In eum qui per vim.*] Sic apud Paulum ſcriptum eſt libro I. Sent. ubi in vet. exempl. annotatum reperi idem ſtatui in Codicis Theodoſiani lib. 2. ſub hera 26. quæ conſtitutio hodie deſideratur.

I *Di-*

:runt non impune id facere debere Divus Adria-
ıs[1] Terentio Gentiano XVII. Kl. Septembria-
ım ſe III. Conſl. reſcripſit: quo reſcripto pœ-
ım variam ſtatuit. Verba reſcripti ita ſe habent.
,Peſſimum factum eorum qui terminos finium
,cauſa inpoſitos abſtulerunt, dubitari non poteſt.
,Pœnæ autem modus ex conditione perſonæ &
,mente facientis magiſtratui ponam. Si ſplendi-
,diores ſunt perſonæ quæ convincuntur, non du-
,bito quin occupandorum aliorum finium cauſa
,id admiſerint. Et poſſunt ad tempus ut cujuſque
,compatitur ætas, relegari, & ſic in biennium aut
,triennium ad opus publicum dari. Quod ſi per
,ignorantiam aut fortuitò lapides * viſus cauſa[2]
,furati ſunt, ſufficit eos verberibus coërceri.

TIT. XIV.

DE PLAGIARIIS.

Moyſes dixit.

QUicunque plagiaverit[1] *quemquam in Iſrael, & vendiderit eum, moriatur.*

PAULUS libro ſententiarum V. ſub titulo ad le-
:em Fabiam. Lege Fabia tenetur qui civem Ro-
ıanum ingenuum[2], libertinum, ſervumvè alie-
um celaverit, vendiderit, vinxerit, comparaverit.
t olim quidem hujus legis pœna ſummaria fuit:
ſed

1 *Divus Hadrianus*] Refertur & *l. 2. D. eod. tit.*

2 *Viſus cauſa*] Puto legendum *u-cauſa.* quod à compoſitoribus ndectarum omiſſum eſt.

Ad TIT. XIV.

1 *Quicunque plagiaverit*] Exo. XXI. Deuter. XXIV.

2 *Civem Romanum ingenuum*] Vet. exemp. *Civem id manum ingenuus liber.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſed tranſlata eſt cognitio in Præfectos urbis, itemque Præſidis provinciæ extraordinem meruit animadverſionem. Ideoque humiliores aut in metallum damnantur, aut in crucem tolluntur, honeſtiores adempta dimidia parte bonorum impp. relegantur[1]. Si ſervus ſciente domino alienum ſervum ſubtraxerit, vendiderit, celaverit, in ipſum dominum animadvertitur. Quòd ſi id domino ignorante commiſerit, in metallum datur.

Ulpianus libro IX. de officio proconſulis ſub titulo Ad legem Fabiam. Frequens eſt etiam legis Fabiæ cognitio in tribunalibus Præſidum: Quamquam quidam procuratores Cæſaris uſurpapaverint quam Romæ tam in provinciis. Sed enim jam eò perventum eſt conſtitutionibus, ut Romæ quidem Præfectus urbis ſolus ſuper ea re[2] cognoſcat[3], ſi intra miliarium[4] lapidem centeſimum ſit in via commiſſa[5]. Enimverò ſi ultra centeſimum, Præfectorum prætorio erit cognitio. In provinciam enim Pręſidum provinciarum. Nec aliter Procuratori Cæſaris cognitio injungitur quam Præſidis

1 *Impp. relegatur.*) Sic vetus, quo ſignificatur, in perpetuum relegari.

2 *Super ea re.*) vetus codex habuit *ſuperare.*

3 *Cognoſcat.*) Extraordinem, ut de expilata hereditate dicitur in *l. 3. De expil. hæred.*

4 *Intra milliarium centeſimum*] Fuit hic terminus uıbis, aut potius Præfecturæ urbanæ & ſolitarum regionum *l. 1. §. initio D. de off. Præſ. urb.* ubi quod in Pand. Fl. ſcriptum eſt, *Egreſſum eſt P. V. notionem*, eadem phraſi dictum videtur qua in *l. 12. §. facti D. capt. & poſtl. Sequendum eſt Iuliani ſententiam: & in l. 19. de novat. denegandum eſt exceptionem*, quibus etiam non diſſimiles dicendi rationes notari poſſunt in *l. 1. §. ult. D. de contr. tut. act. l. 12. D. Si quis omiſſ. cau. teſt. l. 19. §. 1. D. de negot. geſt. l. 45. ſub fin.* D. *ſolut. matr. unde & in l. 4. §. non omnis. D. de re milit. ſic lubentius legerim. Nec tamen facile indulgendum extra ordinem judicationem his qui negotium ante habuerunt, ſed ſi in tranſactionem res recidit, indulgendum eſt.* Extraordinem autem judicatio indulgetur ut militi.

5 *Sit in via commiſſa.*) Fortaſſe melius, *Sit injuria commiſſa*: quamquam & excuſa lectio defendi poteſt.

1 *Quam*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

is partibus [1] in provincia fungatur. Planè poſt ententiam [2] de Fabia latam Procuratoris partes ccedunt. * Hujus certe [3] attamen Procuratori ui illam provinciam regit, licet de capitalibus cauſ cognoſcere nec ſoleat, tamen ut de lege Fabia oſſit cognoſcere Imp. Antonius conſtituit. Idem gis Juliæ de adulteriis coërcendis conſtitutione nperatoris Antonini quæſtionem accepit. Lege item Fabia tenetur qui civem Romanum eunemque [4] qui in Italia liberatus ſit [5], celaverit, vinxerit,

1 *Quam præſidis partib.*) *l. 4. C. ad . Fab. de plag. l. 2. C. de pœn.* Quędam ovintiæ procuratoribus cohibentur ut Tacitus loquitur: ſed aliæ procuratoribus tantum qui ne portandi quidem jus habuerunt: æ ut Præſidis vicem tuentibus.

2 *Plane poſt ſententiam.*) Videlicum jam de bonis quæritur, non crimine, *l. 1. & 2. ubi C. cau. fiſ.*

3 *Hujus certe.*) Hic locus produbio corruptus eſt, & ſi quid njectura valeo, deeſt nomen aut bis aut regionis Armeniæ. ut ſucer, facit *Certæ* reliquum nomen o Parthis civitatem ſignificari rmolaus Grammaticus ex Steino auctor eſt.

4 *Qui civem Ro. eundemque qui.*) lim, *eumve qui in Italia liberatus* quod etiam ſic interpretari auo. Italiæ multa olim fuere priegia cum in cenſitionibus, jure xus, uſucapione; exceptione anli, tum in jure capiendi, & aliis juſcemodi, quæ pro ſummo beficio provincialibus quibuſdam loniis poſtea conceſſa ſunt, ut eom jure eſſent ut quo & ipſe Ita-: quam ob rem juris Italici dictæ it, quod jus eſt liberæ civitatis, e liberæ conditionis, cujus ſium apud eas fuit Marſiæ ſimuhrum, ut Servius in Virgilium notat. Hujus generis privilegiorum Italiæ illud etiam fuiſſe videtur, ut quem Latinus in Italia manumitteret, quamvis Romanum civem non faceret, tamen quod ad legem Fabiam, eodem jure eſſet quo civis Romanus, ait autem.

5 *Liberatus ſit.*) Proprie. Nam Latinus ut dixi, qui manumittit, civem Romanum facere non poteſt. itaque hæc non juſta manumiſſio eſt, ſed liberatio potius à ſervitute. Denique non eſt hic revera actus legitimus, & iterari poteſt. Sic enim legimus apud Ulpianum iteratione fieri civem Romanum qui poſt Latinitatem quam minor annis XXX. acceperat, iterum rite manumiſſus eſt ab eo cujus ex jure Quiritium ſervus fuit cujus rei & Iuſtinianus meminit *Novell. 78.* & in illo Regularum fragmento, cujus jam ſuperius meminimus, ſcriptum eſt minorem XX. annorum manumittere. nec, vindicta poſſe, nec teſtamento, itaque nec Latinum facere poſſe, tantum enim apud Conſilium poſſe manumittere ſervum cauſa probata. hunc autem qui manumittitur quotcunque ſit annorum, Latinum fieri, & ſolum ad hoc ei procedere libertatem ut iterum manumitti, & civis Rom. fieri poſſit.

xerit vinctumque habuerit, vendiderit [1], emerit, quivè in ea rem ſocius fuerit: cui capite primo ejuſdem legis pœna injungitur, ſi ſervus qui ſciente domino fecerit, dominus ejus ſeſtertiis [2] quinquaginta millibus eodem capite punietur. Ejuſdem legis capite ſecundo tenetur, qui alieno ſervo perſuaſerit ut dominum fugiat, quivè alienum ſervum invito domino celaverit, vendiderit, emerit dolo malo, quivè in ea re ſocius fuerit, jubeturque * populus [3] ſeſtertiorum quinquaginta millia dare, *& reliqua. Sciendum tamen eſt ex* [4] *Novellis conſtitutionibus cupitali ſententia plagiatores pro atrocitate facti puniendos: Quamvis & Paulus ſupra relatis ſpeciebus, crucis & metalli pœnam hujuſmodi reis irrogavit.*

TIT.

1 *Vendiderit.*) *l. 15. C. hoc tit.* Sed hoc Apuleius legi Corneliæ tribuit *lib. 8. de aſin. aur. Prudens*, inquit, *crimen Corneliæ legis incurram, ſi civem Rom. pro ſervo vendidero.* Et vero falſi ab emptore redargui poſſe videtur, ut & is qui duobus eandem rem vendiderit, *l. 21. D. ad leg. Corn. de fal.*

2 *Seſtertiis l.*) *Seſtertium*, hæc eſt illa pœna pecuniaria legis Fabię quę in deſuetudinem abjiſſe dicitur in *l. ult. D. eod tit.* cujus tamen veſtigia quædam reliqua ſunt *in l. 12. D. de manum, & l. 12. §. ſed ſi in captivo. D. de capt. & poſtl.* quibus etiam aliud quoddam hujus legis caput continetur; itemque aliud in *l. 1. §. 1. D. de fugit.*

3 *Populus.*) Leg. *populo*, hodie fiſco *l. 6. C. hoc tit.* cujus reſcripti pœna ex lege Fabia, prohibitio vero ipſa ex SC. eſt *l. quod ſæpe. §. ſi quis amico. D. de contrah. empt. l. arbor. § Iudex. D. com. divid.*

4 *Sciendum eſt tamen.*) Sunt hæc collectoris, qui Novellarum conſtitutionum nomine videtur innuere Conſtantini legem qua ob plagium liberi hominis, ſervus aut libertinus ſtatim, id eſt, primo quoque munere beſtiis objicitur: liber ſub hac forma in ludũ datur ut antequam aliquid faciat quo ſe defendere poſſit, gladio conſumatur *l. 1 C. Th. ad leg. Fab. de plag.* ſed extat & antiquior Paulo Diocletiani conſtitutio qua in urbe hoc idem crimen capite vindicatum eſt *l. 7. C. eod.* Quo pertinet etiam *Novella Leonis 66.*

A

TIT. XV.

ꟾE MATHEMATICIS & MANICHÆIS.

Moyſes dicit.

N*On inveniatur* [1] *in te qui luſtret filium tuum aut* ... *filiam tuam, nec divinitùs apud quem ſortes tol*-...*t: nec conſentiat venenariis inpoſtoribus qui dicunt* ...*uid conceptum habeat mulier. Quoniam fabulæ ſedu*-...*oriæ ſunt. Nec intendas prodigia, nec interroges mor*-...*uos. Non inveniatur in te augurator, nec inſpector a*-...*ium, nec maleficus, aut incantator, nec Pitonem ha*-...*ens in ventrem, nec aruſpex, nec interrogator mortuo*-...*um, nec portenta inſpiciens. Omnia namque iſta à Do*-...*ino Deo tuo damnata ſunt, & qui fecerit hæc. Pro*-...*er has enim abominationes Deus eradicavit Chaldæos* ...*facie ſua. Tu autem perfectus eris ante Dominum* ...*eum tuum. Gentes enim iſtæ quas tu poſſides, auguria* ...*ſortes & divinationes audiebant.*

ULPIANUS libro VII. De officio [2] Proconſu-...ꟾ, ſub titulo de Mathematicis & vaticinatoribus.

PRÆTEREA interdicta eſt Mathematicorum ...llida inpoſtura & obſtinata perſuaſio. Nec hodie ...rimum interdici eis placuit, ſed vetus hæc [3] prohibitio

Ad TIT. XV.

1 *Non inveniantur*) Deut. XVIII.

2 *Ulpianus lib.* VII. *de off. Procos.*) ...oc libro Domitius de variis cri-...inibus tractavit, atque inter cæte-...de iis quæ ad religionem perti-...nt: ut mirum non ſit quod eo et-...m reſcripta principum nefaria ...llegerat, ut diceret quibus pœnis ...ici oporteret eos qui ſe Dei cul-...res profiterentur. Quod eum to-... ſeptem libris de officio Proc. fe-...ſſe ex corrupto Cælii Lactantii loco hactenus male creditum eſt.

3 *Vetus hæc.*) Servius 4. Æneid. *Cum multa ſacra Romani ſuſciperent, ſemper magica damnarunt, Probroſa enim ars habita eſt, ideo excuſat cum ait. Teſtor ego magicas invitam accingier artes.* Extant vero & varia de Mathematicis Senatuſconſulta apud Tacitum libro 1. & 12. Annal. & primo ſecundoque Hiſtoriæ Auguſtæ, cæteroque ejus ætatis ſcriptores, quæ hic colligere neque otiam neque inſtituti eſt noſtri, quibus

 potius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

bitio eſt. Denique extat Senatuſconſultum Pomponio & Rufo Conss. factum, quo cavetur ut Mathematicis, Chaldæis, ariolis & cæteris qui ſimilem * incertum [1] fecerunt, aqua & igni interdicatur omniaque bona eorum publicentur: & ſic * externus gentium qui ſi id fecerit ut in eum animadvertatur. Sed fuit quæſitum utrum ſcientia hujuſmodi hominum puniatur, an exercitio, & profeſſio [2]. Et quidem apud veteres dicebatur profeſſionem eorum non notitiam eſſe prohibitam: Poſtea variatum. Nam diſſimulandum eſt nonnunquam irrepſiſſe in uſum, ut etiam profiterentur & publicè * reprehenderent [3]. Quod quidem magis per contumaciam & temeritatem eorum factum eſt qui viſi erant [4] vel conſulere vel exercere, quam * qui fuerant permiſſum. Sępiſſimè denique interdictum eſt fere ab omnibus principibus, ne quis omnino hujuſmodi ineptiis ſe inmiſceret: & variè puniti ſunt hi qui id exercuerunt, pro menſura ſcilicet * conſultationis. Nam qui de principis ſalute, capite puniti ſunt, vel qua alia graviori pœna affecti. Enimverò ſiquidem * ſuaſorum profeſſio quæ leviùs inter hos habetur quam vaticinatores, ii quoque plectendi

potius eſſet quæ ſequuntur in integrum reſtituere, ſi quam facile eſt peccare, tam facile eſſet peccatum corrigere.

1 *Similem incertum*) Fortaſſe, *ſimilem artem.*

2 *Et profeſſio*) Legendum videtur *an exercitio & profeſſio. Et quidem, &c.* atque ita Oiſelo noſtro videtur, qui & paulo poſt ita legit, *Nec diſſimulandum, &c.*

3 *Et publice reprehenderent.*) An potius, *reſponderent?* Nam & horum ut juris conditorum proprie reſponſa dicuntur.

4 *Qui viſi erant*] Fortaſſis melius, *qui auſi erant vel conſulere vel exercere, quam quod, &c.* Quo pertinet aureum illud Taciti ex *lib. 1. Hiſtor. Mathematici genus hominum potentibus infidum, ſperantibus fallax, quod in civitate noſtra, & vetabitur ſemper, & retinebitur.* Eſt vero hoc vulgi vocabulum. Gellius *lib. 1. Vulgus*, inquit, *quos gentilitio vocabulo Chaldæos dicere oportet, Mathematicos vocat.* Et Ammianus *lib. 29. Mathematicis, ut memorat vulgus*, quo etiam libro plura ille de Mathematicis.

1 *Ad*

ctendi ſunt: quoniam nonnunquam contra publicam quietem imperiumque populi Romani inprobandas artes exercent. Extat denique decretum Divi Pii ad Pacatum legatum provinciæ Lugdunenſis, cujus reſcripti verba quia multa ſunt, de fine ejus ad hunc locum [1] hæc pauca ſubjecit. Denique „ & Divus Marcus eum qui motu Caſſiano [2] vatici„ natus erat & multa quaſi ex inſtinctu Deorum di„ xerat, in inſulam Syrum [3] relegavit. Et ſanè non debent inpunè ferre hujuſmodi homines, qui ſub obtentu & monitu Deorum, quædam vel renunciant, vel jactant, vel ſcientes eos fingunt.

Gregorianus libro vii. de maleficis & Manichæis ſub titulo comp. Maximus Dioclitianus & Maximianus nobiliſſimi AA. Juliano Proconſuli Africæ. Otia maxima interdum homines * in communionem [4] conditionis naturæ hominum modum excedere hortantur, & quædam genera inaniſſima [5] ac turpiſſima doctrinæ ſuperſtitionis inducere ſuadent, ut ſui erroris arbitrio pertrahere & alios multos videantur, Juliane Cariſſime. Sed Dii immortales

1 *Ad locum*) Sic olim notare ſolebant particulas quas ex conſtitutione aliqua aut recitabant, aut exſcribebant, adjectis etiam interdum primis conſtitutionis verbis: cujus moris plures ſunt in Theodoſiano Codice reliquiæ, quibus etiam accidit ut ea verba neſcio quomodo in textum ipſum irreperent, & excerpti partem occuparent, ut in *l. 3. de postuland.* & *Novella Majoriani de Epiſcopali judicio.*

2 *Motu Caſſiano*] Eſt & hujus Caſſiani furoris tumultuſque mentio in eo Pauli fragmento quod extat in Codice Juſt. ſub titulo de leg. Jul. majeſt. & apud Tertyllianum in libro de fuga in perſequutione, & in Apologetico, hiſtoria ipſa à Capitolino & Gallicano pluribus narratur.

3 *In Inſula Syrum*) Eſt & ejus inſulæ mentio apud Strabonem: & Servius ad illud Virgil. 3. Æneid. *Mycone celſa Gyaroque relictis. Quidnam*, inquit, *per hiſtoriam dictum putant. Nam inter Myconem & Gyarum Syrum unam de Cycladibus eſſe dicunt, unde fuit Pherecides Philoſophus.* Sic enim in optimo exemplari reponendum arbitror: nam totus ille locus in editis hactenus exemplaribus deeſt.

4 *In communionem*) Fortaſſe melius, *communiorem.*

5 *Inaniſſima*) An potius, *Inmaniſſima?*

tales providentia ſua ordinare & diſponere dignati ſunt quæ bona & vera ſunt, & multorum & bonorum & egregiorum virorum & ſapientiſſimorum conſilio & tractatu illibata probarentur & ſtatuerentur. Quibus nec obviam ire nec reſiſtere fas eſt: neque reprehendi à nova vetus religio deberet[1]. Maximi enim criminis[2] eſt * retractare quæ ſemel ab antiquis tractata & definita ſunt ſtatum enim & curſum tenent ac poſſident. Unde pertinaciam pravæ mentis nequiſſimorum hominum punire ingens nobis ſtudium eſt. Hi enim qui novellas & inauditas ſectas deterroribus[3] religionibus opponunt, ut pro arbitrio ſuo pravum excludant quæ divinitus conceſſa ſunt. Quoniam nobis de quibus ſolertia tua ſerenitati noſtræ retulit Manichæos audivimus eos

1 *Debere*) Puto legendum, *neque reprehendi à nova vetus religio debet. Maximi enim criminis eſt retractare, quæ ſemel ab antiquis tractata & definita ſuum ſtatum & curſum tenent ac poſſident.*

2 *Maximi enim criminis*) Servius ad illud Virg. ex lib. VIII. *Veterum ne ignara Deorum*, *Cautum*, inquit, *fuit & apud Athenienſes & apud Romanos, ne quis novas introduceret religiones, nam ideo & Socrates damnatus eſt, & Chaldæi & Iudæi ſunt urbe depulſi.*

3 *Deterroribus*) Sic vetus exemplar, niſi quis agnoſcat, *deterioribus*, quo verbo, ne quid diſſimulem, à principibus Chriſtiano nomini infenſiſſimis, ſacroſanctam religionem perſtringi credibile eſt. in eoque etiam miror hujus collectoris ſimplicitatem dicam, an potius oſcitantiam, qui cùm hoc maxime ageret, ut longe antè divinis legibus cautum oſtenderet, quod Romanis poſtea comprehenſum eſt, non animadvertit quæ contra Manichæos dicuntur, etiam ad Chriſtiani nominis contumeliam pertinere. Sed ea fuit apud majores noſtros conſcientiæ fiducia, is candor, ut ſumma fide omnia referrent, & atrociſſima hoſtium maledicta facilè contemnerent. Sic in Theodoſii Codice conſtitutiones quaſdam legimus, quibus ſanciuntur Synodi, quæ ab univerſa Eccleſia pro hæreticis damnatæ rejectæque ſunt. Sic & Juliano Divi nomen ut optimo principi tribui audimus. Quę ſi quis tollenda cenſeat, tollat & ea quæ in eo qui Juſtiniani nomen præfert in monazontas ex Valentis furoribus reliqua ſunt. Tollat & Cyrilli libros, quibus Juliani in Chriſtianos dicteria inſeruit. Tollat denique Taciti, Trogi, Suetonii, Galeni, Luciani, Rutilii, Eunapii, atque adeo Juliani ipſius ſcripta, quibus ſacroſanctam relegionem convitiis atque opprobriis laceſſitam quis non videat? Sed eſt omnium fortiſſima veritas.

1 *Nu-*

os nuperrime [1] velut nova inopinata prodigia in
nc mundum de Perſica adverſaria nobis gente
ogreſſa vel orta eſſe, & multa facinora ibi com-
ittere: populos namque quietos perturbare, nec
on & civitatibus maxima detrimenta inſerere [2]: &
rendum eſt ne forte, ut fieri adſolet, accendenti
mpore conentur execrandas conſuetudines & *
iſtinas leges Perſarum innocentioris naturæ ho-
inesRomana gente modeſtam atque tranquillam,
universum orbem noſtrum veluti venenis de ſuis
alevolis inficere. Et quia omnia quæ pandit pru-
ntia tua in relationem religionis illorum genera
aleficiorum ſtatutis evidentiſſimorum exquiſita
adinventa commenta, ideo eorum machinas at-
ıe pœnas debitas & condignas illi ſtatuimus. Ju-
mus namque auctores quidem ac principes una
ım abominandis ſcripturis eorum ſeveriori pœnæ
bjici, ita ut flammeis ignibus exurantur: conſen-
neos verò & uſque ad eos [3] contentioſos capite
ıniri præcipimus, & eorum bona fiſco noſtro vin-
cari ſancimus. Si qui ſane etiam honorati aut cu-
ſlibet dignitatis vel majoris perſonæ ad hanc in-
ıditam & turpem atque per omnia infamem ſe-
am, vel ad doctrinam Perſarum ſe tranſtulerunt,
rum patrimonia fiſco noſtro adſociari facies: ipſos
quo-

1 *Nuperrime*) Sane & Euſebius
ıs ſectæ originem ad horum prin-
um initia retulit, quanquam ex
iphanio ſatis conſtat ſub Aureli-
o & Probo Impp. cæpiſſe in Per-
le, unde Manes, tandem & ipſe à
rſarum rege ſupplicio affectus,
ſcipulos habuit plures, qui inſanię
men vitantes, ſe non Manichęos,
d Mannichæos appellarunt, & au-
rem ſuum Mannem, tanquam
anna fundentem. Ne quis autem
putet Manichæos Chriſti nomen ita
profeſſos ut à gentilium ſacris ab-
ſtinerent, ut cæteri fere qui à noſtris
hæretici judicati ſunt, dicat ex Phi-
laſtrii indice eos diis etiam Deabuſ-
que immolaſſe.

2 *Detrimenta inſerere*) Malim, *inferre.*

3 *Uſque ad eos*) Melius, *uſque adeo*, & paulo poſt, *ad hanc inauditam & turpem, & per omnia infamen ſectam.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

quoque Forenſibus [1] vel Proconenſibus metallis dari. Ut igitur [2] ſtirpitus amputari * magis hæc nequitia de ſæculo beatiſſimo noſtro poſſit, devotio tua juſſis ac ſtatutis tranquillitatis noſtrę maturius obſecundare * procurabit Dat. prid. Kl. April. Alexandriæ.

TIT. XVI.

DE LEGITIMA SUCCESSIONE.

Scriptura [1] divina ſic dicit.

Filiæ Salpadæ adſtantes ante Moyſem & Eleazarum ſacerdotem & principem omnemque Senatum filiorum Iſraël in foribus tabernaculi teſtimonii, dixerunt: Pater noſter mortuus eſt, & filii non fuerunt ei, ſed filiæ. Et ideo ne deleatur nomen patris noſtri de medio tribus ſuæ. Non eſt ei maſculus. Date nobis poſſeſſionem in medio fratrum patris noſtri. Et obtulit Moyſes petitionem earum Domino Deo: & locutus eſt Dominus Moyſi, dicens: Rectè filiæ Salpadæ locutæ ſunt: &

1 *Ipſos quoque Forenſibus vel Proconneſibus*) Metalla multa numero fuerunt ut Ulpian. ait in *l. 8. §. eſt pœna. D. de Pœn.* Proconnenſium mentio eſt apud Juſtinianum *Novell.* 22. De Forenſibus nihildum legiſſe memini, & fortaſſe hic locus ſic potius legendus eſt, *Elaſonenſibus vel Proconnenſibus metallis*, ſi quidem & ille apud Plinium integer manſit ſub finem lib. V. hiſtor. in quo ita legitur, *Inſulæ in Propontide antè Cyzicum Elaſoneſus, unde Cyzicenum, eadem Neuris & Proconneſus dicta.* Sane τοῖς [illegible]ννήσοις καὶ περικεννησίοις παρεδίδοντο μετάλλοις apud Theodoret. ſcriptum reperio. Apud Athanaſium alter. εἰς μέταλλον (inquit) ἀποσταλῶσι, καὶ μέταλλον οὐκ ἁπλῶς, ἀλλ' εἰς τὸ τῆς φαινῶ· ἔνθα καὶ φονεὺς καταδικαζόμενος ὀλίγας ἡμέρας δύναται ζῆσαι. At in Epiphanio ἐν τοῖς φοινησίοις μετάλλοις legitur.

2 *Ut igitur*) Hic locus ſic reſtitui poteſt, *ut igitur ſtirpitus amputari radix hæc nequitiæ de ſeculo noſtro beatiſſimo poſſit, devotio tua, i. ac. ſtr. tr. noſt. obſecundare feſtinet.*

Ad TIT. XVI.

1 *Scriptura*) Hoc eſt illud celebre judicium quod à Moyſe refertur lib. IV. cap. XXVII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

& ideo dabitis eis poſſeſſionem hereditatis in medio fratrum patris earum. Et dicimus hæc filiis Iſraël: Homo ſi deceſſerit & filios non habuerit, dabitis hereditatem proximo eorum de tribu ejus, & poſſidebit omnia ejus. Et erit hæc filiis Iſraël juſtificatio judiciorum, ſecundum quæ conſtituit Dominus Moyſi.

GAjus Inſtitutionum lib. III[1]. *Legitimas ſic ordinat ſucceſſiones.* Inteſtatorum hereditates lege duodecim tabularum primùm ad ſuos heredes pertinent. Sui autem heredes exiſtimantur liberi qui in poteſtate morientis fuerint, veluti filius, filia, vel nepos neptiſvè, pronepos proneptiſvè [2] ex nepote filio nato prognatus prognatavè. Nec intereſſe naturales liberi an adoptivi. Ita demum tamen nepos neptiſvè, & pronepos proneptiſvè ſuorum heredum numero ſunt, ſi præcedens perſona deſierit * ſive alia ratione, veluti emancipatione. Nam ſi per idem tempus quo quiſque morietur, filius, in poteſtate ejus ſit, nepos ex eo ſuus heres non poteſt. Idem & in cæteris deinceps liberorum perſonis dictum intelligimus. Uxor quoque [3] quę in manu

1 *Gajus lib.* III. *Inſtit*] Sic vet. ex. Et Gajum quidem libros quatuor Inſtitutionum ſcripſiſſe Digeſtorum index præfert. Sed hęc eſſe potius ex libro ſecundo facile adduçor ut credam. Cæterum ex iis fragmentis ſatis jam liquebit qualem nobis Gajum Anianus ſuppoſuerit. Meliore aliquanto fide Tribonianus magnam horum partem transtulit in Inſtitutiones ſuas ſub *Tit. 1. lib. 3.* ex quo & iſta ſupplere atque emendare multis locis facile eſt. nos ea tantum attingemus quæ compoſitores ultro omiſerunt vel quod poſterioribus conſtitutionibus immutata, vel quod penitus in uſu eſſe deſiiſſent.

2 *Pronepos proneptiſve.*) Cęterique ex his deſcendentes. Hos enim omnes ſuorum appellatione lex XII. tab. comprehendit, ut ręctè Fl. ſcriptum eſt *in l. 220. D. de verb. ſig.* Suorum igitur nomen ex XII. ſive ex jure civili *l. 7. D. de bon. damnat.* Sui ſunt legitimi *l. ſcripto D. unde lib.*

3 *Uxor quoque*) Hujus juris veſtigium eſt in *l. 195. §. 1. D. de verb ſignif.* Servius in *lib. 1. Georg.* Tribus, inquit, *modis apud veteres nuptiæ fiebant, uſu, ſi verbi gratia, mulier anno uno cum viro, licet ſine legibus, fuiſſet:*

Farre, cum per Pontificem Maxim. & Dialem Flaminem, per fruges & molam falſam conjungebantur, unde confarreatio appellatur, ex quibus patrimi & matrimi naſcebantur: Coemptione vero atque in manu conventione, cum illa in filiæ locum, maritus in patris veniebat, ut ſi quis prior fuiſſet defunctus, locum hereditatis juſtum alteri faceret. Hęc Servius, non ille adulterinus & ſuppoſititius jejuniarum animarum ineptiis & commentis hactenus deformatus: ſed Servius putus purus, ex cujus fragmentis Danielis noſtri beneficio interim hæc exſcripſimus ea ſpe fore ut vir & doctrinæ & diligentiæ multæ, brevi cum ex ſuis illis tum ex noſtris exemplarib. Servium nobis magna ſui parte ſuperſtitem reſtituat. Porro ex hoc Servii loco ſanè quam eleganti, illud mihi primum videor didiciſſe quod Dionyſ. ſcribit de jure nuptiarum quæ κατὰ νόμους ἱεροὺς contractæ ſunt, ad confarreationem potius referenda eſſe, quanquam is omnino ritus Romuli temporibus nondum in uſu fuiſſe videatur, ſi verum eſt quod Plin. ſcribit à Numa primum in ſacrificiis far molamque falſam adhibita. Sed & illud, apud Tacitum lib. 4. Annal. & Hiſtor. 4 confarreatis parentibus genitos, patrimos & matrimos ſignificare, quo nomine hactenus cenſiti ſunt omnes, quibus pater materque ſuperſtites eſſent. nec id quidem ſine auctoribus. Nam & hoc idem apud Sex. Pompeji breviatorem in Flaminia legimus, & Dionyſius Halic. *lib. 2.* & Plutarch. *in Numa* ἀμφιθαλῆ παῖδα nominant, Heſychius exponit τὸν ἔτι ἀμφοτέροις τοῖς γονεῦσι θάλλοντα μηδενὸς ἀρφανιμένον. immo & ex Sibyllinis verſibus hi à Politiano referuntur.

χωρὶς δὲ κόραι χορὸν αὐταὶ ἔχοιεν
Καὶ χωρὶς παίδων ἄρσεν στάχυς· ἀλλὰ γονήων
Πάντων ζωόντων οἷς ἀμφιθαλὴς ἔτι φύτλη.

Quos ille ſe de Zoſimi hiſtoria ſumpſiſſe ait. Sed adſcribam ad eam rem pertinentia Zoſimi ipſius Græca verba, quę mihi ex doctiſſ. diſertiſſimique viri epiſtola Cl. Puteanus communicavit, cujus ego eruditioni atque amicitiæ & hoc lubenter acceptum refero. nam Onuphrius quidem Panvinius Latine tantum antea retulerat. Sic igitur Zoſimus cum de ludis ſecularibus diſſereret ἡμέρᾳ δὲ τρίτῃ ἐν τῷ κατὰ τὸ παλάτιον Ἀπόλλωνος ἱερῷ τρὶς ἐννέα παῖδες ἐπιφανεῖς (Horatius claris patribus ortos, Tacitus patricios fuiſſe exponit) μετὰ παρθένων τοσούτων οἱ πάντες ἀμφιθαλεῖς, ὅσπερ ἐστιν ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς ἔχοντες περιόντας, ὕμνους ᾄδουσι τῇ τε ἑλλήνων καὶ τῇ ῥωμαίων φωνῇ καὶ παιᾶνας, δι᾽ ὧν αἱ ὑπὸ ῥωμαίους σώζονται πόλεις. Quæ noſter Puteanus ſic conciliat ut omnes patrimos matrimoſque, proprie dictos putet qui parentes adhuc vivos haberent, eoſque præterea confarreatos: vivos boni ominis cauſa: confarreatos, propter auctoritatem ſacrorum. Sane quidem non alios vetuſto more patrimos matrimoſque legi ſolitos veriſimile eſt. Sed poſt omiſſam confarreandi adſuetudinem (quod Tacitus jam ante Tiberii tempora accidiſſe ſignificat) rectè ejus ætatis poſterioriſque ſcriptores & ex uſu & proprietate ipſa verborum quæ confarreationis nihil habent, eos patrimos matrimoſque interpretati ſunt qui modo patrem matremque adhuc vivos haberent. Nam & ſic olim pater patrimus dicebatur, qui cum jam ipſe pater eſſet, haberet etiam tum patrem. Unde & pater patratus Plutarcho in Probl. Verum quid prohibet & alios Servii locos adjicere necdum, quod ſciam, proditos, & totam coëmendi confarreandique rationem, quæ hactenus non ſatis cognita fuit, exponentes? Sic igitur in illud libr. 4. Æneid. *Liceat Phrygio ſervire marito. Sane hic,* inquit, *coemptionis ſpeciem tangi. Coemptio*

emptio enim eſt ubi libra atque æs adhibetur & mulier atque vir inter ſe quaſi emptionem faciunt, quod ante jam in 1. *Georg. Teque ſibi generum Tethys emat: quoniam coemptione facta, mulier in poteſtatem viri cedit, atque ita ſuſtinet conditionem liberæ ſervitutis* (ſic in opt. ex. legendum arbitror) *ait enim, Liceat Phrygio ſervire marito, & in Georgic. Tibi ſerviat ultima Thyle. Quoque omnis iſte mos coemptionis & citra nominis nuncupationum dotis datæ taxatione expediretur, quæ in res manum conventio dicitur, ſubjunxit, Dotaleſque tuæ Tyrios permittere dextræ. Quid eſt enim aliud dextræ quam in manum convenire? quæ conventio eo ritu perficitur ut aqua & igni adhibitis duobus maximis elementis, natura conjuncta habeatur: quæ res ad farreatas nuptias pertinet, quibus Flaminem & Flaminicam jure Pontificio in matrimonium neceſſe eſt convenire.* Et paulo poſt, *Mos apud veteres fuit Flamini ac Flaminiæ ut per farreationem in nuptias convenirent, ſellas duas jugatas ovili pelle ſuperiniecta poni ejus ovis quæ hoſtia fuiſſet, & ubi nubentes velatis capitibus in confarreatione flamen ac flaminica reſiderent, ait igitur, locavi: locata enim uxor dicitur quod ſimul cum eo ſedeat dum confarreatur. Confarreationes autem tonitru dirimit.* Ad hanc autem conjunctionem quæ frugibus & mola ſalſa fieret, etiam diffarreationem proprie pertinuiſſe exiſtimo, cujus apud Sex. Pompejum mentio eſt: ut non niſi contrario ſacrificio vinculum illud confarreationis diſſolveretur, quo nihil religioſius in ſacris fuiſſe Plinius ſcribit, cum cætera matrimonia XII. tabulis facilè diſſolverentur muliere domo exacta & res ſuas habere juſſa clavibuſque ademptis: demum etiam confarreatione jam abolita, per libertum ſeptem civibus Rom. puberibus ex lege Julia. Sed quod ſequitur apud Servium eo loco quem initio recitavimus, non ſic accipiendum eſt, quaſi in manum conventio coëmptione ſola fiat, quod Boëtio viſum eſt. nam & farre convenitur in manum ut Ulpianus ſcripſit Tit. 9. & Servius idem poſtea ſignificat. Ergo tam confarreatione quam coëmptione maritus in patrie locum, uxor non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoque mariti & in ſui hæredis locum venit, eſtque in ejus manu mancipioque, aut ejus in cujus manu mancipioque eſt, & Materfamilias proprie appellatur, ut poſt M. Tullium à Gellius ſcripſit, & ex illo tranſtulit Servius in lib. XI. Æneid. Sed hic illud quæri non abs re poteſt. An ea quæ anno uno continuo abſque uſurpatione apud virum fuit, poſt annum in ejus manu eſſe incipiat & hæres ei ſua fieri. Quod & Fabro noſtro viſum eſt, & mihi probatur. Nam quo uſucapio, quæ etiam rerum nec mancipi eſſe dicitur: niſi ut uxor viri fiat jure Quiritium, & in ejus poteſtatem redigatur? Et ſanè M. Tullius hoc etiam modo mulierem in manum convenire ſignificat. ſic enim in ejus oratione pro L. Flacco conſtanti omnium exemplarium fide ſcriptũ legimus. *In manum*, inquit, *convenerat. Nunc audio, ſed quæro, utrum uſu an coemptione*, quanquam ſcio non deeſſe qui in matrimonium malint, ſed quod ſequitur, *Uſu non potuit: nihil n. de tutela legitima potuit ſine omnium tutore auctoritate deminui*, indicas hoc ſaltem uſu meliorem tutela liberatam, quod ſine minima capitis deminutione fieri non potuit, i. e. in manum conventione ut Ulpian. explicat libro ſingulari Regularum Tit. de tut. & Boeth. ipſe in Top. ſequitur, qui hæc alioqui non ſatis juridice diſtinguit. Dicet aliquis Quænam igitur erit illa forma uxoris quæ matrona proprie dicitur, & tantummodo uxor habetur? Nempe hæc eadem quę vel ſine legibus cum viro eſt antequam uſucapta ſit, ſive intra annum, ſeu poſt

annum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

manu ejus eſt, ſua heres [1] eſt: quia filiæ loco eſt. Item nurus quæ in filii manu eſt [2]. Nam & hæc neptis loco eſt. Sed ita demum erit ſua heres ſi filius cujus in manu erit, dum pater moritur in poteſtate ejus non ſit. Idemque dicimus & de ea quę in nepotis manu matrimonii cauſa ſit. Quia proneptis loco eſt. Poſthumi quoque qui ſi vivo parente nati eſſent, in poteſtate ejus futuri forent, ſui heredes ſunt. Idem juris eſt de his quorum nomina ex lege [3] Ælia Sentia vel ex Senatuſconſulto poſt mortem patris cauſa probata in poteſtate ejus futuri eſſent: & de

annum, ſi trinoctium abfuerit uſurpandi cauſa, ut ex Q. Mutio Gellius tradit. Atqui hæc concubina potius videatur quam uxor. Immo verò in ejus mulieris conſuetudine cum qua connubium eſſe poteſt, non concubinatum, ſed nuptias intelligimus *l. 24. D. de rit. nupt.* Et hic igitur in dubio nuptiæ præſumuntur, & uxor illa interea eſt: ſed non eſt in mancipio viri antequam uſucapta ſit. Hæc nos poſt tot ſcriptores de ritu & jure nuptiarum non adeo trita, qui aut non ſatis idoneo loco, aut prolixius tractaſſe arguet, ei ego tam ingratæ reprehenſionis occaſionem ſic invidebo, ut tamen æquiorem mentem optaturus ſim.

1 *In ſua hæres eſt*) lego, *ei ſua h. e.*

2 *Quæ in filii manu eſt.*) Ergo & qui in aliena poteſtate eſt, uxorem in manu habere rectè dicitur. immo & hæc materfamilias à noſtris auctoribus appellatur *l. 44. D. de adopt.* licet ejus vir paterfamilias non ſit: quod Verrii definitioni non ſatis congruit. Alias autem materfam. dici ſolet quæ nupta in patris vel avi poteſtate non eſt *l. 30. & 34. D. ſolut. matr. l. 5. D. de bon. dam.*

3 *Quorum nomina ex lege*) Puto legendum, *quorum nomine ex lege Ælia Sentia vel ex SC. poſt mortem patris, &c.* quod pertinet ad illud caput legis Æliæ Sentiæ cujus Ulpian. meminit *Tit. 7.* Quî locus, ut hoc obiter moneam ſic meo judicio reſtituendus eſt. *In poteſtate parentum ſunt etiam ii liberi quorum cauſa probata eſt per errorem contracto matrimonio inter diſparis conditionis perſonas. Nam ſeu civis Romanus Latinam, aut peregrinam, vel eam quæ deditiorum numero eſt, quaſi civem per ignorantiam uxorem duxerit, ſive civis Romana per errorem peregrino, vel ei qui deditiorum numero eſt, aut etiam ſi Latino nupta fuerit, ex lege Ælia Sentia cauſa probata civitas redditur tam liberis quam parentibus præter eos qui deditiorum numero ſunt, & ex eo fiunt in poteſtate parentum liberi.* Quod ſubjicit de SC. referendum videtur ad decretum ampliſſimi ordinis circa legem Æliam de Conſilio & cauſa probanda *l. 1. in fine D. de off. Coſſ.* non tantum in minore ſed & inter diſparis conditionis perſonas, ut hic locus indicat. ad quod etiam conſilium pertinere videtur *l. 24. D de manumiſſ.* quæ alioqui ſi de judicio liberalis cauſæ accipiatur, inter fugitivas non immerito cenſebitur.

1 Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

& de eo filio[1] qui ex prima ſecundaque emancipatione poſt mortem patris manumittitur, intelligimus. Cùm filius filiavè[2] & ex altero filio nepotes neptesvè exiſtent, pariter ad hereditatem vocantur, nec qui gradu propior eſt ulteriorem excludit. Æquum enim videtur[3] nepotes neptesvè in patris ſui locum portionemque ſuccedere. Pari ratione etſi nepos neptiſvè ſit ex filio, & ex nepote pronepos proneptiſvè, ſimul vocantur. Et quia placebat nepotes neptesvè, item pronepotes proneptesvè in pa-

1 *Et de eo filio*) Eſt hic & alius agnationis modus ex manumiſſione qui ab Ulpiano quoque recenſetur *Tit. 23*. Porro hi caſus ſi quidem poſt mortem contingerent, ad juris antiqui formulam, ſin ante, ſed poſt teſtamentum ad legem Velleam olim pertinuerunt, quod latius explicare non eſt hujus loci.

2 *Cum filius filiave*) Et hæc ex eodem Inſtitutionum Titulo ſuppleri atque emendari poſſunt. Quod ſequitur de agnatis, in Titulum de ſucceſſione agnatorum magna parte tranſlatum eſt, quem cum hoc conferre cujuſvis operæ fuerit.

3 *Æquum enim videtur*] Lex XII. tabularũ agnatis præfert ſuos quoslibet ſine diſtinctione itaque ſufficit ſuum hæredem eſſe, nec ſpectatur proximior ſit an ulterior. Quãobrem ſucceſſionis ſive, ut hodie loquimur, repræſentationis ratio aliqua ex æquitate habita eſt, ut inter ſuos hæredes in ſtirpes non in capita dividatur hæreditas, quod prudentium interpretatione receptum Gajus ſignificat. At eadem ex deficientibus ſuis hæredibus agnatum non quemlibet vocat, ſed proximum: ob idque inter agnatos ſemper in capita, nunquam in ſtirpes dividitur hæreditas ex XII. tabulis. Qua etiam ratione idem in libertorum ſucceſſione ſervari Paulus tradit *lib. 2 Sent.* ex ſententia Juliani in *l. 23. §. 1. D. de bon. libert.* Alio ſenſu auctores noſtri dixerunt in ſuis & legitimis non eſſe ſucceſſionem ſequentis ſcilicet gradus ejuſdem ordinis poſt delationem aut adquiſitionem. quod veteri jure perpetuum eſt, ea etiam ratione quod proximo tantum legitima hereditas deferatur. *l, 1. §. ſciendum & l. 2. §. legitima D. de ſuis & legit.* Si tamen filius matris hæreditatem ad quam ex Orfitiano vel legitimus vocatur, ſibi delatam repudiaverit, aut cum agnoviſſet, abſtinendi cauſa reſtitutus ſit, cæteri legitimi admittuntur. Sed hoc fieri ex ipſius SC. verbis indicat *l. 1. §. ſi nemo. juncto §. ſeq. D. ad SC. Tertyll.* In bonorum poſſeſſione. Unde cognati poſt delationem ſucceſſio eſt *l. 2. C. de ſucceſſ. edict.* nempe quia ex ſola Prætoris indulgentia pendet. *l. 1. D. unde cogn.* Non eſt tamen ſucceſſio poſt adquiſitionem *l. ult de ſucceſſ. edict.* Eadem ratione tentari poteſt & in honoraria. Unde liberi eſſe ſucceſſionem, cum ea cognationis detur velut emancipatis, nec tam ſpectetur jus civile quam ipſa natura *§. emancipat. & §. minus. Inſtit. de ſucceſſ. quæ ab inteſt. def.* Sed hæc omnia Juſtinianus exæquavit.

3 Quos

in patris ſui locum ſuccedere, conveniens eſt non in capita, ſed in ſtirpem hereditates dividi: Ut filius dimidia parte hereditatis fruatur, ex altero filio duo pluresvè nepotes altera dimidia. Item ſi ex duobus filiis nepotes extent, ex altero filio unus forte vel duo, ex altero tres aut quatuor, * altera dimidiam, * *De agnatis.* Si nullus ſit ſuorum heredum, tunc hereditas pertinet ex eadem lege duodecim tabularum ad agnatos. Vocantur autem agnati qui legitima cognatione juncti ſunt. Legitima autem cognatio hæc eſt quæ per virilis ſexus perſonas conjungitur. Ita qui eodem patre nati ſunt fratres, agnati ſibi ſunt, qui etiam conſanguinei vocantur: nec requiritur an matrem eandem habuerint. Item patruus fratris filio, & invicem is illi agnatus eſt. Eodem numero ſunt fratres patrueles inter ſe, id eſt, qui ex duobus fratribus progenerati ſunt, quos plerique etiam conſobrinos [1] vocant. Qua ratione ſcilicet etiam ad plures gradus agnationis pervenire potuerimus. Non tamen omnibus ſimul agnatis dat lex duodecim tabularum hereditatem, ſed his qui tunc cùm certum eſt aliquem inteſtato deceſſiſſe, proximo gradu ſunt. Nec in eo jure ſucceſſio eſt. Ideoque ſi hæres proximus omiſſerit, vel antequam hereditatem adjerit, deceſſerit, ſequentibus nihil juris competit. Ideò autem [2] cùm non mortis tempore

1 *Quos plerique conſobr.*] Hoc verbum Triumviris diſplicuit, qui conſobrinorum nomine hos ſemper intelligi voluerunt: quod tamen per abuſionem fieri Theophilus recte notat. idque verbi etymologia ſuadet. conſobrini enim quaſi conſororini dicuntur. Nonius, *Conſobrini ex duabus editi ſororibus, de quibus exempla multa ſunt in antiquis auctoribus & maxime in Afranio & juris vetuſtiſſimi ſcriptoribus.* Sic legendum *non viris*, qui error etiamnum manet apud Suetonium in Nerone, & Capitolium in Pio.

2 *Ideo autem*) Lego, *autem non mortis tempore ſed cum certum fuerit aliquem inteſtatum deceſſiſſe, quia ſi quis teſt. &c.*

1 Hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

pore certum fuerit aliquem inteſtatum deceſſiſſe quam ſi quis teſtamento facto deceſſerit, melius eſſe viſum eſt tunc requiri proximum, cum certum eſſe cœperit neminem ex teſtamento heredem fore. Quod ad fœminas attinet, hoc jure [1] aliud in ipſarum hereditatibus capiendis placet, aliud in cæterorum ab his capiendis. Nam & fæminiarum hereditates perinde agnationis [2] jure redeunt atque maſculorum. Noſtræ verò hereditates ad fæminas ultra conſanguineorum gradum non pertinent. Itaque ſoror fratri ſororivè legitima heres eſt: Amita verò & fratris filia heres eſſe non poteſt. Sororis autem nobis loco eſt etiam mater aut noverca, quæ per in manum conventionem apud patrem noſtrum jus filiæ conſecuta eſt. Si quis defunctus erit, ſi ſit frater & alterius fratris filius, ſicut ex ſuperioribus intelligitur, frater potior eſt, quia gradu præcedit, ſed alia * faciat [3] juris interpretatio inter ſuos heredes.

1 *Hoc jure*] Id eſt, jure civili, ſive ex lege Voconia, ex qua eſt legitimę cognationis nomen de maſculis, non ex XII. tab. Aliud vero ex edicto Prætoris obſervatur §. *cæterum de legit. agnat. ſucceſſ.* Manſit tamen in cognatorum definitione maſculorum nomen in *l. 2. §. 1. de ſuis & legit.*

2 *Proinde agnationis jure.*) Non ſuitatis, nam ſuos hæredes fœminæ non habent. Hinc illa olim quęſtio de jure apud Centumviros, Filius an frater debeat eſſe inteſtatæ hęres. Sic enim apud Fabium legendum eſt *lib. 4. Inſt.* non *inteſtato*, vel veteribus libris adſtipulantibus quod alias pluribus oſtendimus in libro ſingulari de Centumviralibus, Decemviralibus Septemviralibuſque & Quinqueviralibus judiciis. Et vero de inteſtati hæreditate eſſet ea ineptiſſima quæſtio, ut hodie eſt de matris ſucceſſione poſt orationem D. Marci & S. C. Orfitianum, quibus id actum eſt ut ſine in manum conventione matrum legitima hæreditas ad filios pertineret excluſis conſanguineis & reliquis agnatis, quemadmodum Ulpian. ſcribit in *fragment. Tit. 26.* ubi notandum eſt quod ait, *ſine in manum conventione*, nam & ante S. C. ea conventionis in manum vis fuit ut liberi matri ſuccederent, non quidem ut liberi, ſed ut fratres & agnati. An ut conſanguinei? Non puto, alioqui ſane reliquos agnatos tum quoque excluſiſſent. Et vero eis ſanguinis nomen ut fratribus proprie convenire non videtur.

3 *Sed alia faciat.*) Malim, *ſed alia facit* (vel *fuit*) *juris interpretatio &c.*

das. Quod ſi defuncti nullus frater exſtet, ſed ſint liberi fratrum, ad omnes quidem hereditas pertinet. Sed quæſitum eſt ſi diſpari numero ſint, forte nati ex uno unus vel duo, & ex altero tres aut quatuor, utrum in ſtirpes dividenda ſit hæreditas, ſicut inter ſuos hæredes juris eſt, an potius in capita. Jam dudum [1] autem placuit in capita dividendam hereditatem. Itaque quotquot erunt ab utraque parte perſonæ, in tot portiones [2] * fuerunt. Si nullus agnatus ſit, eadem lex duodecim tabularum gentiles [3] ad hæreditatem vocat. Qui ſint autem gentiles primo Commentariorum & ultimum eſt [4]. Et cum illic

1 *Iamdudum autem*) Hæc eſt illa quæſtio jamdiu inter Juſtinianei juris interpretes vexata, tandemque uſu potius noſtro quam certo aliquo illorum judicio definita ex veterum tamen conſultorum ſententia, quę & ipſa legis fuit cum proximos agnatos ad ſucceſſionem vocaret. Nam quibus proximorum nomen æque competit, quique æquo jure ſuo veniunt, æquas etiam partes ferre rationis eſt. Sane cum alii ex legis aut ſtatuti verbis ut proximi vocantur, alii ſucceſſionis quodam jure ex aliorum perſona veniunt, æquitas poſtulat & illis ex lege partem integram conſervari, & his ſimul non plus juris deferri quam ille habiturus eſſet in cujus locum partemque ſuccedunt. Quæ viſio alterius tractationis eſſet.

2 *In tot portiones fuerunt.*) Melius, *tot portiones fient.*

3 *Gentiles*) Ponitur hæc lex à Cicerone non ſuis omnino verbis *lib. 2. de Invent. Si paterfamilias inteſtatus moritur familia pecuniaque ejus agnatorum gentiliumque eſto.* Quod de gentilibus reſtat ex XII. tab. in *l. 53. D. de verb. Sig.* ad jus tutelæ magis pertinet, à quo tamen ad hęreditatem legitima argumentatio eſt. Eſt & de ſucceſſione gentilium verſus Catulli ad Mallium, & exemplum Centumviralis judicii non tam fortaſſe ſenſu notum quam fama celebre, quod à M. Tullio refertur lib. 1. de Orat. in quo illud quæſitum arbitror. An in ſucceſſione liberti ab ingenuo gentilitio adoptati jus gentilitatis locum haberet, adeo ut gentiles ejus familiæ in quam adoptatus erat libertus, ejus cognatis præferrentur ex XII. tabulis. Qua in quæſtione potior fuiſſe videtur Marcellorum cauſa ex Scęvolæ definitione. Nec inficior tamen libertos patronorum gentiles Latine dici poſſe eo modo quo & ſervi dominorum gentiles à Plinio appellantur ob ſimilitudinem nominum quæ gentis vocabulo interdum ſignificatur, ut ex Cincio Feſtus tradit. Quo ſenſu & novus homo Apinas Servium regem gentilem ſuum dicere auſus eſt, & Hiſpalæ libertæ gentis emptio conceſſa legitur apud Livium libro 39.

4 *Primo Commentariorum & ultimum eſt*) Sic vet. Meminit & Commentariorum Gaii Iavolenus in *l. ſi quis D. de cond. & demonſt.* quod ego lubens

illic admonuerimus gentilitium jus in deſuetudinem abiiſſe, ſupervacuum eſt [1] hoc quoque loco de ea re curioſius tractare.

Paulus libro ſententiarum IV. ſub titulo de teſtamentorum ſucceſſionibus. Inteſtati dicuntur qui teſtamentum facere non poſſunt, vel ipſi linum, ut inteſtati decederent, abruperunt: vel hi quorum hereditas repudiata eſt, cujuſvè conditio defecerit. Sine jure Prætorio [2] factum teſtamentum * objecta doli

bens ad libros Inſtitutionum refero quibus idem nomen à Boëtio & Aniano tribui meminit. Et vero probabile eſt ſub finem *lib. 1. Inſtit.* de gentilitatis jure tractaſſe Gajum cum de curatoribus diſſereret. Sed Juſtin. Commentariorum nomen etiam aliis libris tribuit in Proœmio Inſtitutionum.

1 *Supervacuum eſt*) Antiquitatis cognitio juris ſtudioſo non utilis modo, ſed etiam neceſſaria eſt, nec fruſtra veteres conſulti quantum in ipſis fuit, nihil ejus penitus nos ignorare voluerunt. Eſt enim illud de omni cognitione Ariſtot. καθόλου· εἴ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα φυόμενα βλέψειεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐν τούτοις κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρήσειεν. Sed & illud verum Modum in quaque re optimum: nec eadem cura omnia aut ediſcenda aut pertractanda ſunt. Quædam ſemel noſſe vel non ignorare ſufficit: repetere atque inculcare tam putidum eſt, quam aut in gradibus morari cum aſcendas, aut in inſtrumento artis ipſius opus finemve conſtituere.

2 *Sine jure Prætorio*) Hæc eſt veteris codicis ſcriptura quæ fortaſſe non male ita reſtituetur. *Sine jus Prætorio factum eſt teſtamentum objecta doli exceptione obtinebit.* Cujus ſententiæ ſpecies dari poteſt *ex l. 1. C. Th. famil. herciſcun.* videlicet inter cohęredes ſi hujuſmodi ſcriptura ſingulis aliquid adſcriptum ſit, oppoſita doli exceptione effici ut ea voluntas obtineat, nec aliquid amplius à ſingulis retineatur quaſi ab inteſtato. Quæ definitio laudatur etiam à Juſt. *Novell. Conſt. 107.* Dari poteſt & caſus quo ſine jure Prætorio factum teſtamentum objecta doli replicatione obtineat, ſi inſtituti ſint ii qui rem ab inteſtato omnino habituri eſſent. Dicet aliquis. Si teſtamentum rite factum non ſit, locus eſt ab inteſtato ſucceſſioni. Itaque iis replicatione doli nihil opus eſt qui ſine teſtamento lege hæredes fiunt. Verum dari poteſt caſus quo neceſſaria eſt doli replicatio, ut ſi prius teſtamentum jure perfectum extet quo alii hæredes inſtituti ſint *l. 2. D. de injuſt. rupt. irrit.* & hac replicatione doli opus habent adverſus liberos ipſos, propinqui, uxor, alumnus, aliæque hujuſmodi perſonæ quibus ex imperfecto teſtamento legata & fideicommiſſa præſtantur *l. 38. D. de fid. liber.* Ergo hæc doli ſive replicatio ex perſona ejus qui opponet omnino ęſtimabitur. Dixit autem *ſine jure Prætorio*, qua hæc fuit minus ſolemnis minuſque difficilis teſtandi forma. Sed hæc Novellis Conſtitutio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

doli exceptione obtinebit. Eorum quorum [1] teſtamenta rumpuntur, aut irrita fiunt, quamvis ipſo quidem jure * teſtati decedunt, * ut inteſtatorum hereditas lege duodecim tabularum primum ſuis heredibus, deinde agnatis & aliquando quoque gentilibus deferebatur [2]. Sanè conſanguineos lex non apprehenderat; ſed interpretatione prudentium primum inter agnatos locum acceperunt. Sui heredes ſunt hi: primo loco filius; filia, in poteſtate patris conſtituti: Nec intereſt adoptivi ſint an naturales & ſecundum legem Juliam Papiamvè [3] quæſiti, modo maneant in poteſtate. Qui ſui heredes ſunt, ipſo jure heredes etiam ignorantes conſtituuntur, ut furioſi, aut infantes, aut peregrinantes [4], qui-

tutionibus varie immutata ſunt. nos hic veteris juris reliquias tractari meminimus.

1 *Eorum quorum*) Hæc fortaſſe aliquis ita ſuppleverit. *Eorum quorum teſtamenta rumpuntur aut in rita ſunt, quamvis ipſo quidem jure teſtati decedant, hæreditas ut inteſtatorum defertur.* At ego ipſo facto teſtatos dixero, Jure non dixero, ſed magis inteſtatos, nec improprie quidem *l. 1. D. de uis & legit.* ac potius hunc locum ita ſupplevero. *Eorum quorum teſtamenta rumpuntur aut inrita fiunt licet jure inteſtati decedunt, ſecundum tabulas bonorum poſſeſſio datur ſi ſeptem teſtium ſignis ſignatæ ſunt.* Quod & Ulpian. ſcripſit in fragment. *Tit. 23. & 28.* Circa quæ illud admonere ſupervacuum non fuerit, videri Papinianum in eo qui poſt teſtamentum adrogandum ſe præbuit, hoc etiam exigere ut voluntatem quæ jure defecit recenti aliquo judicio ſui juris factus confirmaverit *l. qui ex liberis §. teſtam. D. de bon. poſſ ſec. tab.*

2 *Gentilibus deferebatur*) *Sane conſanguineos lex non adprehenderat, ſed interpretatione prudentum primum inter agnatos locum obtinuerunt.* Inde in *l. 1. D. de legit. tut.* agnatis & conſanguineis & *l. 30. D. de adquir. hæred. legitimum vel conſanguineum:* & rectè in *l. 1. C. Quorum bonor. Conſanguineos,* inquit, *omnia prudentium reſponſa & lex ipſa naturæ ſucceſſores faciunt.* Eſt enim hæc ſucceſſio ex eo jure quod communi nomine jus civile appellatur *l. 2. §. his legib. latis D. de origin. jur.* cujus & alia exempla ſi quis deſideret, reperiet non obſcura in *l. 36. D. de ſtatu lib. & l. 34. D. de hær. inſtit.* itemque apud Ciceronem *lib. 3. de Offic.*

3 *Secundum legem Juliam Papiamve quæſivi*) *In l. ult. D. de ſtatulib. ſi mulier ex lege nupſerit,* id eſt intra annum præſtito jurejurando ſe liberorum cauſa nubere, quod etiam ad legem Juliam miſcellam referendum Græcus interpres rectiſſimè notat, & explicandum moneo ex *l. Titio uſusfr. § ult. de condit. & demonſt.*

4 *Et peregrinante*) Recte. At in *§. ult. Inſt. de hæred. qual. & diff.* placet magis

quibus jus bonorum poſſeſſionis 1 propter Prætoriam actionem non erat neceſſarium. In ſuis heredibus adeò ad mortem teſtatoris rerum hereditariarum dominium continuatur, ut nec tutoris auctoritas pupillo, nec furioſis curator ſit neceſſarius, niſi

et magis quod præceptor meus reſtituit. *peregrinatos.* Diverſitatis ratio per ſe manifeſta eſt.

1 *Quibus jus bonorum poſſeſſionis propter Prætoriam actionem non erat neceſſarium*) Bonorum poſſeſſionis ic fructus eſt, ut commoda & incommoda hæreditaria, itemque ominium rerum quæ in his bonis int, tribuat, quod in ſuis hæredius non eſt neceſſarium, cum ipſo ire in eis ita continuetur dominium, ut nulla videatur hæreditas uiſſe quaſi & olim domini fuerint mul cum defuncto. Poſſeſſio ut vo patre filio continuata non inlligitur, ſic nec mortuo continuaur. nam nec ea quidem hæreditas aut juris eſt, ſed facti, & non niſi aturaliter comprehendi poteſt ju: P. Ro. *l. 23. D. de adq. poſſ. l. 91. . ex quib. cauſ. major.* Moribus noſtris aliud fere obſervatur, fortaſſe *l. cum miles D. eod.* in qua Doctor eus pridem admonuit poſſeſſios nomine uſucapionem ſignifica, non uſum rei quem nec bonoum poſſeſſionis beneficium transrt. Ergo hic Prætoria actio non ale fortaſſe accipietur de omni ea am prætor bonorum poſſeſſori commodare dicitur in *§. 1. Inſt perpet. & temp. act.* Sed neſcio quoodo mihi plane non ſatisfacit geralior illa interpretatio, ſubodonti aliud quid ſubeſſe quod ego bentius ad inofficioſi querelam tulerim, cujus ordinandæ gratia is hæredibus licet bonorum poſſio agnoſci. ſoleret *l. 8. §. 1.* neſſariam tamen non fuiſſe indicat *, de inoff. teſt.* Emancipato neceſſaria fuit, cum quod alioqui non jure inofficioſi arguere teſtamentum videretur, niſi qui ex officio inſtitui debuerat, tum quod fruſtra inteſtatum patrem faceret, niſi ab inteſtato rem habiturus: quod ſolo Prætoris beneficio per bonorum poſſeſſionem conſequi potuit, alio jure penitus extraneus. Eſt igitur hæc ſaltem res inofficioſi Prætoria actio. Quod vereor ne non ſatis multis probetur. Et tamen video omnibus eam concedi, quibus Prætor bonorum poſſeſſionem defert etiam contra jus civile *l. 6. D. eod.* & in ea ſucceſſionem eſſe ut in honorariis *l. 14. & l. 23.* item, Prætoriarum actionum numero generaliter cenſeri quas Prætor bonorum poſſeſſori accommodat. Nec me movet centumviralis judicii auctoritas, cum & poſſeſſoriæ hæreditatis petitio ejus generis ſit, quam tamen honorariam eſſe nemo inficias ierit. Eadem vero non facilè dixero de auxilio quod contra inofficioſas donationes ad exemplum querelæ inductum eſt, quod eſſe videtur ex conſtitutionibus, id eſt ex Alexandri litteris quarum exemplum extat in *l. Titio Seio §. Imper. D. de legat. 1. qui §.* ut hoc obiter moneam, à Pauli reſponſo quod proxime ſequitur dividendus non fuit, ne non ſatis ad Titulum pertineret. Videtur autem reſcriptum à conſulente libello præpoſitum ut judicaret Paulus ad propoſitæ quæſtionis definitionem accommodari poſſet. Quod alias fieri ſolitum ne longius abeamus, indicat *l. 3. C. de inoff. donat & ult. §. ſupr Tit. 12.*

niſi forte ſolvendo non ſit hereditas: quamvis etiam furioſus ſi reſipuerit, & pupillus ſi adoleverit, abſtinere poſſint. Poſt mortem patris natus, vel ab hoſtibus reverſus, aut ex primo ſecundovè mancipio manumiſſus, cujuſvè erroris cauſa probata, licet non fuerint in poteſtate, ſui tamen patri heredes efficiuntur. Poſt filios, filias, ad inteſtatorum ſucceſſionem inter ſuos veniunt nepotes, pronepotes, neptes, proneptes, ac deinde maſculino ſexu poſt filium deſcendentes, ſi nullus parentum impedimento ipſis in avi poteſtate vel proavi familia remanſerit. Parentes enim libris ſuis cum quibus in poteſtate fuerunt ipſis ordine ſucceſſionis obſiſtunt. Filii ſi cum nepotibus ex alio filio ſuſceptis in familia retinentur, ab inteſtato ad patris ſucceſſionem cum fratris filiis vocantur: quibus in patris ſui partem venientibus, hereditas in ſtirpes non in capita dividitur, ita ut filius & plures nepotes ſingulos ſemiſſes habeant. Idemque evenit ſi cum eo ex duobus filiis * impari numero nepotes ſucceſſerint. Ex filia nepotes ſui heredes non ſunt, in avi enim materni poteſtate alienam familiam ſequentes, ipſa ratione eſſe non poſſunt. Eo tempore ſuus heres conſtituendus eſt, quo certum eſt aliquem inteſtatum deceſſiſſe: quod ex eventu deficientis conditionis, & ortu nepotis qui vivo avo poſt mortem patris natus, iniri poteſt. Quem filius emancipatus ſuſcepit, vel adoptavit ſui heredis locum in avi ſucceſſione, ſicut ipſe pater, obtinere poteſt. Adoptivus tamen nec quaſi cognatus bonorum poſſeſſionem ejus potiri poteſt. Si ſui heredes non ſunt, ad agnatos legitima hereditas pertinebit, inter quos primum locum conſanguinei obtinent. Agnati autem ſunt cognati virilis ſexus per virilem

deſcen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

deſcendentes, ſicut filius fratris, & patruus, deinceps & tota ſucceſſio. Inter agnatos & cognatos hoc intereſt. In agnatis enim etiam cognati continentur: Inter cognatos verò agnati non comprehenduntur. Et ideo patruus agnatus eſt & cognatus, avunculus autem cognatus tantummodo eſt. Conſanguinei ſunt eodem patre nati, licet diverſis matribus, qui in poteſtate fuerunt mortis tempore. Adoptivus quoque frater ſi non ſit emancipatus, & hi qui poſt mortem patris nati ſunt, vel cauſam probaverunt. Soror jure conſanguinitatis tam ad fratris quam ad ſororis hereditatem admittitur. Conſanguineis non exiſtentibus, agnatis defertur hereditas, prout quis alterum gradu præceſſerit. Quod ſi plures eodem gradu conſiſtunt, ſimul admittuntur. Si ſit frater [1] defuncti, & fratris filius vel nepos * fratris non exiſtentes * filius fratris nepoti præfertur. Sed ſi duorum fratrum ſint liberi, non in ſtirpes ſed in capita hæreditas diſtribuitur, ſcilicet ut pro numero ſingulorum * viritim [2] diſtribuatur hereditas. Fœminæ ad hereditates legitimas ultra conſanguineas ſucceſſiones non admittuntur. Id quod jure civili Voconia * rogatione videtur effectum. Cæterum lex duodecim tabularum ſine ulla diſcretione ſexus cognatos admittit.

ULPIANUS libro ſingulari [3] ſub titulo de legitimis hereditatibus. Inteſtatorum gentilitiorum [4] here-

1 *Si ſit frater.*) Deſunt hic aliqua cum ex ſuperioribus, tum ex ipſo Paulo *lib. 4. Sent. tit. 8.* reſtituere perfacile eſt.

2 *Virium*] An *jurium?* an potius *viritim*: Sic videtur.

3 *Ulpianus libro ſingulari*] Extat hodieque magna pars horum inter Ulpiani fragmenta quæ eſſe omnia ex libro ſingulari Regularum ſupra oſtendimus.

4 *Inteſtatorum gentilitiorum*) Sic vetus rectiſſime. Nam in libertinorum ſucceſſionibus non eadem ob-

hereditates pertinent primum ad ſuos heredes, id eſt, liberos qui in poteſtate ſunt, cæteroſque qui liberorum loco ſunt. Si ſui heredes non ſint, ad conſanguineos, id eſt fratres & ſorores ex eodem patre: Si nec hi ſunt, ad reliquos agnatos virilis ſexus per mares deſcendentes ejuſdem familiæ. His enim cautum eſt lege duodecim tabularum hac, Si INTESTATUS [1] MORITUR CUIUS HERES NEC EST AGNATUS PROXIMUS FAMILIAM HABEATUR. Si agnatus [2] defuncti non ſit, eadem lex dodecim tabularum gentiles ad hereditatem vocat his verbis, SI GNATUS NESCIT GENTILES FAMILIAM HERES HANC. Nec gentilitia jura in uſu ſunt.

ITEM ab inteſtato [3] inſtitutionum Ab inteſtato quoque hereditas defertur aut per jus civilè, aut per Prætoris beneficium. Per jus civile ſuis heredibus, vel liberis qui in poteſtate fuerunt, filii filię & deinceps

tinent, ut poſtea monet Ulp. Gentiles Q. Mutius definivit ingenuos ab ingenuis oriundos, quorum majorum nemo ſervitutem ſerviit. Et recte Corn. Fronto, *Gens*, inquit, *ſeriem majorum quærit.*

1 *Si inteſtatus*) Plures legunt, *Si inteſtatus moritur cui ſuus hæres nec eſt, agnatus proximus familiam habeto:* nam illud AC nondum pro hujus legis particula agnoſcere potui. Sed in re tam trita jam neſcio quomodo diutius immorari piget, poſtquam, ut olim pueri ab Homero in ſcholis, ita nunc vix dupondii à XII. tabul. carmine non ediſcendo ſed recenſendo retractandoque juris ſtudia inchoant.

2 *Si agnatus*) Hoc videtur ab Aniano in collectione ſua omiſſum quod apud Gajum legiſſet gentiliũ jus in uſu non eſſe: qua etiam ratione in proxima ſuperiore ſententia ingenuorum nomen pro gentilitiis ſuppoſuit. Ex quo apparet ne fragmentis quidem Ulpiani de jure veteri temere eſſe credendum. Porro hæc lex non infœliciter ita reſtituetur, SI AGNATUS *nec ſit gentiles familiam habeant:* aut potius, ut Oiſelo noſtro videtur, *herciſcant, nunc nec gentilitia jura in uſu ſunt.* Erciſcundi verbum XII. tabularum eſſe conſtat. Sed an huic capiti omnino conveniat, alii viderint. Ego quidem non puto delinquere eum qui in dubiis quæſtionibus ab amico non facile diſſentit

3 *Idem ab inteſtato inſt.*] Exiſtimo ſic hæc potius reponenda eſſe, *Idem lib. II. Inſtitution. ſub Tit. de Succeſſ. ab inteſt.* nec cur ita exiſtimem, intelligere difficile eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ceps qui in locum defuncti parentis, qui ex eodem nati ſunt, ſuccedunt.

ITEM eodem libro. Poſt ſuos ab inteſtato legitimi admittuntur, primùm conſanguinei, ii ſunt fratres & ſoror qui in ejuſdem poteſtatem patris fuerunt & ſi ex diverſis matribus [1] ſunt. Conſanguineos & adoptio facit, & arrogatio, cauſæ probatio, [2] & in manum conventio.

ITEM eodem libro. *Ex conſanguineis [3] legitimi vocantur. Hi ſunt agnati qui nos per patris cognationem contingunt virilis ſexus. Nam ſciendum fœminis ultra conſanguineas, hereditates legitimas non deferri. Suis Prætor ſolet emancipatos liberos, itemque civitate donatos [4] conjungere data bonorum poſſeſſione: ſic tamen ut bona, ſi quæ propria habent, his qui in poteſtate manſerunt, conferant. Nam æquiſſimum putavit neque eos bonis paternis carere, per hoc quia non ſunt in poteſtate, neque præcipua bona propria habere

1 *Et ſi ex diverſis matribus*) Varro *lib. de Gradibus. Germanus de eadem genitrice manens* (ſic legendum apud Servium *in lib. 5. Æneid.*) *ut multi dicunt de eodem germino, quos illi tantum fratres vocant.*

2 *Cauſæ probatio*) Ex lege Ælia Sentia & SC. ut ante diximus. Sed & ex lege Junia cum Latinus cauſa probata apud Prætorem, vel præſidem provinciæ tam ipſe quam filius filiave ejus & uxor Latina liberis jus Quiritium conſequitur ex forma quam Ulpianus explicat Tit. 3. Quod ſi quis legi Juliæ potius tribuet, fortaſſis non longe aberraverit. Nam & ejus eſſe videtur illa conditio Liberorum quęrendorum cauſa nuptialibus etiam tabulis adſcribi ſolita, cujus & Auguſtinus meminit: nec ad ullam magis rogationem privilegia ob prolem pertinent. Non fruſtra etiam juris auctores cum ad eam legem ſcriberent tam diligenter annotarunt, quis anniculus diceretur *l. 132. & l. 134. de verb. ſignif.* Cæterum hæ cauſæ probationes non parum inter ſe effectu differunt. Nam ex lege Ælia Sentia civi Romano civitas redditur non datur: At ex lege ſeu Junia, ſeu Julia, Latino civitas datur non redditur.

3 *Et conſanguineis*) Fortaſſe melius, *A conſanguineis*, id eſt, poſt conſanguineos: ut & paulo poſt, *A ſuis hæredibus, poſt conſanguineos, &c.*

4 *Itemque civitate donatos*) Ex lege Junia, atque etiam fortaſſis ex lege Ælia Sentia: quanquam hi non tam videntur civitate donati quam civitati redditi, ut jam attigimus.

bere cum partem ſint ablaturi ſuis heredibus.

ITEM libro qui ſupra. * De ſuis heredibus. Poſt conſanguineos Prætor vocat cognatos. Cognati autem ſunt qui nos per patrem aut matrem contingunt. Poſt cognatos virum & uxorem. Et hoc ſi qui deceſſit, non fuit libertinus vel ſtirpis libertinæ [1]. Cæterùm ſi libertinus eſt vel libertina, ad patronum ejus legitima hereditas patronamvè lege duodecim tabularum refertur.

ITEM eodem libro. Poſt familiam patroni [2] vocat

1 *Vel ſtirpis libertinæ*) Ex libertino natus ingenuus eſt hoc jure. Itaque nihil eſt quod in eo jus patronatus exquiramus. At ſi ex manumiſſione Latinus tantum factus, liberis poſtea ſuſceptis vel alio quovis modo jus Quiritium conſequatur, ille quidem libertinus manet, qui ſemel iterumve manumiſſus eſt, liberi non tam libertini quam libertinæ ſtirpis ſunt. Et hos fortaſſis Ulpian. hoc loco ſignificare videatur. Dicitur vero & noſtris auctoribus libertinus filius qui à patre in ſervitute ſuſceptus poſtea cum ipſo ſimul manumiſſus eſt *l. 17. §. 2. D. ad SC. Treb. l. ult. D. de jure deliber.* Sed hic, ut quod ſentio dicam, libertinę conditionis eſt liberti filius poſt patris manumiſſionem ſuſceptus, cujus olim bonorum poſſeſſio alio jure quam ingenui deferri ſolebat. Nam eo inteſtato & ſine cognatione mortuo vocabatur manumiſſor patris, itemque cognati ejus per virilem ſexum deſcendentes etiamſi capite deminuti eſſent. imo & ſi hujus liberti patronus & ipſe libertus eſſet alterius, etiam patroni patronus vocabatur, itemque ejus agnatio. Quod Juſtinianus iniquum eſſe viſum eſt, qui tamen id lucri patronis tantum ſuperſtitibus conceſſit ea conſtitutione, quæ in ejus *Cod. ſub Tit. de bonis libertorum*, hactenus deſiderata eſt. Et ſane hic quamvis libertinus ſit, nullius tamen revera libertus dici poteſt. Sunt vero hæc inter ſe diverſa. Libertini nomen ſtatum & conditionem perſonę magis reſpicit: liberti, jus patronatus: quod Valla ſubtiliter annotavit, & probat *l. ult. D. ſi ingen. eſſe dic. & l. 1. D. de excuſ. tut.* in qua non fruſtra Modeſt. in libertinis ait tutores dari à magiſtratu potius quam libertis. Cur ita? quia libertis fere ſunt tutores legitimi patroni & patronorum liberi etiam pupilli, ut Ulp. *in fragmentis* ſignificat *tit. 11.* illis verbis, *Idemque permiſit in pupillo patroni filio*, recte, i. e. ſi patroni filius tutor pupillus ſit, nec auctor eſſe poſſit. Et eſt illud reliquum veſtigium juris antiqui, cujus meminit Juſtin. *in l. ult. §. 1. C. de legit. tut.* ex qua & in *l. 16. D. de tut.* Tribonian. addidiſſe videtur illa verba *perfectæ ætatis*, quod obiter indicaſſe placuit.

2 *Poſt familiam patroni*) Legendum. *Poſt familiam liberti.* ſic ſæpe hæc inter ſe reciproca nomina confundi ſolent, emptor venditor, petitor debitor creditor, locator conductor, pater filius, patronus libertus. *Poſt familiam* autem, id eſt poſt liberos, ut in *l. 195. §. 1. D. de verb. ſig. l. 23.*

cat Prætor patronum & patronam: item liberos & parentes [1] patroni & patronæ. Deinde virum & uxorem, mox cognatos patroni & patronæ. Quòd ſi is qui deceſſit liber fuit ex remancipatione manumiſſus, lex quidem duodecim tabularum manumiſſori [2] legitimam hæreditatem detulit, ſed Prætor æquitate motus decem perſonas [3] cognatorum ei prætulit has, patrem, matrem, filium, filiam, avum, aviam, nepotem, neptem, fratrem, ſororem, ne quis occaſione juris, ſanguinis neceſſitudinem vinceret. Sed Imperator noſter in hereditatibus quæ ab inteſtato deferuntur eas ſolas perſonas voluit admitti quibus decimæ inmunitatem [4] ipſe tribuit.

MO-

ſig. l. 22. D. de adop. In bonis libertorum lex XII. tab. non niſi ſuos liberos patronis prętulit. Prætor etiam emancipatos. Juſtin. omnes omnino liberos licet in ſervitute ſuſcepti cum parentibus manumiſſi eſſent, & ſive ſoli ſive cum aliis poſt libertatem ſuſceptis ex iiſdem aliiſve nuptiis. Non exiſtentibus liberis vel exhæredatis, primum patroni & patronę vocantur, inde patronorum liberi etiam poſthumi & in adoptionem dati cujuſcunque ſint ſexus, ſublata illa veteris juris imagine qua filia patroni filius eſſe fingebatur: adoptivi non item. poſt liberos patronorum, nepotes tam ex filio quam ex filia: deinde cognati patronorum ſervata gradus prærogativa uſque ad quintum, excluſis & jam hæredibus extraneis à patrono ſcriptis. Ejus Conſtitutionis ex qua & ſuperiora quædam excerpſimus Græcam Synopſin habuimus, ſingulari beneficio Jac. Cujacii, cujus humanitati, benevolentiæ, diligentiæ, fidei, doctrinæ, ni & hæc & reliqua omnia ſtudia mea, ſi quæ aliquando probabuntur, accepta referam, profecto parum gratus mihi videar. Nam peccata quidem ſi qua ſunt, ut erunt fortaſſe multa, mea illa eſſe ultro profiteor.

1 *Parentes*) Id eſt agnatos.

2 *Manumiſſori*] Etiam extraneo. Hodie utique patri legitima jura ſervantur, quaſi tacite contracta fiducia *ex l. ult. C. de emancip. lib.* legitima autem jura definiuntur Conſtitutione illa Græca de Jure patronatus, triens ex teſtamento & bonorum poſſeſſio ab inteſtato: quod recte Conſtant. notaverat *lib. 5. Proch. tit. 9.* & Synopſis illa continet, ut & aliud quodam caput quod jam ex Græcis interpretibus didiceramus ad *l. 45. D. de nupt.*

3 *Decem perſonas*) *§. Quæ autem Inſtit. de bon. poſſeſſ.*

4 *Quibus decimæ immunitatem*] An decimæ hæreditatum? an potius viceſimæ ex lege Julia? Sic videtur. Nam quod apud Ulpian. legitur de decimis ex ejuſdem principis lege quæ ob id decimaria Thalelæo dicta ex *lib. 45. βασιλ. Tit. 5.* ad hunc quidem locum non ſatis facit. Viceſimæ autem inmunitas varie olim

concessa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

conceſſa eſt. Primum quidem domeſticis hæredibus, qui modo veteres eſſent cives, remiſſum eſt vectigal de bonis quæ ſanguine, gentilitate, ſacrorum ſocietate meruiſſent. Nerva ſanxit ut quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis ad matrem perveniſſet, etiamſi cognatorum jura non recepiſſent cum civitatem adipiſcerentur, ejus viceſimam ne darent. Eandem patri immunitatem in filii bonis tribuit, ſi modo reductus eſſet filius in patris poteſtatem, Trajanus exceptionem illam patriæ poteſtatis removit, ſtatuitque ut quemadmodum in patris filius ſic in hæreditate filiæ pater eſſet inmunis. Cavit præterea ut in ſororis bonis frater, & contra in fratris ſoror, itemqua avus avia in nepotis neptiſque bonis, & invicem illi ſervarentur inmunes. iis quoque quibus per novum Latium civitas Romana patuiſſet, idem indulſit. Sed & ſtatuit ſummam hæreditatibus quæ viceſimæ ſubjacerent, ne vel parvæ & exiles publicanis eſſent obnoxiæ. Denique poſteriores Imperatores varie hujus vectigalis jura vel auxerunt, vel minuerunt. Verum quænam fuerit illa conſtitutio cujus hic Ulpianus meminit, nondum mihi certo conſtat, ut eſſe fateor multa in hoc libello veteris juris P. Rom. quæ me vel non ſatis ingenioſum facilè fefellerunt, vel aliud interdum anxie cogitantem leviter effugerunt, Quædam etiam conſulto depoſuiſſe ſatis fuit, quæ commodius fortaſſe, Deo volente, aliquando retractabimus.

MODESTINUS REGULARUM

LIB. III.

SUB TITULO

De bonis Libertorum de Teſtamentis.

Cum in teſtamento [1] dies & Conſules adjecti non ſunt, non nocet quominus valeat teſtamentum.

CONST.

1 *Cum in teſtamento.*] Hanc unam Modeſtini regulam ex alio codice qui Patris V. C. fuit, pridem habuimus. Quæ ſequitur in eodem ipſo exemplari erant in quo & ſuperiora omnia, Itaque quanquam nobis pridem in animo eſſet & hæc alia quædam veterum Juriſconſultorum fragmenta uno volumine complecti, altero Imperatorum Conſtitutiones, quas etiam plures nondum editas nacti ſumus, concludere, hic tamen adjicere viſum eſt interea, dum res tempuſque inſtituto noſtro benignius adfuerint. Quod optare quidem quam ſperare proclivius eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

CONST. CXXXIII.

DE USURIS[1] SUPRA DUPLUM NON COMPUTANDIS.

IMP. IUSTINIANUS. PP.

Auguſtus Hermogeni Magiſtro Officiorum.

MANIFESTISSIMA eſt noſtri nominis conſtitutio, quæ uſque ad dupli quantitatem exactionem debiti concludit. Si igitur creditores tui quidam in duplum acceperunt, alii ad huc minus conſecuti ſunt: hi quidem qui duplum ex uſurarum quantitate per diverſa tempora conſecuti ſunt, nullam adverſus te inquietudinem proponere concedantur: Alii autem ſi ſimili modo repleti fuerint, eo modo ſilere compelluntur. Et ſi debita ſubſecuti fuerint, fœneratitias cautiones recuperare, vel ſi remanſerint, ſuis viribus vacare, ſi preces veræ ſunt, præſentis oraculi ſanctione decernimus.

Similis huic conſtitutioni Græca ſubſequitur[2], quæ jubet in his tantùm quæ civitates mutuantur, locum non habere.

CONST. CXXXVI.

DE PARTIARIIS SOLUTIONIBUS[1] uſurarum in duplum computandis.

IMP. IUSTINIANUS A. Arſilio.

QUIDAM mutuatus ab aliquo quingentos aureos, ſolvit aliam quantitatem uſurarum, quaſ-

1 *Non de uſur. ſupra dupl.*) Deſideratur hæc Novella ordine CXXXVIII. Videtur autem & ejus meminiſſe Juſtinianus in Novell. Conſtit. CXXI.

2 *Græca ſubſequitur.* Ea eſt Nov. CLX. Hinc autum colligere eſt cur hæc tam facile inter Græcas Latina perierit.

1 *De partia ſolut.*)De eſt hęc quidem in Juliani Anteceſſoris Novellarum epitome: ſed extat inter Authenticas Conſt. GXXI.

1 *De*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

quaſdam autem debens cautionem emiſit in ſexcentis aureis. Quoniam autem omnis ſolutio ad nongentos quadraginta novem aureos pervenit, & creditor dicebat totum in uſuris ſolutum fuiſſe, & exigebat ſexcentos qui cautione continebantur. Ait autem lex, ſi reliquos quinquaginta unum ſolverit ut debitum duplicetur, nihil aliud exigetur: quamvis veteres dixerint tunc ſuper duplum non competit debitum, quando nulla ſolutio in medio contigit. Dat. XVIII. Kl. Majas CP. Biliſario. V. C. Cons.

DE ALIENATIONE RERUM ECCLESIÆ Miſiæ[1] *relictatorum pro captivorum redemptione & alimentis pauperum.*

SCIMUS antea legem promulgaſſe per quam omnes alienationes Eccleſiaſticas inhibuimus. Sed poſtea alia lege proſpeximus quatenus liceat pro ſolutione * Eccleſias vel alias quæ piis domibus deputatæ ſunt, perſolvere. Sed & hoc in noſtra venit memoria quod Martino viro ſanctiſſimo Epiſcopo * Clinate civitatis, formam & ante legem noſtram dedimus prohibentem eum Eccleſiaſticas res vendere, ne qui ex potentioribus neceſſitatem ei in-

1 *De alienat. rer. Eccl. Miſiæ.*] Eſt hæc Novella Conſtitutio LXV. quæ ab Irnerio & Bulgaro cæteriſque mediæ ætatis Juſtinianei juris interpretibus in VIII. ut vocarunt, Collationem rejecta fuerat, ut cæteræ fere omnes quarum eis uſus aut nullus aut non uſqueadeo neceſſarius videbatur, ſive quod abrogatæ, ſive quod chronicæ, aut locales eſſent. Nobis vero nihil ſuper eſt veterum quod non uſui eſſe poſſit. Cæterum in eo Novellarum ſeu Authenticarum Conſtitutionem exemplari unde iſtam exſcripſimus, ſequebatur proxime Non XXI. nec hujus aliud caput, ne illud quidem ab Haloandro additum, quod ex Theodori interpretationibus irrepſiſſe Doctor meus admonuit.

ei inponant ſecundùm propoſitum res Eccleſiaſticas alineare. Sed & in noſtra venit memoria alia res quam pro divinis fecimus vaſis, pro quibus omnibus abdicavimus ne cui liceat ſacroſancta vaſa vel venundare, vel obligare, niſi tantummodo in redemptionem captivorum: Quia animæ redemptio aliis omnibus rebus precioſior eſt. Sed hæc quidem antea. Subſecuta ſunt quædam * nam ratione neceſſaria nobis fuit ad preſentis legis memoriam. Venit etenim inpræſenti memoratus ſanctiſſimus vir in hanc ſanctiſſimam civitatem, & edocuit nos multos terras ſine reditu, vel domunculas, vel veneas relinquere ad redemptionem captivorum, vel pauperum alimonias, & alienatione prohibita memoratos actus, licet piiſſimi ſint, attamen inhiberi, competens ſibi permitti per legem hoc facere. Sancimus itaque ſi quis reliquerit ad redemptionem captivorum, vel pauperum alimonias, res immobiles, ſi quidem certus reditus eſt ex relictis rebus colligendus, manere legatum, vel hereditatem, vel donationem, nulla alienatione mutilanda, cum poſſit ex reditibus redemptio vel ſuſtentatio fieri. Si autem vel certus reditus non eſt, vel domus pene diruta & longe ab Eccleſia poſita, vel vineæ quarum fructus non ſemper ſimiles ſed varii colliguntur, & incurſionibus forſitan Barbaricis deditì, in his tantummodo ſpeciebus permittimus venditionem hac ſpeciali lege in memorata provincia fieri, ſi tamen domus intra fines Eccleſiæ vel vineæ juxta muros civitatis minimè poſitæ ſint: ita ut in venditionis inſtrumento ipſa verba teſtatoris exprimantur, ut ei placuit venditionem fieri, & redemptionem ex his captivorum vel alimonias pauperum celebrari. Et ſi hoc ita ſubſecutum fuerit, habeat venditio

ditio firmitatem, liceat ſine metu alterius legis, & Oeconomis Eccleſiaſticis, viro ſanctiſſimo Epiſcopo vendere, & emptoribus haberi eaſdem res firmo jure. Habebunt autem Dei omnipotentis crimen œconomi Eccleſiæ, ſi precia quæ acceperint in aliam cauſam conſumſerint, licet piiſſima ſit, & non in prædictas duas tantummodo cauſas, ad imitationem legis quæ ſuper ſacroſanctis vaſis alienandis lata eſt. Sic etenim venditio neceſſaria procedat, ne actus piiſſimi exinde fraudentur, & animæ hominum inde pereant: Cùm & terrarum poſſeſſio & rerum immobilium non talem habeat curam, nec ita ſit neceſſaria ut captivorum redemptio & vita egentium, quæ & animas ſalvant, & Deo omnipotenti placabiles ſunt. Gravitas itaque tua quæ per hanc ſpecialem legem noſtra decrevit æternitas, tam effectu mancipare quam obſervare procuret. *

DE CONSILIARIIS DN. IULIANI ANT. DICTATUM[1].

SI emerſerit de clericis, vel monachis, vel aſceteriis, ſive de conditione eorum, ſive de ſubſtantiis, ſive de alienatione, ſive de legitima, portione, ſive de debita liberis eorum vel aliis quibuſdam per-

1 *De conſiliariis Dictatum.*) Sic legimus apud Gennandium Pomærii Dictatum de contemptu mundi. Fuit hoc ejus ſæculi verbum. Porro hæc quidem ſacroſanctæ illius Juriſprud. non ſunt quæ Scævolas & Papinianos protulit, quibus vel iſta tam proxime adjungere vereor ne ſacrilegium pleriq; interpretentur. Ac ne notas quidem accuratiores mereri fateor. Sed adjumento tamen nobis erunt vel maximo, cum quod argumentum contineant quarundam Conſtitution. quæ in Iuſt. Cod. hactenus deſiderantur, tum quod ex his etiam quaſi unguiculis certius agnoſcere poſſimus quę fuerit ętatis civilis ſcientia, cujus potiſſimum judicio atque arbitrio jus conditum, collectum, compoſitum, digeſtum habemus.

perſonis, ſive de accuſatione, vel ſententiis, vel ſportulis, vel apud quem litigare debeant, vel de conſecratione eorum, * Item de Epiſcopis ſi qua emerſerit quæſtio lege in Novellis Conſt. relatam cujus initium eſt de privilegiis, & eſt circa CXX. Conſt. Sin autem de rebus Eccleſiaſticis, vel alienatione, vel emphiteuſi, vel conductione quærere volueris, lege iterum Novellas duas conſtitutiones circa CX. relatas. ** Si autem quæratur apud te de cuſtode de poſſeſſione, lege in III. libro Cod. Titulo XIX. & præſertim II. ejus Conſtit Sin autem de dilatationibus quæ debeant præſtari his â quibus probatio exigetur lege libro III. Cod. Tit XIX. Si autem de curialibus quæris vel de alienatione, vel de legitima portione quæ debeat curiæ & publico præſtari, lege lib. x. Titulo competenti ſubjectas conſtitutiones. Lege autem & poſt Codicem Novellas, Conſtitutione una quidem cujus inſcriptio eſt de novem unciis, & eſt circa XL. conſtitut. altera autem quæ de naturalibus filiis loquitur, & eſt circa LXXX. conſtitutionem. Habes autem & alias duas conſtitutiones quæ de curialibus loquuntur, & ſunt circa C. Conſtitut. Si autem de teſtium productione quæras, lege lib. IV. Cod. tit. XX. & libro XXII. Digeſt. Titulo V. de teſtibus, & in Novellis eam conſtitutionem quæ inſcripta eſt, de teſtibus. Non prætermittas autem nec conſtitutionem prælatam in Novellis in qua plura dicta ſunt de teſtibus, & de inſtrumentis admittendis, cujus inſcriptio eſt de inſtrumentis, & eſt circa LXX. conſtitutionem. Quòd apud te quæſitum fuerit de teſtibus hæreticis, lege in libro I. Cod. Tit. V. conſtitutionem ultimam. Leges autem & circa LX. Conſt. Novellarum Invenies quod hæretici

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

de curiali conditione omnimodo poſſunt teſtimonium dicere. Frequenter autem legere debes Tit de probationibus in lib IV. Cod. & libro XXII. Digeſtorum relatum. Sed & titulum de quæſtionibus in lib. XLIII. Digeſtorum poſitum. Quotidie autem tibi legendus eſt lib. IX. Cod. propter criminales diſcuſſiones, & maximè Titulus de cuſtodia & exhibitione reorum, in quo eſt Gręca conſtitutio quæ de temporibus loquitur, intra quæ oportet criminales exilii cauſa mitti, quando hac ſunt coërcitione digni. Quòd ſi de fiſcalibus vel tributis emerſerit queſtio, invenies in libro X. Cod. à primo Tit. uſque ad * alios complures Titulos. Si autem de patrimoniali capitulo aliquid emerſerit, lege in primo libro Cod. & lib. XI. competente Titulo lib. L. Digeſtorum. Lege autem diligenter & Tit. de officio Præſidis tam in libro I. Protorum quam in lib. I. Cod. relatum. Quòd ſi de religione quæratur apud te & de hæreticis, legere debes quinto lib. I. Cod. & alios plures Titulos poſt eum poſitos. quæ autem pertinent ad querelam, Conſtit. circa CV. Novellarum relatam. Lege autem & aliam inter Novellas conſtitut. cujus iſcriptio eſt de diverſis capitulis. Ibi invenies quod hodie non cogitur teſtator ſua manu heredum nomina ſcribere. Lege autem & Conſtit. Novellam, quæ innovauit agnatorum & cognatorum jura, & ab inteſtato ſucceſſiones formavit, quæ eſt relata circa CV. conſtit. Lege autem de nuptiis Novell. Conſtit. frequenter, & duas conſtit. in Novellis poſitas de repudiis & adulteriis, quæ ſunt circa finem Novellarum. Omni autem modo lege Tit. I. lib. XLII. Digeſtorum. Nam ibi de re judicata & de interlocutionibus invenies. De compromiſſariis

autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

autem ſive arbitris, invenies in lib. IV. Protorum, & in lib. II. Cod. circa finem eorum librorum titulos competentes. De adſcriptitiis autem invenies lib. XI. Codicis Tit. de colonis cenſitis, & alios complures tales titulos tam de colonis privatorum, quam de tamiacis, & ſimilib. Si quæſitum fuerit apud te hoc quod natum eſt quem ſequatur vel cujus ſit conditionis, quære ea quæ cum legibus * Perlege autem & de nuptiis Conſtit. in Novellis in qua plura invenies de dote & de nuptiali donatione. Et frequenter legenda eſt tibi eadem conſtitutio. Alias enim inſcriptiones reliquarum conſtitutionum legere debes. Ex his enim per conjecturam capias quid innovatum eſt in nuptiis * cauſis. Lege autem & primam conſtitut. Novell. in qua de legatis & de lege Falcidia & de inventario & alia utiliſſima plura relata ſunt. Lege autem & in lib. VI. Cod. conſtit. De jure patronatus, & conſtit. ſub titulo de Caducis tollendis. Conſtit. de inventario ſub Tit. de jure deliberandi, ultima Latina ad Senatum: & conſtitut. de incertis perſonis ſub Tit. competenti: Qui omnes Tituli in VI. lib. Cod. relati ſunt plurima & utiliſſima continentes. Quod ſi quæratur * an oporteat abſentem condemnare vel alio modo prægravare, legenda erit Conſtitutio in primo Titulo tertii lib. Cod. relata è noſtri principis Conſtitut. De jurejurando autem ſi quando fuerit quæſitum, debet legere primo Tit. IV. Cod. lib. Legere autem debet & in lib. VII. Cod. De re judicata & diverſis ſententiis & interlocutionibus Tit. competentes. De Emphiteuſi autem & de conductionibus invenies lib. IV. Cod. ultimum & penultimum. In his aut titulis non prætermittas illam pulcherrimam legem qua cavetur licere intra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

annum ſine pœna à contractu in conductionibus recedere. Lege autem conſtit. inter Novellas relatam de mandatoribus & fidejuſſoribus & de duobus reis promittendi. Quod ſi de numerata pecunia quæſitio emergat, lege competentem Tit. in lib. IV. Cod. & Novellam conſtitutionum poſt Codicem poſitam de dote cauta & non numerata. Non lateat verò te quod Eccleſiis quadraginta annorum præſcriptio opponitur, ut cavetur conſtit. circa centeſimam Novellarum poſita. Eccleſiæ Romanæ autem centum annorum præſcriptio objicitur, ut eſt relatum in lib. I. Cod. Tit. de rebus Eccleſiaſticis conſtit. principis noſtri: & quod civitas pupilli ſive adoleſcentis locum obtineat, quod frequenter quidem dicitur, ubi autem relatum eſt, ignoratur. Eſt autem in lib. II. Cod. Tit. LIII. conſt. IV. De ordine autem edictorum ſive peremptorii ſive aliorum, & de præconum vocibus in abſentes * eum poſt litis conteſtationem invenies, in lib. I. de Judiciis, titulo primo circa media loca Tit. I. Sin autem actor intentionem ſuam deſeruerit, quod juris ſit, in Novell. conſt. poſt Codicem promulgatum invenies circa CV. Conſtitut.

EXPLICIT DE CONSILIARIIS feliciter.

ITEM COLLECTIO DOMINI JULIANI ANTECESSORIS

TUTORES, vel diviſam tutelam adminiſtrant, vel indiviſam communiter gerunt. Et ſi quidem diviſa eſt ſive à teſtatore ſive à judice, unuſquiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

quiſque pro ſua adminiſtratione tenetur: niſi forte aut oportebat contutores removere ut ſuſpectos * homines, non removit aut tardius removit. Quod ſi ipſi inter ſe diviſerunt tutelam, tunc adſimilantur ei qui communiter adminiſtrationem geſſerunt, & ita relatum eſt in lib. v. Cod. Tit. LIII. conſt. ſecunda. Si autem indiviſa tutela ſit. diſtinguitur: & interea dicendum eſt facultatem habere pupillum & in ſolidum quem voluerit tutorum ſuorum eligere. Si tamen rem de qua agitur omnes geſſerunt, & ſiquidem omnes ſolvendo ſint litis conteſtatæ tempore, dividitur inter eos actio: ſi autem quidam eorum eo tempore ſolvendo non ſint, onera eorum hi qui ſolvendo ſunt, recipiunt. Sed ſi quidem negligentia communi vel eorum tantùm culpa qui ſolvendo non ſunt, condemnati fuerint idonei tutores, ceduntur eis actiones pupilli, vel habebunt utilem actionem adverſus contutores ſuos. Quod ſi ob dolum communem condemnati fuerint, nulla eis ceſſio vel opitulatio datur. In tantum autem idoneis contutoribus conſtitutis, alii tutores ob culpam communem non condemnantur in ſolîdum, ut etiam magiſtratus municipales & fidejuſſores neceſſe ſit, ante eos conveniri, ſi ſolvendo ſint. Tunc ultimę perſonę publicę * cum querela pupilli in eo ſit, quod non remoti fuerint tutores ut ſuſpecti, vel quod ſatiſdatio exacta non ſit. Et hęc omnia manifeſtiſſime dicta ſunt lib. XXVI. Tit. III. Digeſtorum. Primò hęc ſi omnes rem de qua agitur, adminiſtraverint. Quod ſi quidam geſſerunt, quidam non, ſiquidem ex negligentia obligati ſunt, ſiquidem ſolvendo erant hi adminiſtraverunt eo tempore quo depoſuerunt tutelam, poſtea autem ad egeſtatem pervenerunt, ſi quidem per pupillum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

hoc factum eſt, ad eum non ad tutores ipſius periculum pertinebit, ut relatum eſt in prima Conſt. Tit. LII. lib v. Cod. Quod ſi nihil per eum factum eſt, interea oportet eum qui adminiſtravit, conveniri, ita etſi ſolvendo eſſe dicatur. Sed nihilominus eventus ei qui non adminiſtravit, periclitatur. Et ita relatum eſt ultima Conſt, ejuſdem Tit. Hæc ſi ob neglegentiam accuſatur tutor. Si autem ob dolum, aut de lata culpa, tunc adſimilantur hi qui non adminiſtraverunt, eis qui communiter indiviſam tutelam geſſerunt, ut eſt relatum libro v. Cod. Tit. LII. Conſt. II. Dico autem non adminiſtraſſe tutelam & eum qui rem de qua agitur non adminiſtravit. Nam quantum ad eam rem, non immiſcuit ſe adminiſtrationi. Hæc ante condemnationem. Quod ſi contra omnes tutores condemnatio prolata eſt, tunc dividitur quantitas adverſus omnes æqualiter, & uno non idoneo invento, aliis periculum non inminet, ut eſt relatum in libro VII. Cod. Tit. v. Conſtit. ſecunda. Quod ſi heredibus tutorum vel curatorum quæſtio emerſerit, lege LIV. Tit. lib. v. Cod. nam ibi pleniſſimè de his atque manifeſtiſſime expoſitum eſt. Secundùm eas diſtinctiones oportet nos eas quæ videntur eſſe contrarietates diſcernere.

VE-

VETERIS CUJUSDAM
Juris Authoris Fragmentum
Ex manuſcripto P. PITHÆI.

JURIS civilis ut quid [1] appoſiticium appellatur ex pluribus partibus conſtat. * Sed Conſtitutiones Imperatoris ſimiliter honorandum quid eſt & Prætoris Edictum ſimiliter vel Proconſulis. *Ex eo enim conſenſerunt peritum * & adſumptus ex reſponſis iſta dicere. Lex enim cæteræ partes juſti appellantur. *Regulas enim ex ſequenti mihi ad ea ſtudia neceſſarium ante omnia ſcire. * Nec enim unius ſunt conditionis, ſed variæ. Quę ſingula pertinentia ad hanc narrationem referenda ſunt in ordine. Omnes enim aut ingenui ſunt, aut liberti. * Sed ut magis poſſunt ſingula declarari, melius videtur incipere à libertis [2] de Latinis ſcribere ne ſæpius eadem interpretari. * Primum ergo videámus quale eſt quod dicitur eos qui inter amicos [3] veteres manumittebantur non eſſe liberos, ſed domini voluntate in libertate morari, & tantum ſerviendi metum dimitti. Antea enim una libertas erat [4] vindicta, vel teſtimonio, vel in cenſu: & civitas Romana competit manumiſſis, quæ appellatur legitima libertas. Hi autem qui domini voluntate in [5] libertate erant, manebant ſervi, & manumiſſores audebant in ſervitutem denuo eos per vim ducere: Interveniebat Prætor & non permittebat manumiſſum ſervire. Omnia tamen tanquam ſervus adquirerebat

1 ἐντιθημένον. Videntur autem hæc eſſe interpretis potius quam auctoris.

2 περὶ ῥωμαίων.

3 For. apud veteres.

4 ἐκ προσαγωγῆς ἢ κατὰ διαθήκην ἢ ἐν ἀποτιμήσει Cic. in Top. Boet.

5 Quint. Dec. 340. & 341.

rerebat manumiſſori, [1] vel ſi quid ſtipulabatur, vel ſi per Scripturam acceperat, vel ex quacunque cauſa alia adquiſierat, domini hoc faciebat: * hoc eſt manumiſſi ad patronum pertinebat. [2] Sed nunc habent propriam libertatem, qui inter amicos manumittuntur, & fiunt Latini Juniani: quoniam lex Junia quæ libertatem eis dedit, [3] exæquavit eos Latinis colonariis qui tunc erant cives Romanorum, & nomen ſuum in civitatem dederant. In his qui inter amicos manumittuntur voluntas domini [4] ſpectatur * quæ jubet eos fieri Latinos quos dominus liberos eſſe voluit. [5] Hoc tamen cum ita habeant debet [6] promiſſum manumittentis habere dominus. Unde ſi per vim coactus verbi gratia ab aliquo vel ab unoquoque [7] hominum manumiſerit, non veniet ſervus ad libertatem: quia non intelligitur voluiſſe qui coactus manumiſit. Similiter ut poſſit habere libertatem talis eſſe debet, ut Prætor ejus vel Proconſule * ad alium pertinere non poteſt vindicta manumittere obſtante uſufructu, & ſi manumiſerit eum vindicta, faciet ſervum ſine domino * [8] ſed Latinum. [9] Peregrinus manumittens ſervum non poteſt Latinum facere, quoniam lex Junia quæ Latinorum genus induxit, non pertinet ad peregrinos, ſicut & [10] Octavianus probat. Prętor non

1 ἢ εἴ τι ἐπερωτάτω ἢ κατὰ γραφὴν εἰλήφει.

2 Cajus lib. 1. Inſtit. Ulp. tit. 1. Seneca in lib. de Vita beata.

3 Ulp. tit. 19.

4 For. ſpectatur ex lege Junia quę

5 τοῦτο οὕτως ἔχοντες ὀφείλουσιν περιέχειν &c.

6 Propoſitum ſive animum.

7 Ut à populo *l. 17. D.* Qui & à quib. manu. liber. non fi. Sed hæc neſcio quomodo Græciſmum magis redolent. ὑπό τινος ἢ ὑπὸ τινος ἑκάστου ἀνθρώπων.

8 *Ulp. tit. 1. l. 1. C. Com. de manumiſſ.* Hęc non pertinent ad ſuperiora. Nam tantum abeſt ut ille ſervus ſine domino Latinus ſit, ut contra vivat quodammodo ſervus quamdiu quidem durat uſusfructus, moriatur vero ut liber.

9 ξένος.

10 Leg. Octavenus probat, at Prætor.

1 ἐλλύ-

non permittit manumiſſum ſervire, niſi aliter lege [1] peregrina confirmatum fuerit. Minor viginti annorum manumittere nec vindicta poteſt, nec teſtamento. Itaque nec Latinum facere poteſt. Tantum autem apud conſilium poteſt manumittere ſervum ſuum cauſa probata. Hic âutem qui manumittitur quotcumque ſit annorum, Latinus fit, & ſolum in [2] hoc procedit libertas [3] ut iterum manumitti poſſit & civis Romanus fieri. [4] Mulier ſine tutoris auctoritate [5] niſi liberorum jus habeat.* Tunc enim ex vindicta ſine tutore poteſt manumittere. Unde ſi mulier abſens liberum eſſe juſſerit quæ jus liberorum non habet, quæſitum eſt ſi tutores ejus auctoritatem commodent eo tempore quo [6] epiſtula ſcribitur ſervo à domina * Julianus negat. Exiſtimat enim eo tempore debere auctoritatem præſtare in quo [7] peragitur libertas. Tunc enim peragi intelligitur, quando ſervus cognoverit dominæ voluntatem. Sed Neratius [8] Proculus probat libertatem ſervo competere. Sufficere enim quando epiſtula ſcribitur, adhiberi auctoritatem tutoris. Cujus ſententia & conſtitutione Imperatoria confirmata eſt. Servum pignori datum civem Romanum facere debitor non poteſt, [9] niſi ſi ſolvendo non ſit. Obſtat enim libertati lex Ælia Sentia quæ vetat ſervum [10] fœneratorum cauſa manumiſſum civem Romanum fieri, ſed Latinum. Et qui in cenſum manumit-

1 ἐλλιωῶον.
2 ad hoc τϰ́τῳ.
3 *Ulp. tit. 1.*
4 Idem Ulp. *tit. 1.*
5 Plut. in Numa.
6 Manumiſſionis per epiſtolam veſtigia ſunt in *l. 28. D. de adq. poſſ.* & apud Caj. *lib. 1. Inſtit.*

7 ἀπαρτίζεται.
8 Priſcus.
9 ἐκτὸς εἰ μὴ οὐ πρὸς ἀπόδοσιν For. Niſi ſi ſolvendo: ſit contra tamen Paulus in *l. 9. D. de manumiſſ.*
10 δανειστῶν δίκῃ. F.C. id eſt fraudandorum creditorum ut in *l. 8. D.* Qui & à Quib. man.

 1 Poti-

numittitur ſi triginta annos habeat, civitate Romana [1] paſcitur. Cenſus tamen Romæ agi ſolet. [2] Cenſus autem luſtro conditur. Eſt autem luſtrum quinquennale tempus quo Roma [3] luſtratur. Sed debet hic ſervus [4] ex jure Quiritium manumittentis eſſe ut civis Romanus fieri poſſit. Magna tamen diſſenſio inter prudentes [5] utro meo tempore vires accipiant omnia, in quo cenſus, an eo tempore in quo luſtrum conditur. Exiſtimant enim cenſum deſcendere ad diem luſtri, non luſtrum decurrere ad diem cenſus. Propterea quæſitum eſt * quia omnia cenſu aguntur, luſtro confirmantur. Sed in civitate Romana tantum cenſum agi declaratum eſt: In provinciis autem magis [6] profeſſionibus utuntur.

**

Hactenus vetus exemplar. Quæ ſequebantur alterius plane erant generis, nec ad jus Rom. quicqaum pertinebant.

1 Potitur κτᾶται.

2 τιμησις δὴ καθαρμωτίζεται Aſcon. in Ver.

3 καθαρεῖται.

4 ἐνδικαίου κυρίας.

5 Ciç. 1. de Orat. legendum vero, utrum eo. Interpres tamen ineptiſſimo ἵνα ρομαίω quæ potiſſima ratio eſt cur hæc potius ex Latinis Græca facta exiſtimem.

6 ἀπογραφαῖς.

IN-

De Origine progreſſu uſu atque authoritate

JURIS CIVILIS ROMANI.

Ejuſdemque varia editione, atque emendatione

HISTORICA NARRATIO

Authore S. L.

QUantum proderit juriſprudentiæ Studioſis, diligenter obſervare, & exquiſite tenere, quibus authoribus & quo tempore leges Romanæ fuerint ſcriptæ, neminem modo leviter juris principiis imbutum latere poteſt. Ut citra eam cognitionem res ipſa utiliter percipi nequeant, & in iis enervandis omnis Juſtinianei juris vera & genuina conſiſtat interpretatio hoc evincit non modo *Pomponii Enchiridii liber ſingularis*, quo Juris Civilis fontes, & Prudentium ſucceſſiones elegantiſſime deſcribit, ſed & legum Pandectarum accuratiſſimæ inſcriptiones, & duodecim librorum Juſtinianæi Codicis ſingulæ leges, adjectis ſuis conſulibus & temporum deſcriptionibus ſatis ſuperque commonſtrant, Quæ quantum valeant, & quem præbeant uſum quis non re ipſa experiatur. Ut qua ad publicum privatumque totius univerſi ſtatum regimenque, conferant omne id, quod uſu exigente communis ſocietatis induxit neceſſitas [1].

De

1 §. 4. *Inſtit. de juſt. & jure junct. verſ. nam uſu.*
2. *Inſtit. de jure nat. Gent. & civ.*

1 Ja-

De quibus vere nec minus eleganter Juriſconſultorum Princeps *Iacobus Cujacius*, Jacobo filio ſuo [1]. *Studia hæc ſunt*, inquit, *Iuris Civilis, ſine quibus neque ſtare res, neque mores hominum conſtitui, componi, aut temperari ullo modo poſſunt, ſine quibus prudentiſſimus, cautiſſimusque rerum homo quisquis ſit, quantumvis felici ſydere natus, nemo unus evaſit unquam, ſine quibus æqui & boni quoque ſpeciem comprehenderit vix unquam quisquam bene, nec ſi ſe dederit totum Philoſophiæ, nec ſi literis ſacris*. Teſtis eſt longævus ejuſdem juris omnium gentium uſus & authoritas: ut merito has leges in omne ævum valituras ipſe Imperator Juſtinianus prædixerit [2]. Nam tum ſtatim à Juſtiniani tempore non modo in Græcia, Orientiſque regionibus Romanæ leges Uſurpatę, ſed & in occidente à Germaniæ Indigenis, *Francis*, *Saliis*, *Saxonibus*, *Bajoariis*, *Burgundionibus*, *Longobardis* & utriſque *Gothis* More Majorum [3] ſcriptis legibus carentibus, eædem Romanę leges, paucis tantum mutatis, quę ipſorum moribus non congruebant, pauciſque additis, quæ deeſſe videbantur uſu receptæ fuerunt: quæ & hodie communi omnium quaſi conventione & conſenſu paſſim & ubique qua terrarum patet orbis in gymnaſiis docentur, & quatenus propriæ leges non ſunt adverſæ, in judiciis pro communi jure ſervantur. Quo circa quum multi ſcire deſideraverint quo paulatim tempore jus civile Romanum à nobis uſu receptum & juris authoritatem acceperit, & quid de Juſtinianei Corporis archetypo, ejuſdemque variis editionibus judicandum

1 Jacobus Cujac. *in præfat. ad African. præfix. tract.* VI.

2 *l. tanta. 2. §. leges autem 23. Cod. de vet. jur. enucleand.*

3 Tacitus. *De moribus Germanor.* & Cluverii *German. Antiq.*

1 De

dum foret, in quibus plerique à ſe invicem in diverſum abeunt, ut à multis propter opinionum diverſitatem, totum illud incertum, nec alia quam uſus non longævi authoritate introductum habeatur, recte me facturum exiſtimavi, ut pro introducendis veterum de origine juris fragmentis, de juris civilis Romani prima origine & continuo progreſſu, & varia archetypi ejuſdem emendatione ea quæ ex diligentiori inquiſitione colligere potui ad unum breviter conſtrinxero, & cum diſtinctione temporum uſque ad noſtram memoriam carptim, & perſpicue docuero. Quod ut ab ejus origine, authoritate, atque uſu exordiar: jus civile Romanum ab ipſa urbe condita per mille & trecentorum circiter annorum curſum ante Juſtinianum perpetuo uſu conſtitit.

Primo per leges Regias [1], quæ primo Curiatę à Curiis triginta Urbis partibus, in quas Populum Romanum Romulus diſtribuit, poſtea jus civile Papirianum dictæ [2], à Sexto Papirio qui eas in unum corpus collegerat. Ejecto deinde Tarquinio ſuperbo Regum ultimo [3], ob violatam, à filio, Sexto Tarquinio lucretiæ pudicitiam [4], & cum eo abolita omni regia poteſtate, omnes hæ leges exoleverunt [5], & liber jam hinc Populus Romanus per duos conſules annuatim comitiis centuriatis eligendos *Leges Regiæ* *conſules*

incer-

1 De legibus Regiis & qui Reges ſuas tulerunt. Vide J. Lipſium, *de Regiis legibus*.

2 *l. 2. §. 2. ff. de Origin. Iur. l. 144. ff. de Verb. Significat.*

3 Quod contigit *Anno V. Cond. CCXLIV.*

4 Liv. *lib. 1. cap. 58.* & Dioniſius Halicarnaſſ. *antiquitat. Romanarum lib. 4.*

5 *Tribunicia lege lata*, inquit Pomponius *l. 2. §. 3. ff. de Origin. juris.* Quam legem Terentiam ſive Terentillam vocant ab authore *C. Terent. Arſa Tribun. Pleb.* Quæ fuit de legibus conſularis Imperii de qua vide Goveani *lib. 1. var. lect. cap. 21.*

1 Liv.

incerto & prorſus vario jure ſolaque ferme conſuetudine vixit. Primi fuere L. Junius Brutus qui primus pro libertate Romana arma capiendi author fuit [1], & L. Tarquinius Collatinus Lucretiæ maritus Anno ab urbe condita CCXLIV [2]. Qui quum ſummum etiam obtinuerint Imperium, & omnem inferiorem magiſtratum ſolis patriciis deferrent, excluſis ab omni prorſus dignitate Plebeis, hi tandem

Seceſſio plebis.

ſeceſſione in Sacrum montem facta [3] prætextu ſublevationis debitorum, & remiſſionis nexorum, quæ propter continuas expeditiones datis & extortis nominibus contraxerant, non prius inde revocari potuerunt, quam patres per legatos plebi debitorum levationem, & nexorum ſolutionem obtuliſſent, eique inſuper

Tribuni plebis.

tribunatum Plebis concederent, quem ipſi ſibi è ſuo corpore eligere poſſent, & hic magiſtratus eſſet Sacroſanctus [4] quem vel vi, vel verbis violare capitale eſſet. De quorum poteſtate hæc leguntur [5], ut ſi quid vel de publico negocio, vel deprivato animadverterent à patribus agi, ſuam authoritatem interponerent, & illud averterent, quemvis contra vim à ſuperiore intentatam tuerentur, quibuſvis decretis quæ improbabant intercederent quemcunque vellent arreptum in concionem producerent,

1 Liv. *lib. 1. cap. 59.*

2 Hoc anno primos Romæ conſules creatos probant *Meſſala Corvinus, Oroſius, Eutropius, Iornandes, Solinus, Livius* & *Dioniſius Halicarn.*

3 Liv. *lib. 2. cap. 32.* & Dioniſius Halicarnaſſ. *lib. 6.*

4 Liv. *lib. 2. cap. 33.* Cic. *3. de legibus.* Dioniſ. Halicarnaſſ. *lib. 6.*

5 Dioniſ. Halicarnaſſ. ant. Romanar. *lib. 7. & lib. 10.* De Tribunis Plebis vide etiam aliqua apud *Aul. Gell. lib. 13. cap 13. & lib. 15. cap. 27.* Ita dicti quod olim populus in tres partes diviſus eſſet, & ex ſingulis ſinguli crearentur vel quod tribuum ſuffragio crearentur Varr. *lib. 4. de ling. latin.*

rent, & cogerent quibus de rebus eſſet interrogatus de iis reſpondere. Creati primo Tribuni Plebis quinq; Viri anno ab Urbe condita CCLX. Poſtumo Comminio Aurunco & Sp. Caſſio Viſcellino Coſſ. Qui numerus deinde duplicatus fuit, & pro quinque decem creati ſunt[1]. Ex his C. Terentillus Arſa Tribunus Plebis Anno ab V. Cond. CCXCI. T. Lucretio Tricipitino, & Sp. Veturco Craſſo Conſſ. legem rogavit qua omnes leges Regiæ penitus abrogarentur, & quinque viri crearentur qui leges de Imperio conſulari ſcriberent, ne & ipſi libidinem, ac licentiam ſuam pro lege haberent[2], Quæ ab eo lex Terentilla, ſive Terentia dicta eſt. De qua aliquamdiu in Republica certatum eſt, quum & Patres leges plebejas aſpernarentur, & Plebs patricias, inter quos tandem ita convenit, ut legumlatores & ex plebe & ex patribus crearentur[3], qui utriſque utilia ferrent, quæque æquandæ libertatis eſſent. Quo interim tempore nullus legibus locus fuit, ſed ſola ferme conſuetudine Populus Romanus utebatur, annis teſtibus hiſtoriographis circiter LIX. Uſque dum inter Patres & Plebem de certis legibus ſcribendis convenerit, & tres legati Athenas miſſi ſunt qui inclytas Solonis leges deſcriberent, & aliarum Græciæ civitatum, inſtituta, mores, juraque cognoſcerent[4]. Quibus poſt abſumptum in ea legatione biennium cum atticis legibus rever-

Quinque Viri.

1 Vide Liv. *lib. 2. cap. 33. & 58. & lib. 3. cap. 30.*

2 Vide Liv. *lib. 3. cap. 10.* Dion. Halic. *lib. 10. antiq. Roman.*

3 Liv. *lib. 2. cap. 33.*

4 Liv. *lib. 3. cap. 10.* Dion. Halicarnaſſ. *lib. 10.* Feneſtell. & Aul. Gell. *lib. 17. cap. 21.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Decemviri reverſis, pro ferendis legibus decemviri conſtituti ſunt[1], qui primo anno leges allatas in X. tabulas deſcriptas publice propoſuerunt[2], Quibus quum propriæ Romanorum leges deeſſent, proximo anno eas duabus aliis tabulis ſupplerunt. *XII. Tabularum leges* Quæ quum ſingulæ populo placuerint XII. tabulis, perpetuitatis cauſa in æs inciſæ ſunt, Anno ab Urbe condita, ut volunt CCCIV[3]. Quibus tum Prudentum interpretationes & reſponſa[4] (ſed quę primo pro jure non ſcripto habitæ) & legitimæ actiones, ſive actionum formulæ[5] accedebant, à Gnæo Flavio, qui eas Appio Claudio compilatori ereptas, qua gratior eſſet, Populo tradidit[6], jus civile Flavianum, & à Sexto Ælio qui nonnullas alias addidit, jus Ælianum dictę[7].

leges latæ plebiſcita Poſt quod leges[8] à Populo liberâ Republica Senatorio Magiſtratu rogante[9] latæ, & Plebiſcita, quæ ipſa Plebs Plebæo Magiſtratu interrogante ſibi conſtituebat[10] quę poſtea lege Hortenſiâ vim legum acceperunt[11]. Deinde *Senatusconſulta* Senatuſconſulta Senatorum interventu pro legibus ſervari cæpta[12]. Et prætorum edicta, quæ & jus

1 Liv. *lib. 3. cap. 35. & 37.*

2 De decemvirorum legibus quando & quomodo ſcriptæ ſunt vide Juſt. Lipſium *de legib. Regiis.*

3 Vide Euſeb. *Chronic. num.* MDLXIV. & ib. Schalig.

4 *l. 2. §. 3. ff. de Orig. jur.*

5 *d. l. 2. §. 6. ff. de Orig. jur.*

6 *d. l. 2. §. 7.* Hujus Gnæi Flavii meminerunt Cicer. *pro Murena.* Val. Max. *lib. 2. cap. 5.* Liv. *lib. 9. cap. 46.* Plin. *lib. 23.* A. Gell. *lib. 6. cap. 9.*

7 *d. l. 2. §. 7. ff. de Origin. jur.*

8 *§. 4. inſt. de jur: Nat:*

9 vid. Ciceron. *pro flacco.* Aul. Gelli. *lib. 10. cap. 20.* Johann. Roſini *lib. 8. Antiq: Romanar. cap. 2.*

10 *d. l. 2. §. 8. D. de Orig. jur.*

11 *d. l. 2. §. 8. D. eod. junct: §. 4. inſt. de jur. Nat. Gent: & Civ.*

12 *d. l. 2. §. 9. D. de Origin. jur.* de quibus vid. Jul. Cæſar: *lib. 1. de bell. Civil.* Cicer. *I. in Catilin. 4.* Et quo Senatorum numero quo modo & qua forma facta vid. A. Gell. *lib. 14. cap. 7.* Sigon *de Antiq. jur. Civil. Romani. lib. 2. cap. 2.* Manut. *de Senat. Roman.* Johann. Roſin. *Antiq. Rom. lib. 7. cap. 6. 7.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

& jus Honorarium, à Prętorio Magiſtratu propoſita, [1] poſtea à Salvio Juliano ſub Adriano Imperatore [2] circa annum poſt Chriſtum CXXXIV, [3] Edicti perpetui nomine in ordinem digeſta. Et Ædilium Curulium in quibuſdam cauſis edicta [4] ſubſecuta ſunt Poſt liberam Rempublicam in Principes à Populo omni imperio tranſlato [5]. Prudentes ex authoritate Principum de jure reſponderunt eorumque Reſponſa pro legibus ſervari cæperunt [6]. His accedebant ipſorum Principum atque Imperatorum Conſtitutiones, & Novellæ leges, quæ aut his ad novos ſubinde propoſitos caſus promulgatæ acceſſerant, aut, quas ipſi per epiſtolas conſtituebant, vel cognoſcentes decernebant, vel Edicto præcipiebant, quas omnes vim legum habuiſſe non dubitabatur [7]. Has primum ab Hadriano ad Valerianum, rurſumque à Claudio ad Diocletianum in duobus diverſis Codicibus *Gregorius* & *Hermogenes* ſub Diocletiano circa annum Chriſti CCC. collegiſſe dicuntur. Reliquas deinde Theodoſius Imperator in ſuo Codice, iiſque ſubjectis Novellis Conſtitutionibus, ad ſua uſque tempora deduxit.

prætorum Edicta

Edictum perpetuum

Reſponſa prudentum

Conſtit. princip.

Novellæ connſtit.

Codex Theodoſian.

Hæc juris & legum ſcripta, quum ſuâ mole ultra modum laborare inciperent, nonnulli viri principes inter quos *M. Craßus, Tullius Ci-*

cero

1 *d. l. 2. §. 10. D. de Orig. jur.*
2 *l. 3. eod. de Vet: jur. Enucl. §. 18. l. 10. eod. de Cond. indeb.*
3 vid. Valent. forſter *hiſtor. jur. lib. 2. cap. 73.*
4 *d l. 2 §. 10. D. de Orig. jur. §. 7. inſtit: de jur. Nat. Gent: & Civ.*
5 *l. 1. §. cum enim Cod. de Vet. jur Enucl: §. 6. inſtit. de jur. Nat: gent: & Civ:* Liv. Hiſtor: Roman. *lib. 44.*
6 *d. l. 2. §. 48. verſu Primus Divus Auguſt. D. de Orig. jur.*
7 *§. 6. Inſt. de jure nat. gent.*

1 vide

cero[1], *Sextus Pompejus*, *Servius Sulpicius* & ex Imperatoribus primo *Iulius*[2],in artem & compendium redigere, atque ex immenſâ diffuſâque legum Copiâ, optima quęque & neceſſaria in pauciſſimos conferre libros tentarunt. Sed qui propter ſummam difficultatem cæpto opere deſtiterunt Donec tandem Imperator Juſtinianus idem perſequi aggreditur. Qui primum Anno poſt Chriſtum DXXIII. Imperii ſui II per decem viros illuſtres omni juri & experientiæ genere verſatiſſimos, *Iohannem* Exquæſtorem Sacri Palatii *Leontium* & *Phocam* Magiſtros Militum Conſulares atque patricios *Baſilidem* Expræfectum Prætorio Orientis, *Thomam* Quæſtorem Sacri Pallatii, *Tribonianum*, Magiſteriâ dignitate inter agentes decoratum, virum Magnificum, *Conſtantinum* Comitem Sacrarum Largitionum inter agentes, & Magiſtrum ſcrinii libellorum ſacrarumque Cognitionum, *Theophilum* Comitem Sacri Conſiſtorii & in almâ Urbe Juris Doctorem, *Dioſcorum Præſentinum* diſertiſſimos togatos fori ampliſſimi Prętoriani, ex iiſdem tribus veteribus Codicibus *Gregoriano*, *Hermogeniano* & *Theodoſiano*, reſecatis tam ſupervacuis, quam ſimilibus & contrariis atque illis quæ in deſuetudinem abierant in novum *Codicem* brevi ſermone conſcriptis legibus transformari, congruis ſuis locis tranſponi, & à ſuo nomine *Iuſtinianum* nominari[3] mandavit, eumque proximè deinde anno edidit.

Codex Iuſtinianæus prior

Quo

1 vide A. Gell. *lib. 1. cap. 22.*
2 Sueton. *in Iulio Cæſar cap. 44.* vide Maſquard Freher. *in præfation. juris Græco-Roman. ad Rudolph. 2.*
3 *l. unic. Cod. de novo Cod. faciend.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Quo perfecto Veterum Juriſconſultorum immenſa volumina, quæ in duo millia librorum & trecenties decem millia verſuum excreverant[1], opus propter ſummum laborem pænè deſperatum, quaſi per medium profundum eundo incertum corpus, & in unam etiam Conſonantiam contrahere curam ſuam extendens[2], per eoſdem eloquentiâ & legitimæ ſcientiæ decoratos, & in ipſis rerum argumentis emicantes viros, *Tribonianum*, *Conſtantinum*, *Theophilum*, nec non *Dorotheum*, & *Anatolium* viros illuſtres apud Berytienſes juris interpretes, item *Cratinum* virum illuſtrem & Comitem Sacrarum Largitionum, juris & legum peritos, atque Anteceſſores, una cum *Stephano*, *Menna*, *Proſdocio*, *Eutholmio*, *Timotheo*, *Leonide*, *Leontio*, *Platone*, *Iacobo*, *Conſtantino* & *Iohanne*, viris prudentiſſimis, Præfecturæ Orientalium Prætoriorum, cauſarum Patronis, ad id electos, ex veteribus libris omnibus ad jus Civile pertinentibus, moderatum compendium & unam fieri conſonantiam, & ut nihil inutile, neque perperam poſitum, nihil contrarium, neque idem, neque ſimile contineat, & ex his, quod unum pro omnibus ſufficiat componi mandavit[3], quæ *Digeſta* ſeu *Pandectas* nominari voluit: quod omnes diſputationes & deciſiones in ſe habeant legitimas[4].

Pandectæ ſive Digeſtorum libri compoſiti.

Quo opere tertium etiam poſt annum conſummato, per eoſdem *Tribonianum*, *Theophilum*,

1 *l. 2. §. 1. Cod. de Vet. jur. enucl. l.* . *§. 1. Cod. eod.* Ant. Cont. *lib. Subſivar. lect. lib. 1 cap. 8.*

2 *§ 2. prœm. inſtit.*

3 *l. 2. in pr. §. 6. &. §. ult. Cod. de Vetr. jur. Enucl.*

4 *d. l. 2. §. 8.*

Inſtitutiones Juris compoſitæ

lum, & *Dorotheum* inſtitutiones, quæ totius hujus legitimæ ſcientiæ ſunt elementa ex omnibus antiquorum inſtititutionibus & præcipue ex *Caj.* tam inſtitutionum quam rerum quotidianarum commentariis collecta edidit *XI. Kalend. Decemb.*[1] *Anno poſt Chriſtum* DXXXIII ejuſdemque anni menſe ſequenti *XVII Kalend. Januar:* qui erat imperii ſui annus ſeptimus, pandectis atque inſtitutionibus cum ſuo Codice in judiciis proferri, & laudari, atque ex iis ſolis jus dici per totam Europam & Aſiam & totam Lybiam, jam tum ſuo imperio iterum adjunctam, à judicibus ſuis & præcipue tribus excelſis Præfectis Prætoriis, tam Orientalibus, quam Illyricis nec non Lybicis, eaſdem leges in omne ævum valituras ſuſcipi, & per eorundem authoritates, omnibus qui juriſdictioni ſuæ ſuppoſiti erant manifeſtari juſſit[2], ſuumque deinde Codicem jam ante quartum ab inde annum editum, per eoſdem

Codex Juſtinianæus Repetitæ prælectionis.

viros excelſos *Tribonianum*, *Dorotheum*, *Mennam*, *Conſtantinum* & *Johannem*, ex repetitâ prçlectione additis quam plurimis conſtitutionibus & præterea Quinquaginta novis deciſionibus[3] hinc inde inſertis: quibus controverſias omnes inter Romanos Juriſconſultos antiquiores agitatas, diremit, multiſque aliis recognitis, repletis & tranfformatis emendari & ex integro conſcribi juſſit eique ſoli priore illo abrogato vim atque authoritatem legum dedit. *XVI Kalend. Decemb. Anno poſt Chriſtum*

1 *proœm. Inſtit. in fin.*
2 *l. 2. §. ult. Cod. de Vetr. jur. enucl.*
3 Has quinquaginta novas Juſtiniani deciſiones ordine collegerunt *Eguinar. Baron. Enimund. Merillus, Inglois & alii.*

1 *l. unic*

ſtum D X X X I V[1].

Quibus tum poſtea quam varia rerum natura aliquid novi creaverit, quum humani juris conditio ſemper in infinitum decurrat, & nihil ſit in eo quod perpetuo ſtare[2] poſſit, *Novellæ Conſtitutiones* acceſſere, quibus quod in poſterum melius inventum & ad Imperatoriam Conſtitutionem neceſſario redigendum erat, emendavit, & noviter Conſtituit idem Imperator, ſuoque ordine & tempore reliquit Græca lingua conſcriptas, exceptis paucis è ſtylo dignoſci ſolitis, haud diu poſt mortem Juſtiniani (qui menſe Auguſto Anno poſt Chriſtum DLXV: expletis Imperii ſui annis XXX VIII. menſibus VIII. diem ſuum obiit[3]) ab ignoto & privato homine ſed non ſemper ordine temporum ſervato collectas. Quas deinde *Iulianus* Anteceſſor Conſtantinopolitanus circa Annum DLXX[4] latinè non quidem vertit integras, aut ad Verbum, ſed in epitomen contraxit, reſecatis prologis & Epilogis[5]. Iſdemque, ut fertur, temporibus prodiit anonymi & privati hominis, ſed Romani juris ſtudioſiſſimi earundem in linguam latinā tranſlatio, ea ipſa, quæ vulgo nunc habetur, & quod κατὰ πόδα uberius pinguius & ad verbum facta ſit, authentica, ipſæque Novellę Authenticæ[6] nominatę ſunt quam licet authore incerto,

Novellæ Conſtitutiones.

1 *l. unic. Cod. de Emend. Cod. Iuſtin.*
2 *l. 2. Cod. de Vetr. jur. Enucl. ſ. 18.*
3 Nicephor. *lib 17. cap. 31.* Car. Sigon. *de Regn. Italiæ lib. 1.*
4 Marquard. Freher. *Chronolog. utriuſque Imper.* vide Joſ. MarZuareſ *notit. Baſilic. ad Urbanum VIII.* Jacob. Gothof. *Manuali jur. Biblioth. jur. civil. cap. 4.*
5 Idem Zuareſ. *notit. Baſilic. verſ. Novell.*
6 vide Alciat. *lib. 2. parerg. cap. 46.*

to, præſertim ob antiquitatem, valde commendant *Iacobus Cujacius* [1], & *Anthonius Contius* [2]. Quibus & ipſa Juſtiniani edicta intermixta erant, quę perperam poſtea ab ipſis Novellis ſeparata notat idem Cujacius [3].

Edicta Juſtiniani

Sic ut Pandectæ compoſitione priores ſint Inſtitutionibus, promulgatione uno menſe poſteriores, & rurſum Codex, qui & compoſitione & promulgatione omnium erat primus, poſterior ille repetitæ prælectionis, qui ſolus exſtat, & compoſitione & promulgatione omnium ſit poſtremus, & Novellarum liber diem non habeat, ut qui ex ſingulis conſtitutionibus poſtea ſit collectus. His partibus conſtat jus Civile Romanorum, quod in unum Corpus collectum hodieque exſtat, quo ad ſummum illud ſuum & fatale faſtigium ipſa Juriſprudentia perveniſſe videtur, poſtquam & juris libri jam certi iique perfecti eſſent, radiantes legibus ex Veterum Medullis & Conſtitutionum Codicibus enucleatis & exhauſtis, tam piis, tam juſtis ac ſalutaribus, quales nec ab ullo Rege Populove datæ unquam fuerunt nec in poſterum dari poterunt. Quas deinceps tota Poſteritas in hunc uſque diem velut ideam quandam omnis juris & juſtitiæ obſervavit. Hinc juris Profeſſio & docendis legibus à Juſtiniano primum Romæ Beryti & Conſtantinopoli, alliiſque Græciæ, Aſiæque ſcholis inſtituta collegia ad nos magno generis humani bono, velut per manus ſunt tradita.

In

1 Cujac. *lib. 3. obſ. 36. & lib. 4. obſ. 38. lib. 8. obſ. 40.*

2 Ant. Cont. *in præfat. ad Novell. libr.*

3 Cujac. *in præfat. commentar. ad Novell.*

1 Ni-

In Græcia & reliquo Oriente, illud in perpetuo uſu fuiſſe, ſatis ſuperque evincunt illæ totius & integri juris Juſtinianæi in Græcam linguam factæ tranſlationes à Phoca, qui circa annum Chriſti DC. in imperium ſucceſſit [1] uſque ad Baſilium Macedonem per ducentos & ſexaginta annos uſitatæ: Codicis quidem & Pandectarum verſiones per Talelæum [2] Anteceſſorem factæ; Inſtitutionum per Theophilum quendam, ſed diverſum ab eo, qui Juſtiniano fuit coœtaneus, aut cujus operâ Juſtinianus ipſe in componendis inſtitutionibus & compilandis Digeſtorum libris ſe uſum profitetur, aliumque ab eo, qui inſtitutiones addita paraphraſi in Græcum ſermonem vertit (quem demum inter cæteros Baſilicorum interpretes libro LX. & alibi circa annum M. numerari putat Jac. Gothofredus [3]) ſed illum qui proximè poſt Juſtiniani tempora vixit: A quo deinde tempore idem Baſilius circa annum DCCC LXVII [4]. eoque ante operis abſolutionem moriente, filius ejus Leo Philoſophus ex invidiâ & ambitione Juſtiniani famam ex compoſitis juris libris non ferens, ut aliquid reprehenderet imperfectæ, atque inordinatæ compoſitionis eoſdem libros inſimulavit, & circa annum D. CCCLXXXVI [5]. recenſionem novam alio, ſed nihilo meliori ordine ac Methodo diſpoſitam in ſexaginta libros diviſam in lucem edidit,

1 Nicephor. *lib. 13. cap. 40.*

2 Marcard. Freher. *in epiſtol. ad Rudolph. Imper. pro editione juris Græco Romani*, Zuareſ. *notit. Baſilicor.*

3 Jac. Gothofr. *Manual. Iur. Bibliothec. jur. civil. cap. 4.*

4 vide Marcard. Freher. *Chronolog. utriuſque Imperii.*

5 vide Luitprand & Niceph. *hiſt. Eccleſ.*

edidit, quos ut quaſi à ſe Imperatore procederent, ſive, ut alii volunt, Baſilio Patri ſuo adſcripſerit, Βασίλικα Νόμιμα appellavit [1]. Quæ Conſtantinus ejuſdem Leonis filius cognomento Porphyrogeneta XX. circiter annis poſt primam, eandem Baſilicorum editionem ſub incudem revocavit, eorumque repetitam prælectionem in lucem emiſit [2].

Baſilicorum libri

Qui tandem veri ſunt Baſilicorum libri, diverſi ab his quibus uſus eſt Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus in Nomo Canone ſuo, quo Apoſtolicos & Conſiliorum Canones ſuo eodem Leone ad leges Romanas retulit [3], priorem illam editionem ſecutus, qui primo à Theodoro Balſamone Antiocheno Patriarcha circa annum Chriſti M CXLIII [4] ſcholiis illuſtratus, & cum ſecunda illa repetitæ prælectionis editione collatus eſt. Neque alterius quam prioris illius editionis meminit Conſtantinus Harmenopolus, Preſes Theſſalonicenſis in ſuo juris promptuario. Hos Baſilicorum libros poſteriores primo Johannes Leunclavius per eclogas ad epitomen, ſive ſynopſin contraxit [5], cujus apud Dioniſium Gothofredum in notis ſuis marginalibus ad Juris Civilis libros frequens uſus eſt. Baſilicorum deinde ſeptem libros integros Gentianus Hervetus latinos fecit [6], XLV. nimirum, qui de ſucceſſionibus ab in-

1 vide Freher. *in d. epiſt. ad Rudolph. 2.* & Joſ. Zuareſ. *in d. notit. Baſilic.*

2 Goth. *in præfat. ad Novell. Leon. & præf. ad Baſil. Gentiani Herreti* Joſ. Zuareſ. *d. notit. Baſilicor.*

3 vide Goth. *in d. præfat. ad Gentiani Herreti Baſilica.*

4 vide Goth. *in d. præfat. ad Novell. Leonis* Joſ. Zuareſ. *notit. Baſilic.*

5 edit. ex Joan. Sambuci bibliotheca Baſil. apud Euſeb. 1575

6 Edit. *primo Aurelia Anno* 1556

ab inteſtato eſt, XLVI. qui de ſtatu hominum, & rerum diviſione, XLVII. qui de donationibus, XLVIII. qui de manumiſſionibus & rurſum, ſed inverſo ordine, XXVIII. XXIX. & XXX. qui jura ſponſalitia, nuptialia & dotalia continent, Quibus poſtea acceſſit Jacobi Cujacii liber LX. omnia crimina, quæque ad eorum cauſas, variaque judicia & pęnas ſpectant, continens [1]. Poſtremo autem integros omnes Baſilicorum libros Carolus Annibal Fabrottus vertit, & noviſſimè in lucem edidit, in primis Codicis Juſtinianæi, Digeſtorum, Inſtitutionum & Novellarum κατὰ πόδα interpretationem continentes, adeo accuratam, ut exinde înnumeri loci corrupti tuto reſtitui & emendari poſſint: ut ex obſervationibus Jacobi Cujacii (quod divinum opus vocat Jacob: Aug: Thuanus [2]) & poſt eum ex Gothofredi notis marginalibus ipſi Juris Civilis corpori adjectis, cuique legenti fiet obvium, ubi nuſquam non Baſilicorum libri, ut authentici, pro juſtâ emendatione adducuntur. In his præſertim ubi eædem leges Romanæ ſervatæ reperiuntur: In aliis enim ubi Digeſtorum & Codicis jura Poſteriorum Principum Conſtitutionibus (quæ non contemnendæ Baſilicis ſubinde inſertæ reperiuntur) correctæ, & mutatæ ſunt, diverſa ratio eſt.

Hęc mutato tantum nomine atque ordine legum compoſitio in uſu fori Conſtantinopolitani fuit, quamdiu ſtetit Orientis Imperium ad annum uſque MCCCCLII. quo ſub Conſtantino Palæologo Græcorum Imperatorum ultimo, Conſtantinopoli à Mahomete Ottomannico capta, ipſum Orientis impe-

1 A Dioniſio Gothofred. edit. *Hannoniæ Typis VVecchelin. 1606*

1 Jacob. Auguſt Thuan *hiſtor. lib. 99.*

imperium cum ſuis legibus extinctum eſt [1]. Interim dum in Occidente *Gotthi*, *Longobardi*, *Fanci*, *Hunni*, aliæque Barbaræ nationes bellicis interruptionibus & domeſticis diſſidiis omne interea Regnum & imperium excipiūt, quam interim non ita ſenſit cladem Orientis imperium, ſolum Barbaricæ iſtius dominationis expers. Unde multi volunt Juſtiniani libros in Italiâ & toto Occidente ſtatim ab au-ᴄthore ſuo intercidiſſe, & per tota ſex ſecula ſolos Longobardicos, Francicos, aliorumque adventitiorum Barbarorum mores ac leges viguiſſe, aliaſque provincias, ſimul atque labente imperio in libertatem ſe receperint, cum jugo dominatus leges etiam Romanas excuſſiſſe, & deinde à Gotthis, aliiſque Germaniæ populis occupatas, victorum etiam arbitrio pro belli jure, eorundem etiam leges, atque inſtituta accepiſſe. Donec *Lotharius Saxo* Imperator qui in imperium ſucceſſit anno poſt Chriſtum M C XXV. in Juſtinianæos illos libros ſexcentis demum ab eorum editione annis incidens, primus eos per Irnerium quendam in lucem & uſum revocaſſet, quem Conſtantinopoli Juriſconſultos docentes audiviſſe, atque inde in Italiam primo juris libros attuliſſe quidam ſomniant. Inter quos etiam Marquard: Freherus, in utriuſque alias tam Orientis, quam Occidentis Imperii Hiſtoriis ſatis verſatus, qui Juſtiniani libros non tantum in Occidente ſtatim ab authore ſuo in-

Juſtinianæi libri quando poſt barbariem reſtituti.

1 Vid. Abbat. Urſperg. *in Paralipomen.* An. Sylv. *in Ort. de Excidio Conſtantinopolitan.* & *epiſt.* 130. & 155.

intercidiſſe, & vix Parenti ſuo ſuperfuiſſe putat, ſed & an unquam eo illatos, aut ab ipſo Juſtiniano in Urbem Romam, ullamve Italiæ, partem, nedum cæteras Provincias Latinas(excepto ſolum Illyrico) publicatos, aut ad obſervandum propoſitos, dubitat [1], Abbatis Urſpergenſis & Raphaëlis Volaterani authoritate, ut videtur ſeductus: De eodem enim Irnerio Conradus à Lichtenau Abbas Urſpergenſis Germanicarum rerum diligens collector, qui vixit ſub Friderico II. Imperatore circa annum M CCX. in vita prædicti Lotharii Saxonis hæc refert [2]: *Eiſdem quoque temporibus*, inquit, *Dominus Wernerius libros legum, qui dudum neglecti fuerant ad petitionem Machtildæ Comitiſſæ* [3] *renovavit, & ſecundum, quod olim à divæ recordationis Imperatore Juſtiniano compilati fuerant, paucis forte verbis alicubi interpoſitis eos diſtinxit, in quibus continentur Inſtituta præfati Imperatoris, quaſi principium & introductio Iuris Civilis. Edicta quoque Prætorum, & Ædilium Curulium, quæ rationem & firmitatem præſtant Iuri Civili. Hæc in libro Pandectarum videlicet in Digeſtis continentur. Additur quoque his liber Codicis in quo Imperatorum ſtatuta deſcribuntur. Quartus quoque liber eſt Authenticorum, quem præfatus Iuſtinianus ad ſuppletionem & correctionem legum Imperialium ſuperaddidit.* De quo etiam Odofredi veteris Gloſſatoris authoritate [4], (qui floruit circa annum M CCLIX.) idem ferè affirmat Raphaël Volateranus, ante Innocentium III. qui Decretales com-

1 Marquard. Freher. *in epiſtol. ad Rudolph.* 2. quem ſequitur Arthur. Suc. *de authorit. jur. Civi. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 21.

2 Abb. Urſperg. in *Lothario Saxone XVIII. Germaniæ imp. pag. mihi* 291.

3 Hanc Tuſciæ Comitiſſam vocat Jacob: Gothofred. *in hiſtor. juris cap. ult.*

4 Forte *ad l. ultim. Cod. de in integr. reſtit.* & *jus Civile D. de juſt.* & *jure.*

compoſuit, annis fermè centum in jure Civili Irnerium ſive Guarnerium apparuiſſe, qui primus leges apperuerit [1]. Quæ tamen præter nudam ſcribentium authoritatem nullam faciunt fidem, neque eo pertinent, ut eorum narrationi eatenus credatur: quod vel alias præter res Germanicas ſui ævi, & ſeculorum quę proximè antecedunt, (quarum multę cum fructu apud prædictum Abbatem leguntur) in rebus Gręcis Romaniſque, tantum ei deferendum non videatur, quin fontes ipſos adire ſatius ſit, & in minimo dubio ad ipſas Romanas Italaſque Hiſtorias antiquiores, unde illud petendum, recurri debeat. In quibus etiamſi forte propter Barbarorũ invaſiones omniumque literarum & literatorum per aliquot ſæcula exilium perfectus, abſolutuſque juris Romani in Occidente quoquam modo deficeret ſucceſſus, attamen penitus intercidiſſe, aut nunquam eo delatum fuiſſe à me, ut id agnoſcam, non obtineo: Quod ſi vel obtinerem res ipſa refragaretur: nec ideo magis verum eſſet prædictum Freheri aſſertum, cui hic animus eſſe videtur, ut velit à recentioribus Commentis peti, quæ ex antiquiſſimis rerum argumentis petenda ſunt. Si ergo in hoc aliquis defectus, demonſtrari is Frehero aliter debuit, quam per nudam recentiorum authoritatem, quam ipſis rerum atgumentis quam maxime videmus adverſari. Ut enim omittam quæ de authentico Pandectarum manuſcripto Florentino ſive Piſano

Irnerius IC.

1 Raphael. Volater. *comment. urban. in Antropolog. lib. 21. tit. De his qui reliquis in artib. claruerint.*

ſano & quæ de Juris libris Ravennæ conſervatis mox aperiam: unde illa quæſo ipſius Juſtinianæi Codicis varia jam ſtatim ab ipſa Barbarie per totam Italiam, aliaſque Occidentis Regiones, in omnibus & per omnia fere conveniens reperta lectio ad manus noſtras pervenit? niſi & illa fuerit antiquiſſima? Quod vero Juſtiniani libros unquam in Occidentem illatos ab ipſo Juſtiniano in Urbem Romam, ullamve Italiæ partem (excepto ſolo Illyrico) publicatos aut ad obſervandum propoſitos dubitet implicat ſemetipſum quam maxime. Expediat, ſodes, quâ ratione aut modo Imperator Juſtinianus conſtitutionem ſuam de confirmatione Digeſtorum ad Senatum & omnes Populos, & alteram, ad univerſos juris libros præfationem ad Senatum, & Populum, & omnes univerſæ ſuæ ditionis urbes inſcripſerit, eaſque ſuas leges iterum omnibus Europæ, Aſiæ & totius Lybiæ ſuo imperio adjunctæ judicibus pro cujuſque juriſdictione ſuſcipiendas præceperit[1], ſi non & Urbem Romam & omnem occidentem includere voluerit? Ecquis quæſo per omnem totius Juſtinianæi juris concipiendi, condendi aut confirmandi prolegomenam, vel ullo in loco Orientis ab Occidente ſeparati o? Quod & præterea innumerę Imparatorum Conſtitutiones in ipſa Urbe Roma conſcriptæ, & promulgatæ ſatis ſuperque evincunt: neque certè Juſtinianum Imperatorem Urbis aut ditionis Romanæ fuiſſe dominum, ejuſque Regionis populos imperio ſuo ſubjectos habuiſſe ille, aut quiſquam dubitare poteſt. Expediat, inquam, qua ratione aut modo idem Imperator, omnes populos legibus tam à ſe promul-

1 *Conſtit. Tanta. & Conſtit. Dedit. nobis Deus circa fin.*

mulgatis, quam compoſitis regi prædicaverit [1], ſi i-
pſum populum Romanum excipere voluiſſet? &
quorſum ſacratiſſimas Romanorum Imperatorum
conſtitutiones antea confuſas, & immenſa veteri
Romanæ Prudentiæ volumina in luculentam ere
xerit conſonantiam? ſi non, ut aliis omnibus, eiden
populo & ditioni Romanæ ſubjectis, hæc eaden
præſcribere voluerit, cui Barbaricas alias Gente
ſub jugum ſuum redactas, & tam Africam, quan
alias innumeras Provincias imperio ſuo additas to
ties inculcat. Ut vero ad Abbatis Urſpergenſis &
Volaterrani malè aſſumtam authoritatem accedam
Dato, quod *Irnerius* ille inter primos ab ipſa Bar
barie Juris Civilis Doctores in Germania claruerit,
aut ut quidam volunt, Bononiæ (ubi tamen ant
eum Peponem quendam jura publice docuiſſe te
ſtatur Guido [2] Pancirollus) primus jura profeſſu
fuerit, non ideo magis ipſum jus Juſtinianæum, i
iiſdem terris incognitum, aut inuſitatum fuiſſe con
ſequens eſt, quod propter Barbariem aliquamdi
ſuis caruerit Doctoribus. Ut quę Regio pacati
rebus & Florente ſtatu in propagando juris ſtudi
omnes alias gentes regioneſque quotquot ſunt an
tecellerit, & quæ ipſius juris Civilis, & quidqui
in eo patria ſedes, & natale ſit ſolum, neque in pro
pagando atque illuſtrando juris Civilis ſtudio un
quam defuerit. Ipſis enim Italis maximam debe
laudem, quod præ reliquis jus Civile illuſtrarunt
nemo unquam negare poteſt. Et vel hoc evincun
Italorum Juriſprudentiæ propagandæ ſcholæ anti
quiſſimę, & in iis Doctores toto Orbe celeberrimi
è qui

1 *§. 1. proœm. inſtit.*

2 Panciroll. de *clar. leg. interpret. lib. 2. cap. 13.*

è quibus deinde ex ſingulis nationibus Juriſconſulti effulſere Clariſſimi, quos ſuo ordine enumerare inſtituti noſtri non eſt: Quorum poſteriores quidem hi, licet florem & ætatem attulerint, priores tamen illos ipſum fructum reliquiſſe de ſe ac ſuis vere prædicant Itali [1] Neque adeo movet francorum, Gotthorum, Alemannorum, Burgundiorum, aliorumque leges, moreſque aliquandiu fuiſſe in Italia receptos, quod & eorundem leges ſcriptæ, quas ab illo uſque ævo ſuperſtites habemus, totum Romanam, & quidem juſtinianæam ſpirent juriſprudentiam, certiſſimumque ſit, eos ipſos Romanos inter ſe leges, eoſdemque mores & ritus, eademque ſolemnia in contractibus, connubiis & delictis ſervaſſe [2]. Ut hoc ſatis liquide teſtatur eorundem antiquarum legum, tunc quum Gotthi Italiam regerent (ut qui antea moribus & conſuetudine non ſcriptâ uterentur) compoſitarum Codex [3], quas ſine uſu & authoritate Romanarum legum, eadem Romana lingua, illis alias incognita, nec diſſimili adeo argumento conſcriptas eſſe, ut dicatur, res ipſa haud patitur. Quæ certæ nec ipſis Gaii inſtitutionibus ad Aniani, aut Theodoſiani Codicis ad Alarici & Rheodorici Gotthorum Regum manus delatis (ut idem Freherus putat [4]) ſcriptis ſe continet. Hi enim ad annum D XXVI. Italiam tenuere, quo tempore idem Theodoricus edictum perpetuum, tam ex Novellis legibus, quam veteris Juris ſanctimoniis ut ipſe refert [5], collegit. Et Saxonum anti-

1 Benven. Stracha, *de Mercaturâ tit. de contractib. Mercat.*

2 teſtatur Agathas *lib 1. de rebus Iuſtini. imper.*

3 Codex legum Antiquar: ex Bibliotheca Frid. Lindenbrogii *edit. francofurt. Anno 1615.*

4 Marquard. Freher. *in d. præſtat. ad Rudolph. 2.*

5 Exſtat apud Frid Lindenbrog. *in Cod. leg. antiq. & Caſſiodor. poſt librum de Amicitiâ.*

1 Ca-

antiquas conſtitutiones, quæ cum jure Patriæ noſtræ, à quo tempore hic primo ſedem ſuam poſuerint, in multis conveniunt, ex ipſo jure Romano eſſe, ecquis negabit. Sed & quod poſt ducentos à Juſtiniano annos Carolus Magnus Pipini Regis Galliæ filius, Gallorum & Germanorum Rex à Senatu Populoque Romano Romanorum Imperator electus, Longobardorum Regibus Italia expulſis [1], ipſum jus Civile Romanum, quatenus propter librorum per Barbarorum devaſtationem penuriam licuerit, circa annum DCCC. in uſum revocaverit, populiſque ſibi ſubjectis, *Francis*, *Saliis*, *Alemannis*, *Saxonibus*, *Anglis*, *Turingis*, *Burgundionibus*, *Ripoariis*, *Bajoariis*, &c. leges dedit, & quas prius habebant reformavit [2]; & quod in Ravennæ Exarchia, durante etiam Longobardorum Regno, jus Romanum in uſu fuiſſe, & ab iiſdem quintę Pandectarum partis, quæ de ultimis voluntatibus, & hæreditatum ſucceſſionibus tractat authenticon coaſervatum conſtet [1]: (ubi & Juſtinianæum Codicem in vetuſta Bibliotheca inventum quidam volunt [4]) & in Illyrico Conſtitutiones Juſtinianæas maximè ſervatas fuiſſe, ipſæ earundem inſcriptiones ad Pręfectos Prætorii Illyrici ſatis teſtantur.

Donec poſt denſas illas, non modo Juriſprudentiæ, ſed & omnium ſcientiarum, ac politioris literaturæ tenebras, jam tum primum & ante omnem pœne excultam litteraturam Juriſprudentia Romana, excuſſo Barbarorum jugo in lucem protracta & quaſi poſtlimino fuerit reverſa, ſub Lothario nempe Sa-

1 Carol. Sigon. de *Regno Italiæ ſub Carolo Imperatore.*

2 Marq. Freher. *in Chronolog. Utriuſque Imper. ſub Carolo Magno.*

3 teſtatur Decian. *in apolog. adverſus Alciatum.*

4 Pancirollus. *de clar. leg. interpret. lib. 2. cap. 13. verſu, alii.*

1 Fran-

pe Saxone Occidentis Imperatore, qui circa annum MCXXV. quo unà cum Innocentio II. Pontifice Romano contra Rogerium Siciliæ & Neapolis Regem implorato Piſanorum auxilio in excidio Amalphitanæ Appuliæ urbis, iiſdem Piſanis in præmium rerum ab iis ſtrenue geſtarum ipſos Pandectarum libros, ibidem ab ipſo Juſtiniani, ut volunt, tempore coaſervatos, pro belli præmio tribuit [1].

Aquo demum tempore ipſis jam Pandectis ita à Barbarorum manu & poteſtate liberatis, reliquiſque juris Juſtinianæi manu-ſcriptis libris undique collatis, univerſum jus Civile Romanorum, ut nunc exſtat, ad omnes alios occidentis imperii populos pervenit. Quod jam ante à Caroli Magni tempore in Germaniam, Galliam & Hiſpaniam tranſlatum erat ſuo modo: manſit enim imperium Occidentis penes Caroli poſteros ſupra centum annos, à quo cum Irene Leonis Porphyrogenetę vidua (quę cum filio Conſtantino Conſtantinopoli imperii faſces tenebat) & cum ſucceſſore ejus Nicephoro pactionem inierat, ut Oriens cum Conſtantinopoli Græcis imperatoribus, Occidens cum Roma Carolo & ejus poſteris cederet [2]. Quo tempore in Germaniâ & Galliâ municipalia, & provincialia multa conſtituta ſunt jura, quibus Principes Populique ejus gentis pro moribus ſuis utebantur, à juris Romani fundamentis non multum aliena: Sed quæ poſteaquam jus Juſtinianæum ab Imperatore Lothario porro fuerit reſtitutum, in multis per juris Civilis æqui-

1 Franciſc. Taurell. *in epiſtol. Dedicat. pand. florent. ad Coſm. Med.* Marq. Freher *in epiſtol. ad Rudolph.* 2. *Corraſ. ad l.* 2. *ſ. fin. D. de Origin. jur.* Guid. Panciroll. *de Claris leg. interpret. lib.* 2. *cap.* 13. Qui tamen omnes annorum computatione variant, de qua latius infra.

2 Sabell. Ennead. 8. *lib.* 9. Adelin. Annal.

tatem prudentiamque mutari, & in omnibus ex eodem interpretari cæpere. Sed & ipſi Galli in ſuam Linguam Codicem juris Civilis tranſtulere, qualis eſt verſio illa vetus Gallica, qua ſe quandoque uſum profitetur Jacobus Cujacius [1].

Authoritas juris Civilis Romani.

Atque ita jus Romanum, ad alios atque alios quaſi de manu in manus traditum, cæteræ quoque omnes gentes & populi aſſecuti ſunt, ut nuſquam non ab omnibus non tantum jus Romanum, ſed velut jus naturale & gentium, quod ex præceptis naturalibus, gentium & civilibus conſtet pro communi jure ſit receptum in iis, in quibus propriæ leges aut conſuetudines certæ in contrarium deficiunt: quæ ubi pro morum & temporum diverſitate diſcrepare inveniuntur, in minimo dubio ſecundum jus Romanum, & ita ut ei quam minimè adverſentur, interpretari ſolent: Prout non modo in Imperio Germanico & Italiæ principatibus, ſed & in Regnis Neapolis & Siciliæ, in regno Galliarum & reliquo Belgio, in Regnis Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Angliæ, Hyberniæ, Scotiæ, Poloniæ, Hungariæ, Daniæ, Sueciæ & Bohemiæ ſervari conſtat [2]. Quod quum ſingulatim demonſtrari in re tam certâ atque evidenti opus eſſe non videtur: hæc ita ſummatim de ſummâ authoritate juris Civilis, atque generali apud omnes gentes uſu monuiſſe, ſuffecerit. Quomodo autem illud jus Romanum tan-

1 Jacob. Cujac. *in cap. Paſtoralis extr. de cauſ. poſſ. & præfat. 3. lib. Cod. & obſerv. lib. 11. cap. 11. & lib. 16. cap. 24.*

2 vide Arthur: Duc *de uſu & authoritat jur. Civ. Romanor. in dominiis princip. Chriſtian.*

1 Quod

tandem ad nos pervenerit & quę ſucceſſu temporis ejuſdem juris factæ ſint editiones atque emendationes, hic enumeraſſe, haud minus conducere Juriſprudentię Studioſis, quam juris Romani hiſtoriam cognoſcere, mihi viſum eſt. Cui primum ſe offert ipſum primum Pandectarum Florentinarum exemplar, cum quo nullum aliud integritate aut fide comparandum eſſe fatentur omnes[1]. De cujus manuſcripto Doctiſſimus J. C. *Angelus Politianus*, cui ſuo tempore uni ejus legendi ac verſandi facta fuit copia, ſcribit[2] illud eſſe ipſum Juſtiniani Digeſtorum, ſeu Pandectarum volumen dubio procul archetypum, in ipſa Curia Florentina à ſummo Magiſtratu publicè aſſervatum, quod magnâ veneratione, quanquam raro id, etiamque ad funalia oſtendebatur, ex Piſana præda eo delatum. Idem quoque in epiſtola ad Marcquard. Briſac.[3] illud idem eſſe exemplar affirmat, quod Imperator Juſtinianus pro authentico aſſervari voluit, cujus ipſa verba hic adſcribere lubet: *Scire te opinor*, inquit, *Imperatorem Iuſtinianum poſteaquam jus Civile perpurgavit, in ordinemque redegit, caviſſe illud in primis, ut in omnibus civitatibus, quæ dignitate aliqua præcellerent, exemplaria legum, quam emendatiſſima publicè aſſervarentur, quaſcunque ipſe vel novas condidiſſet, vel etiam antiquas enucleaſſet. Sed nullum ex his clarius tamen, aut celebratius, quam quod ad uſque urbis captivitatem Piſis magnâ relligione fuit cuſtoditum. Captis*

Pandectæ Florentinæ

1 Quod Anno 1553. Florentiæ à Franciſco Taurellio editum eſt.

2 Ang. Polit. *epiſt. lib. 10. epiſt. 4.*

3 *d. lib. 10. Epiſt. 4.*

autem deinde Piſis liber idem in urbem victricem tranſlatus eſt. Is vero in ipſa Curia loco celeberrimo Monachorum quorundam, ſummique magiſtratus diligentiâ & relligione ſervatur. Tum quoties profertur (quod ipſum non ſine gravi causâ fieri ſolet) accenſis funalibus (ita enim mos traditus) monachi illi, quos dixi, ſummuſque Magiſtratus capite aperto venerabundi circumſiſtunt. Hactenus ille. Quando autem aut quo modo liber iſte in Florentiam urbem fuerit tranſlatus, ex Volaterrano, Reinero Gracchia, Ploto, Gryphio, & Franciſco Taurellio, Marquardus Freherus, de ejus fide atque authoritate refert [1]. Pandectarum antiquiſſimum illud exemplar, quod ſi non Juſtiniani ætate (ut quidam putarunt) & ipſius Triboniani prototypon, ſaltem non ita diu poſt in ipſa Græciâ ſcriptum, ſive in Byſantina aut Ravennate Bibliothecâ, aliquamdiu aſſervatum, ſive aliter Amalpſin, Appuliæ oppidum pervenerit, in ejus Urbis direptione inventum circa annum ſalutis (ut ille habet) MCCCXXXVI. (ſed qui perperam tranſſcriptus, pro Anno MCXXV. [2] ut videtur, niſi fortè librariorum ille error ſit) Piſanis à Lothario II. Imperatore, & Innocentio II. Pontifice in monumentum egregiè navatæ operæ donatum fuiſſe, quod ipſos adverſus Rogerium claſſe juviſſent, magnæque antiquitatis veneratione ab eis domum relatum, idemque Florentinos tandem per Guinum Coponium Anno MCCCCVI. Piſis in poteſtatem redactis, in ſubjectionis ſymbolum ad ſe tranſtuliſ-

1 Marq: Freher: *in epiſtol. ad Rudolph. 2. præfix. Jur. Civ. Græco Romani Iohann. Leunclavii.*

2 De hujus urbis direptione ſub hoc anno poſt Blondum, *lib. 15. hiſtor.* meminit F. Leander, Albertus Bononienſ. *in Italiæ deſcriptione ſub Campania facta, quinta Italiæ Regione pag. mihi 294.* Et de Amalpſis & Rivelli occupatione idem teſtatur Pandulph. Collenutius *hiſtor. Neapolitan. lib. 3. ſub anno* MCXXV.

1 An-

tuliſſe. Quo tempore nulla præterea tam probatæ fidei exempla ſuperfluiſſe neceſſe eſt: quum ex hoc unico omnia cętera, quotquot vel manu exarata in Bibliothecis viſuntur vel typus formata proſtant, tanquam per traducem dimanaſſe, docti viri liquido demonſtraverint. Cum quo convenit, quod Antonius Auguſtinus & Antonius Contius acutiſſimi ingenii, & in antiquitatibus verſatiſſimi Juriſconſulti affirmant [1]. unum eſſe illud atque unicum exemplar, ad quod omnes omnino, qui exſtabant Digeſtorum libri erant conſcripti. Quod vel propterea prę cęteris diligentius conſulendi incidit neceſſitas: quod ut olim de ipſo manuſcripto conqueſti ſunt multi, etiam hodie ob exemplarium Florentinorum penuriam, multa à multis etiam non infimi nominis Juriſconſultis erroneæ Pandectis iſtis adſcribantur, quæ eorundem non ſunt, nec fuerunt unquam. Varios quidem primum Juris Civilis Codices à Veteribus Jurisconſultis de manu ad manus tranſcriptos aliis emendatiores extitiſte conſtat: Unde & magna inter eos lectionum ſemper alteratio. E quibus tamen hoſce omnium emendatiores ad unum omnes habuere, qui quam proxime ad antiquiſſimum Florentinum ſive Piſanum Digeſtorum, ſive pandectarum exemplar accederet in Cæteris Juris partibus hanc illis illam aliis fidem tribuentes. Inter omnes autem qui Juris Civilis pandectas ad archetypum & vetuſtiſſimorum exemplarium fidem reſtituere, atque interpretari fuerint aggreſſi, primus fuit Angelus Politianus [2]. Cujus quidem ſcripta, quæ de jure & ad jus com-

1 Anton. Auguſt. *lib. 1. emendat. cap. 1.* Ant. Cont. *lib. 1. diſput. cap. 7.*
2 vide Anton. Auguſtin. *in præfat. emendat. lib. 1. ad Michaelem Majum.*

compoſuit excuſa non exſtant neque ejuſdem manuſcripta (niſi quod in Byſantina Turcarum bibliotheca nimium ſuperſtitioſe etiamnum coacervari quidam retulerunt) ullibi reperiuntur, ut quę ſuppreſſit *Bologninus*, & poſt eum, meliori quamvis ingenio *Alciatus*, *Haloander Budæus*, aliique, quos, quicquid in jure civili reſtituere, ex politiani libris id ipſum accepiſſe, arguit magnum illud Juriſprudentiæ lumen *Antonius Auguſtinus* 1 Ilerdenſis Epiſcopus, & Tarraconenſis Archi-præſul. Hujus & illius benificio ac conſilio prodiit tandem vetuſtiſſimi Pandectarum Codicis Florentina editio à Franciſco Taurellio anno 1553. ſumma fide in omnibus vel minutiſſimis authentici figuris repræſentata. Quam quidem aliæ non adſpernandæ præceſſerant editiones, quarum libros minus mendoſos eſſe conſtat, quod cum antiquiſſima illa in omnibus fere conveniant; quare & in cęteris juris civilis partibus, ſumma cura, atque diligentia hinc inde collectis, ſummam habent fidem. Inter quas primo ſe prodit, Haloandrina, ſive Norica Gregorii Haloandri editio. Cujus ſtudio atque opera primum Digeſtorum ſive Pandectarum libri quinquaginta, ex Angeli Politiani Florentinarum pandectarum collatione & inſcriptionum reſtitutione, tribus voluminibus in 4. Norembergæ Kalend. April. 1529. prodierunt. Deinde Juſtiniani Inſtitutiones optima fide ex digeſtorum ſeu pandectarum collatione recognitas in lucem emiſit. Quibus ſequenti anno 1530

Variæ juris Iuſtiniani editiones.

1 *lib. 4. emendat. cap. 14.*

no 1530. Codicis Juſtiniani libros XII, ex antiquiſſimorum exemplarium fide itidem Norembergæ in folio impreſſos addidit, adjecta Conſulum & annorum ab ejectis Regibus ad quartum Juſtiniani & Paulini conſulatum (quo tempore Codicis repetita prælectio fuit abſoluta) ex probatiſſimis quibuſque authoribus accurata digeſtione. Ejuſdem ſequenti anno additæ ſunt Novellæ Grçcæ itidem Norembergæ excuſæ, quas deinde in latinum ſermonem vertit, adjunctis cânonibus ſanctorum Apoſtolorum. Quæ omnia eodem anno 1531. ſimul uno eodemque volumine prodierunt, decennio poſt repetita à Joanne Hervagio majori charactere anno 1541. Baſileæ duobus voluminibus impreſſa, additis modeſtini legibus Græcis *in tit. ff. de excuſat. tutor.* & Græcorum interpretatione latina in calcem operis adjecta, in Codice itidem ſupra Haloandri editionem locis non paucis, nec exigui momenti emendatis, adjunctiſque feudorum libris & excerptis tam in pandectas quam Codicem variorum lectionibus:in quibus Alciati, aliorumque Doctorum opera ſe adjutum præfatur. Prodierunt interim Antonii Syphriani pandectæ manuales in minori forma Lugduni apud Guilelmum Rovillum anno 1551. excuſæ, poſt omnium editiones & Haloandri caſtigationem ad librorum Florentinorum fidem innumeris in locis emendatæ, adjunctis Juſtiniani Codice, (in quem integer Theodoſianus transfuſus, non intermiſſa Haloandri annorum digeſtione) & Novellis conſtitutionibus, pari forma & venuſtate excuſis, puris, & omni barbara fece emunctis ſtudio atque opera Bernardi Rollandi caſtrenſis, editis. Hugonis à Porta deinde editiones duæ prodierunt quarum poſterior limatior lugduni impreſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ſa anno 1552. pandectis ad Florentinum archetypum diligentiſſime collatis, legumque inſcriptionibus iterum reſtitutis, & Gręcis ſanctionibus cum latina Franciſci Hottomanni interpretatione inſertis. Quam anno ſequenti ipſa Florentinarum pandectarum archetypa editio ſubſecuta eſt à Franc. Taurellio anno 1553. typis Laurentii Torrentini Florentię in majori & nitidiſſimo charactere duobus voluminibus edita. Huic ſucceſſit Ludov. Ruſſard jus Civile manuſcriptorum librorum ope, emendatum, & perpetuis notis illuſtratum adjutore Franciſco Duareno, qui ſummaria in pandectas præſcripſit, & Novellas Conſtitutiones ad optimum Græcum Henrici Scrimgeri (qui Anno 1558. apud Henricum Stephanum ex Beſſarionis Cardinalis manuſcripto eam Novellarum editionem accuraverat) exemplar Collatas, antiquæ integritati reſtituit additis inſtitutionum libris ex manuſcriptorum librorum & digeſtorum collatione Caſtigatis, noviſque ſummariis, & ejuſdem Ruſſardi perpetuis notis illuſtratis, lugduni primum Anno 1561. in folio editum. repetitum poſtea in 8. Antwerpię apud Chriſtoph. plantin. Anno 1567. Hic pandectas ad exemplar florentinum diligenter contulit, & Clariſſimorum illius ævi juriſconſultorum notis illuſtravit, & Codicem ſecundum omnia alia alicujus notæ manuſcripta exemplaria reſtituit. Quorum ipſe præter Cætera hæc numerat: unum quod ſuppeditaverat illi Johannes Lucius Catharinæ Reginę Procurator, duo quæ acceperat à Guilelmo Abato Senatore Pariſienſi, tria à Joanne Grænetio Conſiliario Regio apud carmitenſes: præter ea quibus benificio Adriani Pulvæi Advocati Pariſienſis ſe uſum fatetur: præterque ſeptem alios manuſcri-
ptos

ptos libros, cum quibus Noricam Juſtiniani conſtitutionem ſe contuliſſe refert. Huic Anno 1560. & 1562. ſucceſſit A. Contii nitidiſſima editio in 8. pariſiis apud Guilelmum Merlinum excuſa, qua primum anno 1561. Juſtiniani inſtitutiones, antea ab Haloandr: contra vetuſtatis fidem caſtigatas, ex antiquiſſimis exemplaribus (quibus ille ſe defectum quæſtus erat) iterum repræſentavit, adjectis argumentis, paratitlis & notis breviſſimis. Quibus altero ſequenti anno 1562. addidit digeſtorum libros ex pandectis Florentinis repræſentatos adjectis Franciſci Hottomanni ſummariis ad litteram repręſentatis. Codicem Juſtinianæum emendationibus repurgavit & annotationibus illuſtravit, Novellarumque Conſtitutiones Haloandro Interprete ad Scrimgerianam editionem collatas emendavit, & aliquot Novellas in decimam Collationem adjecit, quas olim Jacobus de Belloviſo collegiſſe dicitur. Duæ lacunæ ſub tit. de bonis damnatorum & ſub tit. de Interdictis & relegatis Baſilicorum ope repletæ, & Codicis Conſtitutionem quam plurimas Græcas earumve epitomas plus quam 150. ex Cujacii theſauris ex Antonio Auguſtino & de ſuo quoque nonnullas, & Gręcorum interpretationes in pandectis piſanis ſive Bulgari, ſive Berguntionis addidit. Adjecit etiam indices omnium legum Digeſtorum & Codicis, alterumque indicem rerum & Verborum quæ in pandectis tractantur Copioſiſſimum, à Renato Auberto in ſuprema Curia Pariſienſi advocato conſcriptum. Quæ iterum editio anno 1571. à Guilelmo Rovillio lugdunenſi typographo in 16. repetita. Poſt eam nitidiſſima omnium Ludovici Charundæ plantiniana ſucceſſit editio Antverpiæ anno 1575. excuſa.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Quæ præter cætera ab Ant. Contio edita pandectæ Florentinę reprę ſentatę breviſſimis Doctiſſimorum quorundam Juriſconſultorum, annotationibus partim antea à Ludovico Ruſſardo collectis, pleriſque locis vel reſtituuntur, vel diligentius explicantur, Inſtitutiones emendantur, XII. libri Codicis permultis Græcis latiniſque conſtitutionibus, inſcriptionibus, legum contrariarum & obſcurarum interpretationibus, argumentis ſive ſummariis præter alias editiones aucti & locupletati, additis Antonii Contii Chronicis Canonibus, faſtis regiis & conſularibus, uſque ad Juſtiniani mortem ex optimis authoribus collectis, itemque authenticæ ſive novellę conſtitutiones, cum veteri tralatione Græcis appoſita, & Haloandri verſione cum Græco Scrimgeri exemplari collata, & plures additæ conſtitutiones quæ antea deſiderabantur. Hanc ſequitur Julii Pacii non contemnenda editio Lugdun. anni 1580. Et tandem prodierint Dioniſii Gothofredi notæ merginales ad omnes juris civilis partes, quibus inter cætera variæ lectiones, leges ſimiles, contrariæ abrogatæ: verborum legumque difficilium interpretationes ſelectæ, repetitiones, argumenta, compendia, atque epitomata, anni ſingulis Codicis legibus additi continentur Genevæ primum anno 1583. editæ, ſecunda, tertia & quarta ejuſdem prælectione repetitæ. Sed quæ incuria recenſorum, quam ipſorum etiam Gothofredi amanuenſium, corrupte primum appoſitæ, de manu ad manum corruptiores factæ ſunt. Quibus, pro Noviſſima omnium priorum, auctiore, atque emendatiore editione ab Amſtelodamenſi & Batava-Lugdunenſi ſocietate anno 1663. facta, reſtituendis, omnem adhibuimus operam. Qua præter Florentini textus edi-

editionem, præſertim in cæteris juris Civilis partibus, etiam alios melioris notæ Codices adhibuimus fere omnes, uti ſunt Georgii Haloandri, Ludovici Ruſſardi, Antonii Contii, Franciſci Hottomanni Ludovici Charundæ & Julii Pacii editiones ſupra memoratæ. Quas in omnibus fere, exceptis quibuſdam variis lectionibus, Conſentientes invenimus, niſi quod quibuſdam locis alia quam vulgo paragraphorum & interpunctionum ſit diſtinctio. Qua licet in multis veroſimilis, & ad legum interpretationem ſubinde utilis & neceſſaria ſit, communem tamen illam totius ſeculi uſu receptam, niſi magna omnium in omnibus juris Interpretum libris, numerorum confuſione haud mutari potuiſſet, cenſuimus, eamque extra vulgarem numerum hoc † ſigno demonſtrare voluimus quum illa, præſertim in Florentino codice, antiquitus aut plane nulla, aut certe non alia quam punctorum fuerit [1].

His adjunximus textum Græcum quarundam conſtitutionum,pro ut ab eodem Ludovico Ruſſardo Antonio contio, & Ludovico Charunda græce una cum ipſo codice, adjuncta latina interpretatione primo in calcem adjectę,deinde ſuis locis inſertæ editæ ſunt, quæ librariorum culpa periiſſe videbantur: ex eo quod in novis minoris formę editionibus fuerant prætermiſſæ: Ad majorum etiam commoditatem Novellarum epitomen, ab Irnerio, ut volunt collectam, quibus Authenticarum appellatione uſi ſunt veteres Gloſſatores, ſingulis codicis legibus pro ſubjectâ materia diverſo charactere interpoſitam dedimus, notato titulo atque numero, unde & ex quibus Novellis ſingulæ ſunt deſumptæ: ut

1 Vid. Franciſc Taurell. *in præſat. ad pandect. Florent.*

ut quæ præter ipſarum Novellarum juſtam collationem nullius ſint authoritatis, ſed in quibuſdam al ipſo authentico deviare reperiuntur [1].

Novellas itidem Græcas ex accuratiſſima Henrici Scrimgerii & poſt eum Anton: Contii editione quam ſecutus eſt Ludovicus Charundas integra: adjecimus, cum veteri & hactenus recepta interpretatione latina, quam Jacobus Cujacius, Antonius Contius, & Ludovicus Charundas, propte: genuinam verborum tranſlationem retinere maluerunt. His etiam additæ ſunt Juſtini Junioris Tiberii, aliorumque poſt Juſtinianum, Imperatorum conſtitutiones, ſubjunctis Canonibus Sanctorum Apoſtolorum per Clementem Papam in unum congeſtis. Ut & feudorum jura, quæ ex variis aliarum gentium conſuetudinibus & moribus poſt excuſſum Romanum imperium orta, & maxime Conradi Henrici, Friderici & Lotharii Principum conſtitutionibus conflata, communi quaſi Principum populorumque conſenſu in his ubi propriæ leges deficiunt pro communi quaſi jure recepta ſunt.

Quibus ne quid deſit, quod ad juris ſcientiæ emendationem quoquo modo ſpectat ad calcem adjecimus XII. tabularum, Caii, & Ulpiani, fragmenta additis Julii Pauli & Papiniani Reſponſorum quæ exſtant.

Faſti inſuper conſulares (& ex his anni ſingulis codicis & Novellarum conſtitutionibus additi) correctiores & auctiores quam ante hac ad calcem codicis adjecti ſunt: Quibus pro annorum & temporum continuatione accedit Marquardi Freheri chro-

1 Hujus errores enumerat Johann. Jacob. Wiſſenbach. *in Syllog. error. Irnerian.*

chronologia utriuſque tam Orientis, quam Occidentis imperii & juris tam civilis quam canonici in utroque conditi ab exceſſu Juſtiniani uſque ad excidium Urbis conſtantinopolis & imperii Orientalis finem nunc denuo in Occidentis imperio ad præſentia tempora continuata. In ipſo textu præter communes diſtinctiones notæ quædam in ſunt diverſa ſignificantes, quibus aliqua in manuſcripto Florentino non inſerta, ſed poſtea addita, hiſce aſtericis * .. * includuntur. Et quæ in aliis manuſcriptis exemplaribus non inveniebantur, duplici hoc ſemiquadrato [..] deſignantur, quo incluſa in aliis manuſcripris defuiſſe ſignificantur. Tertium eſt quo juris Regulæ & ſcientiæ ſubinde quaſi indice, hoc aſteriſco uno * in aliis poſt Gorhofredum editionibus ſignificabantur.

Ad notas Merginales quod attinet, ipſi textui paſſim Dioniſii Gothofredi notas appoſitas & in omnium manibus verſantes integras reſervavimus, & à multis millibus allegationũ mendis, quibus cęteræ pręſertim recentiores, tam ob incuriam recenſorum, quam ipſorum etiam Gothofredi amanuenſium (ut in ipſa primâ ejus editione anni 1583 quoad textum alias poſterioribus correctiori reprehendimus) in tranſ-ſcribendo negligentiam & incuriam, editiones omnes quotquot hactenus prodiere, miſere ſcatent, ita recenſuimus & reſtituimus, ut omnium allegationum notas de numero ad numerum, & lege ad legem inveſtigando, ſummo fateor labore, ſepe etiam cum diffidentia ipſi reviderimus, reſtituerimus, & genuina adulterinis ſuppoſuerimus: quorum Catalogus in tot errorum tractu temporis non centena, ſed millia multa excrevit, ut non facile alicui, niſi coram intuenti, demonſtra-

tive

tive perſuaderi poſſit. Ut non dicam de corrupto ipſarum Pandectarum & Codicis textu plerarumque præſertim noviſſimarum editionum, etiam earum, quæ in aliquo habentur pretio. In quibus prĝter continuam fere diſtinctionum perverſitatem, & in numeras verborum tranſpoſitiones, plurima, nec tantum verba, ſed & integras lineas, non uno ſed diverſis locis omiſſas deprehendimus. Quorum, ne quis aliorum editiones præter merita, aut calumioſe à nobis traduci putet, Catalogus ad Millena eorundem errorum & ſphalmatum, à nobis reſtitutorum loca accumilatus, cuique ſi detur exhibendus, ſervatur. Cui irreparabili, ut videbatur vitio mederi maximo labore maluimus, quam hactenus amplius ſinere fluctuari. Indices porro tam titulorum, quam legum, corruptos reſtituimus. Quo in opere tantum nos profeciſſe confidimus ut ſi unquam dari poſſit, hoc ipſo perfectum tandem & numeris omnibus abſolutum corporis Civilis titulum profiteri unnime vereamur. De cæteris, duo ad huc ſunt quæ noviter hiſce acceſſere, unum eſt, quod notæ merginales non per literas alphabeticas, uti ſolent, ſed per numerum Arabicum à capite ad calcem cujuſque paginæ continuo, nec interrumpendo aut eundem numerum repetendo demonſtrentur, neque alterius columnæ notæ in alteram columnam tranſiliant, ſed materiæ ſuæ cui correſpondent, quam proxime ſint appoſitæ, eâque ſpacii diſtinctione à ſe invicem diſtinguantur, ut mox cuique intuenti ipſĝ in oculos incidant. Quum in aliis omnibus editionibus eædem notæ præſertim ubi crebriores ſunt, per confuſionem trium, quatuorve ſubinde ejuſdem paginæ & columnæ alphabetarum, ita confundantur, ut non niſi cum magnâ moleſtia

leſtia inveſtigari poſſint, ſæpeque eveniat, ut quod hic quæritur, longe remoto, & alieno loco poſitum inveniatur, unius etiam ſæpe alphabetæ pro alterius litteras adſumendo.

His deinde ſuis locis noviter interjectæ ſunt ſelectiſſimæ notæ, Antonii Anſelmi IC. Antwerpienſis (qui jam pæne Octogenarius, quinquaginta & quod excedit, in exercendo & volvendo jure contrivit annos) continentes inter cætera novas remiſſiones legum ſimilium, aut contrariarum, ad genuinam cujuſque legis interpretationem, cum Juris recepti à Canonico differentiis, facientes; tum etiam Antonii Auguſtini, Goveani Vacconii, Bellonii, Contii, Ræyandi, Roberti, Alciati, Hottomanni, Charundę, Cujacii, Leonini (Salmaſii inſuper & Grotii in quibuſdam locis) ſingularium obſervationum, præter ea quæ à Gothofredo antea notata pluribus locis ex ſuis operibus ſummâ cura atque diligentia collectę notæ, additęque DD. prę-ſertim in praxi utilium, & quotidianorũ in ſingulas pęne leges, ſelectaſque materias breves remiſſiones, quibus & noſtras ſuis ſubinde locis ejuſdem farinæ adjunximus additiones, ſuo nomine & charactere à ſe invicem diſtinctas. Quocirca notandum omne id quod nomen appoſitum non habet Dioniſii Gothofredi eſſe.

Habes hic, Studioſe Lector, quæ de Origine, progreſſu, uſu, atque authoritate juris civilis Romani, ejuſdemque varia editione, atque emendatione, in rem veſtram hiſtoricè perſtringere operæ pretium duximus.

CHRO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

CHRONICI CANONES *ET* Faſti Conſulares à Romulo Rege uſque ad Juſtiniani Imp. exitum.

Ann. ab V. Condit.	Reg. Rom.	Anno primo [2] ſeptimæ Olympiadis [3], regnante Athenis Charope [4] Roma condita eſt à Romulo, ipſo Palilium feſto [5], qui eſt XI. Kal. May [6].	Anni Secũd 70 interp.	Mundi ſecund. hebr.
1 38	1 38	ROMULUS [7] primus Romanorum Rex regnat annis XXXVIII. [8] Et poſtea fit interregnum uno anno.	4580 4618	3214 3252
39	*		4619	3253
40 82	1 43	NUMA Pompilius [9] Secundus Rom. Rex anno V. Cond. XL. regnare incipit regnat annis XLIII [10].	4620 4662	3254 3296
83 114	1 32	TULLUS Hoſtilius [11] Tertius Rom. Rex Regnat Romæ annis XXXII.	4663 4694	3297 3318
137	1 23	ANCUS Martius [12] Quartus R. Rex Romæ regnat annis XXIII [13].	4695 4717	3319 3341
138 174	1 37	L. TARQUINIUS Priſcus [14] Quintus Rom. Rex regnat annis XXXVII [15].	4718 4754	3342 3378
175 208	1 34	SERVIUS Tullus [16] Sextus Roman. Rex, regnat annis XXXIV [17].	4755 4788	3379 3412
209 243	1 35	TARQUINIUS Superbus [18] Septimus Rom. Rex, regnat Romæ annis XXXV.	4789 4823	3413 3447

Chro-

Chronici Canones) circa Chronologiam Romanam pro hiſtoriarum varietate, etiam Doctiſſimi chronologici varie diſcrepant, Quorum alii Euſebium apud Caſſiodorum, alii Livium, alii Dioniſium Halicarnaſſeum ſe ſecutos profitentur. Inter quos Gregorius Haloander, Carolus Zigonius, Onufrius Panvinius, Funccius, Pyghius, Glareanus, Hottomannus, Emmius, & qui exſtant plures. Omnium tamen accuratiſſimè collegit Antonius Contius, qui pro varietate manuſcriptorum ſuorum exemplarium, quæ de pleriſque probatiſſimis authoribus ſummę fidei ad manum ſe habuiſſe liquido commonſtrat, innumeros aliorum errores, &, manuſcriptorum quibus uſi ſunt, menda ſuſtulit, atque emendavit, Unde communi quaſi omnium Doctorum conſenſu ejuſdem chronologia aliis omnibus anteferenda cenſetur. Quam propterea etiam aliis præferendam duximus, annotatis tantum quibuſdam diſcrepantium locis. De tempore conditę Urbis vid. authores à Demſter. *ad Ioh. Roſini antiquit. Roman. lib.* 1. *cap.* 1. *citatos.*

Anno primo) De Anno quo Urbis fundamenta jacta ſunt, inter Scriptores non convenit. Quidam inter quos Cenſorinus *cap.* 17. putarunt Romam conditam Anno tertio ſextæ Olympiadis, idem ex Euſebio aſſerit Onuphrius Panvinius, ſed qui mendoſo codice primum typis excuſo, ut videtur uſus eſt, qui & alios chronologos in multis decepit. Reſtitutus poſtea ab Antonio Contio, & poſt eum Joſepho Schaligero, ex probatiori eorundem manuſcripto. Idem Dioniſius Halicarnaſſ. *lib.* 1. & Solinus *lib.* 2. affirmant. Anno ſcilicet primo ſeptimę Olympiadis poſt Ilium captũ anno CDXXXIII.

jacta

jacta eſſe Urbis fundamenta: Quibus potiſſimum aſſentitur Carol. Sigonius comment. in faſt. & triumph. Roman. De Romulo Rege: quod illi recitatis aliorum multorum, refutatiſque ſententiis, ſuam ipſorum opinionem firmiſſimis ac certiſſimis rationibus tueri, atque aſſerere videantur.

Septimæ Olympiadis) Olympias ſpacium eſt quatuor annorum, ita dicta, quod juxta Olympiam, Elidis civitatem quæ & Piſa dicta quinti quoque anni initio fierent certamina gymnica in honorem Jovis Olympii. Hiſce Olympiadibus Græci rationem temporum ſuorum habere, Quarum prima ſecundum hanc computationem incidit in annum Mundi ſecundum Hebręos 3214. qui eſt annus ante Romam conditam XXIV. à quo primum tempore, certam in Gręcis annorum computationem faciendam volunt, quum ante omnia confuſis conſcripta ſint temporibus. Ut ex Africano, & Euſebio notat Gerard. Voſſ. Etymolog. ſuo in verb. Olympias. Cujus rationem addit, quod tum primo res geſtę ſtadio ἐν κυρβέσιν καὶ στήλαις, in tabulis piramidalibus & columnis inſcribi cęperint. convenit Olympias cnm luſtro Romanorum, quo vectigalia per cenſores locata perſolvebantur quod quidam quinto annorum ſpacio determinant; Unde luſtrum pro quinquennio communiter ſumi conſuevit. ſed male, eo forte decepti ab eo quod quinto quoque anno à civibus tributa conferebantur, ita ut quadrienno exacto, quinto quoque anno ineunte luſtrum peractum intelligatur. Eodem modo Olympiada quinquennium Ovidius appellat, ubi Olympiadi & luſtro eodem temporis ſpacio determinat. lib. de Ponto ad Brutum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta eſt, jam tempus luſtri vertit in alterius.

Verius Seneca, in Hercul. furente:

Qualis Eleum coit ad tonantem,
Quinta quum Sacrum revocavit æſtas.

Regnante Athenis Charope) Charops Athenienſium Princeps, filius Æſchili, decennali Magiſtratu primum hoc anno introducto, quum antea principes toto vitę tempore regnarent. Euſeb. Chronic. Dioniſ. Halicarn. lib. 1. Romulus primum Romanorum Regem primo ſeptimę Olympiadis anno regnum auſpicatum eſſe, dicit, Archonte Athenis Charope primo principatus decennis anno.

Ipſo Palilium feſto) Ita Euſeb. Roma Palilibus, qui nunc dies feſtus eſt, condita. Palilia erant feſta deæ Pali pro partu pecoris ſacrata: quem diem ſi ullum alium etiam ſuo tempore ſingulis annus feſtum à Romana civitate propter Urbis initia celebratum, aſſerit Dioniſ. Halicarn.

XI. Kalend. Mai.) Qui eſt dies XXI. April Palilium ſic meminit calendarium: G. PAR. NP. Id eſt Parilia (quę eadem Palilia dicebantur) Nefaſtus primo. Dicebantur autem parilia, non à Pale dea, ſed à partu pecoris pro quo eidem deæ ſacra fiebant.

Romulus) Romulus martis ex Ilia filius munitoris nepos & frater Remi eodem cum illo partu editus. Hiſtoriam vide apud Joann. Roſin. antiq. Roman. *lib* 1. *cap.* 1.

Regnat annis XXXVIII.) Onuphr. & Zigon. ei tantum tribuunt XXXVII. annos præter interregnum: ex mendoſo forte Euſebii excuſo exemplari, quod poſtea reſtitutum. Eos ſequitur Henr. Glareanus in ſua ad Dioniſium Halicarnaſſeum chronologia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

nologia. Neque errant illi ſi continuos tantum annos numerent. Cęperat enim Romulus XI. Kal. lend. Maj. regnare idemque Nonis Quintilibus, atque ita inchoato tantum anno regni XXXVIII. (quum ad Capræ Paludem exercitum recenſens non comparuerit) mortuus eſt. A quo Senatores rempublicam rexerunt, uſque ad annum xl. Quod tempus interregnum appellatum eſt.

Numa Pompilius) Pompilius à patre Pompone ut Dioniſ. *lib.* 2. & Livius *lib.* 40. Duos menſes anno addidit Januarium & Februarium, quum ante eum decem tantum menſes apud Romanos fuerint, nullum fere cum finitimis bellum geſſit, ſacra, & ceremonias omnemque deorum cultum docuit. Idem Pontifices, Augures, Flamines, Salios, Veſtales, alioſque Sacerdotes primus creavit.

Regnat annis XLIII.] Omnes conſentiunt pręter Eutropium qui XLI. prodit.

Tullus Hoſtilius) Hoſtilius vir nobilis ac fortis ex urbe medullia Romam commigrans regnante Romulo, Erſiliæ filiam ſibi deſpondit. Bello Sabino quum cecidiſſet filium reliquit, ex quo Tullus Hoſtilius Rex natus. Dioniſ. *lib.* 4. Liv. *lib.* 1. Tria hic bella geſſit, Albanum Fidenas, ac Sabinum. Albanos, Vejentes & fidenates vicit. Adjecto deinde monte cælio urbem ampliavit. *Euſeb.*

Ancus Marcius) Numę ex filia nepos ſeptem bella geſſit, I. cum latinis, II. cum fidenatibus, III. cum Sabinis. IV. & V. cum Vejentibus VI. cum Volſcis. VII. Iterum cum Sabinis. De quibus vid. Jul. Flor. Aventinum montem & janiculum Urbi addidit. & ſupra mare ſexto decimo ab Urbe miliario oſtiam condidit *Euſeb.*

Regnat annis XXIII.) Secundum Euſebium &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Caſſiodorum, quos ſequimur, Sigonius & cęteri unum addunt.

Tarquinius Priſcus] Damarati filius pluribus prędiis Latinos, Etruſcos, ac Sabinos, fregit, & tertio triumphos egit. *Sigon.* Capitolium exſtruxit, circum ædificavit, Senatorum numerum auxit, ludos inſtituit, muros & cloacas ædificavit.

Regnat annis XXXVII.] Ita Rufus, Meſſala, Eutropius, & Solinus, quos ſequitur Sigonius, & Contius hic Dioniſ. tamen & Livius hunc annos XXXVIII. regnaſſe voluit.

Servius Tullius] Ancillę, ſed nobilis captivę filius. cum Etruſcis diuturnum geſſit bellum de quibus ter triumphavit, & de Vejentibus victoriam retulit. Dioniſ. & Meſſala. Huic initium luſtrorum adſcribunt omnes, quo Romanorum civium cenſum inſtituit. *Dioniſ. & Liv.* Tres montes Urbi addidit; Quirinalem, Viminalem, & Æſquilinum, & foſſas circum muros duxit. *Euſeb.*

Regnat annis XXXIV] Secundum Euſebium & Caſſiodorum, ſecundum Livium & Dioniſium. XLIV. Sed quę diverſitas in annis Tarquinii Superbi conciliatur, cui Euſebius & Caſſiodorus attribuunt XXXV. Dioniſius & Livius tantum XXV.

Tarquinius Superbus] Lucii Tarq. Priſci filius ſecundum Liv. & alios. Dioniſ. vero nepotem Priſci fuiſſe, ex Filio qui Priſco vivente obiit, at vero adoptione filium multis probat. Sabinorum opes qui parere recuſabant duobus bellis minuit ac Volſcos populantes bello devicit, *Sigon.* Excogitavit vincula, taureas, fuſtes, latomias carceres, compedes, catenas, metalla excillia. Tandem quum oppugnaret Ardeam, Tarquinii Junioris filii ſui cauſa, qui Lucretiam corruperat, regno expulſus eſt. *Euſeb.*

FASTI

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

FASTI CONSULARES,

A PRIMO URBIS ROMÆ CONSULE BRUTO, AD ULTIMUM BASILIUM, ET JUSTINIANI MORTEM.

Anno quarto Olympiadis ſexageſimæ ſeptimæ uterque Conſul Patricius fuit.

** Anni ab urbe condita.*

244 [1] L. Junius [2] Brutus.	L. Tarquinius Collatinus maritus Lucretiæ. [3]
245 P. Valerius Poplicola II.	T. Lucretius Tricipitinus.
246 P. Valerius Poplicola III.	M. Horatius Pulvillus II. [4]
247 Sp. Lartius Flavus. [5]	T. Herminius Aquilinus.
248 M. Valerius.	P. Poſtumius Tubertus II.
249 P. Valerius Poplicola IV.	T. Lucretius Tricipitinus II.
250 P. Poſtumius Tubertus II.	Agrippa Menenius Lanatus.
251 Opiter Virginïus Tricoſtus.	Sp. Caſſius Viſcellinus.
252 [6] Poſtumus Cominius Auruncus.	T. Lartius Flavus. [7]
253 [8] Ser. Sulpitius Camerinus.	M. Tullius Longus. [9]
254 T. Æbutius Helva.	P, Vetuſius Geminus.
255 L. Lartius Flavus II.	Q. Clœlius Siculus.
256 [10] A. Sempronius Atratinus.	M. Minucius Augurinus. [11]

* In pleriſque Chronologis unius anni differentia eſt, propterea, quod is ipſe annus quo Tarquinius expulſus pro ultimo ejuſdem regni, eodemque primo Conſulum anno, ſemel, atque iterum numeretur. & Dioniſ. initio *lib.* 5. priores conſules quadrimeſtres vocat, Sic ut primus & ſecundus conſulum annus quibuſdam pro uno eodemque ſit.

1 *Fædus* 1. *cum Pœnis.* 2 *Kal. Iunius iniit: hinc menſis Iunius ab eo dictus.*

3 *Anno ab urbe condita* 244. *primos Romæ Conſules creatos probat Sigonius ex Capitolinis tabulis, Meſſala, Oroſio, Ruſo, Eutropio, Iornande, Solino.* 4 *Hi duo vitio librariorum apud Livium omiſſi ſunt.* 5 *Al.* Rufus. 6 *Nono anno poſt Reges exactos,* DICTATOR, *T. Lartius, magiſter equitum, Sp. Caſſius Euſeb. Alii autem anno* 12. *factum ajunt.* 7 *Al.* Rufus frater Sp. Lartius *de quo ſupra.* 8 *I o l cola adeo hoc anno pauper moritur, ut ſumptu publico ſepeliatur Euſeb.* 9 *Meminit Cicero in Bruto, & ait eum anno* 10. *poſt Reges exactos fuiſſe conſulem.* 10 *Bellum Latinum.* 11 *Cenſa ſunt* 120. *millia hominum. Euſeb. manuſcrip.*

Anni ab urbe condita.

257	A. Poſtumius Albus [1] Regillenſis.	T. Virginius Tricoſtus.
258	M. [2] Claudius Sabinus.	P. Servilius Priſcus.
259	[3] A. Virginius Cęlimontan.	T. Veturius Geminus. [4]
260	Poſtumius Cominius Auruncus II.	Sp. Caſſius Viſcellinus II. [5]
261	T. Greganius Macerinus. [6]	P. Minucius Augurinus [7].
262	M. Minucius Augurinus II.	A. Sempronius Atratinus II.
263	Q. Sulpitius Camerinus Cornutus.	Sp. Lartius Flavus.
264	C. Julius Iulus.	P. Pinarius Mamercinus.
265	Sp. Nautius Rutilus.	Sex. Furius Fuſus.
266	C. Aquilius Tuſcus.	T. Tricinius Sabinus.
267	Proculus Virginius Tricoſtus.	Sp. Caſſius Viſcellinus III. [8]
268	[9] Q. Fabius Vibulanus.	Ser. Cornelius Maluginenſis.
269	R. Fabius Vibulanus.	L Aimilius Mamercus.
270	M. Fabius Vibulanus.	L. Valerius Potitus Voluſus.
271	Q. Fabius Vibulanus II.	C. Julius Iulus.
272	[10] R. Fabius Vibulanus II.	Sp. Spurius Fuſus.
273	M. Fabius Vibulanus II.	Cn. Manlius Cincinnatus. [11]
274	R. Fabius Vibulanus III.	T. Virginius Tricoſtus Rutilus.
275	L. Aimilius Mamercus II.	C. Servilius Structus Ahala.
276	C. [12] Oratius Pulvillus.	T. Menenius Lanatus. [13]
277	A. Virgilius Rutilus.	Sp. Servilius Structus.
278	[14] C. Nautius Rutilus.	P. Valerius Poplicola.
279	L. Furius Medullinus.	A. Manlius Vulſo.
280	L. Aimilius Mamercus III.	Vopiſcus Julius Iulus.
281	L. Pinarius Mamercinus.	P. Furius Fuſus.
282	App. Claudius Sabinus.	T. Quinctius Capitolinus.
283	[15] L. Valerius Potitus II.	T. Aimilius Mamercinus.
284	T. Numicius Priſcus.	A. Virginius Cœlimontanus.
285	T. Quinctius Capitolinus II.	Q. Servilius Priſcus.

286 T.

1 Idem DICTATOR. 2 *Al.* Appius. 3 *Prima ſucceſſio Plebis in Sacrum montem cœpit anno 259. ut ait Cicero pro Cornelio perduell. reo. anno 16. poſt Reges exactos. finita eſt autem anno 260. Tribunis plebi conceſſis.* 4 M. Valerius DICTATOR. 5 TRIBUNI PLEBIS. 6 *Oroſ.* Geſſonium *vocat.* 7 *Peſtilentia, & fames. Oroſ.* 8 *Lex Agraria prima. Onufr.* 9 *Latini anno 268. rebellant. Euſeb.* 10 *Trecenti nobiles Fabiæ familiæ à Vejentibus cæſi. Euſeb. Oroſ.* 11 *Onufr.* Vulſionem *vocat.* 12 *Al.* M. 13 *Trecenti Fabii cæſi. Onufr.* 14 *Pompilia virgo Veſtalis ob ſtuprum viva defoſſa. Euſeb. Oroſ. ait id factum anno 275.* 15 *Sunia Veſtalis ob ſtuprum viva defoſſa. Euſeb.*

1 *Onufr.*

Anni ab urbe condita.

286	T. Aimilius Mamercinus II.	Q. Fabius Vibulanus.
287	Q. Servilius Priſcus II.	Sp. Poſtumius Albus Regillenſis.
288	T. Quinct. Capitolinus III.	Q. Fabius Vibulanus II.
289	A. Poſtumius Regillenſis.	Sp. Furius Medullinus Fuſus.
290	P. Servilius Priſcus.	L. Æbutius Helva.
291	T. Lucretius Tricipitinus.	Sp. Veturius Craſſus [1].
292	P. Volumnius Amintinus Gal.	Ser. Sulpitius Camerinus.
293	P. Valerius Poplicola II.	C. Claudius Sabinus.
294	Q. Fabius Vibulanus III.	L. Cornelius Maluginenſis.
295	L. Minutius Augurinus.	C. Nautius Rutilus II. [2]
296	C. Oratius Pulvillus II.	Q. Minutius Augurinus. [3]
297	M. Valerius Maximus.	Sp. Virginius Cœlimontanus.
298	Tit. Romulus Vaticanus.	C. Veturius Cicurinus.
299	Sp. Tarpejus Capitolinus.	A. Atterius Fontinalis.
300 [4]	P. Tergeminus Curiatius.	Sex. Quinctilius Varus.
301	T. [5] Menenius Lanatus.	P. Sextius Capitolinus.
302 [6]	App. Claudius Craſſinus.	T. Genutius Augurinus. [7]

Decemviri Conſulari poteſtate, ſine provocatione, App. Claudius. T. Genutius. P. Sextius. Sp. Veturius. C. Julius Iulus. A. Manlius. Ser. Sulpitius Camerinus. Sp. Poſtumius Alb. P. Oratius [8]. T. Romilius Vaticanus.

303 App. Claudius II. L. Minutius Augurinus. M. Cornelius Maluginenſis. M. Sergius. Q. Fabius Vibulanus. Q. Pætilius. T. Antoninus Merenda. Cæſo Duillius. Sp. Oppius Cornicen II. M. Rabulejus II. abdicarunt.

Duodecim Tabularum leges.

304 [9] Iidem, ut tamen jam à Claudio proximus ſit Q. Fabius Vibulanus. ut teſtatur antiquum Kalendarium. K

Decemviri abdicantur [10]. Rurſus ad Conſules recidit reſpublica nondum

1 *Onufr.* 2 *Decem Tribuni plebis primi. Onufr.* 3 L. Quinctius Cincinnatus Dictator, & L. Tarquitius Flaccus, magiſter equitum. *Sigo. ſed Euſebius multo ante etiam collocavit.* 4 *Onufr.* 5 *Al.* L. 6 *Trecenteſimo ſecundo anno ab urbe condita,* Decemviri *creati compoſuerunt leges in decem tabulis, & ſequenti anno duas alias tabulas addiderunt, atque ita leges duodecim tabularum appellatæ. Eas leges editas eſſe anno urbis 304. ſcribit Euſeb.* 7 *Hi abdicarunt, ut deſignarentur legum ferendarum cauſa Decemviri Conſulares, qui per duos annos præfuerunt reip.* 8 *Pro* Oratius, *Onufr. edit* Curiatius. 9 *Secunda ſeceſſio plebis in Aventinum, propter ſcelus Appii Decemviri.* 10 *Abdicantur autem ob libidinem Appii Claudii, qui Virginii filiam voluit per vim abducere. Euſeb.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.

nondum finito anno, electique

	M. Oratius Barbatus.	L. Valerius Potitus.
305	Lar. Herminius Exquilinus.	T. Virginius Cœlimontanus Tricoſtus.
306	M. Geganius Macerinus.	Claud. [1] Julius Iulus.
307	Agrippa Furius Fuſus.	T. Quinctius Capitolinus IV.
308	M. Genutius Augurinus.	C. Curtius Medullinus Fuſus.

Iterum mutatur ſtatus reipublicæ & pro coss. primi omnium Tribb. militum Conſulari poteſtate eliguntur numero tres.

309	L. Atilius Longus.	T. Clœlius Siculus. (MIL. A. Sempronius Atratinus TRI.

Hi ante anni finem magiſtratum deponentes, locum denuo coss fecerunt, ut poſt quartum fere menſem eligerentur frequentes Conſules.

	L. Papyrius Mugillanus.	L. Sempronius Atratinus.
310	M. Geganius Macerinus II.	T. Quinctius Capitolinus V.
311	M. Fabius Vibulanus.	P. Æbutius Helva Cornicen.
312	C. Furius Pacillus.	M. Papyrius Craſſus.
313	Proculus Geganius Macerinus.	L. Menenius Lanatus II.
314	[2] T. Quinctius Capitolinus VI.	Agrippa Menenius Lanatus. [3]
315	M. Aimilius Mamercinus.	L. Quinctius Cincinnatus. L. Julius Julus TRIB. MIL.
316	M. Geganius Mamercinus III.	L. Sergius Fidenas in hoc honore appellatus. [4]
317	M. Cornelius Maluginenſis.	L. Papyrius Craſſus.
318	C. Julius Iulus II.	L. Virginius Tricoſtus. [5]
319.	C. Julius Iulus. III.	L. Virginius Tricoſtus II. [6] M. Foſſius Flaccinator.
320	Fabius Vibulanus.	L. Sergius Fidenas TRIB. MIL. L. Furius Medullinus.
321	L. Pinarius Mamercinus.	Sp. Poſtumius Albus TRIB. MIL.
322	T. Quinctius Pennus Cincinnatus.	C. Julius Mento. [7]

323 L.

1 *Al.* Cajus C. 2 *Sp. Malius regnum affectans occiſus.* 3 L. Quinctius Cincinnatus iterum DICTATOR. 4 M. Aimilius Mamercinus DICTATOR. 5 Q. Servilius Priſcus DICTATOR. 6 M. Aimilius II. DICTATOR. 7 A. Poſtumius Tubertus DICTATOR.

1 Aha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.

323	L. Papyrius Craſſus II.	L. Julius Iulus.
324	L. Sergius Fidenas II.	Hoſtus Lucretius Tricipitinus.
325	T. Quinctius Pennus Cincinnatus. II.	A. Cornelius Coſſus.
326	C. Servilius Axilla [1] Structus.	L. Papyrius Mugillanus II.
327	A. Cornelius Coſſus C Furius Pacillus.	T. Quinctius Pennus Cincinnatus. [2] M. Poſtumus TRIB. MIL.
328	A. Sempronius Atratinus. L. Quinctius Cincinnatus II.	L. Furius Medullinus. L. Oratius Barbatus TR. MIL.
329	Appius Claudius Craſſus. [3] Sp. Nautius Rutilus.	L. Sergius Fidenas. Sex. Julius Iulus TR. MIL.
330	C. Sempronius Atratinus.	Q. Fabius Vibulanus.
331	L. manlius Capitolinus. Q. Antoninus merenda.	L. Papyrius Mugillanus. L. *Servilius Structus* TRIB. MIL.
332	N. Fabius Vibulanus.	T. Quinctius Capitolinus Barbatus.
333	T. Quinctius Cincinnatus II. M. Manlius Capitolinus.	L. Furius Medullinus III. A. Sempronius Atratinus II. TR. MIL.
334	Agripa Menenius Lanatus. P. Lucretius Tricipitinus.	Sp. Nautius. Rutilus. II. C. Servilius Axilla TR. MIL. C. Servilius Axilla II.
335	L. Sergius Fidenas II.	M. Papyrius mugillanus TR. MIL P. Lucretius Tricipitinus II.
336	L. Servilius Structus II. Agrippa menenius Lanatus II.	Sp. Veturius Craſſus TRIB. MIL. [4] M. Papyrius mugillanus II.
337	A Sempronius Atratinnus III.	Sp. Nautius Rutilus II TR. MIL. T. Quinctius cincinnatus.
338	P. Cornelius Coſſus. C. Valerius Potitus.	C. Martius Rutilus. N. Fabius Vibulanus TRIB. MIL.
339	Q. Fabius Vibulanus II. Cn. Cornelius Coſſus.	L. Valerius Potitus. P. Poſtumius Regillenſis TR. MIL.
340	L. Furius Medullinus.	M. Cornelius coſſus.

341 Q. Fa-

1 Ahala. *Onufr.* 2 M. Aimilius Mamercinus III. DICTATOR. 3 *Pro* Craſſus, *Onufr. edit* Craſſinus. 4 Q. Servilius Priſcus Fidenas DICTATOR II.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.

341	Q. Fabius Ambuſtus.	C. Furius Pacillus.
342	M. Papyrius Mugillanus.	C. Nautius Rutilus.
343	M. Aimilius Mamercinus.	C. Valerius Potitus Voluſus.
344	Cn. Cornelius Coſſus.	L. Furius Medullinus II.
345	C. Julius Iulus.	P. Cornelius Coſſus.
346	C. Valerius Potitus II.	C. Servilius Ahala TRIB. MIL.[1]
	L. Furius Medullinus II.	C. Servilius Phala II.
347	[2] P. Cornelius Coſſus.	N. Fabius Vibulanus II. TR. MIL
	Cn. Cornelius Coſſus.	L. Valerius Potitus II.
348	C. Julius Iulus II.	N. Fabius Ambuſtus TR. MIL.
		M. Aimilius Mamercinus.
	T. Quinctius Capitolinus.	Q. Quinctius Cincinnatus.
	A. Manlius Vulſo.	L. Furius Medullinus II. TR. MIL
349	P. Cornelius Maluginenſis.	C. Valerius Potitus III.
	M. Sergius Fidenas.	Cn. Cornelius Coſſus II.
	K. Fabius Ambuſtus II.	Sp. Nautius Rutilus III. TR
350	M. Aimilius Mamercinus.	M. Furius Fuſus. (MIL
	L. Valerius Potitus III.	App.[3] Claudius Craſſinus.
	M. Quinctilius Varus.	L. Julius Iulus TR. MIL.
351	C Servilius Ahala III.	Q. Sulpitius Cornutus.
	Q. Servilius Fidenas.	L. Virginius Tricoſtus.
	A. Manlius II.	M. Sergius Fidenas II. TR. MIL
352	M Furius Camillus II.	L. Julius Iulus,
	L. Valerius Potitus IV.	M. Aimilius Mamercinus III
	Cn. Cornelius Coſſus.	L. Fabius Ambuſtus II. TR. M.
353	L. Publius Volſcus,	P. Mælius Capitolinus.
	L. Titinius.	P. Mænius.
	Sp Furius Medullinus,	P. Licinus Calvus primus ex plebe, TR, MIL.
354	M. Pomponius,	L. Attilius Longus,
	C. Duillius,	N. Veturius,
	Volero Publius Philo.	Cn. Genutius Augurinus TR. M.
355	L. Valerius Potitus V.	L. Furius Medullinus III.
	M. Valerius Maximus,	M. Furius Camillus II.
	Q. Servilius Fidenas II,	Q. Sulpitius Camerinus II. TR.
356	L. Julius Iulus II.	L. Sergius Fidenas,[4] (MIL.
		L. Fu-

1 P. Cornelius Rutilius Coſſus DICTATOR. 2 *Stipendium ex publico primo datum.* 3 *Onufr.* P. Claudius Craſſinus, *edit.* 4 Camillus DICTATOR. *vide Symmachum in epiſtolis.*

I CON-

Anni ab urbe condita.		
	L. Furius Medullinus IV,	A. Poſtumius Regillenſis.
	P. Cornelius Maluginenſis,	A. Manlius Capitolinus, TR. M.
357	Cn. Genutius Augurinus II.	P. Mælius Capitolinus II.
	L. Titinius II.	P. Licinius Calvus,
	P. Menius II.	L. Attilius Longus II. TR. M.
358	P. Cornelius Coſſus.	L. Furius Medullinus V.
	P. Cornelius Scipio.	M. Valerius Maximus II.
	Cæſo Fabius Ambuſtus III.	Q. Servilius Fidenas III. TR. M.
359	M. Furius Camillus III.	A. Valerius Poplicola,
	L. Furius Medullinus VI.	C. Aimilius Mamercinus.
	Sp. Poſtumius Albinus.	P. Cornelius Scipio II. TR. M.
360	[1] L. Lucretius Flavus.	Ser. Sulpitius Camerinus.
361	L. Valerius Potitus.	M. Manlius Capitolinus,
362	L. Lucretius Flavus,	M. Aimilius Mamercinus,
	Ser. Sulpitius Camerinus.	L. Furius Medullinus VI.
	Agrippa Furius Fuſus.	C. Aimilius Mamercinus, T. M.
363	[2] Q. Sulpitius Longus.	Q. Fabius Ambuſtus,
	K. Fabius.	C. Fabius. [3]
	Q. Servilius Fidenas IV.	Ser. Cornelius Maligunenſis, T. MIL.
364	M. Furius Camillus per annum Dictator, & ſolus. [4]	
365	[5] L. Virginius Tricoſtus.	L. Poſtumius Albinus,
	L. Valerius Poplicola II.	P. Cornelius,
	A. Manlius Capitolinus.	L. Aimilius Mamercinus, T. M.
366	T. Q. Cincinnatus,	L. Aquilius Corvus,
	Q. Servilius Fidenas V.	L. Julius Iulus.
	L. Lucretius Tricipitinus II.	Ser. Sulpitius Rufus, TR. M.
367	L. Papyrius Curſor,	L. Menenius Lanatus,
	C. Sergius Fidenas,	L. Aimilius Mamercinus II.
	L. Valerius Poplicola III.	G. Cornelius, TR. MIL.
368	Ser. Cornel: Maluginenſis, III.	T. Quinctius Cincinnatus,
	M. Furius Camillus IV.	Q. Servilius Fidenas VI.
	L. Oratius Pulvillus,	P. Valerius Potitus Poplicola, TR. MIL.
369	[6] A. Manlius Capitolinus.	T. Quinctius Capitolinus,
	L. Quinctius Capitolinus.	L. Papyrius Curſor II.
	P. Cornelius.	C. Sergius Fidenas. TR. MIL.

374 M.

1 CONSULES. 2 *Bellum Gallicum Senonicum.* 3 Camillus II. DICTATOR. *quo anno de Gallis triumphavit.* 4 *Urbs à Gallis capta.* 5 *Anno 365.* Camillus III. DICTATOR, *de Volſcis triumphat.* 6 *Anno 369.* A. Cornelius Coſſus DICTATOR.

Anni ab urbe condita.

370 *M.* Furius camillus v. Ser. cornelius Maluginenſis III. c. papirius craſſus, Ser. Sulpitius Rufus II. P. Valerius potitus II, T. quinctius cincinnatus. TR. M

371 *L.* Valerius poplicola IV. *L.* Aimilius Mamercinus III, Ser. Sulpitius Rufus III, *M.* Trebonius Flavus, A. Manlius capitolinus III, *L.* Lucretius Tricipitinus II. TR. M

372 Q. Servilius Fidenas. L papyrius craſſus, Ser. Sulpitius prætextatus, Sp. papyrius craſſus. *L.* Aimilius Mamercinus IV. *S*er. cornelius Maluginenſis TR. MIL.

373 *L.* Lucretius Tricipitinus III. *L.* Furius Medullinus, *M.* Fabius Ambuſtus, TR. MIL. *T.* Furius camillus VI, A. & *L.* poſtumii Regillenſes.

374 *L.* Valerius Poplicola v. c. Sergius Fidenas III, Sp. papyrius curſor. P. Valerius potitus III, *L.* Menenius Lanatus II, Ser. cornel. Malugnenſis v. TR. M.

375 P. Manlius capitolinus, c. Manlius capitolinus, *L.* Antiſtius, M. Albinus, *L.* Julius Iulus, c. Sextilius. TRIB. MIL,

376 Q Servilius Fidenas II, Sp. Furius Medullinus, *M.* Oratius pulvillus, P. clœlius Siculus, c. Licinius calvus, *L.* Geganius Macerinus. TR. M.

377 *L.* Aimilius Mamercinus v. .c quinctius cincinnatus, Ser. Sulpitius prætextatus II. *L.* quinctius cincinnatus II, P. Valerius potitus IV. c. Veturius craſſus cicurinus. TRIBUN. MIL.

378 Solitudo Magiſtratuum per quinquenium fuit, LicinioStolone
379 & *L.* Sextio *L*aterano TRIB. PLEBIS, interceſſione perpetua
380 comitia interturbantibus, dum ſedulo à patribus reſiſtitur, ne
381 legem de communicando cum plebe conſulatu, de agrorum
382 modo, de fænore minuendo perferrent Itaque cajus *Lici*nius calvus, & *L.* Sextius *L*ateranus per totum hoc quinquennium tribunatum plebis geſſerunt.

383 *L.* Furius Medullinus II. c. Valerius potitus, A. Manlius capitolinus, P. Valerius Potitus poplicola v, Ser. cornelius Maluginenſis VI, Ser. Sulpitius prætextatus III. TRIB. MIL.

384 Q Servilius Fidenas III, A. cornelius coſſus, M. cornelius Maluginenſis. C. Veturius craſſus.

Q. Quin-

Anni ab urbe condita.

	Q. Quinctius Cincinnatus.	M. Fabius Ambuſtus. TRIB. M.
385	[1] L. Quinctius Capitolinus,	Sp. Servilius Structus,
	Ser. Cornelius Maluginenſis, VI,	L. Papyrius Craſſus.
	Ser. Sulpitius prætextatus IV.	L. Veturius Craſſus Cicurinus. TRIB. MIL.
386	[2] A. Cornelius Coſſus II.	L. Veterius Craſſus Cicurinus II,
	M. Cornel. Maluginenſis II.	P. Valerius Potitus Poplicola VI,
	P. Manlius Capitolinus II,	M. Geganius Macerinus, TR. MIL.

CONSULES E PLEBE PRIMUM CREARI COEPTI.

387	[3] L. Aimilius Mamercinus	L. Sextius Lateran. primus è plebe cos,
388	L. Genutius Aventinenſis.	Q. Servilius Ahala, [4]
389	C. Sulpitius [5] Peticus.	C. Licinius Calvus,
390	L. Aimilius Mamercinus.	Cn. Genutius Aventinenſis,
391	Q. Servilius Ahala II.	L. Genutius Aventinenſis II,
392	C. Sulpitius Peticus II.	C. Licinius Calvus II,
393	M. Fabius Ambuſtus,	C. Pætilius Libo Viſolus,
394	M. Popilius Lænas.	Cn. Manlius Capitolinus Imperioſus,
395	C. Fabius Ambuſtus,	C. Plautius Proculus,
396	Cn. Manlius Capitolinus Imperioſus II.	C. Martius Rutilus,
397	M. Fabius Ambuſtus II.	M. Popilius Lænas II,
398	C. Sulpitius Peticus III.	M. Valerius Poplicola.
399	M. Fabius Ambuſtus III.	T. Quinctius Barbatus [6] Capitolinus Criſpinus,
400	C. Sulpitius Peticus IV,	M. Valerius Poplicola II, [7]
401	P. Valerius Poplicola,	C. Marcius Rutilus II,
402	C. Sulpitius Peticus IV,	T. Quinctius Pennus Cincinnatus,
403	M. Popilius Lænas III,	L. Cornelius Scipio,
404	L. Furius Camillus.	P. [8] Claudius Craſſus,
405	[9] M. Popilius Lænas IV,	M. Valerius Corvus,
406	T. Manlius Torquatus,	C. Plautius Venno Hypſæus,
407	M. Valerius Corvus II,	C. Pętilius Balbus Libo Viſolus II,

408 M.

1 *Anno* 385. M. Furius Camillus IV. DICTATOR. 2 *Anno* 386. Camillus V. DICTATOR. 3 *Hoc anno duo novi magiſtratus inſtituti ſunt: Prætura, & Ædilitas. Livius.* 4 *Mors Camilli* 5 Pythicus. *corrupte legitur in Fabio Quintiliano lib. 1.* 6 *Pro* Barbatus, *Onufr. habet* Pennus. 7 C. Julius Iulus DICTATOR. 8 *Onufr.* App. Claud. Craſſinus Regill. 9 *Fœdus 11. cum Pœnis.*

1 *Bel-*

Anni ab urbe condita.		
408	M. Fabius Dorſo.	Ser. Sulpitius camerinus,
409	C. Marcius Rutilus III.	T. Manlius Torquatus, II.
410	[1] M. Valerius corvus III.	A. cornelius coſſus Arvina,
411	M. Marcius Rutilus IV.	Q. Servilius Ahala II.
412	C. Plautius Hypſeus II.	L. Aimilius Mamercinus, Privernas poſtea dictus.
413	T. Manlius Torquatus III.	P. Decius Mus, qui ſe devovit,
414	T. Aimilius Mamercinus,	Q. Publius Philo. Idem poſt eoden anno Dictator,
415	L. Furius camillus,	C. Mænius Nepos,
416	C. Sulpitius Longus.	P. Ailius Pætus,
417	L. Papyrius craſſus,	K. Duillius,
418	M. Valerius corvus IV.	M. Atilius Regulus,
419	T. [2] Veturius calvinus,	Sp. Poſtumius Regillenſis Albinu
420		Annus ſine coss.
421	Cn. Domitius calvinus,	A. cornelius coſſus Arvina II.
422	L. [3] Valerius Potitus Flaccus,	M. claudius Marcellus,
423	L. Papyrius craſſus II.	L. Plautius Venno,
424	L. Aimilius Mamercinus, II.	C. Plautius Decianus,
425	P. Plautius Proculus,	P. cornelius Scipio Scapula,
426	L. Cornelius Lentulus.	Q. Publius Philo II.
427	C. Pætilius Libo Viſolus II.	L. Papyrius Curſor primus Procos
428	L. Furius Camillus II.	D. Junius Brutus Scæva. [4]
429	L. Papyrius Curſor	Dictator, ſine coss.
430	C. Sulpitius Longus.	Q. Aulius Cerretanus.
431	[5] Q. Fabius Maximus. Rullian.	L. Fulvius Curvus.
432	T. Veturius Calumus II.	Sp. Poſtumius Albinus II.
433	L. Papyrius Curſor II.	Q. Publius Philo III.
434	L. Papyrius Curſor III.	Q. Aulius Cerretanus II.
435	L. Plautius Venno.	M. Foſſius Flaccinator.
436	Q. Aimilius Barbula.	C. Jun. Brutus Bubulcus.
437	Sp. Nautius Rutilus.	M. Popilius Lænas.
438	M. Papyrius Curſor IV.	Q. Publius Philo IV.
439	M. Pætilius Libo.	C. Sulpitius Longus.
440	L. Papyrius Curſor V.	C. Jun. Brutus. Bubulcus II.
441	M. Valerius Maximus.	P. Decius Mus.

442 Q.

1 *Bellum Samniticum* 2 *Al.* Ti. 3 *C. Onuf.* 4 L. Papyrius Curſor DICTATOR. 5 *Caudina Pax.*

1 *Bel-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.

442	Cn. Jun. Brutus Bubulcus III.	Q. Aimilius Barbula II.
443	[1] Q. Fab. Max. Rullianus II.	C. Martius Rutilus, Cenſorinus poſtea dictus.[2]
444	Hoc anno DICTATOR & Magiſter equitum ſine coss. fuerunt.	
445	Q. Fab. Max. Rullianus III.	P. Decius Mus. II,
446	App. Claudius Cæcus.	L. Volumnius Flamma Violenſis.
447	[3] P. Cornelius Arvina,	Q Martius Tremulus,
448	L. Poſtumius Megellus.	T. Minutius Augurinus,
449	P. Sempronius Sophus.	P. Sulpitius Saverrio,
450	L. Genutius Aventinenſis.	Ser. Cornelius Lentulus.
451	M. Livius Denter,	M. Aimilius Paulus,
452	Q. Fabius Maximus Dictator,	M. Aimilius Paulus Mag. eq. M.
	Valerius Corvus, & P.	Sempronius Sophus Mag. eq.
453	M. Valerius Corvus V.	Q. Apulejus Panſa,
454	M. Fulvius Pætinus.	T. Malius Torquatus.
455	L. Cornel. Scipio,	C. Fulvius Centumalus.
456	Q. Fab. Max Rullianus IV.	P. Decius Mus III,
457	App. Claudius Cæcus II,	L. Volumnius Flamma Violenſis.
458	Q. Fab Max. Rullianus V.	T. Decius Mus III. qui ſe devovit,
459	L. Poſtumius Megellus II,	M. Atilius Regulus.
460	L. Papyrius Curſor,	Sp. Carvilius Maximus,
461	Q. Fab. Max. Gurges,	D. Jun. Brutus Scæva,
462	L Poſtumius Megellius III,	C. Judius Brutus Bubulcus,
463	[4] M. Curius Dentatus,	P. Cornelius Ruſinus,
464	M. Valerius Corvinus VI,	Q. Cæditius Noctua,
465	Q. Martius Tremulus II,	P. Cornellius Arvina,
466	M. Claudius Marcellus,	C. Nautius Rutilus,
467	[5] M. Valerius Maximus,	C. Ailius Pætus,[6]
468	C. Claudius Canina.	M. Aimilius Barbula,
469	C. Servilius.	L. Cæcilius Metellus,
470	P. Cornel. Dolabella.	Cn. Domitius Calvinus.
471	Q. Aimilius Papus,	C. Fabricius Luſcinus,

472 L. Ai-

1 *Bellum Etruſcum & Samniticum.* 2 *Anno 443. lata eſt lex Attilia de dandis tutoribus.* 3 *Fœdus* III. *cum Pœnis.* 4 *Treſviri capitales primi.* 5 *Tertia ſucceſſio plebis in janiculum.* 6 *Anno 467. Hortenſius* DICTATOR. *ſeceſſionis reducendæ cauſa legem Hortenſiam tulit, ut Plebiſcita omnem populum Quiritium tenerent, & pro legibus obſervarentur, Epitome Livia. lib. 11.*

1 Bel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.

472	[1] L. Aimilius Barbula.	Q. Martius Philippus.
473	P. Valerius Lævius.	Tiberius Coruncanius Nepos,
474	P. Sulpitius S. Averrio,	P. Decius Mus,
475	[2] Q. Aimilius Papus II.	C. Fabricius Luſcinus II.
476	P. Cornel. Rufinus II,	C. Junius Brutus Bubulcus II,
477	Q. Fabius Gurges II,	C. Genutius Clepſina,
478	M. Curius Dentatus II,	L. Cornelius Lentulus,
479	M. Curius Dentatus III,	Ser. Cornelius Merenda,
480	C. Fabricius Luſcinus,	C. Claudius Canina,
481	L. Papyrius Curſor,	Sp. Carvilius Maximus II,
482	C. Quintius Claudius,	L. Genutius Clepſina,
483	C. Genutius Clepſina II.	Cn Cornelius Blaſio.
484	L. Quinctius [3] Gulo,	C. Fabius Pictor. [4]
485	P. Sempronius Sophus,	App. Claudius Craſſus,
486	M. Attilius Regulus,	L. Julius Libo.
487	D. Junius Pera,	M. Fabius Pictor.
488	M. Valerius Maximus,	Q. Mamilius Vitulus,
489	[5] App. Claudius Caudex.	M. Fulvius Flaccus.
490	M. Valerius Maximus II,	M. Otaculus Craſſus.
491	L. Poſtumius Megellus.	Q. Mamilius Vitulus II.
492	L. Valerius Flaccus,	T. Otacilius Craſſus.
493	Cn Cornelius Scipio Aſina,	C. Duellius.
494	L. Cornelius Scipio,	C. Aquilius Florus.
495	A. Atilius Calatinus,	C. Sulpitius Paterculus.
496	C. Atilius Regulus,	Cn. Cornelius Blaſio.
497	Q. Cæditius.	L. Manlius Vulſo Longus,
498	Ser. Fulvius Nobilior.	M. Æmilius Paulus.
499	Cn Cornelius Scipio Aſina II.	A. Atilius Calatinus II.
500	Cn. Servilius Cæpio,	C. Sempronius Blæſus.
501	C. Aurelius Cotta,	P. Servilius Geminus,
502	L. Cæcilius Metellus,	C. Furius Pacilus.
503	C. Atilius Regulus II,	L. Manlius Vulſo,
504	P. Claudius Pulcher.	L. Junius Pullus.
505	C. Aurelius Cotta II,	P. Servilius Geminus II,
506	L. Cæcilius Metellus II.	M. Fabius Buteo,
507	M. Otacilius Craſſus II,	M. Fabius Licinus,
508	M. Fabius Buteo II,	C. Atilius Bulbus.

509 A.

1 *Bellum Tarentinum.* 2 *Fœdus IV. cum Pœnis.* 3 *Onufr.* Q. Ogulvius Gallus. 4 *Hoc primum anno 484. quinque annis ante primum bellum Punicum argentum Romæ ſignatum eſt Plin. lib. 33. c. 3.* 5 *Bellum Punicum primum.*

1 *Duo*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.		
509	A. Manlius Atticus.	C. Sempronius Blæſus II.
510	C. Fundanius Fundulus.	C. Sulpitius Gallus.
511	[1] C. Luctatius Catulus.	A. Poſtumius Albinus.
512	Q. Luctatius Cereo.	A. Manlius Atticus II. [2]
513	C. Claudius Centho.	M. Sempronius Tuditanus.
514	C. Manilius Turrinus.	Q. Valerius Falto,
515	T. Sempronius Gracchus,	P. Cornelius Falto,
516	L. Cornelius Lentulus Caudinus.	Q. Fulvius Flaccus, [3]
517	P. Corn. Lentulus Caudinus.	C. Licinius Varus,
518	[4] C. Atilius Bulbus II.	T. Manlius Torquatus,
519	L. Poſtumius Albinus,	Sp. Carvilius Maximus,
520	Q. Fabius Verrucoſus,	M. Pomponius Matho,
521	M. Aimilius Lepidus,	M. Poplicius Malleolus,
522	M. Pomponius Matho II.	C. Papyrius Maſo,
523	M. Aimilius Barbula,	M. Junius Pera,
524	L. Poſtumius Albinus II.	Cn. Fulvius Centumalus. [5]
525	Sp Servilius Maximus II.	Q. Fabius Verrucoſus II.
526	P. Valerius Flaccus. [6]	M. Atilius Regulus,
527	L. Apuſtius Fullo,	M. Valerius Meſſala,
528	L. Æmilius Papus,	C. Atilius Regulus. [7]
529	Q. Fulvius Flaccus II,	T. Manlius Torquatus,
530	C. Flaminius Nepos,	P. Furius Philus,
531	M. Claudius Marcellus,	Cn. Cornelius Scipio Calvus,
532	P. Cornelius Aſina,	M. Minutius Rufus.
533	L. Veturinus Philo.	C. Luctatius.
534	L. Æmilius Paulus,	M. Livius Salinator.
535	[8] P. Cornelius Scipio,	T. Sempronius Longus,
536	C. Flaminius II.	Cn. Servilius Geminus.
537	L. Aimilius Paulus II.	C. Terentius Varro. [9]
538	T. Sempronius Grachus,	L. Poſtumius Albinus III.
539	Q. Fabius Maxim. Verrucoſus IV,	M. Claudius Marcellus III.
540	Q. Fabius Max.	T. Sempronius Gracchus III.
541	App. Claudius Pulcher.	Q. Fulvius III.

542 P.

1 *Duo Prætores primum creati.* 2 *Pax cum Pœnis facta.* 3 *Bellum Liguſticum.* 4 *Pace populo Romano terra marique parta, iterum Ianus clauſus eſt.* 5 *Bellum Illyricum.* 6 *Bellum Gallicum Ciſalpinum.* 7 *Prætores IV. primum creati.* 8 *Bellum Punicum ſecundum.* 9 *Cannenſis pugna.*

Anni ab urbe condita.		
542	P. Sulpitius Galba Maximus,	Cn. Fulvius Centumalus II.
543	M. Claudius Marcellus IV.	M. Valerius Lævinus II.
544	Q. Cæcilius Metellus,	Q. Fulvius Flaccus.
545	M. Claudius Marcellus V.	T. Quintius Criſpinus,
546	M. Livius Salinator II.	C. Claudius Nero,
547	Q. Cæcilius Metellus.	L. Veturius Philo,
548	P. Corn. Scipio Africanus.	P. Licinus Craſſus Dives,
549	M. Cornelius Cethegus,	P. Sempronius Tuditanus,
550	C. Servilius Cæpio,	C. Servilius Nepos,
551	[1] T. Claudius Nero,	M. Servilius Pulex Geminus,
552	Cn. Cornelius Lentulus,	P. Ælius Pętus,
553	[2] P. Sulpit. Galba Maxim. II.	C. Aurelius Cotta,
554	C. Cornelius Lentulus,	P. Villius Tapulus,
555	T. Quinctius Flaminius,	Sext. Ælius Pętus Catus,
556	[3] C. Cornelius Cethegus,	Q. Minutius Rufus,
557	L. Furius Purpureo,	M. Claudius Marcellus.
558	L. Valerius Flaccus,	M. Portius Cato,
559	P. Cornelius Scipio African. II.	T. Sempronius Longus,
560	L. Cornelius Merula,	Q. Minutius Thermus,
561	L. Quinctius Flaminius.	Cn. Domitius Ænobarbus,
562	[4] M. Attilius Glabrio,	M. Cornel. Scipio Naſica,
563	L. Cornel. Scipio Aſiaticus,	C. Lælius Nepos,
564	Cn. Manlius Vulſo,	M. Fulvius Nobilior,
565	C. Livius Salinator,	M. Valerius Meſſala,
566	M. Æmilius Lepidus,	C. Flaminius Nepos,
567	Sp. Poſtumius Albinus,	Q. M. Philippus,
568	App. Claudius Pulcher,	M. Sempronius Tuditanus,
569	P. Claudius Pulcr.	L. Portius Licinius,
570	P. Q. Fabius Labeo,	M. Claudius Marcellus,
571	L. Æmilius Paulus,	Cn. Bæbius Tamphilus,
572	P. Cornelius Cethegus,	M. Bæbius Tamphilus,
573	A. Poſtumius Albinus,	C. Calphurnius Piſo,
574	Q. Fulvius Flaccus,	L. Manlius Accidinus,
575	M. Junius Brutus,	A. Manlius Vulſo,
576	C. Claudius Pulcher,	T. Sempronius Gracchus,
577	Q. Pætulius Spurinus,	Cn. Cornelius Lævinus.

578 Q.

1 *Pax iterum cum Pœnis.* 2 *Bellum Philippicum.* 3 *Sex Prætores facti.* 4 *Bellum Antiochinum.*

Anni ab urbe condita.

578	Q. Mutius Scævola,	M. Æmilius Lepidus,
579	Sp. Poſtumius Paullulus.	Q. Mucius Scævola,
580	L. Poſtumius Albinus.	M. Popilius Lænas,
581	c. Popilius Lænas,	P. Ælius Ligus,
582	P. Licinus craſſus.	c. caſſius Longinus,
583	[1] c. Hoſtilius Mancinus,	c. Atilius Serranus,
584	Q. Martius Philippus II,	Q. Servilius cæpio,
585	L. Æmilius Paulus II,	c. Licinius craſſus,
586	Q. Ælius Pætus,	M. Junius Pennus.
587	c. Sulpitius Gallus,	M. claudius Marcellus.
588	T. Manlius Torquatus,	cn. Octavius,
589	A. Manlius Torquatus,	Q. caſſius Longinus,
590	T. Sempronius Gracchus.	M. Juventius Thalva,
591	P. Scipio Naſica,	c. Martius Figulus,
592	M. Valerius Meſſala.	c. Fannius Strabo.
593	L. Anicius Gallus,	M. cornelius cethegus.
594	cn. cornelius Dolabella.	M. Fulvius Nobilior,
595	M· Æmilius Lepidus.	c. Popilius Lænas II,
596	Sext. Julius cæſar,	L. Aurelius Oreſtes,
597	L. cornelius Lentulus,	c. Martius Figulus II,
598	P. cornelius Naſica.	M. claudius Marcellus II,
599	Q. Opimius.	L. Poſtumius Albinus.
600	Q. Fulvius Nobilior,	T. Annius Luſcus [2]
601	M. claudius Marcellus III,	L. Valerius Flaccus,
602	L. Licinius Lucullus.	A. Poſtumius Albinus.
603	[3] T. Quinctius Flaminius.	M. Acilius Balbus,
604	L. Marius cenſorinus.	M. Manlius,
605	Sp. Poſtumius Magnus.	L. calphurnius Piſo cæſonius,
606	P. Scipio Africanus Æmilianus,	c. Livius Druſus.
607	cn cornelius Lentulus.	L. Mummius, qui poſt Achaicus dictus eſt, [4]
608	Q. Fab. Maximius Æmil.	L. Hoſtilius Mancinus.
609	Ser. Sulpitius Galba,	L. Aurelius cotta.
610	App. claudius Pulcher.	Q. cæcilius Metellus Macedonicus,
611	L. Metallus calvus.	Q. Fabius Maximus Servilianus.

612 cn.

1 *Bellum Perſicum.* 2 *Bellum Celtibericum.* 3 *Bellum Punicum tertium.* 4 *Bellum Viratinum.*

Anni ab urbe condita.		
612	*Cn.* ſervilius cæpio.	Q. Pompejus.
613	*C. Lælius* ſapiens.	Q. ſervilius cæpio. [1]
914	Cn. calphurnius piſo.	*M.* Popilius lænas.
615	P. ſcipio naſica ſerapio.	Decius junius brutus.
616	[2] M. æmilius lepidus porcina.	*C.* Hoſtilius Mancinus.
617	*P.* Furius philus.	Sext. atilius ſerranus.
618	S. Fulvius flaccus.	C. calphurnius piſo.
619	P. Scipio africanus.	C. Fulvius flaccus.
620	[3] *P.* Mutius Scævola.	*L. C*aphurnius piſo frugi.
621	P. *P*opilius lænas.	P. Rupilius.
622	P. licinius craſſus mutianus.	*L.* Valerius flaccus. [4]
623	C. claudius pulcher.	M. perpenna nepos.
624	C. Sempronius tuditanus.	*M.* aquilius.
625	*C*n. Octavius.	T. Annius luſcus,
626	L. caſſius Longinus.	*L.* Cornelius cinna.
627	M. Aimilius lepidus.	L. Orelius oreſtes.
628	[5] *M. P*lautius Hypſæus.	M. Fulvius flaccus.
629	C. Caſſius longinus.	Cajus ſextius calvinus.
630	Q. Cæcilius metellus, balearicus poſta dictus.	T. Quintius flaminius. [6]
631	Cn. domitius ænobarbus.	*C.* Fannius.
632	*L.* Opimius. [1]	Q. Fabius maximus, allobrogicus poſtea dictus.
633	*P. M*anlius.	C. *P*apyrius balbus.
634	L. Cecilius metellus.	*L.* Aurelius cotta.
635	*M.* Porcius cato nepos.	Q. Martius rex.
636	*L. C*æcil. metell. dalmaticus.	Q. Mutius ſcævola.
637	C. Licinius Geta.	Q. fabius maximus.
638	*M.* Aimilius Scaurus,	*M.* Cæcilius Metellus.
639	M. Acilus Balbus,	C.portius cato. [7]
640	[8] *C.* cæcil. metellus caprarius.	*C*n. papyrius *C*arbo.
641	*M. L*ivius druſus.	*L.* piſo cæſonianus.
642	[9] *P.* Scipio naſica.	*L.* calphurnius beſtia.
643	*M. M*inutius rufus.	*S*p. poſtumius albinus.
644	Q. *C*æcilius metellus.	*M.* junius ſilanus.

645 Ser.

1 *Bellum Numantinum* 2 *Bellum ſervi e primum* 3 *Seditio Gracchana prior.* 4 *Bellum Aſiaticum.* 5 *Bellum Allobrogicum.* 6 *Bellum Balearicum.* 7 *Bellum Thracicum.* 8 *Bell m Cymbricum & Theutonicum.* 9 *Bellum Iugurthinum.*

1 *Sedi-*

Anni ab urbe condita.		
645	Ser, Sulpitius galba.	M. Æmilius ſcaurus hortenſius.
646	L. caſſius longinus.	C. Marius.
647	C. Atilius ſerranus.	Q. Servilius cæpio.
648	P. Rutilius Rufus.	C. manilius.
649	C. Marius II.	C. Flavius fimbria.
650	C. Marius III.	L. Aurelius oreſtes.
651	C. Marius IV.	M. Aquilius.
652	C. Marius V.	Q. Luctatius catulus.
653 [1]	C. Marius VI.	L. Valerius flaccus. [2]
654	M. Antonius.	A. Poſtumius Albinus.
655	Q. cæcilius metellus.	T. Didius Vivius.
656	Cn. cornelius lentulus clodianus.	P. Licinius craſſus.
657	C. domitianus Ænobarbus.	C. caſſius Longinus.
658	L. Licinius craſſus,	Q. mutius ſcævola.
659	C. cælius caldus	L. Domitius Ænobarbus. [3]
660	C. Valerius Flaccus.	M. herennius.
661	C. claudius pulcher.	M. perpenna.
662 [4]	L. Martius philippus.	Sex. julius cæſar.
663	L. Julius cæſar.	P. Rutilius lupus.
664 [5]	Cn. pompejus ſtrabo.	L. porcius cato.
665 [6]	Cornelius ſulla, qui poſtea Felix appellatus eſt.	Q. Pompejus rufus in mag. occiſus eſt. [7]
666	Cn. octavius.	L. Cornelius cinna.
667	C. Marius VII.	L. cornelius cinna II.
668	L. Cornelius cinna III.	Cn. papyrius carbo.
669	L. cornelius cinna IV.	Cn. papyrius carbo II.
670	L. Scipio Aſiaticus.	Cn. norbanus.
671 [8]	Cn. papyrius carbo III. occiſus.	C. Marius in mag. occiſus eſt.
672	M. Tullius Decula.	Cn. cornelius dolabella.
673	L. cornelius ſulla felix II.	Q. Metellus pius.
674 [9]	P. ſervilius varia iſauricus.	App. claudius pulcher.
675	M. Æmilius lepidus.	Q. luctatius catulus.
676	M. Æmilius mamercus.	D. Brutus.

677 Cn.

1 *Seditio Appulejana.* 2 *Bellum ſervile ſecundum.* 3 *Fœdus primum cum Parthis ictum.* 4 *Seditio Druſiana.* 5 *Bellum Marſicum.* 6 *Bellum civile Marianum.* 7 *Bellum Mithridaticum.* 8 *Decem Prætores facti* 9 *Bellum Sertorianum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.

677	Cn. Octavius.	C. Scribonius Curio.
678	C. Aurelius Cotta,	L. Octavius.
679	L. Licinius Lucullus.	M. Aurelius Cotta,
680	[1] C. Caſſius Longinus.	M. Terentius Varro Lucul.
681	L. Gellius,	Cn. Cornelius Lentulus,
682	P. Cornelius Lentulus Sura.	Cn. Aufidius Oreſtes,
683	Cn. Pompejus Magnus,	M. Licinius Craſſus,
684	Q. Hortenſius.	Q. Cæcilius Metellus,
685	[2] L. Cæcilius Metellus Creticus in mag. mortuus,	Q. Martius Rex,
686	C. Calpurnius Piſo.	M. Acilius Glabrio.
687	[3] M. Aimilius Lepidus,	L. Volcatius Tullus,
688	P. Cornelius Sulla.	P. Antonius Pætus, [4]
689	L. Julius Cæſar,	C. Martius Figulus.
690	M. Tullius Cicero,	C. Antonius.
691	D. Junius Silanus,	L. Licinius Muræna,
692	M. Pupius Piſo,	M. Valerius Meſſalla,
693	L. Afranius,	Q. Cæcilius Metellus Celer, [5]
694	C. Julius Cæſar,	M. Calpurnius Bibulus.
695	[6] Calpurn. Piſo Cæſonianus,	A. Galbinius,
696	P. Corn. Lentulus Spinther.	Q. Cæcilius Metellus Nepos.
697	Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus,	L. Martius Philippus,
698	C. Pompeius Magnus II,	M. Licinius Craſſus II,
699	[7] L. Domitius Ænobarbus,	App. Claudinus Pulcher,
700	C. Domitius Calvinus,	M. Valerius Meſſala.
701	Cn. Pompejus Magnus III. & ſolus,	Q. Cęcilius quinque menſibus extremis.
702	Ser. Sulpitius Rufus,	M. Claudius Marcellus.
703	L. Aimilius Paulus,	C. Claudius Marcellus,
704	[8] C. Claudius Marcellus.	Cn. Cornelius Lentulus.

Eodem anno C. Jul. Cæſar DICTATOR Magiſt. equit.

705 | 1	[9] C. Julius Cęſar II. [10]	P. Servilius Vatia Iſauricus. [11]

706 2 C.

1 *Bellum contra Sparthacum. ſervile.* 2 *Bellum Creticum.* 3 *Bellum Pyraticum.* 4 *Hi poſtcaquam deſignati ſunt, ambitu damnati non inierunt: in eorum locum facti ſunt L. Aurelius Cotta: L. Manlius Torquatus.* 5 *Ad hunc annum pertinet lib. 2. Iul. Cæſar. de bello Gallico.* 6 *Bellum Gallicum C. Cæſaris.* 7 *Bellum Parthicum.* 8 *Bellum civile, Cæſaris, & Pompeii.* 9 *Imperium Cæſaris ab hoc anno incipit, & durat annis 4. menſ. 11. dies 15.* 10 Idem DICTATOR. 11 Cæſar II. DICT. cum Antonio Magiſt. equit.

1 Cęſar

Anni ab urbe condita.

706 2 C. Fuſius calenus, P. Vatinius.[1]

707 3 C. Julius cæſar III.[2] M. Aimilius lepidus.

708 4[3] C. Julius cæſar ſine collega IV. abdicavit], & ſibi ſuffecit Q. Fabium maximum, C. Trebonium. Maximus extremo anni die moritur, cui Caninius Rebil. ſufficitur[4]

709 5[5] Julius cæſar V. cos. M. Antonius cos. & Magiſter equitum & pro eo M. Aimilius Lepidus II. Magiſter equitum, & pro eo C. Octavius Mag. equitum,& pro eo Cn. Domitius Calvinus Mag. equit.

In Julii Cæſaris Idibus Martiis XXIII. vulneribus in curia *Ann.* Pompeii occiſi locum P. cornel. Dolabel- *Aug.* la cos. ſuffectus eſt.

710 1 A.Hirtius in prælio occiſus. c. Vibius Panſa.

His cos. [6]ad Mutinam occiſis, occupato omni exercitu, ante legitimam ætatem per vim adacto Senatu, c. cæſar Octavianus ſe[7] cum Q. Pedio herede cæſaris ex quadrante, cos. & ad x. diem Kalendas Octobris conſtituit.[8]

TRIUMVIRATUS.

711 2 M. Amilius Lepidus II. *L.* Munatius plancus.[9]

712 3 P. Servius Iſauricus II, *L.* Antonius Pætus,

713 4[10] c.domitius calvinus II.c. Aſinius Pollio,

714 5 L. Portius[11] cenſorinus.c. calviſius Sabinus.

715 6 App. claudius pulcher, C. Norbanus Flaccus,

716 7 M. Viſpanius Agrippa. L. caninius gallus,

717 8 Gellius. poplicola, M. coccejus nerva.

718 9[12] L. cornificius, Sext. pompejus, (cum,

719 10[13] L. Scribonius Libo, M. Anton. abdicatus in ejus lo- L. Sem-

1 Cæſar III. DICTATOR. 2 *Ex hoc anno honorarii Conſules creari cœpti.* 3 *Anno 708. duodecim Prætores facti.* 4 DICTATOR IV. 5 *Bellum civile Mutinenſe.* 6 *Auguſtus poſt luſtra decem ſex prorogat annos.* 7 *Cum M. Antonio, & M. Lepido, qui eum fugientem, in Gallia receptaverat, reconciliatus.* 8 *Hoc eodem anno Cæſar, Lepidus, Antonius, Triumviratum ineunt reip. conſtituendæ cauſa,* V. *Kalend. Decemb. ut pridie Kalend. Ianuarias* V. *poſt anno abdicarent.* 9 *Anno 711. Imp. Octaviani Cæſaris Auguſti imperium initium ſumit apud Euſebium, qui Olympiadis* CLXXXIV. *primum annum eo anno numerat. Hoc anno C. Falcidius Tribunus plebis, legem Falcidiam tulit: Ne quis plus teſtamento legaret, quam ut quarta pars hæredibus ſupereſſet. Euſeb.* 10 Triumviri. 11 *Onufr.* Marcius. 12 *Salluſtius diem obit.* 13 *Bellum Illyricum.*

Anni ab urbe condita.

	Ann. Aug.		
			[1] L. ſempronius atratinus, [2]
720	11	C. cæſar octavianus II.	L. Volcatius tullus,
721	12	Cn. domitius ænobarbus.	C. Soſius nepos,
722	13	C. cæſar octavianus III.	M. Valerius meſſala corvinus, [3]
723	14	C. cęſar octavianus IV.	M. Licinius craſſus, & ex Id. Septemb. M. Tullius cicero, M. filius,
724	15 [4]	C. cęſar octavianus V.	Sext. Apulejus,
725	16	C. cęſar octavian. VI. [5]	M. Viſpanius agrippa II. [6]
726	17	C. cæſar octav. VII.	M. agrippa III.
727	18	C. cæſar octav. A. VIII.	T. Statilius taurus II.
728	19 [7]	C. cæſar octav. A. IX.	M. Junius ſilanus,
729	20	C. cæſar octavianus auguſt. X.	C. Norbanus Flaccus,
730	21	C. cæſar octav. A. XI.	Cn calphurnius piſo, [8]
731	22	M. claudius marcellus,	L. arruntinus nepos,
732	23	M. Lollius,	Q. aimilius lepidus,
733	24	M. appulejus,	P. ſilius nerva [9].
734	25 [10]	C. ſentius ſaturninus,	Q. lucret. Viſpillo. Viſpalio Dion.
735	26	C. cornelius lentulus,	P. cornelius lentulus marcellin.
736	27	C. Furnius,	P. Junius ſilanus dion. [11]
737	28	L. domitius ænobarbus.	P. cornelius ſcipio,
738	29	M. Junius druſus libo.	L. calpurnius piſo,
739	30	M. p. licinius craſſus,	Cn. cornelius lentulus augur,
740	31	Claudius tiberius nero,	P. quintilius varus,
741	32	P. m. valerius meſſala II.	P. ſulpitius quirinus,
742	33	Q. ælius tubero,	Paulus fabius maximus,
743	34	Julius antoninus,	Q. fabius maximus,

744 35 Claud.

1 *Bellum Marſicum.* 2 *Varus Poeta, quem Virgilius in Bucolicis notat, in Cappadocia moritur.* 3 *Ab hoc anno, id eſt, poſt victum hoc anno ad Actium Antonium, quidam Auguſti imperium computant annorum 43.* 4 *Pace terra marique parta Ianus tertio clauſus.* 5 *Quidam ab hoc anno primum annum Auguſti Monarchiæ ſupputant, quo & Auguſtus ipſe, & menſis quoque Sexcilis dicti ſunt, quamvis hanc appellationem cum VII. Conſis atu adeptum alii dicant.* 6 *725 Auguſtus plurimas Romæ leges ſtatuit. Euſeb.* 7 *Hoc anno nova dignitas & magiſtratus, id eſt, præfectura urbis creata, & Meſſala Corvinus primus præfectus urbi, ſexta die ſe abdicavit, incivilem poteſtatem conteſtans.* 8 *Hunc ſuffectum ait Onufr. ordinarium autem adſcribit A Terrentium Varronem Murenam.* 9 *Pax cum Partheis ſignis receptis.* 10 *Bellum Pannonicum.* 11 *Ludi ſeculares Quincti ex Senatuſconſulto facti.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.	*Ann. Aug.*			*Anni Christi.*
744	35	Claud. druſus nero,	T. quinctius criſpinus,	
745	36	C. martius cenſorinus,	C. aſinius gallus,	
746	37	Claud. tiberius nero II.	Cn. calpurnius piſo II.	
747	38	D. Lælius balbus,	C. antiſtius vetus,	
748	39	C. cæſar octavianus A. XII.	L. cornelius ſulla,	
749	40	Calviſius ſabinus II.	L. paſſienus,	
750	41	L. cornelius lentulus,	M. valerius meſſalinus,	
		[1] His coss. VIII. Kal. Januar. Dei filius JESUS CHRISTUS naſcitur.		
751	42	[2] C. cæſar octavinianus Auguſt. XIII.	M. plautius ſilvanus,	1
752	43	Coſſus cornel: lentulus: poſtea Iſauricus,	L. calpurnius piſo augur,	2
753	44	P. vinutius nepos,	P. alfinius varus,	3
754	45	L. ailius damia,	M. ſervilius geminus,	4
755	46	[3] Sext. ailius catus,	C. ſentius ſaturninus,	5
756	47	Cn. corn. cinna magnus,	L. valerius meſſala voluſus,	6
757	48	M. aimilius lepidus,	L. arruntius nepos,	7
758	49	Q. cæcilius metellus creticus ſilanus,	A. licinius nerva ſilanus,	8
759	50	M. furius camillus,	Sex. nonius quinctilianus,	9
750	51	Q. Sulpitius camerinus,	C. popæus ſabinus,	10
761	52	P. cornelius dolabella,	C. Junius ſilanus,	11
762	53	M. aimilius lepidus,	T. ſtatilius taurus II.	12
763	54	T. Julius germanic. cæſ.	C. fontejus capito,	13
764	55	L. munatius plancus II.	C. ſilius nepos,	14
765	56	Sextus pompejus nepos,	Sextus apulejus, [4]	15
	An. Tib.	[5] Hucuſque hiſtoria Livii ab urbe condita: hinc Annales Cornelii Taciti ſumunt exordium. [6]		
766	1	[7] Eodem anno CLAUDIUS [8] TIBERIUS CÆSAR.		

767 2 Dru-

1 42 *Anno Auguſti. Hal.* 2 *751 Naſcitur Chriſtus. Euſebius.* 3 *Ab his, Lex Ælia Sentia, hoc anno videtur lata ex Dione, lib. 55.* 4 *Moritur Auguſtus 14. Kalend. Septemb.* 5 *Olympiadis* CXCVIII. *anno primo. Euſeb.* 6 *Auſon. Verſus, Addidit Auguſtum divus matura ſenectus.* 7 *Et ter ſeptenis geminos, Nero Claudius addit. id eſt, regnat 23. annis.* 8 *Al.* Tiberius Julius Cæſar Germanic. *regnat annis 23.*

Anni ab urbe condita.	*Ann. Tib.*			*An. Chr.*
767	2	Druſus cæſar.	C. Norbanus flaccus,	16
768	3	Siſenna Statil. Taurus,	*L.* Scribonius libo,	17
769	4	L. pomponius flaccus.	C. Cælius rufus.	18
770	5	Claud. tiberius nero cæſ. III,	Germanicus cæſar II,	19
771	6	M. Silanus,	L. Norbanus balbus.	20
772	7	M. Valerius meſſala,	M. Aurelius cotta.	21
773	8	Claud. tiberius nero cæſar IV.	Druſus cæſar II.	22
774	9	D. Haterius agrippa,	C. Sulpicius Galba,	23
775	10	C. Aſinius pollio.	C. Antiſtius Vetus.	24
776	11	Sext. cornelius cethegus.	*L.* Viſellius Varro,	25
777	12	M. Aſinius agrippa.	Coſſus cornelius Lentulus.	26
778	13	Cn. Lentulus getulicus.	*L.* Calviſius ſabinus.	27
779	14	M. *Licinius* craſſus,	L. Calpurnius piſo.	28
780	15	App. Junius ſilanus.	P. Silius Nerva,	29
781	16	C. Rubellus geminus.	C. Fuſius geminus,	30
		JESUS CHRISTUS ſalutarem viam cunctis mortalibus prædicare incipit.		
782	17	M. Vinutius quartinus,	C. caſſius longinus juriſconſ.	31
783	18	Claudius cæſar v. & ſolus, licet poſtmodum collegam adſumpſerit *L.* Ailium Sejanum.		32
784	19	Fur. camil. aruntius ſcribonianus.	Cn. domitius Ænobarbus.[1]	33
785	20	Ser. Sulpitius Galba.	L. cornelius ſulla.	34
786	21	L. Vitellius nepos,	P. Fabius perſicus.	35
787	22	C. ceſtius gallus.	M. Servilius rufus nonianus,	36
788	23	Sext. papinius gallienus.	Quin. plautius plautianus.	37
789	24	Cn. acerronius proculus.	C pontius nigrinus.	38
		I [2] XVII. Kalend. April. mortuo Tiberio, C. CÆSAR CALIGULA.		
790	2	C. cæſar caligula II.	*L.* Aronius cæſianus,	39
791	3	M. aquilius julianus.	P Non. aſprenias torquat.	40
792	4	C. cæſar. caligula III. & ſolus.		41
793	1	C. cæſar. caligula IV [3]	Cn. Sentius Saturninus. [4]	42

TIB.

1 784. *Anno Tiberii 18 Chriſtus ſecundum prophetias ad paſſionem venit. Nam in Evangelio Ioannis ſcribitur poſt quintum decimum annum Tiberii, tribus annis Dominum prædicaſſe Euſeb.* 2 *Sera ſenex Capreis, exul Nero fata peregit.* 3 *Tertia ſinit hiems graſſantia tempora Cai.* 4 *Terdecies perit, repetito vulnere Cajus.*

1 *Clau-*

Anni ab urbe condita.

Ann. Tib.			An. Chr.
	TIB. CLAUDIUS CÆSAR V. P. R. IMP.		
794	2 Tiber. claudius [1] cęſar II.	C. Licinius cæcinna largus.	43
795	3 Tiber. claudius cęſar. III.	L. Vitellius II,	44
796	4 Quinctius criſpinus II.	T. Statius taurus II,	45
797	5 M. vinutius quartinus II.	M. Statilius corvinus,	46
798	6 C. valerius aſiaticus II.	M. Valerius Meſſala.	47
799	7 Tib. claudius cæſar IV,	L. Vitellius III,	48
800	8 A. Vitellius nepos.	L, Vipſanius Poplicola,	49
801	9 Q. Verannius,	C. Pompeius Gallus,	50
802	10 C. Antiſtius vetus,	M. Suillius Rufus Servillianus,	51
803	11 Tib. Claudius cæſar V.	Ser, cornel. Scipio orphitus.	52
804	12 Sylla fauſtus.	L. Salvius otho,	53
805	13 D. Junius ſilanus,	Q. Haterius antoninus,	54
806	14 Aſinius marcellus.	M. Acilius Aviola.	55
	[2] CL. DOMITIUS NERO CÆSAR,		
807	1 Claudius Nero cæſar.	L. Antiſtïus vetus.	56
808	2 Q. Voluſius ſaturninus,	P. Cornelius ſcipio,	57
809	3 Claudius nero cæſar. II.	L. Calpurnius piſo,	58
810	4 Claudius Nero Cæſar III.	M. Valerius Meſſala,	59
811	5 Vipſanius Apronianus.	L. Fontejus capito.	60
812	6 Claudius nero cæſar IV.	Coſſus cornelius lentulus.	61
813	7 Cæſonius pætus.	Petr. Sabinus turpilianus.	62
814	8 P. Marius celſus,	L. Aſinius gallus. [3]	63
815	9 Memmius regulus,	Paulus virginius rufus.	64
816	10 C. Lecanius baſſus.	M. Llcinius craſſus Frugi.	65
817	11 Silius nerva,	Atticus Veſtinus.	66
818	12 C. Suetonius paulinus.	L. Pontius teleſinus,	67
819	13 C. Fontejus capito,	C. Julius rufus.	68
820	14 [4] M. Gualerius trachalus Turpillianus.	Silius Italicus poëta. [5]	69

SER. SULPICIUS GALBA CÆS.. imperavit menſes VII. dies VII. atque in medio urbis Romanæ foro capite truncatus eſt.

821 [1] Ser.

1 *Claudius hebdomadem duplicem trahit: & Nero dirus Tantundem: ſummæ Conſul, ſed defuit unus.* 2 *Claudius ambiguo concluſit fata veneno.* 3 *Eodem anno L. Amnius, Seneca, & Trebellius Maximus, ſuffecti Conſules, in quorum Conſulatu Senatusconſult. Trebellianum factum. Inſtit. de fid. hæred. 8. Kal. Septembris.* 4 *Matriquecida Nero proprio ſe percuſſit enſe.* 5 *Nero ſemet interficit.*

1 Gal-

Anni ab urbe condita.			*Ann. Chr.*
821	[1] Ser galba auguſtus II.	T. Junius.	
	Trucidato Galba [2] novæ tempeſtates & cædes in repu extiterunt, donec rerum potiretur. Flavius Veſpaſian pater, qui reipubl. ſtatum priſtinum, & orbi pace reſtituit, nam neque M. Sylvius Otho [3] ultra men III. dies V. neque A Vitell. [4] ultra menſes VIII. dies imperavit		
	1 FLAVIUS VESPASIANUS PATER.		
822	2 Fl. veſpaſian. auguſtus.	T. veſpaſianus Cæſ. [5]	7
823	3 [6] Fl. veſpaſianus aug. II.	Coccejus nerva	7
824	4 Fl. veſpaſianus aug. IV.	T. veſpaſianus filius cæſ. II.	7
825	5 Fl. Domitianus II.	Valerius meſſalinus.	7
826	6 Fl. veſpaſianus aug. V	Tit. veſpaſianus cæſar III.	7
827	7 Fl. veſpaſianus aug. VI.	Tit. veſpaſianus cæſar IV.	7
828	8 veſpaſianus aug. VII.	Tit. veſpaſianus cæſar V.	7
829	9 Fl. veſpaſianus aug. VIII.	Fl. domitianus VI. [7]	7
830	10 Commodus verus	C. cornelius priſcus.	7
831	11 Fl. veſpaſianus aug. IX.	T. Veſpaſianus cæſar VI. [8]	8
	1 TITUS VESPASIANUS FILIUS. [9]		
832	2 T. veſpaſianus aug. VII.	Flavius domitianus VII.	8
833	3 Silvanus.	Verus pollio. [10]	8
	Ex Idib. Septemb. FL. DOMITIANUS imperat ann. XV. dies VI.		
834	1 Fl. domitianus aug. VIII.	T. Flavius Sabinus. [11]	8
835	2 Fl. domitianus aug. IX.	T. Virginius rufus II.	8
836	3 Fl. Domitianus aug. X.	App. Junius Sabinus.	8
837	4 Fl. domitius aug. XI.	T. Aurelius Fulvus.	8
838	5 Fl. domitianus aug. XII.	Ser. Cornelius Dolabella.	8
839	6 Fl. domitianus aug. XIII.	A. Voluſius Saturninus.	8
840	7 Domitianus aug. XIV.	L. Minucius rufus.	8

841 8. T

1 *Galba ſenex periit ſævo proſtratus Othone: Mox Otho famoſus, clara, ſ morte potitus. Prodiga ſuccedunt perimendi ſceptra Vitellii.* 2 *Galba ſenex, Ot laſcive, & formoſe Vitelli, Tertia vos Latio regnantes neſciit ætas: Interitus dign vita properante probroſa.* 3 *Otho propria manu occubuit.* 4 *Vitellius à Veſpa ſiani ducibus occiſus, in Tiberim projicitur.* 5 *Implet fatalem decadem ſibi Veſpa ſianus.* 6 *Secundo anno imperii Veſpaſiani Titus filius Veſpaſ. Aug. Ieroſolym ſubvertit ſexcentis millibus virorum interfectis.* 7 *Hic ſuffectus fuit: ordinariu autem Tit. Veſp. Cæſ. VI.* 8 *Laudatum imperium, mors levis Veſpaſiano.*

9 *Oſtenſus terris Titus eſt brevitate bienni.* 10 *At Titus orbis amor rapitu florentibus annis.* 11 *Sera gravem perimunt, ſed juſta piacula fratrem.*

1 *A Nerv*

Anni ab urbe condita.			*Ann. Chriſt.*
841	8 T. Aurelius Fulvus II.	A. Sempronius atratinus.	90
842	9 Fl. domitianus A. XV.	Coccejus nerva II. qui poſtea imper.	91
843	10 M. Acilius glabrio, in mag. occiſus.	M. Ulpianus trajan. crinitus.	92
844	11 Fl. domitianus aug. XVI.	A. Voluſius ſaturninus II.	93
845	12 Pompejus conlega.	Cornelius Priſcus.	94
846	13 Nonius Aſprenas.	M. Arricinius clemens, & ex Kal. Juliis ſextilius lateranus.	95
847	14 Fl. domitian. aug. XVII.	T. Flavius clemens.	96
848	15 C. Antiſtius vetus.	C. Fulvius valens.	97
	Imp. COC. NERVA imperat annum I. menſ. IV. dies IX.		
849	1 [1] Imp. nerva auguſt. III.	T. Virginus rufus II. in magiſtratu mortuus eſt.	98
850	2. Imp. nerva auguſt. IV.	Nerva trajanus cæſar II. [2]	99
	TRAJANUS OPTIMUS A. imperat an. XIX. menſ. VI. dies XV.		
851	1 A. cornelius palma.	C. Soſſius ſenecio II.	100
852	2 Ulp. Trajanus aug. III.	M. cornelius fronto III.	101
853	3 Ulp. Trajanus A. IV.	Sex. Articulejus pætus.	102
854	4 C. Soſſius Senecio II.	L. Licinius ſura II.	103
855	6 Ulp, trajanus A. V.	Q. Maximus II.	104
856	6 Surranus II.	P. Neratius marcellus II.	105
857	7 C. Julius candidus II.	T. Numidius quadratus II.	106
858	8 L. cejon. commodus verus.	L. Tutius cerealis.	107
859	9 C. ſoſſius ſenecio IV.	L. Licinius. Sura III.	108
860	10 App. ann. trebon. gallus.	M Atilius metilius Bradua.	109
861	11 Palma II.	C. Calviſius Tullus II,	110
862	12 Clodius criſpinus.	Solenus Orfitus,	111
863	13 L. Calpurnius piſo.	Vetrius Ruſticus bolanus.	112
864	14 Ulp. trajanus A. VI.	C. Jul. africanus.	113
865	15 L. Pubius celſus.	C. clodius criſpinus.	114
866	16 Manlius vopiſcus,	Q. Ninnius aſta,	115
867	17 Valerius meſſala,	C. Popilius carus pedo,	116

868 18 Æmi-

1 *A. Nerva ſequentium temporum hiſtoriam exorſus erat Ammianus Marcellinus, ut ipſe ait lib. 31.* 2 *Nerva moritur* VI. *Kal. Febr.*

I *Legen.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.			*An. Cl*
868	18 Æmilius ælianus.	L. Antiſtius Vetus.	11
869	19 Quinctius Niger.	T. Vipſanius apronianus.	11
	Ex III. Id. Auguſt. TRAJANUS HADRIANUS imperat ann. xx. menſ. xi. dies xxix.		
870	1 Imp. Hadrianus A. II.	Salinator.	11
871	2 Imp. Hadrianus A. III.	Q. Junius Ruſticus.	12
872	3 Catilius Severus II.	T. Aurel. Fulvus, Antoninus piı poſtea appellatus.	12
873	4 M. Annius Verus.	Augur.	12
874	5 M. acilius aviola.	C. cornelius panſa.	12
875	6 Q. arrius pætinus.	C. Ventidius apronianus.	12
876	7 M. acilius glabrio.	C. Bellicius torquatus.	12
877	8 P. Corn. Scipio aſiatic. II.	Qu. Vetrius aquilinus.	12
878	9 Veſpronius candidus verus III.	Ambiguus bibulus.	12
879	10 Cælius titianus.	Gallicanus.	12
880	11 Aſprenas torquatus,	M. annius libo.	12
881	12 Juventius celſus II.	Neratius marcellus,	13
882	13 Q. fabius Catulinus.	M. Flavius aper.	13
883	14 Ser. Octavius lenas pontianus.	M. antonius rufinus.	13
884	15 Sentius augurinus.	Arrius Severianus.	13
885	16 Hiberus.	Junius ſilanus ſiſenna.	13
886	17 C. Julius ſervilius urſus. Servianus III.	Verus.	13
887	18 Pompejanus lupercus.	Atticus acilianus,	13
888	19 L. cejonius commodus.	Sex. Vetulenus civica pompeja I	13
889	20 Ælius cæſar II.	P. cælius Balbin. vibull. pius.	13
890	21 Niger.	Q. ſulpitius camerinus.	13
	A.[1] AUREL. ANTONINUS PIUS imperat ann. xxiii. menſ. vii dies xxvi.		
891	1 T. Antoninus pius A. II.	Brutius præſens.	14
892	2 T. antoninus pius A. III.	M. ælius aurelius cæſar.	14
893	3 M. peduceus ſyloga priſcinus.	T. Hœnius ſeverus.	14

894 4Ru

1 *Legendum,* Titus. *Erat enim ejus prænomen, quo à cæteris diſtinguitur,* [illegible] *Capitol. in eodem docet.*

1 *Ann*

Anni ab urbe condita.

	Ann. Aurel.		*Ann. Ch.*
894	4 Rufinus.	L. ſtatius quadratus.	143
895	5 Torquatus,	T. claud. atticus herodes,	144
896	6 Lollianus avitus.	C. gavius maximus,	145
897	7 T. antoninus pius A. IV.	Ælius aurelius cæſar II.	146
898	8 Clarus II.	Cn, claudius ſeverus,	147
899	9 Largus.	M. valerius meſſalinus,	148
900	10 Torquatus III.	M. ſalvius julianus.	149
901	11 Orfitus.	Q. Nonius priſcus,	150
902	12 Gallicanus,	Antiſtius vetus,	151
903	13 Maximus,	Sex. quinctilis gordianus,	152
904	14 Glabrio,	C. Valer. Omallus Verianus.	153
905	15 Pręſens II.	Anto Rufinus,	154
906	16 L. Aurelius cæſar, qui poſtea Aug.	Sextilius lateranus,	155
907	17 M. Rufinus ſabianus,	C. Julius ſeverus,	156
908	18 Silvanus.	Sentius augurinus,	157
909	19 Barbatus,	Regulus,	158
910	20 Tertullus,	Licinius ſacerdos,	159
911	21 Quinctilius,	Statius priſcus,	160
912	22 T. Vibius Barus,	Ap. annius bradua.	161
	Imperatores CC. M. AURELIUS ANTONINUS PHILOSOPHUS, & L. ÆLIUS AURELIUS VERUS ANTONINUS divi fratres, duo AA. ſimul imperarunt ann. VIII.		
913	1 M. Antoninus philoſophus A. II.	L. aurelius verus A.	162
914	2 M. antoninus A. II.	L. aurelius verus A. III.	163
915	3 L. ælianus.	Junius paſtor,	164
916	4 Macrinus.	L. cornelius celſus,	165
917	5 Pudens,	L. cornelius ſcipio orfitus.	166
918	6 Pudens II.	M. Vitraſius pollio,	167
919	7 Verus A. III.	T. Numidius quadratus,	168
920	8 Apronianus.	L. Vettius paulus,	169
921	9 [1] Priſcus,	Apollinaris,	170
922	10 L. Junius clarus II.	M. aurel. ſeverus cethegus,	171
923	11 L. Septimius Severus II.	Herennianus,	172
924	12 Maximus,	Cor. Scipio Orfitus,	173
925	13 Cn. claudius Severus II.	M. aurelius claud. Pompejan.	174

926 14 App.

[1] *Anno 921. moritur Verus A. & ſolus imperat D. Marcus.*

1 Het

Anni ab urbe condita.			*An. Ch*
926	14 App. Annius Tribonius gallus.	Flaccus.	175
927	15 Calpurnius piſo.	M. Salius julianus.	176
928	16 pollio III.	Aper II.	177
	M. AURELIUS pater, & COMMODUS filius ANTONINI AA. imperant una ann. III. menſ. III. dies XVIII.		
929	17 L. aurelius commodus A.	Plautius quinctillus.	178
930	18 Orfitus.	Vettius Rufus.	179
931	19 Aurel. commodus A. II.	Veſpronius candidus verus.	180
	COMMODUS A. ſolus.		
932	1 [1] Arrius præſens.	Ælius gordianus.	181
933	2 Anton. commodus A. III	Antiſtius Burrhus.	182
934	3 Petronius mamertinus.	Rufus.	183
935	4 Aurel. commodus A. IV.	M. Aufidius Victorinus.	184
936	5 M. marullus.	Papyrius ælianus.	185
937	6 Maternus.	Bradua.	186
938	7 Aurelius commodus antoninus A. v.	Sex. Acilius Glabrio.	187
939	8 Criſpinus.	Papyrius ælianus.	188
940	9 Fuſcianus.	Silanus.	189
941	10 Iunius ſilanus.	Servilius ſilanus	190
942	11 Aurel. commodus A. v. L.	Petronius ſeptimianus.	191
943	12 Apronius.	Bradua.	192
944	13 Antoninus commodus VII.	P. Helvius Pertinax. [2]	193
	P. HELVIUS PERTINAX.		
945	Q. Soſius Falco. in mag. occiſus.	C. Julius fructus clarus.	194

Pertinace poſt alterum menſem, & dies xxv. quam imperator factus erat, v. Kal April. occiſo, DIDIUS JULIANUS cædis auctor, per menſes duos & quinque dies tantummodo imperium tenuit. Hunc deinde ſecutus eſt PESCENNINUS NIGER, AUGUSTUS, qui imperavit annum: ſed imperium ejus non numeratur in Faſtis, ſed ſolum Severi imperium.

Ex Idib.

1 *Hoc anno moritur M. Antoninus & ſolus imperat Commodus* 2 *Hoc anno Kal Ianuar. Commodus Imperator occiſus, & eadem die Pertinax imperare cœpit.*

1 *Hoc*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.			*An. Ch.*
	Ex Idib. Maji L. SEPTIMIUS SEVERUS cum M. BASSIANO ANTONINO CARACALLA filio.		
946	1 Septimius ſeverus A. II.	D. clodius Albinus, cæſar II	195
947	2 Tertulus.	Clemens.	196
948	3 C. domitius dexter.	L. Valerius priſcus.	197
949	4 Lateranus.	M. Marius titius rufinus.	198
950	5 T. Saturninus.	C. gallus.	199
951	6 P. cornelius anulinus.	M. Aufidius fronto.	200
952	7 T. claudius ſeverus A. III.	C. Aufidius victorinus.	201
953	8 L. Annius fabianus.	M. Nonius Mutianus.	202
954	9 L. ſeptimus ſeverus A. IV.	Baſianus antoninus A.	203
955	10 P. ſeptimius geta.	L. Septimius Plautianus.	204
956	11 Fabius cilo ſeptimius.	Libo.	205
957	12 Baſſianus antonin. A. II.	Geta cæſar II.	206
958	13 Albinus.	Æmilianus,	207
959	14 Aper.	(III. Maximus.	208
960	15 Baſſianus antoninus A.	Geta cæſar III.	209
961	16 Pompejanus.	Lollianus Avitus.	210
962	17 Fauſtinus.	Macer rufinianus.	211
963	18 Gentianus.	Baſſus.	212
	Hoc anno SEVERUS A. mortuus eſt prid. Non. Febr, & ex eo die Impp. Cæſares D. SEVERI filii, M. ANTONINUS (CARACALLA.) & P. SEPTIMIUS GETA imperarunt una ann. I. dies XXIII. [1]		
964	19 Pompejus aſper.	Aſper.	213
965	1 Antoninus A. IV.	Balbinus,	214
966	2 Meſſala.	Sabinus.	215
967	3 Lætus II.	Cerealis.	216
968	4 Q. aquilius Sabinus II.	Sex. Cornelius anulinus.	217
969	5 Præſens,	Extricatus.	218
	Hoc anno VI. Id. Apr. ANTONINUS A. occiſus eſt, deinde fuit interregnum dierum IV. poſt quod M. OPELIUS MACRINUS imperat ann. I. menſ. I. dies XXIII.		
970	6 M. Opelius diadumenianus cæſar. II.	Adventus VII. Junii macrinus victus eſt.	219
	M. ANTONINUS ALAGABALUS imperat ann. III. menſ. IX. dies IV.		

971 1 An.

[1] *Hoc anno Getta A. occiſus eſt, & ſolus imperat Antoninus an.* V. *menſ.* I. *dies* XII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.			*An. Ch.*
971	1 Antoninus A. II.	Sacerdos.	220
972	2 Antoninus A. III.	Comazon II.	221
973	3 Gratus.	Seleucus.	222
974	4 [1] Antoninus A. IV.	Aurel. alexander ſeverus nob. cæſar.	223
	M. Aurelius Severus Alexander imperat ann. XII. dies IX.		
975	1 Maximus.	Ælianus.	224
976	2 Julianus.	Criſpinus.	225
977	3 Rufus.	Dexter.	226
978	4 Alexander A. II.	Quinctilius Marcellus.	227
979	5 Balbinus II. qui poſtea Auguſtus appellatus eſt.	M. clodius pupienus maximus.	228
980	6 Modeſtus.	Probus.	229
981	7 Alexander A. III.	Dio II.	230
982	8 Agricola.	Clementinus,	231
983	9 Pompejanus.	Felicianus. [2]	232
984	10 Lupus.	Maximus.	233
985	11 Maximus II.	Paternus.	234
986	12 Maximus III.	Urbanus.	235
987	13 [3] Severus.	L. Ragonius Urinatius Quinctia.	236 [4]
	Jul. Maximinus cum filio Maximo imperant cum ann. II. menſ. * dies. *		
988	1 Maximus A.	Jul. Africanus.	237
989	2 Perpetuus.	Cornelianus..	238
	Duo Gordiani imperant una menſ. I. dies VI. poſt hoc Balbinus & Pupienus imperant una ann. I. eorum vitam ſcribit capitolinus.		
990	3 Ulpius.	Pontianus.	239
	Gordianus Junior imperant ani. VI.		
991	1 Gordianus A. puer anno XVI.	Aviola.	240
992	2 [5] Sabinus II.	Venuſtus,	241
993	3 Gordianus A. II.	Pompejanus. [6]	242
994	4 [7] Atticus.	Prætextatus.	243

995 5 Ar-

1 *Hoc anno* VI. *Id. Mart. Alagabalus occiditur.* 2 *Al.* Pelignus. 3 *Recte Oroſ.* 987. Maximinum *ponit. lib.* 7. *c.* 19. 4 *Hoc anno* XV. *Kalend. April. Alexander A. occiditur.* 5 *Initur factio adverſus Gordianum.* 6 *Capitol. legit* Papinianus. 7 *Bellum Gordiani in Perſas.*

1 Apria-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Anni ab urbe condita.			*An. Ch.*
995	5 Arrianus.[1]	Papus.[2]	244
996	6 Peregrinus.	Æmilianus.[3]	245
	[4] M. Jul. Philippus occiſo Gordiano declaratur Auguſt. Oroſ. lib. 7. regnat ann. 7.		
997	1 Philippus A.	Titianus.	246
998	2 Preſens.	Albinus.	247
999	3 Philippus A. II.	Philippus cæſ. hoc ann appellatur.	248
1000	4 [5] Philippus A. III.	Philippus A. II.	249
1001	5 Æmilianus.	Aquilinus.	250
	Decius cum filiis Cæſaribus imperat an. II.		
1002	6 Decius A. II.	Annius gratus.	251
1003	7 Decius A III.	Decius cæſar.	252
	Gallus Hostilianus & Licinianus AA. ſtatim occiſi: quibus ſucceſſerunt Trebonianus Gallus & Volusianus filius AA.		
1004	1 C. Vibius Trebonianus Gallus A. II.	Voluſianus A.	253
1005	2 Voluſianus A. II.	M. Valerius Maximus.	254
	Licinius Valerianus & Gallienus imperant una ann. VII.		
1006	1 Valerianus A. II.	Gallienus A.	255
1007	2 Valerianus A. III.	Gallienus. A. II.	256
1008	3 Valer. maximus II.	Glabrio.	257
1009	4 Valerianus A. IV.	Gallienus A. III.	258
1010	5 [6] Aurel. Tuſcus.	Pomponius Baſſus.	259
1011	6 Æmilianus.	Baſſus II.	260
1012	7 Corn. Secularis II.	Jun. Donatus,	261
	[7] Gallienus & Valerianus Jun. imperat ann. VIII.[8]		
1013	8 Gallienus A. IV.	Petronius Voluſianus.	262
1014	9 Gallienus A. V.	Fauſtinus.	263
1015	10 Numius Albinus.	Max. Dexter.	264
1016	11 Gallienus A, VI.	Amulius Saturninus,	265
1017	12 Valerianus A. II,	L. Cæſonius macer lucillus ruffinia-	

1 Aprianus *Capitol. in Gord.* 2 Pappus *Capitol.* 3 *Hoc anno Philippus Arabs ſit pr. prætorio in locum Miſithei.* 4 *Primus Chriſtianus Imperator. Oroſ.* 5 *Capitol. in Gordia. ait Philippum ſe & filio Conſulibus celebraſſe annum urbis 1000. ludis ſecularibus, & muneribus & Circenſibus & ferarum exhibitione.* 6 *Al.* Fulcus. 7 *Hoc anno Valerianus A. prælio victus, à Perſis captus eſt.* 8 *Imperatore Valeriano A. à Perſis capto triginta tyranni Romanum invaſerunt imperium imperante Gallieno legitimo principe.*

Anni ab urbe condita. *Ann. Chr*

finianus. 266

1018 13 Gallienus A. VII. Sabinillus. 267

1019 14 Paternus. Arceſilaus. 268

1020 15 Paternus II. Maximianus. 269

Hoc anno XII. Kal. April. GALLIENUS & VALERIANUS AA occiſi ſunt. FL. CLAUDIUS imperat ann. I. menſ x. dies XV.

1021 1 Claudius I. Pomponius paternus. 270

1022 2 Fl. Antiochianus. Furius Orfitus. 271

Hoc anno x. Kal. Mart. CLAUDIUS A. moritur. QUINCTILIUS A. imperat dies XVII. cui ſucceſſit AURELIANUS A.

VALER. AURELIANUS imperat an. IV. menſ VI. dies VII.

1023 1 Valer. aurelianus A. Pomponius Baſſus. 272

1024 2 Quietus. Voldumianus. 273

1025 3 Tacitus, qui poſtea Aug. Furius Placidus. 274

1026 4 Aurelianus A. II. Capitolinus. 275

1027 5 Aurelianus A. III. T. Nonius Marcellinus. 276

Hoc anno IV. Kal. Februar. occiditur Aurelianus: eſt interregnum menſ. VII. dierum XXIX. deinde TACITUS VI menſes imperat, dies XX. poſtea FLORIANUS imperat menſ. II. dies XX. cui tandem ſuccedit PROBUS. A.

1028 1 Ann. Tacitus II. Æmilianus. 277

AURELIUS PROBUS.

1029 2 Aurel. probus A. II. Furius Lupus. 278

1030 3 Aurel. probus A. III. Ovinius paternus II. 279

1031 4 Jun. Meſſala. Gratus. 280

1032 5 Aurel. probus A. IV. C. Jun. Tiberianus. 281

1033 6 Aurel. probus A. V. Pompon Victorinus. 282

CARUS, CARINUS, & NUMERIANUS imperant ann. I. menſ. *. diebus *.

1034 1 Carus A. N. aurel. carinus nob. cæſ. 283

CARINUS & NUMERIANUS imperant ann. I.

1035 2 Carinus A. II. Numerianus A. occiſus eſt. 284

C. AURELIUS VALERIUS, DIOCLETIANUS imperant ann. XX.

1036 1 Diocletianus A. II. Ariſtobulus. 285

Imp. Cæſ. DIOCLET. & MAXIMIANUS HERCULIUS imperarunt una XVIII. ann.

1037 2 Jun. Max. II. Aquilinus. 286

3 Dio-

Anni ab urbe condita.				*Ann. Chr.*
1039	3 Diocletianus A. III.	Maximianus A.		287
1040	4 Maximianus A. II.	Pomponius Januarius.		288
1041	5 Baſſus II.	Quintianus.		289
1042	6 Diocletianus A, IV.	Maximianus A. III.		290
1043	7 Jun. Tiberianus II.	Caſſius Dion.		291
1044	8 Afranius annibalianus	Aſclepiodorus.		292
1045	9 Diocletianus A. V.	Maximianus A. IV.		293
1046	10 Conſtantinus nobil. cæſ.	Maximianus nobiliſſ. cæſ.		294
1047	11 Numius Tuſcus.	Ann. cordelius anulinus.		295
1048	12 Diocletianus A. VI.	Conſtantius cæſ. II.		296
1049	13 Maximianus A. V.	Maximianus cæſ.		297
1050	14 Anicius Fauſtus II.	Gallus.		298
1051	15 Diocletianus A. VII.	Maximianus A. VI.		299
1052	16 Conſtantius cæſ. III.	Maximianus cæſ.		300
1053	17 Poſtumius Titianus II.	Nepotianus.		301
1054	18 Conſtantius cæſ. IV.	Maximianus cæſ. IV.		302
1055	19 Diocletianus A. VIII.	Maximianus A. VII.		303
1056	20 Diocletianus A. IX.	Maximianus A. VIII.		304
	Hoc anno XI. Kal. Maji DIOCLETIANUS & MAXIMINUS AA. ſe imperio abdicarunt. in eorum locum Auguſti facti ſunt CONSTANTIUS & MAXIMIANUS.			
1057	1 Conſtantius A. V.	Maximianus cæſar V.		305
1058	2 Conſtantius A. VI.	Maximianus cæſar VI.		306
	Imp. [1] Cæſ. MAXIMIANUS & FL. VALERIUS CONSTANTINUS, D. CONSTANTIS filius, & MAXENTIUS. C. GALERIUS MAXIMINUS & M. AUREL SEVERUS nobiliſſ. Cæſar. Imper. ann. I. [2]			
1059	1 [3] Maximia. Herculius IX.	M. Flavius conſtant.	308	307
1060	2 Diocletianus X.	Maximianus A. VII.	309	308
	MAXIMIANUS GALER. & CONSTANTINUS			
1061	3 Poſt conſulatum Dioclet. X. & Maxim. A. VII.		310	309
1062	4 Iterum poſt conſulatum Diocletiani X. & Maximiani A. VII.		311	310

5 Ma-

1 *Hoc anno* VIII. *Kalend. Auguſt. Conſtantius Chlorus mortuus eſt.*
2 *Hoc anno initium imperii Conſtantini, qui imperavit ann.* XXX. *menſ.* IX. *dies* XXVII. 3 *Hoc anno Severus Cæſar cum Auguſtus appellatus eſſet, occiſus eſt.*

 1 *Maxi-*

Anni ab urbe condita. *Ann. Ch.*

	1063	5 Maximianus Galer. A. VIII. & ſolus poſt Licinium collegam adſumpſit, quem Auguſtum creaverat.[1]		312	31
		CONSTANTINUS, MAXENTIUS, LICINIUS ET MAXIMINUS.			
	1064	6[2] Conſtantinus A. II.	Licinius A. II.[3]	313	31

ΙΝΔΙΚΤΙΟΝΩΝ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΝΩΝ ΕΝΤΕΥΘΕΝ ΑΡΧΗ. Sic Faſti Græci ad hunc annum adnotant.

Indic.					
1	1065	Conſtantinus A. III.	Licinius A. III.[4]	314	31
		CONSTANTINUS & LICINIUS.			
2	1066	7[5] Rufus voluſianus,	Ammianus,[6]	315	31
3	1067	8 Conſtantius A. IV.	Licinius A. IV.	316	31
4	1068	9 Sabinus,	Arcadius rufinus,	317	31
5	1069	10 Ovinius gallicanus.	Septimius baſſus,	318	31
		CONSTANTINUS & LICINIUS.			
6	1070	11 Licinius A. V.	Criſpus cæſar,	319	31
7	1071	12 Conſtantinus A V.	Licinus cæſar.	320	31
8	1072	13 Conſtantinus A. VI.	Conſtantin. cæſar.	321	32
9	1073	14 Criſpus cæſar II.	Conſtant. cæſar. II.	322	32
10	1074	15 Patronus probian.	Anicius julianus.	323	32
11	1075	16 Acilius ſeverus.	Ancius rufinus.	324	32
12	1076	17 Criſpus cæſar II.	Conſtantinus cęſar.[7]	325	32
13	1077	18[8] Ancius paulinus.	Cęjonius jul. camœnius	326	32
		CONSTANTINUS ſolus.			
14	1078	19 Conſtantin. A. VII.	Conſtantinus cæſar IV.	327	32
15	1079	20 Conſtant. cæſar V.	Valerius max. baſilius.	328	32
1	1080	21 Januarius,	Juſtus,	329	32
2	1081	22 Conſtantin. A. VIII.	Conſtantinus cæſar VI.	330	32
3	1082	23 Gallicanus,	Symmachus,	331	33
4	1083	24 Baſſus,	Ablabius,	332	331
5	1084	25 Pacatianus,	Mechilius hilarianus.	333	332

6 1085

1 *Maximianus circa menſem Septemb. moritur.* 2 *Incipit autem Indictio ab* VIII. *Kal. Octobris, ut ſcribit Beda lib. 1. de Temporibus.* 3 *Hoc anno* VIII. *Kal. Octobris occiſus eſt Maxentius apud pontem Milvium.* 4 *Maximinus moritur.* 5 *Moritur Diocletianus in privata vita Salonis.* 6 *Criſpus & Conſtantius A. filius Cæſares deſignati.* 7 *Ab hoc anno incipit hiſtoria Tripertita Paulino & Iuliano Conſulibus ante diem* XIII. *Kalen. Iul. inchoata eſt univerſalis Synodus Nicæna, ut continetur in Græca inſcriptione ejuſdem Synodi.* 8 *Inveni in quodam manuſcripto libro conciliorum Synodum Nicænam cœpta indictione tertia. Forte legendum illic eſt decima tertia.*

1 *An-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

In-dic.	*Anni ab urbe condita.*				*An. Ch.*
6	1085	26 Dalmatius cæſar,	Zenophilius,	334	333
7	1086	27 Publius optatius,	Anicius paulinus junior	335	334
8	1087	28 Conſtantius cæſar,	Rufinus albinus,	336	335
9	1088	29 Nepotianus.	Facundus.	337	336
10	1089	30 Felicianus.	Titianus.	338	337
11	1090	1 Urſus lupulus.	Polemius.	339	338
		His coss. Conſtant. cognomento Magnus in fata conceſſit, prius in filios fratriſque filium Dalmatium concordiæ conſervandæ cauſa diviſo imperio, quod pleno ad ipſos jure pertinebat, & poſtea quoque pervenit. Sed Dalmatio protinus à Conſtantini A. morte à militib. in Thracia, trucidato ſimul regnant.			
		CONSTANTINUS, CONSTANTIUS, & CONSTANS.			
12	1091	Conſtantius A. II. O-rient.	Conſtans A. Occid.	340	339
13	1092	1 Sept. acyndinus.	Valer. proculus.	341	340
14	1093	2 Marcellinus.	Cælius probinus.	342	341
		CONSTANTINUS & CONSTANS.			
15	1094	3 Conſtantius A. IV.	Conſtans A. II.	343	342
1	1095	4 Placidus.	Romulus.	344	343
2	1096	5 Leontius.	Salluſtius.	345	344
	1097	[1]			
3	1098	6 Amantius,	Albinus.	347	345
	1099	Poſt Conſulatum Amantii & Albini.		348	346
4	1100	7 Rufinus.	Euſebius.	349	347
5	1101	8 Philippus.	Salia.	350	348
6	1102	9 Limenius.	Aco catul. philonianus.	351	349
7	1103	10 Sergius.	Nigrinianus.	352	350
8		11 CONSTANTIUS ſolus.			
9	1104	12 Poſt Conſulatum Sergii & Nigriniani.		353	351
10	1105	13 Conſtantius A. V.	Conſtantius gallus cæſ.	354	352
11	1106	14 Conſtantius A. VI.	Conſtant. gallus cæſ. II.	355	353
12	1107	15 Conſtantius A. VII.	Conſt. gallus cæſ. III.	356	354

Ab hoc

1 *Annum 346. ſolus Caſſiodorus habet, quem una cum ſuis Conſulibus tollendum ſcribit Onufr.*

Indic.	*Anni ab urbe condita.*			*An. Ch. Sec. Hal.*	*Sec. Cont.*
		Ab hoc anno tantum extat Ammiani Marcellini hiſtoria, uſque ad mortem Valentis Imperatoris. Numerandus eſt autem annus Chriſti 354. ut cum ratione indictione conveniat, quemadmodum docui lib. 1. Subſecivarum juris lectionum. Contius.			
13	1108	16 Arbitio.[1]	[2] Lollianus.[3]	357	355
14	1109	17 Conſtantius A. VIII.	Cl. Julianus cæſar.	358	356
15	1110	18 Conſtantius A. IX.	Cl. Julianus cæſar II.	359	357
1	1111	19 Fab. Tatianus.	Neratius Cerealis.	360	358
2	1112	20 Euſebius.	Hypatius.	361	359
3	1113	21 Conſtantius A. IX.	Cl. Julianus cæſ. III.	362	360
4	1114	22 Taurus.	Florentius.	363	361
		CLAUDIUS JULIANUS.			
5	1115	23 Mamertinus.	Nevita.	364	362
6	1116	24 Julianus A. IV.	Salluſtius.	365	363
		JOVINIANUS.			
7	1117	2 [4] Fl. Jovinianus A.	Varronianus aug. filius Nob. puer.[5]	366	364
		Hoc anno Symmachus ille cujus elegantes extant epiſtolæ, præfectus urbis Romæ fuit Marcell.			
		FL. VALENTINIANUS & FL. VALENS fratres.			
8	1118	1 [6] Valentinianus A. qui propterChriſtum à Juliano fueratTribunatu ſcrutariorum privatus, conſenſu militum creatur Aug. Oroſ.	Valens A.	367	365
9	1119	2 Gratianus N. P. Valentiniani filius.	Dagalaiphus.[7]	368	366
10	1120	3 Lupicinus gratianus declaratur Auguſtus.	Jovinus.	369	367

FL.

1 Arbetia. *Marcell.* 2 *Iulianus à Conſtantio Cæſar declaratur.* 3 *Moritur Gallus.* 4 *Hunc annum contendit Onufrius eſſe debere* 1116. *ut conveniat eorum hiſtoriis, qui biſextilem annum fuiſſe ſcribunt.* 5 *Moritur Iovianus* XIII. *Kalend. Mart. interregnum fuit dierum octo.* 6 *Sext. Ruf. ait annum eſſe* 1117. *Oroſ. vero.* 1118. 7 *Ambo Conſules in vetere Roma.*

1 *Indi-*

In-dic.	*Anni ab urbe condita.*		*An. Ch. Sec. Hal.*	*Sec. Cont.*
		FL. VALENT. FL. VALENS, & FL. GRATIANUS filius Valentiniani Ambiani 13. Kal. Sept. Auguſtus appellatus.		
11	1121	4 [1] Valentinianus A. II. Valens A. II.	370	368
		Hoc anno dicitur eſſe Indictio undecima: unde dico conſequenter annum eſſe Chriſti 368. ex vulgari, & tamen veriſſima indictionum regula, unde Haloandri ſupputatio tribus annis pervertit verum annorum numerum, ut 1. Subſecivarum demonſtravi. Contius.		
12	1122	5 Valentinianus N. P. Sex. aurel. victor.	371	369
13	1123	6 Valentin. A. III. Valens A. III.	372	370
14	1124	7 Gratianus A. II. Sex. petronius probus.	373	371
15	1125	8 Modeſtus. Arintheus.	374	372
1	1126	9 Valentinian. A. IV. Valens A. IV.	375	373
2	1127	10 Gratianus A. III. Equitius.	376	374
3	1128	11 Poſt Conſulatum Gratiani A. III. & Equitii v. c. Valentinianus apoplexia perit, Brigetione in Pannonia.	377	375
		FLAV. VALENS, FL. GRATIANUS, & FL. VALENTINIANUS filius Valentin. primi.		
4	1129	12 Valens A. V. Valentinianus A. II.	378	376
5	1130	13 Gratianus A. IV. Merobaudes.	379	377
6	1131	14 Valens A. VI. Valentinianus A. III.	380	378
		GRATIANUS & VALENTINIAN. II. imperant. menſ. v. Uterque erat Valentiniani ſenioris filius.		
7	1132	1 [2] Decius auſonius magnus gallus pæonius. Hermogenianus olybrius. [3]	381 [4]	379
		GRATIANUS & VALENTIN. II. fratres, & occidentis Imperatores, & THEODOSIUS. [5]		

2 Gra-

1 *Indictio undecima ut dicitur. C. Th. 11. 27. 9. idem ait Marcell. in Faſtis.*
2 *Hic eſt Poeta, cujus Poeſis extat, & Panegyricus hoc anno factus.*
3 *Valens igne necatur. ſepultura caret.*
4 *Hucuſque Marcellinus, id eſt, uſque ad mortem Valentis, & ab his coſſ. Auſon. & Olybrio alius Marcellinus comes ſuum Chronicon auſpicatus eſt, & hoc anno numerat indictionem ſeptimam. Hic etiam finitur Chronicon ſancti Hieronymi, & incipit Chronicon Proſperi & Sigeberti.*
5 *Hic Theodoſius à Gratiano apud Syrmium creatus eſt Imper. Orientalis, vir admodum religioſus.*

Indic	*Anni ab urbe condita.*			*An. Chr. Sec. Hal.*	*Sec. Con*
8	1133	2 Gratianus A. v. in occid.	Theodoſius A. in oriente.	382	38
9	1134	3 Siagrius [1] in oriente.	Eucherius [2] in occidente.	383	38
10	1135	4 [3] Antonius.	Syagrius II.	384	38
11	1136	5 Merobaldus II. occident.	Saturninus in Oriente.	385	38
12	1137	6 Richomer. [4] Occiden.	Clearchus orient.	386	38.

Hoc anno apud Lugdunum capto & occiſo Gratiano, item I. Valentiniano in triennium per fœderis ſimulationem à Maximo tyranno ditione Italiæ cæteriſque provinciis ejecto, & ad Theodoſium in orientem profugo, THEODOSIUS ſolus regnat. Maximus vero Italiæ imperat annis V.

13	1138	2 Arcadius.	Bauto.	387	38

THEODOSIUS & ARCADIUS.

14	1139	3 Honorius Nob. P.	Evodius.	388	38

VALENTI. II. THEODOS. & ARCAD.

15	1140	4 Valentianus A. IV.	Eutropius.	389	387
1	1141	5 Theodoſius [5] A. II. Occid.	Cynegrius orient, [6]	390	388
2	1142	6 Fl. Timaſius.	Fl. Promotus.	391	389
3	1143	7 Valentinian. A. v. [7]	Neoterius.	392	39c
4	1144	8 [8] Ti. fabius Titius.	Symmachus, cujus epiſt. extant.	393	391
5	1145	9 Arcadius A. II. Orient.	Rufinus Occid.	394	392

Hoc anno Id. Majii Valentinianus Viennæ laqueo ſtrangulatur per Arbogaſten, & Eugenius imperat Occidenti ann. II. menſ. IV. dies XII. Proſper, &c.

THEO-

1 *Al.* Evagrius. 2 Al. *Eucharius..* 3 *Hic Præfect. P. Cal. ſæpe nominatur in C. Th.* 4 *Al.* Riclimer. 5 *Veniſſet cum eo adverſus Maximum bellaturus;* 6 *Theodoſius Maximum interficit, & Valentinianum Imperio Occidentis reſtituit.* 7 *Al.* IV. *Onufr.* 8 *Hujus meminit Symmach. in epiſt. & Auſonius in epiſtola ab Probum.*

1 *Hoc*

Anni ab urbe condita. *Ann. Chriſt.*

Indic.					Sec. Hal.	Sec. Cont.
			THEODOSIUS, ARCADIUS & HONORIUS.			
6	1146	10	Theodoſius [1] A. III.	Fl. Habundantius.	395	393
7	1147	11	Arcadus A. III.	Honorius A. II.	396	394
8	1148	12	[2] Olybrius.	Probinus. [3]	397	395
			ARCADIUS & HONORIUS filii THEODOSII quorum ille Orienti, hic Occidenti præfuit.			
9	1149	2	Arcadius A. IV.	Honorius A. III.	398	396
10	1150	3	[4] Cæſarius Orient.	Atticus Oocid.	399	397
11	1151	4	[5] Honorius A. IV.	Eutychianus. [6]	400	398
12	1152	5	Eutropius. [7]	Theodorus.	401	399
13	1153	6	Fl. Stilico.	Fl. Aurelianus Orient.	402	400
14	1154	7	Vincentius.	Fravitta Orient.	403	401
15	1155	8	Arcadius A. V.	Honorius A. V.	404	402
			ARCADIUS, HONOR. & THEODOSIUS Jun.			
1	1156	9	Theodoſius A.	Rumoridius.	405	403
2	1157	10	Honorius A. VI.	Ariſtenætus.	406	404
3	1158	11	Fl. Stilico II.	Anthemius.	407	405
4	1159	12	Arcadius A. V.	Probus.	408	406
5	1160	13	Honorius A. VII.	Theodoſius A. II.	409	407
6	1161	14	Baſſus. [8]	Philippus.	410	408
			HONORIUS & THEODOSIUS Jun. octo tunc annorum, vir pius, ſed parum in bellicis rebus verſatus.			
7	1162	15	Honorius A. VIII.	Theodoſius. A. III.	411	409
8	1163	16	Fl Varro. [9]	Tertullus.	412	410
			Secundum Sigebertum anno IX. Kal. Septemb. Roma primum capta à Gotthis, duce Alarico, qui tamen præda contentus, victoria nimis			

1 *Hoc anno Theodoſius alterum filium Honorium Auguſtum Conſtantinopoli appellat.* 2 *Hoc anno Eugenium ſuperat Theodoſius, & is deinde 16. Kal. Februar. moritur.* 3 *Hoc anno Rufinus à Stilicone interfectus eſt. Proſper.* 14 *Toto orbe Romano antiqua ſuperſtitionis templa deſtructa. Proſper.* 5 *Io. Chryſoſtomus epiſcopus ordinatur.* 6 *Auguſt. lib. 18. de civit. Dei c. ult. ait. 336. poſt Pentecoſten, qua Apoſtoli acceperunt ſpiritum ſanctum, quod ſi addas 31. Chriſti videlicet ætatem, fient anni 398. Itaque cum meam numerationem ſecutum aperat, ſed ſi verius Chriſtum* XXXIV. *anno paſſum, fient 400. ut in priore computatione Euſebii. quam ſequutum per omnia Auguſt. conſtat.* 7 *In magiſtratu occiſus & nomen ejus è faſtis eraſum. Socrat. lib. 6. cap. 5.* 8 *Mortuus eſt hoc anno Arcadius.* 9. *Al.* Varrari.

Anni ab urbe condita. *Ann. Chriſt.*

mis inſolenter uſus non eſt. Proſper. Oroſius vero id ad ſequentem annum refert.

Indic.	Anni ab urbe condita			Sec. Hal	Sec. Cont.
9	1164	17	Theodoſius A. IV. & ſolus.	413	411
10	1165	18 Honorius A. IX.	Theodoſius A. V.	414	412
11	1166	19 Lucius v. c.[1]	Herodianus.[2]	415	413
12	1167	20 Conſtans.	Conſtantius.	416	414
13	1168	21 Honorius A. X.	Theodoſius A. VI.	417	415
14	1169	22 Theodoſius A.	Palladius.	418	416
15	1170	23 Honorius A. XI.	Conſtnntius II.	419	417
1	1171	24 Honorius A. XII.	Theodoſius A. VIII.	420	418
2	1172	25 Maximus.[3]	Plinta.	421	419
3	1173	26 Theodoſius A. IX.	Conſtantius III.	422	420
4	1174	27 Euſtachius.	Agricola.	423	421
5	1175	28 Honorius A. XIII.	Theodoſius A. X.	424	422
6	1176	29 Aſclepiodorus.	Marinianus.	425	423
		THEODOS. JUN. ſolus.			
7	1177	30 Caſtinus.	Victor.	426	424
8	1178	1 Theodoſius A. XI.	Valentinianus Cæſar.	427	425
		THEODOS. JUN. & VALENTINIAN. III.			
9	1179	2 Theodoſius A. XII.	Valentinianus A. II.	428	426
10	1180	3 Hierius.	Ardaburius.	429	427
11	1181	4 Felix.	Taurus.[4]	430	428
12	1182	5 Florentius.	Dionyſius.	431	429
13	1183	6 Theodoſius A. XIII.	Valentinianus A. III.[5]	432	430
14	1184	7 Baſſus.	Antiochus.	433	431
15	1185	8 Aetius.	Valerius.	434	432
1	1186	9 Theodoſius A. XIV.	Maximus.	435	433
2	1187	10 Ariovindus.	Aſper.	436	434
3	1188	11 Theodoſius A. XV.	Valentinianus A. IV.[6]	437	435
4	1189	12 Iſidorus.	Senator.	438	436
5	1190	13 Aëtius II.	Sigiſvultus.[7]	439	437

6 1191

1 *Al.* Lucianus. 2 *Hujus Herodiani memoria ob crimen perduellionis damnata fuit, & in magiſtratu occiſus eſt, & nomen ejus è faſtis eraſum eſt, nec citatur in l. 6. C. de juriſdictione, quæ Lucium tantum habet.* 3 *Al.* Monaxius. *ut C. Theod. 8. 5. 2.* 4 *L. 2. C. de for. & impetrationibus actionum ſublatis.*
5 *Hoc anno 430. IX. Kal. April. Venetiarum urbs in rivo alto condi cœpta.*
6 *Anno Chr. 435. Codex Theodoſianus editus, ſi vera eſt Theodoſii in ejus præfatione ſubſcript. Cont.* 7 *In C.* Sigisbuldus *ſcribitur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Indic.	Anni ab urbe condita.			Ann Chriſt. Sec. Hal.	Sec. Cont.
6	1191	14 Theodoſius A. XVI.	Fauſtus.	440	438
7	1192	15 Theodoſ. A. XVII.	Feſtus.	441	439
		Hoc anno Carthago à Vandalis duce Genſericho capta, cum jam per annos 585 in ditione Romani imperi fuiſſet, cujus mentio in C. de off. præf. prætor. Africæ, l. 1. in principio.			
8	1193	16 Valentinianus A. V.	Anatolius.	442	440
9	1194	17	Cyrus v. c. & ſolus. [1]	443	441
10	1195	18 Eudoxius.	Dioſcorus.	444	442
11	1196	19 Maximus II.	Paterius. [2]	445	443
12	1197	20 Theodoſ. A. XVIII.	Albinus.	446	444
13	1198	21 Valentinianus A. VI.	Nonius.	447	445
14	1199	22 Aëtius III.	Qu. Aurel. ſymmachus.	448	446
15	1200	23 Callypius. [3]	Ardaburius. [4]	449	447
1	1201	24 Rufius. Poſthumianus.	Zeno.	450	448
2	1202	25 Protogenes.	Aſterius.	451	449
3	1203	26 Valentinian. A. VII.	Avienus. Obiit Theodoſ. Jun.	452	450
		27 VALENTINIANUS III. & MARTIANUS.			
4	1204	1 [5] Martianus A.	Clo. Adelpæjus.	453	451
5	1205	2 Heraclianus.	Aſporatius. [6]	454	452
6	1206	3 Opilio.	Vincomalus.	455	453
7	1207	4 Aëtius.	Studius. [7]	456	454
8	1208	5 Valentinian A. VIII. Occident. in mag. occiſus eſt inſidiis Maximi 16. Kal. April.	Anthemius Orient.	457	455
		Iterum hoc anno caput imperii, & gentium domina Roma, in prædam & direptionem fuit expoſita, ſed Vandalis, qui præter id quod urbem poſt homines natos potentiſſimam omnibus opibus ſpoliarunt, imperialia etiam ornamenta & inſignia duce Genſericho ſecum in Africam tranſtulerunt, ſcri-			

1 *Proſper ſcribit: Theodoſianus liber omnium legum legitimorum principum, in unum collatarum hoc primum anno editus.* 2 *Al.* Paternus. 3 *Al.* Alypius. 4 *Anno Chriſti 447. editus eſt liber Novellarum D. Theodoſii, ut indicat præfatio Theodoſii in eum librum.* 5 *Novella Martiani ad Palladium P. P. ait his conſulibus quartam eſſe indictionem.* 6 *Eucherius epiſcopus Lugd. claret.* 7 *Al.* Aſterius.

Anni ab urbe condita. *Ann. Chriſt.*

ſcribente id Juſtiniano C. off. P. P. Africæ: ut verum tandem ſit, quod M. Varro lib. XVIII. Antiquitatum apud Cenſorium ſcriptum reliquit, Ve. ctium ſe Romæ in augurio non ignobilem, & ingenio cuivis doctori in diſceptando parem, audiviſſe dicentem: Quoniam cxx. annos incolumis præteriiſſet popul. Romanus, ad M. & CC. perventurum. Quid enim ab eo tempore urbs Roma, vel imperii, vel majeſtatis habuit, quæ (ſi vetera memoria repetimus) improbiſſimo cuique maxime ſemper patuit, tot incurſiones barbararũ gentium, tot oppreſſiones tyrannorum, tot calamitates perpeſſa, donec ad extremum miſera in ſummis malis conſenuit?

Indic.					*Sec. Hal.*	*Sec. Cont.*
			MARTIANUS ſolus.			
9	1209	6	Joannes.[1]	Varari.	458	456
10	1210	7	Conſtantinus.	Rufus.	459	457
			LEO & MAJORIANUS.			
11	1211	1	Leo A.	Majorianus A.	460	458
12	1212	2	Patricius.	Richimer.	461	459
13	1213	3	Magnus.	Apollonius.	462	460
14	1214	4	Severinus.	Dagalaiphus.	463	461
			LEO & SEVERUS.			
15	1215	5	Leo A. II.	Severus A.	464	462
1	1216	6	Baſilius.	Vivianus.	465	463
2	1217	7	Ruſticus.	Olybrius.	466	464
3	1218	8	F. Baſilius.	Hermincrichus.	467	465
			LEO & ANTHEMIUS.			
4	1219	9	Leo A. III. & ſolus.		468	466
5	1220	10	Buſeus.	Joannes.	469	467
6	1221		Anthemius A. II. & ſolus.		470	468
7	1222	11	Martianus.	Zeno Iſauricus.	471	469
		12	LEO ſolus.			
8	1223	13	Jordanes.	Severus.	472	470
9	1224	14	Leo A. IV.	Probianus.	473	471
10	1225	15	Feſtus.	Martianus.	474	472

Leo

1 *Synodus Calchedonenſis. Proſper.*

1 *Al.*

In-dic.	*Anni ab urbe condita.*				*Ann. Chr. Sec. Hal.*	*Sec. Cont.*
11	1226		Leo A. V. & ſolus.		475	473
			LEO JUNIOR & ZENO ISAURICUS.			
12	1227	16	Leo Junior A. & ſolus.		476	474
		1	ZENO ISAURICUS ſolus.			
13	1228	2	Poſt Conſulatum Leonis Junioris A.		477	475
14	1229	3	Fl. Baſilius II.	Armatius.	478	476
15	1230	4	Poſt Conſulatum Baſilii II. & Armatii.		479	477
1	1231	5	Ellus [1] v. c. & ſolus.		480	478
2	1232	6	Zeno A. II. & ſolus.		481	479
3	1233	7	Baſilius & Junior v. c. & ſolus.		482	480
4	1234	8	Placidus v. c. & ſolus.		483	481
5	1235	9	Severinus v. c. & ſolus.		484	482
6	1236	10	Fauſtus v c. & ſolus.		485	483
7	1237	11	Theodoricus Rex,	Venantius.	486	484
8	1238	12	Symmachus v c. & ſolus.		487	485
9	1239	13	Decius.	Longinus.	488	486
10	1240	14	Fl. Boëtius v. c. & ſolus.		489	487
11	1241	15	Dynamius.	Sifidius.	490	488
12	1242	16	Probinus,	Euſebius Cronio.	491	489
13	1243	17	Fauſtus Junior v. c. & ſolus.		492	490
14	1244	18	Olybrius Junior v. c. & ſolus.		493	491
			ANASTASIUS.			
15	1245	19	Anaſtaſius A.	Rufinus.	494	492
1	1246	2	Albinus v. c. & ſolus.		495	493
2	1247	3	Aſterius.	Præſidius.	496	494
3	1248	4	Viator.	Aimilius.	497	495
4	1249	5	Paulus v. c. & ſolus.		498	496
5	1250	6	Anaſtaſius A. II. & ſolus.		499	497
6	1251	7	Joannes.	Paulinus.	500	498
7	1252	8	Poſt Conſulatum Joannis & Paulini.		501	499
8	1253	9	Joannes.	Aſclepion.	502	500
9	1254		Patricius.	Hypatius.	503	501
10	1255		Fl. Avienus.	Pompejus.	504	502
11	1256	10	Avienus Junior.	Probus.	505	503
12	1257	11	Cætheus v. c. & ſolus.		506	504
13	1258	12	Sabianus.	Manlius Theodorus.	507	505
14	1259	13	Ariovinius.	Meſſala.	508	506

14 Ana-

1 *Al.* Illus v. c.

1 *Al.*

Anni ab urbe condita. In-dic.					*An. Chr.* Sec. Hal.	Sec. Cont.
15	1260	14	Anaſtaſius A. III.	Venantius,	509	507
1	1261	15	Anatolius.[1]	Agapitus.	510	508
2	1262	16	Venantius Junior.	Celer.	511	509
3	1263	17	Importunus v. c. & ſolus.		512	510
4	1264	18	Boëtius.	Euthericus.	513	511
5	1265	19	Felix.	Secundinus.[2]	514	512
6	1266	20	Paulus.	Muſchianus.	515	513
7	1267	21	Clementius.	Probus.	516	514
8	1268	22	Senator v. c. & ſolus.		517	515
9	1269	23	Aurel. Caſſiodorus v. c. & ſolus		518	516
10	1270	24	Florentinus.	Anthemius.	519	517
11	1271	25	Petrus v. c. & ſolus.		520	518
		26	JUSTINUS.			
12	1272	27	Juſtinus A.	Eutharicus Cillica Amalus v. c.	521	519
13	1273	2	Fl. Ruſticus.	Fl. Vitalianus in magiſt. occiſus.	522	520
14	1274	3[3]	Juſtinianus, qui poſtea Auguſtus.	Fl. Valerius,	523	521
15	1275	4	Symmachus.	Severinus Boëthius Amicius Manlius III.	524	522
		5				
1	1276	6	Maximus v. c. & ſolus.		525	523
2	1277	7	Juſtinus Auguſt. II.	Fl. Opilio.	526	524
3	1278	8	Probus.[4]	Philoxenus.[5]	527	525
4	1279	9	Amicius Olybrius v. c. & ſolus.		528	526

Hoc ann. AD IV. Non, Septembr. dominus Theodericus rex mortuus eſt. Fl. Athalaricus Amalus Eutharici Cillicæ filius, III. Italiæ rex, regnat annis VIII.

1 *Al.* Anaſtaſius. 2 *Anno Chriſti 512. Anaſtaſii 20. Synodus 1. Aurelianenſis. Sigebert.* 3 *In hoc conſulatu largitionem infinitam ſolidorum, ludorum, ferarum, populo factam ait Marcell. Comes.* 4 *Terræmotus Antiochenus.* 5 *Ioannes Papa Roma egreditur, Conſtantinopolim venit, & diem ſanctum Reſurrectionis in dextro eccleſiæ ſo io Romanis præcibus celebravit.*

CHRO-

CHRONOLOGIA ANNORUM, E T CONSULUM,

Ac indictionum Imperii Juſtiniani: in qua continetur quas, quibus annis, leges, & quos Juris libros promulgarit, aut compoſuerit: Antonio Contio juris in Metropoli Biturigum doctore auctore.

Anni Chr.	Ann Imp. Juſt	Conſules.	Indictiones.	Geſta.
527 Sigebert. Chr.	1	*Mavortio* v.c. *ſolo in Occidente.*	5	*Indictione quinta moritur Iuſtinus Imperator menſe Auguſto, cum jam ante quartum menſem, id eſt, Kalend. Apr Iuſtinianus declaratus eſſet Auguſtus ab eodem Iuſtino patre adoptivo, & avunculo. Hæc ex Marcellino, Niceph. lib. Eccl hiſt. 17. c. 7. & notitia quadam manuſcripta, & Novell* XLVII. *ut præponatur nomen Imperatoris, documentis, excerpſi.* *Extremo hoc anno terræ motu concuſſam civitatem Antiochenam reparat Iuſtinianus, & Theopolin vocat propter hanc inſcriptionem,* CHRISTUS NOBISCUM STATE. *qua in ſingularum ædium ejuſdem civitatis valvis affixa, ſedatus eſt terræmotus. Niceph. lib. 17. c. 3.*
528	2	*Iuſtiniano* A. II. *& ſolo.*	6	1 *Hoc anno Iuſtinianus cœpit componendo & emendando juri operam dare, & priorem ſuum Codicem fieri mandavit l. 1. C. de novo Codic. fac. idib. Februar.*
529	3	*Decio* v. c. *ſolo in Occidente.*	7	2 *Editur prior Codex Idib. April lib. 1. Co l. de Iuſtin. Cod. confirm. ubi nominatur ſeptima indictio.*
530	4	*Lampadio & Oreſte* vv. cc. *in Occidente.*	8	*Menſe Decembri mandat Iuſtinianus Digeſta componi. Hoc anno edita eſt l. 18. & 19. C. de epiſc. audiend. l. 11. C. de hæret. & aliæ numeroſæ.*
531	5	*Poſt Conſulatum Lampad. & Oreſt.*	9	*Digeſta componuntur.* *Hoc anno lata eſt l. ult. C. de epiſc. aud l. penult. C. de hær. & aliæ numeroſæ.*

1 Hoc anno edita l 17. C. de epiſ. audien & aliæ multæ.
2 Hoc anno lata eſt l. ult. C. de legib. & aliæ multæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

532	6	*Poſt Conſul. Lampadii & Oreſtis anno ſecundo.*	10	*Digeſta componuntur.* *Hoc anno lata eſt l. ult. C. de hæret. l. ult. C. de repud. hæred. l. ult. C. ad leg. Iul. de adulter. & aliæ multæ.*
533	7	*Iuſtiniano* A. III. *ſolo.*	11	*Menſe Novembri eduntur Inſtitutiones, & ſequenti menſe Decembri eduntur Digeſta. Hoc anno Marcellinus computat Indictionem* II. *nec contraria eſt l. tanta C. de vet. jure enucl. quæ numerat 12. illa enim ſcripta eſt menſe Decembri, quo jam 12. indictio currebat, quæ cœperat ab 8. Kal. Octobr.*
534	8	1 *Iuſtin.* A IV. *& Decio Theodoro Paulino* V. C. *Conſſ. hic Paulinus fuit ultimus conſulum veteris Romæ: nam poſt hunc nulli creati ſunt, obſtante ſcilicet bello Gotthico.*	12	2 *Editur novus Codex Iuſtiniani menſe Novembri, priore abrogato. l. 1. C. de emendand. Cod. Iuſtin. & ſecunda ejus edit. Hoc anno compoſita eſt l. ult C. de jurejurando propter calumniam. & l. unica. C. de caduc. tollen. & l. ult. C. de legitim. hæred. &c.*
535	9	*In 2. tomo Conciliorum epiſt. Silverii Pap. ſic ſubſcripta eſt, Iuſtiniano* V. *& Biliſ.* V. C. *Conſſ. Bil.* V. C. *Conſ. & ſolo in Oriente.*	13	*Hoc anno variæ Novellæ leges à Iuſtiniano ſunt editæ, & ſtatim Kalend. Ianuar. emiſſa eſt Novell. 1. de hered. & Falc. & deinde Martio menſe Novella 2. & ſequent. diebus & menſibus, Novell. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. & ſeq. uſque ad 17. Epiphanius epiſc. regiæ urbis Conſtantinop. moritur, cujus epiſcopatum contra canones Anthemius Træpezuntina eccleſia relicta, invadit Ammian.*
536	10	*Poſt conſ. Biliſarii* V. C.	14	*Hoc anno editæ ſunt Novellæ 17, 18, 19, 20 & ſeq. uſque ad Novell. 38. Vitiges* V. *Italiæ rex regnat annis* IV.
537	11	*Poſt conſ. Biliſarii* V. C. *anno ſecundo.*	15	*Hoc anno editæ ſunt Novellæ 38, 39, & ſeq. uſque ad 64. Eodem anno Biliſarius Romam expulſis Gotthis in Iuſtiniani ditionem reducit menſe Decembri, ſine cæde, artificio Silverii Papæ. Procop. Niceph.*

1 Mortuo Athalarico Theodatus cum Almaſiunda Italiæ, & Oſtrogotthis imperare cœpit. *Sigebert.* 2 Bellum Gotthicum Italicum.

Hoc anno Italiam fames urget. *Sigebert.* Ejus meminit Juſtin. in edictis, de formula artificum & de contractu Argentariorum.

538

538	12	*Ioan.* v.c. *conſ.*	1	*Eduntur Nov. 64. & ſeq. uſque ad Nov. 78.*
539	13	*Appio* v.c *ſolo in Nov. ſcribit. Arione conſ.*	2	*Eduntur Novell. 78, 79, & ſeq. uſque ad Novell. 98.*
40	14	*Fl. Iuſtino Iuniore* v.c. *conſ. in Oriente.*	3	*Eduntur Novell. 98. & ſeq. uſque ad Nov. 107. Ildonaldus* VI. *Italiæ Gotthorumque rex; ann. 1.*
541	15	*Fl. Baſilio* v.c. *conſ ſolo in Oriente.*	4	1 *Eduntur Novell. 107, 108. & ſeq. uſque ad Novell 116. Araticus Rogus* VII. *Italiæ rex regnat menſes 3. cui ſuccedit Totilas Baduilla.*
542	16	*Poſt C. Baſ.* v.c.	5	*Eduntur Novellæ 116. & 117.*
543	17	*Poſt conſ. Baſil. anno 2.*	6	*Editur Novell. 118. ut ex ejus textu colligo. Totila urbem Romam cæpit. Sigeb.*
544	18	*P. c. Baſ. an. 3.*	7	
545	19	*P. c. Baſ. an. 4.*	8	
546	20	*P. c. Baſ an. 5.*	9	*Narſes Totilam occidit, poſt quem extinctum Theias Oſtrogotth. regnum reſuſcitare nititur.*
547	21	*P. c. Baſ. an. 6.*	10	
548	22	*P c. Baſ. an. 7.*	11	*Novell. 137. Theias rex Oſtrogotthorum à Narſete perimitur. Sigeber.*
549	23	*P. c. Baſ. an. 8.*	12	
550	24	*P. c Baſ. an. 9*	13	*Theodeberto regi ſuccedit Theobaldus filius.*
551	25	*P. c. B. an. 10.*	14	*Edictum de Vicario Ponticæ. Quinta ſynodus univerſalis celebratur. Sigeb.*
552	26	*P. c. B. an. 11.*	15	2 *Hucuſq; hiſtoria Iordani Epiſc. pervenit.*
553	27	*P. c. B. an. 12.*	1	*Novell. 148.*
554	28	*P. c. B. an. 13.*	2	*Narſes Bucellinum & Amingum Duces Francorum peremit. Sigeb. & Marcellin.*
555	29	*P. c. B. an. 14.*	3	
556	30	*P. c. B. an. 15.*	4	3 *Lotharius rebellantes contra ſe Saxones, & eis auxiliantes Thuringos & filium Chrannum, fratrem quoque Childebertum eidem Chranno conjurantem vicit. Sigeb. & Marcel.*

1 Hic Baſilius poſtremus fuit omnium Conſulum ordinariorum, tam Orientalium, quam Occidentalium. 2 Pelagius Epiſcopus Romanus eligitur. Hic inſimulatus de morte Vigilii Papæ: tenens ſancta euangelia & crucem jurejurando publice ſe purgavit. *Sigeb. & Marcell.* Eodem anno S. Medardus Noviomenſium & Tornatenſium epiſcopus obiit. 3 Theobaldus Rex Franc. moritur.

557	31	*P. c. Baſ. a. 16.*	5	
558	32	*Poſt Conſ. Baſ. anno 17.*	6	*Novell. 142. De luxuriantibus contra naturam, in edit. Scrimg. Gregorius filius Gorliani ſenatoris Romæ adoleſcit, qui ſex monaſteriis in Sicilia fundatis, & ſeptimo Romæ in domo ſua, ex prætore urbano factus monachus, claret poſtea Papa Romanus.*
559	33	*P. c. Baſa. 18.*	7	*Edictum Iuſtiniani de Ægyptiis libripendibus, in Scrimgerian. editione Childeberto Francorum regi ſucceſſit frater ejus Lotharius, atque ita duplex regnum Francorum in unam monarchiam coaluit Idem ſcribit Marcellinus, & addit Hildebertum ſepultum Pariſiis in Baſilica ſancti Vincentii a ſe conſtructa.*
560	34	*P. c. Baſ. a. 19*	8	
561	35	*P. c. Baſ a. 20.*	9	
562	36	*P. c. Baſ. a. 21.*	10	*Quidam Imperatorum extinguere conantur, quo nomine Beliſarius accuſatus ab Imperatore abſolutus eſt Sigebert.*
563	37	*P. c. Baſ. a. 22.*	11	*Lotharius Francorum Rex Chrannum filium ſuum diu contra ſe rebellantem, in Britinniam fugientem perſecutus, primum quidom Chombrum Regem, vel (ut 1 Sigebertus ait) ducem Britannum, qui Chrannum juvabat, peremit, ſilium verò Chrannum captum cum uxore & ſiliabus vivum comburi juſſit, igne in vilem caſam, qua eos in cludi juſſerat vinctos, immiſſo.*
564	38	*Poſt conſ. Baſ. anno 23.*	12	*Iuſtinianus jam antea mente captus moritur, cum 38. annos & octo menſes regnaſſet. Nicephorus lib. 17. cap. 31. poſt quem imperium tenuit Iuſtinus junior filius ſororis Dn. Iuſtiniani, qui nihil dignum Imperatore egit, niſi quod Epiſcopos ob cauſam fidei, Iuſtiniani juſſu exules, reſtituit. Nicephorus ibidem cap. 33. Poſt hæc cæptum eſt numerari tempus per annos Chriſti: deficientibus Conſulibus, in veteri præſertim Roma.*
565	39	*P. c. Baſ. a. 24.*	13	

1 Hæc ex Sigeberto manuſcripto, & Chronico Gallica Lingua conſcripto manuſcripto, & Marcellino Comite, qui tamen impreſſus vitioſe Chriſtianum nominat, qui eſt Chrannus, & hæc ad annum Chriſti 558. referre videtur. 3 Anno Domini 564. Lothario Franc. Regi ſuccedunt quatuor filii, Chilpericus, qui Sueſſione, Herebertus qui Pariſiis, Guntrannus qui Aurelianis, Sigebertus qui Metis ſedem regni conſtituerunt. *Sigeb.* 3 In Sigeberto meo manuſcripto fideliſſimo ſcribitur, mortuo Juſtiniano, ſucceſſiſſe filium ejus Juſtinum Juniorem, anno Domini 565. quo anno Chilpericus Franc. Rex regnare cœpit.

CHRONOLOGIA IMPERII UTRIUSQUE,

ORIENTIS & OCCIDENTIS, ſive GRÆcorum & Germanorum; Et Juris tam Canonici quam Civilis in utroque conditi: ab exceſſu JUSTINIANI AUG. IMP. (in quo FREYMONIUS, CONTIUS, GIFANIUS, alique deſinunt) uſque ad excidium urbis CONSTANTINOPOLIS, & imperii Orientalis finem: ad Juris pariter & Hiſtoriarum cognitionem apprime utilis.

MARQUARDI FREHERI JC. OPERA.

Ann. Chriſt.

ORIENS.		OCCIDENS.
	564	FRANCORUM REX CLOTHARIUS obit, relictis filiis Heriberto, Guntramo Sigeberto, Chilperico: qui regnum inter ſe diviſerunt. Greg. Turon. Aymoin. Trithem. ex Hunibaldo. Meminit Francorum & Agathias.
JUSTINUS II. Juſtiniani ex ſorore nepos XIX. poſt Conſtantinum M. Orientis Imperator, regnavit annis XII. Evagr. Marcelin. Comes, qui in hoc deſinunt. Corrippus. Africanus Grammaticus ſcripſit ei panegyricum Carmen. Novellæ ejus quædam extant, poſt Novellas Juſtiniani.	566	
Fl. Longinus patricius, Narſe mortuo, à Juſtino Imp. miſſus, reliquum Italiæ, quod Longobardi non occupaverant, Imperatoris Conſtantinop. nomine, Exarchatus ti-	568	Longobardi, duce ALBOINO, Andoini filio Italiam invadunt: ubi pulſis præſidiis Imperat. Orientis, regno ſuo inſtit. Italiam omnem, præter Romam, ſub ditione ſua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
tulo obtinet, ſe de præſidatus ſui Ravennæ conſtituta. Exarchatus hic à Longino ad Eutychum duravit annos CLXXV. Carol. Sigonius de regno Italiæ, hinc incipit.		annos CCVI. retinuerunt Paul. Diacon. II. Longobard. & XVI. Miſcell. in fin. Greg. Turon. Aymoin.
Iohannes IV. *Epiſcopus Alexandrinus* 44.	569	LEUVIGILDUS rex Wiſigothorum in Hiſpania, lege ab Eurico Rege prius cœptas, recognovit, correxit, & auxit. Extant excuſæ Pariſ. 1579.
Gregorius Monachus, Epiſcopus Antiochenus 63. Julianus, anteceſſor Conſtantinop. hoc tempore vivit, cujus extat verſio Novellarum Juſtiniani, dictatum de tutoribus, & alia.	570	
	571	CLEPHIS II. rex Longobardorum.
	575	BENEDICTUS BONOSUS, *Epiſcopus Romæ veteris* 63. *Martin. Polon. Platina.*
Eutychius Epiſcop. Conſt. reſtitutus. FL. TIBERIUS II. Imp. regnavit annos VI. Zonar. Cedren. P. Diac. XVII. Miſcel. Ejus conſtitutio, De divinis domib. poſt Novellas Juſtiniani.	576	
Eulogius, Epiſcopus Alexandrinus 45.	577	
Iohannes IV. *Epiſcop. Hieroſolymorum* 59.	578	
	579	PELAGIUS II. *Romæ veteris Epiſcopus* 64.
Iohannes IV. *Iejunator dictus, patriarcha Conſtantinop. qui poſtea OEcumenici titulum affectavit.*	580	*Synodus Gradenſis.*
MAURICIUS Imp. Tiberii gener, regnavit annos XIX. Zonar. Cedren P. Diac. Niceph. XVII. c. XXI. Theophylactus Simocatus hujus	583	FL. AUTARIS, Clephis F. III. Longobardorum rex.

geſta

ORIENS.		OCCIDENS.
geſta conſignavit.		Garibaldus dux Bojoariæ, quam tunc à Regibus Francis in beneficium tenebat, Trithem. in Franc. & Bojoar. Leges ejus gentis de hoc tempore extant in Originibus Germanicis.
Fl. Smaragdus patricius V.C. II. Italiæ Exarchus.	584	
Fl. Romanus patricius V. C. II. Italiæ Exarchus.	587	
	588	AGIULPHUS IV. rex Longobardorum. Cujus uxor Theodelinda Garibaldi F. ad quam B. Gregorius Magnus quatuor libros Dialogorum ſcripſit. P. Diac. IV. Longobard. VIII. Trithem. & Andr. Ratisbon. in Bojoaric.
Synodus Conſtantinopolitana.	589	
	590	GREGORIUS MAGNUS 65. *Epiſc. Rom. Beda. Hic primus, Servum ſervorum Dei ſe nominavit, & Iohanni Conſtantinop. OEcumenici titulum derogavit.* IV. *Epiſt.* LXXX. *Pet. de Natalib.* III. c. 192.
Mauricius Theodoſium filium creat Auguſtum die paſchatis, 15 Aprilis. Imperavit cum patre annis XI. m. VII. Zonar. Cedr. Niceph. Diacon.	591	*Synodus Matiſconenſis tertia.* *Synodus Lugdunenſis & Pictavenſis.*
Anaſtaſius Sinaita, Epiſcopus Antiochenus 62.	593	
Amos vel Heamus, Epiſcopus Hieroſolymitanus 60.	594	
	595	*Synodus Toletana.*
Cyriacus Epiſcopus Conſtantinop. 32.	596	*Synodus Romana.*
Fl. Gallinicus patricius V. C. IV. Exarchus Italiæ.	598	
Anaſtaſius II. *Epiſcopus Antiochenus* 64.	599	
	600	*Synodus Metenſis.*
PHOCAS Imp. occiſo Mauricio cum tota domo, regnat	602	Garibaldo mortuo, Taſſilo dux Bojoariæ à Lothario rege

ORIENS.		OCCIDENS.
annos octo, Æona. Cedr. Glyc Niceph. Diac. qui in hoc deſinit. Beda II. Angel. IV.		Francorum conſtituitur. Trithem. Aymon. *Synodus Anglicana.*
Fl. Smaragdus Exarchus iterum. *Iſaicus vel Iſicius, Epiſc. Hieroſol.* 61.	604	*Sabinianus Epiſcopus Rom.* 66.
Theodoſius Scribo Epiſcopus Alexandrinus 46.	605	BONIFACIUS *tertius Papa Ro.* 67. *Hic primus in contentione de primatu cum patriarcha Conſtantinopolitani, obtinuit à Phoca Imp ut ſedes Romana eſſe caput Eccleſiar. Autoribus Beda, P. Diacono, Freculpho, Adone, Aymoino, Friſingenſi, M. Polono, Contracto, Viterbienſi. Synodus Romana.*
	606	BONIFACIUS IV. *Papa Romanus* 68.
Thomas Diaconus, Epiſcopus Conſtantinop 34.	607	
Sergius Epiſcopus Conſtantinop 35	609	*Synodus Lucenſis in Hiſpania.*
Iohannes V. cognomento Eleemoſynarius, Epiſcopus Alexandrinus 47. *Zacharias epiſcopus Hieroſolym* 62,	610	*Synodus Romana, & Bracarenſis, in Hiſpania.*
FL. HERACLIUS Imp. annis XXX. Zonar. Cedr. Glyc. P. Diac. Suidas. Hujus conſtitutiones nonnullæ apud Bonefid. in jure Orientali, qui ab hoc incipit.	611	
Fl. Iohannes Lemigius V. Exarchus Italiæ.	612	*Synodus Matiſconenſis.*
Heraclius Imp. Conſtantinum filium cęſarem facit: qui cum eo regnavit annos 28.	613	DEUS-DEDIT *Papa Romanus* 69.
	614	FL. ADALUARIUS Agiluphi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
		F. v. Rex Longobard. regnavit annos x.
Fl Eleutherus Imp. Cubicularius, VI. Exarchus Italiæ	616	
	617	Bonifacius *Papa Rom.* 70
Iſaciuspatricius V. C. VII. Exarchus Italiæ.	619	
Georgius II. *Epiſt. Alexandrinus* 48.	620	
Mahomet natus anno 560. fit dux Arabum, cujus poſteritas mirifice crevit, donec totum tandem Orientis Imperium occuparet. Theophanes, Anaſtaſ. bibliothecar, P. Diac xviii. Miſcell. Chronica Saracenica per Leuncl. Crantzhem. Drechſler.	622	Honorius *Papa Rom.* 71.
	631	*Synodus* Toletana *quarta.*
Mahomet moritur, & à ſua ſecta deinceps pro Deo colitur. *Pyrrhus* XXXVI. *Epiſcopus Conſtantinopol.*	632	*Synodus Hiſpalenſis.*
Ægyptum Saraceni occupant.	635	Fl. Rotharis Harodus, VII Rex Longobardorum. Hic mores & inſtituta Longobardorum in ſcriptum redegit, & Edictum vocavit: Cui ſequentes deinceps Reges quædam addiderunt. Extant in Originibus Germanicis, & in quibuſdam editionibus Corporis Juris, poſt uſus Feudorum, cum gloſſis D. Caroli Cotti, Siculi, & Andreæ de Baculo, & Boëtii.
Hieroſolymam poſt biennii obſidionem Saraceni, duce Homare, capiunt, ſedemque regni ibi conſtituunt *Hieroſolymorum Epiſcoporum ſuceſſio deinceps obſcura.*	636	
Perſia tota in Saracenorum poteſtatem venit.	637	*Synodus Toletana quinta.* Severinus *Papa Rom.* 72.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
		JOHANNES.IV.*P.Rom.* 73.
Synodus Hieroſolymitana.	638	THEODORUS *Papa Rom.* 74.
Petrus epiſcopus Alexandrin. 50.	640	Arnulfus Arnoldi F. Antegiſi N. Pipini avus, Caroli atavus, Epiſcopus Metenſis.
CONSTANTINUS IV. imperat ſex menſes, à Martina noverca veneno ſublatus. Zonar. Cedren.	641	
HERACLEONAS Imp. regnat menſes XI. mox coactus abdicat cum matre Martina.		
CONSTANS II. Imp. regnat annos XXVII. Zonar. Cedr. Glyc.		
Theodorus Calliopa patricius VIII. Italiæ Exarchus.	642	
Paulus II. *Epiſcopus Continop.* 37.	643	
	645	Synodi in Africa tres contra Monothelitas.
Cyprus inſula à Saracenis occupatur.	647	MARTINUS *Papa Rom.* 75. *Synodus Toletana* VII.
Olympius patricius v. c. IX. Italiæ Exarchus.	639	
	650	*Synodus Hiſpanienſis, contra Monothelitas.*
Macarius Monothelita, epiſcopus Antiochenus 57.		
	651	FL. RODOALDUS, Rotharis F. VIII. rex Longobardorum.
	652	*Synodus Romana, contra Monothelitas.*
Petrus patriarcha Conſtant. 38.	653	
Theodorus Calliopa patricius iterum Exarchus.		
CONSTANS Imperator Heraclium Conſtantinum V. Cæſarem facit.	654	EUGENJUS *Papa Rom.* 76.
Rhodus à Saracenis ſpoliatur.	655	
Thomas ſecundus patriar-	656	ARIBERTUS Gondoaldi F.

cha

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
		IX. rex Longobardorum.
cha Conſtantinop. 39.		*Synodus Toletana* VIII.
	657	Vitalianus *Papa Rom.* 77.
	658	*Synodus Cabilonenſis in Gallia, & Toletana* IX.
	659	*Synodus Toletana X.*
Hæreſis Charurgitarum.	660	
	664	*Synodus Britannica, de controverſia Paſchatis.*
	666	Grimoaldus, Arichis F. ex Beneventano duce XI. Rex Longobardorum. Hic addidit quædam legibus Longobardicis à Rhothari latis. Paul. Diac. V. Longobard. c. 33.
Constantinus V. Pogonatus Imperator regnat annos XVI. Cedren. Zonar. Glyc. Diac. Ejus novellæ apud Bonefid. & Leuncl.	669	
	672	A-Deo-datus *Papa Rom.* 78.
	673	*Synodus Herudfordiana in Anglia.*
	674	*Synodus Toletana* XI. & *Bracarenſis* III.
Iohannes Epiſcopus Conſtantinop. 40.	675	Pertaritus Ariberti F. XIII. Rex Longobardorum.
	676	Domus *Papa Rom.* 79.
Conſtantinus Epiſ. Conſtantinop. 41,	678	
	679	Agatho *papa Rom.* 80. *Synodus Azunifordiana in Britannia.*
Theodorus Epiſcopus Conſtantin. 42.	680	*Synodus Romana, & Hedilfeldenſis in Britannia.* *Synodus Toletana* XII.
Synodus OEcumenica VI. *Conſtantinopolitana* III. *contra Monothelitas.* *Theophanes, epiſcopus Antiochenus* 68.	681	

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
Georgius Epiſcopus Conſtantin. 43.	682	Leo II. *Papa Rom.* 81.
	683	*Synodus Toletana* XIII. Benedictus *Papa Rom.* 82
Constantinus Imper. Iuſtinianum II. filium ſuum Cæſarem facit.	684	
	685	Johannes V. *Papa Rom* 83.
Justinianus II. Imper. regnat annos X. Zonar. Cedr. Glyc. Diac. Suid. *Sexta Synodus Conſtantinopoli continuata.* *Alexander* II. *epiſcopus Antiochenus* 69.	686	*Synodus Gallicana.* Cuno *Papa Rom.* 84.
Paulus III. *patriacha Conſtantin.* 44. Johannes Platina patricius X. italiæ Exarchus.	687	Sergius *Papa Rom.* 85.
	690	*Toletana ſynodur* XIV. XV. XVI.
	693	Chunibertus Perthariti F. XIV. rex Longobardorum.
Callinicus patriarcha Conſtantin. 45.	694	
Justinianus Imper. coactus imperium abdicat. Leontius per tyrannidem imper. occupat, quod tenuit annos III. Zonar. Cedr. Diac.	696	
	697	*Synod. Niddenſis in Anglia.*
Leontius cogitur imperio ſe abdicare, quod Tiberius Aspimarus occupat, qui id tenuit annos circiter VII Zonar. Diac. Glyc.	699	
	700	*Synodus Aquilegienſis.*
	701	Johannes VI. *Papa Rom.* 86.
Theophylaſtus patricius XI. Italiæ Exarchus. *Mortuo Alexandro* II. *epiſcopo Antiocheno, ſedes ea*	702	

ſine

ORIENS.		OCCIDENS.
ſine epiſcopis fuit annis XL. Saracenis comitia prohibentibus.	704	*Synodus Anglica.*
	705	LUITBERTUS XV. & filius ejus RAGUMBERTUS XVI. rex Longobardorum. JOHANNES VII. *Papa Rom.* 87.
Apſimaro abdicante & occiſo Juſtinianus II. Rhinotmemetus dictus, Cherſona ab exilio rediens Imperium recipit. *Cyrus Epiſcopus Conſtantin.* 46.	706	ARIBERTUS Junior XVII. rex Longobardorum.
	707	SITINNIUS *Papa Rom.* 88.
	708	CONSTANTINUS *Papa Rom.* 89.
Johannes Tizocopus patricius XII. Italiæ Exarchus.	710	
	711	*Synodus Londonienſis in Anglia, pro Imaginibus.*
PHILIPPICUS BARDANES Imper. regnat annos II. Zonar. Diac. Glyc. Suid. *Iohanes Patriarcha Conſtantin.* 47.	712	
Synodus Conſtant. I. contra Imagines.	713	*Synodus Romana pro Imaginibus prima.*
	714	Carolus Martellus apud reges Francorum Major domus, ſive Comes Palatinus, præclare res agit, & fines regni late profert. Aymoin. P. Diac. Regino. Schaffnaburg. Trithem.
ARTEMIUS ANASTASIUS Philippico abdicante Imp. regnat annum I. *Germanus confeſſor patriarcha Conſtantinop.* 48. Fl. Scholaſticus patricius XIII. Italiæ Exarchus.	715	GREGORIUS II. *Papa Rom.* 90.
THEODOSIUS IV. Imp. Adramitenus dictus, regnat menſes VII.	716	*Synodus Romana II. pro Imaginibus.*

LEO

ORIENS.		OCCIDENS.
Leo III. Iconomachus dictus, regnat annos xxiv. Zonar. Cedr. Glyc. Suid. P. Diac. qui in hoc definit, eumque continuat Ludolphus ſagax.	717	
	718	Ansprandus XVIII. & filius ejus Luitprandus xix. rex Longobardorum. Hic multa addidit legibus Longobardicis.
Leo Imp Conſtantinum VI. Copronymum dictum, Cæſarem facit, qui cum eo regnat annos XXI.	720	*Synodus Germanica à S. Bonifacio Archiepiſcopo Moguntino celebrata. Sigeber.*
	724	Theodericus Dagoberti F. rex Francorum. Aymoin. Gagnin. Trithem.
Paulus Patricius xiv. Italiæ Exarchus. *Synodus Orientalis in Syria pro imaginibus, Iohannis Damaſceni opera coacta.*	725	Beda venerabilis, Anglo-Saxo, vir doctiſſ.
Eutychius patricius xv. Ital. Exarchus.	727	
Anaſtaſius, abdicato Germano, Patriacha Conſtantinop. 49. *Synodus Conſtantin. contra imagines.*	730	
	731	Georgius III. *Papa Rom. 91.* *Synodus Romana pro imaginibus,*
	732	*Synodus Auguſtana à S. Bonifacio, qui primus Archiepiſcopus Moguntinus fuit.*
Constantinus VI. Porphyrogenitus, Copronymus dictus, imper. annis XXXV. Zonar. Cedr. Niceph.	741	Zacharias *Papa Rom. 92.*
	742	*Synodus Romana, & Gallicana, ſub Carolomanno.*

Coſmus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
Coſmus patriarcha Alexandrinus.	743	HILDEBRANDUS XX. & RACHIS XXI. rex Longobardorum. *Synodus Britannica, in Clonetho.*
Theophylactus patriarcha Antiochenus 71.	744	
	745	*Synodus Liſtinenſis, in Gallia.*
	749	AISTULPHUS, XXII. rex Longobar.
	750	PIPINUS Caroli Martelli F. auctoritate Zachariæ pontificis, ex majore domus, fit Rex Francorum, Childerico rege in monaſterium detruſo, Annal. Franc. P. Diac. Regino. Sigebert. Schaffnaburg. Mariana. Trithem. Meminerunt & Zonar. & Cedren.
CONSTANTINUS Imp. Leonem IV. filium ſuum Cæſarem facit, qui cum eo regnat annos XXIV. Ravennâ ab Aiſtulpho, rege Longobardorum, capta, Exarchatus Italiæ defecit.	751	
	752	STEPHANUS II. *Papa Rom.* 93.
CONSTANTIUS II. *patriacha Conſtantinop. 50.*	754	STEPHANUS III. *Papa Rom.* 94.
Synod. Conſtantinop. 338. Epiſcoparum, contra imagines.	755	
	756	DESIDERIUS XXII. Longobardorum rex.
	757	PAULUS *Papa Rom. 95.*
Theodorus patriarcha Hieroſolym.	759	
	765	*Synodus Aſchemenſis in Bojoaria.*
Nicetas patriacha Conſtantinop. 51.	766	*Synodus Dingalofinenſis in Germania.*
Quis poſt Theodorum deinceps Antiochiæ epiſcopus, in-	767	CONSTANTINUS *Papa Rom.* *Synodus in villa Gentiliaco,*

certum,

ORIENS.		OCCIDENS.
		apud Pariſios.
certum.	768	*Synodus Wormatienſis.*
		STEPHANUS IV. *Papa Rom.* 96
	769	CAROLUS MAGNUS, Pipini F. Rex Francorum, victor Saxonum, Danorum, Bojoariorum, Hunnorum, Saracenorum. D. quo, præter Annales Franc. & Chronographos ſuperiores, Adamus Bremenſ. Helmold. Eginhard. Turpin. Crantz. poëta incertus, Acciajol. Volaterran.
	779	*Synodus Wormatienſis.* II.
	772	*Synodus Wormatienſis.* III.
		HARIANUS *Papa Rom.* 97.
		Paulus Warnefrid diacon. Aquileg. hiſtoriographus.
	774	Deſiderio rege, qui jam Romam infeſtabat, per Carolum Magnum capto, Longobardorum regnum in Italia peremptum, & Francorum regno adjectum eſt.
LEO IV. *regnat annos* IV. Zonar. Cedren. Glyc. Ludolph.	775	
LEO Imp. conſtantinum filium Cæſarem facit.	776	
	779	*Synodus Dunenſis.*
CONSTANTINUS VII. Porphyrogenitus Imp. regnat cum Irena matre annos XVI. Zonar. Nicep. Cedr.	780	*Synodus ad fluvium Lippam, in Saxonia.*
		Paſſilo dux Bojoariæ, Trithem. Aventin.
PAULUS IV. *Patriarcha Conſtantinopol.* 35.		*Flac. Alcuinus Theologus, Caroli Magni præceptor.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
	782	*Synodus Genuenſis & Ratisbonenſis.*
Taraſius patriar. Conſtantinop. 53.	785	*Synodus Padebornenſis in Saxonia.*
	786	*Synodus Anglicana.*
	788	*Synodus Ingelheimenſis.*
Synodus Nicena II. *pro adoratione imaginum facta: contra quam ex profeſſo ſcripſit Carolus Magnus rex Francorum. Quod opus extat hoc titulo: Opus inluſtriſſimi & excellentiſſimi ſeu ſpectabilis viri Caroli, nutu Domini, regis Francorum, Gallias, Germaniam, Italiamque ſive harum finitimas provincias, Domino opitulante, regentis, contra Synodum, quæ in partibus Græciæ, pro adorandis imaginibus, ſtolide ſive arroganter geſta eſt.*	789	
	791	*Academia Pariſienſis fundata.*
	793	*Synodus Romana.*
	794	*Synodus Francfordienſis, contra hæreſin Felicianam.*
	796	Leo III. *Papa Rom.* 98.
Conſtantinus Imp. à matre Irena excæcatur, & coactus ſe abdicat, eaque ſola Imperium Orientis tenet annos V.	797	*Synodus Aquiſgranenſis.*
Conſtantinus moritur.	798	
	801	Carolus dictus Magnus, ob egregia in Chriſtianum nomen & rem Romanam merita, à S. P. Q. R. Imperator ſalutatur, & à Leone III. Pontifice inunctus conſecratur, imperat annos XIII. Annal. ſuperior. Meminerunt & Zonar. Cedren. Manaſſ. Hic populis ſibi ſubjectis Francis, Saliis, Alemannis, Saxonibus, Anglis, Turingis, Burgundionibus, Ripuariis, Bojoariis, &c.

ORIENS.		OCCIDENS.
		leges dedit, & quas prius habebant, reformavit. Extant in Originibus Germanicis,& mſ. paſſim in Bibliothecis. Item ritus & ceremonias Eccl. reformavit. qui libellus editus per Laz.
NICEPHORUS à Genicis & STAURACIUS Imp. imperant annos VIII. Zonar. Cedr. Glyc. Ludolph.	802	*Synodus Salzburgenſis.*
Thomas patriarcha Hieroſolymitanus.	803	*Synodus Hallenſis.*
Nicephorus Patriarcha Conſtantinop. 54,	806	
	809	*Synodus Aquiſgranenſis.*
MICHAEL Curopolates, & THEOPHYLACTUS Imp.an. I. Zonar. Curopalat, Scyllizes, qui ab hoc orditur.	811	*Synodus Triburienſis.*
	812	*Syn. ad villam Theodonis.*
LEO V. Armenius Imper. regnat annos VII. Zonar.Cedr. Glyc. Ludolph. Sagax, qui in hoc definit. Ejus edictum de imaginibus tollendis apud Zonar. fol. 105. & Bonefid.	813	*Synodi Moguntina, Remenſis, Tmonenſis, Cabylonenſis, Arelatenſis.*
	814	LUDOV. PIUS, Caroli Mag. F. Imp. & rex Francorum regnat an. 26. Annales ſuperior. Theganus, Trithem. in Hirſaung. ab hoc incipit. Ejus leges & capitula Carolinis addita, collecta per Anſegiſum Abbatem Lobienſem: Item Reform. abuſuum Cleri, extant.
Iconomachus Patriarcha Conſtantinop. 55.	815	
	816	STEPHANUS V. *dictus* IV. *Papa Rom.* 99. *Synodus Aquiſgranenſis.*
	817	PASCALIS *Papa Rom.* 100.
MICHAEL. Balbus Imp. regnat annos 8. Zonar. Cedr. Glyc. Suid. *Antonius Caſimatus, Patriarha Conſtantin.* 56	821	

THEO-

ORIENS.		OCCIDENS.
	823	Lotharius Ludovici pii F. Romæ à Papa Paſchali coronatur Cæſar.
	824	*Synodus Wormatienſis, & Pariſienſis de imaginibus.*
	827	VALENTINUS *Papa Rom.* 102.
	828	GREGORIUS IV. *Pap. Ro.* 103.
THEOPHILUS Imp. regnat annos 12. Zonar. Cedr. Glyc. Suid. Fragmentum de ejus nuptiis edidit M. Cruſ. poſt Heliodori Epitomen. Quam rem tangit & Glyc. p. 404. Quædam ejus Conſtitutiones apud Bonefid.	829	*Synodus Moguntina, & Aquiſgranenſis.*
	830	*Synodus Aquiſgranenſis.*
Iohannes VI. *Syneroſiotes, Patriarcha Conſtantin.* 57.	834	*Synodus Moguntina.*
	835	*Synodus Gallicana.*
	837	*Synodus Aquiſgranenſis.*
	838	*Synodus Lugdunenſis.*
	840	LOTHARIUS Imp. ann. 15. Regino. Sigeb. Schaffnab. *Synodus Remenſis, & Meldenſis.*
MICHAEL III. Porphyrogenitus Imp. regnat annos 23. Cedr. Zonar. Scylliz. Glyc. Niceph. in Chronolog. hic deſinit.	842	
Methodius Homologeta, patriarcha Conſtantinop. 58.	844	SERGIUS *Papa Rom.* 104.
Ignatius Monachus, Michaelis Trauli Imp. F. Patriarcha Conſtantinop. 59. *Niceph. in Chronolog. qui hic deſinit.*	847	LEO IV. *Papa Rom.* 105.
	848	*Synodus Moguntina, ſub Rabano Maveo Archiepiſcop.*
	850	*Synodus Romana.*

ORIENS.		OCCIDENS.
	855	Ludovicus II. Imp. regnat annos 19. Regino. Sigeb. Friſingen. Trithem. Cedren. fol. 475. eum Δολῖγον ῥῆγα Φραγγία appellat. *Synodus Ticinenſ.* Benedictus III. *Pa. Rom.* 106.
	858	Nicolaus *Pa. Ro.* 107.
Photius Senator, exacto Ignatio, Patriarcha Conſtant. *Synodus Conſtantinop.*	863	*Synodus Romana in cauſa Ignatii Patr. Conſtantino.*
	864	*Synodus Metenſis, Aquiſgranensis, & Romana.*
Synodus alia Conſtantin.	865	*Synodus Romana, & Franc.*
Basilius Macedo Imp. regnat annos 18. Zonar. Cedr. Glyc. Scylliz. Hic cum filiis ſuis Leone & Conſtantino edidit πρόχειρον νομικὸν, conſtans titulis LX. Extat id modo ſub Leonis Imp. modo Leonis & Conſtantini, modo Baſilii, Leonis, & Conſtantini nomine, & cum diverſis præfationibus, in Bibliotheca Pal. & in hoc jure Græco Rom. Tomo II. Quod excerpſit Harmenopulus, & maximam partem in ſuum πρόχειρον (ut ipſe in præfatione ſcribit) redegit. Extant & ejus Novellæ apud Bonefid. & Leunclav. Denique Baſilii Parænefes ad Leonem F. excuſæ Græcè & Latinè Pariſ. 84.	867	Hadrianus II. *Pa. Rom.* 108. Bruno dux Saxoniæ conditor Brunſvigæ, poſtea à Nortmannis cæſus.
	868	*Synodus Romana, in cauſa Photii & Ignatii Patriarch. Conſtantino.*
Synodus Conſtantin. IV. *in qua, Photio abdicare coacto, Ignatius ante exactus reſtituitur.*	869	
	871	*Synodus Colonienſ.*
	872	Johannes VIII. *Pa. Ro.* 109.

Syno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
	875	CAROLUS II. Calvus Imp. regnat ann. 2. Regino Schaffnab. Marian. Contract.
	876	Synodus Vermerienſis, & apud Acinianum in Gallia.
Synodalia Conſtantinopol. coacta, mortuo Ignatio Photius patriarcha reſtituitur. Hic Photius compoſuit illam legum & Canonum collationem, quæ extat Nomocanoni titulo, cum commentar. Theod. Balſamonis, Latine, interprete Agylæo, & Gent. Herveto.	877	Synodus Pontigonenſis in Gallia. LUDOVICUS III. Balbus Imp. regnat ann. 1.
	878	Synodus Trecenſis.
	879	CAROLUS III. Craſſus Imp. annos 8. Regino. Schaffnab. Urſp.
	880	Synodus Macrenſis.
Theophylactus Bulgariæ Archiepiſcopus, qui in ſacra commentatus eſt.	882	MARTINUS *Pa. Ro.* 110.
	884	HADRIANUS III. *Pa. Rom.* 111.
Stephanus Baſilii Imp. F. patriarcha Conſtantin. 60.	885	STEPHANUS VI. *dictus* V. *Pa. Rom.* 112.
LEO VI. Philoſophus Imp. ann. 22. Zonar. Cedr. Glyc. Scylliz. & Niceph. Calliſt. in hiſtor. Eccleſiaſt. hic deſinens. Meminit ejus & Luitpr. Princeps, juris & totius philoſophię ſcientiſſimus, quod teſtantur ejus opera. Edidit non tantum Novellas, quæ extant Græcè & Latine, interprete Agylæo, & earum Epitome in Bibliothec. Pal. & Epitomas juris, opus meris definitionibus & regulis conſtans, ſatis elegans, in eadem Bibliothec. Sed etiam magnum illud opus βασιλικῶν, ἑξηκοντάβιβλον nuncupatum. Cujac. VI. Obſervat. IX. Præterea libros τακτικῶν,	886	

ORIENS.		OCCIDENS.
de apparatu & diſciplina bellica, qui extant Latine, interprete Checo, & Italice, Pigæfetta. Tum librum de Aucupio, ad Niceph. Imp. in Bibl. Ant. Auguſtini, numer. 228. Denique oracula & vaticinia varia de Roma & Conſtantin. in Biblioth. Pal. Plura ejus opuſcula Theologica & Hiſtorica enumerantur in Bibliothec. Conſtantinop.	887	*Synodus Colonienſis.* ARNULPHUS Imp. Carolo Craſſo depoſito regnat an. 12. Regin. qui in hoc deſinit. Sigebert. Marian. Luitprand. ab hoc incipit. Sepultus Ratisbonæ ad S. Emeranum.
	888	*Synodus Moguntina.*
	891	FORMOSUS *Pap. Rom.* 113.
Antonius II. *Rauleas, Patriarcha Conſtantin.*	893	
	895	BONIFACIUS VI. *Pap. Ro.* 114.
	896	STEPHANUS VII. *dictus* VI. *Papa Romanus* 115. *Synodus Triburienſis.*
	897	ROMANUS *Pap. Rom* 116. THEODORUS II. *Papa Ro.* 117. JOHANNES IX. *Pap. R.* 118.
	899	LUDOVICUS IV. Arnulphi F. ultimus Carolinæ ſtirpis, Imper. regnat annos 12.
Nicolaus Myſticus, Patriarcha Conſtantinop. 63.	901	BENEDICTUS IV. *Pap. Ro.* 119.
Euthymius Syncellus, Patriarcha Conſtantinop. 64.	903	LEO V. *Papa Rom.* 120. CHRISTOPHORUS *Pap. Ro.* 121.
	904	SERGIUS III. *Papa Ro.* 122.
	905	*Synodi Remenſes duæ.*
ALEXANDER & CONSTANTINUS VIII. Porphyrogenitus Impp. ſimul annum 1. *Nicolaus Myſticus, iterum patriarcha Conſtantinop.*	908	
CONSTANTINUS VIII. Por-	909	

phyro-

ORIENS.

phyrogenitus Baſilii F. Impp. annos 53. Zonar. Cedren. Scylliz. Glyc. Ejus Novellæ per Leuncl. Ejuſdem eſt ἀνακάθαρσις τ̃ βασιλικῶν, ſive Baſilica repetitæ prælectionis. Cujac. VI. Obſervat. IX. Scripſit & alia opuſcula complura. Librum de Thematibus Orientis & Europæ, qui extat, interprete B. Vulcanio. Notitiam Imperii, ſive de regno adminiſtrando ad Roman. F. cujus meminit Egnat. Eſtque is codex Egnatianus in Bibliothec. Pal. Item περὶ ἐξοδίων βασιλικῶν, cujus meminit Sailer. Panciro. Wolff. Item de militia. in Biblioth. Auguſtini.

Baſilicorum hanc ſecundam editionem ſubſecuta eſt interpretum Græcorum, qui in eam Commentarios & gloſſas ſcriberent, turba non minor quam Latinorum, ex quibus Stephanus, Nicæus, Thalelæus, Iſidorus, Euſtathius, Eudoxius, Calocyrus, Sextus, Calliſtratus, Leo, Phocas, Modeſtinus, Domninus, Gobidas, Chumnus, Johannes, Hugiotheodoretus, Doxapater, Gregorius, Patzus, Garidas, Beſtes, Baphius, Theophilus, Theophilitzes, Phobenus, Theodorus, Hermopolites, Demetrius Chartophylax, & alii, qui ſinguli quibus annis vixerint, liquido ſciri nequit, & enumeratos ſufficit.

922 ROMANUS Lecapenus, Con-

OCCIDENS.

910 ANASTASIUS III. *papa Ro.* 123.

912 CUNRADUS Francus Cæſar, regnavit annos 7. Sigeb. Contract. Friſing. Schaff. Luitprand. Hujus leges quædam Francicis additæ ſol. 344. Sepultus Fuldæ. Trithem.

913 LANDO *papa Rom.* 124.

914 JOHANNES X. *papa Rom.* 125.

916 *Synodus Atheimenſis.*

919 HENRICUS Auceps Imp. regnat annos 17. Friſing. Sifrid. Urſperg. Luitprand. Viterbien. Ditmar. qui ab hoc orditur. Hic inſtituit ritus agonales Torneamentorum. vide *Turnierbuch.*

921 *Synodus Dingelſingenſis in Boioaria.*

RODULFUS Burgundus rex Italiæ.

ORIENS.		OCCIDENS.
ſtantini Imperatoris ſocer & filius ejus CHRISTOPHORUS Impp. appellati regnarunt annos 26. Zonar. Cedren. Scyliz. Glyc. Luitprant. Ejus Novellæ per Leuncl.		
Stephanus II. patriarcha Conſtant. 65.		*S. Vdalricus Comes Dilling. Epiſcopus Aug. Videl. Ejus vita per Betzonem & alios.*
Stephanus & Conſtantinus Romani F. Cęſares appellati.	924	
Tripho patr. Conſtant. 66.	925	
	926	Hugo Rex Italiæ.
	927	*Concilium Duisburgenſe.*
	928	LEO VI. *Pa. Rom.* 126. STEPHANUS VIII. *dictus* VII. *Pa. Rom.* 127.
	930	JOHANNES XI. *P. Ro.* 128.
Theophylactus Rom. Imp. F. patriarcha Conſtantin. 67.	931	
	935	LEO VII. *Pa. Rom.* 129. *Concilium Erfordienſe.*
	936	OTHO Magnus Imper. regnat annos 36. Helmold. Trithem. Witichind. Luitprand. Panegyricus Roſuitæ, P. Langii Chron. Ciliciense ab hoc incipit. Hujus leges quædam poſt Salicas fol. 340. Sepultus Magdeburgi.
	939	STEPHANUS IX. *dictus* VIII. *Pa. Rom.* 130.
	942	MARINUS II. *P. Ro.* 131. *Synodus Bonnenſis, in diæceſi Colonienſ.*
	946	*Agapetus* II *Pa. Ro.* 132.
	947	HENRICUS ſuperbus pater Othonis Imp. factus Dux Bavariæ.
Romanus Lecapenus Imp. coactus abdicat, Zonar.	948	*Synodus Ingelheimenſ.*
Stephanus & Conſtantinus ejus filii coguntur abdicare.	951	*Concilium Auguſtanum.*

Polyeu-

ORIENS.		OCCIDENS.
Polyeuchus eunuchus, Patriarcha Conſtan. 68.	954	
	956	JOHANNES XII. *Pa. Rom.* 133.
	957	*Synodus Ravennas.*
	958	*Concilium Ingelheimenſe.*
FL. ROMANUS III. Porphyrogenitus Imp. annos 2. Cedr. Zonar. Scylliz. Luitpr. Ejus Novellæ per Leuncl.	962	
	963	LEO VIII. *Pa. Ro.* 134. *Synodus Romana ſub Othone Imp.*
NICEPHORUS II. Phocas Imp annos 6. Zonar. Cedren. Scylliz. Glyc. Ejus novellæ apud Bonefid. & Leuncl. Extat & ejus liber στρατηγικῶν, ſive de re militari, mſ. in Biblioth. Palat.	964	*Concilia Romana duo.*
Synodus Conſtantin.	965	JOH. XIII. *Pa. Rom.* 135. ALBERTUS rex Italiæ contra Othonem Imper. Triennio poſt ab eo victus.
	967	*Synodus Romana.*
FL. JOHANNES ZIMISCES Imp. ann. 6. Zonar. Cedr.&c.	970	
Baſilius Scamandrenus patriarcha Conſtant. 69.	971	
Theophania Byzantina Romani F. nubit Othoni 2. poſtea Imp.	972	*Domnus Pa. Ro.* 136. *Benedictus* V. *dictus* VI. *P. Rom.* 137. *Concilium Ingelheimenſe.*
Theodorus patr. Antiochenus.	973	OTHO II. Imp. annos 10. Sigeb. Schaffn. Urſp. Cuſpin.
	974	BONIFACIUS VII. *Pa. Ro.* 138.
Antonius III. *patriar. Conſtant.* 70. *Concilium Conſtantin.*	975	BENEDICTUS VI. *dict.* VII. *Pa. Rom.* 139. *Concilia Vintonienſe, & Calvenſe in Anglia.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
BASILIUS junior & CONSTANTINUS Porphyrogeniti Imp. annos 49. Zonar. Cedren. Glyc. Scylliz. Eorum Novellę apud Bonefid. & Leuncl.	977	Jus Saxonicum Imp. Otho per D. Burcardum à Mangenfeld, cum jure Cęſareo & Pontificio conferri, & inde declarari jubet. Vide ſpecul. Saxon.
	978	*Synodus Romana.*
Nicolaus II. *Chryſoberges patriarcha Conſtantinop.* 71.	981	
	983	OTHO III. Imp. Mirabilia mundi dictus, annos 17. Friſ. Urſperg. & alii. Huic tribuitur inſtitutio Electorum Imperii Romani. De qua vide Aventin. Onuph. de comit. Imp. Schard. & Ciſner. lib. ſing.
	984	JOHANNES XIV. *papa Ro.* 140.
	988	HUGO Capetus, comes Parienſis, origine Saxo, mortuo Ludovico rege Francorum ultimo ex Pipini progenie, ſucceſſit in regno Francorum: à quo deſcendit linea hodierna Regum Galliæ. Ab hoc incipit Glaber Rodulph hiſtoriam Francorum.
Siſinnius II. *patriarcha Conſtantinop.* 72.	994	
	995	JOHAN. XVI. *pap. R.* 142. GREGOR. V. *papa R.* 143.
Eulogius, *alias Sergius abbas, patriarcha Conſtant.* 73.	997	
	998	SYLVESTER II. *papa Ro.* 144.
	1001	HENRICUS II. Claudus Imp. poſtea ſanctus factus, regnat an 23. Contract. Sigebert. Siffrid. Ejus legenda in tomis Sanctorum. Leges quædam ejus poſt legem Salicam fol. 341. Sepultus Bambergæ, quam fundavit.

JOHAN-

ORIENS.		OCCIDENS.
	1003	JOHANNES XVII. *papa Rom.* 145. Joh. XVIII *papa Ro.* 146.
	1004	*Synodus Germanica juſſu Henrici Imp. ex omnibus Imperii epiſcopis congregata.*
Oreſtes patriarcha Hieroſolymorum.	1006	
	1007	*Synodus Francofordienſ.*
Saraceni Aſiatici Hieroſolymam occupant, & templum ad ſepulcrum Chriſti ſumtuoſiſſime conditum excindunt. Cedren.	1009	SERGIUS IV. *papa Roma.* 148.
	1012	BENEDICTUS VII. *pap. R.* 148.
	1016	*Synodus Aquiſgranenſis.*
Euſtathius Archipresbyter magnæ Eccleſiæ Conſtantinop. patriarcha Conſt. 74. *Cujus extant doctiſſimi illi Commentarii in Homerum, & alia. Alius ab hoc Euſtathius anteceſſor, autor libri De intervallis temporum.*	1017	*Synodus Noviomagenſ.*
	1019	*Burcardus Epiſcopus Wormacienſ. Canonum collector.*
Sergius Damaſci Metropolites.	1021	*Concil. Gandersheimenſe.*
	1023	*Synodus Saligenſtadienſ.*
	1024	CUNRADUS IV. Salicus Imp. regnat ann. 14. Sigeb. Urſperg. Contract. Friſing. Sepultus Spiræ, templo à ſe fundato. Joh. XIX. *pap. Rom.* 149. *Concilium Geilicenſe, & Francofortenſe.*
Conſtantinus X. Imp. regnat ſolus annos 3.	1026	
ROMANUS IV. Argyropulus Imp. regnat annos 5. Cedr Zonar. Glyc. Scylliz. Ejus Novellæ apud Bonefid. & Leuncl.	1029	
	1030	*Concilium Triburienſe.*
	1032	BENEDICT. VIII. *dictus* IX. *papa Roman.* 150.

Ale-

ORIENS.		OCCIDENS,
Alexius Studites, patriar. Conſtantin. 75.	1033	
Michael IV. Paphlago Imper. regnat annos 6. Zonar. Cedr. Glyc. Scylliz.	1035	
	1039	Henricus III. Niger dictus Imp. regnat annos 17. Contract. Schaffnab. Meminit ejus & Cedren. fol. 623.
Michael V. Calaphares Imp. cum Zoe uxore, imperat menſes 4. Conſtantinus XI. Monomachus, cum uxore Zoë & Theodora Augg. regnat annos 13. Cedren. Zonar. Glyc. Scylliz.	1041	
Nicephorus patriarcha Hieroſolymitanus.	1045	Sylveſter III. *P. Ro.* 151. Gregorius VI. *P. Ro.* 152.
	1047	Clemens II. *Pa. Rom.* 152.
	1048	Damasus II. *Pa. Rom.* 153. *Concilium Mersburgenſe.*
	1049	Leo *nonus Pa. Rom.* 154. *Concilium Lateranenſe Romæ, Ticinenſe, Remenſe, & Moguntinum.*
Michael Cerularius, patr. Conſtantin.	1051	*Synodus Lateranenſis Rom.*
Conſtantin. Monomacho Imp. mortuo Theodora Auguſta ſola regnat ann. 1.	1054	Victor II. *Pa. Rom.* 155
	1055	*Concilium Florentinum ex Epiſcopis Italiæ.*
Michael VI. Stratiolicus Imper. ann. 1. Zonar. Glyc. Cedren. & Scylliz. qui duo in hoc deſinunt. Boneſid pa.26.	1056	Henricus IV. Imper. regnat annos 49. Schaffnaberg. Urſperg. Chronicon Hersfeld. in hoc ſe incipit diffundere Berthold. Conſtantien. Vita ejus & epiſtolæ Tom. III. hiſt. Germ. fol. 380. & Tomo IV. fol. 181. Ejuſdem bellum Saxonicum ibid. fol. 202. Scripſit & vitam ejus Germanice Johann. Stumpf.

Fl. Isaa-

ORIENS.		OCCIDENS.
Fl. Isaacius Comnenus, Imper. annos 2. Zonar. Glyc. Ejus Novellæ apud Bonefid. & Leuncl.	1057	Stephanus X. *dictus* IX. *Pa. Ro.* 156.
	1058	Benedictus IX. *dictus* X.
Conſtantinus III. *Lychudes patriarcha Conſtantin.* 77.	1059	Nicolaus II. *Pa. Ro.* 157. *Synodus Halberſtadienſ.* *Synodus magna Lateran.*
Constantinus XII. Ducas Imper. regnat annos 7. Zonar. Glyc. Manaſ.	1060	
	1061	Alexander II. *Pa. Rom.* 158. *Synodus Mediolanenſ.*
Iohannes VII. *Xiphilinus, patriarcha Conſtant.* 78. *Hujus eſt epitome Dionis.*	1063	
	1065	*Concilium Vintonienſe in Anglia.*
	1066	*Synodus Triburienſ.*
Conſtantino mortuo Eudoxia Aug. ejus vidua, cum quatuor filiis Cęſaribus, regnat menſ. 7. Zonar. Glyc. Ei tribuitur Cento Homericus ille de Chriſto.	1067	
Romanus V. Diogenes Imper. an. 3. Zon. Glyc. Meminit ejus & Haython. ca. 15.	1068	*Concilium Lateranenſ.*
Michael VII. Dncas Parapinaceus Imper. regnat annos 6. Zonar, Glyc. Ad hunc ſcripſit Michael Pſellus (ea ætate, in jure & philoſophia ſcientiſſimus & πολυγραφότατος) ſynopſin legum verſibus politicis. Exſtat mſ. in Biblioth. Palat. & Conſtantin. Ejuſdem Pſelli ad hunc Ducam Reſponſiones ad diverſas queſtiones Theologicas, & Doctrina omnifaria CXCIV. capitibus comprehenſa, in Bibliot	1071	*Synodus Moguntina.*

Palat.

ORIENS.		OCCIDENS.
Palat Ad hunc etiam Michael Attaliates ſcripſit Pragmaticam ſuam. Tomo II. Jur. Græco-Rom.	1072	*Synodus Lateranenſ.* *Synodus Gallicana contra Simoniacos.*
	1073	GREGORIUS VII. *Hildebrandus papa Rom. 159. Ejus vita deſcripta per Bennonem Cardinalem. Schiſma fecit cum Henrico Imp De quo liber eſt Venerici Vercellenſ.*
CONSTANT. XIII. Ducas, Imp à patre Michaële factus ann. 7.	1074	*Synodus Erford. contra clericos uxoratos. De qua Sigeb. Schaffnaburg. Naucler.*
Coſmas Monachus patriarcha Conſtantinop. 79.	1075	*Synodus Moguntina.*
	1076	*Concilium Wormacienſe, & Ticinenſe.* *Concilium Triburienſe, in quo deſinit Schaffnab.*
	1077	*S. Ladiſlaus rex Vngariæ regnat.* Rodulphus dux Sueviæ, contra Henricum Imperator factus, triennio poſt ab illo ad Merſpurgum victus.
CONSTANT. XIII. Ducas & NICEPH. XIII. Botaniates Impp. regnant annos 3 Zonar. Glyc. Manaſſes, qui in his deſinit.	1078	
Æmilianus patriarcha Antiochenus, cui ſucceſſit Nicephorus.	1079	
	1080	CLEMENS III. *papa Rom. ordinatus ab Imp. Henrico.* *Concilium Moguntinum, & Brixinenſe.*
ALEXIUS Comnenus Imp. regnat annos 37. Zonar. qui in hoc deſinit, continuante Niceta, & Glyc. continuante Leuncl. Extant & de hoc libri Alexiados, Annæ Cæſariſſæ mſ.	1081	

Hujus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
Hujus Novellæ apud Boneſid. & Leuncl.		
Euſtratius 2. *Patriarcha Conſtant.* 80.	1082	*Anſelmus Epiſcopus Lucenſis, collector Canonum.*
	1083	*Synodus Educenſis.*
Nicolaus III. *patr. Conſtantinop.* 81.	1084	*Synodus Romana.*
	1085	*Concilium Moguntinum, & Berchacenſe.*
	1086	VICTOR III. *papa Ro.* 160. WRATISLAUS Dux Bohem. Rex fit ab Imper. Henrico, in conventu Moguntino.
	1088	URBAN. II. *papa Rom.* 161.
Iohannes Græcus patriarch. Antiochenus.	1090	
Simeon Græcus patriarcha Hieroſolymorum.	1091	*Ivo Epiſcopus Carnotenſ. Canonum collector.*
	1094	*Synodus Barrenſ.*
Celebris illa expeditio principum Chriſtianorum in Palæſtinam, recuperandæ terræ ſanctæ à Saracenis. Cujus meminit Zonar. fol. 238 & Glyc. Eam deſcribunt libris ſingularibus Guliel. Tyrius, Rupertus Monachus, Foncherius Carnotenſis, Benedictus de Accollis, & Chronic. Hieroſol. Reineccii.	1096	*Synodus Placentina, & Claromontana, de bello ſacro ſuſcipiendo, & recuperanda terra ſancta.*
Niceam & Antiochiam noſtri recuperant.	1098	*Concilium Romanum.*
Hieroſolymæ à noſtris recuperatæ, primus rex fit Dux Gothofridus Bulioneus. Sigeb. Urſperg.	1099	PASCHALIS II. *Papa Ro.* 162. *Hic primus in Epiſtolis & diplomatis pontificiis non Imperatorum, ſed ſui pontificatus annos ſubſcribere cœpit.*
Primus patriarcha ex Latinis, Dabertus Piſanus Archiepiſcopus.	1101	*Albertus Papa Rom.*

ORIENS.		OCCIDENS.
	1102	SYLVESTER III. *Pa. Rom.*
Ebremerus patriarcha Hieroſolymitanus 2.	1103	
	1106	HENRICUS IV. Imp. fit, patre Henrico III. Imper. à Pontifice Paſchali excommunicato, & à principibus apud Ingelheim depoſito. Helmold. Friſing. Urſp. Sepultus Spiræ.
Gibellinus Francus, patriarcha Hieroſolymitanus 3.	1107	*Concilium Trecenſe.*
	1108	*Synodus Beneventana.*
Iohannes VIII. *patriarcha Conſtantin.* 82.	1111	
Arnulfus Malcorana, patriarcha Hieroſolymitanus 4.	1112	
JOHANNES Comnenus, Pulcher dictus, vulgo Calo-Johannes, Imp. annos 24. NicetasChoniates ab hoc incipit. Meminit & ejus Otho Friſing. Et Radevic. Pet. de Vin. Ejus Novellæ per Leuncl.	1118	GELASIUS II. *Pa.Ro.* 163. *Concilium Vienenſe.*
Guarimundus patriarcha Hieroſol. 5.	1119	CALLISTUS II. *Pa.Ro.* 164. *Concilium Colon. & Fritesl arienſe.* *Concilium Remenſe.*
Tyrus in Phœnicia capitur à Chriſtianis. Gul. Tyr.	1124	HONORIUS II. *Pa. Roman.* 165.
	1125	LOTHARIUS II. Saxo Imp. regnat annos 13. Helmold. Friſing. Urſper. Sigon. lib. XI. Naucl. Crantz. Sub hoc Irnerius vel Wernherus, jus Romanum Juſtiniani in Apulia repertum, paucis de ſuo additis, in ſcholas & judicia revocat. Urſperg. fol. 291. Ejus ſunt Authenticarum ſummulæ, Codici inſertæ.

Ste-

ORIENS.		OCCIDENS.
Stephanus Carnotenſis, patriarcha Hieroloſymitan. 6.	1128	
Guilhelmus Mechlinienſis patriarcha Hieroſolymitan. 7.	1130	Innocentius II. *Pa. Rom. 166. Et contra eum in ſchiſmate Anacletus* II. Rogerius Nortmannus, primus rex Siciliȩ, ab Anacleto II. Papa factus.
	1131	*Synodus Leodienſis.*
Rodulfus patriarcha Antiochenus.	1132	*Bernhardus Abbas Claro-vallenſis floret.*
Leo Styppioles patriarcha Conſtantinopol. 83.	1133	*Concilium Placentiæ.*
	1135	*Concilium Piſanum.*
Aimerus patriarcha Antiochenus.	1137	
	1139	Cunradus III. Suevus, Henrici v. ex ſorore nepos Imper. annos xii. Urſperg. Trithem. Cuſpin. Naucler. Meminit ejus & Nicet. fol. 32. & ſeq, Et. D. Bernhard. in Epiſt.
Emanuel Comnenus Porphyrogenitus Imp. regnat annos xxxvii. Nicet. meminit ejus & Otho Friſing. & Radevic. & Beniamin Tudelensis in Itiner. pag. 25. & ſeq. Ejus Novellæ apud Bonefid. & Leuncl. Legatio ejus ad Armenios, edita per Leuncl. Grȩce & Latine.	1140	S. *Hildegardis, prophetiſſa Germaniæ.*
Michaël Oxites patriarcha Conſtantinopol. 84. Conſt. Harmenopulus, judex Theſſalonicenſis, hoc ævo vixiſſe videtur, qui hucuſque principum Novellas allegat. Ejus Prochiron juris Grȩco-latinum dudum extat. Epitome	1143	Caelestinus II. *Pa. Rom.* 167.

ORIENS.		OCCIDENS.
juris Canonici jam editur per Leuncl.		
	1144	Lucius II. *Pa. Rom.* 168.
	1145	Eugenius III. *Papa Rom.* 169. *ad quem D. Bernhardus ſcripſit libros De conſiderat.*
Fulcherus patriarcha Hieroſolym. 8.	1146	
Coſmas II. *Patriacha Conſtantinop.* 85.	1047	*Concilium generale Remenſe.*
Nicolaus II. *Mazalius patriarcha Conſtantinop.* 86.	1148	
Theodoſius II. *patriarcha Conſtant.* 87.	1151	
	1152	Fridericus Barbaroſſa Imp. regnat annos xxxvii. Helmold. Viterb. Otho Friſing. Radevic. Guntherus. Meminit ejus honorifice & Nicet fol. 101. & 198. & 200. Ejus auctoritate Obertus & Gerard. conſuetudines Feudales compoſuerunt, quæ cum diverſorum commentariis extant.
Conſtantinus IV. *patriarcha Conſtantinop.* 88.	1153	Anastasius IV. P. R. 170.
	1154	Harianus IV. *Pa. Rom.* 171. *qni deinde ſtimulante Emanuele Rege Græcorum (ut Nicet. meminit) cum Friderico Imp. inimicitias ſuſcepit.* *Gratianus monachus canones juris Pontificii compilavit: quod decretum magnum vocatur.* *Petrus Lombardus epiſcopus* Pariſienſis, *magiſter ſententiarum.*
Lucas Monachus patriarcha Conſtantinop. 89.	1155	

Ama-

ORIENS.		OCCIDENS.
Amatricus patriarcha Hieroſolymorum 9.	1158	
	1159	ALEXANDER III. *Pa. Rom.* 172. *Et contra eum Victor.* IV *ſchiſma in Eccleſia Romana* XXV.
	1163	*Concilium magnum Turonenſe.*
	1164	PASCHALIS III. *Pa. Rom. contra Alexandrum* III.
Michaël III. *patriarcha Conſtantinopol.* 90.	1167	
	1169	CALLISTUS III. *Pa. Rom contra D. Alexandrum.*
Leo Tuſcus, Manuelis Imp. ab epiſtolis Latinis, qui deſcripſit miſſam D. Chryſoſtomi, ſecundum uſus Eccleſiæ Conſtantinop.	1174	
Charito patriarcha Conſtantinop. 92.	1177	Conventus Venetiis habitus, ubi inter Pontificem & Imperatorem pax facta. Urſper. Blond. Platina.
ALEXIUS III. Comne nus Imp. regnat annos III. Nicet. Niceph. Gregor. Ejus Novellæ apud Bonefid. & Leuncl.	1180	*Concilium generale Lateranenſe.*
Heraclius patriarcha Hieroſolym. X.	1181	LUCIUS III. *Pa. Rom.* 173
Baſilius II. *Camaternas patriarcha Conſtantin.* 93.	1182	
ANDRONICUS Comnenus Imp. regnat annum I. Nicet.	1183	
Leonicus patriarcha Hieroſol. Græcus.	1184	Conventus Veronenſis. URBANUS III. *Pa. R.* 174.
ISAACIUS ANGELUS Imper. regnat. annos IX. Nicet Ejus Novellæ apud Bonefid. & Leuncl.	1185	
Theodorus Balſamo, An-		

ORIENS.		OCCIDENS.
tiochenus patriarcha Græcus, cujus Commentarii extant in Canones Apoſtolorum, & in Nomocanum Photii Patriarchæ, interprete Herveto & Agylæo. Ejuſdem Meletæ lib. 1. *Iure Græcorum part.* VII.		
Hieroſolymæ à Saracenis, duce Saladino, Chriſtianis eripiuntur; cum Laodicea, Ptolemaide, & aliis: Urſperg. Meyer.	1187	GREGORIUS VII. *Pa. Rom.* 175.
	1188	CLEMENS III. P. *Rom.* 176.
	1190	HENRICUS VI. Friderici filius Imper. regnat annos VIII. Siffrid. Urſperg. Viterb. Vincent. Meminit & Nicet. fol. 235.
	1191	CÆLESTINUS III. *Pa. R.* 177.
Leontius Monachus patriarcha Conſtantinop. 95.	1192	
Doſitheus patriarcha Conſtantinop. 96.	1193	Azo Juriſconſultus, Bononiæ floret.
Georgius II. Xiphilinus patriarcha Conſtantinop. 97.	1194	
ALEXIUS IV. Angelus Imp. regnat annos VIII. Nicet.	1 95	
	1198	INNOCENTIUS III. *Pa. Ro.* 178.
Iohannes IX. *Camaterus patriarcha Conſtantinop* 98. *Nicetas* Choniates, *Logotheta & cubicularius, hoc tempore vixit, & ſcripſit non tantum hiſtoriam illam ſuam, quæ extat Græce Latine, interprete Wolfio; ſed etiam Theſaurum orthodoxæ fidei, qui extat interprete* P. *Morello* Pariſ. *Euthymius Zigabenus monachus, etiam. hujus eſt ævi,*	1199	PHILIPPUS Cæſar, regnat annos 9. Urſperg. Ejus uxor Irene Conſtantinopolitana. Nicet. fol. 238. De qua eſt oratio M. Cruſii. Poſtea occiſus ab Othone Palatino de Witelsbach. Arnold. Lubec. Trith. in Hirſaug. Otho de S. Blaſio.

qui

ORIENS.		OCCIDENS.
qui ſcripſit Panoplian orthodoxæ fidei contra hæreticos. Extat interprete Franc. Zino Veron.	1200	*Ioachimus Abbas Calaber, propheta.*
ALEXIUS IV. Angelus Imp. menſ. 6. Nicet.	1203	
ALEXIUS Ducas Murzufflus Imper. menſes 2. Nicet. in hoc deſinit, continuante Nicephoro Gregora.	1204	
Franci & Latini Conſtantinopolin ſedem Imperii Orientalis, Balduino Flandro duce, occupant.		
BALDUINUS Flander Imp. Conſtantinopolitanus, regnat menſ. 11. Meyer. in Flandr. Ita imperium Orientale tum trimembre evaſit.		
THEODORUS Laſcaris, Niceæ in Aſia imperat ann. 18.		
Trapezuntem in Ponto occupavit Comnena familia. Niceph. Gregor. ab hoc incipit: ut & Prætor Græciæ, apud Leuncl.		
Thomas Maurocenus Venetus, Patriarcha Conſtantin. 1.		
HENRICUS Balduini F. Imp. Conſtantin. regnat ann. 10.	1206	
Michael IV. *Autorianus Patriarcha Conſtantin.* 99. *ſed ſedit in Aſia.*	1208	Philippo Cæſare occiſo Otho IV. imperat ſolus.
	1210	FRIDERICUS II. Imper. & rex Siciliæ, imperat annos 11. Urſperg. in hoc deſinens. Monachus Paduan. tomo 3. hiſtor. Germ. fol. 581. Elegans de eo oratio N. Ciſneri. Extant ejus Imper. Leges regni Siciliæ,

ORIENS.		OCCIDENS.
		cum Commentariis Sebaſtiani Neopodami. Item Reformatio Imperii, publicata Moguntię Anno 1236. Item epiſtolę ejus variæ per Petr. de Vineis, Cancellarium collectæ. Item de arte venandi cum avibus. Meminit ejus & Gregoras fol. 69. Sepultus Panormi in Sicilia.
		Accurſius Florentinus JC. hoc temp. gloſſas ſcripſit in Jus Juſtiniani.
	1215	*Concil. Lateran. cujus decreta paſſim juri canon. inſeruntur.*
PETRUS Alliſſiodorenſis Imper. Conſtantinop. regnat ann. 5.	1216	HONORIUS III. *Pa. Roma.* 179.
Manuel Philoſophus, Patriarcha Conſtantin. 102.		
Germanus II. *Patriarcha Conſtantin.* 103.	1222	
ROBERTUS Petri F. Imp. Conſtantinop. regnat ann. 7. Nicet. fol. 2.		
FL. JOHANNES III. Ducas Imper. Nicenus, regnat in Aſia annos circiter 33. Nicet. Ejus Novellæ apud Leuncl.	1226	S. LUDOVICUS Rex Galliæ.
	1227	GREGORIUS IX. *Anagninus Pa. Rom.* 1. *Auctor quinque librorum Decretalium, operâ F. Raymundi. Platina, M. Polon. Antonin. Florent.*
BALDUINUS II. Imp. Conſtantinop. annos 31.	1229	
	1230	FRIDERICUS II. Imp. Hieroſolymam recuperat.
	1239	Factiones Guelforum & Gibellinorum, in Italia. Platina, Singon.

Metho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
Methodius II. *Patriarcha Conſtant.* 104.	1240	
	1241	CÆLISTINUS IV. *Pa. Rom.*
	1243	INNOCENTIUS IV. *Pa. Ro.*
	1244	*Concilium Lugdunenſe, in quo Pontifex Fridericum* II. *Imp. deponit c. Ad Apoſtolicam, De ſent. & re jud. in* 6.
	1245	*Cardinales Romæ primum facti, qui antea principales parochi Eccleſiarum urbis Romæ fuiſſent.* HENRICUS VI. Landgravius Thuringiæ, rex Rom. contra Frider. II. regnat an. 1. Siffrid. Vincent.
	1246	GUILHELMUS Hollandus, rex Rom. contra Frid. II. Imp. regnat ann. 9. Trithem. in Hirſang. Barland. in Comit. Holland. cap. 17.
	1250	CONRADUS IV. Frider. II. Imp. F. eo mortuo, rex Rom. regnat annos 3.
Germanus Monachus, iterum Patriarcha Conſtantin.	1254	ALEXANDER IV. *Pa. Rom.* 183.
THEODORUS Junior Ducas, Imper. Orientalis regnat annos 3. Niceph. Gregor. Leuncl. Princeps doctus, cujus extat de communicatione naturali liber, interprete Cl. Alberio. *Nicephorus Blemmydos deſignatus Patriarcha Conſtant* 106. *non iniit. Pro eo ſuffectus Arſenius Monachus.*	1255	Guilhelmo occiſo, & Conrado mortuo, Interregnum.
JOHANNES IV. Ducas, Imp. Orientalis ann. 1.	1258	RICHARDUS Anglus, Rex Rom. creatus in Schiſmate, regnat annos 6.

ORIENS.		OCCIDENS.
Michael Palæologus hactenus Niceæ reſidens, ejectis Latinis, & Conſtantinop. recuperata, & Johanne Duca abdicato, Imp. Orientis regnat ann. 24. Niceph. Leuncl. Egn.		Alfonsus Caſtellæ rex, Cæſar creatus contra Richardum, regnavit titulotenus annos 15. Tarapha Rit. Ab hoc ſunt tabulæ illæ, Alphonſinæ.
Nicephorus II. patriacha Conſt. 107.	1259	Odofredus I C. floret.
Germanus III. patriacha Conſt. 108.	1260	
Ioſephus patriarcha Conſt. 109.	1261	Urbanus IV. *Papa Rom.* 184.
	1265	Clemens IV. *Papa Rom.*
	1268	Cunradinus Cunradi IV. Imp. F. Friderici II. Imp. N. à Carolo Gallo victus, ſuaſu pontificis, Neapoli cum aliis decapitatur. Rit.
	1271	Gregor. X. *Pa.Ro.* 185. Gul. Durandus, auctor Speculi.
	1272	Johannes Seneca Teutonicus, primus gloſſas in Decretum Gratiani conſcripſit.
	1273	Rudolphus Habsburgius Comes, rex Rom. creatus, regnat annos 17. Albert. Argentin. ab hoc incipit, & Chronicon Colmarienſe par. 2. Cuſpinian. in Auſtria. Trithem. Siffrid. Sigon de regno Italiæ in hoc deſinit. Sepultus Spirę.
Iohannes X. Beccas, Patriarcha Conſtant. 110.	1274	*Concilium gener. Lugdunenſe, in quo S. Bonaventura obiit.*
	1276	Innocentius V P.R. 187. Hadrianus V. P. R. 188. Johannes XX. P R. 189.
	1277	Nicolaus III. P. R. 190.
	1278	Rudolphus Imper. occiſo Ohocaro rege Bohemiæ, Au-

ORIENS.		OCCIDENS.
		ſtriam recuperat Æn. Sylvius in Bohem.
	1281	MARTINUS II. *Pa. R.* 191.
ANDRONICUS ſenior Palæologus Imper. regnat annos L. Niceph. Gregor. Laonic. Chalcocandetes ſub hoc orditur hiſtoriam Turcicam: Nicephorus Calliſtus Xantopolus hiſtoriam Eccleſiaſticam huic dedicavit. Extat Latine interprete Langio. Sunt & Theoduli cujuſdam, & Cyprii declamationes Panegyricæ in hunc Andronicum, in Biblioth. Palat.	1283	
Georgius Cyprius patriarcha Conſtantinop. 111.	1284	
	1285	HONORIUS IV. *Pa. Rom.* 192.
	1288	NICOLAUS IV. *Pa. Rom.* 193. *Martin. Polon. qui in hoc deſinit, appendice ab alio addita.*
Annales Turcici & Muſulmanna Leunclavii ab hoc fere anno incip.	1289	
Athanaſius patriarcha Conſtantinopol. 112. Tyrus, Sydon, Tripolis, Berytus à Sultano Ægypti Chriſtianis eripiuntur & devaſtantur.	1260	
	1292	ADOLPHUS Naſſovius Comes, rex Roman. creatus regnat annos VII. Siffrid. Albert. Trithem.
	1294	CAELESTINUS V. P. R. 194.
Iohannes XI. *patriarcha Conſtant.* 113.	1295	BONIFACIUS VIII. *Pa. Ro.* 195. *Librum ſextum Decretalium edidit. In quem Ioh. Andreas Bononienſis commentatus eſt.*

ORIENS.		OCCIDENS.
	1299	ALBERTUS Rudolphi F. Auſtriacus rex Roman. creatus, regnat ann. 8. Albert. Cuſpinian. Rolewinck. Sepultus Spiræ.
Athanaſius iterum Patriarcha Conſt.	1301	
Nilus Archiepiſcopus Theſſalonicenſis, ſcripſit contra primatum Papæ Roman. Quod extat Græce & Latine, interprete Flaccio & Vulcanio.	1303	BENEDICTUS XI. *dictus* IX. *Pa. Ro.* 196.
	1305	CLEMENS V. *Pa. Ro.* 197. *Conſtitutiones, à ſe dictas Clementinas edidit. Hic ſedem Papalem tranſtulit Avenionem in Gallias, quam tenuit ipſe & ſucceſſores ejus annos 71. Onup. Trithem.*
	1308	HENRICUS VII. Lüzelburgenſis Imper. regnat annos 4. Albert. Conrad. Vicerius ejus hiſtoriam ſcripſit. Antonin. Flor. Poſtea à Monacho intoxicatus. Sepultus Piſis.
Nipho Patriarcha Conſtantin. 114.	1311	*Concilium Viennenſe.*
	1314	FRIDERICUS III. Auſtriacus in Schiſmate creatus, poſtea abdicavit. Albert. Cuſpin. LUDOVICUS IV. Bavarus Imper. regnat annos 32. M. Albert. Trithem. in Hirſaug. Et Genealog. Bavar. And. Ratisbon. Avent. Rolewinck. Uxor ejus Margaretha Hollandica, de qua Barland. cap. 24. Ejus conſtitutiones de jure Imperii, & confirmatione Pontificis, extant.
Iohannes XII. *Glyeys, Patriarcha Conſtantin.* 115.	1316	JOHANNES XXI. *dictus* XXII. *Pa. Ro.* 198. *Hic Extravagantes edidit, Clementinis additas, in quas Gonzelt-*

Geraſimus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
		nus de Caſſanis commentatus eſt.
Geraſimus Patriarcha *Conſtantin.* 116.	1320	
Eſaias Patriarcha *Conſtantin.* 117.	1322	FRIDERICUS III. à Ludovico Imper. prælio victus & captus poſtea abdicat. Aventin.
	1327	NICOLAUS V. *Pa Ro. contra Iohannem* XXII. *in ſchiſmate ab Imperatore factus.* Guilelmus Occam, & Marſilius Patavinus, doctiſſimi viri, imperatoris auctoritatem contra Pontificem ſcriptis defendunt. Albericus de Roſate & Cynus JC.
ANDRONICUS II. Palæologus Imp. regnat annos 8. Ejus uxor Irene Alemana. Niceph. Gregor. Leuncl. Egnat.	1332	
	1333	Rupertus ſenior Palatinus Elector inſtituit Academiam Heiderbergenſ. Trithem. Irenic. Wimpheling.
	1334	BENEDICTUS X. *dictus* XII. *Pa. Rom.* 199.
Iohannes XIII. *Patriarcha Conſtant.* 118. JOHANNES V. Palæologus Andronici F. Et JOHANNES VI. Cantacrizenus Impp. regnant annos 17. Niceph. Gregor. In his claudit hiſtoriam ſuam, Laon. Chalocand. Leuncl. Egnat.	1341	
	1342	*Clemens* VI. *Pa. Ro.* 200.
	1346	CAROLUS IV. Bohemus Imp. creatus contra Ludovic. Imper. regnat annos 32 Naucler Sylvius, Petrarch. Theodor. de Nyhem. vita ejus ab ipſo deſcripta, & oratio funebris edita per Reinec. Ejus aurea bulla, & leges quædam Francicis additæ fol. 345. Setus Pragæ.

Johan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
	1347	Ludovicus Bavarus Imper. obit, ſepultus Monaci.
	1348	GUNTHERUS Schwarzenburgicus, rex creatus contra Carolum Imper. Sexto poſt menſe obiit.
	1352	INNOCENTIUS VI. P. *Rom.* 201.
	1356	Bartolus & Baldus J.C. florent. Aurea Bulla à Carolo IV. & Ordinibus Imperii edita, Latine & Germanice.
Johan. Cantamzenus Imp. Conſtantinop. à Johanne Palæologo coactus abdicavit & monaſticam vitam ingreſſus eſt. In qua ſcripſit orationes illas & Apologiam pro Religione Chriſtiana contra Alcoranum Turcicum: extant Greco-latine, interprete Gualtero, Baſil.	1357	*Balduinus Archiepiſcopus Treverenſis. Henrici* VI. *Imp. frater, ad quem Lupoldus de Bebenburg, poſtea Epiſcopus Bambergenſis, ſcripſit librum de juribus Imperii & poteſtate Electorum.*
Calliſtus Patriarcha Conſtantin. 120.	1360	
	1361	Academia Pragenſis à Carolo Imp. fundata.
Philotheus Patriarcha Conſtantin. 121.	1362	URBANUS V. *Pa. Rom.* 202.
Turci à Palęologis fratribus de regno Conſtantinop. concertantibus invitati in Europam, primum trajecerunt, ſub Amurathe. Laon. Leuncl.	1363	
	1371	GREGORIUS XI. P. *R.* 203.
Macarius patria. Conſt. 122.	1375	
	1376	*Gregor. Avenione Rom. red.*
Nilus patria. Conſtant. 123 Maximus Planudes Monachus Græcus, multorum li-	1378	URBANUS VI. *Papa Rom.* 204. *Et contra hunc Clemens* VII. *Pa. Rom. Schiſma* XXVII.

brorum

ORIENS.

brorum ſcriptor & Commentator, floret.

1384 EMANUEL II. Palæologus Imp. annos 34. Laonic. Chalocand. Leuncl.

Hiſtoria Politica Conſtant. Græco-Latine edita à M. Cruſio in Turco-Græcia hinc incipit. Hujus Imp. extant pręcepta educationis Regię ad Johannem F. Græce-latine per Leuncl.

1398 ANTONIUS IV. *patriarcha Conſtantinop.* 124.

Tamberlanes Scytharum rex Bajazetem Turcarum Imper. captum carcere incluſit. Æn. Sylvius in Aſia.

Græci multi immanitatem Turcicam pertimeſcentes & inſtans excidium pręſagientes, Italiam petunt, per quos illuc literæ Græcæ & ſtudiorum melior cultura invecta. Inter quos Emanuel Chryſoloras, Theodorus Gaza, Georgius Trapezuntius, Emanuel Moſchopulus, Demetr. Chalcocondetes, Marullus Conſtantinop. & alii.

OCCIDENS.

omnium longiſſimum, quod annis quinquaginta continuatum eſt. Cujus hiſtoriam ſcripſit Theodoric. de Nyhem.

1379 WENCESLAUS Caroli F. rex Roman. regnat annos 21. Cuſpin. Æn. Sylv. Avent. Nyhem.

1380 Bombardæ inventæ. Polydor. 2. cap. 11.

1389 BONIFACIUS IX. *P. R.* 205.

1394 BENEDICTUS XI. *dictus* 13. *Pa. Rom.*

1400 Wenceſlao Cæſari imperium per Electores abrogatum. Tomo 3. hiſtor. Germanic. par. 2. fol. 180.

ROBERTUS Palatinus, rex Romanorum creatus regnat annos 9. Cranz. Naucler. Aventin. Trith. Blond. Anton. Cuſpinian. Nyhem. Egnat. Volaterr. Geſtorum ſub rege Roberto & Ludovico vicario liber, in Archivis Palat. Sepultus Heidelbergæ.

CAL-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
	1404	INNOCENTIUS VII. *Pa. Ro.* 206.
CALLISTUS II. *Patriarc. Conſtant.* 125.	1406	GREGORIUS XII. *Pa. R.* 207.
	1409	*Concilium Piſanum.* ALEXANDER V. *Pa. R.* 208.
	1410	JODOCUS Marchio Moraviȩ Rex Rom. creatus menſ. 6. JOHANNES XXII. *dictus* XIII. *Pa. Ro.* 209.
	1411	SIGISMUNDUS Caroli IV. F. Imper. regnat annos 20. Cranz. Cuſpin. Æn. Sylvius. Nyhem. Ant. Florent. Naucl. & alii. Meminit ejus & Laon. Chalcocand. fol. 305. & 403. Extat ejus reformatio Imperii, & Bullæ variæ.
	1414	*Concilium generale Conſtantienſe inchoatum, finitum deinde anno* 1418. *Majo. De quo Syl. Nyhem.*
	1417	MARTINUS III. *dictus* V. *Pa. Rom.* 210.
JOHANNES VII. Manuëlis F. Palæologus Imp. regnat annos 27. Laonic. Leuncl.	1418	
Euthymius II. *Pat. Conſt.* 127.	1419	
Ioſephus II. *Pat. Conſt.* 128.	1424	
	1428	CLEMENS VII. *abdicavit. Schiſma* 26. *finitum.*
	1431	EUGENIUS IV. *Pa. Ro.* 211. *Concilium Baſilienſe inchoatum, finitum poſtea anno* 1442. *Æn. Sylvius.*
	1435	*Abbas Panormitanus, Iuris Pontificii interpres primarius.*
Imperator & Patriarcha Conſtantinopol. Ferrarienſe Concilium accedunt, pacis inter Græcos & Latinos faciendȩ ergo.	1438	*Concilium Florentinum Ferraria inchoatum.* ALBERTUS II. Auſtriacus rex Romanorum creatus, re-

Beſſa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

ORIENS.		OCCIDENS.
Beſſarion fit Cardinalis.		gnat ann. 1. menſ 9. Cuſpinian. Antonin.
	1439	FELIX IV. *dictus* V. *Pa. Rom.*
GREGORIUS III. *Patriarcha Conſtant.* 129.	1440	FRIDERICUS III. Auſtriacus Erneſti F. Imper. regnat annos 53. Æn. Sylvius, in Europa. Wimphel. Antonin. Floren. Cuſpinian. in hoc deſinit. Panegyr. Hermolai Barbari. Ejus reformatio Imperii, publicata anno 1442. Sepultus Viennę.
	1441	Typographica ars inventa. Wimphel. cap. 65.
Georgius Caſtriotus, dictus Scanderbegus, Dux Epiri & Albaniæ, Turcis ſtrenue reſiſtit.	1442	*Concilium Baſil. abſolutum.*
CONSTANTINUS XV. Palæologus Imp. ultimus Chriſtianus, regnat annos circiter 7. Laonic. Leuncl.	1445	
	1447	NICOLAUS V. *Pa. Ro.* 212.
	1449	*Nicolaus de Cuſa, Cardinalis doctiſſ.* Alvarotus J. C. Feudiſta inſignis.
Conſtantinopolis quarto kal. Junii à Mahomete Othomanno, Amurathis F. capta, Conſtantinus Imp. cum uxore & ſobole cæſus, imperium Chriſtianorum in Oriente finitum. Laon. Chalcocand. Æn. Sylv. Godefr. Lang. Cruſ. in Turco-Græcia.	1452	
	1455	CALISTUS III. *Pa. Ro.* 213. Blond. *in* hoc deſinit.
Capta eſt Corinthus à Mahomete, Peloponneſus tributaria facta, pulſo Thoma Palæologo.	1458	PIUS II. *prius Æneas Sylvius, Pa. Ro.* 214. *Cujus opera varia.*

Maho-

ORIENS.		OCCIDENS.
	1459	MAXIMILIANUS I. Friderici Imper. F. naſcitur. Qui deinde anno 1486. Rex electus regnat cum patre annos 7. & an. 1493. Imper. regnat ann. 25.
Mahometes Turcarum rex Imperium etiam Trapezuntinum ſuæ poteſtati, decollato Davide Comneno rege, ſubdidit. Chalcocand. qui hic deſinit. Leuncl. xv. Muſulman. Ita totum Orientis Imperium everſum, & in Turcas tranſlatum. Quorum etiiam periodus fatalis, impięque & exorſę Deo tyrannidis finis inſtare videtur. Amen.	1460	

CONTINUATIO CHRONOLOGICA.

IMPERII OCCIDENTIS.

Ann. Chriſt.

1460 A*Lexander* Tartagnus *Imola* JC. Floruit, una cum *Bartholomæo Cæpolla* ejus concurrente.

1463 *Fridericus* Elector Palatinus inſtituit ſupremam Curiam quotannis quater celebrandam.

1464 PAULUS II. *Papa Rom.* 215.

1467 *Deſiderius Eraſmus* naſcitur, obiit anno 1536. ætatis 70.

1470 SIXTUS IV. *Pa. Rom.* 216.

1474 *Carolus Audax*, XXVII. Holland. Comes Mechliniæ ſupremam appellationum in Belgio Curiam inſtituit.

Iaſon Maynus JC. Mediolanenſis floret, qui obiit Anno 1519.

Ever-

1477 *Everhardus Comes Wirtenbergenſis* Tubingenſem Academiam inſtituit.

1483 *Martinus Lutherus* naſcitur.

Felinus Sandeus JC. *Epiſcopus Lucenſis.*

14°4 INNOCENTIUS VIII. *Pa. Rom.* 217.

1486 MAXIMILIANUS Friderici Imp. F. petente patre Rex Romanor. eligitur.

1490 Schola elegantioris doctrinæ *Monaſterii* inſtituta.

1492 ALEXANDER VI. *Pa. Rom.* 218.

1494 Moriuntur hoc anno *Angelus Politianus* JC. *Hermolaus Barbarus*, & *Ioan. Pic. Mirandula.*

1497 *Philippus Melancthon* naſcitur.

1498 *Bartholomæus Socinus, Ludovicus Bologninus*, & *Philippus Decius* JC.

1500 CAROLUS V. naſcitur.

1501 *Synodus Moguntina.*

1502 *Fridericus* Saxoniæ Elector fundat Academiam Witteberg.

1503 PIUS III. & poſt eum JULIUS II. *Pa. Rom.* 219. & 220.

1507 Camera Imperialis hactenus *Wormatiæ* reſidens *Ratisbonam* transfertur.

1508 *Guilhelmus Budæus* JC. Pariſienſ. floret.

1510 *Ambroſius Calepinus Epiſcop. Bergomenſ.*

1511 Comitia Imperii *Treviris* habita, quibus Imperium Romanum in decem provincias diſtribuitur, *Auſtriacam, Bavaricam, Suevicam, Francicam, Rhenenſem ſuperiorem, Electoralem Palatinatus, Burgundicam, Weſtphalicam, Saxonicam ſuperiorem, & inferiorem.*

Concilium Lateranenſe incipit.

1513 LEO X. *Pa. Rom.* 221.

1517 *Concilium Lateranenſe* finit.

Leo Papa, miſſis per omnia regna litteris indulgentiarum, omnium delictorum expiationem interventu pecuniæ pollicetur, de iis diſputat *Martinus Lutherus*, à quo Reformatæ religionis initium.

1517 *Antonius Auguſtinus* JC. naſcitur, qui poſtea à Pio IV. *Epiſcopus Ilerdenſis*, & à Gregorio XIII. *Tarraconenſis Archipræſul* declaratur. obiit 1586. ætat. 70.

1519 CAROLUS V. Philippi Hiſpan. Regis F. Imperator eligitur, regnat annos 38.

1521 HADRIANUS V. *Pa. Rom.* 222.

1522 *Iacobus Cujacius* JC. Toloſ. naſcitur: jura profeſſus ad

 annum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

annum 1590. obiit ætat. 68.

1523 CLEMENS VIII. *Pa. Rom.* 223.

1524 *Fr. Hottomannus* JC. Pariſ. naſcitur.

1530 *Carolus* V. novas leges rerum capitalium, ſive publicorum judiciorum per Imperii terras conſtituit.

1531 Idem *Carolus* Hollandiæ Zelandiæque Curiæ à *Philippo Burgundiæ Duce* circa annnm 1418. inſtituta, novas juris & juſtitiæ adminiſtrandæ leges præſcribit.

Eodem anno FERDINANDUS Archidux Auſtriæ Rex Romanorum renuntiatur.

1533 *Monaſterii* in Weſtphalia initia Anabaptiſticæ doctrinæ.

1534 PAULUS II. *Papa Rom.* 224.

1535 Jeſuitarum ſocietas, authore *Ignatio Lojola*, nobili Hiſpano orta: probatur à *Paulo* IV. 1540.

Vdalric. Zaſius JC. naſcitur.

Eguinarius Baro JC. hoc tempore floret, qui obiit anno 1550.

1537 *Concilium Mantuanum.*

1540 *Ioſephus Scaliger* naſcitur.

1542 *Fr. Duarenus* JC. floret. obiit 1559.

1545 *Concilium Tridentinum* indicitur, quod finitur anno 1563.

1547 *Iuſtus Lipſius* naſcitur 28. Octob. in *Iſcano* Brabantiæ municipio.

1550 JULIUS III. *Pa. Rom.* 225.

1554 In Polonia *Corpus Iuris* peculiare in ſex libros diſtributum, ad Controverſias in regno dijudicandas, juſſu *Sigiſmundi Auguſti* editur.

1555 MARCELLUS II. & poſt eum PAULUS IV. *Pa. Rom.* 226. & 227.

Carolus V. Imperio & regno ſe abdicat. Regna *Philippo* filio, Imperium in fratrem *Ferdinandum* poſt biennium conferens, in Monaſterio D. Juſti in finibus Caſtiliæ ſito vacaturus, ubi 21. Septemb. 1558. vitam finiit.

1556 FERDINANDUS I. Carolo cedente Romanum Imperium aſſequitur. Imperat annos 7.

1560 PIUS IV. *Pa. Rom.* 228.

1562 *Philippus* Hiſpaniar. Rex novum Epiſcopatum in Belgio inſtituit.

Eodem Anno MAXIMILIANUS II. *Ferdinandi Imper.* F. Romanorum Rex coronatur, qui poſt exceſſum *Ferdinandi* anno 1564. in Imperium ſuccedit. Imperat annos 12.

1566 Pius V. *Pa. Rom.* 229.
Eodem anno in Belgio viri Nobiles pro libertate relligionis ſupplicant. Unde prima Origo tumultuum Belgicorum.

1572 Gregorius XIII. *Pa. Rom.* 30.

1573 *Academia Leydenſis* inſtituta 8. Feb.

1575 Rudolphus, Maximiliani Imper. F. Romanorum Rex coronatur: Idemque in Comitiis Ratisbonæ habitis 12. Octob. 1576. in imperium ſucceſſit, regnat annis 36.

1579 *Civitates Hanſæ* ſocietatis indicto Lubecæ fœderationis articulos ſanciunt.

1581 *Ordines Belgici* Philippo Regi Hiſpaniæ omnem obedientiam & ſubjectionem renunciant.

1582 *Gregorius Papa* novum Calendarium inſtituit, quo decem dies inter 14. & 15. Octob. ex veteri exemit.
Eodem anno novum Collegium *Supremæ Hollandiæ Curiæ* inſtituitur.

1585 Sextus V. *Pa. Rom.* 231.

1590 Urbanus VII. 232. *Papa.* & poſt eum Gregorius XIV. *Pa. Rom.* 233.

1591 Innocentius IX. *Pa. Rom.* 234.

1592 Clemens VIII. *Pa. Rom.* 235.
Proſper Farinacius JC. Roman. inſignis Practicus, floret.

1605 Leo XI. *Pa. Rom.* 236. & poſt eum Paulus V. *Pa. Ro.* 237.

1609 Induciæ Belgicæ duodennales.

1612 Mathias, Ungariæ & Bohemiæ Rex, Rudolpho fratri in imperio ſucceſſit. Imperat annos 7.

1617 *Synodus Generalis* Dordrechti à fœderati Belgii Ordinibus indicitur.

1618 *Mathias Cæſar* reſignat regna Bohemiæ & Ungariæ in *Ferdinandum* Archiducem.
Menſe Novembri minaci cauda, tanquam flagello armatus, *Cometa* apparuit.

1619 Ferdinandus II. Auſtriæ Dux, Romanorum Imperator, imperat annos 25.

1621 Gregorius XV. *Pa. Rom.* 238.
Societas Indica conſtituta apud Batavos.

1623 Urbanus VIII. *Pa. Rom.* 239.

1636 Ferdinandus III. Hungariæ Bohemiæque Rex Imperator Rom. imperat annos 20.

1644 Innocentius X. *Pa. Rom.* 240.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

1648 *Pax perpetua* initur inter Hiſpaniæ Regem & Fœderati Belgii Ordd.

1654 ALEXANDER VII. *Pa. Rom.* 241.

1658 LEOPOLDUS IGNATIUS Germaniæ, Ungariæ, & Bohemiæ Rex, Anno 1658. 18. Julii, Francofurti Imperator Romanus eligitur.

1667 CLEMENS IX. *Papa Rom.* 242.

1670 CLEMENS X. *Papa Rom.* 243.

INDEX

INDEX
Ad Tit. D. de Origine Juris & Magiſtratuum, & ſucceſſione prudentium.

DE Origine & progreſſu Juris. pag. 1
de manu Regia 3
de legibus Regiis 4
De jure incerto & conſuetudine 7
de legibus duodecim tabularum 9
de diſputatione fori 11
de legis actionibus 13
de jure Civili Flaviano 16
de plebiſcitis 17
de Senatuſconſultis 19
de jure honorario 20
de Conſtitutionibus 22
de Regibus 25
de Cenſoribus 29
de Dictatoribus 30
de Magiſtris equitum 32
de Tribunis plebis 33
de Ædilibus plebis 35
de Quæſtoribus Ærarii ibid.
de Quæſtoribus Parricidii 37
de Decemviris 38
de Tribunis Militum 43
de Ædilibus Curulibus 44
de Prætore Urbano 45
de Prætore peregrino ib.
de Decemviris in litibus judicandis 47
de Quatuorviris, Triumviris, monetalibus, & capitalibus 48
de Quinque Viris 50
de Variis Prætoribus, & Ædilibus cerealibus 51
de præfecto Urbi. Annonæ, & Vigilum 54
de Juriſconſultis Vet. 57

INDEX CAPITUM
in L. FENESTELLAM
de Magiſtratibus Romanis.

PRoëmium de Magiſtratibus majoribus & minoribus 87
Cap. I. De Senatorum origine 89
Cap. II. de Tribunis Celerum Equitum 98
Cap. III. de Quæſtoribus 99
Cap. IV. de Interregia poteſtate 101
Cap. V. de Duumviris capitalibus 103
Cap. VI. de Pręfecto Urbis 105
Cap. VII. de Conſulibus 109
Cap. VIII. de Dictatore 116
Cap. IX. de Magiſtro Equitum 118
Cap. X. de Tribuno Plebis 119
Cap. XI. de Proconſulari poteſtate 124
Cap. XII. de Legat. Proconſul. 127
Cap. XIII. de Ædilib. plebis 128
Cap. XIV. de Decemviris 132
Cap. XV. de pręfecto Annonę 138
Cap. XVI de Tribunis militum, conſul. poteſt. 140
Cap. XVII. de Cenſoribus 142
Cap. XVIII. de Triumviris colonię deducendæ 145
Cap. XIX. de Prætoribus 148
Cap. XX. de Quinque viris menſariis 152
Cap. XXI. de Triumviris Reipub. conſt. 153
Cap. XXII. de præfecto Prætorio 155
Cap. XXIII. de minoribus Magiſtratib. 157
Cap. XXIV. de præfecto Urbis & Vigil. ib.
Cap. XXV. de Duumviris Claſſis reſtit. & quibuſdam aliis magiſtratib. 159
Cap. XXVI. de Procuratore Cæſaris 161

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

INDEX CAPITUM
In POMPONIUM LÆTUM
De Magiſtratibus.

Cap. I. de Rege 169
Cap. II. de Majeſtate Regis 171
Cap. III. de Senatoribus 173
Cap. IV. de Poteſtate Senatus & Plebis 173
Cap. V. de Interrege 174
Cap. VI. de Duumviris ib.
Cap. VII. de Præfecto Urbis 175
Cap. VIII. de Prefecto Pretorio 176
Cap. IX. de præfecto Annonæ ib.
Cap. X. de præfecto Vigilum 177
Cap. XI. de præfecto in militia ib.
Cap. XII. de præfecto Legioni 178
Cap. XIII. de præfecto Caſtrorum 179
Cap. XIV. de præfecto Fabrorum ibid.
Cap. XV. de Conſulibus ib.
Cap. XVI. de Dictatore & Magiſtro Equitum 181
Cap. XVII. de Quæſtoribus 182
Cap. XVIII. de Tribuno Plebis 184
Cap. XIX. de Tribunis Militum 186
Cap. XX. de Ædilibus 188
Cap. XXI. de Cenſoribus 189
Cap. XXII. de Decemviris 191
Cap. XXIII. de Proconſulibus 192
Cap. XXIV. de Pretoribus, decemviris, & curatoribus viarum, triumviris, quinque viris, & centumviris 193
Cap. XXV. de Procuratore Cęſaris 195
Cap. XXVI. de Juriſperitis ibid.

DE LEGIBUS.

De jure & legibus 199
de lege Ælia & Fuſia 200
Aurelia 201
Acilia 202
Annonaria ibid.
Annaria ibid.
Aterina 203
Aquilia ibid.
Cincia ibid.
Calpurnia 204
Cornelia ibid.
Caſſia 205
Fabia ibid.
de lege frumentaria 206
Falcidia ibid.
Flavia ibid.
Gabinia ibid.
de lege Junia 207
Julia ibid.
Lectoria ibid.
de lege Licinia 208
Manilia ibid.
Orhonia ibid.
de lege Oppia 209
Hortenſia ibid.
Pompeja ibid.
de lege Pappia 210
Plotia ibid.
de lege Roſcia 211
Satyra ibid.
Scatinia ibid.
Tutelari ibid.
de lege Variana 212
Voconia ibid.
Valeria ibid.

INDEX
In XII. Tabular. Fragmenta.

TAB. I. Lex I. II. *De in jus vocando* 245
L. III. de cognitione Prætoris 246
TAB. II. *De judiciis & furtis* 252
L. II. de Vadimonio & legitimis vadimonii deſerendi cauſis ibid.
L. III. de Teſtimonii denunciatione ib.

De Fur-

De Furtis.
Cap. I. de nocturno fure 253
Cap. II. de diurno fure & manifeſto ibid.
Cap. III. de nec manifeſto fure 254
Cap. IV. de arboribus furtim ceſis ib.
Cap. V. communia de furtis ib.
TAB. III. *de Rebus creditis* 260
L. I. de depoſito ibid.
L. II. de fænore ib.
L. III. de jure crediti perſequendi adverſus hoſtem ibid.
L. IV. adverſus confeſſum 260
TAB. IV. *de Iure patrio & Connubii* 266
TAB. V *de Hereditatum & Tutelarum jure* 269
L. I. de Teſtamento ibid.
L. II. de ſucceſſione ab Inteſtato ibid.
Cap I. de Gentilitiis heredit. ib.
Cap. II. de bonis libertorum ib.
TAB. VI. *de Dominio & Poſſeſſione* 275
L. I. de Nexu & Mancipio ibid.
L. II. de Uſucapione ibid.
L. III. de Vindictis & jure poſſeſſion. 276
de Tigno juncto ibid.
L. IV. de Repudiis ib.
TAB. VII. *de Delictis.* 282
L. I. Cap. I. de pauperie & damno dato ibid.
Cap. II. de damno frugibus dato ibid.
Cap. III. de paſtu pecoris 283
Cap. IV. de Incendio facto ibid.
L. II. de Injuriis levioribus ib.
L. III. de convicio publice facto ibid.
L. IV. de pœna Talionis 284
L. V. de oſſe fuſo, id eſt, dentibus excuſſis ibid.
L. VI. de falſo ibid.
L. VII. de Sicariis & Veneficio ibid.
L. VIII. de Parricidio. 285
L. IX. de dolo Tutorum ibid.
L. X. de fraude Patroni ib.
TAB VIII. *de Iuribus Prædiorum* 290
L. I. de jure parietum ibid.
L. II. de jure arborum ibid.
L. III. de jure finium ibid.
L IV. de jure poſſeſſionum ibid.
L. V. de jure aquarum 291
L. VI. de jure itinerum ib.
TAB. IX. *de Iure Publico* 294
L. I. L. II. de juris æquitate ib.
L. III. de Repetundis ibid.
L. IV. de capite civis ibid.
L. V. de quæſtoribus Parricidii ibid.
L. VI. de cœtibus nocturnis ibid.
L. VII. de eo qui hoſtem concitavit 295
TAB. X. *De Iure Sacro* 297
L. I. de jure jurando ibid.
L. II. de jure Sepulchrorum ibid.
TAB. XI, Quinque prior. tabul. Supplementum 303
TAB. XII. Quinque poſterior. tabul. ſupplementum 305

EDICTI PERPETUI INDEX.

Ex libro ſecundo Digeſtorum.

Tit. 1. de Juriſdictione 309
Tit. 2. Quod quiſque juris &c. ibid.
Tit. 3. Si qu jus dicenti &c. 310
Tit. 4. de in jus vocando ibid.
Tit. 5. Si quis in jus vocat non ierit ibid.
Tit. 6. In jus vocati ut eant ibid.
Tit. 7. Ne quis eum qui in jus vocat ib.
Tit. 8. Qui ſatiſdare cogantur 311
Tit. 9. Si ex noxali cauſa ibid.
Tit. 10. De eo per quem factum erit quo minus quis in judicio ibid.
Tit. 11. Si quis cautionibus &c. 312
Tit. 13. de Edendo ibid.
Tit. 14. De pactis 313

Ex libro III. Digeſtorum.

Tit. 1. de Poſtulando 313
Tit. 2. de iis qui notantur infamia 314
Tit. 3. de Procuratoribus 314
Tit. 4. Quod cujuſque Univerſitatis &c. 315
Tit. 5. de Negotiis geſtis. ibid.
Tit. 6. de Calumniatoribus ibid.

Ex libro IV.

Tit. 2. de eo quod metus cauſa 315
Tit. 3. de dolo malo 316
Tit. 4 de Minoribus ibid.
Tit. 5. de capitis diminutione ibid.
Tit. 6. ex quibus cauſis majores 317
Tit. 7. de alienatione judicii mutandi cauſa facta ibid.
Tit. De receptis qui arbitrium 318

Ex libro V.

Tit 1. de Judiciis, & ubi quiſque 318
Tit. 2. de Inofficioſo teſtamento ibid.
Tit. 3. de Hereditatis petitione 319
Tit 4. Si pars hereditatis petatur ibid.
Tit. 5. de poſſeſſoria hereditatis petitione ibid.
Tit. 6. de fideicommiſſar. hered. petitione ibid.

Ex libro VI.

Tit. 1. de Rei vindicatione 320
Tit. 2. de publiciana in rem act. ibid.
Tit. 3. Si ager Vectigalis vel ibid.

Ex libro VII.

Tit. 1. de Uſufructu & quemadmodum 320
Tit. 6. Si Uſufruct. petatur 321
Tit. 9. Uſufructuarius quemadmodum cav. ibid.

Ex libro VIII.

Tit. 1. Si Servitus vindicetur 321

Ex libro IX.

Tit. 1. Si quadrupes pauper. feciſſe dicatur 321
Tit. 3. de his qui effuderint ibid.
Tit. 4. de noxalibus actionib. 322

Ex libro X.

Tit. 1. Finium regundorum 322
Tit. 2. Familię erciſcundę 323
Tit. 3. communi dividundo ibid.
Tit. 4. ad exhibendum ibid.

Ex libro XI.

Tit. 1. de Interrogationibus in jure faciend. ibid.
Tit. 3. de ſervo corrupto 324
Tit. 5. de Aleatoribus ibid.
Tit. 6. Si menſor falſum modum ibid.
Tit. 7. de Religioſis & ſumptib. funer. ibid.
Tit. 8. de Mortuo inferendo 325

Ex libro XII.

Tit. 1. de Rebus creditis ibid.
Tit. 2. de jurejurando ibid.
Tit. 4. de condictione cauſa data 326
Tit. 5. de condict. ob turpem vel injuſtam cauſam ibid.
Tit. 6. de condictione indebiti ibid.
Tit. 7. de condictione ſine cauſa ibid.

Ex libro

Ex libro XIII.

Tit. 1. de condictione furtiva 326
Tit. 2. de condictione ex lege ibid.
Tit. 3. de condictione Triticiaria ibid.
Tit. 4. de eo quod certo loco 327
Tit. 5. de pecunia conſtituta ibid.
Tit. 6. commodati vel contra ibid.
Tit. 7. de pignoratitia actione ibid.

Ex libro XIV.

Tit. 1. de Exercitoria actione 327
Tit. 3. de Inſtitoria actione 328
Tit. 4. de Tributoria actione ibid.
Tit. 5. Quod cum eo qui in aliena pot. ibid.

Ex libro XV.

Tit. 1. de Peculio. 328
Tit. 2. Quando de peculio actio eſt annalis 329
Tit. 3. de in rem verſo ibid.
Tit. 4. Quod juſſu ibid.

Ex libro XVI.

Tit. 3. depoſiti vel contra 329

Ex libro XVII.

Tit. 1. Mandati 329
Tit. 2. Pro Socio 330

Ex libro XVIII.

Tit. 1. de contrahenda emptione 330
Tit. 4. de hereditate vel act. vend. ibid.

Ex libro XIX.

Tit. 2. Locati & conducti 330
Tit. 3. de æſtimatoria ibid.
Tit. 4. de rerum permutatione ib.
Tit. 5. de præſcriptis verbis ibid.

Ex libro XXI.

Tit. 1. de Ædilitio edicto 331

Ex libro XXV.

Tit. 2. de actione rer. annotarum 333
Tit. 4. de inſpiciendo ventre ibid.
Tit. 5. Si ventris nomine mulier in poſſeſſionem miſſa 335
Tit. 6. Si mulier ventris nomine in poſſeſſione calumnię cauſa eſſe dicetur ibid.

Ex libro XXVI.

Tit 2. de Teſtament. tutel. 335
Tit. 5. de Tutorib. & curatoribus datis ab his ibid.
Tit. 7. de adminiſtratione & periculo tutorum ibid.

Ex libro XXVII.

Tit. 2. Ubi pupillus educari 336
Tit. 3. de tutel. & rat. diſtrahend. ibid.
Tit. 4. de contraria tutelæ actione ibid.
Tit. 5. de eo qui pro tutore ibid.
Tit. 6. Quod falſo tutore ibid.

Ex libro XXVIII.

Tit. 7. de conditionibus Inſtitutionum 337
Tit. 8. de jure deliberandi ibid.

Ex libro XXIX.

Tit. 2. de acquirenda vel omittenda hereditate 337
Tit. 3. Teſtament. quemadm. aper. 338
Tit. 4. Si quis omiſſa cauſ. teſtam. ibid.
Tit. 5. de Senatuſconſult. Syllaniano ibid.

Ex libro XXXV.

Tit. 3. Si cui plus quam per legem falcidiam 339

Ex libro XXXVI.

Tit. 3. Ut legatorum ſeu fideicommiſſ. 339
Tit. 4 Ut in poſſeſſ. legator. 339

Ex libro XXXVII.

Tit. 1. de bonorum poſſeſſionibus 340
Tit. 2. Si tabulæ teſtamenti exſtabunt ibid.
Tit. 3. de bonor. poſſeſſ. furioſo ib.
Tit. 4. de bonor. poſſeſſ. contra tab. ibid.
Tit. 5. de legat. pręſtand. contra tab. ibid.
Tit. 6. de Collatione 341
Tit. de dotis collatione ibid.
Tit. 8. de conjung. cum emancipat. lib. ibid.
Tit. 9 de ventre in poſſeſſ. mittendo ibid.
Tit. 10. de Carboniano edicto 342
Tit. 11. de bon. poſſ. ſecundum tab. ibid.
Tit. 12. Si à parente quis manumiſ. ibid.
Tit. 13. de bonor. poſſ. ex teſtam. militis ibid.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Ex libro XXXVIII.

Tit. 1. de operis libertorum 343
Tit. 2. de bonis libertorum ibid.
Tit. 3. de liberis univerſitatis 344
Tit. 5. Si quid in fraudem patroni ibid.
Tit. 6. Unde liberi ibid.
Tit. 7. Unde legitimi ibid.
Tit. 8. Unde cognati 345
Tit. 9. de Succeſſorio edicto 346
Tit. 11. Unde Vir & Uxor ib.
Tit. 12. de Veteranor. & milit. ſucceſſ. ibid.
Tit. 12. Ut ex legibus Senatuſve conſultis ibid.

Ex libro XXXIX.

Tit. 1. de operis novi nunciatione 347
Tit. 2. de damno infecto ibid.
Tit. 3. de aqua & aq. pluv. arc. 348
Tit. 4. de Publicanis & Vectigalibus 349

Ex libro XL.

Tit. 12. de liberali cauſa 349

Ex libro XLII.

Tit. 1. de re judicata 349
Tit. 2. de confeſſis 350
Tit. 4. Quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eatur ibid.
Tit. 5. de reb. author. indic. poſſid. ibid.
Tit. 8. Quę in fraudem creditorum 351

Ex libro XLIII.

Tit. 2. Quorum bonorum 351
Tit. 3. Quod legatorum 352
Tit. 4. Ne vis fiat ei qui in poſſeſſ. ibid.
Tit. 5. de Tabulis exhibendis ibid.
Tit. 6. Ne quid in loco publico ib.
Tit. 8. Ne quid in loco ſacro ibid.
Tit. 9. de loco publico fruendo 353
Tit. 11. de via publica ibid.
Tit. 12. de fluminibus ibid.
Tit. 13. Ne quid in flumine publico ibid.
Tit. 14. Ut in flumine publico navigare 354
Tit. 15. de ripa munienda ibid.
Tit. 16. de vi & vi armata ibid.
Tit. 17. Uti poſſidetis ibid.
Tit. 18. de Superficiebus 355
Tit. 19. de Itinere actuque privato ibid.
Tit. 20. de aqua quotidiana & æſtiva ibid.
Tit. 21. de Rivis 356
Tit. 22. de fonte ibid.
Tit. 23. de cloacis ibid.
Tit. 24. Quod vi aut clam ib.
Tit. 25. de remiſſionibus ib.
Tit. 26. de precario 357
Tit. 27. de arboribus cædendis ib.
Tit. 28. de glande legenda ib.
Tit. 29. de libero homine exhibendo ibid.
Tit. 31. Utrubi ib.
Tit. 32. de migrando 357
Tit. 33. de Salviano interdicto ib.

Ex libro XLVI.

Tit. 3. de ſolutionibus & liberation. 357
Tit. 6. Rem pupilli ſalvam fore ib.
Tit. 7. Judicatum ſolvi ibid.
Tit. 8. Ratam rem haberi 359

Ex libro XLVII.

Tit. 2. de furtis 359
Tit. 4. Si is qui teſtamento liber eſſe juſſus erit ibid.
Tit. 5. furti adverſus nautas 360
Tit. 6. Si familia furtum feciſſe dicatur ib.
Tit. 7. arborum furtim cæſarum ibid.
Tit. 8. de Vi bonorum raptorum ibid.
Tit. 9. de Incendio ruina naufragio 361
Tit. 10. de injuriis & famoſis libellis ibid.
Tit. 12. de Sepulchro violato 362
Tit. 13. de Concuſſione ibid.

Ex libro XLIX.

Tit. 14. de jure fiſci 363

Ex libro L.

Tit. 1. ad Municipalem & de incolis 363
Tit. 4. de Muneribus & honoribus ibid.

UL-

Ulpiani Fragmentorum
INDEX.

Tit. 1. de legibus & moribus & libertis 401
Tit. 2. de Statu liberis 406
Tit. 3. de Latinis 407
Tit. 4. de his qui ſui juris ſunt 409
Tit. 5. de his qui in poteſtate ſunt ibid.
Tit. 6. de Dotibus 411
Tit. 7. de jure donationum inter virum & uxorem 413
Tit. 8. de Adoptionibus 415
Tit. 9. de his qui in manu ſunt 416
Tit. 10. Qui in poteſtate mancipiove ſunt quemadmodum ex jure liberentur ibid.
Tit. 11. de Tutelis 417
Tit. 12. de Curatoribus 422
Tit. 13. de Cælibe, orbo, & ſolitario patre 423
Tit. 14 de pœna legis Juliæ ibid.
Tit. 15. de decimis 424
Tit. 16. de Solidi capacitate inter virum & uxorem ibid.
Tit. 17. de caducis 426
Tit. 18 Qui habeant jus antiquum in caducis 427
Tit. 19. de dominiis & acquiſitionibus rerum ibid.
Tit. 20. de Teſtamentis 431
Tit. 21. Quemadmodum heres inſtitui debeat 434
Tit. 22. Qui heredes inſtitui poſſint ibid.
Tit. 23. Quemadmodum teſtamenta rumpuntur 440
Tit. 24. De legatis 442
Tit. 25. de Fideicommiſſis 447
Tit. 26. de legitimis heredibus 450
Tit. 27. de libertorum ſucceſſionibus vel bonis 452
Tit. 28. de poſſeſſionibus dandis 453
Tit. 29. de bonis libertorum 455

INDEX
In IULII PAULI receptas ſententias.

LIB. I.

tit. 1. de pactis & conventionibus 459
tit. 2. de cognitoribus ibid.
tit. 3. de procuratoribus 460
tit. 4. de Negotiis geſtis ibid.
tit. 5. de calumniatoribus 461
tit. 6. de reis inſtitutis 462
tit. 7. de integri reſtitutione ibid.
tit. 8. de dolo malo 463
tit. 9. de minoribus 464
tit. 10. de plus petendo 465
tit. 11. de Satiſdando ibid.
tit. 12. de judiciis omnibus 466
tit. 13. de judicato ibid.
tit. 14. de via publica 467
tit. 15. Si quadrupes damnum intulerit 468
tit. 16. Finium regundorum ibid.
tit. 17. de Servitutibus 469
tit. 18. Familiæ erciſcundæ ibid.
tit. 19 Quemadmodum actiones per inficiationem duplentur ibid.
tit. 20. de Fidejuſſore & Sponſore 470
tit. 21. de Sepulchris & legendis ib.

LIB. II.

tit. 1. de Rebus creditis & jurejurando 471
tit. 2. de pecunia conſtituta ibid.
tit. 3. de contractibus 472
tit. 4. de commodato & depoſito ibid.
tit. 5. de pignoribus 473
tit. 6. de exercitoribus ibid.
tit. 7. Ad legem Rhodiam ib.
tit. 8. de Inſtitoribus 474
tit. 9. de in rem verſo 475
tit. 10. de Senatuſconſulto Macedon. ibid.
tit. 11. ad Senat, Vellejanum ibid.
tit. 12. de Depoſito 476
tit. 13. de lege commiſſoria ibid.

tit. 14.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

tit. 14. de Uſuris 477
tit. 15. de Mandatis 478
tit. 16. pro Socio 479
tit. 17. Ex empto & vendito ibid.
tit. 18. de locato & conducto 481
tit. 19. de Nuptiis ibid.
tit. 20. de Concubinis 482
tit. 21. de dotibus ibid.
tit. 22. de pactis inter virum & uxorem ibid.
tit. 23. de donationibus inter virum & uxorem 483
tit. 24. de liberis agnoſcendis ibid.
tit. 25. Quemadmodum filii ſui juris efficiuntur 484
tit. 26. de adulteriis 485
tit. 27. de excuſationibus tutorum ibid.
tit. 28. de potioribus nominandis 486
tit. 29. Qui potior nominari non poſſit ibid
tit. 30. de oratione divi Severi ib.
tit. 31. de Furtis ibid.
tit. 32. de Operis libertorum 489

LIB. III.

tit. 1. de carboniano edicto 490
tit. 2. de bonis liberti ibid.
tit. 3. de lege Fabiana 491
tit. 4. de Teſtamentis ibid.
tit. 5. de Senatuſconſulto Syllaniano 494
tit. 6. de legatis 496
tit. 7. de mortis cauſa donationibus 508
tit. 8. ad legem falcidiam ib.

LIB. IV.

tit. 1. de fideicommiſſis 509
tit. 2. de Trebelliana 512
tit. 3. de Senatuſconſulto Pegaſiano 513
tit. 4. de repudianda hereditate ib.
tit. 5. de inofficioſi querela 514
tit. 6. de Viceſima 515
tit. 7. de lege Cornelia 516
tit. 8. de Inteſtatorum ſucceſſione 517
tit. 9. ad Senatuſconſult. Tertullia. 518
tit. 10. ad Senatuſconſultum Orphitianum 520
tit. 11. de Gradibus ibid.
tit. 12. de Manumiſſionibus 522
tit. 13. de fideicommiſſ. libertatibus 523
tit. 14. ad legem fuſiam Caninam 524

LIB. V.

tit. 1. de liberali cauſa 526
tit. 2. de Uſucapione 527
tit. 3. de his quæ per turbam fiunt. 528
tit. 4. de injuriis 529
tit. 5. de effectu ſententiarum & finibus litium 532
tit. 6. de interdictis 533
tit. 7. de obligationibus 536
tit. 8. de Novationibut 537
tit. 9. de Stipulationibus ibid.
tit. 10. de contrahenda authoritate 538
tit. 11. de donationibus 539
tit. 12. de jure fiſci & populi 540
tit. 13. de delatoribus 541
tit. 14. de Quæſtionibus 542
tit. 15. de teſtibus ibid,
tit. 16. de Servor. queſtionibus 543
tit. 17. de Abolitionibus 545
tit. 18. de Abactoribus 546
tit. 19. de Sacrilegis ibid.
tit. 20. de incendiariis 547
tit. 21 de Vaticinatoribus & mathemat. ibid.
tit. 22. de Seditioſis 548
tit. 23, ad leg. Corn. de Sicariis ib.
tit. 24. ad leg. Pompejam de parricid. 550
tit. 25. ad L. Corneliam teſtamentariam 551
tit. 26. ad l. Juliam de vi publica 553
tit. 27. de lege Julia peculatus 554
tit. 28. ad L. Juliam repetundarum 555

I N-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

INDEX
in CAII Inſtitutiones.

LIB. I.

tit. 1. de jure naturali & civili 559
tit. 2. de jure perſonarum 560
tit. 3. Cui & quibus ex cauſis manumittere non licet 561
tit. 4. de numero ſervorum teſtamento manumittendorum 562
tit. 5. de his qui ſui vel alieni juris ſunt 564
tit. 6. de Nuptiis 566
tit. 7. de Adoptionibus 568
tit. 8. Quibus modis filii exeunt de poteſtate patris 569
Tit. 9. de Tutelis 572
tit. 10. de Curatoribus 573

LIB. II.

tit. 1. de rebus 574
tit. 2. de Teſtamentis 580
tit. 3. de exheredatione liberor. 581
tit. 4. Quibus modis teſtamenta infirmantur 582
tit. 5. de heredum qualitate & differentia 583
tit. 6. de Subſtitutionibus & faciendis ſecundis tabulis 584
tit. 7. de legatis 585
tit. 8. de lege Falcidia 587
tit. 9. de fideicommiſſis 588

LIB. III.

tit. 1. de inteſtatorum hereditatibus 591
tit. 2. de obligationibus 597
tit. 3. Quibus modis obligatio tollatur 602

LIB. IV.

tit. 1. de obligationibus ex delicto 603

INDEX
In Romanarum legum collationem.

tit. 1. de Sicariis & homicidiis caſu vel voluntate 607
tit. 2. de Atroci injuria 615
tit. 3. de jure & Sævitia dominorum cohibenda 623
tit. 4 de Adulterio 625
tit. 5. de Stupratoribus 635
tit. 6. de Inceſtis 638
tit. 7. de furibus & pęna eorum 644
tit. 8. de falſo teſtimonio 647
tit. 9. de familiari teſtimonio non admittendo 650
tit. 10. de depoſito 653
tit. 11. de abigeis 658
tit. 12. de Incendiariis 662
tit. 13. de termino moto 667
tit. 14. de plagiariis 669
tit. 15. de Mathemat. malefic. & manichæis 673
tit. 16. de legit. ſucceſſione 678
Modeſtini regula de Teſtamentis 696
Imp. Juſtiniani Novellæ conſtitutiones tres 697

FINIS.

LUGDUNI BATAVOR.
Typis SEVERINI MATTHIÆ 1671.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
383 M 3